PISMO ŚWIĘTE

Przekład toruński

NOWEGO PRZYMIERZA I KSIĘGA PSALMÓW

TORUŃ 2020

PISMO ŚWIĘTE

Przekład toruński

NOWEGO PRZYMIERZA I KSIĘGA PSALMÓW

FUNDACJA ŚWIADOME CHRZEŚCIJAŃSTWO
TORUŃ
31 PAŹDZIERNIKA 2017
WYDANIE TRZECIE POPRAWIONE – 22.02.2020

Wydawca:
Fundacja Świadome Chrześcijaństwo
ul. Konstytucji 3 Maja 13B/43
87-100 Toruń
www.swch.pl
charlesebed@gmail.com
tel. 509-79-33-22

ISBN 978-83-953370-4-8

© Copyright Fundacja Świadome Chrześcijaństwo
Toruń 2017, 2018, 2019, 2020

Wydawca wyraża zgodę na kopiowanie i rozpowszechnianie
całości lub części publikacji wyłącznie w formie elektronicznej,
jednak bez czerpania z tego korzyści finansowych
i bez wprowadzania jakichkolwiek zmian w tekście.
Powielanie do celów komercyjnych wymaga pisemnej zgody Fundacji.

Skład komitetu redakcyjnego:

Michał Basiewicz
Karol Czarnowski
Waldemar Kułakowski
Karol Zieleźnik

Konsultacje w zakresie języka hebrajskiego:

Piotr Zaremba

Konsultacje czytelnicze:

Krzysztof Gołębiowski
Tomasz Jaśkowiec
Katarzyna Szajewska

Wersje baz słownikowych i tekstu w elektronicznych programach biblijnych:

Patrycja Boryczka
Marta Kołodziejska
Łukasz Łaskawski

Mapy:

Paweł Kozłowski
Robert Mieniok
Piotr Zaremba

Tekst w formie elektronicznej dostępny jest pod adresami:
www.swch.pl/tnp/index.html www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad

Druk: *Wydawnictwo Arka, www.arkadruk.pl*

Od wydawcy

Oddajemy w ręce Czytelników kolejny przekład Nowego Przymierza na język polski wraz z Księgą Psalmów. Cieszymy się, że w ostatniej dekadzie pojawiło się w naszym kraju kilka nowych tłumaczeń Biblii. Celem, który sobie postawiliśmy było dokonanie dokładnego, analitycznego tłumaczenia Nowego Przymierza; użytecznego przede wszystkim w osobistej lekturze i studiowaniu Pisma Świętego. Podczas pracy nad tym przekładem przyświecała nam myśl, by w możliwie najprostszy sposób zbliżyć się do oryginału, nie naruszając przy tym jego integralności, a tym bardziej nie zaburzając go konfesyjnymi interpretacjami.

Zamysłem naszym było, by w przekładzie dosłownym oddać możliwie najlepiej piękno oryginału, unikając jednak niezgrabności wynikającej z tłumaczenia słowo w słowo.

Prace nasze konsultowaliśmy z osobami znającymi tekst grecki Nowego Przymierza, uwzględniając ich cenne wskazówki i rady, za które w tym miejscu składamy serdeczne podziękowania. Szczególnie serdecznie dziękujemy tym osobom, które towarzyszyły nam przez te lata pracy, czytając, wskazując błędy oraz sugerując zmiany w tych miejscach, które były niezrozumiałe dla Czytelnika ze względu na zbyt dosłowne tłumaczenie.

Mamy nadzieję, że z naszego przekładu Nowego Przymierza odniosą pożytek tak kaznodzieje, jak i wnikliwi Czytelnicy, usiłujący zgłębić znaczenie natchnionego przesłania Słowa samego Boga.

Wydanie to zaopatrzone jest w wiele przypisów dodanych bezpośrednio przy wersetach. Pozwalają one lepiej poznać odcienie znaczeniowe i sens konkretnych słów i zwrotów oryginału greckiego oraz porównać ich występowanie w różnych kontekstach w samym tekście. Przypisy są zwięzłe i odnoszą się merytorycznie do danego wiersza. Ufamy, że także dzięki tym przypisom zostaną zbudowani nawet ci, którzy wiele lat poświęcili na studiowanie Słowa Bożego, wnikając głębiej w sedno prawdy biblijnej.

Tekst Księgi Psalmów został opracowany zgodnie z założeniami przedstawionymi w paragrafie „Metodyka pracy nad tekstem Księgi Psalmów".

W imieniu komitetu redakcyjnego

Karol Czarnowski

Kilka uwag na temat metodologii przekładu

Przekład ma charakter dosłowny, nie oznacza to jednak oddania tekstu słowo w słowo. W większości przypadków zastosowano metodę tłumaczenia określaną jako ekwiwalencja formalna, w której oddaje się największą zbieżność znaczeniową (syntaktyczną, idiomatyczną i semantyczną) z oryginałem greckim. Dlatego też, tam, gdzie tylko to było możliwe, oddawano rzeczowniki – rzeczownikami, czasowniki – czasownikami itp. Szczególnie zwracano uwagę na oddanie czasowników w ich oryginalnej formie gramatycznej tj. uwzględniając czasy i strony (bierna, czynna, zwrotna), wszędzie tam, gdzie nie zaburzało to zrozumienia tekstu. Uwzględniając założenia hebrajskiej retoryki biblijnej, świadomie w wielu przypadkach pozostawiono oryginalną konstrukcję zdań – np. „I stało się" w Ewangeliach oraz powtarzającą się idiomatyczną frazę charakterystyczną dla języka hebrajskiego „w odpowiedzi, rzekł". Idiomy zrozumiałe znaczeniowo dla polskiego Czytelnika pozostawiano w tekście głównym w ich oryginalnym brzmieniu, oddając ich znaczenie w przypisach; idiomy niezrozumiałe np. „w brzuchu mająca" – Mt 1,18 oddawano zrozumiałym polskim ekwiwalentem – „była w ciąży", w przypisie natomiast przytaczano ich oryginalne brzmienie.

W tekście pojawiają się dość liczne wyrazy pisane kursywą dla oznaczenia wyrazów nie występujących w tekście oryginalnym, lecz pozwalających lepiej zrozumieć oddawaną myśl. Tylko w bardzo nielicznych miejscach odstąpiono od reguły ścisłego podziału na wersety, akapity i znaki interpunkcyjne. Wielokrotnie, dla lepszego zrozumienia tekstu, odstąpiono od sztywnej reguły ekwiwalencji formalnej tłumaczenia słowo w słowo wraz z dokładną kolejnością wyrazów, tak aby zachować większą zgodność struktury tekstu z językiem polskim. Interpretacja oznaczeń i przypisów znajduje się w diagramie „Opis oznaczeń".

Pozostałe cechy przekładu

Podane znaczenia słów greckich nie obejmują pełnej definicji słownikowej, raczej reprezentują znaczenie wynikające z kontekstu, a tylko w nielicznych przypadkach obejmują szersze znaczenie leksykalne. Konsekwentnie tłumaczono grecki termin *diatheke* jako *przymierze*, nawet w tych miejscach gdzie inne przekłady oddają to słowo jako *testament* (Hbr 9,16-17 i Ga 3,15-16). Świadomie zastosowano w Ewangeliach i w nielicznych innych miejscach termin *Mesjasz* zamiast *Chrystus* ze względu na kontekst hebrajski zarówno tego terminu, jak i działalności Pana Jezusa. W przypadku gdzie gr. słowo *ekklesia* tłumaczone jako zbór, zgromadzenie, społeczność nie odnosi do lokalnego zgromadzenia chrześcijan, ale do jego wymiaru ponadczasowego i ponadlokalnego, oddano je słowem *Kościół*. W niektórych miejscach wskazano warianty tekstowe występujące w Tekście Większościowym (bizantyjskim) wskazując tym samym na mało istotne i nie wpływające na rozumienie tekstu różnice zachodzące między Textus Receptus (TR) a Tekstem Większościowym (BYZ). Partykuła *de* często nie uwzględniana w innych tłumaczeniach została oddana jako: *jednak, więc, natomiast, i, zaś*. Fraza *ou me* jako podwójne zaprzeczenie została przełożona jako wzmocnienie najczęściej jako: *z pewnością, na pewno*. Przypisy celowo zaprezentowano raz w wersji bezokolicznikowej, a innym razem w formie zgodnej z gramatyką tekstu głównego. W cytatach ze Starego Przymierza, tam gdzie w tekście hebrajskim występuje tetragram JHWH, konsekwentnie zgodnie z tekstem greckim używano słowa *kyrios* – PAN oraz w tych miejscach gdzie słowo *kyrios* odnosi się do Boga Ojca.

Zapis fonetyczny słów greckich jest zharmonizowany z użyciem występującym w słowniku Stronga wydanym przez Oficynę Wydawniczą „Vocatio". Teksty paralelne mogą się nie pokrywać w stu procentach z wystąpieniami w popularnym w środowisku ewangelicznie wierzących chrześcijan tekstem Biblii Warszawskiej.

Podstawa tłumaczenia tekstu greckiego przekładu

Scrivener's Textus Receptus 1894 r. (Prepared and edited by Dr. Maurice A. Robinson)

Uwagi końcowe

Mamy nadzieję na liczne merytorycznie poprawne uwagi do naszego przekładu. Kolejne nowe wersje w formacie elektronicznym (pdf) będą dostępne pod adresami:

www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad i www.swch.pl/tnp/index.html

Wszystkich chętnych zapraszamy do podjęcia wspólnego wysiłku, by tekst polski tego przekładu mógł zostać jeszcze lepiej oddany i przygotowany ***ku chwale samego Boga.***

Metodologia pracy nad tekstem Księgi Psalmów

Podstawą edycji Księgi Psalmów jest **Hebrew Text: Westminster Leningrad Codex** *z uwzględnieniem w nielicznych miejscach wersji z przekładów wymienionych w pkt. 7.*

Niniejsza edycja nie rości sobie prawa do określenia jej jako nowe tłumaczenie. Tekst został zredagowany na podstawie poniższej metodologii:

1. Znaczenie wszystkich ważniejszych słów występujące w tekście hebrajskim w poszczególnym wersecie zostało zweryfikowane z ich znaczeniem leksykalnym. Dla ułatwienia Czytelnikowi szybkiego odnalezienia znaczenia danego słowa w słownikach j. hebrajskiego dodano do wybranych wyrazów „kod Stronga" - patrz: diagram „Opis oznaczeń".
2. W trakcie pracy z tekstem hebrajskim uwzględniono konstrukcję gramatyczną danych słów, form i zwrotów idiomatycznych, umieszczając w niektórych przypadkach w przypisach krótką informację w tym zakresie.
3. Ważniejsze słowa wraz z kodem gramatycznym /dot. czasowników/ zostały opatrzone przypisami wraz z alternatywnie poprawną wersją tłumaczenia danego słowa lub frazy.
4. Konsekwentnie w tekście zachowano pisownię JHWH wszędzie tam, gdzie występuje imię własne Boga.
5. Z wyjątkiem nielicznych miejsc, numeracja wersetów została zachowana zgodnie z edycją tekstu hebrajskiego.
6. Odnośniki tekstów paralelnych mogą różnić się numeracją wobec innych wydań Księgi Psalmów zgodnie z brzmieniem pkt 5.
7. Tekst został zredagowany na podstawie porównania i rewizji następujących przekładów Księgi Psalmów:
   - Przekład Interlinearny - *Hebrew Text: Westminster Leningrad Codex* - Produced in partnership with Helps Ministries - moduł programu „Mysword" - dostępny w zasobach Fundacji Świadome Chrześcijaństwo
   - Przekład Interlinearny - pod redakcją Anny Kuśmierek
   - Przekład Interlinearny - Biblia Hebraica Stuttgartensia - ESV Old Testament
   - Przekład Interlinearny - Biblia Hebraica Stuttgartensia; 5 th. ed., KJV *versification*
   - Przekład Interlinearny - The Lexman English Bible - zasoby Logos Bible
   - Biblia Brzeska - BB
   - Biblia EIB - Przekład Piotra Zaremby - Przekład Dosłowny - wyd. elektroniczne II i III
   - Biblia Ekumeniczna - BE
   - Biblia Gdańska - BG
   - Biblia Lubelska - KUL
   - Biblia Warszawska - BW
   - Biblia Poznańska - BP
   - Biblia Tysiąclecia wyd. 5 - BT
   - Holman Christian Standard Bible - HCSB
   - King James Version - KJV
   - Young Literal Traslation - YLT
   - Przekład autorski komentarza Księgi Psalmów - Word Biblical Commentary vol. 19-21 - zasoby Logos Bible
   - Uwzględniono także: Uwspółcześniona Biblia Gdańska, Nowa Biblia Gdańska, Przekład Nowego Świata, Przekład Edycja Św. Pawła

Wykaz skrótów

ABS - absolutus - wzmacnia znaczenie
acc. - accusative - biernik
AK - Przekład Interlinearny - opracowanie i redakcja - Anna Kuśmierek
AMG - Baker, W. i Carpenter, E. E. (2003) - „The Complete Word Study Dictionary: Old Testament"
AMP - Amplified Bible
aor. - aoryst
aram.- aramejski
archit. - architektoniczny
azjatyc. - azjatyckich, - tyckie
b. - bardzo
bezokol. - bezokolicznik
BB - Biblia Brzeska
BE - Biblia Ekumeniczna
BG - Biblia Gdańska
BHS - Biblia Hebraica Stuttgartensia
BYZ, Byz - tekst bizantyjski
BP - Biblia Poznańska
BT - Biblia Tysiąclecia
BW - Biblia Warszawska
cz. - część, często
charakter. - charakterystyczny
chiast. - chiastyczna, chiazm
czł. - członek
cohort. - czasownik wyrażający życzenie, prośbę lub nakaz, najczęściej 1 osoba liczby pojedynczej
consec. imperfect - forma czas. w połączeniu z waw oznaczająca przebieg wydarzeń zaczynających się w przeszłości
czas. - czasownik
czyst. - czystość, -ści
D. - Dawid
daw. - dawny, -nym
dł. - długość, -gie
dok. - dokonany
domyśl. - domyślnie , -ny
dosł. - dosłownie
dośw. - doświadczenie
dot. - dotyczy
dozn. - doznanie, -nać
EBC - Expositor's Bible Commentary - Zondervan 5300 Patterson SE Grand Rapids, MI 49503
EIB - Ewangeliczny Instytut Biblijny Przekład Starego i Nowego Przymierza - przekład dosłowny - wydanie elektroniczne II
EIB[L] - Ewangeliczny Instytut Biblijny - przekład literacki
ETCBC - Biblia Hebraica Stuttgartensia; 5 th. ed., KJV versification
etym. - etymologicznie
element. - elementarne
emf. - emfatycznie
eufem. - eufemizm
F - rodzaj żeński
fiz. - fizyczne, -czny
gen. - genitiv
GES - Gessenius Hebrew and English Lexicon
GKC - Gessenius Gesenius' Hebrew Grammar ed. E. Kautsch
grawer. - grawerowane, -ny
HALOT - Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament
HAP - hapax legomenon
hap.leg. - hapax legomenon - określenie występujące tylko raz u autora lub w całym tekście
HCSB - Holman Christian Standard Bible
hebr. - hebrajski
hend. - hendiadys
homoseks. - homoseksualny, -go
il. - ilość
INF - invinitivus - bezokolicznik - wyraża cel, wynik lub działanie uzupełniające głównego czasownika
INF/ABS invinitivus absolutus - wzmacnia lub intensyfikuje znaczenie czasownika w bezokoliczniku, czasem używany do wyrażenia rozkazu
IND - indicativus - tryb orzekający
im. - imiesłów
imp. - imperfect - czas przyszły jako czynność niedokonana w opowiadaniach może dotyczyć czasu przeszłego lub teraźniejszego;
IMP - imperativus - tryb rozkaz.
instr. - instrument, -cie
ISV - International Standard Version
j., jęz. - język; J.- jezioro
jedn. - jednostka
JUS. - czasownik w imperfektum wyrażający łagodny nakaz lub silne życzenie; z reguły dotyczy 3 os. (czasem 2 os.)
k. - koło
kapł. - kapłani, - nów
K&D - Keil and Delitzsch Old Testament Commentary
KHK - Kometarz Historyczno-Kulturowy - Vocatio
KJV - King James Version
k.hpo. - koniugacja czasownika - hitpoel - forma zwrotno-intensywna
k.h. - koniugacja czasownika - hifil forma sprawcza
k.ho. - koniugacja czasownika - hofal forma bierna
k.hp. - koniugacja czasownika - hitpael forma zwrotno-intensywna
k.hpa. - koniugacja czasownika - hitpalepl
k.itp. - koniugacja czasownika - itpeal
k.q. - koniugacja czasownika - qal - forma podstawowa oparta na rdzeniu
k.n. - koniugacja czasownika - nifal strona zwrotna lub bierna
k.p.- koniugacja czasownika - piel - wskazuje na jakość czynności
k.pi.- koniugacja czasownika - pilpel - forma czynno-intensywna
k.pil. - koniugacja czasownika - pilel - forma czynno-intensywna
k.po. - koniugacja czasownika - poel - rzadka forma dla czasowników nieregularnych
k.pu. - koniugacja czasownika - pual forma bierna dla piel
KUL - Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu - Katolicki Univerystet Lubelski
KŻNT - Komentarz Żydowski do NT - Vocatio - D.H. Stern
l.- liczba, lub
lept. - lepton, -ny
LEB - The Lexman English Bible
LM - Liczba mnoga
LP - Liczba pojedyncza
LXX - Septuaginta
łac. - łaciński
M.,m. - męski
marg. - marginalnej, na marginesie
mater. - materialny
med. - medyczny, -ne
met., metaf. - metafora, -rycznie
meton. - metonimia
mies. - miesiąc, -ca
mieszk. - mieszkający
min. - minimalna, -ny mn. - mnoga

Wykaz skrótów

moral. - moralne, -ny
mss - manuskrypty
muz. - muzyczny
N/A - Nestle Aland Novum Testamentum Graece 28
naocz. - naoczny
n.e. - naszej ery
negatyw.; neg. - negatywnej, -ny
niedok. - niedokonany
niebezpieczeń. - niebezpieczeństwo, -wie
niewol. - niewolniczy - nik
NIV - New International Version
np.- na przykład
obywat. - obywatel, -a, -stwo
odp.- odpowiednio, - niej
oczek.- oczekując, -ca
odpow. - odpowiedź, -dzi
ok. - około
okr., określ. - określenie, określony
orzek. - orzekający
os. - osoba
ozn. - oznaczający
p. - przed
PASS., pass. - strona bierna
partcpl. - imiesłów wyrażający czynność bieżącą, teraźniejszą
pierw. - pierwotnie
plem. - plemię
płd. - południowy, -wej
płn. - północny, -cna
pochodz. - pochodzący, -ca
podwój. - podwójny, -na
podst. - podstawie
poj. - pojedynczy,-cza
por. - porównaj
poszuk. - poszukiwaniu, - wać
potwierdz. - potwierdzającej, - nie
pow. - powodu
powrac. - powracający
poz. - pozytwne -nym
prac. - pracownik, -ować
prakt. - praktyczna, -ny
prowin. - prowincja, -cji
pryw. - prywatny, -ne
prze. - przeszły
przen. - przenośni
przyg. - przygotować, -nia
przykł. - przykład
przyp. - przypominać, -cej, przypis
przypusz. - przypuszczalnie, -ny
przym.- przymiotnik, przymiotnikowo
przysł. - przysłówek, -wym
publ. - publiczne
pust. - pustynne, pustynia
pyt. - pytająca, -nie
r. - rok
rach. - rachunek
retor. - retoryczne
r. m. - rodzaj męski
rodz. - rodzajnik
rozkaz. - rozkazujący (tryb)
rytual. - rytualny
rzecz. - rzeczownik
rzym. - rzymska, -ki
r.ż. - rodzaj żeński
senac. - senacki, -kiej
skróc. - skrócona, -ny
SP - Stare Przymierze
spraw. - sprawiedliwy
str. - strona
symb. - symbol, -le
syn. - synonim
syr. - Księga Mądrości Syracha
SYR - tekst syryjski
szczeg. - szczególnie, -na
szer. - szerokość
strukt. - struktura
śr. - średnica, -cy
świad. - świadek, świadczyć
tech. - techniczny
teraź. - teraźniejszy
term. - termin
TG - Targum, - my
tj. - to jest
TM - Tekst Masorecki
TR - Textus Receptus
trad. - tradycja, -ny
trakt. - traktować
tr. - tryb
twier. - twierdzić, twierdząca
tyt. - tytuł, -łu
ur. - urodzony
używ. - używania
w. - wiersz
warunk. - warunkowa, -ek
WBC - Word Biblical Commentary
wcześ. - wcześniej
wew. - wewnętrzny, -nie
woj. - wojskowy
wokaliz. - wokalizacja, -zacji
wsch. - wschodnia
wskaz. - wskazujący
wspól. - wspólne, -go
wzmac., wzm. - wzmacniająca
wzmoc. - wzmocnienie
wyb. - wybrzeże
wyd. - wydarzenie
wyk. - wykonany
wykrzyk. - wykrzyknik, -wa
wymik. - wynikający, -ca
wyp. - wypowidź, wypowiadać
wyr. - wyraża, -nie
wys. - wysokość
wyst. - wystawić
występ. - występuje
wywoł. - wywołani, wywołać
wyzn. - wyznaczony, -ego
YLT - Young Literal Translation
zach. - zachodni, -nia
zadaw. - zadawać, - nie
zawod. - zawody,-ach
zgod.- zgodnie, -na
zjaw. - zjawisko
zmysł. - zmysłowy, -wa
zn. - znaczeniu
zwł. - zwłaszcza
żyd. - żydowski, -ka k.

Wykaz ksiąg

Stare Przymierze

Księga Rodzaju	Rdz
Księga Wyjścia	Wj
Księga Kapłańska	Kpł
Księga Liczb	Lb
Księga Powtórzonego Prawa	Pwt
Księga Jozuego	Joz
Księga Sędziów	Sdz
Księga Rut	Rt
I Księga Samuela	1Sm
II Księga Samuela	2Sm
I Księga Królewska	1Krl
II Księga Królewska	2Krl
I Księga Kronik	1Krn
II Księga Kronik	2Krn
Księga Ezdrasza	Ezd
Księga Nehemiasza	Ne
Księga Estery	Est
Księga Hioba	Hi
Księga Psalmów	Ps
Księga Przypowieści Salomona	Prz
Księga Kaznodziei	Kaz
Pieśń nad Pieśniami	Pnp
Księga Izajasza	Iz
Księga Jeremiasza	Jr
Lamentacje	Lm
Księga Ezechiela	Ez
Księga Daniela	Dn
Księga Ozeasza	Oz
Księga Joela	Jl
Księga Amosa	Am
Księga Abdiasza	Ab
Księga Jonasza	Jon
Księga Micheasza	Mi
Księga Nahuma	Na
Księga Habakuka	Ha
Księga Sofoniasza	So
Księga Aggeusza	Ag
Księga Zachariasza	Za
Księga Malachiasza	Ml

Nowe Przymierze

Ewangelia Mateusza	Mt
Ewangelia Marka	Mk
Ewangelia Łukasza	Łk
Ewangelia Jana	J
Dzieje Apostolskie	Dz
List do Rzymian	Rz
I List do Koryntian	1Kor
II List do Koryntian	2Kor
List do Galacjan	Ga
List do Efezjan	Ef
List do Filipian	Flp
List do Kolosan	Kol
I List do Tesaloniczan	1Tes
II List do Tesaloniczan	2Tes
I List do Tymoteusza	1Tm
II List do Tymoteusza	2Tm
List do Tytusa	Tt
List do Filemona	Flm
List do Hebrajczyków	Hbr
List Jakuba	Jk
I List Piotra	1P
II List Piotra	2P
I List Jana	1J
II List Jana	2J
III List Jana	3J
List Judy	Jud
Objawienie Jana	Obj

Opis oznaczeń

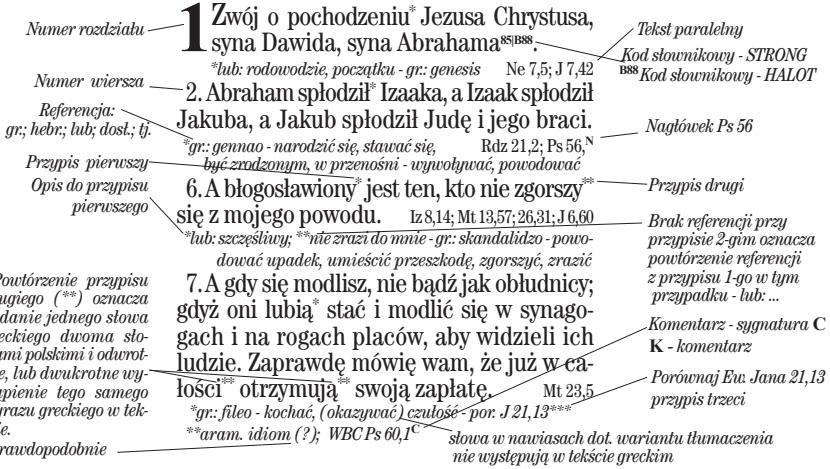

Spis treści

Ewangelia Mateusza 11
Ewangelia Marka 51
Ewangelia Łukasza 75
Ewangelia Jana 115
Dzieje Apostolskie 146
List do Rzymian 184
I List do Koryntian 201
II List do Koryntian 217
List do Galacjan 228
List do Efezjan 234
List do Filipian 240
List do Kolosan 244
I List do Tesaloniczan 248
II List do Tesaloniczan 252
I List do Tymoteusza 254
II List do Tymoteusza 259
List do Tytusa 263
List do Filemona 265
List do Hebrajczyków 266
List Jakuba 278
I List Piotra 283
II List Piotra 288
I List Jana 291
II List Jana 296
III List Jana 297
List Judy 298
Objawienie Jana 300
Księga Psalmów 320
Mapy 433

Ewangelia według Mateusza

1 Zwój o pochodzeniu* Jezusa Chrystusa, syna Dawida, syna Abrahama. Rdz 5,1;
**lub: rodowodzie, początku - gr.: genesis* Ne 7,5; J 7,42

2. Abraham spłodził* Izaaka, a Izaak spłodził Jakuba, a Jakub spłodził Judę i jego braci.
**gr.: gennao - narodzić się, stawać się, być zrodzonym, w przenośni - wywoływać, powodować*

3. A Juda spłodził z Tamar Faresa i Zarę, a Fares spłodził Esroma, a Esrom spłodził Arama. Rdz 38,29-30; Rt 4,19; 1Krn 2,9

4. A Aram spłodził Aminadaba, a Aminadab spłodził Naassona, a Naasson spłodził Salmona. Rt 4,20; 1Krn 2,10

5. A Salmon spłodził z Rahab Booza, a Booz spłodził z Ruty Obeda, a Obed spłodził Jessego. Rt 4,19-21; 1Krn 2,10-11

6. A Jesse spłodził Dawida króla, a Dawid król spłodził Salomona z tej, która była *żoną* Uriasza. Rt 4,22; 1Sm 16,1.11; 1Krn 2,15

7. A Salomon spłodził Roboama, a Roboam spłodził Abiasza, a Abiasz spłodził Asę. 1Krn 3,10

8. A Asa spłodził Jozafata, a Jozafat spłodził Jorama, a Joram spłodził Ozjasza.

9. Ozjasz spłodził Joatama, a Joatam spłodził Achaza, a Achaz spłodził Ezechiasza. 2Krn 26,23; 27,9; 28,27; 2Krl 16,20; 18,1

10. Ezechiasz spłodził Manassesa, a Manasses spłodził Amona, a Amon spłodził Josjasza. 2Krn 32,33; 33,20-25

11. A Josjasz spłodził Jechoniasza i jego braci w czasie* przesiedlenia** do Babilonu.
**dosł.: za (przesiedlenia)* 2Krn 36,1; 2Krl 24,15
***gr.: metoikesia - przesiedlenie zwł. wymuszone*

12. A po przesiedleniu do Babilonu Jechoniasz spłodził Salatiela, a Salatiel spłodził Zorobabela. 1Krn 3,17; Ezd 3,2

13. A Zorobabel spłodził Abiuda, a Abiud spłodził Eliakima, a Eliakim spłodził Azora. Ezd 2,2; 3,2; Ne 7,7; 12,1

14. Azor spłodził Sadoka, a Sadok spłodził Achima, a Achim spłodził Eliuda.

15. A Eliud spłodził Eleazara, a Eleazar spłodził Matana, a Matan spłodził Jakuba.

16. Jakub spłodził Józefa, męża Marii, z której został zrodzony Jezus, zwany Mesjaszem*.
**gr.: christos - Mesjasz, Pomazaniec, Namaszczony*

17. Wszystkich więc pokoleń od Abrahama aż do Dawida – pokoleń czternaście; a od Dawida aż do przesiedlenia* do Babilonu – pokoleń czternaście; a od przesiedlenia do Babilonu aż do Mesjasza – pokoleń czternaście. **gr.: metoikesia - por. w. 11***

18. A z narodzeniem Jezusa – Mesjasza było tak: gdy matka Jego, Maria, poślubiła* Józefa, okazało się, zanim połączyli się razem**, że była*** w ciąży**** z Ducha Świętego. Iz 7,14;
**lub: została zaręczona; **idiom: zamieszkać razem* Łk 1,27;
****dosł.: została znaleziona; ****w brzuchu mająca* Ga 4,4

19. Józef natomiast, jej mąż, będąc sprawiedliwym i nie chcąc jej zniesławić, chciał ją potajemnie oddalić*. Rdz 38,24; Pwt 22,20-24
**gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić*

20. A gdy on to rozważył*, oto anioł PANA ukazał mu się we śnie, mówiąc: Józefie, synu Dawida! Nie bój się przyjąć Marii, swojej żony. To bowiem, co w niej zaistniało**, jest z Ducha Świętego. ***gr.: gennao - w. 2** Sdz 13,3; Mt 2,13;
**lub: powziął taką myśl - czyli powziął decyzję* Łk 1,11; 2,9

21. Urodzi więc syna i nazwiesz Go imieniem Jezus*; bo On zbawi** swój lud od jego grzechów. Iz 12,2; 45,21; Łk 1,31; 2,21; Dz 4,12
**gr.: Iesous - hebr. Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem*
***gr.: sodzo - uratować, wybawić, ocalić, wyzwolić*

22. A to wszystko stało się, aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez PANA poprzez proroka, mówiącego: Iz 7,14; 8,8

23. Oto dziewica* będzie w ciąży** i urodzi syna, i nazwą Go imieniem Emmanuel, co jest tłumaczone: Bóg z nami. **lub: panna; **w. 18*****

24. A gdy Józef obudził* się ze snu, uczynił jak mu rozkazał anioł PANA i przyjął** swoją żonę, **lub: został obudzony* Rdz 6,22; Wj 40,16; J 2,5
***tj. wprowadził ją do wcześniej przygotowanego mieszkania*

25. I nie współżył* z nią, aż urodziła swojego pierworodnego syna i nazwał Go imieniem Jezus. **dosł.: nie poznał - hebr. idiom oznaczający intymną więź małżeńską* Rdz 4,1.17.25; Łk 2,21

2 A gdy Jezus narodził się w Betlejem Judzkim za dni króla Heroda, oto mędrcy* ze Wschodu przybyli do Jerozolimy, mówiąc: **lub: magowie - por. w. 7** Mi 5,2; Łk 2,11; J 7,42

2. Gdzie jest Ten, który się narodził, Król Żydów*? Bo widzieliśmy Jego gwiazdę na Wschodzie i przybyliśmy oddać Mu pokłon**.
**lub: Judejczyków tj. mieszkańców Judei* Iz 60,3
***gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

3. Gdy król Herod to usłyszał, zaniepokoił* się, a z nim cała Jerozolima.
**gr.: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć*

4. I gdy zebrał razem wszystkich arcykapłanów i uczonych w Piśmie, wypytywał się ich, gdzie jest narodzony Mesjasz*. Ez 10,5;
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony* Mi 5,2; J 7,42

5. A oni powiedzieli mu: W Betlejem Judzkim; bo tak jest napisane przez proroka:

6. A ty, Betlejem, ziemio Judy, wcale nie jesteś najmniejsze wśród książąt* Judy; z ciebie bowiem wyjdzie przywódca, który paść będzie lud mój – Izrael. Mi 5,2; Łk 24,17
**za hebr.: alluf - naczelnik rodu, przywódca - gr.: hegemon*

7. Wtedy Herod wezwał potajemnie mędrców* i dokładnie dowiedział się od nich o czasie ukazania się gwiazdy. Dn 1,4; Dz 8,9
**gr.: magos - perski mędrzec religijny lub członek plemienia Magi*

8. A gdy wysyłał ich do Betlejem, powiedział: Idźcie i dokładnie wypytajcie* się o to dziecię, a gdy je znajdziecie, donieście mi, abym i ja poszedł oddać Mu pokłon.
**gr.: eksetadzo - przeszukiwać, badać ściśle, wywiadywać się*

9. Oni więc, po wysłuchaniu króla, poszli; i oto gwiazda, którą widzieli na Wschodzie, prowadziła ich, aż doszła i stanęła nad *miejscem,* gdzie było dziecię. Ps 25,12; 2P 1,19

10. A gdy ujrzeli gwiazdę, ucieszyli się bardzo wielką radością.

11. A gdy weszli do domu, zobaczyli dziecię z Marią, matką Jego, a gdy upadli, oddali Mu pokłon i otworzyli swoje skarby, i ofiarowali Mu dary: złoto, kadzidło i mirrę*.
**tj. wonna gumożywica* Mt 4,10; 14,33; 1Sm 10,27;
wypływająca z kory balsamowca 1Krl 10,2; Iz 60,6

12. A gdy zostali ostrzeżeni* *przez Boga* we śnie, aby nie wracali do Heroda, inną drogą wrócili do swojej krainy. Hi 33,15
**gr.: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację*

13. A gdy odeszli, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi, mówiąc: Wstań, weź dziecię oraz Jego matkę i uciekaj do Egiptu, i bądź tam, aż ci powiem; Herod bowiem będzie szukał dziecięcia, aby je zgładzić.

14. Wstał więc, wziął w nocy dziecię oraz Jego matkę i odszedł do Egiptu.

15. I był tam aż do śmierci Heroda, aby wypełniło się *to, co* powiedział PAN przez proroka, mówiącego: Z Egiptu wezwałem swojego syna. Wj 4,22; Lb 24,8; Oz 11,1

16. Wtedy Herod widząc, że został oszukany* przez mędrców**, rozgniewał się bardzo i wysłał *rozkaz,* i zabił wszystkie dzieci***, które były w Betlejem i we wszystkich jego granicach, w *wieku* lat dwóch i mniej, stosownie do czasu, o którym dokładnie dowiedział się od mędrców**. 2Krl 8,12; Oz 10,14
**lub: ośmieszony, zakpiono z niego; **magów; ***chłopców*

17. Wtedy wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka* Jeremiasza, mówiącego: Jr 31,15; Iz 1,14
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*

18. Głos w Rama został usłyszany, lament, płacz i wielkie zawodzenie: Rachel opłakuje swoje dzieci; i nie chce dać się pocieszyć, bo *już* ich nie ma. Rdz 35,16; Jr 4,31; 9,21

19. A gdy umarł Herod, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi w Egipcie, mówiąc:

20. Wstań, weź dziecię oraz Jego matkę i idź do ziemi Izraela. Umarli bowiem ci, którzy szukali życia* tego dziecięcia. Mt 2,13; Wj 4,19
**idiom: nastawać na czyjeś życie, duszę - gr.: psyche*

21. Wstał więc, wziął dziecię* oraz Jego matkę i przyszedł do ziemi Izraela. Rdz 6,22;
**gr.: paidion - małe dziecko, chłopczyk* Hbr 11,8; Mt 2,11

22. Ale gdy usłyszał, że Archelaus króluje nad Judeą w miejsce Heroda, swojego ojca, bał się tam wrócić; ale ostrzeżony* *przez Boga* we śnie, oddalił się w strony** Galilei.
**gr.: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację*
***dosł.: części kraju pod osobną władzą* Łk 2,39; Dz 9,13; J 7,41

23. A gdy przyszedł, zamieszkał w mieście, *które* jest nazywane Nazaret, aby wypełniło się *to, co* powiedziano przez proroków: Zostanie nazwany Nazarejczykiem*. Dz 2,22
**być może gra słów: hebr. necer - odrośl - tytuł Mesjasza - Iz 11,1 i nazir - Lb 6,13 - człowiek szczególnie poświęcony Panu*

3 A w te dni przyszedł Jan Chrzciciel, głosząc* na pustyni judzkiej** i mówiąc:
**dosł.: głosi; **lub: na pustkowiu Judei* Mk 1,1; Łk 3,1

2. Upamiętajcie* się, albowiem bliskie jest Królestwo Niebios. Mk 1,15; Dz 3,19; 2P 3,9; Obj 2,5
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić, żałować*

3. To bowiem jest Ten, *o którym* powiedziano przez proroka Izajasza, mówiącego: Głos wołającego na pustyni*: Przygotujcie drogę Pana, prostymi czyńcie Jego ścieżki. Iz 40,3;
**gr.: eremos - pustkowie, pustynia, miejsce odludne* Mł 3,1

4. A Jan miał odzienie z sierści wielbłąda i pas skórzany wokół swoich bioder, a jego pokarmem była szarańcza i miód polny*.
**gr.: agrios - polny, dziki, leśny* 2Krl 1,8

5. Wtedy wychodziła do niego Jerozolima oraz cała Judea i cała okolica *nad* Jordanem.

6. I byli chrzczeni* przez niego w Jordanie, wyznając** swoje grzechy. Kpł 16,21;
**lub: zanurzani; **wyznając je publicznie* Jk 5,16; 1J 1,9

7. A gdy ujrzał wielu faryzeuszów i saduceuszów przychodzących do jego chrztu, powiedział im: Płody żmij! Kto wam pokazał, *jak* uciec od nadchodzącego gniewu?
Mk 12,18; Mt 23,33; Rz 5,9; 1Tes 1,10

8. Przynoście więc owoce godne* upamiętania**;
**lub: warte, odpowiednie, zdatne* Mt 21,28;
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* Ga 5,22; Ef 5,9

9. A nie mniemajcie, *że możecie* sobie* mówić: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg i z tych kamieni może wzbudzić dzieci Abrahamowi. Łk 3,8; J 8,33; Ga 4,22
**gr.: en heautou - w sobie samym, idiom: wmawiać sobie*

10. Już i siekiera przyłożona jest do korzenia drzew. Każde więc drzewo, *które* nie wydaje dobrego* owocu, jest wycinane i wrzucane w ogień. Mt 7,19; Iz 5,3; Ez 15,2; J 15,6; Hbr 6,8
**gr.: kalos - piękny, szlachetny, cenny, wypróbowany*

11. Ja wprawdzie chrzczę* was wodą ku upamiętaniu; Ten natomiast, który idzie za mną, mocniejszy jest ode mnie, Jemu nie jestem godny nosić sandałów. On was ochrzci* w Duchu Świętym i ogniu**. Mk 1,4; Łk 1,7; J 1,33
**gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - stąd też: przesiąknąć; **brak w mss Byz*

12. W Jego ręku jest wiejadło*, i oczyści *przewiewając* swoje klepisko, i zgromadzi swoją pszenicę do spichlerza, a plewy spali ogniem nieugaszonym**. Iz 30,24; Am 9,9;
**tj. szufla do przewiewania zboża, przetak* Mt 13,30
***gr.: asbestos - nieugaszony, niemożliwy do ugaszenia*

13. Wtedy Jezus przyszedł* z Galilei nad Jordan do Jana, aby zostać przez niego ochrzczonym. **dosł.: przychodzi* Mt 2,22; Mk 1,9-11; Łk 3,21

14. Ale Jan powstrzymywał Go, mówiąc: *To* ja mam potrzebę* zostać ochrzczonym przez Ciebie, a Ty przychodzisz do mnie?
**gr.: chreia - konieczność, obowiązek, sprawa, powinność*

15. A Jezus powiedział do niego: Ustąp* teraz; w ten sposób bowiem przystoi nam wypełnić wszelką** sprawiedliwość. Wtedy Mu ustąpił*. Mk 1,10; Łk 3,21; J 13,7
**gr.: afiemi - nie przeszkadzaj, pozwól, nie zatrzymuj; **całą*

16. A gdy Jezus został ochrzczony, zaraz wyszedł z wody, a oto zostały Mu otwarte niebiosa i widział Ducha Bożego, zstępującego jakby gołębica i przychodzącego na Niego. Iz 61,1; J 1,31; Kol 1,18

17. I oto *rozległ* się głos z nieba, mówiący: Ten jest Synem moim umiłowanym, w którym *znalazłem* upodobanie*. Mt 17,5;
**lub: upodobałem - czas przeszły dok.* 2P 1,17; Ps 2,7

4 Wtedy Jezus został zaprowadzony przez Ducha na pustynię*, by był kuszony** przez diabła. Mk 1,12; Łk 4,1; Hbr 2,18; J 4,15
**lub: pustkowie; **lub: poddany próbie, doświadczeniu*

2. A wówczas, po* poście *trwającym* czterdzieści dni i czterdzieści nocy, łaknął**. Łk 4,2;
**lub: po zakończeniu postu; **cierpiał głód* 1Krl 19,8

3. I zbliżył się do Niego kusiciel*, i powiedział: Jeśli jesteś Synem Bożym, powiedz, aby te kamienie stały się chlebem. Hi 1,6-12;
**dosł.: ten poddający próbie, pokusie* 1Tes 3,5; Obj 12,10

4. A *On* w odpowiedzi, rzekł: Napisano: Nie samym chlebem* będzie żył człowiek, ale każdym słowem**, wychodzącym z ust Boga.
**dosł.: na chlebie ... na słowie* Mt 4,7; Wj 16,18;
***gr.: rhema - wypowiedź, przesłanie, słowo* Pwt 8,3; Łk 4,4

5. Wtedy diabeł* bierze Go do miasta świętego** i stawia Go na szczycie świątyni***,
**gr.: diabolos - oskarżyciel,* Mt 27,53; Iz 48,2; 52,1
*potwarca, oczerniający; **tj. do Jerozolimy; ***tzw. królewski portyk Heroda - widok na przepaść doliny Cedronu z wys. 137 m*

6. I mówi do Niego: Jeśli jesteś Synem Bożym, rzuć się w dół, albowiem jest napisane, że: Aniołom swoim rozkaże o Tobie, i podniosą Cię na rękach, abyś czasem nie uraził* swojej nogi o kamień. Ps 91,11; 2Kor 11,14
**gr.: proskopto - uderzyć, potknąć się przez coś, doznać urazu*

7. Jezus powiedział mu: Również* jest napisane: Nie będziesz kusił** PANA, Boga twojego. **lub: znów, jeszcze, z kolei* Wj 17,2; Pwt 6,16;
***lub: wystawiał na próbę* Dz 5,9; 1Kor 10,9; Hbr 3,9

8. Ponownie bierze Go diabeł na bardzo wysoką górę i ukazuje Mu wszystkie królestwa świata oraz ich chwałę,

9. I mówi Mu: Dam Ci to wszystko, jeśli upadniesz i oddasz mi pokłon*. J 13,3; Dn 5,26
**gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

10. Wtedy Jezus mówi do niego: Zejdź* mi z drogi, szatanie**! Bo jest napisane: PANU, Bogu twojemu, pokłon będziesz oddawać i Jemu samemu będziesz służyć. Wj 20,5
**hypago - zejść z drogi, odejść, stanąć za; **lub: przeciwniku*

11. Wtedy diabeł* Go opuścił**, a oto aniołowie przystąpili i służyli Mu. J 19,11; Mt 26,53; **tj. oszczerca, oskarżyciel; **dosł.: opuszcza* Hbr 1,4-6

12. A gdy Jezus usłyszał, że Jan został wydany*, wrócił do Galilei; Mk 1,14; Łk 4,14; **domyśl.: do więzienia - został uwięziony* Mt 14,3

13. A po opuszczeniu Nazaretu przyszedł i zamieszkał w Kafarnaum*, nad morzem, w granicach *krain* Zabulona i Neftalego; **gr.: Kapernaoum - „wioska Nahuma" - miasto nad J. Genezaret*

14. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

15. Ziemia Zabulona i ziemia Neftalego, droga morska, za* Jordanem, Galilea pogan. **lub: po drugiej stronie* Iz 8,23; 9,1

16. Lud siedzący w ciemności, ujrzał wielkie światło, a siedzącym w *mrocznej* krainie i w cieniu śmierci – wszeszło im światło! Ps 107,10-14; Iz 42,6-7

17. Od tego czasu zaczął Jezus głosić i mówić: Upamiętajcie* się, albowiem przybliżyło się Królestwo Niebios. Łk 5,32; 24,47; **lub: zmieńcie myślenie, zawróćcie* Dz 20,21; 26,20

18. A Jezus*, idąc nad Morzem Galilejskim, ujrzał dwóch braci: Szymona, którego nazywano Piotrem, i Andrzeja, jego brata, zarzucających sieć** rybacką w morze; byli bowiem rybakami. **brak w mss Byz* Mk 1,16; Łk 5,1; J 1,40 ***tj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr., zwana amphiblestron*

19. I mówi im: Chodźcie* za mną, a uczynię was rybakami ludzi. Łk 5,10; J 12,26; Mk 1,17 **gr.: deute - chodź! chodźże! - forma wykrzyknikowa*

20. A oni natychmiast opuścili sieci rybackie i podążyli* za Nim. Łk 18,28; Mk 10,28 **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

21. I gdy poszedł stamtąd dalej, zobaczył dwóch innych braci: Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, jego brata, w łodzi z Zebedeuszem, ich ojcem, naprawiających* swoje sieci rybackie. I powołał** ich. ***lub: wezwał*
gr.: katartidzo - uczynić sprawnym, pełnym, naprawić - Ga 6,1

22. A oni natychmiast opuścili łódź i swojego ojca i podążali* za Nim. **por. w. 20**

23. I obchodził Jezus całą Galileę, ucząc w ich synagogach i głosząc Ewangelię Królestwa, i uzdrawiając każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu. Mt 13,54; Mk 1,21; Łk 4,15

24. I rozeszła się wieść *o* Nim po całej Syrii. I przyprowadzili do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle, dotkniętych rozmaitymi chorobami i cierpieniami, opętanych*, epileptyków**, sparaliżowanych, i ich uzdrowił***.
lub: opętanych przez demony - Mt 9,32 Mk 6,55; Łk 8,27
***lub: lunatyków - Mt 17,15*; ***gr.: therapeuo - por. Hbr 3,5**

25. A szły za Nim wielkie tłumy z Galilei, Dziesięciogrodu*, Jerozolimy, Judei i zza Jordanu. Mt 3,7; 4,25; Mk 5,20; 7,31; Łk 6,17
**gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną*

5 A *Jezus,* widząc tłumy, wszedł na górę, a gdy On usiadł, podeszli do Niego Jego uczniowie. Łk 6,20-49

2. I otworzył swoje usta, i uczył ich, mówiąc:

3. Błogosławieni* ubodzy** duchem, gdyż ich jest Królestwo Niebios. Łk 6,20; 11,28; **gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować*
***gr.: ptochos - żebrak, skrajny nędzarz* Jk 1,12; Ps 51,19

4. Błogosławieni, którzy się smucą*, gdyż oni zostaną pocieszeni. Iz 61,2; Ps 126,5; **lub: być w żałobie, płakać* Łk 16,25; Obj 21,4

5. Błogosławieni łagodni*, gdyż oni odziedziczą** ziemię. Mt 11,29; Lb 12,3; So 2,3; Ps 37,11
**lub: uprzejmi, cisi, życzliwi; **stanie się ich udziałem*

6. Błogosławieni, którzy łakną* i pragną sprawiedliwości, gdyż oni zostaną nasyceni. **lub: cierpią głód* Ps 22,27; 42,2; Łk 1,53; J 6,27

7. Błogosławieni miłosierni*, gdyż oni dostąpią miłosierdzia. **lub: litościwi* Prz 11,17

8. Błogosławieni czystego* serca, gdyż oni zobaczą Boga. Ps 51,10; Ez 36,26; Dz 15,9
**dosł.: czyści sercem - gr.: katharos - czysty, bez skazy, bez zmazy*

9. Błogosławieni czyniący pokój, gdyż oni zostaną nazwani synami Boga.

10. Błogosławieni, którzy są prześladowani* z powodu** sprawiedliwości, gdyż ich jest Królestwo Niebios. Łk 6,22; J 15,20; 1P 3,14
**gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować; **ze względu na*

11. Błogosławieni jesteście, gdy ze względu na mnie będą was lżyć* i prześladować, i mówić wszystkie złe** słowa, kłamiąc przeciwko wam. Rz 8,36; Łk 21,17; Obj 2,3; 1P 2,23
**lub: znieważać, ganić, łajać; **lub: niegodziwe*

12. Radujcie się i weselcie się, gdyż wielka jest zapłata* wasza w niebiosach; tak bowiem prześladowali proroków, *którzy byli* przed wami. **lub: nagroda* 2Krn 36,16; Łk 6,23; 1Kor 3,8

13. Wy jesteście solą ziemi; natomiast jeśli sól straci swój smak*, czym ją posolą? Nie

ma już nic *ze* swej siły, *nadaje się* tylko by zostać wyrzuconą na zewnątrz i deptaną przez ludzi. 2Krl 2,20; Mk 4,21; 9,50; Łk 14,34

gr.: moraiono - być nijakim, stracić smak, zgłupieć - Rz 1,22*

14. Wy jesteście światłem świata. Nie może zostać ukryte miasto leżące na górze. Ef 5,8

15. Nie zapalają *też* lampy i nie stawiają jej pod korcem*, ale na świeczniku, i świeci wszystkim, *którzy są* w domu. Mk 4,21

**gr.: modios - naczynie na zboże - miara ciał sypkich - 9 l*

16. Tak niech świeci wasza światłość przed ludźmi, aby zobaczyli wasze dobre* czyny i sławili** Ojca waszego, który jest w niebiosach. 1P 2,12

lub: piękne, szlachetne; **por. Rz 8,30

17. Nie myślcie, że przyszedłem znieść* Prawo lub Proroków. Nie przyszedłem znieść*, ale wypełnić. Łk 16,17; J 8,5

**gr.: katalyo - obalić, rozluźnić (wiązania), rozłączyć, zburzyć*

18. Zaprawdę* bowiem mówię wam: Dopóki nie przeminą niebo i ziemia, ani jedna jota, ani jedna kreska z pewnością** nie** przeminie z Prawa, aż się to wszystko stanie. Ps 119,89; Iz 40,8; Mt 24,35; Łk 21,33

gr.: amen - z hebr.: godne wiary, lub jako akt potwierdzenia; **por. w. 20

19. Jeśli więc ktoś, rozwiązałby jedno z tych najmniejszych przykazań i tak nauczał ludzi, zostanie nazwany najmniejszym w Królestwie Niebios, a ten, kto by czynił *je* i nauczał, zostanie nazwany wielkim w Królestwie Niebios. Mt 19,28; Ga 3,10; Jk 2,10

20. Mówię bowiem wam: Jeśli wasza sprawiedliwość nie będzie obfitować bardziej *niż* uczonych w Piśmie i faryzeuszów, z pewnością* nie wejdziecie do Królestwa Niebios. Mt 23,2

**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie - jako wzmocnienie*

21. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz mordował; a kto by mordował, będzie podlegał sądowi. Rdz 9,5-6; Łb 24,17; Pwt 17,8

**dosł.: będącym od początku, prastarym, dawnym*

22. A ja wam mówię, że każdy, kto jest rozgniewany na swojego brata bez powodu, będzie winien sądu; a kto powie swojemu bratu: Raka*! będzie podlegał Sanhedrynowi; a kto powie: Głupcze**! będzie *wrzucony* w ogień Gehenny***. Ps 37,8; Prz 19,19; Dz 3,20; 1J 3,15

**z aram. - pusty, pusta głowo; **lub: tępak, niedorzeczność; ***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

23. Jeśli więc przyniósłbyś* swój dar na ołtarz i tam przypomniano** by ci, że twój brat ma coś przeciwko tobie; Pwt 16,16; 1Sm 15,22; Mk 11,25

**lub: ofiarowałbyś; **przypomniałoby ci się*

24. Zostaw tam swój dar przed ołtarzem, i odejdź; najpierw pojednaj się ze swoim bratem, a potem przyjdź i przynieś swój dar.

25. Bądź *tym, który* godzi* się szybko ze swoim przeciwnikiem, dopóki jesteś z nim w drodze, by czasem przeciwnik nie przekazał cię sędziemu, a sędzia nie przekazał cię podwładnemu, abyś nie został wrzucony do więzienia. Hi 22,21; Mk 18,35; Mk 6,14; Łk 12,58

**gr.: eunoeo - być życzliwym, dobrze, pokojowo usposobionym*

26. Zaprawdę mówię ci: Na pewno nie wyjdziesz stamtąd, aż oddasz ostatni kodrantes*. Wj 20,14; Kpł 20,10

**gr.: kodrantes - 2 leptony - 0,25 assariona - 1/64 denara*

27. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz cudzołożył. Wj 20,14; Kpł 20,10

**gr.: archaios - będący od początku, prastary - brak w mss Byz*

28. A ja wam mówię, że każdy, kto patrzy* na kobietę, aby** jej pożądać, już z nią popełnił cudzołóstwo w swoim sercu. 2P 2,14

**lub: przyglądać się uważnie; **gr.: pros - w kierunku, do, przy, dla*

29. Jeśli więc twoje prawe oko jest ci powodem upadku*, wyłup** je i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny***. Mt 18,8; Mk 9,43

**lub: gorszy; **dosł.: wyrwij z korzeniami ***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

30. A jeśli twoja prawa ręka jest ci powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny.

31. Powiedziano też, że ktokolwiek oddaliłby swoją żonę, niech jej da zwój* rozwodowy. Mk 10,2; Pwt 24,1; Jr 3,1

**lub: dokument, list*

32. A ja wam mówię: Ktokolwiek oddala swoją żonę, poza* sprawą** nierządu, prowadzi*** ją do cudzołóstwa****, a kto poślubiłby oddaloną, cudzołoży. 1Kor 7,10; Mt 2,14

**lub: z wyjątkiem **gr.: logos - słowo, rachunek, sprawa, idea; ***czyni, sprawia ****lub: czyni ją scudzołożoną - czas teraź. str. bierna*

33. Słyszeliście także*, że powiedziano przodkom: Nie będziesz krzywoprzysięgał**, ale dotrzymasz*** PANU swoich przysiąg. Kpł 19,12

**dosł.: ponownie, znów; **lub: łamał przysięgi; ***dosł.: oddasz*

34. A ja wam mówię, abyście w ogóle nie przysięgali – ani na niebo, gdyż jest tronem Boga; Iz 66,1; Dz 7,49

35. Ani na ziemię, gdyż jest podnóżkiem Jego stóp; ani na Jerozolimę, gdyż jest miastem wielkiego króla; Ps 48,2

36. Ani na swoją głowę nie będziesz przysięgał, gdyż nie możesz jednego włosa uczynić białym albo czarnym.
37. A słowo* wasze niech będzie: Tak, tak; nie, nie. A co *jest* ponad to, jest od złego.
**gr.: logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek* 2Kor 1,17
38. Słyszeliście, że powiedziano: Oko za* oko, ząb za* ząb. **gr.: anti - w miejsce, za* Wj 21,22-27
39. A ja wam mówię: Nie sprzeciwiajcie się* złemu, ale *ku* temu, który uderzy cię w twój prawy policzek, zwróć i drugi;
**gr.: anthistemi - stać naprzeciw, stawić opór, przeciwstawić się* Prz 20,22; Rz 12,17; 1Tes 5,15; 1P 3,9
40. A temu, *który* chce się z tobą procesować i wziąć twoją suknię*, zostaw mu i płaszcz.
**gr.: chiton - szata wkładana wprost na ciało* 1Kor 6,7
41. A kto by zmusił* ciebie, *abyś niósł jego ciężar* jedną milę**, idź z nim *i* dwie.
**gr.: angareuo - wysłać gońca, wciągnąć do służby publicznej, zmusić do niesienia ciężaru - por. Mt 21,2*, Mk 15,21*
***mila rzymska to 1000 podwójnych kroków*
42. *Temu, kto* ciebie prosi, dawaj, a od tego, kto chce od ciebie pożyczyć, nie odwracaj się.
43. Słyszeliście, że powiedziano: Będziesz miłował swojego bliźniego, a swojego nieprzyjaciela będziesz nienawidził.
Kpł 19,18; Pwt 23,6; Ps 139,21-22; Mt 22,39; Łk 6,27.32
44. A ja wam mówię: Miłujcie swoich nieprzyjaciół, błogosławcie* *tych, którzy* was przeklinają, dobrze czyńcie *tym, którzy* was nienawidzą i módlcie się za tych, *którzy* was fałszywie oskarżają** i prześladują was;
gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19
***lub: lżą, uwłaczają, grożą, oczerniają* Łk 23,34; Dz 7,59
45. Abyście stali się synami Ojca waszego, który *jest* w niebiosach; bo *On* czyni *to, że* słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i deszcz pada na sprawiedliwych i na niesprawiedliwych. Hi 25,3; Ef 5,1
46. Albowiem, jeśli miłujecie *tych, którzy* was miłują, jaką macie zapłatę*? Czy i celnicy tego nie czynią? **lub: nagrodę*
47. A jeśli tylko swoich braci* byście pozdrawiali, co osobliwego czynicie? Czy i celnicy tego nie czynią? **mss Byz: przyjaciół*
48. Bądźcie więc doskonali*, tak jak Ojciec wasz, *który jest* w niebiosach jest doskonały.
**gr.: teleios - nie mający braków, dojrzały, w pełni rozwinięty* Rdz 17,1; Kpł 19,2; Flp 3,12; Kol 1,28

6 Uważajcie, abyście swojego daru miłosierdzia nie czynili przed ludźmi, po to, by być widzianymi przez nich, inaczej nie macie zapłaty* u Ojca waszego, który jest w niebiosach. Mt 16,27; 23,5; Łk 12,1; 16,15;
**gr.: misthos - nagroda, zapłata za pracę* 1Kor 9,17; Hbr 11,26
2. Dlatego, gdy dajesz dar miłosierdzia*, nie trąb przed sobą, tak jak czynią *to* obłudnicy w synagogach i na ulicach, aby przez ludzi została oddana im chwała**. Zaprawdę mówię wam: Już w całości otrzymują swoją zapłatę. **lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna* Dz 9,36;
***gr.: doksadzo - sławić, chwalić, otoczyć chwałą* Pwt 15,7-8
3. Ale ty, gdy dajesz dar miłosierdzia*, niech nie wie twoja lewa *ręka,* co czyni twoja prawa *ręka, *por. w. 2** J 7,4; Mt 25,37; Rz 12,8
4. By twój dar miłosierdzia* *pozostał* w ukryciu, a twój Ojciec, który widzi w ukryciu, On ci odda jawnie**. **por. w. 2** Mt 10,42; Łk 14,14
***gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
5. A gdy się modlisz, nie bądź jak obłudnicy; gdyż oni lubią* stać i modlić się w synagogach i na rogach placów, aby ludzie ich widzieli. Zaprawdę mówię wam, że już w całości** otrzymują** swoją zapłatę. Mt 23,5
gr.: fileo - kochać, okazywać czułość - por. J 21,15**
***gr.: apecho - mieć całkowicie, otrzymać w pełni*
6. Ale ty, gdy się modlisz, wejdź do swojej komórki* i zamknij swoje drzwi, módl się do Ojca twojego, który jest w ukryciu; a Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda ci jawnie.
tj. magazyn bez okien, pomieszczenie przy\u lub tajne - Mt 24,26*
7. Modląc się natomiast, nie paplajcie* jak poganie; albowiem wydaje im się, że w** *swojej* wielomówności zostaną wysłuchani.
**gr.: battalogeo - powtarzać w kółko to samo, używać wielu niepotrzebnych słów, dosł. jąkać się; **lub: dzięki, przez (swoją)*
8. Nie bądźcie do nich podobni*, gdyż Ojciec wasz wie, czego potrzebujecie, zanim Go poprosicie. **gr.: homoioo - por. Hbr 2,17** Ps 139,4; Mt 6,32
9. Wy więc módlcie się tak: Ojcze nasz, *który jesteś* w niebiosach! Niech Twoje imię zostanie uświęcone*. Ps 111,9; J 16,23; Jud 1,20
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego co pospolite, przeznaczyć do*
10. Niech przyjdzie Twoje Królestwo; niech się stanie Twoja wola jak w niebie, *tak* i na ziemi. Dn 2,44; 7,27; Kol 1,13; Obj 11,15; Łk 22,42
11. Chleba naszego codziennego* daj nam dzisiaj. Prz 30,8; J 6,32-35
**gr.: epiousios - potrzebny na cały dzień, konieczny do życia*
12. I odpuść nam nasze winy*, jak i my odpuszczamy tym, *którzy są wobec nas* winni**.
**lub: długi; **naszym dłużnikom* Dz 13,38; 1J 1,9; Mt 18,21
13. I nie wprowadź* nas w pokusę, ale ura-

tuj** nas od złego; gdyż Twoje jest Królestwo i moc, i chwała na wieki. Amen.
tryb przyp.; *lub jako idiom: nie dopuść abyśmy ulegli pokusie (doświadczeniu, próbie)? - Marshall, The Gospel of Luke New Internat. Greek Test. Commentary 462; **gr.: hryomai - Łk 11,4*

14. Bo jeśli odpuścicie ludziom ich upadki, i wam odpuści Ojciec wasz niebiański.
15. Ale jeśli nie odpuścicie ludziom ich upadków*, także Ojciec wasz nie odpuści wam waszych upadków. Mk 11,25-26
**gr.: paraptoma - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek*
16. A gdy pościcie, nie stawajcie się smutni* tak jak obłudnicy; wykrzywiają bowiem swoje twarze, aby ludzie widzieli, że poszczą. Zaprawdę mówię wam: Już otrzymują całą swoją zapłatę. **por. Łk 24,17** Iz 58,3; Dn 9,3; Łk 2,37
17. Ale ty, gdy pościsz, namaść* swoją głowę i umyj swoją twarz; **gr.: aleifo - namaszczać oliwą*
18. Abyś nie był widziany przez ludzi, że pościsz, ale przez Ojca twojego, który jest w ukryciu; a Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda ci jawnie*. **gr.: faneros - por. Łk 8,17**
19. Nie gromadźcie sobie skarbów na ziemi, gdzie mól i rdza niszczą, i gdzie złodzieje przekopują* *ściany* i kradną; **tj. włamują się*
20. Ale gromadźcie sobie skarby w niebie, gdzie ani mól, ani rdza nie niszczy, i gdzie złodzieje nie przekopują *ścian* i nie kradną.
21. Albowiem gdzie jest wasz skarb*, tam będzie i wasze serce. **gr.: thesauros - por. Łk 12,34**
22. Lampą ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest prosto* *patrzące,* całe twoje ciało będzie jasne. Łk 11,34
**lub: proste, szczere, dobrze funkcjonujące - tj. nie zezowate*
23. Jeśli natomiast twoje oko jest złe*, całe twoje ciało będzie ciemne. Jeśli więc światłość, która jest w tobie, jest ciemnością, *sama* ciemność jakąż wielką *będzie*?
**złe oko - hebr. idiom - być skąpym - por. D. H. Stern - KŻNT*
24. Nikt nie może dwom panom służyć, jednego bowiem znienawidzi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugim pogardzi. Nie możecie służyć Bogu i mamonie**. **lub: będzie się trzymać* 1Tm 6,9; Joz 24,15
***z aram. - synonim bogactwa, bożek kanaanejski - por. Łk 16,9**
25. Dlatego mówię wam: Nie martwcie* się o swoje życie**, co będziecie jedli, albo co będziecie pili; ani o swoje ciało, w co będziecie się ubierać. Czyż życie nie jest czymś więcej niż pokarm, a ciało niż ubranie? 1P 5,7
**lub: nie troszczcie; **gr.: psyche - dusza, życie, osoba*
26. Przypatrzcie się ptakom na niebie, że nie sieją, ani nie żną, ani nie zbierają do spichlerzy, a Ojciec wasz niebiański je żywi. Czy wy nie jesteście o wiele ważniejsi od nich?
27. A kto z was, martwiąc się, może dodać do swojego wzrostu* jeden łokieć**?
**helikia - czas życia, wiek, dojrzałość, postura, wzrost i postawa*
***gr.: pechys - ramię, łokieć, odcinek czasu, 1 łokieć - ok. 45 cm*
28. A o ubranie dlaczego się martwicie*? Zwróćcie uwagę** *na* lilie polne, jak rosną; nie pracują, ani nie przędą, Łk 3,11; 12,27
**gr.: merimnao - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się*
***gr.: katamanthano - starannie rozważyć, poznać dokładnie*
29. A mówię wam, że nawet Salomon w całej swojej chwale* nie ubrał się, jak jedna z nich. **gr.: doksa - splendor, majestat, blask* 1Krl 10,5
30. Jeśli więc trawę polną, która dziś jest, a jutro zostanie wrzucona do pieca, Bóg tak ubiera, *czy* nie o wiele bardziej was, *ludzie* małej wiary? Iz 40,6-8; Łk 12,28; Jk 1,10
31. Nie martwcie się więc, mówiąc: Co będziemy jedli? Albo: Co będziemy pili? Albo: W co się ubierzemy? So 2,3; Mt 4,4; Ps 37,3; 78,18
32. Bo tego wszystkiego szukają poganie*. Wie bowiem Ojciec wasz niebiański, że tego wszystkiego potrzebujecie. Ef 4,17; Łk 11,11;
**gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Ps 103,1
33. Ale szukajcie* najpierw Królestwa Bożego i jego sprawiedliwości, a to wszystko zostanie wam dodane. 1Krl 3,11; Ps 34,10; 1Tm 4,8
**gr.: zeteo - dociekać, badać, dążyć, zabiegać, wnikać, pragnąć*
34. Nie martwcie się więc o jutro; albowiem jutro martwić się będzie o siebie. Wystarczy dniowi jego zło*. Wj 16,19; J 14,27; Mt 10,19
**gr.: kakia - bieda, nędza, utrapienie, podłość, zazdrość*

7 Nie sądźcie*, abyście nie zostali osądzeni. **lub: wydać wyrok, spierać się w sądzie* Rz 14,1
2. Albowiem jakim sądem sądzicie, takim zostaniecie osądzeni, i jaką miarą* mierzycie, taką wam w zamian odmierzą. Jr 51,24;
**gr.: metron - miara, pręt mierniczy* Ps 18,25; Jk 2,13
3. A czemu widzisz drzazgę* w oku swojego brata, a nie dostrzegasz belki w swoim oku?
**dosł.: coś suchego, badyl, gałązka, źdźbło, słomka* Łk 6,41
4. Albo jak *możesz* powiedzieć swojemu bratu: Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka, a oto belka jest w twoim oku?
5. Obłudniku*! Wyrwij wpierw belkę ze swojego oka, a wtedy przejrzysz, by wyrwać drzazgę z oka swojego brata. Mt 22,18; 2Krn 28,10; J 8,7
**gr.: hipokrytes - pieru. - ten, który odpowiada, aktor - obłudnik*

6. Nie dawajcie psom* *tego, co jest* święte, i nie rzucajcie swoich pereł przed świnie, aby ich czasem nie podeptały swoimi nogami, a *następnie nie* obróciły się i was *nie* rozszarpały. Mt 15,26; 2P 2,1.22; Mt 13,46
**psy i świnie były uważane za zwierzęta nieczyste*

7. Proście*, a zostanie wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a zostanie wam otworzone. 1Krl 3,5; J 14,13; Jk 1,5; Mt 6,33; 21,22
**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*

8. Bo każdy, *kto* prosi, otrzymuje; a *kto* szuka*, znajduje; a *temu, kto* puka, zostanie otworzone. **gr.: dzeteo - szukać, dociekać*

9. Albo kto z was jest *takim* człowiekiem, który, *gdy* syn prosiłby o chleb, to* poda mu kamień? **dosł.: czy* Łk 11,11; Mt 6,26

10. Albo kiedy prosiłby o rybę, to* poda mu węża? **dosł.: czy* Mt 15,22; Dz 9,11

11. Jeśli więc wy, będąc złymi*, wiecie jak dawać dobre dary waszym dzieciom, o ile bardziej Ojciec wasz, który jest w niebiosach, da *to, co* dobre *tym, którzy* Go proszą. Rdz 6,6; 8,21; Jk 1,17; Łk 11,11
**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

12. Wszystko więc, cokolwiek byście chcieli, aby wam ludzie czynili, to i wy im czyńcie; takie* jest bowiem Prawo i Prorocy.
**lub: to jest* Łk 6,31; Kpł 19,18; Mt 22,39; Rz 13,8

13. Wchodźcie przez ciasną bramę. Albowiem szeroka *jest* brama i przestronna droga, która prowadzi do zguby*, i wielu *jest takich,* którzy przez nią wchodzą.
**gr.: apoleia - całkowite zniszczenie, zguba, zagłada, zmarnotrawienie* Łk 13,24; Mk 10,23; J 10,9; 14,6

14. Gdyż* ciasna *jest* brama i wąska** droga, która prowadzi do życia, a mało jest *takich, którzy* ją znajdują. **mss Byz - gr.: ti - jakże, jak*
***lub: zwężona jest droga prowadząca w życie* Iz 35,8; 1P 3,20

15. Zważcie* na fałszywych proroków, którzy przychodzą do was w owczej skórze**, ale wewnątrz są drapieżnymi wilkami.
**lub: zwrócić uwagę, wystrzegać się* Jr 14,14; Mt 16,6;
***dosł.: w odzieniu* Łk 12,15; Kol 2,8; Mt 24,4; Pwt 13,1

16. Po ich owocach poznacie* ich. Czy zbierają winogrona z cierni albo figi z ostu?
**gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć, upewnić się* Ga 5,19-22; Jk 3,12; Ps 1,3

17. Tak każde dobre drzewo przynosi dobre owoce, ale zgniłe drzewo przynosi złe owoce.

18. Nie może dobre drzewo przynosić złych owoców, ani zgniłe* drzewo przynosić dobrych owoców. **lub: spróchniałe* Ga 5,10; 1J 3,9

19. Każde drzewo, które nie przynosi dobrego* owocu, jest wycinane i wrzucone w ogień.
**gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne* Mt 3,10; J 15,2; Hbr 6,8

20. Zatem prawdziwie po ich owocach poznacie* ich. **gr.: epiginosko - por. w. 16**

21. Nie każdy, *kto do* mnie mówi: Panie, Panie, wejdzie do Królestwa Niebios, lecz *ten, kto* czyni wolę Ojca mojego, *który jest* w niebiosach. Mt 25,11; Łk 6,46; J 6,40

22. Wielu powie mi tego dnia: Panie, Panie, czy w Twoim imieniu nie prorokowaliśmy i w Twoim imieniu nie wypędzaliśmy demonów, i w Twoim imieniu nie czyniliśmy wielu dzieł mocy*? Jr 14,14; 27,15; Łk 13,25; 1Kor 13,1
**gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów*

23. A wtedy wyznam im: Ponieważ* nigdy was nie poznałem**, odejdźcie ode mnie wy, którzy czynicie bezprawie***. 2Tm 2,19; Mt 25,41
**gr.: hoti - że, ponieważ, jako że; **gr.: ginosko - poznanie, nawiązanie intymnej więzi; ***gr.: anomia - nieprawość, niegodziwość*

24. Każdy więc, kto słucha tych moich słów i czyni je, będzie podobny *do* męża rozsądnego*, który zbudował swój dom na skale;
**lub: rozumny, rozważny, mądry* Jk 1,22-25; 1Kor 3,10

25. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiały wiatry, i uderzyły w ten dom, i nie runął**, bo miał założony fundament na skale. **dosł.: przyszły; **upadł* Prz 12,3; Dz 14,22

26. A każdy, kto słucha tych moich słów, a nie czyni ich, będzie podobny do męża głupiego, który zbudował swój dom na piasku. Ez 33,32

27. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiały wiatry, i uderzyły w ten dom, i runął**, a upadek jego był wielki.
**dosł.: przyszły; **upadł* Ez 13,10-14; 2P 2,20; Mt 12,43

28. I stało się, gdy Jezus dokończył te słowa, że tłumy zdumiewały* się nad Jego nauką.
gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12 Mt 13,54; Łk 4,32; J 7,46; Mt 19,1; 26,1

29. Uczył ich bowiem jak *ten, który* ma władzę*, a nie jak ich uczeni w Piśmie.
**gr.: eksousia - władza, prawo, autorytet, moc*

8 A gdy zszedł z góry, podążały za Nim wielkie tłumy; Łk 5,12-16

2. I oto przyszedł trędowaty, i oddał Mu pokłon, mówiąc: Panie! Jeślibyś chciał, możesz mnie oczyścić. Kpł 13,44-46; Lb 5,2

3. I Jezus wyciągnął rękę, i dotknął* go, mówiąc: Chcę, zostań oczyszczony; i natychmiast został oczyszczony ze swojego trądu.
**gr.: haptomai - przylgnąć, dotknąć - por. Kpł 13,45*

4. I Jezus powiedział do niego: Uważaj, abyś nikomu *o tym* nie mówił, ale idź, pokaż siebie kapłanowi, i ofiaruj dar, który nakazał Mojżesz, na świadectwo *dla* nich. Mk 1,44; Kpł 13,2; Łk 17,14

5. A gdy Jezus wszedł do Kafarnaum, przyszedł do Niego setnik *i* prosił Go, mówiąc:

6. Panie! Sługa* mój leży w domu sparaliżowany i strasznie** cierpi. Mt 4,24; 9,2; Dz 8,7;
**gr.: pais - chłopiec, młody niewolnik; **okrutnie* Hi 31,13

7. A Jezus powiedział do niego: Ja przyjdę i uzdrowię* go. **gr.: therapeuo - uleczyć - por. Hbr 3,5**

8. A setnik odpowiedział, mówiąc: Panie! Nie jestem godny, abyś wszedł pod mój dach, ale powiedz tylko słowo*, a będzie uzdrowiony mój sługa**. **mss Byz - słowem; **gr.: pais - w. 13***

9. Bo i ja jestem człowiekiem podległym władzy innego i mam pod sobą żołnierzy. Mówię jednemu: Idź, a idzie; a drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; a swojemu słudze*: Czyń to, a czyni. **gr.: doulos - por. Mt 20,27**

10. A gdy Jezus to usłyszał, pełen podziwu* powiedział do tych, którzy szli za Nim: Zaprawdę mówię wam, nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Mt 15,28;
**gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się* Mk 6,6; Łk 7,9

11. A mówię wam: Wielu przyjdzie ze wschodu i z zachodu, i spoczną* przy stole z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem w Królestwie Niebios. Iz 49,12; Łk 13,28; Ml 1,11; Ps 107,3
**gr.: anaklino - położyć przy stole, wygodnie usadowić, oprzeć*

12. Lecz synowie Królestwa zostaną wyrzuceni* *w* ciemność zewnętrzną. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 3,9; 7,23; 21,43;
**gr.: ekballo - wyrzucić,* 2P 2,4; Mt 13,42; 22,13; 24,5
wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

13. I Jezus powiedział setnikowi*: Idź, i jak uwierzyłeś, tak niech ci się stanie. I w tej godzinie jego sługa** został uzdrowiony.
**gr.: hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, centurion*
***gr.: pais - chłopiec, sługa, młody niewolnik* Mt 15,28

14. A gdy Jezus przyszedł do domu Piotra, ujrzał jego teściową* złożoną** *chorobą* i gorączkującą. Mk 1,30; Łk 4,38; 1Kor 9,5
**gr.: penthera - teściowa, matka żony; **gr.: ballo - złożony chorobą*

15. I dotknął jej ręki, i opuściła ją gorączka. A *ona* wstała i usługiwała im*. **mss Byz - Mu*

16. A gdy nastał wieczór, przyprowadzili do Niego wielu opętanych*; i wypędził duchy słowem, i uzdrowił wszystkich, którzy mieli się źle; **tj. opętanych przez demona* Łk 8,3

17. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego: On wziął na siebie nasze słabości i poniósł nasze choroby. Iz 53,4; 1P 2,24

18. Jezus natomiast, widząc wokół siebie wielkie tłumy, rozkazał odpłynąć na drugą stronę. Łk 9,57-62; Łk 8,22; J 6,15

19. I podszedł jeden uczony w Piśmie, i powiedział do Niego: Nauczycielu! Pójdę* za Tobą, dokądkolwiek byś poszedł. Mk 12,32
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

20. A Jezus mówi do niego: Lisy mają nory, a ptaki *na* niebie gniazda; ale Syn Człowieczy* nie ma, gdzie by skłonił głowę.
**w NP tylko określenie Jezusa* Iz 53,2; Ps 84,3; 2Kor 8,9

21. A inny z Jego uczniów powiedział do Niego: Panie! Pozwól* mi najpierw odejść i pogrzebać mojego ojca. Lb 6,6; 1Krl 19,20; Mt 19,29
**gr.: epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć*

22. Ale Jezus powiedział mu: Pójdź* za mną i pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych. J 1,43; Łk 15,32; Kol 2,13; 1Tm 5,6
**gr.: akoloutheo - por. w. 19*, tu: w trybie rozkazującym*

23. I gdy On wstąpił do łodzi, weszli za Nim *i* Jego uczniowie. Mk 4,35; Łk 8,22-25; Mt 9,1

24. A oto wielkie trzęsienie* stało się na morzu, tak że fale przykrywały łódź. On natomiast spał. Ps 4,8; Mk 4,37; Dz 27,14
**gr.: seismos - trzęsienie, poruszenie, burza, trzęsienie ziemi*

25. I podeszli Jego* uczniowie, i obudzili Go, mówiąc: Panie, ratuj** nas! Giniemy***! Mk 4,38
**brak w mss Byz; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*
****gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

26. I powiedział do nich: Czemu jesteście przestraszeni? *O* małej wiary! Wtedy wstał, skarcił* wiatr i morze; i nastała wielka cisza.
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić,* Mt 14,31;
zgromić, obarczyć winą Ps 44,23; Iz 51,9

27. A ludzie dziwili się, mówiąc: Kim jest Ten, że Mu i wiatry, i morze są posłuszne*?
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjejś woli, być posłusznym*

28. I gdy przybył na drugą stronę do krainy Gergezeńczyków*, wyszli Mu na spotkanie** dwaj opętani przez demony, wyszli z grobowców, bardzo groźni, tak że nie było mocnego, aby przejść tą drogą. Mk 5,1; Łk 8,26; Rdz 10,16
**tj. mieszkaniec miasta Gergezy; **lub: wyszli naprzeciw*

29. A oto wrzeszczeli, mówiąc: Co nam* i Tobie*, Jezusie, Synu Boży?! Przyszedłeś tu przed czasem nas dręczyć**?! Łk 16,23; Obj 14,10
hebraizm: Dlaczego mnie tak traktujesz? To twoja sprawa, Co mi do tego? - por. J 2,4* ; **gr.: basanidzo - por. Mk 5,7*

30. A w oddaleniu* od nich była wypasana wielka trzoda świń. **gr.: makran - daleko, kawał drogi*
31. Wówczas demony prosiły Go, mówiąc: Jeśli nas wyganiasz*, pozwól nam wejść w tę trzodę świń. **gr.: ekballo - wyrzucić, odrzucić - por. Mt 8,12**
32. I powiedział im: Odejdźcie*. A one wyszły, i weszły w trzodę świń, i oto ruszyła cała trzoda świń w dół urwiska, w morze, i zginęły w wodach. **gr.: hypago - odejść, cofnąć się, iść naprzód*
33. Pasterze natomiast uciekli, i gdy odeszli do miasta, opowiedzieli wszystko, i to, *co stało się* z opętanymi*. **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32**
34. A oto całe miasto wyszło na spotkanie Jezusa, a gdy Go ujrzeli, prosili, aby odszedł* z ich granic. Hi 21,14; 22,17; Dz 16,39
**gr.: metabaino - przeprawić się na drugą stronę*

9 A gdy wstąpił do łodzi, przeprawił się na *drugi* brzeg i przyszedł do swojego* miasta. Mt 2,1-12; Łk 5,17-26; Mt 4,13
**tj. do Kafarnaum - miasteczko leżące nad J. Galilejskim*
2. I oto przynieśli do Niego sparaliżowanego, leżącego na posłaniu. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział do sparaliżowanego: Ufaj*, dziecko**! Odpuszczone są ci twoje grzechy.
**gr.: tharseo - odwagi, bądź* Mk 2,3; Łk 5,18; Mt 8,10
*dobrej myśli, nie bój się; **gr.: teknon - dziecko w czułym zwrocie*
3. A oto niektórzy z uczonych w Piśmie* mówili w sobie: On bluźni. Dz 6,11; Mk 2,7; Kpł 24,16
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*
4. A Jezus, znając* ich myśli, powiedział: Dlaczego rozmyślacie** o złych *rzeczach* w swoich sercach? **lub: widzieć, postrzegać, odkrywać*
***lub: rozważać, zastanawiać się* Rdz 6,5; Mt 12,25; J 2,25
5. Albowiem co jest łatwiej powiedzieć: Odpuszczone* są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? **gr.: afiemi - por. Mt 18,21**
6. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę* na ziemi odpuszczać grzechy; wtedy powiedział do sparaliżowanego**: Powstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu. **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc* Mi 7,18;
***gr.: paralitikos - paralityk, ułomny* Mt 6,12; Kol 3,13
7. I gdy powstał, poszedł do swojego domu.
8. Gdy tłum to ujrzał, dziwił się i chwalił Boga, który dał taką władzę* ludziom.
por. w. 6 Mt 15,31; Mk 7,37; Łk 5,26
9. A Jezus, odchodząc stamtąd, ujrzał człowieka siedzącego przy stole celnym, zwanego Mateuszem, i mówi do niego: Pójdź* za mną; a on wstał i poszedł za Nim. **por. Mt 8,22**
10. I stało się, gdy Jezus spoczywał u stołu w *jego* domu, że oto wielu celników* i grzeszników przyszło, i spoczęło przy stole z Jezusem i z Jego uczniami. Mt 5,46; Łk 5,29;
**gr.: telones - poborca podatków bądź cła* J 9,31
11. Widząc to, faryzeusze* powiedzieli Jego uczniom: Dlaczego wasz nauczyciel je z celnikami i grzesznikami? Iz 65,5; Łk 5,30
tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. w. 14
12. A gdy Jezus to usłyszał, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi* lekarza, ale *ci, co* mają się źle. Ps 41,4; Obj 3,17; Oz 14,4
**gr.: ischyo - być silnym, mieć moc, być dobrego zdrowia*
13. Idźcie więc i nauczcie się, co *to* znaczy: Miłosierdzia* chcę, a nie ofiary. Bo nie przyszedłem wzywać do upamiętania** sprawiedliwych, ale grzeszników. Prz 21,3; Oz 6,6; Am 5,21;
**gr.: eleos - miłosierdzie, współczucie, litość* Mk 2,17; Łk 5,32
gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9
14. Wtedy podeszli do Niego uczniowie Jana, mówiąc: Dlaczego my i faryzeusze* często** pościmy, a Twoi uczniowie nie poszczą?
**aram.: etym. - oddzielony, członek stronnictwa religijnego, zwolennik tradycji ustnej; **lub: wiele* Łk 5,33; Mk 2,18
15. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego smucić się, dopóki jest z nimi oblubieniec**? Ale przyjdą dni, gdy będzie zabrany od nich oblubieniec, i wtedy będą pościć. Iz 62,5; J 3,29; Obj 19,9; Dz 13,2
**gr.: hyios - syn, tu: drużba, gość weselny; **lub: pan młody*
16. A nikt nie nakłada łaty z surowego* sukna w starą szatę; albowiem to wypełnienie zrywa *brzegi* szaty i rozdarcie staje się gorsze.
**gr.: agnafos - niezmielony,* J 16,12; Ps 125,3; Iz 40,11
niezgreplowana wełna, nieprzerobiona - stąd: nowy, surowy
17. I nie leją młodego* wina w stare bukłaki; bo inaczej pękają bukłaki, i wino wycieka, a bukłaki się niszczą; ale młode* wino leją w nowe** bukłaki, a wtedy oba są zachowane.
**gr.: neos - nowe w czasie* Joz 9,4; Mk 2,22;
***gr.: kainos - nowe jakościowo* Hi 32,19; Łk 5,36
18. Gdy to do nich mówił, oto przyszedł przełożony *synagogi* i oddał Mu pokłon, mówiąc: Córka moja właśnie umarła*, ale przyjdź i połóż** na nią swoją rękę***, a ożyje. Mk 5,22;
**dosł.: osiągnęła kres, doszła do końca* Mt 8,2; 15,25
***gr.: epitithemi - położyć bądź postawić na; ***tu: l.poj.*
19. I wstał Jezus, *i* poszedł za nim wraz ze swoimi uczniami.
20. I oto kobieta, *która* krwawiła od dwunastu lat, podeszła z tyłu i dotknęła się skraju* Jego szaty. Kpł 15,25; Lb 15,38; Pwt 22,12; Mk 5,25
**hebr. cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przypom. o Prawie*

21. Mówiła bowiem w sobie: Jeśli tylko dotknę Jego szaty, będę uzdrowiona*.
**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*
22. Ale Jezus odwrócił się, ujrzał ją i powiedział: Ufaj*, córko! Twoja wiara cię uzdrowiła; i kobieta została uzdrowiona w tej godzinie. Mk 10,52; Łk 7,50; Hbr 4,2
**gr.: tharseo - być odważnym, dobrej myśli, ufać, nabrać otuchy*
23. A gdy Jezus przyszedł do domu przełożonego *synagogi,* ujrzał flecistów i tłum czyniący zgiełk*; **lub: czyniący zamieszanie, wrzawę*
24. Mówi im: Wycofajcie się, bo dziewczynka nie umarła, ale śpi. I szydzili* z Niego.
**lub: drwili, wyśmiewali* J 11,11; 14,25; Ps 22,6
25. Ale gdy wyrzucono tłum, wszedł, ujął ją za rękę, i dziewczynka wstała.
26. I rozeszła się wieść* o tym po całej *tamtejszej* ziemi. **gr.: feme - wieść, doniesienie, wiadomość*
27. I gdy Jezus odchodził stamtąd, szli za Nim dwaj ślepi, wołając* i mówiąc: Synu Dawida! Zmiłuj** się nad nami! Łk 18,38;
**lub: krzycząc; **okaż miłosierdzie, litość* Mt 20,30; 22,42
28. A gdy wszedł do domu, przyszli do Niego owi ślepi, i Jezus mówi im: Czy wierzycie, że mogę to uczynić? Mówią do Niego: Tak, Panie! Mk 9,23
29. Wtedy dotknął ich oczu, mówiąc: Zgodnie* z waszą wiarą niech się wam stanie.
**gr.: kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie* Mt 8,13
30. I otworzyły się ich oczy; a Jezus nakazał* im surowo, mówiąc: Uważajcie, niech nikt o tym nie wie. Iz 35,5; Mt 12,16; 17,9; Ps 146,8
**gr.: embrimaomai - surowo nakazać, być wewnątrz wstrząśnięty*
31. Lecz oni wyszli i rozgłosili o Nim po całej tamtejszej ziemi.
32. A gdy oni wychodzili, oto przyprowadzono do Niego człowieka niemego, *który* był opętany* *przez demona*. Mt 12,22; Łk 11,14
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
33. Po wypędzeniu demona, niemy przemówił; i dziwiły się tłumy, mówiąc: Nigdy *nic* takiego nie pojawiło się w Izraelu. Iz 35,6
34. Lecz faryzeusze mówili: Przez władcę* demonów wygania demony. J 3,20; Mk 3,22;
**gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* Łk 11,15
35. I obchodził Jezus wszystkie miasta i wioski*, nauczając w ich synagogach i głosząc Ewangelię *o* Królestwie, uzdrawiając** każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu.
**lub: miasteczka* Mk 1,1.14; 4,23; Dz 20,24;
***gr.: terapeuo - por. Hbr 3,5** Rz 10,15; Ga 1,7; 2,7
36. A widząc tłumy, ulitował* się nad nimi, gdyż byli wyczerpani** i porzuceni jak owce, niemające pasterza. Lb 27,17; Jr 50,6; Ez 34,5
**lub: mieć poruszone wnętrze, współczuć; **osłabieni, znużeni*
37. Wtedy powiedział swoim uczniom: Żniwo wprawdzie jest wielkie, ale robotników mało. Łk 10,2; J 4,35; 1Kor 3,9
38. Proście więc Pana żniwa, aby wypchnął* robotników na swoje żniwo. Łk 11,14; Mk 9,17
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać*

10 A gdy przywołał swoich dwunastu uczniów, dał im władzę* nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali, i aby uzdrawiali wszelką chorobę** i wszelką słabość***.
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* Mk 3,13; Dz 1,8
***gr.: nosos - choroba, plaga, dolegliwość; ***gr.: malakia - niemoc*
2. A to są imiona dwunastu apostołów*: pierwszy Szymon, zwany Piotrem, i Andrzej, jego brat; Jakub, *syn* Zebedeusza, i Jan, jego brat; J 1,40; Mk 1,29; Łk 6,13; Ef 4,11; Mt 4,18
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*
3. Filip i Bartłomiej, Tomasz i celnik Mateusz, Jakub, *syn* Alfeusza, i Lebeusz, o przydomku* – Tadeusz; J 14,22; Dz 1,13
**gr.: epikaleomai - przypisać przydomek, być nazwanym po kimś*
4. Szymon Kananejczyk i Judasz Iskariota*, ten, który Go wydał. Mk 14,43; J 6,70; Dz 1,25
**gr.: iskariotes - człowiek z Kariotu, tj. miasta o tej nazwie*
5. Tych to dwunastu posłał Jezus, rozkazując im *i* mówiąc: Na drogę pogan* nie wstępujcie** i nie wchodźcie do miasta Samarytan; Rz 15,8; Dz 10,45; Mt 4,15; J 7,35; 2Krl 17,24
**gr.: ethnos - por. Mt 6,32*; **dosł.: oddalajcie się*
6. Ale idźcie raczej do owiec zgubionych *z* domu Izraela. Mt 15,24; Dz 13,46; Rz 11,11
7. A idąc głoście*, mówiąc: Przybliżyło** się Królestwo Niebios. Mt 4,17; Mk 6,12; Dz 4,2
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold; **lub: jest bliskie*
8. Słabych uleczcie*, trędowatych oczyszczajcie, umarłych** wskrzeszajcie**, demony wyganiajcie. Za darmo wzięliście, za darmo też dawajcie. **tryb rozkaz.; **brak w mss Byz* Mk 16,17; Łk 10,9
9. Nie nabywajcie* złota, ani srebra, ani miedzi** w swoje trzosy***; Mk 6,8; Łk 9,3; 1Kor 9,7
**lub: dostać, zdobyć, posiąść; **tj. pieniądze wyk. z miedzi*
****tj. pas służący jako schowek*
10. Ani torby na drogę, ani dwóch sukien, ani sandałów, ani lasek. Albowiem godny* jest robotnik swojego wyżywienia.
**gr.: aksios - mający swą wartość, zasługujący na coś, godny, stosowny, odpowiedni* Łk 10,4; 1Tm 5,18; Ga 6,6

11. A do któregokolwiek miasta lub wioski wejdziecie, dokładnie dowiedzcie* się, kto jest w nim godny, i tam mieszkajcie**, dopóki nie wyjdziecie. Mk 6,10; Łk 9,4; Dz 21,4
**gr.: eksetadzo - badać ściśle, pytać; **lub: pozostańcie*

12. Wchodząc natomiast do domu, pozdrówcie* go. Łk 10,5-6; Dz 10,36; 2Kor 5,20
**lub: wziąć w objęcia, przyjąć z radością, dobrze życzyć*

13. I jeśli ten dom prawdziwie* byłby godny, niech przyjdzie pokój wasz do niego, a jeśli nie byłby godny, pokój wasz niech wróci do was. **gr.: men - part. wzmacniająca* Ps 35,13; Łk 10,6

14. A jeśli ktoś by was nie przyjął, ani nie słuchał waszych słów, wychodząc *z* domu albo *z* tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp. Mt 10,40; Mk 6,11; Ne 5,13; Dz 13,51

15. Zaprawdę* mówię wam: Znośniej będzie ziemi Sodomy i Gomory w dniu sądu, niż temu miastu. Rdz 18,20; Mt 11,22; Łk 10,12; 2P 2,9; 3,7
**gr.: amen - z hebr. godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

16. Oto ja posyłam was jak owce w *sam* środek wilków. Bądźcie więc roztropni jak węże i prości* jak gołębice. Łk 10,3; Dz 20,29;
**lub: szczerzy, niewinni* Kol 4,5; Rz 16,19; J 10,12

17. I uważajcie na ludzi; będą bowiem wydawać was *lokalnym* sanhedrynom*, i będą was biczować w swoich synagogach.
**gr.: synderion - por. Mt 26,59*, tu: zgromadzenie, rada lokalna*

18. I będziecie prowadzeni przed namiestników* i przed królów z mojego powodu**, na świadectwo przeciwko nim i poganom.
**gr.: hegemon - przywódca, władca* Mt 24,14; Flp 3,2
*legatus Ceasaris - zarządzający prowincją; **lub: ze względu*

19. Ale gdyby was wydali, nie martwcie* się, jak i co będziecie mówić; albowiem w tej godzinie zostanie wam dane, co macie powiedzieć. Mt 6,25; Flp 4,6; Jk 1,5; Wj 4,12; Jr 1,7
**gr.: merimnao - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się*

20. Bo to nie wy mówicie, ale Duch Ojca waszego mówi w was. J 14,26; 1Kor 2,4; 2Sm 23,2

21. I wyda na śmierć brat brata, a ojciec dziecko. Dzieci powstaną przeciwko rodzicom i uśmiercą* ich. Mi 7,6; 2Sm 16,11
**gr.: thanatoo - spowodować śmierć, stać się martwym*

22. I będziecie znienawidzeni* przez wszystkich z powodu mojego imienia. Lecz kto wytrwa** do końca, ten będzie ocalony***.
**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, nienawidzić*
***gr.: hypomeno - trwać, nie wycofać się,* Mt 24,9; Iz 66,5
*znosić dzielnie; ***gr.: sodzo - zbawić,uratować, ocalić*

23. A gdy będą was prześladować w tym mieście, uciekajcie do drugiego. Zaprawdę mówię wam, że nie skończycie obchodzić miast Izraela, a Syn Człowieczy przyjdzie*.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się* Mt 24,27; 26,64

24. Nie jest uczeń nad nauczyciela, ani sługa* nad swojego pana. Łk 6,40; J 15,20
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

25. Wystarczy uczniowi, aby stał się jak jego nauczyciel, a sługa jak jego pan. Jeśli gospodarza nazywali Belzebubem*, o ile bardziej *będą tak nazywać* jego domowników**.
tj. „Pan much" - bóstwo Ekronitów - por. 2Krl 1,2; **por. w. 36

26. Dlatego nie bójcie się ich. Albowiem nie ma nic zasłoniętego, co nie będzie odsłonięte*, i nic ukrytego, co nie będzie poznane.
gr.: apokalypto - por. 1P 1,12 Iz 51,7; Jr 1,18; 1Kor 4,5

27. Co wam mówię w ciemności, powiedzcie w świetle, a co słyszycie na ucho, rozgłaszajcie* na tarasach**. Łk 8,10; Prz 8,2; Dz 5,20
**gr.: epo - mówić, wygłaszać, przemawiać; **lub: dachach*

28. I nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, lecz nie mogą zabić duszy*; ale bójcie się bardziej Tego, który może i duszę, i ciało zgubić w Gehennie**. Ps 56,4; Iz 8,13; 51,7; Łk 12,4; Obj 2,10
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **tj. dolina i wąwóz Hinnom na płd. zach. od Jerozolimy, symbol wiecznego potępienia*

29. Czy nie sprzedają dwóch wróbli za assariona*? A *jednak* ani jeden z nich nie upadnie** na ziemię bez *woli* Ojca waszego.
**moneta o bardzo niskiej wartości,* Łk 12,4;
2 godziny pracy pracownika rolnego Mt 18,28; Ps 104,27
***gr.: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu - Jk 5,12**

30. Nawet i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. 1Sm 14,45; 2Sm 14,11; Łk 12,7

31. Nie bójcie się więc; wy jesteście ważniejsi niż wiele wróbli. Mt 6,26; 1Kor 9,9

32. Każdy więc, kto przyzna* się do mnie przed ludźmi, do tego i ja przyznam się przed Ojcem moim, który jest w niebiosach.
lub: wyznać, ogłosić - por. 1J 1,9 Łk 12,8; Rz 10,9; 1Tm 6,12

33. A ktokolwiek wyparłby* się mnie przed ludźmi, tego i ja wyprę* się przed moim Ojcem, który jest w niebiosach. 2Tm 2,12;
**lub: odrzucić, odmówić, zaprzeć* 2P 2,1; 1J 2,23

34. Nie sądźcie, że przyszedłem przynieść* pokój na ziemię; nie przyszedłem przynieść* pokój, lecz miecz. **dosł.: rzucić* Łk 12,49; Jr 15,10

35. Bo przyszedłem rozdzielić* człowieka z jego ojcem, i córkę z jej matką, a synową z jej teściową; Mi 7,6; Mk 13,12; Łk 21,16
**gr.: dichadzo - oddzielić, przeciąć na dwoje, rozłupywać*

36. I będą wrogami człowieka jego domownicy*. **mss Byz - dosł.: domowe - „to co w jego domu"*

37. Kto miłuje ojca albo matkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny. I kto miłuje syna albo córkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny*. Pwt 33,9; Łk 14,26; 21,36; 2Tes 1,5
**gr.: aksios - mający swą wartość, zasługujący na coś, odpowiedni*
38. Kto nie bierze swojego krzyża, a idzie* za mną, nie jest mnie godny. Mt 16,24;
lub: podąża, towarzyszy - por. Mt 4,20 Mk 8,24; Łk 14,27
39. Kto znajdzie swoje życie*, zgubi** je, a kto zgubi** swoje życie dla mnie, znajdzie je.
gr.: psyche - por. w. 28 Mt 16,25; Łk 17,33; J 12,25
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
40. *Kto* was przyjmuje, mnie przyjmuje, a *kto* mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał*. Ga 4,14; Mt 18,5; Łk 10,16; J 12,44
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
41. Kto przyjmuje proroka* w imieniu proroka, weźmie zapłatę** proroka; a kto przyjmuje sprawiedliwego w imieniu sprawiedliwego, weźmie zapłatę** sprawiedliwego.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi* Mt 16,27;
*lub ro'eh - widzący; **lub: nagrodę* 1Krl 17,10-24; 2Krl 4,8-17
42. A kto napoiłby jednego z tych małych kubkiem zimnej *wody* tylko *dlatego, że jest* uczniem*, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty**. Mt 25,40; Mk 9,41; Hbr 6,10;
**dosł.: w imieniu ucznia; **lub: nagrody* Prz 14,31; 19,17

11 I stało się, kiedy Jezus zakończył *wydawanie* poleceń* dwunastu swoim uczniom, *że* odszedł stamtąd, aby nauczać i głosić w ich miastach**. Mt 7,28; 13,53; 19,1; 26,1
**gr.: diatasso - zarządzać, ustalić - por. Dz 7,44*; **tj. w Galilei*
2. A gdy Jan usłyszał w więzieniu o czynach Chrystusa, posłał dwóch ze swoich uczniów; Rdz 49,10; Pwt 18,15; Ps 118,26; Łk 7,18; Mt 4,12; Mk 6,17
3. I powiedział do Niego: Czy to Ty jesteś *tym, który ma* przyjść, czy mamy oczekiwać *kogoś* innego? Ml 3,1; Dn 9,26; Ps 2,6
4. A Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Idźcie i oznajmijcie Janowi, co słyszycie i widzicie:
**gr.: apokirnomai - idiom charakterystyczny dla j. hebr.* Mt 8,3
5. Ślepi widzą, chromi* chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głusi słyszą, umarli są wzbudzani, a ubogim** głoszona jest Ewangelia; Iz 35,5; 61,1; Ps 146,8; J 11,43; Łk 4,18; Mt 15,30
**lub: kulawi; **gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak*
6. A błogosławiony* jest ten, kto nie zgorszy** się z mojego powodu. Iz 8,14; Mt 13,57; 26,31; J 6,60
**lub: szczęśliwy; **nie zrazi się do mnie - gr.: skandalidzo - powodować upadek, umieścić przeszkodę, zgorszyć, zrazić*
7. A gdy oni odchodzili, Jezus zaczął mówić do tłumów o Janie: Co wyszliście oglądać na pustyni? Trzcinę chwiejącą się na wietrze? Hi 21,18; Ml 3,1-5; Ef 2,3; Łk 1,15; J 5,35
8. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy człowieka ubranego w miękkie* szaty? Oto ci, którzy noszą miękkie szaty, są w domach królów.
**gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec pasywny uczestnik aktu homoseksualnego, ktoś uprawiający nierząd*
9. Ale co wyszliście zobaczyć? Proroka? Tak, mówię wam, że więcej *niż* proroka. Mt 21,24; Mk 9,11; Łk 1,76
10. Bo to jest ten, o którym napisano: Oto ja posyłam mojego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotuje** Twoją drogę przed Tobą. **gr.: angelos - anioł, posłaniec* Ml 3,1; Mt 3,3;
***lub: zaopatrzyć, uczynić gotowym* Mk 1,2
11. Zaprawdę* mówię wam: Wśród narodzonych z kobiet, nie powstał większy nad Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Niebios, większy jest niż on. Mt 13,17;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Łk 7,28; Hi 14,1
12. A od dni Jana Chrzciciela aż dotąd Królestwo Niebios ulega gwałtowi*, i gwałtownicy porywają je. Łk 13,24; 16,16; J 16,15
**gr.: biadzo - doznawać przemocy, zmuszać, opanowywać siłą*
13. Bo wszyscy Prorocy i Prawo prorokowali aż do Jana. Mt 5,19; Rz 3,21
14. A jeśli chcecie *to* przyjąć*, on jest Eliaszem, *który* miał przyjść. Ez 2,5; Ml 3,23;
**gr.: dechomai - wziąć ręką, chwycić, przyjąć* Mt 17,10
15. Kto ma uszy, *aby* słuchać, niech słucha.
16. Ale do kogo przyrównam to pokolenie? Podobne jest do chłopców*, którzy siedzą na rynkach i wołają do swoich towarzyszy,
**gr.: pais - dziecko, chłopczyk, młody niewolnik, mss Byz - paidion*
17. I mówią: Graliśmy wam na piszczałce, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie uderzyliście się w piersi. Łk 7,34
18. Przyszedł bowiem Jan, nie jadł i nie pił, a mówią: Ma demona. Mt 3,4
19. Przyszedł Syn Człowieczy, jedząc i pijąc, a mówią: Oto człowiek – żarłok i pijak wina, przyjaciel celników i grzeszników; i mądrość została uznana za sprawiedliwą przez swoje dzieci. Mt 9,14; Łk 7,34; Mt 12,41; 2Tm 2,25
20. Wtedy zaczął czynić wyrzuty* miastom, w których działo się bardzo wiele Jego dzieł mocy**, że nie upamiętały*** się, mówiąc:
**lub: ganić, grozić, besztać* Mk 9,19; Dz 17,20
***lub: cudów; ***zmienić myślenie, zawrócić*
21. Biada* tobie, Chorazin! Biada tobie, Betsaido! Bo gdyby te dzieła mocy stały się

w Tyrze i w Sydonie, które stały się u was, już dawno by upamiętały się w worze i popiele. **gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę* Mt 23,23; Łk 11,42

22. Ale mówię wam: Znośniej* będzie Tyrowi i Sydonowi w dzień sądu, niż wam.
**lub: łatwiej do zniesienia* Mt 10,15; 2P 2,9; 1J 4,17

23. A ty, Kafarnaum, któreś zostało wywyższone aż do nieba, aż do Hadesu* zostaniesz strącone; bo gdyby w Sodomie stały się dzieła mocy, które stały się u ciebie, pozostałaby aż do dzisiaj. Mt 4,13; 9,1; Iz 14,13
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*

24. Ale mówię wam: Znośniej będzie ziemi Sodomy w dzień sądu, niż tobie.

25. W tym czasie odpowiadając, Jezus rzekł: Wysławiam* Cię Ojcze, Panie nieba i ziemi, że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roztropnymi, a objawiłeś je niemowlętom.
**lub: wyznaję, oświadczam* 1Kor 1,26; Łk 10,21

26. Tak, Ojcze, gdyż takie było* Twoje** upodobanie. **dosł.: stało się; **dosł.: przed Tobą*

27. Wszystko zostało mi przekazane przez Ojca mojego i nikt nie zna dogłębnie* Syna, tylko Ojciec, i nikt nie zna dogłębnie* Ojca, tylko Syn, i ten, komu Syn zechce objawić.
**gr.: epignosis - znać dokładnie, gruntownie* Mt 28,18

28. Chodźcie* do mnie wszyscy, którzy jesteście spracowani** i obciążeni, a ja dam wam odpocząć***. J 6,37; 7,37; Obj 22,17
**gr.: deute - chodźcie - tryb rozkazujący; **lub: utrudzeni*
****gr.: anapauo - dać wytchnąć, odświeżyć, zachować spokój*

29. Weźcie na siebie moje jarzmo* i uczcie się ode mnie, że jestem łagodny i pokorny sercem, a znajdziecie odpocznienie dla swoich dusz; Jr 6,16; 31,25; Hbr 4,3; Flp 2,1
**tj. jarzmo zakładane na zwierzęta pociągowe chodzące w parze*

30. Albowiem moje jarzmo jest wygodne*, a moje brzemię lekkie. 1J 5,3
**gr.: chrestos - odpowiednie, nadające się do użytku, łagodne*

12 W tym czasie Jezus szedł w sabat przez zboża*, a Jego uczniowie łaknęli i zaczęli rwać kłosy i jeść. Łk 6,1;
**lub: pola uprawne* Pwt 23,25; Mk 2,23

2. A gdy ujrzeli to faryzeusze, powiedzieli do Niego: Oto Twoi uczniowie czynią *to,* czego nie wolno czynić w sabat. Wj 20,10; Pwt 5,14

3. A On powiedział im: Czy nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy łaknął*, on i ci, *którzy byli* z nim? Mk 12,26; Łk 6,3; 1Sm 21,1-7
**gr.: peinao - cierpieć głód, być w potrzebie, pragnąć żarliwie*

4. Jak wszedł do domu Bożego i jadł chleby ofiarne*, których nie wolno było jeść jemu, ani tym, *którzy byli* z nim, tylko samym kapłanom. **lub: pokładne, wystawione na widok* Wj 25,30

5. Czy nie czytaliście w Prawie, że w sabat kapłani w świątyni profanują* sabat, a są bez winy? **lub: zbezcześcić, skalać* Lb 28,9-10; J 7,23

6. Ale mówię wam, że tu jest *ktoś* większy* niż świątynia. **dosł.: większe* Mt 12,41; Kol 2,9

7. A gdybyście wiedzieli, co *to* jest: Miłosierdzia chcę, a nie ofiary, nie potępilibyście niewinnych. Oz 6,6; Mi 6,6-8; Prz 17,5

8. Albowiem Syn Człowieczy jest Panem i* sabatu. **brak w mss Byz* Mt 9,6; Łk 6,5; 1Kor 9,21

9. I odszedł stamtąd, i przyszedł do ich synagogi. Mk 3,1-6; Łk 6,6; J 9,16

10. I oto był tam człowiek, który miał uschłą rękę. I zapytali Go, mówiąc *tak,* aby Go oskarżyć: Czy wolno uzdrawiać w sabat?

11. A On powiedział im: Kto spośród was okaże* się *takim* człowiekiem, *który* mając** jedną owcę, jeśli mu ta w sabat*** wpadnie do dołu, nie chwyci jej i nie wyciągnie?
**dosł.: będzie; **miałby; ***w sabaty* Wj 23,4; Mt 18,12; Łk 13,15

12. O ile więc ważniejszy jest człowiek od owcy! Tak więc dozwolone jest dobrze czynić w sabat*. **dosł.: w sabaty* Łk 14,5; 12,24

13. Wtedy powiedział *do* tego człowieka: Wyciągnij swoją rękę; a on *ją* wyciągnął i stała się zdrowa* jak *i* druga. Łk 13,15
**gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*

14. A gdy faryzeusze wyszli, przyjęli plan* przeciwko Niemu, by Go zniszczyć**. Mt 27,1;
**lub: powziąć wspólną radę, postanowienie; **zgubić* J 5,18

15. Jezus więc, mając tego świadomość*, odszedł stamtąd, a szły za Nim wielkie tłumy, a *On* uzdrowił ich wszystkich.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

16. I stanowczo* im nakazał, aby Go nie ujawniali. **gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić*

17. Aby wypełniło się *to,* co zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

18. Oto mój sługa*, którego wybrałem, mój Umiłowany, w którym moja dusza znalazła upodobanie. Złożę na Nim mojego Ducha, a On oznajmi sąd narodom; Mt 3,17;
**gr.: pais - chłopiec, sługa* Iz 42,1-4; Łk 4,18

19. Nie będzie się spierał*, ani nie będzie krzyczał, i nikt nie usłyszy na ulicach** Jego głosu; **lub: kłócił; **placach* Za 9,9; Łk 17,20

20. Trzciny zgniecionej nie złamie, a lnu tlącego się nie zagasi, dopóki nie doprowadzi sądu do zwycięstwa;
21. A w imieniu Jego narody będą pokładać nadzieję. Rz 15,12
22. Wtedy przyprowadzono do Niego opętanego* przez demona, który był ślepy i niemy. I uzdrowił go, tak że ślepy i niemy mówił i widział. Mk 3,20; Łk 11,14-23; 12,10
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
23. I zdumiały się wszystkie tłumy, i mówiły: Czy Ten nie jest synem Dawida?
24. A gdy faryzeusze *to* usłyszeli, powiedzieli: Ten nie wygania demonów *inaczej,* jak tylko przez Belzebuba*, władcę** demonów.
**ironicznie: „Pan much" bóstwo Ekronitów - por. 2Krl 1,2*
***gr.: archon - przywódca, władca, namiestnik* Mt 9,34; Mk 3,22
25. Lecz Jezus, znając ich myśli, powiedział im: Każde królestwo podzielone wewnętrznie*, pustoszeje, i każde miasto albo dom, wewnętrznie* podzielony, nie ostoi się.
**gr.: kath heautes - przeciw sobie samym* Ps 139,2; Jr 17,10
26. A jeśli szatan* wygania szatana, to został wewnątrz** podzielony; jak więc ostoi się jego królestwo? Obj 12,9; 20,2; 2Kor 4,4
gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik; **por. w. 25
27. A jeśli ja przez Belzebuba wyganiam* demony, to przez kogo wyganiają wasi synowie? Dlatego oni będą waszymi sędziami.
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś*
28. A jeśli ja przez* Ducha Bożego wyganiam demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boże. **lub: w Duchu Bożym* 1J 3,8; Łk 11,20
29. Albo jak może ktoś wejść do domu mocarza* i zagrabić jego rzeczy, jeśli najpierw nie zwiąże mocarza? Dopiero wtedy ograbi** jego dom. Iz 49,24-35; Łk 11,21; 1J 4,4
**gr.: ischyros - mocny, silny, potężny, warowny*
***gr.: diarpadzo - łupić, porywać, zabierać, grabić*
30. *Kto* nie jest ze mną, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera* ze mną, rozprasza**.
Mt 6,24; Łk 9,50; Mk 9,40; J 11,52; 2Kor 6,15
**gr.: synago - gromadzić; **skorpidzo - rozpraszać, rozsypać*
31. Dlatego mówię wam: Każdy grzech i bluźnierstwo zostaną ludziom odpuszczone; natomiast bluźnierstwo* *przeciwko* Duchowi nie będzie ludziom odpuszczone.
**lub: zniesławienie, oszczerstwo, skalanie, obraza* Iz 55,7; 1Tm 1,13; 1J 1,9; Mk 3,29; Łk 12,10; Hbr 6,4; 10,26
32. I ktokolwiek powiedziałby słowo przeciwko Synowi Człowieczemu, zostanie mu odpuszczone; ale kto mówiłby przeciwko Duchowi Świętemu, nie zostanie mu odpuszczone, ani w tym wieku, ani w tym mającym nadejść. Łk 11,32; 1Tm 1,13
33. *A* uczyńcie dobre drzewo, *to* i owoc jego będzie dobry; albo dopuśćcie by drzewo zgniło*, to i jego owoc będzie zgniły. Po owocu bowiem poznaje się drzewo. Mt 7,17;
**gr.: sapros - spróchniałe, bezużyteczne* Ez 18,31; Łk 6,43
34. Płody żmij! Jak możecie mówić dobrze, będąc złymi? Gdyż z obfitości serca mówią usta. Mt 3,7; 23,33; J 8,43; 12,39; Rz 8,7
35. Dobry* człowiek wydobywa z dobrego skarbca serca dobre *rzeczy,* a zły człowiek wydobywa ze złego skarbca złe *rzeczy.*
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny* Ps 37,30; Ef 4,9
36. Mówię wam natomiast, że z każdego nieużytecznego* słowa, które wypowiedzą ludzie, zdadzą** sprawę w dzień sądu;
gr.: argos - leżący odłogiem, próżny; **gr.: apodidomi - Rz 2,6
37. Gdyż ze swoich słów zostaniesz uznany za sprawiedliwego, i ze swoich słów zostaniesz potępiony. Łk 6,45; Hi 15,6; Prz 18,21
38. Wtedy odpowiedzieli niektórzy z uczonych w Piśmie i z faryzeuszów, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy od Ciebie zobaczyć znak.
39. A On w odpowiedzi, rzekł im: Pokolenie złe i cudzołożne szuka znaku, a znak nie będzie mu dany, chyba że* znak proroka Jonasza. **gr.: ei me - jeśli nie, jak tylko* Mt 16,4; Mk 8,11
40. Albowiem tak jak Jonasz był w brzuchu wielkiej ryby* trzy dni i trzy noce, tak będzie Syn Człowieczy** w sercu ziemi trzy dni i trzy noce. **gr.: ketos - potwór morski, ogromna ryba, wieloryb; **dosł.: człowieka* Jon 1,17; 2,1-2
41. Mężowie z Niniwy powstaną* na sądzie z tym pokoleniem i potępią je, bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza, a oto tu *ktoś* więcej *niż* Jonasz. Ps 63,9; Jon 3,5; J 2,19
**gr.: anistemi - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić*
42. Królowa Południa zostanie wzbudzona* na sądzie z tym pokoleniem i potępi je, bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona, a oto tutaj *ktoś* więcej *niż* Salomon. Łk 11,31; 1Krl 10,1; 2Krn 9,1
**gr.: egeiro - wzbudzić, wznieść, wstawać, obudzić ze snu*
43. A gdy nieczysty duch wyjdzie z człowieka, chodzi po miejscach bezwodnych, szukając odpoczynku, ale nie znajduje.
Łk 11,24; Hi 1,7; 1P 5,8
44. Wtedy mówi: Wrócę do swojego domu, z którego wyszedłem; i przychodząc, znaj-

duje *go* niezajętym*, zamiecionym i przyozdobionym. **lub: być wolnym, czekać*

45. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów gorszych od siebie, i gdy wejdą tam, mieszkają; i końcowy stan tego człowieka *jest* gorszy, niż początkowy. Tak też będzie i z tym złym* pokoleniem.
**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

46. A gdy On jeszcze mówił do tłumów, oto matka i Jego bracia stali na zewnątrz, szukając *sposobności,* by z Nim pomówić.
Mk 3,31; Łk 8,19; Mt 13,55; Mk 6,3

47. A powiedział do Niego ktoś: Oto Twoja matka i Twoi bracia stoją na zewnątrz, i szukają *sposobności, by* z Tobą pomówić.

48. A On w odpowiedzi, rzekł temu, co o tym Mu oznajmił: Kto jest moją matką? I kim są moi bracia? Łk 2,49

49. I gdy wyciągnął rękę ku swoim uczniom, powiedział: Oto moja matka i moi bracia!

50. Ktokolwiek bowiem czyniłby wolę* mojego Ojca, *który jest* w niebiosach, ten jest moim bratem i siostrą, i matką. Mt 17,5;
**gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie* J 5,14

13 A tego dnia wyszedł Jezus z domu i usiadł* nad morzem. Mk 2,13
**zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 16,13*

2. I zebrały się wokół Niego wielkie tłumy, dlatego wstąpił do łodzi i siedział, a cały tłum stał na brzegu. Mt 4,35; 16,30; Łk 8,4

3. I mówił do nich wiele w podobieństwach*. I powiedział: Oto siewca wyszedł siać.
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie* Mk 4,2; Ez 17,2; Łk 8,5; 15,3; J 16,25

4. A gdy on siał, niektóre *ziarna* padły obok drogi; i przybyły ptaki, i zjadły je.

5. Drugie natomiast padły na *miejsca* skaliste*, gdzie nie miały wiele ziemi. Szybko wzeszły, ponieważ nie miały głębokiej ziemi.
**tj. skała pokryta cienką warstwą gleby* Mt 13,20; Za 7,12; Rz 8,29; J 5,14; Am 6,12

6. A gdy wzeszło słońce, zostały spieczone, a że nie miały korzenia, uschły.

7. A inne padły między ciernie; i wzrosły ciernie, i je zadusiły*. Mt 13,22; Mk 4,18
**gr.: apopnigo - dławić, dusić się wodą, tonąć*

8. Inne natomiast padły na ziemię dobrą i wydały plon – to wprawdzie* stokrotny, a to sześćdziesięciokrotny, a to trzydziestokrotny.
**gr.: men - part. wzmac.* Łk 8,15; Rz 7,18; Mt 13,23

9. Kto ma uszy do słuchania, niech słucha!

10. A *wtedy* podeszli uczniowie i powiedzieli do Niego: Dlaczego mówisz do nich w podobieństwach? Łk 8,9; Mk 4,10

11. A On w odpowiedzi, rzekł im: Wam jest dane znać tajemnice Królestwa Niebios, a tamtym nie jest dane. Mt 11,25; Łk 8,10

12. Ktokolwiek bowiem ma, temu będzie dane, i będzie obfitował*; ale kto nie ma, i *to* co ma, zostanie mu zabrane. Mt 25,29;
**lub: miał w nadmiarze* Mk 4,25; Łk 8,18

13. *Właśnie* dlatego mówię do nich w podobieństwach, bo patrząc nie widzą, i słuchając nie słyszą, ani nie rozumieją. Pwt 29,3

14. I spełnia się na nich* proroctwo Izajasza, mówiące: Słuchem będziecie słuchać, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzycie; **mss Byz: im* Dz 28,25; Iz 6,9; Ez 12,2

15. Bo utuczyło* się serce tego ludu, a uszami z trudem usłyszeli, a oczy swoje zmrużyli, żeby czasem oczami nie widzieli, i uszami nie słyszeli, i sercem nie zrozumieli, i nie nawrócili** się, a ja żebym ich nie uzdrowił.
**tj. obrosło tłuszczem* Iz 6,10; Mk 4,12; Łk 1,17
***gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*

16. Ale oczy wasze są błogosławione, że widzą, i uszy wasze, że słyszą. Łk 10,23

17. Bo zaprawdę* mówię wam, że wielu proroków i sprawiedliwych pragnęło widzieć to, co *wy* widzicie, a nie widzieli, i słyszeć *to,* co *wy* słyszycie, a nie słyszeli. Łk 10,24;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ef 3,5; 1P 1,10

18. Wy więc posłuchajcie podobieństwa o siewcy. Mk 4,13-20; Łk 8,11-15

19. Do każdego, *kto* słucha słowa o Królestwie, i nie rozumie *go,* przychodzi zły i porywa to, co jest zasiane w jego sercu. To jest ten, który posiany jest obok drogi.

20. A *ten, który jest* posiany na *miejscach* skalistych, to ten, który słucha słowa i zaraz je z radością przyjmuje; Mk 4,16; J 5,35

21. Ale nie ma w sobie korzenia, trwa tylko chwilę*; a gdy nastaje ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, zaraz jest zgorszony**.
**lub: jest niestały; **gr.: skandalidzo - stawiać przeszkodę, potknąć się, zgorszyć, skusić się, skłonić do odpadnięcia*

22. A *ten, który jest* posiany między ciernie, to ten, który słucha słowa; ale troska tego wieku i zwodniczy *urok* bogactwa zadusza słowo, i staje się bezowocnym. Mt 6,19-34

23. A *ten, który jest* posiany na dobrej ziemi, to ten, który słucha słowa i rozumie. Ten

przynosi plon* i daje**: ten rzeczywiście stokrotny, a ten sześćdziesięciokrotny, a ten trzydziestokrotny. 1J 2,15; Kol 1,6;
**lub: owocuje; **dosł.: czyni* 1Tm 6,9; Hbr 13,15; Ga 5,22

24. Inne podobieństwo* powiedział im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do człowieka, który zasiał dobre nasienie na swojej roli. **gr.: parabole - por. w. 34** Mt 13,33-47; 20,1; Łk 13,18

25. A gdy ludzie spali, przyszedł jego nieprzyjaciel i posiał życicę* pośrodku pszenicy, i odszedł. Mt 25,5; Iz 56,9; Ga 2,4
**gr.: dzidzanion - lac.: lolium temulentum, chwast łudząco podobny do pszenicy o trujących owocach - wywoł. zawroty głowy*

26. A gdy urosło źdźbło i wydało owoc, wtedy pokazała się i życica.

27. A gdy przyszli słudzy gospodarza, powiedzieli mu: Panie! Czy nie posiałeś dobrego nasienia na swojej roli? Skąd więc ma życicę?

28. A *on* powiedział im: Człowiek, *który jest* wrogiem* to uczynił. A słudzy powiedzieli do niego: Czy chcesz, abyśmy poszli i ją pozbierali? **gr.: echthros - znienawidzony, wróg szczególnie Boga, budzący niechęć, żywiący nieprzyjaźń - por. w. 39*

29. A on powiedział: Nie! Abyście czasem zbierając życicę, nie wykorzenili równocześnie z nią i pszenicy.

30. Pozwólcie obu razem rosnąć aż do żniwa; a w czasie żniw powiem żniwiarzom: Zbierzcie najpierw życicę i związcie ją w snopy na spalenie, a pszenicę zgromadźcie do mojego spichlerza. Ml 4,1; Łk 3,17; Mt 3,12

31. Inne podobieństwo przedstawił im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do ziarna gorczycy*, które wziął człowiek i zasiał na swojej roli. Mk 4,30; Łk 3,18; 19,11
**tj. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew sięga ponad 1 m wys.*

32. Wprawdzie jest ono mniejsze niż wszystkie nasiona; ale kiedy urośnie, jest większe od jarzyn i staje się drzewem, tak że ptaki *z* nieba przybywają i robią sobie gniazda na jego gałązkach. Dn 4,12; Ez 17,23; Ps 104,12

33. Inne podobieństwo powiedział im: Podobne jest Królestwo Niebios do zakwasu, który wzięła kobieta i rozczyniła* w trzech miarach** mąki pszennej, aż całe *ciasto* zostało zakwaszone. Łk 13,20-21; 1Kor 5,6; Ga 5,9
**mss Byz: ukryła; **dosł.: saton - ok. 13 litrów, 1/3 efy*

34. To wszystko mówił Jezus w podobieństwach* *do* tłumów, a bez podobieństwa *nic* nie mówił do nich; Mk 4,33; Łk 8,10
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

35. Aby wypełniło się to, co zostało powiedziane przez proroka, mówiącego: Otworzę w podobieństwach moje usta, wypowiem* *rzeczy,* które są ukryte od założenia świata.
gr.: ekballo - wyrzucę (z siebie) - por. Mt 8,12 Am 3,7; Ps 78,2

36. Wtedy rozpuścił tłumy; a gdy Jezus przyszedł do domu, podeszli do Niego Jego uczniowie, mówiąc: Wyjaśnij* nam dokładnie* podobieństwo o życicy *na* roli. Mt 13,24-30
**gr.: fradzo - wskazywać wyraźnie, wyłożyć, wyjaśnić*

37. A On w odpowiedzi, rzekł im: *Ten, który* rozsiewa dobre nasienie, to Syn Człowieczy;

38. A rola to świat, a dobre nasienie to synowie Królestwa, natomiast życica to synowie złego; 1Kor 3,9; Rdz 3,15; J 8,44; Dz 13,10; 1J 3,10

39. Wróg*, który ją zasiał, to diabeł**, żniwo to koniec tego wieku, a żniwiarzami są aniołowie. Ef 2,2; 6,11; 1P 5,8; Obj 12,9
**gr.: echthros - por. w. 28*; **gr.: diabolos - oszczerca*

40. Jak więc zbiera* się życicę i spala w ogniu**, tak będzie przy końcu tego wieku.
**dosł.: jest zbierana; **dosł.: jest spalana ogniem* J 15,6

41. Syn Człowieczy pośle swoich aniołów, a oni zbiorą z Jego Królestwa wszystkie zgorszenia *i tych, którzy* czynią bezprawie*;
**gr.: anomia - stan bezprawia, pogarda wobec prawa - szczeg. Prawa Mojżesza, niegodziwość* Rz 2,8; Obj 21,27

42. I wrzucą* ich do pieca z ogniem. Tam będzie płacz** i zgrzytanie*** zębów.
gr.: ballo - por. J 13,2 Mt 3,12; 25,41; 22,13; Łk 13,28
***gr.: klauthmos - płacz, biadanie; ***brygmos - szczękanie zębami*

43. Wtedy sprawiedliwi* rozbłysną** jak słońce w Królestwie Ojca swojego. *Kto* ma uszy do słuchania, niech słucha. Dn 12,3; Obj 21,3
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy, zachowujący nakazy*
***gr.: eklampo - jaśnieć, błyszczeć, rozbłysnąć* Prz 4,18

44. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do skarbu, który jest ukryty w roli, a który człowiek znalazł i ukrył, i z radości odchodzi, i wszystko, co ma sprzedaje, i kupuje tę rolę. Mt 12,29; Łk 14,33; Wj 19,5; Ps 135,4

45. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do kupca szukającego pięknych pereł;

46. Który gdy znalazł jedną drogocenną* perłę, odszedł i sprzedał wszystko, co miał, i kupił ją. Prz 8,10-11
**gr.: polytimos - bardzo cenny, kosztowny, wysoko ceniony*

47. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do sieci zarzuconej w morze i zagarniającej ryby wszelkiego rodzaju; Mt 22,9

48. A gdy ta została napełniona, *rybacy* wyciągnęli ją na brzeg, a gdy usiedli, zebrali to,

co dobre do naczyń, a to co zgniłe*, wyrzucili na zewnątrz. Mt 25,31; 2Tes 1,7; Obj 20,12

**gr.: sapros - zgniły, zepsuty, bezużyteczny, zużyty*

49. Tak będzie przy końcu tego wieku; wyjdą aniołowie i wyłączą* złych** spośród sprawiedliwych, **gr.: aforidzo - odłączyć, odznaczyć od innych granicami, wykluczyć; **gr.: poneros - por. Mt 15,19** Mt 25,32

50. I wrzucą ich do pieca *z* ogniem. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów.

51. Mówi im Jezus: Zrozumieliście* to wszystko? Powiedzieli Mu: Tak, Panie! Mk 4,34

**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*

52. A On powiedział im: Dlatego każdy uczony w Piśmie, który stał się uczniem w Królestwie Niebios, podobny jest do człowieka – pana domu*, który wyciąga** ze swojego skarbca to, co nowe i to, co stare.

**lub: zarządca domu; **gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć*

53. I stało się, gdy Jezus dokończył tych podobieństw, że odszedł stamtąd.

54. I przyszedł do swojej ojczyzny*, i nauczał w ich synagodze, tak że się bardzo zdumiewali i mówili: Skąd u Niego ta mądrość i te moce**? J 7,15; Dz 4,13; Mt 7,28; 19,1; 26,1

**tj. Galilei; **gr.: dynamis - siła, moc, moc czynienia cudów*

55. Czy nie jest to syn cieśli*? Czy Jego matka nie nazywa się Maria, a Jego bracia *to* Jakub, Józef, Szymon i Juda? J 6,14; Mt 12,46

**gr.: tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz*

56. A Jego siostry, czy wszystkie nie są pośród nas? Skąd więc *u* Niego to wszystko?

57. I byli Nim zgorszeni*; ale Jezus powiedział im: Nigdzie nie jest prorok pozbawiony czci, jak tylko w swojej ojczyźnie i w swoim domu. Łk 4,24; J 4,44; 6,42; 1Kor 1,23

gr.: skandalidzo - powodować upadek, umieścić przeszkodę, doprowadzić do zwątpienia, zgorszyć - por. J 16,1

58. I nie uczynił tam wielu dzieł mocy* ze względu *na* ich niedowiarstwo**. Mk 5,6;

**lub: cudów; **niewiara, brak zaufania* Łk 4,25; Rz 11,20

14 W tym czasie tetrarcha Herod usłyszał wieść o Jezusie. Mk 6,14; Łk 9,7

2. I powiedział swoim sługom*: To jest Jan Chrzciciel; on został wzbudzony z martwych, i przez to dokonują się w Nim dzieła mocy**.

gr.: pais - chłopiec, młody sługa; **cuda - por. J 4,54

3. Albowiem Herod schwytał Jana, związał go i umieścił w więzieniu z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata.

4. Bo Jan mówił mu: Nie wolno ci jej mieć *za żonę*. Kpł 18,16; 20,21; Mk 6,14; Łk 9,7; Dz 4,27

5. I chciał go zabić, ale bał się ludu; albowiem mieli go za proroka. Łk 20,6; Mk 6,19

6. A gdy obchodzono dzień narodzin Heroda, córka Herodiady tańczyła pośrodku *gości* i spodobała się Herodowi.

7. Dlatego pod przysięgą* przyrzekł jej dać o cokolwiek poprosi. Est 5,3; 7,2

**gr.: horokos - to, co zostało ślubowane przez złożenie przysięgi*

8. A ona została namówiona przez swoją matkę, i mówi: Daj mi tu na tacy głowę Jana Chrzciciela. 2Krn 22,2; 2Krl 11,1; Mk 6,24

9. I zasmucił się król, ale z powodu przysięgi i z powodu współbiesiadników* rozkazał *jej* dać. Mk 6,20; Kaz 5,2; Mt 17,12

**gr.: synanakeimai - współspoczywać przy stole z kimś*

10. Posłał więc i ściął głowę Jana w więzieniu. Mt 21,35; Mk 6,27; Łk 9,9

11. I przyniesiono jego głowę na tacy, i dano dziewczynce*, a *ona* zaniosła ją swojej matce. **gr.: korasion - dziewczę, dziewczynka* Jr 22,17

12. *Potem* przyszli jego uczniowie, zabrali ciało i pogrzebali je; a *potem* poszli i oznajmili *o* tym Jezusowi. Mt 27,58; Mk 6,29; Dz 8,2

13. A gdy Jezus to usłyszał, wycofał się stamtąd w łodzi na miejsce odludne*, *by pozostać* na osobności; a tłumy słysząc o tym, podążały za Nim pieszo z miast. Mk 6,30;

**gr.: eremos - puste, samotne, odludne* Łk 9,10; J 6,1-15

14. A Jezus wyszedł i zobaczył wielki tłum; zlitował* się nad nim i uzdrawiał ich chorych.

**gr.: splanchnidzomai - być głęboko poruszonym, zdjętym litością, mieć głębokie współczucie* Mk 6,34; Łk 7,13

15. A gdy nastał wieczór, przystąpili do Niego Jego uczniowie, mówiąc: To miejsce jest puste, a *właściwa* pora* już przeminęła; rozpuść te tłumy, aby odeszły do wiosek i kupiły sobie żywności. **gr.: hora - czas, godzina, pora*

16. A Jezus powiedział im: Nie mają potrzeby odchodzić; wy dajcie im jeść. 2Kor 9,7

17. Ale oni powiedzieli do Niego: Mamy tu tylko pięć chlebów i dwie ryby.

18. A On powiedział: Przynieście mi je tutaj.

19. A gdy rozkazał tłumom usiąść na trawie i wziął pięć chlebów, i dwie ryby, spojrzał w górę ku niebu, błogosławił*, a gdy połamał chleby, dał uczniom, a uczniowie tłumom.

**gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo, wyp. błogosławieństwo* Mk 6,41; Łk 9,16; 1Kor 11,24

20. I jedli wszyscy, i zostali nasyceni; i zebrali *to, co* zbywało, dwanaście pełnych koszy kawałków. 2Krl 4,44; J 6,11

21. A tych, którzy jedli, było około pięciu tysięcy mężczyzn, bez kobiet i dzieci.
22. I zaraz Jezus przymusił* swoich uczniów, aby wstąpili do łodzi i wyprzedzili Go na drugą stronę, aż On rozpuści tłumy.
**gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać, wymagać, przymuszać, czynić coś koniecznym* Mt 13,36; Mk 6,45; J 6,16
23. A gdy rozpuścił tłumy, wstąpił na górę, aby się modlić na osobności; a gdy nastał wieczór, był tam sam. Mt 6,6; Łk 6,12; 9,18
24. Łódź natomiast była już na środku morza, nękana* przez fale; albowiem wiatr był przeciwny. **gr.: basanidzo - por. Mk 5,7***
25. A o czwartej straży nocnej* przyszedł do nich Jezus, idąc po morzu. Hi 9,8;
**tj. między 3 - 6 godz. w nocy* Ps 93,4; Mk 6,48
26. A gdy uczniowie ujrzeli Go chodzącego po morzu, zatrwożyli się, mówiąc: *To* jest zjawa*! I krzyczeli ze strachu. Łk 24,37
**gr.: fantasma - pojawienie się, zjawa, widmo*
27. Lecz Jezus zaraz powiedział do nich, mówiąc: Ufajcie*! Ja jestem! Nie bójcie się!
gr.: tharseo - być odważnym, nabrać odwagi, ufać - Mt 9,22
28. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Panie! Jeśli to jesteś Ty, każ mi przyjść do siebie po wodzie.
29. A On powiedział: Przyjdź! I Piotr wyszedł z łodzi, a idąc po wodzie, przyszedł do Jezusa.
30. Lecz gdy ujrzał gwałtowny* wiatr, zląkł się, i gdy zaczął tonąć, zawołał, mówiąc: Panie, ratuj** mnie! Ps 69,2; Lm 3,54; Ps 116,4
**lub: silny; **gr.: sodzo - zbaw, uratuj, ocal, wybaw*
31. A Jezus natychmiast wyciągnął rękę, uchwycił go i powiedział do niego: O małej wiary*! Dlaczego zwątpiłeś? Mt 8,26
**gr.: oligopistos - o ludziach posiadających (słabą) małą wiarę*
32. A gdy weszli do łodzi, wiatr się uciszył.
33. Ci natomiast, którzy byli w łodzi, podeszli i oddali Mu pokłon, mówiąc: Prawdziwie jesteś Synem Bożym. Mt 15,25; 28,9; Łk 24,52
34. A gdy przeprawili się, przyszli do ziemi Genezaret. Mk 6,53-56
35. I rozpoznali Go mężowie *z* tego miejsca, i posłali *wiadomość* do wszystkich w tej okolicy i przyniesiono do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle.
36. I prosili Go, aby mogli tylko dotknąć skraju* Jego szaty; a ilu dotknęło, *tylu* zostało uzdrowionych. Lb 15,38; Mk 3,10; Łk 6,19
**hebr.: cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przypom. o Prawie*

15 Wtedy podeszli do Jezusa uczeni w Piśmie i faryzeusze z Jerozolimy, mówiąc: Mk 7,1-23
2. Dlaczego Twoi uczniowie przekraczają tradycję* starszych? Nie myją bowiem swoich rąk, kiedy jedzą chleb. Pwt 4,2; Ga 1,14; Kol 2,8
**gr.: paradosis - ustny przekaz, treść nauczania, zasady*
3. A On w odpowiedzi, rzekł im: Dlaczego i wy przekraczacie* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji? Mt 23,23
**gr.: parabaino - iść obok, pominąć, zaniedbać, pogwałcić*
4. Albowiem Bóg przykazał, mówiąc: Czcij ojca swojego i matkę; oraz: Kto złorzeczy* ojcu albo matce, niech poniesie śmierć.
**gr.: kakalogeo - lżyć, szkalować, źle mówić o kimś, przeklinać* Wj 20,12; 21,17; Pwt 15,6; Ef 6,1
5. Ale wy mówicie: Kto powiedziałby ojcu albo matce: Darem ofiarnym* jest to, co ode mnie miałoby was wspomóc; *ten* nie potrzebuje** czcić swojego ojca lub swojej matki.
domyśl.: dar złożony na rzecz świątyni; **Mt 5,20 Mk 7,11
6. I tak unieważniliście* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji.
**gr.: akyroo - anulować, unieważniać, lekceważyć, pozbawiać siły*
7. Obłudnicy*! Dobrze prorokował o was Izajasz, mówiąc: **lub: hipokryci* Iz 29,13; Ez 33,31
8. Ten lud zbliża się do mnie swoimi ustami, i czci* mnie swoimi wargami; ale serce ich jest bardzo** daleko ode mnie. 1P 3,10; J 1,47
**gr.: timao - czcić, szanować, poważać; **dosł.: oddalone*
9. Lecz na próżno mnie czczą, ucząc nauk, *które* są przykazaniami ludzi.
10. I przywołał do siebie tłum, i powiedział im: Słuchajcie i zrozumiejcie.
11. Nie to, co wchodzi do ust, kala* człowieka; ale to, co wychodzi z ust, to kala człowieka. **gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać* Rz 14,14-20; Tt 1,15; Mt 12,34-37
12. Wtedy podeszli Jego uczniowie i powiedzieli do Niego: Wiesz, że faryzeusze, słysząc to słowo, zostali zgorszeni?
13. A On w odpowiedzi, rzekł *im*: Każdy krzew*, którego nie sadził Ojciec mój niebiański, zostanie wykorzeniony. 1Kor 3,12;
**lub: sadzonka* Iz 60,21; 61,3; J 15,2
14. Zostawcie ich! Oni są ślepymi przewodnikami* ślepych, a jeśli ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadną w dół. Iz 56,10; J 9,40; Oz 4,17
**gr.: hodegos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*
15. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Wyjaśnij* nam dokładnie to podobieństwo**.
gr.: fradzo - por. Mt 13,36; **gr.: parabole - por. Mt 13,3

16. A Jezus powiedział: Wy nadal nie jesteście w stanie zrozumieć*? **lub: nierozumni*
17. Czy jeszcze nie rozumiecie, że wszystko, co wchodzi do ust, idzie do żołądka i zostaje wydalane do ustępu?
18. Ale to, co wychodzi z ust, to pochodzi z serca, i to kala* człowieka. Jk 3,6;
**lub: zanieczyszcza, czyni pospolitym* Łk 19,22; Jr 17,9
19. Z serca bowiem pochodzą złe* zamysły, morderstwa, cudzołóstwa, nierząd, kradzieże, fałszywe świadectwa, bluźnierstwa.
**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły, występny* Rdz 6,5; 8,21; Prz 4,23; 6,14; Mk 7,21
20. To jest *to, co* kala człowieka; natomiast jedzenie nieumytymi* rękoma nie kala człowieka. **gr.: aniptos - nieumyty, nieobmyty rytualnie*
21. I Jezus wyszedł stamtąd, i odszedł w strony* Tyru i Sydonu. Joz 11,8;
**dosł.: części kraju pod osobną władzą* Mk 7,24; Mt 10,5
22. A oto kobieta kananejska z tamtego regionu wyszła i głośno wołała* do Niego, mówiąc: Zmiłuj się nade mną, Panie, Synu Dawida! Moja córka *ma się* źle, jest opętana przez demona. **lub: krzyczy*
23. A On nie odpowiedział jej *ani* słowa. I podeszli Jego uczniowie, prosząc Go i mówiąc: Odpraw ją, bo głośno woła za nami.
24. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie zostałem *do niej* posłany, tylko do owiec, które są zgubione* z domu Izraela. Jr 50,6;
gr.: apollymi - por. Mt 8,25** Ez 34,5; J 4,22
25. Lecz *ona* podeszła i oddała Mu pokłon, mówiąc: Panie, pomóż mi*! Łk 11,8; Mt 14,33
**gr.: boetheo - biec na wołanie - stąd: biec na ratunek, na pomoc!*
26. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie jest dobrze* brać chleb dzieci i rzucać szczeniętom. **gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne*
27. *Ona* natomiast powiedziała: Tak*, Panie! Ale i szczenięta jedzą z okruszyn, które spadają ze stołu ich panów. Hi 42,2; Łk 7,6;
**gr.: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością* Rz 3,19
28. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: O kobieto! Wielka jest twoja wiara! Niech ci się stanie, jak chcesz*. I uzdrowiona została jej córka od tej godziny. Mt 8,10;
**lub: pragniesz, życzysz sobie* Łk 7,9; Rz 4,19
29. A Jezus poszedł stamtąd i przyszedł nad Morze Galilejskie, i wstąpił na górę, *i* tam usiadł*. **zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 13,16**
30. I przyszły do Niego wielkie tłumy, mając ze sobą chromych, ślepych, niemych, kalekich i wielu innych, i kładli ich u stóp Jezusa; a *On* ich uzdrowił; Mk 7,31
31. Tak że tłum zdumiał się, widząc, że niemi mówią, kalecy są uzdrowieni, chromi chodzą, a ślepi widzą; i oddawali chwałę Bogu Izraela. Wj 24,10; Łk 7,16; Dz 3,21
32. A Jezus wezwał swoich uczniów i powiedział: Żal mi tego tłumu, ponieważ już trzy dni pozostają przy mnie i nie mają co jeść, a nie chcę ich rozpuścić głodnych, aby czasem nie zasłabli w drodze. Mk 8,1-10
33. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Skąd weźmiemy tyle chleba na *tej* pustyni, aby nasycić tak wielki tłum? 2Krl 4,43
34. A Jezus mówi im: Ile macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem i trochę rybek.
35. I kazał tłumowi* spocząć** na ziemi.
dosł.: tłumom; **gr.: anapipto - położyć się - por. Łk 22,14
36. I wziął te siedem chlebów i ryby, *złożył* dziękczynienie, połamał i dał swoim uczniom, natomiast uczniowie tłumowi.
37. I zjedli wszyscy, i zostali nasyceni, i zebrali *to, co* zbywało *z* kawałków, siedem pełnych koszy. 2Krl 4,44; Ps 107,9; Mt 16,10; Mk 8,8
38. Tych natomiast, *którzy* jedli, było cztery tysiące mężczyzn, bez kobiet i dzieci.
39. I gdy rozpuścił tłumy, wszedł do łodzi i przybył w granice Magdali.

16 I podeszli faryzeusze i saduceusze, a wystawiając Go na próbę*, prosili**, aby pokazał im znak*** z nieba. Mk 8,11;
**gr.: peiradzo - kusić, doświadczać,* Łk 10,25; 1Kor 1,22
*wystawiać na próbę; **lub: pytali; ***gr.: semeion - por. J 4,54**
2. A On w odpowiedzi, rzekł im: Gdy jest wieczór, mówicie: *Będzie* piękna pogoda*, bo niebo się czerwieni; Łk 12,54;
**lub: czyste niebo* Łk 11,44; 1Krn 12,32
3. A rano: Dziś *będzie* burzliwa pogoda, bo niebo się czerwieni *i jest* pochmurne. Obłudnicy*! Wprawdzie oblicze nieba umiecie rozróżniać**, a znaków tych czasów nie możecie? **lub: hipokryci; **gr.: diakrino - rozsądzać - Jud 1,22**
4. Pokolenie złe i cudzołożne* szuka znaku; ale znak nie będzie mu dany, chyba że** znak proroka Jonasza. I opuścił ich, i odszedł.
**gr.: moichalis - cudzołożnica - w przenośni ktoś niewierny*
***gr.: ei me - jeśli nie, z wyjątkiem, jak tylko* Dz 2,40
5. I gdy uczniowie Jego przeprawili się na drugą stronę *morza,* zapomnieli wziąć chleba. Mk 8,14; 1Kor 5,6; Ga 5,9

6. A Jezus powiedział im: Patrzcie* i zwróćcie uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów. **gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*

7. I oni rozważali *to* między sobą, mówiąc: Nie wzięliśmy chleba. J 2,25; Mk 16,4

8. A gdy Jezus rozpoznał* *to,* powiedział im: Dlaczego rozważacie to między sobą, *o* małej wiary, że nie wzięliście chleba? **gr.: ginosko - poznać, wiedzieć, znać* Mt 6,30; Mk 16,14

9. Jeszcze tego nie rozumiecie, ani nie pamiętacie tych pięciu chlebów dla pięciu tysięcy *ludzi,* i ile koszów zebraliście? Mt 15,34

10. Ani tych siedmiu chlebów dla czterech tysięcy *ludzi,* i ile koszów zebraliście?

11. Jak to? Nie rozumiecie, że nie o chlebie wam powiedziałem *mówiąc,* żebyście zwrócili uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów? J 6,27; Dz 23,8

12. Wtedy zrozumieli, że nie mówił *im,* aby zwrócili uwagę* na zakwas chlebowy, ale na naukę faryzeuszów i saduceuszów. **gr.: proscheo - zważać, poświęcić uwagę, oddawać się czemuś*

13. A gdy Jezus przyszedł w strony* Cezarei Filipowej, pytał swoich uczniów, mówiąc: Co *o* mnie mówią ludzie? *Kim* jest Syn Człowieczy? **por. Mt 15,21** Mk 10,45; J 3,14; Dz 7,56

14. A oni powiedzieli: *Według* niektórych, prawdziwie Janem Chrzcicielem, a inni *mówią, że* Eliaszem, jeszcze inni Jeremiaszem lub jednym z proroków. Mt 14,2; 17,10

15. Powiedział im: A wy co o mnie mówicie? *Kim* jestem? J 6,69; Mk 8,29; Łk 9,20

16. A w odpowiedzi, Szymon Piotr rzekł: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boga żywego**. **por. w. 20*; **lub: żyjącego* Pwt 5,26; J 11,27; 20,31; Dz 8,37

17. A w odpowiedzi, Jezus rzekł do niego: Błogosławiony* jesteś Szymonie, synu Jony**! Bo nie objawiły ci tego ciało i krew, ale Ojciec mój, który jest w niebie. Mt 17,4-5
**gr.: makarios - szczęśliwy; **hebr.: bar Jona - syn Jonasza*

18. A ja ci też mówię, że ty jesteś Piotr*; a na tej skale** zbuduję mój Kościół, a bramy Hadesu*** go nie przemogą****; Mt 10,2;
**gr.: petros - kamień; **gr.: petra - skała* Iz 28,16; Dz 4,11
****gr.: określ. krainy umarłych - hebr.: Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*
*****gr.: katischyo - przemóc, być silnym na czyjąś zgubę, pokonać*

19. I *tobie* dam klucze Królestwa Niebios. Cokolwiek zwiążesz* na ziemi, zostanie związane i w niebie; i cokolwiek rozwiążesz na ziemi, zostanie rozwiązane i w niebie.
**gr.: deo - przywiązać, zakuć, zobowiązać* Iz 22,22; Mt 18,18

20. Wtedy nakazał swoim uczniom, aby nikomu nie mówili, *że on* Jezus jest Mesjaszem*. Mk 8,30; J 1,41; 4,25; 20,31; 1J 2,22; 5,1
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*

21. Od tego *czasu* Jezus zaczął wyjaśniać* swoim uczniom, że musi pójść do Jerozolimy i wiele wycierpieć od starszych i od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia być wzbudzonym *z martwych*. **dosł.: pokazać, ukazać oczom, dać dowód*

22. I wziął Go Piotr na stronę, i zaczął Go strofować*, mówiąc: Zmiłuj** się *nad* sobą, Panie! Nie stanie się to *z Tobą*.
**gr.: epitimao - surowo napominać, ganić, zgromić, karcić*
***lub: (jestem) Ci życzliwy, litość Ci, na litość Panie*

23. A On obrócił się i powiedział Piotrowi: Zejdź mi z drogi*, przeciwniku**! Jesteś dla mnie zgorszeniem***; nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie. Za 3,1; Obj 20,10; Mk 8,33
**gr:: hypage opiso mou - idiom - cofnij się; stań za mną*
***gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia; ***przeszkodą, pułapką*

24. Wtedy Jezus powiedział do swoich uczniów: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech zaprze się samego siebie, weźmie swój krzyż, i idzie za mną. Mt 10,38; Mk 8,34; Łk 9,23

25. Bo kto chce duszę* swoją uratować**, zgubi ją; a kto straci duszę swoją dla mnie, znajdzie ją. Mt 4,1; Łk 17,33; J 12,25
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić*

26. Cóż bowiem zyska człowiek, choćby cały świat zdobył, a na duszy* swojej poniósł szkodę? Albo co da człowiek w zamian za swoją duszę? **por. w. 25** Ps 49,7; Mk 8,36; Hi 27,8

27. Bo Syn Człowieczy ma przyjść w chwale Ojca swojego ze swoimi aniołami, i wtedy odda każdemu według jego postępowania*. **gr.: praksis - dokonania, czyny, transakcje,* Mt 10,41; *tu: w znaczeniu negatywnym* Dn 7,13; Prz 24,12; Rz 2,6

28. Zaprawdę* mówię wam: Niektórzy z tych, tu stojących**, na pewno*** nie skosztują**** śmierci, dopóki nie ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego w swoim Królestwie. Łk 2,26;
**gr.: amen - Mk 13,17*; **dosł.: są niektórzy z tych tu ...* J 8,52;
****gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ****lub: posmakują* Mk 13,26

17 A po sześciu dniach wziął Jezus Piotra, Jakuba i Jana, jego brata, i wprowadził ich na wysoką górę na osobności*. **gr.: idios - własne, osobiste, oddzielne* Mk 9,2; Łk 9,28

2. I został przemieniony przed nimi, i rozjaśniło się Jego oblicze jak słońce, a szaty Jego stały się białe jak światło. Dn 7,9; 2P 1,16

3. I oto zostali ukazani im Mojżesz i Eliasz, wspólnie *z* Nim rozmawiający.
4. A Piotr zwracając się, powiedział do Jezusa: Panie! Dobrze nam tu być; jeśli chcesz, zrobimy* tu trzy namioty: Tobie jeden, Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden. Mk 9,5;
**gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć* Obj 21,23
5. A gdy on jeszcze mówił, oto obłok świetlisty zacienił ich; i oto *odezwał się* głos z obłoku, mówiący: Ten jest Syn mój umiłowany, w którym mam upodobanie*, Jego słuchajcie.
**lub: zadowolenie* Pwt 18,15-19; 1Krl 8,10; Obj 1,7; Mt 3,17
6. A uczniowie, *gdy to* usłyszeli, upadli na swoją twarz i bardzo się bali*. **lub: zlękli*
7. A gdy podszedł Jezus, dotknął się ich i powiedział: Wstańcie i nie bójcie się.
8. A oni podnieśli swoje oczy i nikogo nie widzieli, tylko samego Jezusa.
9. A gdy schodzili z góry, przykazał im Jezus, mówiąc: Nikomu nie mówcie o tym widzeniu*, aż Syn Człowieczy powstanie z martwych. Mt 16,20; Mk 8,30; Łk 9,21
**gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz dany przez Boga,*
10. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Dlaczego więc uczeni w Piśmie* mówią, że najpierw musi przyjść Eliasz? Mt 3,23; Mk 9,11
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*
11. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz istotnie najpierw przyjdzie i wszystko naprawi*; Mk 1,40; 9,14; Dz 10,25
**gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*
12. Lecz mówię wam: Eliasz już przyszedł, a nie poznali go, ale uczynili z nim, co chcieli; tak i Syn Człowieczy ma cierpieć przez nich. Łk 7,33; J 1,11; Dz 13,24
13. Wtedy uczniowie zrozumieli, że mówił im o Janie Chrzcicielu. Mt 11,14; Mk 9,13
14. I gdy oni przyszli do ludu, podszedł do Niego człowiek, który upadł *przed* Nim na kolana, Mk 9,14; Łk 9,37; Dz 10,25
15. I powiedział: Panie! Zmiłuj się nad moim synem; bo jest epileptykiem* i strasznie cierpi; bo często wpada w ogień, i często w wodę.
**gr.: seleniadzomai - być lunatykiem, być obłąkanym, epileptyk*
16. I przyprowadziłem go do Twoich uczniów, ale nie mogli go uzdrowić. Łk 9,40; Dz 3,16
17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie bez wiary i przewrotne*! Jak długo będę z wami? Jak długo będę was znosić? Przynieście mi go tutaj. Mt 6,30; Lb 14,11
**gr.: diastefo - wypaczyć, wykrzywić, zbaczać, skręcić*
18. I zgromił* go Jezus; i wyszedł z niego demon, i uzdrowiony został chłopiec od tej godziny. **lub: skarcić, surowo upomnieć* Mk 9,25; Łk 4,35
19. Wtedy podeszli na osobności uczniowie do Jezusa i powiedzieli do Niego: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić*?
**gr.: ekballo - wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać*
20. A Jezus powiedział do nich: Z powodu waszej niewiary; zaprawdę bowiem mówię wam: Jeśli macie wiarę jak ziarnko gorczycy*, powiecie tej górze: Przenieś się stąd na tamto miejsce, i przeniesie się, a nic nie będzie dla was niemożliwe. Hbr 3,19; Łk 17,6
**tj. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew sięga ponad 1 m wys.*
21. Natomiast ten rodzaj nie wychodzi inaczej, jak tylko przez modlitwę i post.
22. A gdy przebywali w Galilei, Jezus powiedział do nich: Syn Człowieczy ma być wydany* w ręce ludzi, Mt 16,21; 26,46; 1Kor 11,23
**gr.: paradidomi - wydać, przekazać, powierzyć, polecić*
23. I zabiją Go, a trzeciego dnia powstanie *z martwych*. I bardzo się zasmucili*.
**gr.: lypeo - smucić się, spowodować żal, zaniepokoić się*
24. A gdy przyszli do Kafarnaum, podeszli do Piotra poborcy didrachmy i powiedzieli: Czy nauczyciel wasz nie płaci *podatku* didrachmowego*? Mt 26,46; 1Kor 11,23
**1 didrachma lub dwudrachma to - 2 drachmy attyckie, 1 drachma aleksandryjska, 1/2 sykla - stawka dzienna wynagrodzenia za pracę robotnika sezonowego*
25. Powiedział: Tak. A gdy wchodził do domu, uprzedził go Jezus, mówiąc: Jak ci się wydaje, Szymonie? Królowie ziemi od kogo biorą cło albo podatek*? Od swoich synów, czy od obcych? Rz 13,6; Wj 30,13; 38,26
**dosł.: podatek pogłówny według spisu ludności, dobrowolny podatek 1/2 sykla na rzecz świątyni*
26. Piotr odpowiedział Mu: Od obcych. Jezus powiedział do niego: A więc synowie* są wolni. **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca* Mt 17,7
27. Jednak, abyśmy ich nie zgorszyli, idź nad morze i zarzuć haczyk, weź pierwszą wyciągniętą* rybę, a gdy otworzysz jej pyszczek, znajdziesz stater**; zabierz go i daj im za mnie i za siebie. **mss Byz - wyciągniesz*
***stater - złota lub srebrna moneta warta 2 drachmy, 1 sykel*

18 W tej godzinie podeszli uczniowie do Jezusa, mówiąc: Kto więc jest większy od *innych* w Królestwie Niebios?
2. I przywołał Jezus dziecko*, i postawił je pośród nich, **gr.: paidon - małe dziecko, chłopczyk, dziewczynka*

3. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Jeśli się nie nawrócicie** i nie staniecie się jak dzieci, nie wejdziecie do Królestwa Niebios.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ez 34,15-16; Dz 3,19; Jk 5,19
***gr.: strefo - odwrócić się plecami do kogoś, zmienić zdanie*

4. Kto więc uniżyłby się jak to dziecię, ten jest większy *od innych* w Królestwie Niebios.

5. A kto przyjąłby jedno takie dziecię w moim imieniu, mnie przyjmuje.

6. Kto natomiast byłby powodem upadku* jednego z tych małych, którzy we mnie wierzą, pożyteczniej byłoby dla niego, aby zawieszono ośli kamień młyński na jego szyi, i utopiono *go* w głębinie morskiej.
gr.: skandalidzo - zgorszyć, stawiać przeszkodę, wpaść w pułapkę, doznać szkody - por. J 16,1 Rz 14,14; Łk 17,1

7. Biada światu z powodu zgorszeń*! Muszą wprawdzie przyjść zgorszenia*, ale biada temu człowiekowi, przez którego przychodzi zgorszenie*! **por. w. 6**

8. Dlatego jeśli twoja ręka albo twoja noga jest dla ciebie powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia będąc chromym lub kalekim, niż mając dwie ręce albo dwie nogi, zostać wrzuconym do ognia wiecznego*. Mk 9,43; Iz 33,14;
**gr.: aionios - odwieczny, nieskończony* 2Tes 1,8

9. I jeśli oko twoje jest dla ciebie powodem upadku, wyłup* je i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia jednookim, niż z dwojgiem oczu być wrzuconym w ogień Gehenny. **dosł.: wyrwij z korzeniami, uwolnij się od niego*

10. Patrzcie*, abyście nie gardzili żadnym z tych małych; albowiem mówię wam, że aniołowie ich w niebiosach przez cały *czas* patrzą na oblicze Ojca mojego, który jest w niebiosach. **lub: uważajcie* Ps 34,7-8; Hbr 1,14

11. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy, aby zbawić* to, *co* zginęło. Łk 9,56; 19,10;
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* J 3,17; 12,47; 1Tm 1,15

12. Jak się wam wydaje? Gdyby jakiś człowiek miał sto owiec, a zabłąkałaby się jedna z nich, czy nie zostawi dziewięćdziesięciu dziewięciu, i nie pójdzie w górach szukać zabłąkanej*? Mt 12,11; Ps 119,176
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić*

13. I jeśli uda* się *mu* ją znaleźć, zaprawdę mówię wam, że bardziej raduje** się z niej, niż *z owych* dziewięćdziesięciu dziewięciu, które nie zabłądziły. Łk 15,5; Jr 32,37
dosł.: stało się; **chairo - cieszyć się, radować - por. Mk 15,18

14. Tak też nie jest wolą Ojca waszego, *który jest* w niebiosach, aby zginął jeden z tych małych. Ez 18,23; Mt 6,9; J 3,15-16; 10,28

15. A jeśli zgrzeszyłby przeciwko tobie twój brat, idź, wskaż mu jego winę* między tobą, a nim samym; jeśli usłuchałby ciebie, pozyskałeś swojego brata. Kpł 19,17; Łk 17,3; Ga 6,1
**gr.: elencho - napominać, wykazać winę argumentując, obnażyć winę, skarcić, zawstydzić, strofować, karać*

16. Jeśli jednak nie usłuchałby, weź ze sobą jeszcze jednego albo dwóch, aby na *zeznaniu* ust dwóch lub trzech świadków* oparte było każde słowo. Pwt 17,6; 2Kor 13,1; Hbr 10,28
**gr.: martys - świadczyć aż do męczeństwa, być naocz. świad.*

17. A jeśli nie usłuchałby ich, powiedz zborowi*; a jeśli nie usłuchałby zboru, niech będzie dla ciebie jak poganin i celnik**.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*
***lub: poborca podatków* 1Kor 5,35; Rz 16,17; 2Tes 3,6

18. Zaprawdę mówię wam: Cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie związane i w niebie; a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. 1Kor 5,4-5; Mt 16,19; Obj 3,7; J 20,23

19. I znów mówię wam: Gdyby dwaj z was na ziemi zgodzili się co do wszelkiej sprawy, wszystko, o co by prosili, stanie się im od Ojca mojego, który jest w niebiosach.

20. Albowiem gdzie są dwaj albo trzej zgromadzeni* w moje imię, tam jestem pośród** nich. **gr.: synago - zebrać razem, połączyć, zwoływać kogoś*
***dosł.: w środku nich* Mk 16,17; J 14,13; Dz 2,38; 9,27

21. Wtedy Piotr podszedł do Niego i powiedział: Panie! Ile razy, jeżeli brat mój przeciwko mnie zgrzeszy, mam mu odpuścić*? *Czy* aż do siedmiu razy? Ef 4,32; Mk 11,25
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

22. I Jezus powiedział mu: Nie mówię ci: Aż do siedmiu razy, ale aż do siedemdziesięciu razy siedem.

23. Dlatego podobne* jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka – króla, który chciał rozliczyć zobowiązania** ze swoimi sługami.
**gr.: homoioo - por. Hbr 2,17*; **gr.: logos - słowo, rachunek*

24. A gdy oni zaczęli się rozliczać*, przyprowadzono do niego jednego, który był winien dziesięć tysięcy talentów. Łk 7,41; 16,5
**gr.: synairo - podsumować rachunki, podnosić razem*

25. A gdy nie miał z czego oddać, nakazał* go jego pan sprzedać, i jego żonę, i dzieci, i wszystko co miał, by *tak* został oddany *dług*. **gr.: keleuo - polecać, kazać* Ps 38,4; Kpł 25,39

26. Upadł więc sługa i pokłonił się mu, mówiąc: Panie! Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. Łk 7,43; Rz 10,3
gr.: makrothymeo - znosić cierpliwie - por. 1Tes 5,14***
27. I zlitował* się pan tego sługi, uwolnił go, i odpuścił jemu dług. Sdz 10,16;
**lub: być poruszonym wewnątrz* Ps 78,38; 86,5.15
28. A gdy wyszedł ów sługa i znalazł jednego ze współsług, który był mu winien sto denarów, chwycił mocno i dusił go, mówiąc: Oddaj mi, co jesteś winny.
29. Padł więc współsługa do jego stóp i prosił go, mówiąc: Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. **lub: stań się wyrozumiały*
30. Lecz on nie chciał, ale poszedł i wrzucił go do więzienia, aż odda co jest winny.
31. Ujrzeli więc współsłudzy jego, co się stało, i zasmucili się bardzo, poszli i dokładnie opowiedzieli* swojemu panu wszystko, co zaszło. **gr.: diasafeo - wyjaśnić jasno bądź prosto, wyjawić*
32. Wtedy wezwał go jego pan i powiedział mu: Sługo zły! Cały dług tobie odpuściłem dlatego, że mnie poprosiłeś; Łk 7,41
33. Czy i ty nie powinieneś zlitować się nad swoim współsługą, jak i ja zlitowałem się nad tobą?
34. I rozgniewał się jego pan, oddał go śledczym* *więziennym,* dopóki nie odda wszystkiego, co jest mu winien. Mt 5,25; Łk 12,58;
**lub: ten, kto wydobywa prawdę za pomocą tortur* Obj 14,10
35. Tak i Ojciec mój niebiański uczyni wam, jeśli nie odpuścicie swojemu bratu z serc waszych jego upadków*. Mt 6,15; 7,2; Jk 2,13
**gr.: paraptoma - przewinienie, fałszywy krok, występek*

19 I stało się, gdy zakończył Jezus te słowa, że odszedł* z Galilei i przyszedł w granice Judei po drugiej stronie Jordanu.
**lub: przeniósł się* Mk 10,1; J 10,40
2. I podążały za Nim wielkie tłumy, i tam ich uzdrawiał*. Mt 4,23; 12,15; Mk 9,37
**gr.: therapeuo - służyć, uzdrawiać, przywracać do zdrowia*
3. I przyszli do Niego faryzeusze, wystawiając Go na próbę* i mówiąc do Niego: Czy wolno człowiekowi oddalić swoją żonę z powodu każdej przyczyny? **lub: kusząc* Mt 22,18
4. A On w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie czytaliście, że Ten, *który* stworzył, od początku uczynił ich mężczyzną i kobietą*?
**dosł.: męskim i żeńskim* Łk 10,26; Rdz 1,27; J 1,3
5. I powiedział: Dlatego opuści mąż *swojego* ojca i matkę, i zostanie złączony* ze swoją żoną, i będą dwoje jednym** ciałem?
**dosł.: skleić się, przywrzeć; **w jednym ciele* Rdz 2,21-24
6. Tak że już nie są dwoje, ale jedno ciało. Co więc Bóg złączył*, człowiek niech nie rozłącza. Ml 2,14; Rz 7,2; 1Kor 7,10
**gr.: syzegunymi - wprząść w jedno jarzmo, połączyć razem*
7. Powiedzieli do Niego: Dlaczego więc Mojżesz polecił* dać zwój** rozwodowy i ją oddalić***? **lub: rozkazał; **list, dokument* Pwt 24,1-3; Mt 5,31;
****gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić* Jr 3,8
8. Powiedział im: Mojżesz z powodu zatwardziałości waszego serca pozwolił wam oddalić wasze żony, lecz od początku tak nie było. Ml 2,13; Mk 10,5; 1Kor 7,6; Rdz 4,19
9. Ale mówię wam: Ktokolwiek oddaliłby swoją żonę z wyjątkiem* powodu nierządu, i poślubił inną, cudzołoży; a *kto* poślubił tę, która jest oddalona, cudzołoży. Mt 5,32;
**gr.: ei me - jeśli nie, brak gr. ei (jeśli) w mss Byz* Mk 10,11
**zgodnie z mss Byz - oddaliłby nie z powodu nierządu*
10. Powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Jeśli tak się ma sprawa* męża z żoną, nie warto** się żenić. **dosł.: wymaganie, żądanie; **nie jest korzystne*
11. A On powiedział im: Nie wszyscy pojmują te słowa, ale ci, którym jest to dane.
12. Albowiem są eunuchowie, którzy narodzili się takimi z łona matki, są też eunuchowie, którzy przez ludzi zostali wytrzebieni; są też eunuchowie, którzy sami siebie *uczynili* eunuchami dla Królestwa Niebios. Kto może pojąć, niech pojmuje! 1Kor 7,7; 9,5
13. Wtedy przynoszono do Niego dzieci, aby wkładał na nie ręce i modlił się; ale uczniowie skarcili* ich. **lub: surowo napomnieć, ganić*
14. Lecz Jezus powiedział: Dopuśćcie dzieci i nie zabraniajcie* im przyjść do mnie; bo takich jest Królestwo Niebios. Mt 11,25; 18,3;
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać* 1Kor 14,20
15. A gdy włożył na nie ręce, odszedł stamtąd. Iz 40,11; Mk 10,16; 2Tm 3,15
16. I oto podszedł do Niego ktoś* i powiedział do Niego: Nauczycielu dobry**! Co dobrego mam czynić, abym miał życie wieczne?
**dosł.: jeden; **gr.: agathos - dobry, dobry z natury, prawy*
17. Ale On mu powiedział: Czemu mówisz do mnie – dobry? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. A jeśli chcesz wejść do życia, zachowuj* przykazania. Kpł 18,5; Łk 10,26
**gr.: tereo - zachować coś w stanie niezmienionym, strzec, czuwać*
18. Mówi do Niego: Jakie? A Jezus powie-

dział: Te: nie będziesz mordował, nie będziesz cudzołożył, nie będziesz kradł, nie będziesz mówił fałszywego* świadectwa; Pwt 5,17-20;
**lub: nie będziesz świadczył kłamliwie* Ga 3,10; Jk 2,10
19. Czcij swojego ojca i matkę, i: Będziesz miłował swojego bliźniego*, jak *samego* siebie. Wj 20,12; Lb 19,18; Pwt 5,16; Kpł 19,18; Jk 2,8
**gr.: plesion - tuż obok, w pobliżu - stąd: sąsiad, bliźni*
20. Mówi do Niego młodzieniec: To wszystko zachowywałem* od swojej młodości; czego *mi* jeszcze brakuje? **lub: strzegłem*
21. Jezus powiedział do niego: Jeśli chcesz być doskonały*, idź, sprzedaj swoje majętności i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź *tutaj,* i podążaj za mną. Mt 5,48; Rdz 6,9; Hi 1,1; Łk 6,47; Flp 3,12; Mt 4,19
**gr.: teleios - dojrzały, w pełni rozwinięty, niemający braków*
22. A gdy młodzieniec usłyszał te słowa, odszedł smutny; albowiem był człowiekiem mającym wiele posiadłości.
23. A Jezus powiedział swoim uczniom: Zaprawdę* mówię wam, że bogaty z trudnością wejdzie do Królestwa Niebios. Jk 1,9;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mk 10,23; Łk 18,24
24. A nadto mówię wam: Łatwiej wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego. Jr 13,2; J 5,44;
**gr.: trypematos rafidos - otwór igły (do szycia)* Dz 14,22
25. Gdy usłyszeli to Jego uczniowie, bardzo się zdumieli*, mówiąc: Kto więc może zostać zbawiony? **gr.: ekplesso - być przejętym - por. Dz 13,12**
26. A Jezus spojrzał na nich i powiedział im: U ludzi to niemożliwe, lecz u Boga wszystko jest* możliwe. **brak w mss Byz* Rdz 18,14; Jr 32,17.27
27. Wtedy odpowiedział Piotr, mówiąc do Niego: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy za Tobą; co za to mieć będziemy?
28. A Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że wy, którzy za mną poszliście, przy odrodzeniu*, gdy usiądzie Syn Człowieczy na tronie swojej chwały, usiądziecie i wy na dwunastu tronach, sądząc dwanaście pokoleń** Izraela. Iz 65,17; Dz 3,21; 2P 3,13; Iz 1,26
gr.: palingenesia - odnowienie - por. Tt 3,5; **lub: plemion*
29. I każdy, kto by opuścił domy, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo rolę dla* mojego imienia, stokrotnie *tyle* otrzyma, i życie wieczne odziedziczy. **lub: ze względu, z powodu* Mk 10,29; Łk 18,29
30. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi. Mt 20,16; 21,31

20 Albowiem podobne jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka, gospodarza*, który wczesnym rankiem wyszedł wynająć robotników do swojej winnicy.
**gr.: oikodespotes - pan domu* Mt 21,28-33; J 15,1
2. A zgodził* się z robotnikami po denarze za dzień *pracy* i posłał ich do swojej winnicy. **lub: zawrzeć umowę w sferze interesu, ułożyć się z kimś*
3. I gdy wyszedł około trzeciej* godziny, ujrzał innych, którzy stali na rynku bezczynnie,
**tj. o 9 -tej współczesnego sposobu liczenia czasu*
4. I powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a sprawiedliwie dam wam, *co należy.*
5. I *oni* poszli. Ponownie wyszedł około szóstej i dziewiątej godziny, i uczynił tak samo.
6. A gdy wyszedł około jedenastej godziny, znalazł innych, którzy stali bezczynnie i powiedział im: Dlaczego tu cały dzień staliście bezczynnie*? Prz 19,15; Ez 16,49; J 9,4
**gr.: argos - wolny od pracy, leniwy, unikający pracy, próżno*
7. Mówią mu: Bo nas nikt nie wynajął. Powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a co będzie sprawiedliwe* otrzymacie**. Dz 4,16;
**lub: zgodne z prawem; **odbierzecie* Ef 6,8; Hbr 6,10
8. A gdy nastał wieczór, powiedział pan winnicy swojemu zarządcy: Zawołaj robotników i daj im zapłatę, zaczynając od ostatnich, aż do pierwszych. Kpł 19,2; Pwt 24,15; 2Kor 5,10
9. I gdy przyszli ci, którzy *około* jedenastej godziny *zostali wynajęci,* otrzymali po denarze*. **denar - „zawierający 10 asów" - 2,436 g srebra*
10. Gdy natomiast przyszli pierwsi, sądzili*, że więcej otrzymają; ale i oni otrzymali po denarze. **gr.: nomidzo - wnioskować, sądzić, myśleć*
11. A gdy wzięli, zaczęli szemrać przeciwko gospodarzowi, Łk 5,13; Rz 14,10; Jud 1,16
12. Mówiąc: Ci ostatni pracowali jedną godzinę, a zrównałeś ich z nami, którzy znosiliśmy ciężar dnia i upał.
13. A on odpowiedział, jednemu z nich mówiąc: Przyjacielu*! Nie czynię ci krzywdy; czyż nie zgodziłeś się ze mną na denara?
**zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh - w NT użyty tylko w Ew. Mateusza do osób w kontekście negatyw. - Mt 22,12; 26,50*
14. Zabierz co twoje i odejdź; chcę bowiem temu ostatniemu dać, jak i tobie.
15. Albo czy nie wolno mi czynić z tym, co moje, tego, co chcę? Czy oko twoje jest złe*, że ja jestem dobry? Rz 9,16
hebr. idiom: złe oko - być skąpym, chciwym - por. Mt 6,23
16. Tak będą ostatni pierwszymi, a pierwsi

ostatnimi; albowiem wielu jest wezwanych*, ale mało wybranych. Rz 9,30; Mk 10,31; Mt 22,14
**gr.: kletos - zapraszać, wezwać, powołać*

17. A Jezus, zmierzając* do Jerozolimy, wziął dwunastu uczniów i w drodze na osobności powiedział im: Mk 10,32; J 15,15; Łk 18,31
**gr.: anabainao - iść do góry, wspinać się, Jerozolima jest na górze*

18. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie, i skażą* Go na śmierć,
**lub: uznają za zasługującego na karę, zasądzą wyrok*

19. I wydadzą Go poganom na pośmiewisko*, i na ubiczowanie, i na ukrzyżowanie; a trzeciego dnia będzie wzbudzony *z martwych*.
**lub: wykpić, wyszydzić* Mt 16,21; 27,28; 1Kor 15,4

20. Wtedy zbliżyła się do Niego matka synów Zebedeusza ze swoimi synami, oddając Mu pokłon i prosząc Go o coś.

21. A *Ona jej* powiedział: Co chcesz*? Mówi do Niego: Powiedz, aby ci dwaj moi synowie zasiedli, jeden z Twojej prawej strony, a drugi z lewej** strony w Królestwie Twoim.
gr.: thelo - por. Mt 27,43; **mss Byz - Twojej lewej* Mk 10,35

22. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł: Nie wiecie, o co prosicie; czy możecie pić kielich, który ja mam pić? I* chrztem**, którym ja jestem chrzczony**, być ochrzczeni**? Powiedzieli do Niego: Możemy. Mk 14,36; Łk 22,42
mss Byz - Czy; **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - Mt 3,11

23. I powiedział im: Kielich mój istotnie wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, będziecie ochrzczeni; ale zasiąść z prawej mojej strony i z lewej mojej strony, nie moja *to rzecz* dać wam, ale *dano to tym,* którym jest to przygotowane przez Ojca mojego.

24. A gdy to usłyszało *pozostałych* dziesięciu, oburzyli* się na dwóch braci. Mk 10,41;
**gr.: aganakteo - być wzburzonym, gniewać się* Łk 22,24

25. Ale Jezus przywołał ich i powiedział: Wiecie, że przywódcy narodów panują* nad nimi, a wielcy dają odczuć** swoją władzę** *nad* nimi. Mk 10,42; Mt 11,29; J 13,12
**gr.: katakyrieuo - poddać swojej władzy, opanować, ujarzmić*
***gr.: kataeksousiadzo - władać kimś samowolnie, dominować, dać odczuć swą władzę, okazywać swoją moc na kimś*

26. Lecz nie tak będzie u was; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim wśród was, niech jest waszym sługą*. Łk 14,7; J 18,36
**gr.: diakonos - sługa, ten, który wykonuje polecenia*

27. A jeśli ktoś wśród was chciałby być pierwszym, niech jest waszym niewolnikiem*.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

28. Podobnie Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, ale aby służyć, i aby dał życie swoje na okup za* wielu. Mk 14,24; Rz 5,19;
**gr.: anti - w miejsce* Wj 30,12; Oz 13,14; Flp 2,4-8

29. A gdy wychodzili* z Jerycha**, szedł za Nim wielki tłum. Mk 10,46-52; J 6,5; Łk 18,35-43
**por. Mk 10,46*; **gr.: Iericho - miejsce aromatu*

30. I oto dwaj ślepi, siedzący przy drodze, słysząc*, że Jezus przechodził, krzyczeli, wołając**: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida! **dosł.: usłyszawszy; **mówiąc* J 9,1

31. A tłum skarcił* ich, aby milczeli; lecz oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida! Mt 15,23;
**lub: surowo napomnieć, ganić* Łk 11,8; Kol 4,2

32. I Jezus stanął, przywołał* ich, i powiedział: Co chcecie, *abym* wam uczynił?
**gr.: foneo - wydać głos, wołać, krzyczeć* Dz 10,29; Flp 4,6

33. Mówią do Niego: Panie! Aby nasze oczy zostały otworzone. Ef 1,17; Mt 13,16

34. A Jezus zlitował* się i dotknął ich oczu, i zaraz odzyskali wzrok; i podążali za Nim.
**lub: być zdjęty współczuciem* Mt 9,36; 1P 3,8; Ps 145,8

21 I gdy przybliżyli się do Jerozolimy, i przyszli do Betfage*, pod** Górą Oliwną, wtedy Jezus wysłał dwóch uczniów,
**gr.: Bethfage - dom niedojrzałych fig* Mk 11,1-11;
***lub: ku, w pobliżu, koło* Łk 19,28; J 11,1.12-19

2. Mówiąc im: Idźcie do wsi, która jest przed wami, a zaraz znajdziecie oślicę uwiązaną, a z nią oślątko; odwiążcie i przyprowadźcie *je* do mnie*. Łk 19,31; Mk 11,2; Mt 26,18
**zwyczaj zwany „angaria" pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów*

3. A gdyby wam ktoś coś mówił, powiedzcie, że Pan ich potrzebuje; jednak zaraz je odeśle*. **mss Byz - odsyła* 1Sm 10,26; J 12,15

4. A to wszystko stało się, aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka, gdy mówi:

5. Powiedzcie córce Syjonu: Oto twój Król przychodzi do ciebie, łagodny i siedzący na ośle, na oślątku, źrebięciu* oślicy** będącej pod jarzmem. Mt 2,2; Rdz 49,10; Za 9,9; Ps 45,6; Iz 9,6
**dosł.: synu; **lub: ogólnie o zwierzęciu pociągowym*

6. I uczniowie poszli i uczynili tak, jak im rozkazał* Jezus, 1Sm 15,14; J 15,14
**gr.: prostasso - polecić, zarządzić, przydzielić, wyznaczyć*

7. Przyprowadzili oślicę i oślątko, i włożyli na nie swoje szaty, i usadowili* Go na nich.
**mss Byz - usiadł* Mk 11,4-8; Łk 19,32; 2Krn 9,13

8. A bardzo wielki* tłum słał swoje szaty na drodze, a inni obcinali gałązki z drzew i ścielili *je* na drodze. Kpł 23,40; 2Krl 9,13; J 12,13
**gr.: plestos - najliczniejszy, bardzo dużo, większość*

9. A tłumy idące przed Nim i za Nim wołały*, mówiąc: Hosanna** Synowi Dawida! Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA! Hosanna na wysokościach! Ps 118,26; 148,1;
**lub: krzyczały; **zbaw teraz, uratuj* Mk 11,9; Łk 2,14

10. I gdy przybył do Jerozolimy, całe miasto zostało poruszone*, mówiono: Kto to jest?
**gr.: seio - trząść, wzburzyć myśli, odczuwać drżenie*

11. Tłumy natomiast mówiły: To jest Jezus, prorok z Nazaretu w Galilei. Mt 2,23; J 1,45

12. A Jezus wszedł do świątyni Bożej, i wyrzucił wszystkich sprzedających i kupujących w świątyni; poprzewracał stoły *tych, którzy* pieniądze wymieniali*, i ławy sprzedających gołębie. Pwt 14,24; Mk 11,15; Łk 19,45; J 2,14
**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety*

13. I powiedział im: Napisano: Mój dom zostanie nazwany domem modlitwy; a wy uczyniliście z niego jaskinię zbójców*.
**lub: bandytów* Iz 56,7; Jr 7,11; J 5,25

14. I przystąpili do Niego w świątyni ślepi* i kulawi*, i uzdrowił ich. **mss Byz - kulawi i ślepi*

15. A widząc arcykapłani i uczeni w Piśmie przedziwne* dzieła, które czynił, i chłopców wołających w świątyni, i mówiących: Hosanna Synowi Dawida, oburzyli się**, Ps 118,25
**gr.: thaumasios - przedziwne, cudowne, godne podziwu*
***lub: rozgniewać się, być wzburzonym, niezadowolonym*

16. I powiedzieli do Niego: Czy słyszysz, co oni mówią? A Jezus powiedział im: Tak, czy nigdy nie czytaliście: Z ust niemowląt i ssących zgotowałeś sobie chwałę? Ps 8,3

17. A gdy ich opuścił, wyszedł z miasta do Betanii*, i tam zanocował. Mk 11,12.20-26
**gr.: Bethania - dom fig, miejscowość na zboczu Góry Oliwnej*

18. A rano wracając do miasta, poczuł głód.

19. I zobaczył przy drodze jeden figowiec, i podszedł do niego, i nie znalazł na nim nic, tylko same liście, i powiedział do niego: Niech więcej nie zrodzi się z ciebie owoc na wieki*. I natychmiast** usechł figowiec. Łk 13,6; J 15,2;
**dosł.: na wiek; **lub: szybko, od razu* Iz 34,4; Jr 8,13; Jud 1,12

20. A gdy ujrzeli to uczniowie, dziwili się, mówiąc: Jak szybko usechł ten figowiec!

21. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę mówię wam: Jeśli mielibyście wiarę i nie wątpili*, nie tylko to, *co stało się* z figowcem, uczynicie, ale gdybyście i tej górze powiedzieli: Podnieś się i rzuć się w morze, to stanie się tak. Mk 11,22; 1Kor 13,2; Mt 17,20
**lub: nie zawahać się, być wprowadzonym w niepewność*

22. I wszystko, o cokolwiek* prosilibyście w modlitwie, wierząc, otrzymacie.
**dosł.: ilekolwiek, w mss Byz - ile jeśli* Mt 7,7; 18,19

23. A gdy On przyszedł do świątyni, zbliżyli się do Niego, gdy nauczał, arcykapłani i starsi ludu, mówiąc: Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał to prawo*? Wj 2,14; Mk 11,27;
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc* Łk 20,18; J 2,18

24. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Spytam i ja was o jedną rzecz*, na którą jeśli mi odpowiecie, i ja wam odpowiem, jakim prawem to czynię. **gr.: logos - słowo, sprawa, kwestia*

25. Skąd był chrzest* Jana? Z nieba, czy od ludzi? A oni rozważali *to* w sobie i mówili: Jeśli powiemy: Z nieba, powie nam: Dlaczego więc mu nie uwierzyliście? Mt 11,7;
lub: zanurzenie - por. Mt 3,11 Łk 7,28; J 1,19-28

26. Jeśli powiemy: Od ludzi, boimy się ludu; bo wszyscy mają Jana za proroka.
Iz 57,11; J 9,22; Mt 14,5

27. A w odpowiedzi, rzekli Jezusowi: Nie wiemy. Powiedział im i On: To i ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię.

28. Ale co się wam wydaje? Pewien człowiek miał dwoje dzieci*; i gdy podszedł do pierwszego, powiedział: Dziecko! Idź, pracuj dziś w mojej winnicy. 1Kor 10,15;
**tj. dziecko płci męskiej* Mk 13,34; Łk 15,11-32

29. A on w odpowiedzi, rzekł: Nie chcę, ale potem odczuł żal* z tego powodu, i poszedł.
por. w. 32 Iz 55,7; Ez 18,30; Jon 3,8; Dz 17,30

30. I gdy podszedł do drugiego, powiedział tak samo. A on w odpowiedzi, rzekł: Ja *idę,* panie*! Ale nie poszedł. Mt 23,3; Tt 1,16
**gr.: kyrios - od kyros, mieć najwyższą władzę - Pan*

31. Który z tych dwóch uczynił wolę ojca? Powiedzieli do Niego: Pierwszy. Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że celnicy* i nierządnice** wyprzedzają was do Królestwa Bożego. Łk 13,1; Mt 7,21; Rz 3,19; Hi 15,6
**gr.: telones - poborcy podatków lub cła; **lub: prostytutki*

32. Albowiem Jan przyszedł do was drogą sprawiedliwości, a nie uwierzyliście mu, ale celnicy i nierządnice mu uwierzyli; a wy chociaż to widzieliście, jednak nie odczuliście później żalu*, aby mu uwierzyć. Iz 35,8; Za 7,11
**gr.: metamellomai - czuć skruchę, czuć żal, odczuwać troskę*

33. Posłuchajcie innego podobieństwa*: Był pewien gospodarz, który zasadził winnicę i ogrodził ją dookoła płotem, wykopał w niej tłocznię, zbudował wieżę, przekazał ją rolnikom i odjechał. 2Krn 24,21; Jr 19,3; 37,15; Mt 13,18
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

34. A gdy przybliżył się czas owocowania, posłał swoje sługi do rolników*, aby odebrali jego plony. **lub: hodowców winorośli* Iz 5,4

35. A rolnicy, gdy pojmali jego sługi, jednego dotkliwie wychłostali, drugiego zabili, a trzeciego ukamienowali. Hbr 11,36

36. Znowu posłał inne sługi, więcej niż za pierwszym razem, i to samo uczynili z nimi.

37. A w końcu posłał do nich swojego syna, mówiąc: Uszanują* mojego syna. Iz 5,4; J 3,16;
**gr.: entrepo - szanować, darzyć kogoś czcią* Hbr 1,2

38. Lecz rolnicy, gdy ujrzeli syna, powiedzieli sobie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a zatrzymamy* *dla siebie* jego dziedzictwo.
**gr.: katacheo - posiąść, zająć, zawładnąć* J 11,49-53

39. I wzięli go, i wyrzucili go poza winnicę, i zabili. Mt 26,50; Łk 22,52; J 18,12

40. Gdy więc przyjdzie pan winnicy, co uczyni tym rolnikom?

41. Mówią do Niego: Złych srogo* wygubi, a winnicę wynajmie** innym rolnikom, którzy we *właściwym* czasie oddawać mu będą swoje plony. **dosł.: źle; **lub: odda, wydzierżawi*

42. Jezus powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście w Pismach: Kamień, który odrzucili* budujący, stał się głowicą węgła; PAN to sprawił i to jest godne podziwu w naszych oczach? Ps 118,22-23; Iz 28,16; Ef 2,20; 1P 2,4
**gr.: apodokimadzo - uznać za nienadający się, być odrzuconym*

43. Dlatego mówię wam, że zostanie wam zabrane Królestwo Boże, i dane narodowi*, *który będzie* wydawał jego owoce. Mt 8,11
**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*

44. A kto upadłby na ten kamień, roztrzaska* się, a na kogo on upadłby, zetrze** go.
**lub: zostanie pokruszony* Ps 2,9; Iz 8,14-15; Dn 2,34-35;
***lub: skruszony na proch* Łk 20,18; Rz 9,33

45. A gdy usłyszeli arcykapłani i faryzeusze Jego podobieństwa, poznali, że mówił o nich;

46. I szukali *sposobu* jak Go pojmać, lecz bali się ludu, ponieważ *lud* miał Go za proroka.

22 A Jezus w odpowiedzi, ponownie rzekł im w podobieństwach*, mówiąc:
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie* Mt 13,13

2. Podobne* jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka, króla, który wyprawił wesele swojemu synowi, Iz 25,6; Mt 25,1; J 3,29;
**lub: zostało przyrównane* Ef 5,24-32; Obj 19,7-9

3. I posłał swoje sługi, by wezwali zaproszonych na uroczystości weselne; ale oni nie chcieli przyjść.

4. I ponownie posłał inne sługi, mówiąc: Powiedzcie tym, którzy są zaproszeni: Oto przygotowałem mój posiłek*, moje woły i tuczne bydło ofiarowano**, i wszystko *jest* gotowe; chodźcie na uroczystości weselne!
**tj. posiłek poranny lub obiad* Łk 10,1; Dz 1,8
***lub: zabito - część ofiarowano, a część spożywano*

5. Oni jednak lekceważąc *to,* odeszli, ten wprawdzie do swojej roli, a tamten do swojego handlu*; **gr.: emporia - handel towarem, interes*

6. A pozostali pojmali jego sługi, znieważyli *ich* i pozabijali.

7. Gdy król to usłyszał, rozgniewał się i posłał swoje wojska, wytracił owych morderców, a miasto ich spalił. 1Tes 2,16; Łk 21,24

8. Wtedy powiedział swoim sługom: Wesele wprawdzie *jest* gotowe, lecz zaproszeni* nie byli godni. **gr.: kaleo - wołać, wzywać, zapraszać*

9. Dlatego idźcie na rozstaje dróg, i kogokolwiek znajdziecie, wezwijcie* na uroczystości weselne. **por. w. 8** Mk 16,15; Obj 22,17

10. I wyszli owi słudzy na drogi, zgromadzili wszystkich ilu znaleźli, złych a także dobrych, i napełniło się wesele gośćmi*.
**dosł.: spoczywającymi (przy stole)* Mt 13,47

11. A gdy wszedł król, aby przypatrzeć się spoczywającym *przy stole,* zobaczył tam człowieka nieodzianego w szatę weselną.

12. I powiedział do niego: Przyjacielu*! Jak tu wszedłeś, nie mając szaty weselnej? A on zamilkł. **gr.: hetairos - zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh, kolega - występ. tylko w Ew. Mat. w znacz. negat. - Mt 20,13*

13. Wtedy powiedział król sługom: Związcie jego nogi i ręce, zabierzcie go i wyrzućcie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 13,30; 8,12; Łk 13,28

14. Albowiem wielu jest powołanych*, ale mało wybranych. **lub: wezwanych* Mt 20,16

15. Wtedy odeszli faryzeusze na naradę i podjęli *decyzję,* żeby Go złapać* na słowie.
**gr.: pagideuo - usidlić, zastawić pułapkę, złapać w sidła, usidlić na podst. słów* Ps 2,2; Mk 12,13

16. I posłali do Niego swoich uczniów z herodianami*, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że

jesteś szczery, a drogi Bożej w prawdzie nauczasz, i nie zależy** Ci na nikim; albowiem nie patrzysz na powierzchowność ludzi***.
**tj. czł. stronnictwa wspierającego dynastię Heroda; **lub: nie zważasz; ***idiom: nie masz względu na osobę* Mt 16,11; Mk 3,6

17. Dlatego powiedz nam, jak Ci się wydaje: Czy wolno dawać podatek* Cezarowi, czy nie? Dz 5,37; Rz 13,6; Pwt 1,17; 16,19; Łk 2,1
**gr.: kensos - podatek pogłówny pobierany według spisu*

18. Ale Jezus poznał ich niegodziwość, *dlatego* powiedział: Dlaczego wystawiacie mnie na próbę*, obłudnicy**?
Mk 2,8; J 2,25; 8,6;
lub: kusicie; **hipokryci - por. Mt 7,5
Mt 19,3; Dz 5,9

19. Pokażcie mi monetę podatkową*; a oni przynieśli Mu denara. **por. w. 17**

20. I powiedział im: Czyj to jest wizerunek* i napis? **lub: obraz* Łk 20,24; 23,38

21. Powiedzieli do Niego: Cezara*. Wtedy powiedział im: Oddawajcie więc *to,* co *jest* Cezara, Cezarowi, a *to,* co *jest* Boga, Bogu.
**gr.: kaisar - cezar - „odcięty"* Mt 17,25; Łk 23,2; 1P 2,13

22. Gdy to usłyszeli, zadziwili się, opuścili Go *i* odeszli. Łk 20,25; Dz 6,10; Kol 4,6

23. Tego dnia podeszli do Niego saduceusze*, którzy mówią, że nie ma powstania *z martwych*, i pytali Go, Mk 12,18; Łk 20,27;
**hebr.: caddiq - sprawiedliwy* 1Kor 15,12; 2Tm 2,18

24. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz powiedział: Jeżeli ktoś umrze nie mając dzieci, to jego brat *prawem* powinowactwa*, ma poślubić jego żonę i wzbudzić** potomstwo swojemu bratu. Łk 6,46; Rdz 38,8; Pwt 25,5-10
**tj. poślubić wdowę po bracie, który zmarł bezdzietnie*
***gr.: anistemi - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić*

25. Było więc u nas siedmiu braci; pierwszy pojął żonę i umarł, nie mając potomstwa, zostawił swoją żonę swojemu bratu.

26. Podobnie drugi i trzeci, aż do siódmego.

27. A na końcu po wszystkich umarła i ta kobieta.

28. Przy powstaniu *z martwych* więc, którego z tych siedmiu będzie żoną, gdyż wszyscy mieli ją *za żonę?* Dn 12,2; Oz 13,14; Hi 19,25

29. A w odpowiedzi, Jezus rzekł im: Błądzicie*, nie znając** Pism ani mocy Boga.
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić;* Łk 24,44; J 20,9; Rz 15,4
***gr.: eido - wiedzieć, znać*

30. Albowiem przy powstaniu *z martwych* ani nie poślubiają, ani są zaślubiane, ale są jak aniołowie* Boży w niebie. Ps 103,20;
**gr.: angelos - zwiastun, posłaniec, anioł* 1J 5,28; Łk 20,34

31. A co *do* powstania z martwych, czy nie czytaliście, co wam zostało powiedziane przez Boga, mówiącego:

32. Ja jestem Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. Bóg nie jest Bogiem martwych, ale żywych*. **dosł.: żyjących* Wj 3,6.15-16

33. A gdy tłumy to usłyszały, zdumiały* się nad Jego nauką. **gr.: ekplesso - por. Dz 13,12**

34. A gdy usłyszeli faryzeusze, że zamknął usta saduceuszom, zebrali się razem.

35. I spytał Go jeden z nich, znawca Prawa, wystawiając Go na próbę* i mówiąc:
lub: kusząc, doświadczając - por. Jk 1,13
Łk 7,30; Tt 3,13

36. Nauczycielu*! Które przykazanie jest wielkie** w Prawie? Oz 8,12; Łk 11,42
**gr.: didaskalos - nauczyciel, pouczający; **domyśl.: największe*

37. A Jezus mu powiedział: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, całym swoim sercem, i całą swoją duszą, i całą swoją myślą;
Joz 22,5; Rz 8,7; Pwt 6,5; 10,12; 30,6

38. To jest wielkie i pierwsze przykazanie.

39. A drugie podobne temu: Będziesz miłował* swojego bliźniego, jak *samego* siebie.
**gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować, bardzo lubić* Łk 10,29; Kpł 19,18; Ga 5,14

40. Na tych dwóch przykazaniach jest oparte* całe Prawo i Prorocy. Rz 13,9;
**dosł.: jest zawieszone* 1Tm 1,5; Jk 2,8

41. A gdy zebrali się faryzeusze*, Jezus spytał ich, **aram.: etym.- oddzielony, członek religijnego stronnictwa faryzeuszy rygorystycznie przestrzegający Prawa*

42. Mówiąc: Co wy myślicie* o Mesjaszu**? Czyim jest synem? Powiedzieli do Niego: Dawida. **lub: wydawać się, sądzić; **Chrystusie* Mk 12,36

43. Powiedział im: Jak więc Dawid w Duchu* nazywa Go Panem, mówiąc:
**lub: w duchu* Dz 2,30; 2Sm 23,2; Dz 1,16

44. Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę Twoich nieprzyjaciół* *jako* podnóżek pod Twoje stopy?
**lub: być wrogo nastawiony, nienawistny* Ps 110,1

45. Jeśli więc Dawid nazywa Go Panem, *to* jak jest Jego synem? Rz 9,5; J 8,58; Rz 1,3

46. I nikt Mu nie mógł odpowiedzieć ani słowem, i od tego dnia, nikt nie ośmielił* się Go więcej pytać. Łk 20,40; Hi 32,15; Iz 50,2
**gr.: tolamo - być odważnym, posuwać się do, być śmiałym*

23 Wtedy Jezus powiedział do tłumów i do swoich uczniów, mówiąc:

2. Na katedrze* Mojżesza zasiedli uczeni w Piśmie i faryzeusze. Ne 8,4; Ml 2,7; Łk 20,46
**gr.: kathedra - podwyższone krzesło nauczycielskie*

3. Dlatego wszystko, cokolwiek by wam powiedzieli by zachowywać, zachowujcie i czyńcie, ale według uczynków ich nie postępujcie; albowiem oni mówią, a nie czynią.
Wj 18,19; Pwt 4,5; 17,9; Ps 50,16; Rz 2,19-24; Tt 1,16

4. Bo wiążą* ciężkie i trudne do uniesienia brzemiona, i kładą je na ramiona ludzi, lecz *nawet* swoim palcem nie chcą ich ruszyć.
**gr.: desmeuo - spętać, zakuć w łańcuchy* Łk 11,46; Dz 15,10

5. A wszystkie swoje dzieła pełnią tak, aby byli widziani przez ludzi. Poszerzają bowiem swoje rzemyki modlitewne* i przedłużają frędzle** swoich płaszczów, Mt 6,1-16; Pwt 11,8;
dosł.: filakterie - por. Pwt 6,6-8 ; **por. Mt 14,36 Pwt 22,12

6. I lubią pierwsze miejsca na wieczerzach i pierwsze siedzenia w synagogach,

7. I pozdrowienia na rynkach, i bycie przez ludzi nazywanymi: Rabbi, Rabbi*!
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* J 13,13

8. Ale wy nie pozwalajcie nazywać siebie Rabbi; albowiem jeden jest wasz Mistrz*, Mesjasz; a wy wszyscy jesteście braćmi.
**gr.: kathegetes - przewodnik, nauczyciel* Iz 9,6; Ml 1,6

9. I *nikogo* na ziemi nie nazywajcie swoim ojcem; albowiem jeden jest Ojciec wasz, *który jest* w niebiosach. Hi 32,21; Hbr 12,9

10. I nie pozwalajcie nazywać siebie mistrzami; jeden bowiem jest wasz Mistrz*, Mesjasz.
gr.: kathegetes - por. w. 8 Mt 26,18; Mk 9,5; 1Kor 4,15

11. Natomiast *kto jest* największy* *wśród* was, *niech* będzie waszym sługą. **dosł.: większy*

12. A kto będzie siebie wywyższał, zostanie poniżony; a kto samego siebie uniży, zostanie wywyższony. Ps 138,6; Prz 16,18; Jk 4,6

13. Lecz biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy*! Albowiem zamykacie Królestwo Niebios przed ludźmi; wy nie wchodzicie, a wchodzącym nie pozwalacie wejść. **lub: hipokryci* Łk 11,52; J 7,46; Dz 8,1

14. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Albowiem pożeracie domy wdów, i to pod pozorem długich modlitw, dlatego większy wyrok otrzymacie.
Hi 22,9; Mk 12,40; Łk 20,47

15. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Obchodzicie bowiem morze i suchy ląd, aby jednego uczynić prozelitą*, a gdy nim zostanie, czynicie go synem Gehenny, dwa razy *bardziej* niż wy. Est 8,17;
tj. poganin wyznający judaizm - por. Dz 13,16* Dz 2,10; 13,43

16. Biada wam, ślepi przewodnicy! Którzy mówicie: Kto przysiągłby na świątynię*, to nic; ale kto przysiągłby na złoto w świątyni, ten jest zobowiązany *przysięgą*. Mt 15,14;
**gr.: naos - główny budynek świątyni* Ga 5,3; J 9,39

17. Głupi* i ślepi! Albowiem co jest większe, złoto czy świątynia, która uświęca złoto?
**gr.: moros - tępy, głupi, niedorzeczny, bezmyślność*

18. A kto przysiągłby na ołtarz, to nic; lecz kto przysiągłby na dar* ofiarny, który jest na nim, ten jest zobowiązany *przysięgą*.
**gr.: doron - dar ofiarny jako wyraz czci, podarunek*

19. Głupi i ślepi! Co bowiem jest większe, dar ofiarny czy ołtarz, który uświęca* *ten* dar?
gr.: hagiadzo - oddzielony por. Mt 6,9 Wj 29,37; Mt 24,5

20. Kto więc przysięga na ołtarz, przysięga na niego i na wszystko, co na nim *jest;*

21. A kto przysięga na świątynię, przysięga na nią i na Tego, który w niej mieszka;

22. A kto przysięga na niebo, przysięga na tron Boga i na Tego, *który* na nim zasiada.

23. Biada* wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Dajecie bowiem dziesięcinę z mięty i z anyżu, i z kminu, a opuszczacie ważniejsze rzeczy w Prawie: sąd, miłosierdzie i wiarę; te *rzeczy* należy czynić, a tamtych nie opuszczać. 1Sm 15,22; Mi 6,8; Łk 11,42
gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - por. Mt 11,21

24. Ślepi przewodnicy*! Przecedzacie komara, a połykacie wielbłąda. Mt 7,4; Łk 6,7
**gr.: hodegos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*

25. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Oczyszczacie bowiem zewnątrz kubek i misę, a wewnątrz *one* są pełne *tego, co pochodzi* z grabieży* i niepowściągliwości**. Iz 28,7-8; Łk 11,39-40; Mk 7,4-13
**gr.: harpage - por. 1Tes 4,17*; **lub: brak opanowania*

26. Ślepy faryzeuszu! Oczyść najpierw to, *co* jest wewnątrz kubka i misy, aby i to, co jest na zewnątrz nich, stało się czyste*.
**gr.: kataros - czysty, bez skazy, niewinny* Iz 55,7; Jr 4,14

27. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo podobni jesteście grobom pobielanym, które na zewnątrz wprawdzie widziane są *jako* piękne*, ale wewnątrz pełne są kości umarłych i wszelkiej nieczystości. **gr.: horaios - kwitnący, piękny* Łk 11,44; Dz 23,3

28. Tak i wy, na zewnątrz wprawdzie ukazujecie się ludziom jako sprawiedliwi, ale wewnątrz pełni jesteście obłudy i bezprawia*.
**gr.: anomia - nieprawość, stan bezprawia, pogarda prawa, niegodziwość* 1Sm 16,7; Ps 51,6; Jr 17,9

29. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Budujecie bowiem groby proroków i zdobicie nagrobki sprawiedliwych.
30. I mówicie: Gdybyśmy żyli za dni naszych ojców, nie bylibyśmy ich wspólnikami* w *przelaniu* krwi proroków. Jr 2,30; 2Krn 36,15
**gr.: koinonos - wspólnik, towarzysz, współpracownik*
31. A tak sami o sobie świadczycie, że jesteście synami *tych,* którzy pozabijali proroków; Joz 24,22; Hi 15,6; Dz 7,51; 1Tes 2,15
32. Dopełnijcie* i wy miary swoich ojców.
**lub: dopełniacie - dopuszczalne są obie formy tłumaczenia*
33. Węże! Płody żmij! Jak uciekniecie przed sądem Gehenny*? Mt 12,34; Hbr 2,3; Ps 58,3
dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia - por. Mt 10,28*
34. Oto dlatego, ja posyłam do was proroków i mędrców, i uczonych w Piśmie, a *niektórych* z nich zabijecie i ukrzyżujecie, i *niektórych* ubiczujecie* w swoich synagogach, i będziecie ich prześladować z miasta do miasta; **lub: wychłostacie* Mt 10,17; J 16,2; Dz 7,51
35. Aby przyszła na was cała sprawiedliwa krew, wylana na ziemi od krwi sprawiedliwego Abla aż do krwi Zachariasza, syna Barachiasza, którego zabiliście między świątynią a ołtarzem. Rdz 4,8; 2Krn 24,20; Hbr 12,24
36. Zaprawdę mówię wam: To* wszystko przyjdzie na to pokolenie**. **dosł.: te - l.mn.*
***gr.: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród*
37. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz* proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posyłani, ile to razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, jak** kwoka zgromadza swoje pisklęta pod skrzydła, a nie chcieliście.
**gr.: apokteino - zabijać w jakikolwiek sposób* Mt 22,3;
***dosł.: tym samym sposobem* Łk 13,34; Obj 11,8
38. Oto wasz dom jest zostawiony wam pusty.
39. Albowiem mówię wam, że nie ujrzycie mnie od teraz, aż do *czasu,* gdy powiecie: Błogosławiony*, który przychodzi w imieniu PANA. **lub: wysławiany* Ps 118,26

24 A gdy Jezus wyszedł i odchodził ze świątyni, podeszli Jego uczniowie, aby pokazać Mu zabudowania świątyni*.
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Mk 13,1; Łk 21,5
2. A Jezus powiedział im: Czy nie dostrzegacie* tych wszystkich *wydarzeń?* Zaprawdę mówię wam, nie zostanie tu kamień na kamieniu, który nie zostanie zwalony**. 1Krl 9,7
**gr.: blepo - por. Mk 4,24*; **gr.: katalyo - zburzyć, rozwiązać, obalić*
3. A gdy siedział na Górze Oliwnej, podeszli do Niego uczniowie na osobności, mówiąc: Powiedz nam, kiedy staną się te *wydarzenia,* i jaki jest znak Twojego przyjścia* oraz końca** tego wieku? Dn 12,6; Mt 13,39; 1Tes 5,1
**gr.: parousia - por. 1Tes 4,15*; **lub: spełnienie, kres*
4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł**.
**lub: przyglądać się uważnie, baczyć; **wprowadził w błąd*
5. Wielu bowiem przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem Mesjasz;* i wielu zwiodą; Jr 14,14; J 5,43; 2P 2,1-2; 1J 4,1; Obj 13,8
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
6. I usłyszycie *o* wojnach i wieści *z* wojen. Uważajcie, abyście się nie trwożyli*; bo trzeba, aby stały się te wszystkie *wydarzenia;* ale *to* jeszcze nie koniec. Jr 4,19; Mk 13,7; Łk 21,9
**gr.: throos - wrzawa, zgiełk, głośny płacz*
7. Albowiem powstanie naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będzie głód*, i zarazy, a miejscami trzęsienia ziemi. **dosł.: głody* Ag 2,22
8. A wszystkie te *wydarzenia, to* początek bólów porodowych*. **lub: bólów (ogólnie)*
9. Wtedy wydawać was będą na udrękę*, i będą was zabijać, i będziecie znienawidzeni przez wszystkie narody z powodu mojego imienia. **lub: ucisk, utrapienie* Mt 10,17
10. I wtedy wielu zostanie zgorszonych*, i jedni drugich wydadzą**, i jedni drugich znienawidzą. J 6,66; Mt 11,6; 26,31
**lub: zrazi się, potknie; **wydać kogoś zdradziecko*
11. I powstanie* wielu fałszywych proroków, i zwiodą** wielu. 1J 4,1; 2P 2,1; Dz 20,30; 1J 2,18
dosł.: zostaną wzbudzeni; **gr.: planao - por. Mt 18,12
12. A z powodu rozmnożenia się bezprawia, miłość wielu oziębnie*. Obj 2,4
**gr.: psycho - tchnąć, chłodzić podmuchem, zostać oziębionym*
13. Ale kto wytrwa aż do końca, ten zostanie ocalony*. **lub: zbawiony* Mt 10,22; Mk 13,13
14. I zostanie ogłoszona ta Ewangelia Królestwa w całym zamieszkałym świecie, na świadectwo wszystkim narodom. I wtedy nadejdzie koniec. Dz 20,25; Mt 9,35; Mk 1,14
15. Gdy więc ujrzycie obrzydliwość spustoszenia, o której zostało powiedziane przez proroka Daniela, stojącą na miejscu świętym – kto czyta, niech rozumie! Mk 13,14; Dn 9,26-27; 11,31; 12,11
16. Wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry; Łk 21,20-24

17. Kto jest na *górnym* tarasie, niech nie schodzi, aby coś wziąć ze swojego domu;
18. A kto jest na roli, niech ponownie nie wraca, by wziąć swoje szaty.
19. A biada kobietom w ciąży i karmiącym w te dni! Mk 13,17; Łk 21,23
20. Módlcie się więc, aby ucieczka wasza nie nastąpiła zimą, ani w sabat.
21. Wtedy bowiem będzie wielki ucisk*, jaki nie zaistniał od początku świata aż do teraz, ani *jakiego* z pewnością nie będzie.
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola* Dn 12,1; Obj 7,14
22. A gdyby nie były skrócone te dni, nikt* nie zostałby uratowany**; ale ze względu na wybranych będą skrócone te dni.
**dosł.: żadne ciało; **lub: zbawiony* Iz 45,4; Rz 11,26
23. Jeśli wtedy ktoś by wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo tam, nie wierzcie.
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
24. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą wielkie znaki i cuda, tak aby zwieść**, o ile można, i wybranych. Wj 7,11; Pwt 13,1; Obj 13,13; 19,20
lub: dawać, dostarczać; **gr.: planao - por. Mt 18,12
25. Oto wam przepowiedziałem*.
**gr.: proerero - ogłaszać, mówić wcześniej, zapowiadać*
26. Jeśli więc powiedzieliby wam: Oto jest na pustyni*, nie wychodźcie; oto jest w alkierzach**, nie wierzcie. **lub: pustkowiu* J 18,10
***gr.: tameion - pomieszczenie wew. domu, komórka, schowek*
27. Albowiem jak błyskawica pojawia się na wschodzie i jest widziana aż na zachodzie, takie będzie i przyjście* Syna Człowieczego.
lub: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15
28. Gdzie bowiem jest padlina, tam gromadzą się orły*. **lub: sępy* Ha 1,8; Łk 17,37; Obj 19,17
29. A zaraz po ucisku* tych dni słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojej jasności, i gwiazdy spadać będą z nieba, a moce niebieskie zostaną poruszone. Iz 13,10; Ez 32,7;
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola* Obj 6,13
30. I wtedy ukaże się na niebie znak Syna Człowieczego, i wtedy będą bić się w piersi wszystkie plemiona ziemi, i zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego* na obłokach nieba z mocą i z wielką chwałą. Mt 12,39;
**gr.: erchomai - przybywać, dojść, dotrzeć* Za 12,10; Obj 1,7
31. I pośle swoich aniołów z trąbą o potężnym dźwięku, i zgromadzą Jego wybranych z czterech stron*, od jednego krańca nieba aż po *drugi* kraniec. **dosł.: wiatrów* Mt 13,41
32. A od figowca nauczcie się tego *oto* podobieństwa*: Gdy jego gałąź staje się miękka i wypuszcza liście, wiecie, że blisko jest lato.
**lub.: porównanie, przykład* Mk 13,28; Łk 21,29
33. Tak i wy, gdy ujrzycie te wszystkie *wydarzenia*, wiedzcie, że jest blisko, u drzwi.
34. Zaprawdę* mówię wam: Nie przeminie to pokolenie**, aż się te wszystkie *wydarzenia* staną***. **gr.: amen - godne wiary; **gr.: genea - Mt 23,36* ***dosł.: stałoby się - tryb przyp. przesz. dok. - gr.: ginomai - Mk 1,11**
35. Niebo i ziemia przeminą*, ale słowa moje z pewnością nie przeminą. Mt 5,18; Mk 13,30
**gr.: parerchomai - przejść obok, trwać chwilowo, minąć*
36. A o tym* dniu i godzinie nikt nie wie**, ani aniołowie niebios, tylko sam Ojciec mój.
**lub: w owym; **gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać, patrzeć na, doświadczyć* Mt 24,42; Mk 13,32; Dz 1,7
37. A tak, jak było za dni Noego, takie* będzie i przyjście** Syna Człowieczego.
gr.: houto - w ten sposób, tak oto, tak **gr.: parousia - obecność, przyjście - por. 1Tes 4,15 Rdz 6,1; 7,1; Hi 22,15
38. Albowiem jak za dni przed potopem jedli i pili, żenili się i za mąż wydawali, aż do tego dnia, w którym Noe wszedł do arki,
39. I nie spostrzegli się*, aż przyszedł potop i uniósł wszystkich; takie będzie i przyjście** Syna Człowieczego. Łk 12,19; Mt 13,30
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać; **gr.: parousia*
40. Wtedy dwóch będzie na roli; jeden będzie wzięty, a jeden pozostawiony;
41. Dwie będą mleć na żarnach; jedna będzie wzięta, a jedna pozostawiona.
42. Czuwajcie więc, ponieważ nie wiecie, *o* której godzinie wasz Pan przyjdzie*.
gr.: erchomai - por. w. 30 Mk 13,33; Obj 3,3; Mt 25,13
43. A to wiedzcie, że gdyby wiedział gospodarz*, o której straży ma przyjść złodziej, czuwałby i nie pozwoliłby włamać się** do swojego domu. **lub: pan domu; **podkopać (ścian)*
44. Dlatego i wy bądźcie* gotowi, bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślacie. **lub: stańcie się*
45. Kto więc jest tym wiernym i rozumnym sługą, którego pan jego ustanowił nad swoją służbą*, aby im dawał pokarm *we właściwym* czasie? **lub: służba domowa* Łk 12,42
46. Błogosławiony* ów sługa, którego jego pan *gdy* przyjdzie, znajdzie tak czyniącego.
**gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu warto pogratulować*
47. Zaprawdę mówię wam, że go ustanowi nad całym swoim mieniem*.
**lub: dobytkiem* Mt 25,21; Łk 12,44; J 12,26

48. A jeśliby powiedział ów zły sługa w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem, Iz 32,6; Ez 12,22; Łk 19,22; Dz 8,32
49. I zacząłby bić współsługi, a jeść i pić z pijakami, 2Kor 11,20; 1P 5,3; 3J 1,9
50. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego się nie spodziewa*, i o godzinie, której nie zna, **lub: nie oczekuje* 1Tes 5,2
51. I potnie* go na kawałki, i wyznaczy mu dział równy z obłudnikami; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Iz 33,14; Łk 12,46; 13,28
**gr.: dichotomeo - pociąć na kawałki, oddzielić, odłączyć*

25 Wtedy podobne będzie Królestwo Niebios *do* dziesięciu dziewic*, które wzięły swoje lampy i wyszły na spotkanie oblubieńca**. Łk 5,34; Ef 5,25
**gr.: parthenos - panna, dziewica; **pan młody, narzeczony*
2. A pięć z nich było roztropnych*, a pięć głupich. Pwt 32,29; Jr 24,2; Mt 7,24
**gr.: fronimos - rozumny, roztropny, rozważny, mądry*
3. Te głupie wzięły swoje lampy, *lecz* nie wzięły ze sobą oliwy. Iz 48,1; Mt 23,25; 2Tm 3,5
4. Lecz mądre wzięły oliwę w swoje naczynia *wraz* ze swoimi lampami.
5. A gdy oblubieniec zwlekał, zdrzemnęły się wszystkie i spały. Ha 2,3; 2P 3,4
6. A w środku nocy rozległ się krzyk: Oto oblubieniec przychodzi; wychodźcie na jego spotkanie! Mk 13,33; 1Tes 5,13
7. Wtedy obudziły się wszystkie owe dziewice i uporządkowały* swoje lampy.
**gr.: kosmeo - uporządkować, przyozdobić, zyskać cześć*
8. A głupie powiedziały do mądrych: Dajcie nam z waszej oliwy, bo lampy nasze gasną.
9. A mądre odpowiedziały, mówiąc: Jeszcze by nam i wam nie wystarczyło; idźcie raczej do sprzedających i kupcie sobie. Łk 13,24
10. A gdy odeszły kupować*, przyszedł oblubieniec *i te, które były* gotowe, weszły z nim na uroczystości weselne; i drzwi zostały zamknięte. **gr.: agoradzo - kupować, być na rynku*
11. Lecz później przyszły i pozostałe dziewice, mówiąc: Panie, Panie, otwórz nam!
12. A on w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam, nie znam was. J 10,27;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ps 1,6; Ha 1,13
13. Czuwajcie więc; bo nie znacie dnia ani godziny, o której przyjdzie* Syn Człowieczy.
**gr.: erchomai - przybywać, przychodzić, nadejść* Mt 24,42-44; 1P 5,8; Dz 20,31; 2Tm 4,5; 1P 4,7
14. Podobnie bowiem *pewien* człowiek odjeżdżając *za granicę,* przywołał* swoje sługi i przekazał im swój dobytek;
**lub: wezwał* Łk 19,12; Rz 12,6; 1Kor 3,5; Ef 4,11
15. I temu wprawdzie dał pięć talentów, a temu dwa, a temu jeden, każdemu według jego możliwości*, i zaraz** odjechał. Mt 18,24;
**dosł.: mocy; **może stanowić początek w. 16* Łk 12,48
16. A poszedł ten, który wziął pięć talentów, obracał* nimi i uzyskał** drugie pięć talentów. **gr.: ergadzomai - pracować, handlować, nabywać*
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, wykonywać*
17. Tak samo i ten, *który* wziął dwa, i on uzyskał* drugie dwa. 2Sm 19,32; Mk 14,3; Kol 4,17;
**gr.: kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać* 1P 4,10
18. A ten, który wziął jeden, odszedł, rozkopał ziemię i schował srebro swojego pana.
19. A po długim czasie przyszedł pan owych sług i rozlicza z nimi *zapis* rozrachunków*.
**gr.: logos - słowo, tu: rachunek, zapis księgowy* 2Kor 5,10
20. I przystąpił ten, który wziął pięć talentów, i przyniósł dalsze pięć talentów, mówiąc: Panie! Przekazałeś* mi pięć talentów, oto drugie pięć talentów zyskałem nimi.
**gr.: paradidomai - powierzyć coś ustnie, wydać w ręce*
21. A pan jego powiedział mu: Dobrze, sługo dobry i wierny! W małych byłeś wierny, ustanowię* cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana. 1P 1,7; 2Kor 10,18; Łk 16,10
**gr.: kathistemi - wyznaczyć, postawić nad kimś, ogłosić*
22. Przystąpił także i ten, który wziął dwa talenty, i powiedział: Panie! Powierzyłeś mi dwa talenty, oto* drugie dwa talenty zyskałem nimi**. **lub: spójrz; **dosł.: na nich*
23. Powiedział mu pan jego: Dobrze, sługo dobry i wierny*! W małych byłeś wierny, ustanowię cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana. **gr.: pistos - godny zaufania, wierzący*
24. A przystąpił i ten, który wziął jeden talent*, i powiedział: Panie! Poznałem cię, że jesteś człowiekiem twardym**, że żniesz, gdzie nie siałeś, i zbierasz, gdzie nie rozsypałeś;
**1 talent - 6000 drachm* Hi 21,14; Łk 6,46
*to 17 lat pracy prac. rolnego; **gr.: skleros - por. Rz 9,18**
25. Bojąc* się więc, odszedłem i ukryłem twój talent w ziemi; oto masz to, co *jest* twoje.
**gr.: fobeo - lękać, bać, przerazić, respektować, uciec*
26. A w odpowiedzi, pan jego rzekł do niego: Sługo zły i gnuśny*! Wiedziałeś, że żnę, gdzie nie siałem, i zbieram, gdzie nie rozsypywałem; Hi 15,5-6; Prz 18,9; 20,4; Mt 18,32
**gr.: okneros - opieszały, ociągający się, wahający się*

27. Trzeba było więc złożyć moje srebro u bankierów, a ja po przyjściu, odebrałbym to, co jest moje z zyskiem*. Pwt 23,19; Rz 3,19
**gr.: tokos - procent z pieniędzy, odsetki, lichwa, zysk*
28. Dlatego zabierzcie od niego ten talent i dajcie *temu, który* ma dziesięć talentów.
29. Każdemu bowiem, kto ma, będzie dane i będzie obfitować*; a temu, kto nie ma, i to, co ma, zostanie mu zabrane. Łk 8,18;
**lub: mieć w nadmiarze* Łk 19,26; J 15,2
30. A tego bezużytecznego* sługę wyrzućcie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 3,10; 5,13; J 15,6; 2P 2,17
**gr.: achreios - nieprzydatny do niczego, bezużyteczny*
31. A gdy przyjdzie Syn Człowieczy w swojej chwale, i z Nim wszyscy święci aniołowie, wtedy usiądzie na tronie swojej chwały.
Za 14,5; Jr 3,17; Mt 16,27; Mk 8,38; Łk 9,26; Obj 20,11
32. I zostaną zebrane przed Nim wszystkie narody*, i oddzieli ich, jednych od drugich, jak pasterz oddziela owce od kozłów.
**gr.: ethnos - por. Mt 21,43 - tu: w znaczeniu - wszystkie narody*
33. I postawi owce po swojej prawej stronie, a kozły po lewej stronie. Ps 79,13; 100,3
34. Wtedy powie Król tym, po Jego prawej stronie: Pójdźcie, błogosławieni Ojca mojego! Odziedziczcie* Królestwo przygotowane wam od założenia** świata. Mt 21,5; Łk 19,38
**lub: otrzymać w udziale; **gr.: katabole - położenie fundamentu*
35. Gdyż byłem głodny, a daliście mi jeść; pragnąłem, a daliście mi pić; byłem obcym przybyszem*, a przyjęliście mnie; Mt 10,40
**gr.: ksenos - cudzoziemiec, obcy, przybysz, ktoś nowy*
36. Byłem nagi, a przyodzialiście mnie; byłem chorym, a odwiedziliście mnie; byłem w więzieniu, a przyszliście do mnie. Iz 58,7
37. Wtedy odpowiedzą Mu sprawiedliwi, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym i daliśmy Ci jeść? Albo pragnącym* i daliśmy Ci pić? Prz 15,33; Iz 64,6; 1P 5,5; Mt 6,3
**gr.: dipsao - odczuwać brak, żarliwie oczekiwać na orzeźwienie*
38. I kiedy widzieliśmy Cię obcym przybyszem, i przyjęliśmy Cię, lub nagim, i przyodzialiśmy Cię?
39. I kiedy widzieliśmy Cię chorym, albo w więzieniu, i przyszliśmy do Ciebie?
40. A w odpowiedzi, Król powie im: Zaprawdę* mówię wam, cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych moich braci, mnie uczyniliście. Dz 9,25; Hbr 6,10; Mk 3,34
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*
41. Potem powie i tym, którzy są po lewej stronie: Idźcie ode mnie, przeklęci* w ogień wieczny, który jest przygotowany diabłu i jego aniołom. Ps 6,8; Ga 3,10; Mt 18,8; Obj 14,10; 20,10
**gr.: kataraomai - przeklinać, potępiać, rzucać klątwę*
42. Albowiem byłem głodny, a nie daliście mi jeść; pragnąłem, a nie daliście mi pić;
43. Byłem obcym przybyszem, a nie przyjęliście mnie; byłem nagi, a nie przyodzialiście mnie; byłem chorym i w więzieniu, a nie odwiedziliście mnie.
44. Wtedy i oni Mu odpowiedzą, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym albo pragnącym, albo gościem, albo nagim, albo chorym, albo w więzieniu, i nie usłużyliśmy Ci?
45. Wtedy odpowie im, mówiąc: Zaprawdę mówię wam, czegokolwiek nie uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, i mnie nie uczyniliście. Rdz 12,3; Prz 14,31; Za 2,8
46. I pójdą ci na karę* wieczną; natomiast sprawiedliwi do życia wiecznego.
**gr.: kolasis - od koladzo - usunąć, odciąć (ręce) stąd: karać, piętnować*
Dn 12,2; Łk 16,26; J 5,29; 2Tes 1,9; J 3,15; 10,27; Rz 6,23; 1J 5,11

26 I stało się, gdy Jezus skończył wszystkie te mowy*, że powiedział do swoich uczniów: **lub: słowa* Mt 7,28; 19,1; Łk 17,1
2. Wiecie, że za dwa dni jest Pascha*, i Syn Człowieczy zostanie wydany na ukrzyżowanie. **hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia mies. Nisan lub od 15 do 21 licząc początek święta wg hebr. liczenia czasu tj. początek dnia 15 Nisan zaczynający się 14 Nisan wieczorem*
3. Wówczas zebrali się arcykapłani i uczeni w Piśmie, i starsi ludu na dziedzińcu arcykapłana*, którego zwano Kajfasz,
**gr.: archiereus - arcykapłan, najwyższy kapłan - Wj 29,1-46*
4. I zaplanowali*, aby Jezusa pochwycić podstępem** i uśmiercić; **lub: naradzili się* Ps 2,2
***gr.: dolos - zdrada, oszustwo, podstęp, przebiegłość*
5. Lecz mówili: Nie w święto, aby nie powstały rozruchy* między ludem. Mk 14,2
**gr.: thorybos - hałas, zgiełk, wrzawa, wrzaskliwy tłum*
6. A gdy Jezus był w Betanii, w domu Szymona trędowatego, Mt 21,17; J 12,1; Mk 14,3
7. Przystąpiła do Niego kobieta, mająca alabastrowy* flakonik olejku bardzo kosztownego i wylała go na Jego głowę, gdy spoczywał u stołu. **biały lub żółtawy gips stosowany w rzeźbiarstwie*
8. Co widząc uczniowie Jego, oburzyli się*, mówiąc: Po co ta strata? Mt 20,24
**gr.: aganakteo - być uzburzonym, niezadowolonym, gniewać się*

9. Albowiem można było ten olejek za dużą *sumę* sprzedać i rozdać ubogim.
10. Gdy Jezus to dostrzegł*, powiedział im: Dlaczego przysparzacie tej kobiecie trudu**? Dobry bowiem czyn spełniła wobec mnie.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
***gr.: kopos - mozół, ucisk, razy, uderzenia - por. Mk 14,6**
11. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie, jednak mnie nie zawsze macie.
gr.: ptochos - por. Mt 5,3* Pwt 15,11; Mk 14,7; J 12,8
12. Bo ona, wylewając ten olejek* na moje ciało, uczyniła *to* na mój pogrzeb.
**gr.: myron - wonna maść, pachnidło, wonny olejek* 2Krn 16,14; Mk 14,8; J 12,7
13. Zaprawdę* mówię wam: Gdziekolwiek będzie głoszona** ta Ewangelia po całym świecie i *to,* co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę. Mt 24,14; Ga 1,6-9; Obj 14,6
gr.: amen - z hebr.: godne wiary; **gr.: kerysso - por. Mt 10,7
14. Wtedy poszedł jeden z dwunastu, zwany Judasz Iskariota do arcykapłanów,
15. I powiedział *im:* Co mi chcecie dać, a ja wam Go wydam? Oni więc wyznaczyli mu trzydzieści srebrników*. Rdz 37,28; Za 11,12
**1 srebrnik - to 1 sykiel lub srebrna didrachma, czyli 4 denary, razem 120 denarów wart. 3 m-ce wynagr. pracownika rolnego*
16. I odtąd szukał dogodnej chwili*, aby Go wydać. **gr.: eukaria - stosowny czas, pora, sposobność*
17. A pierwszego* dnia Przaśników przystąpili uczniowie do Jezusa, mówiąc Mu: Gdzie chcesz, abyśmy przygotowali Ci Paschę do spożycia? **lub: poprzedniego - gr. protos - J 1,15* Wj 12,15
18. A On powiedział: Idźcie do miasta, do tego a tego* człowieka, i powiedzcie mu: Nauczyciel mówi: Mój czas jest bliski, u ciebie urządzę** Paschę ze swoimi uczniami.
**gr.: pros ton deina - do konkretnego człowieka - por. Łk 22,10*
***gr.: poieo - wykonać, zrobić coś, świętować, obchodzić*
19. I zrobili uczniowie jak im rozkazał Jezus, i przygotowali Paschę.
20. A gdy nastał wieczór, spoczął wspólnie z dwunastoma u stołu.
21. A gdy jedli, powiedział: Zaprawdę* mówię wam, że jeden z was mnie wyda.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ps 55,12-14; J 6,70; 13,21
22. I zasmucili* się bardzo, i każdy z nich zaczął mówić do Niego: Czy *to* nie jestem ja, Panie? **gr.: lypeo - smucić, spowodować żal*
23. A On w odpowiedzi, rzekł: Ten, który zanurzył* ze mną rękę w misie, ten mnie wyda. **gr.: embapto - dosł.: zanurzać coś w czymś - od bapto - por. Łk 12,50** Ps 41,10; Łk 22,21
24. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest napisane o Nim, ale biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby się ten człowiek nie narodził. Iz 50,5; Za 12,10
25. A w odpowiedzi Judasz, który Go wydał, rzekł: Czy *to* nie jestem ja, Rabbi*? Odpowiedział mu: Ty *to* powiedziałeś**.
**hebr.: Rabbi - mój Mistrzu, mój Nauczycielu; **tu: twierdzenie*
26. A gdy oni jedli, Jezus wziął chleb i pobłogosławił*, łamał i dawał uczniom, mówiąc: Bierzcie, zjedzcie, to jest moje ciało.
gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć, wystawiać - por. Mt 14,19 Mk 14,22; Łk 24,30; Łk 22,20; 1Kor 10,4
27. I wziął kielich, i podziękował*, dał im, mówiąc: Wypijcie z niego wszyscy;
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
28. To bowiem jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za wielu wylewana, na odpuszczenie* grzechów. Wj 24,8; Iz 53,12; Jr 31,31; Mt 26,28; Hbr 9,14-22; 10,1-14
**lub: uwolnienie*
29. Ale mówię wam, że odtąd nie będę pił z tego plonu winnej latorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił z wami nowy*, w Królestwie Ojca mojego. **gr.: kainos - świeży, nowy*
30. A gdy odśpiewali hymn*, wyszli na Górę Oliwną. Mk 14,26; Ef 5,19; Kol 3,16
**gr.: hymneo - pieśń jako hołd, święta pieśń - tutaj: Ps 115-118?*
31. Wtedy Jezus powiedział im: Wy wszyscy zgorszycie się ze mnie tej nocy; bo jest napisane: Uderzę pasterza i zostaną rozproszone owce stada. Za 13,7; Mk 14,27; J 16,32
32. A po wzbudzeniu* mnie, wyprzedzę was *idąc* do** Galilei. **lub: gdy zostanę wzbudzony; **gr.: eis*
33. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Choćby wszyscy zgorszyli* się Tobą, ja nigdy nie zostanę *Tobą* zgorszony.
**lub: zrazili się do Ciebie* Łk 22,33; J 13,36
34. Jezus mu powiedział: Zaprawdę mówię ci, że tej nocy, zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. Mk 14,30; Łk 22,34
35. Piotr mówi Mu: Nawet jeśli trzeba by było umrzeć z Tobą, na pewno nie wyprę* się Ciebie. Podobnie powiedzieli i wszyscy uczniowie. **gr.: aparnese - wyrzec się, zapomnieć o sobie*
36. Wtedy Jezus przyszedł z nimi na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział uczniom: Usiądźcie tu, podczas gdy ja odejdę, aby tam się modlić**. Mk 14,32; Łk 22,40
**gr.: Getsemane - prasa oliwna, tłocznia oliwy*
***gr.: proseuchomai - modlić się do kogoś, błagać, prosić*

37. A gdy wziął ze sobą Piotra i dwóch synów Zebedeusza, zaczął się smucić i trwożyć*. **lub: martwić się wielkim strapieniem bądź udręką*
38. Wtedy Jezus powiedział im: Zasmucona* jest moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie ze mną. Mk 14,33; Łk 22,44
**gr.: perylipos - być bardzo smutnym,skrajnie przygnębionym*
39. I odszedł trochę dalej, upadł na swoje oblicze, modląc się i mówiąc: Ojcze* mój, jeśli jest *to* możliwe, niech ominie mnie ten kielich; jednak nie jak ja chcę, ale jak Ty.
**gr.: pater - ojciec - por. Mk 14,36* Lb 16,22; Mt 20,22; J 18,11
40. I przyszedł do uczniów, i znalazł ich śpiących, i powiedział Piotrowi: Cóż to, nie mieliście siły czuwać ze mną jednej godziny?
41. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokuszenie*; duch wprawdzie *jest* ochoczy**, ale ciało słabe. 2P 2,9; Rz 8,3
**lub: doświadczenie, próbę; **gr.: prothymos - chętny, gotowy*
42. Znów po raz drugi odszedł i modlił się, mówiąc: Ojcze mój, jeśli nie może minąć* mnie ten kielich, *tak* abym go nie wypił, niech się stanie wola Twoja. **lub: przejść obok*
43. I gdy przyszedł, znalazł ich ponownie śpiących; albowiem oczy ich były obciążone.
44. A gdy ich opuścił, ponownie odszedł i modlił się po raz trzeci, wypowiadając te same słowa*. **dosł.: słowo* Mt 6,7; Dn 9,17; Łk 18,1
45. Wtedy przyszedł do swoich uczniów i powiedział im: Jeszcze śpicie* i odpoczywacie? Oto przybliżyła się godzina, i Syn Człowieczy wydany zostaje w ręce grzeszników**.
lub: w końcu, już, nadal; **hamartolos - por. Jud 1,15**
46. Wstańcie*, pójdźmy! Oto zbliżył się ten, który mnie wydaje.
**gr.: egeiro - wzbudzić, spowodować powstanie - tryb rozkaz.*
47. I gdy On jeszcze *to* mówił, oto przyszedł Judasz, jeden z dwunastu, a z nim liczny tłum z mieczami i z kijami od arcykapłanów i od starszych ludu. Mk 14,43; Łk 22,47; J 18,1
48. Ale ten, który Go wydawał, dał im znak, mówiąc: Ten, którego pocałuję*, to jest *On;* schwytajcie Go. **gr.: fileo - por. J 21,15**** 2Sm 20,9-10
49. I zaraz zbliżył się do Jezusa, i powiedział: Witaj, Rabbi*! I pocałował** Go czule**.
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mk 14,45
***gr.: katafileo - okrywać czułymi pocałunkami, być czułym*
50. Ale Jezus mu powiedział: Przyjacielu*! Po co przyszedłeś? Wtedy przystąpili i podnieśli ręce na Jezusa, i Go pojmali.
zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh - por. Mt 20,13
51. I oto jeden z tych, którzy byli z Jezusem, wyciągnął rękę i wydobył swój miecz*, i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu ucho.
**gr.: machaira - krótki zakrzywiony lub prosty miecz, nóż ofiarny*
52. Wtedy Jezus powiedział mu: *Schowaj* swój miecz z powrotem gdzie jego miejsce; bo wszyscy, *którzy* biorą miecz, od miecza zginą. Rdz 9,6; Łk 22,49-51; J 18,10; Mk 14,47
53. Czy wydaje ci się, że nie mogę prosić Ojca mojego, i już teraz postawiłby przy mnie więcej niż dwanaście legionów* aniołów?
**legion - 6826 osób (6100 piechurów i 726 konnych)* 2Krl 6,17
54. Jak więc wypełniłyby się Pisma, że tak się musi* stać? **lub: jest konieczne* Iz 53,7-9; Łk 24,44
55. W tej godzinie mówił Jezus *do* tłumu: Jak na zbójcę wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pojmać; co dzień siadałem pośród was, nauczając w świątyni, a nie pojmaliście mnie.
56. Ale to wszystko stało się, aby zostały wypełnione Pisma Proroków. Wtedy wszyscy Jego uczniowie opuścili* Go i uciekli.
**gr.: afiemi - pozostawić, porzucić, odejść* Za 13,7
57. A ci, *którzy* pojmali Jezusa, przyprowadzili Go do arcykapłana Kajfasza, gdzie zostali zebrani uczeni w Piśmie i starsi.
58. A Piotr podążył za Nim z daleka aż do dziedzińca arcykapłana; i wszedł tam do wewnątrz, i siedział ze sługami*, aby zobaczyć koniec. **gr.: hyperetes - sługa, podwładny - por. 1Kor 4,1***
59. A arcykapłani i starsi, i cały Sanhedryn* szukali fałszywego świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić,
**gr.: synderion - Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków (70 członków i arcykapłan)* Pwt 19,16; Dz 6,11
60. I nie znaleźli; a chociaż przychodziło wielu fałszywych świadków, *to jednak* nie znaleźli. A na końcu podeszli dwaj fałszywi świadkowie, Pwt 19,15; Ps 27,12; 35,11
61. I powiedzieli: Ten mówił*: Mogę rozwalić** świątynię Boga i w trzy dni ją zbudować.
**lub: twierdził, ogłosił, deklarował* J 2,19; Mt 27,40;
***lub: rozwiązać, poluźnić (sznury)* 1Krl 22,27; Iz 53,3
62. A gdy powstał arcykapłan, powiedział Mu: Nic nie odpowiadasz *na to, co* świadczą* przeciwko Tobie? **lub: oskarżają* Iz 57,7
63. Lecz Jezus milczał. A w odpowiedzi, arcykapłan rzekł do Niego: Poprzysięgam Cię na Boga żywego, abyś nam powiedział, czy Ty jesteś Mesjasz, Syn Boga? Iz 53,7
64. Mówi mu Jezus: Ty *to* powiedziałeś. Po-

nadto mówię wam: Już teraz* zobaczycie Syna Człowieczego siedzącego po prawej stronie mocy *Bożej* i przychodzącego na obłokach** nieba. **dosł.: od teraz* Ps 110,1; Dn 7,13; ***gr.: nefele - chmura, obłok* 1Tes 4,17; Jud 1,12; Obj 1,7

65. Wtedy arcykapłan rozdarł swoje szaty, mówiąc*: Zbluźnił! Czy potrzebujemy jeszcze świadków?! Oto teraz słyszeliście Jego bluźnierstwo**. 2Sm 13,19; 2Krl 19,1; Łk 5,21; **lub: rozdarł swoje szaty, ponieważ zbluźnił* J 10,33.36 ***gr.: blasfemia - potwarz, bluźnierstwo, zniewaga, obelga*

66. Jak wam się zdaje? A oni w odpowiedzi, rzekli: Winny jest śmierci. Kpł 24,16

67. Wtedy pluli Mu w twarz i bili Go pięściami* *w twarz,* a *inni* Go uderzali, Lb 12,14; **lub: policzkowali* Iz 50,6; Mk 14,65

68. Mówiąc: Prorokuj nam, Mesjaszu! Kim jest ten, który Ciebie uderzył?

69. A Piotr siedział na zewnątrz na dziedzińcu. I zbliżyła się do niego jedna służąca*, mówiąc: I ty byłeś z Jezusem Galilejczykiem. **gr.: paidiske - młoda dziewczyna, młoda służąca*

70. A on wyparł się przed wszystkimi, mówiąc: Nie wiem, o czym mówisz.

71. A gdy on wyszedł ku bramie, ujrzała go inna i powiedziała *do* tych, *którzy* tam *byli:* I ten był z Jezusem Nazarejczykiem.

72. I ponownie wyparł się pod przysięgą: Nie znam tego człowieka.

73. A po chwili zbliżyli się *inni* przystając, i powiedzieli Piotrowi: Prawdziwie i ty jesteś jednym z nich; bo i mowa* twoja ciebie zdradza**. **tj. dialekt; **dosł.: ujawnia* Sdz 12,6; J 18,26

74. Wtedy zaczął ściągać klątwę* na siebie i przysięgać: Nie znam tego człowieka; i zaraz zapiał kogut. Dz 23,12; Rz 9,3 **tj. ogłosić siebie jako podlegającego karze Boskiej - por. Mk 14,71**

75. I przypomniały się Piotrowi słowa wypowiedziane *do* niego *przez* Jezusa: Zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. I wyszedł na zewnątrz, i gorzko zapłakał.

27 A gdy nastał ranek, wszyscy arcykapłani i starsi ludu powzięli plan* przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić; **gr.: symboulion - rada, plan, zamysł, rada jako kolegium*

2. I związali Go, zaprowadzili i oddali Go namiestnikowi Poncjuszowi Piłatowi. Rdz 22,9; Mt 20,19; Mk 15,1; Łk 23,1; J 18,28

3. Wtedy Judasz, który Go wydał, widząc, że *Jezus* został osądzony, żałował* tego i zwrócił trzydzieści srebrników arcykapłanom i starszym, **gr.: metamellomai - czuć skruchę - por. Mt 21,32**

4. Mówiąc: Zgrzeszyłem, wydając krew niewinną! A oni powiedzieli: Co nam do *tego?* To twoja sprawa*. Rdz 42,21; Wj 9,27; Za 11,12 **idiom: ty sam tego dopatrz, to twoje spojrzenie, ty się martw*

5. I rzucił* srebrniki w świątyni, oddalił się, poszedł i powiesił się. **lub: cisnął* Dz 1,18

6. Ale arcykapłani wzięli srebrniki, mówiąc: Nie wolno ich kłaść do skarbca* świątynnego, gdyż jest to wycena krwi. Pwt 23,19; Mk 7,11 **hebr.: korban - dar poświęcony Bogu, skarbiec świątyni*

7. A gdy naradzili się, kupili za nie pole garncarza na cmentarz dla cudzoziemców.

8. Dlatego pole to nazwane jest Polem Krwi, aż do dnia dzisiejszego.

9. Wtedy wypełniło się to, *co* zostało powiedziane przez proroka Jeremiasza, mówiącego: I przyjęli wartość trzydziestu srebrników, *jako* wycenę *Tego,* który został oszacowany* przez synów Izraela, **lub: wyceniony* Za 11,12-13

10. I dali je za pole garncarza, jak mi nakazał PAN.

11. A Jezus stał przed namiestnikiem; i pytał Go namiestnik*, mówiąc: *Czy* Ty jesteś Królem Żydów? A Jezus mu odpowiedział: Ty *to* mówisz**. Mk 15,2; J 18,33; 1Tm 6,13 **gr.: hegemon - dowódca, namiestnik - łac. legatus Caesaris **idiom? Tak, to ja; tak jest, jak pytasz - por. BP*

12. I pośród oskarżeń arcykapłanów i starszych, nic *nie* odpowiedział. Iz 53,7; 1P 2,23

13. Wtedy Piłat powiedział Mu: Czy nie słyszysz, *o* jak wiele *rzeczy* Cię oskarżają*? **lub: jak bardzo świadczą przeciwko Tobie* J 8,39; Dz 22,24

14. A *On* nie odpowiedział mu na ani jedno słowo, tak że namiestnik bardzo się dziwił.

15. A na święto namiestnik miał zwyczaj wypuszczać tłumowi jednego więźnia, tego, którego chcieli. Mk 15,6; Łk 23,17; J 18,39

16. A mieli wtedy *dość* znacznego więźnia, który nazywał się Barabasz*. Mk 15,7; J 18,40 **aram.: bar - syn, ab - ojciec - Barabbas - syn ojca*

17. Gdy więc zebrali się, powiedział do nich Piłat: Kogo chcecie, abym wam wypuścił, Barabasza czy Jezusa, którego nazywają Mesjaszem*? **lub: Chrystusem, Pomazańcem*

18. Bo wiedział, że wydali Go z nienawiści. Rdz 37,11; Prz 27,4; Mk 15,10; Dz 13,45

19. A gdy on siedział na tronie* sędziowskim, posłała do niego *wiadomość* jego żona, mówiąc: Nic tobie do Tego sprawiedliwego; bo

dzisiaj we śnie wiele wycierpiałam** przez Niego. Rdz 31,24; Iz 53,11; 1J 2,1; Łk 23,4.41
**gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
***gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*

20. Natomiast arcykapłani i starsi przekonali tłumy, aby prosili o Barabasza, a Jezusa, aby zgubiono. Mk 15,11; Dz 3,14

21. A namiestnik w odpowiedzi, rzekł im: Kogo chcecie, abym wam z tych dwóch wypuścił? A oni odpowiedzieli: Barabasza.

22. Piłat powiedział im: Co więc *mam* uczynić Jezusowi, którego nazywają Mesjaszem? Powiedzieli do niego wszyscy: Niech zostanie ukrzyżowany! Mk 15,13; Łk 23,21

23. A namiestnik powiedział: Co więc złego uczynił? Ale oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Niech zostanie ukrzyżowany!

24. A widząc Piłat, że *to* nic nie pomaga, ale tym bardziej wzmaga się zamęt, wziął wodę i obmył ręce przed ludem, mówiąc: Ja nie jestem winien krwi Tego sprawiedliwego; *to* wasza sprawa*. Pwt 21,6-8; Mt 27,4; 1P 3,18
**idiom: ty sam tego dopatrz, to twoje spojrzenie, ty się martw*

25. A w odpowiedzi, cały lud rzekł: Krew Jego na nas i na nasze dzieci*! Wj 20,5; Jr 26,15;
**gr.: teknon - dziecię, dzieciątko* Mt 23,35; Dz 5,28

26. Wtedy im wypuścił Barabasza*; a Jezusa po ubiczowaniu wydał, aby został ukrzyżowany. **aram.: bar - syn, ab - ojciec - Barabbas - syn ojca*

27. Wówczas żołnierze namiestnika wzięli Jezusa do pretorium, zebrali wokół Niego całą kohortę*, Mk 15,16; Dz 23,35; J 18,3
**tj. rzym. jedn. taktyczna około 600 osób = 1/10 legionu*

28. I zdjęli z Niego *odzienie,* i nałożyli na Niego płaszcz szkarłatny; Łk 23,11; J 19,2

29. I upletli wieniec z cierni, i włożyli na Jego głowę, i *wcisnęli* trzcinę w Jego prawą *rękę,* a upadając przed Nim na kolana, szydzili* z Niego, mówiąc: Witaj**, Królu Judejczyków***! **lub: naśmiewali się; **bądź zdrów; ***Żydów*

30. I plując na Niego, wzięli trzcinę i bili Go w głowę. Mt 26,67; Iz 50,6; Mi 5,1

31. A gdy *zakończyli* Go wyszydzać, zdjęli z Niego płaszcz i oblekli Go w Jego szaty, i odprowadzili na ukrzyżowanie. Iz 53,7

32. A wychodząc natrafili *na pewnego* człowieka, Cyrenejczyka*, o imieniu Szymon; tego zmusili**, aby niósł Jego krzyż***. Łk 23,26
**tj. mieszkaniec Cyreny, miasta w Libii w płn. Afryce*
***gr.: angareuo - prawo przymusu niesienia ciężaru - Mt 5,41**
****gr.: stauros - pionowy pal z przybitą poprzecznie belką - J 19,6**

33. A gdy przyszli na miejsce o nazwie Golgota, to jest zwane Miejscem Czaszki,

34. Dali Mu pić kwaśne wino* zmieszane z żółcią**; a gdy je skosztował, nie chciał wypić. **lub: ocet zmieszany z wodą* Ps 69,21-22;
***tj. środek uśmierzający ból - mirra* Mk 15,23; J 19,29

35. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili Jego szaty, rzucając los; aby* wypełniło się to, *co zostało* powiedziane przez proroka: Rozdzielili między siebie moje szaty, a o moje odzienie rzucali los**. **od słowa „aby" brak w mss Byz* Ps 22,9
***gr.: kleros - los, dział, kamyk lub ceramika rzucana jako los*

36. I siedząc tam, pilnowali Go. Łk 23,34; J 19,23

37. I umieścili nad Jego głową napis wyrażający Jego winę: To jest Jezus, Król Żydów*.
**lub: Judejczyków* Mk 15,26; Łk 23,38; J 19,19

38. Wtedy też z Nim zostali ukrzyżowani dwaj przestępcy*, jeden po prawej stronie, a drugi po lewej stronie. Iz 53,12; Mk 15,27; Łk 22,37
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*

39. A ci, którzy obok przechodzili, bluźnili* Mu, kiwali głowami i mówili: Mk 15,29;
**lub: spotwarzali, obrażali, przeklinali* Ps 22,8; 109,2.25

40. Ty, co rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, ratuj* samego siebie; jeśli jesteś Synem Boga, zstąp z krzyża. **lub: zbaw - w. 42**

41. Także i arcykapłani z uczonymi w Piśmie i ze starszymi szydząc *z Niego,* mówili:

42. Innych wybawiał*, a samego siebie wybawić nie może; jeśli jest Królem Izraela, niech teraz zstąpi z krzyża, a Mu** uwierzymy.
**gr.: sodzo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić; **mss Byz - w Niego*

43. Polegał na Bogu; niech Go teraz wybawi*, jeśli Go pragnie**; bo powiedział: Jestem Synem Boga. Ps 22,8-9; 42,10; 71,11; J 19,7
**lub: wyrwie, ochroni; **gr.: thelo - pragnąć, chcieć, kochać*

44. A tak samo przestępcy, którzy zostali z Nim ukrzyżowani, urągali* Mu. Hi 30,7;
**lub: łżyli, tajali, czynili wyrzuty* Mk 15,32; Łk 23,39

45. A od szóstej godziny* nastała ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godziny.
**tj. 12 - ta obecnego czasu* Mk 15,33; Łk 23,44; Am 8,9

46. A około dziewiątej godziny* zawołał Jezus potężnym** głosem, mówiąc: Eli, Eli, lama sabachtani! To jest: Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś***!? Ps 22,2; 88,14; J 19,28
**tj. 15 - ta naszego czasu; **lub: wielkim, donośnym*
****gr.: enkataleipo - pozostawić w ciężkim położeniu, opuścić*

47. A niektórzy z tych, co tam stali, słysząc to, mówili: On woła* Eliasza.
**gr.: pfoneo - brzmieć, wydawać dźwięk, wołać, krzyczeć*

48. I zaraz podbiegł jeden z nich, wziął gąbkę i nasączył ją winnym octem*, i nałożył na trzcinę, i dawał Mu pić. Ps 69,22; J 9,23
**tani napój alkoholowy rozcieńczony wodą - łac. posca*
49. A pozostali mówili: Przestań, zobaczymy, czy przyjdzie Eliasz, aby Go wybawić*.
**lub: zbawić, uratować* Ps 71,17; 1Krl 17,1; Ml 3,23
50. Ale Jezus ponownie zawołał* potężnym głosem i oddał ducha**. Mk 15,37; Łk 23,46; J 19,30
**gr.: kradzo - krzyczeć, wołać, wydawać okrzyk nieartykułowany*
***gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*
51. A oto zasłona świątyni* została rozdarta na dwoje z góry aż do dołu, i zatrzęsła się ziemia, i skały popękały, Wj 26,31; Mk 15,38; Łk 23,45
**gr.: naos - świątynia, ale tylko sam budynek, przybytek*
52. I groby otworzyły się, a wiele ciał świętych, którzy zasnęli, zostało wzbudzonych*,
**gr.: egeiro - podnieść, wnieść, obudzić* J 5,25; Ef 4,8
53. I wyszli z* grobowców po Jego wzbudzeniu, i weszli do miasta świętego, i pokazali się wielu. **lub: pomiędzy* Ne 11,1
54. A setnik i ci, *którzy* z nim pilnowali Jezusa, widząc trzęsienie ziemi i to, co się stało, bardzo się zlękli, mówiąc: Prawdziwie* Ten był Synem Boga. Rz 1,4; Mt 8,5; Dz 10,1; 27,43
**gr.: alethos - rzeczywiście, zgodnie z prawdą, w istocie*
55. A było tam wiele kobiet z daleka przypatrujących się, które przyszły za Jezusem z Galilei, służąc Mu;
56. Między nimi była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba i Jozeasa, i matka synów Zebedeusza. Mk 15,40; 16,1
57. A gdy nastał wieczór, przyszedł bogaty człowiek z Arymatei*, o imieniu Józef, który sam był uczniem Jezusa.
**tj. kilka miast o tej samej nazwie w Izraelu - por. 1Sm 1,1*
58. Ten przyszedł do Piłata i poprosił o ciało Jezusa. Wtedy Piłat rozkazał, by ciało* zostało oddane. **gr.: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11**
59. I wziął Józef ciało, owinął je w czyste prześcieradło*, **gr.: sindon - por. Mk 15,46**
60. I złożył je w swoim nowym grobowcu, który wykuł w skale; a gdy zatoczył wielki kamień na otwór grobowca, odszedł.
Iz 53,9; Łk 24,2; Mt 27,66; Mk 16,3; J 20,1
61. A była tam Maria Magdalena i inna Maria, siedzące naprzeciw grobowca.
62. A nazajutrz, to jest w dniu po Przygotowaniu*, zebrali** się arcykapłani i faryzeusze u Piłata, Mt 26,17; Mk 15,42; Łk 23,54-56
**o Dniu Przygotowania; **dosł.: zostali zebrani, zgromadzeni*
63. Mówiąc: Panie! Przypomnieliśmy sobie, że ten zwodziciel*, gdy jeszcze żył, powiedział: Po trzech dniach zostanę wzbudzony *z martwych.* Mt 16,21; 20,19; Łk 23,2; Mk 8,31
**gr.: planos - wiodący na manowce, tułacz, zwodziciel*
64. Każ więc zabezpieczyć grób aż do trzeciego dnia, żeby czasem Jego uczniowie nie przyszli w nocy i Go nie wykradli*, i nie mówili ludowi, że powstał z martwych. A ostatnie zwiedzenie** będzie gorsze niż pierwsze.
**gr.: klepoto - kraść, zabierać podstępnie, wykradać*
***lub: wprowadzenie w błąd* 2P 3,17; Mt 28,13; 2,45
65. Piłat powiedział im: Macie straż*; idźcie, zabezpieczcie jak umiecie. **por. Mt 28,11**
66. A oni poszli i zabezpieczyli* grób, opieczętowali kamień i *postawili* straże.
**gr.: asfalidzo - utrwalić, zabezpieczyć (przed szkodą)*

28 A później* po sabacie, gdy rozjaśniało się na pierwszy dzień tygodnia, przyszła Maria Magdalena i inna Maria, aby obejrzeć grób. Kpł 23,11.15; Mk 16,1; Łk 24,1; J 20,1
**gr.: opse - po dłuższym czasie, też wieczorem*
2. I oto* nastało** wielkie trzęsienie ziemi; bo anioł PANA zstąpił z nieba, podszedł i odtoczył kamień od wejścia, i usiadł na nim.
**gr.: idou - oto, lub jako wykrzyknik: spójrz! zobacz!*
***ginomai - por. Mk 1,11*, tu: czas przeszły dokonany*
3. A jego postać* podobna była błyskawicy, a odzienie jego białe jakby śnieg. Mk 9,3;
**lub: kształt, powierzchowność* Dn 10,5-6; Obj 10,1
4. A ze strachu przed nim zadrżeli stróże, i stali się jakby martwi. Dn 10,7; Obj 1,17
5. A anioł zwrócił* się *do* kobiet, mówiąc: Wy się nie bójcie; wiem, że szukacie Jezusa ukrzyżowanego. Mk 16,6; Łk 1,12; Ps 105,4
**gr.: apokirnomai - w odpowiedzi, idiom w zwrocie w odp. rzekł*
6. Nie ma Go tu; bowiem został wzbudzony *z martwych*, jak powiedział; chodźcie*, zobaczcie miejsce, gdzie Pan był położony.
**gr.: deute - chodź! chodźże! - forma wykrzyk.* Łk 24,12
7. I idźcie szybko*, i powiedzcie Jego uczniom, że został wzbudzony z martwych; i oto poprzedza** was do Galilei; tam Go zobaczycie; oto wam powiedziałem.
**gr.: tachy - szybko, prędko, bez zwłoki*
***gr.: proago - prowadzić naprzód, poprzedzać, eskortować*
8. I szybko wyszły z grobowca; z bojaźnią i z wielką radością* pobiegły oznajmić to Jego uczniom. Ps 2,11; Mk 6,8; Łk 24,36
**gr.: chara - przeżywać radość, weselić się*
9. A gdy szły, aby *to* oznajmić Jego uczniom, oto Jezus wyszedł im na spotkanie, mówiąc:

Witajcie*! A one zbliżyły się i uchwyciły się Jego stóp, i oddały Mu pokłon**. Mt 14,33; Łk 24,52; Obj 5,11

**gr.: chairo - bądź zdrów, raduj się*
***gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

10. Wtedy Jezus powiedział im: Nie bójcie się; idźcie, powiedzcie moim braciom, aby poszli* do Galilei, a tam mnie zobaczą**. J 20,17; Rz 8,29; Hbr 2,11

**lub: powrócili, odeszli*
***gr.: optanomai - patrzeć na, oglądać, zobaczyć, ukazać*

11. A gdy one szły, oto niektórzy ze straży* przyszli do miasta i oznajmili arcykapłanom wszystko, co się stało. Mt 27,65-66

**gr.: koustodia - pochodzenie łac. - straż złożona z żołnierzy*

12. A ci, gdy zebrali się ze starszymi, po naradzie dali odpowiednią* *ilość* srebrników** żołnierzom, mówiąc: Mt 26,3; Ps 2,7; J 11,47

**gr.: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdatny*
***gr.: argyrion - srebro, srebrna monet, sztuka srebra, szekl*

13. Powiedźcie, że uczniowie Jego w nocy przyszli, i gdy spaliśmy*, ukradli Jego *ciało.* Mt 26,24

**dosł.: gdy jesteśmy śpiący*

14. A gdyby namiestnik o tym usłyszał, my go przekonamy, i wybawimy* was od kłopotów**. Dz 12,19; 1Tm 6,10; Mt 27,8

**dosł.: uczynimy*
***gr.: amerimnos - wolny od trosk, wolny od niepokoju - 1Kor 7,32*

15. A *oni* wzięli srebrniki*, *i* uczynili jak ich pouczono. I rozniosła się ta wieść** pomiędzy Żydami aż do *dnia* dzisiejszego.

**gr.: argyrion - srebrna moneta, sztuka srebra, szekel, pieniądz*
***dosł.: słowo - gr.: logos*

Mt 26,15; 1Tm 6,10

16. A jedenastu uczniów poszło do Galilei na górę, gdzie wyznaczył* im Jezus. Dz 1,13; J 6,70; Mk 16,4

**gr.: tasso - zarządzić, ustawić w szyku*

17. A gdy Go ujrzeli, oddali Mu pokłon*; jednak *niektórzy* wahali się**. J 5,23; 1Kor 15,6

gr.: proskyneo - paść na kolana, oddać hołd - por. Mt 2,2
***gr.: distadzo - zwątpić, zachwiać się, wahać się*

18. A Jezus podszedł, i mówiąc do nich, powiedział: Dana mi jest wszelka władza* na niebie i na ziemi. Dn 7,13-14; Mt 11,27; J 3,35; 13,3; 17,2

**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza*

19. Idąc* więc, uczyńcie** uczniami wszystkie narody***, chrzcząc**** je w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego, Mk 16,15; Dz 1,8; 2,38; 8,16

**dosł.: wyruszywszy więc - czas przesz. dok.; **tryb rozkazujący*
****gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi*
*****gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11**

20. Ucząc ich przestrzegać* wszystkiego, co wam przykazałem. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do końca** tego wieku***. Amen. Pwt 31,6; Mt 7,24; Dz 20,27

**gr.: tereśin - strzec, zachowywać, przestrzegać; **lub: dopełnienia*
****gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*

Ewangelia według Marka

1 Początek Ewangelii Jezusa Chrystusa, Syna Bożego. Łk 1,1-3; Dz 1,1-2
2. Jak jest napisane u proroków: Oto Ja posyłam mojego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotuje Twoją drogę przed Tobą; **gr.: angelos - posłaniec, anioł* Ml 3,1; Mt 11,10
3. Głos wołającego na pustyni*: Przygotujcie drogę PANA; prostymi czyńcie Jego ścieżki. **lub: pustkowiu* Iz 40,3; Łk 3,4; J 1,23
4. Jan był* *tym, który* chrzcił** na pustyni i głosił chrzest upamiętania*** na odpuszczenie grzechów. **por. w. 11** Mt 3,1; Łk 3,2; J 3,23; ***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11** J 1,31 ****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9***
5. I zaczęła wychodzić do niego cała kraina judzka i *mieszkańcy* Jerozolimy; i wszyscy byli przez niego chrzczeni w Jordanie, wyznając* swoje grzechy**. Joz 7,19; Prz 28,13; 1J 1,9 **gr.: eksomologeo - wyznać otwarcie, publicznie, z radością **gr.: hamartia - brak udziału w, strata, chybienie celu, zbłądzenie*
6. A Jan przyodziany był w sierść wielbłąda, a wokół swoich bioder *miał* skórzany pas, i jadał szarańczę i polny miód, 2Krl 1,8
7. Głosił* też, mówiąc: Idzie za mną mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny, schylając się, rozwiązać rzemienia Jego sandałów. Mt 3,11; Łk 3,16; J 1,27; 3,28; Dz 13,25 **gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jako herold, obwieszczać*
8. Ja wprawdzie ochrzciłem was w wodzie, On natomiast będzie was chrzcił w Duchu Świętym. Iz 44,3; Dz 1,5; 11,16; 1Kor 12,13
9. I stało się w tych dniach, *że* Jezus przyszedł z Nazaretu *w* Galilei i został ochrzczony przez Jana w Jordanie. Mt 3,13; Łk 3,21; J 4,3
10. I zaraz gdy wychodził z wody, ujrzał rozdarte* niebiosa i Ducha zstępującego na Niego, jakby gołębica. Mt 3,16; J 1,32-34; Dz 10,38 **gr.: schidzo - rozszczepić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie*
11. I rozległ* się głos z nieba: Ty jesteś moim umiłowanym Synem, w którym *złożyłem swoje* upodobanie. Iz 42,1; 2P 1,17; Mt 4,1; J 5,37 **gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*
12. I zaraz Duch wypchnął* Go na pustynię. **gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś*
13. I był tam na pustyni przez czterdzieści dni, kuszony* przez szatana; i był ze zwierzętami, a aniołowie Mu służyli. 1Krn 21,1; Mt 4,10 **gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*
14. A po tym, gdy Jan został wydany, przyszedł Jezus do Galilei, głosząc Ewangelię Królestwa Bożego, J 3,32; Mt 9,35
15. I mówiąc: Wypełnił się czas i przybliżyło* się Królestwo Boże; upamiętajcie** się i wierzcie w Ewangelię. Mt 4,17; Łk 24,47; Dz 20,21 **lub: jest bliskie; **gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić*
16. A gdy przechodził nad Morzem Galilejskim, ujrzał Szymona i Andrzeja, brata jego, zarzucających sieć rybacką* w morze; bo byli rybakami. **tj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr. - Mt 4,18***
17. I Jezus powiedział im: Chodźcie za mną, a uczynię was rybakami ludzi. Mt 4,19
18. A oni zaraz pozostawili swoje sieci i poszli* za Nim. **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść - Mk 2,14**
19. I gdy odszedł stamtąd nieco *dalej,* zobaczył Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, jego brata, naprawiających* w łodzi sieci. Mk 3,17; **gr.: katarkidzo - naprawić, uczynić sprawnym* Dz 12,2
20. I zaraz ich wezwał*; a *oni* pozostawili swojego ojca Zebedeusza w łodzi z najemnikami i poszli za Nim. **gr.: kaleo - wołać, powołać*
21. I weszli do Kafarnaum; i zaraz *w* sabat* Jezus wszedł** do synagogi, i *zaczął* nauczać. **dosł.: soboty - w l.mn.; **czas przeszły dokonany*
22. I zdumiewali* się z powodu Jego nauki; bowiem uczył ich, jak *ktoś, kto* ma władzę**, a nie jak uczeni w Piśmie. Łk 4,32; Mt 7,28 **gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12* **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza, siła decyzji*
23. I był w ich synagodze człowiek *mający* ducha* nieczystego; ten wrzasnął słowami: **dosł.: w duchu nieczystym* Mt 12,43; Łk 4,3
24. Ach! Co Tobie do nas, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć*? Wiem, kim Ty jesteś, Święty Boga. Iz 10,20; 43,3.14-15 **gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zgładzić, zgubić*
25. I surowo upomniał* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Łk 4,35; Dz 16,17 **gr.: epitimao - surowo skarcić, zgromić; **por. Mk 4,39***

26. I potrząsnął nim duch nieczysty, wrzasnął potężnym głosem i wyszedł z niego.
27. A wszyscy byli zdumieni, *i* zastanawiali* się między sobą, mówiąc: Co to jest? Co to za nowa nauka, że z mocą** rozkazuje nawet duchom nieczystym i są Mu posłuszne?
lub: dyskutowali, razem dociekali; **gr.: eksousia - por. Mk 1,22*
28. I wieść o Nim szybko się rozeszła po całej krainie wokół* Galilei. **lub: przyległej części*
29. I zaraz po wyjściu z synagogi, przyszli z Jakubem i Janem do domu Szymona i Andrzeja. Mt 8,14; Łk 4,38; 9,58
30. A teściowa Szymona leżała w gorączce, i zaraz Mu o niej powiedziano. J 11,3; 1Kor 9,5
31. I gdy przystąpił do niej, podniósł ją, chwytając ją za rękę; i zaraz opuściła ją gorączka i usługiwała im. Łk 8,2; Mt 8,15; 20,28
32. A gdy nastał wieczór i zaszło słońce, przynosili do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle i opętanych* *przez demony;* Łk 4,40
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
33. A całe miasto zgromadziło się u drzwi.
34. I uzdrowił wielu, którzy się źle mieli z powodu rozlicznych chorób, i wygnał wiele demonów; a nie pozwolił mówić demonom, bo Go znały*. **dosł.: znały Go już wcześniej*
35. A wcześnie rano, gdy było jeszcze ciemno, wstał, wyszedł i odszedł na puste miejsce, i tam się modlił. Prz 8,17; Mk 6,46; Łk 4,42
36. I pośpieszyli za Nim Szymon i ci, którzy z Nim byli; Mt 4,18; 10,2; Łk 5,16
37. A gdy Go znaleźli, powiedzieli do Niego: Wszyscy Cię szukają. J 3,26; 11,48; 12,19
38. I mówi im: Idźmy do pobliskich miasteczek, abym i tam głosił; po to bowiem przyszedłem*. **dosł.: wyszedłem* Iz 61,1; Łk 2,49; J 9,4; 16,28
39. I głosił, będąc w ich synagogach po całej Galilei, i wyganiał demony.
40. I przyszedł do Niego trędowaty, prosząc Go i gdy padł przed Nim na kolana, powiedział do Niego: Jeśli chcesz, możesz mnie oczyścić. Kpł 13,45-46; 14,9.19-20; Pwt 24,8; Łk 5,12
41. A Jezus, *pełen* współczucia*, wyciągnął rękę, dotknął go i powiedział mu: Chcę, bądź oczyszczony! J 6,37; 2P 3,9
**gr.: splanchnidzomai - głęboko poruszony, zdjęty litością*
42. I gdy to powiedział, natychmiast zszedł z niego trąd i został oczyszczony.
43. I surowo* mu przykazał, i zaraz go odprawił, **lub: polecić z żarliwym napomnieniem - por. Mt 9,30**
44. I powiedział mu: Uważaj, abyś nikomu nic nie mówił; ale idź, pokaż się* kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie *to,* co rozkazał Mojżesz, na świadectwo *dla* nich.
**dosł.: siebie samego* Mk 5,43; Kpł 14,2-20
45. Ale on gdy odszedł, zaczął bardzo rozgłaszać* i rozpowiadać o tym**, tak że Jezus*** nie mógł już jawnie wejść do miasta, ale był na zewnątrz, w miejscach odludnych. A *ludzie* przychodzili zewsząd do Niego.
**por. w. 7*; **dosł.: to słowo; ***dosł.: On* Mt 9,31; Łk 5,15

2 I po *kilku* dniach ponownie przyszedł do Kafarnaum; i usłyszano, że jest w domu.
2. I zaraz zeszło się tak wielu, że nie mogli się zmieścić nawet przed drzwiami. I *zaczął* im głosić* Słowo. **gr.: laleo - por. Flp 1,14**
3. I przyszli do Niego, niosąc sparaliżowanego, a niosło go czterech *ludzi*. Łk 5,18
4. A gdy nie mogli zbliżyć się do Niego z powodu tłumu, zdjęli dach *nad miejscem* gdzie był Jezus, i gdy go wyłamali, spuścili na dół posłanie, na którym leżał sparaliżowany.
5. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział sparaliżowanemu: Dziecko*, odpuszczone są ci twoje grzechy. Ps 32,1; 103,3; 2Kor 2,10;
**lub: w zwrocie czułości - moje dziecko* Kol 3,13
6. A byli tam niektórzy z uczonych w Piśmie; *ci* siedzieli i rozważali w swoich sercach: Jr 8,8; Mk 8,17; Mt 16,7; Łk 5,21
7. Dlaczego On mówi takie bluźnierstwa*? Kto może odpuszczać grzechy jeśli nie jeden – Bóg? Iz 43,25; Mt 6,12; 18,21; Łk 11,4; J 20,23
**gr.: blasfemia - potwarz, bluźnierstwo, zniewaga, obelga*
8. A Jezus zaraz poznał w swoim duchu, że tak *w głębi* siebie rozważają, *i* powiedział im: Dlaczego takie *myśli* rozważacie* w swoich sercach? Łk 5,22; Mt 9,4; J 2,25
**gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, zastanawiać się*
9. Co jest łatwiejsze, powiedzieć sparaliżowanemu: Odpuszczone* są ci grzechy, czy powiedzieć: Wstań, weź swoje posłanie i chodź?
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*
10. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma prawo* na ziemi odpuszczać grzechy, powiedział sparaliżowanemu: Mt 9,5; Hbr 2,4;
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc* 2Kor 12,12
11. Tobie mówię: Wstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu. J 5,8; 6,63
12. I *on* zaraz wstał, i wziął swoje posłanie, wyszedł wobec wszystkich, tak że zdumie-

wali się wszyscy i chwalili* Boga, mówiąc: Nigdy czegoś takiego nie widzieliśmy.
**gr.: doksadzo - obdarować chwałą, uwielbić* Mt 15,31; Dz 4,21

13. I wyszedł ponownie nad morze, i cały tłum przychodził do Niego; i nauczał ich.

14. A przechodząc obok, ujrzał Lewiego, syna Alfeusza, siedzącego przy stole celnym, i powiedział mu: Pójdź* za mną! A on wstał i poszedł* za Nim. Mt 9,9; Mk 1,17; Mt 4,19
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

15. I stało się, gdy spoczywał przy stole w jego domu, że wielu celników i grzeszników razem spoczywało z Jezusem i z Jego uczniami; bo było ich wielu i podążali za Nim.

16. A uczeni w Piśmie i faryzeusze widząc, że jadł z celnikami* i grzesznikami, mówili do Jego uczniów: Dlaczego je i pije z celnikami i grzesznikami? Iz 65,5; Łk 18,11;
**gr.: telones - poborca podatków lub cła* Mt 11,19

17. Jezus słysząc to, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi* lekarza, ale ci, co mają się źle; nie przyszedłem wezwać** sprawiedliwych, ale grzesznych do upamiętania***.
**gr.: ischyo - być silnym, mieć moc; **lub: powołać* Mt 9,12
****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9***

18. A uczniowie Jana i faryzeusze *właśnie* pościli; przyszli więc i mówili do Niego: Czemu uczniowie Jana i faryzeusze poszczą, a Twoi uczniowie nie poszczą? Mt 6,16; Łk 5,33

19. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego pościć, dopóki jest z nimi oblubieniec**? Przez ten czas, *dopóki* mają między sobą oblubieńca, nie mogą pościć. **dosł.: synowie; **lub: pan młody* J 3,29; Obj 19,2

20. A przyjdą dni, gdy zostanie im odebrany* oblubieniec; i wtedy w owe dni będą pościć.
**gr.: apairo - unieść, zabrać, oderwać od ziemi* 2Kor 11,2

21. A nikt nie wszywa łaty z surowego* sukna w starą szatę; a jeśli *tak zrobi,* to nowe wypełnienie odrywa to, co stare i rozdarcie staje się gorsze. Hi 32,19; Mt 9,16
**gr.: agnafos - niezgreplowana wełna, nieprzerobiona, surowa*

22. I nikt nie leje młodego* wina do starych bukłaków; a jeśli *tak zrobi,* to młode wino rozsadza bukłaki, i wino wycieka, a bukłaki psują się; ale młode wino wlewa się w nowe** bukłaki. Ps 119,80; Łk 5,36; Mt 9,17
**gr.: neos - nowe w czasie; **gr.: kainos - nowe jakościowo*

23. I stało się, że Jezus w sabat szedł przez zboża*; i zaczęli Jego uczniowie po drodze rwać kłosy. **lub: pola uprawne* Pwt 23,26; Łk 6,1

24. A faryzeusze mówili do Niego: Spójrz! Dlaczego *oni* czynią w sabat* *to,* czego nie wolno czynić? **dosł.: w sabaty*

25. A On powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy znalazł* się w potrzebie; i był głodny on i ci, *którzy byli* z nim? **dosł.: miał* 1Sm 21,1-6; Mt 19,4; Łk 10,26

26. Jak wszedł do domu Bożego za arcykapłana Abiatara i jadł chleby ofiarne*, których nie wolno jeść *nikomu,* oprócz kapłanów, i dał *je* tym, którzy byli** z nim. Kpł 24,5;
**lub: pokładne, wystawione publicznie; **dosł.: będącym* 2Sm 8,7

27. I powiedział im: Sabat ustanowiony* jest dla** człowieka, *a* nie człowiek dla sabatu.
**dosł.: stał się; **lub: z powodu* Wj 23,12

28. Tak więc Syn Człowieczy jest Panem i sabatu. Pwt 5,14; Mk 3,4; Łk 6,5; 14,5

3 I wszedł ponownie do synagogi*, a był tam człowiek, *który* miał uschłą rękę.
**gr.: synagoge - złączenie razem, miejsce zgromadzeń*

2. I śledzili* Go, czy uzdrowi go w sabat**, aby *móc* Go oskarżyć. Iz 29,20; Jr 20,10; Łk 6,7; J 9,16
**gr.: paratereo - strzec, obserwować, czyhać; **dosł.: w sabaty*

3. I mówi do człowieka, który ma uschłą rękę: Stań pośrodku! 1Krl 13,4; J 5,3

4. A do nich mówi: Czy wolno w sabat czynić dobrze, czy czynić źle? Życie uratować*, czy zabić? Oni natomiast milczeli.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uzdrowić* Oz 6,6; Łk 6,9; 13,13

5. Wtedy spojrzał wokół z gniewem* i smucąc się z powodu zatwardziałości ich serca, powiedział do tego człowieka: Wyciągnij swoją rękę! I wyciągnął; a jego ręka stała się zdrowa** jak druga. **lub: z oburzeniem* Mt 23,13
***gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*

6. A gdy faryzeusze wyszli, zaraz zwołali* naradę z herodianami** przeciwko Niemu, jak Go zgładzić. **dosł.: uczynili* Łk 6,11; Mt 22,6
***tj. czł. stronnictwa broniącego interesów dynastii Heroda*

7. A Jezus odszedł ze swoimi uczniami w stronę morza; a wielka rzesza* *ludzi* podążała** za Nim z Galilei i z Judei, Mt 12,15
gr.: pletos - mnóstwo, wielka liczba; **gr.: akoloutheo - Mk 2,14

8. I z Jerozolimy, i z Idumei, i zza Jordanu, i ci z okolic Tyru i Sydonu, wielkie rzesze *ludzi*, słysząc jak wielkie rzeczy czynił, przyszło do Niego. Iz 34,5; Ml 1,2; Mk 7,24; Mt 14,35

9. I powiedział swoim uczniom, aby mieli w pogotowiu* łódkę dla Niego z powodu tłumu, aby Go nie stratował. **lub: stać stale*

10. Albowiem wielu uzdrowił, tak że ci mający wiele dolegliwości* parli** na Niego, aby Go dotknąć. **lub: udręki; **gr.: epipipto - por. Dz 10,44**
11. I duchy nieczyste, gdy Go ujrzały, padały przed Nim i wołały, mówiąc: Ty jesteś Synem Bożym! Mk 5,27; Łk 8,28
12. A On wielokrotnie je karcił*, aby Go nie ujawniały. Mk 1,25.34; Mt 12,16; Łk 4,41
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, ganić, zgromić*
13. I wstąpił na górę, i przywołał do siebie tych, których sam chciał; i przyszli do Niego. Mt 10,1-4; Łk 6,12; Obj 21,14
14. I ustanowił dwunastu, aby byli z Nim, i aby wysłać* ich do głoszenia** *Ewangelii,*
**dosł.: wysłał; **gr.: kerysso - głosić jako herold* J 15,16; Dz 14,23
15. I aby mieli moc* uzdrawiać choroby i wyrzucać demony: Mt 10,1; Łk 6,13; J 6,70
**gr.: eksousia - prawo, władza, autorytet, moc podjęcia decyzji*
16. Szymona, któremu nadał imię Piotr,
17. I Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, brata Jakuba, i nadał im imiona Boanerges, to jest – Synowie Gromu;
18. I Andrzeja, i Filipa, i Bartłomieja, i Mateusza, i Tomasza, i Jakuba, *syna* Alfeusza, i Tadeusza, i Szymona Kananejczyka,
19. I Judasza Iskariotę*, który Go wydał.
**gr.: iskariotes - człowiek z Kariotu, tj. miasta o tej nazwie*
20. I przyszli do domu. I zgromadził się ponownie tłum, tak że nie mogli nawet zjeść chleba. Łk 6,17; J 4,31; Mk 6,31
21. A gdy o tym usłyszeli Jego bliscy*, przyszli, aby Go pochwycić; bo mówili, że postradał** rozum. **idiom: ci od niego* Oz 9,7; J 10,20; Dz 26,24
***gr.: eksistemi - stracić zmysły, oszaleć, wprawić w podziw*
22. A uczeni w Piśmie, którzy byli z Jerozolimy, przyszli i mówili, że ma Belzebuba*, i że przez władcę demonów wyrzuca demony.
**tj. „Pan much" - bóstwo Ekronitów* Mt 9,34; Łk 11,15
23. I przywołał ich do siebie, i mówił do nich w podobieństwach*: Jak może szatan szatana wyrzucać? 1Krn 21,1; Hi 1,6; Za 3,1
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
24. A jeśli *jakieś* królestwo zostanie wewnętrznie* podzielone, to takie królestwo nie może się ostać. **dosł.: samo w sobie*
25. I jeśli dom zostanie wewnętrznie* podzielony, ów dom nie może się ostać. **w. 24**
26. I jeśli szatan* powstaje przeciwko samemu sobie, i jest podzielony, nie może się ostać, ale to jest *jego* koniec. Mt 12,25; Łk 11,17
**gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik*
27. Nikt nie może wejść do domu mocarza* i zagrabić jego sprzętu, jeśli najpierw tego mocarza nie zwiąże, a dopiero potem może ograbić jego dom. Ps 35,10; Iz 49,24-25; Mt 12,29
**gr.: ischyros - mocny, silny, potężny, warowny*
28. Zaprawdę* mówię wam: Wszystkie grzechy** synom ludzkim będą odpuszczone, nawet*** bluźnierstwa, ilekroć by zbluźnili;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mt 12,31; Łk 12,10; 1J 1,7
***gr.: hamartia - utrata, chybienie celu - Mk 1,5**; ***gr.: kai - i, i to*
29. Ale kto zbluźniłby przeciwko Duchowi Świętemu, nie ma *dla niego* odpuszczenia* na wieki**, ale jest winien sądu wiecznego.
**gr.: afesis - wypuszczenie z niewoli, odpuszczenie grzechów, jakby nigdy nie były popełnione; **dosł.: na wiek* Mt 25,46
30. Bo mówili: Ma ducha nieczystego.
31. A Jego bracia i Jego matka przyszli, i gdy stali na zewnątrz, posłali do Niego, wołając* Go. **gr.: foneo - wydawać głos, wołać* Mt 12,46; Łk 8,19
32. A lud siedział wokół Niego. I powiedzieli do Niego: Oto matka Twoja i Twoi bracia *stoją* na zewnątrz i szukają Cię.
33. I odpowiedział im, mówiąc: Kto jest moją matką, albo moimi braćmi? Łk 2,49; J 2,4
34. I spojrzał dookoła na tych, którzy siedzieli wokół Niego, i powiedział: Oto matka moja i moi bracia! Łk 11,27; Mt 12,49
35. Bo kto* uczyniłby** wolę*** Boga, ten jest moim bratem i moją siostrą, i moją matką.
**gr.: hos an gar - dosł.: kto bowiem kolwiek; **tryb przyp. czas przeszły dok., ***gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie*
1Tes 5,18; 1J 2,17

4 I ponownie zaczął nauczać* nad morzem; a zgromadził się wokół Niego tak wielki tłum, że wstąpił do łodzi i siedział** *w niej* na morzu, a cały lud był na lądzie nad morzem.
gr.: didasko - nauczać, wyjaśniać, wykładać; **por. Dz 13,16
2. I nauczał ich wielu rzeczy w podobieństwach, i w swej nauce mówił do nich:
3. Słuchajcie* *uważnie*! Oto wyszedł siewca, *aby* siać. Iz 55,10; Mk 4,14; J 4,35; 1Kor 3,7-9
**tryb rozkazujący podkreślający ważność przesłania*
4. I stało się, gdy siał, że *jedno ziarno* padło przy drodze; i przyleciały ptaki z nieba, i je zjadły. Mk 4,15; Łk 8,5; Rdz 15,11
5. Inne natomiast padło na miejsce skaliste*, gdzie nie miało wiele ziemi; i szybko wzeszło, bo nie miało głębokiej ziemi;
**tj. skała pokryta cienką warstwą gleby* Mt 13,5
6. A gdy słońce wzeszło, spaliło je, a ponieważ nie miało korzenia, uschło. Jk 1,11

7. A inne padło między ciernie*; i wzrosły ciernie i je zadusiły, i nie wydało owocu.
**gr.: akantha - roślina kolczasta, krzak, dzika róża* Rdz 3,17
8. Inne natomiast padło na dobrą ziemię; i wydawało owoc pnąc się w górę i rosnąc; i przyniosło trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny *plon.* Rdz 26,12
9. I mówił im: Kto ma uszy, aby słuchać, niech słucha. Obj 2,7
10. A gdy został sam, pytali Go o to podobieństwo* ci, co przy Nim byli wraz z dwunastoma. **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
11. A On odpowiedział im: Wam jest dane poznać* tajemnicę Królestwa Bożego; a tamtym, którzy są na zewnątrz, wszystko przekazuje** się w podobieństwach; Mt 11,25; 1Tes 4,12
**gr.: ginosko - por. Mt 12,15*; **dosł.: staje się - semityzm*
12. Aby patrząc widzieli i nie zobaczyli, i słuchając słyszeli i nie zrozumieli, by się czasem nie nawrócili*, i nie były im odpuszczone grzechy. Pwt 29,4; Iz 6,9-10; J 12,40; Rz 11,8; Dz 3,19
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*
13. I powiedział do nich: Nie rozumiecie* tego podobieństwa? Jak więc zrozumiecie wszystkie *inne* podobieństwa? Łk 8,7; Mt 13,7
gr.: eido - dostrzegać, badać, znać, wiedzieć - por. Mt 24,36
14. Siewca rozsiewa słowo. 1P 1,23
15. A tymi przy drodze, gdzie siane jest słowo, *są ci, którzy* usłyszeli; i zaraz przychodzi szatan, i zabiera* słowo, które jest zasiane w ich serca. 2Tm 2,26; Mt 22,5; Dz 5,3
**gr.: airo - unosić, zabrać siłą, przywłaszczyć, podnieść*
16. I podobnie są ci posiani na skalistych miejscach, gdy usłyszą słowo, zaraz je z radością przyjmują; Ez 11,19; 36,26; 33,31-32
17. A *jednak* nie mają w sobie korzenia i trwają tylko chwilę*; potem, gdy przychodzi ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, szybko się gorszą. **lub: są niestali* 1J 2,19
18. A posiani w ciernie to ci, którzy słyszą słowo*; **gr.: logos - słowo, przesłanie, mowa, idea, sprawa*
19. Ale troski tego wieku i zwodniczy urok bogactw, i usilne pragnienia* pozostałych** *rzeczy* wkraczają i zaduszają słowo; i staje się bezowocne. Prz 23,5; Łk 21,34; Flp 4,6; 1Tm 6,9
**lub: pożądliwości; **gr.: hai peri - co do, (coś leżącego) tuż obok, około, w pobliżu; **gr.: loipoi - pozostałe (rzeczy), reszta*
20. A na dobrą ziemię posiani są ci, którzy słuchają słowa* i przyjmują *je,* i przynoszą plon** trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny. **dosł.: słowo; **gr.: karpoforeo - owocować*
21. I mówił im: Czy wnosi się lampę, aby ją postawić pod korcem* albo pod łóżkiem? *A* nie *po to,* by ją postawiono na świeczniku?
**gr.: modios - naczynie* Mt 5,15; Łk 8,16; Ef 5,8
na zboże - miara ciał sypkich o pojemności 9 l
22. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stałoby się widoczne*, i nic nie stało się *tak* skryte, aby nie wyszło na jaw. Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5
**gr.: faneroo - ukazać, ujawnić, być widocznym, znanym*
23. Jeśli ktoś ma uszy, by słuchać, niech słucha! Mt 10,26; Dz 4,20
24. I powiedział do nich: Zwracajcie uwagę* *na to,* czego słuchacie; jaką miarą mierzycie, *taką* wam będzie odmierzone, i zostanie wam dodane; wam, którzy słuchacie.
**gr.: blepo - uważnie patrzeć,* Prz 19,27; Mt 7,2; Dz 17,11
uważać na coś, kierować umysł ku czemuś, rozumieć
25. Bo ktokolwiek ma, będzie* mu dane; a temu, kto nie ma, i to, co ma, zostanie mu** zabrane. **dosł.: zostanie; **od niego* Mt 13,12; Łk 8,18
26. I mówił: Takie jest Królestwo Boże: *jest* jak ziarno, *które* człowiek rzuciłby w ziemię,
27. I czy by spał, czy wstawał we dnie i w nocy, nasienie będzie kiełkowało i rosło, a on *sam* nie wie jak. J 3,7; Kaz 8,17; 11,5
28. Bo ziemia sama z siebie plon wydaje, najpierw źdźbło, potem kłos, potem pełne ziarno* w kłosie. **dosł.: zboże, pszenica* Iz 61,11
29. A gdy wyda plon, zaraz zapuszcza* się sierp, gdyż nadeszło żniwo. **dosł.: wysyła* Obj 14,14
30. I mówił: Do czego przyrównamy Królestwo Boga lub jakim podobieństwem je przybliżymy*? **gr.: paraballo - umieścić coś obok, przybliżyć*
31. Jest jak ziarno gorczycy, które, gdy jest zasiewane w ziemię, jest mniejsze *od* wszystkich nasion na ziemi; Mt 13,31; Dz 2,41
32. I gdy zostaje zasiane, wzrasta i staje się większe nad wszystkie jarzyny, i wypuszcza wielkie gałęzie, tak że w jego cieniu ptaki *z* nieba mogą się zagnieździć*. Dn 4,7-9
**gr.: kataskeneo - rozbić namiot, osiąść, mieszkać, spoczywać*
33. I w wielu takich podobieństwach mówił* *do* nich słowo, stosownie do tego, *jak* mogli słuchać. **imperfectum zwyczaju - miał zwyczaj mówić*
34. A bez podobieństwa nie mówił do nich; natomiast na osobności wszystko wyjaśniał* swoim uczniom. Mt 14,13; Mk 9,28; Ga 2,2
**gr.: epilyo - wykładać, wytłumaczyć, rozwiązać, wyjaśniać*
35. I tego dnia, gdy już nastał wieczór, powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę. Łk 8,22

36. I opuścili tłum, i wzięli Go ze sobą, tak jak był, w łodzi; ale i inne łódki były przy Nim.
37. I nastała wielka burza, a wiatr wlewał* fale do łodzi, tak że ona już się napełniła.
**gr.: epiballo - wrzucić, wpaść na, chwytać* Mt 8,23; Dz 27,14
38. A On był na rufie *łodzi* i spał na zagłówku; i obudzili Go, i mówili *do* Niego: Nauczycielu! Nie obchodzi* Cię to, że giniemy?
**gr.: melo - martwić się, troszczyć się, zależeć komuś, obchodzić* Ps 10,1; 44,23; Iz 49,15; 1P 5,7
39. A On podniósł się, skarcił* wiatr i powiedział morzu: Umilknij** i uspokój się! I ustał wiatr, i nastała wielka cisza. Ps 89,10; Łk 4,39
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić*
***gr.: fimoo - zamknąć pysk kagańcem, zatkać usta, zamilknąć*
40. I powiedział im: Dlaczego jesteście tak bojaźliwi? Jeszcze* nie macie wiary? Mt 8,26;
**gr.: houto pos - jak to, czemu, jeszcze* Mt 14,31; 16,8; Łk 8,25
41. I ogarnął ich wielki lęk, i mówili do siebie nawzajem: Kim więc jest Ten, że wiatr i morze są Mu posłuszne? Mk 5,33; Mt 8,27

5 I przeprawili się na drugą stronę morza do krainy Gadareńczyków*. Mk 4,35
**tj. miasto Gadara - stolica Perei na wsch. brzegu Jordanu*
2. I gdy wyszedł z łodzi, zaraz wybiegł Mu naprzeciw z grobowców człowiek, mający ducha nieczystego, Obj 16,13
3. Który mieszkał w grobowcach; i nikt nie mógł związać go nawet łańcuchami,
4. Gdyż będąc wielokrotnie zakuty w dyby i związany łańcuchami, zrywał *te* łańcuchy i kruszył dyby; i nikt nie miał siły go ujarzmić*. **gr.: damadzo - tamować, poskramiać, kiełznać*
5. I całymi dniami i nocami był w górach i w grobowcach, krzycząc i raniąc siebie kamieniami. Hi 2,7-8; Prz 21,16; 1Krl 18,28
6. A gdy ujrzał z daleka Jezusa, przybiegł i oddał Mu pokłon, Mt 4,10; Łk 4,41; Dz 16,17
7. I krzyknął potężnym głosem, mówiąc: Dlaczego mnie tak traktujesz*, Jezusie, Synu Boga Najwyższego? Zaprzysięgam Cię na Boga, abyś mnie nie dręczył**! Mk 3,11; J 20,31
hebraizm: Co mnie i Tobie - por. Mt 8,29
***gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy kamieniem łupkowym celem sprawd. czyst. złota na podst. zabarwienia smugi w wyniku tarcia - stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, torturować, męczyć, zmagać się na morzu z wiatrem*
8. Albowiem mówił mu: Wyjdź, duchu nieczysty, z tego człowieka! Mk 1,25; Dz 16,18
9. I zapytał go: Jakie jest twoje imię? A *on* w odpowiedzi, rzekł: *Na* imię mi Legion, gdyż jest nas wielu. Łk 11,21
10. I bardzo Go prosił, aby ich nie odsyłał* z tej krainy. **lub: wygnał - por. Mt 10,40** Łk 11,24; Mk 3,22
11. A była tam u podnóża góry wielka trzoda wypasanych* świń, **dosł.: która jest wypasana*
12. I prosiły Go wszystkie te demony, mówiąc: Poślij* nas w te świnie, abyśmy w nie weszli. **gr.: pempo - polecić zaniesienie czegoś, wysłać*
13. I Jezus zaraz im pozwolił. I wyszły duchy nieczyste, i weszły w świnie; i ruszyła trzoda w dół urwiska w morze, a było ich około dwóch tysięcy; i potonęły w morzu. 1P 3,22
14. A ci, którzy paśli świnie, uciekli i oznajmili to w mieście i we wsiach*; i *ludzie* wyszli, aby ujrzeć to, co się stało. Kpł 11,7;
**lub: zagrodach* Pwt 14,8; Iz 65,4
15. I przyszli do Jezusa, i ujrzeli opętanego, tego, który miał legion* demonów, że siedzi i jest ubrany, i przy zdrowych zmysłach; i zlękli się. Iz 49,24; Kol 1,13; Łk 8,35
**łac.: legion - rzymska formacja wojskowa składająca się w czasach Augusta z 6826 ludzi (6100 piechurów i 726 konnych)*
16. A ci, którzy to widzieli, opowiedzieli* im, co się stało z opętanym *przez demony,* i o świniach. **gr.: diegeomai - w pełni relacjonować, opisać*
17. I zaczęli Go prosić, aby odszedł z ich granic. Hi 21,14; Dz 16,39; Łk 5,8
18. A gdy wstąpił do łodzi, prosił Go ten, który był opętany* *przez demony,* aby mógł z Nim być. **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32** Ps 116,12
19. Lecz Jezus nie pozwolił mu, ale powiedział do niego: Idź do swojego domu, do swoich, i oznajmij im, jak wiele PAN* *dla* ciebie uczynił i jak zmiłował się nad tobą.
**lub: Pan - tj. Jezus* Ps 66,16; Dz 22,15; 26,16
20. I odszedł, i zaczął rozgłaszać w Dziesięciogrodziu*, jak wiele uczynił mu Jezus; i dziwili się wszyscy. Mt 4,25; Łk 8,38; Dz 10,24
**gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną*
21. A gdy Jezus przeprawił się ponownie w łodzi na drugą stronę, zebrał się wokół Niego wielki tłum; a *On* był nad morzem.
22. I oto przyszedł jeden z przełożonych synagogi o imieniu Jair, i gdy Go ujrzał, przypadł do Jego stóp, Mt 9,18
23. I prosił Go bardzo*, mówiąc: Córeczka moja umiera; pójdź, włóż na nią ręce, aby została ocalona** i ożyła. Łk 4,38; Jk 5,14
**gr.: polys - wiele, bardzo; **gr.: sodzo - uzdrowić, zbawić, ocalić*
24. I poszedł z nim; i podążał za Nim wielki tłum, i napierali na Niego.

25. A *pewna* kobieta, która od dwunastu lat miała upływ* krwi, Kpł 15,25; Mt 9,20; Łk 8,43
**gr.: hrysis - upływ, wydzielina, stan nieczystości rytualnej*
26. I wiele wycierpiała* od licznych lekarzy, i wydała wszystko co miała, i nic jej nie pomogło, lecz *stan* jej raczej się pogorszył**.
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie,* Hi 13,4; Jr 8,22; Ps 108,12
*znosić niedolę, odczuwać; **dosł.: gorsze przyszedłszy*
27. *Ta* słysząc o Jezusie, podeszła z tyłu w tłumie i dotknęła Jego szaty*, Mk 6,56;
**gr.: himation - płaszcz, tunika, górna część szat* Mt 14,36
28. Mówiła bowiem: Jeśli tylko dotknę się Jego szaty, zostanę uzdrowiona*. Mt 9,20;
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* Mk 3,10; 6,55
29. I zaraz zaschło *źródło* upływu jej krwi, i poczuła *w* ciele, że jest uzdrowiona ze swojej choroby*. **gr.: mastiks - udręka, dolegliwość, plaga*
30. A Jezus zaraz odczuł* w sobie, że wyszła z Niego moc, obrócił się do tłumu i powiedział: Kto dotknął moich szat?
**gr.: epiginosko - dokładnie poznać, wiedzieć, upewnić się*
31. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Widzisz ten tłum cisnący się na Ciebie i mówisz: Kto mnie dotknął?
32. I spojrzał wokoło*, aby ujrzeć tę, która to uczyniła. **gr.: periblepo - rozglądać się, patrzeć wokół*
33. Ale kobieta z bojaźnią i z drżeniem, wiedząc, co się z nią stało, przyszła i upadła przed Nim, i powiedziała Mu całą prawdę.
34. A On jej powiedział: Córko! Wiara twoja uzdrowiła* cię, idź w pokoju i bądź uzdrowiona ze swojej choroby**. Ps 103,2; Mt 9,2;
gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić; **w. 29 Dz 14,9
35. Gdy On jeszcze *to* mówił, przyszli słudzy przełożonego synagogi, mówiąc: Córka twoja umarła, czemu jeszcze trudzisz nauczyciela?
36. Ale Jezus, skoro usłyszał to, co oni mówili, powiedział do przełożonego* synagogi: Nie bój się, tylko wierz! Joz 1,9; Jr 1,8; Mt 14,27
**gr.: archisynagogos - przewodniczący synagogi*
37. I nie pozwolił* nikomu iść ze sobą, tylko Piotrowi, Jakubowi i Janowi, bratu Jakuba.
gr.: afiemi - dopuścić - por. Mt 18,21 Łk 8,51; Mk 9,2
38. I przyszedł do domu przełożonego synagogi, i ujrzał tam zamęt, i wielu płaczących i głośno zawodzących*. **dosł.: a-la-la* J 11,19
39. A gdy wszedł, powiedział im: Czemu czynicie zgiełk* i płaczecie? Dziecko nie umarło, ale śpi. **gr.: thorybeo - hałasować, podnieść wrzawę*
40. I wyśmiewali się z Niego. A On usunął* wszystkich, wziął z sobą ojca i matkę dziecka i tych, którzy z Nim byli, i wszedł tam, gdzie było leżące dziecko. **gr.: ekballo - por. Mk 6,13**
41. I ujął rękę dziewczynki, mówiąc do niej: Talita kumi! Co się tłumaczy: Dziewczynko, mówię ci, wstań! Rz 4,17; J 5,25; 11,43
42. I zaraz dziewczynka powstała i chodziła, miała bowiem dwanaście lat. I zdumieli się* w wielkim zachwycie**. **lub: wprawić w podziw*
***gr.: ekstasis - zmiana stanu umysłu, ekstaza, uniesienie*
43. I przykazał im z naciskiem*, aby się o tym nikt nie dowiedział; powiedział też**, aby dano jej jeść. **dosł.: bardzo, wielokrotnie; **gr.: kai - i, też, a*

6 I wyszedł stamtąd. I przyszedł w swoje ojczyste* strony; a szli za Nim Jego uczniowie. **dosł.: do swojej ojczyzny tj. Galilei*
2. A gdy nadszedł sabat, zaczął nauczać w synagodze; a wielu słuchając tego, zdumiewało się, mówiąc: Skąd On to ma? I co to za mądrość, która została Mu dana, że się takie dzieła mocy* dzieją przez Jego ręce? J 6,42;
lub: cuda - por. w. 5 Mk 1,39; Dz 4,13
3. Czy to nie jest ów cieśla*, syn Marii, brat Jakuba i Józefa, i Judy, i Szymona? I czy siostry Jego, nie są tu, przy nas? I gorszyli** się z Jego powodu. Mt 13,55; Łk 4,22; J 6,42
**gr.: tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz*
gr.: skandalidzo - doprowadzić do zwątpienia, gorszyć - Mt 11,6
4. A Jezus powiedział do nich: Nigdzie prorok nie jest pozbawiony czci*, tylko w swojej ojczyźnie i wśród swoich krewnych, i w swoim domu. **lub: lekceważony, bez czci* Łk 4,24; J 4,44
5. I nie mógł tam uczynić żadnego dzieła mocy*; tylko na kilku chorych nałożył ręce i uzdrowił *ich*. **gr.: dynamis - siła, moc czynienia cudów*
6. I dziwił się z powodu ich niewiary; i obchodził okoliczne* miasteczka** nauczając.
**lub: wokół; **wioski* Iz 59,16; Mk 16,14; Rz 3,3
7. I przywołał do siebie dwunastu, zaczął ich rozsyłać: dwójkę po dwójce i dał im władzę* nad duchami nieczystymi. Mt 10,5;
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc* Łk 6,13; Dz 13,2
8. I nakazał im, aby nic nie brali na drogę, tylko laskę; ani torby, ani chleba, ani pieniędzy* w trzosie; Mt 10,9; Łk 10,4; 22,35
**gr.: chalkos - miedź, pieniądze miedziane, brąz, mosiądz*
9. Lecz by podwiązali sandały i nie wdziewali dwóch tunik*. **gr.: chiton - por. Mt 5,40** Rz 10,15
10. I mówił do nich: Do jakiegokolwiek domu wejdziecie, tam mieszkajcie, aż stamtąd wyjdziecie. Mt 10,11; Łk 9,4; Dz 16,5; 17,5

11. A ktokolwiek nie przyjąłby was, ani was nie wysłuchał, wyjdźcie stamtąd, strząśnijcie pył spod waszych stóp na świadectwo *przeciwko* nim. Zaprawdę* mówię wam: Lżej będzie w dzień sądu Sodomie i Gomorze, niż temu miastu. Łk 10,10; Dz 18,6; Hbr 10,26
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

12. A oni wyszli, głosząc, by *ludzie* się upamiętali*. Ez 18,30; Mt 4,17; Dz 2,38; 26,20; 2Kor 7,9
gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. 2P 3,9*

13. I wyrzucali* wiele demonów, i wielu chorych namaszczali oliwą, i ich uzdrawiali.
**gr.: ekballo - wyrzucić,* Wj 29,7.21; Jk 5,14; Hbr 1,9
wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

14. I usłyszał o Nim król Herod, albowiem Jego imię stało się znane* *wszystkim,* i powiedział: Jan Chrzciciel został wzbudzony z martwych i dlatego dzieła mocy** działają*** w Nim. **lub: jawne; **cuda; ***skutecznie działająca moc*

15. Inni mówili, że *to* jest Eliasz; *jeszcze* inni natomiast mówili, że *to* jest prorok lub jak jeden z proroków. Ml 3,23; Mk 8,28; J 6,14

16. Herod słysząc to, powiedział: To jest Jan, któremu ja ściąłem głowę. *To* on został wzbudzony z martwych.

17. Albowiem sam Herod posłał i pojmał Jana, i związał go w więzieniu z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, gdyż ją poślubił. Łk 3,19; Mt 4,20

18. Bo Jan mówił Herodowi: Nie wolno ci mieć żony swojego brata. Kpł 18,16; 20,21

19. A Herodiada odczuwała do niego niechęć i chciała go zabić, ale nie mogła;

20. Herod bowiem obawiał się Jana, wiedząc, że był to mąż sprawiedliwy i święty; i ochraniał go, a gdy go wysłuchał, wiele z *tego* czynił, a chętnie* go *też* słuchał. **lub: z przyjemnością*

21. I przyszedł odpowiedni dzień, kiedy Herod w swoje urodziny wyprawiał wieczerzę dla swoich dostojników i dla trybunów* *wojskowych*, i dla przedniejszych** *osób* z Galilei,
**gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca - tysiącznik* Rdz 40,20;
***lub: pierwszych, pierwszych rangą* Prz 31,4-5; 1P 4,3

22. A gdy weszła córka Herodiady i tańczyła, podobała się Herodowi i współspoczywającym *przy stole;* wtedy powiedział król dziewczynce: Proś* mnie, o co chcesz, a dam ci.
**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*

23. I przysiągł jej: O cokolwiek byś mnie prosiła, dam ci, aż do połowy mojego królestwa.

24. A ona wyszła i powiedziała swojej matce: O co mam poprosić? Ta natomiast powiedziała: O głowę Jana Chrzciciela.

25. A ona zaraz pośpiesznie wyszła do króla, i poprosiła, mówiąc: Chcę, abyś mi natychmiast dał na tacy głowę Jana Chrzciciela.

26. I król zasmucił się; ale ze względu na przysięgę i ze względu na współspoczywających* *przy stole,* nie chciał jej odmówić.
**gr.: synanakeimai - współspoczywać przy stole z kimś*

27. I król zaraz posłał żołnierza straży przybocznej*, i rozkazał przynieść jego głowę.
**łac. spekoulator - zwiadowca, wykonawca wyroków; kat*

28. A gdy on poszedł, ściął go w więzieniu i przyniósł jego głowę na tacy*, i dał ją dziewczynce, a dziewczynka dała ją swojej matce.
**gr.: pinaks - naczynie, talerz, półmisek* Mt 14,12; Dz 8,2

29. Gdy o tym usłyszeli jego uczniowie, przyszli i wzięli jego zwłoki, i położyli je w grobowcu*. **por. zwyczaj grzebania w J 19,39-42*

30. A apostołowie*, gdy przyszli do Jezusa, opowiedzieli Mu wszystko, co uczynili i czego nauczali. Łk 9,10; 10,17; Mt 27,57
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*

31. I powiedział im: Idźcie *tylko* wy sami na osobność, na ustronne miejsce i trochę odpocznijcie; bo wielu było tych, *którzy* przychodzili i odchodzili, tak że nie mieli *nawet* sposobności by zjeść. Mt 14,13; Mk 1,45; 3,20

32. I oddalili się łodzią na ustronne* miejsce na osobność. **gr.: eremos - puste, pustynne, opustoszałe*

33. A tłumy ujrzały ich, że odpłynęli*, i wielu poznało Go, i zbiegli się tam pieszo ze wszystkich miast, i wyprzedzili ich, zgromadzając się przy Nim. **dosł.: odchodzących* Mt 15,29; J 6,2

34. A gdy Jezus wyszedł, ujrzał wielki tłum i zlitował* się nad nimi, albowiem byli jak owce nie mające pasterza; i zaczął ich nauczać wielu *rzeczy.* Lb 27,17; Mt 14,14; 15,32
**gr.: splanchnidzomai - być głęboko poruszony, zdjęty litością*

35. I gdy już nastała późna godzina, zbliżyli się do Niego Jego uczniowie i powiedzieli: To miejsce jest odludne i godzina już późna.

36. Rozpuść* ich, aby poszli do okolicznych wsi i miasteczek i kupili sobie chleba, bo nie mają *nic,* co mogliby zjeść. Łk 9,12
**gr.: apolyo - uwolnić, opuścić, rozwiązać (małżeństwo)*

37. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Wy dajcie im jeść. I powiedzieli do Niego: Czy mamy pójść i kupić chlebów za dwieście denarów*, i dać im jeść? Lb 11,13; Mt 15,33; J 6,7
denar - „zawierający 10 asów" - 2,436 g srebra - por. J 6,7

38. A On powiedział im: Ile macie chlebów? Idźcie i zobaczcie. A oni dowiedzieli* się i powiedzieli: Pięć i dwie ryby. 2Krl 4,2; Mk 8,5;
**gr.: ginosko - poznać, wiedzieć, zrozumieć* Mt 15,34

39. I kazał im posadzić wszystkich, grupa za grupą, na zielonej trawie. 1Kor 14,33.40

40. I usiedli, gromada za gromadą, po stu i po pięćdziesięciu. Mt 15,35; Mk 8,6

41. A wziął te pięć chlebów i dwie ryby, spojrzał w niebo, błogosławił*; i łamał chleby, i dawał swoim uczniom, aby kładli przed nich; i owe dwie ryby rozdzielił między wszystkich.
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*

42. I zjedli wszyscy, i zostali nasyceni.

43. I zebrali pełnych dwanaście koszy kawałków *chleba,* a także z ryb. Ef 3,20

44. A tych, którzy jedli chleby, było około* pięciu tysięcy mężów. **brak w mss Byz*

45. I zaraz przymusił* swoich uczniów, aby weszli do łodzi i wyprzedzili Go *kierując się* na drugą stronę do Betsaidy, aż On rozpuści tłum. **gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać - por. Mt 14,22**

46. A gdy się pożegnał* *z nimi,* odszedł na górę, *aby* się modlić. Mk 1,35; Mt 14,23; 1P 2,21
**gr.: apotassomai - rozstać się, pożegnać, porzucić*

47. A gdy nastał wieczór, łódź była na środku* morza, a On sam na lądzie,
**J. Galilejskie - szer. 11,6 km, dł. 20 km, środek ok. 5,8 km*

48. I widział, że zmęczyli się, wiosłując, bo mieli przeciwny wiatr; i około czwartej straży nocnej przyszedł do nich, idąc po morzu, a chciał przejść obok nich. J 1,13; 6,20

49. Ale oni, gdy Go ujrzeli idącego po morzu, mniemali, że to zjawa, i krzyknęli, Łk 24,37

50. Gdyż wszyscy Go widzieli i zaniepokoili* się. Lecz On zaraz przemówił do nich i powiedział im: Odwagi**, ja jestem, nie bójcie się! **lub: byli poruszeni, zlękli się; **miejcie ufność, śmiałość*

51. I wszedł do nich do łodzi, i ustał wiatr; a oni byli wewnątrz* siebie niezwykle zdumieni i zdziwieni**. **dosł.: w sobie* Łk 8,24; Mk 7,37
***gr.: thaumadzo - dziwić się, zdumiewać, podziwiać*

52. Bo nie pojęli* *cudu* z chlebami, gdyż serce ich było skamieniałe**. Łk 24,25; Mk 8,17
**lub: zrozumieli; **gr.: poros - twardszy od marmuru*

53. A gdy przeprawili się, przypłynęli do ziemi Genezaret i przycumowali do brzegu.

54. A gdy wyszli z łodzi, zaraz Go rozpoznano,

55. I obiegli całą okoliczną krainę, zaczęli znosić na posłaniach tych, którzy się mieli źle, tam gdzie usłyszeli, że jest.

56. I gdziekolwiek wchodził do wiosek lub do miast, *czy* na polach, czy na rynkach, kładli chorych i prosili Go, aby mogli dotknąć choćby frędzla* Jego szaty; a** ci**, którzy Go dotknęli, byli uzdrawiani***. Dz 5,15; Łk 6,19
**hebr. cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przyp. o Prawie*
***gr.: kai osoi an - a ilukolwiek; ***gr.: sodzo - por. Mk 3,4**

7 I zgromadzili się wokół Niego faryzeusze* i niektórzy z uczonych w Piśmie, którzy przyszli z Jerozolimy; Mk 8,1; Łk 5,17; 11,53
aram.: etym.- oddzielony, czł. stronnictwa religijnego - Mt 9,14

2. A widząc, że niektórzy z Jego uczniów jedzą chleb skalanymi*, to jest nieobmytymi rękami, ganili** *to.* Kpł 11,8; Mt 15,1; 23,23
**tj. nieczystymi w rozumieniu faryzeuszów; **oskarżali, winili*

3. Albowiem faryzeusze i wszyscy Żydzi nie jedzą, gdy nie obmyją pięścią* rąk, gdyż zachowują tradycję starszych. Dn 6,4;
**tj. pocieranie jednej ręki aż do łokcia zaciśniętą pięścią drugiej ręki* Mt 15,2; Ga 1,4; 1P 1,18

4. I gdy *wrócą* z rynku, nie jedzą, jeśli się nie zanurzą*; i jest jeszcze wiele innych *przepisów* jakie przyjęli, i których się trzymają, *takich jak:* obmywanie kubków i dzbanków, i naczyń z miedzi, i posłań. J 3,25; Kol 2,8
**gr.: baptidzo - tj. dokonują rytualnego zanurzenia*

5. Potem pytali Go faryzeusze i uczeni w Piśmie: Dlaczego Twoi uczniowie nie postępują według tradycji* starszych, ale jedzą chleb nieobmytymi rękami? Dz 21,24; Kol 2,21-23
**gr.: paradosis - ustny przekaz, treść nauczania, zasady*

6. On natomiast w odpowiedzi, rzekł im: Dobrze prorokował Izajasz o was obłudnikach, tak jak jest napisane: Lud ten szanuje* mnie wargami, ale serce ich daleko jest ode mnie;
**gr.: tima - poważać, czcić, mieć wartość* Iz 29,13

7. Lecz próżno mnie czczą*, nauczając nauk, *które są* przykazaniami ludzi. Ml 3,14; Jk 1,26
**gr.: sebomai - oddawać cześć boską, wielbić*

8. Porzuciliście bowiem przykazanie Boże, a trzymacie się tradycji ludzi, obmywacie* dzbanki i kubki, i czynicie wiele innych tym podobnych rzeczy. **lub: zanurzacie - gr.: baptismos*

9. I mówił im: Pięknie* unieważniacie przykazanie Boże, abyście mogli zachować swoją tradycję. Ps 119,126; Iz 24,5; Jr 44,16
**gr.: kalos - piękny, szlachetny, cenny, całkowity - tu: ironicznie*

10. Bo Mojżesz powiedział: Czcij ojca twojego i matkę twoją, a: Kto złorzeczy ojcu albo matce, niech poniesie* śmierć. Pwt 5,16;
**hebraizm - niech śmiercią umrze* Kpł 20,9; Prz 20,20

11. Wy natomiast mówicie: Jeśliby człowiek powiedział ojcu albo matce: Korban* – to znaczy: To, co miałbyś jako pomoc ode mnie jest darem ofiarnym. Mt 15,5; 23,18; 1Tm 5,4
**hebr.: korban - dar ofiarny lub święty skarbiec - Wj 21,17*
12. I już nie pozwalacie mu nic uczynić dla swojego ojca albo swojej matki,
13. Unieważniając* Słowo Boże swoją tradycją**, którą przekazaliście. I wiele tym podobnych *rzeczy* czynicie. Iz 8,20; Oz 8,12
**lub: anulując, pozbawiając władzy; **przekaz ustny, nauczanie*
14. I przywołał do siebie cały lud, mówiąc im: Słuchajcie mnie wszyscy i zrozumiejcie!
15. Nic, co z zewnątrz wchodzi do człowieka, nie może go zanieczyścić*; ale to, *co* wychodzi z niego, jest tym, *co* zanieczyszcza człowieka. Rz 14,14.17; Dz 10,14; Hbr 9,10
**gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać*
16. Jeśli ktoś ma uszy, *by* słyszeć, niech słucha! Mk 4,9.23; Mt 11,15; Obj 2,7
17. A gdy opuścił tłum i wszedł do domu, pytali Go Jego uczniowie o to podobieństwo.
18. I powiedział im: *To* i wy jesteście tak niepojętni? Czy nie rozumiecie, że wszystko, co z zewnątrz wchodzi do* człowieka, nie może go zanieczyścić? **lub: w*
19. Gdyż nie wchodzi do jego serca, ale do żołądka, i wychodzi do ustępu, oczyszczając wszystkie pokarmy.
20. I mówił dalej: To, co wychodzi z człowieka, to zanieczyszcza człowieka.
21. Albowiem z wnętrza, z serca ludzi wychodzą złe myśli*, cudzołóstwa, nierząd, morderstwa, Mt 12,34-37; Prz 4,23; Jr 17,9
**gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, roztrząsanie*
22. Kradzieże, chciwość, złość, zdrada*, bezwstyd**, zawiść***, bluźnierstwo, pycha, głupota. **lub: podstęp, fałsz, oszustwo* Mt 6,19; 1P 5,5; Ps 10,4
***lub: lubieżność; ***dosł.: złe oko - hebr. idiom - chciwość*
23. Wszystkie te złe *rzeczy* wychodzą z wnętrza i zanieczyszczają człowieka.
24. I gdy powstał, odszedł stamtąd w granice Tyru i Sydonu; i wszedł do domu, nie chcąc, aby ktoś się o tym dowiedział; lecz nie mógł* pozostać w ukryciu. Mt 9,28; 15,21; Iz 23,1
**gr.: dynamai - być w stanie, móc, być zdolnym do czegoś*
25. Usłyszała bowiem o Nim kobieta, której córeczka miała ducha nieczystego*, przyszła i przypadła do Jego stóp. Mt 15,22; Mk 5,22
**gr.: akataros - nieczysty, nieczysty w sensie rytualnym*
26. A ta kobieta była Greczynką, rodem z Syrofenicji*, i prosiła Go, aby wyrzucił demona z jej córki. J 12,20; Ga 3,28
**tj. mieszkanka Fenicji uznawanej za część Syrii*
27. Ale Jezus powiedział *do* niej: Pozwól niech najpierw zostaną nasycone dzieci*, bo niedobrze jest brać chleb dzieci* i rzucać szczeniętom. **por. Mt 9,2*** Mt 15,23-28; J 4,22; Ef 2,12
28. A ona odpowiedziała, mówiąc do Niego: Tak*, Panie! Jednak i szczenięta pod stołem jedzą okruchy z *chleba* dzieci**, Dz 11,17
gr.: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością; **por. Mt 2,21
29. I powiedział do niej: Ze względu na to słowo, idź, demon wyszedł z twojej córki.
30. I gdy odeszła do swojego domu, znalazła córkę leżącą na posłaniu, i wyszedł z niej demon. Mt 15,28; J 4,50; Dz 10,8; 1J 3,8
31. I gdy ponownie odszedł z granic Tyru i Sydonu, przyszedł nad Morze Galilejskie, przechodząc środkiem granic Dziesięciogrodu*.
gr.: Dekapol - region 10 miast przy granicy Syrii - por. Mk 5,20
32. I przyprowadzili do Niego głuchego, *który miał* trudności z mówieniem, i prosili Go, aby położył na niego rękę. Iz 29,18
33. I wziął go z tłumu na osobne *miejsce,* włożył palce swoje w jego uszy, splunął i dotknął jego języka; Mk 8,23; 2Krl 4,4
34. I spojrzał w niebo, westchnął* i powiedział do niego: Effata! To znaczy: Otwórz się!
**gr.: stenadzo - wzdychać ciężko, jęczeć* Łk 19,41; J 11,33
35. I zaraz otworzyły się jego uszy, i rozwiązały się więzy jego języka, i mówił poprawnie.
36. I przykazał im, aby nikomu o tym nie mówili. Ale im bardziej im przykazywał, tym bardziej to rozgłaszali, Mk 5,43; Ps 33,9
37. I byli ogromnie* zdumieni** i mówili: Dobrze wszystko uczynił, bo sprawia, że głusi słyszą, a niemi mówią. Mk 1,27; Dz 2,7; 3,10
**gr.: hyperperissos - aż nazbyt, niezmiernie, ponad miarę*
***gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12**

8 A w tych dniach, gdy tłum był wielki i nie mieli co jeść, przywołał Jezus swoich uczniów i powiedział im: Mt 15,32
2. Litуję* nad tym tłumem; bo już trzy dni pozostają** przy mnie, a nie mają co jeść.
**tu: tryb orzek. czas teraź.* Mt 9,36; Mk 1,41; Łk 7,13; Hbr 2,17
**gr.: splanchnidzomai - być głęboko wewnętrznie poruszonym, odczuwać litość, współczuć; **lub: trwać, trzymać się mocno*
3. I jeśli ich rozpuszczę głodnych do domu, zasłabną w drodze; niektórzy bowiem z nich przyszli z daleka. Ps 107,4; Iz 40,31

4. I odpowiedzieli Mu Jego uczniowie: W jaki sposób* ktoś tutaj, na pustkowiu** będzie mógł ich nasycić*** chlebem? Lb 11,21; J 6,7
**lub: skąd; **na pustyni; ***gr.: chortadzo - karmić, zaspokajać*
5. I spytał ich: Ile* macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem. **gr.: posos - ile, jak wiele, jak licznie*
6. I kazał ludowi spocząć na ziemi; i wziął siedem chlebów, i podziękował*, łamał i dawał swoim uczniom, aby kładli przed *nimi;* i położyli *je przed* tłumem. Mt 14,18; Łk 9,14
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
7. Mieli też kilka rybek. Błogosławił* i kazał je podawać. **gr.: eulogeo - por. Mk 6,41** J 21,8
8. I zjedli, i zostali nasyceni, i zebrali siedem koszów kawałków, które pozostały.
9. A było tych, *którzy* jedli, około czterech tysięcy; i rozpuścił ich.
10. I zaraz wstąpił do łodzi ze swoimi uczniami, i przybył w strony* Dalmanuty**.
**dosł.: części kraju pod osobną władzą; **lub: Magadanu - Mt 15,39*
11. I wyszli faryzeusze, i zaczęli z Nim rozprawiać*, poddając Go próbie** i żądając od Niego znaku z nieba. Wj 17,2; Łk 10,25; 1Kor 10,9
**lub: dyskutować; **gr.: peiradzo - kusić, doświadczać*
12. A On westchnął w swoim duchu i powiedział: Dlaczego to pokolenie szuka znaku? Zaprawdę* mówię wam: Nie** zostanie dany znak temu pokoleniu. Łk 11,29; Mt 12,39; 16,4
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary; **gr.: ei - w zdaniach wykrzyk. - jeśliby, oby, gdyby - „gdybyż temu pokoleniu mógłby być ...” lub w sensie: „Co (zrobicie), jeśli (nie) zostanie dany znak ...”*
13. I opuścił ich, wstąpił ponownie do łodzi i przeprawił się na drugą stronę.
14. A uczniowie* zapomnieli wziąć ze sobą chleba i mieli ze sobą w łodzi tylko jeden chleb. **brak w mss Byz* Mt 4,4; 16,5; Mk 2,26; J 6,11
15. I nakazał im, mówiąc: Patrzcie*, a przyglądajcie się uważnie** na zakwas faryzeuszów i zakwas Heroda. Prz 19,27; Łk 12,1
**lub: wpatrywać się, pilnować; **dostrzegać umysłem*
16. Wtedy rozprawiali* między sobą *o tym,* że nie mają chleba. **lub: rozważać, dyskutować*
17. Gdy Jezus to dostrzegł*, powiedział im: Dlaczego rozważacie, że nie macie chleba? Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie? Wasze serce jeszcze jest zatwardzone**?
**lub: poznał; **lub: kamienne* Mk 3,5; Hbr 4,13; Obj 2,23
18. Mając oczy, nie widzicie; i mając uszy, nie słuchacie; i nie pamiętacie? Rz 11,8; Iz 6,9
19. Ile *wówczas* zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy połamałem pięć chlebów dla pięciu tysięcy ludzi? Powiedzieli *do* Niego: Dwanaście. Mk 6,35-44
20. A ile zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy *połamałem* siedem *chlebów* dla czterech tysięcy *ludzi*? A *oni* powiedzieli: Siedem. 2Krl 4,43; Mk 8,1-9; Mt 15,34; Łk 9,17
21. I powiedział im: Jak *to nadal* nie rozumiecie*? **gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
22. I przyszedł do Betsaidy; i przyprowadzili* do Niego ślepego, prosząc, aby go dotknął. **lub: przynieśli* Mk 6,45; Mt 11,21; Łk 9,10
23. I ujął ślepego za rękę, wyprowadził go za miasteczko i plunął w jego oczy, nałożył* na niego ręce i pytał go, czy coś widzi.
**gr.: epitithiemi - położyć na (str. czynna), polecić (bierna)*
24. A on spojrzał w górę i powiedział: Widzę ludzi, *są* jak drzewa. Chodzą!
25. Potem ponownie nałożył ręce na jego oczy i uczynił, że znów widział i wrócił do zdrowia*; i wszystko widział wyraźnie.
**gr.: apokatistemi - przywrócić do stanu pierwotnego, uzdrowić* Mt 12,13; Łk 6,10; Dz 1,6; 1P 2,9
26. I odesłał go do jego domu, mówiąc: Nie wchodź ani do tego miasteczka, ani *o tym* nie mów nikomu z miasteczka*. Mt 9,30;
**lub: w wiosce* Mk 7,36; Mt 12,6
27. I wyszedł Jezus ze swoimi uczniami do miasteczek* *w pobliżu* Cezarei Filipowej, i pytał w drodze swoich uczniów, mówiąc im: Co mówią *o mnie* ludzie? Kim jestem?
**lub: wiosek* Mt 16,13-20; 22,42; Łk 9,18-20
28. A *oni* odpowiedzieli Mu: *Jedni,* że Janem Chrzcicielem, inni, że Eliaszem, a inni, że jednym z proroków. Mk 6,14; Mt 14,2; Łk 9,7
29. A On powiedział do nich: A wy mówicie, że kim jestem? A w odpowiedzi, Piotr rzekł Mu: Ty jesteś Mesjasz*. J 1,41; 4,42; 6,69; 11,27;
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony* Dz 8,37; 1J 5,1
30. I surowo napominał* ich, aby o Nim nikomu nie mówili. **gr.: epitimao - por. w. 32***
31. I zaczął ich nauczać, że Syn Człowieczy musi* wiele wycierpieć, i być odrzucony** przez starszych *ludu* i przez arcykapłanów, i przez uczonych w Piśmie; i być zabity, a po trzech dniach zmartwychwstać. Mt 16,27;
**gr.: dei - trzeba, jest konieczne, musieć* Mt 9,28; Mk 2,10; 10,45
***gr.: apodokimadzo - uznać za nienadające się, odrzucać, nie przyjmować, być niezaakceptowanym, być zdyskwalifikowany*
32. I mówił to otwarcie*, a Piotr wziął Go na stronę i zaczął Go surowo napominać**.
**gr.: paresia - mówić śmiało, otwarcie, z odwagą* Mt 16,22
***gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić*

33. A On odwrócił się, spojrzał na swoich uczniów i skarcił Piotra, mówiąc: Zejdź* mi z drogi**, przeciwniku***! Albowiem nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie.
**gr.: hypago - odejść, cofnąć się, wprowadzić pod* Mt 4,10;
***gr.: opiso - z tyłu, w tyle, (odchodzić) za kogoś, z powrotem*
****gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik* Łk 4,8

34. I przywołał tłum i swoich uczniów, i powiedział im: Kto chce iść za mną, niech się wyprze samego siebie i weźmie swój krzyż, i niech idzie* za mną. Mk 10,38; Mt 16,24; J 10,27
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

35. Albowiem kto chce uratować* swoją duszę**, straci ją; a kto straci swoją duszę ze względu na mnie i Ewangelię, ten ją uratuje*.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować* Mt 16,25; 10,39;
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość* Łk 9,24

36. Bo cóż pomoże człowiekowi, choćby cały świat pozyskał*, a dusza jego doznałaby straty? Ps 49,17; Mt 16,26; Łk 12,19
**gr.: kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać, uniknąć czegoś*

37. Albo co człowiek da w zamian za swoją duszę? Ps 49,7-10; 1P 1,18; J 13,37

38. Bo ktokolwiek wstydzi* się mnie i moich słów pośród tego cudzołożnego i grzesznego pokolenia, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, gdy przyjdzie w chwale swojego Ojca z aniołami świętymi. Mt 10,32; Łk 12,8
**gr.: epaischymomai - wstydzić się, zawstydzić, napawać wstydem*

9 I powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Niektórzy z tych, co tu stoją, nie zakosztują śmierci, aż ujrzą Królestwo Boże przychodzące w mocy. Łk 9,27

2. A po sześciu dniach wziął Jezus ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i wprowadził ich samych na wysoką górę na osobność, i został przemieniony* wobec nich. Mt 17,11; Łk 9,29
**gr.: metamorfo - zmienić się w inny kształt, przeobrazić*

3. A Jego szaty stały się lśniące, bardzo białe jak śnieg, *tak* jak żaden folusznik* na ziemi nie może wybielić. Mt 28,3
**tj. wytwórca i wybielacz płótna, greplarz, pilśniarz*

4. I ukazał się im Eliasz z Mojżeszem, rozmawiający* z Jezusem. **dosł.: byli wspólnie rozmaw.*

5. I Piotr odezwał się, i powiedział Jezusowi: Rabbi*! Dobrze nam tu być; zróbmy *więc* trzy namioty: jeden *dla* Ciebie**, i jeden *dla* Mojżesza, i jeden *dla* Eliasza. J 14,8; Obj 22,3; Flp 1,23
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu; **dosł.: Tobie*

6. Nie wiedział bowiem, co ma powiedzieć; bo byli bardzo przestraszeni. Mk 16,5; Obj 1,17

7. I powstał obłok, który ich zacienił; a z obłoku rozległ* się głos, mówiący: Ten jest moim umiłowanym Synem, Jego słuchajcie**.
**dosł.: przyszedł, dotarł* Wj 40,34; Łk 9,34; Mk 1,11
***gr.: akouo - słyszeć, rozumieć, być posłusznym - por. 1J 4,5**

8. I nagle*, gdy rozejrzeli się wokół, już nikogo nie zobaczyli, *był* z nimi tylko sam Jezus.
**gr.: eksapina - nagle, niespodziewanie* J 3,30; Kol 3,11

9. A gdy zstępowali z góry, przykazał im, aby nikomu nie opowiadali *o tym,* co zobaczyli, dopóki* Syn Człowieczy nie powstanie z martwych. **gr.: ei me - por. Mt 16,4*** Mt 17,9; Mk 8,31

10. I zachowali* to słowo**, rozprawiając między sobą: Co *to* jest powstanie z martwych?
**gr.: krateo - objąć w posiadanie, władać; **gr.: logos - słowo, sprawa, rzecz - inni: zachowali ten nakaz między sobą* J 16,17

11. Pytali Go też, mówiąc: *Dlaczego* uczeni w Piśmie* mówią, że najpierw musi przyjść Eliasz? Ml 3,23-33; Mt 11,14; Mk 8,28
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*

12. A On w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz wprawdzie przyszedł najpierw i wszystko naprawia*; lecz o Synu Człowieczym jest napisane, że wiele wycierpiał i został uznany za nic**. **gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego; **gr.: eksoudenoo - mieć za nic, traktować z pogardą*

13. Lecz mówię wam, że Eliasz *już* przyszedł, i uczynili mu co* chcieli, tak jak o nim jest napisane. **dosł.: ile, jak wiele* Mt 11,14; 17,12; Łk 1,17

14. A gdy przyszedł do uczniów, ujrzał wielki tłum wokół nich i uczonych w Piśmie, którzy spierali się* z nimi. Mt 17,14; Mk 11,28
**gr.: sydzeteo - rozprawiać, dyskutować, badać wspólnie*

15. A zaraz ujrzał Go cały tłum, zdumiał się i przybiegł, pozdrawiając* Go.
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*

16. I zapytał uczonych w Piśmie: Czemu prowadzicie z nimi spór?

17. A w odpowiedzi, ktoś z tłumu rzekł: Nauczycielu! Przyprowadziłem* do Ciebie swojego syna, który ma ducha niemego.
**lub: przyniosłem* J 4,47; Mt 12,22; Łk 11,14

18. I kiedy go pochwyci, rzuca nim, a *on* pieni się, zgrzyta zębami i drętwieje; mówiłem Twoim uczniom, aby go wyrzucili, a nie mogli*. **gr.: ischyo - być silnym, mieć moc, być dobrego zdrowia*

19. A On w odpowiedzi, rzekł mu: O niewierne* pokolenie! Jak długo przy was będę? I jak długo będę was znosić? Przyprowadźcie go do mnie. Mt 17,17; Mk 16,14
**gr.: apistos - bez wiary, zdradziecki, ktoś komu nie można zaufać*

20. I przyprowadzili go do Niego; a gdy duch* Go ujrzał, zaraz nim szarpnął, a on gdy upadł na ziemię, tarzał się z pianą *na ustach.*
**gr.: pneuma - duch, istota; tu: byt duchowy wrogi Bogu*
21. I spytał jego ojca: *Od* jakiego czasu to się z nim dzieje*? A on powiedział: Od dzieciństwa, **lub: to mu się stało* Mk 5,25; Łk 8,43; J 5,5
22. I wiele razy rzucał go i w ogień, i w wodę, żeby go zgubić; ale jeżeli coś możesz, ratuj nas i zlituj* się nad nami. Mk 1,40;
**lub: być poruszonym wewnątrz, współczującym* Łk 7,13
23. Jezus więc powiedział do niego: Jeżeli możesz uwierzyć; wszystko *jest* możliwe *dla* wierzącego. Mt 21,21
24. I zaraz* ojciec chłopca zawołał i powiedział ze łzami: Wierzę, Panie! Pomóż mojemu niedowiarstwu**. Łk 17,5; 2Kor 2,4
**lub: natychmiast, niezwłocznie; **niewierze, braku ufności*
25. A Jezus widząc, że lud zbiega się, zgromił* ducha nieczystego, mówiąc do niego: Duchu niemy i głuchy! Ja ci rozkazuję**, wyjdź z niego i już więcej w niego nie wchodź.
gr.: eptimao - skarcić - por. Mk 8,32; **por. Łk 8,25** Mk 1,25
26. I krzyknął, i mocno go szarpnął, i wyszedł z niego; a *chłopiec* stał się jakby martwy, tak że wielu mówiło, że umarł.
27. Ale Jezus ujął go za rękę *i* podniósł go*; a on wstał. **lub: wzbudził, przywrócił do świadomości*
28. I gdy On wszedł do domu, pytali Go na osobności Jego uczniowie: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić?
29. I powiedział im: Ten rodzaj inaczej wyjść nie może, jak tylko w* modlitwie i poście.
**lub: przez modlitwę i post* 1Krl 17,20-22; Mt 17,21
30. I wyszli stamtąd, i przechodzili przez Galileę; a nie chciał*, aby ktoś *o tym* wiedział.
**gr.: thelo - chcieć, pragnąć, mieć wolę, kochać, rozkoszować*
31. Albowiem nauczał swoich uczniów i mówił im: Syn Człowieczy będzie* wydany w ręce ludzi, i zabiją Go; a gdy będzie zabity, trzeciego dnia zmartwychwstanie. Mk 2,10;
**dosł.: jest* Mk 2,28; 8,31.38; 10,45
32. Lecz oni nie rozumieli* tego słowa, a bali się Go pytać. Łk 9,45
**gr.: agnoeo - być nieświadomym, nie wiedzieć, nie rozumieć*
33. I przyszedł do Kafarnaum, a będąc w domu, pytał ich: O czym rozprawialiście między sobą w drodze? Mt 18,1-5
34. Lecz oni milczeli; bo w drodze rozprawiali między sobą, który z nich jest większy*.
**gr.: meidzon -możliwy sens: największy*
35. I gdy usiadł, zawołał dwunastu i mówił im: Jeśli ktoś chce być pierwszy, *niech* będzie ze wszystkich ostatni i sługą* wszystkich.
**gr.: diakonos - sługa wykonujący polecenia innych* Mk 10,42
36. A *następnie* wziął dziecię, postawił je pośrodku nich, wziął je w ramiona i powiedział im: Mk 10,16; Mt 18,2; Łk 2,28
37. Jeśli ktoś przyjąłby* jedno z takich dzieciątek w moim imieniu, mnie przyjmuje; a jeśli ktoś przyjąłby mnie, nie mnie by przyjął, ale Tego, który mnie posłał. Mt 10,40; Łk 9,48
**gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie, radośnie*
38. A w odpowiedzi, Jan rzekł do Niego: Nauczycielu! Zobaczyliśmy kogoś, kto w Twoim imieniu* wyganiał demony, a nie chodzi** z nami, i zabroniliśmy mu, gdyż nie chodzi z nami. **por. J 20,31*** Łk 9,49-50; Jk 4,3; Mt 26,39
***gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
39. Ale Jezus powiedział: Nie zabraniajcie* mu; albowiem nie ma nikogo, kto by czynił dzieła mocy w moim imieniu, *a potem* mógł zaraz o mnie mówić źle, 1Kor 12,3; Flp 1,18; J 13,37
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, utrudniać, zabraniać*
40. Kto bowiem nie jest przeciwko nam*, jest za nami. **w mss Byz - wam* Mt 12,30; Łk 11,23
41. Bo ktokolwiek napoiłby was kubkiem wody w moim imieniu, dlatego że należycie* *do* Mesjasza, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty**. Mt 10,42; Rz 12,10; Jk 4,5
**dosł.: jesteście; **gr.: misthos - zapłata za pracę, nagroda*
42. A kto byłby powodem upadku* jednego z tych małych, którzy wierzą we mnie, lepiej** by mu było, aby zawieszono kamień młyński wokół jego szyi i wrzucono go w morze.
gr.: skandalidzo - gorszyć, powodować upadek - por. J 16,1
***gr.: kalos - pięknie, dobrze, szlachetnie* Mt 18,6; Łk 17,1
43. I jeśli twoja ręka jest powodem do upadku, odetnij* ją; lepiej jest tobie wejść kalekim do życia, niż mając dwie ręce, odejść do Gehenny, w ogień nieugaszony, Mt 5,29;
**gr.: apokapto - odciąć, odrąbać, amputować* Kol 3,5
44. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony* Iz 66,24
45. I jeśli twoja stopa jest powodem do upadku, odetnij ją; lepiej jest tobie wejść kulawym do życia, niż mając dwie stopy, zostać wrzuconym do Gehenny*, w ogień nieugaszony, **dolina Hinnom ciągnąca się po południowej stronie Jerozolimy - symbol wiecznego potępienia* Obj 14,10
46. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony* Iz 66,24

47. I jeśli twoje oko jest powodem do upadku, wyłup* je; lepiej tobie jest wejść do Królestwa Bożego jednookim, niż mając dwoje oczu, zostać wrzuconym w ogień Gehenny,
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać* Mt 5,22
48. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony*
49. Każdy bowiem zostanie ogniem osolony, i każda ofiara zostanie osolona solą.
Kpł 2,13; Ez 43,24; Ezd 6,9; Łk 14,34
50. Dobra* jest sól; jeśli jednak sól stanie się niesłona, czym ją przyprawicie? Miejcie sól w sobie samych i zachowajcie pokój między sobą. **gr.: kalos - por. w. 42*** Hi 6,6; Mt 5,13; Kol 4,6

10 I oddalił* się stamtąd, przyszedł w granice Judei na drugą stronę Jordanu; i ponownie zszedł się do Niego lud, i jak miał w zwyczaju, ponownie ich nauczał.
**gr.: anistemi - powstać z pozycji leżącej, odchodzić* Mt 19,1
2. I przystąpili faryzeusze, *a* wystawiając Go na próbę*, spytali Go: Czy wolno mężowi oddalić** żonę? Mt 19,3; Rz 7,1-3; 1Kor 7,10-11
lub: kusić, doświadczać; **gr.: apolyo - opuścić - por. w. 12
3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Co wam przykazał* Mojżesz? **lub: rozkazał*
4. A oni powiedzieli: Mojżesz pozwolił napisać zwój* rozwodowy** i ją oddalić. Pwt 24,1
**lub: dokument, list; **gr.: apostasion - odejście, porzucenie*
5. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Z powodu zatwardziałości waszego serca napisał wam to przykazanie;
6. Jednak od początku stworzenia Bóg uczynił ich mężczyzną i kobietą. Rdz 1,27; 5,2
7. Z tego powodu opuści człowiek swojego ojca i matkę i zostanie połączony ze swoją żoną, Rdz 2,24; Ef 5,31; Mt 19,5
8. I będą ci dwoje jednym ciałem*. A tak już nie są dwoje, ale jedno ciało. 1Kor 6,16
**dosł.: ku lub dla jednego ciała, w jednym ciele*
9. Co więc Bóg złączył, człowiek niech nie rozłącza*. **gr.: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić*
10. A w domu uczniowie Jego ponownie pytali* Go o to samo. **gr.: eperateo - wypytywać, radzić*
11. I powiedział im: Kto oddali* swoją żonę i pojmie inną, cudzołoży względem** niej;
**gr.: apolyo - w. 12*; **lub: przeciwko, wobec* Mt 19,9; Łk 16,18
12. I jeśliby kobieta opuściła* swojego męża i została poślubiona *przez* innego, cudzołoży. **gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić*
13. I przynoszono do Niego dzieciątka, aby je dotknął; ale uczniowie surowo napominali* *tych, którzy je* przynosili. Łk 18,15
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, gromić*
14. A Jezus widząc to, oburzył* się i powiedział im: Pozwólcie dzieciątkom przychodzić do mnie, i nie zabraniajcie im; bo takich jest Królestwo Boże. Mt 19,13
**gr.: aganakteo - być wzburzonym, niezadowolonym, gniewać się*
15. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dziecię, nie wejdzie do niego. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*
16. I brał je na swoje ramiona, błogosławił*, kładąc na nie ręce. Rdz 27,15; Mt 19,15; Hbr 7,7
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*
17. A gdy On wyruszał w drogę, podbiegł ktoś i upadł *przed* Nim na kolana, pytając Go: Nauczycielu* dobry! Co mam czynić, aby odziedziczyć życie wieczne? Mt 19,16; Dz 2,37
gr.: didaskalos - nauczyciel lub ten, który poucza - Mk 4,1
18. Ale Jezus powiedział mu: Dlaczego nazywasz mnie dobrym*? Nikt nie jest dobry, tylko** jeden – Bóg. Pwt 32,4; Ps 25,8; 34,9; Rz 3,10
gr.: agathos - dobry, dobry z natury, prawy; **gr.: ei me - Mt 16,4*
19. Znasz przykazania: nie cudzołóż, nie morduj, nie kradnij, nie składaj fałszywego świadectwa, nie ograbiaj* *innych,* czcij** swojego ojca i matkę. Wj 20,12-16; Kpł 19,13; 1Tes 4,6
**lub: rabować, plądrować; **gr.: timao - szanować, poważać*
20. A on w odpowiedzi, rzekł do Niego: Nauczycielu! Tego wszystkiego przestrzegałem* od swojej młodości. Łk 18,11; Jk 2,10
**gr.: fylasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać*
21. A Jezus, przypatrzył się mu, umiłował* go i powiedział do niego: Jednego ci brakuje: Odejdź**, sprzedaj co*** masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie, i przyjdź, wziąwszy krzyż, podążaj za mną. Mk 8,34;
**gr.: agapao - Mt 22,39*; **lub: idź; ***dosł.: ile, jak wiele* Łk 9,23
22. A on sposępniał na to słowo i odszedł zasmucony*, miał bowiem wiele posiadłości.
**dosł.: będąc zasmucanym* Łk 8,23; Mk 6,20; 2Tm 4,10
23. A Jezus spojrzał wokoło, mówiąc do swoich uczniów: Jak trudno będzie tym, którzy mają bogactwa*, wejść do Królestwa Bożego!
**gr.: chrema - rzecz potrzebna, użyteczna, pieniądze, majątek*
24. Lecz uczniowie byli zdumieni* z powodu Jego słów. A Jezus, ponownie w odpowiedzi, rzekł *im:* Dzieci, jak trudno** tym, co pokładają ufność w bogactwie, wejść do Królestwa Bożego. **gr.: thambeo - zdumiewać się, przerażać*
***gr.: dyskolos - trudno, ciężko, z trudnością*

25. Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego. Jr 13,23; Mt 19,24; Łk 18,25
**gr.: trymalias rafidos - szczelina, szpara igły (do szycia)*

26. A *oni tym* bardziej byli zaniepokojeni*, mówiąc do siebie: Kto może być zbawiony?
gr.: ekplesso - wyprowadzić z równowagi, przejąć się - Dz 13,12

27. A Jezus spojrzał na nich uważnie, mówiąc: U ludzi to niemożliwe*, ale nie u Boga; u Boga bowiem wszystko jest możliwe. **gr.: adynatos - niezdolność do czegoś, słabość* Rdz 18,14; Mt 19,26

28. I *wtedy* Piotr zaczął mówić *do* Niego: Oto my wszystko opuściliśmy* i poszliśmy za Tobą. **gr.: afiemi - odsyłać, oddalić, przebaczyć* Mt 19,27; Łk 14,33

29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam: Nie ma takiego, kto opuściłby dom, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo pole dla** mnie i dla** Ewangelii,
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* 1Kor 9,23; Obj 2,3;
***lub: ze względu na, z powodu* Mt 10,18; Mk 8,35; Hbr 11,24

30. A nie otrzymał teraz w tym czasie stokrotnie tyle domów i braci, i sióstr, i matek, i dzieci, i pól, wśród prześladowań, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. Mt 5,11

31. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi. Mt 8,11; Łk 7,29; Dz 13,46

32. Kiedy byli w drodze, zmierzając* do Jerozolimy, a Jezus szedł przed nimi, zdumiewali się, a idąc za Nim, *odczuwali* lęk. I ponownie wziął ze sobą dwunastu, zaczął im mówić o tym, co ma Go spotkać: Mk 8,31
**dosł.: iść do góry, wspinać się - Jerozolima leży na górze*

33. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie, i skażą* Go na śmierć, i wydadzą Go poganom. **lub: osądzą*

34. I będą z Niego szydzić*, i Go ubiczują, i będą pluć na Niego, i Go zabiją; a trzeciego dnia powstanie *z martwych*. Mk 14,65;
**gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić* Ps 22,6; Iz 53,3

35. I podeszli do Niego Jakub i Jan, synowie Zebedeusza, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy, abyś uczynił nam to, o co byśmy Cię poprosili. Mt 20,20; Mk 1,19; 5,37; 9,2

36. A On powiedział im: Co chcecie, abym wam uczynił? 1Krl 3,5; Mk 10,51; Mt 25,31; Łk 24,26

37. A oni powiedzieli Mu: Daj nam, abyśmy siedzieli w chwale* Twojej jeden po Twojej prawej stronie, a drugi po Twojej lewej stronie. **gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor*

38. A Jezus powiedział im: Nie wiecie, o co prosicie. Czy możecie pić kielich, który ja piję, i chrztem*, którym ja jestem chrzczony, być ochrzczeni? Mk 14,36; Łk 12,50; J 18,11; Rz 8,26
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11

39. A *oni* powiedzieli Mu: Możemy. A Jezus powiedział im: Istotnie*, kielich, który ja piję, wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, zostaniecie ochrzczeni; Dz 12,2;
**gr.: men - part. wzmac.: istotnie, prawdziwie* J 13,37

40. Lecz nie moją *sprawą* jest dać *wam* usiąść po mojej prawej stronie i po mojej lewej stronie; *lecz będzie to* dane tym, dla których jest *to* przygotowane. Mt 20,23

41. A gdy usłyszało to dziesięciu, zaczęli się oburzać* na Jakuba i na Jana. **por. Mt 20,24**

42. Ale Jezus przywołał ich *do siebie,* mówiąc im: Wiecie, że *ci, którym* wydaje się, że przewodzą narodom, panują nad nimi, a wielcy wśród nich okazują swą władzę.

43. Nie tak będzie między wami; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim między wami, będzie* waszym sługą**; Mk 9,35; J 8,36; Rz 12,2
**tryb orzekający; **gr.: diakonos - sługa, wykonujący polecenia*

44. A ktokolwiek z was chciałby być pierwszy, będzie niewolnikiem* wszystkich.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

45. Bo i Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, ale aby służył, i aby dał życie* swoje na okup za** wielu. Mt 20,28; Iz 53,10-12
**gr.: psyche - życie, dusza, osoba; **gr.: anti - w miejsce*

46. I przyszli do Jerycha; a gdy wychodził z Jerycha*, On i Jego uczniowie, i znaczny tłum *ludzi,* oto ślepy, Bartymeusz, syn Tymeusza, siedział przy drodze żebrząc. Mt 20,29;
**tj. przechodził ze starego do nowego Jerycha* Łk 18,35

47. A gdy usłyszał, że to idzie Jezus Nazarejczyk, zaczął wołać*, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj** się nade mną! Mt 20,31;
**lub: krzyczeć; **zlituj* Łk 18,39; J 7,47; Dz 6,14; 13,22

48. I wielu napominało go surowo, aby milczał; a on tym* bardziej wołał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną! **dosł.: o wiele*

49. I Jezus stanął, i kazał go zawołać. I zawołali ślepego, mówiąc mu: Ufaj*, wstań, woła cię. **lub: odwagi, śmiało - por. Mt 9,2** Flp 3,7; Hbr 12,1

50. A on zrzucił swój płaszcz, wstał i przyszedł do Jezusa. Łk 7,4; Mt 14,29; J 19,39

51. I Jezus odpowiadając, rzekł do niego: Co chcesz, abym ci uczynił? A ślepy powiedział mu: Rabbuni*! Bym przejrzał. **por. J 20,16**

52. A Jezus powiedział mu: Idź, wiara twoja uzdrowiła* cię. I zaraz przejrzał, i towarzyszył Jezusowi w drodze. Mk 5,34; Mt 9,22
**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*

11 A gdy przybliżyli się do Jerozolimy, do Betfage i Betanii pod* Górą Oliwną, posłał dwóch swoich uczniów,
**lub: ku, w pobliżu, koło* Mt 21,1; Łk 19,29

2. I powiedział im: Idźcie* do miasteczka, *leżącego* naprzeciw was, a zaraz gdy wejdziecie do niego, znajdziecie oślę uwiązane, na którym nikt z ludzi *jeszcze* nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie. **lub: oddalcie się*

3. A jeśliby ktoś powiedział wam: Co czynicie? Powiedzcie, że Pan je potrzebuje* i zaraz je tu odeśle. Łk 19,34; Mt 21,2
**zwyczaj zwany „angaria" pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów*

4. Odeszli więc i znaleźli oślę uwiązane u drzwi, *na* zewnątrz przy ulicy, i je odwiązali.

5. A niektórzy z tych, co tam stali, mówili: Co czynicie, odwiązując to oślę?

6. A oni im powiedzieli tak, jak im rozkazał Jezus. I pozwolili im.

7. I przyprowadzili oślę do Jezusa, i zarzucili na nie swoje szaty; a On usiadł na nim.

8. A wielu słało swoje szaty na drodze; inni natomiast ścinali na drodze gałązki odcięte z drzew. Za 9,9; Kpł 23,40

9. A ci, którzy Go poprzedzali i ci, co podążali *za Nim*, wołali, mówiąc: Hosanna*! Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA!
**hebr.: Hosanna - okrzyk: zbaw teraz, ratuj nas, bądź nam życzliwy* Ps 118,26; Łk 19,37; Mt 21,9

10. Błogosławione* jest, nadchodzące w imieniu PANA, Królestwo naszego ojca Dawida! Hosanna na wysokościach!
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo*

11. I Jezus wjechał do Jerozolimy, i wszedł do świątyni, i obejrzał wszystko; a że była już wieczorna godzina, wyszedł z dwunastoma do Betanii. Mt 21,17; J 8,1; Łk 24,50

12. Następnego dnia, gdy wyszli z Betanii*, poczuł głód. **aram.: Bethania - dom fig* Mt 21,18

13. I ujrzał z daleka figowca mającego liście, podszedł zatem zobaczyć, czy na nim czegoś nie znajdzie; i podszedł do niego, jednak nic nie znalazł, tylko liście; bo to nie był czas na figi. Łk 13,6-11

14. I Jezus odezwał* się do niego, mówiąc: Oby nikt na wieki** z ciebie nie zjadł owocu. I słyszeli to Jego uczniowie. Obj 22,11;
**dosł.: w odpowiedzi; **na wiek - l.poj* Iz 5,5; Mt 3,10; 7,19

15. I przyszli do Jerozolimy; a gdy Jezus wszedł do świątyni, zaczął wyrzucać sprzedających i kupujących w świątyni, i poprzewracał stoły tych, co wymieniali pieniądze*, i stoły tych, co sprzedawali gołębie;
**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety* Pwt 14,24-26; Mt 21,12; Łk 19,45

16. I nie dopuszczał, żeby ktoś przeniósł naczynie przez świątynię.

17. I nauczał, mówiąc im: *Czy* nie jest napisane: Dom mój zostanie nazwany domem modlitwy przez wszystkie narody? A wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników*.
gr.: lestes - bandytów - por. Mk 14,48 Jr 7,11; Mt 21,13; Łk 19,46

18. A słyszeli *to* uczeni w Piśmie i arcykapłani, i szukali *sposobu*, jakby Go zgubić; albowiem bali się Go, dlatego że cały tłum zdumiewał* się nad Jego nauką. Łk 19,47; J 7,46
gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12

19. A gdy nadszedł wieczór, wyszli z miasta.

20. A rano przechodząc obok tego figowca, ujrzeli, że usechł od korzeni.

21. I przypomniał to sobie Piotr, i mówi do Niego: Rabbi*! Oto figowiec, który przekląłeś, usechł. **z hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu*

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Miejcie wiarę *w* Boga. Ps 62,8; Kol 2,12; 1J 5,10

23. Zaprawdę bowiem mówię wam, że ktokolwiek powiedziałby tej górze: Podnieś się i rzuć się w morze, a nie wahałby* się w swoim sercu, ale uwierzyłby, że to, co mówi, staje się, stanie** się mu cokolwiek by powiedział.
**lub: był wprowadzonym w niepewność, był w sprzeczności z sobą samym; **dosł.: będzie* Rz 4,18; Mt 17,20; 21,21

24. Dlatego mówię wam: Wszystko o cokolwiek modląc się, prosicie, wierzcie, że otrzymujecie, a stanie* się wam. **dosł.: będzie*

25. A gdy stoicie* modląc się, przebaczajcie, jeśli macie coś przeciwko komuś, aby i Ojciec wasz w niebiosach przebaczył wam wasze występki**. **gr.: steko - trwać, stać niewzruszenie*
***gr.: paraptoma - fałszywy krok, upadek* Kol 3,13; Mt 6,14

26. Bo jeśli wy nie odpuszczacie, *to* i Ojciec wasz w niebiosach nie odpuści wam występków waszych. Mt 6,12; Łk 6,37; Ef 4,32

27. I przyszli ponownie do Jerozolimy. A On przechadzał się po świątyni; i przystąpili do Niego arcykapłani, uczeni w Piśmie i starsi,

28. I mówili do Niego: Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał to prawo, abyś to czynił?
29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: I ja zapytam was o jedną rzecz; odpowiedzcie mi, a powiem wam, jakim prawem* to czynię.
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc - w. 28.33* Łk 20,3
30. Czy chrzest Jana był z nieba, czy z ludzi? Odpowiedzcie mi. Mk 1,11; Mt 3,1; J 1,6
31. I rozsądzali to między sobą, mówiąc: Jeśli powiemy: Z nieba, to powie: Dlaczego więc mu nie uwierzyliście? Mt 11,7; J 3,29-36
32. A* gdybyśmy* powiedzieli: Z ludzi? – bali się *jednak* ludu; bo wszyscy mieli Jana za prawdziwego proroka – **lub: lecz jeśli*
33. I w odpowiedzi, rzekli Jezusowi: Nie wiemy. A Jezus odparł* im: I ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię. Hi 5,13; Prz 26,4-5
dosł.: w odpowiedzi, mówi - por. Łk 14,3

12 I zaczął do nich mówić w podobieństwach: *Pewien* człowiek zasadził winnicę, ogrodził ją płotem, wykopał dół pod tłocznię, zbudował wieżę, i wynajął ją rolnikom*, i odjechał. Łk 8,10; Mt 21,33;
**lub: hodowcom winorośli* Łk 20,9; Ps 80,9; Iz 5,1-7
2. A we *właściwym* czasie posłał sługę do rolników, aby odebrał *część* z plonów* tej winnicy. **gr.: karpos - plon, owoc* Łk 12,48; J 15,1
3. Lecz oni go pojmali i wychłostali, odsyłając z niczym. Mt 23,34; Łk 11,47; Dz 7,52
4. I ponownie posłał do nich drugiego sługę, którego obrzucili kamieniami, zranili w głowę i odesłali znieważonego.
5. I ponownie posłał innego; a i tego zabili, i wielu innych również wychłostali lub pozabijali. Ne 9,26; Mk 9,13; Mt 5,12; Łk 6,22
6. Mając więc jeszcze jednego – swojego ukochanego syna, na końcu posłał go do nich, mówiąc: Uszanują mojego syna. Hbr 1,3
7. Lecz owi robotnicy powiedzieli do siebie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a dziedzictwo będzie nasze. Mt 2,3; J 11,47
8. A gdy go pochwycili, zabili i wyrzucili poza winnicę. Mt 23,34; Łk 19,41; Dn 9,26
9. Co więc uczyni pan winnicy? Przyjdzie i wygubi robotników, a winnicę odda innym.
10. Czy nie czytaliście tych *słów* Pisma: Kamień, który odrzucili* budujący, ten stał się głowicą węgła**? **lub: uznali za nienadający się*
***tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny - Ps 118,22*
11. PAN to sprawił i jest to godne podziwu* w naszych oczach. **lub: niezwykłe* Ps 118,22
12. I starali się Go pojmać; bo poznali, że o nich powiedział to podobieństwo, lecz przestraszyli się tłumu. Więc opuścili Go i odeszli. Łk 20,19; J 7,44
13. I posłali do Niego niektórych *spośród* faryzeuszów i z herodian*, aby Go pochwycić w mowie. Mk 3,6; Ps 38,12; Mt 22,15; Łk 20,20
**tj. czł. stronnictwa broniącego interesów dynastii Heroda*
14. A gdy *oni* przyszli, powiedzieli Mu: Nauczycielu, wiemy, że jesteś szczery i nie zważasz* na nikogo; albowiem nie patrzysz na oblicze ludzi**, ale w prawdzie nauczasz drogi Bożej; czy wolno dawać podatek*** Cezarowi, czy nie? **dosł.: nie troszczysz się* Rz 13,6;
***tj. nie masz względu na osobę* Mt 17,25; Łk 20,22
****dosł.: podatek pogłówny płacony według spisu*
15. Dać go, czy nie *dać*? A On znając ich obłudę, powiedział im: Dlaczego mnie kusicie*? Przynieście mi denara, abym go obejrzał. Mt 22,18; Dz 5,9; 1Kor 10,9
**gr.: peiradzo - wystawiać na próbę, kusić, doświadczać*
16. Wtedy Mu przynieśli; a On powiedział im: Czyj to jest obraz i napis? A oni Mu powiedzieli: Cezara.
17. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Oddawajcie więc, *to* co Cezara, Cezarowi, a *to,* co Boga, Bogu. I podziwiali* Go. Prz 24,21;
**dosł.: zdumiewali się nad Nim* Mt 17,25; 1P 2,17
**gr.: thaumadzo - podziwiać, być pełnym podziwu, zdumiewać*
18. I przyszli do Niego saduceusze*, którzy mówią, że nie ma powstania z *martwych,* i pytali Go, mówiąc: Dz 4,1; 23,6; 2Tm 2,18
**hebr.: caddiq - sprawiedliwy, członek stronnictwa saduceuszy*
19. Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze i zostawi żonę, a dzieci nie pozostawi, to *wtedy,* jego brat *ma* pojąć* jego żonę i wzbudzić potomka** swojemu bratu. **dosł.: wziąłby; **nasienie* Pwt 25,5; Rt 4,5
20. Było więc siedmiu braci; a pierwszy pojął* żonę, umarł i nie zostawił potomka;
**gr.: lambano - wziąć, uchwycić, otrzymać* Mt 22,25; Łk 20,29
21. I drugi pojął ją, umarł, lecz i on nie zostawił potomka; a trzeci tak samo.
22. A tak pojęło ją siedmiu braci i nie zostawili potomka. Na końcu po nich wszystkich umarła i ta kobieta.
23. *Zatem* przy powstaniu *z martwych,* gdy powstaną, którego z nich będzie żoną? Bo ich siedmiu miało ją za żonę.

24. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie dlatego jesteście w błędzie*, że nie znacie Pism, ani mocy Bożej? Iz 8,20; Mt 22,29; J 5,39
lub: jesteście wprowadzani w błąd, zwiedzeni - por. Mt 18,12
25. Bo gdy powstaną z martwych, ani nie będą poślubiać, ani wychodzić za mąż*; ale będą** jak aniołowie w niebiosach. 1J 3,2;
**lub: być poślubianym; **dosł.: są* Hbr 1,4; 12,22
26. A o umarłych natomiast, że są wzbudzani, czy nie czytaliście w zwoju* Mojżesza, jak Bóg powiedział do niego przy krzaku cierniowym: Ja jestem Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba? Wj 3,2; Mt 22,31; Łk 20,37
**gr.: biblos - zapisany zwój pergaminu lub papirusu*
27. Bóg nie jest Bogiem umarłych, ale Bogiem żywych*; jesteście w wielkim błędzie**.
lub: żyjących; **bardzo błądzicie - gr.: planao - por. Mt 18,12
28. I przystąpił jeden z uczonych w Piśmie, który słyszał ich rozprawiających, a wiedząc, że im dobrze odpowiedział, spytał Go: Jakie jest pierwsze ze wszystkich przykazań?
29. A Jezus odpowiedział mu: Pierwsze ze wszystkich przykazań *jest to*: Słuchaj, Izraelu! PAN, Bóg nasz, PAN jest jeden*.
**w hebr.: echad - jeden, jedyny, jedna całość* Pwt 6,4-5
30. I: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej myśli, i z całej swojej siły; to jest pierwsze przykazanie. Pwt 10,12
31. A drugie podobne, *to:* Będziesz miłował* swego bliźniego jak samego siebie. Większego przykazania od tych nie ma.
gr.: agapao - gorąco miłować - por. J 21,15* Kpł 19,18
32. I powiedział do Niego uczony w Piśmie: Nauczycielu! Prawdziwie* dobrze** powiedziałeś, że jeden jest Bóg***, i nie ma innego oprócz Niego. 1Sm 15,22; Mt 9,13
**dosł.: w prawdzie; **gr.: kalos - pięknie; ***brak w mss Byz*
33. A miłować Go z całego serca, i z całej myśli, i z całej duszy, i z całej siły, i miłować bliźniego jak samego siebie, *to* więcej jest niż wszystkie całopalenia i ofiary. Prz 21,3
34. A Jezus widząc, że on mądrze odpowiedział, powiedział *do* niego: Niedaleko jesteś od Królestwa Bożego. I nikt nie ośmielał się Go już *więcej* pytać. Mt 12,20; Rz 3,20
35. A gdy *im na to* odpowiedział, Jezus, nauczając w świątyni, mówił: Jak *mogą* uczeni w Piśmie mówić, że Mesjasz* jest synem Dawida? **gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec* Mt 22,41; J 7,42
36. Bo sam Dawid w Duchu Świętym powiedział: Rzekł PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę nieprzyjaciół twoich pod podnóżek twoich stóp. 2Sm 23,2
37. Sam więc Dawid nazywa Go Panem, jak to możliwe, że jest Jego synem? A liczny tłum chętnie* Go słuchał. Mt 1,23; Rz 1,3-4;
**gr.: hedeos - z przyjemnością, chętnie* Obj 22,16
38. I mówił do nich w swojej nauce: Uważajcie* na uczonych w Piśmie, którzy chcą chodzić w długich szatach i *być* pozdrawiani na rynkach, Mt 10,17; Mk 4,2; Łk 20,45
gr.: blepo - uważnie patrzeć, uważać na coś - por. Mk 4,24
39. W synagogach zajmować pierwsze ławy i mieć pierwsze miejsca* na wieczerzach,
**tj. pierwsze miejsca przy stołach*
40. Którzy objadają domy wdów, i to pod pozorem* długich modlitw. Ci otrzymają większy** wyrok. **lub: pod pretekstem* Mi 2,2; Mt 23,14;
***lub: surowy, w najwyższej mierze* Łk 12,47; 20,47
41. A Jezus, siedząc naprzeciwko skarbca, przypatrywał* się jak tłum wrzucał pieniądze do skarbca i jak wielu bogatych wiele wrzucało. **gr.: theoreo - być widzem, patrzeć, oglądać, rozważać*
42. I gdy przyszła jedna uboga wdowa, wrzuciła dwa leptony* czyli kodrantes**.
**gr.: lepton - 0,5 kodrantesa - 2 lept. 15 min. pracy najemnika*
***gr.: kodrantes - 2 leptony - 0,25 assariona (asa) - 1/64 denara*
43. I przywołał swoich uczniów, mówiąc im: Zaprawdę* mówię wam, że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci wszyscy, którzy wrzucili do skarbca. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*
44. Bo wszyscy wrzucili z tego, co im zbywało*; ale ona ze swego ubóstwa** wrzuciła wszystko co miała, wszystkie *środki do* życia***. **lub: nadmiarze; **niedostatku; ***całe życie* Łk 21,3

13 A gdy On wychodził ze świątyni, powiedział do Niego jeden z Jego uczniów: Nauczycielu! Spójrz, co za kamienie i jak *wielkie są te* budowle. Mt 24,1; Łk 21,5
2. I Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Widzisz te wielkie budowle? Nie* zostanie kamień na kamieniu, którego by nie* zwalono.
**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
3. A gdy On siedział na Górze Oliwnej naprzeciwko świątyni, pytali Go na osobności Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej:
4. Powiedz nam, kiedy to będzie i jaki *będzie* znak, gdy to wszystko miałoby się spełnić?
5. W odpowiedzi Jezus zaczął im mówić: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł. **w. 12,38**

6. Albowiem wielu przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem; i wielu zwiodą*.
**lub: wprowadzić w błąd* Mk 13,22; Jr 14,14; Mt 24,5

7. Gdy więc usłyszycie o wojnach i wieści* o wojnach, nie dajcie się zastraszyć**; albowiem *to* musi się stać; ale to nie jest jeszcze koniec. Ps 27,3; Mt 18,7; Dz 17,3
gr.: ako - słuchy, pogłoski; **gr.: thoreo - trwożyć się - por. 2Tes 2,2

8. Powstanie bowiem naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będą miejscami trzęsienia ziemi, głód* i zamieszki**. Te *wydarzenia to* początki bólów porodowych. **dosł.: głody; **lub: uzburzenia, rozruchy*

9. A wy uważajcie na samych siebie, albowiem wydawać was będą *lokalnym* sanhedrynom*; i będą was bić w synagogach**, i zostaniecie poprowadzeni przed namiestników i królów ze względu na mnie, na świadectwo *dla* nich. Mt 10,17; Dz 12,1; Flp 1,29
**tj. lokalnym sądom; **lub: w miejscach zgromadzeń*

10. Trzeba, aby najpierw wszystkim narodom została ogłoszona Ewangelia.

11. A gdy was będą prowadzić ci, którzy was wydadzą, zawczasu nie troszczcie* się, co macie mówić, ani o tym nie rozmyślajcie, ale mówcie to, co wam zostanie dane w tej godzinie; albowiem nie wy jesteście tymi, *którzy* mówią, ale Duch Święty. Jr 1,9; Dn 3,16;
**lub: nie martwcie się* Mt 10,20; Łk 12,12

12. A wyda brat brata na śmierć, i ojciec syna; i powstaną dzieci przeciwko rodzicom, i doprowadzą* *do* ich** śmierci. Ez 38,21; Mi 7,4;
**gr.: thanatoo - uśmiercić, umrzeć; **lub: ich do ...* Mt 24,10

13. I będziecie znienawidzeni przez wszystkich z powodu mojego imienia; ale kto wytrwa do końca, ten zostanie zbawiony*.
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* Rz 2,7; Mt 10,22; 24,13

14. A kiedy zobaczycie obrzydliwość* spustoszenia, o której było powiedziane przez proroka Daniela, stojącą *tam,* gdzie nie powinna** – kto czyta, niech rozumie! – wtedy ci, *którzy będą* w Judei, niech uciekają w góry; **lub: ohydę* Dn 8,13; 9,27; 11,31; 12,11;
***lub: nie trzeba, nie jest słuszne, konieczne* Ez 44,9; 2Tes 2,4

15. A kto *jest* na dachu*, niech nie schodzi do domu, i nie wchodzi, aby coś wziąć ze swojego domu; **lub: tarasie*

16. A kto będzie na polu, niech nie zawraca*, aby wziąć swój płaszcz. **dosł.: nie powraca w tył*

17. A biada* kobietom w ciąży i karmiącym piersią w te dni! **gr.: ouai - „och" - por. Mt 11,21**

18. A módlcie się, aby wasza ucieczka nie była w zimie. Mt 10,23; 24,16-19; Łk 21,21

19. Bowiem te dni będą takim uciskiem*, jakiego nie było od początku stworzenia, które dokonał** Bóg, aż do teraz, i *już* nie będzie.
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*
***dosł.: zaludnić, stworzyć, założyć miasto* Dn 12,1; Mt 24,21

20. A jeśliby Pan nie skrócił tych dni, nie byłoby zbawione żadne ciało*; lecz z powodu** wybranych, których wybrał *dla* siebie, skrócił te dni. **tj. nikt; **lub: dla, ze względu* Iz 1,9; Rz 11,5

21. I wtedy, jeśliby ktoś wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo oto tam, nie wierzcie. **gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz* Pwt 13,1-3; Mt 24,5; Łk 17,23

22. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą znaki** i cuda, aby zwieść jeśli *to* możliwe, i wybranych.
**dosł.: dawać* 2Tes 2,8-14; Obj 13,13; Mt 24,24
***gr.: semeion - niezwykłe wydarzenia - por. J 4,54**

23. Wy natomiast uważajcie*; oto zapowiedziałem wam *to* wszystko. J 14,29; Mt 7,5
gr.: blepo - uważnie patrzeć, uważać na coś - por. Mk 4,24

24. Ale w tych dniach, po tym ucisku*, słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojego blasku, Iz 13,10; Ez 32,7; Am 5,20; Jl 3,4; Mt 24,29
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*

25. I gwiazdy *z* nieba będą spadały, a moce w niebiosach będą poruszone*. Obj 6,2;
**lub: zostaną wstrząśnięte, zachwiane* Jr 4,23; Łk 21,6

26. A wtedy zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego w obłokach z wielką mocą i chwałą*. Dn 7,13-14; Mk 8,38; 14,62; Obj 1,7
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

27. I wtedy pośle swoich aniołów, i zgromadzi swoich wybranych z czterech stron*, od krańców** ziemi aż po krańce** nieba.
**gr.: anemos - wiatr, cztery wiatry; **dosł.: l.poj.* Mt 13,41; J 11,52

28. A od figowca uczcie się tego podobieństwa*: Gdy gałąź jego staje się miękka i wypuszcza liście, poznajecie, że blisko jest lato.
gr.: parabole - por. Mk 3,23 Mt 24,32; Łk 21,29; Jk 3,20

29. Tak i wy, gdy zobaczycie, że to się dzieje, wiedzcie, że blisko jest, u drzwi.

30. Zaprawdę mówię wam, że nie przeminie to pokolenie*, aż wszystko to się stanie.
**gr.: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród* Mt 23,37

31. Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie mogą przeminąć. Iz 40,8; Mt 5,18; Łk 21,33

32. A o tym dniu i o tej godzinie nikt nie wie*, ani aniołowie w niebie, ani Syn, tylko Ojciec.
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, badać* Mt 24,36

33. Uważajcie*, czuwajcie i módlcie się; bo nie wiecie, kiedy będzie ten czas. Mk 14,38;
gr.: blepo - uważnie patrzeć - por. Mk 4,24 Mt 26,41; Ef 6,18
34. Jak człowiek, który gdy odjeżdżał, zostawił swój dom i dał władzę swoim sługom*, i każdemu jego zadanie**, a odźwiernemu*** nakazał, aby czuwał. **lub: niewolnikom* Mt 25,14;
***dosł.: pracę, dzieło; ***tj. strzegący drzwi* Łk 19,12; J 10,3
35. *Tak* czuwajcie zatem, bo nie wiecie, kiedy pan domu przyjdzie, czy wieczorem, czy o północy, czy gdy kur zapieje, czy o poranku.
36. Aby, gdy nagle* przyjdzie, nie znalazł was śpiących. **gr.: eksaifnes - znienacka, niespodziewanie*
37. A *to,* co wam mówię, mówię wszystkim: Czuwajcie*! Łk 21,36; 1Tes 5,6; 2Tm 4,5
**gr.: gregoreo - trwać bez snu, być ostrożnym, pilnować, czuwać*

14 A za dwa dni była Pascha i Święto Przaśników; i szukali arcykapłani i uczeni w Piśmie *sposobu,* jakby Go podstępnie pojmać i zabić. Mt 6,2; Łk 22,1; J 11,53
2. Lecz mówili: Nie w święto, aby czasem nie było rozruchów wśród ludu. Mk 11,18; J 7,40
3. A gdy On był w Betanii, w domu Szymona trędowatego, i spoczywał *u stołu,* przyszła kobieta, mająca flakonik alabastrowy czystego olejku nardowego, bardzo kosztownego, skruszyła ten flakonik alabastrowy* i wylała *zawartość* na Jego głowę**. Mt 21,17; Łk 7,37; J 12,1
**tj. biały lub żółtawy gips - por. Mt 26,7*; **dosł.: w dół głowy*
4. A niektórzy oburzali się między sobą, mówiąc: Po co doszło do straty tego olejku?
5. Można bowiem było sprzedać to drożej niż za trzysta denarów i rozdać ubogim; i szorstko ją napominali*. Mt 26,8; J 12,4
**gr.: brimaomai - warknąć gniewnie - stąd też: surowo nakazać*
6. Ale Jezus powiedział: Dajcie jej spokój; dlaczego sprawiacie jej przykrość*? Dobry uczynek spełniła wobec mnie. J 10,32; 12,7
gr.: kopos - ucisk, żal, szczeg. bicie się w piersi, trud - 1Kor 3,8
7. Ubogich* bowiem zawsze macie pomiędzy sobą, i kiedykolwiek chcecie, możecie im dobrze czynić; ale mnie nie zawsze macie.
**gr.: ptochos - żebrak, skrajny nędzarz* Pwt 15,11
8. Ona, co miała *uczynić,* to uczyniła – z wyprzedzeniem* namaściła moje ciało na pogrzeb. **lub: ubiec, prześcignąć, wyprzedzić* J 19,40
9. Zaprawdę mówię wam: Gdziekolwiek na całym świecie będzie głoszona ta Ewangelia, to, co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę. Lb 31,54; Mt 26,13; Mk 16,15
10. A Judasz Iskariota, jeden z dwunastu, odszedł do arcykapłanów, aby Go im wydać.
Ps 41,9; 55,12; Mt 26,14; Łk 22,3; J 6,70
11. A gdy to usłyszeli, uradowali się i obiecali dać mu srebro*; szukał więc** właściwego czasu, jakby Go wydać. ***dosł.: i szukał* Oz 7,3;
**lub: srebrne monety - sykiel lub srebrna didrachma* Łk 22,5
12. A pierwszego dnia *Święta* Przaśników, gdy ofiarują Paschę*, powiedzieli Mu Jego uczniowie: Gdzie chcesz, abyśmy poszli i przygotowali *Ci* Paschę, byś mógł *ją* spożyć?
Wj 12,6-18; Kpł 23,5; Lb 28,16; Pwt 16,1; 1Kor 5,7
**hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*
13. I posłał dwóch ze swoich uczniów, i powiedział im: Odejdźcie do miasta, i spotka* się z wami człowiek niosący dzban wody; idźcie za nim. **gr.: apantao - wyjść naprzeciw, stawić czoło*
14. A gdziekolwiek wszedłby, powiedzcie gospodarzowi: Nauczyciel mówi: Gdzie jest dla mnie pokój gościnny*, abym mógł spożyć Paschę ze swoimi uczniami? **lub: kwatera, jadalnia*
15. A on wskaże wam górny pokój, wielki, usłany* i gotowy, tam przygotujcie *ją* dla nas.
**gr.: stronnymi - zastawiony sofami, umeblowany, rozpostarty*
16. I wyszli uczniowie Jego, i przyszli do miasta, i znaleźli *pokój* tak, jak im powiedział, i przygotowali Paschę.
17. I gdy nadszedł wieczór, przyszedł z dwunastoma. Mt 26,20; Łk 22,14; Dz 6,2; Obj 21,14
18. A gdy spoczywali przy stole i jedli, Jezus powiedział: Zaprawdę mówię wam, że jeden z was, ten *który* je ze mną, wyda mnie.
19. A oni zaczęli się smucić i mówić do Niego jeden po drugim: Czy *to* nie ja? A inny: Chyba nie ja*? **dosł.: Czy (to) nie ja?*
20. Lecz On w odpowiedzi, rzekł im: Jeden z dwunastu, ten *który* ze mną zanurza* *rękę* w misie**. Mt 26,23; J 6,7; 13,26
**gr.: embapto - zanurzać; **dosł.: gliniane, głębokie naczynie*
21. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest o Nim napisane; ale biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby ten człowiek nie został zrodzony. Mt 18,6
22. I gdy oni jedli, wziął Jezus chleb i pobłogosławił*, połamał i dał im, i powiedział: Weźcie, zjedzcie, to jest moje ciało. J 6,48; Łk 22,19
gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19
23. I *potem* wziął kielich, podziękował* i dał im; i wypili z niego wszyscy; 1Kor 10,16; 11,23
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

24. I powiedział im: To jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za* wielu wylewana. Kpł 17,11; Hbr 9,15-23; 13,20
**gr.: peri - z powodu, tuż obok, odnośnie*
25. Zaprawdę* mówię wam, że nie będę pił więcej z owocu winorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił nowy w Królestwie Bożym.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Jl 3,17; Am 9,13
26. A *po* zaśpiewaniu hymnu*, wyszli ku Górze Oliwnej, **wg tradycji Ps 113 - 118* Ef 5,19; Kol 3,16
27. I Jezus im powiedział: Tej nocy, wszyscy z powodu mnie* zostaniecie zgorszeni; bo jest napisane: Uderzę pasterza i owce zostaną rozproszone. **gr.: en emoi - we mnie, do mnie* Za 13,7
28. Ale gdy zostanę wzbudzony, poprzedzę was do Galilei. Mk 16,7
29. A Piotr powiedział do Niego: Jeśli nawet wszyscy zostaną zgorszeni, jednak nie ja.
30. A Jezus powiedział mu: Zaprawdę mówię ci, że dziś w nocy, zanim kogut dwukrotnie zapieje, trzykrotnie się mnie wyprzesz.
31. Ale on tym bardziej mówił: Prędzej, jeśli trzeba, umrę razem z Tobą, z pewnością nie wyprę się Ciebie. A tak samo i wszyscy mówili. Ps 30,6; Prz 16,18; Jr 17,9
32. I przyszli na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział do swoich uczniów: Usiądźcie tutaj, dopóki będę się modlić.
**tj. prasa oliwna* Ps 18,5; Mt 26,36
33. I wziął ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i zaczął się trwożyć* i głęboko troskać**;
**lub: popadać w zdumienie lub lęk; **być przygnębionym*
34. I powiedział im: Bardzo jest zasmucona* moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie. **lub: skrajnie przygnębiona, zbolała* Mk 14,37
35. I odszedł nieco dalej, padł na ziemię i modlił się, aby, jeśli jest *to* możliwe, ominęła Go ta godzina; Mt 6,9; Rz 8,15
36. I mówił: Abba*, Drogi Ojcze! Dla Ciebie wszystko jest możliwe, oddal ten kielich ode mnie, jednak nie, co ja chcę, ale co Ty.
**aram.: abba - zdrobniała forma słowa ab - ojciec - Tato lub Drogi Ojcze - zawier. w sobie wyraz czułości, godności i szacunku*
37. A gdy przyszedł i znalazł ich śpiących, powiedział Piotrowi: Szymonie, śpisz? Nie miałeś siły czuwać jednej godziny?
38. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokusę; duch wprawdzie jest chętny*, ale ciało słabe. **lub: ochoczy* 1Kor 16,13; Ga 5,17
39. I odszedł ponownie, modlił się, mówiąc te same słowa*. **dosł.: te same słowo*
40. A gdy wrócił, ponownie znalazł ich śpiących*, bo oczy ich były ociężałe, i nie wiedzieli, co mu odpowiedzieć. **dosł.: którzy śpią*
41. I przyszedł trzeci raz, i powiedział im: Nadal śpicie i odpoczywacie! Dosyć*! Przyszła godzina, oto Syn Człowieczy wydawany jest w ręce grzeszników. **lub: wystarczy* J 12,23
42. Wstańcie*, pójdźmy! Oto ten, *który* mnie wydaje, zbliża się. Mt 26,46; J 18,1
**gr.: eigeiro - wstać, wzbudzić, podnieść - tu: tryb rozkazujący*
43. I zaraz, gdy On jeszcze mówił, przyszedł Judasz, będący jednym z *grona* dwunastu, a z nim wielki tłum z mieczami i z kijami, od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i od starszych*. **gr.: presbyteros - por. Tt 1,5*** Ps 3,1; 22,12
44. A ten, który Go wydawał, dał im umówiony znak, mówiąc: Tego, którego pocałuję*, to jest On; schwytajcie Go i odprowadźcie ostrożnie**. **gr.: fileo - traktować z czułością, kochać* Prz 27,6
***gr.: asfalos - pewnie, bacznie, uważnie, z zabezpieczeniem*
45. A gdy przyszedł, zaraz przystąpił do Niego i powiedział: Rabbi*, Rabbi! I Go pocałował**. ** z hebr.: mój Nauczycielu, **gr.: katafileo - całować, okazać czułość* Mt 23,8; J 13,13; 20,16
mój Mistrzu;
46. A oni podnieśli* na Niego ręce i Go pojmali. **dosł.: zarzucać na - w znaczeniu: chwytać kogoś*
47. A jeden z tych, którzy stali obok, dobył miecza, uderzył sługę arcykapłana* i odciął mu ucho. **gr.: archiereus - najwyższy kapłan - Wj 29,1-46*
48. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jak na zbójcę* wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pochwycić. Mt 26,55; Łk 22,52
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*
49. Codziennie byłem u was w świątyni*, nauczając, a nie pojmaliście mnie; lecz *to się stało,* aby zostały wypełnione Pisma.
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Łk 24,44; J 7,28
50. Wtedy wszyscy Go opuścili *i* uciekli.
51. A pewien młodzieniec podążał za Nim, odziany w płótno* na nagim *ciele;* i pochwycili go młodzieńcy. Mt 27,59; Mk 15,46; Łk 23,53
**gr.: sindon - kosztowna, lekka, luźna szata z lnu lub bawełny*
52. Ale on pozostawił płótno i nagi uciekł od nich. Am 2,16; Mk 13,14; Rdz 39,12; Hi 2,4
53. I odprowadzili Jezusa do arcykapłana; i zeszli się do niego wszyscy arcykapłani, i starsi, i uczeni w Piśmie. Iz 53,7; J 18,13; Dz 4,6
54. A Piotr szedł z dala za Nim aż do wewnątrz na dziedziniec arcykapłana, i siedział ze służbą*, grzejąc się przy ogniu.
gr.: hyperetes - podwładny, sługa - por. 1Kor 4,1** J 18,15

55. A arcykapłani i cały Sanhedryn szukali świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić; lecz nie znajdowali.
56. Wielu bowiem fałszywie świadczyło przeciwko Niemu; ale świadectwa* ich nie były zgodne. **gr.: martyria - świadectwo, zeznanie przed sędzią*
57. A jacyś *ludzie* wstali i fałszywie świadczyli przeciwko Niemu, mówiąc:
58. My słyszeliśmy, jak mówił: Ja zburzę* tę świątynię uczynioną ręką, i w trzy dni zbuduję inną, nie ręką uczynioną. J 2,19; Mt 26,61
**gr.: katalyo - rozwiązać, poluźnić (sznury), zburzyć, rozwalić*
59. Lecz nawet i w tym* świadectwo ich nie było zgodne**. **lub: w ten sposób; **dosł.: równe*
60. I stanął arcykapłan na środku, i zapytał Jezusa, mówiąc: Nic nie odpowiadasz *na to,* co oni świadczą przeciwko Tobie?
61. A On milczał i nic nie odpowiedział. Ponownie zapytał Go arcykapłan i powiedział do Niego: Czy Ty jesteś Mesjasz*, Syn Błogosławionego**? Ps 2,7; 39,1-2; Iz 53,7
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony; **Wysławionego*
62. A Jezus powiedział: Ja jestem; i zobaczycie Syna Człowieczego, siedzącego po prawicy Mocy *Boga,* i przychodzącego* z obłokami nieba. Dn 7,13; Hbr 8,10; Mt 24,30; Łk 22,69
**gr.: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie*
63. *Wtedy* arcykapłan rozdarł swoje szaty*, mówiąc: Na co nam jeszcze potrzeba świadków? **gr.: chiton - szata wkładana na gołe ciało* Lb 14,6
64. Słyszeliście bluźnierstwo. Co *jeszcze* nie *jest* dla was oczywiste? I wszyscy oni Go osądzili*, że winien jest śmierci. Kpł 24,16;
**lub: wydali wyrok* Mt 26,65; J 10,33
65. I zaczęli niektórzy na Niego pluć i zakrywać Jego oblicze, bić Go pięściami i mówić do Niego: Prorokuj! A słudzy zadawali Mu razy*. Hi 30,10; Iz 50,6; Mk 15,19
**gr.: hrapsima - uderzenie rózgą lub kijem, cios dłonią w twarz*
66. A gdy Piotr był na dziedzińcu*, na dole, przyszła jedna ze służących arcykapłana;
**gr.: aule - odkryty dziedziniec domu* Mt 26,69
67. A gdy zobaczyła Piotra grzejącego się, przypatrzyła się mu i powiedziała: I ty byłeś z tym Nazareńczykiem Jezusem.
68. Ale on wyparł* się, mówiąc: Nie wiem**, ani nie rozumiem, co mówisz. I wyszedł na zewnątrz do przysionka, i zapiał kogut.
**gr.: arneomai - zapierać się kogoś, odmawiać, wyrzekać*
***lub: nie znam - domyśl. - Go* Mk 14,29; J 13,36; 2Tm 2,12
69. A służąca, widząc go ponownie, zaczęła mówić do tych, którzy stali obok: To jest jeden z nich.
70. A on ponownie się wyparł. I po chwili ponownie ci, co stali obok, powiedzieli Piotrowi: Na pewno* jesteś jednym z nich, bo *i ty* jesteś Galilejczykiem, i twoja mowa** jest podobna. **lub: prawdziwie; **tj. sposób mówienia, dialekt*
71. A on zaczął ślubować pod groźbą klątwy* i przysięgać, mówiąc: Nie znam tego człowieka, o którym mówicie. Mt 26,71
**tj. ściągać na siebie klątwę, poddać się najsurowszej karze*
72. I zaraz zapiał kogut, i przypomniały się Piotrowi słowa, które mu powiedział Jezus: Zanim kogut dwa razy zapieje, trzy razy się mnie wyprzesz. I rzuciwszy* się, płakał**.
**gr.: epiballo - rzucić się na, wpaść, poświęcać myśl czemuś*
***gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować* Mt 26,75; Łk 22,62

15 A zaraz o poranku, arcykapłani ze starszymi i uczonymi w Piśmie, i cały Sanhedryn*, odbyli naradę, *po czym* związali Jezusa i odprowadzili Go, i wydali Piłatowi. **tj. Najwyższa Rada Żydów - por. Mt 26,59** J 18,28
2. I Piłat pytał Go: Ty jesteś Królem Żydów*? A On w odpowiedzi, rzekł do niego: Ty to mówisz**. **lub: Judejczyków; **por. J 18,37** Mt 2,2
3. I oskarżali Go arcykapłani o wiele rzeczy. On natomiast nic *nie* odpowiedział. J 19,10
4. A Piłat ponownie pytał Go, mówiąc: Nic nie odpowiadasz? Spójrz o jak wiele Cię oskarżają* . **gr.: katamartyreo - świadczyć przeciwko*
5. A Jezus już nic *nie* odpowiedział, tak że dziwił się Piłat. Iz 53,7
6. A na święto *zwykle* wypuszczał im jednego więźnia, którego żądali*. **lub: prosili*
7. I był *pewien,* nazywany Barabasz*, uwięziony wraz z buntownikami**, którzy podczas rozruchów popełnili morderstwo. Mt 27,16;
**aram.: bar - syn, ab - ojciec; **lub: powstańcami* Łk 23,18
8. A tłum krzycząc, zaczął domagać* się, aby uczynił im, to co zawsze. **lub: żądać*
9. Piłat więc odpowiedział im, mówiąc: Chcecie, abym wam wypuścił Króla Żydów?
10. Wiedział bowiem, że Go arcykapłani wydali z zawiści. Rdz 37,11; Jk 3,16
11. Ale arcykapłani podburzyli lud, aby im wypuścił raczej Barabasza. Dz 3,14
12. A Piłat w odpowiedzi, rzekł im ponownie: Co więc chcecie, abym uczynił z tym, o którym mówicie – Król Żydów*?
**lub: Judejczyków* Jr 23,5; Łk 1,31; Dz 5,31

13. A oni ponownie zawołali: Ukrzyżuj Go!
14. A Piłat powiedział do nich: Co więc złego uczynił? Lecz oni tym głośniej* krzyczeli**: Ukrzyżuj Go! **dosł.: bardziej; **lub: wrzeszczeli*
15. A Piłat, chcąc ludowi uczynić zadość, wypuścił im Barabasza, a Jezusa ubiczował i wydał, aby został ukrzyżowany. Prz 29,25
16. Żołnierze więc wprowadzili Go na wewnętrzny dziedziniec, to jest do pretorium, i zwołali całą kohortę* wojska. J 18,28; 19,9
lub: oddział - około 600 osób - por. Mt 27,27
17. I oblekli* Go w purpurę, upletli* wieniec z ciernia, i nałożyli* Mu, **dosł. czas teraź. - oblekają ...*
18. Zaczęli Go pozdrawiać, mówiąc: Witaj* Królu Żydów! **gr.: chairo - witaj, raduj się - por. J 19,3**
19. I bili Go w głowę trzciną, i pluli na Niego, a upadając na kolana, oddawali Mu pokłon*. **gr.: proskyneo - pierwotnie całować* Iz 50,6; Za 13,7
czyjąś dłoń w wyrazie szacunku, oddawać cześć
20. A gdy przestali z Niego szydzić, zdjęli z Niego purpurę i oblekli Go w Jego własne szaty, i wyprowadzili Go, aby Go ukrzyżować.
21. I zmusili* przechodzącego** *tam* niejakiego Szymona Cyrenejczyka, idącego z pola, ojca Aleksandra i Rufa, aby niósł Jego krzyż. **por. Mt 5,41*; **gr.: parago - przejść obok, prowadzić do*
22. I przyprowadzili Go na miejsce *zwane* Golgota, co się tłumaczy: Miejsce Czaszki.
23. I dawali Mu pić wino* z mirrą**, ale nie przyjął. **lub: ocet winny; **tj. środek uśmierzający ból*
24. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili *między* siebie Jego szaty, rzucając o nie los, co kto ma zabrać. Ps 22,19
25. A gdy Go ukrzyżowali, była trzecia* godzina. **tj. 9 - ta naszego czasu* J 19,14
26. Był też wyryty napis z *podaniem* przyczyny* Jego *ukarania*: Król Żydów**. Mt 27,37; **gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut; **lub: Judejczyków* J 19,19
27. Ukrzyżowali też z Nim dwóch bandytów*: jednego po prawej, a jednego po lewej Jego stronie. **gr.: lestes - por. Mk 14,48** Mt 27,38; Łk 23,32
28. Tak zostało wypełnione Pismo, które mówi: I do przestępców* został zaliczony. **gr.: anomos - być niegodziwym, łamiącym Prawo* Iz 53,12
29. A ci, którzy przechodzili obok, bluźnili przeciwko Niemu, kiwając głowami swoimi i mówiąc: Oho*! Ty, który rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, Ps 22,6; 109,25; J 2,18
**gr.: oua - och! ha! - okrzyk zdumienia, podziwu lub ironii*
30. Ratuj* siebie samego i zstąp z krzyża! **gr.: sodzo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić, uzdrowić*
31. Podobnie też i arcykapłani z uczonymi w Piśmie, szydząc*, mówili jedni do drugich: Ratował innych, a nie może uratować samego siebie, **gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić*
32. Mesjasz, Król Izraela niech teraz zstąpi z krzyża, abyśmy ujrzeli i uwierzyli. I ci, co z Nim byli ukrzyżowani, również Go lżyli*. **gr.: oneidizo - urągać, znieważać, robić wyrzuty* J 20,29
33. A gdy była szósta godzina, stała się ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godziny.
34. A o godzinie dziewiątej zawołał Jezus potężnym głosem, mówiąc: Eloi, Eloi, lamma sabachtani?! Co tłumaczy* się: Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś?! Ps 22,2;
**gr.: methermeneuo - przekładać* Mt 27,46; Łk 23,46
35. A niektórzy z tych, co stali *tam* obok, słysząc *to,* mówili: Oto woła Eliasza.
36. I ktoś podbiegł, napełnił gąbkę winnym octem* i włożył ją na trzcinę, poił Go, mówiąc: Pozwólcie, zobaczmy, czy przyjdzie Eliasz, żeby Go zdjąć. **lub: kwaśne wino* Ps 69,21
37. Ale Jezus zawołał potężnym głosem i oddał ducha*. Mt 27,50; Łk 23,46; J 19,30
**gr.: ekpneo - wydać ostatnie tchnienie, skonać, wyzionąć ducha*
38. I *wtedy* została rozdarta* zasłona świątyni na dwoje, od góry aż do dołu. Wj 26,31; Hbr 6,19
**gr.: schidzo - rozszczepić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie*
39. A setnik*, który stał naprzeciwko Niego, widząc, że w ten sposób wołając oddał ducha, powiedział: Prawdziwie ten człowiek był Synem Boga. **gr.: kentyrion - latynizm - por. Mt 8,13**
40. Były *tam* też i kobiety przypatrujące się z daleka, *a* wśród nich była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba Mniejszego* i Jozesa, i Salome, **lub: Małego* Mt 27,55; Łk 23,49; J 19,25
41. Które, gdy był w Galilei, chodziły za Nim i usługiwały Mu, i wiele innych, które razem z Nim wstąpiły* do Jerozolimy. Łk 8,2-3;
**tj. wspięły się - Jerozolima leży na górze* Mt 27,56
42. A gdy był już wieczór, ponieważ był Dzień Przygotowania, który jest przed sabatem,
43. Przyszedł Józef z Arymatei, szanowany członek Rady*, który *też* sam oczekiwał Królestwa Bożego, odważnie wszedł do Piłata i prosił o ciało Jezusa. Łk 23,50; Dz 4,8; Flp 1,4
gr.: bouleutes - członek rady Sanhedrynu - por. Mt 26,59
44. A Piłat zdziwił się, że już umarł; i zawołał setnika, pytając go, czy dawno umarł.
45. A gdy dowiedział się o tym od setnika, darował* ciało Józefowi. Łk 8,53; Mt 27,58; J 19,28
**gr.: doreomai - dać w darze, podarować, obdarować*

46. A *on* kupił płótno*, i zdjął Go, owinął płótnem*, i złożył Go w grobowcu, który był wykuty w skale, i zatoczył kamień na otwór wejściowy grobowca. Iz 53,9; Mt 27,59; Łk 23,53
**gr.: sindon - tu: kosztowne lekkie, lniane płótno na szatę lub prześcieradło, ogólnie kosztowna szata zarzucana na gołe ciało*

47. A Maria Magdalena i Maria, matka Jozesa, przyglądały się, gdzie Go złożono.

16 A gdy minął sabat, Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba, i Salome kupiły wonności*, żeby pójść i Go namaścić.
**tj. mieszaninę mirry i aloesu* Mt 28,1; Łk 24,1; J 19,39

2. A bardzo wcześnie* pierwszego dnia tygodnia** przyszły do grobu, gdy już wzeszło słońce. **lub: rano, o 4-tej straży nocnej tj. między 3 - 6 godz. w nocy; **tj. w niedzielę*

3. I mówiły do siebie: Kto nam odtoczy kamień z wejścia do grobowca?

4. A gdy podniosły wzrok, zobaczyły, że kamień jest odtoczony*; był bowiem bardzo wielki. **gr.: apokylio - odtoczyć, przesunąć*

5. A gdy weszły do grobowca, ujrzały młodzieńca, siedzącego po prawej stronie, ubranego w długą, białą szatę; i zlękły* się.
**gr.: ekthambeo - zdumieć się, wpaść w osłupienie, zaniepokoić się*

6. A on powiedział im: Nie lękajcie się; szukacie Jezusa Nazarejczyka, ukrzyżowanego; powstał z martwych, nie ma Go tu; oto miejsce, gdzie Go położyli. Ps 71,20

7. Ale odejdźcie i powiedzcie Jego uczniom, i Piotrowi, że was wyprzedza do Galilei; tam Go zobaczycie, jak wam powiedział.

8. I wyszły, szybko uciekły z grobowca, bowiem ogarnęło* je drżenie i uniesienie; a nikomu nic nie mówiły, bo się bały.
**dosł.: mieć tj. trzymać, utrzymywać się w jakimś stanie, przylgnąć*

9. A *Jezus,* gdy powstał *z martwych,* rano pierwszego dnia tygodnia, ukazał się najpierw Marii Magdalenie, z której wyrzucił* siedem demonów. **gr.: ekballo - por. Mk 6,13**

10. Ona poszła i oznajmiła *to* tym, którzy byli z Nim, smutnym* i płaczącym**. Łk 24,17
**lub: pogrążonym w żalu, opłakującym; **lamentującym, łkającym*

11. A oni słysząc, że żyje, i że był przez nią widziany, nie uwierzyli. Łk 24,11; J 20,25

12. Potem dwom z nich ukazał się w innej postaci*, gdy szli do wsi. **gr.: morfe - kształt, postać*

13. I oni powrócili, i opowiedzieli pozostałym; *ale i* tym nie uwierzyli. Mt 28,7; J 20,8

14. W końcu ukazał się jedenastu, gdy spoczywali przy stole, i zganił* ich niedowiarstwo i zatwardziałość ich serca, że nie uwierzyli tym, którzy widzieli Go wskrzeszonego.
**gr.: oneidizo - wyrzucać coś komuś, ganić, łajać*

15. I powiedział im: Idźcie* na cały świat, ogłoście** Ewangelię całemu stworzeniu.
dosł.: poszedłszy, podążywszy; **por. w. 20 Mt 10,5; 28,19

16. Ten *kto* uwierzy i zostanie ochrzczony*, będzie** zbawiony; ale kto nie uwierzy, będzie** potępiony***. **lub: zanurzony* Dz 2,38; 8,36; ***lub: zostanie; ***uznany za winnego* J 3,18; 2Tes 1,8

17. A takie znaki* będą towarzyszyć tym, którzy uwierzyli: w moim imieniu będą wyrzucać demony, będą mówić nowymi** językami, Łk 10,17; Dz 2,4; 10,46; 19,6; 1Kor 12,10.28.30
gr.: semeion - ponadnaturalne znaki - por. J 4,54
***gr.: kainos - nowy co do rodzaju, a nie formy, świeży*

18. Będą podnosić węże, a choćby wypili coś trującego, nie zaszkodzi im; na chorych będą nakładali ręce, a ci będą mieli się dobrze*. **gr.: kalos - pięknie, dobrze* Łk 10,19; Dz 28,3

19. Po tym więc, jak Pan, im powiedział, został wzięty* do nieba i usiadł po prawicy Boga. **gr.: analambano - podnieść coś by nieść, unieść*

20. A gdy oni odeszli, ogłosili* wszędzie; współdziałając z Panem, potwierdzając Słowo przez towarzyszące *im*** znaki. Amen.
**gr.: kerysso - ogłaszać jak herold; **lub: mu - (Słowu)* Dz 2,1

Ewangelia według Łukasza

1 Skoro już wielu próbowało uporządkować opis* wydarzeń, które się wśród nas dopełniły, **gr.: diegesis - narracja, opowiadanie*

2. Tak, jak nam to przekazali ci, którzy od początku byli* naocznymi świadkami i sługami** Słowa, **lub: stali się* Dz 26,16; Łk 24,48; J 1,1
gr.: hyperetes - podwładny, sługa - por. 1Kor 4,1

3. Także i mi wydało się *słuszne,* wszystko dokładnie od początku zbadać i opisać ci to po kolei, dostojny Teofilu!

4. Tak, abyś całkowicie poznał niezawodność* *tych* słów, których cię ustnie nauczono**.
**lub: niezawodna prawda, pewność* Dz 1,11;
***lub: wyłożyć, pouczyć ustnie* J 20,31; 2P 1,15

5. Za dni Heroda, króla Judei, żył pewien kapłan o imieniu Zachariasz, ze zmiany Abiasza, a żona jego *była jedną* z córek Aarona. Jej imię – Elżbieta. Wj 28,1; 1Krn 24,10.19

6. A oboje byli sprawiedliwi przed obliczem Boga, chodząc nienagannie we wszystkich przykazaniach i ustawach* PANA. Rdz 6,9;
**lub: zasada prawna, dekret, wyrok* 1Krl 9,4; Rz 3,9-25

7. I nie mieli dziecka, jako że Elżbieta była niepłodna, a byli oboje w podeszłym wieku*.
**dosł.: posunięci w swoich dniach*

8. I stało się, gdy sprawował posługę* kapłańską przed Bogiem, w kolejności *przypadającej* na niego zmiany, 1Krn 24,19; Lb 18,7
**gr.: hierateuo - być kapłanem, wypełniać obowiązki kapłana*

9. Że według zwyczaju kapłaństwa padł na niego los, aby wejść do świątyni PANA i spalić kadzidło* *w ofierze.* **lub: okadzić* Wj 30,7-8

10. A całe mnóstwo ludu było na zewnątrz, modląc się w godzinie spalania* kadzidła.
**tj. w czasie składania ofiary z kadzidła o godz. 9 lub 15*

11. I ukazał mu się anioł PANA, stojący po prawej stronie ołtarza kadzidlanego.

12. I zatrwożył się Zachariasz, gdy go zobaczył, i ogarnął go lęk.

13. I powiedział do niego anioł: Nie bój się Zachariaszu! Bo wysłuchana została twoja modlitwa*, a twoja żona Elżbieta urodzi ci syna, i nazwiesz go imieniem Jan. 1Sm 1,20
**gr.: deesis - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga*

14. I będziesz miał radość i wesele, i wielu będzie się radować z jego narodzenia.

15. Albowiem będzie wielki przed *obliczem* PANA, z pewnością nie będzie pić wina ani sycery*, a zostanie napełniony Duchem Świętym jeszcze *będąc* w łonie swojej matki. **hebr.: sycera - napój odurzający (piwo?)* Łk 7,28; Dz 2,4

16. I wielu z synów Izraela nawróci* do PANA, ich Boga. **por. w. 17** Iz 40,3; Ml 3,1; Mt 3,1

17. A sam pójdzie przed Jego obliczem w duchu i w mocy Eliasza, aby zawrócić* serca ojców do dzieci, i nieposłusznych ku rozsądkowi sprawiedliwych, aby przysposobić *dla* PANA lud, który jest przygotowany. Ml 3,23
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*

18. A Zachariasz powiedział do anioła: Po czym to poznam? Bo ja jestem stary, a moja żona jest *już* w podeszłym wieku*. Rz 18,11;
**dosł.: posunięta w dniach jej* Iz 38,22; Rz 4,19

19. I w odpowiedzi, anioł rzekł do niego: Ja jestem Gabriel, ten, *który* staje przed obliczem Boga, a zostałem posłany, abym mówił do ciebie i ogłosił ci tę dobrą nowinę*.
**gr.: euangelidzo - ogłaszać dobrą nowinę* Dn 8,16; Łk 1,26

20. I oto będziesz milczał, i nie będziesz mógł mówić aż do dnia, kiedy to się stanie, za to, że nie uwierzyłeś moim słowom, które wypełnią się w swoim czasie. Łk 1,45; Mk 9,19

21. A lud oczekiwał Zachariasza i dziwił się jego zwlekaniu w świątyni.

22. A gdy wyszedł, nie mógł do nich mówić; i poznali, że miał* widzenie** w świątyni, bo dawał im znaki*** i pozostał niemy. J 13,24
**gr.: horao - wpatrywać się w, doświadczyć, widzieć*
***gr.: optasia - wizja, widzenie - por. Mt 17,9**
****gr.: dianeuo - wyrażać myśl za pomocą gestów, mrugać*

23. I stało się, gdy wypełniły się dni jego służby, że odszedł do swojego domu.

24. A po tych dniach Elżbieta, żona jego, poczęła i ukrywała się przez pięć miesięcy, mówiąc: 2Krl 4,17; Iz 8,3; Łk 1,36

25. Tak mi uczynił PAN w tych dniach, gdy wejrzał *na mnie,* aby zdjąć moją hańbę pośród ludzi. Rdz 30,23; Iz 54,1; Hbr 11,11

26. A w szóstym miesiącu posłany został przez Boga anioł Gabriel do miasta Galilei, zwanego* Nazaret,
**dosł.: któremu imię*
27. Do dziewicy* zaręczonej** z mężem, któremu było na imię Józef, z domu Dawida, a imię tej dziewicy – Maria. Mt 1,18; Iz 7,4
**lub: pannie; **gr.: mnesteuo - zalecać się, zaręczyć, być poślubioną*
28. A po wejściu do niej, anioł powiedział: Witaj*, obdarowana** łaską; PAN z tobą; *to* ty błogosławiona*** jesteś pośród kobiet.
**lub: raduj się; **napełniona łaską* Łk 1,30; Dn 9,23;
****lub: szczęśliwa* Ef 1,6; Sdz 6,12; Dz 18,10
29. Ale ona, gdy go ujrzała, zmieszała* się na jego słowa i rozważała** skąd takie pozdrowienie.
**gr.: diatarasso - zakłopotać się, zaniepokoić*
***gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, zastanawiać się*
30. I anioł powiedział jej: Nie bój się, Mario! Albowiem znalazłaś łaskę u Boga.
31. I oto poczniesz w łonie, i urodzisz syna, i nazwiesz Go imieniem Jezus*. Iz 7,14; Mt 1,21
**gr.: Iesous - hebr.: Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem*
32. Będzie On wielki i zostanie nazwany Synem Najwyższego, i da Mu PAN Bóg tron Dawida, Jego ojca, Mt 3,11; Flp 2,9-11; Iz 9,6
33. I będzie królował* nad domem Jakuba na wieki, a Królestwu Jego nie będzie końca.
**gr.: basileuo - być królem, panować* Ps 45,6; Dn 7,13-14.27;
tu: zakróluje, zapanuje Mi 4,7; Hbr 1,8; Obj 11,15
34. A Maria powiedziała do anioła: Jak to się stanie, skoro nie obcowałam* z mężem?
**dosł.: poznałam - hebr. idiom ozn. intymną więź - por. Mt 1,25*
35. I anioł w odpowiedzi, rzekł do niej: Duch Święty zstąpi na ciebie i moc Najwyższego cię zacieni; dlatego narodzone z ciebie Święte, zostanie nazwane Synem Boga.
Ps 2,7; Mt 1,20; 14,33; Mk 1,1
36. A oto Elżbieta, twoja krewna, i ona poczęła syna w swej starości, a jest to *już* szósty miesiąc *dla* tej, którą nazywają niepłodną,
37. Gdyż u Boga nie będzie niemożliwe*, cokolwiek wypowie**. Rdz 18,14; Jr 32,17
dosł.: nie jest bez siły - gr.: adynateo; **gr.: rhema - Mt 4,4*
38. Wtedy Maria powiedziała: Oto *jestem* służebnicą* PANA; oby mi się stało według twojego słowa**. I anioł*** odszedł od niej.
**lub: niewolnicą; **gr.: rhema - w. 37*; ***gr.: angelos - posłaniec*
39. W tych dniach wstała Maria i udała się śpiesznie w górzyste *strony* do miasta Judy.
40. I gdy weszła do domu Zachariasza, pozdrowiła* Elżbietę. **gr.: aspadzomai - por. Mk 9,15**
41. I stało się, gdy Elżbieta usłyszała pozdrowienie Marii, że poruszyło* się w jej łonie dziecko, i Elżbieta została napełniona Duchem Świętym. **lub: drgnęło, podskoczyło*
42. I zawołała donośnym głosem, i powiedziała: Błogosławiona* jesteś wśród kobiet, i błogosławiony jest owoc twojego łona!
**gr.: makarios - szczęśliwy, ktoś komu można pogratulować*
43. A skądże mi to, że matka mojego Pana przyszła do mnie? Mt 3,14; Łk 7,7; J 13,13
44. Oto bowiem, gdy do moich uszu dotarł głos twojego pozdrowienia, w moim łonie z radości poruszyło* się dziecko. **por. w. 41**
45. A błogosławiona, która uwierzyła, że spełni się *to,* co zostało powiedziane przez PANA.
46. I *wtedy* Maria powiedziała: Moja dusza wywyższa PANA, Ps 34,2-3
47. A mój duch rozradował* się w Bogu, moim Zbawicielu, 1Sm 2,1; Iz 43,11; Tt 2,13
**gr.: agalliao - radować się ogromnie, tu: możliwy czas teraź.*
48. Gdyż wejrzał* na uniżenie swojej służebnicy; bowiem odtąd będą uważać mnie za błogosławioną wszystkie pokolenia; Rdz 30,13;
**gr.: epiblepo - zwrócił uwagę, wpatrzyć się* Ml 3,12; Łk 11,27
49. Gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Mocny i święte* jest Jego imię, Wj 15,11; Ps 71,19; 111,9
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego co pospolite, przeznaczyć dla*
50. A Jego miłosierdzie* z pokolenia na pokolenie *dla* tych, *którzy się* Go boją.
**gr.: eleos - litość, współczucie, łaskawość* Rdz 17,7; Wj 20,6
51. I okazał siłę w swoim ramieniu* i rozproszył pysznych *i* zamysły ich serc; Ps 52,9
**lub: okazał w dziełach moc swojego ramienia*
52. Strącił władców z tronów i wywyższył uniżonych*; **gr.: taipeinos - pokorny, skromny - 1P 5,5***
53. Łaknących* napełnił dobrami, a bogatych odprawił z niczym; **lub: głodujących*
54. Ujął się za Izraelem, swoim sługą, aby zostało zapamiętane* Jego miłosierdzie,
**lub: przypomnieć, zostać przypomniane, mieć coś na uwadze*
55. Tak, jak powiedział do ojców naszych, do Abrahama i jego potomka* na wieki**.
**lub: nasienia - l. poj.; **dosł.: na wiek* Rdz 12,3; 22,17-18
56. A Maria została z nią około trzech miesięcy; następnie wróciła do swojego domu.
57. A Elżbiecie wypełnił się czas jej rozwiązania*, i urodziła syna. **dosł.: wydania na świat*
58. A gdy usłyszeli sąsiedzi i jej krewni, że PAN okazał swoje wielkie miłosierdzie nad nią, radowali się razem z nią.
59. I stało się, że przyszli ósmego dnia, aby obrzezać dziecię; i chcieli nazwać je tak, jak imię jego ojca – Zachariasz. Rdz 17,12

60. A w odpowiedzi, jego matka powiedziała: *O* nie! Ale będzie nazwany – Jan.
61. I powiedzieli do niej: Nikt w twojej rodzinie nie jest nazwany tym imieniem.
62. I skinęli* więc na jego ojca, jak chciałby go nazwać. **lub: dawali znaki*
63. A *on* poprosił o tabliczkę i napisał tak*: Jan jest jego imię. I dziwili** się wszyscy.
dosł.: mówiąc; **gr.: thaumadzo - dziwić, podziwiać - Mk 12,17
64. I od razu zostały otworzone jego usta i *rozwiązał się* jego język, i mówił, wysławiając* Boga. **gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19**
65. I ogarnął strach wszystkich ich sąsiadów, a po całej górzystej Judei rozeszły się wszystkie te słowa*. **lub: wypowiedzi - gr.: rhema*
66. A wszyscy, którzy o tym słyszeli, wzięli te *słowa* do serca, mówiąc: Kim więc będzie to dziecię? A ręka PANA była z nim.
67. A Zachariasz, jego ojciec, został napełniony* Duchem Świętym i prorokował, mówiąc: **gr.: pletho - napełnić, wypełnić* Lb 11,25; 2P 1,21
68. Błogosławiony* niech będzie PAN, Bóg Izraela, że nawiedził swój lud i dokonał jego odkupienia, **gr.: eulogeo - por. w. 64** Ps 106,48
69. I wzbudził nam róg* zbawienia* w domu swojego sługi Dawida, **idiom - moc, siła zbawcza*
70. Tak, jak zapowiedział przez usta swoich świętych proroków z dawnych czasów*:
**dosł.: od wieków* Jr 30,10; Hbr 3,7
71. Zbawienie od naszych wrogów i z ręki wszystkich, którzy nas nienawidzą,
72. Aby uczynić miłosierdzie naszym ojcom* i przypomnieć o swoim świętym przymierzu**,
dosł.: z naszymi ojcami; **gr.: diatheke - przymierze - Hbr 9,17
73. Na przysięgę, którą złożył* Abrahamowi, naszemu ojcu, że da nam, **dosł.: przysiągł*
74. Abyśmy, wybawieni z ręki naszych nieprzyjaciół, bez bojaźni Mu służyli, Rdz 22,16
75. W świętości i w sprawiedliwości* przed Jego *obliczem,* po wszystkie dni naszego życia. **gr.: dikaiosyne - prawość, właściwa pozycja przed Bogiem*
76. A ty, dziecię, prorokiem Najwyższego zostaniesz nazwane; bo pójdziesz przed obliczem PANA przygotować Jego drogi,
77. I dać poznanie zbawienia Jego ludowi przez odpuszczenie* ich grzechów, Mk 1,3
gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie z niewoli - por. Mk 3,29
78. Dzięki głębi miłosierdzia naszego Boga, przez które nawiedziła nas jutrzenka* z wysokości, **dosł.: wschód słońca* Lb 24,17; Ml 4,2; Obj 22,16
79. Aby ukazać się siedzącym w ciemności i w cieniu śmierci, i ukierunkować nasze stopy na drogę pokoju. Mt 4,16
80. A dziecię rosło i wzmacniało* się duchem, i było na pustkowiu aż do dnia swego ukazania przed Izraelem. **lub: umacniane duchem*

2 I stało się w te dni, że wyszedł dekret od Cezara Augusta, aby spisano cały zamieszkany świat. Łk 3,1; Dz 11,28; Flp 4,22
2. Pierwszy ten spis odbył się, gdy Kwiryniusz był namiestnikiem Syrii. Mt 4,24
3. I wszyscy szli, by dać się spisać*, każdy do swojego miasta. **gr.: apografo - spisać, zarejestrować*
4. Poszedł też i Józef z Galilei, z miasta Nazaret, do ziemi judzkiej, do miasta Dawida, które nazywa się Betlejem, dlatego że był z domu i z rodu* Dawida, **gr.: patria - Ef 3,15** Mi 5,2
5. Aby był spisany z Marią, poślubioną mu żoną, która była w ciąży. Pwt 20,7; 22,23
6. I stało się, gdy tam byli, że wypełniły się dni, aby urodziła. Iz 7,14; Mt 1,25
7. I urodziła swojego pierworodnego syna, i owinęła Go w pieluszki, i położyła Go w żłobie, dlatego że nie było dla nich miejsca na kwaterze*. **lub: pokój gościnny, noclegownia*
8. A byli pasterze w tej krainie, którzy nocowali w polu i trzymali nocą straż nad swoim stadem. Sdz 6,12; Iz 40,5; 2Kor 3,18
9. I naraz, anioł PANA stanął obok nich, a chwała PANA zewsząd ich oświeciła i ogarnął* ich wielki strach. **dosł.: zlękli się*
10. A anioł powiedział im: Nie bójcie się; bo oto ogłaszam wam dobrą nowinę o wielkiej radości, która będzie *udziałem* całego ludu:
11. Gdyż dziś został zrodzony *dla* was Zbawiciel, którym jest Mesjasz* Pan, w mieście Dawida, Iz 43,11; J 4,42; 20,31; Dz 2,36; 1J 5,1
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony*
12. I to *będzie* wam znakiem: Znajdziecie niemowlę owinięte w pieluszki, leżące w żłobie. Wj 3,13; 1Sm 10,2; Iz 53,1
13. I nagle stało się, *że* razem z aniołem *pojawiło się* mnóstwo wojska niebiańskiego, *które* chwaliło Boga i mówiło:
14. Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokój, w ludziach dobrej woli*. Łk 19,38;
**lub: (Jego) upodobania - gr.: eudokia* J 17,4; Ef 1,6
15. I stało się, gdy odeszli od nich aniołowie do nieba – ludzie*, pasterze mówili jeden

do drugiego: Udajmy się więc aż do Betlejem i zobaczmy *jak* spełnia się słowo, które nam PAN *Bóg* oznajmił. **dosł.: i ludzie* Łk 24,51

16. I śpiesznie przybyli, i znaleźli Marię i Józefa, i niemowlę leżące w żłobie. Mt 2,11

17. A gdy to zobaczyli, rozgłosili słowo, które zostało im powiedziane o tym dziecku.

18. I wszyscy, którzy to słyszeli, dziwili się temu, co powiedzieli im pasterze.

19. A Maria zachowywała wszystkie te słowa, rozważając* je w swoim sercu. Rdz 37,11; **dosł.: składać lub naradzać się z sobą* 1Sm 21,12; Łk 2,51

20. I wrócili pasterze, oddając chwałę i wielbiąc Boga za wszystko, co słyszeli i widzieli, tak, jak im zostało powiedziane. Łk 18,43

21. I gdy wypełniło się osiem dni, aby obrzezano* dziecię, nazwano Go imieniem Jezus, *tak,* jak zostało nazwane przez anioła, przed poczęciem Go w łonie *matki.* Łk 1,59; Mt 1,21 **gr.: peritemno - nacinać dookoła, obcinać brzeg (napletka)*

22. A gdy wypełniły się dni jej oczyszczenia zgodnie z Prawem Mojżesza, przynieśli Go do Jerozolimy, by stawić* Go przed PANEM, **lub: przedstawić, pokazać,* Lb 19,12; *przekazać jakąś osobę innej osobie* Kpł 12,2; Rz 3,23

23. Jak napisano w Prawie PANA: Każdy męski *potomek* otwierający łono zostanie nazwany poświęconym* dla PANA; Wj 13,2.12; **lub: świętym - tj. oddzielonym* Wj 34,19; Lb 3,13; 8,17

24. I aby dać ofiarę według tego, co powiedziano w Prawie PANA: parę synogarlic lub dwa młode gołębie. Kpł 12,8

25. A oto w Jerozolimie był człowiek o imieniu Symeon; a człowiek ten był sprawiedliwy i pobożny, wyczekujący pociechy* Izraela, a Duch Święty był na nim. Łk 1,6; Rdz 6,9; **gr.: paraklesis - zachęta - por. 2Kor 8,4** Dz 10,22; Flp 3,6

26. I zostało mu objawione* przez Ducha Świętego, że nie ujrzy śmierci, zanim nie zobaczy Mesjasza PANA**. Mt 2,12; Dz 11,26 **gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12*; **dosł.: Mesjasza PAŃSKIEGO*

27. I *on* przyszedł *wiedziony* w Duchu do świątyni; a gdy rodzice wnosili dziecię Jezus, aby uczynić z Nim według zwyczaju* Prawa, *który* odnosił się *do* Niego, Jr 32,11; Mt 4,1; 22,43 **gr.: ethidzo - od ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek*

28. On wziął* je w swoje ramiona, wysławiał** Boga i powiedział: **lub: przyjął; **błogosławił*

29. Teraz Władco*, uwalniasz swojego sługę w pokoju, według Twojego Słowa**; Iz 57,1 **gr.: despotes - por. 1P 2,18**; **gr.: rhema - słowo, wypowiedź*

30. Gdyż oczy moje zobaczyły Twoje zbawienie*, **gr.: soteria - zbawienie, uratowanie, ocalenie*

31. Które przygotowałeś* przed** obliczem wszystkich ludzi, **lub: przyszykowałeś; **wobec*

32. Światło objawienia dla* pogan** i chwałę ludu Twojego – Izraela. Iz 42,6; Jr 2,11; 1Kor 1,31 **lub: dla objawienia; **gr.: ethnos - narody, nie-Żydzi*

33. A Józef i Jego matka byli zdziwieni* tym, co o Nim mówiono. **gr.: thaumadzo - Mk 12,17**

34. I błogosławił im Symeon, i powiedział do Marii, Jego matki: Oto Ten jest ustanowiony* na upadek i na powstanie wielu w Izraelu, i na znak, któremu się sprzeciwią**. **gr.: keimai - leżeć, być ustanowiony, przeznaczony* Iz 8,14-15 ***gr.: antilego - mówić przeciwko, sprzeciwiać się, przeciwstawiać*

35. I twoją własną duszę* przeszyje miecz, *aby* w ten** *sposób* zostały objawione zamysły z wielu serc. Ps 42,10; 1Kor 11,19; 1J 2,19 **gr.: psyche - dusza, życie, osoba; **dosł.: w jakikolwiek*

36. I była *też* Anna prorokini, córka Fanuela, z plemienia Aser, która była bardzo posunięta w swoich dniach*, a od czasu swojego panieństwa** żyła siedem lat ze swoim mężem. **dosł.: w licznych dniach* Wj 15,20; Sdz 4,4; ***lub: dziewictwa* 2Krl 22,14; Dz 2,18; 21,9

37. A ta była wdową, *mającą* około osiemdziesiąt cztery lata, która nie opuszczała świątyni, w postach i w błaganiach* służąc Bogu, w nocy i we dnie. **też: modlitwach* 1Tm 5,5

38. Ta też, w tej godzinie stanęła obok i dziękowała* PANU, i mówiła o Nim wszystkim, którzy oczekiwali odkupienia w Jerozolimie. **gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

39. A gdy dopełnili* wszystko zgodnie z Prawem PANA, wrócili do Galilei, do swojego miasta Nazaret. **lub: wypełnić, doprowadzić do końca*

40. A dziecko rosło i umacniało* się w Duchu, *będąc* pełne** mądrości, i łaska Boża była nad Nim. **lub: było umacniane Duchem; **wypełniane*

41. A Jego rodzice chodzili co roku do Jerozolimy na Święto Paschy*. Pwt 16,1-8; Wj 23,15 **hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*

42. I gdy miał dwanaście lat, wstąpili* do Jerozolimy według zwyczaju tego święta; **dosł.: wspięli się - Jerozolima leży na górze*

43. I po skończeniu tych dni, *gdy* wracali, pozostał chłopiec Jezus w Jerozolimie, a Józef i Jego matka *o tym* nie wiedzieli.

44. A sądząc, że jest w gromadzie podróżnych, uszli dzień drogi i szukali Go między krewnymi i znajomymi. Ps 42,4; 122,1

45. I gdy Go nie znaleźli, wrócili do Jerozolimy, *nadal* szukając Go.
46. I stało się, że po trzech dniach, znaleźli Go siedzącego w świątyni pośrodku nauczycieli, *gdy* ich słuchał i zadawał im pytania.
47. A zdumiewali się wszyscy, którzy Go słuchali, Jego zrozumieniem* i Jego odpowiedziami. **gr.: synesis - wiedza, rozum, zdolność pojmowania*
48. I gdy Go zobaczyli, zdziwili się. I powiedziała do Niego matka Jego: Dziecko! Dlaczego nam to uczyniłeś? Oto Twój ojciec i ja z bólem Ciebie szukaliśmy. Mt 1,11; Łk 2,27
49. I powiedział do nich: Dlaczego mnie szukaliście? Czy nie wiedzieliście, że ja muszę być *w tym,* co jest mojego Ojca? J 9,4
50. Lecz oni nie zrozumieli* tych słów, które im powiedział. Łk 9,45; Mk 9,10
**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
51. I zszedł z nimi, i przyszedł do Nazaretu, i był im poddany*. A matka Jego zachowywała** wszystkie te słowa w swoim sercu. Mk 6,3
**gr.: hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym*
***gr.: diatereo - przestrzegać stale bądź starannie, strzec*
52. A Jezus wzrastał* w mądrości i dojrzałości, i *w* łasce u** Boga i ludzi. Łk 2,40; Rz 14,18
**gr.: prokopto - posuwać się naprzód; **lub: przed (Bogiem)*

3 A w piętnastym roku panowania Cezara Tyberiusza, gdy Poncjusz Piłat był namiestnikiem Judei, a Herod tetrarchą Galilei, Filip, jego brat, tetrarchą Iturei i okręgu Trachonis, a Lizaniasz tetrarchą Abileny,
2. Za arcykapłanów Annasza i Kajfasza, doszło* słowo Boże do Jana, syna Zachariasza, na pustkowiu. **dosł.: stało się* J 11,49; Dz 4,6
3. I obchodził całą okolicę nad Jordanem, głosząc chrzest upamiętania* na odpuszczenie** grzechów; Mt 3,1; Dz 13,24; 19,4
**gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; **lub: uwolnienie*
4. Jak napisano w zwoju słów proroka Izajasza, mówiącego: Głos wołającego na pustkowiu: Przygotujcie drogę PANA, prostymi czyńcie Jego ścieżki! Iz 40,3-5; 57,14
5. Każda dolina zostanie wypełniona, a każda góra i pagórek zostaną zniżone, a *to, co* krzywe *zostanie* wyprostowane, a skaliste drogi będą wyrównane, Iz 2,11; Łk 1,51; Hbr 12,12
6. A wszelkie ciało* ujrzy zbawienie Boże. **tj. każdy człowiek* Ps 98,2; Iz 52,10; Rz 10,12
7. Mówił więc do tłumów, które wychodziły, aby zostać ochrzczonymi* przez Niego: Plody żmij! Kto wam pokazał, jak uciec przed nadchodzącym gniewem? Iz 59,5; Mt 12,34;
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Łk 12,50 1Tes 1,10
8. Wydawajcie* więc owoce godne upamiętania**, a nie zaczynajcie mówić sobie**: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg może i z tych kamieni wzbudzić dzieci Abrahama. **dosł.: czyńcie, sprawiajcie* Rz 9,6; Ga 3,28
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; ***dosł.: w sobie*
9. Już nawet i siekiera do korzenia drzew jest przyłożona; wszelkie więc drzewo, które nie przynosi dobrego owocu, jest wycinane i wrzucane w ogień. Łk 13,6; Mt 7,19
10. I pytały go tłumy, mówiąc: Co więc mamy czynić? Dz 2,37; 9,6; 16,30
11. A on w odpowiedzi, rzekł im: Kto ma dwie tuniki*, niech przekaże** temu, który nie ma; i kto ma żywność, niech uczyni podobnie.
**gr.: chiton - koszula ubierana bezpośrednio na ciało*
***gr.: metadidomi - udzielić, użyczyć, rozdawać, odstępować*
12. Przyszli też i celnicy, aby zostać ochrzczeni i powiedzieli do niego: Nauczycielu! Co *mamy* czynić? Mt 21,31
13. A on powiedział do nich: Nie pobierajcie nic więcej niż to, co wam nakazano.
14. Pytali go natomiast żołnierze, mówiąc: A my co *mamy* czynić? I powiedział do nich: Nic nie wymuszajcie*, ani nikogo fałszywie nie oskarżajcie, ale poprzestawajcie na swoim żołdzie. Wj 23,1; Mt 8,5; Flp 4,11; 1Tm 6,8
**gr.: diaseio - wymuszać pieniądze, szantażować, wstrząsnąć kimś*
15. A gdy lud oczekiwał, i gdy rozważali wszyscy w swoich sercach o Janie, czy czasem on nie jest Mesjaszem*, **gr.: christos - por. Łk 2,11**
16. Jan odpowiedział wszystkim, mówiąc: Ja wprawdzie chrzczę was wodą; ale przyjdzie mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny rozwiązać rzemyka u Jego sandałów; On będzie was chrzcić* w Duchu Świętym i ogniu. **lub: zanurzać* Mt 3,11; Mk 1,8
17. W Jego ręku jest wiejadło* i oczyści *przewiewając* swoje klepisko, i zbierze pszenicę do swojego spichlerza, lecz plewy spali ogniem nieugaszonym. Ps 21,9; Mt 3,12;
**tj. szufla do przewiewania zboża, przetak* Mt 13,30; Mk 9,43
18. *W* wielu też i innych *słowach* zachęty*, głosił dobrą nowinę ludowi. **lub: pociechy*
19. A tetrarcha Herod, napominany* przez niego z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, i z powodu wszystkich złych *rzeczy,* które uczynił Herod, **lub: karcony - Mt 18,15**

20. Dodał do tego wszystkiego i to, że zamknął Jana w więzieniu. Jr 2,30; Łk 13,31
21. A stało się, że cały lud był ochrzczony, *również* Jezus został ochrzczony, a gdy się modlił*, otworzyło się niebo, Mt 3,13
**gr.: proseuchomai - modlić się do kogoś, błagać, prosić*
22. I zstąpił na Niego Duch Święty w postaci cielesnej, jakby gołębica, i rozległ* się głos z nieba, mówiący: Ty jesteś moim Synem umiłowanym, w Tobie *mam* upodobanie**. **dosł.: stał się* Ps 2,7; Iz 42,1; Łk 9,34; ***lub: upodobałem - czas przesz. dok.* Mt 12,18; Kol 1,13
23. A Jezus, gdy rozpoczął swoją *służbę,* miał około trzydziestu lat, będąc, jak sądzono, synem Józefa, *syna* Helego,
24. *Syna* Mattata, *syna* Lewiego, *syna* Melchiego, *syna* Jannaja, *syna* Józefa,
25. *Syna* Matatiasza, *syna* Amosa, *syna* Nahuma, *syna* Hesliego, *syna* Nanggaja,
26. *Syna* Mahata, *syna* Mattatijasza, *syna* Semeja, *syna* Józefa, *syna* Judy,
27. *Syna* Joananna, *syna* Rezy, *syna* Zorobabela, *syna* Salatiela, *syna* Neriego,
28. *Syna* Melchiego, *syna* Addy, *syna* Kosama, *syna* Elmodama, *syna* Hera,
29. *Syna* Jozesa, *syna* Eliezera, *syna* Joreima, *syna* Mattata, *syna* Lewiego,
30. *Syna* Symeona, *syna* Judy, *syna* Józefa, *syna* Jonama, *syna* Eliakeima,
31. *Syna* Meleasza, *syna* Menama, *syna* Mattaty, *syna* Natana, *syna* Dawida,
32. *Syna* Jessego, *syna* Obeda, *syna* Booza, *syna* Salmona, *syna* Naassona,
33. *Syna* Aminadaba, *syna* Arama, *syna* Esroma, *syna* Faresa, *syna* Judy,
34. *Syna* Jakuba, *syna* Izaaka, *syna* Abrahama, *syna* Tarego, *syna* Nachora,
35. *Syna* Sarucha, *syna* Ragaua, *syna* Falega, *syna* Ebera, *syna* Sali,
36. *Syna* Kainana, *syna* Arfaksada, *syna* Sema, *syna* Noego, *syna* Lamecha,
37. *Syna* Matusali, *syna* Henocha, *syna* Jareda, *syna* Malaleela, *syna* Kainana,
38. *Syna* Enosza, *syna* Seta, *syna* Adama, *syna* Boga. Rdz 4,25-26; 5,1-32

4 A Jezus, pełen Ducha Świętego, powrócił znad Jordanu i prowadzony był w Duchu na pustkowie*, **lub: pustynię*
2. Przez czterdzieści dni był poddawany próbie* przez diabła, a przez te dni nic nie jadł; a gdy one się dopełniły, był** głodny***. **lub: był kuszony; **dosł.: później; ***lub: cierpiał głód*
3. I diabeł powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, powiedz temu kamieniowi, aby stał się chlebem. Mt 4,3; Łk 3,22; 1P 5,9
4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Napisano: Nie samym chlebem żyć będzie człowiek, ale każdym słowem* Boga.
**gr.: rhema - słowo, wypowiedź* Pwt 8,3; J 10,34; Mt 4,4
5. I zaprowadził Go diabeł na wysoką górę, i w ułamku czasu pokazał Mu wszystkie królestwa zamieszkałego świata. J 12,31; 2Kor 4,4
6. I diabeł powiedział do Niego: Dam Ci tę całą władzę i ich chwałę; bo jest mi ona dana, a jeśli *zechcę* daję ją tym, którym chcę.
7. Jeśli więc Ty oddasz mi pokłon*, wszystko *to* będzie Twoje. **gr.: proskyneo - por. Mk 15,19**
8. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zejdź mi z drogi*, szatanie**! Bowiem jest napisane: PANU, Bogu twojemu, będziesz się kłaniał i Jemu samemu będziesz służyć.
**gr.: hypage opiso mou - idiom - cofnij się, odejdź, zejdź z drogi, stań za mną; **gr.: satanas - przeciwnik* Mt 4,10; 16,23
9. Potem przyprowadził Go do Jerozolimy, postawił Go na szczycie świątyni* i powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, rzuć się stąd w dół; **gr.: hieron - świątynia - Mt 24,1**
10. Napisano bowiem: Aniołom swoim przykaże o Tobie, aby Cię strzegli, Ps 91,11
11. I że, na rękach Cię poniosą, byś czasem nie uraził o kamień swojej stopy. Ps 91,12
12. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Powiedziano: Nie będziesz kusił* PANA, Boga twojego. **por. Jk 1,13** Pwt 6,16; 1Kor 10,9; Hbr 3,9
13. I gdy dokończył diabeł wszystkich prób, odstąpił od Niego, aż do *pewnego* czasu.
14. A Jezus wrócił w mocy Ducha do Galilei, a wieść o Nim rozeszła się po całej okolicy.
15. A On, wysławiany* przez wszystkich nauczał w ich synagogach. **por. Rz 8,30**
16. I przyszedł do Nazaretu, gdzie był wychowany, i wszedł według swojego zwyczaju w dzień sabatu* do synagogi, i wstał, aby czytać. **dosł.: sabatów - l.mn.*
17. I podano Mu zwój* proroka Izajasza; i gdy rozwinął zwój, znalazł miejsce, gdzie było napisane: **gr.: biblos - zwój - por. Mk 12,26**
18. Duch PANA nade mną; On ze względu na to, namaścił mnie, abym ogłosił dobrą

nowinę ubogim; posłał mnie, abym uzdrowił skruszonych na sercu, abym pojmanym ogłosił wyzwolenie i ślepym przejrzenie, abym złamanych odesłał w wolności, Iz 61,1

19. Bym ogłosił rok przychylności* PANA.
**dot. roku Jubileuszowego - por. Kpł 25,8-17* Iz 61,2

20. A gdy zwinął zwój i oddał go słudze*, usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były skierowane wprost w Niego. **por. 1Kor 4,1***

21. Zaczął więc do nich mówić: Dziś to Pismo, które usłyszeliście, wypełniło się*.
**dosł.: wypełniło się w waszych uszach* Mt 13,14; Łk 10,23

22. A wszyscy *wystawiali* mu świadectwo*, i dziwili się słowom łaski, które wychodziły z Jego ust, i mówili: Czy Ten nie jest synem Józefa? **lub: świadczyć, wydawać dobrą opinię*

23. I powiedział do nich: Z pewnością powiecie mi to przysłowie*: Lekarzu! Ulecz samego siebie! Tyle słyszeliśmy *o tym,* co się stało w Kafarnaum, uczyń *to* i tu w swojej ojczyźnie**. **gr.: parabole - przypowieść, porównanie*
***gr.: patris - ojczyzna - tu: rodzinne miasto Nazaret w Galilei*

24. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Żaden prorok nie jest uznany w swojej ojczyźnie. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mt 13,57; J 4,44

25. A mówię wam zgodnie z prawdą, że wiele wdów było w Izraelu za dni Eliasza, gdy niebo zostało zamknięte na trzy lata i sześć miesięcy, tak że nastał wielki głód* na całej ziemi; **gr.: limos - słabe zbiory, głód, brak żywności* 1Krl 17,9

26. A do żadnej z nich nie został posłany Eliasz, tylko do Sarepty Sydońskiej, do kobiety *będącej* wdową. 1Krl 17,8-16

27. I wielu było trędowatych w Izraelu za proroka Elizeusza; a żaden z nich nie został oczyszczony, tylko Naaman, Syryjczyk.

28. A wszyscy w synagodze, gdy to słyszeli, unieśli* się gniewem. **dosł.: zostali napełnieni*

29. I gdy wstali, wypchnęli Go poza miasto, i przyprowadzili Go aż do krawędzi góry, na której miasto zostało zbudowane, aby Go strącić w dół. Lb 15,35; J 8,37.59; 10,31.39

30. On natomiast przeszedł przez *sam* środek nich i odszedł. J 18,6; Dz 12,18

31. I zszedł do Kafarnaum, miasta w Galilei, i tam ich nauczał w sabaty.

32. I zdumiewali się nad Jego nauką; bo słowo Jego było *wypowiadane* z mocą*.
**gr.: eksousia - władza, prawo, autorytet* Łk 4,36; Mk 1,22

33. A był w synagodze człowiek, który miał ducha, demona nieczystego, i krzyknął donośnym głosem, Mk 1,23

34. Mówiąc: Ach*! Co nam i Tobie**, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć; wiem, kim Ty jesteś – Święty Boży.
**okrzyk oburzenia lub zdumienia, zmieszanego z lękiem*
***idiom - por. J 2,4** Ps 78,41; 89,18; Dz 3,14

35. I zgromił* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Wtedy demon rzucił go na środek, i wyszedł z niego, nie wyrządzając mu żadnej szkody. **lub: surowo skarcił; **por. Mk 4,39***

36. I wszystkich ogarnęło zdumienie, i rozmawiali między sobą, mówiąc: Co to za nauka*, że z władzą i mocą rozkazuje duchom nieczystym, i wychodzą? **lub: słowo, sprawa*

37. I rozchodziła się wieść o Nim po wszystkich miejscach tej okolicy.

38. A gdy wstał, *wyszedł* z synagogi i poszedł do domu Szymona, a teściowa Szymona była ogarnięta wysoką gorączką; i prosili Go w jej sprawie. Mt 8,14; 1Kor 9,5

39. I gdy stanął nad nią, zgromił* gorączkę, a opuściła ją; i zaraz wstała i im usługiwała. **lub: surowo napomniał, skarcił* Łk 8,24; 2Kor 5,15

40. A gdy zachodziło słońce, wszyscy, którzy* mieli cierpiących** na rozmaite choroby, przyprowadzali ich do Niego, a *On* na każdego*** z nich nałożył ręce i uzdrowił ich.
**dosł.: ilu, jak wielu; **słabych, bez siły; ***każdego jednego*

41. I z wielu wychodziły też demony, które krzyczały i mówiły: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boży; i gromił je, i nie pozwalał im mówić, gdyż wiedziały, że On jest Mesjaszem*.
**lub: Chrystusem, Pomazańcem* Mk 1,25; Dz 16,17

42. A gdy nastał dzień, wyszedł i udał się na odludne* miejsce. I tłumy szukały Go, i przyszli do Niego, i zatrzymywali Go, aby od nich nie odchodził. **gr.: eremos - puste, pustynne, odludne*

43. A On powiedział do nich: Konieczne* jest, abym i innym miastom ogłaszał dobrą nowinę o Królestwie Boga; bo na to jestem posłany. Mk 1,38; J 9,4
**gr.: dei - jest konieczne, trzeba, przystoi, należy, jest niezbędne*

44. I głosił* w synagogach Galilei.
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold*

5 I stało się, gdy lud napierał na Niego, by słuchać Słowa Bożego, a On stał nad jeziorem Genezaret, Mt 14,34; Mk 3,9

2. Że zobaczył dwie łodzie stojące przy jeziorze; a rybacy wyszli z nich i płukali sieci.

3. A gdy wstąpił do jednej z tych łodzi, która była Szymona, poprosił go, aby nieco odpłynął od lądu; a gdy usiadł, nauczał tłumy z łodzi.
4. A gdy przestał mówić, powiedział do Szymona: Wypłyń na głębię i zapuśćcie swoje sieci rybackie na połów. J 21,6
5. A Szymon w odpowiedzi, rzekł Mu: Mistrzu*! Całą noc trudziliśmy się, nic nie złowiliśmy; lecz na słowo Twoje zapuszczę sieć.
**gr.: epistata - dowódca, opiekun* Ps 33,9; 127,1
6. I gdy to uczynili, wspólnie zagarnęli wielką liczbę* ryb, aż rwała im się sieć. **por. Mk 3,7**
7. I skinęli na współtowarzyszy, którzy byli w drugiej łodzi, aby im przyszli na pomoc*; i przyszli, i napełnili obie łodzie, aż one *zaczęły* się zanurzać**. **lub: chwycić razem; **dosł.: tonąć*
8. A widząc to Szymon Piotr, przypadł do kolan Jezusa, mówiąc: Odejdź ode mnie Panie, bo jestem grzesznym człowiekiem*!
**dosł.: mężczyzną* Hi 40,4; 42,6; Iz 6,5
9. Jego bowiem i wszystkich, co byli z nim, ogarnęło zdumienie z powodu połowu ryb, które złapali, Mt 4,19; Mk 1,17; Łk 4,32
10. Podobnie i Jakuba, i Jana, synów Zebedeusza, którzy byli towarzyszami Szymona. I powiedział Jezus do Szymona: Nie bój się; od teraz będziesz łowić żywych ludzi.
11. A gdy wyciągnęli łodzie na ląd, opuścili wszystko i poszli za Nim. J 1,37; Mk 10,28
12. I stało się, gdy był w jednym z miast, że oto *zjawił* się tam człowiek cały* *pokryty* trądem; gdy ujrzał Jezusa, padł na twarz i prosił** Go, mówiąc: Panie! Jeśli zechcesz, możesz mnie oczyścić. Kpł 14,2-32; 1Tm 2,4
**dosł.: pełen trądu; **gr.: deomai - prosić, błagać, modlić*
13. I *Jezus* wyciągnął rękę, i dotknął go, mówiąc: Chcę, zostań oczyszczony; i zaraz trąd odszedł od niego. Mt 9,29; J 4,50
14. A On nakazał mu, *aby o tym* nikomu nie mówił, lecz *rzekł:* Oddal się *teraz* i pokaż się kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie*, tak jak nakazał Mojżesz, na świadectwo dla nich. **gr.: katharismos - oczyszczenie rytualne, obmycie*
15. *Tym* bardziej więc rozchodziła się wieść* o Nim; i schodziły się wielkie tłumy, aby *Go* słuchać i być przez Niego uzdrowionymi ze swoich chorób. **gr.: logos - słowo, przesłanie, idea*
16. On *sam* natomiast usuwał się na pustkowia i *tam* się modlił. Mt 14,23; Mk 6,46
17. I stało się jednego dnia, gdy nauczał, a siedzieli tam faryzeusze i nauczyciele Prawa, którzy przybyli ze wszystkich miasteczek Galilei i Judy, i z Jerozolimy, że była tam *obecna* moc PANA, aby ich uzdrawiać.
18. A oto, *jacyś* mężczyźni nieśli na posłaniu* sparaliżowanego człowieka i szukali *sposobu, by* go wnieść i położyć przed Nim.
**tj. małe łóżko, nosze* Mt 9,2; Mk 2,1-5
19. I gdy nie znaleźli *drogi,* jaką mogliby go wnieść z powodu tłumu, weszli na dach*, i przez pokrycie z dachówek spuścili go z łożem** do środka przed Jezusa. Mt 15,30
tj. płaski dach, służący jako taras; **por. w. 18
20. A gdy zobaczył ich wiarę, powiedział do niego: Człowieku! Odpuszczone są ci twoje grzechy. J 2,25; Dz 14,9
21. I zaczęli rozważać uczeni w Piśmie i faryzeusze, myśląc*: Kim jest Ten, co mówi *te* bluźnierstwa? Kto może odpuszczać grzechy, jeśli nie sam Bóg? **dosł.: mówiąc* Ps 32,5; Iz 43,25
22. Ale Jezus dokładnie poznając ich myśli*, w odpowiedzi, rzekł im: Co rozważacie* w swoich sercach? 1Krn 28,9; Iz 66,18;
**gr.: dialogismos - zamysł, rozważanie, opinia* Mi 7,9
23. Co łatwiej jest powiedzieć: Odpuszczone są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? Łk 17,15
24. Lecz abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę* na ziemi odpuszczać grzechy – powiedział do sparaliżowanego: Mówię ci: Wstań, weź swoje łoże i idź do swojego domu.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza*
25. I natychmiast wstał przed nimi, wziął to, na czym leżał, i poszedł do swojego domu, chwaląc* Boga. **gr.: doksadzo - por. J 7,39***
26. Wtedy uniesienie ogarnęło wszystkich i chwalili Boga, i byli wypełnieni bojaźnią, mówiąc: Widzieliśmy dziś niezwykłe *rzeczy.*
27. A potem wyszedł i ujrzał celnika, o imieniu Lewi, siedzącego przy cle, i powiedział mu: Pójdź* za mną. **gr.: akoloutheo - por. Łk 9,57**
28. I zostawił wszystko, wstał i poszedł za Nim.
29. A wyprawił Mu Lewi wielkie przyjęcie w swoim domu; i była *tam wielka* gromada* celników i innych, którzy z Nim spoczywali *przy stole*. **dosł.: tłum* J 2,12; 1Kor 5,9-11; 10,27
30. I szemrali uczeni w Piśmie i faryzeusze, mówiąc do Jego uczniów: Czemu jecie i pijecie z celnikami i grzesznikami? Łk 7,34

31. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale ci, co się mają źle; Mt 9,12; Mk 2,17
32. Nie przyszedłem wzywać do upamiętania* sprawiedliwych, ale grzeszników.
**lub: zmienić myślenie, zawrócić* Mt 3,2; Łk 13,3; 15,7
33. Oni jednak powiedzieli do Niego: Dlaczego uczniowie Jana często poszczą i zanoszą prośby* *do Boga,* podobnie *jak* i ci *uczniowie* faryzeuszów, a Twoi jedzą i piją?
**lub: zanosić błagania, modlić się* Mt 9,14; Mk 2,18
34. A On powiedział im: Czy możecie nakłonić przyjaciół* domu weselnego, aby pościli, dopóki oblubieniec jest z nimi? **dosł.: synów*
35. Ale przyjdą dni, gdy zostanie zabrany od nich oblubieniec*; wówczas będą pościć.
**lub: pan młody* Łk 24,17; Dn 9,26
36. Powiedział im też podobieństwo: Nikt *kawałkiem* z nowej szaty, nie łata szaty starej; bo inaczej, *to* nowe jest porwane, a łata z nowego nie połączy* się ze starym. Mt 9,16;
**lub: zharmonizuje, zgodzić się z kimś* Mk 2,21; 2Kor 6,16
37. I nikt nie leje wina młodego w stare bukłaki; bo inaczej*, młode wino rozsadzi bukłaki, i wino się wyleje, a bukłaki się zniszczą.
**dosł.: a jeśli nie* Iz 65,8; Jl 1,5; Dz 2,13
38. Ale młode wino wlewa się w nowe bukłaki, *wtedy* jedno i drugie jest zachowane.
39. I nikt *też,* kto napił się starego, nie chce zaraz młodego, ale mówi: Stare jest lepsze.

6 A stało się w kolejny* sabat, że przechodził On przez zboża; a Jego uczniowie rwali kłosy i rozcierając je rękami, jedli.
**dosł.: drugi po pierwszym* Pwt 23,25; Mt 12,1; Mk 2,23
2. A niektórzy z faryzeuszów powiedzieli do nich: Dlaczego czynicie to, czego nie wolno czynić *w dni* sabatu? Kpł 23,7; Pwt 16,9
3. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Czy nie czytaliście o tym, co uczynił Dawid, gdy był głodny, on i ci, którzy byli z nim?
4. Jak wszedł do domu Bożego i wziął chleby ofiarne*, i jadł, dał też tym, którzy byli z nim; a których nie wolno jeść, jak tylko kapłanom. **lub: pokładne, wyst. na widok publicz.* 1Sm 21,3
5. I powiedział im: Syn Człowieczy jest Panem też* sabatu. **gr.: kai - i, a, też* Mk 2,27
6. Stało się też w inny sabat, że Jezus* wszedł do synagogi i nauczał; a był tam *pewien* człowiek z uschłą prawą ręką. **dosł.: On* Mt 12,9
7. I śledzili Go* uczeni w Piśmie i faryzeusze, czy będzie uzdrawiał w sabat, aby znaleźć *powód* do oskarżenia. **brak w mss Byz* Łk 20,20
8. A On znając ich myśli*, powiedział człowiekowi, *który* miał uschłą rękę: Podnieś się i stań na środku. A on podniósł się i stanął.
**gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, roztrząsanie*
9. Jezus więc powiedział do nich: Zapytam was: Czy wolno w *dni* sabatu dobrze czynić, czy czynić źle? Życie zachować, czy zniszczyć?
10. I spojrzał dookoła po wszystkich, i powiedział temu człowiekowi: Wyciągnij swoją rękę! A on tak uczynił; i ręka jego stała się znów zdrowa, jak druga. Ps 2,1-2
11. Ale oni, pełni szaleństwa*, rozmawiali między sobą, co mogliby uczynić Jezusowi.
**lub: bezrozumnego gniewu, tracąc zdolność myślenia*
12. A stało się w te dni, że odszedł na górę modlić się; i spędził tam noc na modlitwie do Boga.
13. A gdy nastał dzień, przywołał swoich uczniów i wybrał sobie z nich dwunastu, których też nazwał apostołami: 2Kor 12,11; Ef 2,20
14. Szymona, którego też* nazwał Piotrem, i Andrzeja, jego brata, Jakuba i Jana, Filipa i Bartłomieja, **gr.: kai - i, a, również, w istocie*
15. Mateusza i Tomasza, Jakuba *syna* Alfeusza, i Szymona, zwanego Zelotą*,
**lub: Gorliwcem - być może, ze względu na związek z zelotami*
16. Judę *syna* Jakuba i Judasza Iskariotę, który* stał się zdrajcą. **dosł.: a który*
17. I zstąpił z nimi w dół, i stanął na równinie, a był tam tłum Jego uczniów i wielkie rzesze* ludu z całej Judei i z Jerozolimy, i z wybrzeża Tyru i Sydonu, którzy przyszli, aby Go słuchać i zostać uzdrowionymi** ze swoich chorób, **por. Mk 3,7*; **gr.: iomai - Łk 9,2**
18. I ci, którzy byli dręczeni przez duchy nieczyste, byli uzdrawiani*. **gr.: therapeuo - Łk 8,43**
19. I cały lud szukał *sposobu, by* Go dotknąć; gdyż moc wychodziła z Niego i uzdrawiała wszystkich. Mk 3,10
20. A On, podniósł swoje oczy na swoich uczniów i mówił: Błogosławieni*, ubodzy! Bo wasze jest Królestwo Boże. 1Sm 2,8;
lub: szczęśliwi - por. Mt 5,3 Iz 29,19; J 7,48
21. Błogosławieni, którzy teraz głodujecie; gdyż zostaniecie nasyceni. Błogosławieni, *którzy* teraz płaczecie; gdyż będziecie się śmiać. Ps 126,5-6; Iz 61,2-3; 65,13; 55,1-2; Mt 5,1

22. Błogosławieni jesteście, gdy ludzie będą was nienawidzić, i gdy was odłączą, i będą was lżyć, i odrzucą wasze imię jako złe*, z powodu Syna Człowieczego. **lub: niegodziwe*
23. Cieszcie się w tym dniu i podskoczcie *z radości;* oto bowiem zapłata wasza wielka jest w niebie; bo ich ojcowie tak samo czynili prorokom. Mt 5,12; 21,35; Dz 5,41; Rz 5,3
24. Ale biada wam bogatym! Bo już odbieracie swoją pociechę*. **gr.: paraklesis - por. 2Kor 8,4**
25. Biada wam, którzy jesteście nasyceni! Bo będziecie głodować*. Biada** wam, którzy teraz się śmiejecie! Bo będziecie smucić się i płakać. **lub: cierpieć głód, niedostatek* Prz 14,13 ***gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - żal lub trwoga*
26. Biada wam, jeśli dobrze będą o was mówić wszyscy ludzie; bo ich ojcowie tak czynili fałszywym prorokom.
27. Ale mówię wam, którzy słuchacie: Miłujcie swoich nieprzyjaciół; dobrze czyńcie tym, którzy was nienawidzą. Prz 25,21
28. Błogosławcie* tym, którzy was przeklinają; i módlcie się za tych, *którzy* was znieważają. Prz 24,17; 25,21; Rz 12,20; Łk 23,34; Dz 7,60 **gr.: eulogeo - wysławiać, sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19**
29. Temu, który cię uderza w policzek, nadstaw i drugi; a temu, który odbiera ci płaszcz, i koszuli* wziąć nie zabraniaj. Mt 5,39; 1J 3,17; **gr.: chiton - tunika - por. Mt 5,40** 1Kor 6,7; Hbr 10,34
30. A każdemu, który cię prosi, daj; a od tego, kto bierze, co twoje, nie żądaj zwrotu*. **gr.: apaiteo - poprosić w zamian, domagać się czegoś należnego*
31. A jak chcecie, aby wam ludzie czynili, *tak* i wy czyńcie im podobnie.
32. I jeśli miłujecie* *tych, którzy* was miłują, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy miłują *tych, którzy* ich miłują. Łk 10,37; Mt 5,46; 1P 2,20 **gr.: agapao - gorąco miłować, bardzo lubić - por. J 21,15***
33. A jeśli dobrze czynicie *tym, którzy* wam dobrze czynią, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy to *samo* czynią.
34. I jeślibyście pożyczali tym, od których spodziewacie się zwrotu, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy grzesznikom pożyczają, aby tyle samo otrzymać z powrotem. Mt 5,42; Pwt 15,8
35. Ale miłujcie swoich nieprzyjaciół i czyńcie im dobrze, i pożyczajcie nie spodziewając się niczego w zamian, a wielka będzie wasza zapłata, i będziecie synami Najwyższego; On bowiem dobrotliwy* jest dla niewdzięcznych i złych. **gr.: chrestos - łagodny, życzliwy* Ps 145,9
36. Dlatego bądźcie* miłosierni, jak i Ojciec wasz jest miłosierny**. Mt 5,48; Ef 5,1; 1P 1,15 **lub: stawajcie się; **gr.: oiktrimon - miłosierny, litościwy*
37. I nie sądźcie, a nie będziecie sądzeni; nie potępiajcie, a nie będziecie potępieni; odpuszczajcie*, a będzie wam odpuszczone*. **lub: uwolnić, odprawić* Mt 7,1; Rz 14,4; 1Kor 4,5
38. Dawajcie, a będzie wam dane; miarą dobrą, napchaną i potrzęsioną, i przelewającą dadzą w zanadrze* wasze; jaką bowiem miarą mierzycie, taką i wam odmierzą. Prz 3,9; **lub: podołek, pazucha, część ubrania* 2Kor 9,6; Mk 4,24
39. Powiedział też im podobieństwo*: Czy może ślepy prowadzić ślepego? Czyż obaj nie wpadną w dół? Iz 6,10; Mt 15,14; Rz 2,19 **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
40. Nie jest uczeń ponad swojego nauczyciela; lecz doskonały* będzie każdy, jeśli będzie jak jego nauczyciel. Mt 10,24; J 13,16; 15,20 **gr.: katartidzo - pełny, ukształtowany, sprawny - por. Ga 6,1**
41. A dlaczego widzisz drzazgę w oku swojego brata, a belki* we własnym oku nie dostrzegasz? **gr.: dokos - krokiew, belka* Mt 7,3
42. Lub jak możesz powiedzieć swojemu bratu: Bracie! Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka; a sam nie widzisz belki, która jest w twoim oku. Obłudniku! Wyrwij wpierw belkę ze swojego oka; a wtedy przejrzysz, abyś wyrwał drzazgę*, która jest w oku twojego brata. **dosł.: coś suchego, badyl, gałązka, źdźbło, słomka*
43. Nie ma bowiem drzewa dobrego, które przynosiłoby zgniły* owoc; ani zgniłego drzewa, które przynosiłoby owoc dobry. Ga 5,19; **lub: bezużyteczny* Mt 7,17; 12,33
44. Gdyż każde drzewo znane jest z własnego owocu; bo nie zbierają z ciernia fig, ani z jeżyn* nie zbierają winnych gron. **lub: cierni*
45. Dobry człowiek z dobrego skarbca swego serca wydobywa dobre *rzeczy,* a zły człowiek ze złego skarbca swego serca wydobywa złe *rzeczy;* albowiem z obfitości serca mówią jego usta. Ps 37,3; Prz 12,18; 2Kor 4,6
46. Dlaczego wzywacie* mnie: Panie, Panie! A nie czynicie tego, co mówię? Ml 1,6; **lub: nazywacie, wołacie głośno* Mt 25,11; 1Kor 12,3
47. Pokażę wam, do kogo podobny jest każdy, kto przychodzi do mnie, i słucha moich słów i je czyni. Mt 7,24-25; Jk 1,22-24; Łk 11,28
48. Podobny jest do człowieka budującego

dom, który kopał i *wydrążył* głęboko, i założył fundament na skale; a gdy przyszła powódź, uderzyła rzeka w ten dom i nie mogła go zachwiać; bo miał założony fundament na skale. 2Sm 22,2.32; 1Kor 3,11; Ef 2,20

49. A kto słucha, a nie czyni, podobny jest do człowieka, który zbudował swój dom na ziemi bez fundamentu, w który uderzyła rzeka, i zaraz upadł; a ruina tego domu była wielka.

7 A gdy dokończył wypowiadać wszystkie swoje słowa do słuchającego* Go ludu, wszedł do Kafarnaum; **dosł.: do uszu* Mt 8,5

2. A sługa* pewnego setnika, bardzo ceniony przez niego, chorował** i miał już umrzeć. **lub: niewolnik; **dosł.: miał się źle* Łk 23,47; Dz 10,1

3. A gdy usłyszał o Jezusie, posłał do Niego starszych żydowskich, prosząc Go, aby przyszedł i uzdrowił jego sługę. J 4,47

4. A gdy oni przybyli do Jezusa, prosili Go gorliwie, mówiąc: Godny jest tego, abyś mu to uczynił; Mt 10,11-13; Łk 7,6; Obj 3,4

5. Albowiem miłuje nasz naród i sam zbudował nam synagogę*. **gr.: synagoge - por. Mk 3,1**

6. Wtedy Jezus wyruszył z nimi. A gdy już był blisko, niedaleko od domu, posłał setnik do Niego przyjaciół, mówiąc Mu: Panie! Nie kłopocz* się; nie jestem bowiem godny, abyś wszedł pod mój dach. **lub: nie trudź się*

7. Dlatego i samego siebie nie uważałem za godnego, aby przyjść do Ciebie; ale nakaż* słowem, a zostanie uzdrowiony mój chłopiec**. **dosł.: przemów, powiedz* Ps 33,9; 107,20; Mk 1,27 ***gr.: pais - dziecko, chłopiec, młody niewolnik, dziewczynka*

8. Gdyż i ja jestem człowiekiem podległym władzy, a mając pod sobą żołnierzy, mówię temu: Idź, a idzie; i drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; i swojemu słudze: Czyń to, a czyni.

9. A gdy Jezus to usłyszał, zadziwił* się nim, i obrócił się do ludu, który za Nim podążał, i powiedział: Mówię wam: Nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Mt 8,10; **lub: (wyraził swój) podziw* Rz 3,1; Ps 147,19

10. A gdy wrócili do domu ci, którzy byli posłani, znaleźli chorego sługę zdrowego.

11. I zdarzyło się w następnym *dniu,* że poszedł do miasta zwanego Nain, i wielu Jego uczniów szło razem z Nim oraz wielki tłum.

12. A gdy przybliżył się do bramy miasta, oto wynoszono umarłego, jedynego syna matki, a ta była wdową, i był z nią znaczny tłum* z tego miasta; **gr.: ochlos - tłum, rzesza, pospólstwo*

13. A gdy Pan ją ujrzał, ulitował się nad nią i powiedział jej: Nie płacz! Łk 8,52

14. I gdy przystąpił, dotknął mar*; a ci, co je nieśli, stanęli. I powiedział: Młodzieńcze! Tobie mówię, wstań**. 1Krl 17,21; 2Krl 4,32; Łk 8,54 **lub: noszy pogrzebowych; **gr.: egeiro - podnieść, wzbudzić*

15. I usiadł umarły, i zaczął mówić; i oddał go jego matce.

16. A wszystkich ogarnął lęk, i wielbili Boga, mówiąc: Wielki prorok powstał wśród nas i Bóg nawiedził* swój lud. Pwt 18,15; Łk 5,26 **gr.: episkeptomai - patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać*

17. I rozeszła się o Nim ta wieść* po całej Judei i po całej okolicy. **dosł.: to słowo*

18. O tym wszystkim oznajmili Janowi jego uczniowie. Mt 11,2-6

19. A Jan, przywołał dwóch swoich uczniów i posłał ich do Jezusa, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, który *ma* przyjść*, czy mamy oczekiwać innego? **dosł.: „ten Przychodzący"* Iz 40,10; J 11,27

20. A gdy owi mężowie przyszli do Niego, powiedzieli: Jan Chrzciciel posyła nas do Ciebie, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, który *ma* przyjść*, czy mamy oczekiwać** innego? **w.19* **gr.: prosdokao - wypatrywać, czekać z nadzieją lub lękiem*

21. A w tej *właśnie* godzinie wielu uzdrowił z chorób i udręk, od złych duchów, i wielu ślepym darował* *by mogli* widzieć. **gr.: charidzomai - okazać łaskę, udzielić przebaczenia, obdarzyć*

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Idźcie, oznajmijcie Janowi co widzieliście i słyszeliście, że ślepi odzyskują wzrok, chromi chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głuchoniemi słyszą, umarli powstają z *martwych,* ubogim* głoszona jest dobra nowina. **lub: będącym w skrajnej nędzy* Iz 61,1; Łk 5,20

23. A błogosławiony jest ten, *który* się mną nie zgorszy*. Mt 16,17; Łk 2,34; Rz 9,32 **lub: z powodu mnie nie potknie się, nie zostanie zgorszony*

24. A gdy odeszli posłańcy Jana, zaczął mówić do ludu o Janie: Co wyszliście zobaczyć na pustkowiu? Czy trzcinę chwiejącą* się od wiatru? **gr.: saleuo - targać, wstrząsać, chwiać* Mt 3,1

25. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy człowieka w miękkie* szaty odzianego? Oto ci, którzy *noszą* wspaniałe odzienie i żyją w przepychu, są w *pałacach* królewskich. Mt 3,4; **gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec, pasywny uczestnik aktu homoseksualnego* 1P 3,3; Iz 59,17

26. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy proroka? Tak, mówię wam, i więcej niż proroka.
27. On jest tym, o którym jest napisane: Oto Ja wysyłam swojego posłańca* przed Twoim obliczem, który *pójdzie* przed Tobą przygotować Ci drogę. **lub: anioła* Iz 40,3; Ml 3,1; 4,5; J 1,23
28. Albowiem mówię wam: Pośród narodzonych z kobiet, nikt nie jest większym prorokiem od Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Bożym większy jest od niego.
29. A cały lud, gdy *to* usłyszał, a *także* celnicy, uznali sprawiedliwość* Boga; *ci,* którzy zostali ochrzczeni** chrztem Jana. Mt 21,32
**lub: zostali uznani za sprawiedliwych; **lub: zanurzeni*
30. A faryzeusze i znawcy Prawa odrzucili postanowienie Boże o nich samych, bo nie zostali przez niego ochrzczeni. Iz 65,12
31. I powiedział Pan: Do kogo przyrównam ludzi tego pokolenia, i do kogo są podobni?
32. Podobni są do dzieci, siedzących na rynku i wytykających sobie nawzajem, mówiąc: Graliśmy wam na fujarce, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie płakaliście.
33. Albowiem przyszedł Jan Chrzciciel, nie jadł chleba i nie pił wina, a mówicie: Ma demona*. **gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
34. Przyszedł Syn Człowieczy, je i pije, a mówicie: Oto człowiek, żarłok i pijak*, przyjaciel celników i grzeszników. Łk 15,2;
**lub: opój, nadużywający wina* Mt 9,11; J 2,2
35. I *tak* mądrość została uznana za sprawiedliwą przez wszystkie swoje dzieci.
36. I prosił Go *pewien* faryzeusz, aby z nim spożył *posiłek;* a gdy wszedł do domu faryzeusza, spoczął* *przy stole*. **dosł.: został posadzony*
37. A oto kobieta, która była w mieście grzesznicą, gdy dowiedziała się, że spoczywa *przy stole* w domu faryzeusza, przyniosła alabastrowy flakonik olejku, Mt 26,7; Mk 14,3; J 11,2
38. I stanęła przy stopach Jego z tyłu, płacząc zaczęła łzami zraszać Jego stopy, a włosami swojej głowy obcierała i czule całowała Jego stopy, i namaszczała je olejkiem.
39. A widząc *to* faryzeusz, który Go zaprosił, powiedział w sobie, mówiąc: Gdyby Ten był prorokiem, wiedziałby, kim i jaką jest ta kobieta, która się Go dotyka; że jest grzeszna.
40. I Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Szymonie! Mam ci coś do powiedzenia. A on powiedział: Mów, Nauczycielu!
41. Pewien wierzyciel miał dwóch dłużników; jeden dłużny był mu pięćset denarów, a drugi pięćdziesiąt. Mt 6,12; 18,28; Łk 13,4
42. A gdy nie mieli czym zapłacić, obydwom darował. Powiedz *więc,* który z nich, będzie miłować go bardziej? Ps 103,3; Mt 18,34
43. A odpowiadając Szymon, powiedział *do Niego*: Przypuszczam, że *ten,* któremu więcej darował. A On mu powiedział: Poprawnie *to* osądziłeś*. **gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić*
44. I obrócił się do kobiety, i powiedział Szymonowi: Widzisz tę kobietę? Wszedłem do twojego domu, a nie podałeś wody dla moich stóp; ale ta łzami zrosiła moje stopy, i swoimi włosami* je otarła. **dosł.: włosami swojej głowy*
45. Nie udzieliłeś mi pocałunku; ale ta, gdy weszła, nie przestała całować moich stóp.
46. Nie namaściłeś* oliwą mojej głowy; ale ta olejkiem namaściła moje stopy.
**gr.: aleifo - namaszczać oliwą* Am 6,6; Ps 23,5; Mt 6,17
47. Z tego powodu mówię ci: Odpuszczone* są jej grzechy, które były liczne, bo bardzo umiłowała; a komu mało jest odpuszczone, ten mało miłuje. Wj 34,6; Łk 5,20; 1J 4,19
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*
48. A On powiedział *do* niej: Grzechy* twoje są ci odpuszczone. **gr.: hamartia - por. Mk 1,5***
49. I zaczęli ci, którzy razem z Nim spoczywali *przy stole,* mówić w sobie*: Kim jest Ten, który i grzechy odpuszcza? Łk 3,8
gr.: en heautou - w sobie samym - por. Mt 3,9
50. I powiedział do kobiety: Wiara twoja zbawiła* cię. Idź w pokoju. Łk 18,42; Mk 10,52; Rz 5,1
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

8 I stało się, że przechodził On kolejno po miastach i wioskach, głosząc i opowiadając dobrą nowinę o Królestwie Bożym, a *wraz* z Nim dwunastu, Mt 4,23
2. I pewne kobiety, które uzdrowił* od złych duchów i od chorób: Maria, którą nazywano Magdaleną, z której wyszło siedem demonów,
**gr.: therapeuo - uleczyć* Mt 27,55; Mk 16,1.9; J 19,25
3. I Joanna, żona Chuzy, zarządcy Heroda, i Zuzanna, i wiele innych, które Mu służyły ze swojego mienia. 1Krn 29,14; Prz 31,20
4. A gdy gromadził się wielki tłum, a *ludzie* przybywali z *różnych* miast do Niego, powiedział w podobieństwie*: Mt 13,2; Mk 4,1
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
5. Siewca wyszedł zasiać swoje ziarno; a gdy

on siał, jedno padło przy drodze*, i zostało podeptane; a ptaki *z* nieba je wyjadły.
**lub: obok drogi* Mt 13,3; Mk 4,3

6. A *drugie* padło na skałę; gdy wzeszło, uschło, gdyż nie miało wilgoci.

7. A inne padło w *sam* środek cierni; a ciernie razem z nim wzrosły i zadusiły je.

8. A *jeszcze* inne padło na dobrą ziemię, i gdy wzeszło, wydało plon* stokrotny. To mówiąc, zawołał: Kto ma uszy, by słuchać, niech słucha!
**lub: owoc* Rdz 3,18; Mt 11,15; 13,9; Obj 2,7

9. I pytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Co może* *znaczyć* to podobieństwo? Mt 13,11;
**dosł.: czym ma być* Ef 5,28; 2Tes 2,7

10. A *On* powiedział *im:* Wam dane jest poznać tajemnice Królestwa Bożego, lecz pozostałym podaje się *je* w podobieństwach, aby patrząc nie widzieli i słysząc nie rozumieli.

11. A to podobieństwo *ma* takie* *znaczenie:* Ziarnem jest Słowo Boże, Iz 8,20; 1Kor 3,6;
**dosł.: jest takie* 1P 1,23

12. A tymi przy drodze są ci, którzy słuchają; potem przychodzi diabeł i wybiera* słowo z ich serca, aby nie uwierzyli i nie byli zbawieni**.
**lub: podnosi; **uratowani, ocaleni* Obj 12,9

13. A tymi na skale są ci, którzy słuchają i z radością przyjmują słowo; lecz* nie mają korzenia, do czasu wierzą, a w czasie próby** odstępują. Mk 4,16; Mt 13,20-21;
**dosł.: i ci ... ; **lub: doświadczenia, pokusy* 2P 2,20

14. A to, które padło między ciernie, to* ci, którzy słuchają słowa; ale idąc, są zaduszeni przez troski i bogactwa oraz przyjemności życia, i nie dochodzą do dojrzałości**.
**dosł.: ci są; **lub: nie dojrzewają* 1Tm 6,9; 2Tm 4,10; 1J 2,15

15. A to, *które padło* na dobrą ziemię, to* ci, którzy w szlachetnym** i dobrym sercu zachowują w wytrwałości usłyszane słowo i przynoszą plon***.
**dosł.: ci są* Ps 1,6; 51,10; Łk 6,45;
***lub: pięknym, dobrym; ***owoc* Hbr 10,36; Jk 5,7

16. A nikt, *kto* zapalił lampę, nie nakrywa jej naczyniem, ani nie wkłada pod łóżko; ale ją stawia na świeczniku*, aby *ci, którzy* wchodzą, widzieli światło. Łk 11,33; Mt 5,15;
**lub: stojaku lampy* Mk 4,21; Flp 2,15; Dz 26,18

17. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stanie się widoczne*, ani zakrytego, co nie zostanie poznane i nie wyjdzie na jaw. Kaz 12,14;
**gr.: faneros - widoczny, jawny, oczywisty* Mt 10,26; 1Kor 4,5

18. Dlatego zwróćcie uwagę*, jak słuchacie; albowiem kto ma, temu będzie dane, a kto nie ma, i to, co wydaje się *mu,* że ma, będzie odebrane.
**lub: baczcie, patrzcie* Mk 4,24; Hbr 2,1

19. Wtedy przybyli do Niego matka i Jego bracia; i nie mogli spotkać się z Nim z powodu tłumu. Mt 12,46; Mk 3,31-35

20. I oznajmiono Mu, mówiąc: Twoja matka i Twoi bracia stoją na zewnątrz i chcą Cię zobaczyć. Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-6; Dz 1,14

21. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Matką moją i moimi braćmi są ci, *którzy* słuchają Słowa Bożego i je wykonują.

22. I stało się jednego dnia, że wstąpił do łodzi On i Jego uczniowie, i powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę jeziora. I wypłynęli. Mt 8,23; Mk 4,35; J 6,1

23. A gdy oni płynęli, zasnął. Wtedy spadło na jezioro potężne uderzenie* wiatru i zostali zalani *wodą,* i byli w niebezpieczeństwie.
**gr.: lailaps - porywisty wicher, burza, nawałnica*

24. Zbliżyli się więc i obudzili Go, mówiąc: Mistrzu*, Mistrzu! Giniemy. A On rozbudził się, zgromił** wiatr i wzburzone fale; i przestały, i nastała cisza.
**gr.: epistates - por. Łk 9,23*
***gr.: epitimao - surowo napomnieć, skarcić, zgromić*

25. Powiedział więc im: Gdzie jest wasza wiara? A *oni* zalęknieni, dziwili się i mówili jedni do drugich: Kim więc jest Ten, że i wiatrom i wodzie rozkazuje*, i są Mu posłuszne?
**gr.: epitasso - nakazać, rozkazać, polecić* Mt 6,30; Mk 4,40

26. I przybyli do brzegu, do krainy Gadareńczyków, która jest naprzeciwko Galilei.

27. A gdy On wyszedł na ląd, wyszedł Mu naprzeciw pewien człowiek z miasta, który miał demony i od dłuższego czasu nie zakładał szaty, i nie mieszkał w domu, tylko w grobowcach*.
**gr.: mnema - grób, pomnik w celu upamiętnienia*

28. A gdy ten ujrzał Jezusa, z krzykiem przypadł do Niego i potężnym głosem powiedział: Co ja mam* z Tobą, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?! Proszę Cię, abyś mnie nie dręczył.
idiom: co mnie i Tobie? - por. Mt 8,29 Mk 1,24; Jk 2,19

29. Rozkazał bowiem duchowi nieczystemu wyjść z tego człowieka; bo od dłuższego czasu porywał go, a chociaż go wiązano łańcuchami i strzeżono go w dybach, jednak rwał te więzy i był pędzony przez demona na pustkowia. Kpł 26,15; Ps 89,31; Mt 5,19

30. A Jezus zapytał go, mówiąc: Jakie jest twoje imię? A on powiedział: Legion; albowiem wiele demonów w niego wstąpiło.

31. I prosiły Go, aby im nie kazał odejść do otchłani*. Rz 10,7; Obj 9,12; 11,7; 17,8; 20,1-3
**gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia*
32. A była tam wielka trzoda świń, które pasły się na górze; i prosiły Go, aby im pozwolił w nie wejść. I pozwolił im. Kpł 11,7; Iz 65,4
33. A gdy demony wyszły z tego człowieka, weszły w świnie i stado ruszyło w dół zbocza do jeziora, i utonęło. Mt 8,32
34. Pasterze więc widząc, co się stało, uciekli; odeszli i oznajmili* to w mieście i w wioskach. **lub: przynieść wieść, ogłosić publicznie*
35. *Ludzie* natomiast wyszli, aby zobaczyć, co się stało; a gdy przyszli do Jezusa, znaleźli człowieka, z którego wyszły demony, ubranego i przy zdrowych zmysłach *siedzącego* u stóp Jezusa, i przestraszyli się. 2Tm 1,7
36. A opowiedzieli im ci, którzy widzieli, jak ten opętany* został uzdrowiony.
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
37. I prosiło Go całe mnóstwo Gadareńczyków z okolicznej krainy, aby odszedł od nich; albowiem ogarnął ich wielki strach. A On, wstąpił do łodzi i zawrócił. Mk 5,17; Dz 16,39
38. I prosił Go mężczyzna, z którego wyszły demony, by mógł z Nim być; lecz Jezus odprawił go, mówiąc: Flp 1,23
39. Wróć do swojego domu i opowiadaj, jak wiele uczynił *dla* ciebie Bóg. I odszedł, głosząc po całym mieście, jak wiele uczynił mu Jezus. Ps 66,16; Mk 1,45; J 4,28
40. I stało się, gdy Jezus wrócił, że tłum przyjął* Go z radością*; albowiem wszyscy Go oczekiwali. **gr.: apodechomai - przyjąć, powitać z radością*
41. A oto przyszedł mąż, imieniem Jair, a był on przełożonym synagogi. A gdy upadł do stóp Jezusa, prosił Go, aby wszedł do jego domu. Mt 9,18; Mk 5,22; 7,25; J 11,32
42. Albowiem miał córkę jedynaczkę, *która* miała około dwunastu lat, a ta umierała. A gdy On szedł, naciskały na Niego tłumy.
43. A kobieta, mająca od dwunastu lat upływ krwi, która wszystkie swoje środki na życie wydała u lekarzy, a nie mogła zostać przez żadnego *z nich* uleczona*, Kpł 15,25; Mt 9,20
**gr.: therapeuo - przywracać do zdrowia, leczyć, służyć*
44. Podeszła z tyłu i dotknęła się skraju* Jego szaty; i natychmiast ustał jej upływ krwi.
**hebr.: cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przyp. o Prawie*
45. I Jezus powiedział: Kto mnie dotknął? A gdy wszyscy wypierali się, powiedział Piotr i ci, którzy byli z Nim: Mistrzu*! Tłumy cisną się i tłoczą, a Ty mówisz: Kto mnie dotknął?
lub: opiekun, dowódca - por. Łk 9,33 Łk 5,17; 6,19
46. A Jezus powiedział: Ktoś mnie dotknął, bo poznałem, że moc wyszła ze mnie.
47. A widząc kobieta, że nie uszła uwadze*, przystąpiła z drżeniem** i padła przed Nim, i powiedziała Mu przed całym ludem, z jakiego powodu dotknęła się Go, i jak od razu została uzdrowiona. **dosł.: nie ukryła się* Rz 10,10
***gr.: tremo - drżeć, przerażać się, lękać, trząść się z lęku*
48. A On jej powiedział: Ufaj*, córko! Wiara twoja cię ocaliła**. Idź w pokoju. Łk 7,50;
**lub: odwagi; **gr.: sodzo - uratować, zbawić* Mt 9,2; 2Kor 6,18
49. Gdy On jeszcze to mówił, przyszedł ktoś z domu przełożonego synagogi, mówiąc: Twoja córka umarła, nie trudź nauczyciela.
50. Ale Jezus, gdy to usłyszał, odpowiedział mu, mówiąc: Nie bój się; jedynie wierz, a zostanie ocalona*. **gr.: sodzo - uratować, zbawić* Mk 9,23
51. A po przybyciu do domu, nie pozwolił* wejść nikomu, tylko Piotrowi i Jakubowi, i Janowi, ojcu i matce dziewczynki. Łk 9,28; Mt 26,37
gr.: afiemi - dopuścić, zezwolić, dać odejść - por. Mt 18,21
52. A wszyscy płakali i bili się w pierś z *żalu za* nią. Lecz On powiedział: Nie płaczcie! Nie umarła, ale śpi. Dn 12,2; 11,11-14
53. I naśmiewali* się z Niego, wiedząc, że umarła. **gr.: katagelao - szydzić, kpić, wyśmiewać*
54. A On usunął* wszystkich na zewnątrz, ujął ją za rękę i głośno** powiedział: Dziewczynko, wstań! **gr.: ekballo - por. Mt 8,12** J 11,43
***gr.: foneo - wydawać dźwięk, krzyczeć, wołać, odzywać się*
55. I duch jej powrócił, i natychmiast wstała; i zarządził, aby dano jej jeść. 1P 2,2
56. I zdumieli* się jej rodzice. A On im nakazał, aby nikomu nie opowiadali o tym, co się stało. Łk 5,14; Mt 8,4; 9,30; Mk 5,43
**gr.: eksistemi - być oszołomionym, wyjść z siebie, oszaleć*

9 A gdy *Jezus* przywołał do siebie dwunastu swoich uczniów, dał im moc i władzę* nad wszystkimi demonami, i *moc,* aby uzdrawiali choroby. **lub: autorytet, prawo* Mt 10,1
2. I wysłał ich, aby głosili Królestwo Boże i uzdrawiali* chorych. **gr.: iomai - uzdrawiać, leczyć*
3. I powiedział do nich: Niczego nie zabierajcie w drogę, ani lasek, ani torby, ani chleba, ani srebra*, ani *też* nie bierzcie** po dwie tuniki. **tj. srebrnych monet; **dosł.: miejcie* Łk 10,4

4. A do któregokolwiek domu wejdziecie, tam pozostańcie, i stamtąd wychodźcie.
5. A jeśli ktoś nie przyjąłby was, wychodząc z tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp na świadectwo* dla nich. Ne 5,13; Łk 9,48;
**gr.: martyrion - dowód, świadectwo* J 13,20; Dz 13,51
6. Wyszli więc, i chodzili po wszystkich wioskach, głosząc dobrą nowinę i wszędzie uzdrawiając*. **gr.: therapeuo - por. Łk 8,43**
7. I usłyszał tetrarcha Herod o wszystkim, co działo się za* Jego *sprawą,* i był zaniepokojony, dlatego że niektórzy mówili, że Jan został wzbudzony z martwych; **dosł.: przez Niego*
8. Niektórzy natomiast, że ukazał się Eliasz; a inni, że powstał *z martwych* jeden z dawnych proroków.
9. I powiedział Herod: Janowi ja ściąłem głowę, ale kim jest Ten, o którym słyszę takie rzeczy? I szukał *sposobności,* aby Go zobaczyć. Mt 14,1; Łk 23,8
10. A gdy wrócili apostołowie, opowiedzieli Mu, co uczynili. A *On* wziął ich ze sobą i usunął się na osobność, na miejsce pustynne *przy* mieście, które nazwano Betsaida.
11. Tłumy jednak dowiedziały się o tym i podążały za Nim; i gdy je przyjął, mówił im o Królestwie Bożym; i uzdrawiał tych, którzy potrzebowali uzdrowienia. Łk 5,31
12. A gdy dzień chylił się *ku wieczorowi,* przystąpiło więc dwunastu, mówiąc do Niego: Rozpuść tłum, aby odszedł do okolicznych miasteczek i wsi, *tam* się zatrzymali i znaleźli żywność; bo tu jesteśmy na miejscu pustynnym*. **lub: pustkowiu* J 6,5; Mt 14,15; Mk 6,35
13. A On powiedział do nich: Dajcie* wy im jeść. A oni powiedzieli: Nie mamy więcej niż pięć chlebów i dwie ryby, chyba że pójdziemy i kupimy żywności dla całego tego ludu.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić* Lb 11,21-23
14. Było tam bowiem około pięciu tysięcy mężczyzn. I powiedział do swoich uczniów: Rozłóżcie ich grupami po pięćdziesięciu.
15. I uczynili tak, i posadzili wszystkich.
16. A On wziął owe pięć chlebów i dwie ryby, podniósł wzrok ku niebu, błogosławił* je, i połamał, i dawał uczniom, aby podawali tej rzeszy. 2Krl 4,44; Łk 22,19; Rz 14,6; 1Tm 4,4
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*
17. I zjedli, i wszyscy byli nasyceni; i zebrano pozostałych kawałków dwanaście koszy.
18. I stało się, gdy modlił się samotnie, a byli razem z Nim uczniowie, że zapytał ich, mówiąc: Co mówią o mnie tłumy? Kim ja jestem *według nich*? Łk 22,39; Mt 16,13; Mk 8,27
19. A oni w odpowiedzi, rzekli: Janem Chrzcicielem, a inni Eliaszem, jeszcze inni mówią, że powstał* *z martwych* jeden z dawnych proroków. **gr.: anistemi - powstać, ukazać, wystąpić*
20. I powiedział im: Wy natomiast mówicie, że kim ja jestem? A w odpowiedzi Piotr, rzekł: Mesjaszem* Boga. J 6,68; 11,27; Mt 22,42
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
21. Ale On surowo napomniał ich i rozkazał, aby nikomu o tym nie mówili,
22. Mówiąc, że: Syn Człowieczy musi wiele wycierpieć i być odrzucony* przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia zostać wzbudzonym** *z martwych*. Mk 8,31; Łk 24,7; Mk 10,34
lub: odrzucony jako, nienadający się; **gr.: egeiro - Mt 12,42
23. I mówił też do wszystkich: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech wyprze się samego siebie i niech weźmie swój krzyż codziennie*, i niech idzie za mną. **brak w mss Byz* Mt 10,38; Mk 8,34
24. Albowiem kto chce zachować swoje życie*, straci je; a kto straci swoje życie dla** mnie, ten je ocali***. **lub: duszę - gr.: psyche* Łk 17,33;
***lub: z powodu; ***zbawić, uratować* Dz 20,24; Obj 12,11
25. Bo co za korzyść *odniesie* człowiek, gdy cały świat pozyska, a samego siebie zgubi* lub poniesie szkodę. **lub: zatraci* Łk 12,19; Mt 16,26
26. Albowiem kto wstydzi się mnie i moich słów, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, kiedy przyjdzie w chwale swojej, Ojca i świętych aniołów. Mk 8,38; Mt 24,30; Obj 3,5
27. Ale prawdziwie mówię wam: Niektórzy z tych, którzy tutaj stoją, nie skosztują śmierci, aż* ujrzą Królestwo Boże.
**lub: aż do, dopóki* Mt 16,28; Mk 9,1; 2P 1,16
28. I stało się w jakieś osiem dni po tych słowach, *że* wziął ze sobą Piotra i Jana, i Jakuba i wszedł na górę, aby się modlić.
29. I gdy modlił się, zmienił* się wygląd Jego oblicza, a Jego szaty stały się białe i promieniejące. **dosł.: (był) inny, różny* Wj 34,29; Mk 9,3
30. I oto dwaj mężowie rozmawiali z Nim, a byli to Mojżesz i Eliasz;
31. Którzy ukazali się w chwale i mówili o Jego odejściu, którego zamierzał dokonać* w Jerozolimie. **dosł.: wypełnić* 1P 1,11-12

32. A Piotra i tych, którzy byli z Nim, zmógł* sen; a gdy ocknęli się, ujrzeli Jego chwałę**, i dwóch mężów, *którzy* razem z Nim stali.
**dosł.: obciążył, przygniótł* Iz 60,1; Wj 33,18; J 1,14;
***gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* 2P 1,16

33. I stało się, *w chwili* gdy oni się z Nim rozstawali, że Piotr powiedział do Jezusa: Mistrzu*! Dobrze nam tu być; uczyńmy trzy namioty: Tobie jeden i Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden; nie wiedział** bowiem co mówi. **gr.: epistates - opiekun, dowódca, mistrz; **nie rozumiał*

34. A gdy on to mówił, pojawił się obłok i zacienił ich; i bali się, gdy tamci wchodzili w obłok. Wj 14,19; 40,34

35. I rozległ* się głos z obłoku, mówiący: To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie.
**dosł.: stał się* Hbr 3,15; Mt 3,17; 17,5; 2P 1,17

36. A gdy przebrzmiał* ten głos, Jezus znalazł się sam. A oni zamilkli, i o tym, co widzieli** nikomu w tych dniach nic nie oznajmili.
**dosł.: stać się; **gr.: horao - przyglądać się uważnie, patrzeć*

37. I stało się, że w następnym dniu, gdy zeszli z góry, wyszedł Mu na spotkanie liczny tłum. Mk 9,14

38. I oto *pewien* mężczyzna z tłumu zawołał, mówiąc: Nauczycielu! Proszę Cię, spójrz* na mojego syna, bo jest moim jedynakiem.
**gr.: epiblepo - przypatrzeć się, zwrócić uwagę, wpatrzeć się*

39. I oto duch* chwyta go, i nagle krzyczy, i szarpie nim tak, *że* aż się pieni, i z trudem odstępuje** od niego, tłukąc nim.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr; duch ludzki; **lub: opuszcza*

40. I prosiłem Twoich uczniów, aby go wyrzucili*, a nie mogli. **dosł.: wyrzucali* 2Krl 4,31

41. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie* bez wiary i przewrotne! Jak długo będę z wami, i będę was znosił**? Przyprowadź tu swojego syna. Mt 3,7; Mk 9,19;
**gr.: genea - ród, plemię, naród, pokolenie* Dz 2,40
***gr.: anechomai - znosić, wytrzymywać, wytrwać*

42. A wtedy, gdy on podchodził, szarpnął nim zły duch i potrząsnął nim; ale Jezus zgromił* ducha nieczystego i uzdrowił chłopca, i oddał go jego ojcu. **gr.: eptimao - por. Mk 8,32***

43. A wszyscy zdumiewali się nad wielkością Boga. A gdy wszyscy byli *pełni* podziwu nad tym wszystkim, co Jezus uczynił, powiedział do swoich uczniów: Łk 22,69; 1P 1,5

44. Nastawcie swoje uszy na te słowa; bowiem Syn Człowieczy ma być wydany w ręce ludzi. Łk 24,7; Mt 16,21; 20,19

45. Lecz oni nie rozumieli tej wypowiedzi*, i była zakryta przed nimi, tak, aby jej nie pojęli, a bali się Go spytać o tę wypowiedź*.
**gr.: rhema - słowo, szczeg. słowo wypowiedziane*

46. A przyszło* im na myśl**, kto z nich mógłby być większy. **dosł.: wejść, przybyć* Łk 22,24;
***lub: rozważanie wewnętrzne, zamysł* Mt 18,1; Mk 9,33

47. A Jezus, poznając myśli ich serca, wziął dziecko i postawił je przy sobie, J 2,24

48. I powiedział im: Kto przyjąłby* to dziecko w moim imieniu, mnie przyjmuje; jeśli ktoś mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał; albowiem kto jest najmniejszy między wami wszystkimi, ten będzie wielki.
**gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie* Mk 9,37

49. A Jan w odpowiedzi, rzekł: Mistrzu! Widzieliśmy kogoś, *kto* w Twoim imieniu wygania demony i zabroniliśmy mu, dlatego że nie chodzi* z nami. Lb 11,26-30;
**lub: nie podąża - domyśl. (za Tobą) z nami* Dz 4,18

50. I powiedział do niego Jezus: Nie zabraniajcie mu; bo *kto* nie jest przeciwko nam, *ten* jest z nami. Łk 11,23; Mt 12,30; Flp 1,15

51. A gdy się wypełniły Jego dni, że miał być wzięty w górę, stało się, że On zwrócił* swoje oblicze, aby iść do Jerozolimy. Iz 50,7; 1P 4,1
**idiom: postanowił mocno, utwierdził się w postanowieniu*

52. I wysłał posłańców przed sobą*, którzy idąc weszli do miasteczka Samarytan, aby przygotować dla Niego miejsce. J 4,4;
**dosł.: przed swoim obliczem* Mt 10,5; J 8,48

53. Lecz oni Go nie przyjęli, dlatego że zmierzał* ku Jerozolimie. **dosł.: oblicze Jego zmierzało*

54. A widząc to uczniowie Jego, Jakub i Jan, powiedzieli: Panie! Chcesz, a powiemy, żeby z nieba zstąpił ogień i ich zniszczył, tak jak to uczynił Eliasz? Rdz 19,24; 2Krl 1,9-14

55. Ale *Jezus* obrócił się i surowo napomniał* ich, mówiąc: Wy nie wiecie, jakiego jesteście ducha. **lub: skarcił, zgromił* Mt 16,23

56. Albowiem Syn Człowieczy nie przyszedł zatracić* dusze ludzkie, ale je zbawić. I poszli do innego miasteczka. Łk 19,10;
**lub: zniszczyć, zgubić* Mt 18,11; J 12,47

57. I stało się, gdy oni szli, że w drodze ktoś powiedział do Niego: Pójdę* za Tobą, dokądkolwiek pójdziesz, Panie! Obj 14,4; Mt 8,19
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

58. A Jezus powiedział do niego: Lisy mają jamy, a ptaki *z* nieba gniazda; lecz Syn Człowieczy nie ma, gdzie by skłonił głowę.

59. I powiedział do innego: Pójdź za mną! Ale on powiedział: Panie! Pozwól mi najpierw odejść* i pogrzebać mojego ojca. Ag 1,2; Mt 4,19
**gr.: aperchomai - odejść, oddalić się w celu pójścia za kimś*
60. Ale Jezus powiedział mu: Pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych, a ty idź* i rozgłaszaj** Królestwo Boże. Ef 2,1.5; 1Tm 5,6
**dosł.: odejdź - u. 59*; **lub: rozsławiać, szerzyć, ogłaszać uszędzie*
61. Powiedział też i inny: Pójdę za Tobą, Panie! Ale najpierw pozwól mi pożegnać* się z tymi, którzy są w moim domu. Łk 14,33
**gr.: apotassomai - odłożyć, oddzielić, rozstać się, pożegnać, wyrzec*
62. A Jezus powiedział do niego: Nikt, kto przykłada* swoją rękę do pługa i spogląda** do tyłu, nie jest zdatny do Królestwa Bożego.
**lub: kładzie na pług; **dosł.: patrzy* Łk 17,31; Hbr 10,38

10 A potem wyznaczył Pan i innych siedemdziesięciu, i wysłał* ich po dwóch przed sobą** do każdego miasta i miejsca, do którego sam miał przyjść. Mt 10,1; Mk 6,7
**gr.: apostello - wysyłać, polecić komuś odejść; **dosł.: obliczem*
2. I mówił im: Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało; proście więc Pana żniwa, aby wypychał robotników na swoje żniwo.
Mt 9,37; J 4,35; 2Tes 3,1; Mk 16,15; Dz 8,4
3. Idźcie*; oto ja posyłam was jak jagnięta w *sam* środek wilków. Mt 10,16; 7,15;
gr.: hypago - odejdźcie - por. Mt 4,10 J 10,12; Dz 20,29
4. Nie noście ze sobą sakiewki, torby, ani sandałów, i nikogo w drodze nie pozdrawiajcie*. **gr.: asapodzomai - witać serdecznie* Łk 9,3; 1Kor 9,7
5. A do jakiegokolwiek domu wejdziecie, najpierw mówcie: Pokój temu domowi.
6. I jeśli tam rzeczywiście będzie syn pokoju, spocznie* na nim wasz pokój; a jeśli nie, wróci do was. **gr.: epanapauomai - spocząć, osiąść, polegać*
7. A w tym domu pozostańcie, jedząc i pijąc u nich, albowiem godny jest robotnik swojej zapłaty; nie przechodźcie z domu do domu.
8. A gdy wejdziecie do jakiegoś* miasta, a *tam* was przyjmą, jedzcie *to,* co wam podadzą; **lub: któregokolwiek* 1Kor 9,4; 1Tm 5,17; 2Tm 2,6
9. I uzdrawiajcie w nim chorych*, i mówcie im: Przybliżyło** się do was Królestwo Boże.
**lub: słabych; **jest bliskie* Łk 17,20; J 3,3
10. A gdy wejdziecie do jakiegoś miasta, a *tam* nie przyjmą was, wyjdźcie na jego ulice* i powiedzcie: **gr.: plateia - szeroka droga, ulica, plac*
11. Nawet pył, który przylgnął do nas z waszego miasta, na was strząsamy; ale wiedzcie to, że przybliżyło* się do was Królestwo Boże. **lub: jest bliskie* Lm 4,6; Mt 10,15; Mk 6,11
12. A mówię wam, że w owym dniu lżej będzie Sodomie, niż temu miastu. Rdz 19,24
13. Biada* tobie, Chorazynie! Biada tobie, Betsaido! Bo gdyby w Tyrze i w Sydonie dokonały się te dzieła mocy**, które dokonały się wśród was, dawno by w worze i w popiele siedząc, upamiętały*** się. Dn 9,3; Mt 11,20
**gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę; **lub: cuda; ***zmienić myślenie, zawrócić*
14. Dlatego Tyrowi i Sydonowi lżej będzie na sądzie, niż wam. Łk 12,47; J 3,19; Rz 2,1
15. A ty, Kafarnaum, aż do nieba będąc wywyższone, aż do Hadesu* zostaniesz strącone. **gr.: określenie krainy umarłych - hebr.: Szeol* Iz 14,13
16. *Kto* was słucha, mnie słucha; a *kto* was odrzuca, mnie odrzuca*; a *kto* mnie odrzuca, odrzuca Tego, który mnie posłał. Lb 14,2;
**lub: nie przyjmuje, lekceważy* Łk 9,48; J 13,20
17. I wróciło owych siedemdziesięciu z radością, mówiąc: Panie! W Twoim imieniu demony są nam podległe.
18. A wtedy powiedział im: Widziałem *jak* szatan niby błyskawica spadł z nieba.
Hbr 2,1; J 12,31; Rz 16,20; Obj 12,7-9; 20,2
19. Oto daję wam władzę*, abyście deptali po wężach i po skorpionach, i po całej mocy nieprzyjaciela, a nic wam na pewno** nie wyrządzi krzywdy***. **gr.: eksousia - prawo, moc* Ps 91,13
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***lub: szkodzić, niszczyć*
20. Jednak nie radujcie się z tego, że duchy są wam poddane; ale radujcie się raczej z tego, że imiona wasze zostały zapisane w niebiosach. Mt 11,27; 28,18; J 5,22; Hbr 2,8
21. W tej właśnie godzinie rozradował się Jezus w duchu i powiedział: Wyznaję* Ojcze, PANIE nieba i ziemi, że zakryłeś te *rzeczy* przed mądrymi i roztropnymi, a objawiłeś je niemowlętom! Tak, Ojcze – gdyż uznałeś to za dobre** przed Tobą. Hbr 2,8
**lub: wysławiam, przyznaję otwarcie; **dobra wola, upodobanie*
22. Wszystko zostało mi przekazane od Ojca mojego; i nikt nie wie, kim jest Syn, tylko Ojciec, i kim jest Ojciec, tylko Syn, i *ten,* komu Syn zechce to objawić*. Mt 11,27; 28,18; J 3,35
**gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić - (nagle)*
23. *Wtedy* odwrócił się do uczniów *i* na osobności powiedział *im:* Błogosławione* oczy, *które* widzą to, co wy widzicie. **lub: szczęśliwe*
24. Bo mówię wam, że wielu proroków i kró-

lów chciało widzieć to, co wy widzicie, a nie widzieli; i słyszeć to, co *wy* słyszycie, a nie słyszeli. J 8,56; Hbr 11,13.39; 1P 1,10

25. I oto pewien znawca Prawa*, wystawiając Go na próbę**, pytał: Nauczycielu! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne?
**gr.: nomikos - znawca Prawa, uczony; **lub: doświadczyć, kusić*

26. A On powiedział do niego: Co zostało napisane w Prawie? Jak czytasz? Mt 22,35

27. A on w odpowiedzi, rzekł: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej siły, i z całej swojej myśli; a swojego bliźniego – jak samego siebie. Pwt 6,5; Kpł 19,18

28. I powiedział mu: Dobrze odpowiedziałeś; to czyń, a będziesz żył. Kpł 18,5; Ne 9,29

29. A on, chcąc samego siebie usprawiedliwić, powiedział do Jezusa: A kto jest moim bliźnim? Hi 32,2; Ez 20,11; Rz 4,2; Ga 3,11

30. A Jezus, nawiązując *do* tego, powiedział: Pewien człowiek schodził z Jerozolimy do Jerycha i wpadł *w ręce* bandytów, którzy go obdarli i zadali mu ciosy, odeszli, zostawiając *go* losowi na pół umarłego. Joz 16,1

31. A przez przypadek schodził tą drogą pewien kapłan, a gdy *go* zobaczył, przeszedł na drugą stronę. Kpł 21,1-3

32. Podobnie i Lewita, który zjawił się na tym miejscu, podszedł, a gdy *go* zobaczył, przeszedł na drugą stronę. Dz 18,32; 2Tm 3,2

33. Natomiast pewien Samarytanin podróżując, przechodził obok niego i gdy go zobaczył, zlitował się*. **gr.: splanchnidzomai - por. Łk 15,20**

34. I gdy przystąpił, owinął jego rany, polewając *je* oliwą i winem, i wsadził go na swoje zwierzę, przyprowadził go do gospody i zaopiekował się nim. Mt 5,43; Rz 12,20

35. A nazajutrz, gdy wyruszał, wyjął dwa denary i dał gospodarzowi zajazdu, mówiąc do niego: Otocz go opieką, a cokolwiek ponad to wydasz, ja, gdy wrócę, oddam ci.

36. Jak ci się wydaje, który więc z tych trzech, był bliźnim *tego,* który wpadł *w ręce* bandytów*? **gr.: lestes - rabuś, zabójca, buntownik*

37. A on powiedział: Ten, który mu okazał* miłosierdzie. Powiedział więc mu Jezus: Idź, i ty czyń podobnie. **dosł.: uczynił* Prz 14,21

38. I stało się, gdy oni szli, że On wszedł do jednego miasteczka, a pewna kobieta o imieniu Marta, ugościła Go w swoim domu.

39. Miała ona siostrę, która nazywała się Maria; ta przysiadła u stóp Jezusa i słuchała Jego słowa. Łk 8,35

40. Ale Marta* zajęta** była przy wielu posługach, przystąpiła więc i powiedziała: Panie! Czy nie obchodzi*** Cię *to,* że moja siostra zostawiła mnie samą, abym usługiwała? Powiedz więc jej, aby mnie wsparła. J 11,1; 12,2
tj. gospodyni, pani domu; **krzątała się; ***gr.: melo - Mk 4,38

41. A Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Marto, Marto, troszczysz i kłopoczesz się o wiele; Łk 21,34; Mk 4,19; 1Kor 7,32

42. A tylko jedno jest potrzebne. A Maria dobrą cząstkę wybrała, która nie będzie jej odjęta. Ps 16,5; 27,4; 73,25; Łk 18,22

11 I stało się, że Jezus modlił się w pewnym miejscu, i gdy skończył, jeden z Jego uczniów powiedział: Panie! Naucz nas modlić się, jak i Jan nauczył swoich uczniów. Mt 6,9; Rz 8,26

2. Powiedział więc im: Kiedy modlicie się, mówcie: Ojcze nasz, *który jesteś* w niebiosach! Niech Twoje imię zostanie uświęcone*; niech przyjdzie Twoje Królestwo; niech się stanie Twoja wola, jak w niebie, *tak i* na ziemi. **gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9** Iz 63,16

3. Chleba naszego codziennego daj nam na każdy dzień. Prz 30,8; Obj 11,15

4. I odpuść nam nasze grzechy; albowiem i *my* sami odpuszczamy każdemu, *kto* wobec nas jest winny. I nie wprowadź nas w pokusę*, ale nas uratuj** od złego. Ps 32,5; Mt 26,41; **por. Mt 6,13*; **gr.: hryomai - wyrwać, wyzwolić* J 17,15

5. I powiedział do nich: Kto z was mając przyjaciela, pójdzie do niego o północy i powie do niego: Przyjacielu! Pożycz mi trzy chleby;

6. Ponieważ przyjaciel mój przybył do mnie z drogi, a nie mam, co przed nim położyć.

7. A on *będąc* w środku, w odpowiedzi, rzekłby: Nie zadawaj mi trudu*; już drzwi zamknięte, a dzieciątka moje są ze mną w łóżku; nie mogę wstać i dać ci. **lub: nie kłopocz*

8. Mówię wam: Nawet gdyby nie wstał i nie dał, mimo że jest jego przyjacielem, to wstanie i na pewno* da z powodu jego natręctwa, tyle ile potrzebuje. **lub: rzeczywiście* Łk 18,1-8

9. I ja wam mówię: Proście, a będzie* wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a będzie* wam otworzone. **lub: zostanie* Mt 7,7

10. Każdy bowiem, kto prosi, otrzymuje; a kto szuka, znajduje; a temu, co puka, zostanie otworzone. Iz 55,6; J 14,13

11. A *jeśli* jakiegoś ojca *pośród* was, syn poprosi o chleb, czy poda mu kamień? A jeśli o rybę, czy zamiast ryby poda mu węża?

12. A jeśli prosi o jajko, czy poda mu skorpiona? Ez 2,6; Łk 10,9; Obj 9,10

13. Jeśli więc wy, będąc złymi*, umiecie dawać dobre dary swoim dzieciom, o ileż bardziej Ojciec wasz z nieba da Ducha Świętego *tym, którzy Go* proszą? Rdz 6,5; Hi 15,14;
**lub: niegodziwi* Ez 36,27; J 4,10; 7,38-39

14. I wypędzał demona *z człowieka,* a ten był niemy; stało się, gdy wyszedł ów demon, że niemy przemówił; a tłumy zdziwiły się.

15. Lecz niektórzy z nich mówili: Przez Belzebuba*, władcę demonów, wyrzuca demony.
**tj. ironicznie - „Pan much" - bóstwo* Mt 12,22;
Ekronitów - por. 2Krl 1,2 Mt 10,25; Mk 3,22

16. A inni, wystawiając Go na próbę*, żądali od Niego znaku z nieba. Mt 16,1; Mk 8,11; J 6,30
**gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*

17. Ale On, znając ich myśli*, powiedział im: Każde królestwo, które zostało podzielone** samo w sobie, pustoszeje, a dom na dom się wali. **lub: rozważanie wewnętrzne, zamysł* Mt 12,26;
***lub: rozdwojony, podzielony na części* Jk 3,5

18. A jeśli i szatan podzielony jest sam w sobie, jak ostoi się jego królestwo? Bo mówicie, że ja przez Belzebuba wyganiam demony.

19. A jeśli ja przez Belzebuba wyrzucam demony, *to* synowie wasi przez kogo wyrzucają? Dlatego oni będą waszymi sędziami.

20. A jeśli *ja* palcem Boga wyganiam demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boga. Wj 8,19; Ps 8,3; Mt 12,28

21. Gdy uzbrojony siłacz strzeże swego dziedzińca, jego mienie spoczywa w pokoju;

22. Ale kiedy mocniejszy od niego przychodzi i zwycięża go, zabiera całą jego zbroję, w której pokładał ufność, a łupy jego rozdaje. Iz 53,12; Kol 2,15; Hbr 2,14; 1J 4,4

23. *Kto* nie jest ze mną, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera ze mną, rozprasza*. Łk 9,50;
**gr.: skorpidzo - rozsypywać, rozrzucać, rozdzielać* Mt 12,30

24. Gdy duch nieczysty wychodzi z człowieka, przechodzi przez miejsca suche*, szukając odpoczynku, i gdy go nie znajdzie, mówi: Wrócę do mojego domu, skąd wyszedłem.
**lub: bezwodne* Mt 12,43; Hi 1,7; 1P 5,8

25. I gdy przychodzi, znajduje go wymieciony i przyozdobiony. Mt 12,44; 2Tes 2,9; 2P 2,10

26. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów *bardziej* niegodziwych od siebie, i gdy wchodzą, mieszkają tam; i końcowy *stan* tego człowieka staje się gorszy niż pierwszy. Mt 23,15; 1P 2,20-22; J 5,14; 2P 2,20

27. I stało się, gdy On to mówił, że pewna kobieta z tłumu podniosła swój głos i powiedziała: Błogosławione łono, które Cię nosiło, i piersi, które ssałeś! Łk 1,28.42

28. A On powiedział: Błogosławieni* *są* raczej ci, którzy słuchają Słowa Bożego i go strzegą**. **lub: szczęśliwi* Ps 1,1-3; Łk 8,21;
***lub: przestrzegają* Jk 1,22-25; Obj 22,14

29. A gdy zgromadzał się tłum, zaczął mówić: To pokolenie jest złe; żąda znaku, ale nie będzie mu dany znak, jak tylko znak proroka Jonasza. Jon 2,1; Łk 9,41; Mt 12,38; 1Kor 1,22

30. Albowiem jak Jonasz stał się znakiem dla *mieszkańców* Niniwy, tak będzie i Syn Człowieczy *znakiem* dla tego pokolenia. Jon 1,17; Łk 24,46; Mt 12,40

31. Królowa z południa powstanie* na sąd z mężami tego pokolenia i uzna ich za zasługujących na karę**; bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona; a oto tutaj *ktoś* więcej niż Salomon. 1Krl 10,1
**domyśl. (z martwych); **potępi, wyda sąd przeciwko*

32. Mężowie *z* Niniwy staną na sądzie z tym pokoleniem i uznają ich za zasługujących na karę; bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza; a oto tutaj *ktoś* więcej niż Jonasz.

33. A nikt, gdy zapali lampę, nie stawia jej w ukryciu, ani pod korcem*, ale na świeczniku, aby ci, którzy wchodzą, widzieli światło.
**tj. naczynie na zboże o pojemności 9 l* Mt 5,15; Mk 4,21

34. Lampą ciała jest oko; jeśli więc twoje oko jest prosto *patrzące*, całe twoje ciało jest jasne; a jeśli byłoby złe**, i twoje ciało *będzie* ciemne. **tj. nie zezowate; **lub: niegodziwe - Mt 6,24*

35. Uważaj* więc, czy światło w tobie nie jest ciemnością. **lub: bacz* Mt 6,22

36. Jeśli więc całe twoje ciało* jest jasne, nie mając w sobie jakiejś części ciemnej, będzie całe *tak* jasne, jak gdyby cię lampa blaskiem oświeciła. **gr.: soma - por. Kol 2,11** Prz 4,18

37. A gdy to mówił, zaprosił Go pewien faryzeusz, aby u niego zjadł obiad*; a gdy wszedł, spoczął przy stole. **lub: śniadanie* Mt 15,2; Mk 7,3

38. A widząc to faryzeusz, zdziwił się, że najpierw nie zanurzył* *rąk* przed obiadem.
**gr.: baptidzo - nie dokonał rytual. obmycia rąk przez zanurzenie*
39. A Pan powiedział do niego: Teraz wy, faryzeusze, oczyszczacie to, co jest *na* zewnątrz kubka i misy; ale to, co jest wewnątrz was, pełne jest grabieży i niegodziwości. Mt 23,25
40. Bezmyślni*! Czy ten, który uczynił to, co jest zewnątrz, nie uczynił też tego, co jest wewnątrz? **lub: bezrozumni, lekkomyślni* 1Sm 16,7
41. Raczej z tego, co jest wewnątrz, ofiarujcie dar miłosierdzia*; a oto, wszystko będzie dla was czyste. **lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna*
42. Ale biada wam faryzeuszom, gdyż dajecie dziesięcinę z mięty i z ruty*, i z każdego ziela, a omijacie sprawiedliwość i miłość Boga; te rzeczy trzeba było czynić, a tamtych nie opuszczać. Kpł 27,30; Ne 10,37; Ml 3,8
**tj. krzewiasta roślina wys. 60 cm stosowana w medycynie*
43. Biada wam faryzeuszom, gdyż miłujecie pierwsze ławy w synagogach i pozdrowienia na rynkach. Prz 16,18; Mt 23,6; Łk 14,7
44. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo jesteście jak grobowce nieoznaczone, a ludzie, którzy po nich chodzą, nie wiedzą *o tym*. Ps 5,9; Mt 23,27; Dz 23,23
45. A w odpowiedzi, pewien znawca Prawa powiedział do niego: Nauczycielu! To mówiąc i nas znieważasz*. **lub: obrażasz*
46. A On powiedział: I wam, znawcom* Prawa biada, że obciążacie ludzi ciężarami niemożliwymi do uniesienia, a sami *nawet* jednym ze swoich palców tych ciężarów nie dotykacie. **gr.: nomikos - nauczyciel Prawa, biegły w Prawie*
47. Biada wam, że budujecie grobowce prorokom, a wasi ojcowie ich pozabijali.
48. A zatem świadczycie, że zgadzacie się z czynami swoich ojców. Oni ich wprawdzie pozabijali, a wy budujecie ich grobowce.
49. Dlatego też i Mądrość Boża powiedziała: Poślę do nich proroków i apostołów, a z nich *niektórych* zabiją i będą prześladować;
50. Aby zażądano od tego pokolenia krwi wszystkich proroków, *która jest* przelana od założenia świata, Rdz 9,5; Ps 9,12; Obj 18,20
51. Od krwi Abla aż do krwi Zachariasza, który zginął pomiędzy ołtarzem a domem* *Boga;* tak, mówię wam, zostanie zażądana od tego pokolenia. Rdz 4,8; 2Krn 24,20-22; Mt 23,35
**gr.: oikos - dom; tu: w znacz. domu Bożego, rodzina, mieszkanie*
52. Biada wam, znawcom Prawa, że zabraliście klucz poznania; sami nie weszliście, *a tym, którzy chcą* wejść*, przeszkodziliście.
**dosł.: wchodzącym* Ml 2,7-8; J 7,47-52
53. A gdy im to mówił, zaczęli uczeni w Piśmie i faryzeusze gwałtownie* występować *przeciwko Niemu* i wypytywać Go odnośnie wielu *rzeczy,* **dosł.: strasznie, boleśnie*
54. Zastawiając pułapkę* na Niego i dążąc, aby Go pochwycić** *na* jakimś *słowie* z Jego ust, aby Go oskarżyć. Ps 37,32; Mt 22,15
**lub: czyhając na Niego; **dosł.: złapać, upolować*

12 Wtedy, gdy zgromadziło się wiele tysięcy* ludu, tak że jedni po drugich deptali, zaczął mówić do swoich uczniów: Przede wszystkim zważcie** na zakwas faryzeuszów, którym jest obłuda. Mt 16,6; Mk 8,15
**gr.: myrias (miriada) - dziesięć tysięcy, tu: w l.mn.*
***gr.: prosecho - zważać na siebie, poświęcać uwagę, chronić się*
2. A nie ma nic zakrytego, co nie zostanie odsłonięte, i *nic* tajemnego, co nie byłoby poznane. Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5
3. Dlatego, co mówiliście w ciemności, będzie słyszane w świetle, i co szeptaliście do ucha w alkierzach*, głoszone będzie na tarasach**. **lub: pomieszczenia prywatne, tajne; **tj. dachach*
4. A mówię wam, moim przyjaciołom*: Nie bójcie się *tych, którzy* zabijają ciało, a potem nie mają *już* nic więcej, co *mogliby* uczynić.
**gr.: filos - kochający, życzliwy, przyjazny* Iz 51,7; J 15,14
5. Pokażę wam natomiast, kogo macie się bać: Bójcie się Tego, który, gdy zabije, ma władzę* wrzucić do Gehenny**, to wam mówię, Tego się bójcie. **lub: prawo, moc* Mt 10,28; 25,41
***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*
6. Czyż pięciu wróbli nie sprzedają za dwa assariony*? I ani jeden z nich nie jest zapomniany przed *obliczem* Boga.
**moneta o bardzo niskiej wartości* Mt 10,29; Ps 50,10;
2 godziny pracy pracownika rolnego Pwt 22,6; Mk 11,13
7. Ale i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. Nie bójcie się więc; więcej znaczycie* niż wiele wróbli. **lub: jesteście ważniejsi*
8. A mówię wam: Każdy kto przyzna* się do mnie przed ludźmi, do tego i Syn Człowieczy przyzna się przed aniołami Boga;
**lub: wyznać, ogłosić publicznie, oznajmić otwarcie*
9. A kto wyparłby się mnie przed ludźmi, ten dozna odrzucenia przed aniołami Boga.
10. I każdy, kto powie *jakieś* słowo na Sy-

na Człowieczego, temu będzie odpuszczone; a temu, kto by bluźnił* przeciwko Duchowi Świętemu, nie zostanie odpuszczone.
gr.: blasfemeo - por. Mk 2,7 Mt 12,31; Mk 3,28; 1Tm 1,13

11. A gdy was będą prowadzić do synagog, i *przed* rządzących i władze, nie martwcie* się, jak macie się bronić, i co *macie* mówić.
**lub: troszczcie się* Łk 21,12; Mt 10,17; Mk 13,9

12. Duch Święty bowiem nauczy was w tej godzinie, co trzeba powiedzieć.

13. I powiedział do Niego ktoś z ludu: Nauczycielu! Powiedz mojemu bratu, aby podzielił się ze mną dziedzictwem.

14. A On powiedział do niego: Człowieku! Kto mnie ustanowił sędzią lub rozjemcą* nad wami?
**gr.: meristes - rozjemca, rozdzielający np. dziedzictwo*

15. I powiedział do nich: Uważajcie i strzeżcie się chciwości, gdyż życie *człowieka* nie jest *zależne* od obfitości jego majętności.

16. I powiedział im podobieństwo*, mówiąc: U pewnego bogatego człowieka obrodziło pole.
**dosł.: położyć obok, przykład, porównanie*

17. I rozważał w sobie, mówiąc: Co mam zrobić, skoro* nie mam gdzie gromadzić moich plonów?
**lub: jako że, ponieważ* Łk 22,12; Dz 1,30

18. I powiedział: To uczynię: Zburzę swoje spichlerze i większe pobuduję, i zgromadzę wszystkie moje plony i wszystkie swoje dobra;

19. I powiem mojej duszy: Duszo! Masz wiele dóbr złożonych na wiele lat; odpocznij, jedz, pij, i bądź dobrej myśli. Kaz 11,9

20. Ale Bóg powiedział do niego: Bezmyślny! Tej nocy zażądają od ciebie twojej duszy, a to, co przygotowałeś, czyje będzie?

21. Tak *będzie i z tym,* który dla siebie gromadzi* skarby, a nie wzbogaca się u Boga.
**gr.: thesauridzo - gromadzić, zbierać, trzymać w zapasie*

22. Do swoich uczniów natomiast powiedział: Dlatego mówię wam: Nie troszczcie się o swoje życie*, co będziecie jeść, ani o ciało, w co się przyodziejecie.
**lub: duszę* Mt 6,25

23. Dusza* więcej znaczy niż pokarm, a ciało niż ubranie.
**gr.: psyche - istota żywa, dusza jako ośrodek woli, uczuć, myśli, życie, tchnienie, oddech, osoba*

24. Przyjrzyjcie* się krukom, że nie sieją ani żną, nie mają spiżarni ani spichlerza, a Bóg je żywi; o ile bardziej wy jesteście ważniejsi niż ptaki?
**lub: dostrzeżcie* Ps 147,9; Mt 10,21; Łk 12,7

25. A któż z was, troszcząc się, może dodać do swojego wzrostu jeden łokieć*?
por. Mt 6,27*

26. Jeśli więc *nawet* najmniejszej rzeczy nie możecie *uczynić,* dlaczego troszczycie* się o pozostałe?
**lub: martwicie*

27. Przypatrzcie się liliom, jak rosną; nie trudzą się, ani nie przędą; a mówię wam: Nawet Salomon w całej swojej chwale nie był tak przyodziany, jak jedna z nich.

28. Jeśli więc trawę na polu, która dziś jest, a jutro będzie w piec wrzucona, Bóg tak przyodziewa, o ile bardziej was, o małej wiary!

29. Nie pytajcie* się więc, co będziecie jeść albo pić, i nie bądźcie niespokojni.
**dosł.: szukajcie* Mt 6,31; Łk 22,35

30. Tego wszystkiego bowiem szukają narody* świata; ale Ojciec wasz wie, że tego potrzebujecie.
**lub: poganie, nie-Żydzi* Iz 55,6; Mt 6,33

31. Jednak *wy* szukajcie Królestwa Bożego, a to wszystko będzie wam dodane. 1Krn 16,11

32. Nie bój się, mała trzódko! Upodobało się Ojcu waszemu dać wam Królestwo.
Iz 41,14; Mt 25,34; 2Tes 1,5; Hbr 12,28; Jk 2,5

33. Sprzedajcie swoje majętności i ofiarujcie dar miłosierdzia*; sprawcie sobie sakiewki, które nie niszczeją, skarb niewyczerpany w niebiosach, gdzie złodziej nie podchodzi, i mól nie niszczy. 2Kor 8,2; Łk 18,22;
**lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna* Mt 19,21; Dz 2,45; 4,34

34. Albowiem gdzie jest wasz skarb*, tam będzie i wasze serce. Kol 3,1-3; Mt 6,21; Flp 3,20
**gr.: thesauros - skarbiec, spichlerz, zgromadzone rzeczy*

35. Niech* będą* przepasane wasze biodra, i lampy** zapalone. Mt 25,4; Flp 2,15; Ef 6,14; 1P 1,13
**dosł.: niech są; **gr.: lychnos - lampa, świeca na świeczniku*

36. A wy, bądźcie podobni ludziom oczekującym swojego pana, kiedy powróci z wesela*, aby kiedy przyjdzie i zapuka, zaraz mu otworzono.
**dosł.: z wesel - l.mn.* Mt 22,1; 24,22

37. Błogosławieni ci słudzy*, których pan, gdy przyjdzie, znajdzie czuwających. Zaprawdę mówię** wam, że przepasze się i położy ich przy stole, i podejdzie, i będzie im służył.
**lub: niewolnicy; **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*

38. I jeśli przyszedłby podczas drugiej*, lub przyszedłby podczas trzeciej** straży, błogosławieni są ci słudzy, jeśli ich tak znajdzie.
**tj. od 21 do 24 naszego czasu; **od 24 - do 3 rano*

39. To natomiast wiedzcie, że gdyby wiedział gospodarz, o której godzinie ma przyjść złodziej, czuwałby i nie dopuściłby, *aby* podkopano* się do jego domu. 1Tes 5,2-3;
**tj. włamać się, przekopać ścianę* Mt 24,43; 2P 3,10

40. I wy więc bądźcie* gotowi; bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślacie. **dosł.: stawajcie się* Mt 24,42; 1Tes 5,6
41. Wtedy Piotr powiedział Mu: Panie? *Czy* do nas mówisz to podobieństwo*, czy też do wszystkich? **gr.: parabole - przykład, porównanie*
42. Pan natomiast powiedział: Kto zatem jest tym wiernym i roztropnym zarządcą*, którego pan postawi nad swoją służbą, aby *im* dawał przydział zboża we *właściwym* czasie? **gr.: oikonomos - zarządca domu, nadzorca* 1Kor 4,1
43. Błogosławiony ten sługa, którego pan jego, gdy przyjdzie, znajdzie tak czyniącego;
44. Prawdziwie mówię wam, że go postawi nad wszystkimi swoimi dobrami*. **lub: dobytkiem, mieniem* Mt 24,47; Obj 3,21; Łk 22,39
45. A jeśli powiedziałby ów sługa w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem, i zaczął by bić sługi i służebnice, a jeść, pić i upijać się, Kaz 8,11; 2P 2,3; 2Kor 11,20
46. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego nie oczekuje, i w godzinie, której nie zna, i rozetnie* go, i położy dział jego z niewierzącymi. **lub: potnie na kawałki* Ps 37,9; 94,14; 1Tes 5,3
47. Ten sługa natomiast, który poznał wolę swojego pana i nie przygotował się, i nie czynił zgodnie z jego wolą, odbierze wiele razów*; **lub: być chłostany* Jk 4,17
48. Ten natomiast, który nie znał, a uczynił rzeczy godne batów, będzie mniej chłostany. Od każdego bowiem, komu wiele dano, wiele będzie się żądać; a komu wiele powierzono*, od tego więcej będą wymagać**. Kpł 5,17;
**gr.: parathitemi - położyć obok, powierzyć, zdeponować*
***gr.: aiteo - prosić, błagać, żądać, wymagać* Rz 2,12; 1Tm 1,13
49. Przyszedłem ogień zrzucić na ziemię, i tego chcę, aby już zapłonął*! Iz 11,4;
**dosł.: został zapalony* Ml 3,2; 4,1; Mt 3,10; Łk 12,51
50. Mam też zostać zanurzony* *w* chrzcie*; i jakże jestem utrapiony**, dopóki się to *nie* dopełni! Mt 20,22; Mk 10,38; Ps 40,8
**gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - przesiąknąć; **lub: uciskany, powstrzymywany*
51. Czy wydaje się wam, że przybyłem, *aby* przynieść pokój na ziemi? Wcale nie, mówię wam, raczej podział*. **lub: brak jedności, niezgoda*
52. Albowiem od teraz będzie pięciu w jednym domu podzielonych*, trzech przeciwko dwóm, i dwóch przeciwko trzem.
**gr.: diameridzo - rozłupać, nie zgadzać się (w sporze), podzielić*
53. Podzieleni będą: ojciec przeciwko synowi i syn przeciwko ojcu, matka przeciwko córce i córka przeciwko matce, teściowa przeciwko swojej synowej i synowa przeciwko swojej teściowej. Mi 7,6; Mt 10,21; 24,10
54. I mówił do tłumów: Gdy widzicie obłok wznoszący się od zachodu, zaraz mówicie: Ulewa nadchodzi; i tak się dzieje*; **dosł.: staje się*
55. I gdy wiatr wiejący od południa, mówicie: Będzie upał; i jest*. **dosł.: staje się* Hi 37,17
56. Obłudnicy! Oblicze ziemi i nieba wiecie jak rozpoznawać*, natomiast tego czasu nie rozpoznajecie*? **lub: badać, doświadczać, próbować*
57. A dlaczego sami z siebie nie osądzacie, co jest sprawiedliwe*? **gr.: dikaios - por. Mt 13,43**
58. Gdy więc idziesz ze swoim przeciwnikiem do urzędnika*, już w drodze zadaj sobie trud, aby uwolnić się od niego, aby cię czasem nie zaciągnął przed sędziego, a sędzia nie wydał poborcy, a poborca nie wrzucił** cię do więzienia. **gr.: archon - rządzący,* Mt 5,25
*urzędnik przewodniczący radzie Areopagu; **dosł.: wrzucał*
59. Mówię ci: Nie wyjdziesz stamtąd, póki nie oddasz ostatniego leptona*.
tj. drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42

13 W tym samym czasie, niektórzy z *tam* obecnych*, oznajmili mu o Galilejczykach, których krew Piłat zmieszał z krwią ich ofiar. **gr.: pareimi - być obok, być pod ręką* Dz 5,37
2. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy wydaje się wam, że ci Galilejczycy byli *większymi* grzesznikami od wszystkich innych Galilejczyków, że tak ucierpieli?
3. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie*, wszyscy podobnie** zginiecie.
gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9*
***gr.: hoautos - tak też, tak samo, podobnie* Łk 24,47; Dz 2,3
4. Albo tych osiemnastu, na których upadła wieża w Syloe i zabiła ich; czy wydaje się *wam,* że oni byli *bardziej* winni niż wszyscy ludzie mieszkający w Jerozolimie?
5. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie, wszyscy tak samo* zginiecie**.
gr.: homoiois - por. Hbr 2,17 Łk 13,3; Ez 18,30; 2P 3,9
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
6. I powiedział im to podobieństwo: Pewien człowiek miał figowca zasadzonego w swojej winnicy, przyszedł *więc* i szukał na nim owocu, i nie znalazł. Iz 5,1; Jr 2,21; Mt 3,8
7. Wtedy powiedział do winogrodnika: Oto przez trzy lata przychodzę i szukam owocu

na tym drzewie, i nie znajduję. Wytnij je; po co zajmuje ziemię bezużytecznie*?
gr.: katargeo - por. 1Kor 13,8* Kpł 19,23; Łk 3,9; J 15,2

8. Ale on w odpowiedzi, rzekł do niego: Panie! Pozostaw je jeszcze na ten rok, aż je okopię i obłożę nawozem; Hbr 6,8; Rz 10,1

9. Może potem* przyniesie owoc; a jeśli nie, wytniesz je w przyszłości. **gr.: men - por. J 11,6**

10. A w sabaty nauczał w jednej z synagog.

11. I oto była tam kobieta, która miała ducha niemocy* od osiemnastu lat, a była tak pochylona, że nie mogła się w ogóle wyprostować. **lub: słabości, bezsiły* Mt 9,32; Łk 8,2; J 5,5

12. Gdy Jezus ujrzał ją, zawołał* do siebie i powiedział jej: Kobieto! Uwolniona jesteś od swojej słabości. **lub: przemówił, zwrócił*

13. I nałożył na nią ręce, i od razu się wyprostowała* i wysławiała** Boga. Mk 6,5; 16,8; Łk 4,40
dosł.: została wyprostowana; **gr.: doksadzo - por. J 7,39*

14. A przełożony synagogi powiedział oburzony, że Jezus uzdrawiał w sabat, mówiąc *do* tłumu: Jest sześć dni, w które trzeba pracować; w te więc dni przychodźcie po uzdrowienie*, a nie w dzień sabatu. Kpł 23,3;
**dosł.: zostać uzdrowionymi* Wj 20,9; Ez 20,12; Mt 12,10

15. Wtedy Pan w odpowiedzi, rzekł do niego: Obłudniku*, czy każdy z was w sabat nie odwiązuje swojego wołu albo osła od żłobu, i nie prowadzi, *żeby go* napoić? Prz 11,9
**gr.: hypokrites - aktor grający na scenie, obłudnik*

16. *Czy* więc tej córki Abrahama, którą szatan związał – spójrzcie! – *na* osiemnaście lat, nie należało rozwiązać z *tych* więzów w dzień sabatu? Łk 19,9; Rz 4,11; 2Tm 2,26

17. I gdy On to mówił, zawstydzili się wszyscy Jego przeciwnicy, i cały lud radował się ze wszystkich chwalebnych czynów, które działy się przez Niego. Iz 45,24; 1P 3,16

18. Mówił też: Do czego podobne* jest Królestwo Boże, i do czego je przyrównam?
gr.: homoioo - por. Hbr 2,17 Łk 17,21; Mt 13,31; Mk 4,30

19. Podobne jest do ziarna gorczycy, które człowiek wziął i wrzucił do swojego ogrodu; i rosło, i stało się wielkim drzewem, a ptaki *z* nieba zagnieździły się w jego gałęziach.

20. I powiedział ponownie: Do czego przyrównam Królestwo Boże? Mt 13,24

21. Podobne jest do kwasu, który wzięła kobieta i zmieszała z trzema miarami* mąki, aż całe się zakwasiło. **dosł.: saton - ok. 13 litrów*

22. I chodził po miastach i miasteczkach, nauczając i zmierzając ku Jerozolimie.

23. I powiedział do Niego pewien *człowiek*: Panie! Czy niewielu będzie zbawionych? A On powiedział do nich: Mt 7,14; 20,16

24. Zmagajcie* się, aby wejść przez ciasną bramę; albowiem mówię wam: Wielu będzie starało** się wejść, ale nie będą w stanie.
**gr.: agonidzomai - walczyć w zawodach, zmagać się, zabiegać*
***lub: szukać, dociekać, usilnie starać się* Rdz 7,16; Mt 25,10

25. Kiedy wstanie gospodarz i zamknie bramę, a *wy* stojąc na zewnątrz zaczęlibyście pukać w bramę, mówiąc: Panie, panie, otwórz nam! A *on* w odpowiedzi powie wam: Nie znam was. Skąd jesteście?

26. Wtedy zaczniecie mówić: Jedliśmy z tobą* i piliśmy, i nauczałeś na naszych ulicach**.
**dosł.: przed tobą; **gr.: plateia - plac, ulica, szeroka droga*

27. A on powie: Mówię wam, nie znam was. Skąd jesteście? Odstąpcie ode mnie wszyscy, sprawcy bezprawia*. Ps 1,6; Mt 7,21; 25,41
**gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*

28. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów, gdy zobaczycie Abrahama, Izaaka, Jakuba i wszystkich proroków w Królestwie Boga, a was samych na zewnątrz wyrzuconych.

29. I przyjdą ze wschodu i z zachodu, i z północy i z południa, i spoczną za stołem w Królestwie Bożym. Rdz 28,14; Mt 8,11; Obj 7,9

30. I oto są ostatni, którzy będą pierwszymi, i są pierwsi, którzy będą ostatnimi.

31. W tym dniu podeszli niektórzy faryzeusze, mówiąc do Niego: Wyjdź i idź stąd, bo Herod chce Cię zabić. Ps 11,1-2; Mt 14,1

32. I powiedział im: Idźcie i powiedzcie temu lisowi*: Oto wyrzucam demony i dokonuję uzdrowień dziś i jutro, a trzeciego *dnia* kończę. **gr: alopeks - lis - w starożytności: osoba o małym znaczeniu, osoba o destrukcyjnym wpływie, oszust, morderca* J 17,4; 19,30

33. Jednakże trzeba mi dziś i jutro, i następnego *dnia* być w drodze; gdyż niedopuszczalne jest, aby prorok miał zginąć poza Jerozolimą. J 17,4; 19,30

34. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy posyłani są do ciebie; ile razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, w ten sposób jak kwoka *zgromadza* swoje kurczęta pod skrzydła, a nie chcieliście. Ps 36,7; 57,1; 91,4; Mt 23,37

35. Oto wasz dom będzie zostawiony pusty.

A zaprawdę mówię wam, że nie zobaczycie mnie, aż przyjdzie *czas,* gdy powiecie: Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA.

14 I stało się, gdy Jezus wszedł w sabat do domu jednego z przywódców faryzeuszów, aby zjeść posiłek* – oni Go uważnie obserwowali. **dosł.: chleb*

2. I oto zjawił się pewien człowiek chory na puchlinę wodną. Mt 14,14; Mk 6,5.13; Łk 9,2

3. A Jezus w reakcji* *na to,* powiedział do znawców Prawa i do faryzeuszów, mówiąc: Czy wolno w sabat uzdrawiać? A oni milczeli. **dosł.: w odpowiedzi rzekł - idiom charakter. dla j. hebrajskiego*

4. Wtedy On ujął go, uzdrowił i odesłał.

5. I powiedział* do nich: Kto z was, gdy jego osioł albo wół wpadnie do studni**, nie wyciągnie go od razu w dniu sabatu? **por. w. 3*; **gr.: frear - studnia, głębina otchłani, cysterna*

6. I nie byli w stanie* Mu na to odpowiedzieć**. **gr.: ouk ischysan - być bez siły, nie mieć zdolności **gr.: antapokrinomai - odpowiedzieć przeciw, zaprzeczyć*

7. I powiedział zaproszonym podobieństwo, gdy dostrzegł*, jak obierali pierwsze miejsca, i mówił do nich: **gr.: epecho - zwrócić uwagę*

8. Kiedy jesteś przez kogoś zaproszony na wesele, nie zajmuj pierwszego miejsca *przy ławie,* aby czasem ktoś zacniejszy od ciebie nie został przez niego zaproszony; Prz 25,6

9. A gdy ten, który ciebie i jego zaprosił, podejdzie i powie ci: Ustąp* temu miejsca; i wtedy ze wstydem *będziesz* musiał** spocząć na ostatnim miejscu. **dosł.: daj; **dosł.: rozpoczniesz*

10. Ale kiedy zostałeś zaproszony, pójdź i spocznij na ostatnim miejscu; aby, gdy przyjdzie ten, który cię zaprosił, powiedział tobie: Przyjacielu! Przesuń się wyżej; wtedy będziesz miał chwałę wobec wszystkich współspoczywających* z tobą. **por. Mk 6,26**

11. Gdyż każdy, *kto* siebie wywyższa, będzie poniżony, a kto się uniża, będzie wywyższony. Prz 15,33; 1Sm 15,17; Mt 23,12; Jk 4,6; 1P 5,5

12. A mówił i temu, który Go zaprosił: Gdy wyprawiasz obiad albo wieczerzę, nie zwołuj swoich przyjaciół, ani swoich braci, ani swoich krewnych, ani bogatych sąsiadów, żeby cię czasem i oni w zamian nie zaprosili, i to stałoby się twoją odpłatą.

13. Ale gdy wyprawiasz ucztę, wezwij ubogich, ułomnych, chromych i ślepych,

14. A będziesz błogosławiony; gdyż nie mają ci czym odpłacić, będzie ci bowiem odpłacone przy powstaniu *z martwych* sprawiedliwych. Dn 12,3; Mt 10,42; 25,34-40

15. A słysząc to jeden ze współspoczywających, powiedział do niego: Błogosławiony*, który będzie jadł chleb w Królestwie Boga. **gr.: makarios - por. Mt 5,3** J 6,27; Mt 8,11; Obj 19,9

16. On natomiast powiedział do niego: Pewien człowiek wyprawił* wielką wieczerzę, i wielu zaprosił; **dosł.: uczynił* Mt 22,1-14; Mk 6,21

17. I w godzinie wieczerzy, posłał swojego sługę, aby powiedzieć zaproszonym: Przychodźcie, bo wszystko jest już gotowe.

18. I zaczęli się wszyscy, *jak* jeden* wymawiać. Pierwszy powiedział mu: Kupiłem pole, muszę** iść i je zobaczyć; proszę cię, miej mnie za wymówionego. **lub: zgodnie* Iz 28,12; ***lub: mieć potrzebę, konieczność* Mt 22,5; J 1,11; 5,40

19. A drugi powiedział: Kupiłem pięć par wołów i idę je wypróbować; proszę cię, miej mnie za wymówionego*. Łk 9,62; Mt 13,46 **gr.: paraiteomai - udaremnić przez błaganie, odrzucić, odmówić*

20. A inny powiedział: Pojąłem* żonę, dlatego nie mogę przyjść. **gr.: gameo - ożenić się, poślubić*

21. I wrócił ów sługa, i oznajmił to swojemu panu. Wtedy rozgniewał się gospodarz i powiedział swojemu słudze: Wyjdź szybko na place i ulice miasta, i wprowadź tu ubogich, ułomnych, chromych* i ślepych. Iz 35,6; **gr.: cholos - kulawy, bez stopy* Mt 22,9; Łk 10,10

22. I powiedział sługa: Panie! Stało się, jak rozkazałeś, i jeszcze jest miejsce.

23. I powiedział pan do sługi: Wyjdź na drogi i *między* płoty, i przymuszaj* wejść, aby został napełniony mój dom. Dz 16,15; 1Kor 9,19 **gr.: anakadzo - przymuszać, czynić koniecznym, przynaglać*

24. Albowiem mówię wam, że nikt z owych mężów, którzy są zaproszeni*, nie skosztuje mojej wieczerzy. **gr.: kaleo - wołać, wzywać, zapraszać*

25. I gdy szły razem z Nim wielkie tłumy, obrócił się i powiedział do nich:

26. Jeśli ktoś przychodzi do mnie, a nie ma w nienawiści* swojego ojca i matki, i żony, i dzieci, i braci, i sióstr, a nawet i swojego życia, nie może być moim uczniem. **lub: nie cierpieć, gardzić, uzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego* Pwt 13,6; 21,15; J 12,25; Mt 10,37

27. I ktokolwiek nie niesie* swojego krzyża, a idzie za mną, nie może być moim uczniem. **gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać* Mt 16,24; Mk 8,34

28. Bo kto z was, chcąc zbudować wieżę, najpierw nie usiądzie i nie obliczy kosztu, czy ma na dokończenie?
29. Aby czasem, gdy położy fundament, a nie będzie mógł dokończyć, wszyscy, którzy to widzą, nie zaczęli kpić z niego,
30. Mówiąc: Ten człowiek zaczął budować, a nie mógł dokończyć. Hbr 10,38; 2P 2,19
31. Albo, jaki król jadąc potykać się na wojnę z drugim królem, nie usiądzie i najpierw nie rozważa, czy jest *na tyle* silny, *by* z dziesięcioma tysiącami *ludzi* stanąć naprzeciw *temu,* który idzie na niego z dwudziestoma tysiącami? Prz 20,18; 25,8
32. A jeśli nie, to gdy tamten jeszcze jest daleko, wysyła do niego posłów, prosząc o pokój*. **gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać*
33. Tak i każdy z was, kto nie rozstanie* się ze wszystkim co posiada**, nie może być moim uczniem. **lub: pożegnać się, rozstać się - por. Łk 9,61* **gr.: hyparchonta - dobytek, mienie, majątek* Mt 16,24; Mk 8,34
34. Dobra jest sól; lecz jeśli sól straci swój smak, czym zostanie przyprawiona? Kpł 2,13
35. Nie nadaje się ani do ziemi, ani do nawozu; wyrzucają ją na zewnątrz. Kto ma uszy by słuchać, niech słucha. Hbr 2,4; Mt 5,13; J 15,6

15 A byli *tam* wszyscy celnicy i grzesznicy, *którzy* przybliżali się do Niego, aby Go słuchać.
2. I szemrali faryzeusze i uczeni w Piśmie, mówiąc: Ten przyjmuje grzeszników i jada z nimi. Mt 9,10; 1Tm 1,15; Dz 11,3
3. I powiedział do nich to podobieństwo*, mówiąc: **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
4. Który człowiek spośród was, mając sto owiec, i zgubi jedną z nich, nie zostawia dziewięćdziesięciu dziewięciu na pustkowiu, i nie idzie za zaginioną, aż ją znajdzie?
5. A gdy ją znajdzie, kładzie na swoje ramiona, radując się. Mt 8,12; Ps 119,176
6. I gdy przyjdzie do domu, zwołuje przyjaciół i sąsiadów, mówiąc im: Radujcie* się ze mną*, bo znalazłem swoją owcę, która mi zaginęła. **gr.: synchairo - współradować* 1P 2,25
7. Mówię wam, że taka będzie radość w niebie z jednego grzesznika, który się upamięta, *i to bardziej* niż z dziewięćdziesięciu dziewięciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują upamiętania*. **lub: zmiany myślenia, zawrócenia*
8. A która kobieta, mając dziesięć drachm, jeśli zgubiłaby jedną drachmę*, nie zapala lampy i nie zamiata domu, starannie szukając, aż znajdzie? J 10,16; Ef 2,17; Mt 18,28 **drachma - stawka dzienna robotnika sezonowego*
9. A gdy znajdzie, zwołuje przyjaciółki i sąsiadki, mówiąc: Radujcie się ze mną, albowiem znalazłam drachmę, którą zgubiłam.
10. Taka, mówię wam, będzie radość przed aniołami Boga z jednego grzesznika, *który się* upamiętał. Ez 33,11; Łk 2,1; 2P 3,9
11. Powiedział też: Pewien człowiek miał dwóch synów*; **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca*
12. I młodszy z nich powiedział ojcu: Ojcze! Daj mi przypadającą na mnie część majątku. I podzielił im majętność. Pwt 21,16
13. A po niewielu dniach, młodszy syn zabrał wszystko i odjechał do dalekiej krainy, i żyjąc rozwiąźle*, roztrwonił tam swoją majętność. **gr.: asotos - w sposób rozrzutny, rozwiązły*
14. A gdy wszystko wydał, nastał wielki głód w tej krainie, i on zaczął *cierpieć* niedostatek*. **gr.: hystereo - być pozbawionym czegoś, mieć brak*
15. Poszedł więc, przyłączył się do jednego z obywateli tej krainy, który posłał go do swoich wiejskich posiadłości, aby pasł świnie.
16. I pragnął napełnić żołądek swój strąkami, które jadały świnie; a nikt mu nie dawał.
17. A gdy wejrzał w siebie, powiedział: *Jak* wielu najemników mojego ojca ma obfitość chleba, a ja tu głodny ginę!
18. Wstanę, pójdę do mojego ojca i powiem mu: Ojcze! Zgrzeszyłem przeciwko niebu i wobec ciebie, Iz 63,16; Kpł 26,40; 1Krl 8,47; Mt 7,11
19. Już nie jestem godny zostać nazwany twoim synem; uczyń mnie jednym ze swoich najemników. Rdz 32,10; Ps 44,16; 1Kor 15,9
20. Wstał więc *i* poszedł do swojego ojca. A gdy był jeszcze daleko, ujrzał go jego ojciec, zlitował* się, wybiegł, rzucił się mu na szyję i pocałował go. Pwt 30,2; Ps 103,10; Iz 55,7 **gr.: splanchnidzomai - być głęboko poruszony, zdjęty litością*
21. I powiedział mu syn: Ojcze! Zgrzeszyłem* przeciwko niebu i wobec ciebie, i nie jestem już godny zostać nazwany twoim synem. **gr.: hamartano - chybić celu, nie mieć udziału w, grzeszyć*
22. A ojciec powiedział do swoich sług: Przynieście najlepszą szatę i ubierzcie go, dajcie pierścień na jego rękę i sandały na stopy; Ps 132,9.16; Ez 16,9; Za 3,3-5; Mt 22,11; Obj 2,17

23. I przyprowadźcie tłuste cielę, zabijcie*, a gdy się najemy, będziemy się cieszyć.
**lub: złóżcie w ofierze* Rdz 18,7; Iz 25,6; Mt 22,2
24. Gdyż ten mój syn był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się; i zaczęli się cieszyć. 2Kor 5,14; Ef 2,1; 5,14; 1Tm 5,6; Jud 1,12
25. A jego starszy* syn był w polu; i gdy wracając zbliżył się do domu, usłyszał muzykę i tańce; **gr.: presbyteros - starszy pośród dwóch osób, wiekowy*
26. I zawołał jednego ze sług, i pytał się, co się dzieje*. **lub: co to mogłoby być, co jest, co to znaczy*
27. A on powiedział do niego: Przyszedł twój brat i twój ojciec zabił tłuste cielę, bo otrzymał go z powrotem zdrowego. Dz 19,7; Flp 1,6
28. A on rozgniewał się i nie chciał wejść; więc jego ojciec wyszedł i go prosił.
29. A on w odpowiedzi, rzekł ojcu: Oto tyle lat ci służę i nigdy nie przekroczyłem twojego przykazania; a mnie nigdy nie dałeś koźlęcia, abym radował się ze swoimi przyjaciółmi. 1Sm 15,13; Łk 18,9-12.21; Rz 10,3
30. Ale gdy przyszedł ten twój syn, który pożarł twój majątek z nierządnicami*, dla niego zabiłeś tłuste cielę. **lub: prostytutkami*
31. A on powiedział mu: Dziecko*! Ty zawsze jesteś ze mną, i wszystko, co jest moje, jest i twoje. **gr.: teknon - dziecko, dziecię w czułym zwrocie*
32. Lecz trzeba było weselić się i radować, że twój brat był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się. Rz 3,4; Ps 51,8; Iz 35,10

16 Mówił też i do swoich uczniów: Był pewien bogaty człowiek, który miał zarządcę*, i ten został oskarżony przed nim, *o to,* że roztrwonił jego mienie. Mt 18,23; Tt 1,7;
**tj. zarządzający sprawami domowymi* 1Kor 4,1; 1P 4,10
2. I gdy go zawołał, powiedział mu: Cóż to słyszę o tobie? Zdaj rachunek ze swojego zarządzania; gdyż nie będziesz mógł już zarządzać. Mt 12,36; Rz 14,12
3. I powiedział zarządca do siebie*: Co uczynię, gdyż pan mój odbiera mi zarządzanie**? Kopać nie mam siły, a żebrać się wstydzę***.
**dosł.: sam w sobie; **lub: szafarzowanie - por. w. 1* ***gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*
4. Wiem, co uczynię, żeby przyjęli mnie do swoich domów, gdy zostanę odsunięty od zarządzania. Łk 7,41-42; Mt 18,24
5. I przywołał *pojedynczo* do siebie każdego z dłużników swojego pana, i powiedział pierwszemu: Ile jesteś winien mojemu panu?
6. A on powiedział: Sto baryłek* oliwy. I powiedział mu: Weź swój zapis *dłużny,* usiądź i szybko napisz pięćdziesiąt. Ez 45,10-14
**gr.: batos - gr. miara płynów, ok. 40 l, tu: 4000 l*
7. Potem drugiemu powiedział: A ty ile jesteś winien? A on mu powiedział: Sto korców* pszenicy. I powiedział mu: Weź swój zapis *dłużny* i napisz osiemdziesiąt.
**hebr. miara objętości 1 korzec 350 - 420 l* Łk 20,9; Mt 18,24
8. I pochwalił pan niesprawiedliwego* zarządcę, że uczynił roztropnie; gdyż synowie tego wieku roztropniejsi są od** synów światłości w swoim pokoleniu. Łk 20,34;
**tj. postępującego bezprawnie; **dosł.: nad* 1Tes 5,5; 1J 3,10
9. I ja wam mówię: Czyńcie sobie przyjaciół mamoną* niesprawiedliwości, aby gdy się skończy, przyjęli was do wiecznych przybytków**. **aram.: mamona - ostoja, majątek jako oparcie*
***gr.: skene - namiot, szałas, przybytek* 1Tm 6,17; 2Kor 5,1
10. Wierny w najmniejszym i w wielkim jest wierny; a w najmniejszym niesprawiedliwy*, jest i w wielkim niesprawiedliwy*. Łk 19,17;
gr.: adikia - nieprawość - por. Łk 13,27 Mt 25,21
11. Jeśli więc w niesprawiedliwej mamonie nie staliście się wierni*, kto wam powierzy prawdziwą *wartość*? Łk 12,33; Ef 1,18; Jk 2,5
**gr.: pistos - być wiernym, godnym zaufania, wierzyć*
12. A jeśli w tym, co cudze nie staliście się wierni, kto wam da wasze *własne*?
13. Żaden sługa domu nie może służyć dwom panom, gdyż albo jednego znienawidzi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugim pogardzi; nie możecie Bogu służyć i mamonie. Joz 24,15; Mt 4,10; 6,24
**gr.: antechomai - trzymać się czegoś, trwać, przylgnąć*
14. Tego wszystkiego słuchali faryzeusze, którzy miłowali pieniądze* i naśmiewali się z Niego. **gr.: filargyros - kochać srebro, być chciwym*
15. I powiedział im: Wy jesteście tymi, którzy *sami* siebie uznajecie za sprawiedliwych przed ludźmi, lecz Bóg zna wasze serca; bo co wśród ludzi jest wyniosłe, obrzydliwością jest przed Bogiem. 1Sm 16,7; Prz 20,6; Rz 10,3
16. Aż do czasów Jana było Prawo i Prorocy; odtąd* jest głoszona dobra nowina o Królestwie Boga i każdy się do niego wdziera gwałtem**. Mt 11,9; Dz 3,18; J 11,48
lub: od tego czasu; **gr.: biadzo - doznawać przemocy - Mt 11,12
17. A łatwiej jest niebu i ziemi przeminąć, niż odpaść jednej kresce* *z literki* Prawa.
**tj. znak diakrytyczny, rożek litery* Łk 21,33; Mt 5,18

18. Każdy, kto oddala swoją żonę i inną poślubia, cudzołoży*; i każdy *kto* oddaloną przez męża poślubia, cudzołoży*. Mt 5,32; 19,9
**gr.: moicheuo - popełniać cudzołóstwo, być rozwiązłym*
19. A był pewien bogaty człowiek, który ubierał się w purpurę i w delikatny len, i co dzień wspaniale się bawił. Est 8,15; Ez 16,49
20. Był też pewien żebrak o imieniu Łazarz, który został porzucony przy jego bramie, *cały* owrzodziały,
21. I pragnął nasycić się z okruszyn, które spadały ze stołu bogacza; a psy przychodziły i lizały jego wrzody.
22. I stało się, że umarł ów żebrak, i aniołowie zanieśli go na łono* Abrahama; umarł też i bogacz, i został pogrzebany. Hi 3,13;
**lub: pierś* Mt 8,11; Dz 12,15
23. A gdy w Hadesie* cierpiał męki i podniósł swoje oczy, ujrzał z daleka Abrahama i Łazarza na jego łonie. Ps 9,17; Mt 5,29; 18,9
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*
24. I on zawołał, mówiąc: Ojcze Abrahamie! Zmiłuj się nade mną i poślij Łazarza, aby umoczył koniec swojego palca w wodzie i ochłodził mój język, bo doznaję bólu* w tym płomieniu. Mt 25,41; Mk 9,44; Iz 66,24; 2Tes 1,8;
**gr.: odynao - powodować silny ból, być w udręce* Obj 20,15
25. A Abraham powiedział: Dziecko*! Wspomnij, że ty otrzymałeś swoje dobro za swojego życia, podobnie jak Łazarz zło; a on tutaj jest pocieszany, a ty doznajesz bólu.
gr.: teknon - por. Mt 9,2* Hi 21,13; Ps 73,12-19; Flp 3,19
26. I nad to wszystko*, między nami a wami znajduje** się wielka przepaść, aby ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogli, ani też stamtąd do nas nie mogli się przeprawić.
**lub: wśród wszystkich tych (powodów)* 1Sm 25,36; Ml 3,18;
***dosł.: jest ustanowiona, uczyniona trwale* 1Tm 1,4; Łk 12,59
27. Wtedy powiedział: Proszę cię więc, Ojcze! Abyś go posłał do domu mojego ojca,
28. Albowiem mam pięciu braci; niech zaświadczy im, żeby i oni nie przyszli na to miejsce męczarni.
29. Abraham powiedział mu: Mają Mojżesza i Proroków; niech ich słuchają.
30. A on powiedział: Nie, Ojcze Abrahamie! Lecz jeśli ktoś z umarłych do nich pójdzie, upamiętają się. Obj 16,9-11
31. Powiedział mu więc: Jeśli Mojżesza i Proroków nie słuchają, to choćby też ktoś powstał z martwych, nie dadzą się przekonać.

17 I powiedział do uczniów: Niemożliwe jest, aby nie miały przyjść zgorszenia; lecz biada temu, przez którego przychodzą! Mt 18,7; 1Kor 11,19
2. Lepiej by mu było, aby zawieszono ośli* kamień młyński u jego szyi i wrzucono go w morze, niż żeby miał zgorszyć jednego z tych małych. **tj. kamień młyński obracany przez osła*
3. Uważajcie na siebie. A jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie twój brat, upomnij go*; a jeśli się upamięta**, odpuść mu. Prz 9,8; Mt 6,14
gr.: epitimao - surowo upomnieć, skarcić - por. Mt 8,26
***gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. Mt 3,2**
4. I jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie siedem razy na dzień i siedem razy na dzień zwrócił* się do ciebie, mówiąc: Upamiętałem się, odpuść mu. **gr.: epistrofe - zawrócić, zwrócić, powrócić*
5. I powiedzieli apostołowie do Pana: Dodaj nam wiary. Mk 9,24
6. A Pan powiedział: Jeśli mielibyście wiarę jak ziarnko gorczycy i powiedzieli temu drzewu czarnej morwy: Wyrwij się z korzeniem i przesadź się w morze, usłuchałoby* was.
**lub: okazałoby posłuszeństwo* Mt 17,20; 21,21; 1Kor 13,2
7. A kto z was, mając sługę, który orze lub pasie, powie mu zaraz, gdy wróci z pola: Przyjdź i spocznij *przy stole?*
8. Czyż nie powie mu *raczej:* Przygotuj mi wieczerzę, przepasz się i służ mi, aż się najem i napiję, a potem i ty zjesz i napijesz się?
9. Czy jest wdzięczny temu słudze za to, że uczynił to, co mu rozkazano? Nie wydaje* *mi* się. **gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać*
10. Tak i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam rozkazano, mówcie: Sługami nieużytecznymi jesteśmy, gdyż *to,* co było naszą powinnością, uczyniliśmy. Hi 22,3; 1Krn 29,14; 1Kor 9,16
11. I stało się, gdy szedł do Jerozolimy, że przechodził przez środek Samarii i Galilei.
12. I gdy wchodził do jednego miasteczka, wyszło mu naprzeciw dziesięciu trędowatych mężów, którzy stanęli z daleka.
13. I oni podnieśli głos, mówiąc: Jezusie, Mistrzu! Zmiłuj się *nad* nami.
14. I gdy ich zobaczył, powiedział im: Idźcie, ukażcie się kapłanom. I stało się, gdy odchodzili, że zostali oczyszczeni. Kpł 14,2-9; Mt 9,27
15. Jeden z nich natomiast, gdy zobaczył, że został uzdrowiony, wrócił, potężnym głosem chwaląc* Boga; **gr.: doksadzo - por. J 7,39***

16. I padł na twarz u Jego stóp, dziękując Mu; a był on Samarytaninem.
17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Czyż nie dziesięciu zostało oczyszczonych*, a gdzie jest dziewięciu? **gr.: katharidzo - por. 2Kor 7,1**
18. Czy *żaden* nie znalazł się, kto wróciłby i dał chwałę Bogu, tylko ten cudzoziemiec**?
**gr.: allogenes - wywodzący się z innego plemienia, obcy* Ps 29,1
19. I powiedział mu: Wstań, idź, twoja wiara cię uzdrowiła*. **lub: ocaliła, zbawiła* Łk 7,50; 18,42
20. Zapytany natomiast przez faryzeuszów, kiedy przyjdzie Królestwo Boga, w odpowiedzi, rzekł im: Królestwo Boga nie przychodzi *w sposób możliwy* do zaobserwowania*; **gr.: parateresis - dostrzeganie, obserwacja* J 18,36
21. Nie powiedzą: Oto tu, albo: Oto jest tam; oto bowiem Królestwo Boże jest wewnątrz was. Łk 10,9; Mt 12,28; Rz 14,17; 1Kor 6,9; 15,50
22. A do uczniów powiedział: Przyjdą dni, że będziecie pragnęli widzieć jeden z dni Syna Człowieczego, a nie ujrzycie.
23. I powiedzą wam: Oto tu, albo: Oto jest tam; nie odchodźcie, ani *o to* nie zabiegajcie*. **gr.: dioko - por. Rz 9,30** Łk 21,8; Mt 24,23; Mk 13,21
24. Albowiem tak, jak błyskawica, gdy zabłyśnie i świeci od *jednego krańca* pod niebem aż do *drugiego krańca* pod niebem; tak będzie i z Synem Człowieczym w Jego dniu.
25. Ale najpierw trzeba, aby wiele wycierpiał i został odrzucony* przez to pokolenie.
**lub: uznany za nienadającego się, niezaakceptowany*
26. A tak, jak stało się za dni Noego, tak będzie i w dniach Syna Człowieczego.
Rdz 6,1-9.22; 1P 3,19-20; 2P 2,5-6
27. Jedli, pili, zaślubiali i były zaślubiane aż do tego dnia, kiedy wszedł Noe do arki i przyszedł potop, i wygubił wszystkich.
28. Podobnie *też* jak stało się za dni Lota: Jedli, pili, kupowali, sprzedawali, sadzili, budowali; Rdz 19,1-38; Pwt 29,23-25; Iz 1,9; Jr 50,40
29. Ale tego dnia, gdy wyszedł Lot z Sodomy, spadł z nieba deszcz ognia i siarki, i wygubił wszystkich;
30. Tak właśnie* będzie w dniu, w którym objawia** się Syn Człowieczy. Mt 24,3; Mk 13,26
lub: zgodnie z tym; **jest objawiany - gr.: apokałypto - 1P 1,12
31. W tym dniu, kto będzie na tarasie*, a rzeczy jego w domu, niech nie zstępuje, aby je zabrać; a kto na polu, podobnie niech nie wraca. **dach spełniał rolę tarasu* Mt 6,25; Flp 3,7-8
32. Przypomnijcie* *sobie* żonę Lota.
**lub: pamiętajcie o* Rdz 19,17-26; 1Kor 10,6-12
33. Kto chce duszę* swoją zachować, straci ją; a kto ją straci**, zachowa*** ją przy życiu.
**gr.: psyche - dusza, życie, osoba* Mt 10,39; Mk 8,36; J 12,25
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć; ***lub: uczyni ją żywą*
34. Mówię wam: Tej nocy będzie dwóch na jednym łożu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony. Mt 24,40
35. Dwie będą mleć na tym samym *miejscu;* jedna zostanie zabrana*, a druga zostanie pozostawiona. **gr.: paralambano - por. Flp 4,9**
36. Dwóch będzie w polu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony.
37. A odzywając się*, pytają* Go: Gdzie, Panie? A *On* im powiedział: Gdzie *jest* ciało**, tam gromadzą się orły. Mt 24,28; Obj 19,17
**dosł.: odpowiadając, mówią - Łk 14,3*; **gr.: soma - ciało, zwłoki*

18 A powiedział im też podobieństwo dotyczące tego, że zawsze potrzeba* się modlić i nie zniechęcać się**, Ps 55,17;
**gr.: dei - jest konieczne, musieć; **gr.: ekkakeo - być całkowicie bez ducha, upadać na duchu, wyczerpanym* Łk 11,5; 21,36
2. Mówiąc: W jednym mieście był pewien sędzia, który nie bał się Boga, a człowieka nie szanował*. Ps 36,1-2; Rz 3,18
**gr.: entrepo - wstydzić się, czuć obawę, mieć szacunek*
3. Była też w tym mieście *pewna* wdowa, która przychodziła do niego, mówiąc: Wymierz mi sprawiedliwość wobec mojego przeciwnika*. **gr.: antidikos - przeciwna strona w procesie*
4. I przez *pewien* czas nie chciał. Ale potem powiedział do siebie: Chociaż się nie boję Boga i nie szanuję* człowieka, **por. w. 2**
5. To jednak, ponieważ ta wdowa przysparza mi trudności*, wymierzę jej sprawiedliwość, aby w końcu nie przyszła i nie uderzyła** mnie *w twarz*. **gr.: kopos - trud, mozół* Łk 11,8; 1Kor 9,27
***gr.: hypopiadzo - podbić oko, uderzyć aż do sińców, dręczyć*
6. A Pan powiedział: Posłuchajcie, co mówi ten niesprawiedliwy sędzia; Łk 12,18; 16,8
7. A czy Bóg z pewnością nie wywrze* pomsty *za* wybranych, *którzy* wołają do Niego dniem i nocą, chociaż zwleka** w ich*** *sprawie*?
**dosł.: uczyni pomstę* Wj 22,23; Ps 88,3; 2Tes 1,6;
***lub: jest cierpliwy; *** wobec nich* Obj 6,10; Łk 2,37
8. Mówię wam, że szybko wywrze* pomstę. Tylko czy Syn Człowieczy, gdy przyjdzie znajdzie taką** wiarę na ziemi? 2Tes 2,1; 2Tm 4,3
dosł.: uczyni; **lub: takiego rodzaju - gr.: ho - por. Jk 2,14
9. I powiedział także do tych, którzy po-

kładali ufność w samych sobie, że są sprawiedliwi, a innych mieli za nic*, to podobieństwo: **lub: wzgardzić kimś* Prz 30,12; Łk 10,29

10. Dwóch ludzi weszło do świątyni, aby się modlić, jeden faryzeusz, a drugi celnik.

11. Faryzeusz stanął i tak się *sam* w sobie* modlił: Boże! Dziękuję Ci, że nie jestem jak pozostali ludzie, drapieżni, niesprawiedliwi, cudzołożni, albo jak i ten celnik. Mt 6,5; **dosł.: do siebie* Mk 11,25; Ga 3,10

12. Poszczę dwa razy w tygodniu, daję dziesięcinę ze wszystkiego, co* zyskam**. Za 7,5-6; **dosł.: ile, jak wiele; **lub: nabywam* Mt 6,16; 9,14

13. A celnik, stojąc z daleka, nie chciał nawet oczu podnieść do nieba, ale bił się w swoją pierś, mówiąc: Boże! Okaż miłosierdzie* mnie grzesznemu. **lub: daj się przebłagać* Ps 25,7.11

14. Mówię wam: Ten odszedł usprawiedliwiony do swojego domu, a nie tamten; gdyż każdy, kto siebie wywyższa, zostanie poniżony, a kto się uniża, zostanie wywyższony. Iz 53,11; Rz 3,20; 4,5; Ga 2,16; 1Kor 6,11

15. A przynieśli do Niego też niemowlęta, aby ich dotknął; widząc to uczniowie, surowo napominali ich. 1Sm 1,24; Mt 19,13

16. Lecz Jezus przywołał je i powiedział: Pozwólcie dzieciątkom przyjść do mnie, i nie zabraniajcie im; takich bowiem jest Królestwo Boże. Dz 2,39; Mt 18,3; 1P 2,2

17. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dzieciątko, nie wejdzie do niego. Ps 131,1-2; Mk 10,15; 1P 1,14
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary, akt potwierdzenia*

18. I pytał Go pewien dostojnik*, mówiąc: Nauczycielu dobry! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne? Mt 19,16; **lub: przywódca, naczelnik* Mk 10,17; Łk 6,46

19. A Jezus powiedział mu: Czemu nazywasz mnie dobrym*? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. Ps 14,3; 86,5; 119,68; Rz 3,10
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny, wybitny*

20. Znasz przykazania? Nie cudzołóż, nie morduj, nie kradnij, nie mów fałszywego świadectwa, czcij swojego ojca i swoją matkę.

21. A on powiedział: Tego wszystkiego przestrzegałem* od swojej młodości. Rz 3,19; **gr.: fylasso - strzec, czuwać - por. Mk 10,20** Ga 3,24; Flp 3,6

22. Jezus słysząc to, powiedział mu: Jeszcze jednego ci brak: sprzedaj wszystko co masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź tu, i podążaj za mną.

23. A on słysząc to, bardzo się zasmucił; był bowiem bardzo bogaty. Łk 8,14; 12,15; Ez 33,31

24. A gdy Jezus ujrzał go, tak bardzo zasmuconego, powiedział: Z jakim trudem ci, którzy mają bogactwa, wejdą do Królestwa Bożego! Ps 62,10; Mk 10,24; 1Tm 6,9

25. Łatwiej bowiem jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Boga. Mt 19,24; Mk 10,25
**gr.: trymalias rafidos - otwór igły (do szycia)*

26. Wtedy powiedzieli ci, którzy to słyszeli: Kto więc może zostać zbawiony? Mt 19,25

27. On natomiast powiedział: Co niemożliwe jest u ludzi, możliwe jest u Boga. Łk 1,37; Hi 42,2; Jr 32,17; Dn 4,35; Mt 19,26

28. A Piotr powiedział: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy* za Tobą. Mt 19,27
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

29. A On powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że nie ma nikogo, kto opuściłby dom, albo rodziców, albo braci, albo żonę, albo dzieci ze względu na Królestwo Boże,

30. Kto nie* odbierze daleko więcej w obecnym czasie, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. **por. Łk 10,19*** Łk 12,31; 1Tm 4,8; Hbr 13,5

31. I wziął ze sobą dwunastu, i powiedział do nich: Oto zmierzamy* do Jerozolimy i dopełni się wszystko, co jest napisane przez proroków *o* Synu Człowieczym. Ps 22,7; Iz 53,7
**dosł.: iść do góry, wspinać się - Jerozolima leży na górze*

32. Bo zostanie wydany poganom, i będzie wyśmiany*, znieważony i opluty; J 18,28; **gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić* Mt 17,22; 27,2

33. A po ubiczowaniu zabiją Go; ale trzeciego dnia powstanie *z martwych*.

34. A oni nic z tego nie zrozumieli, i było to słowo* zakryte przed nimi, i nie pojęli tego, co było powiedziane. **gr.: rhema - wypowiedź, słowo*

35. I stało się, gdy zbliżał się do Jerycha, że pewien ślepiec siedział przy drodze żebrząc. 1Sm 2,8; Mt 20,29; Mk 10,46; J 9,8

36. A słysząc, że tłum przechodził, pytał, co to może być. Mt 21,10; Łk 15,26

37. I oznajmili mu, że *właśnie* obok przechodzi Jezus z Nazaretu. Mk 2,1-3; J 12,35

38. I zawołał, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną. Ps 62,12; Iz 9,6; Rz 1,3

39. A ci, co szli na przedzie, upominali go surowo*, aby milczał. Ale on tym bardziej krzyczał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną. **gr.: epitimao - karcić, gromić, surowo napomnieć* Jr 29,12-13

40. A gdy Jezus stanął, kazał go przyprowadzić do siebie; i gdy on się przybliżył,
41. Zapytał go, mówiąc: Co chcesz, abym ci uczynił? A on powiedział: Panie! Abym przejrzał*. **por. w. 43** Łk 7,50; 8,48; 17,19
42. A Jezus mu powiedział: Przejrzyj*! Wiara twoja cię ocaliła**. **por. w. 43** Ps 146,8
***gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*
43. I natychmiast przejrzał*, i podążał** za Nim, chwaląc Boga. *A* cały lud widząc to, oddał chwałę Bogu. **gr.: anablepo - ponownie widzieć **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

19 I wszedł do Jerycha, i przechodził przez nie. Joz 18,21; 1Krl 16,34
2. I oto *pewien* mężczyzna, zwany z imienia Zacheusz, a był on przełożonym* nad celnikami, i był bogaty, Mt 9,10
**gr.: architelones - przełożony nad poborcami podatków i cła*
3. I usilnie starał się zobaczyć Jezusa, kto to jest; i nie mógł z powodu tłumu, bo był niskiego wzrostu. Łk 9,7; 23,8; J 12,21
4. I pobiegł* naprzód, wszedł na sykomorę, aby Go zobaczyć; bo miał tamtędy przechodzić. **lub: prześcignął* Am 7,14; Łk 5,19
5. A gdy Jezus przyszedł na to miejsce, spojrzał w górę; i *gdy* go ujrzał, powiedział do niego: Zacheuszu! Zejdź szybko, albowiem dziś muszę zatrzymać się w twoim domu.
6. I zszedł pośpiesznie, i podjął* Go z radością. **lub: ugościć, przyjąć jako gościa do domu* J 14,23
7. A gdy wszyscy *to* zobaczyli, *zaczęli* szemrać, mówiąc: Do człowieka grzesznego przyszedł, aby spocząć* *w gościnie.* Mt 9,11; Łk 5,30
**gr.: katalyo - rozwiązać, spocząć, zatrzymać się w podróży*
8. Zacheusz natomiast stanął i powiedział do Pana: Panie, oto połowę swojego majątku daję ubogim, a jeśli na kimś coś wymusiłem*, oddaję to w czwórnasób. Kpł 6,4-5; 2Sm 12,6; **lub: złożyć fałszywy donos* Prz 6,31; Łk 3,8-13
9. A Jezus powiedział mu: Dziś zbawienie stało się *udziałem* tego domu, dlatego że i on jest synem Abrahama. J 4,42; 2Kor 6,2
10. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy*, aby odszukać i zbawić to, co zginęło. Ez 34,16; **dosł.: syn człowieka* Mt 18,11; Hbr 7,25
11. A gdy oni słuchali tego, dodał jeszcze *to* podobieństwo, dlatego że był blisko Jerozolimy, a im wydawało* się, że już zaraz ma się ukazać Królestwo Boże. J 11,55
**gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć*
12. Powiedział więc: Pewien człowiek szlachetnego rodu* udał się do odległej krainy, żeby objąć dla siebie królestwo i powrócić**. Mt 25,14; Mk 13,34; Łk 20,9; Dz 1,11; Hbr 9,28
**gr.: eugenes - dobrze urodzony, szlachetny (w sposobie myślenia) **gr.: hypostrefo - powrócić, zawrócić, obrócić*
13. I przywołał dziesięciu swoich sług, dał im dziesięć min*, i powiedział do nich: Obracajcie** nimi, aż przyjadę. Rz 12,6; 1Kor 12,7
**1 mina to 1/60 talentu - od 360 do 1150 g tj. 100 srebrnych drachm; **lub: handlujcie, trudźcie się*
14. Natomiast poddani* jego nienawidzili go i wysłali za nim poselstwo**, mówiąc: Nie chcemy, aby ten królował*** nad nami.
**lub: obywatele - gr.: polites; **delegację; ***zakrólował*
15. I stało się, *że* on powrócił po przyjęciu królestwa, i powiedział, aby przywołano do niego te sługi, którym dał srebro, żeby się dowiedzieć, kto ile zyskał z handlu*.
**gr.: diapragmateuomai - całkowite, poważne zajęcie się prowadzeniem interesu* Rz 14,10; Mt 25,19; 1Kor 4,1
16. Przyszedł więc pierwszy, mówiąc: Panie! Twoja mina zyskała dziesięć min.
17. I powiedział mu: Dobrze, sługo dobry! Dlatego, że stałeś się wierny* w najmniejszym, miej władzę nad dziesięcioma miastami. **lub: godny zaufania* Mt 25,11; Obj 2,26
18. Przyszedł i drugi, mówiąc: Panie! Twoja mina przyniosła* pięć min. **por. Ef 6,6***
19. I temu też powiedział: I ty stań nad pięcioma miastami. Mt 25,22; 2Kor 9,6
20. A inny przyszedł, mówiąc: Panie! Oto twoja mina, którą miałem odłożoną w chustce,
21. Bałem się bowiem ciebie, gdyż jesteś człowiekiem srogim*; że podnosisz**, czego nie położyłeś, i żniesz, czego nie zasiałeś.
**lub: wymagającym; **bierzesz* Rz 8,15; 2Tm 1,7
22. Wtedy powiedział mu: Na podstawie twoich słów* sądzę ciebie, zły** sługo! Wiedziałeś***, że jestem człowiekiem srogim, podnoszę, czego nie położyłem, i żnę, czego nie zasiałem; Mt 12,37; Rz 3,19
gr. idiom: z ust twoich sądzę ciebie; **gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły; ***gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć - Mt 24,36
23. Dlaczego więc nie oddałeś mojego srebra do banku*? A ja po powrocie podjąłbym je z odsetkami. **dosł.: stół bankierski* Dz 6,2
24. I powiedział tym, którzy stali obok: Weźcie od niego tę minę i dajcie temu, który ma dziesięć min. Łk 12,20; 16,2
25. I powiedzieli mu: Panie! Ma dziesięć min.
26. Albowiem mówię wam, że każdemu, *któ-*

ry ma, zostanie dane, a *temu, który* nie ma, i to, co ma, zostanie mu* zabrane. Dz 1,20;
**dosł.: zabrane od niego* Mt 13,12; Mk 4,25

27. Nadto moich nieprzyjaciół*, tych, którzy nie chcieli, abym zakrólował nad nimi, przyprowadźcie tu i zabijcie ich przede mną.
1Kor 15,25; Hbr 10,13; Łk 19,4; Lb 14,36; Ps 2,3
gr.: echthros od gr.: echtho - nienawidzić - por. Mt 13,28

28. A gdy *Jezus* to powiedział, ruszył przodem*, zmierzając** do Jerozolimy.
**gr.: emprosthem - poprzedzając w szeregu, przed obliczem*
***lub: wspinać się - Jerozolima leży na górze* Mt 21,1; J 12,12

29. I stało się, gdy przybliżył się do Betfage* i Betanii*, ku Górze, zwanej Oliwną, że wysłał dwóch ze swoich uczniów, Łk 19,37;
**Betfage i Betania leżą na zboczu Góry Oliwnej* Dz 1,12

30. Mówiąc: Idźcie do miasteczka, które jest przed wami, a gdy wejdziecie do niego, znajdziecie uwiązane oślę, na którym nikt z ludzi nigdy nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie. Łk 22,8-13; J 14,29

31. A jeśli ktoś spytałby was, dlaczego *je* odwiązujecie, tak mu powiecie: Pan go potrzebuje*. **tj. zwyczaj zwany „angaria" - por. Mt 21,2**

32. Odeszli więc ci, którzy byli wysłani, i znaleźli *wszystko,* jak im powiedział. Mk 11,4

33. A gdy oni odwiązywali oślę, powiedzieli jego właściciele* do nich: Dlaczego odwiązujecie oślę? **gr.: kyrios - pan, mający władzę - por. Mt 21,30**

34. A oni powiedzieli: Pan go potrzebuje.

35. I przyprowadzili je do Jezusa, narzucili swoje szaty* na oślę i posadzili na nim Jezusa. **gr.: himation - por. Mk 5,27** Za 9,9; Mt 21,7

36. A gdy On jechał, *ludzie* ścielili swoje szaty na drodze. 2Krl 9,13; J 12,13; Mk 11,7

37. A gdy przybliżał się już do podnóża Góry Oliwnej, zaczęło całe mnóstwo uczniów potężnym głosem radośnie chwalić* Boga za wszystkie dzieła mocy**, które widzieli, mówiąc: **gr.: aineo - chwalić, wysławiać* Łk 24,53
***gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów*

38. Błogosławiony* król, który przychodzi w imieniu PANA! Pokój w niebie i chwała** na wysokościach! Ps 118,26; Mt 21,9; Mk 11,9
**lub: wysławiony; **gr.: doksa - splendor, majestat, chwała*

39. A jacyś z faryzeuszów spośród tłumu powiedzieli do Niego: Nauczycielu! Napomnij surowo* swoich uczniów. **lub: zgrom, skarć*

40. A On w odpowiedzi, rzekł* im: Mówię wam, *że* jeśli ci umilkną, krzyczeć będą kamienie. **dosł.: powiedział* Ps 96,11; Iz 55,12; Ha 2,11; Mt 3,9

41. A gdy przybliżył się, ujrzał miasto i zapłakał* nad nim, mówiąc: Ps 119,136;
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować* Łk 13,34; J 11,35

42. O gdybyś i ty prawdziwie poznało, w tym dniu twoim, co *prowadzi* do twojego pokoju! Jednak teraz, zostało to zakryte dla twoich oczu. Pwt 32,29; Iz 6,9-10; Dz 10,36

43. Gdyż przyjdą na ciebie dni, gdy otoczą cię twoi nieprzyjaciele wałem i oblegną cię, i ścisną cię zewsząd, Mt 22,7; Mk 13,14

44. I powalą cię i twoje dzieci w tobie, i nie zostawią w tobie kamienia na kamieniu, dlatego żeś nie poznało czasu swojego nawiedzenia*. **gr.: episkope - doglądać, opiekować się, mieć nadzór*

45. A gdy wszedł do świątyni, zaczął wyganiać* *tych, którzy* w niej sprzedawali i kupowali, Mt 21,12; Mk 11,15; J 2,13
**gr.: ekballo - wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś*

46. Mówiąc im: Napisane jest: Dom mój jest domem modlitwy, a wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników*. Iz 56,7; Jr 7,11; Mt 23,14
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*

47. I codziennie nauczał w świątyni; a arcykapłani i uczeni w Piśmie, i przedniejsi z ludu szukali *sposobu,* aby Go zniszczyć;

48. Lecz nie znajdowali nic, co mogliby Mu uczynić; albowiem cały lud *wręcz* zawisł* na Nim, słuchając Go. Mt 22,15; J 7,46; Dz 16,4
**gr.: ekkremamai - idiom: trzymał się, uchwycił, garnął*

20 I stało się jednego z owych dni, gdy nauczał lud w świątyni i głosił Ewangelię, że stanęli obok arcykapłani i uczeni w Piśmie ze starszymi, Mt 21,23; Mk 11,27

2. I powiedzieli do Niego, mówiąc: Powiedz nam, jakim prawem to czynisz, albo kim jest Ten, który dał Ci to prawo*? **lub: władzę* Dz 4,7-10

3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Zapytam i ja was o jedną rzecz*. Powiedzcie** mi: **dosł.: słowo; **lub: A powiedzcie mi* Łk 22,68; Mk 11,29

4. Chrzest Jana był z nieba, czy z ludzi?

5. A oni wspólnie zastanawiali* się i mówili do siebie: Jeśli powiemy: Z nieba, powie: Czemu więc mu nie uwierzyliście? **lub: rozważali*

6. Jeśli natomiast powiemy: Z ludzi, cały lud nas ukamienuje, ponieważ są przekonani, że Jan był prorokiem. Łk 1,76; Mt 14,5

7. Odpowiedzieli więc, że nie wiedzą skąd.

8. A Jezus powiedział im: I ja wam nie powiem, jakim prawem* to czynię. Mt 21,27;
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* Mk 11,33; Łk 22,8

9. I zaczął do ludu mówić to podobieństwo: Pewien człowiek zasadził winnicę i wynajął ją rolnikom*, i odjechał na dłuższy czas.
**lub: winogrodnikom* Iz 5,1-7; Mt 21,33; Mk 12,1
10. A we *właściwym* czasie posłał sługę do rolników, aby dali mu *jego część* z plonów* winnicy; ale rolnicy pobili go i odesłali z niczym.
**gr.: karpos - owoc, plon* 2Krl 17,13; Jr 5,24
11. I ponownie posłał drugiego sługę; ale oni i tego pobili*, znieważyli** i odesłali z niczym.
**lub: zedrzeć skórę, wychłostać; **nie okazać szacunku*
12. I nadto* posłał trzeciego; ale oni i tego poranili i wyrzucili. **lub: dodatkowo*
13. I powiedział pan winnicy: Co uczynię? Poślę swojego umiłowanego* syna, może tego uszanują. Łk 9,35; J 3,16; Rz 8,3; Ga 4,4; 1J 4,9
**gr.: agapetos - umiłowany, ceniony, godny miłości, drogi*
14. Ale rolnicy, gdy go ujrzeli, rozważali między sobą, mówiąc: To jest dziedzic*; zabijmy go, aby dziedzictwo stało się nasze.
**gr.: kleronomos - otrzymujący poprzez przydział, spadkobierca*
15. I wyrzucili go na zewnątrz winnicy, i zabili. Co więc uczyni im pan winnicy?
Mt 21,37; Dz 2,23; Hbr 13,12
16. Przyjdzie i wytraci* tych rolników, a winnicę odda innym. Gdy to usłyszeli, powiedzieli: Oby się tak nie stało! Łk 19,27; Mt 21,41
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
17. Lecz On spojrzał na nich i powiedział: Co więc znaczy to, co napisano: Kamień, który odrzucili* budujący, ten *właśnie* stał się głowicą węgła? Ps 118,22; Iz 28,16; Dz 4,11; 1P 2,8
**gr.: apodokimadzo - uznać za niezdatny, nie zaakceptować*
18. Każdy, kto upadnie na ten kamień, roztrzaska się, a na kogo by on upadł, zetrze* go.
**lub: skruszy na proch* Iz 8,14; Dn 2,34; Mt 21,34
19. I starali się arcykapłani i uczeni w Piśmie, aby Go w tej godzinie dostać w swoje ręce, ale bali się ludu; poznali bowiem, że do nich powiedział to podobieństwo.
20. I zaczęli Go śledzić; wysyłali szpiegów, którzy udawali, że sami są sprawiedliwi, aby pochwycić Go na jakimś słowie i wydać Go urzędowi i władzy namiestnika. Mk 12,13
21. I zapytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że poprawnie* mówisz i nauczasz, i nie masz względu na osobę**, ale zgodnie z prawdą nauczasz Bożej drogi. **lub: należycie*
***dosł.: nie bierzesz według oblicza* Mt 22,16; Mk 12,14
22. Czy wolno nam płacić* podatek Cezarowi, czy nie? **dosł.: dać - tj. płacić jako zobowiązanie*
23. On jednak dostrzegł ich podstęp* *i* powiedział do nich: Czemu mnie kusicie**?
**gr.: panourgia - przebiegłość, bałamutna mądrość, podstęp*
***gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym*
24. Pokażcie mi denara; kogo ma wizerunek* i napis? A w odpowiedzi, rzekli: Cezara**. **lub: obraz; **gr.: kaisar - cezar - „odcięty"*
25. A On powiedział im: Oddawajcie więc, co *jest* Cezara, Cezarowi, a co *jest* Boga, Bogu.
Mt 17,27; Rz 13,7; 1P 2,13
26. I nie mogli* złapać Go za słowo** wobec ludu, a zdziwieni*** Jego odpowiedzią, zamilkli. **lub: nie mieli siły; **wypowiedź; ***podziwiając*
27. A podeszli jacyś saduceusze, którzy zaprzeczają*, że nie ma powstania *z martwych*, i zapytali Go, Mt 22,23; Mk 12,18
**gr.: antilego - mówić coś przeciwko, sprzeciwiać się, zaprzeczać*
28. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze, mając żonę, a umrze bezdzietny, to brat jego ma wziąć jego żonę i wzbudzić potomka* swojemu bratu. **dosł.: nasienie* Rdz 38,8; Pwt 25,5
29. Było więc siedmiu braci; pierwszy wziął *ją za* żonę i umarł bezdzietny.
30. I drugi wziął ją za żonę, i on umarł bezdzietny*. **gr.: ateknos - bez potomstwa, bezdzietny*
31. I wziął ją trzeci, i tak samo *kolejno* siedmiu, nie pozostawili dzieci, i umarli.
32. Na końcu*, po wszystkich umarła i ta kobieta. **gr.: hysteron - potem, następnie, później*
33. Przy powstaniu *z martwych,* którego z nich zatem zostanie żoną, albowiem siedmiu miało ją* za żonę? **dosł.: tę samą*
34. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Synowie tego wieku* zaślubiają i wychodzą za mąż. **gr.: aion - odcinek czasu, świat - por. Hbr 1,2****
35. Ale ci, którzy są godni* dostąpić tamtego wieku i powstać z martwych, ani się nie zaślubiają, ani nie wychodzą** za mąż. Łk 21,36
**gr.: kataksioo - być uważanym, uznawanym za godnego*
***lub: być wprowadzanym w małżeństwo - str. bierna*
36. Ani nie mogą już *więcej* umrzeć; bo będąc równi aniołom, są synami* Boga, gdyż są synami powstania *z martwych.* 1Kor 15,26;
**gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca* Mt 22,30; Mk 12,25
37. A że umarli są wzbudzani, to i Mojżesz ujawnił* przy krzaku cierniowym, gdy mówi: PAN, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. **lub: odsłonić coś ukrytego* Wj 3,6; Pwt 33,2-6
38. Bóg więc nie jest *Bogiem* umarłych, ale żywych; wszyscy bowiem *dla* Niego żyją.

39. A w odpowiedzi, niektórzy z uczonych
w Piśmie powiedzieli: Nauczycielu! Dobrze
powiedziałeś. Mt 22,34
40. I już nie śmieli Go więcej o nic pytać.
41. I powiedział do nich: Jak *mogą* mówić,
że Mesjasz* jest synem Dawida? Mt 22,41;
**lub: Chrystus, Pomazaniec* Rz 1,3; Obj 22,16
42. A sam Dawid mówi w zwoju psalmów:
Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po
mojej prawicy*, **lub: po prawej stronie* Ps 110,1; Dz 2,34
43. Aż położę nieprzyjaciół twoich jako pod-
nóżek twoich stóp. Ps 2,1-9
44. Dawid więc nazywa Go Panem, to jakże
jest jego synem? 1Tm 3,16; Ga 4,4
45. Gdy słuchał Go cały lud, powiedział swo-
im uczniom: Łk 12,1; Mt 23,1
46. Uważajcie* na uczonych w Piśmie, któ-
rzy chcą chodzić w długich szatach, i miłują
pozdrowienia na rynkach i pierwsze ławy
w synagogach, i pierwsze miejsca na wiecze-
rzach; **lub: zważać na coś, poświęcać uwagę, baczyć*
47. Którzy objadają domy wdów *i* dla pozo-
ru długo się modlą. Tacy otrzymają wyższy
wyrok. Iz 10,2; Mt 23,14; Mk 12,40; 2Tm 3,6

21 A gdy podniósł wzrok, ujrzał boga-
czy, którzy wrzucali swoje dary do
skarbca. Mk 12,41; Mt 27,6; J 8,20
2. Ujrzał też i pewną ubogą wdowę, wrzuca-
jącą tam dwa leptony*. Mk 7,11
tj. drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42
3. I powiedział: Prawdziwie mówię wam,
że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci
wszyscy. Mk 14,8; 2Kor 8,12; 1Tm 5,3
4. Albowiem oni wszyscy z tego, co mieli
w nadmiarze*, wrzucili do darów Bożych, ale
ona ze swojego niedostatku wrzuciła wszyst-
kie swoje *środki na* życie**. Łk 8,43; Dz 2,44
**lub: to, co zbywało; **gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*
5. A gdy niektórzy mówili o świątyni, że jest
przyozdobiona pięknymi kamieniami i dara-
mi, powiedział: Mt 24,1; Mk 13,1; J 2,19
6. Przyjdą dni, w których, z tego, co widzi-
cie, nie zostanie kamień na kamieniu, które-
go by nie zwalono. Łk 19,44
7. I pytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Kiedy to
będzie? I jaki jest znak*, kiedy miałoby się
to stać? **gr.: semeion - por. J 4,54** Dz 1,6-7
8. A On powiedział: Uważajcie*, abyście nie
byli wprowadzeni w błąd**; albowiem wielu
przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja je-
stem; oraz: Czas się przybliżył; nie udawajcie
się jednak za nimi. **lub: baczcie* Jr 29,8; Mt 24,4;
***lub: zwiedzeni, sprowadzeni na manowce* 2Tes 2,3
9. A gdy usłyszycie o wojnach i o zamiesz-
kach, nie bądźcie przerażeni*; albowiem to
musi się** stać najpierw; ale nie zaraz *nastąpi*
koniec. **lub: popadać w panikę; **jest konieczne, trzeba*
10. Wtedy mówił im: Powstanie* naród prze-
ciwko narodowi i królestwo przeciwko kró-
lestwu; **dosł.: zostanie wzbudzony - gr.: egeiro*
11. I będą miejscami wielkie trzęsienia zie-
mi, i głód*, i zarazy, i zjawiska budzące strach,
i wielkie znaki z nieba. **dosł.: głody* Obj 6,5-6.12
12. Ale przed tym wszystkim pochwycą was
w swoje ręce i będą was prześladować, wy-
dadzą do synagog* i do więzień, poprowa-
dzą przed królów i przed namiestników ze
względu na moje imię. Mt 10,16-25; J 16,2
**gr.: synagoge - zebrać razem, połączyć, miejsce zgromadzeń*
13. A to was spotka* na świadectwo.
**dosł.: wyjdzie, wyniknie, okaże się*
14. Złóżcie* więc *to* do swoich serc, aby nie
przygotowywać** wcześniej, jak macie się
bronić; Łk 12,11; Mt 10,19; Mk 13,11
**gr.: tithemi - ustanowić, kłaść, umieszczać, położyć, zrobić*
***gr.: prometetao - troszczyć się naprzód, zawczasu obmyślać*
15. Albowiem ja dam wam usta i mądrość,
której nie będą mogli odeprzeć*, ani prze-
ciwstawić się, wszyscy wasi przeciwnicy**.
**dosł.: mówić coś przeciwko* Wj 4,11; Jr 1,9; Dz 6,10
***gr.: antikeimai - znajdować się na przeciw, być przeciwnikiem*
16. A wydani zostaniecie i przez rodziców,
i przez braci, i przez krewnych, i przez przy-
jaciół, i doprowadzą do śmierci* *niektórych*
z was; Jr 9,4; Mi 7,5-6; Mk 13,12; Mt 5,11
**gr.: thanatoo - uśmiercić, umrzeć, doprowadzić do śmierci*
17. I będziecie znienawidzeni przez wszyst-
kich z powodu* mojego imienia. Mt 10,22;
**lub: dla, ze względu* Łk 6,22; J 15,21
18. *Ale* i włos z waszej głowy nie zginie.
19. Przez swoją wytrwałość* zyskacie swo-
je dusze**. 1Sm 14,45; 1Tes 4,4; Dz 27,34
gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3; **lub: życie*
20. A gdy ujrzycie Jerozolimę otoczoną przez
wojska*, wtedy wiedzcie, że bliskie jest jej
spustoszenie**. **lub: obozy wojskowe* Mt 24,15; Mk 13,14
**gr.: eremosis - uczynienie spustoszonym, dewastacja*
21. Wtedy ci, którzy są w Judei, niech uciekają
w góry; a ci, *którzy są* w jej środku, niech
wyjdą na zewnątrz; a ci, *którzy są* na polach,
niech do niej nie wchodzą. Obj 18,4

22. Gdyż są to dni pomsty*, aby zostało wypełnione wszystko, co jest napisane.
**gr.: ekdikesis - kara, odwet, zemsta* Iz 65,12; Jr 51,6; Oz 9,7
23. A w te dni biada kobietom w ciąży i karmiącym piersią! Albowiem będzie wielki ucisk* na tej ziemi i gniew nad tym ludem.
**gr.: ananke - udręka, utrapienie, przymus, presja, konieczność* Pwt 28,28; Łk 23,23; Mt 21,41
24. I padną od ostrza miecza, i zostaną zabrani w niewolę między* wszystkie narody**, a Jerozolima będzie deptana przez pogan**, aż wypełnią się czasy pogan**.
**gr.: eis - do, ku, na* Obj 11,2; Rz 11,25
***gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi*
25. I będą znaki* na słońcu i na księżycu, i na gwiazdach, a na ziemi udręka** narodów, bezradnych *jak* wobec szumu morza i rozhukanej fali; Iz 13,9; Dn 9,26; Mk 13,24; 2P 3,10
**gr.: semeion - niezwykłe wyd. - por. J 4,54*; **lub: ucisk*
26. I ludzie będą mdleć* ze strachu i w oczekiwaniu tego, *co* przychodzi na zamieszkały świat; albowiem moce niebieskie zostaną poruszone. **lub: oddać ostatnie tchnienie* Obj 6,12
27. I wówczas zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego* w obłoku z wielką mocą i chwałą. Dn 7,13; Mt 24,30; Dz 1,11; Obj 1,7
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się*
28. A gdy zaczną dziać się te *rzeczy,* wyprostujcie się i podnieście swoje głowy, dlatego że zbliża się wasze odkupienie*.
**gr.: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.* Ef 1,14; 4,30; Rz 8,19
29. I powiedział im podobieństwo: Spójrzcie na figowiec i na wszystkie drzewa;
30. Gdy widzicie, że już pączkują, sami poznajecie, że lato jest już blisko. Mt 24,32
31. Tak i wy, gdy ujrzycie, że to się dzieje, wiedzcie, że Królestwo Boże jest blisko.
32. Zaprawdę mówię wam, że nie przeminie to pokolenie, aż wszystko *to* się stanie.
33. Niebo i ziemia przeminą, ale moje słowa na pewno nie przeminą. Iz 40,8; Mt 5,18; 1P 1,23
34. Uważajcie* *na siebie,* aby czasem wasze serca nie zostały obciążone obżarstwem i pijaństwem, i troską *o to* życie**, aby na was nagle nie przyszedł*** ten dzień. Rz 13,11; Łk 8,14
**lub: baczcie; **troskami życiowymi; ***stanąć obok, nadejść*
35. Nadejdzie bowiem jak sidło na wszystkich zamieszkujących na obliczu* całej ziemi. **lub: na powierzchni* Iz 24,17; Kaz 9,12; 1Tes 5,2
36. Czuwajcie* więc, modląc się w każdym czasie, abyście zostali uznani za godnych, by uciec** od tego wszystkiego, co ma nastąpić, i stanąć przed Synem Człowieczym.
**lub: trwać bez snu* Mk 13,33; 2Tm 4,5; Łk 18,1
***gr.: ekfeugo - uciec spośród czegoś - w sensie uniknąć czegoś*
37. I nauczał we dnie w świątyni; a wieczorami wychodził, by spędzać noc na Górze, zwanej Oliwną. Łk 22,39; Mt 26,30
38. A cały lud *już* wczesnym rankiem schodził się do Niego, aby Go słuchać w świątyni.

22 A zbliżało się święto Przaśników*, zwane Paschą*. Wj 12,1-27; Kpł 23,5-6; Mt 26,2; J 11,15
**nazwy świąt w Ew. Mt stosowane zamiennie, Pascha obchodzona 14 Nisan, Przaśniki 15-21 Nisan*
2. A bojąc się ludu, arcykapłani i uczeni w Piśmie szukali *sposobu* jak by Go zabić;
3. A w Judasza, zwanego Iskariotą, jednego z grona* dwunastu, wstąpił szatan**.
**dosł.: z liczby* Mk 14,10; J 6,70
***gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik*
4. Odszedł więc i umówił się z arcykapłanami, i z przełożonymi straży, jak by Go im wydać. J 13,2.27; Mt 26,14
5. I uradowali się, i ułożyli* się z nim, że mu dadzą srebro**. Za 11,12; Mt 27,3-4
**lub: zawarli porozumienie; **sykle lub srebrne didrachmy*
6. A *on* zgodził się i szukał dogodnej* chwili*, aby im Go wydać z dala od tłumu.
**gr.: eukairia - sposobny czas, sposobność, dogodna chwila*
7. A przyszedł dzień Przaśników, w którym należało ofiarować Paschę. Wj 12,6
8. I wysłał Piotra i Jana, mówiąc: Idźcie i przygotujcie nam Paschę, abyśmy spożyli.
9. A oni powiedzieli Mu: Gdzie chcesz, abyśmy *ją* przygotowali? Mk 14,13; Mt 3,15
10. A On powiedział do nich: Oto gdy wejdziecie do miasta, wyjdzie wam na spotkanie człowiek* niosący dzban wody; idźcie za nim do domu, do którego wejdzie,
**to kobiety nosiły wodę, sytuacja więc jest wyjątkowa*
11. I powiedzcie gospodarzowi tego domu: Nauczyciel pyta cię: Gdzie jest pokój gościnny*, gdzie mógłbym spożyć Paschę ze swoimi uczniami? **lub: kwatera, jadalnia*
12. A on wam wskaże duży, przygotowany* pokój na piętrze; tam *ją* przygotujcie.
**gr.: stronnymi - zastawiony sofami, umeblowany, rozpostarty*
13. Odeszli więc i znaleźli, jak im powiedział, i przygotowali Paschę. Łk 19,32
14. I gdy nadeszła *właściwa* godzina, spoczął* u stołu, a z Nim dwunastu apostołów.
**gr.: anapipto - położyć się, położyć na plecach, rozsiąść się*

15. I powiedział do nich: Gorąco* pragnąłem spożyć z wami tę Paschę, przed moją męką**. **gr.: epithymia - por. Rz 7,8*; **gr.: pascho - Mk 5,26**
16. Albowiem mówię wam, że już więcej z pewnością nie będę z niej spożywał, aż *nastąpi* wypełnienie w Królestwie Boga.
17. I wziął kielich, podziękował i rzekł: Weźcie go i rozdzielcie *między* siebie.
18. Albowiem mówię wam: Nie będę odtąd pił z plonu* winorośli, aż do przyjścia Królestwa Boga. **lub: owocu* Iz 65,8; Mt 26,29
19. I wziął chleb, podziękował*, łamał i dawał im, mówiąc: To jest moje ciało, które za was jest wydawane; to czyńcie na moją pamiątkę. J 6,51.63; Ef 5,2; 1Kor 10,16; 11,23
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
20. Podobnie i kielich, gdy było po wieczerzy, mówiąc: Ten kielich to Nowe Przymierze we krwi mojej, która za was jest wylewana. Wj 24,8; Jr 31,31; Za 9,11; Hbr 9,17; 12,24; 13,20
21. Ale oto ręka *tego, który* mnie wydaje, jest ze mną przy stole. Hi 19,19; J 13,18
22. A wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, zgodnie z tym jak jest postanowione*, jednakże biada** temu człowiekowi, przez którego jest wydawany! Ps 22,1; Mt 26,24; Mk 14,21
**gr.: horidzo - postanawiać, wyznaczać, ustanowić, ustalić*
***gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający głęboki żal lub trwogę, okrzyk bólu lub gniewu - Mt 11,21*
23. A oni zaczęli dochodzić* między sobą, kto z nich miałby to uczynić. Mt 26,22;
**lub: dociekać razem, rozprawiać z kimś* Mk 14,19; J 13,22
24. I wszczął się też spór* między nimi o to, kto z nich wydaje się być większy. Łk 9,46;
**gr.: filoneikia - umiłowanie kłótni, chęć kłótni* Mk 9,34
25. *A On* powiedział im: Królowie narodów panują* nad nimi, a którzy nad nimi sprawują władzę, są nazywani dobroczyńcami**.
**lub: dominować nad kimś* Mt 20,25; Mk 10,42
***honorowy tytuł tych, którzy oddali przysługi krajowi*
26. Wy natomiast nie tak *czyńcie;* lecz kto większy jest wśród was, niech stanie się jak młodszy*, a ten *który* przewodzi**, jak sługa.
** gr.: neos - młody, młodzieńczy tu: domyślnie najmłodszy*
***gr.: hegeomai - ten, kto stoi na przedzie, rozkazywać, rządzić*
27. Kto bowiem jest większy? Spoczywający* przy stole czy służący? Ale ja jestem pośrodku was jak *ten, co* usługuje**. ***por. - Rz 15,25**
**gr.: anakeimai - spoczywać przy stole w pozycji półleżącej*
28. Wy natomiast jesteście tymi, którzy wytrwali ze mną w moich próbach*. Hbr 2,18;
**lub: doświadczeniach, pokuszeniach* Obj 3,10; J 6,67
29. I ja przekazuję* wam Królestwo, jak mnie przekazał *je* Ojciec mój Łk 12,32; 2Kor 1,7;
**lub: przekazuję w przymierzu, zawieram* 2Tm 2,12; Jk 2,5
30. Byście jedli i pili przy moim stole w moim Królestwie, i usiedli na tronach, sądząc* dwanaście pokoleń Izraela. Łk 12,37; 14,15;
**gr.: krino - oddzielać, sądzić, wyrażać opinię* Mt 8,11
31. I powiedział Pan: Szymonie, Szymonie! Oto szatan wyprosił* sobie, aby was przesiać jak pszenicę; Hi 1,6-12; Am 9,9; Za 3,1; Obj 12,10
**gr.: eksaiteomai - prosić lub błagać, dla siebie, domagać się*
32. Ale ja prosiłem za tobą, aby nie ustała twoja wiara; a ty, gdy kiedyś się nawrócisz*, utwierdź swoich braci. J 17,9.15; 21,15-17
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*
33. On natomiast powiedział do Niego: Panie! Gotów* jestem iść z Tobą i do więzienia, i na śmierć. **gr.: hetoimos - gotowy, stosowny, ochoczy*
34. On jednak powiedział: Mówię ci, Piotrze! Z pewnością nie zapieje dzisiaj kogut, zanim trzykrotnie wyprzesz* się, *mówiąc,* że mnie nie znasz. **lub: wyrzekniesz* Mt 26,34; Mk 14,30
35. I powiedział im: Gdy posyłałem was bez sakiewki, bez torby i bez sandałów, czy czegoś wam brakowało? A oni powiedzieli: Niczego. Łk 9,3; 10,4; Mt 10,9
36. Powiedział więc im: Ale teraz, kto ma sakiewkę, niech ją weźmie, podobnie i torbę; a kto nie ma *miecza,* niech sprzeda swoją suknię i kupi miecz. Mt 26,51; J 16,33
37. Albowiem mówię wam, że jeszcze to, *co* jest napisane, musi się już wypełnić* na mnie: Do przestępców** został zaliczony; bo *dobiega* końca to, *co* o mnie *napisano*.
**lub: dokonać; **łamiący Prawo, niegodziwy* Iz 53,12
38. A oni powiedzieli: Panie! Oto tutaj dwa miecze. A On powiedział im: Wystarczy*.
**gr.: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdatny*
39. I gdy wyszedł, udał się według zwyczaju* na Górę Oliwną, a Jego uczniowie podążali** za Nim. Łk 21,27; Mk 11,19; J 18,1
**gr.: ethos - zwyczaj, nawyk, nakaz wynikający z prawa*
***gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
40. A gdy stanął na tym miejscu, powiedział im: Módlcie się, abyście nie weszli w próbę*.
**gr.: peirasmos - pokuszenie, doświadczenie, próba*
41. A sam oddalił się od nich, jakby na rzut kamieniem, upadł na kolana i modlił się,
42. Mówiąc: Ojcze! Jeśli chcesz, oddal ten kielich ode mnie; jednak nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie. Ps 40,8; J 6,38

43. *Wówczas* ukazał Mu się anioł z nieba, wzmacniając* Go. Ps 91,11; 1Tm 3,16
**gr.: enischyo - wzmocnić, uczynić silnym, dodać sił*
44. A gdy stanął do *śmiertelnego* boju*, jeszcze gorliwiej się modlił, a Jego pot stał się jak krople krwi spadające na ziemię.
gr.: agonia - por. 1Tm 6,12 Ps 130,1; Iz 53,10; Lm 1,12
45. I gdy wstał od modlitwy, przyszedł do swoich* uczniów i znalazł ich śpiących ze smutku**. **brak w mss Byz; **lub: cierpienie, udręka*
46. I powiedział im: Dlaczego śpicie? Wstańcie i módlcie się, abyście nie weszli w próbę.
47. A gdy On jeszcze to mówił, oto tłum i ten, zwany Judaszem, jeden z dwunastu, szedł przed nimi*, i zbliżył się do Jezusa, aby Go pocałować**. **lub: wyprzedził* Mt 26,47;
***lub: potraktować z czułością - gr.: fileo* Mk 14,43; J 18,2
48. A Jezus powiedział mu: Judaszu! Pocałunkiem* wydajesz Syna Człowieczego?
**gr.: filema od fileo - okazywać czułość* 2Sm 20,9; Ps 55,21;
*- por. J 21,15**** Prz 27,6; 2Kor 12,13; 1Tes 5,26
49. A widząc ci, którzy byli przy Nim, na co się zanosi*, powiedzieli do Niego: Panie! Czy mamy uderzyć mieczem? **dosł.: co będzie*
50. I uderzył jeden z nich sługę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho.
51. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł*: Dopuścicie** aż do tego? I dotknął jego ucha, i go uzdrowił. **dosł.: powiedział* J 17,12; 1P 2,21
***lub: pozwolicie nawet na to, zaniechajcie tego, przestańcie*
52. Powiedział więc Jezus do arcykapłanów i do przełożonych straży świątyni, i do starszych, którzy przybyli do Niego: Jak na bandytę* wyszliście z mieczami i z kijami.
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*
53. Gdy byłem* codziennie z wami w świątyni, nie podnieśliście na mnie rąk; ale to jest wasza godzina i władza** ciemności.
Hi 20,5; J 12,27; 16,21; Dz 26,18; 2Kor 4,6; Ef 6,12
**dosł.: gdy jestem; **gr.: eksuosia - moc, władza, prawo*
54. Wtedy Go pojmali, poprowadzili i wprowadzili do domu arcykapłana; a Piotr z daleka podążał* za Nim. Mt 26,57; Mk 14,53; J 18,12
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
55. A gdy oni na środku dziedzińca rozniecili ogień, usiedli razem i Piotr usiadł pośród nich. Ps 1,1; 26,5; 1Kor 15,33; Łk 22,44
56. A gdy ujrzała go jakaś służąca*, siedzącego przy ognisku, uważnie patrząc** na niego, powiedziała: I ten był z Nim. Mt 26,69
**gr.: paidiske - młoda dziewczyna, młoda służąca*
***gr.: atenidzo - utkwić wzrok, skupiać myśl na, przyglądać się*
57. On jednak wyparł* się Go, mówiąc: Kobieto! Nie znam Go. Łk 22,34
**gr.: arneomai - wypierać się, zapierać, wyrzekać, odmawiać*
58. A po krótkiej *chwili* ujrzał go *ktoś* inny i powiedział: I ty jesteś z nich; a Piotr powiedział: Człowieku! Nie jestem.
59. I gdy upłynęło około godziny, ktoś inny stanowczo twierdził, mówiąc: Naprawdę i ten był z Nim; bo także jest Galilejczykiem.
60. Piotr natomiast powiedział: Człowieku! Nie wiem o czym mówisz; i zaraz, gdy on jeszcze mówił, zapiał kogut. Mt 26,64
61. A Pan obrócił się i spojrzał uważnie* na Piotra. I przypomniał sobie Piotr słowo Pana, jak mu powiedział: Zanim kogut zapieje, trzykrotnie mnie się wyrzekniesz**.
**gr.: emblepo - przypatrzeć się, zwrócić wzrok, rozważyć*
***gr.: aparneomai - stwierdzać, że się nie zna, nie mieć nic wspól.*
62. A Piotr wyszedł na zewnątrz i gorzko zapłakał*. Ps 38,18; 1Kor 10,12; 2Kor 7,9
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować*
63. A mężczyźni, którzy trzymali Jezusa, szydzili z Niego i bili Go; Hi 16,9; 30,9; Ps 22,6
64. I zasłonili Mu oczy, i bijąc Go w twarz, pytali się, mówiąc: Prorokuj, kim jest ten, który Ciebie uderzył. Mt 14,65; J 18,22
65. I wiele innych bluźnierstw* mówili do Niego. Łk 12,10; Mt 12,31; 1Tm 3,13
**gr.: blasfemeo - obrzucać obelgami, bluźnić, lżyć, oczerniać*
66. A gdy nastał dzień, zebrali się starsi ludu i arcykapłani, a także uczeni w Piśmie, i przyprowadzili Go przed Sanhedryn, mówiąc: Czy Ty jesteś Mesjaszem*? Powiedz nam. **lub: Chrystusem, Pomazańcem* Dz 4,26
67. I powiedział im: Jeśli wam powiem, nie uwierzycie; Łk 16,31; Mk 8,12; J 12,37
68. A jeśli zapytam, nie odpowiecie mi i nie wypuścicie mnie. Jr 38,5; Łk 20,8
69. Od teraz Syn Człowieczy będzie siedział po prawicy mocy Boga. Ps 110,1; Mk 16,19
70. I powiedzieli wszyscy: Ty więc jesteś Synem Boga? A On powiedział do nich: Wy mówicie, że ja jestem *Nim*. J 1,34; 10,30; Mk 15,2
71. A oni powiedzieli: Czy jeszcze potrzebne jest nam świadectwo? Sami *je* przecież usłyszeliśmy z Jego ust.

23 I gdy powstało całe to mnóstwo *ludzi*, zaprowadzili Go do Piłata*.
**Poncjusz Piłat - rzymski prokurator Judei - podległy prokonsulowi Syrii - odpowiedzialny za porządek i pobór podatków*

2. I zaczęli Go oskarżać, mówiąc: Tego znaleźliśmy, że odwraca naród i zakazuje dawać podatki Cezarowi, mówiąc o sobie, że jest Mesjaszem, Królem. Mt 17,27; Mk 12,17

3. I pytał Go Piłat, mówiąc: Ty jesteś Królem Żydów*? A On w odpowiedzi, rzekł mu: Ty *to* mówisz**. **lub: Judejczyków; **por. Mt 27,11***

4. Wtedy powiedział Piłat do arcykapłanów i do tłumów: Żadnej winy* w tym człowieku nie znajduję. **lub: przyczyny ukarania* Mt 27,19

5. Lecz oni *jeszcze* bardziej napierali*, mówiąc: Podburza lud, nauczając po całej Judei; zaczął od Galilei *i dotarł* aż dotąd. J 1,43
**gr.: epischyo - twierdzić z naciskiem, napierać, wywierać presję*

6. A Piłat, słysząc o Galilei, zapytał, czy ten człowiek jest Galilejczykiem.

7. I gdy dowiedział się, że jest *podległym* władzy Heroda, odesłał Go do Heroda, który także w te dni był w Jerozolimie. Łk 3,1

8. Herod natomiast bardzo się uradował, gdy ujrzał Jezusa; bo od dawna chciał Go zobaczyć, dlatego że wiele o Nim słyszał i miał nadzieję, iż zobaczy jakiś *cudowny* znak, który dokona się przez Niego. Mt 14,1; Mk 6,14

9. I zadawał Mu wiele pytań*; ale On nic mu nie odpowiedział. Iz 53,7; Mt 27,14; 1P 2,23
**dosł.: pytał Go więc wieloma słowami*

10. A stali *tam* arcykapłani i uczeni w Piśmie, gwałtownie Go oskarżając. Ps 69,19

11. Herod natomiast ze swoimi żołnierzami* okazał Mu pogardę** i wyszydził Go, oblekł w lśniącą szatę i odesłał Go z powrotem do Piłata. **gr.: strateuma - straż przyboczna, grupa żołnierzy*
***gr.: eksoutheneo - nie liczyć się z kimś, gardzić całkowicie*

12. I stali się Piłat i Herod w tym dniu przyjaciółmi, wcześniej bowiem byli sobie wrogami*. **gr.: echthra - nienawiść, nieprzyjaźń* Ps 83,5

13. A Piłat, zwołał arcykapłanów, przełożonych* i lud, **gr.: archon - por. J 16,11*

14. I powiedział do nich: Przyprowadziliście do mnie tego człowieka, jako zwodziciela* ludu; i oto ja po przesłuchaniu** Go wobec was, nie znalazłem w tym człowieku żadnej winy, o którą Go oskarżacie, Łk 23,2
**gr.: apostrefo - odwrócić, porzucić, zawrócić, powrócić na*
***gr.: anakrino - badać, zgłębiać, dociekać, przesłuchiwać*

15. Ani też Herod, albowiem odesłałem was do niego; otóż nie uczynił *On* nic takiego, co zasługiwałoby na śmierć. Mk 15,6; J 19,1

16. Dlatego ukarzę* Go i wypuszczę. Mt 27,15
**gr.: paideuo - chłostać, karać, stosować dyscyplinę*

17. A musiał* im Piłat wypuszczać jednego co** święto. **lub: miał obowiązek; **coroczny zwyczaj*

18. I krzyczeli więc wszyscy razem, mówiąc: Usuń* tego, a wypuść nam Barabasza**!
lub: precz z Nim; **tj. syn ojca - por. Mt 27,16 J 18,39

19. Który był wtrącony do więzienia z powodu jakiegoś rozruchu w mieście i morderstwa. Mt 27,16; Mk 15,17; J 18,40

20. Piłat więc ponownie przemówił do nich, chcąc uwolnić Jezusa. J 19,12

21. Ale oni wołali*, mówiąc: Ukrzyżuj, ukrzyżuj Go! **lub: wykrzykiwali* Ps 69,20; J 19,15

22. A on po raz trzeci powiedział do nich: Co więc złego Ten uczynił? Nie znalazłem w Nim żadnej z win*, *z powodu których zasługiwałby na* śmierć; dlatego ukarzę Go i wypuszczę. Łk 23,14.20; J 18,38; 1P 1,19
**gr.: aition - przyczyna ukarania, wina - por. Mk 15,26*

23. A oni jednak nalegali donośnym głosem, domagając się, *aby* On został ukrzyżowany; a krzyki ich i arcykapłanów przybierały na sile.

24. Piłat orzekł więc, aby stało się według ich żądania*; Ps 22,12; J 19,16
**gr.: aitema - petycja, postulat, wymaganie, żądanie*

25. I wypuścił im tego, który był wtrącony do więzienia za rozruch i morderstwo, o którego prosili; a Jezusa zdał na ich wolę.

26. I gdy Go odprowadzali, pochwycili* niejakiego Szymona Cyrenejczyka**, który szedł z pola, włożyli na niego krzyż, aby go niósł za Jezusem. Mt 27,32; Mk 15,21
tj. zastosowano prawo przymusu niesienia ciężaru - Mt 5,41
***tj. mieszkaniec miasta Cyreny leżącego w dzisiejszej Libii*

27. A szły za Nim wielkie rzesze* ludu i kobiet, które ubolewały się *w piersi* i lamentowały nad Nim. **por. Mk 3,7** Mt 27,55; Mk 15,40

28. A Jezus, obrócił się do nich i powiedział: Córki Jerozolimy! Nie płaczcie nade mną, tylko płaczcie nad sobą i nad swoimi dziećmi.

29. Oto bowiem nadchodzą dni, kiedy będą mówić: Błogosławione* niepłodne i łona, które nie rodziły i piersi, które nie karmiły.
**gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować*

30. Wtedy zaczną mówić do gór: Padnijcie na nas! A do wzgórz: Przykryjcie nas!

31. Bo jeśli z zielonym* drzewem te *rzeczy* czynią, *to* co stanie się z suchym? Prz 11,31;
**lub: z wilgotnym* Ez 21,3; Jr 25,29; 1P 4,17

32. Prowadzeni byli też i dwaj inni przestępcy, aby razem z Nim zostali straceni.

33. I gdy przyszli na miejsce, zwane Czaszką*, tam Go ukrzyżowali i przestępców, jednego z prawej, a drugiego z lewej *strony*.
**gr.: kranion - czaszka* Mt 27,33; Mk 15,22; J 19,17

34. A Jezus mówił: Ojcze! Odpuść* im, bo nie wiedzą, co czynią. A gdy rozdarli Jego szaty, rzucili *o nie* los. Rdz 50,17; Ps 22,19; Dz 7,60
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

35. A lud stał i przypatrywał się, a razem z nimi przywódcy, *którzy* naśmiewali się z Niego, mówiąc: Innych ratował, niech ratuje samego siebie, jeśli Ten jest Mesjaszem – wybranym *przez* Boga. Ps 22,12; 35,15; 69,7-8

36. Naśmiewali się też z Niego i żołnierze, podchodząc i podając Mu kwaśne wino*,
**lub: tanie, kwaśne wino, mocno rozcieńczone wodą - łac.: posca*

37. Mówiąc: Jeśli Ty jesteś Królem Żydów*, ratuj** samego siebie. **lub: Judejczyków; **gr.: sodzo*

38. Nad Nim natomiast był napis*, wyryty literami greckimi i łacińskimi, i hebrajskimi: Ten jest Królem Żydów. Mt 27,37; J 19,19
**tj. opis winy najczęściej niesiony przez skazańca - łac.: titulus*

39. A jeden z powieszonych przestępców bluźnił Mu, mówiąc: Jeśli Ty jesteś Mesjaszem, ratuj samego siebie i nas. Mt 27,42

40. A odpowiadając, drugi gromił* go, mówiąc: Czy ty Boga się nie boisz, choć taki sam wyrok *ciąży na* tobie? **lub: karcił, napominał*

41. My wprawdzie sprawiedliwy, bo słusznie odbieramy *karę* za to, co uczyniliśmy, ale Ten nie uczynił nic niegodziwego*. Rdz 9,6; Wj 21,12
**gr.: atopos - nie na miejscu, niegodziwy, szkodliwy*

42. I powiedział: Jezusie, Panie! Wspomnij na mnie, gdy przyjdziesz do swojego Królestwa. Hi 33,27; Ps 32,5; Rz 10,9

43. I Jezus powiedział mu: Zaprawdę*, mówię ci dziś** będziesz ze mną w raju.
gr.: amen - z hebr.: godne wiary - por. Mt 5,18 2Kor 12,4
***lub: mówię ci dziś, ... , mówię ci, dziś ... - przecinek przed słowem lub po słowie „dziś" rodzi konsek. interpretacyjne - J 20,17 w tekście gr. we wszystkich mss brak interpunkcji w tym zdaniu*

44. A było około szóstej* godziny, i stała się ciemność na całej ziemi aż do godziny dziewiątej. **tj. 12 - ta obecnego czasu* Łk 19,9; J 14,3

45. I słońce się zaćmiło*, a zasłona w świątyni została rozdarta przez środek.
**dosł.: zostało zaćmione* Mt 27,51; Mk 15,38

46. A Jezus zawołał potężnym głosem, mówiąc: Ojcze! W Twoje ręce składam* mojego ducha; a gdy to powiedział, wydał ostatnie tchnienie. Ps 31,6; Dz 7,59; Mk 15,37; J 19,30
**dosł.: złożę, gr.: paratithemi - położyć obok, zdeponować*

47. A setnik* widząc to, co się działo, oddał chwałę Bogu, mówiąc: Istotnie, ten człowiek był sprawiedliwy. Mt 27,54; Mk 15,39; J 19,7
**gr.: hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, łac.: centurion*

48. I wszystkie tłumy, które zeszły się razem na to widowisko*, widząc co się stało, wracały bijąc się w swoje piersi. **lub: spektakl*

49. I stali z daleka wszyscy, którzy Go znali, i kobiety, które współtowarzyszyły Mu od Galilei, patrzące na to. Łk 8,2

50. A oto mąż, imieniem Józef, który był członkiem Rady*, mąż dobry i sprawiedliwy,
**tj. Sanhedrynu* Mt 27,57; Mk 15,43; J 19,38

51. Z Arymatei, miasta Judei, który też sam oczekiwał Królestwa Bożego, który nie głosował za postanowieniem Rady i ich czynem,

52. Ten udał się* do Piłata i prosił o ciało Jezusa. **dosł.: podszedł, zbliżył się* Mt 27,58

53. I zdjął je, owinął w płótno* i złożył je w grobowcu wykutym w skale, w którym nikt jeszcze nigdy nie był złożony. Iz 53,9; Mk 14,51;
**gr.: sindon - tu: kosztowne lekkie, lniane płótno na szatę - Mk 15,46*

54. A był to Dzień Przygotowania, i nastawał* sabat. Mt 27,62
**gr.: epifosko - wschodzić, rozjaśnić, rozbłysnąć, świtać*

55. A poszły za nim i kobiety, które razem z *Jezusem* przyszły z Galilei, oglądając grobowiec i jak zostało położone Jego ciało.

56. A gdy wróciły, przygotowały wonności i olejki*; a w sabat oczywiście odpoczęły** według przykazania. **lub: pachnidła* Wj 20,8; Mk 16,1
***gr.: hesychadzo - zachować milczenie, być spokojnym, nie biegać tu i tam, spocząć, odpocząć, nic nie mówić*

24 A pierwszego *dnia* tygodnia*, bardzo wczesnym rankiem przyszły do grobowca, niosąc wonności, które przygotowały; a z nimi i inne *kobiety;* Mt 28,1; **lub: sabatów - w l.mn.* Mk 16,1; J 20,1

2. I znalazły kamień* odtoczony od grobowca.
**tj. duży głaz o kształcie dysku, zsuwany w wyżłobieniu*

3. A gdy *tam* weszły, nie znalazły ciała Pana Jezusa. Mt 28,5; Mk 16,5; J 20,6-7

4. I gdy zaczęły* się tym niepokoić**, oto *nagle* dwaj mężczyźni w lśniących szatach stanęli obok nich. Mk 16,5; J 20,12
**dosł.: i stało się; **być bezradnym, zaklopotanym, w rozterce*

5. A one przestraszone*, skłoniły twarz ku ziemi; *wtedy oni* powiedzieli do nich: Dlaczego szukacie żyjącego między umarłymi?
**dosł.: gdy były (stały się) przestraszone* Obj 1,18; 2,8

6. Nie ma* *Go* tutaj, ale został wzbudzony

z martwych; przypomnijcie sobie, jak wam *to* powiedział, gdy jeszcze był w Galilei,
**dosł.: nie jest tutaj* Mt 16,21; 17,23; Mk 8,31

7. Mówiąc, że Syn Człowieczy musi być wydany w ręce grzesznych ludzi, i być ukrzyżowany, a trzeciego dnia powstać *z martwych.*

8. I przypomniały sobie Jego słowa*.
**gr.: rhema - słowo, wypowiedź* J 2,22; 12,16; 14,26

9. A gdy wróciły od grobowca, oznajmiły to wszystko jedenastu i wszystkim pozostałym.

10. Tymi więc, które mówiły to apostołom, były: Maria Magdalena i Joanna, i Maria, *matka* Jakuba, oraz pozostałe z nimi. Łk 8,3

11. A słowa ich wydawały się im niedorzeczne* i nie wierzyli im. Rdz 19,14; Hi 9,16; Ps 126,1
**gr.: leros - próżne gadanie, bzdury, brednie, banialuki*

12. Piotr jednak powstał i pobiegł do grobowca, a gdy się nachylił, ujrzał jedynie złożone płótna*; i odszedł do siebie, dziwiąc** się temu, co się stało. J 19,40; 20,3-10
**gr.: othonion - kawałek płótna, paski lniane, chusta*
***gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się, dziwić się*

13. A oto dwaj z nich w tym samym dniu szli do miasteczka*, które było oddalone sześćdziesiąt stadiów** od Jerozolimy, które zwano Emaus. Mk 16,12-13
**lub: wsi; **tj. 1 stadion - 185 m, tu: ok. 11 km od Jerozolimy*

14. I ci rozmawiali* ze sobą* o tym wszystkim, co się zdarzyło. **gr.: homileo - rozmawiać, być z kimś*

15. I stało się, że gdy oni rozmawiali i stawiali sobie nawzajem pytania*, sam Jezus zbliżył się i szedł razem z nimi. Mt 18,20; J 14, 18
**gr.: sydzeteo - dociekać, badać razem, rozprawiać, pytać*

16. Ale oczy ich zostały zakryte*, żeby Go nie rozpoznali**. **dosł.: powstrzymane* J 20,14
***gr.: epiginosko - poznać gruntownie, wiedzieć - Mt 7,16**

17. I powiedział do nich: Cóż to za myśli* wymieniacie** między sobą idąc, i *dlaczego* jesteście smutni***? **dosł.: jakie słowa* J 19,25
***gr.: antiballo - rzucać nawzajem do siebie, met. wymieniać słowa*
****gr.: skythropos - o smutnym, ponurym obliczu, markotna mina*

18. A jeden z nich o imieniu Kleofas w odpowiedzi, rzekł Mu: Czy Ty jesteś jedynym przybyszem* w Jerozolimie, który nie wie o tym, co się w niej stało w tych dniach?
**gr.: paroikeo - mieszkać obok, przebywać czasowo jako przybysz*

19. I powiedział im: Co takiego? A oni Mu powiedzieli o Jezusie Nazarejczyku, który był mężem i prorokiem*, mocnym w czynie i w słowie przed Bogiem i całym ludem;
Pwt 18,15; Mt 21,11; Dz 2,22; 7,22
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*

20. I jak Go wydali arcykapłani i nasi przywódcy na karę* śmierci; i ukrzyżowali** Go.
**lub: wyrok, uchwała* Mt 27,20; Dz 13,27; Łk 23,1;
***stauroo - uśmiercić kogoś przez przybicie go do poprzecznej belki i połączonego z nią pionowego pala, otaczać palisadą, wbijać słupki, zabezpieczyć kołkami* Mt 27,31; J 19,6

21. A my mieliśmy nadzieję, że On jest tym, *który* ma odkupić* Izraela. Lecz właśnie dziś upływa trzeci dzień po tym wszystkim, jak to się stało. Ps 130,8; 1P 1,18; Łk 1,68; 2,38
**gr.: lytroo - wypuścić z chwilą otrzymania okupu, uwyzwolić*

22. Lecz niektóre z naszych kobiet zadziwiły* nas. Wcześnie rano, gdy były przy grobowcu, **gr.: eksistemi - być oszołomionym - por. Łk 8,56**

23. Nie znalazły Jego ciała, a gdy przyszły, mówiły, że miały* widzenie** aniołów, którzy mówili, *że* On żyje. Mt 28,1-5; Mk 16,1-8
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*
***gr.: optasia - wizja, widzenie - por. Mt 17,9*

24. I udali się niektórzy z naszych do grobowca, i znaleźli wszystko tak, jak powiedziały kobiety; ale Jego nie widzieli.

25. A On powiedział do nich: O nierozumni* z sercem nieskorym**, by uwierzyć we wszystko, co powiedzieli prorocy! Mk 7,18; Dz 3,24;
**gr.: anoetos - nierozumiejący, niemądry, głupi* Hbr 5,11
***gr.: bradys - bierny, nieskwapliwy, powolny, leniwy, tępy*

26. Czyż Mesjasz nie musiał tego wycierpieć i *tak* wejść do swojej chwały*? Dz 17,3;
**gr.: doksa - splendor, majestat, blask* Hbr 2,8; 1P 1,11

27. I zaczynając od Mojżesza i przez wszystkich proroków, wykładał* im ze wszystkich Pism *to, co* o Nim samym *jest napisane.*
**gr.: diermeneuo - odsłonić znaczenie* Rdz 3,15; 22,18;
tego, co jest mówione, wyjaśnić, wyłożyć Pwt 18,15; Ps 16,10

28. I zbliżyli się do miasteczka, do którego szli, a On sprawiał wrażenie*, jakby miał iść dalej. **lub: skłaniał się, zachowywał się tak, jakby*

29. I przymusili* Go, mówiąc: Zostań z nami, bo ma się ku wieczorowi i już się dzień nachylił *ku końcowi*. I wstąpił, aby z nimi pozostać. **gr.: parabiadzomai - zmusić siłą lub błaganiem*

30. I stało się, gdy On spoczął z nimi *przy stole,* że wziął chleb, pobłogosławił*, a gdy złamał, podawał im. **lub: wysławił* Łk 22,19

31. I oczy ich zostały otworzone, i rozpoznali Go; a On stał się niewidzialny* dla nich.
**gr.: afantos - zabrany z oczu, uczyniony niewidocznym*

32. I mówili do siebie: Czyż nasze serce nie pałało* w nas, gdy mówił do nas w drodze i gdy otwierał** nam Pisma? Łk 24,45
**dosł.: nie jest zapalone lub płonie w nas - gr. kaio - rozpalać, rozniecać, niszczyć ogniem; **lub: spowodował zrozumienie*

33. I wstali w tej samej godzinie, i wrócili do Jerozolimy i znaleźli zgromadzonych jedenastu, i tych, *którzy byli* z nimi, J 20,19
34. Mówiących, że prawdziwie* Pan powstał *z martwych* i ukazał** się Szymonowi.
**gr.: ontos - prawdziwie, istotnie, rzeczywiście* 1Kor 15,5
dosł. został ukazany, gr.: optanomai - por. Mt 28,10
35. A oni wyjaśnili, *co stało się* w drodze, i jak dał się im poznać* przy** łamaniu chleba.
**lub: został poznany; **w (czasie) łamania chleba*
36. A gdy oni to mówili, sam Jezus stanął pośrodku nich i powiedział im: Pokój wam!
37. A oni przerazili* się i przestraszyli**, *albowiem* myśleli***, że widzą ducha.
**lub: wpadli w panikę; **dosł.: stali się przestraszeni*
****gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć*
38. A *On* im powiedział: Dlaczego jesteście zatrwożeni i dlaczego wątpliwości* wstępują do waszych serc? Mt 14,46; Łk 1,12
**gr.: dialogismos - rozważania, roztrząsanie, opinie*
39. Zobaczcie moje ręce i moje stopy, że to jestem ja sam; dotknijcie się mnie i zobaczcie, że duch* nie ma ciała** ani kości, tak jak widzicie, że ja mam. Dz 1,3; Za 13,6
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr, duch ludzki*
***gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura*
40. I gdy to powiedział, pokazał* im *swoje* ręce i stopy. J 20,20
**gr.: deiknyo - ukazać oczom, dać dowód czegoś*
41. A gdy oni jeszcze z radości* nie wierzyli** i dziwili się, powiedział im: Macie tutaj coś do jedzenia? Łk 24, 52; J 15,11; 16,22;
**gr.: chara - przeżywać radość, weselić się* J 21,5
***gr.: apisteo - nie ufać, zawieść zaufanie, być niewiernym*
42. A oni Mu podali kawałek* pieczonej ryby i plaster z pszczelego miodu. J 21,9.13
**dosł.: część (z całości) - gr.: meros - udział w czymś, dział*
43. A On wziął i jadł przy nich.
44. I powiedział im: To *są* słowa, które mówiłem do was, gdy byłem jeszcze z wami, że musi* zostać wypełnione** wszystko *to,* co zostało napisane w Prawie Mojżesza, i u Proroków, i w Psalmach o mnie. Ps 2,1-12;
lub: jest konieczne; **gr.: pleroo - por. Ef 4,10
Ps 16,9
45. Wtedy otworzył ich umysły*, aby rozumieli Pisma. **lub: rozum - l. poj.* J 16,13; Dz 16,14
46. I powiedział im: Tak jest napisane, tak też Mesjasz musiał cierpieć i powstać z martwych trzeciego dnia; Iz 53,3; 1P 1,3
47. A w Jego imię *ma* być głoszone upamiętanie* i odpuszczenie grzechów dla wszystkich narodów, zaczynając od Jerozolimy. Mt 3,2; Dz 3,19; 17,30; 20,21; 26,20
gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9*
48. A wy jesteście tego świadkami*.
**gr.: martys - świadek w sądzie, naoczny świadek, męczennik*
49. I oto ja posyłam do was obietnicę Ojca mojego, a wy pozostańcie* w mieście Jeruzalem, aż** zostaniecie przyobleczeni w moc*** z wysokości. Iz 44,3; Jl 3,1; Dz 1,4
dosł.: siedźcie; **aż do kiedy; ***gr.: dynamis - por. Łk 19,37*
50. A wyprowadził ich na zewnątrz *miasta,* aż do* Betanii**, i gdy podniósł swoje ręce, błogosławił*** ich. Mt 21,17; 26,6; J 12,1
**gr.: eis - do (środka), w kierunku, dla, w, pomiędzy*
***tj. około 3 km - por. J 11,18*; ***gr.: eulogeo - por. Mt 14,19**
51. I stało się, gdy ich błogosławił, że rozstał się z nimi i został uniesiony do nieba.
Mk 16,19; Dz 1,9; Ef 4,8-10; Hbr 4,14
52. A oni oddali Mu pokłon* i wrócili do Jerozolimy z wielką radością. J 14,28
gr.: proskyneo - oddać cześć, pokłonić się - por. Mt 4,9
53. I byli stale w świątyni, chwaląc* i błogosławiąc** Boga. Amen.
gr.: aineo - chwalić, wysławiać; **eulogeo - por. Mt 14,19

Ewangelia według Jana

1 Na początku* było Słowo, a Słowo było u Boga, a Bogiem było Słowo.
**gr.: arche - początek, źródło, władza, przyczyna sprawcza* Iz 9,6; 1Tm 3,16; Hbr 1,8; Obj 1,2.8.11; 19,13

2. Ono było na początku u Boga.

3. Wszystko* przez Nie się stało, a bez Niego nic** się nie stało, co się stało. Iz 45,12; Hbr 11,3;
**dosł.: wszystkie; **gr.: oude en - ani jedno* Obj 4,11

4. W Nim było życie, a życie było światłem ludzi. Ps 36,10; J 11,25; 14,6; Kol 3,4; 1J 1,2

5. A światło świeci w ciemności, a ciemność Nim nie zawładnęła*. Hi 24,13-17; J 1,10;
**lub: nie opanowała* J 3,19; Rz 1,28

6. Pojawił* się człowiek posłany od Boga, na imię mu – Jan. Iz 40,3; Ml 3,1; Mt 3,1; Łk 1,13;
**gr.: ginomai - być, stać się, urodzić się, zaistnieć* Dz 13,24

7. On przyszedł na świadectwo*, by zaświadczyć** o tym świetle, aby dzięki niemu wszyscy uwierzyli. **gr.: martyria - por. J 3,32*** J 5,33-35
***gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, być męczennikiem*

8. Nie był on światłem, ale jedynie miał zaświadczyć o tym świetle. Iz 9,2; Ps 27,1

9. Było prawdziwe światło, które oświeca każdego człowieka przychodzącego na świat.

10. Na świecie był* i świat przez Niego** jest uczyniony***; a świat Go nie poznał****.
**lub: było (Słowo); **nie (Słowo); ***stał się* Dz 13,27; 1Kor 2,8
*****gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

11. Do swojej* własności przyszedł, a swoi Go nie przyjęli. **lub: swoich* Mt 15,24; Iz 53,3

12. Tym* jednak, którzy Go przyjęli**, dał prawo*** stać się dziećmi Boga, to jest wierzącym w Jego imię. **dosł.: jak wielu, ilu, jak licznie*
***lub: chwycić się, przyłączyć się, towarzyszyć; ***władzę - J 10,18**

13. Którzy zostali zrodzeni nie z krwi, ani z woli ciała, ani z woli mężczyzny, ale z Boga.

14. A Słowo pełne łaski i prawdy, stało się ciałem i mieszkało* między nami, i widzieliśmy chwałę Jego, chwałę jako jednorodzonego *pochodzącego* od Ojca. **lub: rozbiło namiot*

15. Jan świadczył o Nim i głośno wołając, oświadczył: Ten był, o którym powiedziałem: Ten, który przychodzi po mnie, istniał* przede mną, bo wcześniej był *niż* ja. **por. w. 6**

16. A z Jego pełni* my wszyscy wzięliśmy, i to łaskę za łaską. 1Kor 1,4; Ef 2,5; Kol 1,19
**gr.: pleroma - być wypełnionym, pełnia, obfitość, doskonałość*

17. O ile bowiem Prawo zostało dane przez Mojżesza, *o tyle* łaska i prawda* stała się przez Jezusa Chrystusa. Wj 19,1; Ps 85,10; J 7,19; Ga 3,10
**gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*

18. Boga nikt nigdy nie widział; jednorodzony Syn, który jest w łonie Ojca, Ten *nam o Nim* opowiedział*. Wj 33,20; Łk 10,22;
**lub: wyłożył (naukę), ujawnił, ogłosił* J 6,46; 17,6; 1J 4,12

19. A takie jest świadectwo Jana, gdy posłali Żydzi* z Jerozolimy kapłanów i lewitów, aby go zapytać: Kim ty jesteś? **lub: Judejczycy*

20. I wyznał, a nie zaprzeczył, mówiąc: Ja nie jestem Mesjaszem*. **lub: Chrystusem*

21. I pytali go: Kim więc? *Czy* ty jesteś Eliaszem? A on odpowiedział: Nie jestem. *Czy* ty jesteś tym Prorokiem? I odpowiedział: Nie.

22. Powiedzieli wtedy do niego: Kim *więc* jesteś, żebyśmy dali odpowiedź tym, którzy nas posłali. Co mówisz o sobie?

23. Powiedział: Ja jestem głosem wołającego na pustyni*: Prostujcie drogę PANA, jak powiedział prorok Izajasz. Iz 40,3; Mt 3,3;
**gr.: eremos - pustkowie, pustynia, miejsce odludne* J 3,28

24. A ci, którzy zostali wysłani, byli z faryzeuszów*. **tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. Mt 9,14**

25. I pytali go, i powiedzieli mu: Czemu więc chrzcisz*, jeżeli ty nie jesteś Mesjaszem, ani Eliaszem, ani tym Prorokiem? **lub: zanurzasz*

26. Jan odpowiedział im, mówiąc: Ja chrzczę* w wodzie; ale pośrodku was stanął Ten, którego wy nie znacie. Mt 3,11; J 1,4; 14,6; Dz 1,5
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. J 3,23

27. To jest Ten, który przychodzi po mnie, On istniał przede mną, któremu ja nie jestem godny, by rozwiązać rzemyk u Jego sandała.

28. To działo się w Betabarze za* Jordanem, gdzie Jan chrzcił. **lub: z drugiej strony*

29. A nazajutrz, Jan* ujrzał idącego do niego Jezusa i powiedział: Oto Baranek Boży, który zabiera** grzech świata. Iz 53,11; Oz 14,2;
**brak w mss Byz; **lub: ponieść, wziąć, usunąć* J 6,33-35

30. To jest *Ten,* o* którym ja powiedziałem: Za mną idzie mąż, który istniał przede mną, bo wcześniej** był *niż* ja. Mt 4,27; J 8,24
**lub: z powodu; **gr.: protos - pierwszy w czasie lub miejscu*
31. A ja Go wcześniej nie znałem. Ja dlatego przyszedłem chrzcząc w wodzie, aby *On* został ukazany* Izraelowi. Iz 4,3; Mt 3,16;
**lub: uczyniony znanym* Mk 1,10; Łk 3,22; 1J 5,6-7
32. A Jan poświadczył, mówiąc: Widziałem Ducha zstępującego jakby gołębica z nieba, i pozostał na Nim.
33. A ja Go nie poznałem*; lecz Ten, który mnie posłał, *bym* chrzcił w wodzie, Ten mi powiedział: Jeśli ujrzysz kogoś, na którego zstępuje i pozostaje na nim Duch, *to* jest Ten, *który* chrzci** w Duchu Świętym.
**gr.: eido - wiedzieć, mieć wygląd, znać, patrzeć na, doświadczyć*
***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, przesiąknąć - por. J 3,23**
34. A ja widziałem i zaświadczyłem, że Ten jest Synem Bożym. Ps 2,7; Mt 3,17; Łk 1,35
35. Nazajutrz* ponownie stał Jan i dwaj z jego uczniów. **gr.: epaurion - następnego dnia, nazajutrz*
36. A przypatrując* się przechodzącemu Jezusowi, powiedział: Oto Baranek Boży.
**gr.: embleo - zwrócić wzrok na, wpatrywać się*
37. I usłyszeli go ci dwaj uczniowie, *gdy to* mówił, i poszli za Jezusem. Mk 1,16; Łk 5,10
38. A Jezus odwrócił się i ujrzał ich idących za sobą, i powiedział do nich: Czego szukacie? A oni powiedzieli do Niego: Rabbi! Co znaczy* w tłumaczeniu – Nauczycielu – gdzie mieszkasz? **dosł.: co jest mówione* Mt 23,7
39. Powiedział im: Chodźcie, a zobaczycie. Przyszli i zobaczyli, gdzie mieszkał, i tego dnia pozostali u Niego; a było około dziesiątej* godziny. **tj. 16 - tej obecnego czasu* J 4,29; Mt 4,18
40. Jednym z *tych* dwóch, *którzy to* słyszeli od Jana i *którzy* podążali za Nim, był Andrzej, brat Szymona Piotra. Łk 6,14; J 6,8
41. Ten najpierw odszukał Szymona, swojego brata i powiedział mu: Znaleźliśmy Mesjasza*, co tłumaczy się – Pomazańca**.
**z hebr. messias - pomazaniec, namaszczony; **gr.: christos*
42. I przyprowadził go do Jezusa. A Jezus przyjrzawszy się mu, powiedział: Ty jesteś Szymon, syn Jonasza; ty będziesz nazwany Kefas*, co tłumaczy się – Piotr*. Mt 10,2; 16,17;
**aram. i gr.: kamień, część skały* 1Kor 9,5; Ga 2,9
43. Nazajutrz chciał Jezus udać się do Galilei i znalazł Filipa, i powiedział mu: Pójdź* za mną. **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś lub za kimś*
44. A Filip był z Betsaidy, z miasta Andrzeja i Piotra. J 12,2; Mk 6,45; Łk 9,10
45. Filip odnalazł Natanaela* i powiedział mu: Znaleźliśmy *Tego,* o którym pisał Mojżesz w Prawie i Prorocy, Jezusa, syna Józefa z Nazaretu. **gr.: Bartłomiej* Pwt 18,15; Łk 24,27
46. I powiedział mu Natanael: Czy z Nazaretu może być coś dobrego? Filip na to*: Chodź i zobacz! **dosł.: mówi mu*
47. Gdy Jezus ujrzał Natanaela idącego do Niego, powiedział o nim: Oto prawdziwie Izraelita, w którym nie ma podstępu*. Rz 2,28;
**gr.: dolos - zdrada, oszustwo, podstęp* 1P 2,22; Obj 14,5
48. Natanael powiedział do Niego: Skąd mnie znasz*? W odpowiedzi, Jezus rzekł mu: Zanim zawołał cię Filip, widziałem cię, gdy byłeś pod figowcem. J 2,25; Obj 2,18; Mt 6,6
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
49. Wtedy* Natanael powiedział do Niego: Rabbi**! Ty jesteś Synem Bożym, Ty jesteś Królem Izraela. **dosł.: w odpowiedzi* J 5,17; Mt 14,3
***z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*
50. A Jezus powiedział do niego: Wierzysz dlatego, że powiedziałem ci: Widziałem* cię pod figowcem. Ujrzysz większe *rzeczy* niż te.
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, badać, znać* J 20,29
51. I powiedział mu: Zaprawdę*, zaprawdę mówię wam: Od teraz ujrzycie otwarte niebo i aniołów Boga wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego. Rdz 28,12; Dn 7,9
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

2 A trzeciego dnia* odbywało się wesele w Kanie** Galilejskiej i była tam matka Jezusa. **tj. we wtorek; **miasto 7 lub 14 km od Nazaretu*
2. Został też zaproszony na wesele Jezus i Jego uczniowie. J4,46; Hbr 13,4
3. A gdy zabrakło wina, powiedziała matka Jezusa do Niego: Nie mają wina.
4. Jezus powiedział jej: Co mnie* i tobie*, kobieto? Jeszcze nie nadeszła** moja godzina.
**hebraizm: Dlaczego mnie tak traktujesz?* J 4,21; 8,10; 19,26
*To twoja sprawa, czego chcesz ode mnie? **dosł.: nadchodzi*
5. Matka Jego powiedziała do sług: Cokolwiek wam powie, czyńcie. Pwt 12,32
6. A było tam sześć stągwi* kamiennych, postawionych według żydowskiego *zwyczaju* oczyszczenia**, mieszczących w sobie każda po dwie lub trzy miary***. Mt 15,2; Łk 11,39;
**gr.: hydria - naczynie na wodę, dzban, stągiew* J 3,25;
***dosł.: zgodnie z oczyszczeniem Judejczyków* Mk7,3
****1 miara - gr.: metretes - około 40 l tj. hebr. 1 bat, 1 efa*

7. Jezus powiedział im: Napełnijcie te stągwie wodą. I napełnili je aż po brzegi.
J 2,3; 1Krl 17,13; Mk 11,2

8. I powiedział im: Zaczerpnijcie teraz i zanieście staroście* wesela. I zanieśli.
**gr.: architriklinos - mistrz ceremonii przy stole* Prz 3,5-6

9. A gdy starosta wesela skosztował tej wody, która stała się winem – a nie wiedział, skąd *ona* jest, lecz słudzy wiedzieli, ci co czerpali wodę – zawołał oblubieńca*, Lb 6,3;
**gr.: nymfios - narzeczony, pan młody, oblubieniec* Ef 5,18

10. I powiedział do niego: Każdy człowiek stawia najpierw dobre wino, a gdy sobie podpiją*, wtedy gorsze; ty zachowałeś dobre wino aż dotąd. **gr.: methyo - być pijanym*

11. Taki *to* pierwszy* *z cudownych* znaków** uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej i *tam* ukazał swoją chwałę; a Jego uczniowie uwierzyli w Niego. **lub: taki (jest) początek; **por. J 4,54**

12. Potem zeszli* do Kafarnaum, On *sam,* Jego matka, Jego bracia i Jego uczniowie; tam pozostali kilka dni; Ps 69,8; Mt 12,46;
**Kafarnaum leży w dolinie* Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-5

13. A była blisko Pascha żydowska; i Jezus wstąpił* do Jerozolimy. Pwt 16,1-6; Łk 2,41;
lub: wspiął się - por. Mt 20,17 J 5,1; 6,4; 11,55

14. I znalazł w świątyni sprzedających woły, owce, gołębie i zajmujących *swoje* miejsca bankierów*. Mt 21,12; Obj 11,2
**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety*

15. I uczynił bicz z powrozów, i wypędził wszystkich ze świątyni, także owce i woły, a bankierom* porozsypywał monety i powywracał stoły, **por. w. 14** Pwt 14,23

16. A tym, co sprzedawali gołębie, powiedział: Zabierzcie je stąd, nie czyńcie domu Ojca mojego domem targu*. Iz 56,5;
**lub: miejsce handlu, szczeg. port morski, targowisko* Mt 21,13

17. I przypomnieli sobie Jego uczniowie, że jest napisane: Gorliwość o Twój dom pochłonęła* mnie. **mss Byz: pochłonie* Ps 69,10; 119,139

18. Wtedy Żydzi zwrócili się do Niego, mówiąc: Jakim znakiem* dowiedziesz, że *możesz* to czynić? **por. J 4,54** J 6,30; Mt 12,38; 21,23

19. W odpowiedzi, Jezus rzekł im: Zburzcie tę świątynię*, a ja wzniosę ją w trzy dni.
Mk 14,58; 15,29; Dz 3,15; Rz 6,4; 8,11
gr.: naos - główny budynek świątyni - por. 2Tes 2,4*

20. Powiedzieli więc Żydzi: Tę świątynię budowano czterdzieści sześć lat, a Ty wzniesiesz ją w trzy dni?

21. Ale On mówił o świątyni swojego ciała*.
**gr.: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwłoki* Ef 2,21; Kol 2,9

22. Gdy więc został wzbudzony z martwych, Jego uczniowie przypomnieli sobie, że im to mówił; i uwierzyli Pismu i słowu, które wypowiedział Jezus. Hi 19,25; 1Kor 15,52

23. A gdy był w Jerozolimie w święto Paschy, wielu uwierzyło* w Jego imię, widząc *cudowne* znaki, które czynił. Wj 12,14; Lb 28,16;
**gr.: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzyć* Ez 45,21; J 8,30; 12,42

24. Ale Jezus nie powierzał* im samego siebie, dlatego że On znał wszystkich, Mk 2,8
**gr.: pisteuo - tu: jako zwrot - powierzać się czyjejś wierności*
**idiom - nie ufał im, dlatego że On znał wszystkich*

25. I dlatego, że nie miał potrzeby, aby ktoś zaświadczył Mu o człowieku; albowiem sam wiedział, co jest w człowieku. J 6,64; 16,30

3 A był *pewien* człowiek wśród faryzeuszy o imieniu* Nikodem, przywódca żydowski**. **dosł.: na imię mu; **lub: Judejczyków*

2. Ten przyszedł w nocy do Jezusa i powiedział do Niego: Rabbi! Wiemy, że przyszedłeś od Boga jako nauczyciel; bo nikt takich *cudownych* znaków czynić nie może, które Ty czynisz, gdyby Bóg z nim nie był.

3. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z góry*, nie może zobaczyć Królestwa Bożego. 1P 1,3.23-25; 5,1; 1Kor 4,20; 6,9
**gr.: anothen - z wysoka, z wyższego miejsca, na nowo, od początku*

4. Nikodem powiedział do Niego: Jak może człowiek zostać zrodzonym, będąc starcem? Nie może *on* powtórnie wejść do łona swojej matki i zostać zrodzonym.

5. Jezus odpowiedział: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z wody i z Ducha, nie może wejść do Królestwa Bożego. Iz 48,1; Mt 5,20; 1Kor 6,11

6. Co jest zrodzone z ciała, jest ciałem, a co jest zrodzone z Ducha, jest duchem.
Hi 15,14; 25,4; Ez 36,26; J 6,63; Rz 8,4.9; 2Kor 5,17; 1J 3,9

7. Nie dziw* się, że ci powiedziałem, że konieczne** jest, abyście*** zostali zrodzeni z góry. **dosł.: nie zdziw się; **gr.: dei - trzeba, musicie; ***dosł.: wam*

8. Wiatr wieje gdzie chce i szum jego słyszysz, ale nie wiesz skąd przychodzi i dokąd idzie; tak jest z każdym, kto jest zrodzony z Ducha*. **gr.: pneuma - duch, wiatr* Dz 2,2; 1Kor 2,11

9. Nikodem w odpowiedzi, zapytał* Go: Jak to się może stać? **dosł.: powiedział, rzekł, mówił*

10. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Ty jesteś nauczycielem Izraela, a tego nie wiesz*?
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
11. Zaprawdę, zaprawdę mówię ci, że co wiemy*, to mówimy, i co widzieliśmy, *o tym* świadczymy, a naszego świadectwa nie przyjmujecie. Mt 11,27; J 7,16; 8,38; 12,49
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać*
12. Jeśli nie wierzycie, gdy wam powiedziałem o *sprawach* ziemskich, to jak uwierzycie, jeśli mówiłbym wam o *sprawach* niebiańskich? 1Tm 3,16; 1J 5,7; Łk 22,67; Flp 3,19
13. I nikt nie wstępuje do nieba, tylko Ten, który zstąpił z nieba, Syn Człowieczy, który jest w niebie. J 6,33.38.51.62; 16,28; 1J 5,7
14. I jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak* *właśnie* musi** zostać wywyższony Syn Człowieczy, **por. w. 16*; **jest konieczne* Lb 21,4
15. Aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął*, ale miał życie wieczne. J 4,14; Dz 2,21; 13,26
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
16. W ten *właśnie* sposób* Bóg umiłował** świat, że dał swojego jednorodzonego Syna, aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął, ale miał życie wieczne. **gr.: houto - por. Mt 24,37** 1J 4,11
***gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować*
17. Bo nie posłał* Bóg swojego Syna na świat, aby sądził świat, lecz by świat został przez Niego zbawiony. Łk 19,10; Mt 1,21; Rz 1,16
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
18. Wierzący w Niego, nie podlega* osądzeniu; ale kto nie wierzy, już jest osądzony, dlatego że nie wierzy w imię jednorodzonego** Syna Bożego. **lub: nie jest sądzony; **tj. jedynaka*
19. To natomiast jest sąd*, że światłość przyszła na świat, a ludzie bardziej umiłowali ciemność niż światłość; bo ich czyny były złe**. **gr.: krisis - sąd, rozprawa,* Iz 30,9; J 5,44; 8,44; 10,26
*opinia, rozdzielenie, podział; **gr.: poneros - por. Mt 12,45**
20. Każdy bowiem, kto podle czyni, nienawidzi światłości i nie przychodzi do światłości, aby czyny jego nie zostały obnażone*.
**gr.: elencho - wykazać winę, zawstydzić, napomnieć* Ps 50,17
21. Lecz kto czyni prawdę, przychodzi do światłości, aby czyny jego zostały ujawnione*, że są dokonane w Bogu. 1Kor 15,10; Ga 2,20
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
22. Potem przyszedł Jezus i Jego uczniowie* do ziemi judzkiej; i tam przebywał z nimi i chrzcił. **gr.: mathetes - uczeń, słuchacz, zwolennik*
23. A chrzcił* i Jan w Ainon, blisko Salim**, bo było tam wiele wody, i *ludzie* przychodzili i byli chrzczeni. 1Sm 9,4; Dz 8,36-38; Rz 3,18
**gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie w celu farbowania - stąd: przesiąknąć; **mss Byz - Salem*
24. Bo Jan jeszcze nie był wtrącony do więzienia*. **gr.: fylake - straż, warta, więzienie* Mt 14,3
25. Powstał więc spór* między** uczniami Jana a Żydami*** o oczyszczenie. Lb 19,7
**gr.: dzetesis - debata, kwestia sporna, szukanie, wypytywanie **dosł.: od - jako inicjatorów; ***mss Byz - Judejczykiem (Żydem)*
26. I przyszli do Jana, i powiedzieli do niego: Rabbi*! Ten, który był z tobą za Jordanem, o którym ty zaświadczyłeś, Ten oto** chrzci, i wszyscy przychodzą do Niego.
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu; **lub: zobacz*
27. Jan w odpowiedzi, rzekł: Nie może człowiek nic wziąć, jeśli nie byłoby mu to dane* z nieba. Rz 12,6; 1Kor 3,6; Hbr 5,4; Jk 1,17; Jr 17,6
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*
28. Wy sami mi poświadczacie, że powiedziałem: Ja nie jestem Mesjaszem*, ale jestem posłany przed Nim. **lub: Chrystusem*
29. Ten, kto ma oblubienicę, jest oblubieńcem; a przyjaciel oblubieńca, ten, który stoi i go słucha, raduje* się niezmiernie* z powodu głosu oblubieńca. Dlatego też ta moja radość jest pełna**. Ps 45,15; Pnp 5,1; Mt 9,15
hebraizm - dosł.: raduje się radością; **gr.: pleroo - Ef 4,10
30. On musi wzrastać, ja natomiast stawać się mniejszym. Iz 9,7
31. Ten, który przychodzi z góry*, jest ponad wszystkimi. Kto z ziemi, jest ziemski i po ziemsku mówi; kto z nieba przychodzi, jest ponad wszystkimi. **gr.: anothen - z wysoka - por. J 3,3**
32. A co widział i słyszał, o tym świadczy, a świadectwa* Jego nikt nie przyjmuje.
**gr.: martyria - świadectwo, zeznanie przed sędzią* J 15,15
33. Ten, *kto* przyjął Jego świadectwo, przypieczętował* *tym samym*, że Bóg jest prawdomówny**. Iz 55,4.11; 1J 5,10
**lub: potwierdzić, uwiarygodnić, rozwiać wszelką wątpliwość **gr.: alethes - prawdziwy, miłujący prawdę, zgodny z prawdą*
34. Ten bowiem, którego Bóg posłał, mówi Słowa Boże; gdyż Bóg daje Ducha bez miary*.
**lub: nie wymierzając, nie pod miarą, bez ograniczeń* J 7,16
35. Ojciec miłuje Syna i wszystko powierzył* w Jego ręce. **lub: dał, podarował, przekazał*
36. Wierzący* w Syna, ma życie wieczne; a kto jest nieposłuszny** Synowi, nie zobaczy życia, lecz gniew Boży pozostaje*** na nim.
**czas teraź. str. czynna* J 3,15; 5,24; Ga 3,10; 1Tes 1,10
***lub: nie okazuje posłuszeństwa; ***trwa nad nim*

4 A gdy Pan dowiedział* się, że faryzeusze usłyszeli, że Jezus więcej *ludzi* czyni uczniami i chrzci niż Jan, **lub: poznał* Łk 1,76; 1Kor 2,8
2. Chociaż sam Jezus nie chrzcił, ale Jego uczniowie; J 3,22; Dz 10,48; 1Kor 1,17
3. Opuścił Judeę i odszedł ponownie do Galilei. Łk 2,49; Mt 10,23; Mk 3,7
4. A musiał przechodzić przez Samarię.
5. Przyszedł więc do miasta Samarii o nazwie Sychar*, blisko pola, które dał Jakub Józefowi, swojemu synowi. Rdz 33,19; Joz 24,32
**Sychar leżało koło Sychem - 1,5 km od studni Jakuba*
6. A była tam studnia Jakuba. Jezus więc, będąc strudzony* podróżą, usiadł tak przy studni**; a było około szóstej*** godziny.
**gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*
***lub: studnia zasilana przez źródło; ***tj. 12-tej obecnego czasu*
7. Z Samarii* przyszła kobieta zaczerpnąć wodę. Jezus powiedział jej: Daj mi pić!
**kraina między Judeą a Galileą zamieszkała przez ludność deportowaną przez Asyryjczyków z Babilonii i Medii - 2Krl 17,24*
8. Uczniowie Jego bowiem odeszli do miasta, aby kupić żywności. J 6,5; Łk 9,13
9. Kobieta z Samarii* powiedziała więc do Niego: Jak Ty, będąc Żydem, prosisz mnie kobietę, Samarytankę, *bym dała Ci* pić? Bo Żydzi nie utrzymują** stosunków** z Samarytanami. **dosł.: kobieta Samarytanka* Dz 10,28; J 6,35; 7,37
***gr.: synchraomai - przystawać z kimś, używać wspólnie*
10. Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Gdybyś znała dar Boga i kim jest Ten, który mówi do ciebie: Daj mi pić, to byś Go prosiła, a dałby ci wody żywej*. Dz 8,20; Łk 18,13
**tj. woda bieżąca, źródlana, wartko płynąca, krystalicznie czysta*
11. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Nie masz nawet czerpaka*, a studnia jest głęboka, skąd więc masz tę wodę żywą?
**gr.: antiema - coś do czerpania - wiadro, akt czerpania wody*
12. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Jakuba, który dał nam tę studnię i sam z niej pił, i jego synowie, i jego trzody?
13. Jezus w odpowiedzi, rzekł* jej: Każdy, kto pije tę wodę, ponownie będzie pragnął**;
idiom - por. Łk 14,3 J 6,27; Łk 16,24; Iz 65,13
***gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*
14. Lecz kto będzie pił wodę, którą ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki*; ale woda, którą mu dam, stanie się w nim źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu**.
**dosł.: na wiek; **lub: w życie wieczne - l. poj.* Mt 19,16; Rz 6,23
15. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Daj mi tej wody, abym nie pragnęła i nie przychodziła tutaj czerpać. J 4,49
16. Jezus powiedział jej: Idź, zawołaj swojego męża, i przyjdź tutaj.
17. Kobieta w odpowiedzi, rzekła*: Nie mam męża. Jezus powiedział jej: Dobrze powiedziałaś: Nie mam męża. **por. Łk 14,3**
18. Albowiem miałaś pięciu mężów, a ten, którego teraz masz, nie jest twoim mężem. Powiedziałaś prawdę. Mk 10,12; Rz 7,3
19. Kobieta powiedziała Mu: Panie! Widzę, że jesteś prorokiem*. **gr.: profetes - por. Mt 2,17**
20. Ojcowie nasi oddawali cześć* na tej górze**, a wy mówicie, że w Jerozolimie jest miejsce, gdzie trzeba oddawać cześć.
**lub: paść na kolana jako wyraz szacunku* Sdz 9,7; 1Krl 9,3
***tj. Góra Gerazim ze świątynią zbudowaną przez Samarytan*
21. Jezus powiedział jej: Kobieto! Wierz mi, że przychodzi godzina, kiedy ani na tej górze, ani w Jerozolimie nie będziecie oddawali czci* Ojcu. **gr.: proskyneo - por. J 9,38**
22. Wy czcicie *to,* czego nie znacie; my czcimy to, co znamy; bo zbawienie jest od* Żydów. **lub: z Żydów* Łk 24,47; Dz 4,12; 2Tes 2,13
23. Ale nadchodzi godzina, i teraz *już* jest, kiedy prawdziwi czciciele będą cześć oddawać Ojcu w duchu i w prawdzie. Bo i Ojciec szuka takich, którzy *tak Go* czczą*.
gr.: proskyneo - por. J 9,38 Joz 24,14; Ps 51,6; Rz 8,26
24. Bóg jest duchem, a ci, którzy Go czczą, winni* Go czcić w duchu i w prawdzie.
**lub: jest konieczne, trzeba* J 6,63; 7,39; 14,17; 2Kor 3,17
25. Kobieta powiedziała do Niego: Wiem, że nadchodzi Mesjasz, nazywany Chrystusem; Ten, gdy przyjdzie, wszystko nam oznajmi*.
**gr.: anangello - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację*
26. Jezus powiedział jej: Ja jestem *Nim,* ten *który* z tobą rozmawia*. **dosł.: mówiący ci*
27. Wtedy* przyszli Jego uczniowie i dziwili się, że rozmawiał z kobietą, jednak nikt nie powiedział: O co pytasz**? lub: Dlaczego z nią rozmawiasz? **dosł.: a na to; **lub: o co prosisz, żądasz*
28. Zostawiła więc kobieta swój dzban i poszła do miasta, i powiedziała ludziom:
29. Chodźcie, zobaczcie człowieka, który powiedział mi wszystko, cokolwiek* uczyniłam, czy to nie jest Mesjasz? **lub: jak wiele*
30. Wyszli więc z miasta i przyszli do Niego.
31. A w tym czasie* prosili Go uczniowie, mówiąc: Rabbi! Jedz. **lub: pomiędzy, w trakcie*

32. A On powiedział im: Ja mam pokarm do jedzenia, którego wy nie znacie.
33. Mówili więc uczniowie do siebie nawzajem: Czy ktoś przyniósł Mu jeść?
34. Jezus powiedział im: Moim pokarmem jest czynić* wolę Tego, który mnie posłał i wypełnić** Jego dzieło. Ps 40,8; J 17,4; 2Tm 4,7
**dosł.: bym czynił; **bym wypełnił lub doprowadził do celu*
35. Czy nie wy mówicie: Jeszcze cztery miesiące, a nadejdzie żniwo? Otóż, mówię wam, podnieście swoje oczy i przypatrzcie się polom, że już są białe, *gotowe* do żniwa.
36. A żniwiarz, odbiera zapłatę i zbiera plon do* życia wiecznego, aby i ten, który sieje, radował się razem *z tym, który* żnie.
**lub: ku, na* Prz 11,30; Rz 1,13; 1Tes 2,19
37. Albowiem prawdziwe jest to słowo, że kto inny sieje, a kto inny żnie. Ga 6,7; 1Kor 3,5
38. Ja was posłałem żąć to, nad czym wy się nie trudziliście*; inni się trudzili, a wy korzystacie** z ich trudu. Dz 2,41; 6,7; 1Tes 5,12
**gr.: kopiao - być znużonym, prac. do znużenia; **dosł.: weszliście*
39. A wielu Samarytan z tego miasta uwierzyło w Niego dzięki słowu kobiety, która świadczyła: Powiedział mi wszystko, cokolwiek* uczyniłam. **lub: jak wiele*
40. Gdy więc przyszli do Niego Samarytanie, prosili* Go, aby u nich pozostał; i pozostał tam dwa dni. **gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać*
41. I wielu więcej z nich uwierzyło dzięki Jego słowu; J 2,23; 8,30; 10,42; 12,42; Dz 9,42
42. Lecz także tej kobiecie mówili: Już nie dzięki twojemu opowiadaniu* wierzymy; sami bowiem słyszeliśmy i wiemy, że Ten jest prawdziwie Zbawicielem świata – Mesjasz**.
**gr.: lalia - mowa, opowiadanie, opowieść, dialekt, gwara*
***lub: Chrystus, Pomazaniec* Iz 43,3; Łk 1,47; Dz 13,23; Tt 1,4
43. A po dwóch dniach wyszedł stamtąd i odszedł do Galilei. Mt 4,12; Łk 4,14
44. Bowiem sam Jezus zaświadczył, że prorok we własnej ojczyźnie nie ma poważania*. **lub: szacunku* Mt 13,57; Mk 6,4; Łk 4,24
45. Gdy więc przyszedł do Galilei, przyjęli Go Galilejczycy, widząc wszystko, co czynił w *czasie* święta w Jerozolimie; i oni bowiem przybyli na święto. J 2,23; Mt 4,23; Łk 8,40
46. Przyszedł więc Jezus ponownie do Kany Galilejskiej, gdzie uczynił z wody wino. A był w Kafarnaum pewien dworzanin królewski, którego syn chorował*. **być bez siły, słabym* J 2,1
47. Ten, gdy usłyszał, że Jezus przybywa z Judei do Galilei, poszedł do Niego i prosił Go, aby zszedł* i uzdrowił** jego syna; bo bliski był śmierci. Mk 2,1-3; J 11,21; Łk 7,6
tj. zejść z miejsca wyżej położonego - por. J 2,12
***gr.: iaomai - uzdrawiać, leczyć, czynić zdrowym, wyzwolonym*
48. I Jezus powiedział do niego: Jeśli nie ujrzycie znaków i cudów – nie uwierzycie. J 12,37; 20,29; Łk 16,31; 1Kor 1,22
49. Dworzanin królewski* powiedział do Niego: Panie! Zejdź, zanim umrze moje dzieciątko**. **gr.: basilikos - należący do króla, urzędnik królewski*
***gr.: paidion - małe dziecko, dzieciątko, chłopczyk, dziewczynka*
50. Jezus powiedział mu: Idź, syn twój żyje. I uwierzył ów człowiek słowu, które mu powiedział Jezus, i poszedł. Mt 8,13; Łk 17,14
51. A gdy już schodził, spotkali go jego słudzy i oznajmili, mówiąc: Chłopiec twój żyje.
52. Wtedy zapytał ich o godzinę, w której poczuł się lepiej, i powiedzieli mu: Wczoraj o godzinie siódmej opuściła go gorączka.
53. Poznał więc ojciec, że *było to* o tej godzinie, o której mu Jezus powiedział: Syn twój żyje. I uwierzył on i cały jego dom.
54. To kolejny, drugi *cudowny* znak*, który Jezus uczynił, gdy przyszedł z ziemi judzkiej do Galilei. Mt 4,12; J 2,1; 7,1; Obj 16,14
**gr.: semeion - znak tj. niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń*

5 Po tych *dniach* było święto żydowskie*; i wstąpił Jezus do Jerozolimy. Kpł 23,2; Pwt 16,16
**być może chodzi o Pięćdziesiątnicę*
2. A jest w Jerozolimie przy Owczej *bramie* sadzawka, zwana po hebrajsku Betezda*, mająca pięć portyków**. Ne 3,1; 12,39
aram.: Bethesda - dom miłosierdzia, dom źródeł; **por. Dz 3,11
3. W nich leżała wielka rzesza chorych, ślepych, chromych i sparaliżowanych*, którzy oczekiwali *na* poruszenie wody.
**dosł.: uschłych - części ciała skurczone, zmarniałe, zwiędłe*
4. Albowiem anioł *o pewnym* czasie zstępował do sadzawki i poruszał wodę; pierwszy więc, kto wstąpił po poruszeniu wody, stawał się zdrowy, jakąkolwiek chorobą był złożony. Mt 22,30; Łk 1,19; 6,22; Hbr 1,4.13-14; 2,5; 12,22
5. A był tam pewien człowiek, chorujący od trzydziestu ośmiu lat. Mk 9,2; Łk 8,43
6. I gdy Jezus ujrzał go leżącego, i poznał, że już przez długi czas czeka*, powiedział do niego: Czy chcesz stać się zdrowy?
**lub: jest w tym stanie* J 21,17; Hbr 4,13

7. Chory odpowiedział Mu: Panie! Nie ma człowieka, który wrzuciłby mnie do sadzawki, gdy woda zostanie poruszona; a gdy ja idę, inny przede mną wstępuje.
8. Jezus powiedział mu: Wstań, weź swoje posłanie i chodź. Mt 9,6; Łk 5,24; Dz 9,34
9. I natychmiast stał się zdrowy ten człowiek, i wziął swoje posłanie, i chodził. A tego dnia był sabat, Mk 1,31; 5,29; 10,52
10. Więc mówili Żydzi do uzdrowionego: Jest sabat, nie wolno ci nosić* posłania.
**lub: podnieść, unieść, wziąć* Jr 17,21; Mt 12,2
11. Odpowiedział im: Ten, który uczynił mnie zdrowym, powiedział mi: Weź swoje posłanie* i chodź. **gr.: krabbatos - proste, jednoosobowe łóżko, mata*
12. I pytali go: Kim jest człowiek, który ci powiedział: Weź swoje posłanie i chodź?
13. A ten, który został uzdrowiony, nie wiedział, kto to jest; gdyż Jezus oddalił się od tłumu będącego na tym miejscu. Łk 4,30
14. Po tym znalazł go Jezus w świątyni i powiedział do niego: Oto stałeś się zdrowy; już więcej nie grzesz*, aby nie stało ci się coś gorszego**. J 8,11; 1J 2,1; Kpł 26,23; Mt 12,45
**gr.: hamartano - być pozbawionym czegoś, utracić, chybić celu*
***gr.: cheiron - gorszy, ostrzejszy, ostrzejszy od czegoś*
15. Odszedł ów człowiek i oznajmił* Żydom, że to był Jezus, który uczynił go zdrowym.
**gr.: anangello - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację*
16. I dlatego Żydzi prześladowali* Jezusa, i dążyli *do tego,* aby Go zabić, bo to uczynił w sabat. J 5,18; 7,19; Mk 3,6; Łk 6,11; Ps 2,2
**gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować, nastawać*
17. A Jezus im odpowiedział: Ojciec mój aż dotąd działa, i ja działam.
18. Dlatego tym bardziej Żydzi dążyli do *tego,* aby Go zabić, bo nie tylko rozluźniał *rygor* sabatu, ale i powiedział, że Bóg jest Jego Ojcem, i czynił siebie równym* Bogu.
**gr.: isos - równy (pod względem ilości i jakości), ten sam, jednakowy, zgodny, *lub: i tym samym czynił ...* J 10,30
19. W odpowiedzi więc, Jezus rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie może Syn sam od siebie nic uczynić, tylko to, co widzi, że czyni Ojciec; cokolwiek bowiem On czyni, to i Syn czyni to samo*. **lub: jednakowo*
20. Bo Ojciec miłuje* Syna i ukazuje** Mu wszystko, co sam czyni; i pokaże Mu większe dzieła niż te, abyście *je* podziwiali.
**gr.: fileo - okazywać czułość, kochać* J 3,35; Mt 3,17
***gr.: deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód czegoś*
21. Bo tak, jak Ojciec wzbudza umarłych i przywraca* życie*, tak i Syn, przywraca życie *tym,* którym chce. 1Krl 17,21; Rz 4,17; 8,11
**gr.: dzoopoieo - powołać do życia, uczynić, zrodzić żywym*
22. Bo Ojciec w ogóle nikogo nie sądzi, lecz wszelki sąd przekazał* Synowi, Dz 10,42; 17,31;
**lub: oddał, upoważnił* Rz 2,16; 2Tm 4,1
23. Aby wszyscy czcili* Syna, tak jak czczą Ojca. Kto nie czci Syna, nie czci Ojca, który Go posłał. **lub: poważać, okazywać głęboki szacunek*
24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: *Kto* słucha mojego słowa i wierzy Temu, który mnie posłał, ma życie wieczne i nie idzie na sąd, ale przeszedł* ze śmierci do życia.
**gr.: matabaino - przejść z jednego miejsca do drugiego, usunąć* J 3,16; 4,14; 6,47; Mt 7,14; Rz 8,1-30
25. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Przyjdzie godzina, i teraz już jest, gdy umarli usłyszą głos Syna Bożego, i ci, którzy usłyszą*, będą żyć. **dosł.: usłyszeli - cz. przesz. dok.* Łk 9,60; 15,24
26. Bo jak* Ojciec ma życie sam w sobie, tak i dał Synowi, aby miał życie sam w sobie.
**dosł.: tak jak, jako* J 1,4; 14,6
27. I dał Mu władzę i *prawo* sprawowania* sądu, ponieważ jest Synem Człowieczym.
**lub: czynić, wykonać, wypełnić* Ps 2,6; Dz 17,31
28. Nie dziwcie się temu, bo nadchodzi godzina, w której wszyscy, którzy są w grobach*, usłyszą Jego głos; **lub: grobowcach*
29. I wyjdą ci, którzy dobrze czynili, *by* powstać do życia; a ci, którzy źle czynili, *by* powstać *na* sąd. J 11,24; Hi 19,25; Łk 14,14
30. Ja nie mogę sam od siebie nic czynić. Tak, jak słyszę, *tak* sądzę, a mój sąd jest sprawiedliwy*; bo nie szukam woli** mojej, ale woli Tego, który mnie posłał. Mt 26,39; J 8,28
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy, to co słuszne, cnotliwe*
***gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, postanowienie*
31. Jeśli ja sam o sobie świadczę, moje świadectwo nie jest prawdziwe. J 10,37
32. Jest *ktoś* inny, który świadczy o mnie, i wiem, że świadectwo, które o mnie wydaje, jest prawdziwe. Mt 3,17; Łk 3,22; J 5,37; 1J 5,6
33. Wy posłaliście do Jana, a *on* zaświadczył* *o* prawdzie. **gr.: martyreo - por. Dz 6,3**
34. Ja natomiast nie przyjmuję świadectwa od człowieka, ale to mówię, abyście wy zostali zbawieni. Rz 1,16
35. On to był lampą, która płonie i świeci, a wy chcieliście do *pewnego* czasu* radować się w jego świetle. **lub: chwili* J 6,66; Mt 5,16; 11,11

36. A ja mam świadectwo większe niż Jana; gdyż dzieła, które mi dał Ojciec, bym je wykonał, te dzieła, które *właśnie* czynię, świadczą o mnie, że *to* Ojciec mnie wysyła.
37. A Ten, który mnie posłał, Ojciec, sam świadczył o mnie. Ani głosu Jego nigdy nie słyszeliście, ani postaci* Jego nie widzieliście, **gr.:eidos - wygląd zewnętrzny, postać, forma, sylwetka, kształt, rodzaj* Pwt 4,12; J 1,18; 14,9; 1J 4,12
38. I nie macie Jego Słowa w was mieszkającego*; stąd *też* nie wierzycie Temu, którego On posłał. **lub: trwać, przebywać, pozostawać*
39. Badacie* Pisma, bo wydaje się wam, że macie w nich życie wieczne; a one składają świadectwo o mnie. **lub: zgłębiacie*
40. I nie chcecie przyjść do mnie, abyście mieli życie. J 12,47; Rz 6,23; Obj 22,7
41. Nie przyjmuję chwały* od ludzi, **gr.: doksa - por. J 11,4** 1P 2,21; J 7,18; 1Tes 2,6
42. Ale wiem* *o* was, że nie macie miłości Bożej w sobie. **lub: poznałem was*
43. Ja przyszedłem w imieniu mojego Ojca, a nie przyjmujecie mnie; jeśli *ktoś* inny przyszedłby we własnym imieniu, tego przyjmiecie. Dn 7,8; Mt 24,5; 2Tes 2,3
44. Jak możecie wierzyć wy, *którzy* chwałę jedni od drugich przyjmujecie, a chwały samego Boga nie szukacie? Łk 16,15; Hbr 3,12
45. Niech nie wydaje się wam, że ja was będę oskarżał przed Ojcem; oskarża* was Mojżesz, w którym wy pokładacie nadzieję. **gr.: kategoreo - oskarżać przed sędzią, wysunąć oskarżenie*
46. Jeśli bowiem uwierzyliście* Mojżeszowi, uwierzyliście* i mnie, gdyż on napisał o mnie. **tryb orzek. czas przeszły niedok. strona czynna* Pwt 18,15
47. Jeśli jednak pismom jego nie wierzycie, jak uwierzycie moim słowom? J 1,45; Dz 26,22

6 Potem oddalił się Jezus na drugi brzeg Morza Galilejskiego, *czyli* Tyberiadzkiego.
2. A podążał za Nim wielki tłum, bo widzieli Jego *cudowne* znaki*, które czynił na chorych. **lub: cuda - por. J 4,54**
3. I Jezus wszedł na górę, i siedział tam ze swoimi uczniami; Mt 14,23; Łk 6,12; J 6,15
4. A była blisko Pascha, święto żydowskie. Wj 12,6; Pwt 16,1; J 2,13; 11,55
5. Wtedy Jezus podniósł oczy i ujrzał, że wielki tłum idzie do Niego, i powiedział do Filipa: Gdzie kupimy chleba, aby oni mogli się najeść? Mt 14,14; Mk 6,34; Łk 9,12
6. A mówił to, aby go poddać próbie*; bo sam wiedział, co miał czynić. **por. Mt 16,1**
7. Filip odpowiedział Mu: Chleba za dwieście denarów* nie wystarczy dla nich, aby każdy z nich otrzymał choć trochę. Mt 18,28
**1 denar - stawka dzienna pracy robotnika rolnego*
8. Jeden z Jego uczniów, Andrzej, brat Szymona Piotra, powiedział do Niego:
9. Jest tu jeden chłopczyk*, który ma pięć chlebów jęczmiennych i dwie ryby; ale cóż to jest na tak wielu? **gr.: paidarion - chłopczyk, chłopiec*
10. A Jezus powiedział: Każcie*, by ludzie spoczęli. A było w tym miejscu dużo trawy, i spoczęli mężczyźni w liczbie około pięciu tysięcy. **gr.: poieo - uczynić coś, zrobić, skłonić kogoś do*
11. Wziął więc Jezus chleby, podziękował* i rozdał uczniom, a uczniowie siedzącym; podobnie *uczynił* i z rybami, ile *tylko* chcieli. **gr.: eucharisteo - por. Mt 26,27** Łk 24,30; Rz 14,6; 1Tm 4,4
12. A gdy byli nasyceni, powiedział swoim uczniom: Zbierzcie pozostałe kawałki, aby nic nie przepadło*. **lub: zostało stracone, zniszczyło się*
13. Zebrali więc i napełnili dwanaście koszy kawałków z tych pięciu jęczmiennych chlebów, które pozostały* *po* jedzących. **lub: pozostawać ponad miarę, obfitować, być zaopatrzonym*
14. Gdy więc ludzie ujrzeli *cudowny* znak, który uczynił Jezus, mówili: Ten prawdziwie jest prorokiem, *który* przychodzi na świat.
15. Gdy więc Jezus poznał, że zamierzają przyjść i Go porwać, aby uczynić Go królem, sam jeden oddalił się ponownie na górę.
16. A gdy nastał wieczór, zeszli Jego uczniowie nad morze. Mk 6,47
17. I gdy wstąpili do łodzi, wyruszyli na drugą stronę morza do Kafarnaum. I nastała ciemność, a Jezus *jeszcze* nie przybył do nich.
18. Morze natomiast burzyło się, *bo* wiał silny wiatr. Ps 135,7; Mt 8,24
19. Gdy więc przepłynęli około dwadzieścia pięć albo trzydzieści stadiów*, ujrzeli Jezusa idącego po morzu i zbliżającego** się do łodzi; i zlękli się***. Mk 6,47; Mt 14,25; Łk 24,36
**1 stadion to ok. 185 m - to środek jeziora; **dosł.: będącego blisko ***gr.: fobeo - lękać, bać, przerazić, respektować, uciec*
20. A On im powiedział: Ja jestem, nie bójcie się. Wj 3,14; Iz 43,1-2; J 6,35
21. I chcieli Go wziąć do łodzi, a łódź od razu znalazła* się przy lądzie, do którego zmierzali. **gr.: ginomai - być, stać się, zrodzić, zaistnieć, dziać się*

22. Nazajutrz tłum, stojący na drugim brzegu morza, zauważył, że tam nie było innej łódki*, tylko ta jedna, do której wstąpili Jego uczniowie, i że Jezus nie wstąpił do łodzi razem ze swoimi uczniami, ale uczniowie Jego odeszli sami;
**gr.: ploiarion - łódeczka*

23. A przypłynęły i inne łodzie z Tyberiady*, blisko miejsca, gdzie jedli chleb, nad którym Pan uczynił dziękczynienie.
**gr. miasto założ. na daw. cmentarzu ku czci cesarza Tyberiusza*

24. Gdy więc lud zobaczył, że nie ma tam Jezusa, ani Jego uczniów, i oni wstąpili do łódek i przybyli* do Kafarnaum, szukając Jezusa.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się*

25. I gdy znaleźli Go na drugim brzegu morza, powiedzieli do Niego: Rabbi*! Kiedy tu się zjawiłeś?
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*

26. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Szukacie mnie nie dlatego, że widzieliście *cudowne* znaki*, ale że jedliście chleb i zostaliście nasyceni**.
por. J 4,54
Ez 33,31; Dz 8,18; Rz 16,18; Flp 2,21
***gr.: chortadzo - sycić bądź zaspokajać pragnienia, karmić*

27. Zabiegajcie* nie o pokarm, który ginie, ale o pokarm, który trwa ku życiu wiecznemu, który wam da Syn Człowieczy; *na* Nim** bowiem Bóg Ojciec położył pieczęć**.
**gr.: ergadzomai - trudzić się, pracować, handlować*
***dosł.: tego opieczętował*
Łk 10,40; J 4,13; 1Kor 7,29

28. Powiedzieli więc do Niego: Co mamy czynić, by trudzić* się dziełami Boga?
por. w. 27

29. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: To jest dzieło* Boga, abyście wierzyli w Tego, którego On posłał.
Dz 16,30; Hbr 11,6; 1J 3,23
**gr.: ergon - czyn, akt twórczy, dzieło, przedsięwzięcie, praca*

30. W związku z tym, powiedzieli do Niego: Jaki więc *cudowny* znak uczynisz*, byśmy widzieli i wierzyli Tobie? Co zrobisz?
**dosł.: czynisz*

31. Ojcowie nasi jedli mannę* na pustyni, jak jest napisane: Dał im chleb z nieba, aby jedli.
Ne 9,15; Ps 78,24; 105,40; 1Kor 10,3
**etymologia hebr.: manna - „co to jest" - por. Wj 16,15*

32. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Nie Mojżesz dał wam chleb z nieba, ale Ojciec mój daje wam prawdziwy chleb z nieba.
Wj 16,4-8; J 1,9; 15,1; 1J 5,20

33. Bo chlebem Bożym jest Ten, który zstępuje z nieba i daje życie światu.
J 3,13

34. Powiedzieli więc do Niego: Panie! Daj nam zawsze tego chleba.

35. I Jezus powiedział im: Ja jestem chlebem życia; kto do mnie przychodzi, nigdy nie zazna głodu, a wierzący we mnie, nigdy nie zazna pragnienia.
J 5,40; Iz 55,1; Obj 7,16

36. Lecz powiedziałem wam, że *już* widzieliście mnie, i nie wierzycie.
J 10,26; 12,37

37. Wszystko, co mi daje Ojciec, przyjdzie do mnie; *a tego który* przychodzi do mnie, nie wyrzucę precz*;
J 6,39.45; 17,2;
**dosł.: na zewnątrz*
Hbr 7,25; Obj 22,17

38. Bo zstąpiłem z nieba, nie żebym czynił swoją wolę, ale wolę Tego, który mnie posłał.

39. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, Ojca, abym z *tego* wszystkiego, co mi dał, nic nie stracił, lecz wzbudził to w dniu ostatecznym.
J 4,34; Ps 40,7; Mt 20,28; Flp 2,8

40. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, aby każdy, kto widzi Syna i wierzy* w Niego, miał życie wieczne; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym.
Hi 19,25-27; 1Kor 15,52; Rz 6,23
**dosł.: jest wierzący - czas teraźniejszy strona czynna*

41. Szemrali* więc Żydzi przeciw Niemu, bo powiedział: Ja jestem chlebem, który zstąpił z nieba.
lub: naradzać się potajemnie, narzekać - por. w. 43

42. I mówili: Czy to nie jest Jezus, syn Józefa, którego ojca i matkę my znamy; jak więc mówi On *teraz:* Zstąpiłem z nieba?

43. Jezus więc w odpowiedzi, rzekł im: Nie szemrajcie* między sobą;
Łk 5,30
**gr.: gongydzo - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie*

44. Nikt nie może przyjść do mnie, jeśli go nie pociągnie* Ojciec mój, który mnie posłał; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym**.
**gr.: helkyo - ciągnąć, nakłaniać, prowadzić*
J 12,32; Jr 31,3
***gr.: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny*

45. W Prorokach jest napisane: I będą wszyscy wyuczeni* przez Boga. Każdy więc, kto słyszał od Ojca i przyjął pouczenie**, przychodzi do mnie.
Iz 54,13; Jr 31,33; Ef 4,21
**gr.: didaktos - być nauczanym, ktoś kto może być nauczany*
***gr.: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć*

46. Nie, żeby ktoś widział* Ojca, jak tylko Ten, który jest od Boga; Ten widział Ojca.
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*

47. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: *Kto* wierzy we mnie, ma życie wieczne.
Łk 10,22

48. Ja jestem chlebem życia.
J 6,35

49. Ojcowie wasi zjedli mannę na pustyni i pomarli*.
Wj 16,15.35; Lb 11,7; Pwt 8,16
**gr.: apothenesko - umrzeć, zginąć gwałtowną śmiercią, uschnąć*

50. *A* to jest chleb, *który* z nieba zstępuje, aby ktoś, *kto* z Niego spożył, nie umarł.

51. Ja jestem chlebem żywym*, który zstąpił z nieba; jeśli ktoś będzie jeść z tego chleba, żyć będzie na wieki**; a chleb, który ja dam, to moje ciało, które ja dam za życie świata.
**lub: żyjącym; **dosł.: na wiek* J 3,16; Mk 10,45; 2Kor 5,19

52. Sprzeczali się więc między sobą Żydzi, mówiąc: Jak On może dać nam do jedzenia *swoje* ciało*? **gr.: sarks - por. Kol 2,11***

53. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli nie spożyjecie* ciała Syna Człowieczego, i *nie* wypijecie* krwi Jego, nie macie** życia w sobie.
**tryb przypusz. czas przeszły dok. str. czynna - nie spożylibyście, **tu: czas teraź. tryb orzekający strona czynna*

54. Kto spożywa* moje ciało i pije moją krew, ma życie wieczne, a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym. **czas teraź. str. czynna* J 7,39

55. Gdyż moje ciało prawdziwie jest pokarmem, a moja krew prawdziwie jest napojem.

56. Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, we mnie mieszka*, a ja w nim. J 14,20; 15,4-5
**gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać, nie stawać się innym*

57. Jak mnie posłał Ojciec, który żyje*, i ja żyję przez Ojca, tak i ten, kto mnie spożywa, żyć będzie przeze mnie. **lub: żyjący*

58. To jest chleb, który z nieba zstąpił; nie tak, jak ojcowie wasi zjedli mannę i umarli; kto spożywa ten chleb, żyć będzie na wieki.

59. To powiedział w synagodze*, ucząc w Kafarnaum. **gr.: synagoge - złączenie razem, miejsce zebrań*

60. Wtedy wielu z Jego uczniów, po usłyszeniu tych *słów,* powiedziało: Twarde jest to słowo*, któż je może słuchać? **lub: mowa*

61. Ale Jezus, świadom* w swym** wnętrzu, że Jego uczniowie z tego powodu szemrzą, powiedział do nich: To was gorszy***? Mk 16,19
dosł.: wiedząc; **dosł.: w sobie; ***gr.: skandalidzo - Mt 13,21*

62. Co więc, gdy ujrzycie Syna Człowieczego wstępującego tam, gdzie był wcześniej?

63. Duch jest *tym, który* ożywia; ciało nic nie pomaga*; słowa, które ja wam mówię, są duchem i są życiem. Rz 8,2-10; J 1,13; 3,6; 8,15
**gr.: ofeleo - wspomagać, być przydatnym bądź korzystnym*

64. Ale są pośród was tacy, którzy nie wierzą. Jezus bowiem wiedział od początku, kim są *ci, co* nie wierzą, i kim jest ten, *co* Go wyda;

65. I mówił: Dlatego wam powiedziałem, że nikt nie może przyjść do mnie, jeśli nie jest mu to dane od mojego Ojca. J 6,37; Flp 1,29

66. Od tego czasu wielu Jego uczniów zawróciło i więcej z Nim nie chodziło.

67. Jezus powiedział wtedy do dwunastu: Czy i wy chcecie odejść?

68. I odpowiedział Mu Szymon Piotr: Panie! Do kogo pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego, Dz 4,12; 7,38; Ef 2,8

69. A my uwierzyliśmy i poznaliśmy, że Ty jesteś Mesjasz – Syn Boga żywego.

70. Jezus odpowiedział im: Czy nie ja wybrałem was dwunastu? A jeden z was jest diabłem*. **gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca* J 13,27

71. A to mówił o Judaszu, synu Szymona Iskarioty; bo ten miał zamiar Go wydać, będąc jednym z dwunastu. J 13,29; Dz 1,16

7 I potem chodził Jezus po Galilei; bo nie chciał chodzić po Judei, dlatego że Żydzi usiłowali* Go zabić. **lub: dążyli, szukali*

2. A było blisko święto żydowskie – Święto Namiotów*. Kpł 23,34; Pwt 16,13-16; Ne 8,14-18
**hebr.: Sukkot - święto rozbijania namiotów trwające 8 dni*

3. Powiedzieli więc do Niego Jego bracia: Odejdź stąd i idź do Judei, żeby i Twoi uczniowie zobaczyli dzieła, które Ty czynisz.

4. Nikt bowiem nie czyni nic w ukryciu, lecz sam stara się być publicznie znany*. Jeśli takie *rzeczy* czynisz, pokaż się światu.
**lub: działać otwarcie, śmiało, jawnie* Mt 6,1; Łk 6,45; J 18,20

5. Bo nawet Jego bracia nie wierzyli w Niego. Ps 69,8; Mk 3,31; Łk 8,19; J 1,11

6. Jezus więc powiedział im: Mój czas* jeszcze nie nadszedł; ale wasz czas zawsze jest odpowiedni**. Ps 102,13; Łk 9,51; J 2,4; 7,30; 8,20
**gr.: kairos - pora, czas, okres; **lub: gotowy, stosowny*

7. Świat nie może was nienawidzić, ale mnie nienawidzi, ponieważ ja świadczę o nim, że jego dzieła są złe*. **gr.: poneros - por. Mt 12,45**

8. Wy idźcie* na to święto, ja jeszcze nie idę* na to święto, gdyż mój czas jeszcze się nie wypełnił**. **dosł.: pójdźcie w górę - Jerozolima leży na górze*
***dosł.: nie jest wypełniony - gr.: pleroo - por. J 18,32**

9. A gdy to im powiedział, *sam* pozostał w Galilei. Mt 2,22; Mk 1,14; Łk 1,26

10. A gdy poszli bracia Jego, wtedy i On poszedł na święto, nie jawnie, ale jakby w ukryciu*. **gr.: kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie*

11. Żydzi tymczasem szukali Go w *czasie* święta i mówili: Gdzie On jest? J 6,24; 11,56

12. I wiele szeptano o Nim wśród tłumów. Jedni wprawdzie mówili, że jest dobry; inni natomiast mówili: Nie, bo zwodzi* tłum.
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić*

13. Nikt jednak otwarcie o Nim nie mówił, z* obawy** przed Żydami. J 3,2; 19,38; 20,19
**gr.: dia - z powodu, ze względu; **gr.: fobos - lęk, trwoga, bojaźń*
14. A gdy już minęła połowa święta, wstąpił Jezus do świątyni* i nauczał. Lb 29,17; Ml 3,1;
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Łk 19,47
15. I dziwili* się Żydzi, mówiąc: Skąd On zna Pisma, *skoro* się nie uczył? Mt 13,54;
**gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się* Mk 6,2; Łk 2,47
16. Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Nauka moja nie jest moja, ale Tego, który mnie posłał**. **w mss Byz: więc w odpowiedzi* Pwt 18,15-19;
***gr.: pempo - polecić zaniesienie czegoś, wysłać* J 8,28;12,49
17. A jeśli ktoś chce czynić Jego wolę, ten pozna*, czy ta nauka jest z Boga, czy ja sam od siebie mówię. **gr.: ginosko - por. J 1,10*****
18. *Kto sam* od siebie mówi, szuka własnej chwały; ale kto szuka chwały Tego, który go posłał, ten jest szczery* i nie ma w nim niesprawiedliwości**. J 8,50
**gr.: alethes - prawdziwy, rzeczywisty; **lub: bezprawia*
19. Czy nie Mojżesz dał wam Prawo? A nikt z was nie czyni* Prawa. Dlaczego usiłujecie** mnie zabić? Wj 24,2-4; Pwt 32,46; J 1,17; Dz 13,39
**lub: przestrzega; **gr.: dzeteo - szukać, usiłować, dążyć*
20. W odpowiedzi, tłum rzekł: Masz demona*; kto usiłuje Cię zabić?
**gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
21. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jednego dzieła* dokonałem i wszyscy się temu dziwicie! **gr.: ergon - czyn, akt twórczy, dzieło, praca*
22. Oto Mojżesz dał wam obrzezanie – chociaż nie było ono od Mojżesza, ale od ojców – i w sabat obrzezujecie* człowieka. Ga 3,17
**gr.: peritemno - nacinać dookoła, obcinać brzeg (napletka)*
23. Jeżeli człowiek przyjmuje obrzezanie w sabat, aby nie było naruszone* Prawo Mojżesza, *dlaczego* złościcie** się na mnie, że całego człowieka uczyniłem zdrowym w sabat? **lub: rozwiązane; **jesteście pełni żółci, gorzkości*
24. Nie sądźcie po pozorach*, ale sprawiedliwym sądem osądźcie. Pwt 1,16; J 8,15; 1Kor 4,5
**gr.: opsis - powierzchowność, wygląd, twarz, oblicze*
25. Mówili więc niektórzy z mieszkańców Jerozolimy: *Czy* to nie jest Ten, którego usiłują* zabić? **lub: szukają, dążą*
26. A oto On mówi otwarcie* i nic Mu nie mówią. Czyżby rzeczywiście przywódcy poznali, że Ten jest prawdziwie Mesjaszem**?
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga, otwartość, jawność; **lub: Chrystus, Pomazaniec* J 7,48; 12,42; Mt 22,16
27. Ale o Nim wiemy, skąd jest; natomiast gdy przyjdzie Mesjasz, nikt nie będzie wiedział, skąd jest. Mt 13,55; Dz 8,33
28. Jezus więc wołał w świątyni, nauczając i głosząc*: I mnie znacie**, i wiecie**, skąd jestem, a nie przyszedłem *posłany* przez samego siebie; lecz prawdziwy jest Ten, który mnie posłał, którego wy nie znacie**!
**dosł.: mówiąc; **gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, badać, znać*
29. A ja znam Go; ponieważ jestem od Niego i On mnie posłał*. Mk 9,37; Łk 9,48; J 5,36
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
30. Usiłowali* więc Go pojmać; lecz nikt nie podniósł** na Niego ręki, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina. **lub: dążyli, szukali; **dosł.: położył*
31. A wielu z ludzi uwierzyło w Niego i mówiło: Gdyby przyszedł Mesjasz*, czy uczyniłby więcej *cudownych*** znaków od tych, które Ten uczynił? **lub: Chrystus, Pomazaniec; **por. J 4,54**
32. A gdy usłyszeli faryzeusze, że tłum tak o Nim szemrze, posłali faryzeusze i arcykapłani podwładnych*, aby Go pojmać.
gr.: hyperetes - podwładny, sługa, niosący pomoc - 1Kor 4,1*
33. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas jestem z wami, a *potem* odchodzę do Tego, który mnie posłał*. J 12,35
**gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar, zanieść*
34. Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; a gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie. Iz 55,6; Oz 5,6; J 8,21
35. Powiedzieli więc Żydzi do siebie: Dokąd On zamierza iść, że my Go nie znajdziemy? Czy zamierza iść do greckiej diaspory* i nauczać Greków? Iz 11,12; Jk 1,1; 1P 1,1
**tj. do Żydów rozproszonych wśród Greków*
36. Co to za słowa, które wypowiedział: Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; i gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie?
37. A Jezus, w ostatnim wielkim dniu święta, stanął i *głośno* zawołał, głosząc*: Jeśli ktoś pragnie, niech przychodzi do mnie i pije!
**dosł. mówiąc* Kpł 23,36; Iz 41,17; Obj 22,17
38. *Kto* wierzy* we mnie, jak powiada Pismo, rzeki wody żywej** popłyną z jego wnętrza***.
**dosł.: wierzący - czas teraź. str. czynna* Pwt 18,5; Iz 12,3;
***por. J 4,10*; ***gr.: koilia - brzuch, wnętrze, łono* J 4,14
39. A to powiedział o Duchu*, którego mieli otrzymać wierzący w Niego; bo Duch Święty nie był** jeszcze *dany*, gdyż Jezus nie został jeszcze otoczony chwałą***. ***por. Dz 19,2*
**gr.: pneuma - duch, istota duchowa, wiatr* Łk 24,49; Dz 3,13
****gr.: doksadzo - wprowadzić do chwały, otoczyć chwałą, uwielbić , chwalić, wywyższać, czynić znakomitym*

40. Wtedy wielu spośród tłumu, słysząc to słowo, mówiło: On jest naprawdę tym Prorokiem*. **gr.: profetes - mówiący przed, w imieniu - Mt 2,17**
41. A inni mówili: To jest Mesjasz*. Natomiast *jeszcze* inni mówili: Czy z Galilei przyjdzie Mesjasz? **lub: Chrystus* Mt 16,16; J 1,46
42. Czy Pismo nie powiedziało, że z potomstwa* Dawida i z Betlejem, miasteczka, gdzie był Dawid, przyjdzie Mesjasz**? Ps 132,11; **dosł.: z nasienia; **lub: Chrystus, Pomazaniec* Iz 11,1; Mi 5,2
43. Stał się więc rozłam* między ludem z powodu Niego. **gr.: schisma - rozdarcie, rozdwojenie, niezgoda*
44. A niektórzy z nich chcieli Go pojmać; ale nikt nie podniósł* na Niego ręki.
**dosł.: nikt nie położył swoich rąk* Mt 21,46; Mk 12,12
45. Przyszli więc podwładni do arcykapłanów i do faryzeuszów, a oni im powiedzieli: Dlaczego nie przyprowadziliście Go *tutaj*?
46. Odpowiedzieli podwładni*: *Żaden* człowiek, nigdy tak nie przemawiał, jak Ten człowiek. **gr.: hyperetes - por. 1Kor 4,1*** Mt 7,29; Łk 4,22
47. I odpowiedzieli więc im faryzeusze: Czy i wy jesteście zwiedzeni*? **gr.: planao - por. Mt 18,12**
48. Czy uwierzył w Niego ktoś z przywódców* lub z faryzeuszów? **gr.: archon - por. J 16,11**
49. Tylko ten tłum, nieznający Prawa, jest przeklęty*. **gr.: epikataratos - ohydny, narażony na pomstę*
50. I powiedział do nich Nikodem, ten który przyszedł do Niego w nocy, a był jednym z nich: J 3,1; 7,48; 19,39
51. Czy nasze Prawo sądzi człowieka, jeżeli wcześniej nie usłyszy od niego *wyjaśnień* i nie pozna, co czyni? Pwt 1,17; Prz 18,13
52. W odpowiedzi, rzekli mu: Czy i ty jesteś z Galilei? Zbadaj* *to,* a zobaczysz**, że *żaden* prorok nie powstał z Galilei. 2Krl 14,25
**gr.: ereunao - dociekać, badać, przeszukiwać, **lub: i zobacz*
53. I poszedł każdy do swojego domu.

8 A Jezus poszedł na Górę Oliwną.
2. Wczesnym rankiem natomiast ponownie przyszedł do świątyni, a cały lud zszedł się do Niego; a gdy *On* usiadł*, nauczał ich.
zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 13,16
3. I przyprowadzili do Niego uczeni w Piśmie i faryzeusze kobietę schwytaną* na cudzołóstwie, i postawili ją na środku,
**dosł.: jest schwytana, przyłapana*
4. Mówiąc do Niego: Nauczycielu! Tę kobietę pojmano w chwili, gdy cudzołożyła;
5. A w Prawie Mojżesz nakazał nam takie kamienować; a Ty co mówisz? Kpł 20,10
6. A to mówili, aby wystawić Go na próbę*, aby mogli Go oskarżyć. A Jezus, schylił** się i pisał palcem po ziemi, nie zwracając na *nich* uwagi. **por. Jk 1,13*; **dosł.: schylił się w dół* Lb 14,22
7. A gdy *tak* nalegali pytając Go, wyprostował się i powiedział do nich: *Kto* z was *jest* bez grzechu, niech pierwszy rzuci w nią kamieniem. Pwt 17,6-7; Mt 7,1-5; Rz 3,23
8. I znowu schylił* się i pisał po ziemi. **w.6***
9. A oni, gdy to usłyszeli, będąc przekonani* przez sumienie, jeden po drugim wychodzili, poczynając od starszych aż do ostatnich, i został tylko sam Jezus i kobieta stojąca na środku. **gr.: elencho - napomnieć - por. J 8,46**
10. A Jezus wyprostował się, i nikogo nie widząc, tylko tę kobietę, powiedział jej: Kobieto! Gdzie są twoi oskarżyciele*? Nikt cię nie potępił? Iz 41,11
**gr.: kategoros - oskarżyciel, nazwa nadana przez rabinów diabłu*
11. A ona powiedziała: Nikt, Panie! A Jezus powiedział jej: I ja cię nie potępiam*; idź i więcej już nie grzesz. J 3,17; Łk 9,56; 1J 2,1
**gr.: katakrino - skazać, wydać sąd, potępić, ukazać niegodziwość*
12. Wtedy ponownie Jezus powiedział im, mówiąc: Ja jestem światłem świata; kto za mną idzie*, na pewno nie będzie chodził w ciemności, ale będzie miał światło życia.
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć,* Ps 49,19; Iz 9,2; J 1,9; 9,5;
iść z kimś lub za kimś, być posłusznym Mt 4,2; 2P 2,4
13. Powiedzieli więc do Niego faryzeusze: Ty *sam* o sobie świadczysz; świadectwo Twoje nie jest prawdziwe. J 5,31-47
14. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nawet jeśli ja świadczę sam o sobie, *to* moje świadectwo jest prawdziwe, gdyż wiem, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę; lecz wy nie wiecie, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę.
15. Wy sądzicie* według ciała, ja nikogo nie sądzę. 1Sm 16,7; Prz 4,18; Iz 49,6; J 7,24; 12,47
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić, wydać wyrok*
16. A nawet jeśli ja sądzę, sąd mój jest prawdziwy; gdyż nie jestem sam, ale *jestem* ja i Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 16,32
17. A w Prawie waszym jest napisane, że świadectwo dwóch ludzi jest prawdziwe.
Pwt 17,6; 19,15; Hbr 10,28; 1J 5,9
18. Ja jestem tym, który *sam* świadczy o sobie i świadczy o mnie Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 5,31; Hbr 2,4; 1J 5,7

19. Wtedy powiedzieli do Niego: Gdzie jest twój ojciec? Jezus odpowiedział: Ani mnie nie znacie*, ani mojego Ojca; gdybyście mnie poznali*, znalibyście* i mojego Ojca.
gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, znać - por. Mt 24,36
20. Te słowa wypowiedział Jezus w skarbcu, ucząc w świątyni; i nikt Go nie pojmał, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina.
21. Jezus powiedział im więc ponownie: Ja odchodzę i będziecie mnie szukać, i umrzecie w swoim grzechu; dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie. Ez 3,18-20
22. Mówili więc Żydzi: Czy sam siebie zabije*, że mówi: Dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie? **gr.: apokteino - zadać śmierć, niszczyć*
23. I powiedział do nich: Wy jesteście z niskości, ja z wysokości; wy jesteście z tego świata, ja nie jestem z tego świata*.
**gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu* J 1,3; 1J 2,15-16
24. Dlatego powiedziałem wam, że umrzecie w swoich grzechach; bo jeśli nie wierzycie, że ja jestem, umrzecie w swoich grzechach. 1Kor 15,17; Ef 2,1.5; J 3,36; Mk 16,16; 1J 5,10
25. Powiedzieli więc do Niego: Kim ty jesteś? I Jezus powiedział im: *Tym,* kim na początku wam powiedziałem. Mt 26,3; 1J 2,24
26. Wiele mam o was do powiedzenia i *do* sądzenia; ale Ten, który mnie posłał, jest prawdziwy, a ja, co usłyszałem od Niego, to mówię do* świata. **lub: wobec świata*
27. Ale nie zrozumieli, że im mówił o Ojcu.
28. Jezus wtedy powiedział im: Gdy wywyższycie Syna Człowieczego, wtedy poznacie*, że ja jestem, a nic sam z siebie nie czynię, ale jak nauczył mnie mój Ojciec, tak mówię.
**gr.: ginosko - poznać, dostrzec, odczuć, dowiedzieć się, wejść w intymną relację, mieć świadomość* J 3,14; 12,32; 19,18
29. A Ten, który mnie posłał, jest ze mną; Ojciec nie zostawił mnie samego, bo ja zawsze czynię to, co Jemu się podoba*.
**gr.: arestos - przyjemny, miły, przypodobujący się*
30. A gdy On o tym mówił, wielu uwierzyło w Niego. J 2,23; 6,14; 7,31; 11,45
31. Mówił więc Jezus do tych Żydów, którzy Mu uwierzyli: Jeśli wytrwacie* w moim słowie, prawdziwie** jesteście moimi uczniami;
**lub: pozostaniecie; **rzeczywiście* 2Tm 3,14; Jk 1,25
32. I poznacie prawdę*, a prawda was wyzwoli. **gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, istota*
33. Odpowiedzieli Mu: My jesteśmy z potomstwa* Abrahama i nigdy nie byliśmy niczyimi niewolnikami; jak Ty możesz mówić: Staniecie się wolni? **lub: z nasienia* Ne 9,36
34. Jezus odpowiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Każdy, kto popełnia grzech, jest niewolnikiem* grzechu. Prz 5,22; Rz 6,16
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*
35. A niewolnik nie zostaje w domu na wieki*; Syn zostaje na wieki. **dosł.: na wiek* Ga 4,7.30
36. Dlatego, jeśli Syn was wyzwoli*, naprawdę będziecie wolni. Iz 49,24; Łk 4,18; Rz 8,2
**gr.: eleutheroo - dać wolność, czynić wolnym, wyzwalać*
37. Wiem, że jesteście potomstwem* Abrahama; lecz dążycie** *do tego,* aby mnie zabić, gdyż nie ma w was miejsca na moje słowo***.
lub: nasieniem; **gr.: dzeteo - por. J 7,19 ***lub: Słowo moje nie ma w was miejsca* J 5,18; 7,1; Rz 9,7-8
38. Ja, co widziałem u mojego Ojca, to mówię; a wy czynicie to, co widzieliście u waszego ojca. J 8,26; 14,10
39. W odpowiedzi, rzekli Mu: Ojcem naszym jest Abraham. Jezus powiedział im: Gdybyście byli synami Abrahama, czynilibyście dzieła Abrahama. Rz 2,28; 9,7
40. Ale teraz dążycie *do tego,* aby mnie zabić, człowieka, który wam mówi prawdę, którą usłyszałem od Boga; tego Abraham nie czynił. Mt 15,4; Mk 14,1; Łk 13,31
41. Wy czynicie dzieła waszego ojca. Powiedzieli do Niego wtedy: My nie jesteśmy zrodzeni z nierządu*; mamy jednego Ojca, Boga.
**gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*
42. Jezus wtedy powiedział im: Gdyby Bóg był waszym Ojcem, to byście mnie miłowali, ja bowiem wyszedłem od Boga i *oto* przybywam, bo nie przyszedłem od siebie *samego,* lecz On mnie posłał. Ga 4,4
43. Dlaczego mowy mojej nie rozumiecie*? Dlatego, że nie możecie** słuchać mojego słowa. **lub: pojmujecie; **nie jesteście zdolni* J 12,39; Rz 3,11
44. Wy jesteście z waszego ojca – diabła, i pożądliwości* ojca waszego chcecie czynić. On był mordercą od początku i nie pozostał** w prawdzie, gdyż w nim nie ma prawdy. Gdy mówi kłamstwo, od siebie*** mówi, dlatego że jest kłamcą i jego ojcem. Mt 13,38; Dz 13,10;
**lub: usilne pragnienia* 1J 3,8; 2P 2,4; 2Kor 11,3
***stać w swoim miejscu, utwierdzić; ***dosł.: z własnych*
45. A ponieważ ja mówię prawdę, nie wierzycie mi. J 3,19; 7,7; 2Tes 2,10; 2Tm 4,3
46. Kto z was skarci* mnie za** grzech? Na-

tomiast, jeśli ja mówię prawdę, dlaczego wy mi nie wierzycie? 2Kor 5,21; Hbr 4,15; 1P 2,22
**gr.: elencho - wykazać grzech argumentując, karcić, zawstydzać, napominać; **gr.: peri - co do, w sprawie, z powodu*

47. Kto jest z Boga, słów* Bożych słucha; wy dlatego nie słuchacie, bo nie jesteście z Boga.
**gr.: rhema - słowo, słowo wypowiedziane* J 17,8; 1J 4,5

48. Wtedy w odpowiedzi Żydzi, rzekli do Niego: Czy nie słusznie mówimy, że Ty jesteś Samarytaninem i że masz demona?

49. Jezus odpowiedział: Ja nie mam demona, ale czczę* mojego Ojca; a wy mnie znieważacie**.
**gr.: timao - szanować, poważać; **gr.: atimadzo*

50. A ja nie szukam swojej chwały; jest ten, *który jej* szuka i sądzi. J 5,41; 7,18

51. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś zachowa* moje Słowo, nie będzie oglądać** śmierci na wieki***. Ps 89,48; Łk 2,26;
**gr.: tereo - strzec, zachować, czuwać nad czymś* J 5,24
***gr.: theoreo - być widzem, patrzeć na, widzieć; ***dosł.: na wiek*

52. Wtedy Żydzi powiedzieli do Niego: Teraz poznaliśmy, że masz demona. Abraham umarł i prorocy, a Ty mówisz: Jeśli ktoś zachowa moje słowo, nie skosztuje śmierci na wieki*. **por. w. 51**** J 8,48; Za 1,5; Hbr 11,13

53. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Abrahama, który umarł? I prorocy* umarli. Za kogo Ty się uważasz**? J 4,12; 10,29;
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
***dosł.: kim Ty siebie czynisz?* Mt 12,6.41

54. Jezus odpowiedział: Jeśli ja sam siebie otaczam chwałą*, chwała moja jest niczym. *Tym, który* mnie otacza chwałą jest mój Ojciec, o którym wy mówicie, że jest waszym Bogiem. Prz 25,27; J 5,31; 2Kor 10,18
lub: być obdarowanym chwałą, wprowadzić do chwały - Rz 8,30

55. I nie znacie* Go, ja natomiast znam Go; i jeślibym powiedział, że nie znam Go, byłbym podobnym do was, kłamcą; ale znam Go i słowo Jego zachowuję**. Jr 4,22; J 8,19.29;
**lub: nie poznaliście; **strzegę* J 15,10; Dz 17,23

56. Abraham, wasz ojciec, ogromnie się radował*, że zobaczy mój dzień; i zobaczył *go,* i ucieszył się. Rdz 22,14; Łk 10,24; Hbr 11,13
**gr.: agalliao - radować się ogromnie, być szczęśliwym*

57. Żydzi powiedzieli więc do Niego: Nie masz jeszcze pięćdziesięciu lat, a widziałeś* Abrahama? **gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie*

58. Jezus powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Zanim był* Abraham, ja jestem. Iz 9,6; 48,12; Kol 1,17; Obj 1,8.11; 2,8
**gr.: ginomai - zaistnieć, urodzić się, stać się, być, istnieć*

59. Wtedy podnieśli kamienie, aby rzucić w Niego; lecz Jezus ukrył się* i wyszedł ze świątyni, przechodząc między** nimi. I tak odszedł. 2Krl 6,18; J 10,31; 11,8; Rdz 19,11
**dosł.: został ukryty; **dosł.: przez środek ich*

9 A przechodząc, zobaczył człowieka ślepego od urodzenia.

2. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Rabbi*! Kto zgrzeszył? On czy jego rodzice, że urodził się ślepy? J 9,24; Mt 23,17; J 1,38
**hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*

3. Jezus odpowiedział: Ani on nie zgrzeszył, ani jego rodzice; lecz aby na nim okazały* się dzieła Boże. Kaz 9,1; Łk 13,2; Dz 28,4; J 11,4; Mt 11,5
**gr.: faneroo - ujawnić się, stać się widocznym, znanym publicznie*

4. Ja, dopóki jest dzień, muszę wykonywać dzieła Tego, który mnie posłał; nadchodzi noc, gdy nikt nie będzie mógł działać. J 4,4; 5,19; Łk 13,33; Dz 4,20; Ef 5,16

5. Jak długo jestem na świecie, jestem światłem świata. J 1,4-9; 3,19; 8,12; 12,46; Ef 5,14

6. A gdy to powiedział, splunął na ziemię i uczynił błoto ze śliny, i nałożył to błoto na oczy ślepego. Mk 7,33; 8,23; Obj 3,18

7. I powiedział mu: Idź, obmyj się w sadzawce Syloe* – co się tłumaczy: Posłany. Odszedł więc i obmył się, a gdy wrócił, widział. Wj 4,11; Ps 146,8; Ne 3,15; Iz 8,6; 29,18; J 9,11
**tj. sadzawka w południowo-wschodniej części Jerozolimy*

8. Sąsiedzi więc i *ci, którzy* go wcześniej widywali, że był ślepy, mówili: Czyż to nie jest *ten, który tu* siada i żebrze?

9. Jedni mówili, że to jest on, a inni, że jest podobny* do niego. On natomiast mówił: *To* jestem ja. **gr.: homoios - tak jak, podobny, równy*

10. Powiedzieli więc do niego: Jak *to się stało,* że twoje oczy zostały otwarte? J 3,4; 9,1

11. A on w odpowiedzi, rzekł: Człowiek, którego nazywają Jezusem, uczynił błoto i pomazał* moje oczy, i powiedział mi: Idź do sadzawki Syloe i obmyj się; a gdy odszedłem i obmyłem się, przejrzałem**.
**gr.: epichrio - rozprowadzić na, namaścić, pokryć czymś*
***gr.: anablepo - przejrzeć, widzieć ponownie, spojrzeć w górę*

12. Wtedy powiedzieli mu: Gdzie On jest? Powiedział: Nie wiem. J 5,11-13; 7,11

13. Przyprowadzili więc tego, który kiedyś był ślepy do faryzeuszów.

14. A *tego dnia* był sabat, gdy Jezus uczynił błoto i otworzył jego oczy. J 5,9; Mt 12,1; Mk 2,27; Łk 13,10-17

15. Wtedy ponownie zapytali go faryzeusze, w jaki sposób przejrzał? A on powiedział im: Nałożył mi błoto na oczy, obmyłem* się i widzę. **gr.: nipto - obmywać, zwłaszcza ręce i stopy bądź twarz*

16. Mówili więc niektórzy z faryzeuszów: *Ten* człowiek nie jest od Boga, bo nie zachowuje sabatu. Inni mówili: Jak może grzeszny człowiek czynić takie *cudowne* znaki*? I powstał rozłam wśród nich. **por. J 4,54** J 3,2; 5,36; Dz 14,4

17. Powiedzieli ponownie ślepemu: Co ty powiesz o Nim, skoro otworzył twoje oczy? A on powiedział: Jest prorokiem. Łk 24,19

18. Nie wierzyli Żydzi, że był on ślepy, i że ponownie zaczął widzieć, aż zawołali rodziców tego, który przejrzał, Łk 16,31; Hbr 4,11

19. I pytali ich, mówiąc: Czy to jest wasz syn, o którym wy mówicie, że urodził się ślepy? Jak więc *to się stało, że* teraz widzi?

20. W odpowiedzi rodzice jego, odparli im: Wiemy, że to jest nasz syn, i że urodził się ślepy; Mk 9,21

21. A jak *się to stało,* że teraz widzi, *tego* nie wiemy, ani też nie wiemy, kto otworzył jego oczy; ma swoje lata*, zapytajcie go, niech *sam* o sobie powie. **idiom: jest dorosły*

22. Tak mówili jego rodzice, bo bali się Żydów; albowiem już wtedy Żydzi postanowili*, że jeśli ktoś wyzna, że On jest Mesjaszem, zostanie wyłączony z synagogi. J 7,13;
**lub: złączyć się w (jednym zdaniu)* J 12,42; 19,38

23. Dlatego powiedzieli jego rodzice: Ma swoje lata, zapytajcie jego.

24. Powtórnie więc zawołali człowieka, który był ślepy, i powiedzieli mu: Oddaj chwałę* Bogu; my wiemy, że człowiek ten jest grzeszny. **gr.: doksa - por. J 11,4** 1Sm 6,5; Łk 7,39; 15,2; 19,7

25. A on w odpowiedzi, rzekł *im*: Czy jest grzeszny – nie wiem; wiem tylko jedno, że byłem ślepy, *a* teraz widzę. 1J 5,10

26. Powiedzieli więc do niego ponownie: Co ci uczynił? Jak otworzył twoje oczy?

27. Odpowiedział im: Już wam powiedziałem, a nie słuchaliście. Dlaczego jeszcze raz chcecie *to* słyszeć? Czy i wy chcecie zostać Jego uczniami*? **gr.: mathetes - por. J 3,22** Łk 22,67

28. Wtedy* go znieważyli i powiedzieli: Ty jesteś Jego uczniem; my natomiast jesteśmy uczniami Mojżesza. **dost.: więc* J 5,45

29. My wiemy, że Bóg mówił do Mojżesza; lecz Ten, nie wiemy skąd jest. J 7,27

30. Człowiek ten w odpowiedzi, rzekł im: W tym *wszystkim* dziwne* jest, że wy nie wiecie, skąd On jest, a *On* otworzył moje oczy. **gr.: thaumastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie*

31. Wiemy przecież, że Bóg nie wysłuchuje grzeszników; ale kto jest bogobojny* i czyni Jego wolę, tego wysłuchuje. Hi 27,9; Mi 3,4
**gr.: theosebes - żywiący cześć do Boga, pobożny, bogobojny*

32. Od wieku nie słyszano, aby ktoś otworzył oczy ślepemu od urodzenia.

33. Gdyby On nie był z Boga, nie mógłby nic czynić. Dz 5,38-39; J 5,19; 9,16

34. W odpowiedzi, rzekli mu: Ty cały zostałeś urodzony w grzechach, i ty nas nauczasz? I wyrzucili go na zewnątrz. Hi 15,14; Ps 51,5; Ga 2,15; Ef 2,3

35. A Jezus usłyszał, że go wyrzucili na zewnątrz, a gdy go znalazł, powiedział mu: *Czy* ty wierzysz* w Syna Bożego? Mt 14,23; 1J 5,13
**gr.: pisteuo - ufać, wierzyć w, powierzyć się czyjejś wierności*

36. A on w odpowiedzi, rzekł: Kto *to* jest, Panie, abym uwierzył w Niego?

37. I Jezus powiedział do niego: Widziałeś Go, jest nim *Ten, który* rozmawia z tobą.

38. A on powiedział: Wierzę, Panie! I złożył* Mu pokłon. J 20,28; Mt 14,33; Łk 24,52; Obj 5,9-14
**gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

39. A Jezus powiedział: Ja przyszedłem na ten świat na sąd, aby ci, którzy nie widzą, widzieli, a ci, którzy widzą, aby stali się ślepi. Dz 26,18; 2Kor 4,4; Łk 4,18; Mt 13,13; Rz 11,7

40. I usłyszeli to niektórzy z faryzeuszów obecni przy Nim, i powiedzieli do Niego: Czy i my jesteśmy ślepi? Mt 23,16; Rz 2,19

41. Jezus powiedział im: Gdybyście byli ślepi, nie mielibyście grzechu; teraz jednak mówicie, że widzicie, dlatego grzech wasz trwa*. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać* J 15,22

10 Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto nie wchodzi przez bramę do zagrody dla owiec, ale wchodzi inną drogą, ten jest złodziejem i rozbójnikiem*;
gr.: lestes - bandyta, rabuś - por. Mt 27,38 Jr 23,16; Mt 23,13

2. Kto natomiast wchodzi przez bramę, *ten* jest pasterzem owiec.

3. Temu odźwierny* otwiera i owce słuchają jego głosu, a *on* swoje własne owce woła po imieniu i je wyprowadza. Rdz 22,1-11; J 10,27
**lub: strzegący drzwi* Łk 10,41; Dz 9,4; 10,3

4. I gdy wypuści swoje owce, idzie przed nimi, a owce idą* za nim*, bo znają jego głos.
gr.: akoloutheo - por. Łk 9,57 J 13,15; Pwt 1,30; 1P 2,21
5. Ale za obcym na pewno* nie będą podążać, lecz uciekają od niego, bo nie znają głosu obcych. **gr.: ou me - podwójne zaprzecz.* 1P 2,1; Ga 1,8
6. Taką przypowieść* powiedział im Jezus; lecz oni nie zrozumieli tego, co im mówił.
**gr.: paroima - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria* Mk 9,32
7. Jezus więc ponownie powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że ja jestem bramą *dla* owiec. J 14,6; Hbr 10,19
8. Wszyscy, ilu ich przyszło przede mną, są złodziejami i rozbójnikami, lecz owce ich nie posłuchały*. **gr.: akouo - słyszeć, być posłusznym - por. 1J 4,5**
9. Ja jestem bramą; jeśli ktoś przeze mnie wejdzie, zostanie zbawiony, wejdzie i wyjdzie, i znajdzie pastwisko. Za 11,4; Łk 2,8
10. Złodziej przychodzi tylko, aby kraść, zarzynać i zatracać; ja przyszedłem, aby miały życie, i miały je obfite*. Rz 5,13; 2P 1,11
**lub: w najwyższej mierze, nadzwyczaj obfite, niezwykłe*
11. Ja jestem dobrym pasterzem; dobry pasterz swoje życie* kładzie** za owce.
**lub: duszę* Ps 23,1; 80,1; Iz 40,11; Za 13,7; J 10,14;
***lub: składa, oddaje* Hbr 13,20; 1P 2,25; 5,4
12. Lecz najemnik*, który nie jest pasterzem, którego owce nie są własnością, widząc przychodzącego wilka, opuszcza owce i ucieka, a wilk porywa** i rozprasza*** owce.
gr.: misthotos - ktoś wynajęty; **gr.: harpadzo - zabrać siłą - por. 1Tes 4,17*; ***gr.: skorpidzo - Mt 12,30* Mt 7,15; Dz 20,29
13. Najemnik natomiast ucieka, bo jest najemnikiem i nie troszczy* się o owce.
**gr.: melo - troszczyć się, martwić* J 12,6; Dz 18,17; Flp 2,20
14. Ja jestem dobrym pasterzem i znam swoje *owce,* i moje *owce* mnie znają*,
**dosł.: jestem znany* J 6,64; Mt 7,23; 2Tm 2,19
15. Tak jak mnie zna* Ojciec i ja znam Ojca; i życie** swoje kładę za owce. J 15,13; 1Tm 2,6
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie*
16. Mam i inne owce, które nie są z tej zagrody; i te muszę* przyprowadzić, i słuchać będą mojego głosu; i powstanie jedno stado i jeden pasterz. Ps 22,27; Iz 49,6; Ef 3,2;
dosł.: trzeba mi, jest konieczne - gr.: dei - J 3,7 Kol 3,10
17. Dlatego Ojciec mnie miłuje, bo ja kładę swoje życie, abym je ponownie otrzymał*.
**gr.: lambano - otrzymać, przyjąć, wziąć* J 5,20; 15,9
18. Nikt mi go nie odbiera, ale ja kładę je *sam* z siebie. Mam władzę* położyć je, i mam władzę ponownie je wziąć. Takie przykazanie otrzymałem od mojego Ojca. Mt 26,53;
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* J 2,19; 14,31
19. Wtedy ponownie powstał rozłam między Żydami z powodu tych słów. J 9,16
20. A wielu z nich mówiło: Ma demona i szaleje; dlaczego Go słuchacie? J 8,48
21. Inni mówili: To nie są słowa *opętanego* przez demona*; czy demon może otwierać oczy ślepym? **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32**
22. A obchodzono* w Jerozolimie święto poświęcenia** świątyni, i była zima***,
**dosł.: było, nastało; **lub: odnowy - Chanuka; ***tj. ok. grudnia*
23. I Jezus przechadzał się po świątyni w portyku* Salomona. **por. Dz 3,11**
24. Żydzi więc obstąpili Go i powiedzieli do Niego: Jak długo będziesz trzymał nas w niepewności? Jeśli Ty jesteś Mesjaszem*, powiedz nam to otwarcie. J 1,19; 8,25; Łk 22,67
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
25. Jezus odpowiedział im: Powiedziałem wam, a nie wierzycie; dzieła, które ja czynię w imieniu Ojca mojego, te o mnie świadczą.
26. Ale wy nie wierzycie; bo jak wam powiedziałem, nie jesteście z moich owiec.
27. Owce moje słuchają mojego głosu, i ja je znam, i idą za mną; J 6,44; Mt 4,19
28. I ja daję im życie wieczne*, i z pewnością** nie** zginą na wieki***, i nikt nie wyrwie ich z mojej ręki. Dz 13,48; J 3,16; 6,39;
**gr.: aionios - odwieczny, nieskończony* J 17,12; 2Tm 1,12;
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***dosł.: na wiek* Rz 8,35
29. Ojciec mój, który mi *je* dał, większy jest od wszystkich, i nikt nie może ich wyrywać z ręki mojego Ojca. Rz 8,1; Jud 1,1; J 11,26
30. Ja i Ojciec jesteśmy jedno. Mt 11,27; J 17,21; 1J 5,7.20
31. I wtedy ponownie Żydzi porwali kamienie, aby Go ukamienować. J 5,18
32. Jezus odpowiedział im: Wiele dobrych dzieł ukazałem wam od mojego Ojca; z powodu którego z tych dzieł mnie kamienujecie? Mt 11,5; Dz 2,22
33. W odpowiedzi Żydzi, rzekli Mu: Nie *chcemy* cię kamienować* z powodu dobrych dzieł, ale za bluźnierstwo i *za to,* że ty będąc człowiekiem, czynisz siebie Bogiem.
**dosł.: nie kamienujemy Ciebie* J 19,7; Mt 9,3; Flp 2,9
34. Jezus odpowiedział im: Czy w Prawie waszym nie zostało napisane: Ja powiedziałem: Bogami jesteście? Ps 82,6

35. Jeśli o tych, powiedział *jesteście* bogami, do których było* *skierowane* Słowo Boże – a Pismo nie może być naruszone**,
**gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*
***lub: rozwiązane* Łk 16,17; Mt 5,19; 26,63; Rz 1,4
36. Do Tego, którego Ojciec poświęcił* i posłał na świat, wy mówicie: Bluźnisz, dlatego że powiedziałem: Jestem Synem Bożym?
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego, co pospolite, przeznaczyć do*
37. Jeśli nie czynię dzieł mojego Ojca, nie wierzcie mi; Mt 10,20-24; J 14,10
38. Jeśli jednak czynię, *to* choćbyście mi nie wierzyli, uwierzcie dziełom, abyście poznali i uwierzyli, że Ojciec jest we mnie, a ja w Nim.
39. Wtedy ponownie dążyli do tego, aby Go pojmać; ale uszedł z ich rąk.
40. I ponownie odszedł za Jordan na miejsce, gdzie wcześniej chrzcił* Jan, i tam pozostał. **gr.: baptidzo - zanurzać - por. J 3,23**
41. A wielu przychodziło do Niego, mówiąc: Jan wprawdzie żadnego cudownego znaku nie uczynił; ale wszystko, cokolwiek Jan o Nim powiedział, było prawdą.
42. I wielu tam uwierzyło w Niego.

11 A był pewien chory, Łazarz z Betanii, z miasteczka* Marii i Marty, jej siostry. **lub: wioski* J 12,3; Mk 14,3; Łk 7,37; 10,38
2. A była to ta Maria, która namaściła Pana *pachnącym* olejkiem i wytarła Jego stopy swoimi włosami; jej to brat Łazarz chorował.
3. Posłały więc siostry do Niego wiadomość*: Panie! Oto *ten,* którego miłujesz**, jest chory.
**dosł.: posłały ... mówiąc - zwrot charakter. dla j. hebrajskiego*
gr.: fileo - traktować z czułością, kochać - por. J 21,15*
4. A gdy Jezus usłyszał to, powiedział: Ta choroba nie jest na śmierć, ale dla chwały* Bożej, aby Syn Boży przez nią doznał chwały.
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* Mk 5,39
5. A Jezus miłował* Martę i jej siostrę, i Łazarza. **gr.: agapao - gorąco miłować, lubić - por. Mt 22,39**
6. A gdy usłyszał, że jest chory, wtedy jeszcze* został przez dwa dni na tym miejscu, gdzie był. **gr.: men - part. wzmac. - jednakże, co prawda*
7. Dopiero potem powiedział do swoich uczniów: Chodźmy znów do Judei.
8. Uczniowie powiedzieli do Niego: Rabbi*! Dopiero *co* Judejczycy usiłowali Cię ukamienować, a *Ty* ponownie tam idziesz?
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mt 23,10; 26,25; J 10,31
9. Jezus odpowiedział: Czy dzień nie składa się z dwunastu godzin? Jeśli ktoś chodzi za dnia, nie potyka* się, bo widzi światłość tego świata. J 9,4; Hbr 6,6
**gr.: proskopto - uderzyć, potknąć się o coś, doznać urazu*
10. A jeśli ktoś chodzi w nocy, potyka się; bo nie ma w nim światłości. J 12,35; 1J 2,11
11. To *im* powiedział, a potem rzekł *do nich:* Łazarz, przyjaciel nasz, zasnął*, ale idę go obudzić ze snu. Pwt 31,16; Dn 12,2;
**dosł.: jest uśpiony* 1Tes 4,14; J 5,25; 1Kor 15,34
12. Wtedy uczniowie Jego powiedzieli: Panie! Skoro śpi, wyzdrowieje*. Mt 9,24; 27,52;
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić* 1Kor 11,30
13. Ale Jezus mówił o jego śmierci, lecz oni mniemali, że mówi o odpoczynku *przez* sen.
14. Jezus więc powiedział im wtedy wyraźnie: Łazarz umarł.
15. I cieszę się ze względu na was, że tam nie byłem, abyście uwierzyli; ale *teraz* chodźmy do niego. 2Kor 12,9
16. Powiedział więc Tomasz, zwany Didymos*, do współuczniów: Chodźmy i my, abyśmy *razem* z nim pomarli. **tj. Bliźniak* Mt 10,3
17. Jezus więc przyszedł i znalazł go leżącego już cztery dni w grobowcu.
18. A Betania była blisko Jerozolimy, około piętnaście stadiów.* **tj. odległość około 3 km*
19. I przyszło wielu Żydów do Marty i Marii, aby je pocieszać* po *stracie* ich brata.
**lub: dodać otuchy* 2Kor 1,4; 1Tes 4,18; 5,11
20. Wtedy Marta, gdy usłyszała, że idzie Jezus, wyszła Mu na spotkanie; ale Maria siedziała w domu.
21. Marta więc powiedziała do Jezusa: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł.
22. Ale i teraz wiem, że o cokolwiek prosiłbyś Boga, Bóg Ci to da. Ps 2,8; J 9,31
23. Jezus powiedział jej: Twój brat będzie wzbudzony *z martwych.* Iz 26,19; Dn 12,2
24. Marta powiedziała do Niego: Wiem, że będzie wzbudzony *z martwych* przy zmartwychwstaniu w dniu ostatecznym. Ps 49,15
25. Jezus powiedział jej: Ja jestem zmartwychwstanie i życie; kto wierzy* we mnie, choćby i umarł, będzie żyć. J 5,21; 6,39-44;
**dosł.: wierzący* J 3,36; 1Tes 4,14
26. A każdy, kto żyje* i wierzy* we mnie, nie umrze na wieki**. *Czy* wierzysz *w* to***?
**dosł.: żyjący i wierzący; **na wiek; ***temu* Obj 2,11; 20,6
27. Powiedziała Mu: Tak, Panie! Ja wierzę,

że Ty jesteś Mesjaszem*, Synem Bożym, który przychodzi na świat. **lub: Chrystus, Pomazaniec*

28. A gdy to powiedziała, poszła i zawołała Marię, swoją siostrę, i powiedziała skrycie: Nauczyciel jest tutaj i woła ciebie.

29. Ta, gdy *tylko to* usłyszała, wstała śpiesznie* i poszła do Niego. **lub: szybko, prędko*

30. A Jezus jeszcze nie przyszedł do miasteczka, ale był w tym miejscu, gdzie spotkała* Go Marta. **lub: wyszła naprzeciw*

31. Żydzi więc, którzy byli z nią w domu i pocieszali ją, widząc, że Maria szybko wstała i wyszła, poszli za nią, mówiąc, że idzie do grobowca, aby tam płakać.

32. Gdy więc Maria przyszła tam, gdzie był Jezus, widząc Go, upadła do Jego stóp i powiedziała do Niego: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł.

33. Jezus więc, gdy ujrzał ją płaczącą i płaczących Żydów, którzy z nią przyszli, będąc wstrząśnięty* i poruszony w duchu,
lub: wzburzony - por. Mt 9,30 Dz 8,2; Hbr 4,15; Mk 3,5

34. Powiedział: Gdzie go położyliście? Mówią Mu: Panie! Chodź i zobacz.

35. *I* Jezus zapłakał. Iz 53,3; Łk 19,41

36. Żydzi powiedzieli więc: Patrzcie, jak go miłował*. **gr.: fileo - traktować z czułością - por. J 21,15****

37. A niektórzy z nich mówili: *Czy* Ten, który otworzył oczy ślepemu, nie mógł uczynić, aby i ten nie umarł? J 9,6

38. Jezus więc ponownie wstrząśnięty* wewnątrz**, przyszedł do grobowca; a była to grota, a kamień był położony na niej.
**por. Mt 9,30*; **dosł.: w sobie* Mt 27,60; Mk 16,13; Łk 24,2

39. Jezus powiedział: Usuńcie ten kamień. Marta, siostra umarłego, powiedziała do Niego: Panie! Już cuchnie, bo to jest czwarty dzień. Ps 49,14; Mk 16,3; Flp 3,21

40. Jezus powiedział jej: Czy nie powiedziałem ci, że jeśli uwierzysz, zobaczysz chwałę Bożą? J 11,4; 17,4

41. Usunęli więc kamień, gdzie umarły został położony. A Jezus wzniósł swoje oczy w górę i powiedział: Ojcze! Dziękuję* Ci, że mnie wysłuchałeś. Ps 123,1; J 12,28; Łk 18,3
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

42. Ja wiedziałem, że mnie zawsze wysłuchujesz, ale to powiedziałem ze względu na tłum* stojący wokół, aby uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. **gr.: ochlos - tłum, rzesza, pospólstwo* J 12,30

43. A gdy to powiedział, zawołał potężnym głosem: Łazarzu! Chodź tu na zewnątrz!

44. I wyszedł ten, który umarł, mając stopy i ręce związane opaskami *z płótna,* a jego twarz była obwiązana chustą. Jezus powiedział im: Rozwiążcie go i pozwólcie *mu* iść.
Ps 33,9; Ez 37,3; Oz 13,14; Flp 3,21; J 20,5; Rz 8,2; Ga 5,1

45. Wielu więc z Żydów, tych którzy przyszli do Marii, widząc co uczynił Jezus, uwierzyło w Niego. J 8,30; Dz 9,42

46. A niektórzy z nich odeszli do faryzeuszów i powiedzieli im, co uczynił Jezus.

47. Zebrali* więc arcykapłani i faryzeusze Sanhedryn**, i mówili: Co uczynimy? Bo ten człowiek czyni wiele *cudownych* znaków.
**lub: zwołali zgromadzenie Sanhedrynu* Ps 2,2; Mt 26,3;
***por. Mt 26,59** J 12,19; Dz 4,16

48. Jeśli Go tak zostawimy, wszyscy w Niego uwierzą. A *wtedy* przyjdą Rzymianie, zabiorą i to miejsce, i *nasz* naród. Dz 5,38; J 18,36

49. A jeden z nich, Kajfasz, który był* arcykapłanem tego roku, powiedział im: Wy nic nie wiecie, **dosł.: jest* Łk 3,2; Dz 4,6

50. I nie myślicie*, że lepiej jest dla nas, żeby jeden człowiek umarł za lud, a *żeby* cały ten naród nie zginął. Iz 53,8; Łk 24,46; J 19,12
**gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, brać w rachubę*

51. Nie mówił tego jednak sam z siebie, ale będąc arcykapłanem tego roku, prorokował, że Jezus miał umrzeć* za naród; Lb 27,21;
**lub.: umrze - czas niedokonany* Mt 7,22; 1Kor 13,2

52. A nie jedynie za naród, ale aby i dzieci Boże, które są rozproszone, w jedno zgromadzić*. **gr.: synago - por. Mt 18,20** Iz 49,6; 1J 2,2

53. Z tym zatem dniem naradzali się wspólnie*, aby Go zabić. **lub: wspólnie postanowili*

54. Jezus więc już nie chodził jawnie między Żydami, ale odszedł stamtąd do krainy, która jest blisko pustyni, do miasta, zwanego Efraim, i tam przebywał ze swoimi uczniami.

55. A była blisko Pascha* żydowska, i wielu z tej krainy szło do Jerozolimy przed Paschą, aby się oczyścić. Wj 12,11-14.23.27; J 2,13; 6,4
**hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*

56. Szukali więc Jezusa i mówili między sobą, stojąc w świątyni: Jak się wam zdaje? Że na pewno nie przyjdzie na święto*?
**lub: czyżby wcale nie przyszedł na święto?*

57. A arcykapłani i faryzeusze wydali rozkazy: Jeśli ktoś się dowie, gdzie jest, aby doniósł, by *mogli* Go pojmać. Ps 109,4; Mt 26,14

12 Jezus więc na sześć dni przed Paschą
przyszedł do Betanii, gdzie był Łazarz*, który umarł, *a* którego *On* wzbudził
z martwych. **tj. Bóg pomaga* Kpł 23,5; J 11,1
2. Tam przygotowali dla Niego wieczerzę*,
Marta im usługiwała, a Łazarz był jednym
z tych, którzy z Nim spoczywali przy stole.
**tj. posiłek główny lub wieczorny* Łk 10,38-42; Mt 11,29
3. A gdy Maria wzięła litrę* płynnego olej-
ku nardowego, bardzo drogiego, namaściła
stopy Jezusa i otarła je swoimi włosami; i na-
pełnił się dom wonnością** olejku. Łk 7,37;
**rzymska jednostka wagi - ok. 327 g* Mt 26,6; Mk 14,3
***gr.: osme - zapach, woń często łączony z gr. euodia - 2Kor 2,15**
4. Powiedział więc jeden z Jego uczniów,
Judasz Iskariota, syn Szymona, który miał
Go wydać: J 6,70; Łk 6,16
5. Dlaczego ten olejek nie został sprzedany
za trzysta denarów*, i nie rozdano *ich* ubo-
gim? J 6,7; Mt 26,8; Mk 14,4
**tj. wartość rocznej pracy pracownika rolnego*
6. A to mówił nie dlatego, że troszczył* się
o ubogich, ale że był złodziejem, i miał sa-
kiewkę, i cokolwiek włożono do niej, sprze-
niewierzał. **lub: martwił* J 13,29
7. Jezus więc powiedział: Zostaw ją, *gdyż*
na dzień mojego pogrzebu to zachowała.
8. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie,
lecz mnie nie zawsze macie.
gr.: ptochos - por. Mt 5,3* Pwt 15,11; J 12,35; Mk 14,7
9. Dowiedział się więc wielki tłum z Żydów,
że tam jest i przyszli nie tylko z powodu Je-
zusa, ale aby zobaczyć Łazarza, którego
wzbudził z martwych. J 11,1; Dz 3,10; Hbr 12,3
10. A arcykapłani naradzali* się, aby i zabić
Łazarza. **lub: postanowili* J 9,34; 15,20
11. Gdyż wielu Żydów z jego powodu odcho-
dziło i zaczęło wierzyć w Jezusa. J 11,45
12. Nazajutrz tłum wielki, który przybył na
święto, słysząc, że Jezus idzie do Jerozolimy,
13. Wziął gałązki palmowe i wyszedł na Je-
go spotkanie, wołając: Hosanna*! Błogosła-
wiony, który przychodzi w imieniu PANA,
Król Izraela! Ps 72,17; 118,25; So 3,15; Łk 19,36
**hebr.: Hosanna - okrzyk: zbaw teraz, uratuj, bądź życzliwy!*
14. A gdy Jezus znalazł osiołka, wsiadł na
niego, tak jak jest napisane: Za 9,9; Mt 21,8
15. Nie bój się, córko Syjonu! Oto twój Król
przychodzi siedzący na źrebięciu oślicy.
16. A uczniowie Jego początkowo tego nie
zrozumieli, ale gdy Jezus został otoczony
chwałą*, wtedy przypomnieli sobie, że to by-
ło o Nim napisane, i że to Mu uczynili.
**gr.: doksadzo - otoczyć* Łk 9,45; 18,34; J 2,22; 14,26; 16,4
chwałą, sławić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały
17. Świadczył więc lud, który był z Nim, że
Łazarza wywołał z grobowca i wzbudził go
z martwych. J 5,36; 15,26
18. I dlatego lud wyszedł* Mu na spotkanie*,
bo słyszał, że to On uczynił ten *cudowny*
znak. **gr.: hypantao - wyjść naprzeciw, iść na spotkanie*
19. Wtedy powiedzieli faryzeusze do siebie:
Widzicie, że niczego nie zyskujecie; oto *cały*
świat poszedł za Nim.
20. A wśród* tych, którzy przychodzili do
Jerozolimy, aby oddać cześć** w święto, byli
pewni Grecy. **dosł.: z* Obj 11,1; Mk 7,26; Dz 14,1; 17,4;
***gr.: proskyneo - por. J 9,38** Dz 20,21; Rz 10,12
21. Ci więc przyszli do Filipa z Betsaidy
w Galilei i prosili go, mówiąc: Panie! Chce-
my zobaczyć Jezusa.
22. Poszedł Filip i powiedział Andrzejowi,
a z kolei Andrzej i Filip powiedzieli Jezuso-
wi. Mt 10,2; J 1,40; Dz 1,13
23. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nade-
szła godzina, aby Syn Człowieczy został
otoczony chwałą*. **por. w. 16** J 17,1-5
24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli-
by ziarno pszeniczne, które wpadło do zie-
mi, nie obumarło, pozostaje pojedynczym
ziarnem; lecz jeśliby obumarło, przyniesie
obfity* owoc. **dosł.: wielki, liczny* J 12,32; 1Kor 15,36
25. Kto miłuje swoje życie*, utraci je, a kto
nienawidzi** swojego życia na tym świecie,
dla wiecznego życia*** ustrzeże je. Mt 16,25;
gr.: psyche - dusza - por. Mk 8,35* Łk 9,23; 17,33
***lub: nie cierpieć, gardzić - por. 1J 2,9*; ***gr.: dzoe - życie*
26. Jeśli ktoś *chce* mi służyć, niech idzie
za mną; a gdzie ja jestem, tam będzie i mój
sługa; a jeśli ktoś będzie mi służył, uczci* go
mój Ojciec. Mt 16,24; Mk 8,34; 14,3; 17,24; 2Kor 5,8
**gr.: timao - szanować, czcić, okazywać głęboki szacunek*
27. Teraz dusza* moja jest zatrwożona; i co
powiem? Ojcze! Uratuj** mnie od tej godziny;
przecież dlatego przyszedłem na tę godzinę.
gr.: psyche - por. Mk 8,35; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować*
28. Ojcze! Otocz chwałą* swoje imię. Na to
dobiegł głos z nieba: I otoczyłem chwałą i po-
nownie otoczę *je* chwałą. **por. w. 16** 2P 1,17
29. Wtedy tłum, który stał i to słyszał, mówił:
To był grzmot; inni mówili: Anioł* przemówił
do Niego. **gr.: angelos - posłaniec, zwiastun* Dz 23,9

30. Jezus w odpowiedzi, rzekł *im*: Nie ze względu na mnie rozległ* się ten głos, ale ze względu na** was.
**dosł.: stał się; **lub: dla, z powodu* J 5,34; 11,15

31. Teraz odbywa* się sąd *nad* tym światem, teraz przywódca** tego świata zostanie wyrzucony na zewnątrz. **dosł.: jest* Mt 12,28; ***gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* Łk 10,18

32. A ja gdy będę podniesiony* z** ziemi, pociągnę wszystkich do siebie. J 3,14; **lub: wywyższony; **od, nad* 1P 2,24; Oz 11,4

33. A to powiedział zaznaczając*, jaką śmiercią ma umrzeć**. **lub: dać znak, wskazać; **dosł.: umierać*

34. A tłum odpowiedział Mu: My *wiemy* ze słuchania Prawa, że Mesjasz trwa na wieki*; jak więc Ty możesz mówić, że musi być podniesiony Syn Człowieczy? I kto to jest ten Syn Człowieczy? **dosł.: na wiek* Ps 89,36; Dn 7,14; Mi 4,7

35. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas światłość jest z wami; chodźcie, dopóki macie światłość, aby nie pochwyciła* was ciemność; bo kto w ciemności chodzi, nie wie, dokąd idzie**. Prz 4,19; J 7,33; 1J 2,8
**gr.: katalambano - chwycić na własność, posiąść; **lub: odchodzi*

36. Dopóki macie światłość, wierzcie w światłość, abyście się stali synami światła. Gdy Jezus to powiedział, odszedł i ukrył* się przed nimi. **dosł.: został ukryty* J 8,59; Dz 13,47; Ef 5,8

37. A chociaż tak wiele *cudownych* znaków* uczynił przed nimi, nie wierzyli w Niego;
gr.: semeion - por. J 4,54 J 11,47; Łk 16,31

38. Aby zostało wypełnione słowo, które wypowiedział prorok Izajasz: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści, a komu zostało objawione ramię PANA? Iz 53,1; Rz 10,16

39. Dlatego nie mogli wierzyć, bo ponownie powiedział Izajasz: Iz 6,10

40. *Zaczął* zaślepiać ich oczy i zatwardzać* ich serce, aby nie widzieli oczami, i nie zrozumieli sercem, i nie nawrócili się, a Ja żebym ich nie uzdrowił. Wj 4,21; Pwt 29,4; Dz 3,19
**gr.: poroo - pokryć grubą skórą, stwardnieć, być nieczułym*

41. To powiedział Izajasz, gdy zobaczył Jego chwałę* i mówił o Nim. Wj 33,18; Iz 6,1; J 1,14.18;
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* 2Kor 4,6

42. Niemniej jednak wielu z przywódców uwierzyło w Niego, ale ze względu na faryzeuszów nie przyznawali* się *do tego,* aby nie zostali wyłączeni z synagogi. **lub: wyznawali*

43. Umiłowali bowiem chwałę ludzką bardziej niż chwałę Bożą. J 5,41; Łk 16,15

44. Jezus natomiast głośno zawołał i powiedział: Kto wierzy we mnie, nie we mnie wierzy, ale w Tego, który mnie posłał*! Mk 9,37
**gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar, zanieść*

45. *A kto* mnie widzi, widzi Tego, który mnie posłał. J 14,9; Kol 1,5; Hbr 1,3

46. Ja – światłość, przyszedłem na świat, aby nikt, kto wierzy* we mnie, nie pozostał w ciemności. **dosł.: wierzący* J 1,4; 8,12; 12,35

47. A jeśliby ktoś słuchał moich słów, a nie uwierzy, ja go nie będę sądził; bo nie przyszedłem, aby sądzić świat*, ale aby świat zbawić. **gr.: kosmos - por. J 8,23** J 3,17; 5,45; 8,15

48. Ten *kto* mnie odrzuca* i nie przyjmuje moich słów**, ma swojego sędziego – słowo, które ja mówiłem, ono osądzi*** go w dniu ostatecznym. **lub: nie przyjmuje, lekceważy* J 14,10
***gr.: rehema - wypowiedź, słowo; ***krima - por. J 8,15**

49. Bo ja nie mówiłem sam z siebie, ale Ojciec, który mnie posłał, On mi dał przykazanie*, które *mam* mówić, i które *mam* głosić**; **w. 50; **lub: w jaki sposób głosić* J 20,31; 1J 2,25; 3,23

50. I wiem, że przykazanie* Jego jest życiem wiecznym. Więc to, co ja wam mówię, mówię tak, jak mi powiedział Ojciec. J 6,63
**gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

13 A przed świętem Paschy, Jezus wiedząc, że przychodzi Jego godzina, aby przeszedł z tego świata do Ojca, *ponieważ* umiłował* swoich, którzy byli na świecie**, aż do końca ich umiłował*. J 7,8; 8,20; 12,23; 17,1
dosł.: umiłowawszy - gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować, bardzo lubić - por. agape - J 21,15 **gr.: kosmos - układ, porządek, wszechświat, świat - por. J 8,23**

2. A w czasie wieczerzy, gdy diabeł zasiał* już w serce Judasza, syna Szymona Iskarioty, aby Go wydać, J 6,70; Łk 22,3; Dz 5,3; Ef 2,3
**gr.: ballo - złożyć w, wypuścić coś z ręki, wrzucić, wlewać do*

3. Jezus wiedząc, że Ojciec wszystko przekazuje* w Jego ręce, i że od Boga wyszedł i odchodzi do Boga, Mt 11,27; Dz 2,36
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*

4. Wstał od wieczerzy, złożył swoje szaty i gdy wziął płócienny ręcznik, przepasał się *nim*. Łk 7,38; 22,27; Flp 2,6; 1Tm 5,10

5. Potem nalał wody do misy i zaczął myć stopy uczniom, i wycierać ręcznikiem*, którym był przepasany. Ef 5,26
**gr.: lention - lniany ręcznik, bądź fartuch używany przez służbę*

6. Podszedł również do Szymona Piotra; a *on* mówi do Niego: Panie! Ty myjesz mi stopy?

7. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Co ja czynię, ty teraz nie wiesz, ale potem *to* pojmiesz*. **lub: poznasz, będziesz wiedział* J 12,16
8. Piotr powiedział do Niego: Nie*! Za nic* w świecie** nie będziesz mył mych stóp. Odpowiedział mu Jezus: Jeśli cię nie umyję, nie masz działu ze mną. Wj 30,17; Mt 16,22; 26,33
**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; **dosł.: na wiek*
9. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Nie tylko moje stopy, ale i ręce, i głowę.
10. Jezus odpowiedział* mu: Kto jest umyty, nie potrzebuje się myć, chyba tylko stopy, bo czysty jest cały; i wy jesteście czyści, ale nie wszyscy. **dosł.: mówi mu* 1Kor 6,11; Tt 3,5; Obj 7,14
11. Wiedział bowiem, kto Go wyda; dlatego powiedział: Nie wszyscy jesteście czyści.
12. Gdy więc umył ich stopy, wziął swoje szaty, spoczął *przy stole* i ponownie im powiedział: Rozumiecie, co wam uczyniłem*?
**dosł.: czyniłem* Mt 13,51; Mk 4,13
13. Wy zwracacie się do mnie: Nauczycielu i Panie; i dobrze mówicie, bo jestem Nim.
Mt 23,8; Łk 6,46; 1Kor 8,6; 12,3; Ef 6,9; Flp 2,11
14. Jeżeli więc ja, Pan i Nauczyciel, umyłem wam stopy, i wy powinniście jedni drugim* umywać stopy. Mt 20,26-28; Mk 10,43-45;
**lub: nawzajem* Rz 12,10; Ga 6,1; Flp 2,2; 1P 5,5
15. Albowiem dałem wam *przykład,* abyście jak ja wam uczyniłem i wy czynili.
Mt 11,29; 1P 2,21; 1J 2,6
16. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie jest sługa* większy od swojego pana, ani poseł nie jest większy od tego, który go posłał. **lub: niewolnik - w myśli hebr. - sługa* J 15,20
17. Skoro to wiecie, błogosławieni* jesteście, jeśli będziecie to czynić. **lub: szczęśliwi* Jk 1,25
18. Nie o was wszystkich mówię, ja wiem, których wybrałem; lecz niech wypełni się Pismo: Ten, który je ze mną chleb, podniósł przeciwko mnie swoją piętę. Ps 41,10
19. Mówię to wam już teraz, zanim się to stanie, abyście, gdy się to stanie, uwierzyli, że ja jestem. Iz 41,23; 48,5; J 14,29
20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś przyjmuje tego, kogo poślę, mnie przyjmuje; a kto mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał. J 12,44-45
21. Gdy Jezus to powiedział, wzruszył się* w duchu i zaświadczył, mówiąc: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że jeden z was mnie wyda. **lub: był wstrząśnięty, poruszony* Mt 26,21; Mk 14,18
22. Patrzyli więc uczniowie na siebie, będąc niepewni, o kim mówi.
23. A był *tam* jeden z uczniów, którego Jezus miłował, ten spoczywał przy* piersi Jezusa; **lub: na - gr.: en - por. J 21,20**
24. Skinął* więc na niego Szymon Piotr, aby spytał się, kim jest ten, o którym mówi.
**gr.: neuo - skinąć, dać znak głową, by wykonano czyjeś życzenie*
25. A on, kładąc* się przy** piersi Jezusa, powiedział do Niego: Panie! Kto to jest?
**lub: oparłszy się, przewrócić się do tyłu na; **gr.: epi*
26. Jezus odpowiedział: To jest ten, któremu ja podam umoczony kawałek chleba; i umoczył kawałek, i dał Judaszowi Iskariocie*, synowi Szymona. **tj. człowiek z Kariotu niedaleko Edomu*
27. A zaraz po podaniu *tego* kawałka wszedł w niego szatan. Jezus wtedy powiedział mu: *To* co zamierzasz czynić*, czyń prędzej**.
**dosł.: co czynisz, uczyń; **szybciej* Ps 109,6; Dz 5,3
28. A nikt ze spoczywających przy stole nie zrozumiał tego, dlaczego to mu powiedział.
29. Niektórym bowiem wydawało się, że skoro Judasz miał sakiewkę, to Jezus mu powiedział: Zakup, to co nam potrzebne na święto, albo żeby coś dał ubogim. Dz 20,34; Ga 2,10
30. On więc, gdy wziął kawałek chleba, zaraz wyszedł; a była noc. Mt 26,14; Mk 14,10
31. A gdy wyszedł, Jezus powiedział: Teraz Syn Człowieczy został otoczony chwałą*, i Bóg został otoczony chwałą* w Nim.
**gr.: doksadzo - sławić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały*
32. Jeśli Bóg w Nim został otoczony chwałą*, to i Bóg otoczy Go chwałą* w sobie, i *to* zaraz otoczy Go chwałą*. **por. w. 31**
33. Dzieciątka*! Jeszcze krótko jestem z wami. Szukać mnie będziecie, a jak powiedziałem Żydom: Dokąd ja odchodzę, wy tam nie możecie przyjść; i *to* wam mówię teraz. J 7,33
**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów*
34. Nowe przykazanie daję wam, abyście się wzajemnie* miłowali; jak** ja was umiłowałem; i wy miłujcie się wzajemnie*.
**gr.: allelon - jeden drugiego, nawzajem* Kpł 19,18.34;
***gr.: kathos - tak jak, według tego jak* 1J 2,8; 4,21
35. Po tym wszyscy poznają*, że jesteście moimi uczniami, jeśli będziecie mieć między sobą wzajemną miłość. J 17,21; 1J 2,5
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
36. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Dokąd idziesz? Jezus odpowiedział mu: Tam dokąd odchodzę, ty teraz za mną iść nie możesz, ale potem pójdziesz. J 21,18

37. Piotr powiedział do Niego: Panie! Dlaczego teraz nie mogę iść za Tobą? Życie* swoje położę za Ciebie. Mt 26,33; Mk 14,29; Łk 22,33
**gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie*
38. Jezus odpowiedział mu: Życie swoje za mnie położysz? Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. Mt 26,34.74; Mk 14,30

14 Niech się nie trwoży* wasze serce; wierzcie w Boga i we mnie wierzcie.
**gr.: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć* J 16,22
2. W domu mojego Ojca jest wiele mieszkań; gdyby było inaczej, to bym wam powiedział: Idę przygotować* wam miejsce.
**w przenośni - wyrównać drogę przed królem* 2Kor 5,1; Hbr 13,14
3. A gdy odejdę i przygotuję wam miejsce, przyjdę* ponownie i wezmę** was do siebie, żebyście gdzie ja jestem, i wy byli. J 14,18;
dosł.: przychodzę; **gr.: paralambano - por. Flp 4,9 2Tes 2,1
4. Wiecie dokąd ja idę i znacie drogę.
5. Tomasz powiedział do Niego: Panie! Nie wiemy dokąd idziesz*, jak więc możemy znać drogę? **lub: odchodzisz* J 10,9; Dz 4,12
6. Jezus *więc* powiedział do niego: Ja jestem droga, i prawda, i życie; nikt nie przychodzi do Ojca, jak tylko przeze mnie.
7. Jeśli mnie poznaliście i Ojca mego poznaliście; i odtąd Go znacie i widzicie* Go.
**lub: zaczęliście widzieć - czas teraź. wymik. z czasu przeszł.*
8. Filip powiedział Mu: Panie! Pokaż* nam Ojca, a *to* nam wystarczy. **lub: daj nam poznać*
9. Jezus powiedział mu: Tyle czasu jestem z wami, a nie znasz* mnie Filipie? Kto mnie widział, *zaczął* widzieć i mojego Ojca; jak ty możesz mówić: Pokaż nam Ojca? J 12,45;
lub: jeszcze nie zaczęłeś poznawać - por. w.7 Flp 2,6
10. *Czy* nie wierzysz, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie? Słowa, które ja do was mówię, nie od siebie mówię; natomiast Ojciec, który mieszka* we mnie, On czyni dzieła. **lub: trwa, pozostaje* J 10,30.38; 17,21; 1J 5,7
11. Wierzcie mi, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie; a jeżeli nie, to ze względu na te dzieła wierzcie mi. J 5,36; Dz 2,22; Hbr 2,4
12. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto wierzy* we mnie, dzieła, które ja czynię, i on będzie czynić, i większe niż te będzie czynić; bo ja idę do mojego Ojca.
gr.: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzyć - tu: wierzący - J 3,36
13. I o cokolwiek będziecie prosić w moim imieniu, to uczynię*, aby Ojciec w Synu został otoczony chwałą. **lub: dokonam* J 13,31; 15,16
14. Jeśli o cokolwiek będziecie* prosić** w moim imieniu, ja *to* uczynię. **mnie - mss Byz*
***gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*
15. Jeśli mnie miłujecie, zachowajcie* moje przykazania. **lub: przestrzegajcie - tryb rozkaz.* 1J 5,3
16. I ja prosić będę Ojca, a da wam innego* Opiekuna**, aby przebywał z wami na wieki***,
**gr.: allos - inny, lecz tego samego rodzaju - por. gr. heteros*
***gr.: parakletos - wezwany na pomoc - J 15,26*; ***wiek* Mt 28,20
17. Ducha prawdy, którego świat nie może przyjąć, bo Go nie widzi, ani Go nie zna; lecz wy Go znacie, ponieważ przy was przebywa* i w was będzie. **lub: trwa, mieszka, pozostaje*
18. Nie zostawię was sierotami; przyjdę* do was. **lub: (niebawem) przychodzę do was - czas teraź.*
19. Jeszcze tylko chwila i świat* nie będzie już mnie oglądać; lecz wy będziecie mnie oglądać; bo ja żyję i wy będziecie żyć.
gr.: kosmos - układ, świat, porządek świata wrogi Bogu - J 8,23
20. W tym dniu poznacie, że ja jestem w moim Ojcu, a wy we mnie, i ja w was. J 10,38
21. Kto ma moje przykazania i je zachowuje*, ten mnie miłuje; a kto mnie miłuje, ten też zostanie umiłowany przez Ojca mojego, i ja będę go miłować, i objawię mu samego siebie. Ps 119,4; Iz 62,2-5; J 14,15.23; 1J 2,5
**gr.: tereo - strzec, przestrzegać, trzymać się, dochowywać*
22. Judasz, nie Iskariota powiedział do Niego: Panie! Co się stało, że masz nam objawiać* samego siebie, a nie światu? Mt 10,3
**gr.: emfanidzo - wystawiać na widok, ukazywać się, ujawniać*
23. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Jeśli ktoś mnie miłuje, słowo moje będzie zachowywać; i mój Ojciec go umiłuje, i przyjdziemy do niego, i uczynimy u niego mieszkanie*.
**gr.: mone - pozostawanie, mieszkanie, przebywanie*
24. Kto mnie nie miłuje, nie zachowuje moich słów; a słowo, którego słuchacie, nie jest moje, ale Ojca, który mnie posłał*.
gr.: pempo - wysłać, polecić komuś coś zanieść - por. J 15,21
25. To *już* wam powiedziałem, przebywając* z wami. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać*
26. Lecz Opiekun, Duch Święty, którego pośle Ojciec w moim imieniu, On nauczy* was wszystkiego i przypomni wam wszystko, co *ja* wam powiedziałem. J 20,22; Mt 28,19;
gr.: didasko - 1Tm 2,12 Ef 1,13; 4,30; Tt 3,5; Dz 11,16; 20,35
27. Pokój zostawiam wam, pokój mój wam daję; nie tak jak daje świat, ja wam daję.

Niech się nie trwoży serce wasze, ani *niech* się nie lęka*. **lub: kuli się ze strachu* Flp 4,7

28. Słyszeliście, że wam powiedziałem: Odchodzę i powrócę do was. Gdybyście mnie miłowali, to byście się radowali, że* wam powiedziałem: Idę do Ojca; bo Ojciec mój większy jest niż ja. **lub: gdyż* J 20,21; Flp 2,6; Hbr 1,2

29. A teraz powiedziałem wam zanim się *to* stanie, żebyście, gdy się *to* stanie, uwierzyli.

30. Już niewiele będę z wami rozmawiał; albowiem idzie przywódca* tego świata, ale *on* nic we mnie nie ma; **gr.: archon - por. J 16,11**

31. Ale aby poznał świat, że ja miłuję Ojca, i jak mi polecił Ojciec, tak czynię. Wstawajcie, chodźmy stąd. Flp 2,8

15 Ja jestem prawdziwą winorośla, a mój Ojciec jest winogrodnikiem.
Ps 80,9-12; Iz 5,1; 27,2; 60,21; Ez 15,2; Mk 12,1; 1Kor 3,9; J 1,9

2. Każdą latorośl*, która we mnie owocu nie przynosi**, tę podnosi***, a każdą, która przynosi** owoc, tę oczyszcza****, aby przynosiła obfitszy owoc. Mt 15,13; Łk 13,7; Rz 8,28
**lub: pęd; **dosł.: przynoszącą - czas teraź. str. czynna, ***gr.: airo - podnieść, usunąć; ****gr.: kathairo - oczyścić, zmazać winę*

3. Wy już jesteście czyści, z powodu* Słowa, które wam mówiłem. J 13,10; 1P 1,22
**gr.: dia - ze względu na, dla, z powodu*

4. Trwajcie* we mnie, a ja w was. Jak latorośl nie może przynieść owocu sama z siebie, jeśliby nie trwała w winorośli, tak i wy, jeśli we mnie trwać nie będziecie. 1J 2,6; Rz 8,9
**gr.: meno - mieszkać, pozostawać, trwać - tu: tryb rozkaz*

5. Ja jestem winorośla, a wy latoroślami. Kto trwa we mnie, a ja w nim, ten przynosi obfity owoc; bo beze mnie nic uczynić nie możecie. J 12,24; Rz 7,4; Ga 5,22; Ef 5,9; Flp 4,13

6. Jeśli ktoś nie trwałby we mnie, zostanie wyrzucony na zewnątrz jak latorośl, i usycha; takie zbiera się, wrzuca w ogień i płoną.

7. Jeśli we mnie trwać będziecie i słowa moje w was trwać będą; cokolwiek byście chcieli, proście*, a stanie się wam. J 15,16;
**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać* Kol 3,16; 1J 2,14

8. W tym Ojciec mój dozna chwały, jeśli obfity* owoc przyniesiecie i staniecie się moimi uczniami. **gr.: polys - wielki, liczny, obfity*

9. Jak mnie umiłował Ojciec, tak i ja was umiłowałem; trwajcie w mojej miłości.

10. Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w mojej miłości, jak i ja zachowałem przykazania Ojca mojego i trwam w Jego miłości. J 14,15-23

11. To wam powiedziałem, aby moja radość trwała w was, a radość wasza *była* pełna.

12. To jest moje przykazanie, abyście siebie nawzajem miłowali, jak *ja* was umiłowałem.

13. Nikt nie ma większej miłości *nad* tę, gdy ktoś życie* swoje kładzie za swoich przyjaciół. **lub: duszę* J 10,11.15; Ef 5,2; 1J 4,10

14. Wy jesteście moimi przyjaciółmi, jeśli czynicie* *to* wszystko**, *co* ja wam przykazuję.
**dosł.: czynilibyście; **ile, jak wiele* Mt 12,50; Łk 12,4

15. Już dłużej nie nazywam was sługami, bo sługa* nie wie, co czyni jego pan; lecz nazwałem** was przyjaciółmi, bo wszystko, co usłyszałem od mojego Ojca, wam oznajmiłem***. **lub: niewolnik; **dosł.: zacząłem nazywać - tryb orzekający czas teraź.; ***dałem poznać* Ga 4,6; J 4,19

16. Nie wy mnie wybraliście, ale ja was wybrałem i przeznaczyłem*, abyście szli i przynieśli owoc, i owoc wasz trwał, aby *to,* o cokolwiek byście prosili Ojca w moim imieniu, dał wam. J 15,19; Dz 9,15; 1Tm 2,7; J 14,13; 16,23
**gr.: tithemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać*

17. To wam przykazuję, abyście się wzajemnie* miłowali**. **lub: jedni drugich* J 15,12
gr.: agapao - gorąco miłować, bardzo lubić - por. J 21,15

18. Jeśli was świat nienawidzi, wiedzcie, że mnie wcześniej *niż* was zaczął nienawidzić. J 3,20; 7,7; Mt 5,11; 10,22; Łk 6,32; J 17,14; 1P 2,9

19. Gdybyście byli ze świata, świat miłowałby* swoją własność; ponieważ jednak nie jesteście ze świata, lecz ja was wybrałem ze świata, dlatego świat was nienawidzi.
gr.: fileo - okazywać przyjaźń, czułość, całować - por. J 21,15**

20. Przypomnijcie* *sobie* słowo, które ja wam powiedziałem: Nie jest sługa** większy *od* swojego pana. Jeśli mnie prześladowali, i was będą prześladować; jeśli Słowo moje zachowali i wasze będą zachowywać.
**lub: pamiętajcie; **niewolnik* Łk 2,34; 6,40

21. Ale to wszystko uczynią wam ze względu na moje imię, bo nie znają Tego, który mnie posłał*. **gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar*

22. Gdybym nie przyszedł i nie mówił im, nie mieliby grzechu; lecz teraz nie mają wymówki* dla** swojego grzechu. 1P 2,16; J 12,48;
lub: preteksty, rzekomy powód; **gr.: peri - J 8,46* Rz 2,1

23. Kto *trwa* w nienawiści* do mnie, trwa też w nienawiści do mojego Ojca. **por. - w. 25***

24. Gdybym nie czynił między nimi dzieł,

których nikt inny nie czynił, nie mieliby grzechu; teraz jednak widzieli, a *mimo to* nienawidzą i mnie, i mojego Ojca. Mt 21,32; J 6,36

25. *Stało się to,* aby* zostało wypełnione słowo, które w ich Prawie jest napisane, że: Znienawidzili** mnie bez powodu. Ps 69,4

**dosł.: lecz aby; **gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić*

26. A gdy przyjdzie Opiekun*, którego ja wam poślę od Ojca, Duch Prawdy, który od Ojca wychodzi, Ten zaświadczy o mnie.

**gr.: parakletos - wezwany na pomoc, orędownik, pomocnik łac.advocatus - obrońca, rzecznik, zastępca procesowy* Łk 24,49

27. Ale i wy także świadczycie; bo jesteście ze mną od początku. Dz 1,22; 4,20; Obj 1,2

16 To wam powiedziałem, abyście nie zostali złamani*. Mt 11,6

**lub: zostali zgorszeni - gr.: skandalidzo - wpaść w pułapkę, doznać urazu w wyniku wpadnięcia we wnyki, potknąć się, być zgorszonym, być rozgniewanym, być oburzonym*

2. Wyłączać was będą z synagog; a *nawet* nadchodzi godzina, że każdy, kto was zabije, będzie uważał, że pełni* służbę** Bogu.

**gr.: prosfero - przyprowadzić do, ofiarować, postępować z kimś **gr.: latreia - służba jako akt poświęcenia* Rz 12,1

3. A to wam uczynią, gdyż nie poznali Ojca, ani mnie. Łk 10,22; J 8,19; 1Kor 2,8

4. Lecz to* wam powiedziałem, abyście, gdy przyjdzie ta godzina, przypomnieli sobie, że to ja wam powiedziałem; a nie mówiłem wam tego* od początku**, bo byłem z wami.

dosł.: o tych (sprawach); **gr.: arche - por. J 1,1

5. A teraz idę do Tego, który mnie posłał, a nikt z was nie pyta mnie: Dokąd idziesz?

6. Ale dlatego, że o tym* wam mówię, smutek zaczął napełniać** wasze serce. Ps 13,2;

dosł.: o tych (sprawach); **gr.: pleroo - por. Ef 4,10 Łk 22,45

7. Lecz ja wam mówię prawdę: Pożyteczniej jest dla was, abym ja odszedł. Bo jeśli nie odejdę, Opiekun nie przyjdzie do was; ale jeśli odejdę, poślę* Go do was.

gr.: pempo - por. J 15,21 Dz 10,34; J 14,16; 15,26

8. A On, gdy przyjdzie, wykaże*, że świat jest w błędzie* odnośnie** grzechu i odnośnie** sprawiedliwości, i odnośnie** sądu;

gr: elencho - wykaże grzech dowodząc, zawstydzi, napomni **gr.: peri - co do - por. J 8,46* 1Kor 14,24; Ef 5,11; 2Tm 4,2

9. Odnośnie grzechu, gdyż prawdziwie nie uwierzyli we mnie; J 8,24

10. Odnośnie sprawiedliwości* także, gdyż idę do Ojca mojego i już mnie nie ujrzycie**;

**gr.: dikaiosyne - por. Łk 1,75*; **dosł.: widzicie* 2Kor 5,21; Flp 3,9

11. Odnośnie sądu natomiast, bo przywódca* tego świata jest osądzony. Rz 2,2; J 12,31

**gr.: archon - dowódca, naczelnik, władca, rządca, urzędnik*

12. Mam wam jeszcze wiele do powiedzenia, ale teraz nie możecie *tego* znieść*.

**gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać, tu: znosić*

13. Lecz gdy przyjdzie On, Duch Prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę; bo nie sam od siebie mówić będzie, ale cokolwiek usłyszy, mówić będzie i oznajmi wam *o tym,* co ma nadejść. J 14,17; 1Kor 2,10-13; 1J 2,20

14. On mnie otoczy chwałą, gdyż z mego weźmie i wam oznajmi. J 15,26; Obj 19,10

15. Wszystko, to co ma Ojciec, jest moje; dlatego powiedziałem, że z mego weźmie, i wam oznajmi. Mt 11,27; 28,18; Kol 1,19

16. *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie i znowu chwila, a ujrzycie mnie, bo ja idę do Ojca.

17. Mówili więc do siebie nawzajem *niektórzy* z Jego uczniów: Co znaczy to, o czym nam mówi: *Jeszcze* chwila*, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie mnie, i że ja odchodzę do Ojca? **gr.: mikron - mało, niewiele, odrobina*

18. Powiedzieli więc: Co to znaczy, gdy mówi: Chwila? Nie rozumiemy tego, co mówi.

19. Jezus więc poznał, że Go chcieli zapytać, i powiedział im: Pytacie się między sobą o to, co powiedziałem: *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie* mnie. **gr.: optamomai - być widzianym, ukazywać się, patrzeć*

20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Wy będziecie płakać i narzekać, a świat będzie się weselił; wy zostaniecie zasmuceni, ale smutek wasz obróci się w radość. Obj 11,10

21. Kobieta, gdy rodzi, smuci się, bo nadeszła jej godzina; lecz gdy urodzi dziecko, już nie pamięta o cierpieniu*, z powodu radości, że człowiek został zrodzony na świat.

**dosł.: ucisk, udręka, utrapienie* Rdz 3,16; Iz 26,17; Oz 13,13

22. Teraz więc i wy wprawdzie smucicie się; lecz ponownie ujrzę was, a będzie się radowało wasze serce, i nikt nie odbierze* wam waszej radości. **dosł.: odbiera* J 20,20; Łk 24,41

23. A w tym dniu, o nic nie będziecie mnie pytać. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: O cokolwiek* prosilibyście Ojca w moim imieniu, da wam. **gr.: hosos - jak wiele, ile; *gr.: an - tryb warunkowy*

24. Aż do teraz o nic nie prosiliście w moim imieniu; proście, a otrzymacie, aby radość wasza była pełna. Mt 7,7; Jk 4,2; 1J 3,22

25. To mówiłem wam w podobieństwach*; nadchodzi godzina, gdy już *więcej* nie będę mówić wam w podobieństwach*, lecz otwarcie oznajmię wam o moim Ojcu.
**gr.: paroima - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria, przysłowie*
26. W tym dniu *będziecie* prosić w moim imieniu; a nie mówię wam, że ja *będę* prosił Ojca za wami; Rz 8,34; Mk 10,35; Dz 3,22
27. Sam bowiem Ojciec miłuje* was, dlatego że wy mnie umiłowaliście* i wierzyliście, że ja wyszedłem od Boga. **gr.: fileo - por. J 21,15****
28. Wyszedłem od Ojca i przyszedłem na świat; ponownie opuszczam* świat i idę do Ojca. **gr.: afiemi - puścić wolno, odejść, pozostawić*
29. Jego uczniowie powiedzieli do Niego: Oto teraz otwarcie* mówisz i nie mówisz *już do nas* żadnego podobieństwa; Mt 15,15
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga, otwartość*
30. Teraz wiemy, że wszystko wiesz i nie potrzebujesz*, by ktoś Ciebie pytał. Na tej *podstawie*** wierzymy, że wyszedłeś od Boga.
**dosł.: nie masz potrzeby; **w tym* J 2,23; 7,31
31. Jezus odpowiedział im: *Dopiero* teraz wierzycie? J 15,7; 2J 1,9
32. Oto nadchodzi godzina, i teraz już nadeszła, abyście zostali rozproszeni, każdy w swoją* *stronę,* a mnie samego zostawicie; a *ja* nie jestem sam, bo Ojciec jest ze mną.
**dosł.: do swoich własnych (spraw)* Za 13,7; J 4,21
33. To wam powiedziałem, abyście we mnie mieli pokój. Na świecie będziecie mieć ucisk; ale ufajcie*, ja zwyciężyłem świat.
**lub: jako imperatyw - bądźcie odważni, nabierzcie otuchy*

17 Gdy Jezus to powiedział, podniósł swoje oczy ku niebu, mówiąc: Ojcze! Nadeszła godzina, otocz chwałą swojego Syna, aby i Twój Syn otoczył chwałą* Ciebie;
por. J 7,39* Ps 123,1; Łk 18,13; J 11,41; Dz 3,13
2. Tak, jak dałeś mu władzę* nad wszelkim ciałem, aby dał życie wieczne tym** wszystkim, których mu dałeś. Mt 11,27; 28,18
**gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc; **dosł.: im*
3. A to jest życie wieczne, aby znali* Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, i tego, którego posłałeś, Jezusa Mesjasza**. Jr 9,23
gr.: ginosko - por. J 1,10**; **lub: Chrystusa, Pomazańca*
4. Ja Ciebie otoczyłem chwałą na ziemi; wypełniłem dzieło, które mi dałeś, abym *je* wykonał. J 4,34; 5,36; 9,3; Dz 20,24; 2Tm 4,7
5. A teraz Ty, Ojcze otocz mnie chwałą u siebie, tą chwałą, którą miałem u Ciebie* zanim** powstał świat. **lub: przed Tobą; **przed*
6. Objawiłem* imię Twoje ludziom, których mi dałeś ze świata; byli Twoi i mnie ich dałeś; i zachowywali Twoje Słowo. J 17,26
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
7. Teraz zaczęli poznawać*, że wszystko, co mi dałeś**, jest od Ciebie. **czas przeszły niedok.*
***gr.: didomi - dać, darować - por. J 3,27**
8. Albowiem słowa, które mi dałeś, dałem im; i oni je przyjęli, i prawdziwie poznali, że od Ciebie wyszedłem, i uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. Prz 1,23; J 6,68; Mt 13,11
9. Ja za nimi proszę; nie proszę za światem, ale za tymi, których mi dałeś, bo są Twoi.
10. I wszystko moje jest Twoje, a Twoje jest moje; i w nich zacząłem doznawać chwały*.
**czas przeszły niedokonany* Mt 5,48; 23,9;
gr.: doksadzo - por. J 7,39* J 10,29-30; 1P 1,5; Jud 1,24
11. I już nie jestem na świecie, ale oni są na świecie, a ja idę do Ciebie. Ojcze Święty! Zachowaj ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, aby jak my, byli jedno. Dz 1,9-11
12. Gdy byłem z nimi na świecie, ja strzegłem* ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, *i* ustrzegłem, i nikt z nich nie zginął, tylko syn zatracenia, aby Pismo zostało wypełnione. **gr.: tereo - czuwać, zachować, opiekować się*
13. Ale teraz idę do Ciebie i mówię to na świecie, aby mieli moją radość, która jest pełna* w nich. **lub: wypełnioną w sobie*
14. Ja dałem im słowo Twoje, a świat miał ich w nienawiści, dlatego że nie są ze świata, jak i ja nie jestem ze świata. Mt 10,25
15. Nie proszę, abyś zabrał ich ze świata, ale abyś ustrzegł* ich od złego. **gr.: tereo - w. 12**
16. Nie są ze świata, jak ja nie jestem ze świata. 2Kor 6,14; 1J 4,1; Rz 12,2
17. Poświęć ich w prawdzie Twojej; Słowo Twoje jest prawdą. Ps 119,9; J 15,3; 1P 1,22
18. Jak mnie posłałeś na świat, tak i ja posłałem ich na świat.
19. I ja za nich poświęcam* samego siebie, aby i oni byli poświęceni w prawdzie.
gr.: hagiadzo - por. J 10,36 Wj 13,2; Jr 1,5; J 10,36; Hbr 2,11
20. A nie tylko za nimi proszę, lecz i za tymi, którzy przez ich słowo uwierzą we mnie,
21. Aby wszyscy byli jedno; jak Ty Ojcze we mnie, a ja w Tobie, aby i oni w nas byli jedno; aby świat uwierzył, że Ty mnie posłałeś.
J 5,23; 10,30; 14,9; Flp 2,6; 1J 5,7; Rz 12,5

22. A ja chwałę*, którą mi dałeś, dałem im, aby byli jedno, jak my jedno jesteśmy;
**gr.: doksa - majestat, blask, chwała, splendor* 2Kor 3,18
23. Ja w nich, a Ty we mnie, aby zostali wydoskonaleni* w** jedności, i żeby świat wiedział***, że Ty mnie posłałeś, i że ich umiłowałeś, jak mnie umiłowałeś. Mt 5,48; Ef 4,12-16
**dosł.: którzy są prowadzeni do doskonałości; **gr.: eis - ku, do, dla; ***lub: poznał - gr.: ginosko - czas teraź. str. czynna*
24. Ojcze! Chcę, aby i ci, których mi dałeś*, byli ze mną tam, gdzie ja jestem; aby oglądali moją chwałę, którą mi dałeś, bo umiłowałeś mnie przed założeniem** świata.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*
***gr.: katabole - położenie fundamentu, rzucenie nasienia w glebę, akt zapłodnienia* J 12,26; 14,3; 1Tes 4,17
25. Ojcze sprawiedliwy! Świat Ciebie nie poznał, ale ja Ciebie poznałem, i ci poznali, że Ty mnie posłałeś. Ps 48,11; Jr 23,6; 2Kor 1,3
26. I dałem im poznać Twoje imię, i *jeszcze* dam *je* poznać, aby miłość, którą mnie umiłowałeś, w nich była, i ja w nich. Wj 34,5-6

18 Gdy Jezus to powiedział, przeszedł z uczniami swoimi na drugą stronę potoku Cedron*, gdzie był ogród, do którego wszedł On i Jego uczniowie.
**tj. potok płynący na wsch. od Jerozolimy w kier. M. Martwego w dolinie o tej samej nazwie identyfikowanej jako dolina Jozafata*
2. Miejsce to znał także Judasz*, który Go wydał, bo Jezus często zbierał się tam ze swoimi uczniami. Łk 22,47; Dz 1,16
**hebr.: Jehudah - chwalony, gr.: Jouda, Joudas - dwie formy*
3. Judasz więc wziął kohortę* i podwładnych od arcykapłanów i faryzeuszów, przyszedł tam z latarniami i z pochodniami, i z orężem. **por. w. 12** Mt 26,47; Mk 14,43; J 13,2
4. Jezus więc, wiedząc o wszystkim, co miało na Niego przyjść, wyszedł i powiedział im: Kogo szukacie? J 19,28; Łk 18,31; Dz 2,28
5. Odpowiedzieli Mu: Jezusa Nazarejczyka*. Jezus powiedział im: Ja jestem. A stał z nimi i Judasz, który Go im wydał**. J 1,46; Mt 21,11
**tj. z miasta Nazaret - „strzeżony" - miasto w płd. Galilei*
***gr.: paradidomi - wydać w ręce, wydać w czyjąś moc, pozwalać*
6. A skoro im powiedział: Ja jestem, cofnęli* się i upadli na ziemię. **gr.: opiso - por. Mk 8,33***
7. Ponownie więc zapytał ich: Kogo szukacie? A *oni* powiedzieli: Jezusa Nazarejczyka.
8. Jezus odpowiedział: Powiedziałem wam, że ja jestem. Jeśli więc mnie szukacie, pozwólcie tym odejść*; **gr.: hypago - por. Mt 4,10**
9. Aby zostało wypełnione słowo, które powiedział: Nie straciłem* nikogo z tych, których mi dałeś. **gr.: apollymi - por. J 3,15** J 17,12
10. Wtedy Szymon Piotr, mając miecz, wyciągnął go i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho. A słudze temu było na imię Malchos*. **gr.: malchos - król*
11. Jezus więc powiedział Piotrowi: Włóż miecz* swój do pochwy. Czy nie mam pić kielicha, który dał mi Ojciec? Ps 75,8; Mt 20,22
**gr.: machaira - krótki zakrzywiony lub prosty miecz, nóż ofiarny*
12. Wtedy kohorta* i dowódca oraz podwładni żydowscy schwytali Jezusa i związali Go.
**tj. rzym. jedn. taktyczna około 600 osób, 1/10 legionu*
13. I zaprowadzili Go najpierw do Annasza, który był teściem Kajfasza; a on był w tym roku arcykapłanem. Mt 26,57; Łk 3,2; Dz 4,6
14. A był to ten Kajfasz, który radził* Żydom, że korzystniej jest, aby jeden człowiek zginął za lud. J 11,49
**gr.: symbouleuo - udzielać, zaciągać rady, zmawiać się*
15. A za Jezusem szedł Szymon Piotr i inny uczeń. A ten uczeń był znany arcykapłanowi, i wszedł razem z Jezusem na dziedziniec *pałacu* arcykapłana. Mt 26,58; Mk 14,54
16. Natomiast Piotr stał na zewnątrz przy bramie. Wyszedł więc ten drugi uczeń, który był znany arcykapłanowi i po rozmowie z odźwierną, wprowadził Piotra.
17. Wtedy powiedziała służąca odźwierna* Piotrowi: Czy i ty nie jesteś z uczniów Tego człowieka? On odpowiedział: Nie jestem.
**lub: strzegąca drzwi* Prz 29,25; Mt 26,33; Mt 10,28
18. Stała tam natomiast służba i podwładni*, paląc ogień, bo było zimno, i grzali się; i był też z nimi Piotr, który stał i grzał się.
gr.: hyperetes - por. 1Kor 4,1* Rdz 49,6; 2Kor 6,15; Ef 5,11
19. Tymczasem arcykapłan zapytał Jezusa o Jego uczniów i o Jego naukę. Mt 26,59
20. Jezus odpowiedział mu: Ja otwarcie mówiłem do świata. Ja zawsze uczyłem w synagodze i w świątyni, gdzie zawsze schodzą się Żydzi, a w ukryciu nic nie mówiłem.
21. Dlaczego mnie pytasz? Zapytaj tych, którzy słuchali, co im mówiłem; oto oni wiedzą, co ja powiedziałem. Mt 26,59; Łk 22,67
22. A gdy On to powiedział, jeden ze stojących tam podwładnych wymierzył Jezusowi policzek, mówiąc: Tak to odpowiadasz arcykapłanowi? Hi 16,10; Mt 26,68; Dz 23,2

23. Jezus odpowiedział mu: Jeśli źle powiedziałem, poświadcz*, co *było* złe; a jeśli dobrze, dlaczego mnie bijesz? 2Kor 10,1;
**lub: bądź świadkiem, złóż świadectwo* 1P 2,20; Dz 23,3
24. Wysłał więc Go Annasz* związanego do arcykapłana Kajfasza. J 18,13; Mt 26,57; Łk 3,2
**arcykapłan mianowany w roku 6 lub 7 n.e. przez zarządcę Syrii, a później zdymisjonowany, odzyskuje swoje wpływy gdy w roku 18 n.e. arcykapłanem zostaje Kajfasz, jego zięć*
25. A Szymon Piotr stał i grzał się. Powiedzieli więc do niego: Czy i ty nie jesteś *jednym* z Jego uczniów? A on wyparł* się, mówiąc: Nie jestem. **gr.: arneomai - odrzucić, zaprzeczyć*
26. Powiedział mu jeden ze sług arcykapłana, krewny* tego, któremu Piotr obciął ucho: Czy ja nie widziałem ciebie z Nim w ogrodzie? **gr.: syngenes - będący tego samego rodu, spokrewniony*
27. Lecz Piotr ponownie wyparł się, i zaraz zapiał kogut. J 13,38; Mt 26,34; Mk 14,30; Łk 22,34
28. Zaprowadzili więc Jezusa od Kajfasza do pretorium*. A było rano. I sami nie weszli do pretorium, aby się nie skalać, ale by *móc* spożyć Paschę. Mt 27,2; Łk 23,1; Mk 15,1
**tj. siedziba namiestnika, duży dom lub willa*
29. Wyszedł więc Piłat do nich *na zewnątrz* i powiedział: Jakie oskarżenie wnosicie przeciwko temu człowiekowi?
30. W odpowiedzi, rzekli do niego: Gdyby On nie był złoczyńcą* nie wydalibyśmy Go tobie.
**gr.: kakopoios - wyrządzający zło, złoczyńca*
31. Piłat więc powiedział: Weźcie Go wy i według waszego Prawa Go osądźcie. Żydzi powiedzieli mu: Nam nie wolno nikogo zabijać;
32. Aby zostało wypełnione* słowo Jezusa, które wypowiedział, aby wskazać jaką śmiercią będzie umierał. J 3,14; 12,32; Mt 20,19; Łk 24,7
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
33. Więc ponownie wszedł Piłat do pretorium i przywołał Jezusa, mówiąc do Niego: *To* Ty jesteś Królem Żydów*? **lub: Judejczyków*
34. Jezus odpowiedział mu: Czy ty mówisz to sam z siebie, czy inni powiedzieli ci o mnie?
35. Piłat odpowiedział: Czy ja jestem Żydem? Twój naród* i arcykapłani wydali mi Ciebie; co uczyniłeś? **gr.: ethnos - por. Mt 21,43**
36. Jezus odpowiedział: Królestwo moje nie jest z tego świata; gdyby Królestwo moje było z tego świata, moi podwładni podjęliby walkę, abym nie został wydany Żydom*; teraz jednak Królestwo moje nie jest stąd.
**lub: Judejczykom* Ps 45,3; Kol 1,12
37. Piłat powiedział więc do Niego: A zatem jesteś królem? Jezus odpowiedział mu: Ty to mówisz, że ja jestem królem*. Ja na to zostałem zrodzony i na to przyszedłem na świat, aby *dać* świadectwo prawdzie. Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.
**aram. idiom(?) - masz słuszność, jestem królem* Iz 55,4
38. Piłat powiedział do Niego: Co to jest prawda*? A gdy to powiedział, wyszedł ponownie do Żydów, mówiąc im: Ja nie znajduję w Nim żadnej winy** *z powodu, której miałby być* ukarany. Iz 53,9; 2Kor 5,21; Hbr 4,15
**gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*
***gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut przestępstwa*
39. A jest u was zwyczaj, że na Paschę* jednego wam uwalniam. Chcecie więc, abym wam uwolnił Króla Żydów? Łk 23,18
hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia mies. Nisan - Mt 26,2
40. Wykrzyknęli więc wszyscy ponownie, mówiąc: Nie Tego, ale Barabasza! A Barabasz był bandytą*. **gr.: lestes - por. Mt 27,38**

19 1. Wówczas więc wziął Piłat Jezusa i *kazał Go* wychłostać*. Mk 15,15-20;
**lub: ubiczować* 2Kor 11,24; Hbr 11,36
2. A żołnierze upletli wieniec* z ciernia i włożyli na Jego głowę, i okryli Go purpurowym płaszczem, **gr.: stefanos - por. Obj 6,2* Mt 27,28
3. Mówiąc: Witaj*, Królu Żydów! I policzkowali Go. **gr.: chairo: witaj - tu: sarkazm od Ave (witaj) Caesar*
4. Wyszedł więc znów Piłat i powiedział im: Oto wyprowadzam Go do was, abyście poznali, że nie znajduję w Nim żadnej winy* *z powodu, której miałby być* ukarany*
por. J 18,38* Mt 27,4; Łk 23,41; 1P 2,22; 1J 3,5
5. Wtedy Jezus wyszedł na zewnątrz, niosąc cierniowy* wieniec i purpurowy płaszcz. A Piłat powiedział im: Oto człowiek! Mt 11,19;
**gr.: akantinos - cierń z krzewu akantu* J 1,29; 1Tm 2,5
6. A gdy ujrzeli Go arcykapłani i ich podwładni, krzyczeli słowami: Ukrzyżuj*, ukrzyżuj! Piłat powiedział im: Weźcie Go wy i ukrzyżujcie; ja bowiem nie znajduję w Nim żadnej winy** *z powodu, której miałby być* ukarany.
gr.: stauroo - przybicie do pionowego pala, poprzecznej belki niesionej przez skazańca wraz z tabliczką określającą winę przestępcy; **por. J 18,38* Mt 27,22; J 19,15
7. Żydzi odpowiedzieli mu: My mamy Prawo, a według naszego Prawa powinien umrzeć; bo samego siebie uczynił Synem Boga. Pwt 18,20
8. Gdy więc Piłat usłyszał te słowa*, *tym* bardziej się uląkł**. **dosł.: to słowo; **gr.: fobeo - Ef 5,33***

9. I wszedł ponownie do pretorium*, i powiedział do Jezusa: Skąd jesteś? Lecz Jezus nie dał mu odpowiedzi. Iz 53,7; Dz 8,32; Flp 1,28

**tj. siedziba namiestnika, duży dom lub willa*

10. Piłat więc powiedział do Niego: Nie odpowiadasz mi? Nie wiesz, że mam władzę*, aby Cię ukrzyżować i mam władzę, aby Cię uwolnić? **gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc, urząd*

11. Jezus odpowiedział: Nie miałbyś żadnej władzy nade mną, gdyby ci *to** nie było dane z góry; dlatego *ten, kto* mnie tobie wydaje, ma większy** grzech. Jr 27,5; J 3,27

**lub: jej; **gr.: megas - wielki, znaczny - tu: większy co do skutków lub konsekwencji i intensywności*

12. Odtąd Piłat starał się* Go wypuścić, lecz Żydzi krzyczeli słowami: Jeśli Go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem Cezara; każdy bowiem, kto czyni siebie królem, sprzeciwia się Cezarowi! **lub.: szukał (sposobu), dążył* Łk 23,2

13. Wtedy Piłat, gdy usłyszał te słowa*, wyprowadził Jezusa na zewnątrz i zasiadł na tronie sędziowskim**, w miejscu, zwanym Lithostrotos***, a po hebrajsku Gabbata****.

**dosł.: to słowo; **lub: krześle - por. Mt 27,19*; ***tj. kamienny bruk, mozaika, bądź mozaikowa powierzchnia; ****pagórek*

14. A był to Dzień Przygotowania Paschy, około szóstej godziny*; i powiedział do Żydów: Oto wasz król! Mk 15,25

**tj. około 12 w południe wg obecnego sposobu liczenia czasu*

15. Oni na to krzyczeli: Precz, precz*! Ukrzyżuj Go! Powiedział im Piłat: *Czy* mam ukrzyżować waszego króla? Arcykapłani odpowiedzieli: Nie mamy króla, tylko Cezara. Oz 3,4

**idiom: strać - gr.: airo - podnieść wzwyż, unieść, wywyższyć*

16. Wtedy im Go wydał, aby został ukrzyżowany. Wzięli więc Jezusa i wyprowadzili.

17. A *On* niosąc swój krzyż, wyszedł na miejsce, zwane Miejsce Czaszki, które po hebrajsku nazywa się Golgota*; Mt 27,33; Mk 15,22

**wzgórze za murami miasta kształtem przypominające czaszkę*

18. Tam Go ukrzyżowali; a z Nim dwóch innych z jednej i z drugiej *strony,* a Jezusa pośrodku. Ps 22,16; Iz 53,12; Hbr 12,2

19. A Piłat sporządził napis* i umieścił na krzyżu; a było *na nim* napisane: Jezus Nazarejczyk, Król Żydów. Mt 27,37; Łk 23,38

**tj. tytuł winy najczęściej niesiony przez skazańca - łac.: titulus*

20. A ten napis czytało wielu Żydów, bo blisko miasta było to miejsce, gdzie Jezus został ukrzyżowany; a napisany był *on* po hebrajsku, po grecku i po łacinie. J 5,2; Dz 21,40;

21. Wtedy powiedzieli Piłatowi arcykapłani żydowscy: Nie pisz: Król Żydów, ale On powiedział: Jestem Królem Żydów.

22. Piłat odpowiedział: Co napisałem, *to* napisałem. J 19,12; Ps 76,10

23. Żołnierze więc, gdy ukrzyżowali Jezusa, wzięli Jego szaty i podzielili na cztery części, każdemu żołnierzowi część, i tunikę; a ta tunika* była bez szwu, cała tkana od góry.

**gr.: chiton - szata wkładana na gołe ciało* Mk 15,24

24. Powiedzieli więc do siebie: Nie rozcinajmy jej, ale losujmy o nią, czyja ma być – aby zostało wypełnione Pismo, *które* mówi: Rozdzielili moje szaty między siebie, a o moje odzienie rzucili los. Wtedy to właśnie uczynili żołnierze. Ps 22,19; Dz 2,23; 13,27

25. A stały przy* krzyżu** Jezusa: Jego matka i siostra Jego matki, Maria, *żona* Kleofasa, i Maria Magdalena. Mt 27,55; Mk 15,40;

lub: blisko, obok; **gr.: stauros - por. J 19,6 Łk 23,49

26. A gdy Jezus ujrzał matkę i ucznia tam stojącego, którego miłował*, powiedział swojej matce: Kobieto, oto twój syn**! J 13,23; 21,7

gr.: agapao - por. J 3,16; **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca*

27. Potem powiedział do ucznia: Oto twoja matka! I od tej godziny wziął ją ten uczeń do siebie. Mt 12,48-50; Mk 3,34; 1Tm 5,2

28. Po tym Jezus wiedząc, że wszystko jest już dokonane*, aby Pismo zostało wypełnione, powiedział: Pragnę. **por. w. 30** Ps 22,15

29. A stało tam naczynie napełnione winnym octem; a oni nasączyli gąbkę winnym octem i zatknęli na hyzop*, podając Mu do ust.

**tj. roślina, której wiązka służyła do pokrapiania*

30. A gdy Jezus otrzymał ocet, powiedział: Wykonało* się; skłonił** głowę i oddał ducha.

**dosł.: jest dokonane - w. 28* Mt 27,40; Mk 15,37; Łk 23,46

**gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel - tu: w znaczeniu poniesienia całkowitej zapłaty za dług, jako okrzyk triumfu*

***gr.: klino - skłonić, zniżyć (skłonić głowę na poduszkę - Mt 8, 20)*

31. Żydzi więc, aby ciała nie pozostały na krzyżu w sabat, ponieważ był to Dzień Przygotowania – albowiem ten dzień sabatu był wielki* – prosili Piłata, aby im połamano golenie i usunięto ich. Wj 12,16; Pwt 21,22; Mk 15,42

**tj. sabat, który wypadał w trakcie trwania innego święta*

32. Przyszli więc żołnierze i istotnie połamali pierwszemu golenie, *również* i drugiemu, który z Nim został ukrzyżowany,

33. Ale gdy podeszli do Jezusa i gdy zobaczyli, że już umarł, nie połamali Jego goleni.

34. Lecz jeden z żołnierzy włócznią przebił Jego bok i zaraz wypłynęła krew i woda.
35. A ten, który to widział, świadczy *o tym,* a jego świadectwo jest prawdziwe; i on wie, że mówi prawdę, abyście wy uwierzyli.
36. To bowiem się stało, aby zostało wypełnione Pismo: Kość Jego nie zostanie złamana. Wj 12,46; Ps 22,14; 34,21
37. I ponownie inne *miejsce* Pisma mówi: I będą patrzeć na *Tego,* którego przebili*.
**gr.: ekkenteo - przebić,* Ps 22,16; Za 12,10
przekuć, przekopać, wysunąć, wciągnąć - tu: i Obj 1,7
38. A potem Józef z Arymetei, który był uczniem Jezusa, lecz ukrytym z powodu strachu przed Żydami, poprosił Piłata, aby mógł zdjąć ciało Jezusa. I Piłat *mu* pozwolił. Poszedł więc i zabrał ciało Jezusa.
Mk 15,43; Mt 27,57; J 7,13; 12,42; Flp 1,14
39. Przyszedł również i Nikodem, ten który wcześniej przybył w nocy do Jezusa, niosąc około stu liter* mieszaniny mirry** i aloesu.
**1 litra rzymska to 327,45 g* 2Krn 16,14; J 7,50
***tj. wonna gumożywica wypływająca z kory balsamowca*
40. Wzięli więc ciało Jezusa i wraz z wonnościami zawinęli je *w* płótna*, tak jak Żydzi mają zwyczaj grzebać. **dosł.: płótnami* Dz 5,6
41. A był w tym miejscu, gdzie Go ukrzyżowano ogród, a w tym ogrodzie nowy grobowiec, w którym jeszcze nikt nie został położony. Mt 27,60; Łk 23,54; J 20,15
42. Tam więc, z powodu żydowskiego Dnia Przygotowania*, złożono Jezusa, gdyż grobowiec był blisko. Kpł 2,6; 2Krn 16,4; Iz 53,9
**tj. dzień przed Paschą, kończący się o 18 - tej i nastawał sabat*

20 A pierwszego dnia po sabacie*, Maria Magdalena przyszła rano** do grobowca, gdy jeszcze było ciemno i ujrzała odsunięty kamień od grobowca. Mt 27,60; Łk 24,1
**lub: tygodnia; **o czwartej straży nocnej tj. między 3 a 6*
2. Pobiegła więc i przyszła do Szymona Piotra i do drugiego ucznia, którego miłował Jezus, i powiedziała im: Wzięli Pana z grobowca i nie wiemy, gdzie Go położyli.
3. Wyszedł więc Piotr i ten drugi uczeń, i ruszyli do grobowca.
4. A biegli obaj razem; lecz ten drugi uczeń pobiegł przodem, szybciej od Piotra i pierwszy przyszedł do grobowca, Kpł 13,30
5. A gdy schylił się, widział* leżące płótna; jednak nie wszedł. **dosł.: widzi*
6. Przyszedł więc Szymon Piotr idący za nim, wszedł do grobowca i oglądał* leżące płótna,
**gr.: theoreo - patrzeć uważnie, rozpoznawać, przyglądać się*
7. I chustę*, która była na Jego głowie, nie leżącą razem z płótnami**, ale osobno zwiniętą na jednym miejscu. J 11,44
**gr.: soudarion - chusta używana również do wycierania potu*
***gr.: othonion - kawałek lnianego płótna, w l.mn. pasy płótna*
8. Wtedy też wszedł i ten drugi uczeń, który przybył pierwszy do grobowca, i ujrzał, i uwierzył*. **domyśl. - w zmartwychwstanie* Mk 16,5
9. Jeszcze bowiem nie zrozumieli Pisma, że On musi* powstać z martwych.
**lub: jest konieczne, musi się (wydarzyć)* Ps 16,10
10. I odeszli więc ponownie uczniowie do siebie. J 7,53; 16,32
11. Ale Maria stała płacząc* na zewnątrz przy grobowcu. Gdy tak** płakała, schyliła się do grobowca. Mk 16,5; J 16,6; 19,5
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować, szlochać; **dosł.: jak więc*
12. I ujrzała dwóch aniołów w bieli siedzących, jednego przy głowie, a drugiego przy stopach, w *miejscu* gdzie leżało ciało Jezusa.
13. A oni powiedzieli jej: Kobieto! Dlaczego płaczesz? Odpowiedziała im: Bo wzięli mojego Pana i nie wiem, gdzie Go położyli.
14. A gdy to powiedziała, odwróciła się i ujrzała stojącego Jezusa; a nie wiedziała, że to jest Jezus. J 21,4; Mk 16,12; Łk 24,16
15. Jezus powiedział do niej: Kobieto! Dlaczego płaczesz? Kogo szukasz? Ona myśląc, że jest to ogrodnik, powiedziała do Niego: Panie! Jeśli ty Go przeniosłeś, powiedz mi, gdzie Go położyłeś, a ja Go wezmę. Łk 24,5
16. Jezus powiedział jej: Mario*! Ona gdy się obróciła, powiedziała do Niego: Rabbuni**! Co wykłada się: Nauczycielu! J 10,3; 13,13;
**N/A - hebr. Mariam; **tj. aram. forma hebr. - Rabbi* Mt 23,8
17. Jezus powiedział do niej: Nie zatrzymuj* mnie, bo jeszcze nie wstąpiłem do mojego Ojca; ale idź do moich braci i powiedz im: Wstępuję do Ojca mojego i Ojca waszego, i do Boga mojego i Boga waszego.
Ps 22,22; Ez 37,27; Mt 12,50; Hbr 2,11; 1J 1,1
**gr.: haptomai - trzymać się czegoś, przylgnąć, dotykać*
18. I przyszła Maria Magdalena, oznajmując uczniom, że widziała Pana, i że to jej powiedział. Mt 28,10; Mk 16,10
19. Gdy więc był wieczór tego *właśnie* dnia, pierwszego *po* sabacie, a drzwi były zamknięte, z powodu lęku *przed* Żydami, *tam* gdzie

byli zgromadzeni uczniowie, przyszedł Jezus, stanął na środku i powiedział im: Pokój wam! Mk 16,14; Łk 24,36; J 16,33

20. A gdy to powiedział, pokazał im ręce i swój bok. Uradowali się więc uczniowie, widząc Pana. Iz 25,9

21. Wtedy Jezus powiedział im ponownie: Pokój wam; tak jak mnie posłał Ojciec, i ja was posyłam. Mk 16,15

22. A gdy to powiedział, tchnął* *na nich,* mówiąc im: Weźcie** Ducha Świętego.
**gr.: emfysao - dmuchnąć lub tchnąć* Rdz 2,7; Ez 37,9; J 14,16
*na kogoś, dać; **gr.: lambano - Mk 12,20* - tu: tryb rozkazujący*

23. Komukolwiek grzechy odpuścicie*, są im odpuszczone; a komukolwiek zatrzymujecie, są zatrzymane**. 2Kor 2,7; Kol 3,13
**gr.: afiemi - puścić wolno, odejść, pozostawić, nie zatrzymywać*
***gr.: krateo - trzymać w dłoni, władać czymś, być panem*

24. A Tomasza, jednego z dwunastu, zwanego Didymos*, nie było z nimi, gdy przyszedł Jezus. **tj. Bliźniak* J 11,16

25. I powiedzieli mu wtedy inni uczniowie: Widzieliśmy Pana. A on powiedział im: Jeśli nie ujrzę na Jego rękach śladu gwoździ i nie włożę palca swojego w ślad gwoździ, i nie włożę swojej ręki w Jego bok, nie uwierzę. Ps 78,11.32; Za 12,10; J 4,48

26. A po ośmiu dniach Jego uczniowie byli ponownie w domu*, a z nimi i Tomasz. I przyszedł Jezus, gdy drzwi były zamknięte, i stanął na środku, i powiedział: Pokój wam!
**dosł.: wewnątrz* Iz 26,12; 54,10; J 20,19

27. Potem powiedział Tomaszowi: Zbliż* tu swój palec i zobacz moje ręce, i zbliż swoją rękę, i włóż w mój bok, i nie bądź niewierzący**, lecz wierzący. **dosł.: zbliżaj* Mt 17,17
***gr.: apistos - bez wiary, zdradziecki, komu nie można zaufać*

28. A w odpowiedzi Tomasz, rzekł do Niego: Pan* mój i Bóg* mój! Ps 35,23; Iz 9,6; Dz 7,59; Hbr 1,8; **w gr.: rodz. określony - ho: ten (Pan), ten (Bóg)* 1J 5,20

29. Jezus powiedział mu: Dlatego że mnie widziałeś Tomaszu, uwierzyłeś; błogosławieni*, którzy nie widzieli, a uwierzyli. Łk 1,45; **lub: szczęśliwi* Ps 34,8; Łk 11,27; Rz 4,6; 2Kor 5,7

30. I wiele też innych *cudownych* znaków* Jezus uczynił wobec swoich uczniów, które nie są zapisane w tym zwoju. **por. J 4,54**

31. Ale te są zapisane, abyście uwierzyli, że Jezus jest Mesjaszem*, Synem Boga, i żebyście wierząc mieli życie w Jego imieniu**.
**gr.: christos - Mesjasz, Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
***hebr. idiom: w imieniu tj. w osobie* 1J 1,4; 5,13

21 Potem znów ukazał się Jezus uczniom nad Morzem Tyberiadzkim*, a ukazał się tak: **inna nazwa Morza (Jeziora) Galilejskiego*

2. Byli razem Szymon Piotr i Tomasz, zwany Didymos, i Natanael, który był z Kany Galilejskiej, i synowie Zebedeusza, i dwaj inni z Jego uczniów. J 1,45; 11,16; Mt 4,21

3. Szymon Piotr powiedział im: Idę łowić ryby. Mówią mu: I my pójdziemy z tobą. I wyszli, i zaraz wstąpili do łodzi, a tej nocy nic *nie* złowili. Mt 4,18; Łk 5,10; 1Kor 3,7

4. A gdy nastał wczesny ranek, stanął Jezus na brzegu; jednak nie wiedzieli uczniowie, że to jest Jezus. J 20,14; Mk 16,12; Łk 24,15

5. Jezus więc powiedział im: Dzieciątka*! Nie macie czegoś do zjedzenia**? Odpowiedzieli mu: Nie *mamy.* Łk 24,41; 1J 2,13
lub: chłopcy - por. J 4,49; **każdy pokarm dawany do chleba*

6. On natomiast powiedział im: Zarzućcie sieć po prawej stronie łodzi, a znajdziecie. Zarzucili więc i nie mieli siły, aby ją wciągnąć z powodu mnóstwa ryb. Łk 5,4-7

7. Ten uczeń, którego miłował Jezus, powiedział Piotrowi: *To* jest Pan. Wtedy Szymon Piotr, słysząc, że *to* jest Pan, przepasał się narzutą*, był bowiem nagi**, i rzucił się w morze. **lub: górna część ubrania* Łk 24,30-31
***gr.: gymnos - być biednie lub lekko ubrany, gołym, odkrytym*

8. A inni uczniowie przybyli w łodzi, bo byli niedaleko od lądu, około dwieście łokci*, ciągnąc sieć z rybami. Pwt 3,11
**gr.: pechys - ramię, łokieć - miara dł. 1 łokieć - ok. 45 cm, tu: 90 m*

9. Gdy więc wyszli na ląd, ujrzeli leżące rozpalone węgle* i ułożoną rybę i chleb.
**dosł.: stos płonących węgli lub węgli drzewnych*

10. Jezus powiedział im: Przynieście kilka ryb, które teraz złowiliście. Łk 5,6

11. Szymon Piotr wstąpił więc *do łodzi* i wyciągnął sieć na ląd, pełną wielkich ryb, których było sto pięćdziesiąt trzy; a *choć* było ich tak wiele, sieć się nie rozdarła.

12. Jezus powiedział im: Chodźcie i zjedzcie posiłek*. A żaden z uczniów nie śmiał** Go pytać: Kim Ty jesteś? Wiedząc, że to jest Pan. **tj. śniadanie lub obiad* Obj 22,17
***gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś*

13. Więc przyszedł Jezus, wziął chleb i dał im, podobnie i rybę.

14. To już trzeci raz ukazał się Jezus swoim uczniom *jako* wzbudzony z martwych.

15. Gdy więc spożyli posiłek*, Jezus powiedział do Szymona Piotra: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz** mnie więcej niż ci? Powiedział Mu: Tak jest, Panie! Ty wiesz, że Ciebie kocham***. Rzekł *więc* do niego: Paś**** moje jagnięta. **por. w. 12** Jr 3,15; Hbr 4,13;

***gr.: agape - miłość, dobra wola, życzliwość w sensie decyzyjnym wyrażająca się w czynach* 1P 5,2

****gr.: fileo - kochać, okazywać czułość, całować w sensie wielkiego zaangażowania emocjonalnego*

*****gr.: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać*

16. Powiedział mu ponownie, po raz drugi: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz* mnie? Powiedział do Niego: Tak, Panie! Ty wiesz, że Cię kocham**. Powiedział mu: Bądź pasterzem*** moich owiec****. Ps 95,7; J 10,11-16; 18,17

**gr.: agape; **gr. fileo; **dosł.: pasterzuj - gr.: poimaiono - paść, nadzorować, opiekować, prowadzić; ****gr.: probaton - drobniejsze udomowione bydło, najczęściej owca lub koza*

17. Powiedział mu po raz trzeci: Szymonie, synu Jonasza, kochasz* mnie? Zasmucił się Piotr, że do niego po raz trzeci powiedział: Czy mnie kochasz*? I odpowiedział Mu: Panie! Ty wiesz wszystko, Ty wiesz, że Ciebie kocham*. Jezus powiedział mu: Paś** moje owce.

gr.: fileo - w. 15** Joz 22,22; Hi 31,4; Lm 3,33; Mt 26,75; J 16,30

***gr.: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać*

18. Zaprawdę*, zaprawdę* mówię ci: Gdy byłeś młodszy, sam się przepasywałeś i chodziłeś, gdzie chciałeś; lecz gdy się zestarzejesz, wyciągniesz** swoje ręce, a inny cię opasze i poprowadzi***, gdzie nie chcesz.

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary, uroczysty akt potwierdzenia*

***gr.: ekteino - wyprostować, rozciągnąć - sugestia ukrzyżowania?*

****gr.: fero - prowadzić, nieść, podtrzymywać, przewodzić*

19. A to powiedział, zaznaczając jaką śmiercią odda chwałę* Bogu. A gdy to powiedział, rzekł mu: Chodź za mną. Lb 14,24; J 12,26

gr.: doksadzo - otoczyć chwałą, sławić, uwielbić - J 7,39*

20. A Piotr, gdy się obrócił, ujrzał idącego ucznia, którego miłował Jezus, tego, który spoczął podczas wieczerzy przy* Jego piersi i zapytał: Panie! Kim jest ten, co Ciebie wydaje? J 13,23-25; 19,26-27; 20,2; 21,7

**idiom odnoszący się do spoczywania na honorowym miejscu przy stole podczas wspólnego posiłku*

21. A gdy ujrzał go Piotr, powiedział Jezusowi: Panie, a co z tym?

22. Jezus powiedział mu: *A* jeśli zechciałbym pozostawić go, aż przyjdę*, co ci *do* tego? Ty chodź za mną! **dosł.: przychodzę* Mt 16,27; Mk 9,1

23. Rozeszła się więc ta wieść* między** braćmi, że ten uczeń nie umrze***. Ale Jezus nie powiedział mu, że nie umrze***, lecz: Jeśli zechciałbym go pozostawić, aż przyjdę****, co ci *do* tego? Pwt 29,28; Hi 28, 28; Dn 4,35; Mk 9,1; 1Kor 4,5

**dosł.: słowo; **do; ***dosł.: (ma nie) umierać*

*****gr.: erchomai - przyjść, przybywać, tu: przychodzę*

24. *A* to jest uczeń, który świadczy* o tym, i *który* to napisał; a wiemy, że prawdziwe jest jego świadectwo*. J 19,35; 1J 1,1; 3J 1,12

**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, wydać świadectwo w sądzie, świadczyć aż do męczeństwa, być męczennikiem*

25. Jest jeszcze wiele innych licznych *rzeczy,* które uczynił Jezus, które gdyby miały zostać spisane jedne po drugich*, to sądzę, że i cały** świat nie zmieściłby zwojów*** spisanych *o tym*. Amen. Ps 34,8; 40,5; Łk 1,45

lub: pojedynczo; **dosł.: sam; ***gr.: biblion - por. 2Tm 4,13

Dzieje Apostolskie

1 Pierwszą relację* napisałem, Teofilu, o wszystkim, co Jezus zaczął czynić,
a także nauczać *od początku,* Łk 1,3
**gr.: logos - w narracji historycznej lub traktatu ma powszechne zastosowanie u pisarzy greckich*
2. Aż do dnia, w którym po przekazaniu przez Ducha Świętego *poleceń* apostołom, których sobie wybrał, został wzięty do góry;
3. Im też po swojej męce, w wielu niepodważalnych dowodach, przedstawił się jako żyjący, ukazując* się im przez czterdzieści dni i mówiąc o Królestwie Bożym. Dz 13,31; Mk 16,10; J 20,1; 1Kor 15,5
**lub: dał się widzieć*
4. A w czasie wspólnego spotkania* z nimi, nakazał** im: Nie oddalajcie się z Jerozolimy, ale oczekujcie obietnicy Ojca, o której słyszeliście ode mnie. Dz 2,33; Łk 24,49; J 14,16
**gr.: synalidzo - zebrać się razem, spotkać, jeść wspólnie*
***gr.: parangello - polecić, rozkazać, przekazać*
5. Jan bowiem chrzcił* w wodzie, lecz wy, po niewielu dniach zostaniecie zanurzeni* w Duchu Świętym. Mt 3,13; Łk 3,16; 1Kor 12,13
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11
6. A gdy się zgromadzili, pytali Go, mówiąc: Panie! Czy w tym czasie przywrócisz* Królestwo Izraelowi? Jr 23,5; Iz 9,6; Dn 7,27
**gr.: apokathistemi - przywrócić do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowić, naprawić - tu: przywracasz - czas teraź.*
7. On jednak powiedział do nich: Nie wasza to rzecz poznać czasy i pory, które Ojciec swą* władzą ustalił. **dosł.: we własnej* Dz 17,26
8. Ale otrzymacie* moc Ducha Świętego, który przyszedł** do was; i będziecie mi świadkami zarówno w Jerozolimie, *jak* i w całej Judei, i w Samarii, aż do krańców ziemi.
**lub: weźmiecie; **czas przeszły dokonany - por. J 20,22*
***lub: gdy do was (już) przyjdzie* Mi 3,8; Łk 24,48; Rz 15,19
9. I gdy to powiedział, a oni patrzyli, został uniesiony w górę, i obłok wziął Go sprzed ich oczu. Mk 16,5; Obj 3,4
10. A gdy byli wpatrzeni w niebo, *jak* On się oddala, oto dwaj mężowie stanęli przy nich w białym odzieniu,
11. I ci powiedzieli: Mężowie *z* Galilei, czemu stoicie, wpatrując się w niebo? Ten Jezus, który od was w górę został uniesiony do nieba, powróci w taki sposób, jak Go widzieliście idącego do nieba. 1Tes 4,16; Obj 1,7
12. Wtedy wrócili do Jerozolimy z góry, zwanej Oliwną, która leży* blisko Jerozolimy na odległość** drogi sabatowej. **dosł.: jest* Za 14,4
***tj. dozwolona odległość na przebycie w sabat - 1040 m*
13. I gdy weszli *do miasta,* wstąpili do sali na piętrze, gdzie się zatrzymali: Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej, Filip i Tomasz, Bartłomiej i Mateusz, Jakub syn Alfeusza i Szymon Zelota*, i Juda *syn* Jakuba. **por. Łk 6,15**
14. Ci wszyscy trwali niezłomnie* *i* jednomyślnie** w modlitwie i prośbie, razem z kobietami, i z Marią, matką Jezusa, i z Jego braćmi. **gr.: proskartereo - por. Dz 2,42* Łk 8,2
***gr.: homothymadon - zgodnie co do celu, myśli, działania*
15. W tych też dniach powstał Piotr pośród uczniów – a w tym samym *miejscu* była rzesza razem *licząca* około sto dwadzieścia osób* – i powiedział: **dosł.: imion*
16. Mężowie bracia*! Musiało zostać wypełnione to Pismo, w którym Duch Święty przepowiedział przez usta Dawida o Judaszu, który stał się przewodnikiem tych, którzy schwytali Jezusa; 2Sm 23,2; Ps 41,10; Mk 12,36; J 13,18
**tj. uroczysty zwrot obejmujący również kobiety*
17. Który został zaliczony do nas i dostał w udziale dziedzictwo tej służby.
18. On rzeczywiście za zapłatę niesprawiedliwości nabył pole, ale gdy padł na twarz, pękł wpół i wypłynęły wszystkie jego wnętrzności. Za 11,12-13
19. I stało się to wiadome wszystkim mieszkającym w Jerozolimie, tak że nazwano to pole w ich własnym* języku** Akeldamach, to jest Pole Krwi. **tj. w jęz. aramejskim*
***gr.: dialektos - mowa, język, narzecze, dialekt*
20. Napisane jest bowiem w zwoju* Psalmów: Niech mieszkanie jego stanie się puste i niech nikt w nim nie zamieszka, a jego urząd** oby wziął inny. Ps 69,26; 109,8; Tt 1,5-9
**gr.: biblos - zwój pergaminu lub papirusu, zwój zapisany*
***gr.: episkope - biskupstwo, nadzór, doglądanie, piecza*

21. Trzeba* więc, aby spośród mężów, którzy towarzyszyli nam przez cały czas, gdy Pan Jezus przebywał** wśród nas, Łk 10,1
**gr.: dei - jest konieczne; **idiom: gdy do nas przyszedł i odszedł*
22. Począwszy od chrztu Jana aż do dnia, w którym został wzięty od nas w górę, aby jeden z nich*, stał się razem z nami świadkiem Jego powstania *z martwych*. **dosł.: tych*
23. I postawili dwóch: Józefa, zwanego Barsabą, którego też nazywano Justus* i Mattiasza**. **tj. Sprawiedliwy; **hebr.: Mattithjah - dar JHWH*
24. A pomodlili się, mówiąc: Ty, Panie! Który znasz serca wszystkich, wskaż z tych dwóch jednego, którego sobie wybrałeś, Lb 27,16
25. Aby przyjął dziedzictwo tej służby i apostolstwa, od którego odstąpił Judasz, by pójść na *swe* własne miejsce. Rz 1,5; 1Kor 9,2
26. I rzucili* ich losy. I padł los na Mattiasza; i został dobrany** do *grona* jedenastu apostołów. **dosł.: dali* Joz 18,10; Kpł 16,8; 1Sm 14,41
***gr.: synkatapsefidzo - być dobranym do, składać los w urnie*

2 I gdy nadszedł* dzień Pięćdziesiąty, byli wszyscy *zgromadzeni* jednomyślnie na tym samym** *miejscu*. Kpł 23,15; Pwt 16,9;
**dosł.: i w wypełnionym dniu; **lub: w jednym* 1Kor 16,8
2. I nagle powstał z nieba szum, jakby nadchodzącego gwałtownego wiatru, i napełnił cały dom, gdzie przebywali*. **dosł.: siedzieli*
3. I ukazały się im rozdzielające się języki jakby ognia, tak że spoczął* na każdym** z nich. **dosł.: usiadł; **każdym jednym*
4. I napełnieni zostali wszyscy Duchem Świętym, i zaczęli mówić innymi językami, tak jak Duch dawał im się wypowiadać. 1Kor 12,10
5. A przebywali w Jerozolimie Żydzi, mężowie pobożni*, z każdego narodu pod niebem.
**gr.: eulabes - pełen czci dla Boga, oddany Bogu, pobożny*
6. A gdy powstał ten głos, zeszło się mnóstwo *ludzi* i zdumieli się, że słyszeli, każdy z nich*, *jak* mówili ich własnym językiem**.
**dosł.: każdy jeden; **gr.: dialektos - mowa, język, dialekt*
7. I zdumiewali się wszyscy, i dziwili się, mówiąc jedni do drugich: Czy oto ci wszyscy, którzy mówią, nie są Galilejczykami?
8. Jak to więc jest, że słyszymy każdy z nas własny język* w którym się urodziliśmy? **w. 6***
9. Partowie i Medowie, i Elamici, i zamieszkujący Mezopotamię, Judeę a także Kapadocję, Pont i Azję,
10. Frygię a także Pamfilię, Egipt i części Libii, tej *leżącej* naprzeciw Cyreny, i przybysze* z Rzymu, Judejczycy, a także prozelici**,
**dosł.: przebywać w kraju; **tj. poganie wyznający judaizm*
11. Kreteńczycy i Arabowie, słyszymy ich mówiących w naszych językach* *o* wielkich dziełach Boga. **gr.: glossa - język, mowa, dialekt*
12. I zdumieli się wszyscy, i byli zakłopotani*, mówiąc jeden do drugiego: Cóż to ma być? **lub: byli zaniepokojeni, zastanawiając się*
13. Inni natomiast szydząc, mówili: Upili* się młodym winem. **dosł.: są wypełnieni* 1Sm 1,14
14. Wtedy wstał Piotr z jedenastoma, podniósł swój głos i przemówił* do nich: Mężowie Judejczycy i wy zamieszkujący Jerozolimę! Niech jest to wam wiadome i wysłuchajcie** moich słów. **zwrot dotyczy podniosłej, dostojnej mowy*
***gr.: enotidzomai - nakłonić swoje uszy* Iz 40,9; 58,1
15. Bowiem nie są oni pijani, jak przypuszczacie*, gdyż jest trzecia** godzina dnia.
**lub: podejrzewacie; **tj. 9 - ta wg obecnej rachuby czasu*
16. Ale to jest *to,* co jest powiedziane przez proroka Joela: Jl 3,1-5
17. I *tak* będzie w ostatecznych dniach, mówi Bóg, wyleję z Ducha mojego na wszelkie ciało*, prorokować będą synowie wasi i córki wasze, a młodzieńcy wasi ujrzą widzenia, a starsi** wasi będą śnić sny. Iz 2,2; Mi 4,1; 2Tm 3,1
tj. na każdego człowieka; **gr.: presbyteros - por. 1Tm 5,19
18. I nawet na moje sługi* i na moje służebnice* w tych dniach wyleję z Ducha mojego, i będą prorokować; **lub: niewolników* Jl 3,5
19. I ukażę* cuda** na niebie w górze, i znaki*** na ziemi na dole, krew, ogień i kłęby dymu. **dosł.: dam; **gr.: teras - cud jako zjaw. fiz.; ***J 4,54**
20. Słońce zostanie obrócone w ciemność, a księżyc w krew, zanim przyjdzie ten wielki i jawny* dzień PANA. Iz 2,12; 13,9; 24,23;
**lub: wyraźnie widoczny, sławny* Ml 4,5; 1Tes 5,2; 2P 3,10
21. I stanie* się, że każdy, kto wezwie** imienia PANA, zostanie zbawiony. Jl 3,5;
**dosł.: i będzie; **lub: przywoła do siebie* Rz 10,13; 1Kor 1,2
22. Mężowie Izraelici! Słuchajcie tych słów: Jezusa Nazarejczyka, męża od Boga, który jest wam potwierdzony* przez moce, cuda i znaki, które czynił Bóg przez Niego pośród was, jak to sami wiecie, **lub: wskazany* Łk 7,20
23. Tego, *zgodnie z* ustalonym postanowieniem* i uprzednią wiedzą** Boga wydanego, wzięliście i przytwierdziliście *do krzyża* rękami ludzi nieprawych. Łk 22,22; Rz 8,29; 1P 1,2
**lub: radą, zamiarem; **wcześniejsze: wiedza lub wybranie*

24. Jego to wzbudził Bóg, gdy uwolnił* *od* bólów śmierci, gdyż było rzeczą niemożliwą, aby przez nią był trzymany. J 10,18;
**lub: rozwiązał* Rz 8,11; Hbr 13,20; 1P 1,21

25. Dawid bowiem mówi o Nim: Przez cały czas widziałem* Pana przed moim obliczem: Bo jest po mojej prawicy, abym nie został zachwiany. Ps 16,8-11; Dz 4,28; Rz 8,28
**gr.: proorao - widzieć przed sobą, mieć przed oczami*

26. Dlatego doznało radości* moje serce i rozradował się mój język, a jeszcze i ciało moje mieszkać** będzie w nadziei; Ps 57,8
**dosł.: zostało rozradowane; **rozbije namiot*

27. Nie zostawisz bowiem mojej duszy w Hadesie*, ani nie dopuścisz**, by święty Twój oglądał zepsucie. Ps 16,10; 86,13; Iz 43,3; 45,11; 47,4
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Ps 16,10; **lub: dasz*

28. Dałeś mi poznać drogi życia i napełnisz mnie radością przed* Twoim obliczem.
**lub: (wypływającą) z Twojego oblicza*

29. Mężowie bracia! Wolno mi mówić z *całą* śmiałością* do was o patriarsze Dawidzie, że umarł i został pogrzebany, a jego grobowiec jest u nas aż do dnia dzisiejszego. 1Krl 2,10;
**lub: ufną odwagą, otwartością* Dz 13,36; Hbr 7,4

30. Będąc więc prorokiem, i wiedząc, że Bóg potwierdził przysięgą, że z owocu jego lędźwi* według ciała wzbudzi Mesjasza i posadzi na jego tronie, Ps 89,4-5; 132,11
**lub: bioder, w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej*

31. To przewidując, powiedział o zmartwychwstaniu Mesjasza, że nie została dusza Jego w Hadesie, a ciało Jego nie zobaczy zepsucia.

32. Tego to Jezusa wzbudził Bóg, czego my wszyscy jesteśmy świadkami. Dz 1,8; Łk 24,48

33. Będąc więc wywyższonym prawicą Boga, i otrzymując od Ojca obietnicę Ducha Świętego, wylał* to, co wy teraz widzicie i słyszycie. **gr.: ekcheo - wylać, w przenośni - rozdawać obficie*

34. Albowiem Dawid nie wstąpił do nieba, lecz sam mówi: Powiedział PAN mojemu Panu: Zasiadaj po mojej prawicy, Ps 110,1

35. Aż położę nieprzyjaciół twoich *jako* podnóżek twoich stóp. Łk 20,42; Hbr 1,13

36. Niech więc wie z pewnością cały dom Izraela, że i Panem i Mesjaszem uczynił Go Bóg, tego Jezusa, którego wy ukrzyżowaliście.

37. Gdy to usłyszeli, serca *ich* zostały przeszyte do głębi i powiedzieli do Piotra oraz do pozostałych apostołów: Co mamy czynić, mężowie bracia? Dz 7,54; J 8,9

38. A Piotr powiedział do nich: Upamiętajcie* się i niech każdy z was zostanie ochrzczony** w imieniu Jezusa Chrystusa ze względu*** na odpuszczenie grzechów, a otrzymacie**** dar Ducha Świętego. Dz 8,12; Mt 28,19; Łk 24,47
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić; **lub: zanurzony ***gr.: dia - ze względu na, z powodu, na, przez; ****lub: weźmiecie*

39. Dla was bowiem jest ta obietnica i *dla* waszych dzieci, i *dla* wszystkich, którzy są z dala, ilu ich powoła PAN, Bóg nasz.

40. I w wielu innych słowach świadczył i zachęcał *ich,* mówiąc: Dajcie się uratować* z tego przewrotnego** pokolenia.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić; **lub: wypaczonego, skrzywionego*

41. Ci więc, którzy z radością przyjęli jego słowa, zostali ochrzczeni, i w tym dniu przyłączonych zostało około trzech tysięcy dusz.

42. I trwali niezłomnie* w nauce** apostołów i *we* wspólnocie***, i *w* łamaniu chleba, i *w* modlitwach. Łk 24,35; Dz 20,7; Ef 6,18
**gr.: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość **gr.: didache - nauczanie, doktryna; ***gr.: koinonia - społeczność, wspólna więź, bliskość, współudział, wspólnota*

43. I każdą duszę* ogarniała bojaźń, a przez ręce apostołów działo się wiele znaków** i cudów. **gr.: psyche - por. Mk 8,35**; **por. J 4,54** Dz 5,12

44. A wszyscy wierzący byli na tym samym *miejscu* i wszystko mieli wspólne. Dz 5,4

45. I sprzedawali swoje posiadłości i majątki, i rozdzielali je wszystkim, zgodnie z tym, jaką kto miał potrzebę. Dz 4,34-36

46. I codziennie też trwali niezłomnie *i* jednomyślnie w świątyni, łamiąc także chleb po domach, przyjmowali pokarm z radością* i w prostocie serca, Joz 9,2; Dz 1,14;
**lub: w radosnym uniesieniu* Dz 4,24; 15,25; Flp 2,2

47. Chwaląc* Boga i mając życzliwość** u całego ludu. A Pan codziennie przyłączał *do* tego grona*** – do zboru**** – tych, którzy dostępowali zbawienia*****. **lub: wielbiąc; **łaskę ***dosł.: w to samo - por. w. 44 ; ****gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie - Obj 22,16*; *****lub: mieli być zbawieni, byli zbawiani*

3 A Piotr i Jan wchodzili do świątyni w godzinę modlitwy, o dziewiątej*. **tj. 15-tej*

2. I był *właśnie* niesiony pewien mąż, chromy* już w** łonie swojej matki, a którego kładziono każdego dnia przy bramie świątyni, zwanej Piękną, aby prosił o dar miłosierdzia*** tych, którzy wchodzili do świątyni.
**lub: kulawy; **dosł.: od łona; ***wsparcie dla ubogich, jałmużnę*

3. Ten widząc Piotra i Jana, gdy mieli wejść do świątyni, prosił *ich* o dar miłosierdzia.

4. A Piotr, wpatrując się w niego wraz z Janem, powiedział: Spójrz na nas!
5. On więc spojrzał* na nich, spodziewając się od nich coś dostać. **lub: zwrócił uwagę*
6. Piotr natomiast powiedział: Nie mam srebra ani złota; lecz co mam, to ci daję: W imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka wstań i chodź. Dz 16,18; 1Kor 1,2; Flp 2,10; Mt 7,22
7. I chwycił go prawą ręką, i podniósł, a natychmiast zostały wzmocnione jego stopy i kostki. Mt 8,3; Mk 1,31; 2,12
8. A podskakując, stanął i chodził, i wszedł z nimi do świątyni, chodząc, skacząc i chwaląc* Boga. **gr.: aineo - wielbić, chwalić* Iz 35,6
9. I zobaczył go cały lud, jak chodził i chwalił Boga. Dz 4,16.21
10. I poznali też, że *to* on był tym, który dla *uzyskania* wsparcia* siadał przy Bramie Pięknej świątyni; i napełnieni zostali zdumieniem i uniesieniem z powodu tego, co mu się stało. **gr.: eleemosyne - dar miłosierdzia, jałmużna*
11. A gdy chromy, ten, który został uzdrowiony, trzymał się Piotra i Jana, zbiegł się do nich cały zdumiony lud do portyku*, zwanego Salomonowym. J 10,23; Dz 5,12
**tj. zadaszona kolumnada chroniąca przed upałem*
12. Co widząc Piotr, odpowiedział ludowi: Mężowie Izraelici! Dlaczego się z tego powodu dziwicie, lub dlaczego tak uważnie nam się przypatrujecie, jakbyśmy to własną mocą lub pobożnością uczynili, że on chodzi?
13. Bóg Abrahama, Izaaka, Jakuba, Bóg naszych ojców, wprowadził do chwały Jezusa, swojego Syna*, którego wy wydaliście i wyparliście** się Go przed obliczem Piłata, który zasądził Jego uwolnienie. Ps 71,22
**gr.: pais - małe dziecko, chłopiec, sługa; **lub: odrzuciliście*
14. Ale wy zaparliście się Świętego i Sprawiedliwego i prosiliście o darowanie wam mordercy, Iz 43,3; Dz 7,52; 22,14
15. I zabiliście Sprawcę* życia, którego Bóg wzbudził z martwych, czego my jesteśmy świadkami. **gr.: archegos - początek, wódz, twórca*
16. A z powodu wiary w imię Jego, imię Jego wzmocniło tego, którego wy widzicie i znacie; a wiara w Niego, dała mu pełne zdrowie* wobec was wszystkich. Dz 4,10; 16,18
**gr.: holokleria - całkowita sprawność, doskonały stan ciała*
17. Ale teraz, bracia, wiem, że tak jak i wasi przywódcy uczyniliście to z niewiedzy,
18. Bóg natomiast wypełnił w ten sposób *to,* co przez usta wszystkich proroków wcześniej oznajmił*, *że* Jego Mesjasz miał cierpieć**. **gr.: prokatangello - oznajmić wcześniej, że coś nastąpi*
***gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
19. Dlatego upamiętajcie* się i nawróćcie, aby zostały zmazane** wasze grzechy, i aby nadeszły od oblicza PANA czasy ochłody***,
**lub: zmieńcie myślenie, zawróćcie* Iz 52,1; Dz 2,38;
***lub: starte; ***orzeźwienia* 2Tm 2,25; Mt 13,15; Jk 5,19
20. I aby posłał wcześniej zapowiedzianego* wam Jezusa Mesjasza**. Hbr 9,28
**dosł.: który jest wcześniej ogłoszony przez herolda*
***gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
21. Którego niebo musi przyjąć aż do czasu odnowienia* wszystkich *rzeczy,* o których powiedział Bóg od wieku** przez usta wszystkich swoich świętych proroków. ***por. Hbr 1,2****
**gr.: apokatastasis - przywrócenie do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowa, naprawa - również jako wyraz. medyczne*
22. Mojżesz bowiem prawdziwie powiedział do ojców, że Proroka wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci, jak mnie; Jego będziecie słuchać we wszystkim, cokolwiek do was będzie mówić. Pwt 18,15; Dz 7,37
23. I stanie* się, że każda dusza**, która nie usłuchałaby tego Proroka, będzie całkowicie wytępiona*** z ludu. **dosł.: będzie; **tj. każda osoba*
****lub: doszczętnie zgładzona, zniszczona całkowicie*
24. I wszyscy prorocy* od Samuela, którzy kolejno przemawiali, zapowiadali** te dni.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
***lub: wcześniej głosili - por. w. 18** 1Sm 3,20; Ps 99,6; Jr 15,1
25. Wy jesteście synami proroków i przymierza, które zawarł* Bóg z naszymi ojcami, mówiąc do Abrahama: A twoim potomkiem** zostaną ubłogosławione wszystkie rody*** ziemi.
**gr.: diatithemi - ustanowić, zawrzeć umowę* Rdz 9,9; 17,2
***lub: nasieniem; ***kolejne pokolenia pochodz. od ojca rodu*
26. Wam *to* najpierw Bóg wzbudził swojego Syna* Jezusa i posłał Go, błogosławiąc was w nawracaniu** każdego od waszych niegodziwości. **gr.: pais - małe dziecko, chłopiec, sługa*
***gr.: apostrefo - odwrócić, porzucić, zawrócić, powrócić na*

4 A gdy oni przemawiali do ludu, stanęli obok nich kapłani i dowódca* straży świątyni, i saduceusze, Mt 22,23
**gr.: strategos - dowódca armii, dowódca lewitów w świątyni*
2. Oburzając* się, że nauczali lud i głosili powstanie z martwych w Jezusie.
**gr.: diaponeo - być zgorszonym, utrudzonym - Dz 16,18*
3. I pochwycili* ich w swe ręce, i osadzili pod

strażą aż do następnego dnia; bo był już wieczór. **dosł.: zarzucili na nich ręce* Łk 21,12; Dz 5,18

4. Wielu natomiast *z tych,* którzy usłyszeli te słowa*, uwierzyło; a była** liczba tych mężów około pięciu tysięcy. **dosł.: to słowo*
***gr.: ginomai - stać się, być, pojawić, powstać, zaistnieć*

5. I stało* się, *że* nazajutrz zebrali się w Jerozolimie ich przywódcy, i starsi, i uczeni w Piśmie**, **gr.: ginomai - por. w.4*; **por. Mt 9,3***

6. I Annasz, arcykapłan, i Kajfasz, i Jan, i Aleksander, i ci* którzy byli z rodu arcykapłańskiego; **dosł.: i ilu, jacy* J 18,13

7. A gdy postawili ich pośrodku, wypytywali: Jaką mocą albo w czyim imieniu to uczyniliście? Wj 2,14; Mt 21,23; J 2,18

8. Wtedy Piotr, napełniony* Duchem Świętym, powiedział do nich: Przywódcy ludu i starsi Izraela! **lub: zostawszy napełnionym* Łk 12,11

9. Jeśli my dzisiaj jesteśmy przesłuchiwani* z powodu dobrodziejstwa *uczynionego* człowiekowi choremu, dzięki któremu** on jest *teraz* uratowany***. **lub: badani w śledztwie*
tj. jaką mocą w czyim imieniu - zaimek pytający; ***por. w. 12*

10. *To* niech wam wszystkim i całemu ludowi Izraela jest wiadome*, że w imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka, którego wy przybiliście do krzyża, a którego Bóg wzbudził z martwych, w tym *imieniu* stoi on przed wami zdrowy. **lub: znane* Jr 42,19; Dn 3,6; 4,30; 5,29

11. On jest tym kamieniem wzgardzonym* przez was budujących, który stał się głowicą** węgła***. **lub: uznanym za nic* Iz 28,16;
***lub: podstawą; ***narożnika, kąta* Mt 21,42; 1P 2,6-8

12. I nie ma w nikim innym zbawienia, bowiem nie ma innego imienia pod niebem, danego ludziom, w którym moglibyśmy* zostać zbawieni**. Mt 1,21; J 4,42; Hbr 2,3
**gr.: dei - jest konieczne, potrzeba; **dosł.: nam zostać zbawionymi; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

13. A widząc odwagę Piotra i Jana, i gdy pojęli, że są to ludzie nieuczeni i prości*, dziwili się i poznali, że oni również byli z Jezusem.
**gr.: idiotes - nieobeznany, laik, nieuczony, niewyćwiczony*

14. A patrząc na stojącego razem z nimi człowieka, który został uzdrowiony, nie mieli nic przeciwko *nim* do powiedzenia.

15. I gdy rozkazali im wyjść z miejsca* *posiedzeń* Sanhedrynu**, naradzali*** się między sobą, **gr.: ekso - na zewnątrz, poza* J 11,47
***tj. Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków*
****idiom - zderzyli się przeciw sobie - tj. ścierali się, sprzeczali*

16. Mówiąc: Co uczynimy tym ludziom? Gdyż istotnie stał się przez nich widoczny wszystkim mieszkającym w Jerozolimie *cudowny* znak i nie możemy temu zaprzeczyć*.
**lub: odrzucić, odmówić (uznania)* Dz 6,10

17. Lecz, aby to *jeszcze* bardziej nie rozniosło się między ludem, zabrońmy im pod groźbą*, aby więcej w tym imieniu nie mówili do nikogo z ludzi. **hebraizm: zagrozić groźbą* Łk 24,47

18. I wezwali ich, *i* nakazali im, aby w ogóle nie mówili ani nie nauczali w imieniu Jezusa.

19. Lecz Piotr i Jan w odpowiedzi, powiedzieli do nich: Czy jest to słuszne* przed obliczem Boga, was słuchać bardziej niż Boga? Osądźcie. **lub: sprawiedliwe, prawe* Dz 5,29; Ga 1,10

20. My bowiem, nie możemy nie mówić tego, co widzieliśmy i słyszeliśmy.

21. A oni po dalszych groźbach wypuścili ich z powodu ludu, nie znajdując nic, za co mogliby ich ukarać; wszyscy bowiem chwalili Boga za to, co się stało. Jr 1,7

22. Bo człowiek, na którym dokonał* się ten *cudowny* znak uzdrowienia, liczył więcej niż czterdzieści lat. **dosł.: stał się - w. 4***

23. A gdy zostali zwolnieni, przyszli do swoich i oznajmili im wszystko, *co* do nich powiedzieli arcykapłani i starsi.

24. A ci, gdy to usłyszeli, podnieśli jednomyślnie głos do Boga i powiedzieli: Władco! Boże, Ty który uczyniłeś niebo i ziemię, i morze i wszystko, *co* w nich *jest,* Iz 51,12; Dz 16,25

25. Który powiedziałeś przez usta Dawida, swojego sługi: Czemu wzburzyły się narody, a ludy rozmyślały* o marności**? Ps 2,1-6
**lub: mieli staranie, obmyślały, troszczyły; **o próżności*

26. Powstali królowie ziemi, a przywódcy zebrali się razem przeciwko PANU i przeciwko Jego Mesjaszowi*. **por. Dz 3,20*** Ps 83,2

27. Bo rzeczywiście* zebrali się razem** przeciwko świętemu Synowi*** Twojemu, Jezusowi, którego namaściłeś, Herod, a także i Poncjusz Piłat z narodami i z ludem Izraela, **lub: naprawdę; **na jedno (miejsce); ***por. Dz 3,13**

28. Aby uczynili wszystko* *to, co* ręka Twoja i wola Twoja wcześniej postanowiła**, aby się stało. **dosł.: jak wiele; **lub: przeznaczyła - por. 1Kor 2,7**

29. A teraz, PANIE, spójrz na ich groźby, i daj swoim sługom z całą śmiałością* głosić** Twoje Słowo; 1Tes 2,2; Dz 4,13; Ef 6,19
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga; **lub: mówić*

30. Gdy Ty wyciągasz *swoją* rękę by* uzdrawiać, tak by działy się znaki i cuda, przez imię Twojego świętego Syna, Jezusa.
**gr.: eis - ku, do, na* Dz 5,12; Rz 15,19; Hbr 2,4

31. A gdy oni się pomodlili, zatrzęsło się miejsce, w* którym byli zgromadzeni, i wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym, i ze śmiałością** głosili*** Słowo Boże. Dz 2,4;
lub: na którym; **gr.: parresia - por. w. 29*; ***w. 29* Dz 16,26

32. A mnóstwo tych, którzy uwierzyli, miało* *jedno* serce i jedną duszę, a nikt** nie mówił, że jego dobytek*** był *jego* własnością, ale wszystko mieli**** wspólne. Dz 1,14; 1P 4,11
**dosł.: było; **ani jeden; ***lub: majątek; ****dosł.: było im*

33. A apostołowie z wielką mocą składali* świadectwo** o powstaniu *z martwych* Pana Jezusa, była też nad nimi wszystkimi wielka łaska. **dosł.: dawali; **gr.: martyrion - dowód, świadectwo*

34. Albowiem nie było wśród nich nikogo, kto by cierpiał niedostatek; gdyż ci, którzy byli właścicielami pól* lub domów, sprzedawali *je* i przynosili równowartość** *tego, co* zostało sprzedane, **lub: terenów*
***gr.: time - wycena, cena - (tu: równowartość), szacunek, cześć*

35. I kładli u stóp apostołów; i rozdawano każdemu, zgodnie z tym, kto jaką miał potrzebę*. Ne 13,13; Dz 2,45; 5,2; 2Kor 8,20-21
**gr.: chreia - konieczność, potrzeba, bieda, żyć w niedostatku*

36. A Józef, który przez apostołów został nazwany Barnabą – co tłumaczy się: Syn Pocieszenia – Lewita*, rodem z Cypru,
**tj. członek rodu Lewiego, pomocnicy kapł. - potomków Aarona*

37. Po sprzedaniu posiadanej przez siebie roli, przyniósł pieniądze* i położył je u stóp apostołów. **gr.: chrema - pieniądz, bogactwo, rzecz*

5 A pewien mąż, o imieniu Ananiasz, ze swoją żoną Safirą, sprzedał posiadłość,
2. i za wiedzą* swojej żony przywłaszczył** sobie *część* zapłaty***, a jakąś część *z niej* położył u stóp apostołów. Joz 7,11; Mł 3,8
lub: być wtajemniczonym; **gr.: nosfidzomai - odłożyć dla siebie, przywłaszczyć, zabierać sobie; ***gr.: time - Dz 4,34*

3. A Piotr powiedział: Ananiaszu! Czym* to szatan napełnił twoje serce, że skłamałeś Duchowi Świętemu i przywłaszczyłeś** sobie *część* zapłaty*** *za* pole? Mt 13,19; J 13,2
lub: dlaczego; **w. 2; ***gr.: time - por. Dz 4,34***

4. Czy pozostając twoją, nie należała* *do ciebie?* A po sprzedaniu, *zapłata* nie była w twej władzy? Dlaczego tę rzecz dopuściłeś** do swojego serca? Skłamałeś nie ludziom, lecz Bogu. Lb 16,11; 1Sm 8,7; Łk 10,16
**dosł.: nie pozostawałą; **po co położyłeś w swoim sercu*

5. A Ananiasz, słysząc te słowa, padł i wyzionął ducha. I wielki strach* ogarnął wszystkich, którzy to słyszeli. Lb 16,26; Jr 5,14
**gr.: fobos - strach, lęk, bojaźń, trwoga, głęboki szacunek*

6. Młodsi natomiast, wstali, owinęli go, wynieśli i pogrzebali.

7. A stało się po upływie* około trzech godzin, że jego żona weszła, nie wiedząc, co się stało. **dosł.: w odstępie*

8. I Piotr powiedział do niej: Powiedz mi, czy za tyle sprzedaliście tę rolę? A ona powiedziała: Tak, za tyle.

9. A Piotr powiedział do niej: Dlaczego zmówiliście się między sobą, aby wystawiać na próbę* Ducha PANA? Oto stopy tych, którzy pogrzebali twojego męża są u drzwi, wyniosą i ciebie. **lub: kusić, doświadczać* Rz 3,19

10. I padła zaraz przed jego stopami, i wyzionęła ducha*. A gdy młodzieńcy weszli, znaleźli ją martwą, wynieśli i pogrzebali obok jej męża. **lub: oddała ostatnie tchnienie*

11. I wielki strach ogarnął całe zgromadzenie* i wszystkich, którzy to słyszeli.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*

12. A przez ręce apostołów działo się wiele znaków i cudów wśród ludu i byli wszyscy jednomyślnie w portyku* Salomona. **por. Dz 3,11**

13. A z pozostałych nikt nie śmiał przyłączyć się do nich; ale lud ich wysoko cenił*.
**gr.: megalyno - uczynić wielkim, uznać za wielkiego, b. cenić*

14. Coraz więcej też przybywało* wierzących Panu, mnóstwo mężczyzn, a także i kobiet, **dosł.: zostało przyłączonych, zostali dodani, włożeni*

15. Tak że na ulice* wynoszono chorych i kładziono ich na posłaniach i na matach, aby przynajmniej cień idącego Piotra zacienił kogoś z nich. **lub: place* Dz 19,11

16. Schodziło się również mnóstwo *ludzi* z okolicznych miast do Jerozolimy, przynosząc chorych i dręczonych* przez duchy nieczyste; *i* wszyscy oni byli uzdrawiani. J 14,12;
**lub: nękanych, zaniepokojonych, trapionych* Mt 4,24

17. Wówczas powstał arcykapłan i razem z nim ci wszyscy, którzy byli ze stronnictwa saduceuszów, i napełnieni zazdrością,

18. Pochwycili* w swe ręce apostołów, i umieścili ich w publicznym więzieniu.
**idiom - narzucić, położyć ręce - użyć przemocy* Dz 12,7

19. Lecz anioł PANA w nocy otworzył drzwi więzienia, wyprowadził ich i powiedział:
20. Idźcie, stańcie i głoście* ludowi w świątyni wszystkie słowa tego życia. **lub: mówcie*
21. Posłuchali więc *tego,* weszli o świcie do świątyni i nauczali. A gdy przyszedł arcykapłan i ci, którzy razem z nim *byli,* zwołali Sanhedryn* i całą starszyznę synów Izraela, posyłając do więzienia, aby ich przyprowadzono. **tj. Najwyższą Radę Żydów złożoną z 71 członków*
22. Podwładni* jednak gdy tam przybyli, nie znaleźli ich w więzieniu, zawrócili więc, i oznajmili *o tym,* mówiąc: **gr.: hyperetes - 1Kor 4,1***
23. Więzienie wprawdzie znaleźliśmy zamknięte z całą starannością i strażników na zewnątrz stojących przed bramą, lecz gdy *je* otworzyliśmy, nikogo wewnątrz nie znaleźliśmy. Łk 22,4; J 11,47
24. Gdy więc usłyszeli te słowa, arcykapłan i dowódca straży* świątynnej oraz arcykapłani, byli w niepewności** co do nich, *bo nie rozumieli,* co *tam* się stało. Dz 4,1
**gr.: strategos - por. Dz 16,20*; **lub: zaniepokojeni*
25. I gdy przyszedł ktoś, oznajmił im, mówiąc: Oto mężowie, których umieściliście w więzieniu, są w świątyni, stojąc i nauczając lud.
26. Wtedy poszedł dowódca straży z podwładnymi i przyprowadził ich bez użycia siły*, bali się bowiem ludu, aby nie zostali ukamienowani. Mt 14,5.52; Mk 11,32; Łk 20,19
**lub: bez gwałtu, przemocy - gr.: bia - siła fizyczna, gwałtowna moc*
27. A gdy ich przyprowadzili, postawili przed Sanhedrynem; i arcykapłan wypytywał ich,
28. Mówiąc: Czy surowo wam nie nakazaliśmy, abyście nie nauczali w tym imieniu? A oto swoją nauką napełniliście Jerozolimę i chcecie sprowadzić na nas krew tego człowieka. J 7,16; Dz 2,42; Rz 6,17; 1Tm 4,1
29. A w odpowiedzi, Piotr i apostołowie powiedzieli: Trzeba bardziej być posłusznym* Bogu niż ludziom. Wj 1,17; Dn 3,17; Dz 4,17
**gr.: peitharchero - być posłusznym władzy lub zwierzchnikowi*
30. Bóg naszych ojców wzbudził Jezusa, którego wy własnymi rękami zabiliście, zawieszając na drzewie.
31. Tego, Wodza i Zbawiciela, Bóg wywyższył swoją prawicą, aby dać Izraelowi upamiętanie* i odpuszczenie** grzechów. Dz 13,38;
**lub: zmianę myślenia, zawrócenie; **uwolnienie* Ef 1,7
32. A my jesteśmy Jego świadkami, i tych słów, a także Duch Święty, którego Bóg dał tym, którzy są Mu posłuszni*. *w. 29** J 15,27
33. A oni, gdy to usłyszeli, byli wzburzeni ze złości* i naradzali się, jak ich zabić.
**idiom: byli jak przerżnięci piłą* Mt 10,21; J 5,20
34. Powstał jednak w Sanhedrynie pewien faryzeusz, o imieniu Gamaliel, nauczyciel Prawa, poważany przez cały lud, rozkazując, aby na małą chwilę wyprowadzono na zewnątrz apostołów;
35. I powiedział do nich: Mężowie Izraelici! Zastanówcie* się sami dobrze, co macie uczynić z** tymi ludźmi. Jr 26,19; Mt 27,19; Dz 19,36
**gr.: prosecho - zważać, zwracać uwagę; **dosł.: nad tymi*
36. Niedawno* bowiem powstał Teudas, *który* mówił o sobie, że jest kimś; przyłączyła się do niego liczba około czterystu mężów; tego zabito, i wszyscy, ilu *ich było* przez niego przekonanych**, rozproszyli się i nikt *z nich nie* został***. **dosł.: przed tymi dniami*
***lub: dali się nakłonić; ***dosł.: i stali się ku niczemu*
37. Po nim, w dniach spisu* powstał Judasz Galilejczyk i pociągnął za sobą dość liczny lud; ale i on zginął, a wszyscy, ilu ich *było* przez niego przekonanych, zostali rozproszeni. **2 - gi spis po latach 8 - 6 po Chrystusie - por. Łk 2,2*
38. A teraz wam to mówię: Odstąpcie od tych ludzi i zostawcie ich; jeśli bowiem z ludzi jest ten zamysł albo to dzieło, zostanie zniszczone*; **lub: obalone* Łk 13,1; Iz 8,9; Mt 15,13
39. Jeśli jednak jest z Boga, nie możecie ich zniszczyć; i abyście się czasem nie okazali *ludźmi* walczącymi przeciw Bogu. Łk 21,15
40. I zostali *przez* niego przekonani*; a gdy zawołali apostołów, wychłostali ich, zakazując im przemawiać w imieniu Jezusa; i wypuścili ich. **lub: przekonał ich* Mt 10,17
41. Ci więc odeszli sprzed oblicza Sanhedrynu, radując się, że zostali uznani za godnych, aby znosić hańbę* dla Jego imienia. 1J 2,12
**gr.: atimadzo - znieważać, lżyć, traktować z pogardą*
42. I nie przestawali każdego dnia w świątyni i w domach* nauczać, i głosić dobrą nowinę Jezusa Chrystusa. **dosł. w (gr: kata) domu*

6 A w te dni, gdy *liczba* uczniów pomnażała się, doszło do szemrania hellenistów* na Hebrajczyków, że ich wdowy były zaniedbywane w codziennej posłudze.
**tj. Żydzi mówiący po grecku* Jl 3,6; Dz 9,29; 11,20

2. Wówczas dwunastu zwołało rzeszę uczniów i powiedzieli: Nie jest słuszne*, abyśmy opuścili Słowo Boże i służyli stołom.
**dosł.: przyjemne - w znacz. chęci przypodobania się (ludziom)*
3. Przyjrzyjcie się więc, bracia, siedmiu poświadczonym* mężom spośród was, pełnych Ducha Świętego i mądrości, których ustanowimy do tego koniecznego *zajęcia*.
**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem,* Iz 28,6; 1Tm 3,8
być męczennikiem, mieć dobrą opinię - tu: poświadczanym
4. A my będziemy trwać* niezłomnie* w modlitwie i służbie Słowa. Dz 2,42
**gr.: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość*
5. I spodobała się ta myśl* całej** tej rzeszy**. I wybrali Szczepana***, męża pełnego wiary i Ducha Świętego, i Filipa, i Prochora, i Nikanora, i Tymona, i Parmena, i Mikołaja, prozelitę**** *z* Antiochii. Dz 7,1; 11,24
**gr.: logos - por. Mt 5,37; **dosł.: przed całą tą mnogością*
****gr.: stefanos - wieniec, stąd: inni - Stefan; ****por. Dz 13,16**. 43**
6. Tych postawili przed apostołami, a *ci* po modlitwie położyli na nich ręce.
Wj 29,10; Dz 13,3; Mk 16,18; 2Tm 2,6; Hbr 6,2
7. A Słowo Boże rosło i pomnażała się liczba uczniów w Jerozolimie; i bardzo liczna rzesza kapłanów była posłuszna* wierze.
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjeś woli, być posłusznym*
8. A Szczepan, pełen wiary i mocy, czynił wielkie cuda i znaki pośród ludu.
9. Powstali jednak niektórzy z synagogi, zwaną *synagogą* Libertynów* i Cyrenejczyków, i Aleksandryjczyków, i z Cylicji i Azji, dyskutując ze Szczepanem. **lub: wyzwoleńców*
10. I nie mieli siły, aby przeciwstawić się mądrości i Duchowi, *dzięki* któremu* mówił.
**lub: duchowi (w) którym mówił* Wj 4,12; Mt 10,19; J 7,46
11. Wtedy podstawili mężów, *którzy* powiedzieli: Słyszeliśmy go *jak* mówił bluźniercze słowa przeciwko Mojżeszowi i Bogu.
12. I wzburzyli lud, starszych i uczonych w Piśmie; a gdy powstali, wspólnie porwali go i przyprowadzili do Sanhedrynu.
13. I postawili też fałszywych świadków, mówiących: Ten człowiek nie przestaje wypowiadać bluźnierstw, mówiąc przeciwko temu* świętemu miejscu i Prawu. **brak w mss Byz*
14. Słyszeliśmy go bowiem *jak* mówił, że ów Jezus Nazarejczyk zburzy to miejsce i zmieni zwyczaje*, które przekazał nam Mojżesz. **gr.: ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek*
15. A wszyscy, którzy siedzieli w Sanhedrynie utkwili w nim wzrok, i zobaczyli jego twarz* jakby oblicze* anioła. Wj 34,29; Mt 17,2
**gr.: prosopon - twarz, oblicze, wygląd zew. rzeczy nieożywionych*

7 Powiedział wtedy arcykapłan: Czy zatem tak się te *rzeczy* mają?
2. A on powiedział: Mężowie bracia i ojcowie, posłuchajcie! Bóg chwały ukazał się naszemu ojcu Abrahamowi, gdy był w Mezopotamii, zanim zamieszkał on w Haranie,
3. I powiedział do niego: Wyjdź ze swojej ziemi i od swojej rodziny, i idź do ziemi, którą ci wskażę*. **lub: ukażę, powiem słowami* Rdz 12,1; Hbr 11,8
4. Wtedy wyszedł z ziemi Chaldejczyków, i mieszkał w Haranie, a stamtąd, po śmierci swego ojca, *Bóg* przesiedlił* go do tej ziemi, w której wy teraz mieszkacie,
**gr.: metokidzo - przesiedlić mieszkańców do innego kraju*
5. I nie dał mu w niej dziedzictwa nawet na szerokość* stopy, a obiecał dać mu ją w posiadanie i jego potomkowi** po nim, gdy jeszcze nie miał dziecka. Rdz 12,7; 23,4;
**lub: krok; **nasieniu* Hbr 11,9; Dz 10,11; 15,7; 17,8
6. Bóg jednak powiedział tak*, że jego potomstwo** będzie przychodniami w obcej ziemi i uczynią je niewolnikami, i będą krzywdzić przez czterysta lat. Rdz 15,13;
**lub: w taki sposób; **nasienie - l.poj.* Wj 12,40; Ga 3,17
7. A ten naród*, którego będą niewolnikami, Ja będę sądzić, powiedział Bóg; a potem wyjdą i będą mi służyć** na tym miejscu.
**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*
***gr.: latreia - służba publiczna, powołanie* Wj 7,1; Ne 9,9
8. I dał mu przymierze obrzezania; i tak spłodził on Izaaka, i obrzezał go ósmego dnia, a Izaak Jakuba, a Jakub dwunastu patriarchów*. **tj. głowa rodu, protoplasta* Rdz 17,9
9. A patriarchowie, zazdroszcząc* Józefowi, sprzedali** go do Egiptu; ale Bóg był z nim.
**gr.: dzeleoo - zazdrościć, ubiegać się o coś; **lub: oddali* Rdz 37,4
10. I wyrwał* go ze wszystkich jego ucisków, i dał mu łaskę i mądrość przed faraonem, królem Egiptu, i ustanowił go przełożonym** nad Egiptem i nad całym jego domem.
**gr.: eksaiero - wyciągnąć, wyrwać z korzeniami, wyzwolić*
***gr.: hegeomai - iść na czele, przewodzić, rządzić, nakazywać*
11. Następnie przyszedł głód na całą ziemię egipską i w Kanaanie, i wielki ucisk, a ojcowie nasi nie znajdowali żywności. Rdz 41,54
12. I gdy usłyszał Jakub, że w Egipcie było zboże, posłał *tam* naszych ojców po raz pierwszy. Rdz 42-1,2; Ps 105,16

13. A za drugim razem Józef dał się poznać swoim braciom, i ujawniono faraonowi ród Józefa. Rdz 42,1; 45,1
14. A Józef posłał i wezwał do siebie swojego ojca Jakuba i całą swoją rodzinę liczącą siedemdziesiąt pięć dusz*. Rdz 46,26;
gr.: psyche - tj. osób - por. Mk 8,35* Ps 105,23; 1Krn 2,5
15. Wówczas zstąpił Jakub do Egiptu, gdzie zakończył *życie* on i nasi ojcowie. Rdz 23,4
16. I przeniesiono ich do Sychem, i złożono w grobowcu, który kupił Abraham za cenę srebra od synów Hemora, *ojca* Sychema.
17. A gdy zbliżał się czas *wypełnienia* obietnicy, którą Bóg przysiągł *spełnić* Abrahamowi, rozrósł się lud i rozmnożył* w Egipcie,
**dosł.: został pomnożony, zwiększony* 2P 3,8; Ps 105,24
18. Aż do *czasu,* gdy nastał inny król, który nie znał Józefa.
19. Ten podstępnie* obchodził się z naszym rodem, wyrządził zło naszym ojcom, sprawił on, że porzucali swoje niemowlęta, aby ich nie zachować przy życiu. Wj 1,10-12.22
**gr.: katasofidzomai - podejść za pomocą podstępu, oszukać*
20. W tym czasie został zrodzony Mojżesz, a był miły* Bogu i był on przez trzy miesiące karmiony w domu jego ojca. Wj 2,2;
**gr.: asteios - piękny, miły, uroczy* 1Sm 16,12; Hbr 11,23
21. A gdy został porzucony*, wzięła go córka faraona i wychowała go sobie za syna.
**gr.: ektithemi - wystawić na zewnątrz, wyłożyć na pokaz, odsłonić, przedstawić, w przenośni - wyjaśnić* Wj 2,2-10
22. I został wykształcony* Mojżesz we wszelkiej mądrości Egipcjan, a był mocny w słowach i w czynach. Łk 24,19
**gr.: paideuo - szkolić, wychowywać, karcić, poprawiać*
23. A gdy osiągnął pełnię lat* czterdziestu, wstąpiło mu na serce**, aby odwiedzić swoich braci, synów Izraela. **dosł.: czas* Wj 2,11-22
***dosł.: do serca - idiom: przyszło mu na myśl*
24. I gdy zobaczył kogoś krzywdzonego, stanął w jego obronie*, i pomścił dręczonego, uderzając *śmiertelnie* Egipcjanina.
**gr.: amynomai - bronić się przed kimś, pomagać komuś*
25. Sądził* bowiem, że jego bracia zrozumieją, że Bóg przez jego rękę daje im wybawienie**; lecz *oni* nie zrozumieli.
**gr.: nomidzo - uważać, myśleć, mniemać, mieć w zwyczaju*
***gr.: soteria - wyzwolenie, bezpieczeństwo, ratunek, zbawienie*
26. A następnego dnia zjawił się przy nich, gdy *właśnie* walczyli ze sobą, i namawiał ich do pokoju, mówiąc: Mężowie! Jesteście braćmi, dlaczego się nawzajem krzywdzicie?
27. Lecz ten, który krzywdził bliźniego, odepchnął go, mówiąc: Kto cię ustanowił przywódcą i sędzią nad nami?
28. Czy ty chcesz mnie zabić, w ten *sam* sposób, *jak* wczoraj zabiłeś Egipcjanina?
29. I uciekł Mojżesz z powodu tych słów*, i stał się przychodniem w ziemi madiańskiej**, gdzie spłodził dwóch synów. Hbr 11,27
**dosł.: tego słowa; **tj. kraina leżąca na Półwyspie Arabskim być może obejmująca tereny krainy Kusz - por. Ha 3,7 i Lb 12,1*
30. A gdy się wypełniło czterdzieści lat, ukazał mu się na pustyni góry Synaj anioł PANA w płomieniu płonącego krzewu*.
**tj. krzew cierniowy lub jeżyny* Rdz 16,7; 22,15; Dn 3,27
31. A gdy Mojżesz to ujrzał, zdziwił się temu widzeniu*; a gdy przystąpił, aby się przypatrzeć, rozległ** się głos PANA, *skierowany* do niego: Wj 3,3-4
**gr.: horama - to co jest widziane, wizja, sen, obraz od Boga*
***dosł.: stał się - gr.: ginomai - stać, być, zaistnieć, zrodzić*
32. Ja *jestem* Bóg twoich ojców, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. I zaczął drżeć Mojżesz, i nie śmiał* się przyjrzeć.
**lub: nie odważył się, nie posunął się do* Mt 22,32
33. I PAN powiedział do niego: Rozwiąż *rzemienie* sandała ze swoich stóp, bo miejsce na którym stoisz, jest ziemią świętą. Joz 5,15
34. Wejrzałem* i zobaczyłem utrapienie mojego ludu, który jest w Egipcie, i słyszałem ich wzdychanie i zstąpiłem, aby ich wyzwolić**; dlatego teraz chodź, poślę cię do Egiptu.
**hebraizm: zobaczywszy, zobaczyłem; **lub: wyrwać* Ps 105,26
35. Tego Mojżesza, którego wyparli się, mówiąc: Kto ustanowił cię przywódcą i sędzią?! Tego Bóg jako przywódcę i odkupiciela* posłał przez** rękę anioła, który ukazał mu się w krzaku. **lub: wyzwoliciela, oswobodziciela*
***lub: z ręką - gr.: en - przez, w , na, za (pomocą)*
36. Ten ich wyprowadził, gdy uczynił cuda* i znaki w ziemi egipskiej i na Morzu Czerwonym, i na pustyni, przez czterdzieści lat.
**gr.: teras - cud jako zjawisko fizyczne* Ps 78,13.43;Mk 16,20
37. To jest ten Mojżesz, który powiedział synom Izraela: Proroka* jak mnie wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci; jego będziecie słuchać. Wj 19,37; Pwt 18,15
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
38. *On* jest tym, *który* stał w zgromadzeniu* na pustyni między aniołem, mówiącym do niego na górze Synaj, a naszymi ojcami, który przyjął słowa żywe, aby nam *je* dać,
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne*

39. Jemu nie chcieli być* posłuszni nasi ojcowie; ale go odepchnęli i zawrócili swoimi sercami w stronę** Egiptu, Hbr 3,16;
**dosł.: stać się; **gr.: eis - ku, do* Ga 3,19; Hbr 4,12

40. *Gdy* powiedzieli do Aarona: Uczyń nam bogów, którzy będą szli przed nami, bo z tym Mojżeszem, który nas wyprowadził z ziemi egipskiej, nie wiemy, co się stało.

41. I zrobili w tych dniach cielca, i przynosili ofiarę bożkowi, i radowali* się z dzieł swoich rąk. **dosł.: zostali rozradowani* Wj 32,6.18

42. Zatem Bóg odwrócił się i wydał ich, *aby* służyli zastępom nieba, tak jak jest napisane w zwoju Proroków: Czy *to* Mnie przynosiliście zarżnięte ofiary* i dary przez czterdzieści lat na pustyni, o domu Izraela?
**tj. zwierzęta ofiarne* Pwt 4,19; Sdz 2,11; Rz 1,24

43. I nosiliście namiot Molocha i gwiazdę waszego boga Remfana*, figury, które sobie uczyniliście, aby im oddawać pokłon; *więc* przesiedlę was poza Babilon. Wj 20,4;
**tj. babilońskie bóstwo planety Saturn* Kpł 20,2; Am 5,26

44. Nasi ojcowie mieli Namiot Świadectwa na pustyni, tak jak zarządził* Ten, który powiedział Mojżeszowi, aby go uczynił według wzoru, który zobaczył. Wj 38,21; Lb 9,15; Hbr 8,5
**lub: jak go sobie urządził - gr.: diatasso - zarządzić, ustalić, dokładnie określić, zaaranżować, ustawić w odp. kolejności*

45. I nasi ojcowie przejęli* go i wnieśli z Jozuem do posiadłości pogan, których Bóg wygnał sprzed oblicza naszych ojców, aż do dni Dawida, **lub: objęli po kimś* Joz 3,1-14; 18,1; Dz 13,22

46. Który znalazł łaskę przed obliczem Boga i prosił, aby znalazł *miejsce na* przybytek* Bogu Jakuba. **lub: namiot* 1Krl 8,17; 1Krn 22,7

47. Jednak *to* Salomon zbudował Mu dom.
2Sm 7,1-13; 1Krl 8,20

48. Ale Najwyższy nie mieszka w świątyniach uczynionych ręką, jak mówi prorok:
Iz 66,1; 1Krl 8,27; 2Krn 6,18; Dz 17,24

49. Niebo *jest* moim tronem, a ziemia podnóżkiem moich stóp. Jaki zbudujecie mi dom, mówi PAN, albo jakie jest miejsce mojego odpocznienia?

50. Czyż moja ręka nie uczyniła tego wszystkiego? Ps 102,25-27; Iz 44,24; Jr 32,17; J 1,3

51. Ludzie twardego karku, *o* nieobrzezanym sercu i uszach! Wy zawsze opieracie* się Duchowi Świętemu, jak ojcowie wasi, tak i wy. Pwt 31,27; 2Krn 30,8; Jr 6,10
**gr.: antipipto - sprzeciwiać się, ruszyć przeciwko, napaść*

52. Którego z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? I pozabijali tych, którzy zapowiedzieli* przyjście Sprawiedliwego, którego wy teraz staliście się zdrajcami i mordercami, **lub: ogłosić coś wcześniej, że nastąpi* Dz 22,14

53. Wy, którzy otrzymaliście* Prawo z nakazów aniołów i nie strzegliście** *go*! **por. Dz 8,17* **gr.: fylasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać*

54. A *oni,* słuchając tego, byli w swoich sercach wzburzeni ze złości* i zgrzytali na niego zębami. **dosł.: jak przerzynani piłą* Ps 35,16

55. A *on,* będąc pełen Ducha Świętego, ze wzrokiem skierowanym* w niebo, zobaczył chwałę Bożą i Jezusa stojącego po prawicy Boga, **lub: utkwionym patrząc prosto* Dz 6,8

56. I powiedział: Oto widzę otwarte niebiosa i Syna Człowieczego stojącego po prawej stronie* Boga. **lub: po prawicy*

57. A *oni* krzyknęli potężnym głosem, zatkali swoje uszy i rzucili* się jednomyślnie na niego. **lub: ruszyli, zaatakowali naprzód* Dz 22,20

58. A gdy go wypchnęli na zewnątrz miasta, kamienowali; a świadkowie złożyli swoje szaty u stóp młodzieńca, zwanego Saulem.

59. I kamienowali Szczepana, który wzywał* *Pana,* mówiąc: Panie Jezu! Przyjmij mojego ducha! **lub: przywoływał do siebie* Łk 23,46; 1P 4,19

60. A gdy padał na kolana, zawołał potężnym głosem: Panie! Nie poczytaj* im tego za grzech! I gdy to powiedział, zasnął**. Dz 13,36
**dosł.: nie postaw - domyślnie jako dowodu przestępstwa*
***dosł.: został uśpiony - gr.: koimao - zasnąć, spocząć, umrzeć*

8 A Saul był *tym, który* zgadzał się z jego zabiciem. I w tym dniu rozpoczęło* się wielkie prześladowanie wobec zboru** w Jerozolimie, i byli wszyscy rozproszeni po krainach Judei i Samarii z wyjątkiem apostołów. ** gr.: ginomai - stać, być, zaistnieć, zrodzić się*
***gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*

2. A Szczepana pogrzebali pobożni mężowie i wszczęli nad nim wielki lament*.
**gr.: kopeteos - bić się w piersi lub głowę, lamentować, halasować*

3. A Saul tępił* zbór, wchodząc do domów, wywlekając zarówno mężczyzn, *jak* i kobiety, i przekazywał ich do więzienia. **lub: niszczył*

4. Jednakże* ci, którzy zostali rozproszeni, przechodzili z miejsca na miejsce, głosząc słowo dobrej nowiny. **part. wzmac. - men oun* Dz 14,27

5. A Filip, gdy zszedł do miasta* Samarii, głosił im Chrystusa. **lub: jednego z miast* Dz 6,5; 9,20

6. A tłumy jednomyślnie lgnęły* do tego, co mówił Filip, słysząc i widząc *cudowne* znaki**, które czynił. **lub: zwracały uwagę; **por. J 4,54**
7. Albowiem duchy nieczyste wychodziły z wielu, którzy je mieli, wołając potężnym głosem; wielu też sparaliżowanych i chromych* zostało uzdrowionych. Mt 15,30;
**gr.: cholos - kulawy, bez stopy, kaleki* Dz 9,33; Hbr 12,12
8. I nastała w tym mieście wielka radość.
9. A był w tym mieście pewien mąż, o imieniu Szymon, który wcześniej zajmował się magią i wprawiał w zdumienie lud* Samarii, mówiąc o sobie, że jest kimś wielkim;
gr.: ethnos - por. Mt 21,43 Kpł 20,6; Pwt 18,10; Dz 13,6
10. Do którego lgnęli wszyscy od małych aż do wielkich, mówiąc: Ten jest mocą Boga – Wielką*. **przypusz. wsch. nauka o emanacjach i eonach*
11. A lgnęli* do niego dlatego, gdyż od dłuższego czasu wprawiał ich w zdumienie swoją magią**. **gr.: przylgnąć do kogoś, zwracać uwagę, przyłączyć się, wpaść w nałóg; **gr.: mageia - magia,czary*
12. Gdy jednak uwierzyli Filipowi, głoszącemu Ewangelię o Królestwie Bożym i o imieniu Jezusa Chrystusa, dawali się ochrzcić*, zarówno mężczyźni, *jak* i kobiety. J 3,5;
**lub: byli zanurzani (w wodzie)* Dz 8,36; 10,48
13. Sam Szymon także uwierzył, a gdy został ochrzczony, trzymał* się Filipa, *a* widząc, jak dzieją się znaki i *przejawy* mocy**, był zdumiony. **lub: trwał niezłomnie; **lub: cuda - l.mn.*
14. A gdy apostołowie w Jerozolimie usłyszeli, że Samaria przyjęła* Słowo Boga, posłali do nich Piotra i Jana, 2Tm 2,10; Dz 2,42
**gr.: dechomai - wziąć ręką, chwycić, przyjąć, otrzymać*
15. Którzy, gdy tam przyszli, modlili się za* nich, aby otrzymali** Ducha Świętego.
lub: o nich; **przyjęli - por. w. 17 Dz 2,38; Mt 18,19
16. Albowiem jeszcze nie zstąpił* na nikogo z nich; bo** byli jedynie ochrzczeni w imię Pana Jezusa. **gr.: epipipto - spaść, upadać na coś; **zaś*
17. Wtedy wkładali na nich ręce, a *oni* otrzymywali* Ducha Świętego. Dz 6,6; 13,3; 1Tm 4,14
**gr.: lambano - przyjąć co jest dawane, wziąć do ręki, otrzymać*
18. A Szymon widząc, że przez wkładanie* rąk apostołów jest udzielany** Duch Święty, przyniósł im pieniądze, 2Krl 5,15; Ez 13,9
gr.: epithesis - nakładanie, włożenie - gest rytualny - Dz 14,23
***gr.: didomi - dać, darować, udzielić, użyczyć*
19. Mówiąc: Dajcie i mnie tę moc*, aby ten, na kogo włożę ręce, otrzymał Ducha Świętego. **gr.: eksousia - por. Mk 3,15** Łk 14,7; J 5,44; Dz 19,6
20. Lecz Piotr powiedział do niego: Oby ci twoje srebro razem z tobą było na zgubę, gdyż sądziłeś, że dar Boga można nabyć za pieniądze. 2Krl 5,26-27; Dn 5,17; Hbr 13,5
21. Nie ma dla ciebie cząstki, ani dziedzictwa w tej sprawie*, albowiem serce twoje nie jest szczere** przed obliczem Boga. Mk 7,21;
**dosł.: w tym słowie - gr.: logos; **lub: proste* Ps 78,37; Mt 15,19
22. Dlatego upamiętaj* się ze swojej złości i proś Boga, czy** w związku z tym** zostanie ci odpuszczony zamysł*** twojego serca.
**lub: zmień myślenie, zawróć* Jr 8,6; 1Tm 2,5; 1J 1,9; 2,1
***gr.: ei ara - czy więc, czy zatem (będzie); ***lub: zamiar, plan*
23. Albowiem widzę, że jesteś *pogrążony* w gorzkiej żółci i w więzach nieprawości.
24. A w odpowiedzi, Szymon powiedział: Módlcie się za mną* do Pana, aby nie przyszło na mnie nic *z tego,* co powiedzieliście.
**lub: za mnie* Wj 8,8; Lb 21,7; Hi 42,8; Jk 5,16
25. A oni, gdy złożyli świadectwo* i opowiedzieli Słowo Pana, wrócili do Jerozolimy; także w wielu miasteczkach Samarytan głosili dobrą nowinę. Łk 20,1; Dz 14,7.21; 28,28
gr.: diamartyromai - zaświadczyć o czymś uroczyście - 1Tm 4,1
26. A anioł PANA powiedział do Filipa, mówiąc: Wstań i idź na południe na drogę, która z Jerozolimy schodzi do Gazy, jest to droga pustynna*. **lub: pusta* Ps 34,7; Mt 1,20; Dz 5,19
27. Powstał *więc* i poszedł. A oto mąż Etiopczyk, eunuch, dostojnik królowej Etiopii Kandaki*, który był *ustanowiony* nad całym jej skarbcem, przybył mając zamiar oddać cześć** *Bogu w* Jerozolimie. Ps 68,32;
**gr.: kandake - tytuł królewski podobnie jak Faraon i Gog lub nazwa dynastii; **lub: pokłonić się, złożyć hołd* 1Krl 8,41
28. Teraz już wracał, siedząc na swoim wozie, czytał* proroka Izajasza.
**lub: czytał na głos - zwyczaj czytania w myślach był rzadki*
29. Wtedy Duch powiedział do Filipa: Podejdź i przyłącz się do tego wozu. Dz 10,19; 13,2
30. A gdy Filip podbiegł, usłyszał go czytającego proroka Izajasza, i powiedział: Czy* rzeczywiście rozumiesz, co** czytasz?
**gr.: ara - part. pytająca oczek. odpow. negatyna.; **w gr. - l.mn.*
31. A on powiedział: Jak mogę *rozumieć,* jeśli mnie nikt nie poprowadzi*? I zaprosił Filipa, aby wszedł i razem z nim usiadł.
**gr.: hodegeo - prowadzić drogą, być przewodnikiem* Dz 10,5
32. A odczytywał ten oto urywek Pisma: Jak owca na rzeź był prowadzony, i milczał* jak baranek wobec tego, który go strzyże, tak *i On* nie otwiera swoich ust; **lub: bez głosu*

33. W jego poniżeniu pozbawiono go sądu, a kto opowie o jego rodzie? Gdyż Jego życie jest usuwane* z ziemi. **gr.: airo - Mk 4,15** Iz 53,7
34. A eunuch w odpowiedzi, rzekł* Filipowi: Proszę cię, *powiedz,* o kim to mówi prorok? O sobie samym, czy o kimś innym?
por. Łk 14,3 Mt 15,5; Dz 2,30; 1P 1,10
35. A Filip otworzył swoje usta, i rozpoczynając od tego *miejsca* Pisma ogłosił mu dobrą nowinę o Jezusie. Łk 24,27; Dz 10,43; 1Kor 2,2
36. A gdy jechali tą drogą, przybyli nad jakąś wodę. I powiedział eunuch: Oto woda! Co *stoi na* przeszkodzie, abym został ochrzczony*? **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - Mt 3,11** Dz 10,47
37. A Filip powiedział: Jeśli wierzysz z całego serca, wolno ci. A on odpowiadając, rzekł*: Wierzę, że Jezus Chrystus jest Synem Boga.
**dosł.: w odpowiedzi, powiedział - idiom charakter. dla j. hebr.*
38. I kazał, aby zatrzymano wóz*, i zeszli obaj do wody, Filip i eunuch; i ochrzcił go.
**gr.: harma - wóz, wóz wojenny, rydwan* Dz 16,33
39. A gdy wyszli z wody, Duch PANA porwał* Filipa i eunuch nie zobaczył go więcej, lecz radując się jechał *dalej* swoją drogą.
gr.: harpadzo - zażądać czegoś dla siebie, porwać - por. 1Tes 4,17
40. Filip natomiast znalazł się w Azocie*, a przechodząc przez wszystkie miasta, głosił dobrą nowinę, aż przyszedł do Cezarei.
**tj. dawniej miasto filistyńskie Aszdod - 30 km od Lyddy*

9 A Saul, dysząc jeszcze groźbą i *chęcią* mordu* wobec uczniów Pana, przyszedł do arcykapłana, **idiom - grozić śmiercią* Dz 8,1
2. I prosił* go o listy do Damaszku do synagog, aby, jeśli znajdzie tam mężczyzn i kobiety, *zwolenników* tej Drogi**, przyprowadził ich związanych do Jerozolimy. Dz 9,14;
dosł.: wyprosił sobie, domagał się; **por. Dz 24,22 Dz 19,9
3. I stało się*, gdy był w drodze** i zbliżał się do Damaszku, że nagle otoczyło go światło z nieba. **dosł.: stało się mu lub stało się że on* Dz 22,6; 26,12
***gr.: poreuomai - iść, udawać się, podróżować na zwierzęciu*
4. A gdy padł na ziemię, usłyszał głos do niego mówiący: Saulu! Saulu! Czemu mnie prześladujesz? Za 2,8; Mt 25,40; J 15,20; Ef 5,29
5. A *on* powiedział: Kim jesteś, Panie? A Pan rzekł: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz; trudno ci wierzgać przeciwko ościeniowi*. **tj. żelazny kij do poganiania wołów i koni - tu: w l.mn.*
6. A Saul drżący i wstrząśnięty*, powiedział: Panie! Co chcesz bym uczynił**? A Pan do niego: Wstań i wejdź do miasta, a powiedzą ci, co konieczne jest abyś uczynił.
**lub: zdumiony, przerażony; **dosł.: co mi uczynisz, co ja mam*
7. A mężczyźni towarzyszący mu w drodze, stanęli niezdolni do mówienia; głos bowiem słyszeli*, ale nikogo nie widzieli. Dz 22,9; 26,13
**gr.: akouo - im. czas teraź. str. cz. - słyszeć lub starać się usłyszeć*
8. A Saul został podniesiony z ziemi, lecz gdy otworzył swoje oczy, nic* nie widział. Prowadząc go więc za rękę, wprowadzili do Damaszku. **gr.: oudeis - nic, ani jeden, żaden, nikogo*
9. I był *tam* trzy dni nie widząc*; i nie jadł i nie pił. **dosł.: nie widzący*
10. A był pewien uczeń w Damaszku *o* imieniu Ananiasz; i Pan powiedział do niego w widzeniu*: Ananiaszu! A on odpowiedział: Oto ja, Panie! Dz 22,12
**gr.: horama - to, co jest widziane, wizja, sen, obraz od Boga*
11. A Pan powiedział do niego: Wstań i pójdź na ulicę, zwaną Prostą, i w domu Judy szukaj Tarseńczyka *o* imieniu Saul*; oto bowiem się modli. **lub: Saula o imieniu (lub zwanego) Tarseńczyk*
12. I zobaczył *Saul* w widzeniu mężczyznę *o* imieniu Ananiasz, *jak* wszedł i włożył na niego rękę, aby znów widział.
13. A Ananiasz odpowiedział: Panie! Słyszałem od wielu o tym człowieku, ile zła uczynił Twoim świętym w Jerozolimie;
14. I tutaj ma władzę od arcykapłanów, aby związać wszystkich, *którzy* wzywają* Twojego imienia. Rz 10,12-13; 1Kor 1,2; 2Tm 2,22
**gr.: epikaleomai - przyzywać do siebie, wołać do kogoś*
15. Pan jednak powiedział do niego: Idź, ten bowiem *człowiek* jest moim wybranym naczyniem, aby zanieść moje imię przed pogan* i królów, a także synów Izraela.
**lub: narody* Jr 1,5; J 15,16; Rz 1,5; 11,13; Ef 3,7
16. Albowiem ja mu pokażę, ile on musi* wycierpieć dla mojego imienia. Dz 20,23;
**lub: jest konieczne, trzeba - czas teraź.* 2Kor 11,23; Flp 1,29
17. A Ananiasz poszedł i wszedł do tego domu, a gdy włożył na niego ręce, powiedział: Saulu bracie! Pan mnie posłał – Jezus, który ukazał ci się w drodze, którą przybyłeś, abyś przejrzał i został napełniony* Duchem Świętym. **gr.: pletho - napełniać się, być wypełnionym*
18. I natychmiast spadły z jego oczu jakby łuski, i zaraz przejrzał*, a gdy wstał, został ochrzczony**. **lub: ponownie widział* 2Kor 3,14
***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11**
19. A po przyjęciu pokarmu odzyskał* siły.

I Saul był z uczniami, którzy byli w Damaszku przez kilka dni. **lub: wzmocnił się*

20. I zaraz w synagogach zaczął głosić Chrystusa, że On jest Synem Boga. Mt 16,16

21. I zdumiewali się wszyscy, którzy go słuchali, i mówili: Czy to nie jest ten, który niszczył w Jerozolimie tych, którzy wzywają tego imienia, i przyszedł tu po to, aby ich związać i przyprowadzić do arcykapłanów?

22. Saul natomiast coraz bardziej umacniał się i zdumiewał Żydów, mieszkających w Damaszku, dowodząc, że Ten jest Mesjaszem*. **lub: Chrystusem, Pomazańcem* Dz 17,3; 18,5

23. A gdy upłynęło wiele* dni, Żydzi naradzili się między sobą, aby go zabić. **por. 2Kor 2,16****

24. Lecz Saul dowiedział* się o ich spisku. Strzegli też bram dniem i nocą, aby go zabić. **dosł.: ich spisek został poznany*

25. Uczniowie więc zabrali go w nocy i opuścili wzdłuż muru, spuszczając w koszu.

26. Po przybyciu do Jerozolimy, Saul próbował przyłączyć się do uczniów; ale wszyscy się go bali, nie wierząc, że jest uczniem. Ga 2,4; Mt 10,17; Dz 26,20; Mt 24,10

27. Barnaba jednak przygarnął go, przyprowadził do apostołów i opowiedział im, jak w drodze zobaczył Pana, i że *On* przemówił do niego, i jak w Damaszku śmiało* przemawiał w imieniu Jezusa. Dz 4,36; 11,22; Ef 6,19

**gr.: parresiadzomai - mieć swobodę w mowie, mieć odwagę*

28. I był z nimi, poruszając się swobodnie* po Jerozolimie, i śmiało *przemawiał* w imieniu Pana Jezusa; **idiom: wchodząc i wychodząc*

29. Rozmawiał też i dyskutował* z hellenistami, a ci starali się go zabić. **lub: rozprawiał*

30. A gdy dowiedzieli się *o tym* bracia, odprowadzili go do Cezarei i wysłali go do Tarsu*. **tj. stolica Cylicji w Azji Mniejszej* Mt 10,23; Dz 8,40

31. A tak zbory w całej Judei i Galilei, i Samarii miały pokój, budując się i chodząc w bojaźni Pana, i dzięki zachęcie* Ducha Świętego pomnażały się. **dosł.: zachętą* Rz 16,16

32. I stało się, gdy Piotr obchodził wszystkich, że zszedł* też do świętych**, którzy mieszkali w Lyddzie. Ps 16,3; Mt 27,52; Mt 9,2

**Jerozolima leży na górze; **tu: nazwa własna uczniów Pana*

33. I znalazł tam pewnego człowieka *o* imieniu Eneasz, który od ośmiu lat leżał na posłaniu i był sparaliżowany.

34. I Piotr powiedział do niego: Eneaszu! Uzdrawia cię Jezus Chrystus; wstań i pościel sobie. I zaraz wstał. Dz 3,6.16; 4,10

35. I zobaczyli go wszyscy zamieszkujący Lyddę i Saron*, którzy *też* nawrócili się do Pana. **mss Byz - Assaron* Dz 11,21

36. A była w Joppie pewna uczennica, o imieniu Tabita, co w tłumaczeniu znaczy Dorkas*; ta była pełna dobrych czynów i darów miłosierdzia**, które czyniła. **tj. Gazela* Ef 2,10; ***lub: wsparcia dla ubogich, jałmużny* Tt 2,14; 1P 2,12

37. I stało się w tych *właśnie* dniach, że ona zasłabła i umarła; a gdy ją obmyto, położono w sali na piętrze.

38. A że Lydda jest blisko* Joppy, uczniowie słysząc, że jest w niej Piotr, posłali do niego dwóch mężów, prosząc, aby nie zwlekał** z przyjściem do** nich. **tj. 17 km; **lub: ociągał się*

39. Wstał więc Piotr i poszedł z nimi; a gdy przyszedł, wprowadzili go do sali na piętrze, i obstąpiły go wszystkie wdowy, płacząc i pokazując tuniki* i płaszcze, które robiła Dorkas, dopóki była z nimi. Mt 25,36; J 12,8; **gr.: chiton - szata wkładana wprost na ciało* Ef 4,28

40. A Piotr usunął wszystkich na zewnątrz, padł na kolana i pomodlił się, *po czym* zwrócił się do ciała* i powiedział: Tabito, wstań! A ona otworzyła swoje oczy, a widząc Piotra, usiadła. **gr.: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11**

41. A on podał jej rękę i podniósł ją, przywołując świętych* i wdowy, przedstawił ją żywą. **gr.: hagios - por. Hbr 13,24** tu: jako nazwa własna uczniów*

42. I stało się to znane w całej Joppie; i wielu uwierzyło w Pana. J 11,45; 12,11

43. Przez wiele też* dni pozostał on** w Joppie u niejakiego Szymona, garbarza.

**dosł.: Stało się, natomiast; **domyśl.: Piotr*

10 A był w Cezarei pewien mężczyzna, o imieniu Korneliusz, setnik, z kohorty zwanej italską, Dz 27,1; Mt 8,5

2. Pobożny i bojący się Boga* wraz z całym swoim domem, i dający wiele darów miłosierdzia** ludowi, i przez cały *czas* modlący*** się do Boga. **por. Dz 13,16**; **lub: jałmużny; ***błagać, prosić*

3. Około dziewiątej godziny dnia, zobaczył wyraźnie w widzeniu* anioła Boga, który przybył do niego i powiedział mu: Korneliuszu!

gr.: horama - por. Dz 7,31 Rdz 31,11; Sdz 13,6; 2Sm 14,17

4. A on, wpatrując* się w niego, *ogarnięty* lękiem powiedział: Cóż jest, Panie? I odpowiedział mu: Twoje modlitwy i dary miłosier-

dzia wstąpiły przed oblicze Boga ku przypomnieniu. **dosł.: patrząc uprost, utkwiwszy wzrok*

5. A teraz poślij mężów do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem.

6. Gości on u niejakiego Szymona, garbarza, który ma dom nad morzem; on ci powie, co trzeba*, abyś uczynił. **lub: jest konieczne*

7. A gdy odszedł anioł, który przemawiał do Korneliusza, *ten* przywołał dwóch ze swoich domowników i pobożnego żołnierza z tych, którzy przy nim nieustannie* byli, **dosł.: trwali niezłomnie, byli w nieustannej gotowości*

8. I gdy wyjaśnił* im wszystko, posłał ich do Joppy**. ***Joppa obecnie Jaffa - 60 km od Cezarei*
**gr.: eksegeomai - ujawniać, ogłaszać, wykładać naukę, iść*

9. A nazajutrz, gdy byli w drodze i zbliżali się do miasta, wszedł Piotr na taras*, około godziny szóstej, aby się modlić. **tj. na dach*

10. A będąc bardzo głodnym, chciał *coś* zjeść; a gdy inni przygotowywali mu *posiłek*, przyszło* na niego uniesienie**. **por. w. 44**
gr.: ekstasis - wytrącenie umysłu z normalnego stanu - Dz 11,5

11. I ujrzał otwarte niebo i zstępujący na niego jakiś przedmiot*, jakby wielkie płótno, za cztery rogi związane i spuszczane na ziemię; **lub: naczynie, przyrząd kuchenny, osprzęt okrętu*

12. W którym były wszystkie czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba. Dz 7,56; Łk 3,21

13. I rozległ* się głos do niego: Wstań, Piotrze! Zarzynaj** i zjedz. **dosł.: stał się; **zabij w ofierze*

14. A Piotr powiedział: Przenigdy, Panie! Bo nigdy nie jadłem nic skalanego* albo nieczystego. **por. w. 15** Kpł 11,1; 1Sm 21,4; Mt 15,5

15. I znów, po raz drugi głos *dotarł* do niego: Co Bóg oczyścił, ty nie miej za skalane*. **gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać*

16. A to się stało trzykrotnie. I na powrót przedmiot został uniesiony do nieba.

17. A gdy Piotr nie *miał* wewnętrznej* pewności** czym było to widzenie, które ujrzał, oto ludzie posłani przez Korneliusza, pytając o dom Szymona, stanęli przed bramą; **dosł.: w sobie; **gr.: diaporero - być zaniepokojonym, być w rozterce, nie wiedzieć co począć, zastanawiać się*

18. I wołając, zapytali: Czy Szymon, którego nazywają Piotrem, jest tutaj w gościnie?

19. A gdy Piotr *nadal* rozmyślał* o tym widzeniu, Duch powiedział do niego: Oto szukają cię trzej mężczyźni, **gr.: enthymeomai - rozważać, zastanawiać się, myśleć*

20. Dlatego wstań, zejdź i idź z nimi, nie wahając* się; dlatego, że ja ich posłałem. **lub: nie osądzając (siebie) - gr.: diakrino - por. Jud 1,22**

21. A Piotr zszedł do mężczyzn posłanych do niego przez Korneliusza i powiedział: Oto ja jestem *tym*, którego szukacie. Jaki jest powód, dla którego jesteście *tu* obecni?

22. A oni powiedzieli: Korneliusz, setnik, człowiek sprawiedliwy i bojący się Boga*, mający dobre świadectwo także od całego narodu żydowskiego, otrzymał przez świętego anioła polecenie**, aby cię wezwać do swojego domu i słuchać twoich słów. **por. Dz 13,16**; **gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12**

23. Wtedy zaprosił ich i ugościł. A nazajutrz Piotr wyszedł z nimi, i szli z nim niektórzy bracia z Joppy.

24. I weszli następnego dnia do Cezarei; a Korneliusz oczekiwał na nich i zwołał swoich krewnych i bliskich przyjaciół.

25. I gdy Piotr wchodził, Korneliusz wyszedł na jego spotkanie, przypadł do jego nóg i oddał mu pokłon. Dn 2,46; Obj 19,10; 22,8

26. Ale Piotr podniósł go, mówiąc: Wstań, ja też* jestem człowiekiem. **lub: sam*

27. A rozmawiając z nim, wszedł i zobaczył wielu zgromadzonych. J 4,9; 18,28; Ga 2,12

28. I przemówił też do nich: Wy wiecie, jak sprzeczne z Prawem* jest dla człowieka będącego Żydem łączyć się lub przychodzić do cudzoziemca; lecz Bóg pokazał mi, *abym* żadnego człowieka nie nazywał skalanym lub nieczystym. **lub: zakazane, niegodziwe, bezprawne*

29. Dlatego też bez sprzeciwu przyszedłem wezwany. Pytam więc: W jakiej sprawie mnie wezwaliście?

30. A Korneliusz powiedział: Od czterech dni aż do tej godziny pościłem, a gdy o dziewiątej godzinie modliłem się w swoim domu, oto stanął przede mną mężczyzna w lśniącej szacie, Łk 24,4

31. I powiedział: Korneliuszu! Twoja modlitwa została wysłuchana, a twoje dary miłosierdzia zostały przypomniane przed *obliczem* Boga. Dz 10,4; Dn 10,12; Łk 1,13

32. Poślij więc do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem; przebywa on w gościnie* w domu Szymona garbarza, nad morzem, a gdy przyjdzie, będzie z tobą rozmawiał. **dosł.: jest goszczony - również w wersetach 6 i 18*

33. Natychmiast więc posłałem do ciebie, a ty dobrze uczyniłeś, że przyszedłeś. Teraz więc wszyscy jesteśmy obecni przed obliczem Boga, abyśmy usłyszeli wszystko to, co *zostało* ci polecone przez Boga.

34. A gdy Piotr otworzył usta, powiedział: Naprawdę pojmuję*, że Bóg nie ma względu na osobę, Pwt 10,17; Hi 34,19;
**dosł.: chwycić, pojąć rozumem* Rz 2,11; Jk 2,9; 1P 1,17

35. Lecz w każdym narodzie godnym przyjęcia* przez Niego jest ten, kto się Go boi i czyni sprawiedliwość. Rz 2,27-29; 10,12-13;
**lub: mile widziany, uznany* Dz 15,9; Ps 15,1-2; Iz 56,3

36. Posłał słowo synom Izraela, głosząc dobrą nowinę o pokoju przez Jezusa Chrystusa. Ten jest Panem wszystkich. Dz 2,39

37. Wy wiecie, że słowo zaistniało* po całej Judei, zaczynając od Galilei, po chrzcie, który głosił Jan; **lub: stało się - Dz 4,4*** Dz 13,25; Mk 1,4

38. *O* Jezusie z Nazaretu, jak Bóg namaścił Go Duchem Świętym i mocą, który chodził, czyniąc dobrze i uzdrawiając wszystkich ciemiężonych* przez diabła; gdyż Bóg był z Nim.
**gr.: katadymasteuo - sprawować bezwzględną władzę nad kimś, uciskać kogoś, używać siły* Iz 11,2; J 3,2; 16,32

39. A my jesteśmy świadkami wszystkiego, co czynił w krainie Judejczyków i w Jerozolimie, Jego *też* zabili*, wieszając na drzewie.
**gr.: anaireo - zabrać, podnieść z ziemi, usunąć* Dz 1,8; 5,32

40. Tego Bóg wzbudził trzeciego dnia i dał Mu stać się widzianym; Dz 13,30; J 10,18

41. Nie całemu ludowi, ale świadkom wybranym uprzednio przez Boga, nam, którzy z Nim jedliśmy i piliśmy po Jego powstaniu z martwych. J 6,70; 15,16

42. I nakazał nam, abyśmy głosili ludowi i świadczyli, że On jest ustanowionym przez Boga sędzią żywych i umarłych. Mk 16,15

43. O Nim świadczą wszyscy Prorocy, że każdy wierzący w Niego otrzyma* odpuszczenie** grzechów przez Jego imię. Łk 24,25;
**lub: weźmie; **uwolnienie, wyzwolenie* Mt 26,28; Rz 3,25

44. Gdy Piotr jeszcze mówił te słowa, Duch Święty zstąpił* na wszystkich słuchających tych słów. Dz 2,1; 4,31; 8,15; 11,15
**gr.: epipipto - spaść na, w przen.- ogarnąć, zawładnąć kimś*

45. I zdumieli* się wierzący, *pochodzący* z obrzezania, którzy** przybyli razem z Piotrem, że i na pogan został wylany dar Ducha Świętego. Dz 2,38; J 4,10; 7,38
**gr.: eksistemi - por. Łk 8,56*; **dosł.: ilu, jak licznie*

46. Słyszeli ich bowiem mówiących *innymi* językami i wywyższających* Boga. Wtedy odpowiedział Piotr: Dz 2,4.11; 11,15
**gr.: megalyno -uczynić wielkim, uznać, ogłosić za wielkiego*

47. Czy ktoś może odmówić wody, aby nie zostali ochrzczeni ci, którzy przyjęli Ducha Świętego, tak jak i my ? Dz 8,36; Mt 3,7-9

48. I polecił ich ochrzcić w imieniu Pana. Wtedy prosili go, aby został u nich kilka dni.

11 I usłyszeli apostołowie i bracia, którzy byli w Judei, że także poganie przyjęli Słowo Boże. Dz 15,2; 1Tes 2,13

2. I gdy Piotr wstąpił* do Jerozolimy, spierali** się z nim ci, którzy byli z obrzezania,
**tj. wspiął się - por. Mt 20,17*; **lub: oddzielali się, odsuwali się*

3. Mówiąc: Poszedłeś* do mężów nieobrzezanych i jadłeś z nimi. Łk 15,2; Ga 2,12
**gr.: eiserchomai - wejść w jakieś miejsce lub stan, pojawiać się*

4. A Piotr zaczął im wyjaśniać* po kolei, mówiąc: **gr.: ektithemi - wyłożyć na zewnątrz, pokazać, objaśnić*

5. Ja, gdy byłem w mieście Joppie i modliłem się, miałem* w uniesieniu** widzenie***; ujrzałem jakiś przedmiot zstępujący jakby wielkie płótno, za cztery rogi spuszczane z nieba i dotarło aż do mnie; Jr 1,11; Ez 2,9
dosł.: zobaczyłem; **gr.: ekstasis - wytrącenie umysłu z normalnego stanu, uniesienie, zachwyt, ekstaza; ***por. Mt 17,9

6. Wpatrując się w nie uważnie, przyglądałem się i zobaczyłem czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba;

7. I usłyszałem głos skierowany* do mnie: Wstań, Piotrze! Zabijaj** i zjedz.
**dosł. mówiący; **lub: zabijaj w ofierze*

8. I powiedziałem: Przenigdy, Panie! Gdyż *nic z tego* wszystkiego, co skalane lub nieczyste nigdy nie weszło do moich ust.

9. A głos z nieba po raz drugi mi odpowiedział: *Tego,* co Bóg oczyścił, ty nie uważaj za skalane*. **lub: nie miej za pospolite*

10. A to stało się trzykrotnie. I z powrotem wszystko zostało wciągnięte do nieba.

11. I oto zaraz* trzej mężowie posłani do mnie z Cezarei stanęli przed domem, w którym byłem. **lub: natychmiast, niezwłocznie*

12. A Duch powiedział mi, abym poszedł razem z nimi, nie wahając się. A szło ze mną także tych sześciu braci i weszliśmy do domu tego człowieka; J 16,13

13. *On* też oznajmił nam, jak zobaczył anioła, który stanął w jego domu i powiedział mu:

Poślij mężczyzn do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem;
14. On powie ci słowa, przez które zostaniesz zbawiony ty i cały twój dom. Dz 16,31
15. A gdy zacząłem mówić, zstąpił* na nich Duch Święty, tak jak i na nas na początku.
gr.: epipipto - spaść na - por. Dz 10,44 Dz 2,1-4; 10,44
16. I przypomniałem* sobie Słowo Pana, gdy mówił: Jan chrzcił** *w* wodzie, ale wy zostaniecie ochrzczeni** w Duchu Świętym.
**dosł.: zostało mi przypomniane, **zanurzał* J 14,26; Dz 1,5
17. Jeśli więc dał im Bóg ten sam* dar, jak i nam, którzy uwierzyliśmy w Pana Jezusa Chrystusa, to kim ja jestem, bym mógł zabronić *tego* Bogu? **lub: równy* J 3,16; Rz 5,5; 6,23
18. A gdy to usłyszeli, uspokoili się i oddali chwałę Bogu, mówiąc: Tak więc i poganom dał Bóg upamiętanie* ku życiu. Łk 15,7; 24,47;
**gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* 2Tm 2,25
19. A wtedy* ci, których rozproszyło prześladowanie, jakie stało się z powodu Szczepana, dotarli aż do Fenicji i do Cypru, i do Antiochii, nikomu nie głosząc Słowa, tylko samym Żydom. **dosł.: ci rzeczywiście więc - por. Dz 8,4**
20. A niektórzy z nich byli ludźmi z Cypru i z Cyreny; ci weszli do Antiochii, przemawiali też do hellenistów*, głosząc dobrą nowinę Pana Jezusa. **tj. Żydów mówiących po grecku lub Greków*
21. I była z nimi ręka Pana i wielka liczba tych, którzy uwierzyli, nawróciła się do Pana.
22. Wieść* o nich dotarła do uszu zboru** w Jerozolimie; i wysłali Barnabę, aby poszedł aż do Antiochii. **lub: słowo, sprawa*
***gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne*
23. Ten, gdy tam przybył, widząc łaskę Boga, uradował się i zachęcał wszystkich, aby w postanowieniu* serca trwali przy Panu.
**gr.: prothesis - wcześniejsze postanowienie, plan, chleb ofiarny*
24. Był to bowiem mąż dobry i pełen Ducha Świętego, i wiary. I została przyłączona* do Pana wielka rzesza *ludzi.* Mt 12,35; Łk 23,50
**gr.: prostithemi - włożyć do, dodać, powierzać coś komuś*
25. I poszedł Barnaba do Tarsu, aby odszukać Saula, a gdy go znalazł, przyprowadził do Antiochii.
26. A stało się, że przez cały rok zgromadzali się w tym zborze, nauczając znaczną rzeszę *ludzi*; w Antiochii także uczniowie po raz pierwszy zostali nazwani* chrześcijanami**.
**w gr. słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12. 22*
gr.: christianos - należący do Chrystusa - por. Dz 26,28
27. A w tych dniach przyszli do Antiochii prorocy z Jerozolimy.
28. A gdy powstał jeden z nich, o imieniu Agabus, wskazał* przez Ducha, że będzie wielki głód w całej zamieszkałej ziemi, który też nastał za cesarza Klaudiusza. Dz 21,10
**gr.: semaino - dać znak, zaznaczyć, zawiadomić, ujawnić*
29. Uczniowie więc postanowili, tak jak każdego z nich było stać, posłać pomoc* braciom mieszkającym w Judei. Ga 2,10;
**dosł.: na służbę (chleba) - gr.: diakonia* 2Kor 8,12; 1P 4,10
30. Co też uczynili, posyłając *ją* do starszych przez ręce Barnaby i Saula. Tt 1,5; Dz 14,23

12 A w tym czasie, król Herod podniósł rękę, aby wyrządzić zło* niektórym ze zboru, **gr.: kakoo - krzywdzić, trapić, uciskać*
2. A Jakuba, brata Jana, zgładził mieczem.
3. I widząc, że podobało się to Żydom, posunął się dalej* i pojmał *także* Piotra; a były to dni Przaśników; **dosł.: dodał coś* Wj 13,3-7
4. A po schwytaniu, umieścił go w więzieniu, przekazując czterem czwórkom żołnierzy, aby go strzegli, chcąc po święcie Paschy wyprowadzić go ludowi. Łk 22,1
5. Strzeżono więc pilnie Piotra w więzieniu, a zbór zanosił żarliwą* modlitwę za nim do Boga. **gr.: men - part. wzmac.* Ef 6,18; 1Tes 5,17
6. A gdy Herod zamierzał go wyprowadzić *na stracenie,* Piotr spał tej nocy między dwoma żołnierzami, związany dwoma łańcuchami, strażnicy także strzegli więzienia przed drzwiami.
7. I oto anioł PANA stanął przy *nim,* a światłość zajaśniała w celi; i trącił* Piotra w bok, obudził go, mówiąc: Wstań szybko! I opadły łańcuchy z jego rąk. **dosł.: uderzył*
8. I anioł też powiedział do niego: Opasz się i podwiąż swoje sandały. I uczynił tak. I rzekł mu: Narzuć na siebie swój płaszcz i podążaj za mną.
9. I gdy wyszedł, podążał za nim, a nie wiedział, że prawdą jest to, co się działo za sprawą anioła, lecz uważał*, że ogląda widzenie**.
**lub: mniemał; **gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz od Boga*
10. A po przejściu *obok* pierwszej i drugiej straży, doszli do żelaznej bramy wiodącej do miasta, która samorzutnie* im się otworzyła. I gdy wyszli, poszli dalej *o* jedną ulicę, i zaraz odstąpił anioł od niego. **gr.: automatos*

11. A gdy Piotr doszedł* do siebie*, powiedział: Teraz prawdziwie wiem, że Pan posłał swojego anioła i wyrwał mnie z ręki Heroda i ze wszystkiego, czego oczekiwał lud żydowski. **dosł.: stał się w sobie samym* Łk 15,17

12. I gdy to sobie uświadomił, przyszedł do domu Marii, matki Jana, którego nazywano Markiem, gdzie było wielu zgromadzonych i modlących się. Iz 65,24; Dn 9,21; Mt 18,19

13. A gdy Piotr zapukał do drzwi bramy, wyszła służąca* o imieniu Rode, aby posłuchać; **gr.: paidiske - dziewczynka, służąca, młoda niewolnica*

14. I gdy rozpoznała głos Piotra, z radości nie otworzyła bramy, ale wbiegła i oznajmiła, że Piotr stoi przed bramą. Dz 1,14; Mt 28,8

15. A oni powiedzieli do niej: Szalejesz! Ona natomiast twierdziła stanowczo*, że tak jest. A oni mówili: To jest jego anioł.
**gr.: diischyridzomai - upierać się o, twierdzić stanowczo*

16. Ale Piotr nie przestawał pukać; a gdy otworzyli, widząc go, zdumieli się.

17. I dał im znak ręką, aby umilkli; opowiedział im, jak go Pan wyprowadził z więzienia i powiedział: Oznajmijcie to Jakubowi i braciom. A gdy wyszedł, udał się na inne miejsce.

18. A gdy nastał dzień, niemały zamęt powstał wśród żołnierzy, co mianowicie *stało się* z Piotrem.

19. Herod więc przeprowadził poszukiwania, a ponieważ go nie znalazł, osądził strażników i kazał ich odprowadzić do więzienia*; a gdy zszedł** z Judei do Cezarei, tam przebywał. **lub: na miejsce kaźni; **tj. zejść z góry*

20. A Herod toczył zacięty spór z mieszkańcami Tyru i Sydonu; więc *oni* jednomyślnie przyszli do niego, po przekonaniu Blasta, mającego nadzór nad sypialnią* króla, prosili o pokój, dlatego że kraina ich pobierała żywność z *ziemi* królewskiej. **tj. podkomorzy*

21. A wyznaczonego dnia Herod odział się w szatę królewską i usiadł na sędziowskim tronie*, i przemawiał do nich publicznie.
**gr.: bema - trybuna, krzesło, tron sędziowski*

22. A lud wykrzykiwał: To głos Boga, a nie człowieka. Dz 14,10; Ps 12,2

23. I natychmiast uderzył* go anioł PANA, za to, że nie oddał chwały Bogu; potem stoczony przez robactwo, oddał ostatnie tchnienie. **por. w. 7** 2Sm 24,17; 2Krl 19,35; Iz 37,36; Dz 14,10-15

24. A Słowo Boże rosło i pomnażało się.

25. A Barnaba i Saul, po wypełnieniu posłannictwa*, wrócili z Jerozolimy, biorąc ze sobą także Jana, którego nazywano Markiem. **gr.: diakonia - służba, służenie komuś, pomaganie*

13 A byli w Antiochii, w zborze, który tam był, pewni prorocy i nauczyciele jak*: Barnaba i Symeon, zwany Niger, i Lucjusz Cyrenejczyk, i Manaen, który był też* wychowany z Herodem tetrarchą**, i Saul.
**gr.: te - jak i, także; **tj. zarządca 1/4 kraju pod władzą Rzymu*

2. A gdy oni pełnili służbę Panu i pościli, Duch Święty powiedział: Odłączcie mi więc* Barnabę i Saula do tego dzieła, do którego ich powołałem. Kol 4,17; 1Kor 7,5; Dz 8,29
**gr.: de - niezwłocznie, właśnie, na pewno, prawdziwie*

3. Wtedy po *zakończeniu* postu i modlitwy, włożyli na nich ręce i uwolnili* ich *do tego dzieła*. Lb 27,23; 1Tm 4,14; 5,22
**gr.: apolyo - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać*

4. Oni więc, istotnie* będąc wysłani przez Ducha Świętego, przyszli do Seleucji, stamtąd też** odpłynęli na Cypr. Dz 20,23; J 14,26
gr.: men - part. wzmac. - prawdziwie, istotnie; **por. w. 1

5. I gdy stanęli w Salaminie, głosili Słowo Boże w synagogach żydowskich, a mieli ze sobą i Jana *jako* pomocnika*. Mk 2,2; 2Tm 4,2; **gr.: hyperetes - sługa, podwładny - 1Kor 4,1*** Tt 1,3

6. A gdy przeszli wyspę aż do Pafos, znaleźli pewnego maga*, fałszywego proroka, Żyda, o imieniu Bar-Jezus, Wj 7,11; 22,18; Kpł 20,6
**tj. mędrzec perski, nauczyciel zajmujący się astrologią*

7. Który był przy prokonsulu* Sergiuszu Pawle, mężu roztropnym. Ten wezwał do siebie Barnabę i Saula, pragnąc usłyszeć Słowo Boże. **tj. rzymskim namiestniku prowincji konsularnej*

8. Ale przeciwstawiał się im Elymas, mag – tak bowiem jest tłumaczone jego imię – starając* się odwrócić prokonsula od wiary.
**lub: szukając (sposobu), dążąc* Mt 23,13; Łk 11,52

9. A Saul, *zwany* też Pawłem, napełniony Duchem Świętym, *gdy* spojrzał na niego uważnie*, **lub: utkwić wzrok, wpatrywać się* Dz 4,8

10. Powiedział: O pełen wszelkiej zdrady i wszelkiej przewrotności, synu diabła, nieprzyjacielu wszelkiej sprawiedliwości! *Czy* nie przestaniesz wykrzywiać* prostych dróg Pana? **lub: przekręcać, psuć* J 8,44; 1J 3,8; Ga 1,6

11. A oto teraz ręka Pana na tobie, będziesz ślepy i do *pewnego* czasu nie będziesz widział słońca. I natychmiast spadły na nie-

go mrok i ciemność, a krążąc dookoła, szukał, by *ktoś* poprowadził go za rękę.
12. Wtedy prokonsul, widząc, co się stało, uwierzył, zdumiony* z powodu nauki Pana.
**gr.: ekplesso - walnąć, wypędzić ciosem, stąd potocz.: być oszołomionym, przerażonym, zdumionym* Mt 7,28; Dz 2,42
13. A po wypłynięciu z Pafos, Paweł i ci, *którzy byli* przy nim, przybyli do Perge w Pamfilii. A Jan odłączył się od nich i wrócił do Jerozolimy.
14. Oni zatem, po przejściu przez Perge, przybyli do Antiochii Pizydyjskiej, i gdy weszli do synagogi w dzień sabatu, usiedli.
15. A po odczytaniu Prawa i Proroków, posłali do nich przełożeni synagogi, mówiąc: Mężowie bracia! Jeśli jest w was słowo zachęty* do ludu, mówcie. Dz 15,21; Hbr 10,25
**gr.: paraklesis - zachęta, pociecha, pomoc, obrona*
16. A Paweł powstał* i skinął ręką *i* powiedział: Mężowie Izraelici, i wy bojący** się Boga, posłuchajcie! Ps 67,7; Łk 1,50; 23,40
**podczas przemawiania Rzymianie stali, a Żydzi siedzieli*
***gr. określenie hebr. ger toszaw - nieobrzezani a wierzący w monoteizm poganie zachowujący prawa Noachidów - Dz 15,29*
17. Bóg ludu tego, Izraela, wybrał sobie naszych ojców i wywyższył lud na obczyźnie w ziemi egipskiej, i wyprowadził ich z niej z podniesionym ramieniem.
18. I przez blisko czterdzieści lat znosił ich sposób życia na pustyni.
19. A gdy zniszczył siedem narodów w ziemi Kanaan, rozdzielił* im ich ziemię przez losowanie. **lub: dał im w dziedzictwo ich ziemię*
20. I potem przez blisko czterysta pięćdziesiąt lat dawał im sędziów, aż do proroka Samuela. Rt 1,1; 1Sm 3,20
21. Wtedy zażądali króla i dał im Bóg *na* czterdzieści lat Saula, syna Kisza, mężczyznę z pokolenia Beniamina. 1Sm 12,12; 15,1
22. A gdy go odsunął, wzbudził im na króla Dawida, o którym też zaświadczył, gdy powiedział: Znalazłem Dawida, syna Jessego, męża według mojego serca, który wypełni całą* moją wolę. **lub: wszelką* 1Sm 13,14; Ps 89,21
23. Z jego to potomstwa*, zgodnie z obietnicą, Bóg wzbudził Izraelowi Zbawiciela, Jezusa, **lub: nasienia* 2Sm 7,12; Ps 132,11; Iz 11,1; 43,11
24. Przed Jego przyjściem*, Jan wcześniej głosił chrzest** upamiętania*** całemu ludowi Izraela, **dosł.: przed wejściem Jego oblicza*
gr.: baptidzo - por. Mt 3,11*; ***gr.: metanoia - por. 2P 3,9
25. A gdy Jan wypełniał *już swój* bieg *życia,* powiedział: Za kogo mnie uważacie? To nie ja jestem *Nim,* ale oto przychodzi po mnie Ten, któremu nie jestem godny rozwiązać *rzemienia* sandału u Jego stóp.
26. Mężowie bracia, synowie rodu Abrahama i ci, którzy między wami boją* się Boga! Do was zostało posłane słowo o tym zbawieniu. **por. w. 16*** Iz 51,1
27. Bowiem ci, którzy mieszkają w Jerozolimie i ich przełożeni nie poznali Go, a przez osądzenie wypełnili słowa* Proroków, które w każdy sabat są odczytywane; **dosł.: głosy*
28. Choć nie znaleźli *w Nim* żadnego powodu *uzasadniającego wyrok* śmierci, domagali się od Piłata, aby został zabity.
29. A gdy wykonali wszystko, co o Nim jest napisane, zdjęli Go z drzewa i złożyli do grobowca. Dz 2,24.32; 3,15; 4,10
30. Bóg jednak wzbudził Go z martwych.
31. On *też* ukazywał się przez wiele dni tym, którzy z Galilei razem z Nim weszli do Jerozolimy, ci są Jego świadkami wobec ludu.
32. I my głosimy wam dobrą nowinę o obietnicy złożonej* ojcom, że tę Bóg wypełnił ich dzieciom, wzbudzając Jezusa,
**dosł.: która stała się* Iz 40,9; Jr 23,5
33. Jak też w Psalmie drugim jest napisane: Ty jesteś moim Synem, Ja dzisiaj ciebie zrodziłem. Ps 2,7; Hbr 1,5; 5,5
34. A że Go wzbudził z martwych, aby już więcej nie miał wrócić do zepsucia, powiedział tak: Dam wam święte *obietnice* Dawida – godne zaufania. Iz 55,3
35. Dlatego i na innym *miejscu* mówi: Nie dasz swojemu Świętemu zobaczyć* zepsucia**. **gr.: eido - dostrzegać, widzieć, badać, znać, doświadczyć*
***gr.: diafthora - skażenie, zepsucie* Ps 16,10; 49,9; Dz 2,27
36. Dawid bowiem prawdziwie usłużył swojemu pokoleniu, zgodnie z wolą Boga zasnął* i został przyłączony do swoich ojców, i widział zepsucie; **dosł.: został uśpiony*
37. Lecz Ten, którego Bóg wzbudził, nie zobaczył* zepsucia. **por. w. 35**
38. Niech więc będzie wam wiadome, mężowie bracia, że przez Niego* jest wam głoszone odpuszczenie** grzechów, Łk 24,47;
**dosł.: Tego; ** lub: uwolnienie, wyzwolenie* Ef 1,7
39. I *to* od wszystkich, *co do* których nie mogliście zostać uznani za sprawiedliwych

przez Prawo Mojżesza. W Nim, każdy wierzący* zostaje uznany za sprawiedliwego.
**wierzący - czas teraź. ciągły str. czynna* Rz 3,24; 4,5; 5,1; 10,4
40. Uważajcie więc, aby nie przyszło na was to, co zostało powiedziane u Proroków:
41. Zobaczcie, szydercy, zdziwcie się i zgińcie; gdyż Ja czynię za waszych dni dzieło, w które nie uwierzycie, jeśli ktoś będzie wam *je* opowiadał*. **lub: opowiadał szczegółowo, w pełni*
42. A gdy oni wychodzili z synagogi żydowskiej, prosili ich poganie, aby też i w następny sabat mówili do nich te słowa.
43. A gdy zgromadzenie zostało rozwiązane, poszło wielu Żydów i pobożnych prozelitów* za Pawłem i Barnabą, którzy rozmawiali z nimi, *i* przekonywali ich, aby trwali w łasce Bożej. Ga 5,4; Hbr 12,15; 1P 5,12
tj. poganie wyznający judaizm - „prozelici bramy" - hebr. ger ha-szaar - całkowicie podlegający Prawu Mojż. po dokonaniu obrzezania - mężczyźni a kobiety kąpieli rytualnej w obecności trzech świadków - por. w. 16 i Dz 2,11; 6,5; 13,43; 17,4.17*
44. A w następny sabat niemal całe miasto zgromadziło się, aby usłyszeć Słowo Boga.
45. A Żydzi, widząc tłumy, zostali napełnieni zazdrością, sprzeciwiali się temu, co mówił Paweł, mówiąc i bluźniąc przeciwko temu. Dz 17,5; Mt 27,18; Łk 15,25
46. A Paweł i Barnaba śmiało przemawiali, mówiąc: Konieczne było, wam najpierw opowiedzieć Słowo Boga; ale ponieważ je odrzucacie i uważacie się za niegodnych życia wiecznego, oto zwracamy się do pogan.
47. Tak bowiem nakazał nam PAN: Ustanowiłem* Cię światłem dla pogan, abyś był *niosącym* zbawienie** aż po krańce ziemi.
**gr.: tithemi - por. J 15,16*; **dosł.: dla zbawienia* Iz 42,6; Jr 16,19
48. A słysząc to poganie, radowali się i oddali chwałę Słowu Pana, i uwierzyli, ilu ich było wyznaczonych* do życia wiecznego.
**gr.: tasso - ustawić w szyku, wyznaczyć do, uznać, mianować*
49. A Słowo Pana było roznoszone po całej krainie. Ps 138,2; J 11,52
50. A Żydzi podburzyli pobożne* i dostojne kobiety oraz znaczących *obywateli* miasta, i wzbudzili prześladowanie przeciwko Pawłowi i Barnabie, i wyrzucili ich ze swoich granic. **lub: czczące Boga - por. Dz 13,16***
51. Oni natomiast, strząsnęli na nich proch ze swoich stóp i przybyli do Ikonium.
52. A uczniowie byli wypełniani* radością i Duchem Świętym. **czas przeszły niedokonany*

14 A w Ikonium stało się tak samo: weszli do synagogi żydowskiej i przemawiali tak, że uwierzyła wielka rzesza* Żydów i Greków. **por. Mk 3,7**
2. Jednak ci Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa*, podburzyli i źle *usposobili* dusze pogan przeciwko braciom. J 3,36; Dz 28,4
**gr.: apeithes - nieuległy, nieposłuszny, oporny*
3. Przebywali tam więc przez dłuższy czas, śmiało mówiąc dzięki Panu, który poświadczał słowo* swojej łaski i sprawiał, że przez ich ręce działy się znaki i cuda. 1Kor 16,8; Mk 16,20; Hbr 2,4
**lub: poświadczał słowem*
4. Jednak ludność miasta została rozdarta, jedni* wprawdzie** byli z*** Żydami, a drudzy* z*** apostołami. **dosł.: ci; **gr. men - Dz 13,4*; ***razem z*
5. Gdy więc nastał tumult*, poganie i Żydzi ze swoimi przełożonymi *chcieli* ich znieważyć i ukamienować, Mt 5,44; Łk 6,28; Dz 21,27
**gr.: horme - gwałtowny ruch, impuls, wrogi ruch, napaść*
6. Świadomi *tego,* uszli do miast Likaonii – do Listry i do Derbe oraz okolicy,
7. I tam głosili* Ewangelię. **dosł.: byli głoszącymi*
8. A był pewien mąż w Listrze, o bezwładnych nogach, który siedział, *bo* był chromy już w łonie swojej matki i nigdy nie chodził.
9. Ten słuchał przemawiającego Pawła, który patrząc uważnie na niego, i widząc, że ma wiarę, by zostać uzdrowionym, Mk 2,5
10. Powiedział potężnym głosem: Stań prosto* na swoje nogi! A on poderwał się i zaczął chodzić. **dosł.: powstań na stopy swoje proste*
11. A tłumy, widząc, co uczynił Paweł, podniosły swój głos, mówiąc po likaońsku: Bogowie stali się podobni ludziom i zstąpili do nas.
12. Tak więc* zaczęli nazywać Barnabę Zeusem, a Pawła Hermesem, ponieważ on przewodził** *w* mowie. **gr.: men; **lub: dowodził, stał na czele*
13. A kapłan Zeusa, *ze świątyni* będącej przed ich miastem, przyprowadził do bram woły z wieńcami i chciał wraz z ludem złożyć *im* ofiarę. Dn 2,46; Dz 19,35; 10,25
14. Słysząc to apostołowie* Barnaba i Paweł, rozdarli swoje szaty i wpadli w tłum, krzycząc** i wołając***: Ga 1,19; Ef 4,11; 1Tes 2,7
**gr.: apostolos - wysłannik, posłaniec wysłany z rozkazami **gr.: kradzo - krzyczeć, wołać. ***dosł.: mówiąc - początek w. 15*
15. Ludzie*! Dlaczego to czynicie? I my jesteśmy ludźmi, poddani tym samym doznaniom** co wy, głoszącymi wam dobrą nowinę, abyście odwrócili się od tych marności*** do

Boga żywego, który uczynił niebo i ziemię, i morze, i wszystko, co w nich jest; Jk 5,17
**lub: mężowie; **cierpieniom; ***tego co puste, bezużyteczne*
16. Który w minionych pokoleniach dopuścił wszystkim poganom* chodzić swoimi drogami, **lub: narodom - gr.: ethnos - por. Mt 21,43**
17. Jednakże w żadnym razie nie przestawał dawać o sobie świadectwa, czyniąc dobro, dając nam z nieba deszcze i czasy urodzajne, napełniając pokarmem i radością nasze serca. Iz 44,9-10; Dz 17,30;1Kor 8,4; Obj 22,9
18. A to mówiąc, z trudem uspokoili* tłumy, *aby* nie złożyli im ofiary. **lub: powstrzymali*
19. Przybyli jednak z Antiochii* i z Ikonium Żydzi, którzy przekonali tłumy, i ukamienowali Pawła, i wywlekli go na zewnątrz miasta sądząc, że umarł. **por. w. 21***
20. Lecz gdy otoczyli go uczniowie, wstał i wszedł do miasta, a następnego dnia odszedł z Barnabą do Derbe.
21. I po ogłoszeniu dobrej nowiny temu miastu i pozyskaniu* znacznego *grona* uczniów, wrócili do Listry i do Ikonium, i do Antiochii**, **dosł.: uczynieniu uczniami;* Łk 20,1; Dz 8,25; 1P 1,12
***tj. Antiochii Pizydyjskiej a nie Antiochii Syryjskiej w w. 26*
22. Utwierdzając dusze uczniów i zachęcając, aby trwali w wierze, mówiąc, że przez wiele ucisków trzeba* nam wejść do Królestwa Bożego. **lub: jest konieczne, musimy*
23. A gdy im w każdym zborze ustanowili* starszych *w* modlitwie z postem, powierzyli** ich Panu, w którego uwierzyli. 1Tm 5,22; Tt 1,5
**cheirotoneo - wyznaczać przez wyciągnięcie (włożenie) rąk - por. 1Sm 16,13 LXX; **lub: przekazali pod pieczę*
24. I gdy przeszli Pizydię, przybyli do Pamfilii.
25. A gdy opowiedzieli Słowo w Perge, zeszli do Atalii. Dz 8,25; 15,36; Mk 2,2
26. I stamtąd odpłynęli do Antiochii, gdzie zostali oddani* łasce Bożej ku temu dziełu, które wypełnili. **lub: przekazani, powierzeni*
27. A gdy tam przybyli i zgromadzili zbór, oznajmili, jak wiele Bóg przez nich* uczynił, i że otworzył poganom drzwi wiary.
**lub: z nimi* Dz 20,8; 1Kor 5,4; 14,23; Hbr 10,25
28. I spędzili tam niemały czas z uczniami.

15 A z Judei przybyli jacyś *ludzie* i nauczali braci: Jeśli nie dacie się obrzezać według zwyczaju* Mojżesza, nie możecie zostać zbawieni. **gr.: ethos - por. Łk 2,27** Ga 2,2.12
2. Gdy więc powstał zatarg i niemały spór między Pawłem i Barnabą a tamtymi, wyznaczono, aby Paweł i Barnaba, i niektórzy inni poszli* z nimi do apostołów i do starszych do Jerozolimy z powodu tego sporu.
**dosł.: wspiąć się - gr.: anabaino - iść w górę, wstąpić, wznieść*
3. Ci więc, wyprawieni* przez zbór, przechodzili przez Fenicję i przez Samarię, opowiadając szczegółowo o nawróceniu pogan, sprawiając *tym* wielką radość wszystkim braciom. **lub: zaopatrzeni - z gr. partykułą wzmacniającą - men*
4. A gdy przybyli do Jerozolimy, zostali przyjęci przez zbór i przez apostołów, i starszych, i opowiedzieli to, co Bóg przez nich uczynił.
5. Lecz powstali niektórzy ze stronnictwa faryzeuszów, którzy uwierzyli, mówiąc: Trzeba ich obrzezywać, *a* także nakazać, aby zachowywali Prawo Mojżesza. Flp 3,5
6. Zgromadzili się więc apostołowie i starsi, aby rozpatrzyć tę sprawę.
7. A gdy doszło *do* długiej dyskusji*, powstał Piotr i powiedział do nich: Mężowie bracia! Wy wiecie, że od dawnych dni Bóg pośród nas dokonał wyboru, aby przez moje usta poganie usłyszeli słowa Ewangelii i uwierzyli. Flp 2,14; Mt 16,18; Ga 2,7
**gr.: sydzetesis - wzajemne zadaw. sobie pytań, rozprawianie*
8. A Bóg, który zna serca, wydał im świadectwo, *i* dał im Ducha Świętego, tak jak i nam;
9. I nie uczynił żadnej różnicy między nami a nimi, gdy wiarą oczyścił ich serca.
10. Teraz więc, dlaczego wystawiacie Boga na próbę*, wkładając na kark uczniów jarzmo, którego ani nasi ojcowie, ani my nie mieliśmy siły unieść? **por. Ga 6,1*** Wj 17,2; Hbr 3,9
11. Ale wierzymy, że przez łaskę Pana Jezusa Chrystusa zostaliśmy zbawieni, i w ten sam sposób i oni. Rz 3,24; Ga 2,16; Ef 2,7-9
12. Wtedy umilkło całe to mnóstwo *zgromadzonych* i słuchali Barnaby i Pawła, opowiadających*, jak wielkie znaki i cuda czynił Bóg przez nich między poganami.
**gr.: eksegeomai - opowiadać o Bożym działaniu, wykładać*
13. A po nich, *gdy* umilkli, odpowiedział Jakub, mówiąc: Mężowie bracia, posłuchajcie mnie!
14. Szymon opowiedział*, jak najpierw Bóg zatroszczył** się o to, aby wziąć z pogan lud dla swojego*** imienia. **gr.: eksegeomai - por. w. 12* **lub: patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać; ***dosł.: Jego*

15. A z tym współbrzmią* słowa Proroków, tak, jak jest napisane: **lub: zgadzają się* Am 9,11
16. Potem* przywrócę i odbuduję upadły** przybytek*** Dawida, i to, *co* zniszczone odbuduję i *znowu* prosto go postawię,
**dosł.: po tych; ** który jest upadły; ***lub: namiot*
17. Aby w ten sposób pozostali spośród ludzi szukali PANA i wszyscy poganie, wśród których wzywane jest moje imię nad nimi, mówi PAN, który to wszystko czyni. Iz 2,3
18. Znane są Bogu od wieków* wszystkie Jego dzieła**. **dosł.: wieku; **lub: czyny* Iz 49,6; 66,19
19. Dlatego ja sądzę, że nie należy niepokoić tych, którzy nawracają się z pogan do Boga;
20. Ale powiadomić *ich* listem, aby wstrzymywali się od *tego, co* skażone przez bożki, od nierządu, *od tego,* co uduszone, i od krwi. Rdz 9,4; Kpł 3,17; 7,26-27; Ez 33,25; Kol 3,5; 1Tes 4,3
21. Albowiem Mojżesz od dawnych pokoleń ma w każdym mieście tych, którzy go głoszą w synagogach, *bo* czyta się *go* w każdy sabat.
22. Wtedy apostołowie i starsi razem z całym zborem uznali za słuszne, aby razem z Pawłem i z Barnabą posłać do Antiochii wybranych spośród siebie mężów, to jest Judę, którego zwano Barsabaszem i Sylasa, mężów przewodzących* wśród braci,
**lub: stojących na czele* Dz 1,23; 1Tes 1,1
23. Po napisaniu swoją ręką tego oto: Apostołowie i starsi, i bracia, braciom z pogan w Antiochii i w Syrii, i w Cylicji, *przesyłają* pozdrowienie*; **gr.: chairo - 2J 1,10* i Flp 4,4**
24. Ponieważ usłyszeliśmy, że niektórzy, po wyjściu spośród nas, niepokoją was słowami i wprowadzają zamęt w wasze dusze, mówiąc, że musicie zostać obrzezani i zachowywać Prawo, czego im nie nakazaliśmy,
25. Uznaliśmy za słuszne będąc jednomyślni, posłać do was wybranych mężów, razem z naszymi umiłowanymi Barnabą i Pawłem,
26. Ludźmi, którzy oddają* swoje dusze dla imienia Pana naszego, Jezusa Chrystusa.
**tj. oddawać się w czyjeś ręce - czas teraź. wymik. z czasu prze.*
27. Dlatego posłaliśmy Judę i Sylasa, którzy wam powiedzą to samo ustnie.
28. Albowiem uznaliśmy za słuszne, Duch Święty i my, aby nie nakładać na was żadnego większego* ciężaru, oprócz tych *rzeczy* koniecznych: **lub: nie kłaść już więcej*
29. Wstrzymywać się od tego, co ofiarowane bożkom i *od* krwi, i *od tego,* co uduszone, i *od* nierządu – trzymając* samych siebie z daleka od tego, dobrze uczynicie. Bądźcie zdrowi. **lub: strzegąc, przestrzegając stale lub starannie*
30. Więc ci, gdy już* zostali odprawieni**, zeszli do Antiochii i gdy zgromadzili wielu *braci,* oddali list. **gr.: men - por. Dz 15,4** Dz 21,22; Ga 2,11
***gr.: apolyo - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać*
31. A gdy *go* przeczytali, radowali się z tej zachęty*. **gr.: paraklesis - zachęta, poruszająca mowa*
32. A Juda i Sylas, *którzy* sami byli prorokami, licznymi słowami zachęcili i utwierdzili* braci. **gr.: episteridzo - umacniać, wzmocnić bardziej*
33. A przebywając tam przez pewien czas, zostali odprawieni w pokoju przez braci do apostołów*. **gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik*
34. Sylas jednak uznał za słuszne* tam pozostać. **gr.: dokeo - wydawać się, sądzić, uznawać ważność*
35. Paweł natomiast i Barnaba przebywali w Antiochii, nauczając i głosząc dobrą nowinę – wraz z wieloma innymi – Słowo Pana.
36. A po pewnym* czasie* powiedział Paweł do Barnaby: Wróćmy i przyjrzyjmy się, jak się mają nasi bracia w każdym mieście, w którym głosiliśmy Słowo Pana. **dosł.: jakiś dniach*
37. A Barnaba postanowił zabrać ze sobą Jana, zwanego Markiem.
38. Lecz Paweł uznał za właściwe nie brać ze sobą tego, który odstąpił od nich w Pamfilii i nie poszedł razem z nimi do tej pracy.
39. Powstało ostre nieporozumienie*, tak że oni zostali oddzieleni od siebie; Barnaba wziął ze sobą Marka i popłynął na Cypr,
**gr.: paroksyzmos - rozdrażnienie, uniesienie*
40. Paweł natomiast wybrał Sylasa *i* wyszedł, powierzony* łasce Bożej przez braci.
gr.: paradidomi - oddać się w czyjeś ręce, powierzyć - por. w. 26
41. I przechodził Syrię i Cylicję, utwierdzając zbory. Rz 16,16; 1Kor 11,16; 14,33

16 I przyszedł do Derbe i do Listry; a oto był tam pewien uczeń, o imieniu Tymoteusz, syn pewnej wierzącej żydowskiej kobiety i ojca Greka, 1Kor 4,17; 2Tm 1,5
2. Któremu bracia w Listrze i w Ikonium wydali *dobre* świadectwo.
3. Paweł chciał, aby ten razem z nim szedł, wziął go więc i obrzezał ze względu na Żydów, będących w tych miejscach; bo wszyscy wiedzieli, że jego ojciec był Grekiem.

4. A gdy przechodzili przez miasta, przekazywali im do przestrzegania postanowienia powzięte przez apostołów i starszych w Jerozolimie.
5. Toteż zbory prawdziwie* utwierdzały się w wierze i z każdym dniem wzrastały liczebnie. **gr.: men - partykuła wzmacniająca*
6. A gdy przeszli Frygię i krainę Galacką, zostali powstrzymani* przez Ducha Świętego, *przed* powiedzeniem Słowa Bożego w Azji, **gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, nie dopuścić*
7. A gdy przybyli do Mizji, próbowali wyruszyć do Bitynii, lecz Duch im nie pozwolił*. **gr.: ouk eao - nie pozwolić komuś robić jak się samemu chce*
8. A gdy minęli Mizję, zeszli do Troady.
9. I Paweł ujrzał w nocy widzenie*: Pewien mężczyzna, Macedończyk, stał i prosił go, mówiąc: Przepraw się do Macedonii i pomóż nam. **gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz dany przez Boga*
10. A gdy *on* ujrzał tę wizję*, zaraz chcieliśmy udać się do Macedonii, wspólnie wnioskując, że Pan nas wezwał, abyśmy im głosili dobrą nowinę. **por. w. 9** Mk 16,15
11. Wyruszyliśmy więc z Troady, płynęliśmy wprost na Samotrakę, a następnego dnia do Neapolu*, **tj. miasta portowego w Macedonii dziś Kavala*
12. A stamtąd do Filippi, które jest kolonią *rzymską,* przodującym miastem okręgu Macedonii; i spędziliśmy w tym mieście kilka dni.
13. A w dzień sabatu wyszliśmy poza miasto nad rzekę, gdzie *jak* sądziliśmy* odbywały się modlitwy, i gdy usiedliśmy, przemówiliśmy do kobiet, które się zeszły. Dz 21,5
**gr.: nomidzo - mieć w zwyczaju, przestrzegać, przypuszczać*
14. A przysłuchiwała się *temu* pewna kobieta, czcząca* Boga, o imieniu Lidia, która sprzedawała purpurę z miasta Tiatyra, której Pan otworzył serce, aby uważnie słuchała *tego,* co mówił Paweł. **por. Dz 13,50**
15. A gdy została ochrzczona ona i jej dom, prosiła, mówiąc: Jeżeli uznaliście, że jestem wierzącą w Pana, wejdźcie do mojego domu i zatrzymajcie* się. I przymusiła nas.
**lub: mieszkajcie, trwajcie, pozostawajcie* Łk 24,29; 2Kor 5,14
16. I stało się, gdy szliśmy na *miejsce* modlitwy, że wyszła nam naprzeciw pewna służąca, mająca ducha wieszczego*, która wieszcząc**, przynosiła wielki zysk swoim panom. Ga 5,20; Pwt 18,10; 1Sm 28,7
**gr.: python - pierwotna nazwa wyroczni delfickiej (Pytia)*
***gr.: mantheuomai - wypowiadać wyrocznię, przepowiadać*
17. Ta, chodząc za Pawłem i za nami, wołała, mówiąc: Ci ludzie są sługami Boga Najwyższego, którzy głoszą nam drogę zbawienia.
18. A czyniła to przez wiele dni; ale Paweł, udręczony *tym* odwrócił się i powiedział duchowi: Rozkazuję ci w imieniu Jezusa Chrystusa, abyś wyszedł z niej. I w tej chwili* wyszedł. **dosł.: w tej godzinie - gr.: hora - godzina - Mt 14,15**
19. A jej panowie, widząc, że zginęła nadzieja ich zysku, pojmali Pawła i Sylasa i powlekli ich na rynek przed przełożonych;
20. I postawili ich przed sprawującymi władzę*, mówiąc: Ci ludzie, będąc Żydami, niepokoją nasze miasto, Dz 18,2; 19,34
**gr.: strategos - dowódca armii, przywódca cywilny, urzędnik*
21. I głoszą zwyczaje*, których nam nie wolno przyjmować ani czynić, bo jesteśmy Rzymianami. **gr.: ethos - zwyczaj, obrządek, coś nakazanego*
22. I wraz z nimi wystąpił przeciwko nim tłum, a sprawujący władzę zdarli z nich szaty i rozkazali ich wychłostać*. **lub: bić rózgami*
23. I gdy im zadali wiele razów, wrzucili ich do więzienia i nakazali stróżowi więzienia, aby ich bacznie* strzegł. **dosł.: niezawodnie, pewnie*
24. Ten, gdy otrzymał taki rozkaz, wtrącił ich do wewnętrznej* *części* więzienia, a nogi ich zakuł w drewniane *dyby.* **tj. najgłębszego lochu*
25. A około północy, Paweł i Sylas modląc się, śpiewali hymny* Bogu, a więźniowie przysłuchiwali się im. **gr.: hymneo - por. Mt 26,30**
26. I nagle nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi, aż się zatrzęsły fundamenty więzienia i natychmiast otworzyły się wszystkie drzwi, i wszystkie więzy zostały rozluźnione*.
**lub: zwolnione, puszczone* Mt 28,2; Obj 6,12
27. A gdy został zbudzony stróż więzienia, widząc otwarte drzwi więzienia, dobył miecza i zamierzał się zabić, sądząc, że więźniowie pouciekali.
28. Lecz Paweł zawołał potężnym* głosem, mówiąc: Nie czyń sobie nic złego, bo jesteśmy tu wszyscy. **gr.: megas - wielki, potężny, doniosły*
29. I zażądał światła, wskoczył i drżący przypadł do nóg Pawła i Sylasa.
30. I gdy wyprowadził ich na zewnątrz, powiedział: Panowie! Co mam czynić, abym został zbawiony? Dz 9,6; Łk 3,10
31. A oni powiedzieli: Uwierz w Pana Jezusa Chrystusa, a zostaniesz zbawiony ty i twój dom. Dz 8,37; 13,38-39; J 1,12; 3,36; Rz 10,9-13

32. I opowiedzieli mu Słowo Pana i wszystkim, *którzy byli* w jego domu. Dz 4,31
33. I przyjął ich w tej godzinie, w nocy, obmył ich *rany* po razach i natychmiast został ochrzczony, on i wszyscy jego *domownicy*.
34. Wprowadził ich też do swojego domu, zastawił im stół i weselił się z całym swoim domem, że uwierzył Bogu.
35. A gdy nastał dzień, sprawujący władzę posłali liktorów*, mówiąc: Wypuść tych ludzi.
**dosł.: trzymający rózgę - (jako znak władzy), woźny*
36. Stróż więzienia z kolei oznajmił te słowa Pawłowi: Sprawujący władzę przysłali *ludzi,* abyście zostali zwolnieni; teraz więc wyjdźcie i idźcie w pokoju.
37. Lecz Paweł powiedział im: Wychłostali nas, ludzi będących Rzymianami, publicznie, bez sądu, i wrzucili do więzienia; a teraz potajemnie nas wypędzają? O nie! Ale niech sami przyjdą i nas wyprowadzą. Prz 28,1
38. Wtedy liktorzy powiedzieli te słowa sprawującym władzę*. A *ci* zlękli się, słysząc, że są Rzymianami. **gr.: strategos - por. Dz 16,20**
39. A gdy przyszli, wezwali ich, a wyprowadzając, prosili*, by wyszli z miasta. **lub: błagali*
40. Po wyjściu z więzienia wstąpili do Lidii, a gdy zobaczyli braci, zachęcili ich i odeszli.

17 A gdy przeszli Amfipolis i Apolonię, przyszli do Tesaloniki*, gdzie była synagoga żydowska. **tj. ok. 148 km od Filippi*
2. Paweł więc zgodnie ze swoim zwyczajem wszedł do nich i przez trzy sabaty wykładał* im z Pism, **gr.: dialegomai - dyskutować, rozmawiać* Dz 18,4
3. Wyjaśniając* i dowodząc**, że Mesjasz*** musiał cierpieć i powstać z martwych, i że tym Mesjaszem jest Jezus, którego ja wam głoszę. **gr.: dianoigo - otworzyć, spowodować zrozumienie **gr.: paratithemi - por. 1P 4,19*; ***lub: Chrystus, Pomazaniec*
4. A niektórzy z nich zostali przekonani i przyłączeni do Pawła i Sylasa, również wielka liczba czczących* *Boga* Greków, a także niemało wpływowych** kobiet. Dz 28,24
tj. por. Dz 13,16; **gr.: proton - pierwszy, stąd: wybitny, przedni*
5. Ale Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa, *powodowani* zazdrością, dobrali sobie jakichś niegodziwych mężczyzn z agory*, uczynili zbiegowisko i wzniecili rozruch w mieście; przybyli także pod dom Jazona, usiłując przyprowadzić ich do ludu. **tj. z rynku*
6. A gdy ich nie znaleźli, ciągnęli Jazona i niektórych braci do przełożonych miasta, wołając: Ci, którzy wzburzyli cały zamieszkały świat, przybyli* i tutaj; **lub: są obecni*
7. A Jazon ich przyjął; a oni wszyscy działają przeciwko postanowieniom Cezara, mówiąc, że *kto* inny jest królem – Jezus.
8. I wzburzyli *tym* tłum i przełożonych miasta*, którzy to słyszeli. **gr.: politarches*
9. A oni, otrzymawszy zabezpieczenie* od Jazona i od innych, wypuścili ich.
**gr.: hikanoo - dość dużo - stąd: kaucja - łac. satis accipio*
10. A bracia zaraz w nocy wysłali Pawła i Sylasa do Berei, którzy gdy tam przybyli, chodzili do synagogi żydowskiej.
11. A ci byli szlachetniejsi od tych w Tesalonice, gdyż przyjęli Słowo Boże z całą gotowością*, codziennie badając Pisma, czy tak się te *rzeczy* mają. Dz 8,14; 11,1; J 5,39; 2Tm 2,15
**gr.: prothymia - ochota, chęć, zapał umysłu, żarliwość*
12. Wielu więc z nich prawdziwie uwierzyło, i dostojnych Greczynek, kobiet i niemało mężczyzn. Ps 25,8; J 2,23; 7,17; 8,30; 12,42
13. A gdy Żydzi z Tesaloniki dowiedzieli się, że i w Berei było ogłoszone* przez Pawła Słowo Boże, i tam przyszli, podburzając tłum.
**gr.: katangello - ogłaszać publicznie, rozgłaszać, zwiastować*
14. A wtedy bracia natychmiast wysłali Pawła, aby szedł ku morzu*; a Sylas i Tymoteusz tam pozostali. **tj. ku Morzu Egejskiemu - około 35 km*
15. A ci, którzy odprowadzali Pawła, doprowadzili go aż do Aten*, i gdy wzięli polecenie dla Sylasa i Tymoteusza, aby jak najszybciej przybyli do niego, odeszli. **około 550 km*
16. A gdy Paweł oczekiwał ich w Atenach, burzył* się w nim jego duch, bo widział, że miasto jest pełne bożków. Wj 32,19; 1Kor 10,14
**gr.: paroksyno - być pobudzonym, poruszonym, ostrym*
17. I dlatego rozprawiał w synagodze z Żydami i czczącymi *Boga**, i codziennie na rynku z tymi, z którymi się nadarzyło. **por. Dz 13,50**
18. A niektórzy z filozofów epikurejskich i stoickich spierali* się z nim, jedni mówili: Co chce powiedzieć ten bajarz**? A drudzy: Zdaje się, że jest zwiastunem obcych bóstw***; bo im głosił dobrą nowinę o Jezusie i powstaniu *z martwych*. Dz 9,29; 1Kor 3,18
**lub: ścierali się z nim w walce; **pogardliwie: zbieracz nasion - człowiek nie posiadający własnych przekonań filozoficznych, który w trakcie dysputy reprezentuje poglądy innych ***gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*

19. Chwycili go i zaprowadzili na Areopag, mówiąc: Czy możemy wiedzieć, co to za nowa nauka, która przez ciebie jest głoszona?
20. Bo słyszymy* jakieś obce *rzeczy;* chcemy więc wiedzieć, co to** jest?
**idiom - wnosisz nam do uszu jakieś obce; **dosł.: te - l.mn.*
21. Gdyż wszyscy Ateńczycy i przebywający w tym kraju cudzoziemcy na nic innego nie mieli tyle czasu, co na mówienie albo słuchanie czegoś *z* najświeższych nowinek.
22. A Paweł stanął pośrodku Areopagu* i powiedział: Mężowie ateńscy! Widzę, że we wszystkim jesteście bardzo** religijni**.
**tj. Areios Pagos - wzgórze Aresa; **gr: deisidaimonesteros - bardzo bojący się bóstw, demonów, być religijnym, pobożnym*
23. Przechodząc bowiem i przypatrując się waszym świętościom*, znalazłem i ołtarz**, na którym zostało napisane: Nieznanemu Bogu. Tego więc, którego nie znając czcicie, ja wam głoszę. **gr.: sebasma - przedmiot boskiej czci - por. Dz 25,21* **ołtarz postawiony był przez Epimenidesa z Krety ok. 596 p.n.e;*
24. Bóg, który uczynił świat i wszystko, co jest na nim, Ten, będąc PANEM nieba i ziemi, nie zamieszkuje w świątyniach uczynionych ręką, Jr 10,11; Iz 66,1; Dz 4,24; 14,15; 7,48
25. Ani nie potrzebuje ludzkich rąk, aby był obsługiwany, *jak gdyby czegoś* dodatkowo potrzebował, ponieważ sam daje wszystkim życie i tchnienie*, i wszystko; J 4,24;
**gr.: pnoe - oddech, tchnienie życia, wiatr* Dz 2,2
26. I uczynił z jednej krwi każdy naród ludzki, aby mieszkał na całym obliczu ziemi, wyznaczając im czasy wcześniej ustanowione i granice ich zamieszkania, Rdz 3,20, Pwt 32,8
27. Żeby szukały PANA, oby* prawdziwie Go dotknęły i oby* Go znalazły, wszakże nie jest *On* daleko od każdego z nas; **tryb życzący*
28. W Nim bowiem żyjemy i poruszamy się, i jesteśmy, jak i niektórzy z waszych poetów powiedzieli: Jego bowiem rodem* jesteśmy.
**gr.: genos - plemię, gatunek, rasa* 1Krn 22,19; Mt 6,33
29. Będąc więc rodem Boga, nie powinniśmy sądzić, że złoto, albo srebro, albo kamień wytworu rzemiosła i pomysłu ludzkiego, miałyby być podobne *do tego,* co boskie.
30. Otóż Bóg wprawdzie pominął* czasy niewiedzy, *lecz* teraz nakazuje wszędzie wszystkim ludziom, aby się upamiętali,
**lub: nie zwracał uwagi, patrzył z góry (nie dostrzegał)*
31. Dlatego że ustanowił dzień, w którym ma sądzić zamieszkały świat w sprawiedliwości przez* Męża, którego ustanowił**, dając wszystkim *tego dowód* godny zaufania*** gdy wzbudził Go z martwych. **lub: w Mężu* Dz 10,42
***lub: przeznaczył - gr.: horidzo - ustanowić, wyznaczyć*
****gr.: pistis - wiara, zaufanie, wierność*
32. Gdy więc usłyszeli o wzbudzeniu z martwych, jedni wprawdzie szydzili, jednak *inni* mówili: Posłuchamy cię o tym ponownie.
33. I tak Paweł wyszedł spośród nich.
34. A niektórzy mężczyźni przyłączyli się do niego i uwierzyli, wśród nich był i Dionizy Areopagita i niewiasta imieniem Damaris, i inni z nimi.

18 A potem Paweł odszedł z Aten i przyszedł do Koryntu.
2. A gdy znalazł pewnego Żyda, o imieniu Akwila, rodem z Pontu, ostatnio przybyłego z Italii, i Pryscyllę, jego żonę, dlatego że Klaudiusz* zarządził, aby wszyscy Żydzi odeszli z Rzymu, zbliżył się do nich; Rz 16,3; 1Kor 16,19
**cesarz rzymski (41 - 54 n.e.), edykt wydany ok. 49 r.*
3. A ponieważ uprawiał to samo rzemiosło*, zamieszkał u nich i pracował; a rzemiosłem ich było wytwarzanie namiotów. Dz 20,34;
**gr.: homotechnos - uprawiający ten sam zawód* 2Tes 3,8
4. A w każdy sabat rozprawiał w synagodze i przekonywał Żydów i Greków.
5. A gdy Sylas i Tymoteusz przyszli z Macedonii, Paweł naciskany* był w duchu**, aby zaświadczyć Żydom, że Jezus jest Mesjaszem***. **lub: przynaglany, przymuszany* 1Tm 3,2
***lub: Duchem; ***Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
6. Lecz gdy oni sprzeciwiali się i bluźnili, otrząsnął szaty i powiedział do nich: Krew wasza na waszą głowę; ja jestem czysty, od tej chwili pójdę do pogan. Dz 20,26; Rz 11,11
7. I po odejściu stamtąd, wszedł do domu pewnego człowieka, o imieniu Justus, czczącego* Boga, którego dom sąsiadował** z synagogą. **por. Dz 13,50*; **lub: przylegał do* Dz 16,14; 17,4
8. A Kryspus, przełożony synagogi, uwierzył w Pana z całym swoim domem, i wielu z Koryntian, którzy słuchali, uwierzyło i zostało ochrzczonych*. **gr.: baptidzo - por. Mt 3,11** Mk 16,16
9. A Pan w nocy przez widzenie powiedział Pawłowi: Nie bój się, lecz mów i nie milcz*; **gr.: siopao - być cichym, być spokojnym, milczeć* Mt 28,20
10. Dlatego, że ja jestem z tobą i nikt nie tknie ciebie, aby cię skrzywdzić, ja bowiem mam wielki lud w tym mieście.

11. Osiadł tam zatem na rok i sześć miesięcy, nauczając u nich Słowa Bożego. Dz 15,35
12. A gdy Gallion był prokonsulem* Achai, powstali jednomyślnie Żydzi przeciwko Pawłowi i przyprowadzili go przed sędziowski tron, mówiąc: **gr.: anthypateuo - por. Dz 13,7**
13. Ten *człowiek* namawia ludzi, żeby służyli Bogu wbrew* Prawu. **lub: niezgodnie*
14. A gdy Paweł miał zamiar otworzyć usta, Gallion powiedział do Żydów: O Żydzi! Gdyby rzeczywiście to było jakieś bezprawie lub jakieś niegodziwe przestępstwo, cierpliwie bym *wysłuchał* tej sprawy*. **lub: co do słowa*
15. Lecz jeśli jest spór o słowa i o imiona, i o wasze Prawo, sami *to* rozpatrzcie*; albowiem ja nie chcę być sędzią tych *spraw*.
**dosł.: przyglądnijcie się* Dz 23,29; Mt 27,24; 1Tm 1,4
16. I przepędził ich sprzed sędziowskiego tronu*. **gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
17. A wszyscy Grecy pochwycili Sostenesa, przełożonego* synagogi* i bili go przed sędziowskim tronem, a Galliona nic to nie obchodziło. Mk 5,36; 1Kor 1,1
**gr.: archisynagogos - przewodniczący synagogi*
18. A Paweł pozostał tam jeszcze przez wiele dni i gdy pożegnał się z braćmi, odpłynął do Syrii, a z nim Pryscylla i Akwila. W Kenchreach ogolił sobie głowę, bo uczynił ślub*.
**tj. ślub nazyreatu - por. Lb 6,1-27* Dz 21,24
19. I przybył do Efezu, i tam ich pozostawił, a sam wszedł do synagogi i rozprawiał* z Żydami. **gr.: dialegomai - dyskutować, wykładać* Dz 17,2
20. A gdy oni prosili, aby u nich został przez dłuższy czas, nie zgodził się,
21. Ale pożegnał się z nimi i powiedział: Niewątpliwie, trzeba mi nadchodzące święto obchodzić w Jerozolimie; lecz znów do was wrócę, za wolą* Boga. I odpłynął z Efezu.
**lub: chceniem, upodobaniem* Jk 4,15; Rz 16,5; 2Kor 13,11
22. A gdy przybył do Cezarei, wstąpił i pozdrowił zbór*, i zszedł do Antiochii;
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*
23. I pozostał tam przez pewien czas, i gdy wyszedł, przeszedł kolejno krainę galacką i Frygię, umacniając* wszystkich uczniów.
**gr.: episteridzo - utwierdzić dodatkowo, wzmocnić bardziej*
24. A do Efezu przyszedł pewien Żyd, o imieniu Apollos, *rodem z* Aleksandrii, człowiek wymowny, biegły* w Pismach. Dz 19,1;
**dosł.: mocny* 1Kor 16,12; Dz 7,22
25. Ten był pouczony o drodze Pana, a pałając w duchu, mówił i nauczał dokładnie* o Panu, wiedząc tylko o chrzcie** Jana.
**lub: skrupulatnie, ściśle* Sdz 2,22; Iz 40,3; Dz 1,22; 3,10;
***lub: zanurzeniu* Dz 19,9.23; Mt 21,25; Mk 1,3
26. I zaczął śmiało* mówić w synagodze. A gdy usłyszeli go Akwila i Pryscylla, wzięli go ze sobą i dokładniej wyłożyli** mu drogę Bożą.
gr.: parresiadzomai - mówić z ufną odwagą; **por. Dz 7,21
27. A gdy chciał iść do Achai, bracia napisali do uczniów, zachęcając, aby go przyjęli; i gdy tam przyszedł, wiele pomagał tym, którzy uwierzyli dzięki łasce *Bożej*.
28. Zdecydowanie* bowiem zbijał twierdzenia Żydów, publicznie wykazując z Pisma, że Jezus jest Mesjaszem**. 1Kor 15,3-4; Tt 1,9
**gr.: eutonos - z siłą, gwałtownie, intensywnie; **gr.: christos*

19 I stało się, gdy Apollos był w Koryncie, że Paweł przeszedł wyżynne części i zszedł do Efezu; i znalazł jakichś* uczniów,
**lub: pewnych* Dz 15,1; Ga 2,4
2. I powiedział do nich: Czy otrzymaliście Ducha Świętego, gdy uwierzyliście? A oni mu powiedzieli: Nawet nie usłyszeliśmy, że jest *dany* Duch Święty. Dz 8,15; 11,15; J 7,39; Ef 1,13
3. I powiedział do nich: W co więc zostaliście ochrzczeni*? A oni powiedzieli: W chrzcie Jana. **lub: zanurzeni* Mt 21,25; Mk 1,4
4. Paweł więc powiedział: Jan wprawdzie chrzcił chrztem upamiętania, mówiąc ludowi, aby uwierzyli w Tego, *który* idzie po nim, to jest w Mesjasza – Jezusa. J 1,27; Dz 20,21
5. A gdy to usłyszeli, dali się ochrzcić w imię Pana Jezusa. Dz 2,38; 8,16; Mt 28,19; 1Kor 1,13
6. I gdy Paweł nałożył na nich ręce, zstąpił* na nich Duch Święty, tak że *jedni* mówili językami, a *inni* prorokowali. Kpł 4,15; 24,14;
**dosł.: przyszedł* Dz 8,17; 1Tm 5,22; 2Tm 1,6
7. A było tych wszystkich mężczyzn około dwunastu. Dz 13,12
8. A gdy wszedł do synagogi, śmiało* mówił przez trzy miesiące, rozprawiając i przekonując o Królestwie Boga. Dz 1,3; 8,12; 1Kor 4,20;
lub: otwarcie, z ufną odwagą - por. Dz 18,26 Rz 14,17
9. A gdy niektórzy zatwardzali się i nie okazywali posłuszeństwa*, źle mówiąc wobec wielu o drodze Pana, odstąpił od nich i odłączył uczniów, i codziennie rozprawiał** w szkole niejakiego Tyranosa. 2Kor 6,17; 2J 1,10
gr.: apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym, nie dawać się przekonać, nie stosować się do; **por. Dz 18,19

10. A działo się to przez dwa lata, tak że wszyscy mieszkający w Azji usłyszeli Słowa Pana Jezusa, Żydzi i Grecy. Rz 10,18
11. A niezwykłe dzieła mocy* Bóg czynił przez ręce Pawła, **lub: cuda* Rz 15,19; 2Kor 12,12; Hbr 2,4
12. Tak że *nawet* chustki albo przepaski, *które dotknęły* jego ciała* były przynoszone na chorych, i odstępowały od nich choroby, a złe duchy wychodziły z nich. **dosł.: skóry*
13. A niektórzy z wędrownych egzorcystów żydowskich, podejmowali się wzywać* imienia Pana Jezusa nad *tymi, co* mieli złego ducha, mówiąc: Poprzysięgamy** was na Jezusa, którego głosi Paweł. **dosł.: wołać po imieniu*
***gr.: horkidzo - zmusić do złożenia przysięgi, uroczyście błagać*
14. A było niejakich siedmiu synów Scewy, Żyda, arcykapłana, którzy to czynili.
15. A w odpowiedzi, zły duch rzekł: Jezusa znam* i wiem** o Pawle, natomiast wy kim jesteście? **gr.: ginosko - Mt 12,15*; **epistamai - 1Tm 6,4**
16. I rzucił się na nich człowiek, w którym był zły duch, i zapanował* *nad* nimi, okazał wobec nich *taką* siłę, że nadzy i poranieni wybiegli z tego domu. **lub: zwyciężył* Łk 11,21
17. I stało się to znane wszystkim, Żydom i Grekom, którzy mieszkali w Efezie; i padł strach na nich wszystkich, a imię Pana Jezusa było wywyższane.
18. I wielu z tych, którzy uwierzyli, przychodziło, wyznając i oznajmiając* swoje praktyki. **gr.: anangello - podawać do publicznej wiadomości* Prz 28,13
19. A wielu z tych, którzy zajmowali się magią, poznosiło *swoje* zwoje, i paliło je wobec wszystkich; obliczono ich wartość i stwierdzono*, *że wynosiła ona* pięćdziesiąt tysięcy srebrnych** *drachm*. **lub: odkryto* 1Sm 28,7
***tj. wartość 50000 owiec, 2 lata pracy 1000 prac. rolnych*
20. Tak dzięki mocy* Słowo Pana rozszerzało się i umacniało. **lub: mocy Pana* Iz 55,11; Dz 6,7
21. A gdy się to dokonało, Paweł postanowił* w duchu, przejść *przez* Macedonię i Achaję, i pójść do Jerozolimy, mówiąc: Potem, gdy tam będę, muszę też Rzym zobaczyć. Rz 1,13
**gr.: tithemi - ustanowić, klaść, umieszczać, położyć, zrobić*
22. Wysłał więc do Macedonii dwóch *z* usługujących mu, Tymoteusza i Erasta, sam zatrzymał się *jakiś* czas w Azji.
23. A w tym czasie powstało niemałe zamieszanie* z powodu** drogi *Pana*. Dz 24,14.22
**lub: wrzawa, wzburzenie (umysłu); **dosł.: co do - gr.: peri*
24. Albowiem pewien złotnik, o imieniu Demetriusz, który wyrabiał ze srebra świątynki* Artemidy i przynosił rzemieślnikom niemały zysk, **tj. srebrne*
25. Zgromadził ich i innych o pokrewnym rzemiośle i powiedział: Mężowie! Wiecie, że z tego zajęcia* mamy swój dobrobyt. **lub: trudu*
26. A widzicie i słyszycie, że nie tylko w Efezie, ale prawie w całej Azji ten Paweł przekonał i odwrócił* wielkie rzesze, mówiąc, że nie są bogami ci, którzy są uczynieni rękami**. **dosł.: przeniósł, usunął z urzędu,* Ps 135,15; Iz 44,10;
*o zmianie sytuacji lub miejsca; **dosł.: przez ręce* Dz 17,29
27. Grozi nam niebezpieczeństwo, że nie tylko nasz dział* pójdzie w poniewierkę, ale i świątynia wielkiej bogini Artemidy zacznie być poczytywana za nic, a także zostanie odarta ze swojej wielkości ta, którą czci cała Azja i cały zamieszkały świat**. Mt 23,14;
domyśl.: rzemiosło; **gr.: oikoumene - por. Hbr 1,6 1Tm 6,5
28. Gdy to usłyszeli, będąc pełni gniewu, zaczęli krzyczeć, mówiąc: Wielka jest Artemida Efeska*! 1Sm 5,3; Iz 41,5; Jr 50,38
**tj. żeńskie bóstwo ludów azjatyc. - fenicka Astarte, rzym. Diana*
29. I całe miasto zostało napełnione wrzawą, i ruszyli jednomyślnie na *plac* teatralny, porywając Gajusa i Arystarcha, Macedończyków, towarzyszy podróży Pawła.
30. A gdy Paweł chciał wejść między lud, nie pozwolili mu uczniowie.
31. A niektórzy też z zarządców* Azji, będąc mu życzliwi**, posłali do niego, prosząc, aby nie udawał się na *plac* teatralny.
**gr.: asiarches - wysoki urzędnik rzymskiej prowincji Azji*
***gr.: filos - przyjazny, kochający, życzliwy - tu: jako rzecz.*
32. Różni zatem różne rzeczy krzyczeli; bowiem w tym zgromadzeniu był zamęt, a większość* nie wiedziała, z jakiej przyczyny się zebrali. **gr.: pleion - większość, większa część, górujący*
33. I wywlekli z tłumu Aleksandra, bo go wypchnęli Żydzi; Aleksander natomiast, skinął ręką i chciał się bronić przed ludem.
34. Lecz gdy poznali, że jest Żydem, podniósł się jeden głos ze wszystkich *ust,* krzyczących prawie przez dwie godziny: Wielka jest Artemida Efeska! 1Krl 18,26; Rz 2,22
35. Wtedy pisarz uspokoił tłum, mówiąc: Mężowie Efezjanie! Kto z ludzi nie wie, że miasto Efez opiekuje się świątynią wielkiej bogini Artemidy i *posągiem,* który spadł od Zeusa?
36. A ponieważ jest to niezaprzeczalne,

trzeba, żebyście się uspokoili i nie czynili nic pochopnie. Prz 14,29; 25,8; Dz 5,35

37. Albowiem przyprowadziliście tych mężów, którzy nie są ani świętokradcami, ani bluźniercami waszej bogini.

38. Jeśli więc rzeczywiście Demetriusz, a razem z nim rzemieślnicy, mają przeciwko komuś sprawę, to są sądy na agorze i są prokonsulowie*; niech jedni drugich oskarżają.
**gr.: anthypatos - rzym. namiestnik senac. prowin. konsularnej*

39. Jeśli natomiast żądacie czegoś innego, niech rozstrzygnie się to na zgodnym z prawem zgromadzeniu*. **gr.: ekklesia - por. w. 41**

40. Narażamy* się bowiem na *niebezpieczeństwo* oskarżenia o dzisiejsze rozruchy, gdyż nie ma żadnego powodu, z którego będziemy mogli zdać sprawę *co do* tego zbiegowiska.
**gr.: kindyneuo - narażać się, być w niebezpieczeństwie*

41. I gdy to powiedział, rozwiązał zgromadzenie*. **gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie*

20 A gdy ustał już zamęt, Paweł przywołał do siebie uczniów i pożegnał się z nimi, i wyszedł stamtąd, aby udać się do Macedonii.

2. A przechodząc przez tamte regiony, zachęcając ich niejednym* słowem, przyszedł do Grecji. **gr.: polys - liczny, obfity, wielki*

3. Tam też spędził trzy miesiące; a ponieważ Żydzi uczynili spisek, gdy miał płynąć do Syrii, postanowił powrócić przez Macedonię.

4. A towarzyszył mu aż do Azji Sopater Berejczyk, a z Tesaloniczan Arystarch i Sekundus, i Gajusz z Derbe, i Tymoteusz, a z Azji Tychikus i Trofim.

5. Ci poszli naprzód i oczekiwali na nas w Troadzie.

6. A my po dniach Przaśników odpłynęliśmy z Filippi, a piątego dnia przybyliśmy do nich do Troady, gdzie spędziliśmy siedem dni.

7. A pierwszego dnia po sabacie*, gdy uczniowie zgromadzili się by łamać chleb, Paweł rozprawiał z nimi, zamierzając odejść następnego dnia, przeciągnął tę mowę aż do północy. **tj. w niedzielę* 1Kor 16,2; Dz 2,42; 1Kor 11,20

8. A było wiele lamp w sali na piętrze, gdzie byli zgromadzeni.

9. Wówczas pewien młodzieniec, o imieniu Eutychos, siedząc na oknie, zmorzony głębokim snem, gdy Paweł tak długo wykładał, pogrążony we śnie spadł na dół z trzeciego piętra i został podniesiony martwy.

10. A Paweł zszedł na dół, przypadł do niego, objął go i powiedział: Nie czyńcie zgiełku, bo jego dusza jest *nadal* w nim.

11. A gdy wszedł na górę, złamał chleb i skosztował, i jeszcze długo z nimi rozmawiał, aż do świtu – i tak odszedł.

12. I przyprowadzili tego chłopca żywego, i doznali niemałej zachęty.

13. Natomiast my wcześniej przyszliśmy na okręt i wypłynęliśmy do Assos, aby stamtąd zabrać Pawła; bowiem tak rozporządził, sam zamierzając iść pieszo*. **tj. ok. 32 km*

14. A gdy się z nami spotkał w Assos, zabraliśmy go i przybyliśmy do Mityleny.

15. I odpłynęliśmy stamtąd następnego dnia, i przybyliśmy naprzeciw Chios, a na drugi *dzień* przypłynęliśmy do Samos, i pozostaliśmy w Trogillium, nazajutrz przybyliśmy do Miletu. Dz 2,1; 1Kor 16,8

16. Albowiem Paweł postanowił minąć Efez, aby nie przyszło mu tracić czasu w Azji; albowiem śpieszył się, aby jeśli to możliwe, na dzień Pięćdziesiątnicy być w Jerozolimie.

17. A z Miletu posłał do Efezu i przywołał do siebie starszych zboru. Dz 20,28; Tt 1,5

18. A gdy przyszli do niego, powiedział im: Wy od pierwszego dnia, gdy przyszedłem do Azji wiecie, jak z wami cały ten czas byłem, Dz 19,10; 2Kor 1,12; 1Tes 1,5

19. Służąc Panu z całą pokorą wśród wielu łez i prób, które na mnie przychodziły z powodu spisków żydowskich, J 12,26; Ga 1,10

20. Jak nie powstrzymałem się, aby oznajmiać wam i nauczyć was, zarówno publicznie jak i po domach tego, co pożyteczne,

21. Wydając świadectwo* Żydom i Grekom o upamiętaniu wobec Boga i o wierze w Pana naszego, Jezusa Mesjasza. Dz 5,31; 11,18; **gr.: diamartyromai - por. 2 Tm 4,1** Łk 15,7; 24,47; Hbr 6,1

22. I oto teraz ja, związany w duchu*, idę do Jerozolimy, nie wiedząc co mnie w niej spotka**; **lub: Duchem; **dosł.: co w niej wyjdzie mi na spotkanie*

23. Oprócz tego, że Duch Święty co miasto poświadcza*, mówiąc, że czekają mnie więzy i ucisk. **lub: zaświadcza, składa świadectwo*

24. Lecz o swoim życiu* nie mówię ani jednego słowa**, ani *go* sobie nie cenię, *bylebym* tylko z radością dokończył swój bieg

i służbę, którą otrzymałem od Pana Jezusa, żeby świadczyć o Ewangelii łaski Boga.
**lub: duszy; **nie uważam mojego życia za warte jednego słowa*
25. A oto teraz ja wiem, że już więcej nie zobaczycie mojego oblicza wy wszyscy, wśród których przeszedłem, ogłaszając* Królestwo Boże. **gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold*
26. Dlatego świadczę wam w dzisiejszym dniu, że jestem nieskalany* niczyją krwią.
**dosł.: jestem czysty od krwi wszystkich*
27. Nie powstrzymywałem się bowiem od* oznajmienia wam całego planu** Boga.
**dosł.: nie; ** lub: postanowienia, zamysłu* Sdz 20,18
28. Uważajcie więc na siebie samych i na całe stadko, w którym was Duch Święty ustanowił biskupami*, abyście paśli** zbór Boga, nabyty*** własną Jego krwią. 1Tm 3,1; Tt 1,7
**dosł.: doglądający, nadzorca; **gr.: poimano - wyprowadzić na pastwisko, paść, żywić; ***lub: zdobyć dla siebie*
29. Ja bowiem wiem to, że po moim odejściu wejdą do was wilki drapieżne, nie* oszczędzając* stadka. **gr.: feidomai - powstrzymywać się od czegoś, oszczędzać w sensie nie niszczyć* Mt 7,15; J 10,12
30. I spośród was samych powstaną mężowie, mówiący *rzeczy* przewrotne, aby pociągnąć za sobą uczniów. Ez 22,27
31. Dlatego czuwajcie, pamiętając, że przez trzy lata nocami i dniami nie przestawałem* ze łzami napominać** każdego*** *z was.*
**lub: nie powstrzymywałem się* Mt 13,25; Łk 21,36
***dosł.: kłaść do rozumu, nauczać; ***dosł.: każdego jednego*
32. A teraz, bracia, powierzam was Bogu i słowu Jego łaski*, które jest w stanie zbudować i dać wam dziedzictwo między wszystkimi uświęconymi**. **gr.: charis - Rz 11,6** Dz 14,23
***dosł.: którzy są uświęceni - gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9**
33. Srebra, ani złota, ani niczyjego odzienia nie pożądałem*; **lub: pragnąłem usilnie*
34. Sami przecież wiecie, że moim potrzebom* i *tych,* którzy są ze mną, służyły** te ręce. **gr.: chreia - potrzeba, bieda - Dz 4,35*; **por. 1Kor 4,1***
35. We wszystkim wam pokazałem, że tak trudząc się, należy pomagać słabym i pamiętać o Słowach Pana Jezusa, bo to On powiedział: Bardziej błogosławione* jest dawać niż brać. **dosł.: błogosławiony - Mt 5,3** Łk 14,12-14
36. A gdy to powiedział, padł na swoje kolana i pomodlił się z nimi wszystkimi. Dz 9,40
37. Wtedy wszyscy wybuchnęli* wielkim** płaczem, i rzucając się Pawłowi na szyję, całowali go, **dosł.: wtedy stał się; **gr.: hikanos - 2Kor 2,16****
38. Odczuwając ból* najbardziej z powodu słowa, które powiedział, że już *więcej* nie mają widzieć jego oblicza. I odprowadzili go na statek. **lub: martwić się, doznawać bólu, być w udręce*

21 A gdy stało się, że odpłynęliśmy* rozstając** się z nimi, płynęliśmy prostym kursem i przybyliśmy na Kos, a następnego dnia na Rodos, a stamtąd do Patary, 1Tes 2,17
**dosł.: wyprowadzono nas (z portu); **odciągnąć, oderwać*
2. A gdy znaleźliśmy statek płynący do Fenicji, wsiedliśmy *na niego* i odpłynęliśmy.
3. Ukazał się *nam* Cypr, zostawiliśmy go po lewej stronie, płynąc do Syrii i przybyliśmy* do Tyru; tam bowiem statek miał wyładować towar. **dosł.: byliśmy prowadzeni w dół*
4. A gdy odnaleźliśmy uczniów, pozostaliśmy tam przez siedem dni; a ci mówili Pawłowi za sprawą* ducha, aby nie udawał się do Jerozolimy. **gr.: dia - przez, z powodu, dzięki* Dz 28,14
5. Gdy więc skończyły się dni naszego pobytu, wyruszyliśmy i szliśmy odprowadzani przez wszystkich z żonami i z dziećmi aż poza miasto; uklękliśmy na wybrzeżu i pomodliliśmy się.
6. A gdy pożegnaliśmy się nawzajem, weszliśmy na statek, a oni wrócili do swoich.
7. A my, kończąc żeglugę z Tyru, przypłynęliśmy do Ptolemaidy, gdzie pozdrowiliśmy* braci, pozostając u nich przez jeden dzień.
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
8. A nazajutrz my, *którzy byliśmy* z* Pawłem, wyszliśmy i przyszliśmy do Cezarei, i gdy weszliśmy do domu Filipa Ewangelisty**, który był *jednym* z siedmiu, zostaliśmy u niego.
**dosł.: przy, tuż obok* Dz 6,5; Ef 4,11; 2Tm 4,5
***gr.: euangelistes - herold przynoszący radosną nowinę*
9. A ten miał cztery córki, panny*, które prorokowały. **lub: dziewice* Wj 15,20; Dz 2,17
10. A gdy tam pozostawaliśmy przez szereg dni, przyszedł z Judei pewien* prorok, o imieniu Agabus. **gr.: tes - pewien, jakiś* Dz 28,17
11. Ten przyszedł do nas, i gdy wziął pas Pawła, związał sobie zarówno ręce i nogi, i powiedział: To mówi Duch Święty: Męża, którego jest ten pas, tak związą w Jerozolimie Żydzi, i wydadzą *go* w ręce pogan.
12. A gdy to usłyszeliśmy, prosiliśmy, i my i miejscowi, aby nie szedł do Jerozolimy.
13. Paweł natomiast odpowiedział: Co czynicie, płacząc i łamiąc* moje serce? Ja bo-

wiem jestem gotów, nie tylko być związany, ale i umrzeć w Jerozolimie dla imienia Pana Jezusa. **gr.: synthrypto - kruszyć, łamać na kawałki, miażdżyć*

14. A gdy nie dał się przekonać, ucichliśmy*, mówiąc: Niech się stanie wola Pana.
**gr.: hesychadzo - zachować spokój,* Mt 6,10; 26,39; Jk 4,15
zamilknąć, być cicho, zaprzestać pracy - 1Tm 2,11 - gr. hesychia

15. A po *upływie* tych dni, przygotowaliśmy się do podróży i poszliśmy do Jerozolimy.

16. A szli z nami także uczniowie z Cezarei, prowadząc nas do pewnego Cypryjczyka, Mnazona, *już* od dawna* ucznia, u którego *mieliśmy* zostać ugoszczeni. Rz 16,7; Dz 10,24
**gr.: archaios - od początku, dawny, prastary, l.mn. - praojcowie*

17. A gdy znaleźliśmy się w Jerozolimie, bracia przyjęli nas z radością. Dz 20,17

18. A nazajutrz wszedł Paweł razem z nami do Jakuba, gdzie byli obecni wszyscy starsi.

19. I gdy ich pozdrowił, opowiedział im po kolei, co Bóg uczynił wśród pogan przez jego służbę*. **gr.: diakonia - służba, posługiwanie innym*

20. Oni słysząc to, oddali chwałę Panu; powiedzieli mu także: Widzisz, bracie, jak wiele jest dziesiątków tysięcy* Żydów, którzy uwierzyli, a wszyscy pozostają gorliwi** *wobec* Prawa. **dosł.: miriad - 1 miriada - 10 tys.* Dz 2,41; Rz 10,2
***gr.: dzelotes - gorliwiec, zapaleniec, zagorzały zwolennik*

21. O tobie jednak dowiedzieli* się, że uczysz odstępstwa od Mojżesza wszystkich Żydów, którzy są między poganami, mówiąc, aby nie obrzezywali dzieci i nie chowywali *naszych* zwyczajów. **lub: byli pouczeni, poinformowani*

22. Co więc począć*? Na pewno muszą** się licznie zgromadzić, bo usłyszą, że przyszedłeś. **dosł.: jest; **gr.: dei - jest konieczne, trzeba, musieć*

23. Dlatego uczyń *to,* co ci mówimy: Są tutaj czterej mężczyźni, na których ciąży* ślub**; **dosł.: mają na sobie; **tj. ślub nazyreatu* Lb 6,5.18

24. Weź* ich**, daj się oczyścić z nimi i ponieś za nich koszty, aby ostrzygli głowy; i poznają wszyscy, że to, co o tobie się dowiedzieli, nic *nie znaczy,* lecz *ty* sam trzymasz się linii***, przestrzegając Prawa. Dz 24,18
**gr.: paralambano - przyjąć, uznać, wziąć dla siebie*
***dosł.: tych; ***iść prosto, iść w szeregu jak maszerujący żołnierz*

25. Co do tych natomiast, którzy uwierzyli z pogan, napisaliśmy, po rozsądzeniu*, by niczego takiego nie zachowywali, *by* oni tylko wystrzegali się tego, co ofiarowane bożkom i krwi, i *tego, co* uduszone, i nierządu.
**gr.: krino - decydować, postanawiać, ogłosić sąd, wydać wyrok*

26. Wtedy Paweł wziął z sobą owych mężczyzn, poddał się z nimi następnego dnia oczyszczeniu i wszedł do świątyni, zapowiadając wypełnienie dni oczyszczenia, dopóki za każdego z nich nie została złożona* ofiara.
**dosł.: przyniesiona, przyprowadzona* Lb 6,13; 19,6

27. A gdy miało się wypełnić te siedem dni, *pewni* Żydzi z Azji, widząc go w świątyni, wzburzyli cały lud i pochwycili* go w swoje ręce, **idiom: narzucili na niego swoje ręce* Dz 4,3; 5,18

28. Krzycząc: Mężowie Izraelici, pomóżcie! Oto jest człowiek, który przeciwko ludowi i Prawu, i temu miejscu wszystkich i wszędzie naucza; nadto jeszcze i Greków wprowadził do świątyni* i zanieczyścił to święte miejsce. **gr.: hieron - święte miejsce, świątynia jako całość*

29. Przedtem bowiem widywali z nim w mieście Trofima z Efezu, o którym sądzili, że go Paweł wprowadził do świątyni.

30. I poruszyło się całe miasto, i powstało zbiegowisko ludu; pojmali Pawła i wywlekli go na zewnątrz świątyni, i natychmiast bramy zostały zamknięte.

31. A gdy usiłowali* go zabić, doszła wieść do dowódcy** kohorty***, że wzburzona jest cała Jerozolima; **dosł.: szukali, dążyli do*
***gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy; ***por. Mt 27,27**

32. Ten natychmiast wziął ze sobą żołnierzy i setników, i przybiegł do nich. A oni, widząc dowódcę i żołnierzy, zaprzestali bić Pawła.

33. Wtedy dowódca przybliżył się, pojmał go i kazał związać dwoma łańcuchami, i wypytywał się, kim jest i co zrobił?

34. A każdy coś innego wołał w tłumie; nie mogąc dowiedzieć się nic pewnego z powodu wrzawy, rozkazał by zaprowadzono go do twierdzy*. Dz 19,32; 22,30
**tj. koszary wojskowe w twierdzy Antonia we wsch. cz. murów Jerozolimy - miejsce stacjonowania oddziałów rzymskich*

35. A gdy stał na schodach, doszło *do tego,* że żołnierze musieli go nieść z powodu naporu* ludu; **gr. bia - siła fizyczna, moc, gwałt, przemoc*

36. Podążało bowiem *za nim* mnóstwo ludu, wołając: Precz* z nim! **lub: zabij go* Łk 23,18; J 19,15

37. A Paweł, gdy miał być wprowadzony do twierdzy, powiedział do dowódcy: Czy wolno mi powiedzieć coś do ciebie? A on powiedział: Znasz grecki? Dz 6,1; 11,20

38. Nie jesteś zatem tym Egipcjaninem, który niedawno* wzniecił zamieszki i wypro-

wadził na pustynię cztery tysiące nożowników**? **dosł.: przed tymi dniami* Mt 5,31; Dz 5,36-37
***gr.: sikarios - skrytobójca noszący sztylet pod płaszczem*
39. A Paweł powiedział: Ja w rzeczywistości* jestem Żydem, człowiekiem z Tarsu, obywatelem znacznego miasta w Cylicji; proszę cię zatem, pozwól mi mówić do ludu.
**gr. partykuła wzmacniająca - men - istotnie, prawdziwie*
40. A gdy *ten* pozwolił, Paweł, stojąc na schodach, dał znak ręką ludowi. A gdy nastała wielka cisza, przemówił do nich w języku* hebrajskim, mówiąc: **gr.: dialektos - dialekt, język*

22 Mężowie bracia i ojcowie! Posłuchajcie teraz mojej wobec was obrony*.
**gr.: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz*
2. A gdy usłyszeli, że do nich przemawia w języku hebrajskim*, jeszcze bardziej się uciszyli. I mówił: Dz 21,40; Obj 9,11; 16,16
**ewidentne świad., że j. hebrajski był w powszechnym użyciu*
3. Ja wprawdzie jestem Żydem, mężem urodzonym w Tarsie w Cylicji, lecz wychowanym w tym mieście u stóp Gamaliela; wykształconym dokładnie według ojczystego Prawa, będąc* gorliwym** *wobec* Boga, jakimi i wy wszyscy dzisiaj jesteście, **por.: Flp 2,6*; **Dz 21,20***
4. *Tym,* który prześladował tę Drogę* aż do *kary* śmierci, wiążąc i wydając do więzień zarówno mężczyzn, jak i kobiety,
**tj. o kroczeniu drogą za Panem* Dz 8,3; 26,9
5. Jak i o tym zaświadczy arcykapłan i cała rada starszych*; od których też wziąłem listy do braci w Damaszku, szedłem *tam* z zamiarem, *by* i tych, którzy tam byli, związanych, przyprowadzić do Jerozolimy, aby zostali ukarani. **gr.: presbyterion - starszyzna, grono starszych*
6. Lecz oto co mi się stało, gdy byłem w drodze* i przybliżałem się do Damaszku: około południa nagle otoczyła mnie blaskiem wielka światłość z nieba. **por. Dz 9,3*** Dz 26,13
7. Upadłem też na ziemię i usłyszałem głos mówiący do mnie: Saulu! Saulu! Dlaczego mnie prześladujesz? Mt 25,45; 1Kor 12,26
8. A ja odpowiedziałem: Kim jesteś, Panie? Powiedział też do mnie: Ja jestem Jezus Nazarejczyk, którego ty prześladujesz.
9. A ci, którzy byli ze mną, wprawdzie widzieli światłość i zlękli się, ale głosu do mnie mówiącego, nie zrozumieli*. Dz 9,7
**gr.: akouo z biernikiem oznacza słyszeć, lecz nie rozumieć tego, co jest mówione - Mk 4,33; 1Kor 14,3*
10. I powiedziałem: Co mam czynić, Panie? A Pan powiedział do mnie: Wstań! Idź do Damaszku, a tam ci powiedzą o wszystkim, co ci wyznaczono*, abyś uczynił. Dz 2,37; 16,30
**gr.: tasso - wyznaczyć miejsce, wyznaczyć, mianować*
11. Ponieważ *nic* nie widziałem od *blasku* chwały tego światła, przyszedłem do Damaszku, prowadzony za rękę przez tych, którzy byli razem ze mną. 1Tm 3,7; Hbr 11,2; 3J 1,12
12. A niejaki Ananiasz, mąż pobożny według* Prawa, który otrzymał *dobre* świadectwo** od wszystkich Żydów tam mieszkających, **gr.: kata - zgodnie, **gr.: martyreo - por. Dz 6,3**
13. Przyszedł do mnie, stanął obok i powiedział do mnie: Saulu, bracie, przejrzyj*! I ja w tej chwili** spojrzałem na niego. Dz 9,18
**lub: zacząć widzieć ponownie; **gr.: hora - czas, godzina, pora*
14. A on powiedział: Bóg ojców naszych już wcześniej *swą** ręką wybrał cię *dla* siebie**, abyś poznał Jego wolę i abyś oglądał Sprawiedliwego, i usłyszał głos z Jego ust.
**lub: z góry wybrał ciebie swoją ręką; **lub: sobie* J 15,16
15. Gdyż będziesz Mu świadkiem wobec wszystkich ludzi – tego, *co* widziałeś i słyszałeś. Dz 1,22; 10,39; Łk 24,48; J 15,27
16. A teraz czemu zwlekasz? Wstań, ochrzcij się i obmyj z siebie twoje grzechy, wezwawszy* imienia Pana. Ps 105,1; 116,4; Dz 2,38;
**lub: przywoławszy do siebie* Rz 10,13 1Kor 6,11
17. I stało się potem, gdy wróciłem do Jerozolimy i modliłem się w świątyni, że byłem* w uniesieniu**. **dosł.: stać się ja; **por. Mk 5,42***
18. I zobaczyłem Go mówiącego do mnie: Pośpiesz* się i wyjdź szybko z Jerozolimy, ponieważ nie przyjmą od ciebie świadectwa o mnie. **gr.: speudo - spieszyć się, ponaglać*
19. A ja powiedziałem: Panie! Oni wiedzą, że *to* ja byłem *tym, który* wtrącał* do więzienia i biczował** po synagogach wierzących w Ciebie; Dz 8,3; 22,4-5; 26,10
**gr.: fylakidzo - wtrącać do strażnicy, uwięzić; **gr.: dero - chłostać*
20. I gdy była wylewana krew Szczepana, Twojego świadka, ja sam stałem obok i pochwalałem jego zabicie, i strzegłem szat tych, *którzy* go zabijali. Dz 7,58 - 8,1
21. I powiedział do mnie: Idź, bo ja cię wyślę* daleko do pogan. Dz 13,47; Ga 2,7-8
**gr.: eksapostello - odesłać, posłać dla wykonania zadania*
22. I słuchali go aż do tego słowa, i podnieśli swój głos, mówiąc: Zgładź z ziemi takiego, bo nie jest słuszne*, aby miał żyć. **lub: przyzwoite*

23. A gdy oni krzyczeli i zrzucali odzienie, i ciskali piach w powietrze,
24. Dowódca rozkazał prowadzić go do twierdzy*, mówiąc, by przesłuchano go z zastosowaniem chłosty, aby się dowiedzieć, z jakiej przyczyny tak *przeciwko* niemu wołano. **tj. koszary wojskowe w twierdzy - por. Dz 21,34**
25. A gdy go rozciągali i *związywali* rzemieniami, Paweł powiedział do stojącego obok setnika: Czy wolno wam chłostać* Rzymianina i to bez sądu? **lub: biczować* Dz 25,6
26. Co słysząc setnik, przystąpił do dowódcy* i oznajmił mu, mówiąc: Bacz, co zamierzasz czynić, albowiem człowiek ten jest Rzymianinem. **gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy*
27. A gdy przystąpił dowódca, powiedział do niego: Powiedz* mi, czy ty jesteś Rzymianinem? A on powiedział: Tak. **dosł.: mów*
28. Dowódca również odpowiedział: Ja za wielką sumę nabyłem to obywatelstwo. A Paweł powiedział: A ja natomiast mam je od urodzenia*. **dosł.: zostałem zrodzony (w nim)*
29. I natychmiast odstąpili od niego ci, *którzy* go mieli przesłuchiwać. A dowódca zląkł się, gdy dowiedział się, że jest Rzymianinem, i że *kazał* go związać.
30. A następnego dnia, chcąc się dokładnie dowiedzieć, o co oskarżają go Żydzi, uwolnił go z więzów i rozkazał przyjść arcykapłanom i całemu Sanhedrynowi, a gdy sprowadził Pawła, postawił go przed nimi.

23 A Paweł, spojrzał uważnie na Sanhedryn i powiedział: Mężowie bracia! Ja aż do tego dnia z całkowicie dobrym sumieniem przeżyłem* przed Bogiem. 1P 3,16
**gr.: politeuomai - być obywatelem, żyć, korzystać z praw obywat.*
2. Ale Ananiasz, arcykapłan, rozkazał tym, którzy przy nim stali, uderzać go w twarz*. **dosł.: w usta* J 18,22-23
3. Wtedy Paweł powiedział do niego: Bóg, zamierza cię uderzyć*, ściano pobielana**! I ty siedzisz, aby mnie sądzić według Prawa, a rozkazujesz mnie bić wbrew Prawu?
**dosł.: bić; **idiom: ty obłudniku* Mt 23,7; Kpł 19,15
4. A ci, którzy tam stali, powiedzieli: Arcykapłanowi Boga złorzeczysz*? **lub: znieważasz*
5. Paweł więc odpowiedział: Nie wiedziałem bracia, że jest *to* arcykapłan; bo napisano: Nie powiesz źle o przywódcy twojego ludu.
6. A gdy poznał Paweł, że jedna część *zgromadzenia* jest z saduceuszów, a inna z faryzeuszów, zawołał przed* Sanhedrynem: Mężowie bracia! Ja jestem faryzeuszem, synem faryzeusza; ja za nadzieję i wzbudzenie z martwych jestem sądzony. **gr.: en - u, na, do*
7. A gdy to powiedział, nastał spór między faryzeuszami i saduceuszami*, i stało się rozdwojenie pośród tego mnóstwa. **brak w mss Byz*
8. Albowiem saduceusze mówią, że nie ma powstania *z martwych,* ani anioła, ani ducha; a faryzeusze wyznają jedno i drugie.
9. Wszczął się więc wielki krzyk. I powstali uczeni w Piśmie z części faryzeuszów, i ostro sprzeciwiali* się, mówiąc: Nic złego nie znajdujemy w tym człowieku; a jeśli Duch albo anioł powiedział coś do niego, obyśmy nie walczyli przeciwko Bogu. Łk 23,4; J 12,29
**gr.: diamachomai - walczyć do końca, walczyć zaciekle*
10. A gdy spór stawał się coraz większy, dowódca obawiając się, aby Paweł nie został przez nich rozszarpany, kazał wojsku zejść, wyrwać go spośród* nich i prowadzić do twierdzy. **dosł.: ze środka - gr.: ek mesou - por. Kol 2,14****
11. A następnej nocy stanął przy nim Pan i powiedział: Odwagi, Pawle! Jak bowiem zaświadczyłeś o mnie w Jerozolimie, tak też trzeba ci zaświadczyć i w Rzymie. Ps 109,31
12. A gdy nastał dzień, niektórzy Żydzi zebrali* się i *zobowiązując się pod karą* klątwy**, mówili, że nie będą ani jeść ani pić, dopóki nie zabiją Pawła. Iz 8,9; Jr 11,9; Dz 23,21
**gr.: systrefo - skręcić, związać razem, stąd: zawiązać spisek*
***tj. ogłosić siebie jako podlegającego najsurowszej karze Boskiej*
13. A było więcej niż czterdziestu tych, którzy uczynili to sprzysiężenie.
14. Przyszli oni* do arcykapłanów i do starszych, mówiąc: Związaliśmy** się klątwą, że niczego nie skosztujemy, póki nie zabijemy Pawła. **dosł.: którzy* Ps 51,1; Iz 3,9; Jr 6,15; Mi 7,3
***dosł.: przeklęliśmy się klątwą - tj. przeznacz. się na zagładę*
15. Teraz więc wy, razem z Sanhedrynem dajcie znać* dowódcy, aby go jutro przyprowadził do was, jakbyście chcieli dokładniej rozpoznać jego *sprawę,* a my, zanim się on zbliży, gotowi jesteśmy go zabić. **por. J 14,22**
16. A gdy usłyszał o tej zasadzce syn siostry Pawła, przybył, wszedł do twierdzy i oznajmił o tym Pawłowi.
17. Paweł więc, przywołał jednego z setni-

ków i powiedział: Zaprowadź tego młodzieńca do dowódcy, bo ma mu coś oznajmić.
18. On więc wziął go *ze sobą,* zaprowadził do dowódcy i powiedział: Paweł więzień, przywołał mnie i prosił, abym przyprowadził do ciebie tego młodzieńca*, który ma ci coś powiedzieć. **gr.: neanias - młodzieniec, młody człowiek*
19. A dowódca wziął go za rękę i odszedł* na osobność, i wypytywał go: O czym masz mi oznajmić? **gr.: anachoreo - wracać, wycofać się, wyjść*
20. A on powiedział: Żydzi postanowili prosić cię, abyś jutro sprowadził Pawła przed Sanhedryn, niby to zamierzając dokładniej wypytywać się o niego;
21. Lecz ty nie daj się im przekonać, bo czeka na niego w zasadzce więcej niż czterdziestu mężów, którzy związali się klątwą*, że ani nie będą jeść ani pić, dopóki go nie zabiją; i teraz są gotowi, czekając na twoje zezwolenie**. Wj 23,2; Rz 9,3
por. w. 12; **gr.: epangelia - obietnica, ogłoszenie, wezwanie*
22. Wtedy dowódca odprawił młodzieńca, nakazując mu: Nikomu nie ujawnij, że mi to oznajmiłeś*. **gr.: emfanidzo - por. J 14,22**
23. I wezwał dwóch pewnych setników, i powiedział: Przygotujcie dwustu żołnierzy w drogę aż do Cezarei i siedemdziesięciu jezdnych, i dwustu oszczepników od trzeciej godziny* w nocy; **tj. od 21 godziny obecnego czasu*
24. Kazał też podstawić juczne zwierzęta, aby posadzić na nich Pawła i bezpiecznie zaprowadzić go do namiestnika Feliksa.
25. I napisał list w takiej formie:
26. Klaudiusz Lizjasz najdostojniejszemu namiestnikowi Feliksowi. Pozdrowienie.
27. Tego człowieka, pojmanego przez Żydów, gdy *już* miał być przez nich zabity, stając przy nim razem z wojskiem, wyrwałem *z ich rąk,* gdy dowiedziałem się, że jest Rzymianinem*. **tj. obywatelem rzymskim* Dz 21,33; 22,25
28. A chcąc poznać przyczynę, dla której go oskarżali, przyprowadziłem go przed ich Sanhedryn*; **por. Dz 4,15*** Dz 22,30
29. I odkryłem, że jest on oskarżany *o rzeczy* sporne, *dotyczące* ich Prawa, *lecz* nie ma żadnego zarzutu godnego śmierci lub więzienia. Dz 6,9
30. A gdy mi doniesiono o zasadzce, którą zamierzali uczynić Żydzi na tego człowieka, natychmiast posłałem go do ciebie, nakazując oskarżycielom, aby przed tobą powiedzieli, co mają przeciwko niemu. Bądź zdrów*. **gr.: erroso - zwyczajowa formuła na zakończenie listu*
31. Żołnierze więc zgodnie z tym, jak im rozkazano, wzięli Pawła i prowadzili go nocą do Antypatris*. **tj. 64 km od Jerozolimy*
32. A nazajutrz, pozostawili jezdnych, aby z nim jechali i wrócili do twierdzy.
33. Tamci, gdy przybyli do Cezarei, oddali list namiestnikowi i stawili przed nim Pawła.
34. A namiestnik*, gdy go przeczytał, spytał z jakiej jest prowincji, a gdy dowiedział się, że z Cylicji, Dz 21,39; 22,3
**gr.: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski*
35. Powiedział: Będę cię słuchał, gdy przybędą twoi oskarżyciele. I rozkazał go strzec w pałacu Heroda. J 18,28-33

24 A po pięciu dniach przybył arcykapłan Ananiasz ze starszymi i z Tertullusem, retorem prawnym*, którzy przedstawili namiestnikowi *zarzuty* wobec Pawła.
**gr.: retor - tu: w znacz. mówca sądowy, reprezentant prawny*
2. A gdy został wezwany, zaczął go Tertullus oskarżać, mówiąc: Dostąpiliśmy dzięki tobie wielkiego pokoju i wszystko pomyślnie się dzieje w tym narodzie z powodu twojej przezorności.
3. Przyjmujemy *to* zawsze i wszędzie, najdostojniejszy Feliksie, z całą wdzięcznością.
4. Lecz aby ci więcej nie przeszkadzać, proszę, abyś nas w swojej życzliwości, krótko posłuchał.
5. Stwierdziliśmy bowiem, że ten człowiek jest jak zaraza i wywołuje rozruchy między wszystkimi Żydami po całym zamieszkałym świecie, jako przywódca stronnictwa* Nazarejczyków. **gr.: hairesis - stronnictwo, herezja, wybór*
6. On też próbował zbezcześcić świątynię, a my pochwyciliśmy go i chcieliśmy sądzić według naszego Prawa. J 18,31
7. Lecz dowódca Lizjasz przyszedł i z wielką gwałtownością wyrwał* go z naszych rąk,
**dosł.: odprowadził, zwłaszcza do więzienia lub na rozprawę*
8. Rozkazując jego oskarżycielom* przyjść do ciebie; sam będziesz mógł wypytać** się go o wszystkie te *sprawy,* o które my go oskarżamy. **gr.: kategoros - por. J 8,10*; **gr.: anakrino - 1Kor 2,15**
9. Co też potwierdzili i Żydzi, zapewniając, że tak się te *sprawy* mają.

10. A Paweł, gdy namiestnik skinął na niego, aby mówił, odpowiedział: Wiedząc, że ty jesteś sędzią tego narodu od wielu lat, bronię się, będąc dobrej myśli odnośnie siebie.
11. *A* ty możesz sprawdzić*, że nie minęło więcej jak dwanaście dni od czasu, kiedy przyszedłem do Jerozolimy, aby oddać cześć** *Bogu;* **dosł.: poznać; **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2***
12. I nie znaleźli mnie w świątyni ani w synagogach, ani w mieście, z kimś rozprawiającego, ani wywołującego bunt tłumu;
13. I nie mogą przedstawić *dowodów na to,* o co mnie teraz oskarżają.
14. To jednak wyznaję przed tobą, że zgodnie z Drogą, którą oni nazywają odszczepieństwem*, tak** służę ojczystemu Bogu, wierząc wszystkiemu co zgodnie z Prawem, i *co* w Prorokach jest napisane. Dz 23,6; J 5,28
**gr.: hairesis - por. w. 5*; **lub: w ten sposób*
15. Mając nadzieję w Bogu, której i oni sami oczekują, że będzie powstanie z martwych sprawiedliwych, a także niesprawiedliwych.
16. W związku z tym sam usilnie zabiegam, abym we* wszystkim miał przed Bogiem i przed ludźmi nienaganne** sumienie.
**dosł.: poprzez; **gr.: aproskopos - nie powodujący potknięcia, bez zarzutu, nienaganny, niemożliwy do uderzenia* Rz 2,15
17. A po wielu latach przybyłem, aby mojemu narodowi przynieść dary miłosierdzia* i ofiary. **lub: jałmużny* Dz 11,29-30
18. Przy których, niektórzy Żydzi z Azji znaleźli mnie oczyszczonego w świątyni, a nie w tłumie lub podczas rozruchów, Dz 23,29
19. Oni powinni być tu obecni przed tobą, i oskarżać, jeżeli mają coś przeciwko mnie.
20. Albo niech ci to sami powiedzą, czy znaleźli we mnie jakieś bezprawie, gdy stanąłem przed Sanhedrynem,
21. Chyba tylko ten jeden okrzyk*, którym stojąc wśród nich, wykrzyknąłem: Odnośnie powstania z martwych, ja dzisiaj przed wami jestem sądzony. **dosł.: głos, dźwięk*
22. A gdy Feliks to usłyszał, znając dokładniej to, co dotyczy Drogi*, odroczył ich *sprawę,* i powiedział: Kiedy przybędzie dowódca Lizjasz, rozpatrzę** te wasze *zarzuty*.
**tj. o kroczeniu drogą za Panem* Pwt 19,18; Dz 16,17; 24,10
***gr.: diaginosko - wydać osąd, rozpoznać, wiedzieć dokładnie*
23. I rozkazał setnikowi strzec Pawła i zastosować ulgi*, i nie wzbraniać nikomu z jego bliskich mu usługiwać lub przychodzić do niego. **więźniowie pozostawali na utrzymaniu rodziny*
24. A *gdy* po kilku dniach przyjechał Feliks ze swoją żoną Druzyllą, która była Żydówką, kazał przywołać Pawła, i słuchał go odnośnie wiary w Chrystusa. Ga 3,26; Kol 1,4; 2,5
25. A gdy on wykładał o sprawiedliwości, i o wstrzemięźliwości*, i o mającym nadejść sądzie, Feliks przestraszony, odpowiedział: Na teraz *wystarczy.* Odejdź, a gdy znajdę stosowny czas, wezwę ciebie. 1Sm 12,7; Dz 17,2
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*
26. Równocześnie też miał nadzieję, że Paweł da mu pieniądze*, aby go wypuścił; dlatego też *tym* częściej go wzywał i z nim rozmawiał. **tj. łapówkę - akt surowo karany w prawie rzymskim*
27. A po upływie* dwóch lat, Feliks otrzymał następcę Porcjusza Festusa, chcąc też okazać życzliwość Żydom, Feliks zostawił Pawła w więzieniu. **dosł.: a gdy dwulecie zostało wypełnione*

25 A gdy Festus objął* prowincję, po trzech dniach wstąpił** do Jerozolimy z Cezarei. **dosł.: zasiadł (na urzędzie); **por. Dz 9,32**
2. A stawili się przed nim, przeciwko Pawłowi, arcykapłan i przedniejsi z Żydów, i prosili go, Dz 25,5
3. Domagając się łaski u niego, aby wezwać go do Jerozolimy; bo mieli zamiar uczynić zasadzkę, aby go zabić w drodze.
4. Ale Festus stanowczo odpowiedział, że Paweł zostaje pod strażą w Cezarei, i że on sam zamierza szybko *tam* wyruszyć.
5. Niech więc ci z was – mówi – którzy mają znaczenie*, zejdą razem**; a jeśli jest coś niewłaściwego w tym mężu, niech go oskarżają.
dosł.: są mocni, zdatni, wybitni; **por. Dz 9,32
6. A przebywając u nich więcej niż dziesięć dni, zszedł* do Cezarei i nazajutrz zasiadł na sędziowskim tronie, i kazał przyprowadzić Pawła. **por. Dz 9,32** Dz 18,12.16-17; 2Kor 5,10
7. A gdy on* przyszedł, obstąpili** go Żydzi, którzy zeszli*** z Jerozolimy, wnosząc wiele ciężkich oskarżeń przeciwko Pawłowi, których nie byli zdolni dowieść, Mt 5,11; Dz 24,5.13;
domyśl.: Paweł; **lub: otoczyli go; ***por. Dz 9,32 1P 4,12.16
8. On *natomiast* bronił* się, mówiąc: Niczym nie zgrzeszyłem ani przeciwko Prawu żydowskiemu, ani przeciwko świątyni, ani przeciwko Cezarowi. Łk 3,1; J 19,12.15;
**gr.: apologeomai - bronić się, występować w swojej obronie*

9. Ale Festus, chcąc okazać życzliwość Żydom, odpowiadając Pawłowi, powiedział: Czy chcesz udać się do Jerozolimy i tam być odnośnie tych *zarzutów* sądzony przede mną?
10. Ale Paweł powiedział: Przed sądem* Cezara stoję, gdzie powinienem być sądzony; Żydów w niczym nie skrzywdziłem, jak i ty *o tym* bardzo** dobrze** wiesz.
**dosł.: sędziowskim krzesłem; **gr.: kallion - lepszy, piękniejszy*
11. Jeśli bowiem naprawdę wyrządzam *komuś* krzywdę* i czynię coś zasługującego na śmierć, nie wzbraniam się umrzeć; ale jeśli nie ma niczego *prawdziwego* w tym, o co mnie oskarżają, nikt nie może mnie im wydać**; odwołuję się do Cezara. Łk 23,15.41
**lub: niesprawiedliwość; **dosł.: darować, dać w akcie łaski*
12. Wtedy Festus, po rozmowie z radą, odpowiedział: Odwołałeś* się do Cezara, pójdziesz do Cezara. **dosł.: Cezara przywołałeś*
13. A po upływie kilku dni król Agryppa i Berenika przyszli do Cezarei, z zamiarem powitania Festusa.
14. A gdy tam przebywali wiele dni, Festus przedłożył królowi sprawę dotyczącą Pawła, mówiąc: Pewien człowiek jest pozostawiony przez Feliksa *jako* więzień,
15. Odnośnie którego, gdy byłem w Jerozolimie, stawili się przede mną arcykapłani i starsi żydowscy, domagając się sprawiedliwego wyroku przeciw niemu;
16. Odpowiedziałem im, że nie ma zwyczaju u Rzymian wydawać jakiegoś człowieka na zgubę wcześniej, zanim oskarżony nie stanie twarzą *w twarz* wobec oskarżycieli i dana mu będzie sposobność obrony z zarzutów.
17. Gdy więc się tutaj zebrali, ja bez żadnej zwłoki, następnego *dnia,* gdy siadłem na sędziowskim tronie*, rozkazałem, aby ten człowiek został przyprowadzony; **por. Dz 12,21**
18. Stanęli przeciw niemu oskarżyciele, a żadnego powodu do ukarania* nie przytoczyli z tych, których ja się spodziewałem,
**gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut* Mk 15,26
19. Lecz wytoczyli* przeciwko niemu jakieś sporne kwestie**, dotyczące ich własnych przesądów*** i jakiegoś Jezusa, który jest martwy, a o którym Paweł twierdził, że żyje.
**dosł.: mieli; **lub pytania, dyskusje o prawie; ***zabobonów*
20. Ja więc będąc w niepewności co do tego sporu, spytałem czy chce udać się do Jerozolimy i tam być odnośnie *tych zarzutów* sądzony.
21. Ale że Paweł odwołał się, aby go strzeżono do rozpoznania przez Czcigodnego*, rozkazałem go strzec, aż go odeślę do Cezara.
**gr.: sebastos - forma łacińskiego Augustus - tytuł Cezara*
22. Wtedy Agryppa powiedział do Festusa: Chciałbym i ja usłyszeć tego człowieka. Więc powiedział: Jutro go usłyszysz.
23. A gdy następnego dnia przyszli* Agryppa i Berenika z wielką okazałością i weszli do audytorium z dowódcami i głównymi osobistościami miasta, na rozkaz Festusa przyprowadzono Pawła. **dosł.: przyszedł*
24. I rzekł Festus: Królu Agryppo i wszyscy mężowie z nami tu obecni! Widzicie tego, o którego prosiło mnie usilnie całe mnóstwo Żydów, i w Jerozolimie i tu, wołając przeciwko *niemu,* że nie powinien on już dłużej żyć.
25. A ja rozumiejąc*, że nie uczynił nic zasługującego na śmierć, i gdy on sam odwołał się do Czcigodnego, wydałem wyrok, aby go *tam* posłać. Łk 23,4; J 18,38; Dz 23,9
**dosł.: chwycić coś na własność, pojąć umysłem, ogarnąć*
26. Nic pewnego jednak nie mogę o nim napisać panu*. Dlatego przyprowadziłem go przed was, a najbardziej przed ciebie, królu Agryppo, abym po jego przesłuchaniu miał co napisać; **tj. Cezarowi*
27. Bo wydaje mi się nierozsądne posyłać więźnia, nie wskazując przeciwko niemu stawianych zarzutów*. **gr.: aita - por. w. 18**

26 Agryppa powiedział wtedy do Pawła: Pozwala ci się mówić za siebie *samego.* Wtedy Paweł wyciągnął rękę* i *zaczął się* bronić: **tj. wykonał tradycyjny gest retoryczny*
2. Uważam siebie za szczęśliwego*, królu Agryppo, że mam dziś bronić się przed tobą odnośnie wszystkiego, o co jestem oskarżany przez Żydów, **gr.: makarios - por. Mt 5,3**
3. Zwłaszcza, że ty znasz wszystkie zwyczaje i sporne *kwestie* wśród Żydów; dlatego, proszę cię, abyś mnie cierpliwie wysłuchał.
4. Tak więc, tryb mojego życia* od młodości, jakim on był od początku między moim narodem w Jerozolimie, znają wszyscy Żydzi.
**gr.: biosis - tryb, sposób życia i działania* 2Tm 3,10; Dz 22,3
5. Wiedzą o mnie od dawna – gdyby chcieli zaświadczyć – że żyłem według najściślej-

szych* *zasad* stronnictwa** naszej religii***, jako faryzeusz. **lub: najsurowszych*
***gr.: hairesis - stronnictwo, wybór, herezja; ***lub: kult*

6. A teraz stoję *tu* sądzony z powodu* nadziei *spełnienia* obietnicy, uczynionej wobec ojców przez Boga, **gr.: epi - zgodnie, na, dla, przy, ku*

7. Której dwanaście naszych pokoleń, żarliwie służąc Bogu dniem i nocą, spodziewa się dostąpić*, w sprawie tej nadziei jestem oskarżany przez Żydów, królu Agryppo!
**dosł.: przyjść, osiągnąć jakąś rzecz* Rdz 22,18; Pwt 18,15

8. Dlaczego uważa* się *za rzecz* nie do wiary, że Bóg wzbudza umarłych?
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, wydać wyrok, uznawać*

9. Ja sam wprawdzie uważałem, że trzeba przeciw imieniu Jezusa Nazarejczyka podjąć wiele wrogich działań*, J 16,2; Rz 10,2
**lub: gwałtownych wystąpień, zdecydowanie walczyć*

10. Co też uczyniłem w Jerozolimie, wielu też* świętych zamknąłem w więzieniach, gdyż wziąłem to pełnomocnictwo** od arcykapłanów. A gdy miano ich zabijać, *głosowałem* za tym rzucając kamyk***. **lub: i; **por. w. 12* ***tj. oddanie głosu w procesie: biały - niewinny, czarny - śmierć*

11. I po wszystkich synagogach często karząc ich, zmuszałem do bluźnierstwa, popadając też w coraz większy* szał** *przeciwko* nim, prześladowałem *ich* nawet w obcych miastach. Dz 22,9; Mt 10,17; Łk 21,12
**lub: niezmierny, obfity; **szaleńcza wściekłość*

12. I w tych *okolicznościach* podróżując do Damaszku z pełnomocnictwem* i poleceniem** od arcykapłanów, **gr.: eksousia - por. Mk 3,15* **gr.: epitrope - prawo decydowania, zezwolenie, upoważnienie*

13. W środku dnia, na drodze, zobaczyłem, o królu, światłość z nieba, przewyższającą jasność słońca, światłość, która oświeciła mnie i tych, którzy szli ze mną.

14. A gdy my wszyscy upadliśmy na ziemię, usłyszałem głos mówiący do mnie, który powiedział w języku* hebrajskim: Saulu! Saulu! Dlaczego mnie prześladujesz? Trudno ci wierzgać przeciw ościeniowi**. Dz 9,4; 22,7
**gr.: dialektos - język, narzecze, mowa por. Dz 1,19; Mt 26,73 **tu: ościeniom - w l.mn. gr.: kentron - ostry koniec, żądło, kolec*

15. A ja powiedziałem: Kim jesteś, Panie? A On powiedział: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz.

16. Ale podnieś się i stań na swoich nogach; albowiem na to ci się ukazałem, *ponieważ* cię *dla* siebie już wcześniej *swą* ręką wybrałem* na sługę** i świadka tych rzeczy, które widziałeś, jak i tych, w których ci się ukażę***, **por. Dz 22,14; **gr.: hyperetes - wioślarz z niższego pokładu, podwładny; ***lub: które zostaną ci przeze mnie ukazane*

17. Wyrywając cię dla siebie spośród tego ludu i pogan, do których cię teraz posyłam,

18. *Aby* otworzyć ich oczy i odwrócić od ciemności do światłości i z władzy szatana do Boga, aby otrzymali odpuszczenie* grzechów i dziedzictwo między uświęconymi przez wiarę** we mnie. Iz 29,18; 2Kor 4,4; Kol 1,13
**lub: uwolnienie, wyzwolenie; **dosł.: wiarą we mnie*

19. Dlatego *też*, królu Agryppo, nie byłem nieposłuszny temu niebiańskiemu widzeniu.

20. Ale najpierw tym, *którzy są* w Damaszku i w Jerozolimie, a także w całej krainie judzkiej, i poganom oznajmiałem, aby upamiętywali* się i nawracali się do Boga, czyniąc dzieła godne upamiętania. Dz 17,30; 20,21; **lub: zmienili myślenie, zawrócili* Łk 15,7; 24,47; 2Tm 2,25

21. I ze względu na te *słowa*, schwytali mnie Żydzi w świątyni i próbowali zabić*.
**idiom: wziąć w swoje ręce, położyć ręce* Dz 21,11.31; 28,17

22. Otrzymując jednak pomoc od Boga, aż do tego dnia stoję, świadcząc zarówno małemu, jak i wielkiemu, nie mówiąc nic oprócz tego, co powiedzieli Prorocy i Mojżesz, że ma nastąpić, Mt 17,4-5; Rz 3,21

23. Że Mesjasz będzie poddany cierpieniom, że jako pierwszy, *który* powstał z martwych ma głosić światłość ludowi i poganom.

24. A gdy on tak się bronił, Festus powiedział potężnym głosem: Szalejesz, Pawle! Wielka nauka* prowadzi cię do szaleństwa.
**gr.: gramma - litera, uczoność, znajomość literatury*

25. Ale on powiedział: Nie szaleję, najdostojniejszy* Festusie! Ale wypowiadam słowa prawdy i rozsądku. 1P 2,21
**gr.: kratisos od kratos - najmocniejszy, najpotężniejszy*

26. Wie bowiem o tych *sprawach* król, do którego śmiało mówię, gdyż jestem przekonany, że nie jest to* przed nim ukryte, ponieważ nic z tego nie działo się w *jakimś* zakątku. **dosł.: jakieś z tych (spraw)*

27. Czy wierzysz, królu Agryppo, prorokom? Wiem, że wierzysz.

28. Agryppa natomiast powiedział do Pawła: Już zaraz* mnie przekonasz, bym został chrześcijaninem**. Dz 13,43; Łk 16,31
**gr.: en mikro - w małym; tu: w zn. przysł. lekko, już zaraz **gr.: christianos - należący do Chrystusa - dodanie końcówki „ianos" do imienia właściciela wskazywało na bycie niewolnikiem*

29. A Paweł powiedział: Życzyłbym* sobie, by** Bóg *sprawił,* czy już teraz***, czy później***, nie tylko ty, ale i wszyscy, którzy mnie dzisiaj słuchają, stali się takimi, jakim i ja jestem, oprócz tych więzów. **lub: modliłbym się **tu: tryb życzący; ***idiom: i w małym i w wielkim*

30. A gdy on to powiedział, powstał król i namiestnik, a także Berenika i ci, którzy razem z nimi siedzieli.

31. I gdy oddalili się *na ubocze,* rozmawiali między sobą, mówiąc: Nic godnego śmierci lub więzienia nie czyni ten człowiek.

32. Agryppa jednak powiedział do Festusa: Mógłby ten człowiek zostać uwolniony, gdyby nie odwołał* się do Cezara. **por. Dz 25,12**

27 A gdy postanowiono, abyśmy odpłynęli do Italii, oddano Pawła i niektórych innych więźniów setnikowi kohorty Czcigodnego*, o imieniu Juliusz. Rz 15,22; **por. Dz 25,21** Dz 10,1; Mt 8,5-9

2. A gdy wsiedliśmy na statek adramyteński*, mający płynąć do portów** Azji, wyruszyliśmy, a był z nami Arystarch, Macedończyk z Tesaloniki. **tj. z miasta Adramyttion; **dosł.: miejsc*

3. A następnego *dnia* przybyliśmy do Sydonu, gdzie Juliusz z życzliwością* potraktował Pawła i pozwolił mu iść do przyjaciół, aby uzyskał zaopatrzenie**. **por. Dz 28,2** **lub: opiekę - był mater. więźnia uzależniony był od rodziny*

4. A stamtąd wyruszyliśmy, i przepłynęliśmy pod *osłoną* Cypru, *bo* wiatry były przeciwne.

5. A gdy przepłynęliśmy otwarte morze*, naprzeciw Cylicji i Pamfilii, przybyliśmy do Miry, miasta *w* Licji. **dosł.: głębię*

6. I tam setnik* znalazł statek aleksandryjski, który płynął do Italii i wsadził nas na niego. **gr.: hekatonarches - setnik*

7. A gdy przez wiele dni wolno płynęliśmy, z trudnością przybyliśmy naprzeciw Knidos, bo nie pozwalał nam wiatr, przepłynęliśmy pod osłoną Krety naprzeciw Salmony.

8. I gdy z trudem żeglowaliśmy wzdłuż niej, przybyliśmy do pewnego miejsca, zwanego Piękne Porty, w pobliżu którego było miasto Lasaia*. **tj. miasto na wybrzeżu Krety*

9. A gdy upłynął znaczny czas i żegluga była już niebezpieczna, dlatego że minął już *okres* postu*, radził** *im* Paweł, Kpł 23,27; Lb 29,7 **tj. post związany ze świętem Jom Kippur - Dzień Pojednania - wrzesień - październik; **gr.: paraineo - przestrzegać, namawiać*

10. Mówiąc do nich: Mężowie! Widzę, że ta żegluga będzie ze stratą i z wielką szkodą, nie tylko dla towarów i statku, ale i dla naszego życia.

11. Setnik jednak bardziej ufał* właścicielowi statku i sternikowi, niż temu, co mówił Paweł. **gr.: peitho - być przekonany przez kogoś, mieć ufność*

12. A ponieważ port był niedogodny do przezimowania, większość powzięła decyzję, aby stamtąd odpłynąć i, o ile jest to możliwe, dostać się do Feniksu, portu Krety, zwróconego na stronę południowo-zachodnią i północno-zachodnią, i tam przezimować*. **okres zimowy trwał od października do połowy marca*

13. A gdy zawiał łagodny wiatr z południa, uważając, że trzeba *silnie* trzymać się *swojego* postanowienia*, podnieśli kotwicę i płynęli wzdłuż wybrzeża Krety. **por. Dz 11,23* *lub: sądząc, że zamiar doprowadzą do skutku*

14. Lecz niedługo potem uderzył na nich gwałtowny* wicher, który nazywa się Euroklidon**. **lub: huraganowy* Ps 107,25 ***tj. wiatr północno-wschodni - nazwa występującego tajfunu*

15. A gdy statek został porwany i nie mógł stawiać czoła wichrowi, poddaliśmy się *wiatrowi* i byliśmy niesieni.

16. A gdy podpłynęliśmy pod pewną wysepkę, która nazywa się Klauda, z trudnością zdołaliśmy zapanować nad łodzią* *ratunkową,* **gr.: skafe - czółno, łódź, szalupa, wydrążone naczynie*

17. Po wciągnięciu której, rozpoczęto opasywać statek korzystając *ze sprzętu* pomocniczego, a w obawie, by nie wpaść na *mieliznę* Syrty*, spuszczono pływającą kotwicę; i tak byli niesieni. **dosł.: na ląd Syrty*

18. A że gwałtownie byliśmy gnani przez wichurę, nazajutrz wyrzucono *ładunek*.

19. A trzeciego dnia wyrzuciliśmy własnymi rękami osprzęt statku. 1Tes 4,13

20. Ponieważ ani słońce, ani gwiazdy nie ukazywały się przez wiele dni, a niesłabnąca nawałnica* napierała na nas, opuściła** nas cała nasza nadzieja, że będziemy ocaleni. **dosł.: nie mała; **usunąć całkowicie to, co otacza, odbierać*

21. A gdy długo nie jedliśmy, wtedy Paweł stanął pośrodku nich i powiedział: Należało, o mężowie, być bezwzględnie* posłusznym** mojej radzie i nie odpływać z Krety, i oszczędzić sobie tej straty i szkody. **gr.: men - part. wzm. **dosł.: być posłusznym władcy lub przełożonemu*

22. I teraz namawiam* was, bądźcie dobrej

myśli; bo żadna dusza spośród was nie zginie**, tylko statek. **gr.: paraineo - zachęcać, namawiać, radzić, polecać komuś; **gr.: apobole - utrata, strata, odtrącenie*

23. Tej nocy bowiem, stanął przy mnie anioł tego Boga, do którego należę i któremu służę*, mówiąc: **por. Rz 1,9** 2Sm 14,20; Dz 10,3; Ga 4,14

24. Nie bój się, Pawle! Trzeba ci stanąć przed Cezarem, a oto darował ci Bóg wszystkich, którzy płyną z tobą.

25. Dlatego, mężowie, bądźcie dobrej myśli; albowiem wierzę Bogu, że tak będzie, jak* mi powiedziano. Łk 1,45; Dz 27,11; Rz 4,20

**gr.: tropos - zgodnie ze sposobem, kierunkiem, trybem*

26. I musimy być wyrzuceni na jakąś wyspę.

27. A gdy nastała czternasta noc, a my błąkaliśmy się* po Adriatyku**, około północy zdawało się żeglarzom, że zbliża się do nich jakiś ląd. **dosł.: być niesionym w różne strony*

***tj. obszar morza między Grecją, Afryką a Włochami - EBC 27,27*

28. I gdy spuścili sondę, stwierdzili dwadzieścia sążni*; a gdy posunęli się trochę dalej, znowu spuścili sondę i stwierdzili piętnaście sążni. **1 sążeń to 5-6 stóp -1,85 m*

29. W obawie, byśmy czasem nie wpadli na miejsca skaliste, zrzucili cztery kotwice z rufy statku, życzyli* sobie, aby nastał dzień.

**lub: modlili się do Boga, błagali, prosili, chcieli*

30. A żeglarze, zamierzając uciec ze statku, spuścili łódź *ratunkową* na morze, pod pretekstem, że chcą od dziobu statku rzucać kotwice,

31. Paweł powiedział setnikowi i żołnierzom: Jeśli oni nie zostaną na statku, wy nie możecie zostać ocaleni*. **gr.: sodzo - uratować, zbawić, ocalić*

32. Wtedy żołnierze odcięli liny od łodzi *ratunkowej* i pozwolili jej spaść.

33. A kiedy miał nastać dzień, Paweł zachęcał wszystkich, aby spożyli posiłek, mówiąc: Dzisiaj jest czternasty dzień, jak czekając pozostajecie bez posiłku, nic nie przyjmując.

34. Dlatego zachęcam was, abyście przyjęli posiłek, bo to służy waszemu ocaleniu, albowiem żadnemu z was *nawet* włos z głowy nie spadnie. Flp 2,5; Mt 10,30; Łk 21,18

35. A gdy to powiedział, wziął chleb, podziękował Bogu wobec wszystkich, złamał i zaczął jeść. Mt 15,36; Rz 14,6; 1Tm 4,3-4

36. A będąc dobrej myśli, również i wszyscy oni przyjęli posiłek.

37. A było nas wszystkich na statku dwieście siedemdziesiąt sześć dusz*. **por. Rz 16,4**

38. A gdy nasycili się posiłkiem, odciążyli statek, wyrzucając zboże do morza.

39. A gdy nastał dzień, nie rozpoznali tej ziemi; spostrzegli jednak jakąś zatokę, mającą wybrzeże, do którego postanowili, jeżeli można, przybić statkiem.

40. I odcięli kotwice, spuszczając je w morze; i gdy zwolnili wiązania steru, podnieśli przedni żagiel, by podmuch wiatru skierował *ich* do brzegu;

41. A wpadli w miejsce, między dwoma prądami morskimi i osadzili statek na mieliźnie; wprawdzie dziób statku oparł się pozostając unieruchomiony, lecz rufa była rozbijana przez gwałtowne fale. 2Kor 11,25

42. Żołnierze* natomiast postanowili, aby pozabijać więźniów, aby żaden po dopłynięciu nie uciekł. Mk 15,15; Łk 23,40

gr.: stratiotes - żołnierz w służbie czynnej - por. 1Kor 9,7

43. Lecz setnik, chcąc uratować Pawła, powstrzymał ich od tego zamiaru* i rozkazał także, by umiejący pływać wyskoczyli i pierwsi wyszli na ląd, **lub: decyzji*

44. A pozostali *mieli dopłynąć,* jedni na deskach, a inni na czymkolwiek z okrętu. I tak się stało, że wszyscy ocaleli i wyszli na ląd.

28 Gdy zostali ocaleni*, dowiedzieli się, że wyspa nazywa się Malta.

**gr.: diasodzo - uratować, zachować w niebezpieczeństwie*

2. A tubylcy* okazali nam niespotykaną życzliwość**; przyjęli bowiem nas wszystkich, rozpalając ogień z powodu padającego deszczu i z powodu zimna. **gr.: barbaros - por. Rz 1,14**

***gr.: filanthropia - miłość do ludzi, współczucie* Hbr 13,2

3. A gdy Paweł zgarnął kupę chrustu i nałożył na ogień, od gorąca wyszła żmija i uczepiła się jego ręki.

4. A gdy tubylcy ujrzeli żmiję wiszącą u jego ręki, mówili między sobą: Pewnie ten człowiek jest zabójcą*; chociaż ocalał z morza, sprawiedliwość** nie pozwoliła *mu* żyć.

**gr.: foneus - morderca, zabójca* Mt 23,35; 27,25;

***sprawiedliwość (Boża)? lub: bogini Dike?* Mk 16,18; Łk 10,19

5. Lecz on strząsnął żmiję w ogień i nie doznał* nic złego. Mt 3,7; 12,34;23,33; Łk 3,7

**lub: doznać czegoś zmysłami, cierpieć dotkliwie, przeżyć*

6. A oni oczekiwali, że spuchnie albo nagle upadnie martwy; lecz gdy długo na to czekali, a widzieli, że nic złego mu się nie stało, zmienili zdanie i mówili, że jest bogiem.

7. A w okolicy tego miejsca miał posiadłość* zarządca** tej wyspy, o imieniu Publiusz, który przyjął nas i życzliwie ugościł przez trzy dni. **gr.: chorion - teren, majątek ziemski, obszar, region **gr.: proton - pierwszy tu: w znaczeniu najważniejszy obywatel*
8. I zdarzyło* się, że ojciec Publiusza leżał złożony** gorączką i biegunką; Paweł wszedł do niego, i gdy pomodlił się, *i* włożył na niego ręce, uzdrowił go. **dosł.: stało się* Jk 5,14; Mk 6,5
***dosł.: trzymać siłą, powstrzymywać, być cierpiącym*
9. Gdy więc to się stało, inni na tej wyspie, którzy też mieli słabości*, przychodzili i byli uzdrawiani**. **lub: choroby; **uleczeni*
10. Ci *też* okazywali nam wielki szacunek, a gdy mieliśmy odpłynąć, dostarczyli*, to co było potrzebne**. **dosł.: nakładali; **por. Dz 27,3***
11. A po trzech miesiącach odpłynęliśmy na statku aleksandryjskim z figurą dziobową bliźniąt*, który przezimował na tej wyspie.
**tj. Diskur - synowie Zeusa i Ledy - Kastor i Polluks*
12. I gdy przypłynęliśmy do Syrakus*, pozostaliśmy tam trzy dni. Dz 21,7; 27,2
**tj. główne miasto Sycylii 120 km od Malty*
13. A stamtąd, trzymając się brzegu, przybyliśmy do Regium, a gdy po *upływie* jednego dnia, nastał południowy wiatr, na drugi dzień przybyliśmy do Puteoli*, **tj. 230 km od Rzymu*
14. Gdzie znaleźliśmy braci, i byliśmy przez nich zaproszeni, aby pozostać siedem dni; i tak doszliśmy do Rzymu.
15. A tamtejsi bracia, słysząc o nas, wyszli na nasze spotkanie aż do Forum Appii* i do Trzech Tawern**, gdy ich Paweł ujrzał, podziękował Bogu i nabrał odwagi***. Pwt 31,6
**tj. 64 km od Rzymu; **46 km od Rzymu; ***lub: otuchy*
16. A gdy przyszliśmy do Rzymu, setnik oddał więźniów dowódcy straży; ale Pawłowi pozwolono mieszkać* osobno razem z żołnierzem, który go strzegł. Rz 1,7-15;
**dosł.: pozostać u siebie* Rz 15,22; Dz 27,3
17. I stało się po trzech dniach, że Paweł zwołał do siebie przedniejszych* Żydów. A gdy się zeszli, powiedział do nich: Mężowie bracia! Ja nie uczyniłem nic przeciwko ludowi i zwyczajom ojczystym, *a jednak* zostałem wydany jako więzień z Jerozolimy w ręce Rzymian, **dosł.: pierwszych z* Dz 21,11
18. Którzy po przesłuchaniu chcieli mnie wypuścić, dlatego że we mnie nie było żadnego powodu do *kary* śmierci.
19. Lecz wobec sprzeciwu Judejczyków*, zostałem zmuszony odwołać** się do Cezara; nie żebym miał swój naród o coś oskarżać.
**lub: Żydów; **dosł.: przywołać do siebie Cezara - Dz 25,12; 26,32*
20. Z tego właśnie powodu poprosiłem was, aby zobaczyć się i porozmawiać; albowiem ze względu na nadzieję Izraela jestem opasany* tym łańcuchem. **lub: dźwigam* Jr 17,13
21. Oni natomiast powiedzieli do niego: My nie otrzymaliśmy ani listów o tobie z Judei, ani też nikt z braci nie przyszedł i nie oznajmił, czy powiedział coś złego o tobie.
22. A uważamy za właściwe od ciebie usłyszeć, co naprawdę myślisz; wiadomo bowiem nam o tym stronnictwie*, że wszędzie spotyka się ze sprzeciwem. **gr.: hairesis - por. Dz 24,5**
23. A gdy wyznaczyli mu dzień, przyszli do niego *jeszcze* liczniej w gościnę, im *to* od rana do wieczora wykładał*, świadcząc o Królestwie Boga, przekonując ich do tego, *co dotyczy* Jezusa, z Prawa Mojżesza i z Proroków, **por. Dz 7,21** Dz 8,25; 18,5; 1Kor 15,15
24. I jedni wprawdzie zostali przekonani o tym, co mówił, inni natomiast nie wierzyli.
25. A nie zgadzając* się między sobą, zaczęli się rozchodzić, gdy Paweł powiedział *to* jedno słowo: Dobrze Duch Święty powiedział przez Izajasza proroka do naszych ojców, **gr.: asymfonos - niewspółbrzmiący, rozbieżny* Iz 6,9
26. Mówiąc: Idź do tego ludu i powiedz: Słuchając będziecie słyszeć, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzycie;
27. Utyło* bowiem serce tego ludu i uszami z trudem usłyszeli, a swoje oczy zamknęli**, aby czasem oczami nie widzieli i uszami nie usłyszeli, a sercem nie zrozumieli i nie nawrócili się, i abym ich nie uzdrowił. Ps 17,10;
**lub: uczynić grubym, tłustym; **zmrużyli* Iz 19,22
28. Niech więc będzie* wam wiadomo, że poganom posłane zostało *to* zbawienie Boże; i oni będą słuchać. **dosł.: niech jest* Mt 21,43; Dz 13,46
29. A gdy on to powiedział, Żydzi odeszli, wiodąc między sobą zaciekły* spór**. **dosł.: wielki; **por. Dz 15,7** J 7,40; Mt 10,34; Łk 12,51
30. I pozostał Paweł całe dwa lata we własnym, wynajmowanym mieszkaniu i przyjmował* wszystkich, którzy przychodzili do niego, **lub: przyjmował z zadowoleniem, witał z radością*
31. Głosząc Królestwo Boga i nauczając o Panu Jezusie Chrystusie, z całą śmiałością*, bez przeszkód. Mt 4,23; Łk 8,1; Dz 20,25; 23,11
**gr.: parresia - śmiałość w mowie, swoboda, ufna odwaga*

List apostoła Pawła do Rzymian

1 Paweł, sługa* Jezusa Chrystusa, powołany apostoł, oddzielony do *głoszenia* Ewangelii** Boga, Rz 15,16; Dz 9,15
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa; **lub: dobrej nowiny*
2. Która wcześniej została ogłoszona przez Jego proroków w Pismach Świętych,
3. O Synu Jego, który narodził się z potomstwa* Dawida według ciała**, Mt 3,17; Iz 9,6
lub: nasienia; **gr.: sarks - por. Kol 2,11*
4. Który został ustanowiony Synem Bożym w mocy według Ducha uświęcenia, przez* powstanie z martwych, o Jezusie Chrystusie, naszym Panu, **lub: z (powodu), dzięki*
5. Przez którego otrzymaliśmy łaskę i apostolstwo, *by* dla Jego imienia *przyprowadzić* do* posłuszeństwa** wiary *ludzi* we wszystkich narodach, **gr.: eis - ku, do, dla* Dz 1,25; 15,14
***gr.: hypakoe - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się*
6. Wśród których jesteście i wy, powołani* *przez* Jezusa Chrystusa. Ef 1,11; Rz 8,28; 2Tm 1,9
**gr.: kletos - wezwany, zaproszony, powołany na urząd*
7. Wszystkim będącym w Rzymie, umiłowanym* Boga, powołanym świętym, łaska wam i pokój od Boga Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa. 1Kor 1,2; 1Tes 4,7; 1P 1,15
**gr.: agapetos - umiłowany, godny miłości, drogi, cenny*
8. Najpierw jednak* dziękuję Bogu mojemu przez Jezusa Chrystusa za was wszystkich, albowiem wiara wasza jest rozgłaszana** po całym świecie. **gr.: men - part. uzmac.* Hbr 13,15; 1Tes 1,8
***gr.: katangello - głosić publicznie, podawać do wiadomości*
9. Świadkiem bowiem jest mi Bóg, któremu służę* w duchu moim w Ewangelii Jego Syna, że nieustannie o was wspominam, Dz 12,2
**gr.: latreuo - od latreia - służba jako akt poświęcenia, urząd, służba Bogu, w LXX - służba kapłańska*
10. Zawsze w moich modlitwach prosząc, *żebym* już* wreszcie* *miał* otwartą drogę**, w*** woli Boga przyjść do was.
**gr.: ede pote - wyraża ideę pewnej niecierpliwości; **lub: cieszyć się pomyślnością w drodze, mieć pomyślny los; ***z woli*
11. Albowiem pragnę* was zobaczyć, abym mógł przekazać wam jakiś duchowy dar** łaski** dla waszego utwierdzenia, Hbr 13,9;
**lub: tęsknię; **gr.: charisma - dar łaski* 1Kor 12,1; 14,1.12
12. To jest, aby razem wśród was doznać zachęty przez wzajemną* wiarę; zarówno waszą i moją. **gr.: allelon - jedni drugim* Tt 1,4; 1P 1,1
13. A nie chcę, bracia, abyście nie wiedzieli, że często zamierzałem* przyjść do was, lecz aż dotąd miałem przeszkody**, abym miał i w was jakiś plon, tak jak wśród pozostałych narodów. Dz 16,6; 1Tes 2,18; Flp 4,17
**lub: postanowiłem; **zostałem powstrzymany*
14. Bo jestem dłużnikiem zarówno Greków i barbarzyńców*, zarówno mądrych i niemądrych. **tj. obcych, niemówiących po grecku* Rz 13,8
15. Tak *więc,* jeśli chodzi o mnie, gotów* *jestem* i wam, w Rzymie, ogłosić Ewangelię.
**lub: być chętnym, ochoczym* Mk 14,8; 2Kor 8,12
16. Bo nie wstydzę się Ewangelii Chrystusa; bo jest *ona* mocą Bożą ku zbawieniu każdemu wierzącemu*, nie tylko Żydowi, ale i Grekowi. Mk 8,38; 1Kor 15,1; 2Kor 4,4
**lub: który jest wierzący - czas teraź. str. czynna*
17. Bo sprawiedliwość Boża w niej jest objawiana z wiary ku wierze*, tak jak jest napisane: A sprawiedliwy z wiary żyć będzie.
**lub: z wiary ku wierności - gr.: pisitis - wierzyć, być wiernym, godnym zaufania* Ha 2,4; Ga 3,11; Hbr 10,39; 11,6-7
18. Bo gniew Boży objawiany jest z nieba przeciwko wszelkiej bezbożności i niesprawiedliwości tych ludzi, *którzy* przez niesprawiedliwość powstrzymują prawdę, Obj 14,10
19. Dlatego że to, co jest poznawalne u Boga, jest dla nich jawne*, gdyż Bóg im to ukazał**; **lub: widoczne; **uczynił widocznym* Ps 19,2; J 1,9
20. Bo *rzeczy* Jego niewidzialne, od stworzenia świata w dziełach są dostrzegalne* *jako* wyraźnie widzialne**, to jest wieczna Jego moc i boskość, tak że są bez wymówki***.
**lub: są rozumiane, zauważalne* Dz 17,29; Kol 2,9;
***lub: wyśledzić, zobaczyć z góry; ***por. Rz 2,1** Ps 139,13
21. Dlatego że po poznaniu Boga, *nie oddali Mu* chwały jako Bogu, *ani Mu* nie podziękowali, lecz stali się próżni* w swoich rozważaniach, a ich bezrozumne serce zostało pogrążone w ciemności; Rdz 8,21; Łk 17,15;
**lub: zostali uczynieni próżnymi, głupimi* Ef 4,17

22. Zapewniając*, że są mądrzy, stali się głupimi**;
**lub: twierdzić, mówić; **lub: skretymiali - gr.: moraino - uczynić głupim, być nijakim, bez smaku - por. Mt 5,13*
23. I zmienili chwałę nieśmiertelnego* Boga na podobieństwo obrazu śmiertelnego człowieka i ptaków, i czworonożnych *zwierząt,* i płazów;
**gr.: afthartos - niezniszczalny, nieprzemijający*
24. Dlatego też, wydał ich Bóg przez pożądliwość ich serc na nieczystość, aby plugawili* swoje ciała między sobą, Ps 81,11;
**lub: traktować z pogardą, lżyć* Dz 7,42; 2Tes 2,11
25. *Tych,* którzy zamienili* prawdę Boga na kłamstwo** i oddali cześć, i służyli raczej stworzeniu wbrew *Temu,* który stworzył. On jest błogosławiony*** na wieki. Amen. Mt 4,10;
**lub: zmienić coś na coś; **fałsz; ***wysławiony* 1P 4,19
26. Dlatego wydał* ich Bóg na hańbę namiętności, bo zarówno ich kobiety zamieniły pożycie zgodne z naturą, na to wbrew naturze**. **lub: przekazał; **gr.: fysis - por. Rz 2,27** 1Kor 6,9
27. Podobnie i mężczyźni, porzucili naturalne pożycie z kobietą, zostali zapaleni przez swoją żądzę *płciową* jedni ku drugim, mężczyzna z mężczyzną czyniąc bezwstyd i odbierając na sobie samych należną zapłatę za ten błąd*. **gr.: plane - błąkać się, błędny sposób postępowania*
28. I tak jak oni nie uważali* za potrzebne, by dogłębnie poznać Boga, tak wydał ich Bóg *we władanie* na nic niezdatnego** rozumu, aby czynili *to, co* nieprzyzwoite;
**lub: nie zaaprobowali; **odrzucony jako nienadający się*
29. *Będąc* pełni* wszelkiej niesprawiedliwości, nierządu, niegodziwości, chciwości, złości, pełni zazdrości, morderstwa, kłótliwości, podstępu, złośliwości; plotkarze,
**lub: którzy są wypełnieni*
30. Oszczercy, nienawidzący Boga, zuchwali, hardzi*, chełpliwi**, wynalazcy złych *rzeczy,* rodzicom nieposłuszni,
**lub: pyszni*
***gr.: aladzon - promujący sam siebie, zarozumiały, samochwalca*
31. Nierozumni, niedotrzymujący umów, bez naturalnych *rodzinnych* uczuć, nieprzejednani i niemiłosierni, 2Tm 3,3
32. Którzy dokładnie poznali wyrok* Boga, że ci, którzy to czynią, godni są śmierci, nie tylko sami to czynią, ale i zgadzają się *z tymi, którzy* to czynią.
**gr.: dikaioma - dekret, zarządzenie*

2 Dlatego jesteś bez wymówki*, o człowieku, kimkolwiek** *jesteś,* który osądzasz; bo w czym innego osądzasz, samego siebie osądzasz, ponieważ ty, *który* osądzasz, czynisz to samo. Rz 9,20; 1Kor 7,16; Jk 2,20
**gr.: anapologetos - niemogący wymówić się od winy, nie do obronienia; **gr.: pas - każdy, wszelki, cały, wszyscy, ktokolwiek*
2. A wiemy, że sąd Boży jest zgodny z prawdą wobec *tych, którzy* czynią takie *rzeczy.*
3. Czy liczysz* na to, o człowieku, który sądzisz tych, co czynią takie *rzeczy,* a *sam* je czynisz, że ty umkniesz** sądu Bożego?
**gr.: logidzomai - liczyć, poczytać,* Łk 22,60; Mt 23,33
*rachować, brać pod uwagę, wnioskować - por. Jk 2,23**
***gr.: ekfeugo - uciec spośród czegoś - w sensie uniknąć czegoś*
4. Czy pogardzasz bogactwem Jego dobroci, powściągliwości i cierpliwości, nie wiedząc, że dobroć* Boża prowadzi ciebie do upamiętania**. **lub: łagodność, dobrotliwość* Wj 34,6; Rz 3,25;
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* 2P 3,9
5. Ale według zatwardziałości swojej i nieskruszonego* serca gromadzisz sobie gniew na dzień gniewu i objawienia sprawiedliwego sądu Boga, Wj 8,15; 1Sm 6,6; Hbr 3,13; 4,7; Jk 5,3
**gr.: ametanoetos - niezdolny do skruchy lub zmiany myślenia*
6. Który odda* każdemu według jego czynów,
**gr.: apodidomi - oddać* Ps 62,12; Prz 24,12; Obj 20,12
dla własnej korzyści, spłacić, odpłacić
7. Tym, wprawdzie* którzy przez wytrwanie w dobrym czynie szukają chwały i czci, i niezniszczalności**, *odda* życie wieczne;
gr.: men - partykuła uzmac.; **gr.: aftharsia - por. Ef 6,24
8. Natomiast kłótliwym* i rzeczywiście** nieposłusznym prawdzie, lecz posłusznym niesprawiedliwości, *odda* zapalczywość i gniew;
lub: kierującym się własną ambicją; **por. w. 7 1P 4,17
9. Utrapienie i ucisk* na duszę każdego człowieka, który czyni zło, najpierw Żyda, *a* także i Greka;
**gr.: stenochoria - dosł.: wąskie przejście, trud*
10. A chwała i cześć*, i pokój każdemu czyniącemu dobro, najpierw Żydowi, *a* także i Grekowi.
**gr.: time - cześć, szacunek, wartość* Dz 10,35
11. Bóg bowiem nie ma względu* na osobę.
**dosł.: nie bierze wg twarzy - nie jest stronniczy,* Pwt 10,17
nie ocenia powierzchownie, nikogo nie faworyzuje
12. Ci bowiem, *którzy* bez prawa* zgrzeszyli, bez prawa* też zginą; a ci, *którzy* w prawie* zgrzeszyli, przez prawo zostaną osądzeni.
**brak rodz. w gr. może wskazywać na prawo w sensie ogólnym w odróżnieniu od Prawa Mojż. w przypadku gdy rodzajnik występuje lub wskazuje domyślnie na to, co było poruszone wcześniej*
13. Gdyż nie słuchacze Prawa są sprawiedliwi* przed Bogiem, ale ci, którzy czynią Prawo, zostaną uznani za sprawiedliwych.
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy* Jk 1,22; Ga 2,16; 3,12; 5,4
14. Skoro bowiem poganie*, nie mając Pra-

wa, z natury czynią to, co jest w prawie, oni nie mając prawa, sami sobie są prawem**,
gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi; **por. Rz 2,12
15. *Bo* pokazują *oni, że* dzieło Prawa zapisane jest w ich sercach, gdyż razem świadczą o tym ich sumienie i myśli, oskarżające się pomiędzy sobą lub też biorące w obronę;
16. W dniu, gdy Bóg sądzić będzie przez Jezusa Chrystusa ukryte* *sprawy* ludzi, według mojej Ewangelii. J 5,22; 2Tm 4,1.8; Mt 16,27; Łk 8,17
**gr.: kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie*
17. Oto ty, który nazywasz siebie Żydem i polegasz* na Prawie, i chlubisz się w Bogu,
**gr.: epanapauomai - spocząć, położyć ufność, osiąść na czymś* J 5,45; J 9,28; Łk 10,28
18. I znasz *Jego* wolę, i badasz* *to, co jest* ważne, będąc pouczanym przez Prawo,
**gr.: dokimadzo - sprawdzać, próbować, oceniać wartość, aprobować* Pwt 4,8; Ne 9,13; Łk 12,47
19. I masz przekonanie, że jesteś przewodnikiem* ślepych, światłem *dla tych, którzy są* w ciemności, **gr.: hodegos - por. Mt 15,14**
20. Wychowawcą nierozumnych, nauczycielem niemowląt, mając w Prawie formułę* wiedzy** i prawdy. 1P 2,2; 2Tm 3,5; Tt 1,16
**gr.: morfosis - kształt, forma, postać; **lub: poznania*
21. Ty więc, *który* uczysz drugiego, samego siebie nie nauczasz? *Który* głosisz*, *żeby* nie kradziono, kradniesz? Ps 50,16-21; Mt 23,3;
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold* Łk 11,46
22. *Który* mówisz, *żeby* nie cudzołożono, cudzołożysz? *Który* brzydzisz się bożkami, popełniasz świętokradztwo?
23. *Który* chlubisz się Prawem, przez przekraczanie Prawa znieważasz Boga?
24. Albowiem tak, jak jest napisane: Z powodu was, poganie bluźnią* imieniu Bożemu. Iz 52,5; Ez 36,20; 1Tm 6,1; Tt 2,5; 2Sm 2,14
**gr.: blasfemeo - potwarz, bluźnierstwo, znieważenie, obelga*
25. Obrzezanie bowiem jest korzystne, jeśli wykonujesz* Prawo; a jeślibyś był przestępcą Prawa, twoje obrzezanie staje się nieobrzezaniem. **gr.: prasso - czynić, spełniać, działać*
26. Jeżeli więc nieobrzezany przestrzega sprawiedliwości Prawa, czy jego nieobrzezanie nie będzie policzone za obrzezanie?
27. I *ten,* który jest z natury* nieobrzezany, a wypełnia Prawo, osądzi ciebie, *który,* mimo litery i obrzezania, *jesteś* przestępcą** Prawa. Rz 8,4; Mt 5,17; Ga 5,14; Mt 12,41
**gr.: fysis - natura, rodzaj, natura rzeczy, ogół wrodzonych cech*
***gr.: parabates - przestępca, ktoś łamiący prawo*
28. Żydem bowiem, nie jest się *na podstawie tego co* widać*, ani obrzezanie *nie jest tym co* widać na ciele; Rz 9,6-8; Ga 6,15; Obj 2,9
**gr.: faneros - widoczny, jawny, oczywisty*
29. Ale Żydem jest się w ukryciu, a obrzezanie serca jest w duchu*, nie *w* literze**; taki ma chwałę nie od ludzi, ale od Boga.
**lub: przez Ducha; **literą* Kol 2,11; 2Kor 3,7

3 Jaka jest więc wyższość Żyda? Albo jaki jest zysk z obrzezania?
2. Wielki pod każdym względem*. Przede wszystkim ten, że im powierzone** zostały Słowa*** Boga. Rz 9,4; Pwt 4,8; Ps 147,20; Ez 20,11
**dosł.: na każdy sposób; **gr.: pisteuo - termin prawny oznaczający oddać coś w depozyt; ***gr.: logion - wypowiedź, słowo (Boga)*
3. Cóż bowiem, jeżeli niektórzy nie uwierzyli? Czy ich niewiara* zniszczy** wierność Boga? **gr.: apistia - brak wiary, niedowiarstwo, niewierność*
gr.: katargeo - unieważnić, usunąć - por. 1Kor 1,28
4. Z pewnością nie*; ale Bóg jest** prawdomówny, a każdy człowiek *to* kłamca, tak jak jest napisane: Abyś został uznany za sprawiedliwego*** w swoich słowach i zwyciężył, gdy będziesz sądzony. Hi 40,3-8; J 3,33; 1J 5,10.20
**por. Rz 6,2*; **dosł.: niech staje się; ***lub: usprawiedliwiony*
5. Jeśli więc nasza niesprawiedliwość daje dowód* sprawiedliwości Boga, co powiemy? Czy Bóg jest niesprawiedliwy, gdy okazuje gniew**? Po ludzku mówię. 1Kor 1,30; Flp 3,9
**gr.: synistao - dowodzić, wykazywać, ustalać, stać razem*
***gr.: orge - złość, gniew, oburzenie, złość wyrażająca karę*
6. Z pewnością nie*; bo jak Bóg osądzi świat?
aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2 Rdz 18,25; Hi 8,3
7. Jeśli bowiem przez moje kłamstwo prawda Boża bardziej obfitowała* ku Jego chwale, dlaczego *więc* ja jeszcze jestem sądzony jako grzesznik? **gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym*
8. I czy nie tak *właśnie* nas spotwarzają, i tak twierdzą o nas, że my mówimy: Uczyńmy złe *rzeczy,* aby przyszły dobre? Wyrok *na* takich jest zgodny z prawem*. **lub: słuszny*
9. Cóż więc, górujemy *nad nimi*? Wcale nie; bo wcześniej wysunęliśmy zarzut*, że Żydzi, a także Grecy, wszyscy są pod grzechem,
**gr.: proaitiaomai - postawić wcześniej zarzut przeciwko*
10. Tak jak jest napisane: Nie ma sprawiedliwego, ani jednego; Ps 14,3; 53,3; Kaz 7,20
11. Nie ma, kto by pojmował*, nie ma, kto by szukał Boga; Ps 14,2; 53,2
**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
12. Wszyscy zboczyli*, wszyscy razem zosta-

li uznani za nieużytecznych, nie ma, kto by
czynił dobro, nie ma ani jednego; Wj 32,8
**gr.: ekklino - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić*
13. Grobem otwartym jest ich gardło, swoimi
językami mówią podstępnie; jad żmij na ich
wargach; Ps 5,10; 140,3; Mt 12,35
14. Usta ich pełne są przekleństwa* i go-
ryczy; Ps 10,7; 50,19; Jk 3,6-10
**gr.: ara - przekleństwo, klątwa, złorzeczenie, modlitwa*
15. Nogi ich *są* prędkie do rozlewu krwi;
16. Zniszczenie i nędza na ich drogach,
17. A drogi pokoju nie poznali; Prz 8,13
18. Nie ma bojaźni Bożej przed ich oczami.
19. A wiemy, że cokolwiek Prawo mówi, mówi *to* tym, *którzy są* pod Prawem, aby wszelkie usta zostały zamknięte* i aby cały świat okazał się winny** *przed* Bogiem, J 10,34;
**lub: zahamowane; **stanął przed sądem* Ga 3,10; 1Kor 1,29
20. Dlatego że z uczynków Prawa żadne ciało* nie będzie uznane za sprawiedliwe przed Jego obliczem, gdyż przez Prawo jest dogłębne** poznanie grzechu. Ga 2,16; Hi 25,4
tj. nikt, żaden człowiek; **gr.: epignosis - por. Rz 10,2*
21. Lecz teraz, niezależnie od Prawa*, została ukazana sprawiedliwość Boga, poświadczana** przez Prawo i Proroków; Rz 10,3; 1Kor 1,30
dosł.: bez prawa; **gr.: martyreo - por. J 21,24
22. Sprawiedliwość Boga przez wiarę w Jezusa* Chrystusa, dla wszystkich i wobec** wszystkich wierzących, nie ma bowiem różnicy; **lub: wiarę Jezusa - tj. wiarę tę,* Rz 5,1; Flp 3,9;
*którą miał Jezus - por. Ga 2,16**; **lub: na* Ga 3,28
23. Bo wszyscy zgrzeszyli i są pozbawiani* chwały Bożej. Ga 3,22; Rz 5,2; 2Tes 2,14; 1P 5,1
**gr.: hystereo - być pozbawionym czegoś, mieć brak*
24. I są uznawani za sprawiedliwych *za* darmo* *z* Jego łaski** przez odkupienie*** w Chrystusie Jezusie, Rz 4,16; 5,16; 1Kor 6,11;
**lub: w darze, niezasłużenie; **dosł.: łaską Jego* Tt 3,5
****gr.: apolytrosis - uwolnienie uzyskane dzięki zapłacie*
25. Którego Bóg ustanowił *jako* ofiarę przebłagalną*, przez wiarę, w Jego krwi, dla *wykazania* dowodu swojej sprawiedliwości** przez odpuszczenie wcześniej *popełnionych* grzechów *w czasie* Bożej cierpliwości***,
**gr. hilasterion - nawiązuje do wieka arki - przebłagalni - Kpł 16,2*
***lub: usprawiedliwienia; ***powściągliwości* 1J 2,2; Kol 1,14
26. Dla *wykazania* dowodu* swojej sprawiedliwości w teraźniejszym czasie, *tak* by On był sprawiedliwy i usprawiedliwiający tego, *który jest* z wiary** *w* Jezusa.
gr.: endeksis - dowiedzenie, wykazanie; **por. w. 22
27. Gdzie więc *jest* chluba*? Została wykluczona. Przez jakie prawo? Uczynków? Nie, ale przez prawo wiary. **gr.: kauchesis - por. 1Kor 15,31**
28. Dlatego rozumiemy, że człowiek jest uznawany za sprawiedliwego przez wiarę*, bez uczynków prawa. **lub: wiarą, za sprawą wiary*
29. Czy Bóg *jest* tylko Bogiem Żydów? Czy nie pogan także? Tak – *także* i pogan.
30. Bo jeden jest Bóg, który usprawiedliwi* obrzezanie z wiary i nieobrzezanie przez tę** wiarę. **dosł.: uzna za sprawiedliwe; **w gr. rodz.: tes*
31. Czy więc Prawo* niszczymy** przez tę wiarę? Z pewnością nie***! Prawo* umacniamy****.
**w gr. brak rodz. - por. Rz 2,12*; **lub: uznajemy za bezużyteczne; ***aram. idiom: porzućmy tę myśl; ****lub: stawiamy*

4 Cóż więc powiemy, *co* znalazł Abraham, ojciec nasz według ciała? Hbr 12,9
2. Bo jeśli Abraham z uczynków został uznany za sprawiedliwego, ma *się czym* chlubić, ale nie u Boga. Rdz 15,6; Ga 3,6
3. Bo co mówi Pismo? A Abraham uwierzył Bogu i zostało mu to policzone* za sprawiedliwość. **gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek - por. Jk 2,23**
4. A pracującemu, zapłata nie jest policzona według łaski, ale według należności*;
**gr.: ofeilema - to, co jest komuś należne, dług, wina* Rz 11,6
5. Temu natomiast, który nie pracuje, lecz wierzy w Tego, który czyni sprawiedliwym bezbożnego*, jego wiara jest *mu* policzona za sprawiedliwość. 1Kor 6,9; Tt 3,5-7; Flm 1,18
**gr.: asebes - pozbawiony czci i szacunku dla Boga, świętokradca*
6. Tak też i Dawid mówi o błogosławieństwie* człowieka, któremu Bóg zalicza** sprawiedliwość, niezależnie od uczynków:
lub: szczęściu; **por. Rz 4,3 Ps 112,1; Mt 5,3; 2Tm 1,9
7. Błogosławieni*, którym zostały odpuszczone nieprawości i których grzechy zostały zakryte; **lub: szczęśliwi* Ps 32,2; Jr 33,8; Mt 9,2; Łk 7,47
8. Błogosławiony mąż, któremu PAN rzeczywiście* nie policzy grzechu. **gr.: ou me - Mt 5,20**
9. Czy zatem to błogosławieństwo jest tylko dla* obrzezanych, czy też dla* nieobrzezanych? Mówimy bowiem, że wiara została policzona Abrahamowi za sprawiedliwość.
**gr.: epi - nad, na - dosł. nad obrzezaniem* 1Kor 7,19; Ga 5,6
10. Jak więc została mu policzona? Gdy był przed obrzezaniem, czy po obrzezaniu? Nie *był* obrzezany, ale *był* przed obrzezaniem*.
**dosł.: gdy był w obrzezaniu, czy w nieobrzezaniu?*
Nie (był) w obrzezaniu, ale w nieobrzezaniu

11. I przyjął* znak obrzezania *jako* pieczęć sprawiedliwości tej wiary, *którą miał* przed** obrzezaniem, aby on był ojcem wszystkich wierzących nieobrzezanych, aby i im *to* zostało policzone za sprawiedliwość, Wj 31,13;
lub: otrzymał; **por. w. 10 2Kor 1,22; Ef 1,13
12. I *także* ojcem obrzezanych, nie tylko dla tych, którzy są obrzezani, ale i dla tych, którzy idą* śladami wiary ojca naszego Abrahama, *którą miał* przed** obrzezaniem.
dosł.: iść w szeregu, kroczyć za kimś; **por. w. 10 Łk 16,23
13. Bowiem nie przez prawo *została dana* obietnica Abrahamowi i jego potomstwu*, że ma być dziedzicem świata, ale przez sprawiedliwość *z* wiary. **lub: nasieniu - l.poj.*
14. Bo jeśli ci, którzy są z prawa, są dziedzicami, wtedy wiara stała* się bez znaczenia**, a obietnica stała* się bezużyteczna; Ga 2,21
dosł.: jest uczyniona; **gr.: kenoo - bez znaczenia, pusty - Jk 2,20
15. Gdyż Prawo powoduje* gniew; bo gdzie nie ma prawa, tam i nie ma przestępstwa.
**gr.: katergadzomai - sprawiać, wykonać* Ef 5,6; Kol 3,6
16. Dlatego z wiary dana *była* obietnica, aby była z łaski, i aby była zapewniona* całemu potomstwu, nie tylko tym, *którzy są* z Prawa, ale i tym, *którzy są* z wiary Abrahama, ojca nas wszystkich, **lub: mocna, trwała*
17. Tak, jak jest napisane: Ojcem wielu narodów ustanowiłem cię przed Bogiem, któremu uwierzył, *który* ożywia umarłych, a to czego nie ma, powołuje by było*. **dosł.: jako będące*
18. *Abraham* wbrew nadziei z powodu nadziei uwierzył, by stać się ojcem wielu narodów według tego, co jest powiedziane: Takie będzie twoje potomstwo*; **por. w. 13** Rdz 15,5
19. I nie osłabł w wierze*, i nie patrzył** na swoje własne ciało, że jest już obumarłe, mając około stu lat, ani na obumarłe łono Sary. **dosł.: i nie który stał się słaby wiarą* Rdz 17,7
***lub: nie skupiał swojego wzroku, nie zważał*
20. A wobec obietnicy Boga nie poddał się wątpliwościom *wypływającym* z niewiary*, ale został umocniony wiarą** *i* dał chwałę Bogu, **lub: niewierze; **w wierze* Iz 7,9; Jr 32,16; Ef 6,10
21. I będąc w pełni zapewnionym*, że cokolwiek *On* obiecał, mocny jest i uczynić;
**gr.: pleroforeo - doprowadzić do pełni, być całkowicie pewnym*
22. I dlatego zostało mu to policzone za sprawiedliwość. Rdz 15,6; Rz 4,3; Jk 2,23
23. A *to* nie napisano jedynie dla niego, że mu to zostało policzone*, **por. w. 24** 1Kor 9,10
24. Ale i ze względu na nas, którym ma być *to* poczytywane*, wierzącym w Tego, który wzbudził z martwych Jezusa, naszego Pana;
**gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę*
25. Który został wydany z powodu naszych występków* i powstał z martwych dla naszego usprawiedliwienia. **gr.: paraptoma - por. Mt 6,15**

5 Będąc więc uznani* za sprawiedliwych* z wiary, pokój mamy z Bogiem przez Pana naszego Jezusa Chrystusa**, Ga 3,24
**lub: usprawiedliwieni więc; **Mesjasza, Pomazańca*
2. Przez którego też otrzymaliśmy dostęp* przez wiarę** do tej łaski, w której stanęliśmy i chlubimy się z powodu nadziei chwały Boga.
**lub: przedstawić kogoś osobie króla, wprowadzić; **wiarą*
3. A nie tylko to, ale chlubimy się w uciskach, wiedząc, że ucisk sprawia wytrwałość*, **gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3***
4. A wytrwałość doświadczenie*, a doświadczenie nadzieję, Ps 71,18; Rz 15,4; 2Kor 1,4;
**lub: wypróbowanie - gr.: dokime* Jk 1,12; 1P 5,10
5. A nadzieja nie zawstydza*, bo miłość Boża jest wylewana na** nasze serca przez Ducha Świętego, który został nam dany.
**lub: nie powoduje czerwienienia się ze wstydu; **jest rozlana w ...*
6. Chrystus bowiem umarł we właściwym* czasie za nas bezbożnych, *gdy* jeszcze byliśmy** bezsilni***. **lub: w wyznaczonym czasie*
***dosł.: nas będących; ***słaby, nędzny, chory* Ef 2,1-5
7. Z trudnością bowiem umrze ktoś za sprawiedliwego; za dobrego może ktoś odważa* się umrzeć. 2Sm 18,27; J 15,3; Dz 11,24; 1J 3,16
**gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś*
8. Lecz Bóg dowodzi* swojej miłości wobec nas, że gdy jeszcze byliśmy grzesznikami, Chrystus umarł za nas. J 15,13; 1P 3,18
**lub: wykazywać, stać razem - jako podwójne świadectwo*
9. O wiele bardziej więc, będąc teraz uznani za sprawiedliwych przez* Jego krew, zostaniemy przez Niego zbawieni** od gniewu.
**lub: w krwi, krwią Jego; **uratowani* Ef 2,13; 1J 1,7; 1Tes 1,10
10. Bo jeżeli, będąc nieprzyjaciółmi*, zostaliśmy pojednani z Bogiem** przez śmierć Jego Syna, o wiele bardziej będąc pojednani, zostaniemy zbawieni*** przez**** Jego życie.
lub: wrogami; ** Bogu; ***w. 9; ****w Jego życiu* 2Kor 5,18
11. A nie tylko to, ale też chlubimy* się w Bogu przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez którego teraz otrzymaliśmy pojednanie.
**gr.: kauchaomai - radosne uniesienie, chlubić się, być dumnym*
12. Dlatego, tak jak przez* jednego człowie-

ka grzech wszedł na świat, a przez grzech śmierć, tak i na wszystkich ludzi przeszła śmierć, za** to**, że wszyscy zgrzeszyli.
**lub: poprzez* Rdz 2,17; Rz 6,23; 1Kor 15,21
***gr.: epi hos - przez którą, przed którą, za to, na to*

13. Bo aż do Prawa grzech był na świecie; ale grzech nie jest zaliczany*, gdy nie ma Prawa.
**gr.: ellogeo - wpisywać na rachunek, przypisać, wnieść oskarżenie* Rz 4,15; 1Kor 15,56; 1J 3,4

14. Lecz śmierć zakrólowała od Adama aż do Mojżesza nawet* nad tymi, którzy nie zgrzeszyli na podobieństwo** przestępstwa Adama, będącego typem*** *Tego, który* miał przyjść.
**lub: i nad tymi* Rz 8,20; 1Kor 15,55
***gr.: homoioma - postać, obraz, podobieństwo, wyobrażenie*
****gr.: typos - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu, kształt, postać*

15. Ale nie tak jest z upadkiem, jak z *darem* łaski; jeśli bowiem z powodu jednego upadku wielu umarło, *o* wiele bardziej łaska Boża i dar w tej łasce jednego człowieka, Jezusa Chrystusa, zaobfitowała* dla wielu.
**lub: przekroczyć ustaloną miarę, przewyższać* 2Kor 9,15

16. I nie tak, jak z powodu jednego, który zgrzeszył, jest z tym darem. Bo prawdziwie sąd jest za jeden* *upadek* ku potępieniu**, ale dar *łaski* za wiele upadków ku sprawiedliwości.
lub: za jednego; **gr.: katakrima - por. Rz 8,1

17. Albowiem jeśli przez* upadek jednego, śmierć zakrólowała z powodu jednego, *o* wiele bardziej ci, którzy otrzymują obfitość łaski i dar sprawiedliwości, w życiu królować będą z powodu** jednego, Jezusa Chrystusa.
**lub: poprzez; **lub: przez* 1Kor 5,21; Rz 5,12; Obj 20,5

18. A zatem, jak przez upadek jednego na wszystkich ludzi przyszło potępienie, tak też przez jeden sprawiedliwy* czyn* na wszystkich ludzi przyszło usprawiedliwienie *ku* życiu.
**lub: akt usprawiedliwienia, usprawiedliwiający czyn*

19. Bo tak, jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka, wielu stało się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo jednego, wielu stanie się sprawiedliwymi. 2Kor 5,21

20. A Prawo weszło dodatkowo, by zaobfitował upadek; a gdzie zaobfitował grzech, tam łaska tym bardziej zaobfitowała;
Rz 3,19; 4,15; 7,5; Ga 3,19-25; 1Tm 1,14

21. Aby tak, jak grzech zakrólował w śmierci, tak i łaska zakrólowała za sprawą usprawiedliwienia ku życiu* wiecznemu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. 1J 2,25
**gr.: dzoe - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne w odróżnieniu od - gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*

6 Cóż więc powiemy? Czy mamy pozostać *w* grzechu, aby łaska była obfitsza?

2. Z pewnością nie*! *Albowiem my, którzy* umarliśmy *dla* grzechu**, jak jeszcze w nim żyć będziemy? 1P 2,24; 4,1; 1J 3,9
**gr.: me geneito - aram. idiom: porzućmy tę myśl, dosł.: nie stanie się to, lub - przenigdy, na pewno nie, w żadnym razie*
***dosł.: grzechowi - tu: i w. 1.10.11.13 w frazie - (u, dla) grzechu*

3. Czy nie wiecie, że *my* wszyscy*, *którzy* zostaliśmy ochrzczeni** w Chrystusa Jezusa, w śmierć Jego zostaliśmy ochrzczeni**?
dosł.: ilu (z nas), jacy; **gr.: baptidzo - zanurzać - por. Mt 3,11

4. Pogrzebani jesteśmy razem z Nim przez zanurzenie* w śmierć, aby tak jak Chrystus został wzbudzony z martwych przez chwałę Ojca, tak abyśmy i my chodzili** w nowości życia. Rz 12,1; 13,13; Ef 4,1
**gr.: baptidzo; **gr.: peripateo - chodzić tu i tam, krążyć, w sensie etycznym: sposób życia, postępowania, naśladowania*

5. Bo jeśli staliśmy się zrośnięci* w podobieństwo** Jego śmierci, to i *w podobieństwo Jego* zmartwychwstania *zrośnięci* będziemy,
**gr.: symfotys - urodzony razem, wyrosły razem, zaszczepiony*
***gr.: homoioma - obraz, podobieństwo, prawie ta sama tożsamość*

6. Wiedząc to, że nasz stary człowiek razem z Nim został ukrzyżowany, aby ciało grzechu* zostało uczynione bezczynnym**, *abyśmy* już więcej nie pozostawali w niewoli grzechu;
gr.: to soma tes hamaritias - por. Kol 2,11**
gr.: katargeo - pozbawić znaczenia, zniszczyć - 1Kor 1,28

7. Bo kto umarł, uwolniony* jest od grzechu.
**lub: jest uznany za sprawiedliwego wobec grzechu* 1P 4,1

8. Jeśli więc umarliśmy* z Chrystusem, wierzymy też, że razem z Nim żyć będziemy.
**gr.: apothenesko - umrzeć, zginąć gwałtowną śmiercią, uschnąć*

9. Wiedząc*, że Chrystus, *który* został wzbudzony z martwych, już nie umiera; śmierć już nad Nim nie panuje. 2Tm 2,11; Obj 1,18
**gr.: eido - wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać, doświadczyć*

10. Bo gdy umarł, raz na zawsze umarł *dla* grzechu; a gdy żyje, żyje dla Boga. Hbr 9,26

11. Tak *też* i wy, zaliczajcie* siebie samych do prawdziwie umarłych *dla* grzechu, a żyjących dla Boga w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ga 2,19; Kol 3,1; 1Kor 6,20
**gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać*

12. Niech więc nie króluje grzech w śmiertelnym ciele waszym, abyście *mieli* być mu posłuszni w jego pożądliwościach*;
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza* Ps 119,133; 1Kor 15,53; Tt 2,12; 1P 1,14; 2,11; 1J 2,16

13. I nie stawiajcie* swoich członków *na* oręż niesprawiedliwości dla grzechu, ale

postawcie* samych siebie Bogu, jako żyjących, *którzy powstali* z martwych, a swoje członki *jako* oręż sprawiedliwości Bogu.
**gr.: paristemi - postawić obok, brać, stawiać do dyspozycji* Kol 3,5

14. Bowiem grzech* nad wami panować nie będzie; bo nie jesteście pod prawem, ale pod łaską.
**gr.: hamartia - być pozbawionym czegoś, chybić celu*

15. Cóż więc? Czy mamy* grzeszyć, dlatego że nie jesteśmy pod prawem, ale pod łaską? Z pewnością nie**! Rz 5,17.21; 6,1;
**dosł.: czy będziemy grzeszyli* Ga 2,17; 1Kor 9,20
***gr.: me genoito - oby się (tak) nie stało - por. Rz 6,2**

16. Czy nie wiecie, że komu stawiacie siebie samych jako niewolnicy w posłuszeństwo, jesteście niewolnikami tego, *komu* jesteście posłuszni, bądź grzechowi ku śmierci, bądź posłuszeństwu* ku sprawiedliwości?
Joz 24,15; 2P 2,19; Mt 6,24; J 8,34; Rz 6,3
**gr.: hypakoe - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się*

17. Ale Bogu *niech będzie* wdzięczność*, że wy, którzy byliście niewolnikami grzechu, usłuchaliście** z *całego* serca wzoru tej nauki, której zostaliście przekazani. 1Kor 6,11
**gr.: charis - łaska, dzięki; **gr.: hypakouo - słuchać, być posłusznym*

18. A będąc uwolnieni* od grzechu, zostaliście niewolnikami sprawiedliwości.
**gr.: eleutheroo - czynić wolnym, wyzwalać* J 8,32; 1P 2,16

19. Po ludzku mówię, z powodu słabości waszego ciała. Tak jak bowiem postawiliście swoje członki w niewolę nieczystości i nieprawości, by czynić nieprawość, tak teraz postawcie swoje członki w niewolę sprawiedliwości ku uświęceniu. Rz 3,5; 1Kor 9,8

20. Bo gdy byliście niewolnikami grzechu, byliście wolni od sprawiedliwości. J 8,34

21. Jaki więc wówczas mieliście pożytek* *z tych rzeczy? Tych,* których się teraz wstydzicie; bo końcem ich jest śmierć. Prz 1,31;
**dosł.: owoc, plon - gr.: karpos* Iz 3,10; Jr 17,10

22. Lecz teraz, *gdy* zostaliście wyzwoleni od grzechu, zostaliście oddani w niewolę Bogu, mając swój pożytek* w uświęceniu, a *na* końcu** – życie wieczne. Hi 1,8; Iz 54,17; Ga 1,10
**dosł.: owoc, plon; **gr.: teleos - cel, koniec, granica, spełnienie*

23. Bowiem zapłatą za grzech jest śmierć, ale darem łaski Boga jest życie wieczne w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. 1J 5,11

7 Czy nie wiecie, bracia – mówię bowiem do tych, którzy znają Prawo – że Prawo panuje* nad człowiekiem przez czas *jego* życia? **gr.: kyrieuo - być panem, władcą, mieć moc nad kimś*

2. Bo zamężna kobieta, z żyjącym mężem jest związana* Prawem; ale jeśli mąż umrze, uwolniona jest od Prawa *wiążącego ją z* mężem. **gr.: deo - przywiązać, zakuć, zobowiązać* 1Kor 7,39

3. Tak więc, *dopóki* żyje mąż, będzie zwana* cudzołożnicą, jeśli przystanie** do innego męża; ale jeśli mąż umrze, wolna jest od tego Prawa i nie jest cudzołożnicą, gdy przystanie** do innego męża. **dosł.: zostanie utytułowana **gr.: ginomai - stawać się, być, zaistnieć, zrodzić się*

4. A tak, bracia moi, i wy zostaliście uśmierceni *dla* Prawa przez ciało Chrystusa, żebyście przystali do innego, *do Tego,* który został wzbudzony z martwych, abyśmy owoc* przynieśli Bogu. Oz 2,19; Ga 5,18; Kol 2,14; 1P 2,24
**gr. karpoforeo - przynosić owoc, plon, pożytek - por. Rz 6,21*

5. Bo gdy byliśmy w ciele, namiętności grzechów, poprzez Prawo, działały w naszych członkach, dla przyniesienia owocu śmierci.

6. Lecz teraz zostaliśmy uwolnieni* od Prawa, gdy umarliśmy dla tego, *czym* byliśmy zatrzymani, abyśmy służyli w nowości ducha**, a nie w starości litery. Ez 36,26; Ga 3,13;
**lub: uznani za bezczynnych wobec, **lub: Ducha* 2Kor 3,6

7. Cóż więc powiemy? Prawo *to* grzech*? Z pewnością nie! Lecz nie inaczej poznałem grzech, jak przez Prawo**; albowiem i o pożądliwości nie wiedziałbym, gdyby Prawo nie mówiło: Nie pożądaj. Wj 20,17; Łk 12,15; Kol 3,5
lub: czy utożsamiamy prawo z grzechem? **por. Rz 2,12

8. Lecz grzech, gdy otrzymał okazję przez przykazanie, sprawił we mnie wszelką pożądliwość*; bo bez Prawa** grzech jest martwy.
gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza; **por. Rz 2,12 Rz 4,15; 5,20; J 15,22; 1Kor 15,56

9. Ja natomiast, żyłem niegdyś bez Prawa; lecz gdy przyszło przykazanie*, grzech ożył, a ja umarłem, **gr.: entole - por. J 12,50** Kpł 18,5

10. I odkryłem*, że to** przykazanie, które *miało być* ku życiu, *było mi* ku śmierci.
**lub: znalazłem; **gr.: he - rodz. określ. - to* Łk 10,28; Rz 10,5

11. Grzech* bowiem, skorzystał z okazji przez przykazanie, zwiódł** mnie i przez nie mnie zabił. **dosł.: ten grzech - z w. 8?* Iz 44,20; Jk 1,26
***gr.: eksapatao - mamić, uwodzić, zwodzić samego siebie*

12. Tak więc Prawo prawdziwie* jest święte, i przykazanie** jest święte i sprawiedliwe, i dobre. **gr.: men - partyk. wzmac.; **dosł.: to przykazanie*

13. *Czy* więc *to, co* dobre, stało mi się śmiercią? Z pewnością nie! Lecz grzech, aby okazać się grzechem, sprawił moją śmierć przez

to, co dobre, aby grzech przez przykazanie okazał* się niezmiernie** grzeszny. Ga 3,21;
**gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć, dziać się*
***gr.: hyperbole - nadmiar, ogrom, stopień najwyższy* Rz 3,19

14. Bo wiemy, że Prawo jest duchowe, ale ja jestem cielesny, zaprzedany grzechowi.

15. Albowiem czynię* to, czego nie rozumiem; bo robię nie to, co chcę, ale czynię to, czego nienawidzę. Rz 12,9; Ps 97,10; Prz 8,13
**gr.: katergadzomai - sprawić, wykonać, dokonać, realizować*

16. A jeśli czynię to, czego nie chcę, zgadzam się *z tym,* że Prawo jest dobre*. **w 21**

17. Teraz więc, już nie ja to czynię*, lecz grzech, *który* mieszka we mnie; **w. 15**

18. Gdyż* wiem, że nie mieszka we mnie, to jest w moim ciele**, dobro; albowiem chcenie jest obecne we mnie, ale tego, co dobre nie znajduję. ***gr.: sarks - por. Kol 2,11*** Ps 51,5; Mk 7,21
**gr.: gar - gdyż, bowiem, zatem; *lub: zatem dowiaduję się*

19. Bo nie czynię *tego,* co dobre, które chcę; ale popełniam *to,* co złe, którego nie chcę.

20. A jeśli ja czynię to, czego nie chcę, już nie ja to czynię*, ale grzech, *który* mieszka** we mnie. **w. 15*; **gr.: oikeo - mieszkać, przebywać, żyć*

21. Znajduję więc *w sobie* to prawo, że gdy chcę czynić dobro*, jest obecne** we mnie zło. **gr.: kalos - piękne, szlachetne, dobre* 2P 2,19; Ef 6,11
***gr.: parakeimai - tuż obok, być obecnym, napierać na kogoś*

22. Albowiem mam upodobanie* w Prawie Bożym, według wewnętrznego człowieka;
**lub: cieszyć się z kimś,* Rz 2,29; 2Kor 4,16;
mieć wewnętrzne zadowolenie Ef 3,16; 1P 3,4

23. Lecz widzę inne prawo w swoich członkach, które toczy wojnę* przeciwko Prawu mojego umysłu, i *które* zniewala mnie prawem** grzechu, będącym w moich członkach.
**gr.: antistrateuomai - udać się na wyprawę wojenną* Ga 5,17
***dosł.: tym prawem - gr.: ho - rodzajnik określony - Rz 2,12**

24. Nędzny* ja człowiek! Kto mnie wyratuje** z tego ciała śmierci? Hbr 2,15; Rz 6,6; Kol 2,11
**gr.: talaiporos - udręczony, nieszczęsny, biedny; **lub: wyrwie*

25. Dziękuję Bogu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Tak więc ja sam wprawdzie służę* umysłem Prawu** Bożemu, lecz ciałem prawu** grzechu. **lub: jestem niewolnikiem; **Rz 2,12**

8 Dlatego teraz nie ma żadnego potępienia* dla tych, którzy są w Chrystusie Jezusie, którzy chodzą, nie według ciała**, ale według Ducha***. J 3,17; Ga 3,13; 3,28; Flp 3,9
**gr.: katakrima - wyrok skazujący po ustaleniu winy*
***gr.: sarkas - por. Kol 2,11**; ***lub: ducha*

2. Albowiem prawo Ducha, życiem* w Chrystusie Jezusie, uwolniło mnie od prawa grzechu i śmierci. Rz 3,20; Dz 13,39;
**lub: Prawo Ducha życia* Hbr 7,19; 10,1; 2Kor 3,6

3. Bo niemoc, na którą niedomagało* Prawo z powodu ciała, Bóg *przezwyciężył,* posyłając swojego Syna w podobieństwie grzesznego ciała, *jako ofiarę* za grzech, potępił grzech w ciele, **lub: być słabym, bezsilnym, chorym*

4. Aby sprawiedliwa norma Prawa została wypełniona w nas, *którzy* chodzimy, nie według ciała, ale według Ducha.

5. Albowiem ci, którzy są według ciała, myślą o tym, *co* cielesne; ale ci, *którzy* są według Ducha, *myślą* o tym, *co* duchowe. 1Kor 2,14; 15,48; 2Kor 10,3

6. Gdyż zamysł ciała to śmierć; ale zamysł Ducha to życie i pokój, Ga 6,8; Rz 14,17; J 14,27

7. Dlatego że zamysł ciała jest wrogi Bogu, gdyż nie jest poddany Prawu Bożemu, bo i nie może. Jr 13,23; Kol 1,21; Jk 4,4; 1J 2,15; Mt 12,34

8. Ci bowiem, *którzy* są w ciele, Bogu podobać się nie mogą. Hbr 11,6

9. Lecz wy nie jesteście w ciele, ale w Duchu, skoro* Duch Boży mieszka w was; a jeśli ktoś nie ma Ducha Chrystusa, ten nie jest Jego. **gr.: eiper - skoro, ponieważ, jeśli tylko, jeśli właśnie*

10. A jeśli Chrystus jest w was, wtedy ciało istotnie jest martwe z powodu grzechu, ale Duch *jest* życiem z powodu sprawiedliwości*.
**lub: Duch (to) życie przez usprawiedliwienie, Duch jest żywy*

11. Jeśli natomiast Duch Tego, który Jezusa wzbudził z martwych, mieszka w was, *to* Ten, który wzbudził Chrystusa z martwych, ożywi i śmiertelne ciała wasze przez swojego Ducha, który w was mieszka. J 10,17; 1Kor 15,53

12. A tak, bracia, nie jesteśmy dłużnikami* ciała, abyśmy żyli według ciała.
**gr.: ofeiletes - dłużnik, ktoś będący winnym, być zobowiązanym*

13. Jeśli bowiem żyjecie według ciała, macie* umierać**; natomiast jeśli Duchem doprowadzacie do śmierci działania*** ciała, będziecie żyć. Ga 5,24; 6,8; Ef 4,30; Kol 3,5; Jk 1,14-15
**tryb orzek., czas teraź. str. czynna - mieć zaraz coś zrobić*
***bezokol. czas teraź. str. czynna , czasownik niedokonany*
****gr.: praksis - postępowanie, czyn, dobicie targu, działanie*

14. Bo ci*, którzy dają się prowadzić** przez Ducha Bożego, ci są synami Boga. Ps 143,10;
**lub: ilu, ktokolwiek, jacy; **są prowadzeni* Ga 4,6

15. Bo nie wzięliście ducha niewoli, by znowu *żyć* w zastraszeniu*, ale wzięliście ducha

usynowienia, przez** którego wykrzykujemy***: Abba****, Drogi Ojcze! **lub: w bojaźni* 1Kor 2,12; Ga 4,5
***lub: w którym; ***gr.: kradzo - wołać, przemówić donośnie ****aram.: abba - zdrobniała forma słowa ab - ojciec - Tato lub Drogi Ojcze - zawier. w sobie wyraz czułości, godności i szacunku*

16. Ten to Duch współświadczy *z* naszym duchem, że jesteśmy dziećmi Boga.

17. A jeśli dziećmi, *to* i dziedzicami, dziedzicami Boga, a współdziedzicami Chrystusa, skoro* współcierpimy, byśmy też wspólnie zostali wprowadzeni do chwały.
**gr.: eiper - skoro, ponieważ, jeśli rzeczywiście, jeśli właśnie*

18. Sądzę bowiem, że utrapienia teraźniejszego czasu nie są godne *porównania* z tą chwałą, która ma się w nas objawić.
Mt 5,11; 2Kor 4,17; 2Tes 1,10; 1P 4,13; 1J 3,2

19. Bo stworzenie żarliwie* oczekuje objawienia synów Boga. **lub: żarliwie i wytrwale*

20. Gdyż stworzenie zostało poddane marności, nie dobrowolnie*, ale z powodu Tego, który je poddał, w nadziei, Iz 24,5; Jr 12,4
**gr.: hekon - z własnej woli, nieprzymuszony, chętny*

21. Że i samo stworzenie zostanie uwolnione z niewoli skażenia* do wolności chwały** dzieci Boga. **gr.: fthora - zepsucie, zniszczenie, zatracenie **gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

22. Bo wiemy, że całe stworzenie współwzdycha* i współcierpi w bólach porodowych aż do teraz. **lub: jęczy* Jr 12,11; Obj 12,2

23. A nie tylko *ono,* ale i *my* sami, którzy mamy pierwocinę* Ducha, i my sami w sobie wzdychamy oczekując usynowienia, odkupienia naszego ciała. 2Kor 5,5; Ef 1,14;
gr.: aparche - por. Rz 16,5 Łk 21,28; Ef 4,30; Flp 3,20

24. Albowiem w *tej* nadziei zostaliśmy zbawieni. A nadzieja widzialna nie jest nadzieją; bo ktoś, *kto* widzi, po co *ma mieć* nadzieję?

25. Ale jeśli mamy nadzieję *na to,* czego nie widzimy, *to* oczekujemy *tego* z wytrwałością*.
gr.: hypomone - por. 2Tes 1,4* Jk 5,7; 2Kor 4,18; Hbr 11,1

26. A tak samo i Duch wspomaga nas w naszych słabościach. Nie wiemy bowiem, o co mielibyśmy się modlić, tak jak należy*; ale sam Duch wstawia się za nami *w* niewysłowionych westchnieniach. Łk 11,1;
**lub: jak jest konieczne, jak trzeba* Mt 10,20; Ef 6,18

27. A *Ten, który* bada* serca wie, jaki jest zamysł Ducha, ponieważ zgodnie** *z wolą* Boga wstawia się za świętymi. 1Krn 28,9; Ps 44,21;
**gr.: eraunao - dociekać, badać, przeszukiwać* Ef 2,18
***gr.: kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie*

28. A wiemy, że *z tymi, którzy* miłują Boga, wszystko* współpracuje* ku dobremu, *to jest z tymi, którzy* według *Jego* postanowienia** są powołani. Rdz 50,20; Pwt 8,2-3; 1Kor 4,15
**gr.: panta synergo - czynić wszystko razem, współdziałać **gr.: prothesis - plan, cel, zamiar, publiczne okazanie*

29. Bo tych, *których* wcześniej znał*, tych też przeznaczył, aby byli ukształtowani** na obraz Jego Syna, aby On był pierworodnym wśród wielu braci. **por. Rz 11,2** Jr 1,5; 1Kor 15,49
***lub: mieć taki sam kształt, być podobnie uformowanym*

30. A których przeznaczył, tych i powołał; a których powołał, tych i uznał za sprawiedliwych*; a których uznał za sprawiedliwych, tych i wprowadził do chwały**. Mt 20,16;
lub: usprawiedliwił; **por. w. 21* Rz 5,9; 1Kor 6,11

31. Cóż więc na to powiemy? Jeśli Bóg za nami, kto jest przeciwko nam?

32. On, który nie oszczędził nawet własnego Syna, ale Go za nas wszystkich wydał, jakżeby wraz z Nim nie darował* nam wszystkiego? **gr.: charidzomai - darować, okazać łaskę*

33. Kto będzie *wnosił* oskarżenie przeciwko wybranym Boga? Bóg, który usprawiedliwia?

34. Kto potępia? Chrystus, który umarł, więcej, *który* został wskrzeszony, który jest po prawicy Boga? On wstawia* się za nami.
**gr.: entychano - błagać, upraszać, mieć staranie* Rz 4,25

35. Kto nas odłączy od miłości Chrystusa? Czy utrapienie? Czy ucisk? Czy prześladowanie? Czy głód? Czy nagość? Czy niebezpieczeństwo? Czy miecz? Ps 103,17; Obj 1,5

36. Tak, jak jest napisane: Z powodu Ciebie cały dzień jesteśmy uśmiercani, zostaliśmy policzeni jak owce na rzeź. Ps 44,23

37. Lecz w tym wszystkim odnosimy całkowite* zwycięstwo* przez Tego, który nas umiłował. **gr.: hypernikao - pełne zwycięstwo, ponad miarę*

38. Albowiem jestem tego pewien*, że ani śmierć, ani życie, ani aniołowie, ani władcy**, ani moce, ani *to, co* nastało, ani *to, co* ma nastąpić, **lub: doszedłem do tego przekonania i wiem; **Mt 9,34**

39. Ani wysokość, ani głębokość, ani jakiekolwiek inne stworzenie nie będzie mogło* odłączyć nas od tej miłości Boga, *która jest* w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ef 3,18;
**lub: nie zdoła, nie być w stanie, nie móc, nie potrafić* Tt 3,4

9 Prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamię, jak mi współświadczy sumienie* moje w Duchu Świętym, Rz 1,9; 2,15; 2Kor 1,23; Ga 1,20
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

2. Że wielki jest mój smutek i nieustanny
ból* w moim sercu. Iz 66,10; Jr 3,17; Rz 10,1;
**gr.: odyne - przejmujący żal, ból, smutek* Obj 11,3
3. Ja bowiem sam życzyłem sobie, by być
przeklętym*, z dala** od Chrystusa, ze wzglę-
du** na braci moich, krewnych moich według
ciała, **gr.: anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy*
***lub: być oddzielonym; ***gr.: hyper - za, w sprawie* Pwt 21,23
4. Którymi są Izraelici, *do* których *należą*
usynowienie i chwała, i przymierza, i nada-
nie Prawa, i służba* *Boża,* i obietnice,
gr.: latreia - por. Rz 1,9 1Krl 8,11; Wj 24,7; Rz 3,2; Dz 3,25
5. Których są ojcowie i z których pochodzi
Chrystus według ciała, będący nad wszystki-
mi, Bóg błogosławiony* na wieki. Amen.
gr.: eulogetos - por. Hbr 7,1* Pwt 10,15; Rz 11,28
6. Lecz nie jest tak, aby zaczęło upadać* Sło-
wo Boże; bowiem nie wszyscy ci z Izraela, są
Izraelem; **gr.: ekpipto - wypaść, odpaść, stracić, zawodzić*
7. I nie wszystkie dzieci Abrahama są *jego*
potomstwem* lecz: W Izaaku zostanie nazwa-
ne** twoje potomstwo*. Rdz 21,12; J 8,33; Hbr 11,18
**lub: nasieniem - liczba poj.; **gr.: kaleo - wołać, powołać, nazwać*
8. To jest, nie dzieci ciała *są* dziećmi Boga,
ale dzieci obietnicy liczone* *są* za potom-
stwo**. **lub: liczą się; **dosł.: nasienie - l. poj.* Ga 4,22-31
9. Albowiem to *jest* słowo obietnicy: W tym
czasie przyjdę i Sara będzie *miała* syna.
Rdz 18,10.14; Iz 23,9; Hbr 11,11; 2P 1,10
10. A nie tylko to, ale i Rebeka, z jednego
łoża* miała *dzieci,* z Izaaka, ojca naszego;
**tj. łoże zwł. małżeńskie, zbliżenie, syn. poczęcia* Rdz 25,21
11. Albowiem kiedy oni jeszcze nie zostali
zrodzeni i nie uczynili nic dobrego ani złego,
aby postanowienie* Boże według wybrania
trwało niewzruszone, nie z uczynków, ale
przez Tego, który powołuje, Rz 8,28
**gr.: prothesis - postanowienie, cel, zamysł, publiczne okazanie*
12. Powiedziano jej: Starszy* będzie służył**
młodszemu***. **dosł.: większy* Rdz 25,23; 2Sm 8,14
***gr.: douleuo - być niewolnikiem, służyć; ***dosł.: mniejszemu*
13. Tak, jak jest napisane: Jakuba umiło-
wałem, ale Ezawem wzgardziłem*.
**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się,* Ml 1,2-3
kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić
14. Cóż więc powiemy? Czy u Boga *jest* nie-
sprawiedliwość? Z pewnością nie*!
aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2 Rdz 18,25
15. Do Mojżesza bowiem powiedział: Zmiłu-
ję się, nad kim chcę* okazać zmiłowanie; a zli-
tuję się, nad kim chcę* okazać zlitowanie.
**gr.: an - partykuła warunkowa lub ograniczająca* Wj 33,19
16. A zatem *zależy to* nie *od tego, który*
chce, ani *od tego, który* zabiega, ale od Tego,
który okazuje* miłosierdzie – Boga.
**dosł.: ma (zmiłowanie lub litość)*
17. Mówi bowiem Pismo do faraona: Na to
ciebie wzbudziłem, aby okazać moc* moją
na tobie i aby rozgłoszone było imię moje
po całej ziemi. **gr.: dynamis - por. Mt 7,22** Wj 9,16
18. Dlatego też, nad kim chce, okazuje zmi-
łowanie, a kogo chce, zatwardza*.
**gr.: skleryno - uczynić twardym,* Mt 13,15; J 12,40;
uczynić nieprzejednanym, upartym Wj 4,21; Joz 11,20
19. Powiesz mi więc: Dlaczego jeszcze oskar-
ża? Kto bowiem sprzeciwi się Jego woli?
20. O człowieku! Przeciwnie, kim ty jesteś,
że spierasz* się z Bogiem? Czy powie twór**
do twórcy**: Czemu mnie takim uczyniłeś?
**dosł.: odpowiadać zaprzeczeniem, na przekór* Łk 14,6
***dosł.: uformowanie temu, który formował*
21. Czy garncarz nie ma władzy nad gliną,
żeby z tej samej masy* uczynić jedno na-
czynie *do celów* prawdziwie zaszczytnych,
a drugie do niezaszczytnych? Prz 16,4;
**dosł.: ciasto, coś zmieszanego z wodą* Iz 64,8; Jr 18,3
22. A jeśli Bóg, chcąc okazać gniew i dać po-
znać swoją moc*, zniósł w wielkiej cierpliwo-
ści naczynia gniewu, które są przygotowane**
ku zgubie, **gr.: dynatos - tu: dosł.: mocne; **por. 2Kor 13,11**
23. I aby dał poznać bogactwo chwały Jego
nad naczyniami miłosierdzia, które wcześ-
niej* przygotował* ku chwale? 2Tm 2,20
**gr.: proeitomadzo - przygotować coś wcześniej, z góry*
24. I *jako* takich powołał nas, nie tylko z Ży-
dów, ale i z pogan. Rz 3,29; 10,12
25. Jak też u Ozeasza mówi: Nie mój lud na-
zwę moim ludem, a nie umiłowaną – umiło-
waną. Oz 2,25; 1P 2,10; Rz 1,7; J 16,27
26. I będzie w miejscu, o którym im powie-
dziano: Wy nie jesteście moim ludem, tam
zostaną nazwani synami Boga żywego*.
**dosł.: żyjącego* Iz 43,6; Oz 1,9; 2,1; 2Kor 6,18
27. Izajasz natomiast woła nad* Izraelem:
Choćby liczba synów Izraela była jak piasek
morski, *tylko* resztka** zostanie zbawiona.
**dosł.: za; **gr.: kataleimma - część z całości, pozostałość* Iz 10,20
28. Doprowadzi bowiem dzieło* do końca**
i skraca*** *je* w sprawiedliwości, ponieważ
PAN zaczął skracać*** dzieło* na ziemi.
**gr.: logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek, sprawa, rozum*
***lub: wypełnia, kończy, dokonuje; ***przytnie* Iz 10,23
29. I tak, jak wcześniej zaczął zapowiadać

Izajasz: Gdyby PAN Zastępów nie zostawił nam potomstwa, stalibyśmy się jak Sodoma, i do Gomory byśmy zostali upodobnieni. Iz 1,9

30. Cóż więc powiemy? Że poganie, którzy nie dążą* do sprawiedliwości, uchwycili** się sprawiedliwości; sprawiedliwości, która jest z wiary, Iz 65,1; Rz 3,22; 10,10; 1Kor 6,9

**gr.: dioko - ścigać, złapać, biec; **lub: uczynić własnym*

31. A Izrael, który dąży* *do* sprawiedliwości Prawa, nie doszedł** *do* sprawiedliwości*** Prawa. **por. w. 30*; **lub: dojść pierwszym, poprzedzić*

****gr.: dikaiosyne - prawość, sprawiedliwość - por. Łk 1,75**

32. A dlaczego? Dlatego, że nie z wiary, ale jakby z uczynków Prawa; potknęli się bowiem o kamień obrazy*, **lub: potknięcia* Iz 8,14

33. Tak, jak jest napisane: Oto kładę na Syjonie kamień obrazy* i skałę zgorszenia**, a każdy kto w Niego wierzy, nie zostanie zawstydzony. **lub: potknięcia, zgorszenia* Iz 28,16;

***gr.: skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie* Mt 21,42

10 Bracia! Prawdziwie upodobanie* mojego serca i prośba** do Boga za Izraelem jest za ich zbawienie. Wj 32,10; Łk 13,34

**lub: dobra wola, życzliwość; **błaganie, modlitwa*

2. Albowiem *daję* im świadectwo, że mają gorliwość *dla* Boga, ale niezgodną* z właściwym poznaniem**. Dz 22,3; Ga 1,14; Flp 3,6

**gr.: kata; **gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*

3. Nie znając* bowiem sprawiedliwości Bożej**, a szukając ustanowienia własnej sprawiedliwości, nie podporządkowali się Bożej sprawiedliwości.

**gr.: agnoeo - por. 1Kor 10,1*, **lub: usprawiedliwienia Bożego*

4. Albowiem końcem Prawa* jest Chrystus, aby uznać za sprawiedliwego każdego wierzącego. **por. Rz 2,12 - tu: brak rodzajnika określonego*

5. Mojżesz bowiem pisze o sprawiedliwości*, *która jest* z Prawa: Człowiek, który je** wykonał, będzie przez nie żyć***. Kpł 18,5; Ga 3,12

lub: usprawiedliwieniu; **domyśl. Prawo; ***gr.: dzao - Rz 5,21

6. A sprawiedliwość*, *która jest* z wiary, tak mówi: Nie mów w swoim sercu: Kto wstąpi do nieba? To jest, aby Chrystusa sprowadzić na dół; **lub: usprawiedliwienie* Pwt 30,12-14

7. Albo: Kto zstąpi do otchłani*? To jest, aby Chrystusa wyprowadzić spośród umarłych.

**gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia* Pwt 30,13

8. A co mówi Pismo? Blisko ciebie jest słowo*, w twoich ustach i w twoim sercu. Jest to słowo* wiary, które głosimy. **gr.: rhema* Pwt 30,14

9. Bo jeśli swoimi ustami wyznasz Jezusa Panem i uwierzysz w swoim sercu, że Bóg wzbudził Go z martwych, zostaniesz zbawiony. Mt 10,32; Flp 2,11; 1J 4,2

10. Albowiem sercem wierzy się ku sprawiedliwości, a ustami wyznaje się ku zbawieniu.

11. Pismo bowiem mówi: Każdy, kto wierzy* w Niego, nie zostanie zawstydzony. Iz 28,16;

**dosł.: wierzący - czas teraź. strona czynna* 1P 2,6

12. Bo nie ma rozróżnienia między Żydem, jak i Grekiem; bo jeden jest Pan wszystkich, wzbogacający* wszystkich, którzy Go wzywają**. **lub: hojnie, szczodrze zaopatrujący w błogosławieństwo*

***gr.: epikalomai - przywołać do siebie, wzywać na pomoc*

13. Każdy bowiem, kto by wezwał imienia Pana, zostanie zbawiony. Jl 3,5; Dz 2,21

14. Jak więc wzywać będą Tego, w którego nie uwierzyli? A jak uwierzą w Tego, o którym nie usłyszeli? A jak usłyszą bez tego, który głosi*? **gr.: kerysso - być heroldem - por. Dz 20,25**

15. Jak będą głosić, jeżeli nie zostaliby posłani? Tak, jak jest napisane: O jak piękne są nogi głoszących dobrą nowinę *o* pokoju, dobrą nowinę *o tym, co* dobre. Iz 52,7; 61,1

16. Ale nie wszyscy okazali posłuszeństwo Ewangelii, Izajasz bowiem mówi: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści? Iz 53,1; Ps 19,4

17. Wiara więc* jest ze słuchania, a słuchanie przez Słowo** Boga. 1Tes 2,13

**lub: zatem, dlatego; **gr.: rhema - słowo wypowiedziane*

18. Ale mówię: Czy może nie usłyszeli? Przeciwnie, na całą ziemię rozszedł się ich głos i do krańców zamieszkałego świata ich słowa.

19. Ale mówię: Czy może* Izrael nie* zrozumiał? Mojżesz pierwszy mówi: Ja was pobudzę do zazdrości przez *tych, którzy* nie są narodem, przez naród nierozumny pobudzę was do gniewu. Pwt 32,21

**gr.: me ouk - tu: w znacz. pytajnym w oczekiwaniu potwierdz.*

20. A Izajasz *nabiera* śmiałości* i mówi: Zostałem znaleziony przez tych, którzy mnie nie szukali, ujawniłem** się tym, którzy się o mnie nie pytali. Pwt 9,13; Iz 65,1

**gr.: apotolmao - ośmielić się, odważyć, czynić śmiałym*

***dosł.: stałem się widzialny - gr.: emfanes - jawny, widoczny*

21. O Izraelu natomiast mówi: Cały dzień miałem wyciągnięte* swoje ręce do ludu, który jest nieposłuszny i mówiący – nie**. Jr 25,4

**lub: rozpościeraiem; **gr.: antilego - mówić przeciw, zaprzeczać*

11 Mówię więc: Czy Bóg odepchnął *od siebie* swój lud? Z pewnością nie*;

albowiem i ja jestem Izraelitą, z potomstwa** Abrahama, z pokolenia Beniamina.
**lub: porzućmy tę myśl; **dosł.: nasienia* Dz 22,3; 2Kor 11,22

2. Nie odepchnął *od siebie* Bóg swojego ludu, który wcześniej poznał*. Czy nie wiecie, co mówi Pismo o Eliaszu? Jak zwraca się *do* Boga przeciwko Izraelowi, mówiąc:
**gr.: proginosko - posiadać zawczasu wiedzę, mieć plan, przeznaczyć kogoś do czegoś* Rz 8,29; 1Krl 19,10

3. PANIE! Proroków Twoich zabili, ołtarze Twoje zburzyli i zostałem pozostawiony *tylko* ja sam, i szukają mojej duszy*. 1Krl 19,18
**idom: nastają na moje życie*

4. Ale co mówi *do* niego *Boża* odpowiedź*? Zostawiłem sobie siedem tysięcy mężów, którzy nie zgięli kolana przed Baalem.
**gr.: chrematismos - natchniona wypowiedź, wyrocznia*

5. Tak więc i teraz, w tym czasie pozostała* resztka według wybrania *z* łaski.
**dosł.: stała się, zaistniała* Rz 9,27; 1P 1,2

6. A jeśli z łaski, to już nie z uczynków, inaczej taka łaska już nie byłaby łaską; a jeśli z uczynków, to już nie z łaski*, gdyż taki uczynek nie byłby** już uczynkiem. Ef 2,9; Ga 2,21
**gr.: charis - życzliwość, przychylność, łaska; **dosł.: nie jest*

7. Cóż więc? Czego Izrael poszukuje, tego nie osiągnął; ale wybrani osiągnęli, a inni zostali zatwardzeni*. Rz 9,31; 10,3; 2Kor 4,4;
**okr. med.: stwardnienie skóry, twardzina* 2Tes 2,11

8. Tak, jak jest napisane: Dał im Bóg ducha głębokiego snu*: oczy, aby nie widzieli i uszy, aby nie słyszeli, aż do dzisiejszego dnia.
**lub: odrętwienie po uderzeniu* Pwt 29,4; Iz 29,10

9. A Dawid mówi: Niech stół ich stanie się im sidłem* i pułapką, i potrzaskiem**, i odpłatą; **dosł.: za sidło, za ...* Ps 28,4; Iz 59,18; Hbr 2,2
***gr.: skandalon - zapadka w pułapce, zgorszenie, potknięcie*

10. Niech ich oczy zostaną zaćmione, aby nie widzieli, a ich grzbiet *na* zawsze* zegnij**.
**gr.: diapantos - stale, zawsze, ciągle, cały czas, w kółko*
***gr.: synkampto - zgiąć razem, całkowicie* Ps 68,24; Za 11,17

11. Mówię więc: Czy potknęli się, aby upaść? Z pewnością nie*; ale z powodu ich odstępstwa** zbawienie *objęło* pogan, aby ich *pobudzić* do zazdrości. **idiom: porzućmy tę myśl* Dz 8,24;
***lub: występek, odejście od prawdy, grzech* Dz13,46; Rz 10,19

12. Jeżeli natomiast ich odstępstwo jest bogactwem świata, a ich porażka* bogactwem pogan, o ile bardziej ich pełnia? **lub: umniejszenie*

13. Albowiem mówię wam poganom: Na ile ja jestem istotnie apostołem pogan, chlubię* się moją służbą, **por. Rz 8,30** 1Tm 2,7; 2Tm 1,11

14. Obym jakoś do zazdrości pobudził tych, którzy są moimi rodakami* i zbawił** niektórych z nich. 1Kor 7,16; 1Tm 4,16; Jk 5,20
**dosł.: moim ciałem; **gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić*

15. Jeśli bowiem ich odrzucenie jest pojednaniem świata, to czym ich przyjęcie*, jeśli nie życiem *powstałym* z martwych?
**lub: dobranie* Dn 9,24; Ef 1,10; Kol 1,20

16. A jeśli pierwocina jest święta, *to* i ciasto; i jeśli korzeń jest święty, *to* i gałęzie.

17. A jeśli niektóre z gałęzi zostały odłamane, a ty, będąc z dzikiego drzewa oliwnego, zostałeś wszczepiony pomiędzy nich i stałeś się współuczestnikiem* korzenia i tłustości drzewa oliwnego, Sdz 9,8; Za 4,3; Obj 11,4
**gr.: synkoinonos - współtowarzysz, uczestnik razem z innymi*

18. Nie chlub się nad gałęzie; bo jeżeli chlubisz się, *to wiedz, że* nie ty nosisz* korzeń, ale korzeń ciebie. **gr.: bastadzo - por. Łk 14,27**

19. Powiesz więc: Odłamane zostały gałęzie, abym ja został wszczepiony.

20. Dobrze, z powodu niewiary zostały odłamane, ale ty stanąłeś *w* wierze; nie bądź pyszny*, ale się bój. **lub: nie bądź dumny* Hbr 3,19

21. Albowiem jeśli Bóg nie oszczędził naturalnych* gałęzi, mógłby i czasem ciebie nie oszczędzić**. **dosł.: zgodnych z naturą*
***gr.: feidomai - oszczędzać w sensie nie niszczyć, ustrzymywać się*

22. Zobacz więc dobroć i surowość Boga, surowość wobec tych, którzy upadli, a dobroć wobec ciebie, jeślibyś utrzymał się w dobroci; skoro i ty *możesz* zostać odcięty.

23. Ale i oni, jeśli nie będą trwali w niewierze, zostaną wszczepieni, gdyż Bóg jest mocny ponownie ich wszczepić.

24. Bo jeśli ty jesteś odcięty z drzewa oliwnego, dzikiego z natury, a wbrew naturze zostałeś wszczepiony w szlachetne drzewo oliwne, o ile bardziej ci, zgodnie z naturą*, zostaną wszczepieni w swoje własne drzewo oliwne! **dosł.: tamci według natury*

25. Bo nie chcę, bracia, abyście byli nieświadomi tej tajemnicy – żebyście we własnym mniemaniu* nie *uważali się* za rozumnych** – że zatwardziałość*** przyszła na część Izraela, aż do *czasu,* gdy wejdzie pełnia pogan****.
**dosł.: w sobie samych* Łk 21,24; Rz 16,25;
***gr.: fronismos - rozsądny, rozumny, mądry* Ef 3,3
****okr. med.: stwardnienie skóry, twardzina; ****gr.: ethnos - poganie, grupy etniczne, narody, nie-Żydzi - por. w. 11. 12. 13*

26. I w ten *właśnie* sposób będzie zbawiony

cały Izrael, tak, jak jest napisane: Przyjdzie z Syjonu Ten, który ratuje* i odwróci bezbożności** od Jakuba. Ps 14,7; Iz 59,20; 60,21
**lub: zbawia, stąd inni: Wybawiciel; **tu: l.mn.*

27. I takie *będzie* z nimi* ode mnie przymierze, kiedy zabiorę** *od* nich grzechy. Iz 55,3;
**lub: (dla) nich; **odjąć, oddzielić* Hbr 8,8; Iz 27,9

28. Według Ewangelii istotnie są nieprzyjaciółmi z powodu was; lecz według wybrania są umiłowanymi z powodu ojców.

29. Albowiem Bóg nie żałuje* *swoich* darów łaski i powołania. Lb 23,19
**dosł.: nieżałowane bowiem dary łaski i powołanie Boga*
**gr.: ametameletos - niepowodujący żalu, wyrzutów sumienia*

30. Bo tak, jak i wy niegdyś byliście nieposłuszni Bogu, ale teraz doznaliście miłosierdzia z powodu ich nieposłuszeństwa,

31. Tak i oni teraz nie okazali posłuszeństwa, aby *dla okazanego* wam miłosierdzia i oni doznali miłosierdzia.

32. Bowiem Bóg zamknął* razem wszystkich w nieposłuszeństwie, aby zmiłować się nad wszystkimi. **dosł.: współzamknął* Ga 3,22; Rz 3,9

33. O głębio bogactwa i mądrości, i poznania Boga! Jak niezbadane są Jego sądy i niewyśledzone* są Jego drogi! **lub: niezgłębione*

34. Bo kto poznał myśl* PANA? Lub kto stał się Jego doradcą? **lub: umysł, zamysł* 1Kor 2,16

35. Albo kto dał Mu najpierw coś i zostanie mu *za to* oddane* w zamian? **lub: odpłacone*

36. Gdyż z Niego i przez Niego, i ku Niemu *jest* wszystko; Jemu chwała na wieki. Amen.

12 Wzywam* więc was, bracia, przez miłosierdzie** Boga, abyście stawili swoje ciała jako ofiarę żywą, świętą, przyjemną*** Bogu, tę rozumną**** służbę***** waszą.
**lub: zachęcam, proszę; **bardzo podobającą* 1Kor 6,13
***dosł.: przez (wzgląd) na miłosierdzia - (l.mn.) Boga*
*****lub: duchową, związaną ze słowem; *****gr.: latreia - Rz 1,9**

2. I nie upodabniajcie* się do tego wieku, ale dajcie się przemieniać** *przez* odnowienie waszego myślenia, abyście doświadczyli*** jaka**** *jest* wola Boża, *co* dobre, przyjemne***** i doskonałe. Jk 1,27; Kol 3,10
**gr.: syschematidzo - upodabniać się do czyjegoś wzoru, przybierać postać tożsamą z czymś, stosować się do czegoś*
***gr.: metamorfoo - przeobrażać się w inny kształt, przemienić*
****lub: zbadali, rozróżnili; ****czym (jest); *****por. w. 1****

3. Bo przez daną mi łaskę mówię każdemu będącemu spośród was: Nie myślcie ponad miarę *o sobie,* ponad to, co konieczne jest *by* rozumieć, lecz myślcie rozsądnie*, według miary wiary, jaką Bóg każdemu przydzielił.
**gr.: sofroneo - myśleć z umiarem, trzeźwo* Ga 6,3

4. Albowiem tak, jak w jednym ciele mamy wiele członków, lecz nie wszystkie członki mają te same działanie, 1Kor 12,12

5. Tak wielu nas, *a* jesteśmy jednym ciałem* w Chrystusie, a zgodnie** z tym *jesteśmy* jedni drugich członkami. Dz 4,32; 1Kor 10,17; Ef 4,16
**gr.: soma - por. Kol 2,11*; **gr.: de kat(a) - dosł.: a co do*

6. Mamy więc różne dary łaski, według łaski nam darowanej: Czy to prorokowanie, *to* proporcjonalnie* do** tej wiary; ***gr.: kata - Rz 8,27***
**gr.: analogia - równowartość, w zgodności, w relacji do*

7. Czy to służbę, *to* w służbie; czy *ktoś* naucza, *to* w nauce*; **gr.: didaskalia - por. Mk 4,1**

8. Czy *gdy ktoś* zachęca, to w zachęcie; jeśli ktoś się dzieli, *to* w szczerości; jeśli ktoś przewodzi*, to w gorliwości; jeśli ktoś jest miłosierny, *to* z radością**. **lub: stoi na czele; **ochoczo*

9. Miłość *niech będzie* nieobłudna; brzydźcie się złym, lgnijcie* do dobrego.
**lub: łączyć, kleić, spajać* Ps 97,10; 1J 3,18

10. Miłością braterską jedni drugich miłujcie czule*, jedni drugich wyprzedzajcie w *okazywaniu* szacunku. **lub: tkliwie, serdecznie*

11. W gorliwości nieopieszali*, płonący** duchem, Panu służący, Dz 18,25; Kol 4,12;
**lub: niegnuśni; **gr.: dzeo - wrzeć, kipieć, być gorącym* Jk 5,16

12. Radośni nadzieją, w ucisku wytrwali, w modlitwie trwający niezłomnie, 1Tes 5,17

13. Miejcie udział* w potrzebach** świętych, prześcigajcie*** się *w* gościnności. Rz 15,25-28
**lub: być współnikiem; **gr.: chreia - potrzeba, niedostatek, brak*
****gr.: dioko - gonić, ścigać, zmuszać do ucieczki, prześladować*

14. Dobrze życzcie* tym, którzy was prześladują**, dobrze życzcie, a nie przeklinajcie.
lub: błogosławcie, wysławiajcie; **gra słów z w. 13**

15. Weselcie się z weselącymi, a płaczcie z płaczącymi*. **gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować*

16. Bądźcie wobec siebie tej samej myśli; nie rozumiejcie o *sobie* wyniośle*, ale przystawajcie do pokornych; nie stawajcie** się rozumni*** we własnych oczach****. Prz 19,17;
dosł.: o wysokich w l.mn. - lub: o tym co wyniosłe; **por. Ga 4,4* ***por. Rz 11,25. ****dosł.: przed sobą samymi* 1P 5,3

17. Nikomu złem za złe nie oddawajcie*, troszcząc** się *o to,* co dobre wobec wszystkich ludzi. **lub: odpłacajcie; **dosł.: myśląc wcześniej*

18. Jeśli można, *o ile to* od was *zależy,* ze wszystkimi ludźmi zachowujcie* pokój*.
**lub: żyjcie w pokoju* Ps 34,14; Rz 14,19; Hbr 12,14

19. Nie mścijcie* się sami, umiłowani, ale
dajcie miejsce gniewowi *Bożemu;* albowiem
jest napisane: Pomsta do mnie należy, Ja od-
płacę, mówi PAN. Prz 24,17;
**lub: wymierzać sprawiedliwość* Na 1,2-3; Hbr 10,30
20. Jeśli więc twój nieprzyjaciel jest głod-
ny, nakarm* go, jeśli pragnie, daj mu pić; bo
to czyniąc, węgle rozpalone** zgarniesz na
jego głowę. **lub: dawać część po części, po kawałku*
***tu: w znaczeniu aktu przysługi sąsiedzkiej - por. Prz 25,21-22*
21. Nie dawaj się zwyciężać złu, ale zło do-
brem zwyciężaj. Wj 23,4-5; Prz 25,21; Łk 6,27

13 Każda dusza niech się podporządko-
wuje władzom* zwierzchnim**; bo nie
ma władzy, jak tylko od Boga; a te władze,
które są, przez Boga są wyznaczone. Tt 3,1
**gr.: eksousia - por. Mt 10,1*; **lub: górować nad kimś, przewyższać*
2. Dlatego, kto sprzeciwia się władzy, sprze-
ciwia się Bożemu rozporządzeniu*; a ci, którzy
sprzeciwiają się, sami na siebie przyjmują
wyrok. **gr.: diatage - uporządkowanie, rozmieszczenie*
3. Albowiem przywódcy* nie są postrachem
dla dobrych czynów, ale dla złych. Chcesz
się nie bać władzy? Czyń dobrze, a będziesz
miał od niej pochwałę**. Prz 14,35; Pwt 25,1;
**gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* 1P 3,13
***gr.: epainos - aprobata, polecenie (kogoś), pochwała, uznanie*
4. Bowiem jest sługą Boga tobie ku dobremu.
Ale jeśli czynisz zło, bój się; bo nie bez powo-
du nosi miecz*, gdyż jest sługą Boga, *który*
karze w gniewie *tego, który* czyni źle.
gr.: machaira - por. J 18,11 2Krn 19,6; Lb 35,19; Joz 20,5
5. Dlatego koniecznie trzeba być *jej* poddanym, nie tylko z powodu gniewu, lecz także
z powodu sumienia*. Dz 24,16; 1P 2,19
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*
6. Dlatego bowiem płacicie podatki, bo *oni*
są sługami* Boga, właśnie po to, aby w tym
trwać. **gr.: leitourgos - urzędnik publiczny* Mt 22,17
7. Oddawajcie więc każdemu to, co powin-
niście: Komu podatek, podatek; komu cło,
cło; komu respekt*, respekt; komu szacu-
nek**, szacunek. Mt 22,21; Mk 12,17; Łk 20,25
**gr.: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*
***gr.: time - szacunek, poważanie, godność, wartość (materialna)*
8. Nikomu nie bądźcie nic winni, oprócz wza-
jemnej miłości; bo kto miłuje drugiego, wy-
pełnił Prawo. Prz 3,27; Kpł 19,13
9. *Gdyż* to: Nie będziesz cudzołożył, nie bę-
dziesz mordował, nie będziesz kradł, nie bę-
dziesz składał fałszywego świadectwa, nie
będziesz pożądał, i jeśli jest jakieś inne przy-
kazanie, w tym słowie się sumują*, to *zna-
czy*: Będziesz miłował swojego bliźniego, jak
samego siebie. Wj 20,14; Kpł 20,10; 9,18; Mt 22,39
**gr.: anakefalaioo - sprowadzić pod jedną głowę, zsumować*
10. Miłość nie czyni bliźniemu* nic złego;
wypełnieniem** więc Prawa jest miłość.
**dosł.: tuż obok, w pobliżu, bliski* Mt 7,12; 22,40; 1Kor 13,4
***gr.: pleroma - być wypełnionym, pełnia, obfitość*
11. A to wiedząc*, *że już* czas*, że *nadeszła*
nasza godzina, abyśmy już zostali wzbudzeni
ze snu; bo teraz bliżej jest nasze zbawienie,
niż kiedy uwierzyliśmy. **lub: znając porę*
12. Noc posunęła się naprzód, a dzień się
przybliżył; odłóżmy więc uczynki ciemności,
a obleczmy* się w zbroję** światłości.
**por. w. 14*; **lub: oręż, pancerz, broń* Ef 6,13; Kol 3,8
13. Chodźmy godnie* jak za dnia, nie w hu-
lankach i pijaństwach, nie w rozwiązłości
i rozpustach, nie w kłótni i zazdrości.
gr.: euschemonos - por. 1Kor 14,40 Łk 21,34; Ga 5,21; 1P 4,3
14. Ale obleczcie* się w Pana Jezusa Chry-
stusa, a nie czyńcie starania o ciało ze wzglę-
du *na* pożądliwość**. Ga 5,24; 1P 2,11
**gr.: endyo - włożyć na siebie, zanurzyć się, przyoblec w*
***gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

14 A słabego w wierze przyjmujcie*, *ale*
nie aby rozsądzać** poglądy***.
**lub: przygarniajcie do siebie - w. 3*; **gr.: diakrisis - rozróżniać,*
dyskutować, osądzać, rozdzielać, prowadzić spór, sprzeczać się
****gr.: dialogismos - rozważać, dociekać, roztrząsać coś w myślach*
2. Ten wierzy, że może zjeść wszystko, a ten
natomiast, *który* jest słaby, je jarzynę.
3. Ten, który je, niech nie wzgardza tym,
który nie je; a *ten który* nie je, niech nie są-
dzi *tego, który* je; albowiem Bóg go przyjął*.
**gr.: proslambano - wziąć do siebie, otrzymać, przyjąć, ugościć*
4. Kim ty jesteś, że sądzisz sługę cudzego
domu? Dla własnego Pana stoi lub upada;
ale zostanie postawiony*; Bóg bowiem mo-
cny jest go postawić*. **lub: utwierdzony* 1Kor 4,5
5. *Jeden* wprawdzie osądza* dzień ponad
inny dzień, *drugi* natomiast każdy dzień osą-
dza *tak samo;* każdy niech jest upewniony
w swoim myśleniu. Ga 4,10; Kol 2,16
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić, walczyć razem*
6. Kto myśli* o dniu, dla Pana myśli; a kto
nie myśli o dniu, dla Pana nie myśli; *kto* je,
dla Pana je, bo dziękuje Bogu; a *kto* nie je,
dla Pana nie je i dziękuje Bogu.
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

7. Albowiem nikt z nas nie żyje dla samego
siebie i nikt dla samego siebie nie umiera*.
**gr.: apothnesko - umrzeć, zginąć, uschnąć* 1Kor 6,19; 2Kor 5,15
8. Bo jeżeli żyjemy, to dla Pana żyjemy; jeżeli
umieramy, to dla Pana umieramy; czy więc
żyjemy, czy umieramy, jesteśmy Pana.
9. Gdyż po to Chrystus i umarł, i powstał,
i powrócił do życia*, aby i *nad* martwymi,
i *nad* żyjącymi zapanował. **lub: ożył* 2Tm 4,1
10. Ty natomiast dlaczego sądzisz twojego
brata? Albo dlaczego gardzisz* twoim bratem? Wszyscy bowiem staniemy przed trybunałem** sądu Chrystusa. Jud 1,14; 1Kor 4,5;
**gr.: eksoutheneo - gardzić całkowicie, nie liczyć się* 2Kor 5,10
***gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
11. Napisane jest bowiem: *Jako* żyję Ja,
mówi PAN, przede mną zegnie się wszelkie kolano i każdy język wyzna* Bogu.
**lub: w pełni uznać, wysławić, zgadzać się* Iz 45,23
12. Dlatego więc każdy z nas zda z samego
siebie sprawę Bogu. Kaz 11,9; Mt 12,36; 1P 4,5
13. Już więcej nie osądzajmy jedni drugich; ale raczej rozsądźmy *to,* aby nie kłaść
przed bratem *powodu do* potknięcia lub
zgorszenia*. Łk 17,2; 1Kor 8,9; 10,32; Obj 2,14
**gr.: skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie, obraza*
14. Wiem i jestem przekonany w Panu Jezusie, że nic samo przez się nie jest skalane*, ale jest skalane dla tego, kto zalicza to
do skalanych. Mk 7,2.15; Dz 10,28
**gr.: koinos - pospolite, zwyczajne, skalane, zanieczyszczone przez zetknięcie - Dz 10,28 w odróżnieniu od gr.: akathartos - nieczysty*
15. A jeśli twój brat jest zasmucany z powodu pokarmu, już nie postępujesz zgodnie
z miłością; nie rujnuj* swoim pokarmem tego, za którego Chrystus umarł.
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
16. Niech więc *to, co jest* waszym dobrem
nie będzie *powodem* bluźnierstw*. 1Tes 5,22
**dosł.: niech nie będzie bluźnione więc wasze dobro*
17. Bowiem Królestwo Boże to nie jest pokarm i napój, ale sprawiedliwość i pokój, i radość* w Duchu Świętym. Łk 17,20; Rz 5,1; 10,10
**gr.: chara - przeżywać radość, zadowolenie, weselić się*
18. Bo kto w tym służy Chrystusowi, miły*
jest Bogu i wypróbowany** *dla* ludzi. Rz 12,1
lub: bardzo podoba się; **przyjęty, zadowalający - Rz 16,10
19. Dążmy* więc do tego, co służy pokojowi i ku zbudowaniu jedni drugich. Rz 15,2;
**gr.: dioko - ścigać, zabiegać, dążyć, iść za kimś* 1Kor 10,33
20. Ze względu na pokarm nie niszcz* dzieła Boga. Wszystko wprawdzie jest czyste, ale
jest złe dla człowieka, który przez jedzenie *powoduje czyjeś* potknięcie.
**gr.: katalyo - obalić, rozluźnić (wiązania), rozłączyć, zburzyć*
21. Dobrze jest nie jeść mięsa i nie pić wina,
i niczego, o co twój brat potykałby* się, gorszył, albo słabnął**. Mt 2,8; Mt 18,7; Flp 1,10
**gr.: proskopto - por. Mt 4,6*; **lub: jest słaby,choruje*
22. Ty masz wiarę? Miej ją dla samego siebie przed Bogiem. Błogosławiony*, kto nie
sądzi siebie w tym, czego próbuje**.
lub: szczęśliwy; **doświadcza, bada - por. Rz 2,18 1J 3,21
23. Ale kto wątpi, gdy je, *już* jest osądzony*,
dlatego że nie *jest to* z wiary; a wszystko, co
nie jest z wiary, jest grzechem. Tt 1,15;
**lub: zasądzony, skazany* 1Kor 8,7; Hbr 11,6

15 A tak my, którzy jesteśmy mocni, powinniśmy nosić bezsilność słabych*,
a nie przypodobywać** się sobie samym.
**dosł.: niemocnych; **lub: zjednać, zadowolić* Ga 6,1; 1Tes 5,14
2. Dlatego* każdy z nas niech podoba się
bliźniemu ku dobru, ze względu na zbudowanie**; **lub: bowiem; **gr.: oikodome - akt budowy, wznoszenie*
3. Ponieważ i Chrystus* nie miał upodobania** w samym sobie, ale tak, jak jest napisane: Urągania*** *tych, którzy* Tobie urągają spadły na mnie. **lub: Mesjasz* Ps 40,8; 69,10.20;
***lub: por. w. 1**; ***lub: zniewagi, obelgi* J 6,38; Flp 2,4
4. Bo cokolwiek wcześniej zostało napisane,
dla naszej nauki zostało napisane, abyśmy
przez wytrwałość* i przez zachętę** Pism
mieli nadzieję. Rz 4,23; 1Kor 9,9; 2Tm 3,16
lub: cierpliwe znoszenie przeciwności - Jk 1,3; **pociechę*
5. A Bóg wytrwałości i zachęty oby* wam
dał*, abyście byli tej samej myśli między sobą na wzór** Chrystusa Jezusa. Wj 34,6; 1Kor 1,10;
**tryb życzący; **lub: według, zgodnie z* Flp 1,27
6. Abyście jednomyślnie*, jednymi ustami
wysławiali Boga i Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa. 1Kor 10,31; Dz 4,24; Ef 1,3; 1P 1,3
**gr.: homothymadon - jednomyślnie, zgod. z myślą o jednym celu*
7. Dlatego przyjmujcie* jedni drugich, jak
i Chrystus przyjął nas dla** chwały Boga.
**lub: przygarniajcie do siebie; **gr.: eis - do, ku, dla (chwały)*
8. A mówię wam, że Jezus Chrystus stał się
sługą obrzezanych dla prawdy Bożej, aby potwierdzić obietnice *dane* ojcom, Ps 98,3
9. Poganie natomiast, żeby chwalili Boga
za miłosierdzie, jak napisano: Z tego powodu
wyznam Cię wśród pogan* i imieniu Twojemu będę śpiewać**. **por. Rz 2,14** 2Sm 22,50; Ps 18,49
***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

10. I ponownie mówi: Weselcie się poganie *wraz* z Jego ludem. Pwt 32,43
11. I ponownie: Wielbijcie* PANA, wszyscy poganie i wysławiajcie Go, wszystkie ludy.
**gr.: aineo - chwalić, wysławiać, śpiewać na chwałę* Ps 117,1
12. I ponownie Izajasz mówi: Będzie korzeń Jessego, *który* powstanie, *aby* władać* poganami; w Nim poganie będą pokładać nadzieję. **gr.: archo - przewodzić, być na czele* Iz 11,1-10
13. A Bóg nadziei niech was wypełni wszelką radością i pokojem w wierze*, abyście obfitowali w nadziei przez moc Ducha Świętego. **lub: w zaufaniu* Jl 3,16; Ef 5,18; 1Tm 1,1
14. A ja sam jestem przekonany, co do was, że sami jesteście pełni dobroci, napełnieni wszelkim poznaniem, mogący jedni drugich pouczać*. Kol 3,16; Flp 1,11; 2P 1,5-8
**gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - stąd: korygować, nauczać*
15. A napisałem do was, bracia, śmiało*, po części jakby przypominając wam przez łaskę, która została mi dana od Boga,
**gr.: tolmeroteron - odważniej* Rz 12,3; Ga 1,15; Ef 3,8
16. Abym ja był sługą* Jezusa Chrystusa pośród pogan, pełniącym świętą służbę *dla* Ewangelii Boga, aby ofiara pogan stała się godna przyjęcia i była** uświęcona w Duchu Świętym. Iz 66,20; Ga 2,7; 2Kor 8,5
**gr.: leitourgos - osoba powołana na urząd państwowy lub publiczny, sługa króla, pracownik wojskowy; **dosł.: niech jest*
17. Mam więc chlubę* w Chrystusie Jezusie, w *tym, co odnosi się* do Boga.
**gr.: kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
18. Albowiem nie odważę się mówić o czymś, czego nie dokonał Chrystus przeze mnie, *by przyprowadzić* do posłuszeństwa pogan, słowem i czynem, Kol 3,17; 2Tes 2,17; 1J 3,18
19. Przez moc znaków i cudów, w mocy Ducha Bożego, tak że od Jerozolimy i okolic, aż do Ilirii zacząłem wypełniać* *te krainy* Ewangelią Chrystusa; Dz 15,12; 2Kor 12,12; Hbr 2,4
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
20. To jednak poczytuję sobie za honor, *by* głosić Ewangelię nie *tam,* gdzie było znane* imię Chrystusa, abym nie budował na cudzym** fundamencie; 1Kor 3,9-15;
**dosł.: zostało wymienione; **lub: obcym* 2Kor 10,16; Ef 2,20
21. Ale tak, jak jest napisane: Ci, którym nie głoszono ujrzą Go, a ci, którzy nie słyszeli, zrozumieją*. **gr.: syniemi - por. Mt 13,51** Iz 52,15
22. Dlatego też wiele doznawałem przeszkód, *aby* przyjść do was. Rz 1,13
23. Lecz teraz, nie mając już miejsca w tych okolicach, a od wielu lat mając pragnienie przyjść do was, 1Tes 3,10; Rz 1,10
24. Może* gdy** udam się do Hiszpanii, przyjdę do was; bo mam nadzieję, przechodząc ujrzeć was i przez was zostać tam wyprawiony***, jeślibym najpierw wami *choć* częściowo został nasycony****. **gr.: ean - jeśli, gdyby*
***gr.: hos - jak, gdy; ***gr.: propempo - por. 1Kor 16,6* ****gr.: empiplemi - napełnić do końca, nakarmić, nasycić*
25. A teraz idę do Jerozolimy, służąc* świętym. **gr.: diakoneo - być sługą, troszczyć, pomagać, usłużyć*
26. Upodobało się bowiem Macedonii i Achai złożyć pewną składkę* na ubogich *pośród* świętych** w Jerozolimie. Dz 11,29;
**dosł.: mieć wspólnotę, mieć udział* 2Kor 8,1; Ga 6,6
***gr.: hagios - por. Hbr 13,24**, tu: zwyczajowa nazwa uczniów*
27. To postanowiły*, bo są ich dłużnikami; bo jeśli poganie stali się uczestnikami** tego, co duchowe, to winni *są* usłużyć*** im i w *tym,* co cielesne. Rz 11,17; 1Kor 9,11
lub: znalazły w tym upodobanie; **wspólnikami; ***por. w. 16
28. Gdy więc to wypełnię i zapieczętuję* *dla* nich ten plon, odejdę *i* przez was, *udam się* do Hiszpanii. **być może: otrzymam dowód przekazania*
29. Wiem natomiast, że idąc do was, przyjdę z pełnym* błogosławieństwem Ewangelii Chrystusa. **gr.: pleroma - por. J 1,16**
30. A proszę* was, bracia, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez** miłość Ducha, abyście razem ze mną walczyli w modlitwach za mnie do Boga, Rdz 32,24;
**lub: zachęcam; **przez wzgląd na* 2Kor 4,5.11; Kol 4,12
31. Abym został uratowany od nieposłusznych* w Judei, i aby służba moja na rzecz Jerozolimy stała się godna** przyjęcia *przez* świętych. 2Tes 3,2; 2Tm 3,11; 2Kor 8,4
**gr.: apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym - por. Dz 19,9* **gr.: euprosdektos - chętnie przyjmowany, uznany, zadowalający*
32. Abym w radości przyszedł do was za wolą Bożą i razem z wami *zaznał* odpoczynku*.
**gr.: synanapauomai - odpoczywać razem, doznać ulgi*
33. A Bóg pokoju *jest** z wami wszystkimi. Amen. **lub: niech będzie* 2Tes 3,16; Rz 16,20

16 A polecam wam Febę, siostrę naszą, która jest służebnicą* zboru w Kenchreach, **gr.: diakonos - rodzaj żeński* 2Kor 3,1; Dz 18,27
2. Abyście ją przyjęli w Panu *w sposób* godny świętych i dopomogli jej, gdyby was w jakiejkolwiek sprawie potrzebowała; albo-

wiem i ona stała się opiekunką* wielu, *także* i *dla* mnie samego. Mt 10,40;
**tj. opiekunka troszcząca się o innych,* Flp 1,27; Dz 9,36
wspierająca z własnych zasobów, gr.: prostatis, łac.: patrona
3. Pozdrówcie* Pryscyllę i Akwilę, współpracowników moich w Chrystusie Jezusie,
**lub: wziąć w objęcia,* Dz 18,2; 1Kor 16,19; 2Tm 4,19
przyjąć z radością, dobrze życzyć - występuje w Rz 16,3-23
4. Którzy za moją duszę* nadstawili** swoją szyję**, którym nie tylko ja dziękuję, ale i wszystkie zbory z pogan; Flp 2,30; 1Tes 2,14
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **idiom - narazili swoje życie*
5. Także zbór*, który jest w ich domu. Pozdrówcie Epeneta, umiłowanego mojego, który jest pierwociną** Achai w Chrystusie.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*
***gr.: aparche - pierwszy plon,* Rz 11,16; Jk 1,18;
osoby pierwsze z tej samej grupy lub klasy Obj 14,4
6. Pozdrówcie Marię, która wiele trudziła* się dla nas. Mt 27,55; Rz 16,12; 1Tm 5,10
**gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*
7. Pozdrówcie Andronika i Junię, krewnych* moich i współwięźniów moich, którzy są zaszczytnie znani między apostołami, którzy i przede mną byli w Chrystusie. **lub: rodaków*
8. Pozdrówcie Ampliasa, umiłowanego* mojego w Panu. **gr.: agapetos - por. Rz 1,7**
9. Pozdrówcie Urbana, naszego współpracownika* w Chrystusie, i Stachysa, umiłowanego mojego. **gr.: synergos - pomocnik, współpracownik*
10. Pozdrówcie Apellesa, doświadczonego* w Chrystusie. Pozdrówcie tych, *którzy są* z** *domu* Arystobula**. 1P 1,7; 1Kor 11,19; Flp 2,22
**gr.: dokimos - wypróbowany, doświadczony, przyjęty*
***dosł.: (sługa?) od Arystobula - tj. wnuka Heroda Wielkiego*
11. Pozdrówcie Herodiona, mojego krewnego*. Pozdrówcie tych, którzy są z domu Narcyza, będących w Panu. **lub: rodaka*
12. Pozdrówcie Tryfenę i Tryfozę, które trudzą* się w Panu. Pozdrówcie Persydę, umiłowaną, która wielce trudziła się w Panu.
gr.: kopiao - por. w. 6 Kol 4,12; Mt 9,38; 1Tes 5,12
13. Pozdrówcie Rufusa, wybranego* w Panu, i matkę jego, i moją. J 15,16; Ef 1,4; 2Tes 2,13
**gr.: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborny tj. najlepszy*
w swym rodzaju lub kategorii, wyjątkowej doskonałości
14. Pozdrówcie* Asynkrytusa, Flegonta, Hermasa, Patroba, Hermesa i braci, *którzy są* z nimi. **gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć*
15. Pozdrówcie Filologa i Julię, Nereusza i jego siostrę, i Olimpasa, i wszystkich świętych*, *którzy są* z nimi. **gr.: hagios - por. Hbr 13,24***
16. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* świętym. Pozdrawiają was zbory Chrystusa.
gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15**
17. A proszę was, bracia, abyście uważali* na tych, którzy czynią podziały i zgorszenia wbrew tej nauce, której się wy nauczyliście**; i odstąpcie*** od nich. Mt 18,17; 2Tes 3,6
**gr.: skopeo - przyglądać się, baczyć, uważnie patrzeć*
***gr.: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć*
****gr.: ekklino - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić*
18. Tacy bowiem nie służą naszemu Panu Jezusowi Chrystusowi, ale swojemu własnemu brzuchowi, a gładkimi słowami i schlebianiem zwodzą* serca prostodusznych**.
gr.: eksapatao - oszukać - por. Rz 7,11* 2Krn 18,5-17; Ga 1,10
***gr.: akakos - nieznający zła, niewinny, prostoduszny*
19. Bo *wieść* o waszym posłuszeństwie dotarła do wszystkich. Dlatego raduję się z waszego powodu; a chcę, abyście prawdziwie byli mądrymi w tym, co dobre, a czyści* wobec zła. 1Tes 1,8; Flp 2,15; Mt 10,16
**gr.: akieraios - czysty, niezmieszany, prostoduszny, szczery*
20. A Bóg pokoju szybko zetrze* szatana pod waszymi stopami. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen. Rdz 3,15; Łk 10,19
**gr.: sintribo - zmiażdżyć, zdeptać, zetrzeć w pył, rozerwać*
21. Pozdrawiają was Tymoteusz, mój współpracownik* i Lucjusz, i Jazon, i Sozypater, moi krewni**. Dz 16,1; Flp 2,19; Hbr 13,23
**gr.: synergos - por. w. 9*; **lub: rodacy*
22. Pozdrawiam was ja, Tercjusz, który napisałem ten list w Panu. Ga 6,11; Rz 16,8; Kol 3,17
23. Pozdrawia was Gajus, gospodarz* mój i całego zboru. Pozdrawia was Erast, zarządca** miasta, i brat Kwartus; 1Kor 1,14;
**lub: goszczący mnie; **skarbnik* 3J 1,1; Dz 19,22
24. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen. 1Kor 16,23; 1Tes 5,28
25. A Temu natomiast, który ma moc was utwierdzić według mojej Ewangelii i głoszenia Jezusa Chrystusa, według objawienia* tajemnicy, *która* jest od czasów wiecznych zakryta milczeniem**, 2Kor 4,3; Ef 3,3; 1P 1,10-12
**gr.: apokalypsis - por. Ga 1,12*; **lub: utrzymana w tajemnicy*
26. A która teraz została ujawniona także przez Pisma prorockie zgodnie z rozkazem wiecznego Boga *oraz* oznajmiona wszystkim narodom, *aby je przyprowadzić* do posłuszeństwa* wiary; **por. Rz 1,5*** Tt 1,3; Dz 13,46
27. Jedynemu mądremu Bogu, przez Jezusa Chrystusa – Jemu chwała* na wieki**. Amen.
gr.: doksa - por. Rz 8,21; **gr.: aion - por. 1Kor 1,20**

Pierwszy list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, powołany apostoł Jezusa Chrystusa z[*] woli[**] Boga, i Sostenes, brat,
[*]gr.: dia - ze względu na, dla, z powodu 1Tm 1,1; J 15,16; Tt 1,1
[**]gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, wybór

2 Zborowi[*] Boga w Koryncie, *do tych,* którzy są uświęceni w Chrystusie Jezusie, powołanym świętym, ze wszystkimi, którzy wzywają imienia Pana naszego Jezusa Chrystusa na każdym miejscu – ich, a także i naszym.
[*]gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność, zebranie publiczne Dz 20,28; 1Tm 3,5; Ef 5,26

3 Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i od Pana Jezusa Chrystusa.

4 Dziękuję Bogu mojemu zawsze za was z powodu łaski Boga, która wam została dana w Chrystusie Jezusie,

5 Że we wszystkim zostaliście ubogaceni w Nim, we wszelkim słowie i we wszelkim poznaniu[*]; 2Kor 9,11; Ef 2,7; Rz 11,12; 1Kor 14,26
[*]gr.: gnosis - poznanie, nawiązanie głębokiej więzi i relacji

6 Tak, jak świadectwo Chrystusa zostało utwierdzone[*] w was. Dz 20,24; 1Kor 2,1; Obj 1,9
[*]gr.: bebaioo - uczynić trwałym, zapewnić, utwierdzić w czymś

7 Tak też nie brakuje wam żadnego daru[*] łaski[*], *wam, którzy* oczekujecie objawienia Pana naszego Jezusa Chrystusa, Mt 25,1;
[*]gr.: charisma - dar łaski 1Kor 4,5; 1Tes 1,10

8 Który też utwierdzi was aż do końca, *jako* nienagannych[*] w dniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. Flp 1,6; 2,15; 1Tes 5,23
[*]lub: bez zarzutów, nie można pociągnąć do odpowiedzialności

9 Wierny[*] jest Bóg, przez którego zostaliście powołani do społeczności[**] Jego Syna Jezusa Chrystusa, Pana naszego. 1Kor 10,13;
*[*]lub: godny zaufania; [**]por. Dz 2,42**** Hbr 10,23; 1J 1,3.7

10 A wzywam[*] was, bracia, przez imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście wszyscy mówili to samo, żeby nie było między wami rozłamów[**] i abyście byli zespoleni jednym duchem i jedną myślą. Rz 15,5; 16,17; Flp 1,27
[*]lub: zachęcam, proszę; [**]gr.: schisma - rozdarcie (szaty)

11 Zostało mi bowiem oznajmione o was, moi bracia, od domowników Chloi, że wśród was są spory[*]. *[*]lub: kłótnie* Flp 2,14; Jk 4,1

12 A mówię o tym, bo każdy z was dobitnie mówi: Ja jestem Pawła, a ja Apollosa, a ja Kefasa[*], a ja Chrystusa. 1Kor 3,4; Dz 18,24
*[*]aram.: imię Piotra - kamyk, fragment skały - por. J 1,42**

13 Rozdzielony[*] jest Chrystus. Czy Paweł został za was przybity do krzyża lub w imię Pawła zostaliście ochrzczeni[**]? 2Kor 11,4
[*]lub: rozczłonkowany - tryb orzekający; [**]zanurzeni

14 Dziękuję Bogu, że nie ochrzciłem nikogo z was, z wyjątkiem Kryspusa i Gajusa;

15 Aby ktoś nie powiedział, że chrzciłem[*] w moje imię. *[*]gr.: baptidzo - por. Mt 3,11**

16 Ochrzciłem też i dom Stefana; w końcu nie wiem, czy kogoś innego ochrzciłem.

17 Bo Chrystus nie posłał mnie chrzcić, ale głosić Ewangelię, nie w mądrości słowa, by krzyż Chrystusa nie został pozbawiony swojego znaczenia[*]. J 4,2; 1Kor 15,1
[*]gr.: kenoo - uczynić pustym, daremnym, pozbawić mocy

18 Bo Słowo *o* krzyżu dla tych, którzy istotnie giną[*], jest głupstwem; ale *dla* nas, którzy jesteśmy zbawiani, jest mocą Bożą. Ga 6,12;
[*]lub: idą ku zgubie 2Kor 2,15; 2Tm 1,9

19 Napisano bowiem: Zniszczę mądrość mądrych, a zrozumienie[*] rozumnych odrzucę.
*[*]gr.: synesis - por. Kol 1,9** Iz 29,14; Jr 8,9; 49,7

20 Gdzie *jest* mądry? Gdzie uczony w Piśmie? Gdzie badacz tego wieku[*]? Czyż Bóg nie uczynił głupią mądrość tego świata[**]?
[*]gr.: aion - odcinek czasu, epoka, eon, wieczność 2Sm 15,31; *[**]gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu* Iz 19,12; 33,18; 44,25

21 Skoro bowiem w mądrości Boga, świat nie poznał Boga przez mądrość[*], upodobało się Bogu, przez głupie głoszenie zbawić wierzących. Rz 1,20-22; 10,14; Tt 1,3
[*]gr.: sofia - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, zakres wiedzy

22 A gdy Żydzi domagają[*] się cudu[**], a Grecy szukają mądrości, Wj 4,1; Mt 12,38; J 4,48
*[*]gr.: aiteo - prosić, błagać, używać; [**]gr.: semeion - por. J 4,54**

23 My jednak głosimy Chrystusa, który jest ukrzyżowany, *dla* Żydów *to* wprawdzie zgorszenie[*], a *dla* Greków głupota, Ga 6,14;
*[*]lub: powód potknięcia, pułapka - por. J 16,1** Rz 9,32; 1P 2,8

24 Lecz dla samych powołanych, i Żydów,

i Greków, głosimy Chrystusa – moc Boga
i mądrość Boga. 2Kor 6,7
25. Gdyż *to, co* głupie *u* Boga mądrzejsze
jest od ludzi, a *to, co* słabe u Boga mocniejsze jest od ludzi.
26. Przypatrujcie się bowiem swojemu powołaniu, bracia, że niewielu *jest* mądrych
według ciała, niewielu możnych, niewielu
szlachetnie urodzonych*; **lub: szlachetnego rodu*
27. Ale *to, co* głupie *dla* świata, wybrał* Bóg,
by zawstydzać mądrych; i słabych ze świata wybrał Bóg, aby zawstydzać** mocnych;
**gr.: eklegomai - wybrać, upatrzyć, wybrać na urząd* Pwt 7,6;
***w tekście gr. - zdanie zamiarowe* Mt 22,14; 1P 2,9
28. I *to, co jest* niskiego rodu u świata, i *to,*
co jest wzgardzone, wybrał Bóg, i co jest* niczym*, aby zniszczyć** to, co jest czymś***,
**gr.: me ounta - nie będący; ***gr.: ounta - będący* Ef 1,4
***gr.: katargeo - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność, pozbawić wpływu*
29. Aby przed Jego obliczem nie chlubiło*
się żadne ciało. **gr.: kauchaomai - chełpić się - Flp 1,26**
30. Lecz przez Niego wy jesteście w Chrystusie Jezusie, który *dla* nas stał się mądrością od Boga, zarówno sprawiedliwością*,
i uświęceniem, i odkupieniem, **por. Rz 3,25***
31. Aby tak, jak jest napisane: Kto się chlubi, niech się chlubi w PANU. Jr 9,23

2 A ja, gdy przyszedłem do was, bracia, nie
przyszedłem z wyniosłością słowa lub mądrości, głosząc wam świadectwo Boże.
2. Albowiem rozsądziłem, aby nie znać nic
innego między wami, z wyjątkiem Jezusa Chrystusa, i to ukrzyżowanego*. Ga 6,14; Flp 3,8
**dosł.: jest ukrzyżowany - czas teraź. wymik. z czasu przeszłego*
3. A ja stanąłem przed wami w słabości,
w bojaźni i z wielkim drżeniem.
4. A moje słowo i moje głoszenie nie *było*
w przekonywujących słowach ludzkiej mądrości, ale w manifestacji* Ducha i mocy,
**gr.: apodeiksis - czynienie jawnym, wykazanie dowodu, przejaw*
5. Aby wiara wasza nie była *oparta* na mądrości ludzkiej, ale na mocy Bożej. 2Kor 6,7
6. Mądrość natomiast głosimy* między doskonałymi, ale mądrość nie tego wieku, ani
władców tego wieku, tracących na znaczeniu**. **dosł.: mówimy; **por. 1Kor 1,28*** Flp 3,12; Jk 3,2
7. Ale głosimy mądrość Bożą, ukrytą w tajemnicy, którą Bóg przeznaczył* przed wiekami dla naszej chwały, 2Tes 2,7; Obj 17,5
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
8. Której żaden z władców tego wieku* nie
poznał**; bo gdyby poznali, nie ukrzyżowaliby Pana chwały; Dz 13,27; 1Tm 1,13; Jk 2,1
gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu; **gr.: ginosko - Mt 12,15
9. Lecz, jak jest napisane: Czego oko nie
widziało i ucho nie słyszało, i co nie wstąpiło do ludzkiego serca, to przygotował Bóg tym, którzy Go miłują. Iz 64,4; Rz 11,33; Jk 1,12; 2,5
10. Nam natomiast objawił to Bóg przez
swojego Ducha; Duch bowiem bada* wszystko i głębokości Boga. **lub: przeszukuje*
11. Bo któż z ludzi zna* to**, *co* ludzkie, jak
tylko*** duch ludzki w nim? Tak i to**, *co z* Boga, nikt nie zna*, jak tylko*** Duch Boga.
**gr.: eido - por. 2Kor 5,11*; **dosł.: te; ***lub: jeśli nie, z wyjątkiem*
12. Ale my nie przyjęliśmy ducha świata,
lecz Ducha, *który jest* z Boga, abyśmy znali*
to *wszystko,* co zostało nam darowane przez Boga; **gr.: eido - por. 2Kor 5,11** Rz 8,5; Ef 2,2; 1J 4,5
13. O których też mówimy, nie w słowach nauczanych *przez* ludzką mądrość, lecz *w słowach* nauczanych *przez* Ducha Świętego,
i *to, co* duchowe z duchowymi łączymy*.
**gr.: synkrino - łączyć, zestawiać, porównywać* Kol 3,16
14. Jednak zmysłowy* człowiek nie przyjmuje tych *rzeczy,* które są z Ducha Bożego;
albowiem są *dla* niego głupotą i nie może *ich* poznać, ponieważ duchowo są rozsądzane**. **gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszewny; **w. 15**
15. Ale duchowy *człowiek* wprawdzie rozsądza* to wszystko, lecz sam przez nikogo *nie* jest rozsądzany*. J 7,24; 1Tes 5,21; 1J 4,1
**gr.: anakrino - badać, zgłębiać, dociekać, przesłuchiwać*
16. Kto bowiem poznał* myśl** Pana, *kto* Go
pouczy? Ale my mamy myśl** Chrystusa.
**gr.: ginosko - por. Mt 12,15*; **gr.: nous - umysł, rozum, konkretny tryb myślenia, trzeźwy osąd, zdolność pojmowania*

3 A ja, bracia, nie mogłem do was mówić
jako do duchowych, ale jako do cielesnych*, i jako do niemowląt w Chrystusie.
gr.: sarkikos - we władaniu ciała - por. w. 4 1Kor 2,14; Rz 7,14
2. Mleko dałem wam pić, a nie pokarm* *stały,* bo jeszcze nie mogliście *go przyjąć;* a i teraz jeszcze nie możecie, Hbr 5,12; 1P 2,2;
**gr.: broma - to, co jadalne, pokarm, żywność* J 16,12
3. Jeszcze jesteście cieleśni. Skoro bowiem
między wami *jest* zazdrość i spory, i podziały*, to czyż nie jesteście cieleśni i czy nie postępujecie po ludzku**? Rz 8,5; Ef 2,2; 1P 4,2
**gr.: dichostasia - bunt, waśnie, rozłam; **dosł.: według człowieka*

4. Skoro bowiem mówi ktoś: Ja właściwie jestem Pawła, a inny: Ja Apollosa, czyż nie jesteście cieleśni*? 1Kor 1,12; Kol 2,11
**gr.: sarkikos - we władaniu ciała, kierowany żądzą ciała*
5. Kim więc jest Paweł? Kim Apollos? Czyż nie sługami tylko, przez których uwierzyliście, *tak* też, jak każdemu dał Pan?
6. Ja zasadziłem, Apollos podlał, ale wzrost* dał Bóg. **gr.: auksano - pomnażać, sprawiać rozwój*
7. Tak że ani ten, kto sadzi, jest kimś*, ani ten, który podlewa, ale Bóg, który daje wzrost. **dosł.: czymś* Ps 115,1; J 15,5; Ga 6,3
8. A ten, który sadzi, i *ten,* który podlewa, są jedno, a każdy otrzyma swoją zapłatę stosownie do własnego trudu*. 1Kor 9,17; Mt 10,41
**gr.: kopos - ciężka praca połączona z uciskiem i mozołem*
9. Jesteśmy bowiem Bożymi współpracownikami, a *wy* Bożą rolą, Bożą budowlą jesteście. 2Kor 6,1; J 15,1; 1Tm 3,15; 1P 2,5
10. Według łaski Bożej, która została mi dana, jako mądry mistrz budowlany* założyłem fundament, a inny na nim buduje; a każdy niech uważa**, jak na nim buduje. Ef 2,20;
**lub: architekt; **baczy, uważnie patrzy* 1Tm 4,16
11. Albowiem fundamentu* innego nikt nie może założyć, obok tego, który jest założony, a którym jest Jezus Chrystus. Iz 28,16; Dz 4,11
**gr.: themelios - podwaliny, podstawa, fundament, początek*
12. A jeśli ktoś *na* tym fundamencie buduje ze złota, srebra, drogich kamieni, drewna, siana *lub ze* słomy, 2Tm 2,20; 1P 1,7
13. *To* dzieło każdego stanie się widoczne; ten* dzień bowiem to pokaże, gdyż w ogniu jest *ono* objawiane; a jakie jest dzieło każdego, ogień doświadczy**. 2Tm 4,12; 2P 3,10
**lub: ów dzień (Pana?); **lub: wypróbuje, zbada*
14. Jeśli czyjeś dzieło, które budował będzie trwać, otrzyma zapłatę. 1Kor 9,25; Flp 4,1
15. Jeśli czyjeś dzieło spłonie, ten poniesie szkodę*; lecz on sam zostanie zbawiony, tak jednak, jak przez ogień. **lub: stratę* Am 4,11
16. Czy nie wiecie, że jesteście świątynią Bożą i Duch Boży mieszka* w was? Rz 8,9;
**gr.: oikeo - mieszkać, żyć, przebywać* 1Kor 6,19; 2Kor 6,16
17. Jeśli ktoś niszczy świątynię Bożą, tego zniszczy Bóg, albowiem świątynia Boża jest święta, a wy nią jesteście.
18. Niech nikt samego siebie nie zwodzi; jeśli komuś z was wydaje się, że w tym *obecnym* wieku* jest mądry, niech stanie się głupi, aby stał się mądry. **gr.: aion - odcinek czasu, świat*
19. Albowiem mądrość tego świata* jest głupotą u Boga; gdyż jest napisane: On *jest tym,* który chwyta mądrych w ich przewrotności;
gr.: kosmos - świat, ludzie na świecie, ład - Ga 6,14 Hi 5,13
20. I ponownie: PAN zna myśli* mądrych, że są jałowe**. **lub: rozważania, dysputy; **próżne, czcze*
21. Tak więc, niech nikt nie chlubi się ludźmi; wszystko bowiem jest wasze, Jr 9,22-23
22. Czy Paweł, czy Apollos, czy Kefas, czy świat, czy życie, czy śmierć, czy to, co nastaje, czy to, co ma nastąpić; wszystko jest wasze,
23. A wy *jesteście* Chrystusa*, a Chrystus Boga. **gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony*

4 Tak niech nas człowiek zalicza* jako do poddanych** Chrystusa i szafarzy*** tajemnic Bożych. **gr.: logidzomai - zaliczać, uważać*
***gr.: hyperetes - wioślarz - niewolnik z najniższego pokładu, podwładny, sługa, niosący pomoc; ***lub: zarządca domu*
2. A tego w końcu wymaga się od szafarzy, aby każdy został znaleziony wiernym.
3. Ale mi najmniej *zależy* na *tym,* czy będę przez was sądzony*, czy przez ludzki dzień *sądu;* nawet i sam siebie nie sądzę.
gr.: anakrino - por. 1Kor 2,15 Ps 7,9; Rz 14,10; 2Kor 5,10
4. Niczego bowiem w sobie nie dostrzegam, ale nie przez to jestem uznany za sprawiedliwego; bo tym, *który* mnie sądzi, jest Pan.
5. Tak więc, nie sądźcie przed czasem, aż przyjdzie Pan, który też oświetli* *to, co* jest ukryte w ciemności, i ukaże zamysły** serc; a wtedy każdy będzie miał pochwałę*** od Boga. Jk 5,7; J 12,26; Mt 7,1; Rz 2,1; Jk 4,11
**lub: wydobędzie na światło; **plany; ***uznanie*
6. A to *wszystko,* bracia, odniosłem do siebie i do Apollosa z powodu was, abyście nauczyli się na nas, nie rozumieć ponad to, co jest napisane; abyście jeden ponad drugiego nie nadymali się *pychą* przeciwko innemu.
7. Albowiem kto ciebie wyróżnia? I co masz, czego byś nie otrzymał? A jeśli otrzymałeś, dlaczego chlubisz się, jakbyś nie otrzymał?
8. Już jesteście nasyceni, już wzbogaciliście się, bez nas zaczęliście królować; i obyście zaczęli królować, abyśmy i my razem z wami królowali! 1Kor 1,5; Rz 9,16; 12,3; Ga 6,3
9. Wydaje *mi* się bowiem, że Bóg nas apostołów pokazał *jako* ostatnich, jak skazanych na śmierć; gdyż staliśmy się publicznym widowiskiem* *dla* świata, aniołów i ludzi.
**dosł.: teatrem, miejscem przedstawień* Dz 19,29; Flp 1,29

10. My jesteśmy głupi ze względu na Chrystusa, ale wy jesteście rozumni w Chrystusie; my *jesteśmy* słabi, a wy mocni; wy *jesteście* szanowani*, a my w pogardzie**.
**lub: dostojni, wspaniali; **bez szacunku, lekceważeni*
11. Aż do obecnej chwili* i łakniemy, i pragniemy, i jesteśmy nadzy, i bywamy policzkowani**, i tułamy się, 1Kor 9,4; Rz 8,35;
**lub: godziny; **dosł.: bić jak niewolnika* 2Kor 11,23
12. I trudzimy się, pracując własnymi rękami; lżą* nas, my błogosławimy**; prześladują nas, my cierpliwie znosimy; 1Kor 9,6;
**lub: obrzucać obelgami; **wysławiamy* 1Tes 2,9; 2Tes 3,8
13. Bluźnią nam, zachęcamy*; staliśmy się jakby śmieciem świata i odpadkami u wszystkich, aż do teraz. **gr.: parakaleo - por. Tt 1,9**
14. Piszę to, nie *dlatego,* żeby was zawstydzać, ale jako moje dzieci umiłowane napominam* *was*. 1Kor 9,15; 1Tes 2,11; 2Kor 11,11
dosł.: kłaść do rozumu, korygować - por. 1Tes 5,12**
15. Bo choćbyście mieli dziesiątki tysięcy wychowawców* w Chrystusie, jednak ojców macie niewielu; bo ja, w Chrystusie Jezusie, zrodziłem was przez Ewangelię. **por. Ga 3,24**
16. Zachęcam więc was, stawajcie się moimi naśladowcami. 1Kor 11,1; J 10,4-5
17. Dlatego posłałem *do* was Tymoteusza, który jest moim umiłowanym dzieckiem i wiernym* w Panu; który wam przypomni moje drogi w Chrystusie, jak nauczam wszędzie, w każdym zborze. **lub: godnym zaufania*
18. Ale niektórzy nadęli się *pychą,* jak gdybym nie miał przyjść do was.
19. Lecz przyjdę do was szybko, jeżeli Pan zechce, i poznam nie słowo tych nadętych*, lecz moc. **gr.: fysioo - być nadętym, nosić się hardo*
20. Albowiem nie w słowie *tych nadętych przejawia się* Królestwo Boże, ale w mocy.
21. Co chcecie? Mam przyjść do was z* rózgą, czy też w* miłości *i w* duchu łagodności?
**gr.: en - z, na, w - stąd: z miłością i duchem łagodności*

5 Powszechnie* słyszy się o nierządzie między wami i to takim nierządzie, jaki nawet między poganami nie jest wymieniany**, że ktoś ma żonę swojego ojca. Mt 5,32; Kol 3,5
**lub: ogólnie, całkowicie, jednym słowem; **dosł.: nazwany*
2. A wy jesteście nadęci *pychą,* zamiast raczej* zasmucić** się, by został usunięty spośród was ten, który popełnił taki czyn.
**lub: bardziej, większym stopniu; **boleć nad tym* 2Kor 7,7
3. Ja wprawdzie chociaż jestem nieobecny ciałem, ale obecny duchem*, już zacząłem osądzać – tak jakbym *był* obecny – tego, *który to* uczynił, **gr.: pneuma - por. 2Tm 4,22**
4. *Gdy* zbierzecie się razem w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, wy i duch mój z mocą Pana naszego Jezusa Chrystusa,
5. Oddajcie takiego szatanowi na zgubę* ciała, aby duch został zbawiony** w dzień Pana Jezusa. Ps 109,6; 1Tes 5,3; 2Tes 1,9; 1Tm 6,9
**lub: ruinę, śmierć, zagładę; **gr.: sodzo - zbawić, uratować*
6. Wasze chlubienie się nie *jest* dobre*. Czy nie wiecie, że mała *ilość* kwasu całe ciasto zakwasza? **gr.: kalos - piękny, dobry, szlachetny* Ga 5,9
7. Wyczyśćcie więc stary kwas, abyście byli nowym ciastem, jako* że jesteście przaśni**; gdyż jako – *nasza* Pascha*** – został zabity na ofiarę za nas Chrystus. Iz 53,7; J 1,29; 1P 1,19
**gr.: kathos - tak jak, według tego jak, w tej mierze, gdyż*
***lub: bez kwasu; ***tj. baranek paschalny*
8. A tak, obchodźmy święto nie w starym zakwasie, ani w zakwasie złości i niegodziwości, ale w przaśnikach* szczerości** i prawdy.
**lub: bezkwasie; **czystości* Pwt 16,3; Flp 1,10; Joz 24,14
9. Napisałem wam w liście, abyście nie łączyli się* z nierządnikami**; 2Kor 6,14; Ef 5,11;
**lub: mieszać się razem, przestawać z kimś* 2Tes 3,14
***gr.: pornos - rozpustnik, nierządnik, człowiek wyuzdany*
10. Ale niewątpliwie nie z nierządnikami tego świata, lub chciwcami, lub zdziercami*, lub z bałwochwalcami; skoro jesteście zobowiązani** właśnie*** wyjść z tego świata.
por. w. 11; **lub: być winnym; ***gr.: ara - part. ze wzmoc.*
11. Lecz teraz napisałem wam, abyście nie łączyli się z kimś, jeśli *ten* jest nazwany bratem, a jest nierządnikiem lub chciwcem, lub bałwochwalcą, lub oszczercą*, lub pijakiem, lub grabieżcą**, *żebyście* z takim razem nie jadali. **lub: znieważać, rzucać obelgi, lżyć*
***gr.: harpaks - grabieżca, rabuś - por. 1Tes 4,17**
12. Bo *po* co mi sądzić tych z zewnątrz? Czy wy nie sądzicie tych, którzy są wewnątrz?
13. Tych z zewnątrz natomiast osądzi Bóg. Usuńcie* więc niegodziwego** spośród was samych. Hbr 13,4; Dz 17,31; Rz 2,16
**gr.: eksairo - podnieść lub zabrać z jakiegoś miejsca, usunąć*
***gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły*

6 Czy śmie* ktoś z was, mając sprawę z drugim, być sądzonym przed niesprawiedliwymi, a nie przed świętymi?
**lub: ma odwagę* Mt 18,15; Dz 18,14; 1Kor 16,5

2. Czy nie wiecie, że święci będą sądzić
świat? A jeżeli świat przez was jest sądzo-
ny, *to* czy jesteście niegodni sądzić *w spra-
wach* pomniejszych? Dn 7,22; Mt 19,28; Obj 2,26
3. Czy nie wiecie, że będziemy sądzić anio-
łów? A co dopiero sprawy życiowe*?
**gr.: biotikos - dotyczący życia, sposób życia* Łk 8,14; 2P 2,4
4. Wy więc, jeśli macie sprawy życiowe do
osądzenia, *to* tych, którzy są bez znaczenia*
w zborze, sadzacie *jako sędziów?*
**gr.: eksoutheneo - nie liczyć się, gardzić, być uważanym za nic*
5. Dla zawstydzenia was to mówię. Czy nie
ma między wami ani jednego mądrego, który
mógłby rozsądzić pomiędzy* swoim *jednym
a drugim* bratem? **gr.: ana meson - przez środek*
6. Ale brat z bratem sądzi się i to przed nie-
wierzącymi! Ps 133,1-3; Dz 7,26; 1J 2,9
7. Już to* więc jest całkowitą porażką dla**
was, że macie ze sobą *sprawy* sądowe. Czemu raczej nie znosicie niesprawiedliwości?
Czemu raczej nie ponosicie szkody***? **gr.: men
**dosł.: wśród; ***gr.: apostereo - okraść; pozbawić czegoś, obrabować*
8. Ale wy popełniacie niesprawiedliwość,
wyrządzacie szkodę i to braciom.
9. Czy nie wiecie, że niesprawiedliwi nie
odziedziczą Królestwa Bożego? Nie dajcie się
wprowadzać w błąd*; ani nierządnicy, ani bał-
wochwalcy, ani cudzołożnicy, ani zniewie-
ściali**, ani homoseksualiści, Ga 5,21;
**lub: dać się zwieść, nie łudzcie się* Pwt 22,5; 1Tm 1,10
***gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec
pasywny uczestnik aktu homoseksualnego*
10. Ani złodzieje, ani chciwcy, ani pijacy, ani
oszczercy, ani zdziercy* nie odziedziczą Kró-
lestwa Bożego. **lub: porywacz, rabuś, grabieżca*
11. A niektórzy z was takimi byli; ale obmy-
liście się; ale zostaliście poświęceni; ale zo-
staliście uznani za sprawiedliwych w imieniu
Pana Jezusa i w Duchu Boga naszego.
J 13,10; 15,3; Ef 5,26; Dz 26,18; 2Tes 2,13; 1P 1,2
12. Wszystko mi wolno, ale nie wszystko jest
pożyteczne; wszystko mi wolno, ale ja nie
będę przez coś owładnięty*. 2Tes 3,9;
**lub: być pod czyjąś władzą* 1Kor 10,23; Rz 14,14
13. Pokarm *jest* dla brzucha, a brzuch *jest*
dla pokarmów, ale Bóg i jedno i drugie zni-
szczy; ciało natomiast nie *jest* dla nierządu,
ale dla Pana, a Pan dla ciała.
14. Bóg natomiast i Pana wskrzesił*, i nas
wzbudzi** przez Jego moc. J 10,18; 11,25; Flp 3,21
**gr.: egeiro - uzbudzić ze śmierci; **gr.: eksegeiro - obudzić ze snu*
15. *Czy* nie wiecie, że ciała wasze są człon-
kami Chrystusa? *Czy* mam więc wziąć człon-
ki Chrystusa i uczynić je członkami nierząd-
nicy? Z pewnością nie*! **por. Rz 6,15*** Kol 2,19
16. Czy nie wiecie, że *ten, kto* jest złączony
z nierządnicą, jest *z nią* jednym ciałem?
Będą bowiem – mówi *Pismo** – ci dwoje
jednym ciałem. **por. Rdz 2,24* Mk 10,8; Ef 5,31
17. Ale kto łączy* się z Panem, jest *z Nim*
jednym duchem. **lub: jest łączony* J 17,21
18. Uciekajcie* przed nierządem. Wszelki
grzech, który uczyniłby człowiek, jest poza
ciałem; lecz oddający się nierządowi, grze-
szy względem własnego ciała. Rz 1,24; 1P 2,11
**gr.: feugo - wymknąć się, szukać bezpieczeństwa przez ucieczkę*
19. Czy nie wiecie, że ciało wasze jest świą-
tynią* Ducha Świętego, który jest w was, któ-
rego macie od Boga, i nie należycie do siebie
samych? **gr.: naos - por. 2Tes 2,4** 1Krn 29,14; 2Kor 6,16
20. Drogo bowiem jesteście kupieni. Oddaj-
cie więc chwałę Bogu w ciele waszym i w du-
chu waszym, one* są Boże. **dosł.: które* 1Kor 7,23

7 A co* do* *spraw,* o których mi pisaliście:
dobrze jest człowiekowi nie** dotykać**
kobiety. **gr.: peri de - fraza ma charakter epistolarny
tak jak w: 1Kor 8,1; 12,1; 16,1.12; - por. 1Tes 5,1*; **gr.: me haptesthai - eufemizm - nie mieć do czynienia z kobietą, nie współżyć*
2. Jednak* z powodu nierządu, niech każ-
dy ma swoją żonę i niech każda ma własne-
go** męża. ***gr.: idios - swój własny, prywatny* Prz 5,18
**gr.: de - lecz, a, zaś, ale, jednak - tu: jako spójnik przeciwstawny*
3. Niech mąż oddaje z życzliwością* powin-
ność** żonie, podobnie i żona mężowi.
**lub: z dobrej woli; **gr.: ofeilo - być dłużnym, być winnym dobro*
4. Żona nie włada* swoim własnym ciałem,
ale mąż; podobnie i mąż nie włada* swoim
własnym ciałem, ale żona. **gr.: eksousia - Mt 10,1**
5. Nie pozbawiajcie się wzajemnie *tego;* chy-
ba że za wspólną zgodą na pewien okres,
aby mieć czas postu i modlitwy; potem po-
nownie bądźcie razem, aby was szatan nie
kusił z powodu waszej niepowściągliwości.
6. A to, *co* mówię, *mówię* z przyzwolenia*,
a nie z rozkazu. **lub: z wyrozumiałości, ustępstwa*
7. Chciałbym bowiem, aby wszyscy ludzie
byli jak ja; ale każdy ma swój własny dar ła-
ski od Boga, ten oto* taki, a ten taki. **gr.: men*
8. Mówię natomiast nieżonatym i wdowom:
Dobrze* jest dla nich, jeżeli pozostaliby *tak*
jak i ja. **gr.: kalos - por. 1Kor 5,6** 1Kor 7,26.32.34

9. Ale jeśli wytrzymać* nie mogą, niech się pobiorą; bo lepiej** się pobrać niż płonąć *namiętnością.* J 2,1-2; Hbr 13,4
**gr.: enkrateuomai - panować nad sobą, być powściągliwym*
***gr.: kreisson - lepszy, przewyższający rangą, bardziej korzystny*
10. A* tym, którzy są w małżeństwie, rozkazuję nie ja, lecz Pan: Żona nie *może* zostać oddzielona** od swojego męża. **gr.: de - w. 2**
**gr.: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić, rozwieść się*
11. Lecz jeśli została oddzielona*, niech pozostaje niezamężna, albo *niech* pojedna** się z mężem, a mąż *niech* nie oddala żony.
**została oddzielona - wg Prawa kobieta nie mogła sama się rozwieść, jednak w kulturze greckiej miała takie prawo*
***dosł.: zostanie pojednana* Mt 5,31; Pwt 24,1-5
12. Lecz pozostałym mówię ja, nie Pan: Jeśli jakiś brat ma niewierzącą żonę, a ta zgadza się z nim mieszkać, niech jej nie oddala.
13. I żona, która ma niewierzącego męża, a on zgadza się z nią mieszkać*, niech go nie oddala. **gr.: oikeo - mieszkać, przebywać, żyć*
14. Albowiem niewierzący mąż jest* uświęcony przez żonę, i niewierząca żona jest* uświęcona przez męża; gdyż** wtedy dzieci wasze byłyby nieczyste, teraz natomiast są święte. **lub: został (a) - str. bierna; **skoro, jako, że*
15. A jeśli niewierzący oddziela się, niech jest oddzielony*; nie jest zniewolony** brat lub siostra w takich *przypadkach;* Bóg jednak powołał nas do pokoju. **dosł.: oddzielany* Rz 12,18
***gr.: douloo - podbić w niewolę - czas teraź. wymik. z czasu prze.*
16. Bo czy wiesz żono, że zbawisz męża? Lub czy wiesz mężu, że zbawisz* żonę?
**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić* Jk 5,19-20; 1P 3,1
17. Zatem niech każdy postępuje tak jak *mu* przydzielił* Bóg, jak każdego powołał Pan; tak też** zarządzam we wszystkich zborach.
**gr.: meridzo - rozdzielić na części, rozdawać, obdzielać; **lub: i*
18. *Jeśli* ktoś został powołany jako obrzezany, niech nie ukrywa* *obrzezania*; a jeśli ktoś został powołany jako nieobrzezany, niech się nie obrzezuje. **dosł.: naciągać sobie (napletek)*
19. Obrzezanie jest niczym i nieobrzezanie jest niczym, tylko zachowywanie* przykazań Bożych. **gr.: teresis - przestrzegać coś, strzec, areszt*
20. Każdy, w tym powołaniu, w którym jest powołany, niech pozostaje*. **lub: trwa* Łk 3,10
21. Zostałeś powołany* będąc niewolnikiem? Niech cię to nie martwi; ale jeśli możesz stać się wolnym, raczej *z tego* korzystaj**.
**gr.: kaleo - por. Mt 22,8*; **lub: posłuż się (tym)* 1Kor 12,13
22. Albowiem kto jest powołany w Panu będąc niewolnikiem, jest wyzwoleńcem* Pana; podobnie, kto jest powołany jako wolny, jest niewolnikiem Chrystusa. J 8,32; Kol 3,22; Flm 1,16
**gr.: apeleutheros - niewolnik, który został wyzwolony*
23. Drogo zostaliście kupieni*; nie stawajcie się niewolnikami ludzi. Dz 20,28; Tt 2,14; 1P 1,18
**gr.: agoradzo - kupować, być na rynku, wystawać na rynku*
24. Każdy w jakim *stanie* został powołany, bracia, niech w nim trwa przy Bogu.
25. A co do panien* nie mam rozkazu Pana; jednak wypowiadam zdanie**, jako ten, który dzięki miłosierdziu Pana jest godny zaufania.
**gr.: parthenos - dziewica; **lub: przedstawiam opinię, myśl*
26. Sądzę więc, że przy nastających *obecnie* trudach dobrze jest człowiekowi być takim:
27. Jesteś związany z żoną, nie szukaj uwolnienia*; *nie* jesteś złączony** z żoną, nie szukaj żony. Mt 2,14; Mt 5,31-32; 19,9; Mk 10,4
**gr.: lysis - uwolnienie więźnia, wykupienie, rozwiązanie*
***dosł.: jesteś uwolniony (rozwiązany) od żony - gr.: lyo - uwolnić, rozwiązać, w NP i LXX nigdy nie użyte w znaczeniu rozwodu*
28. A jeśli ożeniłeś się, nie zgrzeszyłeś; jeśli też panna* zaślubiła się, nie zgrzeszyła; jednak tacy będą mieli ucisk *w* ciele; lecz ja *chcę* was oszczędzić**. **gr.: parthenos - dziewica*
***gr.: feidomai - oszczędzać w sensie nie niszczyć*
29. A to mówię, bracia, że czas jest skrócony. Odtąd ci, którzy mają żony, *niech* żyją* jakby *ich* nie mieli; **dosł.: byliby* Ps 39,5; 103,15; Rz 13,11
30. A ci, *którzy* płaczą, jakby nie płakali; a ci, *którzy* się radują, jakby się nie radowali; a *którzy* kupują, jakby nie trzymali* *tego co pozyskali;* 1J 2,17
gr.: katecho - zatrzymać, wziąć, kontrolować - por. 2Tes 2,6
31. A którzy używają tego świata, jakby go nie nadużywali*; bo przemija postać** tego świata. **gr.: katachraomai - źle używać, użyć w pełni*
***gr.: schema - zewnętrzny wyraz, kształt, postać, figura*
32. A chcę, abyście byli wolni od trosk; nieżonaty troszczy się o *sprawy* Pana, *o to* jak podobać się Panu; Ef 5,25; Kol 3,19
33. A żonaty troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać* się żonie. Łk 12,22
**gr.: aresko - zadowolić, dostosować się do pragnień*
34. Jest różnica* między mężatką a panną: niezamężna troszczy się o *sprawy* Pana, aby była święta i ciałem, i duchem; a mężatka troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać się mężowi. **lub: tworzyć dwa obozy, być rozczłonkowany*
35. A to mówię dla waszej własnej korzyści, nie aby zarzucać na was pętlę*, lecz abyście

nieprzerwanie, dostojnie** i wytrwale *stali przy* Panu. **lub: sidło; **gr.: euschemon - szacownie, zewnętrzne piękno, przystojna mowa i zachowanie, wdzięk*

36. A jeżeli ktoś sądzi, że niestosownie postąpiłby wobec swojej panny, by miała przekroczyć lata *swej* młodości, oraz *że* tak powinno się stać, niech czyni co chce; nie grzeszy; niech się pobiorą. 1Sm 2,33

37. Kto jednak mocno postanowił w sercu, bez przymusu i panuje nad własną wolą, osądził to w swoim sercu, aby zachowywać swoją pannę *w dziewictwie,* dobrze czyni.

38. A tak, *kto* poślubia *swoją pannę,* czyni dobrze; a kto nie zaślubia, czyni lepiej.

39. Żona związana jest prawem do tego czasu, dopóki żyje jej mąż; jeśli jednak usnąłby* jej mąż, jest wolna by wyjść za mąż, za kogo chce, *byle* tylko w Panu. Pwt 7,3; Rz 7,2; **dosł.: został uśpiony - w przenośni - umarł* 2Kor 6,14

40. Ale według mojej rady jest szczęśliwsza*, jeśli tak pozostanie; a wydaje** *mi się*, że i ja mam Ducha Bożego. **lub: bardziej błogosławiona **gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, mniemać*

8 Co do ofiar składanych bożkom, wiemy, że wszyscy mamy poznanie*. Poznanie nadyma, ale miłość buduje. Rz 12,16; Dz 15,19 **gr.: gnosis - wiedza, poznanie, znajomość, intymna więź*

2. A jeśli ktoś mniema*, że coś zna**, niczego jeszcze nie zna*** tak, jak należało poznać***; **por. 7,40**; **gr.: eido - znać, wiedzieć, umieć; ***gr.: ginosko - w. 3**

3. Lecz jeśli ktoś miłuje Boga, ten *też* jest przez Niego poznany*. Wj 33,12; Na 1,7; Rz 8,28 **gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

4. Co* do* pokarmów ofiarowanych bożkom, wiemy, że bożek na świecie jest niczym, ani *nie ma* żadnego innego boga, z wyjątkiem Jednego. **gr.: peri tes - por. frazę peri de w 1Kor 7,1* Ps 115,4

5. I chociaż rzeczywiście są tacy, *którzy* są nazwani bogami, czy to na niebie, czy to na ziemi – jest wielu *takich* bogów i panów,

6. Ale dla nas *jest* jeden Bóg Ojciec, z którego wszystko i my dla Niego, i jeden Pan Jezus Chrystus, przez którego wszystko, i my przez Niego. Ef 4,6; J 1,3; Hbr 1,3

7. Ale nie we wszystkich jest to poznanie; niektórzy natomiast z sumieniem* *pod wpływem* bożka jedzą *pokarmy* aż do teraz jako ofiarowane bożkowi, a sumienie* ich będąc słabe, jest plamione**. **gr.: syneidesis - por. Rz 9,1* **gr.: mołyno - zanieczyścić, skalać, splamić, skazić*

8. Ale pokarm nie stawia* nas przy Bogu; bo jeśli jemy, nic nie zyskujemy**; a jeśli nie jemy, nic nam nie brakuje***. Rz 14,17; Kol 2,20 **lub: stać blisko, przyprowadzić do; **obfitość, nadwyżka ***gr.: hystereo - spóźnić się, pozostać w tyle, mieć braki - Hbr 4,1**

9. Baczcie* natomiast, aby to wasze prawo *wyboru* nie było powodem potknięcia** dla słabych. **lub: strzec się; **gr.: proskope - powód do potknięcia*

10. Jeśli bowiem ktoś ujrzałby ciebie, *który* masz poznanie, spoczywającego *przy posiłku* w świątyni bożka, to czy słabe sumienie jego nie będzie pobudzone* do jedzenia *pokarmów* ofiarowanych bożkom? 1Kor 10,32 **dosł.: być zbudowanym, wzniesionym, nabrać śmiałości*

11. I *ulegnie* zgubie* *z powodu* twojego poznania** słaby*** brat, za którego Chrystus umarł. **dosł.: zgubi się - czas przyszły strona zwrotna **gr.: gnosis - por. w. 8*; ***dosł.: który jest słaby*

12. A tak, grzesząc wobec braci i raniąc* ich słabe** sumienie, grzeszycie wobec Chrystusa. **lub: uderzając; **chore* Wj 16,8; 1Sm 2,25; Mt 25,45

13. Dlatego, jeśli pokarm powoduje upadek* mojego brata, nie będę jadł mięsa** na wieki***, aby nie przyczynić się do upadku mojego brata. **gr.: skandalidzo - por. J 16,1** Rz 14,21; ***tj. mięsa ofiarnego; ***dosł.: na wiek* 1Kor 6,12; 2Kor 11,29

9 *Czy* nie jestem apostołem? *Czy* nie jestem wolny? Czy nie widziałem Jezusa Chrystusa, Pana naszego? *Czy* wy nie jesteście dziełem moim w Panu? 2Kor 11,5; 12,11

2. Jeśli dla innych nie jestem apostołem, to *dla* was rzeczywiście *nim* jestem; bo pieczęcią* mego apostolstwa wy jesteście w Panu. **gr.: sfragis - pieczęć, napis lub odcisk wykonany pieczęcią*

3. Moja obrona* przed *tymi,* którzy mnie sądzą jest taka: **gr.: apologia - por. Flp 1,7** 2Tm 4,16

4. Czy nie mamy prawa* zjeść i wypić? **gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc*

5. Czy nie mamy prawa brać z sobą siostry żony, jak i pozostali apostołowie i bracia* Pana, i Kefas? 1Tm 4,3; Tt 1,6; Hbr 13,4; Mt 12,46 **gr.: adelfos - brat w odróżnieniu od gr.: anepsios - kuzyn - Kol 4,10*

6. Czy ja jeden i Barnaba nie mamy prawa* nie pracować? *w. 4** Dz 4,36; 11,22; 13,1-2

7. Kto służy w wojsku* na własny koszt? Kto sadzi winnicę, a owocu jej nie spożywa? Lub kto pasie trzodę, a nie posila się jej mlekiem? **gr.: strateuomai - brać udział w wojnie, być żołnierzem w służbie czynnej* Pwt 20,6; Prz 27,18; 2Tes 3,7

8. Czy mówię to tylko po ludzku*? Czy i Prawo tego nie mówi? **dosł.: według człowieka*

9. Bo w Prawie Mojżesza jest napisane: Nie zawiążesz pyska młócącemu wołowi. Czy Bóg troszczy* się o woły? Pwt 25,4; 1Tm 5,18
**gr.: melo - martwić, troszczyć, zależeć komuś, obchodzić*
10. Czy nie mówi tego zwłaszcza ze względu na nas? Bo z powodu nas zostało napisane, że oracz powinien orać w nadziei, a młocarz młócić w nadziei, że w swojej nadziei będzie miał udział. Mt 24,22; Rz 15,4; 2Kor 4,15
11. Jeżeli my posialiśmy wam duchowe *dobra,* cóż to wielkiego, jeżeli będziemy żąć wasze *dobra* cielesne? Rz 15,27; Mt 10,10
12. Jeśli inni uczestniczą w waszym przywileju*, czemu raczej nie my? Nie skorzystaliśmy jednak z tego prawa, ale wszystko znosimy, abyśmy nie stwarzali jakiejś przeszkody Ewangelii Chrystusa. **dosł.: prawie* 2Kor 11,7; 12,13
13. Czy nie wiecie, że ci, którzy przy *rzeczach* poświęconych pracują, żyją* ze świątyni? A ci, którzy służą** przy ołtarzu, mają udział z *ofiar* ołtarza? **dosł.: spożywają* Lb 18,8; ***lub: być blisko, sumiennie służyć* Pwt 18,1-3; 1Kor 10,18
14. Tak też Pan rozporządził, aby ci, *którzy* głoszą Ewangelię, z Ewangelii żyli. 1Tm 5,17
15. Ja jednak z żadnej z tych *rzeczy* nie skorzystałem. A nie napisałem tego, aby tak się ze mną stało*; bo lepiej** jest dla mnie umrzeć, niż miałby mnie ktoś pozbawić tej chluby. **dosł.: we mnie; **gr.: kalos - por. 1Kor 5,6**
16. Bo jeśli głoszę Ewangelię, nie jest to moją chlubą, taka bowiem ciąży *na* mnie konieczność; a biada* mi, jeślibym nie głosił Ewangelii. **gr.: ouai - „och" - biada por. Mt 11,21**
17. Jeśli bowiem z własnej woli to czynię, mam zapłatę; a jeśli niechętnie, to sprawuję powierzone* mi szafarstwo**. Iz 6,8; 2Kor 8,12
**lub: obdarzyć zaufaniem - por. J 2,24*; **zarządzanie domem*
18. Jaka więc jest moja zapłata? *Taka,* abym głosząc Ewangelię, przedkładał* Ewangelię Chrystusa za darmo**, tak by nie używać mojego prawa, *jakie mam* z *racji* Ewangelii.
**gr.: tithemi - przedstawić, umieścić; **bez kosztów, bez nakładów*
19. Będąc bowiem wolny wobec* wszystkich, samego siebie uczyniłem niewolnikiem *dla* wszystkich, bym *tym* liczniejsze grono** pozyskał. **gr.: ek - od (wszystkich); **gr.: pleion - większa część*
20. I stałem się dla Żydów jak Żyd, aby pozyskać Żydów; dla tych, *którzy są* pod Prawem, jakbym był pod Prawem, abym pozyskał tych, *którzy są* pod Prawem; Rz 3,19; Ga 4,5
21. Dla tych, *którzy są* bez Prawa, jakbym był bez Prawa – chociaż nie jestem bez Prawa Bogu, lecz pod Prawem* Chrystusowi – aby pozyskać tych, *którzy są* bez Prawa**.
lub: zobowiązany przez Prawo; **por. Rz 2,12 Ga 2,3-4.12
22. Dla słabych stałem się jak słaby, abym pozyskał słabych. Dla wszystkich stałem się wszystkim, abym przynajmniej niektórych zbawił*. **lub: uratował* 1Kor 7,16; Rz 11,14; Jud 1,22-23
23. A to czynię dla Ewangelii, abym stał się jej uczestnikiem. Mt 5,10; 10,22; Mk 4,17; Łk 18,29
24. Czy nie wiecie, że biegnący na stadionie, wszyscy wprawdzie biegną, lecz jeden zdobywa nagrodę? Tak biegnijcie, abyście ją otrzymali*. **dosł.: pochwycili* Kaz 9,11; Jr 12,5; 2Tm 4,7
25. A każdy, który walczy* od wszystkiego się powstrzymuje, oni wprawdzie, aby otrzymać wieniec zniszczalny, my natomiast niezniszczalny. Flp 4,1; 1Tes 2,19; Jk 1,12; 1P 5,4
**gr.: agonidzomai - walczyć podczas igrzysk, zmagać się, bić*
26. Ja więc tak biegnę, nie jak w niepewne*; uderzam pięściami** nie jak *ten, kto* uderza*** w powietrze; **lub: na oślep; **boksuję; ***dosł.: uderzający*
27. Ale biję do sińców* moje ciało** i biorę je w niewolę***, bym innym głosząc, sam *czasem nie* został**** zdyskwalifikowany*****. Łk 9,25
**gr.: hypopiadzo - podbić komuś oko, stąd: dręczyć, umartwiać **gr.: soma - tu: fizyczne ciało - Kol 2,11*; ***lub: traktuję jak niewolnika; ****dosł.: stał się; *****odrzucony jako nienadający się*

10 Nie chcę natomiast, bracia, abyście nie wiedzieli*, że nasi ojcowie wszyscy byli pod obłokiem i wszyscy przeszli przez morze, Wj 14,19; 40,34; Ne 9,12; Ps 78,14
**gr.: agnoeo - być nieświadomym, nie rozumieć, nie wiedzieć*
2. I wszyscy w Mojżesza zanurzyli* się w obłoku i w morzu, **lub: ochrzcili się*
3. I wszyscy zjedli ten sam duchowy pokarm,
4. I wszyscy wypili ten sam duchowy napój; pili bowiem z duchowej skały, która im towarzyszyła – a tą skałą był Chrystus. Lb 20,11
5. Lecz w większości z nich Bóg nie miał upodobania; *ciała ich* bowiem zostały rozrzucone na pustyni. Lb 14,11-14; Ps 78,2
6. A te *wydarzenia* stały się dla nas przykładem*, abyśmy nie pożądali** złych *rzeczy,* jak oni pożądali**. **lub: wzorem; **usilnie pragnęli*
7. Nie stawajcie się też bałwochwalcami, jak* niektórzy z nich, jak jest napisane: Siadł lud, aby zjeść i wypić, i wstali, aby się bawić. **mss Byz - tak, jak* 1J 5,21; Obj 21,8; Wj 32,6

8. Nie oddawajmy* się nierządowi*, jak niektórzy z nich oddali się nierządowi i padło *ich* jednego dnia dwadzieścia trzy tysiące.
**gr.: porneuo - popełniać nierząd, uprawiać rozpustę seksualną*
9. Ani nie kuśmy* Chrystusa, jak niektórzy z nich kusili i poginęli** od węży. Lb 25,1
**lub: wystawiajmy na próbę; **dosł.: doprowadzili się do zguby*
10. Ani nie szemrajcie, jak niektórzy z nich szemrali i poginęli za *sprawą* Niszczyciela*.
**gr.: olotreutes - niszczyciel, dokonujący zagłady* Wj 15,24
11. To wszystko* natomiast, zdarzało się im dla przykładu**, a zostało napisane dla napomnienia*** nas, do których dosięgnął**** koniec wieków. **dosł.: te wszystkie; **lub: wzór* Lb 14,2; Jr 4,7;
****dosł.: wkładać do rozumu, pouczać; ****przyszedł* Wj 12,27
12. A tak, komu wydaje się*, że stoi, niech patrzy, aby nie upadł. **lub: mniema, sądzi*
13. Nie inna pochwyciła* was pokusa jak tylko ludzka; ale Bóg jest wierny**, On nie dopuści, abyście byli kuszeni*** ponad to, *co* możecie *unieść,* ale razem z pokusą uczyni i wyjście, abyście *ją* mogli *cierpliwie* dźwigać. **lub: dopaść, schwytać podstępem* 1J 1,9; Łk 16,26
***lub: godny zaufania; ***próba, doświadczenie*
14. Dlatego, moi umiłowani, uciekajcie* od bałwochwalstwa. **gr.: feugo - por. 1Kor 6,18**
15. Jako do rozsądnych* mówię; wy osądźcie, co mówię. **gr.: fronimos - por. Mt 25,2**
16. Kielich błogosławieństwa, który błogosławimy, czyż nie jest społecznością* krwi Chrystusa? Chleb, który łamiemy, czyż nie jest społecznością* ciała Chrystusa?
gr.: koinonia - wspólnota, współudział, współczucie - 2Kor 13,13
17. Bo *jak* jeden jest chleb, *tak* wielu nas jest jednym ciałem, wszyscy *mamy* bowiem cząstkę* z tego jednego chleba. Rz 12,5;
**lub: brać udział, uczestniczyć* 1Kor 12,12; Ef 4,25
18. Przyglądajcie się* Izraelowi według ciała; czyż ci, *którzy* jedzą ofiary, nie są uczestnikami ołtarza? **gr.: blepo - por. Mk 4,24**
19. Co zatem mówię? Że bożek* jest czymś, lub że ofiara złożona bożkom jest czymś?
**gr.: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji*
20. Raczej, że to, co ofiarowują poganie, ofiarowują demonom, a nie Bogu; a nie chcę, abyście stawali się wspólnikami* demonów.
Pwt 32,16-17; Ps 106,37-38; Obj 9,20
**gr.: koinonos - wspólnik, towarzysz, współpracownik*
21. Nie możecie pić kielicha Pana i kielicha demonów; nie możecie mieć udziału* w stole Pana i stole demonów**. **por. w. 17**
***gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
22. Czy *chcemy* pobudzać* Pana do zazdrości*? Czy jesteśmy mocniejsi od Niego?
**lub: pobudzać do gniewu, prowokować* Wj 20,5; Joz 24,19
23. Wszystko mi wolno*, ale nie wszystko jest pożyteczne; wszystko mi wolno, ale nie wszystko buduje. **lub: jest dozwolone*
24. Niech nikt nie szuka swego, lecz każdy tego, co drugiej *osoby.* Flp 2,4
25. Jedzcie wszystko, co sprzedaje się w jatkach*, o nic nie pytając** z powodu sumienia.
**lub: targowisko mięsne; **dosł.: dociekać, badać sądownie*
26. Albowiem PANA jest ziemia i *cała* jej pełnia*. **lub: wszystko to, co ją wypełnia*
27. A jeśli ktoś z niewierzących zaprosi was, a chcecie pójść, wszystko, co przed wami jest postawione, jedzcie, o nic nie pytając* z powodu sumienia. **por. w. 25***
28. Jeśli natomiast ktoś powiedziałby: To jest *ze* złożonej bożkom ofiary*; nie jedzcie z powodu tego, który to ujawnił i z powodu sumienia; gdyż PANA jest ziemia i cała *jej* pełnia. **dosł.: to jest ofiara złożona bożkom* Ps 50,12; 89,12
29. Mówię natomiast nie o twoim sumieniu, ale tej drugiej *osoby;* dlaczego bowiem inne sumienie* sądzi moją wolność?
gr.: syneidesis - por. Rz 9,1 Rz 14,15; 1Tes 5,22
30. A jeśli ja z wdzięcznością* biorę cząstkę *pokarmu,* dlaczego mają mi urągać *za to,* za co ja dziękuję? **lub: (dzięki) łasce*
31. Czy więc jecie, czy pijecie, czy cokolwiek czynicie, wszystko czyńcie na chwałę* Boga.
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* Rz 14,1-9
32. Nie dawajcie zgorszenia* ani Żydom, ani Grekom, ani Kościołowi Boga; Ga 3,28; 1Tm 3,5;
lub: powodu do potknięcia - por. Dz 24,16* 1Kor 11,22
33. Tak jak i ja staram się we wszystkim podobać się wszystkim, nie szukając w tym korzyści własnej, lecz wielu, aby byli zbawieni.

11 Stawajcie się naśladowcami moimi, tak jak i ja *naśladuję* Chrystusa.
2. A chwalę was, bracia, że we wszystkim o mnie pamiętacie i jak wam przekazałem, *tak* przekaz* ten zachowujecie. 1Kor 15,2;
**tj. ustny przekaz, tradycja* 1Tes 4,2; 2Tes 2,15
3. A chcę, abyście wiedzieli, że głową każdego męża jest Chrystus*, a głową żony** mąż, a głową Chrystusa Bóg. Rdz 3,16; Ef 5,24
**gr.: christos - Mesjasz, Pomazaniec; **gr.: gyne - żona, kobieta*
4. Każdy mężczyzna*, gdy modli się lub pro-

rokuje mając *nakrytą* głowę**, hańbi*** swoją głowę. **gr.: aner - mąż, mężczyzna; **dosł.: mając na głowie; ***gr.: kataischyno - okryć wstydem, hańbić, zawstydzać*

5. I każda kobieta, gdy modli się albo prorokuje z nienakrytą* głową, hańbi swoją głowę; bo jest jednym i tym samym, *z tą,* która została ogolona. **gr: akatakalyptos - niezakryty*

6. Albowiem jeśli kobieta nie jest nakryta, niech się też ostrzyże; a jeśli hańbiącą rzeczą jest dla kobiety być ostrzyżoną lub ogoloną, to niech jest nakryta.

7. Mężczyzna istotnie* nie powinien mieć nakrytej głowy, gdyż rozpoczyna** *jako* obraz i chwała Boga; kobieta natomiast jest chwałą mężczyzny. **gr.: men - part. wzmac.* Rdz 1,26; 5,1
***gr.: hyparcho - zaczynać na dole, rozpocząć, być, być gotowym*

8. Gdyż nie mężczyzna jest z kobiety, ale kobieta *jest* z mężczyzny.

9. Bowiem i mężczyzna nie jest stworzony ze względu* na kobietę, ale kobieta ze względu* na mężczyznę. Rdz 2,28; 1Tm 2,13
**gr.: dia - z powodu, dla, z tego powodu, dlatego też*

10. Dlatego kobieta powinna mieć na głowie *znak* władzy* *nad nią* ze względu** na aniołów. **dosł.: władzę mieć na głowie; **gr.: dia - por. w. 9**

11. Jednakże w Panu ani kobieta *nie jest* bez* mężczyzny, ani mężczyzna bez* kobiety.
**lub: niezależnie od, być oddzielonym* Mt 18,10; Hbr 1,14

12. Albowiem jak kobieta jest z mężczyzny, tak też mężczyzna przez* kobietę; a wszystko jest z Boga. **gr.: dia - z genitivem - przez, poprzez*

13. Osądźcie sami w sobie, czy przystoi kobiecie bez nakrycia modlić się do Boga?

14. Czyż i nie sama natura uczy was, że jeśli mężczyzna, nosi* długie* włosy*, jest to *dla* niego hańbą**? **gr.: komao - zapuszczać, nosić długie włosy; **atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba* Rz 2,27

15. Ale jeśli kobieta nosi długie włosy, jest to *jej* chwałą, gdyż włosy dane jej są zamiast* okrycia**. **gr.: anti - w miejsce, za*
***gr.: peribolaion - zawój, szata, szczególnie luźno spadająca*

16. A jeśli ktoś myśli być kłótliwym*, my takiego zwyczaju** nie mamy, ani zbory Boga.
**gr.: filoneikos - miłujący wygrywać, kłótliwy, ambitny*
***gr.: synetheia - wspólna praktyka, intymna więź, obyczaj*

17. A to nakazując, nie pochwalam, że schodzicie się nie ku lepszemu, ale ku gorszemu.

18. Bo istotnie najpierw słyszę i po części wierzę, że gdy schodzicie się jako zbór, są* wśród was podziały**. **lub: rozpoczynają się* Jud 1,19
***gr.: schisma - rozdarcie, podział, rozbieżność poglądów*

19. Bo muszą być rozdwojenia* między wami, aby stali się widoczni ci, którzy są wypróbowani** wśród was. Tt 3,10; Dz 20,30
**gr.: hairesis - stronnictwa, herezje, rozłamy; **doświadczeni*

20. Gdy więc schodzicie się razem na to samo *miejsce,* nie jest to *jednak* spożywanie Wieczerzy Pańskiej;

21. Bo każdy kładzie przed sobą* własną wieczerzę by zjeść – i jeden jest głodny, drugi natomiast jest pijany. **lub: brać wcześniej, ubiec*

22. Czy nie macie domów, aby *tam* jeść i pić? Albo, czy gardzicie zborem Boga i zawstydzacie* tych, *którzy nic* nie mają? Co wam powiem? Czy mam was pochwalić? W tym was nie pochwalam. Prz 17,5
**gr.: kataischyno - okryć wstydem, hańbić, zawstydzać*

23. Albowiem ja otrzymałem od Pana *to,* co wam przekazałem*, że Pan Jezus tej nocy, w której był wydany, wziął chleb; Mt 26,26
**gr.: paradidomi - wydać, przekazać, powierzyć się, polecić*

24. A gdy podziękował*, złamał i powiedział: Bierzcie, zjedzcie; to jest moje ciało, które za was jest łamane; to czyńcie na moją pamiątkę. **gr.: eucharisteo - czynić dziękczynienie - Mt 26,27**

25. Tak samo i kielich, po spożyciu wieczerzy, mówiąc: Ten kielich – to jest nowe przymierze* we krwi mojej; to czyńcie, ilekroć będziecie pić, na moją pamiątkę. Łk 22,20;
gr.: diatheke - przymierze - Hbr 9,17 2Kor 3,6; Hbr 9,14

26. Bo ilekroć ten chleb jecie, a z kielicha tego pijecie, obwieszczacie śmierć Pana, aż* przyjdzie**. **dosł.: aż do kiedy On; **gr.: erchomai - Mt 25,13**

27. Tak więc, kto jadłby ten chleb, albo pił ten kielich Pana niegodnie*, będzie winien ciała i krwi Pana. **gr.: anaksios - lekceważąco, niegodnie*

28. Niech więc człowiek doświadcza* samego siebie i niech w ten sposób je z tego chleba, i z kielicha tego niech pije. Ps 26,2;
**lub: poddaje próbie, bada* Ag 1,5; Za 7,5

29. Bo kto je i pije niegodnie, nie rozróżniając ciała Pana, własny sąd je i pije.

30. Dlatego między wami jest wielu słabych i chorych, i liczni śpią*. **dosł.: są usypiani, umierają*

31. Bo gdybyśmy sami siebie osądzali, nie bylibyśmy sądzeni*. **lub: skazani* 1Kor 4,3

32. Lecz gdy jesteśmy sądzeni, przez Pana jesteśmy karceni*, abyśmy ze światem nie zostali skazani**. Ps 94,12; Prz 3,11; Hbr 12,5
**lub: wychowywani, dyscyplinowani; **potępieni, osądzeni*

33. A tak, moi bracia, gdy schodzicie się, aby zjeść, oczekujcie jedni na drugich.

34. A jeśli ktoś jest głodny, niech je w domu, abyście nie schodzili się na sąd. Co do pozostałych *spraw,* zarządzę, gdy przyjdę.

12 A co* do duchowych *darów,* bracia, nie chcę, abyście pozostali w niewiedzy. **gr.: peri de - por. 1Kor 7,1*; 1Tes 5,1** Rz 1,11; 1P 2,5

2. Wiecie, że gdy byliście poganami, do niemych bożków* was prowadzono i *daliście* się prowadzić. **gr.: eidolon - por. 1J 5,21**** 1Tes 1,9

3. Dlatego oznajmiam* wam, że nikt przemawiający w Duchu Boga nie mówi, że Jezus *jest* przeklęty**, i nikt nie może powiedzieć: Jezus *jest* Panem, jak tylko w Duchu Świętym. **lub: daję wam poznać, posiąść gruntowną wiedzę*
***lub: przekleństwo na Jezusa* 1Kor 8,6; J 13,13; Flp 2,10

4. A różne* są dary łaski**, ale Duch ten sam. **lub: rozdzielone; **gr.: charisma - dar łaski* Ef 4,7; Hbr 2,4

5. I różne są *rodzaje* służby*, ale Pan ten sam. **gr.: diakonia - służba, posługiwanie innym* 1P 4,10

6. I różne są *sposoby* działania*, ale Bóg ten sam, który sprawia wszystko we wszystkich. **gr.: energema - skutek działania, coś wykonanego, efekt*

7. A każdemu dawany jest przejaw* Ducha ku *wspólnemu* pożytkowi. **gr.: fanerosis - Łk 8,17**

8. Istotnie bowiem *jednemu* przez Ducha dane jest słowo mądrości, a innemu słowo poznania według tego samego Ducha, Rz 15,14

9. A innemu wiara w tym samym Duchu, a innemu dary* uzdrowień w tym samym Duchu, **gr.: charisma - dar łaski* Wj 15,26; 2Kor 4,13; Ef 2,8

10. A innemu dzieła mocy*, a innemu prorokowanie, a innemu rozróżnianie duchów, a innemu *rozmaite* rodzaje** języków, a innemu tłumaczenie języków. Łk 11,25; 1Kor 14,3
**gr.: energemata dynameon - dzieła mocy tj. dokonywanie cudów*
***gr.: genos - plemię, gatunek, rasa, rodzaj, krewni, zbiór jednostek*

11. A to wszystko sprawia jeden i ten sam Duch, rozdzielający stosownie* każdemu, tak jak chce. **gr.: idios - swój, własny, osobliwie, odpowiednio*

12. Gdyż tak jak ciało jest jedno, a członków ma wiele, a wszystkie członki ciała, *których* jest wiele, są jednym ciałem*, tak i Chrystus. **gr.: soma - por. Kol 2,11** 1Kor 10,17; Ef 4,4; Kol 1,18

13. Bo za sprawą* jednego* Ducha my wszyscy w jednym ciele zostaliśmy zanurzeni**, czy to Żydzi, czy Grecy, czy niewolnicy, czy wolni, i wszyscy zostaliśmy napojeni*** w**** jednym***** Duchu. **gr.: en eni - KJV, BG, BB - przez jednego*
**równie poprawnie: w jednym duchu - EIB, BW, BT, BP, KUL*
***gr.: baptidzo - por. Mt 3,11*; ***gr.: potidzo - otrzymać do wypicia, nawodnić, przepoić; ****gr.: eis en - w jednego lub ku jednemu*

14. Albowiem ciało nie jest jednym członkiem, ale wieloma. Ef 4,5; Kol 2,11

15. Jeśliby *nawet* powiedziała stopa: Ponieważ nie jestem ręką, nie jestem z tego ciała; czy dlatego nie jest z tego ciała?

16. A jeśliby powiedziało ucho: Ponieważ nie jestem okiem, czyż* wbrew temu nie jest z tego ciała? **dosł.: nie*

17. Jeśli całe* ciało *byłoby* okiem, gdzie *byłby* słuch? A jeśli całe ciało *byłoby* słuchem, gdzie *byłoby* powonienie? **gr.: holos - cały, zupełny*

18. A tymczasem Bóg umieścił* członki, każdy jeden z nich w ciele, tak jak chciał**. **gr.: tithemi - por. 1Kor 9,18*; **gr.: thelo - Mt 27,43***

19. A jeśli wszystkie* byłyby jednym członkiem, gdzie *byłoby* ciało? **gr.: panta - cały, każdy*

20. A teraz wprawdzie członków jest wiele, ale ciało *jest* jedno. Ef 4,4

21. Nie może więc oko powiedzieć ręce: Nie potrzebuję cię, albo z kolei głowa nogom: Nie potrzebuję was. Lb 10,31; Ne 4,16

22. Lecz o wiele bardziej te członki, które wydają się być słabsze w ciele, są niezbędne*; **gr.: anankaios - konieczny, nieodzowny, połączony więzami*

23. A te, *które* uważamy za mniej szacowne w ciele, te otaczamy większym* szacunkiem, a naszym intymnym** członkom *okazujemy* większą* przyzwoitość, **lub: szczególną*
***gr.: aschemon - nieprzystojny, nieprzyzwoity, sromotny*

24. Lecz nasze przyzwoite członki nie mają takiej potrzeby; lecz Bóg tak połączył* ciało, że dał *temu,* któremu brakuje *czci* większy szacunek, **gr.: synkerannymi - zmieszać coś z czymś*

25. Aby nie było w ciele rozdarcia*, ale by członki tak samo się o siebie nawzajem troszczyły**. **dosł.: rozdarcie - gr.: schisma - por. J 7,43**
***gr.: merimnao - troszczyć się, martwić, starać się, niepokoić*

26. A gdy jeden członek cierpi*, współcierpią *z nim* wszystkie członki; gdy *natomiast* doznaje chwały jeden członek, współradują się *z nim* wszystkie członki. **gr.: pascho - por. Mk 5,26**

27. Lecz wy jesteście ciałem Chrystusa, a z *osobna* członkami. Ef 5,23; Kol 1,24

28. I te właśnie *członki* Bóg ustanowił* w kościele: najpierw apostołów, po drugie proroków, po trzecie nauczycieli, potem *mających* przejawy mocy**, potem dary*** uzdrawiania***, pomocy, kierowania****, *różne* rodzaje języków. Rz 12,8; Hbr 13,17,24
**gr.: thitemi - umieścić, położyć, zrobić, przedstawić, nadać*
***dosł.: moce; ***dary łaski uzdrowień; ****lub: zarządzania*

29. Czy wszyscy *są* apostołami? Czy wszyscy prorokami*? Czy wszyscy nauczycielami? Czy wszyscy *mają* przejawy mocy?
*dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący
30. Czy wszyscy mają dary* uzdrowień? Czy wszyscy mówią *innymi* językami? Czy wszyscy je tłumaczą**? *gr.: charismata - dary łaski
**gr.: diermeneuo - odsłaniać znaczenie czegoś, wyłożyć, wyjaśnić
31. Starajcie się usilnie*|IMP o znaczniejsze dary; a ja wam lepszą** ukazuję drogę. Hbr, 11,4
*lub: staracie|IND - 1Kor 14,1**; **dosł.: w nadmiarze, doskonalszą

13 Jeślibym mówił językami ludzi i aniołów, a nie miał miłości, staję się miedzią dźwięczącą lub cymbałem brzmiącym*.
*dosł.: czyniącym a-la-la 1Tm 1,5; 1P 4,8
2. I jeśli miałbym proroctwo*, i znał wszystkie tajemnice, i miał wszelkie poznanie, i jeśli miałbym pełnię wiary, *tak* że przenosiłbym góry, a miłości bym nie miał, jestem niczym. *dosł.: prorokowanie Ef 3,4; 1Tm 3,16
3. A choćbym część po części rozdał ubogim cały swój majątek, i choćbym swoje ciało oddał na spalenie, a miłości bym nie miał, nic mi to nie pomoże. Dn 3,28; Mt 6,1-4; J 15,13
4. Miłość cierpliwa jest, łagodna* jest, miłość nie zazdrości, miłość nie jest chełpliwa, nie jest nadęta** *pychą,* Ga 5,22; 1Kor 8,1; Kol 2,18
*gr.: chresteuomai - okazać się łagodnym, być miłym, uprzejmym
**gr.: fysioo - być nadętym, nosić się hardo, być dumnym
5. Nie czyni nic nieprzystojnego, nie szuka swego, nie jest porywcza*, nie przypisuje** *żadnego* zła. 1Kor 10,24
*gr.: paroksyno - uczynić ostrym, drażnić, być zapalczywym
**gr.: logidzomai - Jk 2,23* - stąd: nie prowadzi rachunku krzywd
6. Nie raduje się z niesprawiedliwości, ale dzieli radość z prawdy; Prz 14,9
7. Wszystko przykrywa, wszystkiemu wierzy, we wszystkim ma nadzieję, wszystko znosi*.
*gr.: hypomeno - trwać, nie wycofać się, znosić dzielnie
8. Miłość nigdy nie ustaje*; bo choć są proroctwa, stracą na znaczeniu**; choć języki, ustaną; choć poznanie – przestanie mieć znaczenie**. *dosł.: upadać, utracić coś; **gr.: katargeo - być bezczynnym, utracić upływ, znieść, unieważnić, położyć kres
9. Albowiem po części poznajemy i po części prorokujemy. 1Kor 2,9; Mt 11,27
10. A gdy przyjdzie *to, co* doskonałe*, wtedy *to, co* częściowe, straci na znaczeniu**.
*lub: dojrzały, w pełni rozwinięty, dorosły; **por. w. 8**
11. Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, myślałem jak dziecko, wnioskowałem jak dziecko, a gdy stałem się mężczyzną, uznałem za bezużyteczne* *to*, co dziecięce. *w. 8**
12. Teraz bowiem widzimy jakby w zwierciadle, w zagadce, a wówczas *ujrzymy* twarzą w twarz; teraz poznaję po części, ale wówczas poznam tak, jak zostałem dokładnie poznany*. *gr.: epiginosko - por. Mt 7,16* Obj 22,4
13. Teraz więc trwa wiara, nadzieja, miłość – te trzy; lecz z nich największa jest miłość.

14 Zabiegajcie*|IMP o taką miłość; starajcie się też usilnie**|IMP *o to, co* duchowe; *a* bardziej*** *o to,* by prorokować. Iz 51,1;
*lub: ścigać, gonić, iść za kimś; **palać gorliwością, wytężyć siły, żarliwość; ***gr.: mallon - bardziej, więcej - w. 5 1Tm 6,11
2. Albowiem kto mówi *innym* językiem, nie ludziom mówi, lecz Bogu; nikt go bowiem nie słucha*, a on w duchu** mówi tajemnice.
lub: nie rozumie - por. Dz 22,9; **Duchem Pwt 28,49; Dz 2,4
3. Ale kto prorokuje, mówi ludziom ku zbudowaniu, zachęceniu i pocieszeniu.
4. Kto mówi *innym* językiem, buduje* samego siebie; *a kto* prorokuje, *ten* buduje zbór.
*gr.: oikodomeo - budować, sprzyjać wzrostowi, opierać coś na
5. A chciałbym, abyście wszyscy mówili *innymi* językami, lecz bardziej, abyście prorokowali; większy bowiem jest ten, który prorokuje, niż ten, który mówi *innymi* językami, chyba żeby tłumaczył*, by zbór otrzymał zbudowanie. *gr.: diermeneuo - odsłaniać znaczenie, tłum.
6. A teraz, bracia, jeśli przyszedłbym do was, mówiąc *innymi* językami, na co bym się wam przydał, jeśli nie mówiłbym do was, czy* to w *ramach* objawienia, czy poznania, czy prorokowania, czy nauki? 2Kor 11,6; 2P 1,15
*dosł.: czy w objawieniu, czy w poznaniu, czy w prorokowaniu
7. Przecież i *rzeczy* martwe, które wydają dźwięki, jak flet albo cytra, gdyby nie wydały* różnych dźwięków, jak dałoby się rozpoznać, co jest grane na flecie**, a co na cytrze***? *dosł.: wydało - l.poj; **gr.: auleo; ***gr.: kitharidzo
8. Jeśli bowiem trąba wydaje niewyraźny dźwięk, kto będzie gotować się do wojny*?
*lub: bitwy Ne 4,18; Lb 10,9; Joz 6,4
9. Tak i wy, jeśli w *innym* języku nie wydacie słowa zrozumiałego, to jak *można* rozpoznać, co zostało powiedziane*? Mówić bowiem będziecie na wiatr**. 1Kor 9,26; 14,2
*dosł.: co jest mówione; **lub: w, do powietrza - gr.: eis aera
10. Jest tak wiele przykładów dźwięków na świecie, i nic *nie jest* bez dźwięku.

11. Jeślibym nie znał znaczenia słów* będę *dla tego, do którego* mówię, cudzoziemcem**; *a ten, który do mnie* mówi, będzie dla mnie cudzoziemcem**. **dosł.: dźwięku; **barbarzyńcą*

12. Tak i wy, skoro jesteście zapaleńcami* duchów, pragnijcie** obfitować *w te, które* budują zbór. **gr.: zelotes - gorliwiec - tu: być może ironicznie **gr.: dzeteo - szukać, aby znaleźć, zabiegać, prosić, dążyć*

13. Dlatego ten, kto mówi *innym* językiem, niech się modli, aby mógł tłumaczyć*. **gr.: diermeneuo - odsłonić znaczenie, tego co jest mówione wyjaśnić, wyłożyć, przetłumaczyć na język rodzimy*

14. Bo jeśli modlę się *innym* językiem, modli się mój duch; ale rozum mój jest bezowocny*. **gr.: akarpos - bezpłodny, nieproduktywny, jałowy*

15. Co zatem jest? Będę modlił się duchem*, będę modlił się i rozumem; będę śpiewał** duchem*, będę też śpiewał rozumem. **lub: w Duchu lub pod wpływem Ducha* Ef 5,19; Kol 3,16 ***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

16. Stąd, jeśli będziesz błogosławił duchem, w jaki sposób, zajmujący miejsce prosty człowiek*, powie na twoje dziękczynienie: „Amen", skoro nie rozumie, co mówisz? **gr.: idiotes - nieobeznany, niezaznajomiony, laik, nieuczony, niewyćwiczony* 1Krn 16,36; J 7,15; Dz 4,13

17. Ty wprawdzie pięknie* dziękujesz**, ale inny się nie buduje. **gr.: kalos - por. Rz 7,21* **gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

18. Dziękuję Bogu, że ja więcej, niż wy wszyscy, mówię *innymi* językami. 2Kor 12,12

19. A w zborze wolę powiedzieć pięć słów za pomocą* mojego rozumu, aby i innych pouczyć, niż dziesięć tysięcy słów w języku *niezrozumiałym*. **dosł.: przez*

20. Bracia! Nie stawajcie się dziećmi w myśleniu, ale bądźcie niemowlętami w tym, co złe; a w myśleniu stawajcie się dojrzali.

21. W Prawie jest napisane: W obcych językach i przez usta obcych będę mówić do tego ludu; ale i tak mnie nie usłuchają, mówi PAN. Pwt 28,14; Iz 28,11; Jr 5,15

22. Zatem *inne* języki są znakiem* czy** nie** dla wierzących, czy raczej*** *dla* niewierzących****; a prorokowanie czy** nie** *dla* niewierzących, czy raczej*** *dla* wierzących, **dosł.: na znak, *gr.: semeion - por. J 4,54*; **part. przecz. oczek. odp. potwierdz.; ***dosł.: ale; ****lub: niewiernych - kontekst wskazuje na niewierność Izraela - gr.: pistis - wiara, wierność*

23. Jeżeli więc zszedłby się cały zbór* na jedno *miejsce,* i wszyscy mówiliby *innymi* językami, a weszliby tam *jacyś* prości** lu*dzie* albo *jacyś* niewierzący, czy nie powiedzą, że szalejecie? Mk 3,21; J 10,20; 1Kor 11,17-18 **gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność - 1Kor 1,2* **gr.: idiotes - niezaznajomiony, człowiek prosty - por. w. 16* tu i w w. 24 być może - nie znający proroctw Starego Przymierza*

24. A jeśliby wszyscy prorokowali, a wszedłby ktoś niewierzący albo *jakiś** prosty** *człowiek, to* jest przez wszystkich przekonywany***, i przez wszystkich rozsądzany****. **tu i w w. 23 brak gr. rodz. określ. - por. Rz 2,12*; **por. w. 16* ***lub: napominać, wykazywać grzech argumentując - Mt 18,15* ****lub: badać, wypytywać, szczególnie w procesie sądowym*

25. I tak *sprawy* ukryte w jego sercu stają się jawne, i tak padając na twarz, odda pokłon Bogu, oznajmiając, że prawdziwie Bóg jest w* was. **lub: pośród was* Iz 45,14; Za 8,23

26. Cóż więc, bracia? Gdy schodzicie się, każdy z was ma psalm, ma naukę, ma objawienie, ma *inne* języki, ma tłumaczenie*; wszystko *to* niech się dzieje** ku zbudowaniu. **gr.: hermeneia - wykład, objaśnianie; **dosł.: staje się*

27. Jeżeli ktoś mówi *innym* językiem, to niech mówią po kolei, dwóch lub najwięcej trzech, a jeden niech tłumaczy.

28. A jeżeli nie ma tłumacza, to niech milczy w zborze, a mówi sobie samemu i Bogu.

29. Prorocy natomiast niech mówią dwaj albo trzej, a inni niech rozsądzają.

30. A jeżeli inny z siedzących otrzyma objawienie, ten pierwszy niech milczy.

31. Bo wszyscy możecie pojedynczo* prorokować, aby wszyscy się uczyli i wszyscy doznawali zachęty**. **tj. kolejno, jeden po drugim - por. w. 27 **gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*

32. A duchy proroków są poddane* prorokom; **gr.: hypotasso - por. Ef 5,24** 1Sm 10,10; Jr 20,9

33. Albowiem *Bóg* nie jest Bogiem nieporządku, ale pokoju. Jak we wszystkich zborach* świętych, **gr.: ekklesia - por. 1Kor 1,2**

34. Kobiety wasze niech milczą* w zborach; albowiem nie pozwala się im mówić, lecz mają być podporządkowane**, tak jak mówi Prawo. **gr.: sigao - być spokojnym, być cichym, utrzymywać w tajemnicy; **uległe - por. Ef 5,24** Dz 21,9; 1Kor 11,5

35. A jeśli chcą się czegoś nauczyć*, niech pytają w domu swoich mężów, bo hańbiące** dla kobiet jest mówić w zborze. **gr.: manthano - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **gr.: aischros - wstydliwe, niestosowne*

36. Czy od was wyszło Słowo Boże? Czy *tylko* do was jedynych przyszło? 1Kor 4,7; 1Tes 1,8

37. Jeśli ktoś uważa, że jest prorokiem lub

człowiekiem duchowym, niech poznaje dokładnie*, że to, co wam piszę, są to polecenia** Pana. 1Kor 7,25; 1Tes 4,1-8; 2P 3,2
gr.: epiginosko - poznać gruntownie - por. Mt 7,16
***gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

38. A jeśli ktoś *tego* nie uznaje*, niech nie uznaje*[IMP]. **gr.: agnoeo - nie rozpoznać, nie poznać, nie wiedzieć*
**lub: jeśli zaś ktoś tego nie rozumie, niech nie rozumie*

39. A tak, bracia, starajcie się usilnie, aby prorokować i nie zabraniajcie* mówić *innymi* językami. **gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać*

40. Wszystko niech się dzieje godnie* i zgodnie z porządkiem**. Kol 2,5; Rz 13,13; Tt 1,5
**gr.: euschemonos - przystojnie, przyzwoicie, szlachetnie*
gr.: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład - por. Kol 2,5*,

15 A daję wam dogłębnie poznać*, bracia, Ewangelię, którą wam ogłosiłem**, którą też przyjęliście i w której stoicie***, Rz 1,16
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać gruntowną wiedzę; **dosł.: ogłaszać jako dobrą nowinę*
****dosł.: stanęliście - gr.: histemi - stać, utrwalić - por. Ef 6,14**

2. Przez którą też jesteście zbawiani, jeśli trzymacie* się jej w tym Słowie, które wam ogłosiłem jako dobrą nowinę, chyba że na próżno uwierzyliście. 2Tm 1,19
gr.: katecho - zatrzymać, wziąć, kontrolować - por. 2Tes 2,6

3. Albowiem na początku przekazałem wam to, co *sam* przejąłem*, że Chrystus umarł za nasze grzechy według Pism, Rz 5,6-8; 14,9-10
**gr.: paralambano - uznać, upewnić się, przyjąć, zabrać*

4. I że został pogrzebany, i że został wzbudzony trzeciego dnia według* Pism, Łk 24,21.46; Dz 10,40; Oz 6,2; Mk 9,31
**lub: zgodnie z*

5. I że został ukazany Kefasowi*, a potem dwunastu. **por. 1Kor 1,12** Łk 24,34-40

6. Potem został ukazany* więcej niż pięciuset braciom naraz, z których większość pozostaje *przy życiu,* a niektórzy zasnęli**.
gr.: optanomai - por. Mt 28,10; **dosł.: zostali uśpieni*

7. Potem ukazał się Jakubowi*, potem wszystkim apostołom. **tj. bratu Pana - por. 1Kor 9,5; Ga 1,19*

8. A na końcu po wszystkich, ukazał się i mnie, jakby poronionemu płodowi*.
**gr.: ektroma - przedwczesny poród, aborcja, poronienie*

9. Ja bowiem jestem najmniejszy z apostołów i nie jestem godny, *aby* być nazywanym apostołem, ponieważ prześladowałem* zbór Boga. Dz 20,28; Ga 1,13; Ef 3,7; 1Kor 1,2; 1Tm 3,5
**gr.: dioko - ścigać, złapać, biec*

10. Lecz z łaski Boga jestem tym, kim jestem, a łaska Jego wobec mnie nie stała się daremna*; lecz bardziej niż oni wszyscy trudziłem** się, jednak nie ja, lecz łaska Boga, która jest ze mną. 1Tm 1,15;
**lub: pusta, bez znaczenia, bezowocna* Flp 3,7; Kol 1,29
***gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*

11. Dlatego czy to ja, czy tamci, w ten sposób głosimy i tak uwierzyliście.

12. A jeżeli o Chrystusie głosi* się, że jest wzbudzony *z martwych,* jakże więc mówią niektórzy między wami, że nie ma zmartwychwstania? **gr.: kerysso - por. Flp 1,15**** Dz 26,8

13. Jeśli natomiast nie ma zmartwychwstania, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

14. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, wtedy i próżne* jest nasze głoszenie, próżna* też jest nasza wiara, **lub: puste, czcze, daremne*

15. I jesteśmy też uznani* *za* fałszywych świadków Boga, bo świadczyliśmy o Bogu, że wzbudził Chrystusa, którego nie wzbudził, skoro umarli nie są wzbudzani.
**gr.: heurisko - znaleźć, odkryć, zrozumieć, rozpoznać, uzyskać*

16. Jeśli bowiem umarli nie są wzbudzani, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

17. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, próżna* jest wasza wiara; jeszcze jesteście w waszych grzechach; Rz 4,25; J 8,21; Kol 2,13
**gr.: mataios - czcza, pusta, daremna, próżna*

18. Zatem i ci, którzy zasnęli* w Chrystusie, zginęli**. **dosł.: zostali uśpieni* J 11,11; 1Tes 4,13
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

19. Jeśli tylko w tym życiu mamy nadzieję w Chrystusie, jesteśmy ze wszystkich ludzi najbardziej pożałowania* godni.
**gr.: eleeinos - być pożałowania godnym, nędznym, żałosnym*

20. Ale teraz Chrystus jest wzbudzony z martwych *i* stał się pierwociną* tych, którzy zasnęli; Dz 26,23; Rz 8,11; 1P 1,3; Kol 1,18; Obj 1,5
**gr.: aparche - pierwszy plon, osoby pierwsze z tej samej grupy*

21. Skoro bowiem przez człowieka *przyszła* śmierć, przez człowieka też *przyjdzie* powstanie z martwych.

22. Tak jak w Adamie wszyscy umierają, tak i w Chrystusie wszyscy zostaną ożywieni.

23. Każdy natomiast we własnym szyku*: Jako pierwocina** Chrystus, a potem ci, *którzy są* Chrystusa w czasie Jego przyjścia***;
**gr.: tagma - uporządkowanie, oddział żołnierzy, klasa, korpus*
***gr.: aparche - pierwszy plon, pierwocina, pierwszy rangą*
****gr.: parousia - przybycie, obecność, nastanie - por. 1Tes 4,15**

24. Potem *nastanie* koniec, gdy przekaże Królestwo Bogu i Ojcu, gdy zniszczy* wszelką zwierzchność i wszelką władzę, i moc.
gr.: katargeo - por. w. 26 Pwt 16,16; Mt 24,31; Obj 20,4

25. Bo trzeba, aby On królował, dopóki nie położy wszystkich wrogów pod Jego stopy.
26. A jako ostatni wróg zostanie zniszczona* śmierć. Iz 25,8; Hbr 2,14; Obj 20,14; 21,4
gr.: katargeo - zniszczyć, usunąć, unieważnić, por. - 1Kor 1,28*
27. Wszystko bowiem poddał pod Jego stopy. A gdy mówi, że wszystko jest poddane, to oczywistym jest, że oprócz Tego, który Mu wszystko poddał. Mt 11,27; Flp 2,9-11
28. A gdy wszystko zostanie Mu poddane*, wtedy też i sam Syn zostanie poddany Temu, który Mu wszystko poddał, aby Bóg był wszystkim we wszystkich. Dn 2,34; 1Kor 3,23
**gr.: hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym*
29. Bo* co uczynią ci, którzy są chrzczeni za umarłych? Jeśli umarli w ogóle nie są wzbudzani, to dlaczego są chrzczeni za umarłych?
**gr.: epei - w przeciwnym razie, bo, ponieważ, gdyż*
30. Dlaczego i my narażamy się na niebezpieczeństwa każdej godziny?
31. Codziennie umieram na waszą chlubę*, którą mam w Jezusie Chrystusie, Panu naszym. Flp 3,3; 2Kor 4,10
**gr.: kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
32. Jeśli ja na sposób ludzki walczyłem w Efezie z dzikimi zwierzętami, jaką mam *z tego* korzyść, jeśli umarli nie są wzbudzani? Jedzmy i pijmy, bo jutro pomrzemy*. 2P 2,12;
**to także hasło epikurejczyków* Iz 22,13; 56,12; Łk 12,19
33. Nie dawajcie się wprowadzać w błąd*; złe rozmowy** niszczą dobre obyczaje.
**lub: zwieść; **towarzystwo* Ga 6,7; Ef 4,29; 2Tm 2,16
34. Ocknijcie* się *dla* sprawiedliwości** i nie grzeszcie; niektórzy bowiem nie mają poznania Boga; mówię to dla waszego zawstydzenia. **lub: otrzeźwieć; **prawnie, jak należy* Rz 13,11
35. Ale powie ktoś: A jak wzbudzani są umarli i w jakim ciele* przychodzą?
gr.: soma - por. Kol 2,11 Ez 37,3; Mt 22,29; Flp 3,21
36. O nierozumny*! *To,* co ty siejesz, nie jest ożywiane, jeśli nie obumrze.
**gr.: afron - bez rozumu, bezmyślny, pochopny, głupi, niemądry*
37. A co siejesz, nie jest przecież tym ciałem, które ma wyrosnąć*, ale siejesz nagie ziarno, trafi się pszeniczne lub jakieś z pozostałych; **gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*
38. A Bóg daje mu ciało, takie jak chce, a każdemu z nasion – ciało *jemu* właściwe.
39. Nie każde ciało jest tym samym ciałem; ale istotnie inne jest ciało ludzi, a inne ciało zwierząt, jeszcze inne ryb, a inne ptaków.
40. I *są* ciała niebiańskie i ciała ziemskie; lecz istotnie inna jest chwała* niebiańskich, a inna ziemskich; Iz 24,23; Hi 31,26;
**gr.: doksa - majestat, splendor, wspaniałość, blask* Pwt 4,19
41. Inna chwała słońca, a inna chwała księżyca, i inna chwała gwiazd; bo gwiazda od gwiazdy różni się w chwale.
42. Tak jest i ze wzbudzeniem umarłych. Siane jest *ciało* w zniszczalności, wzbudzane jest w niezniszczalności;
43. Siane jest w zniewadze*, wzbudzane jest w chwale; siane jest w słabości, wzbudzane jest w mocy; Flp 3,21
**gr.: atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba*
44. Siane jest ciało duszą żyjące*, wzbudzane jest ciało duchowe. *Jeżeli* jest ciało duszą żyjące, jest *też* ciało duchowe. Łk 24,31; J 20,19
**gr.: psychikos - we władaniu duszy, zmysłowy - por. w. 44-46*
45. Tak też jest napisane: Stał się pierwszy człowiek Adam duszą* żyjącą, a ostatni Adam duchem** ożywiającym. Rdz 2,7; J 5,21; 6,63
**dosł.: w (ku) duszy ... ; **dosł.: w (ku) duchu ...*
46. Jednak nie to, *co* duchowe jest pierwsze, lecz to, *co* duszą* żyjące; potem to, *co* duchowe. **gr.: psychikos - zmysłowe, we władaniu duszy*
47. Pierwszy człowiek z ziemi jest ziemski*; drugi człowiek – Pan z nieba. **lub: gliniany*
48. Jaki *ten* ziemski, tacy i ziemscy *ludzie;* a jaki *Ten* niebiański, tacy i niebiańscy.
49. A tak jak nosiliśmy obraz *tego* ziemskiego *człowieka,* tak *też* będziemy nosić obraz *Tego* niebiańskiego. Rdz 5,3; Rz 8,29
50. To natomiast mówię, bracia, że ciało i krew nie mogą odziedziczyć* Królestwa Bożego, ani *to, co* zniszczalne *nie może* odziedziczyć niezniszczalności. J 3,3-8; Ga 5,21
**gr.: kleronomeo - otrzymać poprzez przydział, dziedziczyć*
51. Oto oznajmiam* wam tajemnicę**: Nie wszyscy zaśniemy***, ale wszyscy zostaniemy przemienieni, 1Kor 4,1; Ef 5,32; 1Tes 4,14-17; Flp 3,21
**dosł.: mówię; **gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel; ***lub: zostaniemy uśpieni*
52. W *jednej* chwili, w mgnieniu oka, podczas* ostatniej trąby; bowiem zatrąbi *trąba,* a umarli zostaną wzbudzeni jako niezniszczalni**, a my zostaniemy przemienieni.
**dosł.: w (ostatniej)* Wj 19,16; Iz 27,13; Mt 24,31; Obj 4,1; 8,2
***gr.: afthartos - nieprzemijający, nieulegający zepsuciu*
53. Trzeba bowiem, aby *to, co* zniszczalne, przyoblekło niezniszczalność, a *to, co* śmiertelne, przyoblekło nieśmiertelność.

54. A gdy to, *co* zniszczalne, przyoblecze niezniszczalność, a to, *co* śmiertelne, przyoblecze nieśmiertelność*, wtedy wypełni** się słowo, które jest zapisane: Pochłonięta została śmierć w zwycięstwie. Hbr 2,14; Rz 2,7;
**gr.: athanasia - nieumieranie, nieśmiertelność, wieczne trwanie*
***gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć* Rz 8,11
55. Gdzie *jest,* o śmierci, twoje żądło? Gdzie, o Hadesie*, twoje zwycięstwo? Oz 13,14
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*
56. Lecz żądłem śmierci jest grzech, a mocą grzechu jest Prawo. Rz 7,7
57. Ale Bogu *niech będzie* wdzięczność*, który daje nam zwycięstwo** przez Pana naszego Jezusa Chrystusa. Ps 98,1; Iz 25,8; 1J 5,4
**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, łaska*
***gr.: nikos - zwyciężyć, doprowadzić do zwycięstwa*
58. A tak, bracia moi umiłowani, stawajcie się stali, niewzruszeni, zawsze obfitujący w dziele Pana, wiedząc, że trud wasz nie jest daremny* w Panu. 2Krn 15,7; 2P 3,17;
**lub: próżny, pozbawiony znaczenia* Ga 6,9; 1Tes 1,3

16 A co do składki na świętych*, i wy czyńcie tak, jak zarządziłem** w zborach Galacji. **por: Rz 15,26**; **por. Dz 7,44** Dz 11,28
2. Pierwszego *dnia* tygodnia, niech każdy z was odkłada u siebie gromadząc według tego, jak mu się powodzi*, żeby nie czynić składek dopiero wtedy, kiedy przyjdę.
**gr.: euodoo - cieszyć się* Pwt 8,18; J 20,19; Dz 20,7
pomyślnością, obfitować, mieć udany los, udaną podróż
3. A gdy przybędę, tych, których uznacie za wypróbowanych*, poślę z listami, aby odnieśli wasz dar** do Jerozolimy. 1Kor 4,19;
**lub: doświadczonych; **dar łaski* Dz 6,3; 2Kor 8,19
4. A jeśli byłoby słuszne*, bym i ja *miał* iść, pójdą razem ze mną. **gr.: aksios - por. Mt 10,10**
5. A przyjdę do was, gdy przejdę Macedonię, bo przemierzam Macedonię.
6. U was natomiast, być może pozostanę, albo i przezimuję, abyście wy mnie wyprawili* *w drogę,* gdziekolwiek pójdę**. ***dosł.: idę*
**gr.: propempo - zaopatrzyć w rzeczy niezbędne do podróży*
7. Nie chciałbym bowiem, teraz przechodząc, *tylko* was zobaczyć; ale mam nadzieję zatrzymać się u was *przez* jakiś czas, jeśli Pan pozwoli*. Prz 19, 21; Rz 1,10; Jk 4,15
**gr.: epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć*
8. A zostanę w Efezie aż do Pięćdziesiątnicy*. **tj. święto tygodni hebr: Szawuot - 50 dni po święcie Paschy*
9. Otworzyły się bowiem przede mną szeroko* drzwi *do* działania**, a sprzeciwiających się jest wielu. **dosł.: wielkie; **gr.: energes - por. Kol 2,12***
10. A jeśli przyjdzie Tymoteusz, uważajcie, aby przebywał u was bez obaw*, bo dzieło Pana sprawuje, jak i ja. **lub: bez bojaźni* 1Kor 4,17
11. Niech go nikt nie lekceważy*; ale wyprawcie** go *w drogę* w pokoju, aby przyszedł do mnie; bo czekam na niego z braćmi.
gr.: eksoutheneo - por. Łk 23,11; **gr.: propempo - w. 6**
12. A co do brata Apollosa, *to* bardzo go zachęciłem*, aby poszedł do was z braćmi; ale w ogóle nie było wolą** *Boga,* aby teraz *miał* przyjść; przyjdzie jednak w dogodnym czasie***. **w. 15*; **dosł.: nie była wola* 1Kor 3,5; Dz 18,24; 19,1
****gr.: eukaireo - mieć sposobność, mieć czas, poświęcić czas*
13. Czuwajcie, trwajcie w wierze, bądźcie mężni*, umacniajcie się**; 1Tes 5,6; 1P 4,7
**gr.: andridzomai - postępować jak mężczyzna, okazać się mężczyzną, być dzielnym; **dosł.: dajcie się umacniać*
14. Wszystko u was niech się dzieje w miłości. 1Kor 13,1; Rz 13,10
15. A zachęcam* was, bracia: wiecie, że dom Stefana jest pierwocioną Achai, i że sami siebie stawili** do służby świętym, Rz 16,5
gr.: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,11*
***gr.: tasso - ustawić w szyku, wyznaczyć do, uznać, mianować*
16. Bądźcie poddani* takim *ludziom* i każdemu współpracującemu i trudzącemu się**.
**gr.: hypotasso - podporządkować się władzy, być uległym*
***gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia, trudzić się*
17. A cieszę się z przyjścia* Stefana i Fortunata, i Achaika, że wasz brak oni wypełnili;
**gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta*
18. Pokrzepili* bowiem mojego i waszego ducha; miejcie uznanie** dla takich.
**gr.: anapauo - wnieść świeżość, dać wytchnienie* Flp 2,30
gr.: epiginosko - poznać gruntownie, rozpoznać - por. Mt 7,16
19. Pozdrawiają was zbory*, które są w Azji. Pozdrawiają was bardzo w Panu Akwila i Pryscylla, ze zborem, *który jest* w ich domu.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność,* Obj 1,11; Dz 18,2
20. Pozdrawiają was wszyscy bracia. Jedni drugich pozdrówcie pocałunkiem* świętym**.
dosł.: w lub przez święty pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*; **gr.: hagios - por. Hbr 13,24***
21. Pozdrowienie* – moją – Pawła ręką *dopisuję.* **gr.: aspasmos - Mk 9,15** Kol 4,18; 2Tes 3,17
22. Jeśli ktoś nie miłuje Pana Jezusa Chrystusa, niech będzie wyklęty*, Maran atha**.
**gr.: anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy*
***tj. Nasz Pan jest blisko lub Nasz Pan nadchodzi*
23. Łaska Pana Jezusa Chrystusa z wami.
24. Miłość moja *niech będzie* z wami wszystkimi w Chrystusie Jezusie. Amen.

Drugi list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, zborowi* Boga, *który* jest w Koryncie, razem ze wszystkimi świętymi, *którzy* są w całej Achai,
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne* Ps 116,15; Rz 15,26; 1Tm 1,1; 2Tm 1,1

2. Łaska wam i pokój* od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Dn 4,1;
**gr.: eirene - od czas. eireneo - łączyć, spajać* Flp 1,2; Kol 1,2

3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy**, Ps 68,5; 86,15; Ef 4,6; Rz 15,5
gr.: eulogetos - wysławiony - por. Hbr 7,1; **zachęty*

4. On pociesza nas we wszelkim naszym ucisku, abyśmy również mogli pocieszać tych, *którzy są* we wszelkim ucisku, poprzez tę pociechę*, którą sami jesteśmy przez Boga pocieszani. Iz 12,1; 51,12; J 14,16; 1Tes 4,18; 5,11
**gr.: paraklesis - zachęta, wsparcie, pocieszenie, pouczenie*

5. Gdyż tak jak obfitują względem nas cierpienia* Chrystusa, tak przez Chrystusa obfituje i nasze pocieszenie. 2Kor 4,10; 1P 1,11; 5,1
**gr.: pathema - cierpienie, doświadczenie, doznawanie uczuć*

6. A jeśli jesteśmy uciskani, *to* dla waszego pocieszenia i zbawienia, skutecznie działającego* w wytrwałości** *w* tych cierpieniach, które i my znosimy; czy to, gdy jesteśmy pocieszani, to dla waszego pocieszenia i zbawienia; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc* Rz 8,28
***gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, cierpliwe trwanie*

7. A nadzieja nasza co do was jest mocna*, ponieważ wiemy, że jak jesteście uczestnikami cierpień, tak i pocieszenia. Jk 1,2; Flp 1,6
**gr.: bebaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania*

8. Bo nie chcemy, abyście nie wiedzieli, bracia, o naszym ucisku, który nas spotkał w Azji, że ponad miarę i ponad *naszą* siłę byliśmy obciążeni, tak że zaczęliśmy wątpić* i o życiu,
**lub: być zrozpaczonym, niepewnym, bez wyjścia* Dz 19,23

9. Co więcej, sami w sobie mieliśmy wyrok* śmierci, abyśmy nie na sobie samych polegali, ale na Bogu, który wzbudza umarłych;
**gr.: apokrima - wyrok, odpowiedź* Łk 18,9; Prz 28,26; Jr 17,5

10. Który wyrwał nas z tak wielkiej śmierci i wyrywa, w którym pokładamy nadzieję, że i nadal *będzie* wyrywał; Iz 46,3; 1Tes 1,10

11. Przy współudziale waszych modlitw za nas*, aby z wielu *wzniesionych* twarzy** *zostało złożone* za nas dziękczynienie – za ten *okazany* nam dar łaski dla wielu.
**mss Byz - was; **tj. przez wiele osób* Ef 6,18; Flp 1,19

12. To bowiem jest naszą chlubą – świadectwo naszego sumienia, że żyliśmy* na tym świecie w prostocie, w szczerości** Boga, nie w cielesnej mądrości, lecz w łasce Boga, a *tym* obficiej u was. 1Tm 1,5; Dz 24,16
**dosł.: obracaliśmy - por. Ef 4,1*; **lub: czysty w świetle słońca*

13. Albowiem nie piszemy wam nic innego, tylko to, co czytacie i co poznajecie, a mam nadzieję, że i do końca poznacie,

14. Tak jak po części nas poznaliście, że jesteśmy waszą chlubą, tak jak i wy naszą w dniu Pana Jezusa. Flp 1,6; 1Kor 1,8

15. I z tą ufnością* chciałem już wcześniej przyjść do was, abyście po raz drugi otrzymali łaskę; **lub: przekonaniem, przeświadczeniem*

16. A od was przejść do Macedonii, a z Macedonii ponownie przyjść do was, abyście wy mnie wyprawili do Judei.

17. To więc postanawiając, czy wykazałem* się jakąś lekkomyślnością? Albo czy to, co postanawiam, według ciała postanawiam? Aby było u mnie „tak, tak" i *równocześnie* „nie, nie"? **lub: skorzystałem, posługiwałem*

18. A *jak* wierny jest Bóg, *tak* słowo nasze do was nie było *równocześnie* „tak" i „nie".

19. Bo Syn Boży, Jezus Chrystus, który przez nas wśród was został ogłoszony, przeze mnie i Sylwana, i Tymoteusza, nie był* *równocześnie* „tak" i „nie"; lecz w Nim było* „tak".
**lub: (nie) stał się* Mt 16,16; J 6,69; Dz 8,3

20. Bo ile *było* obietnic* Boga, w Nim *mają swoje* „tak", i w Nim *są* „amen", na chwałę Bogu przez nas. **gr.: epangelia - obietnica, ogłoszenie*

21. A Tym, który nas utwierdza razem z wami w Chrystusie i który nas namaścił*, *jest* Bóg;
**gr.: chrio - namaścić, w NP tylko czynność Boga* 1J 2,20

22. Który też położył na nas pieczęć i dał zadatek* Ducha w nasze serca. Ef 1,13; 4,30
**gr.: arrabon - przedsmak, poręka, rękojmia, zadatek*
23. A ja przywołuję Boga na świadka mojej duszy*, że aby was oszczędzać nie przybyłem do Koryntu, **gr.: psyche - życie, dusza, osoba*
24. Nie żebyśmy panowali nad waszą wiarą, ale jesteśmy współpracownikami *dla* waszej radości; albowiem wiarą stoicie*. **lub: trwacie*

2 A postanowiłem* w sobie samym to, aby nie przychodzić znowu do was w smutku.
**lub: rozsądziłem, oceniłem* Dz 11,29; 15,2; 1Kor 2,2
2. Bo jeśli ja was zasmucam, to kto może mnie rozweselić, jeśli nie ten, który przeze mnie jest zasmucany?
3. A to właśnie wam napisałem, abym, gdy przyjdę, nie doznawał* smutku *od tych,* z których powinienem się radować, będąc przekonanym** *co* do was wszystkich, że radość moja jest *radością* was wszystkich.
**dosł.: nie miał; **lub: pokładał ufność* Ga 5,10; 2Kor 2,11
4. Albowiem z wielkiego utrapienia i ucisku serca, i wśród wielu łez napisałem do was, nie żebyście zostali zasmuceni, ale żebyście poznali miłość, którą mam obficie do was.
5. A jeśli ktoś mnie zasmucił, nie mnie zasmucił, lecz po części – obym* *go* nie obciążył – was wszystkich. **dosł.: aby, żeby - tu: tryb przyp.*
6. Takiemu wystarczy ta kara, *która jest nałożona* przez większość*, 1Kor 5,4; 1Tm 5,20
**gr.: pleion - większy pod względem ilości l. jakości, większa część*
7. Tak że przeciwnie, raczej darujcie* mu i pocieszcie, aby w jakiś *sposób* nie został pochłonięty *przez* ogrom smutku. **lub: okazać łaskę*
8. Dlatego proszę* was, abyście okazali mu miłość**. **lub: zachęcam; **gr.: agape - por. J 21,15***
9. Gdyż po to napisałem, aby poznać, czy jesteście wypróbowani i czy we wszystkim jesteście posłuszni*. **gr.: hypekoos - por. Flp 2,8**
10. A *jeśli wy* coś komuś darujecie*, *to* i ja; gdyż i ja, jeśli coś darowałem*, co darowałem*, to ze względu na was w obliczu Chrystusa, **lub: okazywać łaskę, udzielić przebaczenia*
11. Aby nie podszedł* was szatan, albowiem nie jesteśmy nieświadomi jego *sposobu* myślenia**. **lub: być wykorzystanym,* Łk 22,31; 2Kor 11,3; *być łupem zachłanności; **zamysłów* 1Kor 7,5
12. A gdy przyszedłem do Troady dla *głoszenia* Ewangelii Chrystusa, a drzwi były mi otworzone w Panu, Kol 4,3; Obj 3,8
13. Nie miałem ulgi w swoim duchu, *ponieważ* nie znalazłem Tytusa, mojego brata; więc rozstając* się z nimi, wyruszyłem do Macedonii. **gr.: apotassomai - pożegnać się, odejść, wyrzec*
14. A Bogu niech będą dzięki*, który nas nieustannie** prowadzi w triumfalnym marszu zwycięstwa w Chrystusie i ujawnia woność poznania Jego przez nas na każdym miejscu. **lub: łaska, wdzięczność; **w każdej chwili*
15. Bo my jesteśmy wonnością* Chrystusa dla Boga wśród tych, którzy dostępują zbawienia i tych, którzy giną**,
**gr.: euodia - słodka woń, aromat o szczególnie przyjemnym zapachu; **lub: idą ku zgubie* Rdz 8,21; Łk 14,34
16. Dla jednych* wprawdzie *to* woń** śmierci ku śmierci, a dla drugich* *to* woń życia ku życiu; a do tego*, kto jest zdolny***? Dz 13,47
**dosł.: tych; **gr.: osme - zapach, woń często łączony z gr. euodia ***gr.: hikanos - odpowiedni, zdatny, wystarczający (liczebnie)*
17. Bo nie jesteśmy jak wielu fałszujących* Słowo Boga; ale w szczerości i jak od Boga, przed obliczem Boga mówimy w Chrystusie.
**lub: handlarzami - handlujący rozcieńczali wino wodą*

3 Czy zaczynamy ponownie polecać samych siebie? Czy potrzebujemy, jak niektórzy, listów polecających do was albo polecających od was? 2Kor 10,12; Dz 15,23
2. Listem naszym wy jesteście, napisanym w sercach naszych, który jest znany i czytany przez wszystkich ludzi; Wj 24,12; Jr 31,33
3. Gdyż jawne jest im to, że jesteście listem Chrystusa, sporządzonym przez naszą służbę, który jest napisany nie atramentem, ale Duchem Boga żywego, nie na tablicach kamiennych, lecz na mięsistych* tablicach serca. **gr.: sarkinos - cielesny, należący do domeny ciała*
4. A taką ufność* mamy przez Chrystusa względem Boga; **lub: pewność, polegać na kimś*
5. Nie, że jesteśmy zdolni pomyśleć* coś sami z siebie, jakby sami z siebie, lecz zdolność nasza *jest* z Boga; **lub: rozważyć, wnioskować*
6. Który też uzdolnił nas *do bycia* sługami nowego* przymierza, nie litery, ale ducha; bo litera zabija, a duch ożywia. Hbr 7,22; 8,6;
**nowy nie tylko w czasie, ale i jakości* J 6,63; Rz 8,2; 1P 3,18
7. Bo jeśli służba śmierci, wyryta literami na tablicach kamiennych, zaistniała w chwale, tak że synowie Izraela nie mogli patrzeć na oblicze Mojżesza z powodu przemijającej* chwały jego oblicza, **por. w. 14*** Wj 34,29-35

8. To czyż nie bardziej służba ducha* będzie w chwale? **lub: Ducha* Iz 59,21; Rz 1,17; 3,21
9. Bo jeśli *w* służbie potępienia* jest chwała, daleko więcej obfituje w chwale służba sprawiedliwości. **gr.: katakrisis - wydanie wyroku skazującego*
10. W tej części bowiem, nie jest obdarzone chwałą to, *co* jest obdarzone z powodu przewyższającej chwały. 2P 1,17; Obj 21,23
11. Jeśli bowiem to, co przemija*, *zaistniało* za sprawą** chwały, tym bardziej *jest* w chwale to, co trwa. **por. w. 14**; **przez, z powodu*
12. Mając więc taką nadzieję, postępujemy* z wielką śmiałością. 2Kor 11,6; J 16,25; **lub: być używanym, posługiwać się, poczynać* 1Kor 2,1
13. A nie tak, jak Mojżesz, *który* kładł zasłonę na swoje oblicze, aby synowie Izraela nie patrzyli na koniec tego, co przemija;
14. Ale skamieniały ich umysły; aż do dzisiaj bowiem, gdy odczytują stare przymierze ta sama zasłona pozostaje* nieodsłonięta, *a* która w Chrystusie jest usuwana**; Łk 24,45
**lub: trwa; **gr.: katargeo - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność*
15. Ale aż do dzisiaj, ilekroć czytany jest Mojżesz, zasłona* leży na ich sercu.
**gr.: kalymma - zasłona, nakrycie, welon* Iz 6,9; Dz 13,27
16. Skoro tylko *ich serce* zwróciłoby się do Pana, zasłona jest usuwana*. **por. w. 14***
17. A Pan jest Duchem; a gdzie Duch Pana, tam wolność*. Iz 6,1; J 4,24; 1Kor 15,45
**gr.: eleutheria - wolność, swoboda wyboru, niezależność*
18. My wszyscy natomiast, których oblicze jest odkryte, odzwierciedlając* *sobą* chwałę Pana, na ten sam obraz jesteśmy przemieniani** z chwały w chwałę, tak, jak *to* sprawia***Duch Pana. **lub: oglądając, odbijając w lustrze*
***lub: przeobrażani; ***dosł.: tak, jak od Pana Ducha* Jk 1,23

4 Dlatego mając tę służbę według miłosierdzia, którego dostąpiliśmy, nie upadamy *na duchu**. **lub: nie poddajemy się, nie słabniemy*
2. Ale wyrzekliśmy się ukrytych* *spraw* hańbiących *i* nie postępujemy** w chytrości, ani nie fałszujemy Słowa Bożego; ale *przez* ukazanie prawdy polecamy samych siebie sumieniu każdego człowieka przed obliczem Boga. **lub: ukrytego wstydu, hańby* Ef 5,12;
***dosł.: obracać się - jako sposób życia, chodzić* 1Tes 2,3
3. A jeśli nasza Ewangelia jest zakryta, to jest zakryta wśród* tych, którzy giną**.
**lub: w tych; **idą ku zgubie* Rz 2,16; 1Tes 1,15
4. *Dla* niewierzących, którym* bóg tego wieku** zaślepił myśli***, aby nie świeciła im światłość Ewangelii chwały Chrystusa, który jest obrazem Boga. **dosł.: w których* 2Kor 3,14
***gr.: aion - wiek, epoka, świat, wieczność; ***lub: umysł*
5. Nie głosimy bowiem samych siebie, ale Chrystusa Jezusa *jako* Pana, a samych siebie jako niewolników* waszych ze względu na Jezusa, Dz 2,36; 1Kor 8,6; Flp 2,11
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*
6. Ponieważ Bóg, który powiedział: Z ciemności *niech* zajaśnieje światłość, *jest Tym*, który zajaśniał w naszych sercach dla oświetlenia* poznania chwały Boga na obliczu Jezusa Chrystusa. **gr.: fotismos - akt oświetlania, światłość*
7. Mamy natomiast ten skarb w naczyniach glinianych, aby wielka obfitość* mocy była *z* Boga, a nie z nas, 2Tm 2,20; 1Kor 1,18; 1Tes 1,5
**gr.: hyperbole - ogrom, nadmiar, obfitość, wyższość, wybitność*
8. We wszystkim uciskani, ale nie przytłaczani; w niepewności*, ale nie w rozpaczy**;
**lub: bez środków do życia; **niezakłopotani*
9. Prześladowani, ale nie opuszczani; powaleni*, ale nie pokonywani**; Ps 9,10; 37,28; Hbr 13,5
**gr.: kataballo - strącić, zrzucić na ziemię; **lub: którzy giną*
10. Zawsze nosząc na ciele śmierć Pana Jezusa, aby i życie* Jezusa zostało ujawnione na naszym ciele. Dz 18,9; Flp 3,10; 1P 4,13
**gr.: dzoe - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne w odróżnieniu od - gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*
11. Zawsze bowiem my, *którzy* żyjemy, jesteśmy wydawani na śmierć z powodu* Jezusa, aby też życie Jezusa zostało ujawnione w śmiertelnym ciele naszym. **lub: dla*
12. Tak że śmierć prawdziwie* działa w nas, a życie w was. **gr.: men - partykuła wzmacniająca*
13. Mając więc tego samego ducha wiary, według tego, co jest napisane: Uwierzyłem, dlatego też przemówiłem i my wierzymy, dlatego też mówimy, Ps 116,10
14. Wiedząc, że Ten, który wzbudził Pana Jezusa i nas wzbudzi przez Jezusa, i postawi razem z wami *przed sobą*. Rz 8,11; J 11,25
15. To wszystko bowiem jest dla was, aby łaska obfitująca ze względu na wielu, zaobfitowała w dziękczynienie ku chwale Bożej.
16. Dlatego nie upadamy na duchu*; ale chociaż nasz zewnętrzny człowiek jest niszczony, jednak ten wewnętrzny jest odnawiany** z dnia na dzień. **lub: nie poddawać się, nie słabnąć*
***gr.: anakainoo - otrzymać nową siłę, odnowić* 1Kor 15,58

17. Gdyż nasz chwilowy, lekki ucisk sprawia nam w coraz większej mierze obfitość* wiecznej chwały, **lub: ogrom, znaczenie, waga* 2Kor 11,23
18. Nam, *którzy* nie patrzymy* na *to, co* widzialne, ale na niewidzialne; albowiem *to, co* widzialne, *jest* chwilowe, a niewidzialne wieczne. Rz 8,24-25; Hbr 11,1
**gr.: skopeo - przyglądać się, uważnie patrzeć, doglądać*

5 Wiemy bowiem, że jeśli nasz ziemski dom, ten namiot*, zostanie obalony**, mamy budowlę u Boga, dom w niebiosach, nie ręką uczyniony, wieczny. 1Kor 15,46; Hbr 9,11
**dot. ziemskiego ciała; **lub: rozwiązać, rozłączyć (sznury)*
2. Bo i w tym* wzdychamy**, pragnąc*** przyoblec się w nasze domostwo****, *które jest* z nieba, **domyśl.: namiocie; **lub: jęczymy* Rz 8,23
***lub: tęskniąc; ****gr.: oiketerion - mieszkanie, siedziba - Jud 1,6*
3. Jeśli tylko przyobleczeni, a nie nadzy zostaniemy znalezieni. Rdz 3,7; Obj 3,18; 16,15
4. Bo i będąc w tym namiocie, wzdychamy obciążeni, ponieważ nie chcemy zdjąć*, ale przyoblec, by to, *co* śmiertelne, zostało wchłonięte przez życie. **lub: zewlec z siebie* 1Kor 15,53
5. A Tym, który nas *dla* siebie do tego przygotował, *jest* Bóg i który dał nam zadatek* Ducha. **lub: przedsmak, poręka* 2Kor 1,22; Ef 1,13
6. Zawsze więc ufni* wiemy, że mieszkając** w ciele, jesteśmy oddaleni*** od Pana;
**lub: śmiali, mający odwagę* Ps 27,3-4; Iz 30,15; Flp 3,20
***dosł.: być w domu, być obywatelem; ***być poza domem*
7. Albowiem przez wiarę chodzimy, *a* nie przez *to, co* się widzi*. **dosł.: widzenie* Ga 2,20
8. Ufamy* więc i mamy upodobanie raczej wyjść** z ciała i zamieszkać*** u Pana. J 14,3;
**por. w. 6*; **być poza domem; ***być w domu* Flp 1,21
9. Dlatego uważamy za zaszczytne*, czy *to* pozostając**, czy odchodząc***, Jemu się podobać****. **por. 1Tes 4,11*; **lub: być w domu; ***być poza domem; ****lub: bardzo się podobać, być miłym dla kogoś*
10. Albowiem musimy wszyscy pokazać* się przed sędziowskim tronem Chrystusa, aby każdy odebrał *to,* co poprzez ciało *zrobił i* ze względu na to, co dokonał – czy to dobrego, czy to złego. Rz 14,10; 2Tm 4,1; 1P 4,5
**lub: stać się widocznym, jawnym, uczynić znanym*
11. Wiedząc* więc, *czym jest* bojaźń Pana, ludzi przekonujemy, a dla Boga jesteśmy jawnymi; a mam nadzieję, że i w waszych sumieniach jesteśmy jawnymi. Dz 26,28; Hbr 11,13
**gr.: eido - znać, mieć wgląd, badać, patrzeć na, doświadczyć*
12. Bo ponownie nie polecamy samych siebie, ale dajemy wam powód do chluby z nas, abyście *ją* mieli przeciw tym, którzy chlubią* się z *tego, co* na zewnątrz**, a nie z serca.
**lub: chełpić się; **dosł.: (z tego, co) na twarzy - idiom*
13. Bo jeśli straciliśmy rozum*, to dla Boga; jeśli zachowujemy rozsądek**, to dla was.
**lub: staliśmy się oszalali - dosł.: wyjść poza siebie*
***gr.: sofroneo - być zdrowym na umyśle, być trzeźwego umysłu*
14. Albowiem miłość Chrystusa naciska* na nas, *którzy* to osądziliśmy, że jeśli Jeden za wszystkich umarł, zatem wszyscy umarli;
**tj. położenie wędrowca w skalistym wąwozie* Rz 2,2;
naciskanym przez ściany z dwóch stron Mt 10,37; Ef 3,19
15. A za wszystkich umarł, aby ci, *którzy* żyją, już nie żyli dla samych siebie, ale dla Tego, który umarł za nich i został wzbudzony.
16. Dlatego my, od teraz nikogo nie znamy* według ciała, a jeśli i poznaliśmy** Chrystusa według ciała, to teraz już *Go* nie znamy.
gr.: eido - por. w. 11*; **gr.: ginosko - por. J 8,28
17. Tak więc, jeśli ktoś *jest* w Chrystusie, nowym* *jest* stworzeniem; stare przeminęło, oto wszystko stało się nowe, Iz 45,17;
gr.: kainos - nowy w czasie - Mk 16,17* Ez 11,19; Ga 6,15
18. A to wszystko *jest* z Boga, który nas z samym sobą pojednał przez Jezusa Chrystusa i dał nam służbę pojednania*, Iz 52,7; Łk 24,47
**gr.: katallage - wymiana, uzgadnianie, pojednanie*
19. Jako że Bóg był w Chrystusie *tym, który* świat z samym sobą pojednał, nie zaliczając im ich upadków, *i tym, który* w nas złożył* słowo pojednania. **lub: umieścił* 1J 2,1; Rz 4,8
20. W miejsce* Chrystusa jesteśmy posłani**, jako *samego* Boga, który przez nas wzywa, w miejsce Chrystusa prosimy: Bądźcie pojednani z Bogiem. **lub: z powodu, za, poprzez* Ef 6,20
***od: poseł bezpośrednio wysłany przez władcę - łac. legatus*
21. Albowiem *On* Tego, który nie znał grzechu, za nas uczynił grzechem*, byśmy w Nim stawali się Bożą sprawiedliwością. Ef 5,2;
gr.: hamartia - por. Rz 6,14 1Kor 1,30; Flp 3,9

6 Jako współpracownicy wzywamy* was, abyście na próżno nie przyjęli** łaski Boga, **lub: zachęcamy, prosimy* Ga 2,21; Tt 2,11
***gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie, radośnie*
2. Mówi bowiem: W czasie dogodnym wysłuchałem cię, a w dniu zbawienia pomogłem ci; oto teraz czas bardzo dogodny*, oto teraz dzień zbawienia. Ez 16,8; Łk 4,19; Hbr 3,7
**gr.: euprosdektos - dobrze przyjęty, uznawany, zadowalający*

3. Nie dając w niczym żadnego zgorszenia*, aby nie została zhańbiona** *nasza* służba,
*lub: potknąć się, doznać przeszkody Mt 17,27;
**lub: obwiniać, oskarżać, drwić Rz 14,13; 1Kor 10,23
4. Ale we wszystkim zalecając* samych siebie, jako słudzy Boga, w wielkiej wytrwałości**, w uciskach, w koniecznych potrzebach życiowych, w utrapieniach***, *lub: stawiając siebie
**cierpliwe znoszenie przeciwności; ***dosł.: wąskie przejście
5. W razach*, w więzieniach, w rozruchach, w trudach**, w czuwaniach***, w postach,
*lub: w chłostach; **ciężka, fizyczna praca; ***trwać bez snu
6. W czystości, w poznaniu, w cierpliwości, w łagodności*, w Duchu Świętym, w miłości nieobłudnej, *lub: uprzejmości Ef 4,32; 1Tm 1,5
7. W Słowie prawdy, w mocy Bożej, z orężem sprawiedliwości w prawej* i lewej** *ręce;*
*w prawej trzymano miecz; **w lewej tarczę Iz 59,17;
*lub: ku natarciu; **i obronie Kol 1,5; Rz 13,12
8. Przez chwałę i hańbę*, przez złą i dobrą sławę; jakby zwodziciele, a jednak prawdomówni; *lub: brak szacunku, zniewagę
9. Jako nieznani, a *jednak* dobrze znani; jako umierający, a oto żyjemy; jako karani, a *jednak* nie zabici; Ps 118,18
10. Jako zasmucani, a *jednak* zawsze weseli; jako ubodzy, a *jednak* wielu wzbogacający; jako nic nie mający, a *jednak* wszystko posiadający. Ps 84,11; Mt 5,4; Flp 4,4
11. Usta nasze otworzyły się do was, Koryntianie! Serce nasze jest rozszerzone.
12. Nie jesteście ściskani w nas, ale ciasnota jest w waszym wnętrzu.
13. A że należy się odwzajemniać, jak dzieciom mówię: Rozszerzcie się i wy.
14. Nie wprzęgajcie* się w nierówne jarzmo z niewierzącymi; bo jakie jest zespalanie sprawiedliwości i nieprawości? A jaka wspólnota światłości z ciemnością? Kpł 19,19;
*lub: nie stawajcie pod nierównym jarzmem 1Kor 5,9
15. A jaka jest harmonia* między Chrystusem i Belialem? Albo jaki dział ma wierzący z niewierzącym? 1Sm 5,2-4; 1Krl 18,21; 1Kor 10,20
*gr.: symfonezis - współbrzmienie, zgoda, porozumienie
16. A jakie jest porozumienie* między świątynią Bożą a bożkami? Albowiem wy jesteście świątynią Boga żywego**, jak powiedział Bóg: Zamieszkam w nich i będę się przechadzał *pośród nich,* i będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem. Wj 20,3; 1J 5,21;
*lub: zgoda, umowa, zestawienie; **żyjącego Hbr 3,6
17. Dlatego wyjdźcie spośród nich i bądźcie* odłączeni, mówi PAN, i nieczystego nie dotykajcie, a Ja was przyjmę. Lb 16,21; Iz 52,11;
*lub: zostańcie odłączeni, w znacz. pozostańcie Ezd 6,21
18. I będę dla was Ojcem*, a wy będziecie dla mnie synami** i córkami**, mówi PAN Wszechmogący. *lub: za Ojca; **za synów i córki Jr 3,19

7 Mając zatem te obietnice, umiłowani, oczyśćmy* siebie od wszelkiej zmazy ciała i ducha, wypełniając** uświęcenie nasze w bojaźni Boga. Ps 119,9; J 13,10; Jk 4,8
*gr.: katharidzo - uczynić czystym, poświęcić przez obmycie
**gr.: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca
2. Zróbcie *dla* nas miejsce, nikogo nie skrzywdziliśmy, nikogo nie zrujnowaliśmy, nikogo nie oszukaliśmy*. *lub: okazać zachłanność, złupić
3. Nie mówię *tego* dla potępienia; bo wcześniej powiedziałem, że w naszych sercach jesteście na wspólną śmierć i wspólne życie.
4. Mam wielką śmiałość* do was, mam wielką chlubę z was, jestem wypełniony zachętą, aż nazbyt obfituję radością w każdym naszym ucisku. *lub: śmiało mówię - por. Dz 28,31*
5. A gdy* przyszliśmy do Macedonii, ciało nasze nie miewało żadnego wytchnienia, ale we wszystkim jesteśmy uciśnieni – *na* zewnątrz walki, *a* wewnątrz lęki**. Jr 20,10;
*dosł.: gdy my; **lub: strach, bojaźń, obawa 1Kor 16,5; Dz 20,1
6. Lecz Ten, *który* pociesza uniżonych*, pocieszył nas przez przyjście** Tytusa, 2Kor 1,3;
*lub: pokornych; **gr.: parousia - 1Tes 4,15* Ga 2,1; Tt 1,4
7. A nie tylko przez jego przyjście, ale też przez pociechę, którą został u was pocieszony, oznajmiając nam o waszej tęsknocie, waszym płaczu i waszej gorliwości o mnie, tak że ja *tym* bardziej się rozradowałem.
8. Bo jeśli was zasmuciłem listem*, nie żałuję *tego,* a jeśli żałowałem, *to* widzę oto**, że list ten zasmucił was, *chociaż* na chwilę***.
*dosł.: w liście; **bowiem; ***czas, pora, godzina, odcinek czasu
9. Teraz raduję się, nie że zostaliście zasmuceni, ale że zostaliście zasmuceni ku upamiętaniu*; bo zostaliście zasmuceni według Boga, abyście w niczym przez nas nie doznali straty**. *lub: zmiana myślenia, zawrócenie Mt 3,8;
**lub: ponieść szkodę, doznać zniszczenia Dz 17,30; Rz 2,4
10. Ten bowiem smutek, który jest według Boga, sprawia upamiętanie ku zbawieniu, którego się nie żałuje; a smutek tego świata sprawia śmierć. Jon 3,8; Dz 3,19; 2Tm 2,25

11. Oto bowiem samo to zasmucenie według Boga, jak wielką w was sprawiło gorliwość? Jaką obronę, jakie oburzenie, jaką bojaźń, jaką tęsknotę, jaki zapał, jaką *potrzebę wymierzenia* kary? We wszystkim okazaliście* się czystymi w tej sprawie.
**lub: wykazać, dowodzić, łączyć coś razem* Iz 66,2; Za 12,10

12. Zatem skoro napisałem do was, to nie ze względu na *tego, kto* czynił krzywdę*, ani ze względu na *tego, który* został pokrzywdzony, ale ze względu na to, aby została ujawniona nasza gorliwość** o was przed obliczem Boga. **lub: niesprawiedliwość; **wysiłek, trud, staranie*

13. Przez to jesteśmy zachęcani; a w tej waszej zachęcie* tym bardziej radowaliśmy się z powodu radości Tytusa, bo jego duch jest pokrzepiony** przez was wszystkich.
**lub: pociesze; **dosł.: zaczął doznawać pokrzepienia, odświeżenia*

14. Bo jeśli chlubiłem* się jemu czymś o was, nie zostałem zawstydzony; ale jak wszystko mówiliśmy wam w prawdzie**, tak też i chluba nasza przed Tytusem okazała się prawdą.
**dosł.: zacząłem chlubić się, **lub: zgodnie z prawdą* Flp 1,8

15. A jego głębokie uczucia* wobec was są *tym* obfitsze, *gdy* przypomina sobie posłuszeństwo was wszystkich i jak go z bojaźnią i z drżeniem przyjęliście. **lub: wnętrze, serce*

16. Raduję się więc, że we wszystkim mogę wam ufać*. **lub: nie obawiać się kogoś, być śmiałym*

8 A oznajmiamy* wam, bracia, o łasce Boga udzielonej w zborach Macedonii,
gr.: gnoridzo - dać poznać, podać do wiadomości - por. 1Kor 15,1

2. Że w wielkiej próbie* ucisku, obfitość ich radości i skrajne** ich ubóstwo zaobfitowało w bogactwie ich szczodrości***. Mk 12,42
lub: doświadczeniu; **dosł.: głębokie, ogromne; ***2Kor 9,11

3. Bo według możliwości* – zaświadczam o tym – i nawet ponad możliwość*, z własnej woli**, **lub: moc, zdolność do czegoś; **z własnego wyboru*

4. Z wielkim naleganiem* prosząc nas, abyśmy przyjęli ten dar** i współudział w służbie względem świętych. 1Kor 16,34; 2Kor 12,14
**gr.: paraklesis - zachęta, poruszająca mowa; **lub: dowód łaski*

5. I nie tak, jak się spodziewaliśmy, ale najpierw samych siebie oddali Panu, a* *potem* nam za wolą Bożą, **gr.: kai - i, i to, a, oraz* 2Kor 5,15

6. Tak że prosiliśmy* Tytusa, aby tak jak rozpoczął, tak i doprowadził do końca u was to *dzieło* łaski. **lub: zachęcaliśmy, wzywaliśmy*

7. Ale tak jak we wszystkim obfitujecie wiarą i słowem, i poznaniem, i wszelką gorliwością*, i tą miłością waszą** do*** nas, tak abyście i w tym *dziele* łaski obfitowali.
**lub: zapałem; **dosł.: od was; ***w nas* Rz 15,4

8. Nie jako rozkaz to mówię, ale przez gorliwość innych chcę doświadczyć* szczerość waszej miłości. **lub: wypróbować* Joz 24,14; Tt 2,7

9. Znacie bowiem łaskę Pana naszego Jezusa Chrystusa, że dla was stał się ubogim, będąc bogatym, abyście wy Jego ubóstwem* zostali wzbogaceni. Iz 53,2; Mt 8,20; Flp 2,6-8
**gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak - por. Mt 5,3*

10. A taką daję wam radę*; bo jest to korzystne dla was, którzy nie tylko zaczęliście to czynić, ale i *już* wcześniej, od ubiegłego roku *wyraziliście ku temu* chęć. **lub: opinię*

11. A teraz i *to, co* czynicie dokończcie, aby tak jak gotowość* *wyraziła się* w chęci, tak też z tego co macie** *nastąpiło* dokończenie.
**lub: ochota; **gr.: echo - mieć, posiadać, trzymać*

12. Bo jeśli najpierw jest gotowość, to godna jest ona przyjęcia, według *tego,* co ma, *a* nie według *tego,* czego nie ma. 2Kor 9,7

13. Nie chodzi bowiem o to, aby inni *mieli* ulgę, a wy ucisk, lecz aby było po równo, aby
14. w obecnym czasie wasz nadmiar* *usłużył* ich niedostatkowi, **lub: obfitość*
aby też i ich nadmiar był *pomocą* dla waszego niedostatku, aby stała się równość,

15. Tak jak jest napisane: Ten *kto* wiele *zebrał,* nie miał za wiele; a *ten* kto mało, nie miał za mało. Wj 16,18

16. A Bogu *niech będzie* dziękczynienie*, Temu, który wlewa** taką gorliwość o was w serce Tytusa, **lub: łaska, życzliwość; **dosł.: dał, sprawił*

17. Bo istotnie* przyjął tę zachętę, i *z tym* większym zapałem** dobrowolnie poszedł do was. **lub: prawdziwie; **gorliwością* 2Kor 8,22; Rz 16,4

18. I posłaliśmy razem z nim brata, którego uznanie* w Ewangelii *jest znane* przez wszystkie zbory. **lub: pochwała, aprobata*

19. A nie tylko to, ale został wybrany* przez zbory za towarzysza naszej podróży razem z tym *darem* łaski, który przez nas służy ku chwale samego Pana i ku okazaniu waszej gotowości, **tj. wybrany przez nałożenie rąk - por. Dz 14,23**

20. Wystrzegając się tego, aby ktoś nie zganił* nas z *powodu* obfitości *sprawowanej* przez nas służby**. 2Kor 11,12; Rz 14,16
**lub: obwiniać, drwić; **która jest przez nas obsługiwana*

21. Troszcząc się *o to, co* dobre nie tylko przed Panem, ale i przed ludźmi.
22. A posłaliśmy z nimi naszego brata, którego wypróbowaliśmy wielokrotnie w wielu *sprawach,* że jest gorliwy*, a który teraz *jest* o wiele gorliwszym *z powodu* wielkiego zaufania do was. **gr.: spoudaios - rzetelny, pilny, zacny*
23. Co do Tytusa, to jest on moim współtowarzyszem* i współpracownikiem dla was; a co do naszych braci, są oni chwałą Chrystusa i wysłannikami** zborów. Łk 5,7; 2Kor 2,9;
**lub: wspólnik, uczestnik; **gr.: apostolos* 1Tes 2,2; 3J 1,8
24. Okażcie więc dowody* waszej miłości i naszej chluby z was przed obliczem zborów. **gr.: endeiksis - wykazanie za pomocą czynu, dowód*

9 Lecz o służbie dla świętych nie *muszę* wam zbyt dużo pisać. 2Kor 8,4
2. Bo znam waszą gotowość*, z powodu której chlubię się wami** przed Macedończykami, że Achaja jest już gotowa od roku; a żarliwość** wasza** pobudziła wielu *z nich.*
**lub: dobre chęci, ochota* Ga 4,17-18; Obj 3,19; Tt 2,14
***gr.: dzelos - gorliwość, zapał, zazdrość; ***dosł.: z was*
3. Posłałem więc tych braci, aby chluba nasza z was w tej mierze* nie okazała się daremna**, abyście – jak powiedziałem – byli przygotowani; Prz 3,28; 2Kor 8,18.22
**lub: w części przynależnej; **dosł.: uczyniona pustą*
4. Abyśmy czasem, gdyby przyszli ze mną Macedończycy i znaleźli was nieprzygotowanych, nie zostali zawstydzeni – aby nie powiedzieć – że *raczej* wy, na podstawie* tej chluby. **gr.: hypostasis - por. Hbr 11,1** 2Tes 1,4
5. Uznałem za konieczne zachęcić tych braci, aby do was wcześniej poszli i przygotowali zapowiedziany wcześniej wasz hojny dar, *aby* był on gotowy jako *wyraz* hojności, a nie jako* *przejaw* skąpstwa. **dosł.: tak jak*
6. To natomiast *sądzę*: Kto skąpo sieje, skąpo też będzie żąć; a kto sieje hojnie, będzie też hojnie żąć. Prz 11,24; Łk 6,38; Ga 6,9
7. Każdy, tak jak postanawia w sercu*, nie z żalem** i nie z przymusu; bo radosnego dawcę Bóg miłuje. **dosł.: sercem* 2Kor 8,12;
***dosł.: ze smutkiem, z bólem, udręką* 1P 4,9; Dz 20,35
8. A Bóg jest mocny obficie wam udzielić wszelkiej łaski, abyście we wszystkim zawsze mając wszystko wystarczająco*, obfitowali w każdym dobrym czynie, 2Tm 3,17
**lub: wystarczająca il. środków do życia, bez potrzeby wsparcia*
9. Jak jest napisane: Rozproszył, dał ubogim*, sprawiedliwość Jego trwa na wieki**.
**gr.: penes - ubogi, biedny; **dosł.: na wiek* Ps 112,9
10. A ten, który zaopatruje siejącego w ziarno i w chleb na pokarm, oby* zaopatrzył i rozmnożył* wasz zasiew, i dał* wzrost plonom waszej sprawiedliwości, **tryb życzący*
11. We wszystkim jesteście ubogacani ku wszelkiej szczodrości*, która przez nas sprawia dziękczynienie Bogu. 1Tm 6,17
**lub: szczerość, prostota, otwartość wyrażająca się hojnością*
12. Bo posługa w tej służbie, nie tylko uzupełnia niedostatki świętych, ale i obfituje w liczne dziękczynienia *składane* Bogu,
13. Przez doświadczenie* tej służby, oddają chwałę Bogu z powodu posłuszeństwa wyznawanej przez was Ewangelii Chrystusa i za szczodrość** wspólnoty wobec nich, i wobec wszystkich. Rz 10,16; Hbr 5,9
lub: przez wypróbowanie - gr.: dokime; **por. w. 11
14. A *w* swym błaganiu* za was, tęsknią** *za* wami z powodu przeobfitej łaski Bożej wobec was. **lub: modlitwie, prośbie - por. Łk 1,13** 1Sm 12,19
***gr.: epipotheo - pragnąć, dążyć z miłością, tęsknić, pożądać*
15. A Bogu *niech będzie* dziękczynienie* za Jego niewysłowiony** dar. Mt 5,44; J 17,9
**lub: łaska, wdzięczność, życzliwość; **niemożliwy do wyceny*

10 A ja sam, Paweł, zachęcam was przez łagodność i życzliwość Chrystusa, *ja,* który *obecny* wśród was osobiście*, prawdziwie jestem pokorny, lecz nieobecny, *podobno* jestem śmiały** wobec was. Lb 12,3;
**dosł.: według twarzy; **lub: odważny* 2Sm 22,36; Ga 5,22
2. Proszę* więc, abym będąc obecny, nie musiał być *pobudzony* tą śmiałością, *zgodnie* z tym, jaką śmiałość** zamierzam*** *okazać* względem niektórych, tych, którzy myślą*** o nas, że chodzimy według ciała.
**lub: błagam; **gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś; ***dosł.: liczyć, rozważać, wnioskować*
3. Albowiem chodząc w ciele, nie walczymy według ciała, 1Tm 1,18; 2Tm 4,7; 1P 4,1
4. Albowiem broń* naszej kampanii wojennej** nie jest cielesna, ale mocna Bogiem, by niszczyć miejsca warowne, Rz 13,12; Ef 6,13;
**tu: w l.mn.; **lub: służba wojskowa, działania wojenne* 1Tes 5,8
5. Niszcząc zamysły* i wszelką wyniosłość**, która podnosi się przeciw poznaniu Boga, i zniewalając każdą myśl do posłuszeństwa Chrystusowi, Dz 4,25; Rz 1,21; Flp 4,8
**lub: zamiary, kalkulacja, myślenie; **to, co wysokie*

6. Mając też* gotowość ukarać** wszelkie nieposłuszeństwo, dopóki wasze posłuszeństwo nie stanie się całkowite***. 2Kor 7,11; 13,2
**gr.: kai; **lub: wymierzyć sprawiedliwość; ***stanie się pełne*

7. Patrzycie *tylko* na to, co jest przed oczyma*. Jeśli ktoś jest przekonany, że sam jest Chrystusa, to niech ponownie rozważy sam w sobie, że tak jak on *jest* Chrystusa, tak i my *jesteśmy* Chrystusa. 1Sm 16,7; J 7,24;
**lub: patrzycie na to, co przed oczyma; *dosł.: naprzeciw oblicza, twarzy - idiom: patrzycie na to co oczywiste* Rz 2,28

8. Albowiem jeślibym i nieco więcej chlubił się z naszej władzy*, którą dał nam Pan dla zbudowania, a nie dla zniszczenia was, nie zostanę zawstydzony, **lub: autorytetu, prawa, mocy*

9. Aby nie wydawało się wam, że was straszę *moimi* listami*. **dosł.: przez listy*

10. Albowiem mówi *ktoś*: Listy jego wprawdzie są ważkie* i potężne**, ale cielesna obecność słaba i słowo nic nie znaczące***. Jr 1,6;
**lub: ciężkie; **silne, mocne; ***dosł.: jest lekceważone* Ga 4,13

11. Taki niech się liczy *z tym,* że jacy jesteśmy w słowach *przekazanych* listami, będąc nieobecni, takimi i w czynie, będąc obecni.

12. Nie ośmielamy się bowiem zaliczyć siebie lub porównać* się z takimi, *którzy* samych siebie polecają**; oni *jednak* nie rozumują *właściwie,* gdy sami siebie sobą mierzą i siebie samych z sobą porównują. Prz 27,2;
**gr.: synkrino - łączyć, zestawiać, porównywać* 2Kor 3,1
***gr.: symistao - stać razem, zespolić, wykazywać, dowodzić*

13. My natomiast wcale nie będziemy chlubić się ponad miarę, ale zgodnie z miarą*, której wzorzec** przydzielił nam Bóg, aby *tą* miarą* dotrzeć aż do was. Mt 25,15; Rz 12,6
**gr.: metron - prawidło, wielkość; **gr.: kanon - zasada, wzór*

14. Bo *my* sami nie docieramy do was ponad miarę*, bo przybyliśmy aż do was jako pierwsi z Ewangelią Chrystusa. Rz 1,16
**lub: rozciągnąć się zbytnio, wykroczyć poza granice*

15. I nie chlubimy się ponad miarę cudzym trudem*, ale mamy nadzieję, że wraz ze wzrostem w was wiary waszej, i my urośniemy** według naszego wzorca*** aż do obfitowania,
**dosł.: w cudzym trudzie, pracy; **stać się wielkim, pomnożyć*
****gr.: kanon - zasada, wzór, norma od gr.: kane - prosty pręt*

16. Aby ogłosić* Ewangelię* poza waszymi *granicami*, a nie chlubić się z rzeczy dokonanych** według cudzego wzorca.
**gr.: euangelidzo - por. Łk 1,19*, **lub: gotowych, dostępnych*

17. Ten więc kto się chlubi*, niech się chlubi w Panu. **gr.: kauchaomai - por. Rz 5,11** Jr 9,23

18. Albowiem nie ten, co sam siebie poleca, jest doświadczony*, ale ten, którego poleca PAN. 1Kor 4,5; J 5,42; 2Tm 2,15
**gr.: dokimos - przyjęty, wypróbowany, nadający się do użycia*

11 Obyście *mogli* znosić odrobinę mojej głupoty! Ale znoście *także* i mnie.

2. Albowiem zazdrosny jestem o was zazdrością Bożą; bo zaręczyłem* was z jednym mężem, aby postawić przy Chrystusie czystą dziewicę. **lub: zaślubić, złączyć* Pwt 4,24; Ef 5,27

3. Boję się jednak, by w jakiś *sposób, tak* jak wąż zwiódł Ewę swoją przebiegłością, tak *też* wasze myśli nie zostały skażone*, odpadając** od prostoty*** w Chrystusie. Rdz 3,1
**gr.: ftheiro - niszczyć, zatruć, zgwałcić, zepsuć; **dosł.: z dala od*
****gr.: haplotes - prostota, szczerość, stan jedności (serca)*

4. Bo jeśli oto* ktoś przychodzi i głosi innego Jezusa, którego my nie ogłosiliśmy, albo jeśli bierzecie** innego ducha, którego nie otrzymaliście, albo inną ewangelię, której nie przyjęliście, dobrze*** to znosiliście****.
**lub: wprawdzie, istotnie; **przyjmujecie* Dz 4,12;
****pięknie, wspaniale; ****znosicie* Ef 4,4; Ga 1,7

5. Bo uważam, *że w* niczym nie jestem gorszy* *niż* owi bardzo** wielcy** apostołowie**.
**lub: ustępować komuś, mieć braki, spóźnić się* 1Kor 15,9;
***dosł.: owi wielcy nadapostołowie* 2Kor 12,11; Ga 2,6

6. Jeśli* więc* *jestem* prostakiem** w słowie***, to nie w poznaniu; lecz we wszystkim staliśmy się *całkowicie* jawni wszystkim wam.
**lub: a skoro; **gr.: idiotes - por. 1Kor 14,16*; ***lub: mowie*

7. Czy popełniłem grzech, poniżając samego siebie, abyście wy zostali wywyższeni, że za darmo ogłosiłem wam *jako* dobrą nowinę Ewangelię Boga? Rz 15,16; 1Tes 2,8

8. Złupiłem inne zbory, gdy wziąłem od nich żołd*, aby wam służyć; Flp 4,14; 1Kor 9,1-27
**gr.: opsonion - żołnierska zapłata w naturze lub w pieniądzu, w przenośni - zapłata za grzech - por. Rz 6,23*

9. A będąc obecny* u was, i znajdując się w niedostatku, nikogo nie obciążyłem; bo mój brak uzupełnili bracia, którzy przyszli z Macedonii i w *tym* wszystkim ustrzegłem samego siebie, *by* nie *być dla* was ciężarem** i *nadal* będę się strzec***. Flp 4,12; 2Kor 12,13
**gr.: pareimi - być blisko, przybyć, być do dyspozycji*
***lub: nie być uciążliwym - gr.: abaros - por. Ga 6,2**
****gr.: tereo - strzec, starannie zajmować się, zachować - Mt 19,17**

10. Jest we mnie prawda* Chrystusa, że w regionie Achai, ta chluba, *która jest* we mnie nie zostanie zatrzymana**.
**gr.: aletheia - por. J 1,17*; **lub: zamknięta, uciszona*

11. Dlaczego*? Że was nie miłuję**? Bóg *to* wie. **lub: przez co, ze względu na co; **gr.: agape - por. J 21,15***

12. Ale co czynię, *to* i będę czynić, aby odciąć sposobność tym, *którzy* szukają tej sposobności, aby w tym, w czym się chlubią, zostali znalezieni takimi jak my.

13. Bowiem tacy fałszywi apostołowie, zdradliwi* pracownicy, zmieniają *swą* postać** na apostołów Chrystusa. Mt 7,15; 1J 4,1; Obj 2,2

**gr.: dolios - oszukańczy, podstępny, fałszywy*
***gr.: metaschematidzo - zmienić kształt, zmienić coś na coś*

14. I nie *ma w tym nic* dziwnego*, bo sam szatan zmienia *swą* postać *na* anioła** światłości. **lub: niezwykłego; **posłańca* 2Kor 2,11; Mt 16,23

15. Nic więc wielkiego, jeśli i słudzy jego są zmieniani *na* postać jakby sług sprawiedliwości – ich koniec będzie zgodny z ich czynami.

16. Ponownie mówię: Niech nikt nie uważa mnie *za* głupiego; a jeśli nawet*, to przyjmijcie mnie, jak głupiego, abym i ja mógł się odrobinę** chlubić. **gr.: me - nie, czy nie; **gr.: mikron*

17. *To,* co mówię, nie mówię zgodnie *z myślą* Pana, ale jakby w *przystępie* głupoty* – w tej podstawie chluby. 2Kor 7,6.12

**gr.: afrosyne - głupota, głupstwo, brak rozumu, lekkomyślność*

18. Skoro liczni chlubią się według ciała* i ja będę się chlubić. **gr.: sarks* Ga 3,3; Jr 9,23; 1P 1,24

19. Bo chętnie* znosicie głupich, *sami* będąc mądrymi. **lub: z przyjemnością, z zadowoleniem*

20. Bowiem znosicie *to,* gdy was ktoś zniewala, gdy ktoś objada, gdy ktoś bierze, co wasze, gdy się ktoś wynosi*, gdy ktoś was uderza** w twarz. Iz 50,6; Rz 16,17; Ga 4,9

**dosł.: daje się wymosić; **gr.: dero - obdzierać ze skóry, razić*

21. Ze wstydem *to* mówię, jako że w tym my byliśmy słabi; a jeśli ktoś jest w czymś ośmielony* – w głupocie *to* mówię – i ja się ośmielam*. Flp 3,3-6; 2Kor 10,1-2

**gr.: tolmao - być odważnym, nie znać, co to przerażenie, mieć śmiałość w czymś, gardzić strachem, znosić*

22. Hebrajczykami są? I ja *także*. Izraelitami są? I ja *także.* Potomstwem* są Abrahama? I ja *także*. Wj 3,18; Rz 11,1; Flp 3,5

**gr.: sperma - nasienie - tu: w liczbie pojedynczej*

23. Sługami* są Chrystusa? Jako obłąkany *to* mówię: Ja bardziej; bardziej** niż inni w trudach***, ponad miarę w chłostach, częściej od *innych* w więzieniach, częstokroć w *bliskości* śmierci. 1Tes 3,2; Dz 9,16; Ef 3,1

**gr.: diakonos; **lub: obficiej; ***lub: ciężka praca, znój*

24. Od Żydów otrzymałem pięć razy po czterdzieści *uderzeń* bez jednego, Pwt 25,2-3

25. Trzy razy byłem bity rózgami*, raz zostałem ukamienowany, trzykrotnie rozbił się ze *mną* okręt, dzień i noc przeżyłem w głębinie morskiej, Dz 16,22; 22,24; Mt 21,35

**tj. surowa rzymska kara zwana verberatio od verbo - bicz*

26. Często w podróżach, w niebezpieczeństwach na rzekach, w niebezpieczeństwach od rozbójników, w niebezpieczeństwach od współrodaków, w niebezpieczeństwach od pogan, w niebezpieczeństwach w mieście, w niebezpieczeństwach na pustyni, w niebezpieczeństwach na morzu, w niebezpieczeństwach wśród fałszywych braci,

27. W trudzie i w znoju, często w bezsennych nocach, w głodzie i pragnieniu, często w postach*, w zimnie i w nagości, Dz 14,23; 1Kor 7,5

**gr.: nesteia - post - powstrzymywanie się od jedzenia i picia*

28. Niezależnie od tych zewnętrznych nacisków, pozostaje mi codzienna* troska o wszystkie zbory**. **dosł.: co dzień; **gr.: ekklesia - por. 1Kor 1,2**

29. Ktoś jest słaby*, to** czy** ja nie jestem słaby? Ktoś jest zgorszony, to** czy** ja nie płonę? **lub: niedomagać, być chorym; **gr.: kai - a, i przeciwstawne*

30. Jeśli konieczne jest bym się chlubił*, będę się chlubić* moją słabością. Prz 27,2; Jr 9,23-24; 2Kor 12,5

gr.: kauchema - por. Flp 1,26

31. Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który jest błogosławiony* na wieki, wie, że nie kłamię. **gr.: eulogetos - por. Ef 1,3**

32. W Damaszku etnarcha* króla Aretasa strzegł** miasta Damasceńczyków, chcąc mnie pojmać; Dz 9,24; 2Kor 11,26

**tj. przełożony nad narodem, bez tytułu królewskiego*
***gr.: froureo - chronić poprzez rozstawienie straży, pilnować*

33. Ale przez otwór, w koszu, zostałem spuszczony przez mur i uciekłem z jego rąk.

12 Chlubić się zatem nie jest dla mnie pożyteczne*; przejdę bowiem do widzeń i objawień** Pana. J 16,7; 18,14; 1Kor 6,12

lub: korzystne; **gr.: apokalypsis - w l.mn. - por. Ef 3,3

2. Znam człowieka w Chrystusie, *który* przed czternastu laty – czy w ciele*, nie wiem, czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie – ten** to, porwany*** został aż do trzeciego**** nieba. 1Krl 8,27; Łk 24,51

**gr.: soma - por. Kol 2,11*; **dosł.: taki oto*
****gr.: harpadzo - zażądać czegoś dla siebie, porwać - 1Tes 4,17**
*****wg myśli hebrajskiej istniały trzy sfery nieba - por. Rdz 1,1*

3. I znam takiego człowieka – czy w ciele,
czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie –
4. Został porwany do raju* i słyszał niewypowiedziane słowa**, których człowiekowi nie
wolno wypowiedzieć. Łk 23,43; Obj 2,7
**gr.: paradeisos - u Persów - ogród, park, gaj, teren otoczony murem; **gr.: rhema - słowo, słowo wypowiedziane*
5. Z takiego będę się chlubić; ale z samego
siebie chlubić się nie będę, chyba tylko ze
swoich słabości. 1Kor 2,3; 2Kor 11,18
6. Jeśli bowiem chciałbym się chlubić, nie
będę głupi, będę bowiem mówił prawdę, ale
wstrzymuję się, aby ktoś nie myślał o mnie
ponad to, co widzi *we* mnie lub co ode mnie
słyszy.
7. Abym nie wynosił* się z nadzwyczajności
objawień, został mi dany kolec** w ciało –
posłaniec szatana, aby mnie policzkował,
abym nie wynosił* się *ponad miarę*.
**dosł.: został wyniesiony* Ez 28,24;
***lub: cierń, zaostrzony kij, oścień* Ga 4,14; Ef 4,27
8. W tej *sprawie* trzykrotnie poprosiłem Pa-
na, aby *to* odstąpiło* ode mnie. **aor. w 3 osob. l.poj.*
**odstąpiło - to doświadczenie?, inni: on - domyśl. Pan lub szatan*
9. I powiedział mi: Wystarczy ci moja łaska;
bowiem moja moc jest doskonalona* w sła-
bości. Więc raczej najchętniej będę się chlu-
bił ze swoich słabości, aby we mnie zamiesz-
kała** moc*** Chrystusa. 1P 4,13-14
**lub: jest dokonana; **gr.: episkenoo - rozbić namiot, zamieszkać*
****gr.: dynamis - potęga, siła, moc, zdolność, ogromny wpływ*
10. Dlatego *mam* upodobanie* w słabo-
ściach, w zniewagach, w potrzebach, w prze-
śladowaniach, w uciskach dla Chrystusa; bo
gdy jestem słaby, wtedy jestem mocny.
**gr.: eudokeo - czynić chętnie, znajdować przyjemność, woleć*
11. Stałem się głupi, chlubiąc się; wy mnie
do tego zmusiliście. Ja bowiem powinienem
być przez was polecany, bo w niczym nie
ustępowałem owym bardzo wielkim aposto-
łom*, chociaż** jestem niczym. 1Kor 3,4; Ga 2,6
**dosł.: owi wielcy nadapostołowie; **lub: jeśli i - gr.: ei kai*
12. *Jednak* prawdziwie znaki* apostoła oka-
zały** się wśród was w całej wytrwałości,
w znakach, i w cudach, i mocach. Mt 12,39
gr.: semeion - znak tj. niezwykłe wydarzenie - por. J 4,54
***gr.: katergadzomai - uskutecznić, dokonać, zrealizować, sprawić*
13. Czy bowiem jest *coś,* w czym okazali-
ście się gorsi od pozostałych zborów, chyba
tylko *w tym,* że ja sam nie byłem wam cię-
żarem? Darujcie mi tę niesprawiedliwość.
14. Oto po raz trzeci jestem gotowy przyjść
do was i nie będę wam ciężarem; albowiem
nie szukam tego, co wasze, ale was *samych;*
nie dzieci bowiem winny gromadzić* *zapasy*
dla rodziców, ale rodzice dla dzieci.
**gr.: thesauridzo - mieć zapas, odłożyć, zgromadzić bogactwa*
15. Lecz ja z największą przyjemnością bę-
dę ponosił wydatki i wyczerpię* się zupełnie
dla waszych dusz, chociaż *im* więcej was
miłuję, *tym mniej* jestem *przez was* miło-
wany. **lub: zużyć się całkowicie* Ga 4,10; Hbr 13,17
16. Ale niech i tak będzie*, ja was nie ob-
ciążyłem, tylko będąc przebiegłym**, wzią-
łem was podstępem. **dosł.: jest*
***gr.: panourgos - przebiegły, podstępny, podły, zdradziecki*
17. Czy przez kogoś z tych, których do was
wysłałem, oszukałem* was? 2Krl 5,16;
lub: okazałem zachłanność - por. w. 18* 1Kor 4,17; 16,10
18. Prosiłem* Tytusa i posłałem z nim bra-
ta. Czy Tytus w czymś was oszukał**? Czy nie
postępowaliśmy w tym samym duchu***? Czy
nie chodziliśmy tymi samymi śladami?
**lub: zachęciłem; ***Duchu* 2Kor 8,6; Flp 2,19; Dz 20,33
***gr.: pleonekteo - okazać zachłanność, oszukać, wykorzystać*
19. Czy znowu wydaje się wam, że usprawie-
dliwiamy się przed wami? Przed obliczem
Boga mówimy w Chrystusie, a wszystko to,
umiłowani, dla waszego zbudowania.
Rz 12,19; 2Kor 9,12; Flp 4,1
20. Boję się bowiem, gdy przyjdę, abym nie
znalazł was czasem takimi, jakimi nie chcę,
bym i ja nie został znaleziony przez was
takim, jakim nie chcecie; by czasem mię-
dzy wami *nie było* kłótni, zazdrości, wybu-
chów gniewu, intryg*, plotek, obmawiania,
nadymania** się i nieporządków***; Ga 5,15;
**lub: fałszywa ambicja, kłótnia, spór* Ef 4,31; Jk 3,14
***lub: nadęcie duszy, pycha; ***brak równowagi, niepokoje*
21. Aby, gdy ponownie przyjdę, nie poniżył
mnie Bóg mój u was i będę wielce opłakiwał*
tych, którzy wcześniej zgrzeszyli i nie okaza-
li żalu** nad popełnioną nieczystością, nie-
rządem i rozwiązłością, które uczynili.
**gr.: pentheo - żałować, opłakiwać, boleć* 1Kor 5,1; 2Kor 13,2
***gr.: metanoeo - okazać skruchę, żałować, upamiętać się*

13 Trzeci to już raz idę* do was. A na
wypowiedzi ust dwóch albo trzech
świadków oprze się cała sprawa**.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się, dojść, dotrzeć*
***lub: każde wypowiedziane słowo* Pwt 17,6; 19,15; Mt 18,16
2. Zapowiedziałem i zapowiadam, jako obec-

ny* za drugim razem, a teraz będąc nieobecny; piszę tym, którzy przedtem zgrzeszyli, i wszystkim pozostałym, że jeśli znów przyjdę, nie będę *nikogo* oszczędzał**,
**gr.: pareimi - być obok, być gotowym, być do dyspozycji, obecny*
***gr.: feidomai - powstrzymywać się, oszczędzać tj. nie niszczyć*

3. Skoro chcecie* doświadczyć** mówiącego we mnie Chrystusa, który wobec was nie jest bezsilny, ale mocny jest w was.
**lub: szukać, dążyć; **dać dowód wypróbowanej wartości*

4. A jeśli bowiem ukrzyżowany został wskutek słabości, *to* jednak* żyje z mocy Boga, bo i my jesteśmy słabi w Nim, jednak będziemy żyć razem z Nim z mocy Boga wobec was.
**dosł.: wszakże, lecz* Łk 23,43; Flp 2,7; 1P 3,18

5. Poddawajcie próbie samych siebie, czy* jesteście w wierze, samych siebie doświadczajcie. Czyż sami o sobie w pełni** nie wiecie**, że Jezus Chrystus jest w was? Chyba że jesteście niewypróbowani***. J 14,20; Rz 6,4;
gr.: ei - jeśli, czy, skoro, o ile; **gr.: epiginosko - Mt 7,16
****lub: niedoświadczeni - por. w. 7*** Ef 4,12; 1Kor 11,28

6. Mam jednak nadzieję, że poznacie*, że my nie jesteśmy niewypróbowani**.
gr.: ginosko - Mt 12,15*; **por. w. 7*

7. A modlę się do Boga, abyście nic złego nie czynili; nie dlatego, żebyśmy okazali się wypróbowani, ale abyście wy czynili *to, co jest* dobre*, a my byśmy byli jak niewypróbowani**. Rz 16,10; 2Kor 6,4; Jk 1,12; 1P 2,12
**gr.: kalos - dobry, piękny, szlachetny*
***gr.: adokimos - niedoświadczony, odrzucony po próbie, zdyskwalifikowany, nienadający się do użycia*

8. Bo nie możemy uczynić czegoś przeciwko prawdzie*, ale dla prawdy. Prz 26,2;
gr.: aletheia - por. J 1,17 Łk 9,49; Hbr 2,3

9. Albowiem radujemy się, jeżeli my bylibyśmy słabi*, a wy bylibyście mocni; a o to też modlimy się – o wasze wzmocnienie**.
**dosł.: tryb przypusz. czas teraź.* 2Kor 12,9; 2Tm 3,17;
***lub: pouczenie, udoskonalenie duszy - por. w. 11** 1P 5,10

10. Dlatego będąc nieobecny piszę to, abym, *gdy* będę obecny, nie musiał użyć surowości zgodnie* z autorytetem**, który mi dał Pan dla zbudowania, a nie dla burzenia. Tt 1,13;
**lub: według; **władza, prawo, moc* 2Kor 10,8; Jr 1,10

11. Na koniec, bracia, radujcie się, bądźcie wzmocnieni*, bądźcie zachęceni**, to samo myślcie***, zachowujcie pokój, a Bóg miłości i pokoju będzie z wami. Flp 2,2
lub: wzmacniajcie się - gr.: katartidzo - uczynić sprawnym, pełnym, naprawić, udoskonalić duszę - Ga 6,1
***lub: zachęcajcie się - gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę; ***idiom - bądźcie jednomyślni*

12. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* świętym**. Pozdrawiają*** was wszyscy święci.
dosł.: przez lub w świętym pocałunku - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15** 1Kor 16,20; 1Tes 5,26; 1P 5,14
***gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*
****gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*

13. Łaska* Pana Jezusa Chrystusa i miłość Boga, i społeczność** Ducha Świętego z wami wszystkimi. Amen. Lb 6,24-26; 1J 5,7; Rz 16,6
**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, piękno*
***gr.: koinonia - uczestnictwo, wspólnota, związek, połączenie, współuczestnictwo, społeczność, współudział, współczucie*

List apostoła Pawła do Galacjan

1 Paweł apostoł*, *wysłany* nie od ludzi, ani przez człowieka, ale przez Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wzbudził z martwych, 2Tm 1,1; Rz 8,11; 1P 1,21
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*

2. I wszyscy bracia, którzy są ze mną, do zborów* Galacji. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1**

3. Łaska wam i pokój od Boga Ojca i Pana naszego Jezusa Chrystusa,

4. Który wydał samego siebie za nasze grzechy, aby nas wyrwać z obecnego* wieku złego, zgodnie** z wolą Boga i Ojca naszego,
**lub: nastającego; **według* Ga 2,20; Mt 20,28; J 10,11

5. Jemu chwała na wieki wieków. Amen.

6. Dziwię się, że tak prędko dajecie się przenosić* od Tego, który was powołał przez łaskę Chrystusa do innej Ewangelii; Hbr 7,12
**lub: zamienić miejscami, usunąć, przejść, odwieść*

7. Która nie jest inna, są tylko jacyś ludzie, którzy was niepokoją* i chcą przekręcić Ewangelię Chrystusa. Dz 15,1.24;
**lub: poruszać, mącić, wywoływać zamęt* 1Tm 4,1; 2P 2,1

8. Ale jeśli nawet my lub anioł z nieba głosiłby wam Ewangelię inną od tej, którą my wam ogłosiliśmy, niech jest przeklęty*.
**gr.: anathema - klątwa rytualna dotycząca osób lub rzeczy*

9. Jak wcześniej powiedziałem i teraz ponownie mówię: Jeśli wam ktoś głosi Ewangelię inną od tej, którą przyjęliście*, niech jest przeklęty. Pwt 13,1; 1Kor 16,22
**gr.: paralambano - przyjąć, uznać, wziąć dla siebie*

10. Albowiem, czy teraz ludzi chcę pozyskać*, czy Boga? Albo czy ludziom staram się podobać? Bo jeślibym jeszcze** ludziom chciał się podobać***, nie byłbym sługą**** Chrystusa.
**lub: przekonywać, ufać, polegać; **gr.: eti - jeszcze, nadal, już ***lub: zadowolić; ****niewolnikiem* Kol 3,22; 1Tes 2,4

11. A oznajmiam wam, bracia, że Ewangelia przeze mnie ogłoszona, nie jest zgodna* z *myślą* człowieka; **gr.: kata - według* 1Kor 15,1

12. Ja bowiem ani jej nie wziąłem od człowieka, ani *nie* zostałem *jej* nauczony, ale *mam ją* przez objawienie* Jezusa Chrystusa.
**gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte* Dz 22,6

13. Bo usłyszeliście o moim wcześniejszym postępowaniu w judaizmie, że niezmiernie prześladowałem Kościół* Boga i niszczyłem go; **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** Dz 26,4; Flp 3,4

14. I robiłem postępy* w judaizmie ponad** wielu rówieśników z mojego pokolenia, będąc w większym stopniu *od innych* zapaleńcem *względem* moich ojczystych tradycji.
lub: posuwałem się naprzód; **gr.: hyper - por. Rz 9,3**

15. Ale gdy upodobało się Bogu, który mnie odłączył już w łonie mojej matki i powołał przez swoją łaskę, Pwt 7,7; Jr 1,5; Łk 1,15

16. Objawić we mnie swojego Syna, abym głosił dobrą nowinę o Nim między poganami, natychmiast, nie radziłem* się ciała i krwi;
**lub: nie dołożyłem dodatkowo nic z ciała i krwi* Mt 16,17; 2Kor 4,6

17. I nie wstąpiłem do Jerozolimy do tych, którzy przede mną byli apostołami, ale odszedłem do Arabii* i ponownie wróciłem do Damaszku. **tj. ziemie na płd. od Damaszku, Półw. Arabski*

18. Następnie, po trzech latach wstąpiłem* do Jerozolimy, żeby poznać** Piotra; i pozostałem u niego*** piętnaście dni. 1Kor 9,5
**Dz 9,32*; **gr.: historeo - badać, wnikać, poznać; ***dosł.: przy nim*

19. A innego z apostołów nie widziałem z wyjątkiem Jakuba, brata Pana. 1Kor 15,7; J 7,5

20. A to, co wam piszę, *oto oświadczam* przed obliczem Boga, że nie kłamię.

21. Potem poszedłem w okolice Syrii i Cylicji;

22. A nie byłem znany osobiście* zborom Judei w Chrystusie; **dosł.: obliczem*

23. A oni jedynie słyszeli, że ten, który nas wcześniej prześladował, teraz głosi *jako* dobrą nowinę tę* wiarę, którą wcześniej niszczył. **gr.: ho - rodzajnik określ.* 1Kor 15,8; 1Tm 1,13

24. I chwalili Boga z mojego powodu*.
**lub: oddawali chwałę przeze mnie Bogu*

2 Potem, po czternastu latach wstąpiłem ponownie do Jerozolimy z Barnabą, biorąc ze sobą także Tytusa. Dz 15,1-2; 2Kor 8,16

2. A wstąpiłem* tam w związku z objawieniem** i przedstawiłem im Ewangelię, którą głoszę między poganami, a na osobno-

ści *tym* cieszącym się poważaniem***, aby się czasem *nie okazało,* że biegnę lub biegłem na próżno. 2Tm 2,8; Flp 2,16
**por. Dz 9,32*; **por. Ef 3,3*; ***idiom: uważających się być kimś*

3. Ale nawet Tytus, *który był* ze mną, będący Grekiem, nie został zmuszony *by* dać* się obrzezać*, **dosł.: zostać obrzezanym* Dz 15,24; 16,3

4. Pomimo* wprowadzenia potajemnie fałszywych braci, którzy wkradli się by wyszpiegować** naszą wolność, którą mamy w Chrystusie Jezusie, aby nas zniewolić; 2Kor 11,13
**gr.: dia - przez, ze względu, jako przyczyna rzeczy, *de - zaś, natomiast, lecz; **lub: badać, dowiadywać się dokładnie*

5. Tym ani na chwilę* nie ustąpiliśmy i nie poddaliśmy się, aby prawda Ewangelii przetrwała ze względu *na* was. **dosł.: na godzinę*

6. A ci, którzy uważają* się za kogoś – jakimi niegdyś byli, nie czyni mi to różnicy**; Bóg nie ma względu na osobę*** – ci, cieszący się poważaniem*, nic *na* mnie dodatkowo nie nałożyli****. **por. w. 2***; **lub: nie ma dla mnie żadnego znaczenia; ***idiom: nie patrzy na oblicze człowieka* Dz 10,34; *****gr.: prosanatithemi - dodatkowo nałożyć coś, dodać* Ga 2,2

7. Raczej przeciwnie, widząc, że jest mi powierzona Ewangelia *dla* nieobrzezanych, jak Piotrowi *dla* obrzezanych, Dz 15,12; Rz 11,13

8. Ten bowiem, który przez Piotra* działał skutecznie w apostolstwie *dla* obrzezanych, działał skutecznie** i we mnie wobec pogan,
**dosł.: w Piotrze; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc*

9. I gdy poznali daną mi łaskę, Jakub i Kefas*, i Jan, uważani za filary, podali mi i Barnabie prawicę wspólnoty, abyśmy *szli* do pogan, a oni do obrzezanych; Mt 16,18
aram. imię Piotra - kamyk, fragment skały - por. J 1,42

10. Tylko żebyśmy pamiętali o ubogich, toteż gorliwie starałem się to właśnie* czynić.
**dosł.: to samo* Dz 11,19-26

11. A gdy przyszedł Piotr do Antiochii, wystąpiłem przeciwko niemu otwarcie*, gdyż był winny. **dosł.: w twarz*

12. Albowiem przed przyjściem niektórych* od Jakuba, jadał razem z poganami; a gdy przyszli, usuwał się i odłączał, bojąc się tych z obrzezania. **gr.: tis - pewien, jakiś, ktoś*

13. A razem z nim obłudni byli i pozostali Żydzi, tak że i Barnaba dał się uwieść* ich obłudzie. **lub: uprowadzić, odwieść razem, dać się uwieść rzeczom niskim* 1Kor 15,33; Ef 4,14; Hbr 13,9

14. Ale gdy zobaczyłem, że nie kroczą prosto zgodnie z prawdą Ewangelii, powiedziałem Piotrowi wobec wszystkich: Jeżeli ty, będąc Żydem, żyjesz po pogańsku, a nie po żydowsku*, dlaczego przymuszasz** pogan by żyli*** po żydowsku? **lub: na sposób Judejczyków **gr.: anakadzo - czynić koniecznym, wymagać; ***dosł.: by żyć*

15. My *jesteśmy* z natury* Żydami, a nie grzesznikami z pogan. **gr.: fysis - por. Rz 2,27**

16. Wiedząc, że człowiek nie zostaje uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa*, ale tylko** przez wiarę*** Jezusa Chrystusa, i my uwierzyliśmy w Jezusa Chrystusa, abyśmy zostali uznani za sprawiedliwych z wiary w Chrystusa, a nie z uczynków Prawa*, dlatego że nikt*** nie będzie uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa*. **por. Rz 2,12* **gr.: ean me - jeśli nie; ****dosł.: żadne ciało* Rz 3,19; Ga 3,10 ****gr.: dia pisteos Iesou - jako genitivus subiectivus - czyli wiara Jezusa lub wierność Jezusa - por. w. 20**; Rz 3,22, Flp 3,19*

17. Natomiast jeśli, szukając *tego* by zostać uznanymi za sprawiedliwych w Chrystusie, sami okazaliśmy się grzesznikami, to czy Chrystus jest sługą grzechu? Z pewnością nie*. **aram. idiom: porzućmy tę myśl* Rz 6,1

18. Albowiem jeśli to, co zburzyłem, ponownie buduję, to samego siebie czynię* przestępcą. 1Kor 8,11; Rz 6,15; Ga 5,11
**dosł.: stać razem, łączyć się z czymś, ustalać, dawać dowody*

19. Bo ja z powodu Prawa*, umarłem *dla* Prawa*, abym żył *dla* Boga. **dosł.: Prawu - Rz 2,12**

20. Z Chrystusem jestem przybity do krzyża* i żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus; a to, że teraz żyję w ciele, żyję w wierze Syna** Bożego, który mnie umiłował i wydał samego siebie za mnie. Mt 20,28; Rz 6,8; Ga 6,14
**lub: jestem współukrzyżowany - czas teraź. wymik. z czasu przesz. **gr.: en pistei zo te tou pisteos hyiou - jako gen. subiectivus - wierze Syna Bożego, lub gen. obiectivus - dzięki wierze w*

21. Nie odrzucam* łaski Bożej; bo jeśli przez Prawo** jest sprawiedliwość***, wtedy Chrystus umarł na próżno. ***por. - Rz 2,12** Iz 49,4; Jr 8,8
**lub: nie lekceważę, nie unieważniam; ***usprawiedliwienie*

3 O nierozumni Galacjanie! Kto was zaczarował*, abyście nie byli posłuszni prawdzie, *was,* którym przed oczami Jezus Chrystus wcześniej był opisany** pośród was *jako* ukrzyżowany? Mt 7,26; Ef 3,8
**gr.: baskaiono - idiom: złe oko - rzucić urok, zaczarować **gr.: prografo - zapisać wcześniej, ogłosić publicznie, portretować wcześniej wymalować, ukazać - por. Rz 15,4; Ef 3,3; Jd 1,4*

2. Tego tylko chciałbym się od was dowiedzieć: Czy z uczynków Prawa otrzymaliście* Ducha, czy ze słuchania *z* wiarą**? Ga 3,5.14;
**lub: uzięliście; **dosł.: słuchania wiary* Dz 11,15-18; Ef 1,13

3. Czy tak nierozumni jesteście? Rozpoczęliście w Duchu*, *a* teraz ciałem kończycie**?
*lub: Duchem; **doskonalicie się* Hbr 7,19.25; 9,9; 2Kor 13,11

4. Czy tak wiele wycierpieliście na próżno*?
Jeśli rzeczywiście – *to na* próżno*! Ez 18,24;
gr.: eike - bez powodu, bez celu, nieistotnie 2P 2,20

5. Ten więc, który was zaopatruje *w* Ducha i *Ten* działający *z* mocą* wśród was, czy z uczynków Prawa** *czyni to*, czy ze słuchania z wiarą***?
lub: czyniący cuda - l.mn. 2Kor 3,8;
por. Rz 2,12; ***dosł.: słuchania wiary* Dz 5,12; Hbr 2,4

6. Tak jak Abraham uwierzył Bogu i zostało mu *to* poczytane* ku uznaniu za sprawiedliwego**.
Rdz 15,6; Rz 4,3.6.11.22.24; Jk 2,23
gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę
**lub: poczytano mu za sprawiedliwość*

7. Wiedzcie zatem, że ci, którzy są z wiary, *ci* są synami Abrahama.

8. A Pismo przewidziało*, że Bóg z wiary uznaje za sprawiedliwych pogan**; wcześniej ogłosiło tę dobrą nowinę Abrahamowi: W tobie będą błogosławione wszystkie narody***.
lub: wiedzieć wcześniej, mieć przed swoimi oczami
**gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Rz 9,30
w Rdz 12,3 hebr.: mispahah - naród, lud, klan, bractwo
w odróżn. od hebr.: goim - narody - będącego ekwiwalent. - ethnos

9. Tak, że ci, *którzy* są z wiary, są błogosławieni z wierzącym* Abrahamem.
lub: wiernym

10. Wszyscy* bowiem, którzy są z uczynków Prawa**, są pod przekleństwem***, bo napisano: Przeklęty każdy, kto nie trwa we wszystkich *przepisach,* które są zapisane w zwoju Prawa**, aby *je* uczynił.
dosł.: ilu, jak wiele
**por. Rz 2,12*; ***lub: złorzeczenie, klątwa* Pwt 27,25; Jk 2,9

11. Ale to, że przez* Prawo** nikt przed Bogiem nie jest uznawany za sprawiedliwego jest oczywiste***, gdyż: Sprawiedliwy z wiary żyć będzie.
dosł.: w (Prawie) Kpł 18,5; Kaz 7,20; Ha 2,4
**por. Rz 2,12*; ***gr.: delos - jasny, oczywisty, widoczny*

12. Prawo natomiast nie jest z wiary, lecz człowiek, który je wykonał*, będzie żyć przez nie.
gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć Kpł 18,5

13. Chrystus odkupił nas od przekleństwa Prawa, stając się za nas przekleństwem, bowiem jest napisane: Przeklęty każdy, kto wisi na drzewie, Pwt 21,23; Rz 3,24; Kol 1,14

14. Aby błogosławieństwo Abrahama stało się w Chrystusie Jezusie *udziałem* pogan*, abyśmy obietnicę Ducha otrzymali** przez wiarę.
*por. w. 8**; **lub: wzięli - gr.: lambano - Dz 8,17**

15. Bracia! Po ludzku* mówię: Przecież i potwierdzonego przymierza *zawartego* przez ludzi nikt nie odrzuca ani *niczego nie* dodaje.
dosł.: na wzór człowieka Hbr 9,17

16. Abrahamowi natomiast i jego potomkowi* zostały ogłoszone obietnice. Nie mówi: I potomkom, jak o wielu, ale jak o jednym: I twojemu potomkowi* – którym jest Chrystus.
lub: nasieniu Rdz 13,15; 17,17; 22,18; 26,3-4

17. To więc mówię, że przymierza potwierdzonego wcześniej przez Boga w Chrystusie nie unieważniło Prawo, które nastało po czterystu trzydziestu latach, *tak by* uznać obietnicę za nieważną*.
Wj 12,40; Iz 14,27; Hi 40,8
*gr.: katargeo - pozbawić znaczenia, unieważnić - 1Kor 1,28***

18. Albowiem jeśli z Prawa jest dziedziczenie*, *to* już nie z obietnicy; lecz Abrahamowi darował *je* Bóg przez obietnicę.
Ps 105,6;
gr.: kleronomia - dziedzictwo, spadek Rz 4,13; Rdz 22,16

19. Czym więc jest Prawo? Z powodu przestępstw zostało dodane, dopóki nie przyjdzie potomek*, któremu *dana jest* obietnica; *co* zostało zarządzone przez aniołów ręką** pośrednika.
por. w. 16; **dosł.: w ręku* Ga 3,23; Rz 3,19-23

20. A pośrednik nie jest *potrzebny* przy jednej *stronie*,* a Bóg jest jeden.
Hi 9,23;
dosł.: a pośrednik nie jest (dla) jednego Dz 12,10

21. Czy więc Prawo jest przeciwne* obietnicom Boga? Z pewnością nie**. Gdyby bowiem dane było Prawo, które mogłoby przywrócić do życia***, prawdziwie z Prawa byłoby uznanie za sprawiedliwych.
Mt 5,17; Rz 3,31
gr.: kata - przeciw - o kierunku, w dół, według, wzdłuż
**aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2*; ***lub: ożywić*

22. Ale Pismo zamknęło* wszystko pod grzechem, aby obietnica z wiary Jezusa** Chrystusa była dana *tym,* którzy są wierzącymi.
gr.: synkleio - współwięzić, łapać, osaczyć, okrążyć
gr.: ek pisteou Isou - z wiary Jezusa - por. Ga 2,16*

23. A przed przyjściem wiary, byliśmy strzeżeni* pod Prawem, razem zamknięci *aż* do przyjścia wiary, która miała zostać objawiona**.
gr.: froureo - stać na straży, być pod kontrolą, chronić
**gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić - (nagle)*

24. Tak więc Prawo było naszym wychowawcą* do Chrystusa, abyśmy z wiary zostali uznani za sprawiedliwych.
Dz 13,38
gr.: paidagogos - niewolnik nadzorujący rozwój dziecka

25. Ale gdy przyszła wiara, już nie jesteśmy poddani wychowawcy.

26. Wszyscy bowiem jesteście synami* Boga przez wiarę w Chrystusie Jezusie.
Ef 1,5;
gr.: hyios - syn jako reprezentant ojca J 1,12; Rz 8,16

27. Albowiem ilu *z* was zostało ochrzczo-

nych* w Chrystusa, w Chrystusa się przyoblekliście. Rz 6,3; 1Kor 12,13; Kol 2,10
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. Mt 3,11
28. *I* nie ma Żyda ani Greka; nie ma niewolnika ani wolnego; nie ma mężczyzny* ani kobiety**; albowiem wy wszyscy jednym jesteście w Chrystusie Jezusie. Kol 3,11;
**dosł.: tego, co męskie; **tego, co żeńskie* Ga 5,6; 1Kor 7,9
29. A jeśli wy *należycie do* Chrystusa, wtedy jesteście potomstwem* Abrahama, a zgodnie z obietnicą dziedzicami. Ga 5,24; 2Kor 10,7;
**lub: nasieniem - liczba poj.* 1Kor 5,23; Hbr 11,18

4 Mówię więc: Tyle czasu, ile dziedzic jest małym dzieckiem*, niczym nie różni** się od niewolnika, chociaż jest panem wszystkiego; **gr.: nepios - dziecko do 4 lat; **lub: nie przewyższa*
2. Ale podlega* opiekunom i zarządcom**, aż do czasu ustalonego przez ojca. Mt 11,28;
dosł.: jest pod; **gr.: oikonomos - Łk 12,43 Kol 2,8; Dz 15,10
3. Tak też i my, gdy byliśmy małymi dziećmi, byliśmy zniewoleni przez* elementarne zasady** *tego* świata. **dosł.: pod - jak w w. 2**
***gr.: stoicheion - element zasady, ciąg liter, pierwiastek, żywioł*
4. Lecz gdy przyszło wypełnienie czasu, posłał Bóg swojego Syna, który narodził* się z kobiety i narodził* się pod Prawem,
**gr.: ginomai - stać się, narodzić się, być, zaistnieć* Ef 1,10
5. Aby wykupić* tych, *którzy byli* pod Prawem, abyśmy dostąpili usynowienia**. Rz 8,23;
**gr.: eksagoradzo - odkupić poprzez zapłacenie ceny spod czyjeś władzy, dać okup; **lub: przysposobienia za synów* Dz 20,28
6. A ponieważ jesteście synami, *dlatego* Bóg posłał do serc waszych Ducha swojego Syna, wołającego*: Abba**, Drogi Ojcze! Łk 11,3; 1P 1,11;
lub: krzyczeć, mówić donośnym głosem; **por. Mk 14,36 Rz 8,15
7. Tak więc już nie jesteś niewolnikiem, lecz synem; a jeżeli synem, to i dziedzicem* Boga przez Chrystusa. Jr 31,33; Ps 16,5; Rz 8,17
**gr.: kleronomos - prawny spadkobierca, dziedzic*
8. Ale wtedy, prawdziwie nie znając Boga, staliście się niewolnikami *tych, którzy* z natury nie są bogami. 1Tes 1,9; J 1,10; Dz 17,30
9. Ale teraz, gdy poznaliście Boga, a raczej gdy zostaliście poznani przez Boga, czemu ponownie zawracacie do słabych i nędznych* elementarnych zasad** *tego świata,* którym ponownie, tak jak na początku, chcecie oddać się w niewolę? Mt 11,27; 2Tm 2,19
gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak, ubóstwo; **por. w. 3*
10. Pilnujecie* dni i miesięcy, i pór roku, i lat. **lub: zachowujecie, przestrzegacie* Kol 2,16
11. Boję się o was, czy czasem* nie trudziłem** się dla was na próżno. 1Kor 15,58
**lub: czy w jakiś sposób; **gr.: kopiao - pracować ciężko, mozolić*
12. Proszę* was, bracia, stawajcie się *tacy* jak ja, gdyż i ja *jestem* jak wy. W niczym mnie nie skrzywdziliście**. 2Kor 2,5; Dz 21,21
**lub: zanosić błagania, modlić się; **czynić źle, szkodzić*
13. Wiecie bowiem, że po raz pierwszy ogłosiłem wam Ewangelię na skutek słabości* ciała; **gr.: astheneia - kruchość, słabość, choroba* 2Kor 12,7
14. A próbą* moją, w moim ciele, nie wzgardziliście, ani *mnie* nie odrzuciliście**, ale przyjęliście mnie jak posłańca*** Bożego, jak Chrystusa Jezusa. 1Sm 29,9; Ps 119,141; Za 12,8;
**lub: próby; **dosł.: wypluć - metafora odrzucenia* Ml 2,7;
****gr.: angelos - posłaniec, zwiastun, anioł* 1Tes 4,8
15. Kto więc był waszym szczęściem? Albowiem świadczę wam, że gdyby to było możliwe, wyłupilibyście swoje oczy i mi je oddali.
16. A tak, czy stałem się waszym nieprzyjacielem* mówiąc wam prawdę? 1Krl 18,7; J 8,45
**gr.: echthros - znienawidzić, budzić wstręt i niechęć, wróg*
17. Zabiegają* o was, nie *ku temu, co* dobre, bo chcą was odłączyć, abyście *wy* o nich zabiegali*. **lub: współzawodniczyć, pożądać zazdrośnie*
18. A dobrze jest zawsze zabiegać o to, co dobre, a nie tylko wtedy, gdy jestem wśród was obecny. Iz 59,17; Tt 2,14; Obj 3,19
19. Dzieciątka* moje, które znowu w bólach rodzę, dopóki Chrystus nie będzie ukształtowany** w was! 1Tm 1,2; Tt 1,4; 1J 2,1
**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów*
***gr.: morfoo - kształtować, tworzyć, przyjmować postać*
20. Chciałbym teraz być obecnym przy was i odmienić mój głos, ponieważ jestem zakłopotany* co do was. 1Tes 2,17; 2Kor 7,5
**lub: wątpić, być przypartym do muru, nie wiedzieć co robić*
21. Powiedzcie* mi wy, którzy chcecie być pod Prawem**, *czy* nie słuchacie tego Prawa?
dosł.: mówcie mi; **por. Rz 2,12
22. Albowiem jest napisane, że Abraham miał dwóch synów, jednego z niewolnicy, a drugiego z wolnej. Rdz 16,15; 17,15; Ga 3,10
23. A ten, jednakże, który był z niewolnicy*, jest zrodzony zgodnie *z wolą* ciała, ten natomiast z wolnej, ze względu na obietnicę.
**gr.: paidiske - służąca, młoda niewolnica, dziewczynka*
24. To* jest znaczenie obrazowe**; są to bowiem dwa przymierza; jedno z góry Synaj, które istotnie rodzi w niewolę; jest nim Hagar. **gr.: atina - które - l.mn.* Hbr 8,6-13; 10,16; 12,24
***gr.: allegoreo - mówić w przenośni, alegorycznie, obrazowo*

25. Hagar bowiem jest *to* góra Synaj w Arabii, a odpowiada* dzisiejszej Jerozolimie; bo jest w niewoli** ze swoimi dziećmi.
**lub: stoi w jednym szeregu; **dosł.: jest niewolnikiem*
26. Lecz górna Jerozolima jest wolna i ona jest matką nas wszystkich. Ga 3,29; Rz 9,8
27. Albowiem jest napisane: Rozraduj się* niepłodna, ty, która nie rodzisz; wydaj okrzyk i zawołaj, ty, która nie rodzisz w bólach; bo samotna ma więcej dzieci niż ta, która ma męża. **dosł.: zostań rozradowaną* Ps 113,9; Iz 54,1
28. My natomiast, bracia, jesteśmy dziećmi obietnicy na podobieństwo Izaaka.
29. Lecz tak, jak wtedy ten, który został zrodzony według ciała, prześladował tego, *który został zrodzony* według Ducha, tak i teraz.
30. Ale co mówi Pismo? Wyrzuć* niewolnicę i jej syna; bo na pewno nie będzie dziedziczyć** syn niewolnicy z synem wolnej. Rz 4,3
**gr.: ekballo - wypchnąć, wypędzić, zmusić do odejścia, odesłać*
***lu: czas przeszły dok. tryb przypuszczający - odziedziczyłby*
31. Zatem, bracia, nie jesteśmy dziećmi niewolnicy, ale wolnej. Rdz 21,12; J 8,36; Hbr 2,15

5 Stójcie więc w wolności*, do *której* nas wyzwolił Chrystus i nie poddawajcie się ponownie *pod* jarzmo** niewoli. Rz 8,21; 1P 2,16
**gr.: eleutheria - wolność wyboru, postępowania, swoboda*
***gr.: zygos - jarzmo dla zwierząt, w przenośni: brzemię, ciężar*
2. Oto ja, Paweł, mówię wam: Jeśli dajecie się obrzezać, Chrystus wam nic nie pomoże*.
**lub: wspierać, być przydatnym, przynieść korzyść* Dz 15,1
3. A świadczę ponownie każdemu człowiekowi, który daje się obrzezać, że jest zobowiązany wykonać całe Prawo*. **por. Rz 2,12**
4. Zostaliście odłączeni* od** Chrystusa *wy wszyscy,* którzy w Prawie uznajecie***się za sprawiedliwych; wypadliście z łaski.
**gr.: katargeo - unieważnić, stracić na znaczeniu, zniszczyć, być bezczynnym, tu możliwe: odłączacie się ; **lub: z dala*
****lub: zostaliście uznani za ... , uznawani jesteście za ...*
5. My bowiem w duchu*, z wiary, oczekujemy** nadziei sprawiedliwości. Ps 25,5; Tt 3,7;
**lub: Duchem, w Duchu; **czekać na coś żarliwie* Ef 2,18
6. Bo w Chrystusie Jezusie ani obrzezanie nic nie znaczy*, ani nieobrzezanie, ale wiara działająca** przez miłość. Ga 6,15; Ef 1,15; 3,17
**dosł.: nie jest silne; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc*
7. Biegliście dobrze*; kto wam przeszkodził, abyście nie byli posłuszni** prawdzie?
**gr.: kalos - pięknie, szlachetnie, dobrze* Mt 13,21;
***lub: dać się przekonać prawdzie* 1Kor 9,24; Hbr 12,1
8. To namawianie* nie jest od Tego, który was powołuje. Ga 1,6; 3,1
**gr.: peismone - perswazja, podstępne namawianie*
9. Mała *ilość* zakwasu całe ciasto zakwasza. Mt 16,7; Łk 12,1; 1Kor 5,6
10. Ja jestem co do was przekonany* w Panu, że nie będziecie myśleć inaczej; a ten, który was niepokoi**, poniesie karę***, kimkolwiek by był. **lub: ufam* 2Kor 1,15; 2Tes 3,4
***lub: trwożyć, wzburzać, dręczyć; ***zostanie osądzony*
11. A ja, bracia, jeśli jeszcze głoszę obrzezanie, dlaczego nadal jestem prześladowany? Zatem straciło znaczenie* zgorszenie** krzyża. **por. w. 4*; **lub: skandal* Ga 6,12; Rz 9,32; Dz 16,3
12. Oby odcięli sobie* ci, którzy was podburzają**. **domyśl.: ironicznie o zmuszających do obrzezania*
***gr.: anastatoo - wzniecić zamieszki, wrzawę, wzburzyć*
13. Bo wy do wolności zostaliście powołani*, bracia; tylko ta wolność *niech* nie *będzie zachętą* ku pobudzaniu** ciała, ale ze względu na miłość służcie*** jedni drugim. J 8,32
**gr.: kaleo - wezwani; **gr.: aforme - pobudzić przez wysiłek, bodziec, sposobność; ***lub: bądźcie niewolnikami*
14. Całe bowiem Prawo jest wypełnione* w jednym nakazie**, w tym: Będziesz miłował swojego*** bliźniego, jak samego siebie.
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
***dosł.: w słowie; ***twojego* Kpł 19,18; Mt 7,12; 22,39-40
15. Ale jeśli jedni drugich kąsacie* i pożeracie, patrzcie, abyście jedni przez drugich nie zostali strawieni**. Jk 3,13
**gr.: dakno - gryźć zębami, metaf.: czynić wyrzuty, dręczyć*
***gr.: analisko - trawić, zużywać, trwonić pieniądze, niszczyć*
16. Mówię więc: Duchem postępujcie*, a pożądliwości** ciała z pewnością*** nie wykonacie. **lub: w duchu żyjcie; **usilnych pragnień* 2Kor 5,7
****gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
17. Ciało bowiem pożąda* przeciwko Duchowi, a Duch przeciwko ciału; a te są sobie przeciwne, abyście nie to, co** chcecie, czynili. **lub: usilnie pragnie; **dosł.: cokolwiek* Rz 7,22
18. Jeśli więc przez Ducha dajecie się prowadzić*, nie jesteście pod Prawem.
**lub: jeśli więc (przez) Ducha jesteście prowadzeni*
19. Jawne* są natomiast czyny** ciała, którymi są: cudzołóstwo, nierząd, nieczystość, rozpusta, Wj 20,14; Ez 16,32; Kol 3,5; 1Tm 1,9
**lub: widoczne, publicznie jawne; **gr.: ergon - dzieło, wynik*
20. Bałwochwalstwo*, czary, nieprzyjaźnie, kłótnie, zazdrość, wybuchy gniewu, intrygi**, poróżnienia***, rozłamy****, 2Krn 33,6
**gr.: eidololatreia - kult, służba fałszywym bożkom*
***lub: współzawodnictwo, ambicję; ***podziały; ****herezje*

21. Zawiść, zabójstwa, pijaństwo, hulanki
i tym podobne, o których zapowiadam wam,
jak i przedtem zapowiedziałem, że ci, któ-
rzy te *rzeczy* czynią, Królestwa Bożego nie
odziedziczą. 1Kor 6,9; 15,50; Ef 5,5
22. Natomiast owocem* Ducha** jest: mi-
łość, radość***, pokój, cierpliwość, uprzej-
mość, dobroć****, wiara*****, J 15,1-5.16; 1Kor 13,1-13
**gr.: karpos - owoc, plon - tu: w l. poj. - czyny ciała w l. mn.*
***lub: ducha; ***lub: zadowolenie; ****prawość serca i życia*
******gr.: pistis - wiara, zaufanie, wierność*
23. Łagodność, opanowanie*. Prawo nie jest
przeciwko takim. 2P 1,6; Dz 24,25
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*
24. Ci więc, którzy *są własnością* Chrystusa,
ukrzyżowali *swoje* ciało *wraz* z namiętno-
ściami* i pożądliwościami**. Rz 8,15; 13,14;
**lub: doznaniami; **usilnymi pragnieniami* 1P 2,11
25. Jeśli żyjemy w Duchu*, Duchowi* się
podporządkowujemy**. 2Kor 3,6; Rz 8,4; 1P 4,6
**lub: dla ducha, duchem; **dosł.: iść w szeregu, kroczyć za*
26. Nie stawajmy się chciwi próżnej chwały,
jedni drugich prowokując*, jedni drugim za-
zdroszcząc**. **lub: drażniąc; **być zawistnym* Flp 2,3

6 Bracia! Jeśli człowiek zostanie przyłapa-
ny na jakimś upadku, wy *jako* duchowi,
naprawiajcie* takiego w duchu łagodności,
przyglądając się uważnie sobie, abyś i ty nie
został poddany próbie**. Jk 5,16; 1Kor 10,12
**gr.: katartidzo - określ. med. - uczynić sprawnym, wzmocnić, naprawić złamanie lub wyposażyć, uczynić doskonałym*
***gr.: peiradzo - być kuszonym, doświadczanym, próbowanym*
2. Jedni drugich brzemiona* noście**, a tak
wypełnijcie Prawo Chrystusa. Wj 23,4; Rz 15,1
**gr.: baros - ciężar, kłopot; **gr.: bastadzo - podnieść rękami*
3. Albowiem jeśli ktoś uważa, że jest kimś*,
będąc nikim**, ten zwodzi w myśleniu*** sa-
mego siebie. Łk 18,11; Rz 12,3; Prz 25,14
**lub: czymś - gr.: tes - kimś, czymś; **lub: niczym - gr.: medeis*
****gr.: frenapatao - zwodzić czyjś umysł, oszukiwać kogoś*
4. Ale każdy niech sam bada* swoje dzieło**,
a wtedy będzie miał chlubę*** jedynie w so-
bie samym, a nie w innym****, Prz 14,14; 2Kor 1,12
**lub: doświadcza siebie; **gr.: ergon - czyn, dzieło tu: w l. poj.*
****gr.: kauchema - por. Flp 1,26*; ****lub: drugim*
5. Albowiem każdy swój własny ciężar* po-
niesie. **gr.: fortion - ciężar, obowiązek* Rz 2,6; 14,12
6. A ten, który jest nauczany o Słowie, niech
ma wspólnotę* wszelkiego dobra z tym, który
go naucza. Rz 15,27; 1Kor 9,9; 1Tm 5,17
**gr.: koinionia - mieć lub czynić wspólnie, dzielić się, brać udział, być uczestnikiem, łączyć się, mieć wspólnotę*

7. Nie dajcie się wprowadzić w błąd*. Bóg
nie daje się z siebie naśmiewać**; albowiem
cokolwiek by człowiek siał, to też*** będzie
żął. **gr.: planao - zwieść, błąkać, prowadzić na manowce*
***gr.: mykteridzo - krzywić nos, szydzić z kogoś, traktować z lekceważeniem, gardzić, wyśmiewać; ***dosł.: i* 1Kor 6,9
8. Bo kto sieje dla swojego ciała*, z ciała
żął będzie skażenie**; ale kto sieje dla du-
cha***, z ducha żął będzie życie wieczne.
**lub: w ciało; **zepsucie, rozkład materii; ***w ducha*
9. A nie zniechęcajmy* się czyniąc dobro;
albowiem w swoim czasie będziemy żąć nie-
znużeni**. 1Kor 15,58; 2Tes 3,13; Hbr 12,3
**lub: nie upadajmy na duchu; **niestrudzeni, nieosłabieni*
10. Zatem więc, dopóki mamy czas, czyńmy
dobro* względem wszystkich, a najwięcej
względem domowników *w* wierze.
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny* 1Tm 2,1; 1Tes 5,15
11. Popatrzcie, jak wielkimi literami napi-
sałem wam swoją ręką.
12. Ci wszyscy*, którzy chcą się podobać
w ciele**, ci zmuszają*** was, abyście byli
obrzezani jedynie *po to,* aby nie byli prze-
śladowani z powodu krzyża Chrystusa.
**dosł.: ilu; **gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura; ***gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać, wymagać*
13. Albowiem ci, którzy są obrzezani, sami
nie zachowują Prawa, ale chcą, abyście byli
obrzezani, aby chlubić* się z waszego ciała.
gr.: kauchaomai - chwalić, przechwalać się, chlubić - Flp 1,26
14. *Co do* mnie natomiast, oby się tak nie
stało, abym się chlubił, chyba tylko w krzyżu
Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez któ-
rego dla mnie świat* jest ukrzyżowany, a ja
dla świata*. Flp 3,8; 1Kor 2,2
**gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszech-świat, porządek świata wrogi Bogu*
15. Albowiem w Chrystusie Jezusie ani obrze-
zanie nie jest ważne*, ani nieobrzezanie, ale
nowe stworzenie. 2Kor 5,17;
**dosł.: nie jest czymś silnym* Ef 4,24; Kol 3,10
16. A wszyscy ci, którzy według tego wzoru*
będą kroczyć** – nad nimi pokój i miłosier-
dzie, i nad Izraelem Boga. Ps 125,4; Flp 3,16
lub: kanon, zasada, przymiar; **dosł.: iść w szeregu - Ga 5,25*
17. Odtąd* niech mi nikt nie dodaje trudu;
ja bowiem piętna** Pana Jezusa noszę na
swoim ciele. **lub: na koniec* 2Kor 4,10; Kol 1,24
***gr.: stigmata - wytatuowany lub wypalony na skórze znak*
18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa
z duchem* waszym, bracia. Amen.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*

List apostoła Pawła do Efezjan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, do świętych, którzy są w Efezie i wiernych** w Chrystusie Jezusie.
**gr.: dia - por. 1Kor 1,1*; **lub: godnych zaufania,wierzących*
2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, *Ten,* który nas pobłogosławił* wszelkim duchowym błogosławieństwem* niebios w Chrystusie. 2Kor 11,31;
gr.: eulogeo - wysławiany - por. Mt 14,19 Ef 2,6; 3,10; 1P 1,3
4. Tak jak i wybrał* nas dla siebie* w Nim przed założeniem świata, abyśmy byli święci i nienaganni** przed Nim w miłości***,
**lub: wybrał sobie; **bez zarzutu* Ps 135,4; J 10,16; 17,24;
****lub: W miłości przeznaczył nas ...* 1P 1,20; Obj 13,8
5. Przeznaczył* nas *dla siebie* do usynowienia przez Jezusa Chrystusa, według upodobania swojej woli, Rz 8,29; 1P 1,2
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
6. Ku chwale sławy* swojej łaski, którą obdarzył** nas w Umiłowanym. Iz 43,21; Jr 33,9;
**lub: uznania; **lub: napełnił łaską* Łk 1,28
7. W Nim mamy odkupienie przez Jego krew, odpuszczenie* upadków według bogactwa Jego łaski, **lub: uwolnienie, wyzwolenie* Dz 20,28; 26,18
8. Którą hojnie* nas obdarzył we wszelkiej mądrości i roztropności. Iz 52,13; Rz 5,5
**gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym, mieć ponad miarę*
9. Oznajmiając* nam tajemnicę swojej woli według swego upodobania, które powziął w Nim, Rz 16,25; 1Kor 15,51; Ef 3,4; 6,19
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać grunt. wiedzę*
10. *Aby w akcie* zarządzenia* pełni czasów, w Chrystusie jako głowie, w jedno zgromadzić wszystko, zarówno to co w niebiosach, *jak* i na ziemi, w Nim, Dz 3,19; Kol 3,11; Obj 7,4
**gr.: oikonomia - zarządzanie domem, plan, nadzór*
11. W którym też jesteśmy wybrani do dziedzictwa, *my,* którzy zostaliśmy przeznaczeni* według postanowienia** Tego, który sprawia wszystko według decyzji*** swojej woli,
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, plan - por. 2Tm 3,10
****gr.: boul - rada, zamysł, wola, plan, postanowienie*
12. Abyśmy istnieli ku chwale sławy* Jego, my, którzy *już* wcześniej** położyliśmy*** swoją nadzieję w Chrystusie. **lub: uznania; ***oparliśmy*
***gr.: proelpidzo - być pierwszym w nadziei, mieć ją wcześniej*
13. W Nim i wy usłyszeliście słowo prawdy, Ewangelię o zbawieniu waszym, w Nim* też uwierzyliście i zostaliście zapieczętowani Duchem obietnicy – Świętym**, Rz 1,16; Ef 4,30
**gr.: en hos - w Nim, dot. Chrystusa, lub w nie - logos jest w rodz. m.*
***lub: Świętym Duchem obietnicy lub ...obietnicy tym Świętym*
14. Który jest poręką* naszego dziedzictwa dla odkupienia nabytej własności**, dla chwały sławy*** Jego. Łk 21,28; Rz 8,23; 2Kor 5,5
**gr.: arrabon - przedsmak, zadatek; **tego, co nabyte; ***uznania*
15. Dlatego i ja, gdy usłyszałem o wierze* waszej w Panu Jezusie i o miłości do wszystkich świętych**, **lub: wierności; **gr.: hagios - Hbr 13,24***
16. Nie przestaję dziękować za was, wspominając* o was w moich modlitwach, Rz 1,9;
**dosł.: czyniąc wzmianki* Kol 1,3; 1Tes 5,17
17. Aby Bóg Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec chwały, dał wam Ducha* mądrości i objawienia w dogłębnym poznaniu** Jego,
**lub: ducha; **gr.: epignosis - dokładne, pełne poznanie*
18. *I* oświecone oczy waszego umysłu*, abyście wiedzieli jaka jest nadzieja Jego powołania i jakie jest bogactwo chwały dziedzictwa Jego w** świętych, **mss Byz: serca; **lub: wśród*
19. I jak przeogromną jest wielkość Jego mocy wobec nas, *którzy* wierzymy zgodnie z działaniem potęgi siły Jego,
20. Którą działał w Chrystusie, gdy wzbudził* Go z martwych i posadził po swojej prawicy w niebiosach, **lub: wzbudziwszy* Dz 4,12; Flp 2,9
21. Wyżej nad wszelkie zwierzchności i władze, i moce, i panowania, i wszelkie imię jakie może być wymieniane, nie tylko w tym wieku, ale i w tym nadchodzącym; Kol 2,10
22. I wszystko poddał pod Jego stopy, a Jego dał* jako głowę ponad wszystkim Kościołowi, **lub: darował, wyznaczył, ustanowił* Ef 4,15; Kol 1,18
23. Który jest Jego ciałem i pełnią Tego, który sam wszystko we wszystkich* napełnia** *sobą. *lub: wszystkim; **wypełnia* Ef 5,23

2 A was, będących martwymi w upadkach i grzechach, Mt 8,22; Łk 15,24; Kol 2,13
2. W których niegdyś żyliście* zgodnie z dobą** tego świata, według przywódcy*** mającego władzę w powietrzu, ducha, który teraz działa w synach opornych****, Ef 5,6; Kol 3,6
w. 3*; **gr.: aion - wiek, epoka - Hbr 1,2*; ***gr.: archon - por. Rz 13,3*; ****gr.: apeitheia - uporczywy opór, bunt, nieposłuszeństwo*
3. Wśród nich i my wszyscy żyliśmy* niegdyś w pożądliwościach** naszego ciała***, czyniąc wolę ciała i myśli, i byliśmy z natury dziećmi gniewu, jak i pozostali; Rz 1,24; 13,14;
dosł.: obracaliśmy się - por. Rz 6,4* 1Kor 4,7; Jud 1,16
lub: usilnych pragnieniach; ***gr.: sarks - por. Kol 2,11
4. Bóg natomiast, będąc bogatym w miłosierdzie*, przez swoją wielką miłość, którą nas umiłował, **gr.: eleos - litość, współczucie, łaskawość*
5. I *to* nas, będących martwymi w upadkach, ożywił wraz z Chrystusem – łaską jesteście zbawieni, J 6,63; Rz 8,11
6. I wraz z Nim wzbudził*, i wraz z Nim posadził** w niebiosach w Chrystusie Jezusie,
**dosł.: współwzbudził; **współposadził* Ga 2,20; Kol 3,1
7. Aby okazać w nadchodzących wiekach przeobfite bogactwo swojej łaski w dobroci wobec nas w Chrystusie Jezusie.
8. Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę, i to nie z was; dar to Boga; J 4,10; Rz 3,24
9. Nie z uczynków, aby się ktoś nie chlubił*.
lub: chełpił - por. Flp 1,26 Pwt 9,5-6; Rz 3,18; 4,1; Tt 3,5
10. Jego bowiem dziełem* jesteśmy, stworzeni w Chrystusie Jezusie do dobrych dzieł**, które przygotował wcześniej*** Bóg, abyśmy w nich chodzili. 2Tm 3,17; Tt 2,14
**gr.: poiema - dzieło, czym, praca; **gr.: ergon - działanie, czyny*
****gr.: proetoimadzo - przygotować wcześniej, przeznaczyć*
11. Dlatego pamiętajcie, że wy, niegdyś poganie w ciele, nazywani nieobrzezanymi przez tego, który jest nazwany obrzezaniem na ciele wykonanym ręką, Rz 2,29; Ga 2,15
12. Że wy byliście w owym czasie bez Chrystusa, oddzieleni od praw obywateli* Izraela i obcy przymierzom obietnicy, nie mający nadziei i bez Boga** na świecie. J 10,16;
**lub: obywatelstwo, państwo; **bezbożni* Ef 4,18; Kol 1,21
13. Ale teraz w Chrystusie Jezusie, wy, którzy niegdyś byliście dalecy, staliście się bliscy przez krew Chrystusa. Rz 3,25; Kol 1,14
14. On bowiem jest naszym pokojem, który z dwojga jedno uczynił i zburzył w ciele stojący pośrodku mur oddzielenia – wrogość.
15. On* Prawo przykazań, *zawarte* w ustawach**, uznał za bezużyteczne***, aby z tych dwóch stworzyć w sobie samym jednego nowego człowieka, czyniąc pokój, Hbr 10,19
**lub: W ciele swoim usunął nieprzyjaźń (wynikającą) z Prawa (zawartego) w ustawach, aby z dwóch ...*
gr.: dogma - por. Kol 2,14**; ***gr.: katargeo - por. 1Kor 1,28
16. I pojednał ponownie obydwóch w jednym ciele z Bogiem przez krzyż, w Nim zadając śmierć *tej* nieprzyjaźni. Rz 5,10; 1P 4,1
17. A gdy przyszedł, ogłosił dobrą nowinę pokoju wam, którzy* *byliście* daleko, i którzy* *byliście* blisko. **dosł.: tym*
18. Przez Niego bowiem mamy przystęp* do Ojca, jedni i drudzy w jednym Duchu.
**lub: posłuchanie, wprowadzenie przed oblicze,* J 10,7; 14,6;
przedstawienie ambasadora 1Tm 2,5; Hbr 7,25
19. I dlatego już nie jesteście obcymi* i przychodniami**, ale współobywatelami świętych i domownikami Boga, Ga 3,26; Obj 21,12
**dosł.: cudzoziemiec; **mieszkający obok, przybysz*
20. Zbudowanymi* na fundamencie apostołów i proroków, którego kamieniem węgielnym jest Jezus Chrystus, Łk 11,49;
**lub: wzniesionymi na, nadbudowanymi* 2P 3,2; Obj 18,20
21. W* którym cała budowla razem spajana wzrasta w świętą w Panu świątynię;
**lub: na którym (fundamencie)* 1Kor 3,17; 2Kor 6,16
22. W* którym i wy jesteście wspólnie budowani, na mieszkanie Boga w Duchu**.
**lub: na którym; **lub: instrumentalnie - Duchem*

3 Z tego powodu ja, Paweł, *jestem* więźniem Chrystusa Jezusa za was pogan;
2. Jeśli tylko słyszeliście o rozporządzeniu łaski Bożej, danej mi dla was, 1Kor 9,17
3. Że według objawienia* została mi oznajmiona** tajemnica, jak to wcześniej krótko napisałem, Mt 13,11; Rz 16,25; Ef 1,17; 5,32
gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte; **w. 5*
4. Dzięki temu, czytając, możecie zrozumieć mój wgląd* w tajemnicę Chrystusa,
**gr.: synesis - pojmowanie, rozumienie, umysł* 1Tm 3,9.16
5. Która w poprzednich* pokoleniach nie była oznajmiona** synom ludzkim, *tak* jak teraz została objawiona Jego świętym apostołom i prorokom w Duchu, Łk 11,49; 1Kor 12,28; 2P 3,2
**dosł.: innych; **gr.: gnoridzo - poznać, posiadać gruntowną wiedzę*
6. Że poganie są współdziedzicami i współczłonkami ciała, i współuczestnikami obietnicy Jego w Chrystusie przez Ewangelię.
7. Jej *to* stałem się sługą według daru łaski

Bożej, danej mi według skutecznej* mocy Jego. **gr.: energeia - skutecznie działająca moc*

8. Mnie, najmniejszemu* ze wszystkich świętych, została dana ta łaska, abym między poganami głosił dobrą nowinę, to niezgłębione** bogactwo Chrystusa, 1Tm 1,15

**lub: mniejszemu od; **niemożliwe do wytropienia*

9. I oświecił wszystkich, jaka *jest* wspólnota* tajemnicy, która jest ukryta od wieków w Bogu, który wszystko stworzył przez Jezusa Chrystusa; J 1,1-3; Kol 1,12; Hbr 1,2

**gr.: koinonia[2842] - uczestnictwo, związek, BYZ - zarządzanie[3622]*

10. Aby teraz została przez Kościół oznajmiona władzom i zwierzchnościom w niebiosach różnorodna mądrość Boga, Rz 8,38

11. Zgodnie z postanowieniem* *powziętym przed* wiekami, które wykonał w Chrystusie Jezusie, naszym Panu.

gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, plan - por. 2Tm 3,10*

12. W Nim mamy śmiałość* i przystęp z ufnością przez wiarę w Niego. **por. J 16,29**

13. Dlatego proszę, abyście nie upadali na duchu* z powodu ucisków moich za was, które są waszą chwałą. **lub: nie zniechęcali się*

14. Z tego powodu zginam moje kolana przed Ojcem Pana naszego Jezusa Chrystusa,

15. Od którego jest nazwana wszelka rodzina* na niebie i na ziemi, Dz 3,25

**gr.: patria - kolejne pokolenia pochodz. od ojca (gr. pater) rodu*

16. Aby dał wam według bogactwa swojej chwały, byście zostali mocą wzmocnieni* przez Jego Ducha w wewnętrznym człowieku, **lub: dodać sił, stawać się mocnym* Jr 31,33; 1P 3,4

17. *Aby** Chrystus przez wiarę zadomowił** się w waszych sercach, **lub: bo* J 14,23; Rz 8,9

***gr.: kataoikeo - zamieszkiwać, osiedlić się, przebywać*

18. *A wy,* którzy zostaliście w miłości zakorzenieni i ugruntowani, abyście nabrali siły *by* uchwycić* razem ze wszystkimi świętymi, jaka jest szerokość i długość, i głębokość, i wysokość, J 15,3; Ga 2,20; Obj 3,21

**lub: schwycić, zdobyć na własność, pojąć umysłem*

19. I poznać także tę miłość Chrystusa, która przewyższa wszelką wiedzę*, abyście zostali napełnieni do całej pełni Boga. **lub: poznanie*

20. A Temu, który według mocy w nas działającej, może uczynić daleko więcej*, ponad to wszystko**, o co prosimy lub *o czym* myślimy***, **gr.: hyper (ek)perisou - ponad miarę, nadzwyczajnie **hyper panta - ponad wszystko; ***lub: rozumiemy, rozważamy*

21. Temu chwała w Kościele w Chrystusie Jezusie we wszystkich pokoleniach, na wieki wieków. Amen. Mt 6,13; Rz 11,36; Ef 1,6; Flp 2,11

4 Zachęcam was więc ja, więzień w Panu, abyście postępowali* w sposób godny powołania, *do* jakiego** zostaliście wezwani,

**dosł.: obracali - metafora sposobu życia; **lub: w którym*

2. Z całą pokorą i łagodnością, i cierpliwością, znosząc* jedni drugich w miłości.

**gr.: anechomai - znosić, wytrzymywać, wytrwać*

3. Gorliwie strzegąc* jedności Ducha** w spójni*** pokoju. **lub: czuwać, zachowywać* Kol 3,13

*w tym samym stanie; **ducha; ***o tym, co jest związane, pęk*

4. Jedno ciało i jeden Duch*, jak też zostaliście wezwani w jednej nadziei waszego powołania. **lub: duch* Pwt 6,4; 1Kor 12,12; Ga 3,27

5. Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest,

6. Jeden Bóg i Ojciec wszystkich, który jest ponad* wszystkich, przez wszystkich i we wszystkich was. **lub: przy wszystkich* Ml 2,10

7. A każdemu z nas *z osobna** została dana łaska według miary daru Chrystusa.

**dosł.: a każdemu jednemu z nas* Rz 3,24; 1Kor 12,7

8. Dlatego mówi: Wstępując na wysokość, powiódł za sobą pojmanych jeńców i dał ludziom dary. Ps 68,18

9. A to, że wstąpił, cóż innego *oznacza,* jeżeli nie to, że najpierw zstąpił do niższych części ziemi? Prz 30,4; J 3,13; Dz 2,32

10. Ten, który zstąpił, jest Tym samym, który wstąpił wysoko nad wszystkie niebiosa, aby napełnić* wszystko. Dz 2,28; Flp 4,19

**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*

11. I On sam też wyznaczył* tych *na* apostołów, tych *na* proroków, tych *na* ewangelistów**, a tych *na* pasterzy i nauczycieli,

**gr.: didomi - darować, dać, wyznaczyć na urząd, upoważnić **tj. głosicieli dobrej, szczęśliwej nowiny* 1Kor 12,29

12. Dla przygotowania* świętych do dzieła służby, do budowania ciała Chrystusa,

gr.: katartismos - doprowadzenie do pełnej gotowości, przysposobiony do czegoś - od katartidzo - Ga 6,1 1Tes 3,10

13. Aż wszyscy dojdziemy do jedności wiary i dogłębnego poznania Syna Bożego, do męża doskonałego, do wymiarów pełni dojrzałości Chrystusa*. **lub: do miary wypełnienia Chrystusem*

14. Abyśmy więcej nie byli małymi dziećmi, rzucanymi przez fale i unoszonymi każdym wiatrem nauki przez oszustwo* ludzkie w metodycznym podstępie** *wciągania* w błąd;

**lub: zręczne manipulowanie w grze w kości* Ef 6,11

***gr.: methodeia - działać z metodą dla czynienia zła, podstępu*

15. Lecz mówiąc prawdę* w miłości, wszyscy wrośli** w Tego***, który jest głową – w Chrystusa, **dosł.: wrośliśmy* Kol 1,18; 1P 1,22
***gr.: aletheuo - mówić prawdę, być szczerym; ***dosł.: w Niego*
16. Z którego całe ciało jest właściwie spajane* i wiązane wszelkimi wzajemnie zasilającymi się połączeniami**, zgodnie z działaniem *w stosownej* mierze każdej jego*** części, przyczynia**** się do wzrostu *ciała* dla budowania siebie w miłości. Kol 2,2; 1Tes 2,13
**lub: dopasowywane; **stanu; ściegno; ***jednej; ****czymi sobie*
17. To więc mówię i świadczę w Panu, abyście już więcej nie postępowali tak, jak pozostali* poganie** postępują, w próżności*** swojego umysłu, **lub: inni; **gr.: ethnos - Rz 11,25*****
****gr.: mataiotes - wątłość, brak trafności, jałowość, pustka*
18. *Ludzie,* którzy mają swoje myśli pogrążone w ciemności, będący obcy wobec życia Bożego z powodu będącej w nich niewiedzy, przez* zatwardziałość** ich serca, 2Kor 4,4
**lub: z powodu; **gr.: poros - twardszy od marmuru*
19. Którzy stali się nieczuli, samych siebie oddali rozpuście*, czyniąc wszelką nieczystość z butną chciwością**. 1Tm 4,2
**lub: bezczelność, oddanie się każdej rozpustnej przyjemności*
***gr.: pleonexia - butna chciwość, bezprawna żądza posiadania*
20. Ale wy nie tak nauczyliście* się Chrystusa, **gr.: manthano - por. 1Tm 2,11**
21. Jeśli rzeczywiście Go usłyszeliście i w Nim zostaliście nauczeni, jako że* prawda jest w Jezusie, *że macie***, J 14,14
**gr.: kathos - tak jak, według tego; **w gr. jako zamierzony skutek*
22. Zewlec* *z siebie* starego człowieka z jego wcześniejszym postępowaniem, który niszczony jest przez** zwodnicze pożądliwości, **dosł.: odłożyć, zdjąć, położyć obok; **według, zgodnie z* Kol 3,8
23. A dawać się odnawiać duchem* w waszym umyśle, **lub: duchowi waszego umysłu*
24. I przyoblec się w nowego człowieka, który został stworzony według Boga w sprawiedliwości i w świętości prawdy. Iz 59,17; Kol 3,10
25. Dlatego, odrzuciwszy* kłamstwo, mówcie prawdę każdemu wokół siebie; bo jesteśmy członkami jedni drugich. Za 8,16;
**dosł.: odłożyć, zdjąć, położyć obok* Prz 12,22; Rz 12,5
26. Bądźcie zagniewani*, a nie grzeszcie; niech słońce nie zachodzi nad waszym gniewem. **lub: gniewajcie się* J 8,11; 1Kor 15,34; 1J 2,1
27. I nie dawajcie miejsca diabłu*. Jk 4,7;
**gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca, potwarca* 1P 5,8
28. Ten, *kto* kradnie, niech już więcej nie kradnie, a raczej niech się trudzi, wypracowując *swoimi* rękami dobro*, aby miał *czym* podzielić się z będącym w potrzebie**.
**lub: (to, co) dobre; **w niedostatku, biedzie* 1Tes 4,11
29. Niech żadne zgniłe* słowo nie wychodzi z waszych ust, ale tylko dobre ku zbudowaniu, *aby* gdy trzeba, niosło życzliwość** słuchającym. Mt 12,34; Rz 3,13; Jk 3,2
**lub: zepsute, złe; **lub: dałoby, udzieliło łaski, przychylności*
30. A nie zasmucajcie* Ducha Świętego Boga, którym** zostaliście zapieczętowani na*** dzień odkupienia. Ps 78,40; Ef 1,13; 1Tes 5,19
**gr.: lypeo - smucić się, spowodować żal, zaniepokoić się*
***dosł.: w którym; ***gr.: eis - na, ku, w (dzień odkupienia)*
31. Wszelka gorycz i zapalczywość*, i gniew, i wrzask, i bluźnierstwo** niech będą odsunięte od was, wraz ze wszelką złością;
**lub: wzburzenie, szał; **oszczerstwo, krzywdząca mowa*
32. A stańcie się jedni dla drugich łagodni*, miłosierni, przebaczając sobie wzajemnie, tak jak wam Bóg przebaczył w Chrystusie.
**lub: dobrotliwi, życzliwi, mili* Łk 6,37; 2Kor 2,10; 1J 1,9

5 Stawajcie się więc naśladowcami Boga, jak dzieci umiłowane, 1Tes 2,14; 1P 3,13
2. I chodźcie* w miłości, tak jak i Chrystus nas umiłował i wydał samego siebie za nas *jako* dar i ofiarę *dla* Boga ku przyjemnej wonności**. Rdz 8,21; Kpł 1,9; 2Kor 2,15
**dosł.: obracać - metaf. sposobu życia; **woń słodkiego aromatu*
3. A nierząd i wszelka nieczystość albo chciwość niech nie będą nawet wymieniane pośród was, tak jak przystoi świętym,
4. Również sprośność i błazeńskie mowy*, i żarty, które są niestosowne, ale raczej dziękczynienie. **lub: głupia, niedorzeczna gadanina*
5. To bowiem wiedzcie, że żaden rozpustnik* albo nieczysty, albo chciwiec**, to jest bałwochwalca, nie ma dziedzictwa w Królestwie Chrystusa i Boga. 1Kor 6,9; Obj 21,8
**lub: nierządnik; **zachłanny, żądający więcej niż należy*
6. Niech was nikt nie zwodzi próżnymi słowami; albowiem z powodu tych przychodzi gniew Boży na synów opornych*; **por. Ef 2,2*****
7. Nie bądźcie więc ich współuczestnikami*.
**lub: wspólnikami, towarzyszami* 2Kor 6,14; 1Tm 5,22
8. Albowiem byliście niegdyś ciemnością, a teraz jesteście światłością* w Panu; postępujcie** *więc* jak dzieci światła, 1Tes 5,5
**lub: światłem; **dosł.: obracać się - metafora sposobu życia*
9. Bo owoc Ducha *wyraża się* we wszelkiej dobroci i sprawiedliwości, i prawdzie.
Ps 16,2; Ga 5,22; 1P 2,25; 3J 1,11

10. Badajcie*, co jest miłe** Panu;
**lub: doświadczać, próbować, uznać za nadające się - Rz 2,18* **bardzo podobające się* Rz 12,1; Flp 4,18; 1Tes 5,21
11. I nie bądźcie współuczestnikami bezowocnych dzieł ciemności, ale je raczej karćcie*. **lub: napominać, wykazywać błąd* Ga 5,22
12. Bo o tym, *co się* wśród nich potajemnie* dzieje, wstyd jest i mówić. **lub: skrycie*
13. Lecz to wszystko, gdy jest obnażane* przez światło, staje się jawne; bo wszystko, co staje się jawne, jest światłem. Oz 7,1; Hbr 4,13
lub: skarcić, wykazać winę argumentując - por. Mt 18,15
14. Dlatego mówi: Obudź się*, który śpisz, i powstań** z martwych, a zajaśnieje ci Chrystus. Iz 60,1; Rz 13,11; 1Kor 15,34
gr.: egeiro - przywrócić do świadomości, wzbudzić, powstać, obudzić ze snu, zmartwychwstać; **gr.: anistemi - por. Mt 12,41
15. Patrzcie więc uważnie*, jak macie postępować**, nie jak niemądrzy, ale jak mądrzy.
**lub: dokładnie, ściśle; **dosł.: obracać - metaf. sposobu życia*
16. Czas wykupując*, bo dni są złe.
lub: ocalić od straty, wykorzystać stosowną chwilę - Kol 4,5
17. Dlatego nie bądźcie* nierozsądni, ale rozumiejcie**, co jest wolą Pana. Kol 4,5
gr.: ginomai - stawać się, być, zradzać; **synesis - por. Kol 1,9
18. I nie upijajcie się winem, w którym jest rozwiązłość, ale bądźcie napełniani* w duchu, **lub: dawajcie się napełniać Duchem lub w Duchu*
19. Rozmawiając ze sobą przez psalmy i hymny, i pieśni duchowe*, śpiewając i grając** w swoim sercu Panu, Ps 147,7; Iz 65,14;
**lub: natchnione, przepełnione treścią duchową **lub: śpiewać przy dźwiękach harfy* Mt 15,8
20. Dziękując zawsze za wszystko*, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, Bogu i Ojcu, **dosł.: za wszystkie - l. mn.* Ps 34,1; Flp 4,6
21. Ulegając jedni drugim w bojaźni* Bożej.
**gr.: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*
22. Żony, bądźcie uległe swoim* mężom, jak Panu; **dosł.: własnym* Flp 2,3; Kol 3,18; 1P 5,5
23. Mąż bowiem jest głową żony, jak Chrystus głową Kościoła*; On też jest Zbawicielem ciała. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** 1Kor 11,3
24. Ale tak, jak Kościół uległy* jest Chrystusowi, tak i żony własnym mężom we wszystkim. **gr.: hypotasso - postawić pod, podporządkować się, być poddanym, uległym, poddać się* Est 1,12; Iz 55,4; 1Tm 3,5
25. Mężowie, miłujcie swoje żony, tak jak i Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie, Ga 1,4; 2,20; Kol 3,19; 1Tm 2,6
26. Aby go uświęcić, oczyszczając kąpielą* wodną przez Słowo, **por. Tyt 3,5*** 1Kor 6,11
27. Aby postawić go przy sobie jako Kościół pełen chwały, nie mający plamy ani zmarszczki, ani żadnych* z tych *rzeczy,* ale żeby był święty i nienaganny**. Ps 45,13;
**dosł.: coś, jakiś; **lub: bez zarzutu* 2Kor 4,14; Kol 1,22
28. Tak *też* mężowie powinni miłować* swoje żony, jak swoje ciała; kto miłuje* swoją żonę, samego siebie miłuje*. **gr.: agapao - J 21,15***
29. Albowiem nikt nigdy* swojego ciała nie miał w nienawiści, ale je żywi** i ogrzewa***, tak jak i Pan Kościół, **gr.: pote - z zaprzecz. - nigdy **gr.: ektrefo - wykarmić, żywić, wychować, kształcić, pielęgnować ***lub: opiekować się troskliwie, utrzym. w cieple, być czułym*
30. Bo jesteśmy członkami Jego ciała, z Jego ciała i z Jego kości.
31. Z* tego względu opuści człowiek swojego ojca i matkę, i zostanie złączony** ze swoją żoną i będą dwoje jednym*** ciałem.
**gr.: anti - za (to), w miejsce (tego)* Rdz 2,24; Mk 10,7;
***gr.: proskollao - skleić się, złączyć, przywrzeć* 1Kor 6,16
****gr.: eis sarka mian - w jednym ciele, ku jednemu ciału*
32. Tajemnica* to wielka; ja jednak mówię *to* w odniesieniu** *do* Chrystusa i w odniesieniu** *do* Kościoła. Kol 2,2; 1Tm 3,8; Obj 19,7
gr.: mysterion - por. 1Kor 15,51; **gr.: eis - ku, do, wobec, o*
33. Jednakże niech każdy z was z osobna miłuje swoją żonę jak siebie samego, a żona niech ma* głęboki respekt** *wobec* swojego męża. **dosł.: aby (miała)* Kol 3,19; 1P 3,7
***gr.: fobeo - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*

6 Dzieci, bądźcie posłuszne waszym rodzicom w Panu, bo jest to sprawiedliwe.
Pwt 21,18; Prz 1,8; Kol 3,20
2. Czcij* swojego ojca i matkę, to jest pierwsze przykazanie w obietnicy, Wj 20,12;
**gr.: timao - poważać, szanować, czcić* Pwt 5,16; Jr 35,18
3. Aby ci się dobrze działo i abyś długo* *żył* na ziemi. **dosł.: i będziesz długowieczny*
4. A *wy,* ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu waszych dzieci, ale wychowujcie* je w karności i napominaniu** Pana. 1Kor 10,11; Kol 3,21
gr.: ektrefo - por. Ef 5,29; **gr.: noutheteo - por. 1Tes 5,12****
5. Niewolnicy, posłuszni bądźcie tym, którzy są waszymi panami według ciała, z bojaźnią i z drżeniem, w prostocie* waszego serca, tak jak Chrystusowi, **lub: szczerości* 1Tes 2,4
6. Nie dla oka służąc, jak ci, którzy chcą się przypodobać* ludziom, ale jako niewolnicy Chrystusa, czyniąc** z *głębi* duszy wolę Boga,
**lub: polegać na względach ludzi* Ga 1,10; Kol 3,22
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, zrobić coś*

7. Z dobrej woli służąc Panu, a nie ludziom,
8. Wiedząc, że każdy, jeśli uczyni coś dobrego, otrzyma to *samo* od Pana, czy niewolnik, czy wolny. Mt 16,27; Rz 2,6; 1Kor 15,58
9. I wy, panowie, to samo czyńcie względem nich; porzućcie groźby, wiedząc, że ich i wasz Pan jest w niebiosach, a On nie ma względu* na osoby. **dosł.: nie patrzy na oblicze człowieka*
10. W końcu, bracia moi, wzmacniajcie się w Panu i w potędze* Jego siły**; Joz 1,5-9
**gr.: kratos - moc, siła, potęga; **gr.: ischys - siła, moc fizyczna*
11. Przyobleczcie się w całą zbroję Bożą, abyście mogli stać mocno* wobec podstępów** diabła. Rz 13,14; 2Kor 6,7; Kol 3,10
gr.: histemi - stać, utrwalić, nie chwiać się - por. w. 14
lub: metodyczne wprowadzanie w błąd - por. Ef 4,14
12. Albowiem nie toczymy boju* przeciwko krwi i ciału, lecz z władzami, ze zwierzchnościami, z rządcami tego wieku** ciemności, z niegodziwymi*** duchami w niebiosach.
**gr.: pale - od pallo - drgać - walka, zapasy, zmaganie*
***gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*
****lub: z duchowymi niegodziwościami*
13. Dlatego weźcie całą zbroję Bożą, abyście mogli dać odpór* w dzień zły, a po wykonaniu wszystkiego stać** *niewzruszenie*.
**lub: przeciwstawić się* Am 6,3; Łk 8,3; Obj 3,10
***lub: ostać się - por. w. 14* tu: czas przeszły dok. strona czynna*
14. Stójcie* więc, mając swoje biodra** przepasane prawdą i będąc obleczeni w pancerz sprawiedliwości, Iz 11,5; 1Tes 5,8
**gr.: histemi - stać, utrwalić, ustanowić, trwać, nie chwiać się, nie dać się wyprzeć z zajmowanej pozycji; tu: tryb rozkazujący czas przeszły dok. strona czynna; **dosł.: biodro - l.poj.*
15. A nogi obute* w gotowość *przynoszenia* ewangelii** pokoju, Iz 52,7; Ha 3,19; Rz 10,15
**gr.: hypodeo - podwiązać sandały, obuwać, przywiązywać tu: jako imiesłów czas przeszły dok. str. medialna - i obuwszy*
***gr.: euangelion - dobra wiadomość, dobra wieść, nagroda za przyniesienie dobrej wiadomości*
16. *A* w *tym* wszystkim* podnieście tarczę** wiary***, którą możecie zgasić wszystkie rozpalone strzały złego. **lub: nade wszystko*
***tj. długa tarcza chroniąca całego żołnierza rzymskiego, obita skórą i namaczana w wodzie przed bitwą; ***wierności*
17. I weźcie hełm zbawienia i miecz Ducha, którym jest Słowo* Boże, Iz 59,17;
**gr.: rhema - słowo wypowiedziane* 1Tes 5,8; Hbr 4,12
18. W każdej modlitwie i prośbie, modląc się w każdym czasie w Duchu* i w tym *celu* czuwając** z całą niezłomnością trwania*** i prośbą**** za wszystkich świętych*****, 1Tes 5,17
**lub: duchu; **trwać bez snu; ***uporczywością; ****błaganiem*
******gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*
19. I za mnie, aby* dane mi było słowo, bym otwierając swoje usta, śmiało** oznajmiał*** tajemnicę**** Ewangelii, Rz 15,30; Kol 4,3
dosł.: oby; **lub: z odwagą, ufnością; ***gr.: gnoridzo - w. 21
*****gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna - por. 1Kor 15,51***
20. Z powodu której sprawuję poselstwo* w więzach**, abym o niej mówił śmiało***, jak mówić mi trzeba. Dz 21,33; 2Kor 5,20
**gr.: presbeuo - być starszym, być posłem, ambasadorem*
***krótki łańcuch łączący więźnia ze strażnikiem w nadgarstku*
****dosł.: obym o niej śmiało powiedział, jak mi trzeba powiedzieć*
21. Żebyście jednak i wy wiedzieli, co się *ze mną* dzieje i co czynię, o *tym* wszystkim oznajmi* wam Tychikus, brat umiłowany i wierny** sługa*** w Panu, Flp 1,12; 2Tm 4,12
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać gruntowną wiedzę; **lub: godny zaufania; ***gr.: diakonos*
22. Którego posłałem do was, dlatego, abyście wiedzieli, co się z nami *dzieje* i aby pocieszył* wasze serca. Kol 2,2
**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
23. Pokój braciom i miłość z wiarą od Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa. Rz 1,7; Obj 1,4
24. Łaska z wszystkimi miłującymi Pana naszego Jezusa Chrystusa w szczerości*.
**gr.: aftharsia - niezniszczalność, trwałość, nieśmiertelność, uczciwość, szczerość, czystość*
1Kor 16,23; 2Kor 13,14; Hbr 13,25

List apostoła Pawła do Filipian

1 Paweł i Tymoteusz, słudzy* Jezusa Chrystusa, do wszystkich świętych w Chrystusie Jezusie, którzy są w Filippi, z biskupami** i z diakonami. **lub: niewolnicy - por. Mt 10,24** Dz 6,1; ***gr.: episkopos - nadzorca, doglądający* 1Tm 3,8-13; Tt 1,7

2. Łaska* wam i pokój** od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
**gr.: charis - Rz 11,6*; **eirene - od czas. eireneo - łączyć, spajać*

3. Dziękuję Bogu mojemu przy* każdym *moim* wspomnieniu *o* was, **lub: za każdym*

4. Zawsze w każdej mojej modlitwie*, za was wszystkich, modląc* się z radością,
**gr.: deesis - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga*

5. Z powodu* wspólnoty** waszej w*** Ewangelii, od pierwszego dnia aż do teraz,
**gr.: epi - na, za, w; **lub: współudział, uczestnictwo, społeczność ***gr.: eis - u, ku, do, na rzecz* Dz 16,5; Ef 2,15; Kol 1,21

6. Będąc przekonany o tym, że Ten, który rozpoczął* w was dobre dzieło, doprowadzi je do końca*, aż do dnia Jezusa Chrystusa.
**określenia oznaczające początek* J 6,29; 1Kor 1,8; *i zakończenie gr. rytuału składania ofiar* 1Tes 5,2

7. Wobec tego słuszne* jest, abym tak o was wszystkich myślał, dlatego mam was w swoim sercu, bo w więzach moich, jak i *w* obronie** i *w* utwierdzeniu*** Ewangelii, wy wszyscy jesteście ze mną uczestnikami łaski.
**lub: prawe, sprawiedliwe, *dosł.: słuszne (dla) mnie* Ga 5,6; ***gr.: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz* Kol 4,3 ****gr.: bebaiosis - umocnienie, potwierdzenie, utwierdzenie*

8. Albowiem Bóg jest moim świadkiem, jak tęsknię do was wszystkich najgłębszymi* uczuciami* Jezusa Chrystusa, **lub: we wnętrzu*

9. I modlę się o to, aby wasza miłość jeszcze bardziej i bardziej obfitowała w dogłębnym poznaniu i we wszelkim doznaniu*,
**lub: postrzeganie, doznanie zmysłowe, świadomość czegoś*

10. Abyście mogli rozpoznać* to, co ważne**, byście byli czyści*** i bez zarzutu**** na dzień Chrystusa, **lub: doświadczyć, zbadać* 1Kor 5,8 ***lub: rozróżniać dobro i zło; ***czysty w świetle słońca, bez domieszki; ****niepowodujący upadku innych - Dz 24,16***

11. *Będąc* napełnieni owocami sprawiedliwości przez Jezusa Chrystusa, ku chwale i sławie* Boga. **lub: uznaniu* Hbr 12,11; Jk 3,18

12. A chcę, bracia, abyście wiedzieli, że *przeciwności* wobec mnie, wpłynęły raczej na rozkrzewienie* Ewangelii, Rz 8,28
**lub: poruszanie się armii do przodu, wycinać, torować drogę*

13. Tak że więzy moje dla Chrystusa stały się znane* w całym pretorium** i wszystkim pozostałym. **lub: widoczne* 1Tes 1,8-9
***siedziba namiestnika, obóz wojskowy, duży dom lub willa*

14. A coraz liczniejsi bracia w Panu, będąc przekonani moimi więzami, zaczęli z większą śmiałością, bez bojaźni opowiadać* Słowo. **gr.: laleo - wydawać dźwięk, mówić, opowiadać* 1Tes 2,2

15. Niektórzy wprawdzie z powodu zazdrości i kłótni*, a niektórzy natomiast z powodu dobrej woli** głoszą*** Chrystusa. 2Kor 1,23
**lub: spór, niezgoda, zwada; **upodobania, przyjemności ***gr.: kerysso - być heroldem, rozgłaszać, głosić jak herold*

16. Ci, *którzy* istotnie *z powodu* próżnej ambicji* głoszą Chrystusa nieszczerze**, przypuszczają, że przydają ucisku moim więzom;
**gr.: eris - samolubna ambicja, rywalizacja, czynić coś dla pieniędzy, być najemnikiem; **dosł.: w nieczysty sposób*

17. A ci, którzy z miłości, wiedzą, że jestem ustanawiany do obrony* Ewangelii. **por. w. 7***

18. Cóż więc? Mimo że każdym sposobem czy pozornie*, czy to w prawdzie, Chrystus jest głoszony**; z tego się raduję i będę się radował, **lub: pod pretekstem, rzekomo* Mk 9,38; Rz 3,9
***gr.: katangello - głosić publicznie, podawać do wiadomości*

19. Wiem bowiem, że to okaże się mi ku wybawieniu* przez modlitwę waszą i wsparcie** Ducha Jezusa Chrystusa, Ga 4,6; 1P 1,11
**lub: ratunek, zbawienie; **dodatkowe zaopatrzenie*

20. Według oczekiwania* i nadziei mojej, że w niczym nie zostanę zawstydzony**, ale z całą śmiałością***, jak zawsze, tak i teraz, wywyższony zostanie Chrystus w moim ciele, czy to przez życie, czy przez śmierć.
** lub: spragnione, intensywne spojrzenie nakierowane na konkretny podmiot; ***lub: ufność, odwaga **gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*

21. Dla mnie bowiem żyć – Chrystus, umrzeć – zysk. 2Kor 5,1-8; Kol 3,4; Obj 14,13

22. Jeśli jednak żyć w ciele – to dla mnie owoc dzieła; a co wybiorę – nie wiem.

23. Albowiem jedno i drugie mnie naciska*;
pragnę odejść** i być z Chrystusem, bo to
daleko lepsze, **por. 2Kor 5,14*; **dosł.: poluzować sznury*
24. Ale pozostać w ciele *jest* bardziej po-
trzebne ze względu* na was. **lub: dla, z powodu*
25. A będąc tego pewien*, wiem, że pozosta-
nę i będę trwał razem przy wszystkich dla
waszego postępu** i radości wiary, Dz 20,25
lub: być o czymś przekonanym, ufać; **por. w. 12
26. Aby chluba* wasza obfitowała w Chry-
stusie Jezusie we** mnie, z powodu mojego
ponownego przyjścia*** do was. Flp 2,16
**gr.: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
***lub: przeze mnie; ***gr.: parousia - przyjście - por. 1Tes 4,15**
27. Tylko żyjcie jak *wolni* obywatele* w spo-
sób godny Ewangelii Chrystusa, abym, czy
przyjdę i ujrzę was, czy nieobecny, słyszał
o was, że stoicie w jednym Duchu**, jedną
duszą walcząc razem dla*** wiary Ewangelii,
**termin nawiązujący do przywileju posiadania obywatelstwa*
*rzym. - Filippi to kolonia rzymska; **lub: duchu; ***z powodu*
28. I w niczym nie dając się zastraszyć prze-
ciwnikom; co dla nich prawdziwie jest dowo-
dem zguby, a dla was zbawienia, i to od Boga;
29. Gdyż wam to zostało darowane dla Chry-
stusa, abyście nie tylko w Niego wierzyli, ale
i dla Niego cierpieli, Dz 5,41; Jk 1,12
30. Tocząc* tę samą walkę, jaką widzieliście
we mnie i *o jakiej* we mnie teraz słyszycie.
**dosł.: mając* Kol 2,1; Hbr 10,32; Obj 2,10

2 Jeśli więc jest jakaś zachęta w Chry-
stusie, jeśli jakaś pociecha miłości, jeśli
jakaś wspólnota ducha, jeśli jakieś serdecz-
ne uczucie i miłosierdzie*, **lub: zlitowanie*
2. Dopełnijcie mojej radości, mając* to sa-
mo rozumienie, tę samą miłość, jedną duszę
i jedno myśląc. **dosł.: aby (mieć)* Dz 1,14; 2,46; 1P 3,8
3. Nic *nie czyniąc* z powodu* próżnej ambi-
cji** lub pustej chwały, ale w pokorze jedni
drugich mając za wyższych*** od siebie.
**lub: dla; **por. Flp 1,16*; ***lub: jako mający władzę nad sobą*
4. Niech* wszyscy mają na uwadze** nie tyl-
ko swoje *sprawy,* ale każdy i *sprawy* innych.
**gr. tryb rozkazujący; **gr.: skopeo - patrzeć uważnie, rozważać*
5. Ten bowiem sposób myślenia* niech bę-
dzie w was, jaki i był w Chrystusie Jezusie,
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*
6. Który będąc* w postaci** Bożej, nie uznał
za grabież*** być równym Bogu, J 1,1; 1J 5,7
**gr.: hyparcho - być w swej istocie stałym, bez zmian; **gr.: morfe*
*- niezmienna forma postaci, natura rzeczy; ***lub: łup - 1Tes 4,17**
7. Ale ogołocił* samego siebie, przyjął po-
stać** sługi***, stając się podobny ludziom,
a w *zewnętrznej* postaci**** został znaleziony
jako człowiek; Rz 1,3; 8,3; 1Tm 3,16; Hbr 2,14
dosł.: uczynił pustym, pozbawił znaczenia; **gr.: morfe - w. 6*
****lub: niewolnika; ****gr.: schema - zew. zmienna forma, postać*
8. Sam siebie uniżył, stając się posłusznym*
aż do śmierci, i to śmierci na krzyżu.
**gr.: hypekoos - nakłaniający ucha, posłuszny - por. Wj 21,1-6*
9. Dlatego też Bóg wywyższył Go ponad
wszystko i darował Mu imię, ponad wszelkie
imię; Ps 72,17; Dz 4,10-12
10. Aby na imię Jezusa zginało się każde
kolano *istot* niebiańskich, ziemskich i pod-
ziemnych, Iz 45,23; J 3,20; Rz 10,9; Ef 4,5
11. I aby każdy język wyznawał, że Jezus
Chrystus jest Panem ku chwale Boga Ojca.
12. Dlatego, moi umiłowani, tak jak zawsze
byliście posłuszni, nie tylko w mojej obecno-
ści*, ale teraz daleko więcej podczas mojej
nieobecności, z bojaźnią i drżeniem spra-
wujcie** swoje zbawienie. J 6,27; Hbr 4,11
**gr.: parousia - 1Tes 4,15*; **lub: doprowadźcie do końca*
13. Albowiem Bóg jest Tym, który sprawia*
w was i chęć, i wykonywanie* według *swo-
jego* upodobania. **gr.: energeo - skutecznie dział. moc*
14. Wszystko czyńcie bez szemrania* i po-
wątpiewania**, Lb 4,27; Ps 106,25; 1Kor 10,10
**lub: cichy pomruk niezadowolenia jako wyraz buntu*
***lub: wahanie, wątpliwość, niepotrzebna dysputa*
15. Abyście stali się nienaganni i szczerzy
jako dzieci Boga, niewinni wśród rodu wy-
naturzonego* i przewrotnego**, w którym je-
steście widoczni jak światła na świecie,
**dosł.: skrzywionego; **przekręcać, psuć* J 1,12; Rz 8,14
16. Zachowując słowa życia ku mojej chlu-
bie* na dzień Chrystusa, że nie na próżno bie-
głem i nie na próżno się trudziłem. **Flp 1,26**
17. Ale jeżeli i *teraz* jestem wylany na ofiarę
i w służbie waszej wiary, raduję się i współ-
raduję się z wami wszystkimi. Rz 12,1
18. A tak samo i wy radujcie się i współra-
dujcie się ze mną.
19. I mam nadzieję w Panu Jezusie, że Ty-
moteusza szybko poślę do was, abym i ja
był dobrej myśli, wiedząc o tym, co wśród*
was *się dzieje.* **gr.: para - obok, u, przy* 1Tes 3,2
20. Albowiem nie mam nikogo równie my-
ślącego* *jak on,* który by się prawdziwie**
zatroszczył o to, co was *dotyczy.* Kol 4,11
**lub: być równym w duszy, posiadać tę samą wartość; **szczerze*

21. Bo wszyscy szukają swoich *spraw,* a nie
tych *spraw,* które *są* Chrystusa Jezusa.
22. A jego doświadczenie* znacie, *dlatego*
że jak dziecko ojcu, razem ze mną służył**
dla Ewangelii. 1Kor 4,10; 1Tm 1,2; 2Tm 1,2
**lub: jego wypróbowanie; **dosł.: był niewolnikiem*
23. Mam więc nadzieję, że go natychmiast
do was poślę, jak tylko zobaczę* co się ze mną
stanie; **gr.: aforao - ujrzeć coś z daleka, skupić się na czymś*
24. A jestem przekonany* w Panu, że i sam
szybko do was przyjdę. **por. Flp 1,25** Rz 5,28
25. Ale uważałem za konieczne posłać do
was Epafrodyta, brata i mojego współpra-
cownika i współbojownika*, a waszego po-
słańca** i sługę*** w mojej potrzebie,
**lub: współtowarzysza broni; **apostoła; ***gr.: leitourgos - osoba powołana na urząd państw. lub publiczny, sługa króla*
26. Ponieważ tęsknił do was wszystkich
i martwił się, bo słyszeliście, że zachorował.
27. Bo wprawdzie chorował*, tak że był bli-
ski śmierci; ale Bóg zmiłował się nad nim,
a nie tylko nad nim, ale i nade mną, abym nie
miał smutku za smutkiem. **lub: być słabym*
28. Dlatego tym pilniej posłałem go, aby-
ście widząc go, ponownie uradowali się, a ja
abym miał mniej smutku.
29. Przyjmijcie go więc w Panu z całą rado-
ścią; a takich *ludzi* miejcie w poszanowa-
niu*. **lub: we czci, jako cennych - gr.: entimos* Mt 10,40
30. Bo z powodu dzieła Chrystusa bliski był
śmierci, narażając* duszę swoją na niebez-
pieczeństwo, aby dopełnić tego, czego w wa-
szej służbie** wobec mnie brakowało.
lub: nie zważać na swoje życie, postawić wszystko na jedną kartę - ryzykować; **gr.: leitourgos - por. w. 25**

3 W końcu, bracia moi, radujcie się w Pa-
nu. Pisać wam to samo, z pewnością nie
jest dla mnie nużące*, ale dla was *jest to* za-
bezpieczeniem. 1Tes 5,16
**gr.: okneros - gnuśny, opieszały, dokuczliwy, nużący*
2. Przypatrujcie* się psom**, przypatrujcie
się złym pracownikom, przypatrujcie się ob-
rzezywaczom***. **lub: patrzeć uważnie, strzec się* Ga 5,2
***tj. ludziom nieczystym, bezwstydnym; ***lub: okaleczeńcom*
3. My bowiem jesteśmy obrzezaniem*, *my,*
którzy służymy** w duchu Bogu*** i chlubi-
my się w Chrystusie Jezusie, a w ciele nie
pokładamy ufności. J 4,4; Rz 2,29
lub: obrzezani; **por. Flp 2,25*; ***gr.: pneumati theo - (dativ) możliwe też - w Duchu Bogu, Duchowi Boga, w Duchu Bożym*
4. Chociaż ja mógłbym mieć ufność także
w ciele; a jeśli ktoś inny mniema, że może
pokładać ufność w ciele, *to* ja *tym* bardziej;
5. Obrzezany ósmego dnia, z rodu Izraela,
z pokolenia Beniamina, Hebrajczyk z He-
brajczyków, według Prawa faryzeusz,
6. Co do żarliwości* – prześladowca Kościo-
ła, co do sprawiedliwości, *opartej* na Prawie**
– stałem się nienaganny. **lub: gorliwości; **Rz 2,12**
7. Ale to, co mi było zyskiem, to z powodu
Chrystusa uznałem za szkodę*. Mt 13,44;
**lub: zniszczenie, stratę* Łk 14,26; Dz 27,18
8. Ale istotnie, raczej i wszystko uznaję za
szkodę z powodu górującego nad wszystkim
poznania Chrystusa Jezusa, mojego Pana, dla
którego wszystko straciłem i wszystko uzna-
ję *za* śmieci*, żeby zyskać Chrystusa,
**gr.: skybalon - w języku potocznym - to, co odrzucone psom, w języku medycznym - kał, gnój* Iz 53,11; J 17,3; 1Kor 2,2
9. I zostać znalezionym w Nim, nie mając
własnej sprawiedliwości, *która jest* z Prawa,
ale tę, *która jest* przez wiarę* Chrystusa,
sprawiedliwość z Boga przez** wiarę, Rz 4,3;
lub: wierność - Ga 2,16*, **ze względu na wiarę* 1Kor 1,30
10. Żeby poznać Go i moc Jego zmartwych-
wstania i mieć udział* w Jego cierpieniach,
będąc kształtowanym** Jego śmiercią,
**gr.: koinonia - wspólnota - por. Ga 6,6*; **gr.: summorfoo - mając kształt tożsamy, otrzymać tę samą postać* 1P 4,13
11. Obym* w jakiś sposób przeszedł** do po-
wstania z martwych. **gr.: ei - jeśli, skoro, oby, czy*
***gr.: katantao - przejść do miejsca na drugiej stronie, dojść*
12. Nie żebym już posiadł albo już jestem
doskonały*; ale dążę** do tego, aby pochwy-
cić, gdyż zostałem pochwycony przez Je-
zusa Chrystusa. **por. w. 15*; **gr.: dioko - ścigać, biec*
13. Bracia, ja nie sądzę o sobie, że pochwy-
ciłem*, **gr.: katalambano - chwycić na własność, posiąść*
14. Ale jedno *czynię:* zapominam, co za mną
i z uporem* sięgam** *po to, co* przede mną,
prę*** do celu, ku nagrodzie pochodzącego
z góry powołania Bożego w Chrystusie Jezu-
sie. **dosł.: prawdziwie, istotnie; **lub: pochwycić, owładnąć*
****lub: rozciągać, wyrywać się* Łk 16,16; 1Kor 9,24; Hbr 12,1
15. Ilu *nas* zatem doskonałych*, tak myśl-
my; a jeżeli coś inaczej myślicie, i to wam
Bóg objawi. Rz 15,1; 1Kor 2,6; Ga 5,10
**gr.: teleos - nie mający braków, dojrzały, doprowadzić do końca*
16. Niemniej do czego doszliśmy, *w tym* po-
stępujmy* według tych samych zasad** i tak
samo myślmy***. Rz 12,6; 1Tes 5,21
**gr.: stoicheo - iść w szeregu - por. Kol 2,20*; **lub: kanon, wzór*
****gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

17. Bądźcie* naśladowcami moimi, bracia,
i przyglądajcie** się tym, którzy postępują
według wzoru***, jaki w nas macie. Flp 4,9
**dosł.: stawajcie się; **baczyć, uważnie patrzeć; ***gr.: typos - typ*
18. Wielu bowiem o których wam często mó-
wiłem, a teraz i z płaczem mówię, postępuje
jak wrogowie krzyża Chrystusa;
19. Takich końcem jest zatracenie*, takich
bogiem jest brzuch, a chwała ich w hańbie**,
oni myślą o rzeczach ziemskich. 2Kor 11,15;
**lub: zguba; **we wstydzie* Hbr 6,6-8; 2P 2,1
20. Nasza bowiem ojczyzna* jest w niebio-
sach, skąd też oczekujemy Zbawiciela, Pana
Jezusa Chrystusa, Dz 22,28; Ef 2,12; Flp 1,27
**gr.: politeuma - obywatelstwo, państwo, wspól. dobro obywateli*
21. Który przekształci poniżone ciało nasze,
aby stało się w *swej* postaci podobne* ciału
chwały Jego, według skutecznego działania**
Jego mocy, którą też wszystko może sobie
podporządkować. **por. w. 10**; **por. Ef 3,7**

4 Dlatego, bracia moi umiłowani i upra-
gnieni*, radości *moja* i wieńcu** mój, tak
stójcie w Panu, umiłowani. 1Tes 2,19; 1P 5,4
lub: pożądani; **tj. wieniec zwycięstwa - por. Obj 6,2
2. Zachęcam Ewodię i zachęcam Syntychę,
aby były jednomyślne* w Panu. Mk 9,58;
**lub: (miały) to samo rozumienie* Rz 12,6; Ef 4,1-8
3. Proszę też i ciebie, prawdziwy* towarzy-
szu**, pomagaj im, gdyż one dla Ewangelii
razem ze mną walczyły wraz z Klemensem,
i z pozostałymi moimi współpracownikami,
których imiona są w zwoju życia. Flp 2,20
**gr.: gnesios - prawowity (o dzieciach), autentyczny, rodzimy*
***dosł.: być we wspólnym jarzmie lub imię własne: Sunzugos*
4. Radujcie* się zawsze w Panu; ponownie
mówię: Radujcie* się. Mt 5,12; 1P 4,13
**gr.: chairo - radować się ogromnie, cieszyć się, być zadowolonym*
5. Łagodność* wasza niech będzie znana
wszystkim ludziom; Pan *jest* blisko**. Jk 5,7;
**lub: uczciwość, uprzejmość; **o miejscu lub czasie* Obj 22,7.20
6. Nie troszczcie* się o nic, ale w każdej** mo-
dlitwie i błaganiu z dziękczynieniem, pro-
śby*** wasze niech są znane Bogu.
**lub: nie martwcie się; **we wszystkim (w) modlitwie* Mt 6,25;
****gr.: aitema - petycja, postulat, wymaganie* Łk 18,1; 1P 5,7
7. A pokój Boży, który przewyższa wszelki
rozum, będzie strzegł* waszych serc i wa-
szych myśli w Chrystusie Jezusie. Lb 6,26;
**lub: pełnił służbę wartowniczą* Rz 5,1; Kol 3,15
8. Na koniec, bracia, co tylko jest prawdzi-
we, co tylko szlachetne, co tylko sprawie-
dliwe, co tylko czyste, co tylko miłe*, co
tylko chwalebne**, jeśli coś *jest* cnotą i je-
śli coś *jest* chwałą, o tym rozważajcie***.
**lub: przyjemne; **godne polecenia; ***zaliczać na czyjś rach.*
9. Czego się też nauczyliście i co przyjęli-
ście*, i słyszeliście, i widzieliście we mnie,
to czyńcie, a Bóg pokoju będzie z wami.
**gr.: paralambano - uznać, upewnić się, przyjąć* 1Tes 5,23
10. A wielce ucieszyłem się w Panu, że *jak*
niegdyś, *tak* teraz rozkwitła wasza troska*
o mnie; myśleliście *już* o tym, jednak nie
mieliście *ku temu* sposobności. Ps 85,6;
**dosł.: myślenie (z troską)* 2Kor 11,9; Ga 6,6
11. Mówię to nie z powodu niedostatku; bo
nauczyłem się być samowystarczalny*.
**tj. wystarczająca ilość środków do życia, bez potrzeby wsparcia*
12. Umiem być uniżonym*, umiem** i obfito-
wać; wszędzie i we wszystko jestem wtajem-
niczony, i nasyconym być i głodować, i obfi-
tować i być w niedostatku; Ef 4,20
**lub: wiem, co to jest skromność; **wiedzieć, doświadczyć*
13. Wszystko mogę* w Tym, który mnie na-
pełnia mocą**, w Chrystusie. 2Kor 3,5;
**lub: jestem silny; **umacnia* 2Kor 12,9; Ef 6,10
14. Jednak dobrze uczyniliście, stając się
współuczestnikami mojego ucisku.
15. A wiecie i wy, Filipianie, że na początku
głoszenia Ewangelii, gdy wyszedłem z Ma-
cedonii, żaden zbór nie stał się wspólnikiem
na rachunku rozchodu i przychodu, tylko
wy jedyni; 2Kor 11,8; 1Tm 6,18; Hbr 13,16
16. Bo i do Tesalonik raz i drugi posłaliście
mi na moje potrzeby*. **dosł.: potrzebę - l.poj.*
17. Nie, żebym pragnął daru; ale pragnę
owocu, rosnącego na waszym rachunku.
18. A odebrałem wszystko i mam nadmiar;
jestem zaopatrzony, biorąc od Epafrodyta,
co posłaliście, *tę* wonność kadzidła*, ofiarę
godną przyjęcia i bardzo podobającą się
Bogu. **gr.: euodia - słodki zapach, miła woń* J 12,3
19. A Bóg mój wypełni wszelką potrzebę
waszą według swojego bogactwa w chwale,
w Chrystusie Jezusie.
20. A Bogu i Ojcu naszemu chwała na wie-
ki wieków. Amen.
21. Pozdrówcie każdego świętego w Chry-
stusie Jezusie. Pozdrawiają was bracia, któ-
rzy są ze mną.
22. Pozdrawiają was wszyscy święci, a naj-
bardziej ci z domu Cezara.
23. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa
z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Kolosan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, 2Tm 1,1

2. Do świętych i wiernych* braci w Chrystusie Jezusie, *którzy są* w Kolosach. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa. Hi 5,1; 15,15; Lb 12,7; Ps 12,1

**gr.: pistos - wierzyć, być godnym zaufania, być wiernym*

3. Dziękujemy Bogu i Ojcu Pana naszego Jezusa Chrystusa, zawsze modląc się za was,

4. *Bo* usłyszeliśmy o waszej wierze w Chrystusie Jezusie i miłości do wszystkich świętych*, **gr.: hagios - por. Hbr 13,24*** Ga 5,6; 3J 1,3

5. Z powodu nadziei, która jest odłożona* dla was w niebiosach, o której wcześniej słyszeliście w słowie prawdy Ewangelii,

**lub: zachowana* Mt 6,19; Rz 10,8; 2Kor 6,7; Ef 1,13

6. Która dotarła* do was, jak i na cały świat i wydaje owoc**, tak jak i wśród*** was, od tego dnia, kiedy usłyszeliście i dogłębnie poznaliście**** łaskę Boga w prawdzie. Łk 2,40

**gr.: pareimi - dotarła i pozostaje; **mss Byz: i rośnie; ***lub: w ****gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć*

7. Tak jak i nauczyliście się *jej* od Epafrasa, umiłowanego współniewolnika* naszego, który jest dla was wiernym sługą** Chrystusa,

**gr.: sundoulos - J 8,34*; **gr.: diakonos* 1Kor 4,1; Ef 6,21; Flp 2,25

8. Który też oznajmił nam o waszej miłości w duchu. Rz 5,5; Ga 5,22

9. Dlatego i my, od tego dnia, *w którym to* usłyszeliśmy, nie przestajemy modlić się za was i prosić, abyście zostali napełnieni dogłębnym poznaniem Jego woli w całej mądrości i w duchowym zrozumieniu*, Rz 12,2

**gr.: synesis - umiejętność zastosowania zasad w każdej sytuacji życiowej, zdolność pojmowania, umysł*

10. Abyście chodzili w sposób godny Pana, dla całkowitego przypodobania się *Jemu,* przynosząc owoce w każdym dobrym dziele i wzrastając* w dogłębnym poznaniu** Boga.

dosł.: otrzymując wzrost; **por. Kol 2,2** Oz 6,6; Ef 4,1

11. Z całą mocą będąc wzmacniani zgodnie z potęgą* Jego chwały, w** całej wytrwałości i cierpliwości z radością. 2Kor 6,4; Ef 3,16

**gr.: kratos - siła, moc, potęga, potężny czyn; **lub: ku, do*

12. Dziękując* Ojcu, który nas uczynił zdolnymi do uczestniczenia w dziedzictwie świętych w światłości, **lub: z radością dziękując - z w. 11*

13. Który nas wyrwał* z władzy ciemności i przeniósł** do Królestwa Syna swojego umiłowanego. Ef 5,8; 1P 2,9; 1J 2,8

**gr.: rhyomai - zbawić, ocalić; **dosł.: przestawić, deportować*

14. W Nim mamy odkupienie* przez Jego krew, odpuszczenie** grzechów, Dz 20,28; Ef 1,7

**gr.: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.; **lub: uwolnienie, wyzwolenie*

15. On jest obrazem niewidzialnego Boga, pierworodnym całego stworzenia, Hbr 1,3

16. Gdyż w Nim zostało stworzone wszystko w niebiosach i na ziemi, widzialne i niewidzialne, czy to trony, czy to panowania, czy to przywódcy*, czy to władze** – wszystko przez Niego i dla Niego jest stworzone. J 1,3;

gr.: arche - por. J 1,1*; **gr.: eksousia - por. Mt 10,1 Hbr 2,10

17. A On jest przed wszystkimi* i wszystko w Nim razem zaistniało. Ps 104,24; J 1,1-2; 17,5;

**domyśl.: bytami z w. 16* Dz 17,28; Hbr 1,2-3

18. On też jest głową ciała, Kościoła*, On jest początkiem, pierworodnym z umarłych, aby sam we wszystkim stał się pierwszy; Ef 1,22

**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*

19. Gdyż Bóg miał upodobanie*, aby w Nim zamieszkała cała pełnia, **lub: zechciał* Kol 2,9

20. I *aby* przez Niego ponownie pojednać* ze sobą** wszystko, czyniąc pokój przez krew Jego krzyża; poprzez Niego, to co na ziemi, i to co w niebiosach. Łk 2,14; J 14,27; 2Kor 5,18;

**lub: całkowicie, na nowo pojednać; **dosł.: ku Niemu, dla Niego*

21. I was, niegdyś będących obcymi i wrogimi w myśleniu na *skutek* złych czynów, teraz jednak ponownie* pojednał,

por. w. 20 Mt 5,24; Rz 5,10

22. W ciele* przez śmierć ciała** Jego, aby was postawić przy *Nim* jako świętych i niewinnych, i nienagannych*** przed swoim obliczem****. **gr.: soma; **gr.: sarks - por. przypisy - Kol 2,11*

**gr.: to somati tes sarkos autou - dosł.: w ciele ciała Jego - wzmoc. podkreślające fizyczność ciała Pana w opozycji do idei ciała urojonego, występującego w naukach pragnozy - por. Kol 2,11*

****lub: bez zarzutu; ****wobec Niego* Ef 2,15; Hbr 13,21

23. Jeśli* rzeczywiście trwacie w wierze będąc ugruntowani i mocni, i nieporuszeni z powodu nadziei Ewangelii, którą słyszeliście, a która została ogłoszona** całemu stworzeniu pod niebem, której ja, Paweł, stałem się sługą. **lub: o ile tylko; **tj. ogłaszać publicznie jak herold*

24. Raduję się teraz w moich cierpieniach za was i dopełniam w swoim ciele* niedostatki ucisków Chrystusa, za ciało** Jego, którym jest Kościół; Mt 5,11; Ef 1,22; 5,23

gr.: sarks - por. Kol 2,11; **gr.: soma - por. Kol 2,11**

25. Którego stałem się sługą według zarządzenia Boga, które zostało mi dane, aby wobec was* wypełnić Słowo Boże, Rz 15,15;

**lub: dla was, abym wypełnił* 1Kor 9,17; Ef 3,2

26. Tajemnicę, która ukryta jest od wieków i pokoleń, teraz natomiast, została ukazana* Jego świętym, **dosł.: znana, widoczna* Rz 11,25

27. Im to Bóg zechciał oznajmić*, jakie jest między poganami bogactwo chwały tej tajemnicy, którą jest Chrystus w was, nadzieja chwały. **gr.: gnoridzo - por. 1Kor 15,1** 1Kor 4,14

28. Jego my głosimy, napominając* każdego człowieka i nauczając każdego człowieka z całą mądrością, abyśmy mogli postawić przy *Nim* każdego człowieka *jako* doskonałego** w Chrystusie Jezusie; Jr 6,10; Ef 3,8

gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - 1Tes 5,12*; **dojrzałego*

29. Nad tym też się trudzę, walcząc zgodnie* z Jego skutecznym działaniem**, działającym*** we mnie z mocą. **lub: według* 2Kor 5,9

***gr.: energeia - skutecznie działająca moc; ***gr.: energeo*

2 Albowiem chcę, abyście wiedzieli, jak wielką walkę* staczam** o was i o tych, *którzy są* w Laodycei, i o *tych* licznych, którzy nie widzieli mojego oblicza*** w ciele;

**agon - walka, bitwa, zmaganie - por. gr. agonia w Łk 22,44*
***dosł.: mam; ***idiom: nie poznali osobiście* Flp 1,30; Hbr 5,7

2. Aby ich serca doznały zachęty*, *a oni* zespoleni ze sobą w miłości, *dążyli* ku całemu bogactwu pełni zrozumienia**, ku dogłębnemu poznaniu*** tajemnicy Boga i Ojca, i Chrystusa, **lub: zostały pocieszone* Iz 32,17; 1Tm 3,16; 1J 5,7

***por. Kol 1,9*; ***gr.: epignosis - dokładne, pełne poznanie*

3. W którym* ukryte są wszystkie skarby mądrości i poznania. **lub: w której (tj. tajemnicy)*

4. A to mówię, aby was ktoś nie zwodził podstępnym dowodzeniem*. Rz 16,18; Ef 4,14

**gr.: pithanologia - siła perswazji pokrętnych argumentów*

5. Bo chociaż ciałem jestem nieobecny, ale duchem jestem z wami, radując się i widząc ład* wasz i niewzruszoność** waszej wiary w Chrystusa. **, **słowa używane w terminologii wojskowej*

**gr.: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład, ranga*
***gr.: stereoma - bastion, zwarty niewzruszony szyk*

6. Jak więc przyjęliście Chrystusa Jezusa, Pana, *tak* w Nim chodźcie, Hbr 3,14; 1J 5,20

7. *Jako ci,* którzy są zakorzenieni i są budowani na* Nim, i są utwierdzani w wierze, tak jak zostaliście nauczeni, obfitując** w niej z dziękczynieniem***. Ps 1,3; Iz 61,3

**lub: w Nim; **lub: przekroczyć miarę, przewyższać*
****gr.: eucharistia - wdzięczność, dziękczynienie, podziękowanie*

8. Uważajcie*, aby was ktoś nie prowadził jako swój łup** dzięki filozofii i próżnemu oszustwu, *opartemu* na*** *ludzkiej* tradycji i elementarnych**** zasadach *tego* świata*****, a nie na*** Chrystusie; Ef 5,6; 1Tm 6,20

**gr.: blepo - widzieć, patrzeć, baczyć; **tj. uprowadzić jako jeńca*
****gr.: kata - według, na, zgodnie; ****por. w. 20**
*****gr.: kosmos - układ, porządek, świat, uszechświat - por. J 8,23**

9. Gdyż w Nim mieszka cieleśnie* cała pełnia boskości. **gr.: somatikos - dot. fiz. ciała* J 1,14; 1Tm 3,16

10. I jesteście w Nim napełnieni*; On jest głową wszelkiej zwierzchności i władzy,

**gr.: pleroo - sprawić obfitość, napełnić, wypełnić aż do przelania*

11. I w Nim zostaliście obrzezani obrzezaniem, nie uczynionym ręką w zewleczeniu *doczesnego* ciała*, *ale w zewleczeniu* ciała** grzechów*** w obrzezaniu Chrystusa, Pwt 10,16;

**gr.: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwłoki* Jr 4,4; Flp 3,3
***gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura*
****gr.: somatos ton hamartion tes sarko - por. Rz 6,6**

12. Pogrzebani będąc wraz z Nim w chrzcie; w którym też zostaliście współwzbudzeni przez* wiarę w moc** Boga, który Go wzbudził z martwych. **lub: z powodu* Dz 1,5; Ga 3,27;

***gr.: energeia - skutecznie działająca moc, działanie* Ef 4,5

13. I was, będących martwymi w upadkach i w nieobrzezaniu waszego ciała*, razem z Nim ożywił, darując** wam wszystkie upadki, **gr.: sarks - por. w. 11*** Ps 32,1; Łk 9,60;

***lub: przebaczyć, okazać łaskę* Rz 4,7; 2Kor 5,14; 1Tm 5,6;

14. Wymazał *obciążający* nas zapis* dłużny, *wynikający z* ustaw**, który był przeciwko nam i usunął go ze środka***, przybijając go gwoździem do krzyża; Ps 51,1.9; Iz 43,25

**gr.: cheirografon - ręcznie podpisane zobowiązanie dłużne*
***gr.: dogma - wymagania, opinia, przekonania, nauka*
****lub: usunął spod ręki, odwołał z wokandy, unieważnił - być może latynizm gr. zwrotu - „ek mesou" - ze środka - 2Tes 2,7***

15. Rozbroił* zwierzchności i władze, publicznie** wystawiając *je* na pokaz i *Bóg* w Nim

powlókł *je* w triumfalnym*** marszu *zwycięstwa.* **lub: obdarł, pozbawił godności - por. Kol 3,9**
**otwarcie, śmiało, wystawić pod pręgierz, na urągowisko
***obraz rzym. dowódcy wkraczającego do Rzymu i prowadzącego w swym orszaku skutych jeńców 1Kor 15,57

16. Niech więc was nikt nie sądzi z powodu pokarmu albo napoju, albo w sprawie święta, albo nowiu księżyca, albo sabatów,

17. To są cienie *tego, co* ma nastąpić; *rzeczywiste* natomiast *jest* ciało Chrystusa.

18. Niech was nikt nie pozbawia nagrody zwycięstwa*, *kto* ma upodobanie w uniżaniu się, kulcie aniołów i w tajemniczych doznaniach**, dając się bezpodstawnie nadymać przez swój cielesny sposób myślenia, Mt 24,4
**gr.: katabrabeuo - sędzia pozbawiający nagrody, pozbawić zbawienia; **lub: wnikając w to, co ujrzał, widząc w tajemnicy*

19. A nie trzyma się głowy, z której całe ciało jest zaopatrywane i spajane stawami i ścięgnami, rosnąc wzrostem Boga. Ef 4,16

20. Jeśli więc umarliście z Chrystusem dla elementarnych* zasad *tego* świata, dlaczego *jeszcze,* jak żyjący w świecie, jesteście poddani nakazom: Rz 6,2; 2Kor 4,4; Ef 6,12
**gr.: stoicheion - element zasady, ciąg liter, pierwiastek, żywioł w filoz. gr. elementy świata - ziemia, powietrze, woda, ogień*

21. Nie dotykaj, nie skosztuj, nie zetknij się;

22. To wszystko jest przeznaczone na zniszczenie *przez* używanie, zgodnie z przykazaniami i naukami ludzi. Mt 16,12; 1Tm 4,1

23. Które mają wprawdzie pozór* mądrości w samowolnej *formie* kultu religijnego** i w poniżaniu się, i w nieoszczędzaniu ciała***, *ale* nie *mają* żadnej wartości, *służą tylko* do zaspakajania ciała****. Mt 15,3; Ga 6,12; Kol 2,8
dosł.: słowo, zasada - gr.: logos; **tj. wielbienie Boga oparte na indywidualnym upodobaniu lub asceza; ***gr.: soma - w. 11* ****gr.: sarks - w. 11 tu: o zaspakajaniu cielesnej natury*

3 Jeśli więc zostaliście wzbudzeni z Chrystusem, szukajcie *tego, co* w górze, gdzie jest Chrystus, siedzący po prawicy Boga. Ps 110,1; Mt 6,33; Rz 6,4; Kol 2,12

2. Myślcie* o tym, *co* w górze, nie o tym, *co* na ziemi. 1Krn 22,19; Mt 6,19; 1J 2,15
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

3. Umarliście bowiem, a życie wasze jest ukryte z Chrystusem w Bogu. Flp 1,23

4. Ale gdy się Chrystus, życie nasze, ukaże*, wtedy i wy razem z Nim zostaniecie ukazani w chwale. Ps 17,15; 2Tm 4,8; 1J 3,2
**gr.: faneroo - stać się widocznym, okazać się, uczynić jawnym*

5. Przyprowadźcie więc do śmierci* *to, co* w waszych członkach jest ziemskie**: nierząd, nieczystość, namiętność***, złą pożądliwość i chciwość****, która jest bałwochwalstwem,
**lub: uśmiercie, zadajcie śmierć; **dosł.: członki wasze na ziemi ***lub: zmysłowość; ****zachłanność* Iz 52,1; Rz 8,13; Ga 5,24

6. Z ich to powodu przychodzi gniew Boży na synów opornych*, J 3,36; Rz 1,18; Ef 5,6;
lub: uporczywy opór; bunt - por. Ef 2,2*** Obj 14,10

7. W których i wy dawniej postępowaliście*, gdy w nich** żyliście. **por. Ef 4,1*; **lub: wśród tego*

8. Teraz więc i wy złóżcie* *z siebie* to wszystko: gniew, zapalczywość**, złość, bluźnierstwo, haniebną*** mowę z ust waszych.
**dosł.: zdjąć jak ubranie; **lub: wzburzenie, szał; ***sprośną*

9. Nie bądźcie fałszywi* jedni wobec drugich, skoro zdarliście** z siebie starego człowieka razem *z* jego postępkami***, Rz 6,6; Ef 4,22
**gr.: pseudomai - kłamać, rozmyślnie mówić fałszywe słowa **lub: całkowicie odsunąć od siebie, rozbrajać; ***dokonaniami*

10. A przyoblekliście się w nowego, który jest odnawiany ku dogłębnemu poznaniu* na obraz Tego, który go stworzył; 2Kor 4,6;
gr.: epignosis - por. Kol 2,2** Ga 6,15; Ef 2,15; 4,24

11. Gdzie nie ma Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy*, Scyty**, niewolnika, wolnego; ale wszystkim i we wszystkich – Chrystus. **tj. nie mówiący po grecku, obcy*
***tj. mieszkaniec krajów na płn. od M. Czarnego - synonim wszelkiego zła, grubiaństwa i okrucieństwa; akceptacja Scyty jako będącego w Chrystusie to była dla Greków myśl rewolucyjna*

12. Dlatego więc przyobleczcie się jako wybrani Boży, święci i umiłowani, w litościwe wnętrze*, dobroć, pokorę, łagodność, cierpliwość, ** tu: w l. mn. - gr.: splanchnon - wnętrze, serce, jelita w przenośni - serdeczne współczucie, głębokie uczucie wewnętrzne*

13. Znosząc jedni drugich i darowując* sobie wzajemnie, jeśli miałby ktoś przeciwko komuś skargę**; jak Chrystus wam darował*, tak i wy. Mt 18,21; Rz 15,1; 2Kor 2,10; Ef 4,32
**lub: przebaczyć, być łaskawym; **mieć zarzut przeciw komuś*

14. A na to wszystko *przyobleczcie* miłość, która jest więzią* doskonałości**. Jr 43,12;
**lub: spójnią; **dojrzałości* Rz 12,18; Kol 2,2

15. A w sercach waszych niech rządzi pokój Boży, do którego zostaliście powołani w jednym ciele; i bądźcie wdzięczni. Iz 26,3

16. Słowo Chrystusa niech mieszka w was obficie; we wszelkiej mądrości, nauczajcie i napominajcie* się wzajemnie** *przez* psalmy i hymny, i pieśni duchowe, z wdzięcznością śpiewajcie w sercach waszych Panu. J 5,39;
dosł.: kłaść do rozumu - por. 1Tes 5,12** Ef 5,19; Hbr 4,12
***gr.: heautou - sam, siebie samego - tu: w l.mn. - wzajemnie*

17. I wszystko, cokolwiek czynilibyście w słowie albo w czynie, wszystko *czyńcie* w imieniu Pana Jezusa, dziękując Bogu i Ojcu przez* Niego. **lub: z powodu* Pwt 18,5; Prz 3,6; Rz 14,6
18. Żony, bądźcie uległe* swoim mężom, jak przystoi w Panu. Rdz 3,16; 1Kor 14,34; Ef 5,22
**gr.: hypotasso - postawić pod, być uległym, poddanym*
19. Mężowie, miłujcie swoje żony i nie *odnoście* się wobec nich z goryczą*. Ef 5,25; 1P 3,7
**gr.: pikraino - być rozgoryczonym, rozdrażnionym, przykrym*
20. Dzieci, bądźcie posłuszne* rodzicom we wszystkim; to bowiem bardzo podoba się Panu. **por. Mt 8,27** Rdz 28,7; Ml 1,6; Mt 15,4; Ef 6,1
21. Ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu* swoich dzieci, aby nie upadały na duchu.
**lub: rozjątrzać, drażnić* Ps 103,13; Ef 6,4; Hbr 12,5
22. Słudzy*, bądźcie posłuszni we wszystkim tym, którzy są panami waszymi według ciała, nie służąc na pokaz** jak ci, którzy chcą podobać się ludziom, ale w prostocie*** serca, bojąc się Boga. Ef 6,5; 1Tm 6,1; 1P 2,18
lub: niewolnicy; **dla oka; ***szczerości, otwartości - 2Kor 11,3**
23. A wszystko, cokolwiek byście czynili, wykonujcie* z *głębi* duszy, jak dla Pana, a nie *dla* ludzi, **lub: trudzić się, pracować, przeprowadzać*
24. Wiedząc, że od Pana otrzymacie z powrotem zapłatę dziedzictwa; albowiem Chrystusowi Panu służycie*. **lub: bądźcie niewolnikami*
25. A ten, *kto* czyni niesprawiedliwość, odbierze niesprawiedliwość, tę którą uczynił; A *Pan* nie jest stronniczy*. Pwt 10,17; 2Kor 5,10
**lub: nie ma względu na osobę - dosł.: brać według twarzy*

4 Panowie, okazujcie sługom sprawiedliwość i równość*, wiedząc, że i wy macie Pana w niebiosach. Kpł 19,13; Ml 3,5; Jk 5,4
**gr.: isotes - bezstronność, równość co do warunków i proporcji*
2. Trwajcie niezłomnie* w modlitwie, czuwając w niej z dziękczynieniem, **por. Dz 2,42**
3. Modląc się równocześnie i za nas, aby Bóg otworzył nam drzwi *dla* Słowa, byśmy mówili o tajemnicy Chrystusa, z powodu której jestem też związany, 1Kor 16,9; 2Tes 3,1
4. Abym ją ujawnił*, *tak* jak mi mówić należy**. Mt 10,26-27; 1Kor 2,4-5; Ef 6,20
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
***gr.: dei - jest konieczne, trzeba, należy, przystoi*
5. Postępujcie z mądrością wobec *tych, którzy są* z zewnątrz, czas wykupując*.
**lub: ocalić od straty, wykorzystać chwilę, LXX - zyskiwać na czasie - Dn 2,8* Rz 6,19; Ef 5,16
6. Słowo wasze niech zawsze *będzie* łaskawe*, przyprawione solą, abyście wiedzieli, jak trzeba odpowiadać każdemu z osobna**.
**dosł.: w łasce, w życzliwości, w uprzejmości* Ps 37,30;
***dosł.: każdemu jednemu* Mt 5,13; 1P 3,15
7. Wszystko, co mnie dotyczy, oznajmi wam Tychikus, brat umiłowany i wierny sługa, i współniewolnik w Panu,
8. Którego posłałem do was po to właśnie*, abym poznał, co z wami *się dzieje* i by pocieszył** wasze serca, **dosł.: po to samo; **lub: zachęcił*
9. Razem z Onezymem, wiernym* i umiłowanym bratem, który jest spośród** was; ci oznajmią wam wszystko, co się tutaj *dzieje*.
**lub: godnym zaufania; **z was* 1Kor 4,17; Ef 6,21
10. Pozdrawia was Arystarch, współwięzień mój, i Marek, kuzyn* Barnaby, odnośnie którego otrzymaliście polecenia**: Jeśli przyjdzie do was, przyjmijcie go,
gr.: anepsios - kuzyn - por. gr.: adelfos - brat - 1Kor 9,5
***gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie* Dz 15,37; 2Tm 4,11
11. I Jezus, nazwany Justem, będący spośród obrzezanych; ci są jedynymi współpracownikami moimi dla Królestwa Bożego, którzy stali się dla mnie pociechą*.
**gr.: paregoria - uśmierzenie, ulga, ukojenie, pociecha*
12. Pozdrawia was Epafras, *który** jest z was, sługa Chrystusa, zawsze walczący** za was w modlitwach, abyście zostali postawieni jako doskonali*** i pełni****w całej woli Bożej.
**dosł.: ho ek - ten, z lub pośród; **zmagać się, prowadzić bój*
****dojrzali; ****wypełnieni* Ga 1,10; Flp 1,23; Kol 1,7
13. *Wystawiam* mu bowiem świadectwo, że ma wielką gorliwość o was i o tych, którzy są w Laodycei i w Hierapolis*. Rz 10,2
**Kolosy, Laodyceia i Hierapolis - miasta leżące obok siebie*
14. Pozdrawia* was Łukasz, lekarz umiłowany, i Demas. **gr.: aspadzomai - por. Rz 16,14** 2Tm 4,10
15. Pozdrówcie braci w Laodycei i Nymfasa, i zbór*, który jest w jego domu. 1Kor 6,19
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*
16. A gdy ten list będzie u was odczytany, sprawcie też, aby został odczytany i w zborze Laodycejczyków; a ten z Laodycei, abyście i wy odczytali*. **gr.: anaginosko - czytać, uznawać*
17. A powiedzcie Archipowi: Bacz*, abyś wypełnił służbę, którą przyjąłeś w Panu.
**gr.: blepo - baczyć, widzieć, patrzeć uważnie* 1Tes 1,1; 5,27
18. Pozdrowienie moją, Pawła, ręką *dopisane*. Pamiętajcie* o moich więzach. Łaska z wami. Amen. **lub: wspomnijcie*

Pierwszy list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru* Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Jezusie Chrystusie. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie, zebranie publiczne* J 6,27; Kol 4,16; Obj 3,14

2. Dziękujemy Bogu zawsze za was wszystkich, *gdy* wspominamy* was w naszych modlitwach. **dosł.: czynimy wspomnienie (o) was*

3. Nieustannie przypominając* sobie o dziele waszej wiary i o trudzie** miłości, i o wytrwałości *w* nadziei *co do* Pana naszego Jezusa Chrystusa, przed Bogiem i Ojcem naszym,
**lub: przywodząc na pamięć* J 6,21; 2Tes 1,11; Hbr 6,10
***gr.: kopos - ciężka praca połączona z uciskiem i mozołem*

4. Wiedząc, bracia umiłowani przez Boga*, *o* wybraniu waszym, Rz 8,28; 9,11;
**lub: przez Boga (jest) wybranie wasze* Kol 3,2

5. Że nasza Ewangelia zaistniała* w was nie tylko w Słowie, ale i w mocy, i w Duchu Świętym, i w wielkiej całkowitej pewności**, jak wiecie, jakimi staliśmy się pośród was ze względu na was. Rz 1,16; 2Kor 4,3; 2Tm 1,8
**gr.: ginomai - stawać się, zdarzać się, dokonywać się, urodzić się*
***gr.: pleroforia - pełnia, cała pełnia, absolutne przeświadczenie*

6. A wy staliście się naśladowcami naszymi i Pana, przyjmując* Słowo w wielkim ucisku, z radością Ducha Świętego, 1Kor 11,1; 1Tes 2,14
**gr.: dechomai - przyjąć radośnie, być ugoszczonym*

7. Tak, że wy staliście się wzorem* dla wszystkich wierzących w Macedonii i *w* Achai.
**tu: w l.mn. - gr.: wzór, obraz, odcisk po uderzeniu, postać*

8. Bowiem od was rozbrzmiało Słowo Pana nie tylko w Macedonii i *w* Achai, ale i w każdym miejscu rozeszła się wasza wiara w Boga, tak że nie mamy potrzeby o tym* mówić,
**gr.: tis - coś, pewien, jakiś*

9. Sami bowiem o nas oznajmiają, jak *szerokie* mieliśmy wejście* do was i jak nawróciliście się od bożków do Boga, aby służyć Bogu żywemu** i prawdziwemu,
**por. 1Tes 2,1*; **dosł.: żyjącemu* Dz 14,15; Ga 4,8

10. I oczekiwać* Syna Jego z niebios, którego wzbudził z martwych, Jezusa, który nas wyrywa od nadchodzącego gniewu.
**gr.: anameno - czekać na kogoś (domyśl. cierpliwie i ufnie)*

2 Albowiem sami wiecie, bracia, że przyjście* nasze do was nie było daremne;
**gr.: eisodos - miejsce, przez które się wchodzi, stąd: przybycie*

2. Ale chociaż i przedtem, jak wiecie, cierpieliśmy i doznaliśmy zniewag w Filippi, jednak śmiało* w Bogu naszym powiedzieliśmy u was Ewangelię Bożą w wielkim boju**.
**lub: z odwagą, otwarcie* Dz 16,19-40; Rz 1,15; 10,15
***gr.: agon - ciężki bój, walka, zmaganie w zawod. sportowych*

3. Albowiem wezwanie* nasze nie *wypływa* z błędu** ani z nieczystości, ani nie *kryje* w *sobie* podstępu***, **lub: zachęta; **gr.: plane - błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady; ***gr.: dolos - od: wabić*

4. Ale jak zostaliśmy wypróbowani* przez Boga, *aby* została nam powierzona** Ewangelia, tak mówimy, nie aby podobać się ludziom, ale Bogu, który poddaje próbie* nasze serca. **lub: doświadczyć, badać zdatność do użycia, wypróbować; **dosł.: mieć powierzoną* 1Kor 7,5; Ga 2,7; Ef 3,8

5. Bo jak wiecie, nigdy* nie byliśmy *u was* ze słowem pochlebstwa ani pod pozorem chciwości**; Bóg *jest tego* świadkiem. Ga 1,20
gr.: pote - kiedyś, wcześniej z gr. oute - nigdy; **por. Ef 4,19*

6. Ani nie szukamy chwały od ludzi, ani od was, ani od innych, *choć* jako apostołowie Chrystusa możemy być w poważaniu*;
**lub: mieć znaczenie, wagę, wpływ, być ciężarem* 2Kor 13,10

7. Ale byliśmy łagodni pośród was, jak karmicielka* pielęgnująca swoje dzieci.
**lub: niańka, piastunka, mamka* Iz 49,23; J 21,15; Ga 5,22

8. Tak przywiązaliśmy* się do was, że byliśmy gotowi przekazać wam nie tylko Ewangelię Bożą, ale i własne dusze, ponieważ staliście się dla nas umiłowani. Jr 13,17; Rz 9,3
**gr.: himeiromai - pragnąć, tęsknić zwłaszcza z miłości*

9. Albowiem pamiętacie, bracia, trud* nasz i mozół, gdyż pracując nocą i dniem, aby nikogo z was nie obciążyć, ogłosiliśmy wam** Ewangelię Bożą. Dz 20,34; 2Tes 3,7
gr.: kopos - ciężka praca - por. 1Tes 1,3; **dosł.: przed wami*

10. Wy jesteście świadkami i Bóg, jak święcie* i sprawiedliwie, i bez nagany** postępowaliśmy *pośród* was wierzących. 1Tm 3,2
**gr.: hosios - religijna i moralna postawa - pobożność, świętość*
***gr.: amemptos - nie dając podstaw do nagany, nieskazitelnie*

11. I jak wiecie, że każdego* *z* was, jak ojciec swoje dzieci, zachęcaliśmy** i pocieszaliśmy***, **dosł.: każdego jednego* 1Kor 4,14; 1Tm 6,2; Tt 2,6
***lub: dodać odwagi, pobudzić, wezwać do; ***nabrać otuchy*
12. I świadczyliśmy wam, abyście chodzili w *sposób* godny Boga, który was powołuje do swojego Królestwa i *do* chwały. Kol 1,10
13. Dlatego i my, nieustannie dziękujemy Bogu, że przyjmując od nas Słowo wieści* o Bogu, przyjęliście *je,* nie *jako* słowo ludzkie, ale tak jak jest naprawdę, *jako* Słowo Boga, który** i w was wierzących skutecznie działa. **lub: relacji, wiadomości; **który (Bóg)* Dz 8,14
14. Wy bowiem, bracia, staliście się naśladowcami zborów Boga, które są w Judei, w Chrystusie Jezusie; gdyż i wy tak samo cierpieliście od swoich rodaków, tak jak oni od Judejczyków*, Rz 16,16; 2Kor 11,28
**tj. mieszkańców Judei lub Żydów jako narodu*
15. Którzy i Pana Jezusa, i swoich własnych proroków zabili i nas prześladowali, i Bogu się nie podobają, i wszystkim ludziom *są* przeciwni, Jr 2,30; Mt 23,31; Dz 7,52; 12,3
16. Przeszkadzają nam mówić do pogan, aby *i oni* zostali zbawieni, *by* przez to dopełnić *miary* swoich grzechów; *na* zawsze* nadszedł** bowiem na nich gniew aż do końca***.
gr.: pantote - zawsze, wciąż; **czas prze. dok. - por. 1Tes 4,15 ***telos - koniec, rezultat, wypełnienie, stąd: aż spełnił się gniew; lub: ostatecznie spadł na nich gniew - przyp. jako wyd. hist.*
17. Lecz my, bracia, będąc odłączeni od was na chwilę* obliczem, ale nie sercem, tym bardziej** z wielkim pragnieniem wykazaliśmy gorliwość***, by ujrzeć wasze oblicze.
**dosł.: na czas godziny; **lub: obficiej; ***staraliśmy się*
18. Dlatego chcieliśmy, zwłaszcza ja, Paweł, przyjść do was i raz i drugi; ale przeszkodził nam szatan. Dn 10,12; Za 3,1; 2Kor 11,12
19. Kto bowiem jest naszą nadzieją czy radością, czy wieńcem przynoszącym chlubę*? Czyż nie i wy przed Panem naszym Jezusem Chrystusem w *chwili* Jego przyjścia**?
gr.: kauchema - por. Flp 1,26*; **gr.: parousia - por. 1Tes 4,15
20. Wy bowiem jesteście naszą chwałą* i radością. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor*

3 Dlatego też, nie *mogąc* już dłużej tego znosić*, postanowiliśmy pozostać sami w Atenach, **lub: wytrzymać, cierpieć, powstrzymywać*
2. I posłaliśmy Tymoteusza, naszego brata i sługę Bożego, i naszego współpracownika w Ewangelii Chrystusa, aby was utwierdził* i zachęcił w** waszej wierze, Dz 16,1; 2Kor 1,19
**lub: postawić mocno, przytwierdzić; **co do, odnośnie*
3. By nikt nie zachwiał się w tych uciskach; sami bowiem wiecie, że do* tego jesteśmy przeznaczeni**. **lub: na to* 1Kor 4,9; 2Tm 3,12; 1P 2,21
***gr.: keimai - przeznaczyć do czegoś, położyć, wyznaczyć*
4. Gdy byliśmy bowiem u was, zapowiadaliśmy wam, że mamy być uciskani, i co też, jak wiecie, się stało.
5. Dlatego i ja, nie mogąc już więcej tego znosić, posłałem, aby dowiedzieć się o waszej wierze, czy czasem nie skusił* was, *ten który* kusi* i czy nasz trud nie stał się daremny. Mt 4,3; 2Kor 2,11; 11,23; Jk 1,13
**gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*
6. Lecz teraz, gdy Tymoteusz przyszedł od was do nas i opowiedział nam radosną nowinę* o waszej wierze i o miłości, i że nas zawsze dobrze wspominacie, pragnąc nas zobaczyć, tak jak i my was, **gr.: euangelidzo - por. Łk 1,19**
7. Przez to zostaliśmy zachęceni przez was, bracia, w każdym naszym utrapieniu i potrzebie, przez* waszą wiarę; **lub: z powodu*
8. Bo teraz żyjemy, jeśli* wy trwacie** w Panu. **lub: kiedy; **dosł.: byście trwali - tryb przypusz.* Flp 4,1
9. Albowiem jakie dziękczynienie możemy oddać Bogu w zamian za was, za całą radość której doznajemy* z powodu was przed naszym Bogiem? **dosł.: radujemy się, cieszymy*
10. Nocą i dniem bardzo usilnie* modląc się, abyśmy zobaczyli wasze oblicze i uzupełnili** braki waszej wiary. Łk 2,37; 1Tm 5,5; 2Tm 1,3
lub: ponad wszelką miarę; **naprawić, udoskonalić, przywrócić na właściwe miejsce - określenie medyczne - por. Ga 6,1
11. A sam Bóg i Ojciec nasz, i Pan nasz Jezus Chrystus oby* wyprostował drogę naszą do was. **tryb życzący* Flp 4,20; 2Tes 2,16
12. A Pan oby was* jeszcze bardziej napełnił miłością i uczynił *w niej* obfitującymi** do siebie nawzajem i do wszystkich, tak jak i my do was *jesteśmy,* Mt 7,12; 2P 1,7
**tryb życzący; **lub: mieć ponad miarę, być zaopatrzonym*
13. Aby* utwierdzić wasze serca jako nienaganne w świętości przed Bogiem i Ojcem naszym, na** przyjście*** Pana naszego Jezusa Chrystusa ze wszystkimi Jego świętymi.
**gr.: eis - ku, do, na; **gr.: en - na, u, przy, z, do; ***gr.: parousia*

4 W końcu więc, bracia, prosimy* was i zachęcamy w Panu Jezusie, tak jak przy-

jęliście od nas, jak macie postępować i podobać** się Bogu, abyście tym więcej obfitowali;
**gr.: erotao - błagać, prosić, upraszać, pytać* Rz 8,8;
***gr.: aresko - zadowolić, dostosować się do pragnień* Kol 2,6

2. Gdyż wiecie, jakie daliśmy wam rozkazy* za sprawą** Pana Jezusa. 1Kor 9,21; 2Tes 3,6
**lub: polecenia, nakazy - term. woj.; **gr.: dia - przez, z powodu*

3. To jest bowiem wola Boża, wasze uświęcenie*, żebyście powstrzymywali się od nierządu**; Mt 12,50; J17,7; 1Tes 5,18
**gr.: hagiasmos - oddzielony dla oddania się temu, co święte*
***gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*

4. Aby każdy z was umiał utrzymywać* swoje naczynie** w świętości i czci; 2Tm 2,20
**gr.: ktaomai - zyskiwać, posiadać, nabyć, mieć, zapewnić*
***może odnosić się do ciała żony lub własnego ciała - 1P 3,7*

5. Nie w namiętności* żądzy, tak jak poganie**, nieznający Boga. Rz 1,24-26; Kol 3,5
**gr.: pathos - zepsute namiętności, niegodziwa zmysłowość*
***lub: narody - gr.: ethnos - naród, grupa etniczna, nie-Żydzi*

6. Aby nikt nie wykraczał* przeciwko swojemu bratu i w tej sprawie *go* nie oszukiwał; bo Pan jest mścicielem** tego wszystkiego, tak jak wam wcześniej zapowiedzieliśmy i zaświadczyliśmy. Prz 22,22; Jr 7,6; Jk 2,6
**lub: górować nad kimś, wykroczyć przeciw komuś*
***gr.: ekidikos - wymierzający sprawiedliwość, mściciel*

7. Bóg bowiem nie powołał nas do nieczystości, ale do uświęcenia. Hbr 12,14; 1P 1,14

8. Zatem kto *to* odrzuca, odrzuca nie człowieka, ale Boga, który też dał nam* swojego Ducha Świętego. Łk 10,6; J 14,26; 20,22;
**gr.: eis hemas - w nas, dla nas, do was* Dz 8,15; Ef 4,30

9. Natomiast o miłości braterskiej* nie mamy potrzeby wam pisać; bo wy sami jesteście przez Boga nauczeni, abyście miłowali** jedni drugich. J 15,12-17
gr.: filadelfia - miłość braterska; **gr.: agapao - por. J 21,15*

10. Czynicie to bowiem wobec wszystkich braci w całej Macedonii; ale was zachęcamy*, bracia, żebyście *w* tym bardziej obfitowali**,
gr.: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,11*
***gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym, mieć ponad miarę*

11. I abyście uczynili swoim celem* *życie* ciche, i czynili swoje *obowiązki*, i pracowali własnymi rękami, jak wam rozkazaliśmy,
**lub: zabiegać o coś żarliwie, dążyć do celu,* Ef 4,28;
postawić sobie za punkt honoru, mieć coś we czci 1P 4,15

12. Abyście dostojnie* postępowali wobec tych, *którzy są* na zewnątrz** i nikogo nie potrzebowali***. Rz 12,17; 2Kor 11,7
**lub: godnie, szlachetnie, poważnie; **domyśl.: niewierzących*
****lub: i nie mieli w niczym niedostatku; niczego nie potrzebowali*

13. A nie chcę, bracia, abyście nie wiedzieli o tych, którzy zasnęli*, żebyście nie byli zasmucani**, tak jak pozostali, *którzy* nie mają nadziei. **dosł.: którzy są uśpieni* Dn 12,2; Mt 27,52
***gr.: lypeo - wywołać smutek lub zaniepokojenie, spowodować żal*

14. Jeśli bowiem wierzymy, że Jezus umarł i zmartwychwstał, tak i tych, którzy zasnęli* ze względu** na Jezusa, Bóg poprowadzi*** razem z Nim. Rz 8,11; 1Kor 15,12; Obj 14,13
**por. w. 13*; **lub: za sprawą, dla; ***iść na czele, dowodzić*

15. Bo to mówimy wam w Słowie Pana, że my żyjący, nadal pozostawiani na przyjście* Pana, nie wyprzedzimy** tych, którzy zasnęli.
gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta ważnej osobistości wraz z władzami miasta, które wyruszyły dostojnikowi naprzeciw - por. gr.: apanthesis z w. 17* 2Kor 5,8
***lub: przybyć pierwsi, uprzedzać - jako fakt niezwykły, nagły*

16. Gdyż sam Pan na okrzyk*, na głos archanioła i na *głos* trąby Bożej zstąpi** z nieba, a umarli w Chrystusie powstaną najpierw.
**gr.: keleusma - pobudzający okrzyk* Za 9,4;
wojenny, rozkaz, hasło 1Kor 15,52; Obj 20,5
***gr.: katabaiono - iść w dół, zstąpić, być zrzuconym*

17. Potem my, pozostający przy życiu, równocześnie z nimi zostaniemy porwani* w obłokach na spotkanie** Pana, w powietrze; i tak zawsze będziemy z Panem. 2Tm 4,1.8; Tt 2,13;
**gr.: harpadzo - zabrać siłą, zażądać czegoś* 1P 1,7
dla siebie, porwać, uprowadzić, zagrabić - por. Flp 2,6
***gr.: apanthesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem*
por. kontekst występowania tego słowa w Mt 25,6 i Dz 28,15

18. Dlatego pocieszajcie* jedni drugich tymi słowami. **lub: zachęcajcie - gr.: parakaleo - por. w. 10**

5 Natomiast* o czasach i porach, bracia, nie ma potrzeby wam pisać. Mt 24,3
**gr.: peri de ton - a co do tego - por. 1Kor 7,1*, w przeciwieństwie*

2. Sami bowiem dokładnie wiecie, że dzień Pana nadchodzi* jak złodziej w nocy. 2P 3,10
**gr.: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie*

3. Bo gdy będą mówić: Pokój i bezpieczeństwo, wtedy nadciąga na nich nagła zguba, jak bóle *na kobietę* w ciąży*; i nie umkną**.
dosł.: na mającą w łonie (brzuchu) - Mt 1,18; **por. Łk 21,36*

4. Lecz wy, bracia, nie jesteście w ciemności, aby ten dzień miał was zaskoczyć* jak złodziej. **lub: złapać, opanować* Rz 13,12; Kol 1,13; 1J 2,8

5. Wy wszyscy jesteście synami światłości i synami dnia; nie jesteśmy synami nocy ani ciemności. J 12,36; Łk 16,8; Dz 26,18

6. Dlatego nie śpijmy jak pozostali, ale czuwajmy* i bądźmy trzeźwi**.
**gr.: gregoreo - obserwować, zwracać uwagę, czuwać, pilnować*
***gr.: nefo - być trzeźwym, spokojnym, opanowanym, nie pić wina*

7. Ci bowiem, którzy śpią*, w nocy śpią; a ci, którzy się upijają, nocą są pijani. Łk 21,23
**gr.: katheudo - zasnąć, usnąć, eufemistycznie: być nieżywym*
8. Lecz my, należący *do* dnia*, bądźmy trzeźwi, *jako ci, którzy* włożyli na siebie pancerz wiary i miłości, i hełm nadziei zbawienia.
**dosł.: będący dnia* Iz 59,17; 2Kor 6,7; Ef 6,11
9. Gdyż Bóg nie przeznaczył* nas na gniew, ale na pozyskanie** zbawienia przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, Dz 13,48; 1Tes 1,1
**gr.: thitemi - umieścić, położyć, zrobić, przedstawić, nadać*
***gr.: peripoiesis - uzyskać, utrzymać, mieć na własność, mienie*
10. Który umarł za nas, abyśmy, czy czuwamy, czy śpimy, razem z Nim żyli.
11. Dlatego zachęcajcie* jedni drugich i budujcie jeden drugiego, co też i czynicie.
**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
12. A prosimy was, bracia, abyście dostrzegali* tych, którzy trudzą się między wami i którzy przewodzą** wam w Panu, i korygują*** was, 1Tm 5,1; Hbr 13,7.17; 1P 5,2
**gr.: eido - widzieć, znać, doświadczyć, rozpoznać, badać*
***dosł.: stoją na czele - gr.: proistemi - przewodzić, stać przed*
****gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - stąd: korygować, nauczać, udzielać wskazówek, kształtować sposób myślenia*
13. Ceńcie* ich wysoko** w miłości z powodu ich pracy. Pokój zachowujcie między sobą.
**gr.: hegeomai - stać na czele, tu: w znacz. poważać, uznawać*
***gr.: hyper ekperissou - niezwykle, ponad miarę, nadzwyczajnie*
14. A zachęcamy* was, bracia, korygujcie** niezdyscyplinowanych***, pocieszajcie lękliwych, podtrzymujcie słabych, bądźcie cierpliwi**** wobec wszystkich. 1Kor 13,4; Ef 4,2
lub: wzywamy; **por. w. 12*; ***gr.: ataktos - por. 2Tes 3,6**
*****makrothymia - cierpliwa wytrwałość wobec przeciwności lub krzywd bez chęci zemsty za wyrządzone zło*
15. Patrzcie*, aby nikt nikomu nie oddawał złem za zło, ale zawsze zabiegajcie** o dobro jedni wobec drugich i wobec wszystkich.
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*
***lub: ścigajcie* Kpł 19,18; Prz 25,21
16. Zawsze* się radujcie**. Flp 4,4
**gr.: pantote - w każdej chwili, zawsze, wciąż*
***gr.: chairo - radować się ogromnie, cieszyć, być zadowolonym*
17. Nieustannie* się módlcie. Łk 18,1; 1P 4,2
**gr.: adialeiptos - nieprzerwanie, nieustająco, bez przerwy*
18. We wszystkim dziękujcie; bo taka jest wola Boga w Chrystusie Jezusie wobec was.
19. Ducha* nie gaście**. Mt 25,8;
**lub: ducha; **gr.: sbennymi - zgasić, stłumić* Ef 4,30
20. Proroctw nie lekceważcie*. 1Kor 14,3
**gr.: eksoutheneo - nie liczyć się z, gardzić całkowicie*
21. Wszystko poddawajcie próbie*, co dobre**, *tego* się trzymajcie***. Mt 7,15; Łk 12,57
**lub: badajcie, doświadczajcie; **gr.: kalos - piękne, szlachetne, dobre; ***lub: trzymajcie się dobrego, zachowajcie, posiądźcie*
22. Trzymajcie się z dala od każdej postaci* zła**. **lub: kształt, forma; **formy złego - wyrażenie przymiot.*
23. A sam Bóg pokoju oby* was całkowicie uświęcił** i w pełni wyposażył, *a* wasz duch i dusza, i ciało oby* zostały zachowane bez nagany na przyjście*** Pana naszego Jezusa Chrystusa. Prz 20,27; Mt 10,28; Mk 8,36
**w gr. tryb życzący; **lub: uczynił całkowicie świętymi*
****gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd - 1Tes 4,15**
24. Wierny* *jest Ten,* który was powołuje**, który i *tego* dokona. Rz 8,30; 1Kor 1,6; Hbr 6,17
**lub: godny zaufania; **gr.: kaleo - wzywać, powoływać*
25. Bracia, módlcie się za nas.
2Kor 1,11; Ef 6,18; Kol 4,3
26. Pozdrówcie* wszystkich braci świętym pocałunkiem**. Prz 24,26; Rz 16,16; 1Kor 16,20
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
dosł.: w lub przez święty pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*
27. Poprzysięgam* was na Pana, aby ten list został odczytany** wszystkim świętym braciom. **gr.: horkidzo - uroczyście błagać, zaprzysięgać kogoś, usilnie nalegać* Dz 19,13
***gr.: anaginosko - wiedzieć dokładnie, rozróżniać, czytać*
28. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen. Rz 1,7; 2Kor 13,13; 2Tes 3,18

Drugi list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru* Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Jezusie Chrystusie. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** Kol 4,16

2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i Pana Jezusa Chrystusa.

3. Powinniśmy zawsze dziękować Bogu za was, bracia, jak to jest słuszne*, bo niezmiernie wzrasta wasza wiara i obfituje miłość każdego** z was wobec siebie nawzajem,
**lub: godne; **dosł.: każdego jednego* Rz 1,8; 2Tes 2,13

4. Tak że my sami chlubimy* się z was w zborach Boga *z powodu* waszej wytrwałości** i wiary we wszystkich waszych prześladowaniach i w uciskach, które znosicie.
**gr.: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
***gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor. na przeciwności*

5. Co jest dowodem* sprawiedliwego sądu Bożego, że zostaliście uznani za godnych Królestwa Bożego, dla którego też cierpicie.
**lub: pewny znak, zapowiedź, wskazówka* 1Tes 2,14

6. Bo* sprawiedliwe jest u Boga odpłacić uciskiem tym, którzy was uciskają,
**part. warunk. - jeśli, jeśli w ogóle, skoro* Hbr 10,32; Flp 1,28

7. A wam, uciskanym, *przynieść* ulgę* *wraz* z nami podczas objawienia się Pana Jezusa z nieba z aniołami Jego mocy, Mt 25,31;
**lub: odpocznienie, wytchnienie* Mk 8,38; J 1,51; Kol 1,16

8. W płomieniu ognia, wymierzającego* karę *tym, którzy* Boga nie znają i *tym,* którzy nie są posłuszni Ewangelii Pana naszego Jezusa Chrystusa; Pwt 32,35; Ps 50,3; Hbr 12,29
**gr.: dodemi - dawać, sprawić, wyznaczyć, wypłacić, zezwolić*

9. Którzy poniosą karę*, wieczną zgubę** z dala*** od oblicza Pana i od chwały Jego mocy, **gr.: dike - kara, wyrok skazujący, proces sądowy, egzekucja*
***lub: zagładę, ruinę, śmierć; ***sprzed* Mk 9,43; Obj 14,10

10. Gdy przyjdzie w tym dniu, aby zostać wysławionym w* swoich świętych i podziwianym we* wszystkich tych, *którzy* wierzą**, ponieważ świadectwo nasze znalazło wśród*** was wiarę. **lub: pośród, przez, z powodu*
***dosł.: tych wierzących; ***lub: przed wami, u was* Ps 68,35

11. O co też modlimy się zawsze za was, aby Bóg nasz uznał was godnymi powołania i wypełnił wszelkie upodobanie dobroci i dzieło wiary w mocy*, **gr.: en dunamei - z mocą, w mocy*

12. Aby zostało wysławione* imię Pana naszego Jezusa Chrystusa w was, a wy w Nim, według łaski Boga naszego i Pana Jezusa Chrystusa. **gr.: endoksadzo - por. J 7,39*** Dz 15,26

2 A prosimy was, bracia, co do przyjścia* Pana naszego Jezusa Chrystusa i naszego zgromadzenia się przed** Nim,
**gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15*; **lub: przy*

2. Nie dajcie się co do tego tak szybko zachwiać w swoim myśleniu, ani zatrważać*, czy to przez ducha, czy to przez słowo, czy to przez list rzekomo przez nas napisany, jakoby już nastał dzień Chrystusa, Jl 2,1.31;
**od gr. throos - wrzawa, zgiełk, głośny płacz* Flp 1,10; 2P 3,10

3. Aby was nikt w żaden sposób nie zwiódł; gdyż *dzień ten* nie nastanie, jeśli najpierw nie przyjdzie odstępstwo* i nie zostanie objawiony** człowiek grzechu, syn zatracenia,
**gr.: apostasia - postawić obok, stać obok, odstępstwo, odpadnięcie*
***gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte* J 17,12

4. Który sprzeciwia się i wynosi* nad wszystko, co nazywa się bogiem lub jest przedmiotem czci, tak że on w świątyni** Boga zasiądzie jako bóg, wskazując *na* siebie samego, że jest bogiem. Ez 28,2; Dn 7,23; 11,36; Obj 13,6
**dosł.: jest wynoszony; **gr.: naos - właściwy obszar świątyni - dot. miejsca świętego i najświętszego - por. gr. hierion*

5. Czy nie pamiętacie, że jeszcze będąc u was, mówiłem wam o tych *sprawach*?

6. A teraz wiecie, co *go* powstrzymuje*, aż do *chwili, by* go objawiono we właściwym czasie. **lub: więzić, stawać na drodze, zatrzymać, trzymać ster*

7. Bo tajemnica bezprawia już działa; dopóki ten jedyny, który teraz powstrzymuje, nie zaistniałby* ze** środka**. **gr.: ginomai - narodzić, stać się, zaistnieć, stawać się, być; **gr.: ek mesou - por. Kol 2,14****

8. A wtedy zostanie objawiony ów nieprawy*, którego Pan zabije tchnieniem** swoich ust i zniszczy manifestacją*** swojego przyjścia****; **gr.: anomos - będący bez prawa (Mojż.), niegodziwiec*
***lub: duchem; ***gr.: epifaneia; ****gr.: parousia - 1Tes 4,15**

9. Jego* przyjście** jest według *skutecznego* działania*** szatana, w całej mocy i znakach, i cudach kłamstwa****, 1Krn 21,1; Za 3,1; Obj 12,9
**domyśl.: o nieprawym; **gr.: parousia - 1Tes 4,15* ***gr.: energeian - skutecznie działająca moc; ****gr.: terasin pseudous - z genitivem - cuda wywodzące się z kłamstwa*
10. I w całym podstępie* niesprawiedliwości w tych, którzy giną, za to, że nie przyjęli oni miłości prawdy, aby zostać zbawionymi.
**gr.: apate - fałsz, ułuda, oszustwo, zwiedzenie*
11. I dlatego pośle im Bóg skuteczne działanie błędu*, po to, *by* uwierzyli oni temu** kłamstwu, **gr.: plane - błądzenie umysłu, mylne przekonanie, zwiedzenie; **gr.: he - rodz. określ.* J 12,40; Rz 1,21
12. Aby zostali osądzeni wszyscy, którzy nie uwierzyli prawdzie, lecz znaleźli upodobanie w niesprawiedliwości.
13. Lecz my powinniśmy zawsze dziękować Bogu za was, bracia, którzy jesteście umiłowani przez Pana, że Bóg od początku wybrał was *dla* siebie* ku zbawieniu w uświęceniu Ducha i *w* wierze *w* prawdę,
**lub: sobie* Mk 13,20; J 6,70; 15,16; Ef 1,4; 1P 2,9
14. Do czego powołał was przez naszą Ewangelię dla* pozyskania dla siebie chwały Pana naszego Jezusa Chrystusa. 1Kor 1,9.24.26;
**lub: ku pozyskaniu, nabyciu* Ga 1,6; Ef 4,4; 2Tm 1,9
15. Dlatego, bracia, stójcie mocno* i trzymajcie się przekazów** *nauki*, których zostaliście nauczeni, czy to przez słowo, czy to przez nasz list. 2Tes 3,6; 1Kor 11,2; Mk 7,9
**lub: trwać, być nieporuszonym; **gr.: paradosis - tradycja, ustny przekaz, poddanie się, kapitulacja; może chodzić o poddanie indywidualnego sposobu myślenia nauce Słowa*
16. A sam Pan nasz Jezus Chrystus, i Bóg i Ojciec nasz, Ten, który nas umiłował i dał wieczne pocieszenie* i nadzieję dobrą w łasce, **lub: zachętę* Rz 1,7; Łk 16,25; 2Kor 4,17
17. Oby pocieszył wasze serca i utwierdził was w każdym słowie i w dobrym dziele.

3 Na koniec, bracia, módlcie się za nas, aby Słowo Pana szerzyło* się i rozsławiało**, jak i u was; Kol 4,3; Ef 6,19;
**dosł.: biegło; **lub: było otoczone chwałą* Hbr 13,18
2. I abyśmy zostali wyrwani od ludzi przewrotnych* i złych; wiara bowiem nie *jest udziałem* wszystkich. Rz 15,31
**gr.: atopos - być nie na swoim miejscu, ktoś szkodliwy, bumelant*
3. Ale wierny jest Pan, który was utwierdzi i strzec będzie od złego*. **lub: niegodziwca*
4. A mam ufność* w Panu co do was, że to, co wam rozkazujemy**, czynicie i będziecie czynić. **lub: przekonanie; **termin wojskowy - por. 1Tes 4,2**
5. A Pan oby skierował* wasze serca do** miłości Boga i do** cierpliwości*** Chrystusa.
lub: oby wyprostował, usunął przeszkody - tryb życzący **gr.: eis - ku, do; ***gr.: hypomone - por. 2Tes 1,4*
6. A rozkazujemy wam, bracia, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście się odłączali od każdego brata postępującego nieporządnie*, a nie według przekazu** *nauki*, który otrzymał od nas. 1Kor 5,11
gr.: ataktos - nie stać w szyku, być bezładnym; **2Tes 2,15*
7. Sami bowiem wiecie, jak należy nas naśladować; ponieważ nie żyliśmy między wami nieporządnie*, **gr.: ataktos - por. w. 6**
8. Ani u nikogo nie jedliśmy *za* darmo chleba, ale w trudzie* i mozole, pracując nocą i dniem, by nikogo z was nie obciążyć;
gr.: kopos - por. 1Tes 1,3* Dz 20,34; 1Kor 4,12; 1Tes 2,9
9. Nie dlatego, że nie mamy takiego prawa, ale żeby dać wam siebie samych za wzór*, abyście nas naśladowali. **gr.: typos - por. Tt 2,7***
10. A gdy byliśmy u was, to wam rozkazywaliśmy*, że jeśli ktoś nie chce pracować, niech też nie je. **gr.: parangello - 1Tm 1,3*** Dz 20,18
11. Słyszymy bowiem, że niektórzy spośród was postępują nieporządnie*, nie pracują, ale trudzą się bezużytecznymi** *sprawami*.
gr.: ataktos - por. w. 6 1Tm 5,13; 2Tes 3,6;
***lub: trudzić się daremnie, być wścibskim* 1P 4,15
12. Dlatego takim rozkazujemy i zachęcamy ich przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, aby spokojnie pracując, jedli własny chleb.
13. A wy, bracia, nie zniechęcajcie się* dobrze czynić. **lub: stać się słabym, upadać na duchu*
14. A jeśli ktoś jest nieposłuszny słowu naszemu *przekazanemu w tym* liście, tego naznaczcie i nie łączcie się* z nim, aby został zawstydzony; Pwt 16,12; Flp 1,21; Hbr 13,17
**lub: nie mieszać się, utrzymywać bliskie stosunki*
15. Jednak nie uznawajcie go za nieprzyjaciela*, ale korygujcie** jako brata.
lub: wroga; **dosł.: kłaść do rozumu - por. 1Tes 5,12**
16. A sam Pan pokoju oby dał wam pokój pośród wszystkich* *okoliczności* i wszelkim sposobem. Pan z wami wszystkimi.
**gr.: dia pantos - przez wszystko, ze względu na wszystko*
17. Pozdrowienie* moją, Pawła ręką, co jest znakiem w każdym liście; tak piszę.
gr.: aspasmos - pozdrowienie ustne lub pisemne - por. Mk 9,15
18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

Pierwszy list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa zgodnie z rozkazem* Boga, Zbawiciela naszego i Pana Jezusa Chrystusa, nadziei naszej,
**gr.: epitage - rozkaz, polecenie,* 2Tm 1,11; Tt 1,1; 3,6
zwłaszcza dekret wydany przez władze poparty jej autorytetem
2. Do Tymoteusza, prawowitego syna w wierze. Łaska, miłosierdzie, pokój od Boga, Ojca naszego i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.
3. *A* idąc do Macedonii zachęciłem ciebie, abyś pozostał* w Efezie i żebyś pewnym ludziom rozkazał** *aby* nie nauczali inaczej *niż my,* **lub: trwać uparcie przy czymś* Dz 20,1; Flp 2,24
***gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*
4. A także wystrzegali* się baśni i niekończących się rodowodów, które raczej więcej sporów** przynoszą, niż zbudowania Bożego, które *jest* w wierze. 1Tm 4,7; Ef 4,12; Tt 3,9
**lub: nie zwracać uwagi na; **dyskusji, dociekań*
5. A celem tego przykazania* jest miłość *płynąca* z czystego serca i z dobrego sumienia, i z wiary nieobłudnej**, **por. w. 3*** Rz 10,4; 1P 1,22
***gr. anypokritos - nieudawany, nieskrywany, szczery*
6. Z czym niektórzy się rozminęli* i zwrócili** się ku czczej gadaninie. 1Tm 6,4-5.20
**gr.: astocheo - chybić celu, odejść; **lub: zawrócić, błądzić*
7. Chcą być nauczycielami Prawa, a nie rozumieją ani tego, co mówią, ani o czym *tak* stanowczo twierdzą*. **lub: uparcie obstawać*
8. A wiemy, że Prawo jest dobre, jeśli ktoś właściwie* z niego korzysta**, Pwt 4,6;
**lub: prawidłowo, zgodnie z prawem* Ps 19,7; Rz 7,12
***gr.: chraomai - posługiwać się, trakt. kogoś w odp. sposób*
9. Wiedząc o tym, że Prawo nie jest ustanawiane* *dla* sprawiedliwego, ale dla nieprawych i nieposłusznych, bezbożnych i grzesznych, lekceważących** *Boga* i nieczystych**, ojcobójców i matkobójców, morderców,
**lub: nie ściga; **lekceważących, to co święte* Rz 3,19;
****pospolitych, profanujących, skalanych* Rz 5,20; Ga 3,10
10. Rozpustników, dla mężczyzn współżyjących ze sobą*, dla handlarzy ludźmi, kłamców, krzywoprzysięzców i jeśli *jest* cokolwiek innego, co sprzeciwia się zdrowej** nauce.
gr.: arsenokoites - aktywny partner stosunku homoseks. w odróżnieniu od gr.: malakos - 1Kor 6,9; **dosł.: dającej zdrowie*
11. Zgodnej z *pełną* chwały Ewangelią błogosławionego* Boga, która została mi powierzona. **gr.: makarios - szczęśliwy* Mt 4,23; 1Kor 9,17
12. A wdzięczny jestem Temu, który mnie wzmocnił*, Chrystusowi Jezusowi, Panu naszemu, że uznał mnie za godnego zaufania, przeznaczając** do służby. Ga 3,9; 2Tm 2,2
lub: napełnił mocą; **gr.: tithemi - stawiać, przeznaczyć - J 15,16
13. *Mnie,* będącego wcześniej bluźniercą i prześladowcą, i gnębicielem*; ale dostąpiłem miłosierdzia, bo czyniłem to w nieświadomości, w niewierze. Łk 23,34; Dz 22,4; Ga 1,13
**gr.: hybristes - słowo określ. wyjątkowy sadyzm, krzywdziciel*
14. Ale *rzeczywiście,* łaska Pana naszego ponad miarę* obfitowała wraz z wiarą i miłością w Chrystusie Jezusie. **lub: mieć wielką obfitość*
15. Godne zaufania *jest* to słowo i godne całkowitego* przyjęcia, że Chrystus Jezus przyszedł na świat, *aby* zbawić** grzeszników, z których ja jestem pierwszy. Hi 42,6; Mt 1,21;
**lub: wszelkiego; **uratować, ocalić* J 3,16; 12,47
16. Ale przez to dostąpiłem miłosierdzia, aby na mnie pierwszym okazał Jezus Chrystus wszelką cierpliwość dla przykładu* tym, którzy mają w** Niego wierzyć dla życia wiecznego. **lub: wzór, schemat, szkic* Łk 18,30; J 12,50;
***lub: z powodu Niego wierzyć w życie wieczne* Ga 6,8
17. A królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, jedynemu, mądremu Bogu, cześć i chwała na wieki wieków. Amen.
18. Ten rozkaz kładę przed* tobą, dziecko**, Tymoteuszu, abyś według wcześniej *wygłoszonych* do ciebie proroctw, uczestnicząc w wojnie***, prowadził w nich**** szlachetny bój*****. **lub: powierzam coś cennego; **gr.: teknon - małe dziecko - Mt 9,2**; ***gr.: strateuomi - być żołnierzem, walczyć w wojnie; ****zgodnie z nimi; *****gr.: strateia - służba woj., walka*
19. Mając wiarę i dobre sumienie, które niektórzy odepchnęli *od siebie,* a co do *ich* wiary – uległa *ona* rozbiciu jak okręt; 1Tm 1,5
20. Z nich jest Hymenajos* i Aleksander, których oddałem szatanowi, żeby zostali nauczeni** nie bluźnić. **gr.: hymen - bóstwo wesela* Obj 13,1
***gr.: paideuo - wychować, korygować, karcić, chłostać*

2 Zachęcam* więc przede wszystkim, aby zanosić błagania, modlitwy, prośby wstawiennicze i dziękczynienia za wszystkich ludzi; **gr.: parakaleo - por. Tt 1,9** Jr 7,16; Hbr 5,7; 7,25

2. Za królów i za wszystkich na wysokich stanowiskach*, abyśmy wiedli ciche i spokojne życie w całej pobożności i powadze**.
**gr.: hyperoch - zwierzchnictwo, władza, wybitność* Rz 13,1;
***lub: godności - od gr.: semnos - 1Tm 3,11** 1P 2,13; Hbr 12,4

3. Albowiem *jest to* dobre i godne przyjęcia* przed** Bogiem, Zbawicielem naszym,
**gr.: apodektos - możliwe do przyjęcia* Tt 1,3; 2,10; Jud 1,25
*stąd: akt miły i akceptowalny; **lub: przed obliczem*

4. Który chce*, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do dogłębnego** poznania prawdy. **gr.: thelo - Mt 27,43*** Iz 45,22; Ez 18,23; 2P 3,9
***gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*

5. Bo jeden jest Bóg, jeden też pośrednik* Boga i ludzi: człowiek Chrystus Jezus,
1Kor 8,6; Jk 2,19; Hbr 9,15; 12,24; 1J 2,1
**gr.: mesites - pośrednik, mediator, rozjemca, arbiter*

6. *Który* dał siebie samego na okup za wszystkich, na świadectwo swoich* czasów.
**lub: własnych czasów* Ga 1,4; 2,20; Ef 5,25; Tt 2,14

7. Na co ja zostałem ustanowiony kaznodzieją* i apostołem, prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamię, nauczycielem pogan w wierze i w prawdzie. **gr.: keryks - herold, zwiastun*

8. Chcę więc, aby mężczyźni modlili się na każdym miejscu, wznosząc czyste ręce bez gniewu i bez sporów*. **lub: dyskusji* Ps 141,2

9. Tak samo i kobiety*, aby ozdabiały się szatą przyzwoitą**, ze skromnością i umiarem, nie w *wymyślne* sploty włosów, nie w złoto lub perły, nie w kosztowny*** strój,
**lub: żony; **stosowną; ***wyszukany* 1P 3,3-5

10. Ale jak przystoi kobietom, przyznającym sobie pobożność – w dobre czyny.

11. Kobieta niech się uczy* w cichości z całą uległością**. Kaz 3,7; 1Kor 14,35; Ef 5,24
**gr.: manthano - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **lub: w całym podporządkowaniu*

12. Kobiecie natomiast nie pozwalam nauczać*, ani kierować** mężem***, ale być w cichości****. **gr.: didasko - nauczać, wyjaśniać, wpajać, udzielać pouczeń w relacji „nauczyciel - uczeń"; **lub: dominować nad kimś, panoszyć; ***lub: mężczyzną; ****por. Dz 21,14**

13. Bo Adam pierwszy był ukształtowany, potem Ewa. 2Kor 11,3

14. I nie Adam został zwiedziony, ale kobieta została zwiedziona, stając* się *winną* przestępstwa; **dosł.: stała się (była) w przestępstwie*

15. Lecz zostanie zbawiona przez macierzyństwo*, jeśli zostaną w wierze, w miłości i uświęceniu** z rozsądkiem***. 1Tm 4,16;
**gr.: teknogonia - rodzenie dzieci, rodzicielstwo* Dz 27,20
***lub: poświęceniu (dla ...); ***trzeźwością*

3 Godne zaufania *jest* to słowo: Jeśli ktoś pragnie* biskupstwa, pragnie dobrego** dzieła. Dz 1,20; 20,28; Flp 1,1; 1P 2,25; Tt 1,7
gr.: oregomai - sięgać, wyciągać rękę, pragnąć; **por. 2Tm 4,7

2. Biskup* więc ma być nienaganny**, mąż jednej żony, trzeźwy***, rozsądny, przyzwoity, gościnny, zdolny do nauczania****, Łk 1,6;
**gr.: episkopos - doglądający, nadzorca,* Tt 1,6; 1Tm 4,3
*przyglądający się uważnie - por. presbyteros; **lub: bez zarzutu*
****lub: powstrzymujący się od wina; ****dający się pouczyć*

3. Nie oddany pijaństwu, nie porywczy, nie szukający haniebnego zysku, ale łagodny*, nie wojowniczy, nie chciwy**, Kpł 10,9; Prz 31,4
**lub: uprzejmy; **gr.: afilargyros - niemiłujący pieniędzy*

4. Który dobrze stoi na czele* swojego domu, trzymając** dzieci w posłuszeństwie z wszelką powagą***, **gr.: prostemi - zarządzać, kierować, przewodzić; **dosł.: mieć, posiadać; ***por. w. 11** 1Tes 5,14; 2Tm 2,4

5. Bo jeśli ktoś nie umie stać na czele* swojego domu, jaką będzie miał troskę** o zbór Boży? Dz 20,28; 1Kor 10,32;
**por. w. 4*; **lub: starać, dbać, opiekować* 1Kor 11,22; 15,9

6. Nie dopiero co nawrócony, aby nie stał się nadęty i nie wpadł pod sąd diabła.

7. Powinien też mieć dobre świadectwo od obcych, aby nie został haniebnie* *oskarżony* i nie wpadł w sidła diabła**.
**gr.: oneidismos - hańba, urąganie, zarzut*
***dosł.: nie wpadł w pohańbienie i sidła diabła*

8. Tak samo diakoni *mają być* godni, nie dwulicowi*, nie namiętnie oddani winu, nie szukający haniebnego zysku, Flp 1,1;
**gr.: dilogos - mówiący dwoma głosami* 1P 2,2; Rz 3,13

9. *Którzy* mają tajemnicę* wiary w czystym sumieniu. **gr.: mysterion - por. 1Kor 15,51***

10. I ci niech będą najpierw doświadczani*, potem *niech* usługują, będąc nienaganni**.
**lub: poddawani próbie, wypróbowywani; **bez zarzutu*

11. Tak samo żony, niech będą szlachetne*, nieskłonne do obmowy**, trzeźwe, wierne we wszystkim. 2Tm 4,5; J 6,70; 1Tes 5,6
**gr.: semnos - czcigodny, dostojny, szacowny, wspaniały*
***gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca, obmawiający*

12. Diakoni* niech będą mężami jednej żony, którzy dobrze przewodzą** dzieciom i swoim domom. **gr.: diakonos - sługa, ten, który wykonuje polecenia*
***gr.: prostemi - stać na czele, zarządzać, kierować*

13. Albowiem ci, którzy pełnili dobrze służbę, zyskują sobie piękną rangę i wielką śmiałość w wierze, która jest w Chrystusie Jezusie.
14. To ci piszę, mając nadzieję, że wkrótce* przyjdę do ciebie. **lub: prędzej - por. Hbr 13,23***
15. Jeśli natomiast będę się opóźniał, chcę żebyś wiedział, jak należy* postępować w domu Bożym, który jest Kościołem Boga żywego, filarem i podstawą** prawdy.
**lub: jest konieczne, potrzeba; **podporą* Kaz 5,1; 1P 4,17
16. A zgodnie wyznajemy*: Wielka jest tajemnica pobożności, Bóg został ukazany w ciele, uznany za sprawiedliwego w duchu, ukazany posłańcom**, zwiastowany wśród narodów***, zawierzono**** Mu na świecie, został wzięty***** w górę w chwale. Iz 7,14; 9,6;
**lub: a jak zgodnie wyznajemy, bez wątpienia, za zgodą wszystkich; **aniołom; ***pogan; ****dano w Niego uwierzyć, dał uwierzyć w siebie; *****uniesiony* J 1,14; Rz 8,3; Kol 1,26

4 A Duch wyraźnie mówi, że w późniejszych czasach odstąpią* niektórzy od wiary, zwracając** się ku duchom zwodniczym i naukom demonów, J 16,13; Dz 13,2;
**afistemi - stanąć z dala, odchodzić, odsunąć* Jud 1,4;
***lub: zwracając uwagę, kierując się* 2P 2,1; 2Tm 3,1
2. W obłudzie mówiący kłamstwo, mając piętnem wypalone* własne sumienie,
**lub: mając piętno na sumieniu* Iz 9,15; Jr 5,21; Rz 1,28
**tj. proces kauteryzacji - wypalenie rozpalonym żelazem narośli*
3. Zabraniający* zawierania małżeństw, *każąc* wstrzymywać się od pokarmów, które stworzył Bóg, aby przyjmowali *je* z dziękczynieniem wierzący i dogłębnie znający** prawdę. Rdz 1,29; 9,3; Rz 14,3; 1Kor 7,28; 8,8
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, utrudniać, zabraniać*
***gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć*
4. Bo wszelkie stworzenie Boże jest dobre*, i nic *nie* zasługuje na odrzucenie, co przyjmuje się z dziękczynieniem; **gr.: kalos - por. Mt 3,10**
5. *Jest* bowiem poświęcone przez Słowo Boże i modlitwę. 1Sm 9,13
6. Przedstawiając* to** braciom, będziesz dobrym sługą Jezusa Chrystusa, który jest karmiony słowami wiary i dobrej nauki, za którą poszedłeś. Prz 4,2; J 7,16; 1Tm 1,10; 6,3; Tt 2,1
**gr.: hypothitemi - proponować, podsuwać, pouczać; **dosł.: te*
7. Światowe* natomiast i babskie baśnie odrzucaj, a ćwicz samego siebie w pobożności.
**gr.: bebelos - pospolite, profanujące, skalane*
8. Albowiem cielesne* ćwiczenie jest mało pożyteczne; lecz pobożność jest pożyteczna do wszystkiego, mając obietnicę życia teraźniejszego i *tego* mającego nadejść. Jr 6,20;
**gr.: somatikos - związane z ciałem fizycznym* Am 5,21
9. Godne zaufania* *jest to* słowo i godne całkowitego** przyjęcia. **lub: godne wiary; **uszelkiego*
10. Gdyż dlatego i trudzimy* się i doznajemy obelg, że pokładamy nadzieję w Bogu żywym**, który jest Zbawicielem wszystkich ludzi, *a* przede wszystkim wierzących.
**lub: ku temu trudzimy się; **dosł.: żyjącym* J 4,42; 1J 4,14
11. To nakazuj* i *tego* nauczaj.
**gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*
12. Niech nikt nie pogardza* tobą *z powodu* twojej młodości**; ale bądź wzorem dla wiernych w mowie, w postępowaniu***, w miłości, w duchu, w wierze, w czystości. 2Kor 6,4; 1P 5,3
**lub: nie lekceważy; **dosł.: nie pogardza twoją młodością*
****tryb życia, dosł.: obracanie - por. Rz 6,4****
13. Dopóki *nie* przyjdę, pilnuj* czytania**, zachęcania, nauki. **lub: zwrócić uwagę, poświęcić się*
***dosł.: publiczne odczytywanie* Pwt 17,9; Rz 12,8; 1Kor 14,26
14. Nie zaniedbuj daru łaski, który jest w tobie, który został ci dany poprzez* proroctwo z nałożeniem rąk starszych. Pwt 34,9;
**gr.: dia - z powodu, dla, przez* 1Tm 5,22; Hbr 6,2
15. O to się troszcz, w tym trwaj, aby postęp twój był widoczny we wszystkim.
16. Pilnuj samego siebie i nauki, trwaj w tym; bo to czyniąc, uratujesz* samego siebie i tych, *którzy* cię słuchają. **lub: zbawisz, ocalisz* Ez 33,9

5 Starszego *mężczyzny* nie karć*, ale zachęcaj go jak ojca, młodszych jak braci,
**gr.: epiplesso - uderzać, bić, chłostać słowami, ganić*
2. Starsze *niewiasty* jak matki, młodsze jak siostry, we wszelkiej czystości,
3. Miej we czci* wdowy, które istotnie są wdowami. **lub: szanuj* Wj 20,12; Mt 15,6; 1Tm 5,17
4. A jeśli jakaś wdowa ma dzieci lub wnuki*, niech najpierw uczą się *one* pobożnie szanować swój dom i oddawać w zamian *wdzięczność*** rodzicom***; jest to bowiem piękne i godne przyjęcia przed obliczem Boga.
**dosł.: potomek; **gr.: amoib - postawa wdzięczności jako dług wobec tych, którym zawdzięcza się życie; ***przodek, wcześ. urodzony*
5. Wdową prawdziwie jest ta, która jest osamotniona i pokłada nadzieję w Bogu, i trwa w błaganiach i modlitwach dniem i nocą*.
**dosł.: nocą i dniem - kolejność zgodna z myślą hebr. - Rdz 1,5*
6. Ale ta, która żyje w zbytku*, ta żyjąc jest martwa. **lub: żyć w rozkoszach* Obj 3,1
7. To więc nakazuj, żeby były nienaganne.

8. A jeśli ktoś* o swoich, a nade wszystko o domowników, nie ma starania, ten zaparł** się wiary i jest gorszy od niewierzącego.
**któraś (?); **lub: odrzucił* 2Kor 12,14

9. Na listę wdów niech jest zapisana *ta,* mająca nie mniej niż sześćdziesiąt lat, która była żoną jednego męża,

10. Mająca świadectwo dobrych czynów, że wychowała dzieci, że była gościnna*, że umywała nogi świętym, że pomagała uciśnionym, że podejmowała się każdego dobrego dzieła.
**lub: przyjmowała obcych* 1Tm 3,7; Dz 10,22; 3J 1,12

11. Natomiast młodszych wdów *do nich* nie zaliczaj*; bo kiedy namiętności odwodzą *je* od Chrystusa, chcą wychodzić za mąż. Rz 13,2;
**gr.: paraiteomai - nie przyjmować, odrzucać, unikać* Jk 3,1

12. Obciąża je wyrok*, ponieważ nie dochowały** pierwszej wierności; 1Kor 11,34
**dosł.: mają wyrok (w sumieniu?); **lub: odrzucić*

13. Jednocześnie też *są* próżne, uczą* się chodzić od domu do domu, a nie tylko próżne, ale też *są* rozgadane** i wścibskie***, i mówią czego nie potrzeba. 2Tes 3,11; 1P 4,15
**por. 1Tm 2,11*; **lub: plotkarskie; ***zajęte błahostkami*

14. Chcę więc, aby młodsze wychodziły za mąż, rodziły dzieci, zarządzały domem, by nie dawały przeciwnikowi* okazji do obmowy; **dosł.: będącemu przeciwnym - gr.: antikeimai - Łk 21,15***

15. Niektóre bowiem już skręciły*, *by pójść* za szatanem. **dosł.: zostały skręcone* Obj 12,9

16. Dlatego, jeśli jakiś wierzący czy wierząca ma wdowy, niech je wspomaga, aby zbór* nie był obciążany, aby wspomagał te, które prawdziwie są wdowami.
**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*

17. Starsi, *którzy* dobrze przewodzą*, niech będą uznani za godnych podwójnej czci, a przede wszystkim ci, którzy trudzą się w słowie i nauce. Dz 14,23; Jk 5,14; Rz 15,27; 1Kor 9,5
**gr.: prostemi - stać na czele, kierować, obejmować opieką*

18. Albowiem Pismo mówi: Młócącemu wołowi nie zawiążesz pyska; i: Godny jest pracownik swojej zapłaty*. Pwt 25,4; 1Kor 9,9
**gr.: misthos - zapłata za pracę, opłata, nagroda, kara*

19. Przeciwko starszemu* nie przyjmuj skargi**, chyba że na podstawie dwóch lub trzech świadków. Pwt 19,15; Mt 18,16; Hbr 10,28
gr.: presbyteros - starszy zboru - por. Tt 1,5; **lub: oskarżenia*

20. A tych, którzy grzeszą, napominaj* wobec wszystkich, aby i pozostali się bali.
*gr.: elencho - upominać, zawstydzać, zganić - por. 2Tm 4,2**

21. Zaświadczam* przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, i wybranych aniołów, abyś tego strzegł bez uprzedzeń, nie czyniąc niczego stronniczo. Pwt 1,17
**lub: solennie twierdzić, potwierdzać coś świadectwem*

22. Rąk na nikogo pośpiesznie* nie nakładaj ani nie miej udziału w cudzych grzechach; samego siebie zachowuj czystym. 1Tm 4,14;
**gr.: tacheos - szybko, prędko, naraz* Dz 6,6; Hbr 6,2; Ef 5,11

23. Już więcej samej wody nie pij, ale używaj w małej *ilości* wina ze względu na żołądek i częste twoje choroby*.
**gr.: astheneia - kruchość, słabość, choroba, niemoc*

24. Grzechy niektórych ludzi są wcześniej jawne i poprzedzają sąd, natomiast za niektórymi podążają *w ślad*. Mt 6,3; Łk 11,33

25. Tak samo i dobre* czyny są wcześniej jawne, a te, *z którymi* jest** inaczej, nie mogą*** zostać ukryte. **gr.: kalos - Mt 3,10*; **dosł.: mające się ***dosł.: i to inaczej mające nie może zostać ukrytymi*

6 *Ci* liczni, *którzy* są pod jarzmem *jako* niewolnicy, niech uważają swoich panów* za godnych wszelkiej czci, aby imieniu Boga i nauce nie bluźniono. Kol 3,22;
**gr.: despotes - władca absolutny, pan* Mk 4,2; Łk 4,32

2. A którzy mają wierzących panów*, niech nimi nie gardzą, dlatego że są braćmi, ale tym bardziej niech im służą, gdyż oni *jako* wierni i umiłowani są uczestnikami** dobrodziejstwa. Tego nauczaj *i do tego* zachęcaj.
**por. w. 1*; **lub: mieć udział w korzyściach z pracy niewol.*

3. Jeśli ktoś naucza inaczej i nie zbliża się *do* zdrowych słów Pana naszego Jezusa Chrystusa oraz nauki, która jest zgodna z pobożnością*, **gr.: eusebeia - cześć, oddanie Bogu, pobożność*

4. Ten jest nadęty, nic nie wie*, lecz choruje** na spory i walki o słowa, z których rodzą się zazdrość, kłótnie, bluźnierstwa, złe podejrzenia, **gr.: epistamai - być z czymś zapoznanym, skupić uwagę na czymś, skupić swój umysł, wiedzieć **gr.: noseo - być chorym, być chorobliwie skłonnym do czegoś*

5. Ciągłe kłótnie ludzi ze skażonym* myśleniem i pozbawionych prawdy, którzy mniemają, że pobożność *jest* źródłem zysku; odstąp od takich. **dosł.: być zepsutym, zrujnowanym*

6. Pobożność jednak jest wielkim zyskiem, *w połączeniu* z samowystarczalnością*.
**gr.: autarkeia - niezależność, środki wystarczające* Flp 4,11; *do życia, bez potrzeby wsparcia* Łk 3,14; Hbr 13,5

7. Niczego bowiem nie przynieśliśmy na świat, więc oczywiste jest, że niczego *z niego* nie możemy wynieść, Kaz 5,15; Ps 49,17; Łk 12,20

8. Ale mając żywność i odzież, będziemy z tego zadowoleni*.
**lub: te będą wystarczające*
**gr.: arkeo - być zadowolony, być wystarczającym, mieć siłę*
9. A ci, *którzy* chcą się wzbogacać, wpadają w pokuszenie* i w pułapki**, i w liczne bezmyślne i szkodliwe pragnienia***, które pogrążają ludzi w ruinę i zagładę;
**lub: doświadczenie, próbę; **dosł.: w pułapkę - l.poj.*
****gr.: epithymia - usilne pragnienie, żądza, pragnienie, tęsknota*
10. Bo korzeniem wszelkich złych *rzeczy* jest miłość do pieniędzy, której oddani*, niektórzy zostali wyprowadzeni na manowce** z dala od wiary i samych siebie poprzebijali licznymi cierpieniami***. 2Sm 4,10; 2Tm 4,10
**lub: sięgać, uganiać się; **być zwiedzionym, sprowadzonym na manowce, błądzić, oddalić; ***ból, smutek, rozpacz*
11. Ale ty, Boży człowieku, uciekaj przed tym, a zabiegaj* o sprawiedliwość, pobożność, wiarę, miłość, wytrwałość, łagodność.
**lub: ścigaj* 1Kor 6,18; 10,14; 2Tm 2,22
12. Staczaj dobry bój* wiary, chwyć się życia wiecznego, do którego zostałeś powołany i złożyłeś dobre wyznanie wobec wielu świadków. 1Tm 1,18; 1Kor 9,26; 2Kor 10,3
**gr.: agon - zmaganie, agonia, zawody atletyczne*
13. Rozkazuję* ci przed obliczem Boga, który wszystko przywraca do życia i *przed obliczem* Chrystusa Jezusa, który złożył** przed Poncjuszem Piłatem dobre wyznanie,
**gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*
***dosł.: złożył świadectwo, zeznanie np. przed sędzią*
14. Abyś strzegł* to przykazanie bez zmazy, bez nagany, aż do ukazania się Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ef 5,27; Flp 2,25; 2Tes 2,1
**lub: zachować w tym samym stanie, zajmować się starannie*
15. Które w swoim czasie ukaże błogosławiony* i jedyny Władca**, Król królów i Pan panów, **gr.: makarios - szczęśliwy - Mt 5,3**
Ps 136,3; ***gr.: dynastes - władca, książę, dostojnik* Obj 17,14; 19,16
16. Jedyny mający nieśmiertelność*, który mieszka w światłości nieprzystępnej**, którego nikt z ludzi nie widział i widzieć nie może, któremu cześć i moc wieczna. Amen.
**gr.: athanasia - nieumieranie, nieśmiertelność, wieczne trwanie*
***hap.leg.: gr. aprositos - nieosiągalny, niedostępny*
17. Bogatym w obecnym* wieku nakazuj, aby nie myśleli *o sobie* wyniośle i nie pokładali nadziei w niepewnym bogactwie, ale w Bogu żywym**, który nam wszystko daje obficie do używania***; Mk 10,24; Łk 12,15;
**lub: teraźniejszym; **dosł.: żyjącym* Ef 5,5
****gr.: apolausis - użycie, wykorzystanie, cieszyć się, przyjemność*
18. Aby *innym* dobrze czynili, bogacili się w dobre czyny, byli hojni i chętnie* dzielili się, **gr.: eumetadotos - mający możliwość się dzielić, hojny*
19. Odkładając* sobie dobry fundament na *to,* co ma nastąpić, aby uchwycili** się życia wiecznego. **lub: gromadząc* Hbr 13,16
***gr.: epilambanomai - chwycić, objąć w posiadanie, wziąć*
20. O Tymoteuszu! Strzeż tego depozytu*, unikaj** pospolitej, pustej mowy i przeciwstawnego***, fałszywie pojętego**** poznania,
**lub: tego, co ci powierzono, lokata, powierzona kwota*
***lub: odwrócić się, zostać skierowanym na bok*
****gr.: antithesis - antyteza, przeciwstawienie zdań*
*****gr.: pseudonymos - noszący fałszywe, kłamliwe imię, niesłusznie zwany* Obj 3,3; Rz 1,22; Kol 2,8
21. Które niektórzy wyznając, rozminęli* się z wiarą. Łaska z tobą. Amen. Rz 16,20;
**gr.: astocheo - chybić celu* 1Tm 6,10; 2Tm 2,18

Drugi list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, zgodnie z obietnicą życia, które jest w Chrystusie Jezusie, 2Kor 1,1;
**gr.: dia - z, ze względu na, przez* 1Tm 1,1; Tt 1,1

2. Tymoteuszowi, umiłowanemu dziecku. Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, Pana naszego.

3. Wdzięczny *jestem* Bogu, któremu służę* jak** moi przodkowie z czystym sumieniem***, gdy nieustannie o tobie wspominam w moich prośbach *do Boga,* nocą i dniem.
**por. Hbr 13,10*; **gr.: apo - od (czasu przodków)* Dz 24,14
****gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

4. Pragnę cię widzieć, pamiętając o twoich łzach, abym został napełniony radością,

5. Gdy sięgam wspomnieniem o *będącej* w tobie nieobłudnej wierze, która najpierw zamieszkała w twojej babce Lois i w twojej matce Eunice, a jestem przekonany*, że *zamieszkała* i w tobie. **lub: pewny, ufny* 2Tm 3,15

6. Z tego powodu* przypominam ci, abyś rozniecał** dar Boży, który jest w tobie przez nałożenie moich rąk. **lub: z tej to przyczyny* 1Tm 4,14
***gr.: anadzopyreo - rozpalić ogień, rozpalić na nowo, rozniecić*

7. Albowiem nie dał nam Bóg ducha tchórzostwa*, ale mocy i miłości, i trzeźwego myślenia**. **gr.: deilia - bojaźń, lęk, nieśmiałość* Wj 28,3;
***lub: równowagi, umiarkowania w myśleniu* Iz 11,2; 1J 4,6

8. Nie wstydź się więc świadectwa Pana naszego, ani też mnie, jego więźnia, ale *podejmij* wraz ze mną trud cierpienia* *dla* Ewangelii zgodnie z mocą Boga, Rz 16,25
**lub: wspólnego doznawania zła, współcierpienia, znoszenia trudu*

9. Który nas zbawił i wezwał* powołaniem świętym, nie według naszych uczynków, ale według swojego wcześniejszego postanowienia** i łaski, danej nam w Chrystusie Jezusie przed wiecznymi czasami, Rz 4,1; 11,6; Ef 1,11
gr.: kaleo - wezwać, powołać; **gr.: protesis - por. 2Tm 3,10*

10. A teraz ukazanej przez pojawienie się Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, który prawdziwie zgładził śmierć, a *na* życie i nieśmiertelność rzucił światło* przez Ewangelię,
**gr.: photidzo - dawać światło, oświetlać* Jud 1,25; Rz 2,7

11. Dla której jestem ustanowiony kaznodzieją* i apostołem, i nauczycielem pogan.
**gr.: keryks - herold, ten który obwieszcza publicznie poselstwo, zwiastun* 1Tm 2,7; 2P 2,5; Rz 11,13

12. Z tego też powodu *znoszę* te cierpienia; ale nie wstydzę się, gdyż wiem komu zaufałem i jestem przekonany, *że* jest *On* mocny zachować mój depozyt* na ów dzień.
**gr.: parateke - to, co jedna osoba powierzy pieczy drugiej osobie*

13. Trzymaj się wzoru zdrowych słów*, które usłyszałeś ode mnie, w wierze i miłości, która jest w Chrystusie Jezusie. Prz 23,23;
**gr.: logos - słowo, nauka, zasada* 1Tes 5,21; Tt 1,9

14. Strzeż tego dobrego depozytu* przez Ducha Świętego, mieszkającego w nas.
por. w. 12 Łk 16,11; 2Kor 5,19

15. Wiesz o tym, że odwrócili się ode mnie wszyscy, którzy są w Azji, a wśród nich Fygelos i Hermogenes.

16. Oby Pan dał miłosierdzie domowi Onezyfora, bo wielokrotnie mnie pokrzepił* i nie został zawstydzony moim łańcuchem,
**gr.: anapsycho - ochłodzić, doznać ulgi, pokrzepić, odżyć*

17. Co więcej, będąc w Rzymie, szukał mnie bardzo gorliwie i znalazł.

18. Oby* mu Pan dał, by znalazł miłosierdzie u Pana, w tym dniu; a jak mi w Efezie usłużył, ty wiesz najlepiej. **tryb życzący*

2 Ty więc, dziecko* moje, bądź napełniany mocą** w łasce, która jest w Chrystusie Jezusie; Łk 16,11; 1Tm 1,11-18; Tt 1,3
gr.: teknon - małe dziecko - Mt 9,2; **lub: bądź umacniany*

2. A to, co usłyszałeś ode mnie wobec wielu świadków, powierz ludziom godnym zaufania*, którzy będą w stanie** i innych nauczać. **gr.: pistos - wierny, wierzący, godny zaufania*
***gr.: hikanos - odpowiedni, zdatny, będący w stanie*

3. Ty zatem* *znoś* złą dolę**, jako dobry żołnierz Jezusa Chrystusa. 1Kor 13,7; Hbr 6,15;
**lub: więc; **cierp zło, nieszczęście* 2Tm 4,5

4. Nikt, kto pełni służbę wojskową, nie jest wikłany* w sprawy *tego* życia**, aby podobać się temu, który go powołał do wojska.
**gr.: empleko - wplatać, wikłać, angażować* 1Kor 9,25
***gr.: tou biou pragmateias - dosł.: zajęcia (dotyczące) życia*

5. A jeśli ktoś stanąłby do walki, nie otrzyma wieńca*, jeżeli nie walczył w zawodach** prawidłowo***. **gr.: stefanos - Obj 6,2** 2Tm 4,7;
***gr.: althleo - brać udział w turnieju, walczyć o nagrodę*
****gr.: nomimos - zgodnie z przepisami* Kol 1,29; Hbr 12,4

6. Rolnik, który się trudzi, powinien pierwszy korzystać z plonów. Mt 9,37; 1Kor 3,6-9; 9,7

7. Rozważaj*, co mówię, oby** Pan dał** ci we wszystkim zrozumienie.
**gr.: noieo - rozumieć, rozmyślać o czymś; **tryb życzący*

8. Miej w pamięci*, że Jezus Chrystus, który jest z nasienia Dawida, powstał z martwych, według mojej Ewangelii, 2Sm 7,12; Rz 1,3-4;
**lub: przypominaj sobie, pamiętaj* Dz 3,15; 4,10

9. Za którą cierpię* aż do więzów, jak złoczyńca; ale Słowo Boże nie jest związane.
**gr.: kakapatheo - cierpieć, znosić zło, utrapienia, ucisk*

10. Dlatego wszystko znoszę dla wybranych, aby i oni doświadczyli* zbawienia, które jest w Chrystusie Jezusie wraz z chwałą wieczną.
**gr.: tynchano - trafić w cel, osiągnąć, otrzymać, doświadczyć, dostępować* Mt 24,22; Rz 8,33; Łk 18,7

11. Godne zaufania *jest to* słowo; bo jeśli z Nim umarliśmy, z Nim też będziemy żyć;

12. Jeśli trwamy, będziemy razem *z Nim* królować; jeśli się Go zapieramy*, i On nas się zaprze; Dz 14,22; Mt 10,33; Łk 12,9
**gr.: arneomai - odmawiać przyjęcia, wyrzekać się, zapierać*

13. Jeśli my jesteśmy niewierni*, On pozostaje wierny, gdyż zaprzeć się samego siebie nie może. Hbr 10,23; 1J 1,9; 3,20-21
**gr.: apistos - być niewiernym czemuś lub komuś, nie wierzyć*

14. To przypominaj, świadcząc przed obliczem Pana, aby nie walczyć o słowa, bo *nie ma* w tym nic pożytecznego, *tylko prowadzi* słuchaczy do ruiny*. **gr.: katastrofe - upadek, zagłada*

15. Staraj się gorliwie, abyś stanął przed Bogiem jako doświadczony* pracownik, który nie musi się wstydzić, *trafnie* rozdzielający** Słowo Prawdy. **lub: wypróbowany* 2Kor 3,6
***gr.: orthotomeo - ciąć, wytyczać prosto, prawidłowo wykładać*

16. Tych natomiast o pospolitej i pustej mowie unikaj*; albowiem oni jeszcze bardziej posuną się w bezbożności. 1Kor 5,6; 15,33
**gr.: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś*

17. A słowo ich będzie mieć pożywkę* jak gangrena, do nich należą Hymeneusz i Filetos, **gr.: nome - pokarm, pastwisko - metaf.: chętnie przyjąć*

18. Którzy rozminęli* się z prawdą, mówiąc, że powstanie *z martwych* już się dokonało, i wywracają** wiarę niektórych. 1Tm 6,21;
**gr.: astocheo - chybić celu; **lub: obalają, niszczą* Jk 5,19

19. Jednak fundament Boży stoi niewzruszony*, mając tę pieczęć: Zna Pan tych, którzy są Jego; i: Niech odstąpi od niesprawiedliwości każdy, *kto* wymawia** imię Chrystusa.
**lub: mocny, solidny; **gr.: onomadzo - wymawiać, nazwać po imieniu, wzywać, być znanym, wymieniać, nazywać*

20. A w wielkim domu są nie tylko naczynia złote i srebrne, ale też drewniane i gliniane, jedne *do celów* zaszczytnych, drugie natomiast do niezaszczytnych. 1Kor 3,9; Rz 9,21

21. Jeśli więc ktoś oczyściłby samego siebie z* tych *rzeczy,* będzie naczyniem do celów zaszczytnych, poświęconym i przydatnym** Władcy***, przygotowanym**** do każdego dobrego dzieła. **gr.: apo - od, z, z dala* 2Tm 3,17; 1P 1,7
***lub: łatwy do użycia, dogodny; ***gr.: despotes - por. 1Tm 6,1*; ****gr.: hetoimadzo - przygotować drogę królowi, poczynić przyg.*

22. Uciekaj też od młodzieńczych pożądliwości*, a zabiegaj** o sprawiedliwość, wiarę, miłość, pokój z tymi, którzy wzywają Pana z czystego*** serca. 1Kor 6,18; 10,14; 1Tm 6,11
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, żądza, pragnienie, tęsknota*
***lub: ścigaj, dąż; ***gr.: katharos - czysty, bez zmazy*

23. Unikaj także głupich i niewychowawczych* dociekań**, wiedząc, że rodzą konflikty***. **lub: niedouczonych, grubiańskich* 1Kor 1,11
***lub: debat, wypytywań, spraw spornych; ***walki, spory, kłótnie*

24. A sługa* Pana nie powinien być wojowniczy**, lecz ma być uprzejmy dla wszystkich, zdolny do nauczania, cierpliwie znoszący zło***, **lub: niewolnik; **gr.: amachos - nie wojowniczy, nie kłótliwy, nie zadziorny; ***lub: przeciwności*

25. Z łagodnością korygujący* przeciwników, aby kiedyś Bóg dał im upamiętanie dla dogłębnego poznania prawdy, Dz 20,21;
**gr.: paideuo - karcić, poprawiać, wychowywać* Jk 1,17

26. Aby otrząsnęli* się z sideł diabła, żywcem przez niego schwytani, by *pełnić* jego wolę. **lub: otrzeźwieli, oprzytomnieli* 1Tm 3,7; Obj 12,9

3 A to wiedz, że w dniach ostatecznych nastaną trudne* czasy; 2P 3,3; Jud 1,17; 2Tm 4,3
**lub: trudne do zniesienia, dzikie, niebezpieczne, brutalne*

2. Ludzie bowiem będą miłować siebie, kochać pieniądze, *będą* zarozumiali, pyszni, bluźnierczy, rodzicom nieposłuszni, niewdzięczni, bezbożni*, **lub: lekceważący to, co święte*

3. Bez naturalnych uczuć*, niedotrzymujący umów**, oszczerczy, niepowściągliwi, okrutni, niemiłujący tego, co dobre, Dz 7,52
**od gr.: storge - miłość - szczeg. rodzinna, troszczyć się czule*
***gr.: aspondos - niedopuszczający do zawarcia przymierza*

4. Zdradzieccy, porywczy*, nadęci, kochający raczej przyjemności niż kochający Boga.
**gr.: propetes - lekkomyślni, twardogłowi, gwałtowni*
5. Którzy mają formę* pobożności, ale zaparli się jej mocy; i *właśnie* tych unikaj**.
gr.: morfe - kształt, postać - por. Flp 2,6* Tt 1,16
***gr.: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś*
6. Z takich bowiem są ci, którzy wciskają się do domów, zniewalając kobietki* obarczone grzechami, dające się wodzić** różnym pożądliwościom***, Mt 11,28; 1Tm 6,9; 2P 2,18
lub: frywolne kobietki - okr. ironiczne; **prowadzić; ***2Tm 2,22
7. Które zawsze się uczą i nigdy nie mogą dojść do dogłębnego poznania* prawdy.
gr.: epignosis - por. Rz 10,2* Prz 14,6; 1Tm 2,4; 2Tm 4,3
8. A jak* Jannes i Jambres sprzeciwiali się Mojżeszowi, tak i ci sprzeciwiają się prawdzie, ludzie o spaczonym myśleniu, niewypróbowani**, *jeśli chodzi* o wiarę. Wj 7,11;
**dosł.: a jakim sposobem, lub jak tamci - tak i ci* Jr 6,30;
lub: nienadający się, nie przeszli próby - 2Kor 13,7 Tt 1,16
9. Ale daleko nie zajdą*; albowiem głupota ich będzie oczywista** *dla* wszystkich, jak to się stało z tamtymi. **lub: więcej nie posuną się*
***gr.: ekdelos - bardzo wyraźny, jasny, jawny, oczywisty*
10. Ale ty poszedłeś za moją nauką, za sposobem życia*, za postanowieniami**, wiarą, cierpliwością, miłością, wytrwałością,
**gr.: agoge - postępowanie, prowadzenie, karność, bieg życia*
***gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, chleb ofiarny wystawiony publicznie, plan, zamysł* 2P 3,11; 2Kor 1,17
11. Prześladowaniami, cierpieniami*, które mnie spotkały w Antiochii, w Ikonium i w Listrze, które to prześladowania zniosłem; i ze wszystkich wyrwał mnie Pan.
**gr.: pathema - cierpieć, znosić doświadczenie, doznawać*
12. Tak, też wszyscy, *którzy* chcą żyć pobożnie* w Chrystusie Jezusie, będą prześladowani**. Mk 10,30; 2Kor 1,12
gr.: eusebos - pobożnie, bogobojnie - por. 1Tm 6,3
***gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, przepędzić, być gnębionym*
13. Lecz ludzie źli i oszuści* będą posuwać** się do *coraz* gorszego, wprowadzając *innych* w błędy*** i *sami* dając się w błędy*** wprowadzać. Obj 12,9; 13,14; 18,23
**gr.: goes - oszust, czarownik, kuglarz, szarlatan*
***gr.: prokopto - robić postępy, rozwijać się; ***zwodzić*
14. Ale ty trwaj* w tym, *czego* się nauczyłeś** i *o czym* zostałeś przekonany, wiedząc od kogo się *tego* nauczyłeś**, 1Tm 4,16; 2Tm 1,13
**gr.: meno - pozostać, trwać, być stale obecnym, żyć, wytrzymać*
***gr.: manthano - nauczyć się przez praktykę - 1Tm 2,11**
15. Zwłaszcza*, że od niemowlęcia** znasz Pisma Święte, mogące cię uczynić mądrym ku zbawieniu przez wiarę w Chrystusie Jezusie.
**gr.: kai - i, a, też; **gr.: brefos - dziecko w łonie, noworodek, niemowlę - być może przykł. hiperboli - sens: od dzieciństwa*
16. *Bo* całe Pismo przez Boga *jest* natchnione i *jest* pożyteczne do nauki, do wykazania błędu*, do poprawy**, do wychowywania w sprawiedliwości, Mt 21,42; Ga 3,8; 2P 3,16
lub: wykazać błąd argumentując, karcić - por. 2Tm 4,2
***gr.: epanorthosis - przywrócenie do właściwego stanu, poprawa*
17. Aby człowiek Boży był w *pełni* gotowy*, wyposażony** do wszelkiego dobrego dzieła.
**gr.: aritos - dopasowany, przystosowany, gotowy* Jk 3,2
***gr.: eksartidzo - doskonale zaopatrzyć, dopełnić, skończyć*

4 Ja więc uroczyście zaświadczam* przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, który będzie sądzić żywych i martwych, podczas** Jego pojawienia*** się i Jego Królestwa:
**gr.: diamartyromai - zaświadczyć o czymś uroczyście, sprawiać, aby uwierzono; **lub: na, ze względu*
****gr.: epifaneia - ukazanie się, pojawienie, objawienie*
2. Głoś słowo, *bądź* gotów w dogodnym i w niedogodnym czasie, wykaż błąd*, skarć, zachęć z wszelką cierpliwością i nauką**.
**gr.: elencho - upominać, zawstydzać, zganić, przekonać za pomocą argumentów* Mt 10,27; 1Kor 1,17
***gr.: didache - nauczanie, doktryna, nauka, akt nauczania*
3. Albowiem będzie czas, gdy zdrowej nauki nie ścierpią*, ale według swoich pożądliwości nagromadzą sobie nauczycieli, dając sobie łechtać ucho**, Dz 17,21; 2P 2,1
**lub: nie zniosą; **idiom: chęć słuchania rzeczy przyjemnych*
4. I zaiste* odwrócą** się od słuchania prawdy, a będą zwracali*** się do baśni****. Hbr 13,25
**gr.: men; **lub: porzucą; ***dosł.: będą zwracani; ****lub: mitów*
5. Ale ty bądź trzeźwy we wszystkim, znieś złą dolę*, czyń** dzieło ewangelisty***, wypełnij swoją służbę. ***dosł.: wykonaj* Ef 4,11; Kol 1,25
**lub: wycierp zło; ***tj. herold przynoszący radosną nowinę*
6. Ja bowiem już* jestem wylewany jako dar ofiarny i nadszedł czas mego odejścia**.
**gr.: ede - już, nieuchronnie; **dosł.: rozwiązania* Lb 27,12
7. Dobry* bój stoczyłem**, bieg kończę, wiarę zachowuję; **gr.: kalos - piękny, szlachetny* 1Tm 6,12
***gr.: agonidzomai - walczyć szczeg. o nagrodę, prowadzić bój*
8. Na koniec odłożony jest dla mnie wieniec* sprawiedliwości, który odda mi w tym dniu Pan, sędzia sprawiedliwy, a nie tylko mi, lecz i wszystkim, którzy umiłowali Jego pojawienie** się. Ps 21,3; 2Tm 2,5; Jk 1,12
gr.: stefanos - Obj 6,2*; **gr.: epifaneia - ukazanie - 2Tes 2,8**
9. Staraj się przyjść do mnie szybko.

10. Demas bowiem mnie opuścił*, *bo* umiłował obecny wiek** i poszedł do Tesalonik, Krescens do Galacji, Tytus do Dalmacji;
**gr.: enkataleipo - porzucić, opuścić, pozostawić bez pomocy*
***gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*
11. Jedynie Łukasz jest ze mną. Marka weź i przyprowadź ze sobą, bo jest mi *bardzo* przydatny do służby. Dz 16,10; Kol 4,10; 1P 5,13
12. A Tychika posłałem* do Efezu.
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, odprawić, odesłać*
13. Płaszcz, który zostawiłem w Troadzie u Karpusa, idąc *po drodze,* przynieś ze sobą, i zwoje*, zwłaszcza pergaminy**. Dz 16,8; 20,5
**gr.: biblion - zdrobnienie od zwój, spisany dokument, arkusz*
***gr.: membrana - pergamin - garbowana skóra użyta do pisania*
14. Aleksander brązownik* okazał mi wiele zła; oby oddał** mu Pan według jego czynów; **tj. kowal pracujący z miedzią, kotlarz* Mt 16,27
***gr.: apodidomi - oddać dla własnej korzyści, spłacić, odpłacić*
15. Ty jego również się strzeż, albowiem bardzo sprzeciwia się naszym słowom.
16. W pierwszej mojej obronie* nikt przy mnie nie stanął**, ale wszyscy mnie opuścili; oby im to nie było policzone***. 1P 3,15; Dz 22,1
**gr.: apologia - obrona przed atakami z zewnątrz*
***lub: stać razem, przybyć z pomocą, stanąć jako świadek*
****gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować - por. Jk 2,23**
17. Ale Pan przy mnie stał* i mnie umocnił, aby przeze mnie było dopełnione głoszenie *Ewangelii* i aby *ją* słyszeli wszyscy poganie**; i zostałem wyrwany z lwiej paszczy. Dn 6,23;
gr.: pareste - stać obok; **gr.: ethnos - por. Mt 6,32 1Sm 17,37
18. A Pan mnie wyrwie* z wszelkiego złego dzieła i uratuje** dla*** swojego Królestwa niebiańskiego. Jemu chwała na wieki wieków. Amen. 1Sm 25,39; Mt 13,43; 25,34; Łk 12,32; 22,29
**gr.: hryomai - wyrwać, wyzwolić, przyciągnąć do siebie*
***gr.: sodzo - zbawić, uratować, ocalić, zachować; ***gr.: eis - do, ku*
19. Pozdrów Pryskę* i Akwilę, i dom Onezyfora. Rz 16,3; 1Kor 16,19; Dz 18,2l
**tj. zdrobniała forma imienia Pryscylla - „prastara"*
20. Erast został w Koryncie, a chorego* Trofima zostawiłem w Milecie.
**gr.: astheneo - być słabym, bez sił, być w potrzebie, być chorym*
21. Staraj się przyjść przed zimą*. Pozdrawiają** cię Eubulos i Pudens, i Linus, i Klaudia, i wszyscy bracia. Rz 16,21; 1Kor 16,20;
**tj. co najmniej przed 15 listopada* Flp 4,22; 2J 1,13; 3J 1,14
***gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
22. Pan Jezus Chrystus z duchem* twoim. Łaska** z wami. Amen.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*
***gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, łaska*

List apostoła Pawła do Tytusa

1 Paweł, sługa* Boga i apostoł Jezusa Chrystusa, według** wiary wybranych Bożych i dogłębnego poznania prawdy, zgodnie** z pobożnością, Łk 18,7; Kol 3,12; 1P 1,2

**gr.: doulos - niewolnik - J 8,34*; **lub: ze względu na, z powodu*

2. Z nadzieją życia wiecznego, które* obiecał przed wiecznymi czasami Bóg, *Ten który* nie kłamie, **lub: którą - dot. nadziei* 2Tm 1,9; 1P 1,20

3. A ukazał we właściwym* czasie swoje Słowo przez zwiastowanie, które jest mi powierzone według rozkazu** Boga, Zbawiciela naszego, **lub: swoim* Rz 16,25; 1Kor 9,17; 2Kor 5,19

***gr.: epitage - rozkaz, polecenie, dekret - por. 1Tm 1,1**

4. Do Tytusa, prawowitego* dziecka według wspólnej wiary. Łaska, miłosierdzie i pokój Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego. **lub: szczerego, prawdziwego*

5. Z tego powodu zostawiłem cię na Krecie, abyś uporządkował *te sprawy,* które pozostały* i ustanowił po miastach starszych**, jak ci nakazałem; 1Tm 5,17; 1P 5,1; Mk 3,14

**gr.: leipo - być pozbawionym czegoś, odczuwać brak*
***gr.: presbyteros - członek kolegialnego grona przywódców zboru - starszych zgodnie z trad. żyd. - por. 1Tm 3,2* - episkopos*

6. Jeśli jest ktoś nienaganny*, mąż jednej żony, mający dzieci wierne**, nie oskarżone*** o rozwiązłość lub brak karności****. 1Tm 3,2

**lub: wolny od zarzutów; **lub: wierzące, godne zaufania*
****gr.: kategoria - zarzut; ****gr.: anypotaktos - brak karności*

7. Trzeba bowiem, aby biskup* był nienaganny**, jako szafarz*** Boży, nie samowolny****, nieskłonny do gniewu, nie oddający się pijaństwu, nie porywczy, nie szukający haniebnego zysku, **gr.: episkopos - por. 1Tm 3,2*;* 1P 2,25

***lub: bez nagany; ***lub: zarządca; ****nie butny*

8. Ale gościnny, miłujący dobro, roztropny*, sprawiedliwy, święty, opanowany**,

**lub: prakt. mądrość, właściwe działanie w każdej sytuacji*
***lub: panujący nad sobą, zdyscyplinowany - por. Ga 5,23**

9. Trzymający się zgodnie z nauką słowa godnego zaufania, aby mógł zachęcać* w zdrowej nauce i napominać** tych, którzy się sprzeciwiają. Obj 3,11; 2Tes 2,15; 2Tm 1,13

**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
***gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić*

10. Wielu bowiem jest nieposłusznych*, pustych gadułów** i zwodzicieli***, szczególnie wśród obrzezanych, Dz 20,29; Rz 16,17; Ef 4,14

lub: niekarnych - por. w. 6**; **mówiących brednie*
****lub: prowadzić innych do własnych iluzji, oszustów umysłu*

11. Którym trzeba zatykać usta; oni *to* wywracają całe domy, nauczając czego nie należy* dla brudnego zysku. **lub: trzeba* 1P 5,2

12. Powiedział któryś z nich, ich własny prorok: Kreteńczycy zawsze kłamcy, złe bydlęta, brzuchy leniwe.

13. Świadectwo to jest prawdziwe; dla tej przyczyny karć* ich surowo, żeby zdrowi byli w wierze, 2Kor 13,10; 1Tm 1,4; 2Tm 4,1

**gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić*

14. I nie zwracali *uwagi* na żydowskie baśnie i przykazania ludzi, którzy odwracają się od prawdy. Ps 141,5; Mk 7,7; 1Tm 4,6

15. Dla czystych wszystko prawdziwie* jest czyste**, a dla skalanych i niewierzących nic nie jest czyste, ale skalany*** jest ich umysł i sumienie****. Łk 11,39; Rz 14,14; 1Kor 10,23

gr.: men - part. wzmacniająca; **gr.: katharos - 2Tm 2,22**
****gr.: miaino - kalać, brudzić, plugawić; ****por. 2Tm 1,3****

16. Wyznają, że znają Boga; ale swoimi czynami zapierają się Go, będąc obrzydliwymi* i nieposłuszymi, i niezdolnymi** do żadnego dobrego czynu. **lub: budzący wstręt* Rz 1,28; ***lub: nienadający się, niewypróbowani - 2Kor 13,7*** 2Tm 3,8

2 Ty jednak mów, co przystoi* zdrowej nauce, **gr.: prepo - jest właściwe, jest zgodne, odpowiada, być wybitnym* Tt 1,9; 1Tm 1,10; 2Tm 4,3

2. *Aby* starsi *mężczyźni* byli trzeźwi, godni szacunku, roztropni, zdrowi w wierze, w miłości, w cierpliwości.

3. Tak samo i starsze *kobiety w* zachowaniu* godne świętości**, nieskłonne do oszczerstw, niezniewolone nadużywaniem wina, nauczające tego, co dobre***, Rz 16,2; 1Tm 2,9; 1P 3,3

**gr.: katastema - ogół zachowań i postaw: wygląd, słowa, gesty, sposób zachowania; **lub: czcigodne; ***szlachetne*

4. Aby *uczyły* młodsze kobiety rozsądku, by te kochały swoich mężów, by kochały swoje dzieci, 1Tes 5,2; Tt 2,2; 1Kor 14,34; 1Tm 2,12

5. Rozsądne, czyste*, zajmujące** się domem, dobrotliwe, uległe swoim mężom, aby nie bluźniono Słowu Bożemu. Prz 31,10-31
**gr.: hagnos - godne czci, święte; **lub: pilnujące domu*
6. Młodzieńców tak samo zachęcaj do rozsądku*. **dosł.: by zachowywali rozsądek*
7. We* wszystkim stawiaj siebie jako wzór** dobrych czynów, w nauczaniu *okazuj* prawość, powagę, czystość***, **lub: nade wszystko*
***gr.: typos - przykład, typ, wzór; ***por. Ef 6,24** 1Tm 4,12
8. Słowo zdrowe, nienaganne*, aby przeciwnik został zawstydzony, nie mając *nic* złego o was do powiedzenia. **lub: bez zarzutu*
9. Słudzy*, aby byli ulegli swoim panom, aby we wszystkim im się podobali i nie sprzeciwiali się, **lub: niewolnicy* Kol 3,22
10. Nie kradli, lecz okazywali wszelką dobrą wierność, aby we wszystkim byli ozdobą* nauki Zbawiciela naszego Boga. 1Tm 6,1
**gr.: kosmeo - uporządkować, przyozdobić, zyskać cześć*
11. Ukazała* się bowiem wszystkim ludziom zbawienna łaska Boża, Dz 20,24; Hbr 12,15
**gr.: epifaino - ukazać się, dać się poznać, wynieść na światło*
12. Nauczająca* nas, abyśmy wyrzekli się bezbożności i światowych pożądliwości, i w obecnym wieku żyli roztropnie, sprawiedliwie i pobożnie. Hbr 12,5; 1Tes 4,9
**gr.: paideuo - wychowywać, poprawiać, korygować, nauczać*
13. Oczekując szczęśliwej* nadziei i ukazania się chwały wielkiego Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, 1Kor 1,7;
**lub: błogosławionej* 2Tm 4,8; 1Tm 2,3
14. Który dał samego siebie za nas, aby nas wykupić od wszelkiej nieprawości i oczyścić sobie lud wybrany na szczególną własność, gorliwy w dobrych czynach. Ga 1,4; Ef 5,25
15. To mów i zachęcaj, i strofuj* z całą *władzą* nakazywania**. Niech nikt tobą nie gardzi***. **por. Tt 1,9**; **gr.: epitage - rozkaz, polecenie, dekret wydany przez władzę; ***lub: nie lekceważy* 1Tm 4,12

3 Przypominaj im, aby zwierzchnościom i władzom byli ulegli i posłuszni, gotowi do wszelkiego dobrego czynu; Kaz 8,2; Rz 13,1
2. Aby nikomu nie bluźnili, nie byli wojowniczy, *ale byli* uprzejmi, okazujący wszelką* łagodność** wobec wszystkich ludzi.
**lub: pełną; **gr.: praoites - delikatność, łagodność, życzliwość*
3. I my bowiem byliśmy niegdyś bezmyślni, nieposłuszni, błądzący, zniewoleni* rozmaitymi pragnieniami** i przyjemnościami, w złości i zazdrości, wiodący *życie* budzące obrzydzenie***, nienawidzący jedni drugich.
**lub: służący; **pożądliwościami* Rz 3,9; J 8,34; Obj 18,2
****gr.: stygnetos - znienawidzony, obmierzły, budzący wstręt*
4. Ale gdy ukazała się dobroć i miłość* ku ludziom* Boga, Zbawiciela naszego,
**gr.: filanthropia - miłość do ludzi* 2P 1,1; Jud 1,25
5. Zbawił nas, nie z* uczynków, których my dokonaliśmy w sprawiedliwości, ale według swojego miłosierdzia przez kąpiel** odrodzenia*** i odnowienia Ducha Świętego,
**lub: na podstawie* Rz 10,1; 11,6; 2Tm 1,9; J 3,4; 15,3;
***gr.: loutron - kąpanie się, kąpiel, obmycie, łaźnia* Ef 5,26
****gr.: palinginesia - ponowne zrodzenie, odnowienie - Mt 19,28**
6. Którego wylał na nas obficie przez Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego,
7. Abyśmy, będąc uznani za sprawiedliwych *dzięki* Jego łasce, stali się dziedzicami zgodnie z nadzieją życia wiecznego. Rz 3,24; 5,1
8. Godne zaufania* *jest* to słowo i chcę, abyś o tym stanowczo twierdził, żeby ci, którzy uwierzyli Bogu, troszczyli** się o przodowanie w dobrych czynach***. Te *sprawy* są dobre i pożyteczne *dla* ludzi. **lub: wiary*
***gr.: frontidzo - myśleć, troszczyć się, starać, zwracać uwagę*
****lub: myśleli o staniu na czele w dobrych dziełach wobec tych, którzy uwierzyli* Ef 2,10; Mt 5,16; 2Tm 3,17
9. Natomiast głupich dociekań i rodowodów, i kłótni, i walk związanych z Prawem unikaj*; są bowiem bezużyteczne i próżne.
**gr.: peristemi - obrócić się w celu uniknięcia czegoś, stronić*
10. A człowieka czyniącego rozłamy*, po pierwszym i drugim napomnieniu** unikaj***,
**gr.: hairetikos - zdolny do wyboru, heretyk* Rz 16,17;
dosł.: wkładać do rozumu - por. 1Tes 5,12* 2Tes 3,6;
****lub: odsuwać się, odrzucać, nie przyjmować* Ga 5,20; 2P 2,1
11. Wiedząc, że taki jest przewrotny i grzeszy*, *i* sam na siebie wydając *skazujący* wyrok. **gr.: hamartano - być pozbawionym czegoś, chybić celu*
12. Gdy poślę do ciebie Artemasa albo Tychikusa, staraj* się przyjść do mnie do Nikopolis; bo tam postanowiłem przezimować.
**lub: bądź gorliwy* 2Tm 4,12; 1Kor 16,6; Dz 20,4
13. Zenasa, uczonego w Prawie* i Apollosa pilnie wypraw w drogę, aby im niczego nie brakowało. Dz 18,24; Rz 15,24; 1Kor 16,11
**gr.: nomikos - znawca, nauczyciel Prawa, biegły w Prawie*
14. Niech i nasi uczą się przodować w dobrych dziełach, aby wobec koniecznych potrzeb, nie byli bezowocni. Dz 18,3; Rz 3,30
15. Pozdrawiają cię wszyscy, którzy są ze mną. Pozdrów tych, którzy nas miłują w wierze. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Filemona

1 Paweł, więzień Chrystusa Jezusa i Tymoteusz, brat, *do* Filemona umiłowanego –
i naszego współpracownika, Ef 4,1; 2Tm 1,8
2. I *do* umiłowanej Apfii, i do Archipa, naszego współbojownika, i do zboru*, który jest w twoim domu. Kol 4,15; 1Kor 16,9
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*
3. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Rz 16,5
4. Dziękuję Bogu mojemu, zawsze wspominając* ciebie w moich modlitwach, Rz 1,8;
**dosł.: czynię wzmiankę o tobie* 1Tes 1,2; 2Tm 1,3
5. Słysząc o twojej miłości i o wierze, którą masz wobec Pana Jezusa i względem wszystkich świętych,
6. Aby twój udział w wierze* stał się skuteczny** w dogłębnym*** poznaniu całego dobra, które jest w was, ze względu na Chrystusa Jezusa. Flp 4,14; 1Tm 6,18; Hbr 13,16
**lub: wspólnota twojej wiary; **gr.: energeo - por. Flp 2,13* ***gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*
7. Albowiem mamy wielką radość i zachętę z powodu twojej miłości, bo serca* świętych orzeźwione są przez ciebie bracie. 1Tes 1,3;
**lub: wnętrze, najgłębsze uczucia* 2Kor 7,13; 2Tm 1,16
8. Dlatego, mając wielką śmiałość* w Chrystusie *mógłbym* ci rozkazywać, co należy**.
**lub: ufna odwaga, swoboda; **lub: co przystoi, co stosowne*
9. Raczej ze względu na tę miłość proszę, ja, Paweł, starzec*, a teraz i więzień Jezusa Chrystusa. **gr.: presbytes - starzec, poseł* Rz 12,1; 1Kor 5,20
10. Proszę cię więc o dziecko moje, o Onezyma, którego zrodziłem w moich więzach*,
**lub: łańcuchy, kajdany* Tt 1,2; 1Kor 4,15
11. Który tobie kiedyś był nieprzydatny, ale teraz tobie i mnie *jest* przydatny;
12. Którego ci odesłałem, a jego, to jest moje serce*, przygarnij. **lub: wnętrze, najgłębsze uczucia*
13. Chciałem go zatrzymać przy sobie, aby za ciebie służył mi w więzach Ewangelii.
14. Ale bez twojego postanowienia* nie chciałem nic uczynić, aby dobry twój *czyn* nie był jakby z przymusu, lecz z dobrej woli.
**lub: opinia, zdanie, wola* 1Kor 9,17; 1P 5,2
15. Bo być może, dlatego na chwilę* został od ciebie odłączony, abyś *ponownie* otrzymał go na wieki**. Ps 76,10; Dz 4,28
**gr.: hora - godzina, czas, krótki okres czasu; **dosł.: wiecznego*
16. Już nie jako niewolnika, ale więcej niż niewolnika, jako brata umiłowanego, a szczególnie *dla* mnie, a o ileż bardziej *dla* ciebie i w ciele*, i w Panu. Mt 23,8; Ga 4,28; Kol 3,2
**gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysł. natura*
17. Jeśli więc masz mnie za towarzysza*, to przyjmij go jak mnie. Dz 16,15;
**lub: uczestnik we wspólnej sprawie* Ef 3,6; Hbr 3,14
18. A jeśli ciebie w czymś skrzywdził* albo jest coś winny, zapisuj to na mój *rachunek*.
**gr.: adikeo - czyn niesprawiedliwości, krzywda, szkoda*
19. Ja, Paweł, napisałem własną ręką; ja zapłacę*, nie mówiąc o tym, że jesteś mi winien samego siebie *w zamian*. 1Kor 16,21;
**lub: oddam* Ga 5,2; 1Kor 4,15
20. Tak, bracie, obym* ja przez ciebie *doznał* radości** w Panu, odśwież moje serce*** w Panu. **tryb życzący* Iz 29,19; 1J 3,17; 1Tes 2,19
***gr.: oninemi - odnieść korzyść, pokrzepić; ***wnętrze - por. w. 12**
21. Przekonany* o twoim posłuszeństwie** napisałem do ciebie, wiedząc, że uczynisz więcej niż mówię. 2Kor 2,3; Ga 5,10
**lub: pokładać ufność; **gr.: hypago - uległość, poddanie*
22. A jednocześnie przygotuj mi gościnę; albowiem mam nadzieję, że przez modlitwy wasze będę wam darowany.
23. Pozdrawiają* cię Epafras, mój współwięzień w Chrystusie Jezusie, Kol 1,7;
gr.: aspadzomai - por. 2Tm 4,21* Rz 16,7; Kol 4,10
24. Marek, Arystarch, Demas, Łukasz, moi współpracownicy.
25. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z duchem waszym. Amen. Rz 16,20; 2Tm 4,22

List do Hebrajczyków

1 Bóg, który wielokrotnie* i wieloma sposobami mówił dawniej do ojców** przez*** proroków, ***dosł. w prorokach* Lb 12,6; Am 3,7
**dosł.: w wielu częściach, wielu miejscach; **(do) przodków*
2. W te ostatnie dni przemówił do nas w* *osobie* Syna, którego ustanowił dziedzicem** wszystkich rzeczy i przez którego uczynił okresy czasu***. Ps 2,8; Mt 17,5; Dz 10,36; Ga 4,4
**dosł.: w Synu; **lub: otrzymywać coś przez przydział*
****lub: wieki, światy - gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat*
3. On, będąc blaskiem chwały i wyrażeniem* Jego istoty**, podtrzymując*** wszystko słowem swojej mocy, gdy sam**** dokonał oczyszczenia naszych grzechów, zasiadł po prawicy Majestatu na wysokościach. 2Kor 4,4; Kol 1,15
gr.: charakter - dokładne oddanie, wierne powielenie, kopia, znak wyryty rylcem; **gr.: hypostasis - istota - por. Hbr 11,1
****lub: niosąc; ****dosł.: przez samego siebie*
4. Stał się o tyle ważniejszy od aniołów, o ile wspanialsze* od nich odziedziczył imię.
**gr.: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze*
5. Do którego bowiem z aniołów kiedykolwiek powiedział: Ty jesteś moim Synem, ja ciebie dziś zrodziłem*? I ponownie: Ja mu będę ojcem, a on będzie mi Synem?
gr.: gennao - narodzić się, stawać się, być zrodzonym - Mt 1,2
6. A kiedy wprowadza* pierworodnego na zamieszkały świat**, mówi: Niech mu oddadzą pokłon wszyscy aniołowie Boga. Ps 97,7;
**lub: wprowadził; **gr.: oikoumene - mieszkańcy ziemi, cała zamieszkała ziemia, świat* Mt 1,25; Kol 1,15; Hbr 12,23
7. O aniołach* wprawdzie powiedziano: On czyni swoich aniołów wiatrami, a swoje sługi płomieniem ognia, **gr.: angelos - posłaniec* Ps 104,4
8. Do Syna natomiast: Tron twój, o* Boże, na wieki** wieków; berłem sprawiedliwości berło twojego królestwa. Hbr 3,4; J 10,33; 20,28
gr.: ho - rodz. określ. tu: jako wołacz; *dosł.: Bóg; **por. w. 2**
9. Umiłowałeś sprawiedliwość, a znienawidziłeś nieprawość, dlatego namaścił cię, o* Boże, Bóg twój olejkiem radości jak żadnego z twoich towarzyszy. **gr.: ho - por. w. 8*, *dosł.: Bóg*
10. I: Ty, o PANIE, na początku założyłeś fundamenty* ziemi, a niebiosa są dziełem twoich rąk. **lub: ugruntować, uczynić trwałym* Ps 102,25
11. One przeminą, ale Ty trwasz, wszystkie jak szata ulegną zużyciu*, **lub: zestarzeją się*
12. I jak płaszcz je zwiniesz, i będą odmienione; ale Ty jesteś zawsze ten sam i lata twoje się nie skończą*. **lub: ustaną*
13. I czy kiedykolwiek powiedział do któregoś z aniołów: Zasiadaj po mojej prawicy, dopóki nie położę nieprzyjaciół twoich jako podnóżek twoich stóp? Ps 110,1
14. Czyż nie są oni wszyscy duchami usługującymi, posyłanymi do służby z powodu tych, którzy mają* odziedziczyć zbawienie?
**gr.: mello - mieć zamiar; tu: czynność, która na pewno nastąpi*

2 Dlatego musimy tym bardziej trzymać się tego, co słyszeliśmy, abyśmy czasem nie minęli się z celem*. Joz 23,11; Prz 4,1; 2P 1,15
**lub: nie zniosło nas z kursu, zboczyli z drogi, oddalili się*
2. Bo jeśli Słowo wypowiedziane przez aniołów stało się pewne*, a każde przestępstwo i nieposłuszeństwo otrzymało zgodną z prawem odpłatę, Dz 7,53; Hbr 10,25; 11,26
**gr.: bebaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania*
3. *To* jak my umkniemy* *przed karą,* jeśli zlekceważymy tak wielkie zbawienie, które wzięło swój początek przez zwiastowanie** Pana, a nam zostało potwierdzone przez tych, którzy usłyszeli. Mt 23,33; Rz 2,3; 2Kor 5,19
**lub: uniknąć czegoś, wyjść cało; **głoszenie, opowiadanie*
4. Bóg równocześnie poświadcza *je* również przez znaki* i cuda, i różne przejawy mocy, i przez udzielanie** Ducha Świętego według swojej woli. Mk 16,15; Rz 15,18; 2Kor 12,12
**por. J 4,54*; **lub: mieć udział w czymś, rozdzielanie*
5. Bo nie aniołom poddał przyszły zamieszkały świat*, o którym mówimy. **por. Hbr 1,6**
6. Zaświadczył o tym gdzieś ktoś, mówiąc: Kim jest człowiek, że o nim pamiętasz, albo Syn Człowieczy, że go nawiedzasz*? Ps 8,4;
**lub: troszczysz się, spoglądasz na niego* Ps 144,3; Łk 1,68
7. Na małą chwilę uczyniłeś Go mniejszym od aniołów, ukoronowałeś Go chwałą i czcią, postawiłeś Go nad dziełami swoich rąk,
8. Wszystko poddałeś pod jego nogi. Gdy bo-

wiem wszystko Mu poddał, nie zostawił nic, co nie byłoby Mu podporządkowane; lecz teraz jeszcze nie widzimy, że wszystko jest Mu poddane*. **gr.: hypotasso - poddać, okazać posłuszeństwo*

9. Ale widzimy Tego, który na krótko *uczyniony* jest mniejszym od aniołów, Jezusa, który przez cierpienie śmierci został ukoronowany chwałą i czcią, aby *dzięki* łasce Boga za każdego skosztował śmierci. Iz 7,14

10. Przystało bowiem Temu, dla którego jest wszystko i przez którego jest wszystko, aby Tego, który wielu synów wprowadził do chwały, wodza ich zbawienia, uczynić doskonałym przez cierpienia.

11. Bo i Ten, który uświęca, i ci, którzy są uświęcani, z jednego są wszyscy; z tej to przyczyny nie wstydzi się nazywać ich braćmi,

12. Gdy mówi: Opowiem imię Twoje moim braciom, pośrodku zgromadzenia* zaśpiewam Ci hymn**. Ps 22,22; 111,1; J 8,20

**gr.: eklessia - por. 1Kor 1,2*; **gr.: hymneo - sławić pieśnią*

13. I ponownie: Ja będę *pokładał* w Nim* ufność. I ponownie: Oto ja i dzieci, które dał mi Bóg. **lub: z powodu Niego* Ps 18,2; 2Sm 22,3

14. Ponieważ dzieci są uczestnikami ciała* i krwi, podobnie i On stał się ich uczestnikiem, aby przez śmierć zniszczyć** tego, który ma *swoją* siłę*** *w* śmierci, to jest diabła,

gr.: sarks - por. Kol 2,11; **1Kor 1,28*** 1Kor 15,54; 2Tm 1,10; ****gr.: kratos - moc, siła, potężny czyn, dzieło mocy* 1J 3,8

15. I żeby wyswobodzić tych, którzy z powodu lęku przed śmiercią przez całe życie podlegli byli niewoli.

16. Albowiem oczywistym jest, że nie ujmuje się On za aniołami, ale ujmuje się za potomstwem* Abrahama. **lub: nasieniem*

17. Stąd zobowiązany był, aby we wszystkim zostać upodobnionym* do braci, by stał się miłosiernym i wiernym arcykapłanem przed Bogiem, dla przebłagania za grzechy ludu.

**gr.: homoioo - być uczyniony jak, porównać coś z czymś, czynić podobnym* Iz 11,5; Rz 3,25; 1J 4,10

18. W czym bowiem doznał cierpień, będąc poddawany próbie*, *w tym* może dopomóc tym, którzy są poddawani próbie. **lub: kuszony*

3 Dlatego też, bracia święci, uczestnicy powołania niebiańskiego, patrzcie uważnie* na apostoła i arcykapłana naszego wyznania, Jezusa Chrystusa, Kpł 21,10; Hbr 4,14;

**lub: skupić wzrok lub umysł na, dostrzec* Hbr 7,26

2. Wiernego *Temu,* który Go ustanowił*, podobnie jak Mojżesz *był wierny* w całym Jego domu. **lub: uczynił, wyznaczył* Hbr 3,5; Za 6,12

3. Ten bowiem uznany jest za godnego większej chwały od Mojżesza, o ile większą cześć ma budowniczy od domu, który Go zbudował.

4. Bo każdy dom jest przez kogoś budowany, ale Tym, który wszystkie zbudował jest Bóg. Kol 1,18; 1P 2,5

5. A Mojżesz był wierny w całym Jego domu jako sługa*, na świadectwo tego, co miało zostać powiedziane, Mt 24,45; Lb 12,7

**gr.: therapon - wierny asystent, służący dobrowolnie innym*

6. Lecz Chrystus *jest* jako Syn w* swoim domu; domem Jego my jesteśmy, jeśli tylko ufną odwagę** i chlubę *z* nadziei zachowamy niewzruszenie aż do końca.

lub: ponad swoim domem* 1Kor 3,16; 6,19; 2Kor 6,16; ***gr.: parresia - śmiałość, otwartość - J 7,26 Ef 2,21; 1P 2,5

7. Dlatego, jak mówi Duch Święty: Dziś, jeślibyście usłyszeli Jego głos, 2Sm 23,2; Dz 28,25

8. Nie zatwardzajcie* waszych serc, jak podczas buntu**, w dzień próby na pustyni,

gr.: sklerynо - por. Rz 9,18 Wj 8,15; Lb 14,22; Prz 28,14 ***gr.: parapikrasmos - prowokacja, bunt, rozdrażnienie*

9. Gdzie ojcowie wasi doświadczyli mnie, *wystawiając* mnie na próbę, a *potem* widzieli moje dzieła przez czterdzieści lat.

10. Dlatego rozgniewałem się na to pokolenie* i powiedziałem: Zawsze błądzą** sercem; nie poznali też moich dróg. **lub: naród* Jr 4,22

***lub: błąkają, dają się zwieść na manowce - gr.: planao*

11. Więc przysiągłem w moim gniewie: Nie wejdą do mojego odpocznienia.

12. Patrzcie*, bracia, żeby czasem w kimś z was nie było złego serca niewiary, przez odstąpienie** od Boga żywego; Hbr 2,1;

**lub: baczcie, uważajcie; **w odstępstwie* Łk 21,8; Rz 11,21

13. Ale zachęcajcie jedni drugich każdego dnia, dopóki trwa to, co nazywa się „Dzisiaj", aby ktoś z was nie dał się zatwardzić* zwiedzeniem** grzechu. Iz 44,20; 1Tes 2,11; Dz 11,23

**lub: być nieprzejednanym, upartym; **oszustwo, ułuda*

14. Staliśmy się bowiem uczestnikami Chrystusa, jeśli niewzruszenie aż do końca zachowamy początek* tego fundamentu**.

**gr.: arche - źródło, początek, pierwszeństwo, władza*

***gr.: hypostasis - istota rzeczy, pewność, rzeczywistość, natura*

15. Kiedy mówi: Dziś, jeślibyście usłyszeli Jego głos, nie zatwardzajcie waszych serc, jak podczas buntu*, **lub: prowokacji, oporu - w. 8***

16. Ci bowiem, gdy usłyszeli, zbuntowali się, lecz* nie wszyscy z tych, którzy wyszli z Egiptu *prowadzeni* przez Mojżesza.
**gr.: alla - ale, tylko, lecz - part. przeczącа lub uskaz. różnicę stopnia*
**lub: czyż nie wszyscy ci, którzy wyszli z Egiptu przez Mojżesza*
17. A na kogo gniewał się przez czterdzieści lat? Czyż* nie* na tych, którzy zgrzeszyli, których zwłoki legły na pustyni? Lb 26,64
**gr.: ouchi - wzmoc. od gr. ou: nie - stąd: czyż nie, ale nie*
18. Komu natomiast przysiągł, że nie wejdą do Jego odpocznienia, jeśli* nie* tym, którzy byli nieposłuszni? **gr.: ei me - por. Mt 16,4***
19. Widzimy więc, że nie mogli wejść z powodu niewiary. J 3,18; 2Tes 2,12

4 Lękajmy się więc, aby czasem, choć pozostaje *dla nas* obietnica wejścia do Jego odpocznienia, nie wydawało się *komuś*, że ktoś z was, jest jej pozbawiony*. Wj 12,25;
**gr.: hystereo - spóźnić się, pozostać w tyle,* Rz 4,20
mieć braki, nie mieć pełnej wartości, BG - być upośledzonym
2. I *my* bowiem jesteśmy odbiorcami dobrej nowiny, tak jak i tamci, ale tamtym usłyszane Słowo nie pomogło*, *bo* nie było** związane*** z wiarą tych, którzy usłyszeli.
**lub: nie przyniosło korzyści; **dosł.: nie jest* Dz 3,26; Ga 3,8
****lub: nie należeli do słuchających, którzy połączyli je z wiarą*
3. Bo do odpocznienia wchodzimy my, którzy uwierzyliśmy, tak jak powiedział: Przysiągłem w moim gniewie, że nie wejdą do mojego odpocznienia, pomimo dzieł dokonanych* od założenia świata. Hbr 3,11;
**dosł.: które są dokonane, stały się* Wj 12,9; Ps 95,11
4. Albowiem powiedział gdzieś o siódmym dniu tak: I odpoczął Bóg siódmego dnia od wszystkich swoich dzieł. Rdz 2,1; Wj 20,11
5. A tutaj ponownie: Nie wejdą do mojego odpocznienia*. **gr.: katapausis - dać spokój, odpocząć*
6. Skoro więc pozostawia niektórych, by weszli do niego, a ci, którym wcześniej głoszono, nie weszli z powodu nieposłuszeństwa*,
**gr.: apeitheia - uporczywy sprzeciw, brak uległości* Dz 13,46
7. *To* ponownie wyznacza* pewien dzień – „Dzisiaj" i mówi przez Dawida** po długim czasie, tak jak jest powiedziane: Dzisiaj, jeślibyście usłyszeli Jego głos, nie zatwardzajcie waszych serc. **lub: ustanawia; **por. Ps 95,8*
8. Bo gdyby Jozue wprowadził ich do odpocznienia, to *Bóg* nie mówiłby po takim *czasie* o innym dniu, Dz 7,45
9. A zatem pozostaje jeszcze odpocznienie sabatu *dla* ludu Bożego.
10. Albowiem kto wszedł do Jego odpocznienia, ten sam odpoczął od swoich dzieł, tak jak Bóg od swoich.
11. Starajmy* się *usilnie* wejść do tego odpocznienia, aby ktoś nie popadł w ten sam przykład nieposłuszeństwa. Rz 11,11; 2P 1,10;
**lub: wykażmy gorliwość, gorąco pragnijmy* 1Kor 10,12
12. Bo Słowo Boże jest żywe i skuteczne, ostrzejsze niż każdy miecz* obosieczny, przenikające aż do rozdzielenia duszy, jak i ducha, stawów, jak i szpiku**, zdolne do osądzenia zamysłów i intencji*** serca. Iz 49,2;
**tj. krótki lub dłuższy stylizowany sztylet; **dosł.: szpików*
****lub: zamiarów, rozmyślań, idei* Ps 94,11; Jr 17,10
13. I nie ma stworzenia ukrytego przed Jego obliczem, owszem, wszystko jest obnażone i odsłonięte przed oczami Tego, któremu *zdamy* sprawę. 1Sm 16,7
14. Mając więc wielkiego arcykapłana, który przeszedł *przez* niebiosa, Jezusa, Syna Bożego, trzymajmy się mocno *naszego* wyznania.
15. Nie mamy bowiem arcykapłana, nie mogącego współczuć w naszych słabościach, lecz *takiego, który* na podobieństwo *nam*, doświadczony* jest we wszystkim, oprócz** grzechu. **lub: poddany próbie - Jk 1,13** Hbr 11,17
***gr.: choris - bez czegoś, bez żadnego, bez włączenia czegoś, oprócz*
16. Zbliżajmy się więc z ufną odwagą do tronu łaski, abyśmy otrzymali miłosierdzie i znaleźli łaskę, a we właściwym czasie pomoc*. **lub: łaskę ku pomocy we właściwym czasie*

5 Albowiem każdy arcykapłan brany z ludzi, za ludzi jest ustanawiany w obecności* Boga, aby składał dary i ofiary za grzechy,
**gr.: pros - przed, wobec, względem, blisko, przy kimś, u kogoś*
2. Który może okazywać współczucie* nieświadomym i błądzącym, bo sam poddany jest słabości. **gr.: metriopatheo - traktować łagodnie, zachować umiar w sferze emocji, współczuć w odp. mierze*
3. I z tego powodu powinien, jak za lud, tak i za samego siebie składać ofiarę za grzechy.
4. A nikt sam sobie tej godności* nie bierze, tylko ten, który jest powoływany** przez Boga, jak Aaron. Wj 28,1; Lb 16,5; J 3,25
gr.: time - cześć, szacunek, wartość; **gr.: kaleo - por. Mt 22,8
5. Tak i Chrystus nie sobie samemu oddał chwałę*, aby stać się arcykapłanem, lecz *uczynił to* Ten, który powiedział do Niego: Ty jesteś Synem moim, Ja ciebie dzisiaj zrodziłem. **gr.: doksadzo - por. J 7,39** Ps 2,7; Hbr 1,5

6. Jak i na innym *miejscu* mówi: Ty jesteś kapłanem na wieki* według porządku** Melchisedeka. **dosł.: na wiek* Rdz 14,18; Ps 110,4; Hbr 7,15
***gr.: taksis - porządek, ład, właściwy stan, ranga, styl*
7. Za dni swojego *życia* w ciele, z wielkim wołaniem* i ze łzami, przynosił On błagania i usilne prośby do Tego, który mógł Go zbawiać** od śmierci i został wysłuchany przez wzgląd na pobożność, **lub: krzykiem; **ratować*
8. I chociaż był Synem, nauczył się posłuszeństwa przez to, co wycierpiał*. Flp 2,8
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
9. A gdy został doskonałym*, stał się dla wszystkich, którzy są Mu posłuszni, sprawcą** zbawienia wiecznego, Iz 45,7; Hbr 2,10; 11,40;
**dosł.: który został uczyniony doskonałym, wydoskonalonym*
***gr.: aitios - będący przyczyną, sprawca, źródło* Łk 13,32
10. I został nazwany przez Boga arcykapłanem według porządku Melchisedeka.
11. O którym* mamy wiele słów do powiedzenia i trudnych do wyjaśnienia, skoro staliście się ociężali** w słuchaniu. **lub: o czym; **gnuśni*
12. Bowiem wy, którzy ze względu na czas powinniście być nauczycielami, ponownie potrzebujecie, aby was ktoś nauczył początkowych* *zasad* Słów Bożych, staliście się potrzebującymi mleka, a nie stałego pokarmu.
lub: elementarnych - por. Kol 2,20 1Kor 3,1; 1P 2,2
13. Każdy, kto karmi się mlekiem, jest niedoświadczony* w nauce** sprawiedliwości, bo jest niemowlęciem. Iz 28,9; 1Kor 13,11; Ef 4,14
**gr.: apeiros - nieobyty, niezaznajomiony; **lub: słowie*
14. Dojrzałym natomiast, *właściwy* jest stały* pokarm; ci dzięki praktyce** mają zmysły*** wyćwiczone do rozróżniania *tego, co* dobre, *a* także i złe. Rdz 2,9; Pwt 1,39; 2Sm 19,35
**dosł.: twardy, solidny; **lub: nawyk; ***władze poznawcze*

6 Dlatego też pozostawiając początek* nauki** Chrystusa, wznosimy się ku doskonałości, nie zakładając ponownie fundamentu o upamiętaniu*** się z martwych uczynków i o wierze w Boga, Dz 26,20; 2P 3,9; Hbr 9,14
**gr.: arche - por. J 1,1*; **gr.: logos - słowo, nauka, sprawa, idea*
****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - 2P 3,9***
2. O nauce o chrztach, o wkładaniu rąk, także o powstaniu z martwych i o sądzie wiecznym. Mk 16,18; 1Tm 5,22; 1Kor 10,1-4; 15,22
3. A to właśnie uczynimy, jeśli Bóg pozwoli*.
**gr.: epitrepo - zezwolić, dopuścić, upoważnić* Jk 4,15
4. Albowiem niemożliwe jest, aby tych, którzy raz* zostali oświeceni i skosztowali daru niebieskiego, i stali się uczestnikami Ducha Świętego, Hbr 10,26; 2P 2,20
**gr.: hapaks - raz, raz na zawsze - dot. wszystkich czasowników w aoryście w w. 4 i 5 w znaczeniu ilościowym jak i jakościowym raz zostali oświeceni, raz skosztowali daru ..., raz stali się ...*
5. I skosztowali* dobrego Słowa** Bożego, a także mocy wieku, który ma nadejść,
**lub: zasmakowali; **gr.: rhema - słowo wypowiedziane*
6. A mimo to upadli*, aby ich na nowo** odnawiać ku upamiętaniu, gdyż oni ponownie krzyżują *dla* siebie samych Syna Bożego i wystawiają Go na publiczną *hańbę*. Hbr 12,16
**gr.: parapipto - upaść obok kogoś, ześlizgnąć się na bok, zboczyć z drogi, skręcić w bok - tylko w Hbr 6,6; **znów, z powrotem*
7. Ziemia bowiem, która często piła deszcz, który na nią przychodził, rodzi rośliny przydatne dla tych, którzy ją uprawiają, taka otrzymuje błogosławieństwo od Boga;
8. Lecz ta, która wydaje ciernie i osty, jest nieużyteczna i bliska przekleństwa, a jej końcem jest spalenie. Ml 4,1; Mt 3,10; J 15,6
9. Jednak umiłowani, chociaż tak mówimy, to jeśli chodzi o was, jesteśmy przekonani o czymś lepszym i że trzymacie się* zbawienia . **lub: trzymać coś w ręku, posiadać, mieć na własność*
10. Bóg bowiem nie jest niesprawiedliwy, aby miał zapomnieć o waszym dziele i o trudzie miłości, jaki okazujcie dla Jego imienia, gdy służyliście i służycie świętym.
11. Pragniemy natomiast, aby każdy z was okazywał tę samą gorliwość wobec całkowitej pewności nadziei, aż do końca,
12. Abyście nie stali się ociężali, ale naśladowali tych, którzy przez wiarę i cierpliwość* dziedziczą obietnice. Prz 3,14;
gr.: makrothymia - por. 1Tes 5,14*** Jk 5,10; Rz 4,12
13. Bo gdy Bóg dawał obietnicę Abrahamowi, nie miał nikogo większego, na *kogo mógłby* przysiąc, przysiągł *więc* na samego siebie,
14. Mówiąc: Z pewnością błogosławić* ci będę i rozmnożę cię obficie. Rdz 22,17; Ne 9,23
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), zostać pobłogosławionym*
15. A cierpliwie czekając, osiągnął* *spełnienie* obietnicy. **gr.: epitynchano - uzyskać, dochodzić*
16. Ludzie bowiem istotnie przysięgają na kogoś większego, a potwierdzająca przysięga *jest* końcem ich każdego sporu*.
**gr.: antilogia - zaprzeczenie, sprzeciw, bunt* Rdz 21,23; Ez 17,16
17. Dlatego też Bóg, chcąc tym bardziej okazać dziedzicom obietnicy niezmienność swojej woli*, poręczył *ją* przysięgą,
**lub: plan, postanowienie* Ga 3,29; Jk 2,5; Hbr 11,9

18. Abyśmy przez dwie rzeczy niezmienne, co do których jest niemożliwe, aby Bóg kłamał, mieli mocną zachętę, *my, którzy* ocaleliśmy*, by chwycić się leżącej przed nami nadziei, Lb 23,19; Mt 24,35; Tt 1,2
**gr.: katafeugo - zbiec, uciec w poszuk. schronienia - por. Lb 35,26*

19. Którą mamy jako kotwicę duszy, bezpieczną* i mocną, wchodzącą aż do wewnątrz** *za* zasłonę, **lub: niezawodną; **dosł.: bardziej wewnątrz*

20. Dokąd w naszym imieniu, jako poprzedzający *nas,* wszedł Jezus, *który* stał się według porządku Melchisedeka arcykapłanem na wieki*. **dosł.: na wiek* Kpł 16,15; J 14,2; Rz 8,34; Hbr 4,14

7 Ten bowiem Melchisedek, król Salemu, kapłan Boga Najwyższego, wyszedł na spotkanie Abrahama wracającego po rozgromieniu* królów i mu pobłogosławił**;
**gr.: kope - akt cięcia, uderzenie, rzeź* Rdz 14,18; Iz 41,2;
***gr.: eulogeo - wysławiać, chwalić, błogosławić* Dn 4,2

2. Jemu to udzielił Abraham dziesięciny ze wszystkiego. A imię jego jest tłumaczone najpierw jako król sprawiedliwości, a potem *także* król Salemu*, to jest król pokoju.
**od hebr.: Szalem - „pokój"* Rdz 28,22; Kpł 27,32; Ml 3,10
określenie uważane za prastarą nazwę Jerozolimy

3. Bez ojca, bez matki, bez rodowodu, nie mający ani początku dni, ani końca życia, ale będąc podobnym do Syna Bożego, trwa *jako* kapłan nieprzerwanie. Ps 110,4

4. Zauważajcie więc, jak wielki jest ten, któremu nawet patriarcha Abraham dał dziesięcinę z najlepszej części*. **lub: pierwociny, łupu*

5. Wprawdzie i ci z synów Lewiego, którzy przyjmują kapłaństwo, mają przykazanie, by brać dziesięcinę od ludu według Prawa*, to jest od swoich braci, choć i oni wyszli z lędźwi** Abrahama. **por. Rz 2,12** Kpł 27,30; Lb 18,21
***lub: bioder, w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej*

6. Ale ten, którego rodowód nie wywodzi się od nich, wziął dziesięcinę od Abrahama i temu, który ma obietnicę, błogosławił.

7. A bez żadnego sporu, mniejszy* przez** większego*** jest błogosławiony.
**dosł.: mniejsze; **lub: od; ***dosł.: większe, znaczniejsze*

8. A tu nadto biorą dziesięciny ludzie, którzy umierają, tam natomiast ten, o którym jest składane świadectwo, że żyje.

9. I – jak można by powiedzieć* – w Abrahamie i Lewi, przyjmujący dziesięciny, jest obłożony dziesięciną; **gr.: epo - rzec, mówić* Rdz 14,12

10. Był bowiem jeszcze w lędźwiach ojca, gdy Melchisedek wyszedł mu na spotkanie.

11. Gdyby więc doskonałość była *osiągana* przez kapłaństwo lewickie, a z powodu niego lud otrzymał Prawo, jaka jeszcze byłaby potrzeba, aby ustanawiać* innego kapłana zgodnie z porządkiem Melchisedeka, a nie, aby go nazywano *kapłanem* zgodnie z porządkiem Aarona? **dosł.: wzbudzać, by powstał* Kol 2,10

12. Bo skoro zmieniane jest kapłaństwo, to koniecznie musi nastąpić i zmiana Prawa.

13. Bo Ten, o którym jest mowa, należał do innego pokolenia, z którego nikt nie służył* ołtarzowi. **dosł.: zajmować się czymś, poświęcał uwagę*

14. Bo jest oczywiste*, że nasz Pan wywodzi** się z Judy, o którym to pokoleniu Mojżesz nic nie powiedział odnośnie kapłaństwa. Iz 11,1;
**lub: wszystkim wiadome, jednoznaczne* Rdz 49,10;
***dosł.: powstał, wzrósł, pochodzi* Jr 23,6; Mi 5,2

15. I jest to tym bardziej oczywiste, że na podobieństwo Melchisedeka jest ustanawiany* inny kapłan, **dosł.: zostaje wzbudzany, podnosi się*

16. Który stał się *nim,* nie według przykazania* prawa** cielesnego, ale według mocy niezniszczalnego życia. **por. Kol 4,10**; Rz 2,12**

17. Świadczy bowiem *o Nim*: Ty jesteś kapłanem na wieki* według porządku** Melchisedeka. **dosł.: na wiek; **gr.: taksis - por. Hbr 5,6** Ps 110,4

18. Istotnie bowiem poprzednie przykazanie staje się nieważne z powodu jego bezsilności i bezużyteczności,

19. Prawo bowiem nie doprowadziło niczego do doskonałości, lecz wprowadzało* do lepszej nadziei, przez którą zbliżamy się do Boga. Ps 110,1; Hbr 9,9; Rz 8,3; Ga 2,16
**lub: wprowadzić kogoś w czyjeś miejsce, wejść później*

20. I co więcej, *stało się to,* nie bez *złożenia* przysięgi*, **gr.: horkomosia - przysięga, ślub*

21. Bo ci wprawdzie stali się kapłanami bez przysięgi, a Ten ze względu na przysięgę Tego, który do Niego mówi: Przysiągł PAN i nie będzie tego żałował*: Ty jesteś kapłanem na wieki** według porządku Melchisedeka.
**gr.: metamellomai - odczuwać troskę, żal; **dosł.: na wiek*

22. O tyle więc lepszego przymierza Jezus stał się poręczycielem*. Hbr 9,15-18;
**lub: gwarantem* 1Kor 11,25; 2Kor 3,14

23. A tych kapłanów było wielu, dlatego że śmierć nie pozwala im trwać *na zawsze;*

24. Ten natomiast, na wieki* pozostaje, bo ma kapłaństwo nieprzemijające. **por. w. 21***

25. Dlatego też, może całkowicie* zbawiać tych, którzy przez Niego przystępują do Boga; bo zawsze żyje, aby wstawiać** się za nimi. **lub: na zawsze* Iz 45,22; 1Tm 1,15; 1J 4,8
***gr.: entymchano - błagać, upraszać, mieć o kogoś staranie*
26. Takiego właśnie przystało nam *mieć* arcykapłana, który stał się święty, niewinny, nieskalany, odłączony od grzeszników i wywyższony ponad niebiosa,
27. Nie ma On potrzeby* codziennie, jak inni arcykapłani, najpierw składać ofiary za własne grzechy, a potem za lud; uczynił to bowiem raz na zawsze, gdy ofiarował samego siebie. **lub: przymusu, konieczności* Tt 2,14
28. Prawo* bowiem ustanawia arcykapłanami ludzi mających słabość; ale słowo *złożonej* przysięgi, po *nadaniu* Prawa* – *ustanawia* Syna Bożego uczynionego doskonałym na wieki**. **por. Rz 2,12**; **dosł.: na wiek*

8 Główną* więc *myślą* tego, co jest mówione, *jest to,* że mamy takiego arcykapłana, który zasiadł po prawej stronie tronu Majestatu na niebiosach, Hbr 10,12;
**gr.: kefalaion - główna sprawa, najważniejsza rzecz* Kol 3,1
2. Jako sługa* świątyni i prawdziwego przybytku**, który wzniósł Pan, a nie człowiek.
gr.: leitourgos - por. Flp 2,25*;* Hbr 9,8; 10,21; 1Tm 3,15
***gr.: skenos - namiot, o Namiocie Zgromadzenia na pustyni*
3. Każdy bowiem arcykapłan ustanawiany jest do składania darów i ofiar. Dlatego też konieczne *jest,* aby i Ten miał co ofiarować.
4. Jeśliby bowiem prawdziwie był na ziemi, nie byłby kapłanem, gdyż są tu *już* kapłani, którzy według Prawa składają dary.
5. Służą oni obrazowi i cieniowi tego, co *jest* niebiańskie; Bóg tak ostrzegł* Mojżesza, gdy zamierzał dokończyć przybytek: Mówi bowiem – patrz, abyś uczynił wszystko według wzoru, jaki ci pokazano na górze. Lb 8,4;
gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12 Dz 7,44; Hbr 10,1
6. Ale teraz przyjął On o tyle ważniejszą* służbę, *o ile* lepszego przymierza jest pośrednikiem, które prawnie** ustanowione jest na lepszych obietnicach. 1Tm 2,5; 2Kor 3,6
**gr.: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze*
***lub: sankcjonowane przez prawo, ustanowione prawem*
7. Bo gdyby to pierwsze było nienaganne, to nie szukano by miejsca na drugie.
8. Obwiniając* ich bowiem mówi: Oto nadchodzą dni, mówi PAN, gdy zawrę z domem Izraela i z domem Judy ostateczne** nowe przymierze, **lub: ganiąc* Jr 31,31-34; Hbr 10,16
***gr.: syntelo - doprowadzić do końca, wykonać, stać się*
9. Nie według przymierza, które uczyniłem z ich ojcami, w dniu, kiedy ująłem ich za rękę, aby wyprowadzić ich z ziemi egipskiej; gdyż oni nie wytrwali w moim przymierzu i ja ich zlekceważyłem, mówi PAN.
10. Bo takie jest przymierze, które ustanowię z domem Izraela w owych dniach, mówi PAN: Prawa* moje włożę w ich umysły i wypiszę je na ich sercach, i będę im Bogiem, a oni będą mi ludem. **por. Rz 2,12***
11. I nikt nie będzie uczył swojego bliźniego*, i nikt swojego brata, mówiąc: Poznaj PANA; wszyscy bowiem mnie poznają, od najmniejszego z nich, aż do największego z nich.
**lub: rodaka, sąsiada* Jr 24,7; 31,34; J 6,45
12. Bo miłosierny* będę dla ich nieprawości, a ich grzechów i bezprawia** nie wspomnę więcej***. **lub: życzliwy, łaskawy* Jr 33,8; Mi 7,19
***lub: nieprawości; ***nie zostaną przypomniane*
13. A gdy mówi „nowe", uznaje pierwsze za przestarzałe; *a to, co* jest uznane za przestarzałe i traci swoją ważność*, bliskie jest zaniku. **gr.: gerasko - starzeć się, wychodzić z użycia*

9 Wprawdzie więc i pierwsze *przymierze* miało przepisy o służbie *Bożej* i ziemskie* *miejsce* święte. **gr.: kosmikon - światowe*
2. Albowiem został wzniesiony pierwszy przybytek, który w *części* zwanej *miejscem* świętym miał świecznik, stół i chleby ofiarne*. **gr.: prothesis - por. 2Tym 3,10*** Wj 15,17; 25,8
3. A za drugą zasłoną przybytku *była część* zwana Świętym Świętych, Wj 26,31-33; Hbr 10,19
4. Mająca złotą kadzielnicę i Arkę Przymierza, całą przykrytą* złotem, w której był złoty dzban z manną, laska Aarona, która zakwitła i tablice przymierza. Pwt 10,5;
**lub: okryta, zawinięta* 2Krn 5,10; Obj 8,3
5. Nad nią natomiast *byli* cherubini chwały, którzy zacieniali przebłagalnię*, o których teraz nie ma potrzeby szczegółowo mówić.
**hebr.: kaporet - wieko Arki, miejsce miłosierdzia, tron lub ofiara przebłagania - gr.: hilasterion* Wj 25,17-21
6. Tak więc zostało to urządzone, że wprawdzie do pierwszej części przybytku wchodzą zawsze* kapłani pełniący służbę,
**gr.: dia pantos - przez cały (czas), o każdej porze, ciągle*
7. Lecz do drugiej, raz w roku jedynie arcy-

kapłan, i to nie bez krwi, którą ofiaruje za samego siebie i za nieświadome* błędy ludu.
**lub: błędy niewiedzy, grzechy niewiedzy* Wj 30,10; Kpł 16,2
8. Przez to Duch Święty oznajmia, że nie jest jeszcze ukazana droga do *Świętego* Świętych, dopóki istnieje pierwszy przybytek,
9. Co jest przykładem teraźniejszego czasu, w którym składane są dary i ofiary, nie mogące uczynić doskonałym w sumieniu tego, który pełni służbę,
10. *Która polega* tylko na pokarmach i napojach, i różnych obmywaniach, i przepisach co do ciała, nałożonych aż do czasu naprawy.
11. Lecz Chrystus przyszedł jako arcykapłan przyszłych dóbr, *wszedł* przez większy i doskonalszy przybytek, nie uczyniony ręką, to jest *nienależący* do tego, co stworzone;
12. Ani przez krew kozłów i cieląt, ale przez swoją własną krew, wszedł raz na zawsze do *Świętego* Świętych, uzyskując* wieczne odkupienie. **lub: zdobył, osiągnął, znalazł* Hbr 10,4; Ps 49,8
13. Bo jeżeli krew wołów i kozłów, i popiół jałówki przez pokropienie uświęcają nieczystych ku oczyszczeniu ciała,
14. O ileż bardziej krew Chrystusa, który przez Ducha wiecznego samego siebie ofiarował bez skazy Bogu, oczyści wasze sumienie od martwych uczynków, by służyć Bogu żywemu? 1P 1,18; Obj 1,5; Pwt 33,27
15. Dlatego też jest pośrednikiem nowego przymierza, aby *na skutek* śmierci, która nastąpiła dla odkupienia przestępstw popełnionych za pierwszego przymierza, ci, którzy są powołani*, wzięli obietnicę dziedzictwa wiecznego. **lub: zaproszeni, wezwani* Rdz 48,21
16. Albowiem *tam,* gdzie *jest* przymierze, ten, który je zawarł, musi uśmiercać *ofiarę.*
17. Bo przymierze* nabiera mocy po śmierci złożonej *ofiary* tego, który je zawiera. Jeśli *ofiara* żyje, *przymierze* nie obowiązuje.
**gr.: diatheke - etym. rozłożenie, rozporządzenie - stąd: układ, przymierze, zawierające akty woli i obietnic, testament*
18. Dlatego także pierwsze przymierze nie jest poświęcone bez *przelania* krwi. J 14,27
19. Bo gdy Mojżesz ogłosił całemu ludowi wszystkie przykazania Prawa, wziął krew cieląt i kozłów z wodą, ze szkarłatną wełną, z hizopem, pokropił też sam zwój i cały lud,
20. I powiedział: To jest krew przymierza, które Bóg na korzyść was przykazał. Wj 24,8
21. I podobnie pokropił krwią przybytek i wszystkie naczynia należące do służby Bożej. Hbr 9,9; Kol 2,17; Łk 24,26
22. A według Prawa niemal wszystko jest oczyszczane krwią i nie ma odpuszczenia* *grzechów* bez rozlania krwi. **lub: uwolnienia*
23. Było więc prawdziwie konieczne, aby obrazy tych *rzeczy, które są* w niebiosach były tak *właśnie* oczyszczane, a same *rzeczy* niebiańskie, lepszymi ofiarami od tamtych.
24. Chrystus bowiem wszedł nie do uczynionego ręką *świętego* świętych, które byłoby odbiciem prawdziwego, lecz do samego nieba, aby teraz być obecnym* w naszym imieniu przed obliczem Boga; Rz 8,34;
**dosł.: być widzianym, ukazać się* Mk 14,58; Ps 68,18
25. I nie po to, by wiele razy ofiarowywać samego siebie, tak jak arcykapłan wchodzi do *świętego* świętych co roku z cudzą krwią,
26. Bo inaczej musiałby wielokrotnie od założenia świata cierpieć, lecz teraz na końcu wieków jest objawiony raz dla zmazania* grzechu przez ofiarowanie samego siebie.
**gr.: athetesis - zniesienie, anulowanie* Hbr 7,27; 1P 3,18
27. A jak postanowiono ludziom raz umrzeć, a potem sąd, Hi 14,5; Ps 89,48; Rz 5,12
28. Tak *i* Chrystus, raz będąc ofiarowany, aby wziąć *na siebie* grzechy wielu, drugi raz, *już* bez* żadnego *związku* z grzechem, zostanie ukazany tym, którzy Go oczekują ku zbawieniu. Mt 26,28; Rz 6,10; 1P 3,8; 1J 3,2; Obj 1,7
**gr.: choris - oddzielnie, bez, oprócz, bez żadnego, odrębnie*

10 Albowiem Prawo mając cień przyszłych dóbr, a nie sam obraz rzeczy, nie może nigdy *przez* te same ofiary, które co rok ustawicznie ofiarowują, uczynić doskonałymi* tych, którzy przystępują *do Boga.*
**gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*
2. Bo czyż nie zaprzestano by je ofiarowywać, z powodu tego, *że ci, którzy* pełnią służbę, będąc raz oczyszczeni, nie mieliby już żadnej świadomości* grzechów. **lub: sumienia*
3. Jednak w samych tych ofiarach *jest* co roku przypomnienie grzechów. Wj 30,10
4. Niemożliwe jest bowiem, aby krew wołów i kozłów miała usuwać* *od kogoś* grzechy.
**lub: zabrać, odebrać, usunąć, porwać* Ps 50,8; Jr 6,20
5. Dlatego przychodząc na świat, mówi: Ofiary i daru nie chciałeś, ale utworzyłeś* mi ciało; **lub: przygotować, udoskonalić* Hbr 1,6; Ps 40,7-9

6. Nie znalazłeś upodobania* w całopaleniach i ofiarach za grzech. Ef 5,2;
**lub: nie sprawiły Ci przyjemności* Flp 4,18; Ml 1,10
7. Wtedy powiedziałem: Oto przychodzę, w nagłówku* zwoju napisano o mnie, abym czynił, Boże**, Twoją wolę. **dosł.: głowicy; **Hbr 1,8**
8. Najpierw* powiedział: Ofiary i daru, całopalenia i *ofiary* za grzech nie chciałeś, ani nie znalazłeś upodobania *w tym, co* zgodnie z Prawem jest ofiarowywane. Ps 40,7
**dosł.: wyżej - o ruchu w górę - tj. przy czytaniu zwoju*
9. Wtedy powiedział: Oto przychodzę czynić, Boże*, Twoją wolę. Znosi** więc pierwsze, aby ustanowić drugie. Hbr 7,18; 8,7; Rz 10,4
**por. Hbr 1,8*; **lub: zabiera, unieważnia, uchyla zarządzenie*
10. Dzięki* tej woli jesteśmy raz na zawsze uświęceni przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa. **lub: w tej, przez, za pomocą* Hbr 13,12; 1Kor 6,11
11. I wprawdzie każdy kapłan codziennie stawał pełniąc służbę* i przynosząc często te same ofiary, które nie mogą nigdy usunąć** grzechów. **gr.: leitourgeo - por. Flp 2,25***; **por. w. 9**
12. Ten natomiast, po złożeniu jednej ofiary za grzechy, na zawsze* zasiadł po prawicy** Boga, **lub: nieprzerwanie, ciągle* Dn 2,44; Mt 22,44;
***po prawej (stronie)* Dz 2,33; Rz 8,34; Kol 3,1
13. Oczekując odtąd, aż Jego nieprzyjaciele staną się podnóżkiem *dla* Jego stóp.
14. Jedną bowiem ofiarą na zawsze uczynił doskonałymi* tych, którzy są uświęcani**.
gr.: teleioo - por. Hbr 10,1*; **gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9
15. A świadczy* nam *to* również i Duch Święty, przepowiedział** *to* bowiem w *słowach:*
**lub: poświadcza, składa świadectwo* Mt 15,7; Rz 11,27
***lub: powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroctwo*
16. Oto przymierze, które ustanowię im* po tych dniach, mówi PAN: Włożę** Prawa moje do ich serc i wypiszę je w ich umysłach,
**lub: wobec nich; **dosł.: dam* Jr 31,3
17. A ich grzechy i ich bezprawie nie będą mi więcej przypominane*. Jr 31,33;
**lub: nie wspomnę ich* Iz 43,25; Ps 119,16
18. A gdzie jest od nich wyzwolenie*, tam nie *ma* już ofiary za grzech.
**gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie, odpuszczenie, darowanie*
19. Mając więc, bracia, ufną odwagę*, aby przez krew** Jezusa wejść do *świętego* świętych***, **lub: śmiałość, swobodę; **we krwi* Hbr 4,16;
****dosł.: do tych świętych - l.mn. - gr.: ton hagion* Hbr 9,8.24
20. Drogą nową i żywą, którą nam poświęcił* przez zasłonę, to jest przez Jego ciało,
**gr.: enkainidzo - odnowił, na nowo utworzył* 1P 3,18; J 14,6
21. I wielkiego kapłana nad domem Boga,
Ef 2,19; 1Tm 3,15; 1Kor 3,9
22. Zbliżajmy się ze szczerym* sercem, w pełni wiary, mając serca oczyszczone** od złego sumienia i ciało obmyte wodą czystą.
**dosł.: prawdziwym, bez fałszu; **pokropione (krwią)* J 15,3
23. Zachowujmy* wyznanie niewzruszonej** nadziei, bo godny zaufania*** jest Ten, który obiecał, **lub: utrzymać, zatrzymać, posiąść* Ef 5,26;
***lub: niechwiejącej się; ***wierny* Tt 3,5
24. I przypatrujmy* się jedni drugim, aby pobudzać się do miłości i dobrych czynów,
**lub: skupić wzrok lub umysł na czymś* 2Kor 9,2; Ef 2,10
25. Nie porzucając* naszych wspólnych zgromadzeń, jak to u niektórych jest w zwyczaju, ale zachęcajmy się; i to tym bardziej, im *wyraźniej* widzicie, że zbliża się ten dzień.
**gr.: enkataleipo - porzucić, pozostawić w potrzebie, opuścić*
26. Bo *jeśli* po otrzymaniu dogłębnego poznania prawdy, dobrowolnie* grzeszymy, nie pozostaje** już *żadna* ofiara za grzechy,
**lub: chętnie; w odróż. od grzechów bezwiednych - por. Hbr 9,7* **dosł.: jest pozostawiona, opuszczona, porzucona, nie ma już (innej?) - tj. pochodzącej z Prawa Mojżesza?* Lb 15,30
27. Ale tylko jakieś *pełne* bojaźni oczekiwanie sądu i żaru ognia, który ma strawić przeciwników*. **gr.: hypenantios - stawiać opór*
28. Kto odrzuca Prawo Mojżesza, ten bez miłosierdzia umiera *na podstawie zeznania* dwóch lub trzech świadków. Pwt 17,6; 2Kor 13,1
29. Jak się *wam* wydaje, na ile gorszą karę zasługuje ten, kto Syna Bożego podeptał a krew przymierza, przez którą został uświęcony, uznał za pospolitą i znieważył* Ducha łaski? **lub: lżyć, okazywać zuchwałość wobec kogoś*
30. Znamy bowiem Tego, który powiedział: Pomsta do mnie należy, ja odpłacę, mówi PAN; i ponownie: PAN sądzić będzie swój lud. Pwt 32,35; Rz 12,19; Ps 135,14
31. Straszna *to rzecz* wpaść* w ręce Boga żywego. **gr.: empipto - dostać się pod czyjąś władzę*
32. Przypomnijcie też sobie wcześniejsze dni, w których zostaliście oświeceni*, *jak* wielki bój** przetrwaliście *z* utrapieniem***,
**gr.: fotidzo - dawać światło, świecić, dawać zrozumienie*
***gr.: athleis - walka, zmaganie, bój, ciężka próba, zabieganie*
****gr.: pathema - znosić coś, utrapienie, cierpienie* Flp 3,16
33. Czy to, gdy byliście wystawieni na publiczne zniewagi i utrapienia, czy to jako współtowarzysze tych, z którymi tak się obchodzono.
34. Albowiem współczuliście więzom moim, a grabież swojego mienia przyjęliście z ra-

dością, wiedząc, że macie w sobie majętność w niebiosach, lepszą i trwałą. Mt 10,32
35. Dlatego nie odrzucajcie swojej ufnej odwagi*, która ma wielką zapłatę. Ps 19,11;
*lub: śmiałość, swoboda Hbr 3,16; 10,19
36. Albowiem wytrwałości wam potrzeba, abyście, gdy wypełnicie wolę Bożą, otrzymali obietnicę*. Mk 3,35; Ef 6,6; 1Tes 4,3
*lub: odebrali (spełnienie) obietnicy - gr.: komidzo
37. Bo jeszcze *tylko* krótka chwila, *bardzo* krótka, *a Ten,* który ma przyjść, przyjdzie i nie będzie zwlekać. Ha 2,3
38. A sprawiedliwy będzie żyć z wiary; a jeśli się cofnie*, moja dusza nie będzie miała w nim upodobania. Ha 2,4; Rz 1,17; Ga 3,11
*gr.: hypostello - wycofać się, być bojaźliwy, opuścić, uzdrygać się
39. Lecz my nie jesteśmy *z tych, którzy się* cofają ku* zgubie, ale *z tych, którzy* wierzą dla* zachowania** duszy. Ps 44,18; Hbr 6,6
*gr.: eis - ku, na; **lub: ocaleniu, pozyskaniu - domyśl. na własność

11 Wiara więc jest istotą* tego, w czym pokładamy nadzieję, przekonaniem** o rzeczach, których nie widzimy;
*gr.: hypostatis - dosł. coś położone pod, fundament, pewność, istota lub natura rzeczy, przekonanie; **dowód, argument
2. Przez nią przodkowie* otrzymali *chlubne* świadectwo. *gr.: presbyteros - starszy, tu: jako przodek
3. Przez wiarę rozumiemy, że światy* są utworzone** słowem*** Boga, *z tego, co* niewidzialne**** stało się *to, co* widzialne*****.
*gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność **gr.: katartidzo - sprawić, ukończyć, uporządkować, naprawić ***gr.: rhema - słowo wypowiedziane; **** tu: w l.mn. J 1,1-3
4. Przez wiarę Abel złożył Bogu lepszą ofiarę niż Kain, przez nią otrzymał świadectwo, że jest sprawiedliwy; Bóg bowiem składa świadectwo nad jego darami*, i przez nią** po śmierci jeszcze mówi. Rdz 4,3
*lub: dary ofiarowane Bogu jako wyraz czci; **tj. przez wiarę
5. Przez wiarę został przeniesiony* Henoch, by nie zobaczył śmierci; i nie został znaleziony, dlatego że Bóg go przeniósł; a przed jego przeniesieniem otrzymał świadectwo, że bardzo podobał się Bogu. Rdz 5,24; 1Tes 4,1
*gr.: matatithemi - przenieść, przejść ponad, przestawić
6. A bez wiary nie można spodobać* się *Bogu;* ten bowiem, kto zbliża się do Boga, musi uwierzyć, że *On* jest, i że wynagradza tych, którzy Go szukają. *gr.: euaresteo - por. 2Kor 5,9*****
7. Przez wiarę Noe został ostrzeżony* *przez Boga* o tym, czego jeszcze nie widziano; przejęty czcią** zbudował arkę dla ocalenia swojego domu, przez nią wydał wyrok na świat i stał się dziedzicem sprawiedliwości, która jest z wiary. Rdz 5,29; Ez 14,14; 2P 2,5
w gr. słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12 **gr.: eulabeomai - postępować ostrożnie, darzyć czcią, bać się
8. Przez wiarę Abraham okazał posłuszeństwo wezwaniu*, aby pójść do miejsca, które miał obejmować w dziedzictwo, i wyszedł, nie wiedząc, dokąd idzie. Rdz 12,1.4-5.17; 17,8
*gr.: kaleo - wołać, wołać głośno, nosić imię lub tytuł, zapraszać
9. Przez wiarę mieszkał w ziemi obiecanej jak *w ziemi* obcej, mieszkając w namiotach z Izaakiem i z Jakubem, współdziedzicami tej samej obietnicy,
10. Bo oczekiwał miasta mającego fundamenty, którego architektem i budowniczym *jest* Bóg. Hbr 12,22; 13,14
11. Przez wiarę, także sama Sara otrzymała moc poczęcia* i urodziła mimo podeszłego wieku, skoro uznała za godnego zaufania** Tego, który *to* obiecał. Rdz 21,1
*dosł.: przyjęcia nasienia; **lub: za wiernego - por. Kol 1,2*
12. I dlatego też z jednego *człowieka*, i to obumarłego, zostało zrodzone *potomstwo tak* liczne jak gwiazdy na niebie, i jakby piasek niezliczony na brzegu morza.
13. Ci wszyscy poumierali w wierze, nie otrzymując *złożonych* obietnic, ale widząc je z daleka, zaufali* *im,* i witali je, i wyznawali, że są obcymi i przychodniami** na ziemi.
*lub: zostali przekonani; **obcokrajowcami Ps 119,19; 1P 1,17
14. Bo *ci, którzy* w ten sposób mówią, okazują, że poszukują ojczyzny*. 2Kor 5,1-7
*gr.: patris - kraj ojczysty, miejsce zamieszkania lub urodz.
15. A gdyby prawdziwie myśleli o tej, z której wyszli, mieliby czas powrócić.
16. Teraz natomiast pragną* *oni* lepszej, to jest niebiańskiej; dlatego też Bóg nie wstydzi się ich, *gdy* jest wzywany** jako ich Bóg, bo przygotował im miasto. *lub: sięgają po
**gr.: epikaleomai - przywoływać do siebie, wzywać, wołać
17. Przez wiarę Abraham, gdy był poddany próbie*, przynosił na ofiarę Izaaka, i ofiarowywał jednorodzonego, *on, który* otrzymał obietnicę, J 2,21; 3,16; Rdz 22,1
*gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, wypróbowanym
18. Do którego powiedziano: W Izaaku nazwane będzie twoje potomstwo*; Rdz 17,19;
*dosł.: nasienie - l.poj. Rdz 21,12; Rz 9,7
19. Licząc*, że Bóg *jest* mocny wzbudzać

i z martwych; skąd go też na podobieństwo *zmartwychwstania* otrzymał**. Mt 9,28;
**lub: zaliczyć na czyjś rachunek, brać pod uwagę, uwzględniać, rozważać w środku; **odebrał* Rz 4,17; Ef 3,20

20. Przez wiarę *w to, co* ma nastąpić, pobłogosławił Izaak Jakuba i Ezawa. Rdz 27,27

21. Przez wiarę Jakub, gdy umierał, pobłogosławił każdego z synów Józefa i oddał pokłon* *oparty* na końcu** swojej laski.
lub: oddał cześć - gr.: proskyneo - Mt 2,2* Rdz 25,11;
***lub: przed skrajem jego (Józefa?) laski* Rdz 47,31; 48,15

22. Przez wiarę Józef, *gdy* umierał, wspomniał o wyjściu synów Izraela i dał polecenie dotyczące swoich kości. Rdz 50,24

23. Przez wiarę Mojżesz po urodzeniu był przez trzy miesiące ukrywany przez swoich rodziców, ponieważ zobaczyli to śliczne dziecię i nie ulękli się rozkazu króla. Wj 2,1-10

24. Przez wiarę Mojżesz, gdy stał się dorosłym, nie zgodził się być nazywanym synem córki faraona,

25. Wybierając dla siebie raczej cierpienie* z ludem Bożym, niż *by* mieć chwilową przyjemność** z grzechu, Ps 84,10; Mt 13,21; Rz 8,17
**lub: złe traktowanie, uspólną niedolę; **korzyść, wykorzystanie*

26. Uznając hańbę Pomazańca za większe bogactwo niż skarby Egiptu; patrzył* bowiem na zapłatę. **lub: kierował swój wzrok - por. Hbr 12,2**

27. Przez wiarę opuścił Egipt, nie lękając się gniewu* króla; bo wytrwał *w tym co* niewidzialne, *tak* jakby *to* widział. **lub: szału*

28. Przez wiarę uczynił Paschę i przelanie krwi, *aby ten,* który wytracał* pierworodnych, nie dotknął ich. **dosł.: wytraca* Wj 12,21

29. Przez wiarę przeszli przez Morze Czerwone jak po suchej *ziemi,* a gdy Egipcjanie podjęli tę próbę, zostali pochłonięci.

30. Przez wiarę runęły mury Jerycha okrążane przez siedem dni. Joz 6,12

31. Przez wiarę nierządnica Rahab nie zginęła razem z tymi, którzy byli nieposłuszni, bo w pokoju przyjęła zwiadowców. Joz 2,1

32. I co jeszcze miałbym powiedzieć? Zabrakłoby mi czasu, gdybym miał opowiadać o Gedeonie i *o* Baraku, także *o* Samsonie i *o* Jeftem, i *o* Dawidzie, jak i *o* Samuelu i *o* prorokach, Sdz 6,11

33. Którzy przez wiarę podbili* królestwa, zaprowadzili** sprawiedliwość, dostąpili *spełnienia* obietnic, zamknęli paszcze lwom,
**lub: zwyciężyli w walce; **dosł.: pracować, wykonywać* 2Sm 5,4

34. Ugasili moc ognia, uszli ostrza miecza, umocnieni powstawali z niemocy, byli mężni* na wojnie, zmusili obce wojska** do odwrotu. **gr.: ischyros - silny, potężny, stanowczy* Hi 42,10;
***lub: wojsko w szyku bojowym, obóz* Ps 6,8; Iz 43,2

35. Kobiety otrzymywały swoich umarłych wskrzeszonych; inni natomiast byli zamęczeni* nie przyjmując uwolnienia**, aby lepszego dostąpić zmartwychwstania. Łk 7,12;
**lub: torturować na kole jako narzędziu kary* 1Krl 17,22;
***lub: wolność przez wykupienie* 2Krl 4,35

36. Drudzy natomiast doświadczyli zniewag* i biczowania, a do tego kajdan i więzienia;
**lub: wyśmiewanie, szydzenie, drwina, zniewaga*

37. Byli ukamienowani, przerzynani piłą, doświadczeni, umierając mordowani mieczem, błąkali się w owczych i kozich skórach, *znosząc* niedostatek, ucisk *i* krzywdę.

38. *Ci,* których świat nie był godny, tułali się po pustyniach i górach, i jaskiniach, i po rozpadlinach ziemi. 1Sm 23,15; 24,1

39. A ci wszyscy, *mimo że* przez wiarę zostali poświadczeni*, nie odebrali *spełnienia* obietnicy, **gr.: martyreo - por. 1J 5,6** 1Krl 18,4

40. Bóg *bowiem* odnośnie nas przewidział coś lepszego, aby *oni* bez nas nie zostali doprowadzeni do doskonałości*. Hbr 7,19; Kol 1,28
**gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*

12 Dlatego i my, mając wokół siebie tak wielki obłok świadków, zrzućmy z siebie wszelki ciężar i grzech, który nas mocno oplata*, z wytrwałością biegnijmy w wyznaczonym** nam boju***, Łk 9,62; 1J 2,15; 1Kor 9,24
**lub: krępuje - o długiej szacie utrudniającej bieg*
***dosł.: położonym przed nami; ***gr.: agon - walka, zmaganie*

2. Patrząc uważnie* na Jezusa, który jest początkiem** i końcem*** naszej wiary, który w miejsce leżącej przed Nim radości wycierpiał krzyż, znosząc *jego* hańbę, i zasiadł po prawicy tronu Boga. Hbr 7,9; Flp 1,6
**gr.: aforao - mieć skupiony wzrok, wypatrując z daleka*
***gr.: archegos - źródło, przywódca; ***sprawiający dojrzałość*

3. Rozważcie* bowiem, *jakim jest* Ten, który wycierpiał od grzeszników przeciwko sobie tak *wielki* sprzeciw**, abyście zmęczeni, nie osłabli na duszy. Hbr 3,1; Ga 6,9; 2Tes 3,13
**lub: porównajcie; **gr.: antilogia - spór, bunt, kontrowersje*

4. Wy nie opieraliście* się jeszcze aż do krwi, walcząc** przeciwko grzechowi,
**gr.: antikathistemi - rozmieścić armię w szyku bojowym, dawać odpór, przeciwstawiać się, umieścić naprzeciwko*
***gr.: antagonidzomai - zmagać się, walczyć z przeciwka*

5. I całkowicie zapomnieliście o zachęcie, którą zwraca* się do was jak *do* synów: Synu mój, nie lekceważ karcenia** PANA, i nie bądź osłabiony, gdy PAN ciebie napomina***;
**lub: jest wykładana; **gr.: paideia - dyscyplina, wychowanie, pouczanie; ***gr.: elencho - zawstydzać, przekonywać, dowodzić, wykazać błąd za pomocą argumentów* Prz 3,11; 2Kor 4,8

6. Kogo bowiem PAN miłuje, tego karci*, natomiast chłoszcze** każdego syna, którego przyjmuje. **gr.: paideuo - wychowywać, karcić, ćwiczyć*
***gr.: mastigoo - karać, chłostać, biczować, smagać* 2Sm 7,14

7. Jeżeli znosicie karcenie, to Bóg ofiarowuje się wam jako synom; jakim bowiem jest syn, którego ojciec nie wychowuje*? **por. w. 6**

8. A jeśli jesteście bez karcenia*, które jest udziałem wszystkich, to jesteście dziećmi *z* nieprawego** *łoża*, a nie synami.
gr.: paideia - por. w. 5; **gr.: nothos - z nieprawego łoża, bękart, ur. ze związku z nałożnicą lub niewolnicą*

9. Ponadto, mieliśmy naszych ojców według ciała, którzy nas karcili, i szanowaliśmy ich. Czyż nie mamy być daleko bardziej poddani* Ojcu duchów, by żyć? Ps 68,5; Ef 4,6; Jk 1,17
**gr.: hypotasso - uległy, posłuszny, podporządkowany władzy*

10. Tamci bowiem wychowywali* nas przez krótki czas według swojego uznania; Ten natomiast, dla naszej korzyści, abyśmy byli uczestnikami Jego świętości. **por. w. 6**

11. Wprawdzie wszelkie karcenie w danej chwili nie wydaje się radosne, lecz sprawia smutek; ale potem przynosi *pełen* pokoju owoc sprawiedliwości tym, którzy są przez nie wyćwiczeni. Jk 3,18

12. Dlatego wyprostujcie opuszczone ręce i wyczerpane kolana, Iz 35,3

13. I czyńcie proste ścieżki waszymi nogami, aby to, co chrome nie zboczyło*, ale raczej zostało uzdrowione. Prz 4,26; 1Tes 5,14
**gr.: ektrepo - zejść z drogi, być skierowanym w bok*

14. Zabiegajcie* *o* pokój ze wszystkimi i o uświęcenie, bez którego nikt nie zobaczy Pana.
gr.: dioko - por. 1P 3,11 Ps 34,14; Rz 12,18

15. Przyglądajcie* się uważnie, aby ktoś nie pozostał z dala** od łaski Bożej, aby jakiś korzeń gorzkości rosnący w górę nie wywołał niepokoju, i żeby przez to nie pokalało się wielu, **gr.: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie; **gr.: hystereo - spóźnić się, mieć braki - por. Hbr 4,1**

16. Aby ktoś nie był rozpustny* i bezbożny jak Ezaw, który za jedną potrawę oddał swoje pierworództwo. Rdz 25,31
**gr.: pornos - rozpustnik, lubieżnik, wszetecznik, rozwiązły*

17. Wiecie bowiem, że potem, gdy chciał odziedziczyć błogosławieństwo, został odrzucony*, bowiem nie znalazł sposobu zmiany** *swojego* położenia***, chociaż ze łzami go poszukiwał. **lub: uznany za nienadającego się - Mt 21,42* **gr.: metanoia - zmiana myślenia - 2P 3,9**; ***dosł.: miejsca*

18. Wy bowiem nie zbliżyliście się do góry dającej się dotknąć i płonącej ogniem, ani do mroku, ani do ciemności, ani do burzy,

19. Ani do dźwięku* trąby, ani do głosu** słów, *tak że ci,* którzy to usłyszeli, prosili, aby więcej nie kierowano do nich *ani* słowa;
**gr.: echos - dźwięk, brzmienie; **gr.: fonos - głos, dźwięk*

20. Nie mogli bowiem znieść nakazu: A jeśli zwierzę dotknęłoby góry, będzie ukamienowane albo przebite oszczepem. Wj 19,16

21. A tak straszne było to, co zostało *im* ukazane, że Mojżesz powiedział: Jestem przepełniony bojaźnią i drżę. Ps 48,1-14; 50,3

22. Ale *wy* przystąpiliście do góry Syjon i do miasta Boga żywego, do niebiańskiego Jeruzalem i do dziesiątek* tysięcy aniołów,
**gr.: myrias - (miriada) dziesięć tysięcy, niezliczony tłum, rzesze*

23. Do uroczystego zgromadzenia i do wywołanych* pierworodnych, którzy są zapisani w niebiosach, i do Boga, sędziego wszystkich, i do duchów sprawiedliwych, uczynionych doskonałymi**, Ps 89,7; Dz 28,8
**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*
***gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*

24. I do pośrednika nowego przymierza, Jezusa, i do krwi pokropienia, *która* przemawia potężniej* od *krwi* Abla.
**gr.: kreitton - silniejszy, potężniejszy, mający przewagę, znaczniejszy, lepszy, doskonalszy* Hbr 7,22; 8,6; 9,15

25. Patrzcie, abyście nie odwracali* się od Tego, który mówi; bo jeśli tamci, po tym jak odwrócili się od Tego, który przemawiał na ziemi, nie uszli *kary,* tym bardziej** my, *gdy* odwracamy się od Tego, który przemawia*** z niebios. **gr.: paraiteomai - odrzucać, odsuwać, odmawiać*
***domyślnie - nie ujdziemy kary; ***gr.: chrematidzo - Mt 2,12**

26. *Ten,* którego głos wówczas wstrząsnął* ziemią, teraz natomiast obiecał, mówiąc: Ja jeszcze raz poruszę nie tylko ziemią, ale i niebem. Ps 114,6; Wj 19,18
**gr.: saleuo - wzburzyć, chwiać, wytrącić, zrzucić*

27. Więc to „jeszcze raz" oznajmia, *że* te *rzeczy* które są wstrząsane, *podlegają* przemieszczeniu*, jako stworzone; aby pozostały te, które nie są wstrząśnięte. Ps 102,26
**gr.: metathesis - przeniesienie czegoś na inne miejsce, deportacja*

28. Dlatego przyjmując królestwo niewzruszone, obyśmy mieli łaskę* przez którą służylibyśmy** w sposób miły Bogu, ze skromnością*** i czcią****. Iz 9,7; Mt 25,34; 1P 4,4-5
**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, wdzięczność, łaska*
***tryb przypusz. możliwe też - służmy; ***lub: godnością, respektem, szacunkiem; ****gr.: eulabeia - cześć, pobożność, lęk*
29. Albowiem nasz Bóg jest ogniem trawiącym*. **lub: pochłaniającym* Wj 24,17; Lb 11,1; Ps 50,3

13 Miłość* braterska niech trwa**.
**gr.: filadelfia - miłość braterska; **lub: pozostaje*
2. Gościnności* nie zapominajcie, bo z powodu** niej, niektórym uszło uwadze**, że gościli aniołów. ***lub: przez tę* Kpł 19,34; Mt 25,35;
**gr.: filoksenia - miłość względem obcych, gościnność* Rz 12,13
****gr.: lanthano - być nieświadomym, nie wiedzieć, być ukrytym*
3. Pamiętajcie o więźniach, jakbyście razem z nimi *byli* uwięzieni, o krzywdzonych, jako że sami jesteście w ciele.
4. Małżeństwo *jest godne* czci u wszystkich, a łoże nieskalane*, natomiast nierządników i cudzołożników będzie sądził Bóg. Prz 5,15;
**gr.: amiantos - bez skazy, niezbrukany, nieskalany* Obj 21,8
5. Sposób *waszego życia* niech będzie wolny od miłości pieniądza*. Bądźcie zadowoleni z tego co macie**, bo sam powiedział: Z pewnością*** nie porzucę cię ani na pewno*** cię nie opuszczę; Iz 41,17; Jr 6,13; 1Tm 6,9
**gr.: afilargyros - niemiłujący (srebra) pieniędzy, niechciwy*
***lub: którym wystarcza to, co obecnie (macie); ***por. Mt 5,20**
6. Tak więc śmiało mówimy: PAN jest moim pomocnikiem, nie będę się lękał; co uczyni mi człowiek? Ps 56,12; 118,6
7. Pamiętajcie o swoich przewodnikach*, którzy wam głosili Słowo Boże; a patrząc na koniec ich życia**, naśladujcie ich wiarę.
**dosł.: stających na czele, prowadzących* w. 17; Dz 14,23;
***lub: rozważając rezultat ich postępowania* 1Tes 5,12
8. Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam i na wieki. Ps 90,2; 102,27; J 8,56
9. Nie dawajcie się unosić* różnym i obcym naukom, bo dobrze jest umacniać serca łaską, a nie pokarmami, które nie przyniosły korzyści tym, którzy *tak* postępowali**.
**dosł.: nosić tu i tam, obnosić się* Rz 16,18; Ef 4,14; 1Tm 4,1
gr.: peripateo - obracać się - metafora sposobu życia - Rz 6,4
10. Mamy ołtarz, z którego nie mają prawa zjeść ci, którzy służą* przybytkowi**. Rz 12,1
**gr.: latreuo - służyć publicznie, piastować urząd publiczny*
***gr.: skene - namiot, szałas, przybytek, tu: o świątyni*
11. Albowiem ciała tych zwierząt, których krew arcykapłan wnosi za grzech do *świętego* świętych, są palone poza obozem.
12. Dlatego i Jezus, aby poświęcić lud swoją własną krwią, cierpiał poza bramą. Hbr 9,14
13. Wychodźmy więc do Niego poza obóz, niosąc Jego hańbę*. Mt 16,24; 1P 4,4; 1Kor 4,10
**gr.: oneidismos - znieważa, obelga, hańba, urąganie*
14. Nie mamy tu bowiem miasta trwałego, ale *tego, które* ma nadejść, szukamy*.
**gr.: epidzeteo - usilnie pragnąć, domagać się głośno, szukać*
15. Przez Niego więc nieustannie składamy Bogu ofiarę chwały*, to jest owoc warg wyznających Jego imię. Ps 51,17.19; 107,22; Oz 14,2
**gr.: ainesis - dziękczynienie, uwielbienie, ofiara dziękczynna*
16. Nie zapominajcie więc o dobroczynności i o pomocy wzajemnej*, z takich bowiem ofiar Bóg jest bardzo zadowolony**. Ga 6,6;
**lub: wspólnota, współudział; **ma upodobanie* Flp 4,14
17. Bądźcie posłuszni swoim przewodnikom i bądźcie im ulegli, oni bowiem czuwają* nad waszymi duszami i zdadzą z tego** sprawę***. Niech to czynią z radością, nie wzdychając; bo to nie byłoby korzystne dla was.
**lub: trwać bez snu; **domyśl.: czuwania* w. 7; 1P 2,13;
****dosł.: słowo, rachunek* Dz 20,28; 1P 5,2; 1Kor 16,16
18. Módlcie się za nas; albowiem jesteśmy przekonani, że mamy dobre* sumienie, bo chcemy we wszystkim dobrze postępować.
**gr.: kalos - piękne, szlachetne* 2Kor 1,12; 1Tm 1,5; 1P 3,16
19. A tym bardziej zachęcam, byście to uczynili, abym został szybciej wam przywrócony.
20. A Bóg pokoju, Ten, który przez krew wiecznego przymierza wyprowadził* z martwych wielkiego pasterza owiec, Pana naszego Jezusa, Iz 53,3; 63,11; 1P 2,25; Mk 14,27; J 10,14
**gr.: anago - wyprowadzić w górę, gdzieś wyżej, wyruszyć*
21. Oby was uczynił doskonałymi* w każdym dobrym dziele, by pełnić Jego wolę, uczyniwszy w was to, co jest przyjemne przed Jego *obliczem,* przez Jezusa Chrystusa, któremu chwała na wieki wieków. Amen.
gr.: katartidzo - wyposażony, sprawny, doskonały - 2Kor 13,11
22. A proszę* was, bracia, znoście *cierpliwie* to słowo zachęty**; bowiem napisałem do was krótko. **lub: wzywam, zachęcam*
***gr.: paraklesis - zachęta, wezwanie, poruszająca mowa*
23. Wiedzcie, że brat *nasz* Tymoteusz został uwolniony*, z nim**, jeśliby przyszedł szybciej***, ujrzę was. ***dosł.: którym* Dz 16,1; Rz 16,21
**gr.: apolyo - rozwiązać, uwolnić, opuścić; ***gr.: tachion - szybciej*
24. Pozdrówcie wszystkich swoich przewodników* i wszystkich świętych**. Pozdrawiają was ci, *którzy są* z Italii. **por: w. 7** Rz 16,1
***gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*
25. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Jakuba

1 Jakub, sługa* Boga i Pana Jezusa Chrystusa, do dwunastu pokoleń**, które są w rozproszeniu. Pozdrowienie. Mt 10,3; **lub: niewolnik; **plemion* Rz 1,1; Jud 1,1

2. Uznaliście, bracia moi, za pełną radość, gdy wpadliście w rozmaite doświadczenia*, **gr.: peirasmos - próba, doświadczenie, pokusa* 2Kor 4,17

3. Wiedząc, że wypróbowanie* waszej wiary sprawia wytrwałość**; Rz 5,3; Kol 1,11 **gr.: dokimion - wykazywanie, próbowanie, sprawdzian **gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor. na przeciwności*

4. A wytrwałość niech prowadzi do dzieła doskonałego*, abyście byli dojrzali* i w pełni wyposażeni, w niczym nie odczuwający braków. **gr.: teleios - doskonały, w pełni rozwinięty, dojrzały, nie mający braków* Ps 37,7; Mt 5,48; Flp 3,12

5. A jeśli ktoś z was odczuwa brak* mądrości, niech prosi Boga, który daje ją wszystkim szczodrze** i bez wyrzutów, a będzie mu dana. **gr.: leipo z genitivem - odczuwać brak **lub: szczerze, prostolinijnie* Wj 31,3; Prz 2,3.6; Jk 3,17

6. Jednak niech prosi z wiarą, nie wątpiąc; kto bowiem wątpi, przypomina falę morską, gnaną i miotaną tu i tam przez wiatr.

7. Niech taki człowiek nie myśli, że otrzyma coś od Pana;

8. Mąż o rozdwojonej duszy*, niestały na wszystkich swoich drogach. **tj. wewnętrznie rozdwojony - por. Jk 4,8** 1Krl 18,21; Mt 6,24

9. A niech uniżony* brat chlubi** się w swoim wywyższeniu, **lub: pokorny, nisko urodzony; **gr.: kauchema -Flp 1,26** Jk 2,5; Rz 12,16

10. Bogaty natomiast w swoim uniżeniu*; że jak kwiat trawy przeminie. **lub: poniżeniu*

11. Albowiem wzeszło paląc słońce i wysuszyło trawę, a kwiat jej opadł, i zginęło piękno jego oblicza; tak i bogaty zwiędnie na swoich drogach. Mk 4,6; 1Kor 7,31; Jk 5,1

12. Błogosławiony* mąż, który znosi próbę; który został** wypróbowany***, gdyż otrzyma wieniec życia, który obiecał Pan tym, którzy Go miłują. **lub: szczęśliwy **dosł.: stał się; ***lub: doświadczony* 1P 1,7; 5,4; 2Tm 2,5; 4,8; Jk 1,2; Obj 2,10

13. Niech nikt, gdy jest poddawany pokusie*, nie mówi: Przez Boga jestem kuszony*; bo Bóg nie jest podatny na kuszenie** *ze strony* zła ani sam nikogo nie kusi*; **gr.: peiradzo - poddawać próbie, kusić, doświadczać kogoś; **być niepróbowalnym (dot. Boga)* Wj 17,7; Pwt 6,16; 1Kor 10,13

14. Ale każdy jest kuszony przez własne pożądliwości*, które go pociągają i nęcą**. **gr.: epithymeo - usilne pragnienia - por. Jk 4,2* **dosł.: być łowionym na przynętę* Rdz 6,5; Jr 17,9

15. Potem, gdy pożądliwość pocznie*, rodzi** grzech, a gdy grzech dojrzeje***, rodzi śmierć. **gr.: syllambano - zajść w ciążę, chwycić coś razem, pochwycić **gr.: tikto - wydać na świat, rodzić, owocować; ***lub: wydorośleje*

16. Nie dawajcie się zwodzić*, moi umiłowani bracia! **lub: wprowadzić w błąd - gr.: planao - Mt 18,12**

17. Wszelki dobry podarunek i wszelki dar doskonały zstępuje z góry od Ojca świateł, u którego nie istnieje zmienność lub cień poruszenia*. **myśl odwołująca się do zmienności zjawisk astronomicznych* Hbr 12,9; Mt 7,11; J 4,10

18. Gdy zechciał, zrodził* nas Słowem Prawdy, abyśmy byli niejako pierwociną Jego stworzeń. **gr.: apokyeo - wydać na świat, zrodzić* 2Tm 2,15

19. A tak, bracia moi umiłowani, niech każdy człowiek będzie skory* do słuchania, nieskory** do mówienia, nieskory** do gniewu***, **dosł.: szybki - gr.: tachys; **dosł.: powolny ***gr.: orge - złość, gniew, oburzenie, złość poprzez karę* Iz 63,17; Rz 9,19

20. Bo gniew męża nie wykonuje* sprawiedliwości Boga. **gr.: katergadzomai - por. Rz 7,15**

21. Dlatego odrzućcie* wszelką plugawość i obfitość złości, przyjmijcie z łagodnością wszczepione w was Słowo, które jest w stanie** zbawić wasze dusze. **lub: odłożywszy; **gr.: dynamai - mieć moc, być silnym* 1P 1,9; 3,20; Dz 10,33

22. A stawajcie się wykonawcami* Słowa, a nie tylko słuchaczami, oszukującymi samych siebie. **gr.: poietes - wykonawca, twórca, sprawca, poeta*

23. Albowiem jeśli ktoś jest słuchaczem Słowa, a nie wykonawcą, ten podobny jest do człowieka, który przygląda się w zwierciadle swojemu naturalnemu* obliczu; **gr.: genesis - por. Jk 3,6** Mt 7,21; Łk 11,28; 1J 2,3

24. Bo przyjrzał się sobie i odszedł, i natychmiast zapomniał jakim* był. **lub: jaki* Ez 33,31

25. Ale kto wejrzał w doskonałe Prawo wolności i trwa *w nim,* ten nie jest słuchaczem zapominającym, lecz wykonawcą dzieła, ten będzie błogosławiony w swoim działaniu.
26. Jeśli ktoś pośród was uważa, że jest pobożny*, a nie powściąga** swojego języka, lecz oszukuje swoje serce, tego pobożność jest próżna. **gr.: threskos - bogobojny, oddający cześć Bogu, drżący, religijny; **por. Jk 3,2**** Ps 32,9; 39,2; 141,3
27. Czystą i nieskalaną pobożnością* przed Bogiem i Ojcem jest to: troszczyć** się o sieroty i wdowy w ich ucisku, i strzec*** siebie samego przed skalaniem przez świat.
**por. w. 26*; **lub: odwiedzać, opiekować się, nieść pomoc ***lub: zachować siebie samego nieskalanym, z dala od świata*

2 Bracia moi! Nie łączcie* wiary Pana naszego Jezusa Chrystusa, *Pana* Chwały *ze* stronniczością**. Ps 24,7; 29,3; Ef 1,17; 1P 1,17
**gr.: echo - mieć, posiadać, być blisko złączony z kimś **gr.: prosopolepsia - brać wg twarzy, mieć wzgląd na osobę*
2. Bo gdyby wszedł na wasze zgromadzenie mąż mający złoty pierścień, w lśniącej szacie, i wszedłby też i ubogi, w brudnej szacie,
3. I patrząc na tego, co ma lśniącą szatę, powiedzielibyście do niego: Ty, usiądź tu wygodnie; a ubogiemu powiedzielibyście: Ty, stań tam albo usiądź tu u mojego podnóżka,
4. To czy nie uczyniliście różnicy* między sobą i nie staliście się niegodziwie** rozumującymi sędziami? Mt 7,1-5; Jk 4,11
**gr.: diakriono - rozdzielić, rozsądzić, rozróżnić, zostać porównionym; **gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły*
5. Słuchajcie, bracia moi umiłowani, czy Bóg nie wybrał* ubogich tego świata *na* bogatych w wierze i dziedziców Królestwa, obiecanego tym, którzy Go miłują?
**gr.: eklegomai - upatrzyć, wybrać, wybrać kogoś na urząd*
6. Ale wy znieważyliście ubogiego. Czy nie bogaci was uciskają i czy nie oni ciągną was do sądów? Ef 3,8; 1Tm 6,18; Hbr 11,26
7. Czy nie oni bluźnią pięknemu* imieniu, które zostało wezwane** nad wami?
**lub: szlachetne, dobre; **przywołane* Ps 138,2; Dz 4,12
8. Jeśli rzeczywiście wypełniacie królewskie Prawo zgodnie z Pismem: Będziesz miłował swojego bliźniego jak samego siebie, dobrze* czynicie. **por. w. 7** J 4,9; Kpł 19,18; Mt 22,39
9. Lecz jeśli jesteście stronniczy*, to popełniacie grzech i jesteście przez Prawo napominani** jako przestępcy.
por. w. 1*; **lub: zawstydzać, karcić, wykazywać błąd - Mt 18,15
10. Albowiem ktokolwiek zachowa całe Prawo, a potknie* się w jednym, staje się winny wszystkiego. Pwt 27,26; Mt 5,19; Ga 3,10
**gr.: ptaio - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku*
11. Bo Ten, który powiedział: Nie będziesz cudzołożył, powiedział też: Nie będziesz mordował; a jeśli nie będziesz cudzołożył, ale będziesz mordował, stałeś się przestępcą Prawa. Wj 20,13; Pwt 5,17; Ps 130,3
12. Tak mówcie i tak czyńcie, jak ci, którzy mają być sądzeni przez* Prawo wolności.
gr.: dia - z genitivem - 1Kor 11,9 Jk 1,25; 1P 2,16; Flp 4,8
13. Sąd bowiem bez miłosierdzia *odbędzie się* nad tym, kto nie okazał* miłosierdzia**; a miłosierdzie tryumfuje*** nad sądem. Mt 5,7;
**dosł.: czynił; **gr.: anileos - bez litości, nieyczliwy* Łk 16,25
****gr.: katakauchaomai - odnosić tryumf, przewyższać, stać wyżej, chlubić ponad kogoś - uzmoc. od kauchaomai - Flp 1,26**
14. Co za pożytek, bracia moi, jeśli ktoś powiedziałby, że ma wiarę, a nie miałby uczynków? Czy taka* wiara może go zbawić**?
**gr.: rodzajnik określony ho - ta lub tego (rodzaju) wiara **gr.: sodzo - ocalić, uratować, wybawić, zbawić, uzdrowić*
15. A jeśli brat albo siostra byliby nadzy i odczuwaliby brak codziennego* pożywienia,
tj. ilości wystarczającej na jeden dzień - por. Mt 6,11
16. A ktoś z was powiedziałby im: Idźcie w pokoju, ogrzejcie się i nasyćcie* się; i nie dalibyście im tego, co konieczne *dla* ciała, jaki z tego pożytek? 1Kor 13,3; Mt 14,15
**dosł.: ogrzewajcie się, nasycajcie - czas niedokonany*
17. Tak i wiara, jeśli nie ma uczynków, martwa jest sama w sobie. J 15,2
18. Ktoś jednak powie: Ty masz wiarę, a ja mam uczynki; pokaż* mi wiarę swoją bez twoich uczynków, a ja tobie pokażę moją wiarę z moich uczynków. Mt 7,16; Rz 3,8
**gr.: deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód, nauczać*
19. Ty wierzysz, że Bóg jest jeden; dobrze czynisz; i demony *w to* wierzą i drżą. Pwt 6,4; Iz 43,10; 44,6.8; 1Kor 8,4; Mt 8,31; Mk 1,24
20. A czy chcesz poznać, pusty* człowieku, że wiara bez uczynków jest martwa?
**gr.: kenos - pusty, próżny, pozbawiony znaczenia* Ga 6,3
21. Abraham, ojciec nasz, czy nie został uznany za sprawiedliwego z uczynków, gdy ofiarował Izaaka, swojego syna, na ołtarzu?
22. Widzisz, że wiara zaczęła współdziałać z jego uczynkami, a z uczynków wiara została uczyniona doskonałą*. Flp 4,8; Kol 3,17
**gr.: teleioo - uczynić dojrzałym, ukończyć, doprowadzić do celu*
23. I tak wypełniło się Pismo, które mówi: I uwierzył Abraham Bogu i zostało mu to po-

liczone* za sprawiedliwość, i został nazwany przyjacielem Boga. Rdz 15,6; J 15,14

**gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać, brać pod uwagę, ważyć racje, rozstrzygać, zaliczyć do*

24. Widzicie zatem, że człowiek uznawany jest za sprawiedliwego z uczynków, a nie jedynie z wiary? Ps 60,12; Ga 2,16

25. A podobnie i Rahab, nierządnica, czy nie z uczynków została usprawiedliwiona, gdy przyjęła posłańców* i wypuściła ich inną drogą? **gr.: angelos - posłaniec, zwiastun* Hbr 11,31

26. Albowiem jak ciało bez ducha jest martwe, tak też wiara bez uczynków jest martwa. Hi 34,14-15; Kaz 12,7; Dz 7,59

3 Niech niewielu z was staje się nauczycielami, bracia moi, gdyż wiecie, że surowszy* otrzymacie wyrok. **dosł.: wyższy, większy*

2. My wszyscy bowiem potykamy* się w wielu *sprawach;* jeśli ktoś w mowie się nie potyka, ten jest mężem doskonałym**, który i całe ciało może trzymać na wodzy***.

**gr.: ptaio - upaść - por. Jk 2,10*; **gr.: teleios - por. Jk 1,4* ***dosł.: prowadzić za pomocą wędzidła* Mt 5,48; Hbr 13,21

3. Oto koniom wkładamy wędzidła w pyski, aby były nam posłuszne i kierujemy całym ich ciałem. Dz 27,14; Mt 8,14

4. Oto i okręty*, choć są tak wielkie i pędzone silnymi wiatrami, jednak są kierowane bardzo małym sterem tam, dokąd chce ruch *ręki* sternika. **tj. duży okręt śródziemnomorski*

5. Tak i język, małym jest członkiem, a bardzo się wynosi*. Oto mały ogień, a jak wielki las podpala! 2Krl 19,22; Prz 18,21; Dn 4,30

**gr.: megalaucheo - zachowywać się dumnie w mowie, szczycić*

6. I ten język jest ogniem; język jest światem nieprawości, umieszczany wśród naszych członków, tym co kala całe nasze ciało i rozpala krąg naturalnych skłonności*, *sam* będąc rozpalany przez Gehennę**.

lub: rozpala krąg życia; *gr.: genesis - źródło, pochodzenie, istnienie, życie, bieg (koło życia), z biblos - rodowód **por. Mt 5,22** Lb 31,16; 2Sm 19,43; Prz 16,27

7. Wszelka bowiem natura* *dzikich* zwierząt i ptaków, i gadów, i *stworzeń* morskich jest poskramiana i jest poskromiona przez naturę* człowieka; **gr.: fysis - natura, rodzaj*

8. Ale nikt z ludzi nie może poskromić* języka; zło to nieposkromione, pełne śmiertelnego jadu. Ps 140,4; Rz 3,13

**gr.: damadzo - tamować, poskramiać, kiełznać, powstrzymywać*

9. Nim* wysławiamy** Boga i Ojca, i nim* przeklinamy ludzi, stworzonych na podobieństwo Boga. **dosł.: przez niego* 2Sm 1,5; Rz 3,14

***gr.: eulogeo - chwalić, sławić, prosić o błogosławieństwo, wypowiadać błogosławieństwo, być błogosławionym*

10. Z tych *samych* ust wychodzi błogosławieństwo* i przekleństwo. Nie może** tak być***, bracia moi. **por. w. 9*** Ps 50,16; Jr 7,4; Rz 12,14

***gr.: chre - jest konieczne, trzeba, jest powinnością, należy ***ginomai - stawać się, urodzić się, być, zaistnieć, dziać się*

11. Czy źródło z tej samej szczeliny tryska słodką i gorzką *wodą?* Mt 12,33

12. Czy może, bracia moi, figowiec wydawać oliwki albo winorośl figi? Tak też żadne źródło nie *może* wydać słonej i słodkiej wody.

13. Kto jest mądry i rozumny pośród was, niech to pokaże czynami *wypływającymi* z jego dobrego postępowania w łagodnej* mądrości. Hbr 13,5; 1P 3,16; Flp 1,27

**gr.: prautes - łagodność, delikatność, cichość, uprzejmość*

14. Ale jeśli macie gorzką zazdrość i kłótliwość* w swoim sercu, nie wynoście** się i nie kłamcie wbrew*** prawdzie. Flp 2,2

**lub: ambicję; **chełpić się, chlubić; ***gr.: kata - przeciwko*

15. Nie jest to mądrość zstępująca z góry, ale ziemska, zmysłowa*, demoniczna. Jud 1,19; **gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszevna* 1Kor 2,14

16. Bo gdzie jest zazdrość i kłótliwość*, tam zamieszanie** i wszelka zła sprawa.

**por. w. 14*; **lub: niepokój, anarchia, nieład społeczny*

17. Ale mądrość, która jest z góry, najpierw jest prawdziwie* czysta, następnie pokojowo *usposobiona,* łagodna**, dająca się przekonać***, pełna miłosierdzia i dobrych owoców, bezstronna i nieobłudna. Rz 12,9; Flp 1,11; 1P 1,22

**gr.: men - partykuła wzmac.; **lub: łagodnie skłaniająca do posłuchu; ***uległa, nie uparta (nie oporna) na argumenty*

18. Ale owoc sprawiedliwości zasiewany jest w pokoju tym, którzy czynią pokój. Oz 10,12

4 Skąd wojny i skąd walki pośród was? Czy nie pochodzą one z waszych namiętności*, które walczą** w waszych członkach?

**gr.: hedon - przyjemność, rozkosz, uciecha* Rz 7,23; ***lub: toczą bój, biorą udział w wojnie* Ga 5,17; Kol 3,5

2. Pożądacie*, a nie macie; mordujecie i zazdrościcie, a nie możecie osiągnąć; wojujecie i walczycie; nie macie jednak z powodu *tego,* że nie prosicie. Jk 1,6-7; Prz 1,28; Iz 1,15

**gr.: epithymeo - usilnie pragnąć, żywić pragnienie, tęsknić*

3. Prosicie, a nie otrzymujecie, dlatego że źle prosicie, zamierzając to wydać* na wasze namiętności**. **lub: roztrwonić, zużyć; **por. w. 1**

4. Cudzołożnicy* i cudzołożnice! Czy nie wiecie, że przyjaźń ze światem jest wrogością** *wobec* Boga? Jeśli*** więc ktoś chce być przyjazny *wobec tego* świata, staje się nieprzyjazny *wobec* Boga. **lub: nieprzyjaźnią* 2P 1,4; 1J 2,15
**gr.: moichos - cudzołożnik - por. Łk 18,11; 1 Kor 6,9; Hbr 13,4*
***gr.: an - part. zwykle uskaz. na życzenie, możliwość, niepewność*
5. Albo czy wydaje się *wam,* że na próżno Pismo mówi: Do* *granic* zazdrości tęskni** za duchem, któremu dał w nas mieszkanie.
**gr.: pros - do; tu: jako przysłówek wzmacniający; **lub: pragnie*
6. Większą jednak daje łaskę, dlatego mówi: Bóg przeciwstawia* się pysznym**, a pokornym daje łaskę. Wj 10,3; Ps 138,6; Prz 3,34
**lub: stawia zbrojny opór, ustawia się do bitwy naprzeciwko*
***gr.: hyperefanos - górujący nad innymi, hardy, wyniosły*
7. Poddajcie* się więc Bogu, przeciwstawcie** się diabłu, a ucieknie od was. Mt 4,10;
gr.: hypotasso - podporządkować się - Ef 5,24 Ef 4,27; 1P 5,8
***gr.: anthistemi - przeciwstawić się, stawiać opór, sprzeciwiać*
8. Przybliżcie* się do Boga, a przybliży się do was. Obmyjcie ręce grzesznicy i oczyśćcie serca, *ludzie o* rozdwojonej duszy**.
**gr.: engidzo - połączyć coś z czymś, zbliżyć się, podejść*
***gr.: dipsychos - wewnętrznie rozdwojony, wątpiący, o rozdwojonej duszy - Jk 1,8** 2Krn 15,2; Hbr 7,19; Dz 15,9
9. Uznajcie swoją nędzę* i zasmućcie się, i płaczcie; wasz śmiech niech obróci się w żałość, a radość w smutek**. Iz 22,12; Jr 31,18
**lub: okażcie żal, czujcie się udręczeni i nieszczęśliwi*
***lub: w przygnębienie - obraz spuszczonej głowy i oczu*
10. Uniżcie* się przed obliczem PANA, a wywyższy was. **dosł.: dajcie się uniżyć* Łk 18,14; 1P 5,6
11. Nie obmawiajcie* jedni drugich, bracia; kto obmawia* brata i osądza swojego brata, obmawia* Prawo i osądza Prawo; a jeśli osądzasz Prawo, nie jesteś wykonawcą Prawa, ale sędzią. Ef 4,31; 1P 2,1; Rz 14,4; 1Kor 4,5
**gr.: katalaleo - szkalować, oczerniać, ganić, znieważać*
12. Jeden jest Prawodawca, który może zbawić i zgubić. Kim ty jesteś, że* osądzasz innych? **gr.: hos - ten, który, *lub: kiedy* Mt 10,28
13. A teraz* wy, którzy mówicie: Dziś albo jutro pójdziemy do tego miasta i będziemy działać tam *przez* jeden rok, i *będziemy* handlować i ciągnąć zyski; Prz 27,1; Iz 24,2
**gr.: age nyn - zwrot rozpocz. nową myśl, przykład pięknego stylu gr. diatryby - mowy, kazania o charakter. moralizatorskim*
14. *Wy,* którzy nie wiecie, co *będzie* jutro; bo czym jest wasze życie? Parą bowiem jest, która na krótko się ukazuje, a następnie staje się niewidoczna*. **lub: jest usuwana* 1P 1,24
15. Zamiast *tego,* powinniście mówić: Jeśli Pan będzie chciał, to będziemy żyć i uczynimy to lub owo. 2Sm 15,25; 1Kor 4,19; Hbr 6,3
16. A *wy* tymczasem* chlubicie się swoimi przechwałkami**; wszelka taka chełpliwość jest zła. **gr.: nyn - obecnie, teraz, dziś, właśnie* 1Kor 4,7
***gr.: aladzoneia - czcza, chełpliwa gadanina, zuchwała pewność*
17. *Kto* więc wie, jak dobrze czynić, a nie czyni, ma* grzech. **dosł.: grzech mu jest* Rz 14,23

5 Przychodźcie teraz *wy,* bogaci, zapłaczcie z zawodzeniem* nad utrapieniami, które przychodzą na was. Jk 4,13;
**gr.: ololydzo - lamentować, wołać, wydać okrzyk (bólu)* Hi 20,15
2. Bogactwo* wasze zgniło, a wasze szaty zostały zjedzone przez mole. Jr 17,11
**gr.: ploutos - bogactwo, majątek, obfitość dóbr, pełnia*
3. Wasze złoto i srebro zaśniedziało*, a ich śniedź** będzie *służyć* za świadectwo *przeciwko* wam i trawić*** będzie wasze ciała jak ogień; zgromadziliście skarby w dniach ostatecznych. Dz 2,17; 2P 3,3; Rz 2,5
**gr.: katioo - być przeżarty rdzą, śniedzieć patyną*
***gr.: ios - rdza (jad żmii); ***lub: pochłonie, zje, pożre*
4. Oto krzyczy wstrzymana* przez was zapłata robotników, którzy zżęli wasze pola, a wołania żniwiarzy doszły do uszu PANA Zastępów**. **lub: odmówiona, ukradziona* Kpł 19,13
***hebr.: sabaoth - armia, zastępy zbrojne, służba, ciała niebieskie*
5. Żyliście na ziemi w rozkoszach i w zbytku; utuczyliście* swoje serca, jak na dzień rzezi. **dosł.: wykarmić, rosnąć, odżywiać, zagęszczać*
6. Skazaliście* i zamordowaliście sprawiedliwego. *Już* się wam nie przeciwstawia.
**lub: wydać wyrok potępiający, ogłosiliście winnym* Mt 5,39
7. Dlatego, bracia, bądźcie cierpliwi* aż do przyjścia** Pana. Oto rolnik oczekuje na cenny plon ziemi, zachowując wobec niego cierpliwość, aż otrzyma deszcz wczesny i późny.
gr.: makrothymeo - znosić coś cierpliwie - por. 1Tes 5,14***
***gr.: parousia - por. 1Tes 4,15** 2Tes 3,5; Ps 37,7; Pwt 11,4
8. Bądźcie i wy cierpliwi, i umocnijcie* swoje serca; bowiem blisko jest przyjście** Pana.
lub: stać mocno, ugruntować; **gr.: parousia - 1Tes 4,15
9. Nie wzdychajcie*, bracia, jedni na** drugich, abyście nie byli osądzeni. Oto sędzia stanął u*** drzwi. Mt 23,37; Hbr 11,32;
**gr.: stenadzo - narzekać, wzdychać ciężko, jęczeć, zawodzić*
***gr.: kata - przeciwko, na; ***gr.: pro - przed* Obj 3,19-20
10. Weźcie za przykład, moi bracia, znoszenie zła* i cierpliwość proroków, którzy powiedzieli *słowo* w imieniu PANA. Mt 5,2;
**gr.: kakopatheia - doznawanie bólu, cierpienia, zła* Dz 7,52

11. Oto za szczęśliwych* uważamy tych, którzy wytrwali. Słyszeliście o wytrwałości** Hioba i widzieliście zakończenie*** PANA, bo wielce miłosierny**** i litościwy jest PAN.
lub: błogosławionych; **gr.: hypomone - por. Jk 1,3* Wj 34,6; ****lub: cel PANA - gr.: telos - koniec, skutek, wynik, wypełnienie*
*****gr.: polysplachnos - wielce współczujący, wielce serdeczny* Hi 42,10, Ne 9,17; Ps 86,15; 102,13; Jl 2,13; Jon 4,2; Łk 6,36

12. A przede wszystkim, bracia moi, nie przysięgajcie ani na niebo, ani na ziemię, ani jakąkolwiek *inną* przysięgą; ale wasze „tak" niech będzie „tak", a wasze „nie" niech będzie „nie"; abyście nie popadli* pod sąd.
**gr.: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu* Mt 5,34

13. Cierpi ktoś zło między wami? Niech się modli. Ktoś jest dobrej myśli*, niech śpiewa** *pieśni;* **lub: weseli się* 2Krn 33,12; Ps 18,6
***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

14. Choruje* ktoś pośród was, niech przywoła do siebie starszych** zboru*** i niech się modlą nad nim, *gdy* namaścili go olejem w imieniu Pana; Wj 25,6; Dz 14,23; Mk 6,13
dosł.: jest słaby, jest w potrzebie; **por. Tt 1,5*
****gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*

15. A modlitwa wiary uratuje* chorego i Pan go podniesie; a jeśli dopuścił się grzechów, zostaną mu odpuszczone**. Mt 17,20; 21,22; 1J 5,14
**gr.: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić*
***gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

16. Wyznawajcie* jedni drugim upadki** i módlcie się jedni za drugich, abyście zostali uzdrowieni. Wiele może*** usilna**** modlitwa sprawiedliwego. Ps 32,5; Mt 18,15; 1J 1,9
**gr.: eksomologeo - wyznać, przyznać otwarcie, oznajmić*
***gr.: paraptoma - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek, występek, grzech, odchylenie od prawdy*
****gr.: ischyo - silna, posiadająca wpływ, skuteczna moc*
*****gr.: energeo - przejawiać działanie, wytężać siły, sprawiać*

17. Eliasz był człowiekiem podobnym *do* nas w swoich doświadczeniach* i usilnie pomodlił** się, żeby nie padał deszcz; i nie spadł deszcz na ziemię *przez* trzy lata i sześć miesięcy, 1Krl 17,1; Łk 4,25;
**gr.: homoiotates - być poddanym tym samym cierpieniom, czuć, cierpieć, odczuwać w podobny do innych sposób; **dosł.: modlitwą pomodlił się - hebraizm - czas przesz. dok.* Dz 14,15 Rz 11,2

18. I znowu modlił się, a niebo dało deszcz i ziemia zrodziła swój owoc*. **lub: plon*

19. Bracia! Jeśli ktoś z was zostałby odwiedziony* od prawdy**, a ktoś by go zawrócił,
**dosł.: zwiedziony, wprowadzony w błąd* Ps 51,13
***gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*

20. Niech wie, że kto zawrócił* grzesznika z jego błędnej** drogi, uratuje*** jego duszę od śmierci i zakryje mnóstwo grzechów****.
gr.: epistrefo - zwrócić ku, spowodować powrót, zwracać ku sobie; **gr.: plane - błąkać się, tułać, błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady; ***por. w. 15 Prz 10,12; 11,30; 1Kor 9,20
*****gr.: hamartia - brak udziału w, strata, chybienie celu*

Pierwszy list apostoła Piotra

1 Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa, do wychodźców rozproszonych* *po* Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii, Dz 16,6

**gr.: diaspora - rozproszenie, rozrzucenie, Izraelici rozproszeni między poganami, stąd możliwe: przy diasporze*

2. Wybranych* zgodnie z uprzednią wiedzą** Boga Ojca w uświęceniu Ducha, do posłuszeństwa i pokropienia krwią Jezusa Chrystusa. Łaska wam; a pokój oby*** został pomnożony. ****tryb życzący* Rz 8,29-33; Dz 2,23; 2Tes 2,13

**gr.: eklektos - wybrany, szczeg. na podst. osobistych preferencji*
***dosł.: ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu, widzieć przed*

3. Błogosławiony* *niech będzie* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który według swojego wielkiego miłosierdzia, odrodził** nas ku nadziei żywej przez wzbudzenie*** Jezusa Chrystusa z martwych, Rz 1,4;

**lub: wysławiony; **ponownie zrodził* 1Kor 15,1; Hbr 6,2
****gr.: anastasis - powstanie, podniesienie, przywrócenie do życia*

4. Do dziedzictwa niezniszczalnego i nieskalanego, i niewiędnącego*, które jest zachowane w niebiosach dla was,

**lub: niemogącego wygasnąć,* Ef 1,14; Kol 1,12
niezanikającego, zachowującego świeżość, trwałego

5. Którzy w mocy Bożej strzeżeni jesteście przez wiarę ku* zbawieniu, gotowemu *by* zostać objawionym** w ostatecznym czasie.

**gr.: eis - ku, dla; **gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić*

6. Weselicie się z tego*, mimo że teraz zostaliście na krótko zasmuceni, jeśli potrzeba, rozmaitymi** próbami***, Jk 1,2; 2P 2,9

**lub: w tym (czasie) weselicie się, weselcie się - tryb rozk.?; **dosł.: w rozmaitych; ***gr.: peirasmos - próba, doświadczenie, pokusa*

7. Aby doświadczenie* waszej wiary, o wiele cenniejsze od zniszczalnego złota, a które przez ogień jest próbowane**, zostało znalezione dla uznania, czci i chwały w*** objawieniu Jezusa Chrystusa, 1P 4,12; Ml 3,3

**lub: doświadczona, mająca wartość; **tj. uszlachetniane przez wypławianie ogniem w procesie oczyszczania; ***przy*

8. Którego, *choć* nie widzieliście, miłujecie; w którego, teraz nie widząc, wierzycie; i cieszycie się radością niewysłowioną* i *pełną* chwały**. J 20,29; 2Kor 4,18; 5,7; Hbr 1,1

**gr.: aneklaletos - niewypowiedziany, niewyrażalny*
gr.: doksadzo - sławić, chwalić, otoczyć chwałą - por. J 7,39

9. Przyjmując* cel wiary waszej, zbawienie dusz. Rz 6,22; Hbr 11,3; Jk 1,21

**gr.: komidzo - otrzymać, uzyskać, odzyskać, troszczyć się*

10. Tego to zbawienia poszukiwali i pilnie badali* *je* prorocy, którzy prorokowali o *niesionej* dla was łasce. Mt 13,17; Łk 24,27;

**gr.: eraunao - dociekać, badać, przeszukiwać* Dz 3,24

11. Wypatrując*, na jaki lub na jakiego rodzaju czas wskazywał *będący* w nich Duch Chrystusa**, zapowiadający*** *nadchodzące* na Chrystusa cierpienia i *następującą* po nich chwałę****; **lub: chcąc dociec* 2P 1,21

***Pomazańca; ***gr.: promartyromai - świadczyć wcześniej*
*****dosł.: chwałach - l.mn., zaszczytach, wspaniałościach*

12. Którym zostało objawione*, że nie *im* samym, ale nam służyły te *sprawy,* które teraz zostały wam oznajmione przez tych, którzy wam ogłosili dobrą nowinę w Duchu Świętym, który został wysłany z nieba – *sprawy,* w które pragną wejrzeć** aniołowie.

gr.: apokalypto - (nagle) odsłonięcie tego, co zakryte - por. w. 5*
***parakypto - pochylić się nad czymś, by się przyjrzeć, analizować*

13. Dlatego gdy przepasaliście* sobie biodra waszego umysłu, trzeźwymi będąc, całkowicie** złóżcie nadzieję w łasce, która jest wam niesiona w objawieniu*** Jezusa Chrystusa.

**lub: przepasawszy sobie - czas przeszły dokonany* Wj 12,11
***lub: dojrzale, doskonale; ***gr.: apokalypto - por. w. 12**

14. Jako posłuszne dzieci, nie dostosowujcie* się do wcześniejszych pożądliwości** z czasów waszej niewiedzy***, Ef 2,2; 5,6

**tj. dostosowanie swej postaci do określonej formy, wzoru*
***lub: usilnych pragnień; ***gr.: agnosia - nieświadomość*

15. Ale z powodu* Świętego, który was powołał, stańcie się sami święci we wszelkim postępowaniu *waszym;* Iz 6,3; Flp 3,14;

**lub: w zgodzie z, według, na wzór - gr.: kata* Hbr 12,14

16. Bo napisano: Stańcie się święci*, bo Ja jestem Święty. Kpł 11,44; 19,2; Am 3,3

**gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*

17. A jeśli wzywacie *jako* Ojca, *tego który* bez względu na osoby sądzi każdego według jego czynów, postępujcie w bojaźni przez czas waszego zamieszkiwania na obczyźnie*.

**gr.: paroika - przebywać gdzieś czasowo, mieszkać na obczyźnie*

18. Wiedząc, że nie zniszczalnym srebrem albo złotem zostaliście wykupieni z waszego marnego* postępowania**, przekazanego przez ojców, Rz 1,21; 1Kor 6,20; 7,23
gr.: mataios - pozbawiony siły, prawdy, pusty; **por. Rz 6,6*
19. Ale drogą krwią Chrystusa, jako Baranka niewinnego* i nieskalanego, Dz 20,28; J 1,29
**gr.: amomos - bez zarzutu, jako ofiara bez zmazy i skazy*
20. Przeznaczonego* wprawdzie przed założeniem świata, lecz ukazanego ze względu na was w czasach ostatecznych, 1P 1,2; Rz 8,29; **lub: wiedzieć coś wcześniej, mieć plan* Ef 1,5; Obj 13,8; 17,8
21. *Którzy* dzięki Niemu* jesteście wierzącymi w Boga, który wzbudził Go z martwych i dał Mu chwałę, tak aby wiara i nadzieja wasza była w Bogu. **lub: przez Niego* Ef 4,21; Kol 1,16
22. *Skoro* zaczęliście oczyszczać* dusze wasze w posłuszeństwie prawdzie przez Ducha, dla** nieobłudnej braterskiej miłości, z czystego serca jedni drugich miłujcie gorąco***, **lub: mając swoje dusze oczyszczone lub uświęcone* Hbr 1,3; J 15,3 ***lub: do, ku; ***gr.: ektenos - żarliwie, zdecydowanie, stale*
23. Odradzeni* *będąc,* nie z nasienia zniszczalnego, ale z niezniszczalnego przez Słowo żywego** Boga, *które* trwa na wieki***. J 1,10; **dosł.: ponownie zradzani - czas teraź. str. bierna* Mt 13,23 ***dosł.: żyjącego, lub Słowo Boga, żyjące i trwające, ***wiek*
24. Dlatego że wszelkie ciało jest jak trawa, a wszelka chwała człowieka jak kwiat trawy; uschła trawa i kwiat jej opadł; Iz 40,6; Jk 1,10
25. Ale Słowo* PANA trwa na wieki**. A tym Słowem jest *to, co* zostało ogłoszone wam** w Ewangelii. ****dosł.: do was* Mt 1,1; 1Tes 1,8; 1J 2,17 **gr.: rhema - słowo wypowiedziane, przesłanie; **dosł.: na wiek*

2 Odłożywszy więc od siebie wszelką złość i wszelką zdradę*, i obłudę, i zazdrość, i wszelką obmowę, **lub: oszustwo, podstęp*
2. Jak nowo narodzone niemowlęta, zapragnijcie usilnie niesfałszowanego*, duchowego** mleka, abyście przez nie*** otrzymali wzrost, Mt 18,3; 1Kor 3,2; Hbr 5,12
mleko fałszowano gipsem; **gr.: logikos - związany ze słowem, zgodny z rozsądkiem, rozumny, duchowy w szczególności w kontraście do literalny - Rz 12,1**; ***lub: w nim, dzięki niemu*
3. Jeśli tylko skosztowaliście, że dobrotliwy* jest Pan. **lub: dobry, łaskawy, łagodny* Hbr 6,5; Ps 24,8
4. Zbliżając się do Niego, do kamienia żywego*, przez ludzi wprawdzie odrzuconego**, ale u Boga wybranego *i* kosztownego***, **dosł.: żyjącego; **lub: niezaakceptowany, nienadający się ***gr.: entimos - czczony, ceniony, cenny* Dn 2,34; Rz 5,10
5. I *wy* sami, jako żywe* kamienie, jesteście budowani *w* dom duchowy, w kapłaństwo święte, by przez Jezusa Chrystusa przynieść Bogu godne przyjęcia** duchowe ofiary.
**dosł.: żyjące; **lub: uznane, chętnie przyjęte, zadowalające*
6. Dlatego i *to* zawiera się w Piśmie: Oto kładę na Syjonie kamień węgielny*, wybrany, kosztowny; a wierzący w Niego, z pewnością nie zostanie zawstydzony**. Iz 28,16; **tj. narożny; **lub: zhańbiony, skalany* 1Kor 3,11; Ef 2,20
7. Zatem *dla* was wierzących *to* zaszczyt; ale dla nieposłusznych*, ten kamień, który odrzucili budujący stał się głowicą** węgła*** i kamieniem potknięcia, i skałą zgorszenia****, **gr.: apeitheo - być nieuległym, nie słuchać, odmówić wiary **lub: podstawą; ***narożnik, kąt; ****potknięcia* Wj 17,6
8. O który potykają się *ci, którzy* są nieposłuszni* Słowu, na co są też przeznaczeni**. **por. w. 7*; **gr.: tithemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać*
9. Ale wy *jesteście* rodem wybranym, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem nabytym na własność*, abyście ogłosili cnoty *Tego,* który powołał was z ciemności do przedziwnego** swojego światła;
**lub: dla pozyskania, ocalenia, jako rzecz nabyta* Obj 1,6 ***gr.: thaumastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie*
10. Wy dawniej nie byliście ludem, ale teraz *jesteście* ludem Boga; nieobjęci miłosierdziem*, ale teraz zostaliście miłosierdziem objęci. **gr.: eleeo - mieć litość, doznać miłosierdzia* Oz 1,6
11. Umiłowani! Proszę was, abyście jako obcy* i wychodźcy, wstrzymywali się od cielesnych pożądliwości**, które walczą*** przeciwko duszy, Kpł 25,23; Ef 2,19; Jk 4,1
**gr.: paroikos - mieszkający obok, cudzoziemiec, obcy **lub: usilnych pragnień; ***biorą udział w wojnie*
12. Prowadząc szlachetne* życie między poganami, aby ci, którzy was obmówili jako złoczyńców, przyglądając się waszym dobrym* czynom, wychwalili Boga w dzień nawiedzenia**. **gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne* Mt 5,16; ***lub: w (dniu) przeglądu - gr.: episkope* 2Tm 3,17; Tt 2,14
13. Bądźcie więc ulegli wszelkiemu ludzkiemu porządkowi* ze względu** na Pana, czy to królowi, jako najwyższemu,
**gr.: ktisis - akt zakładania, instytucja, władza, to co stworzone; **lub: dla, z powodu* Prz 24,21; Mk 12,17; Rz 13,1
14. Czy to namiestnikom*, którzy są posłani przez niego dla karania** istotnie zło czyniących, lecz na pochwałę dobrze czyniących.
**gr.: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski **gr.: ekdikesis - wymierzać sprawiedliwość; (ale i) brać w obronę, pomsta, kara, dbać o oddanie sprawiedliwości*

15. Gdyż taka jest wola Boża, abyście dobrze czyniąc, zamykali usta* bezmyślnych** ludzi, którzy nie mają poznania. 1P 4,2; Ef 6,6;
lub: nakładali kaganiec - Mk 4,39; **nierozsądnych* Tt 2,8

16. Jako wolni, i to nie jak ci, którzy mają wolność za zasłonę* zła, ale jako niewolnicy Boga. **gr.: epikalymma - okrycie, zasłona, pretekst*

17. Wszystkich szanujcie, braterstwo miłujcie, Boga się bójcie, króla czcijcie*. **lub: szanujcie*

18. Domownicy*! Bądźcie ulegli z wszelką bojaźnią panom**, nie tylko dobrym i łagodnym***, ale i pokrętnym****.
**tu: w znaczeniu sługi lub niewolnika jako osób mieszkających w domostwie pana; **gr.: despotes - władca absolutny, pan*
****gr.: epieikes - życzliwy, delikatny, dobrotliwy* Ef 6,5;
*****gr.: skolios - pokrętny, fałszywy* 1Tm 6,1; Jk 3,17

19. To bowiem *jest* łaska, jeśli ktoś z powodu sumienia*, *dla* Boga znosi utrapienie, cierpiąc niesprawiedliwie. Dz 24,16; 1Tm 1,5
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

20. Bo co to za chwała*, jeśli grzesząc znosicie, gdy was policzkują**? Ale jeśli znosicie *to,* cierpiąc za dobre czyny, to jest łaska u Boga.
**gr.: kleos - sława, rozgłos, dobre imię* 1P 3,14;
***lub: bić pięścią, stosować przemoc* Mt 26,67; 1Kor 4,11

21. Do tego bowiem zostaliście wezwani*, ponieważ i Chrystus cierpiał za nas, zostawiając nam przykład, abyśmy poszli Jego śladami.
**gr.: kaleo - wołać głośno, zapraszać, powołać* Łk 14,26

22. On grzechu nie popełnił i nie znaleziono zdrady* w Jego ustach, Iz 53,9; Hbr 4,15
**gr.: dolos - oszustwo, podstęp, przebiegłość, chytrość*

23. On, gdy Mu złorzeczono, nie odwzajemniał się złorzeczeniem, gdy cierpiał nie groził, ale powierzał* się *Temu, który* sprawiedliwie sądzi, **lub: oddać się w czyjeś ręce, oddać w ofierze*

24. On grzechy nasze sam na ciele swoim poniósł na drzewo, abyśmy jako umarli* grzechom, żyli dla sprawiedliwości. Jego sińce uleczyły was. Iz 53,4. 11-11; Hbr 9,28; Ga 3,13
**lub: umarłszy - imiesłów czas przeszły jako fakt dokonany*

25. Byliście bowiem jak błąkające się owce; ale teraz zostaliście zawróceni do pasterza i stróża* dusz waszych. Iz 53,6; Ez 34,5-6;
**gr.: episkopos - doglądający, nadzorca* J 10,11; Hbr 13,20

3 Podobnie i żony, bądźcie uległe swoim mężom, aby *nawet* jeśli niektórzy *z nich* są nieposłuszni* Słowu, dzięki postępowaniu** swych żon, bez słowa zostali pozyskani,
**lub: odmawiają wiary, nie dający się przekonać* Ef 5,22;
dosł.: obracanie - metaf. trybu życia - Rz 6,4 1Kor 7,16

2. Bo zaobserwowali* wasze czyste postępowanie w bojaźni *Bożej*. 1P 1,15; 2,12; 1Tm 4,12
**gr.: epoptueo - przyglądać się uważnie, spoglądać na, nadzorować*

3. Niech waszą *ozdobą* nie jest to, co zewnętrzne: sploty włosów, opasywanie się złotem, noszenie ozdobnych* szat, Ps 45,9;
**gr.: kosmos - porządek, ład, harmonia, świat, ozdoba* Iz 3,18

4. Ale ukryty wewnętrzny* człowiek, w niezniszczalnym, łagodnym i cichym duchu, który jest drogocenny przed *obliczem* Boga.
**dosł.: człowiek serca - gr.: kardia - serce, głębia, wnętrze*

5. I niegdyś bowiem tak *właśnie* święte kobiety*, mające nadzieję w Bogu, przyozdabiały siebie, uległe** swoim mężom. Prz 31,10;
**lub: żony; **dosł.: będąc uległe, podporządkowane* Jr 49,11

6. Tak Sara była uległa* Abrahamowi, nazywając go panem. Jej dziećmi stałyście się wy, czyniąc dobro i nie lękając się niczego strasznego. Rdz 18,12; Prz 3,25; Hbr 11,11
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjejś woli, być posłusznym*

7. Tak samo mężowie, żyjcie* *z nimi* wspólnie zgodnie z poznaniem**; okazując *im* szacunek jako słabszemu naczyniu kobiecemu, i jako współdziedzicom łaski życia, aby modlitwy wasze nie były przerywane***.
**dosł.: żyjąc, mieszkając wspólnie; **gr.: gnosis - rozumne poznanie, umiejętność, tu: zdolność postrzegania odmienności we wzajemnych relacjach; ***lub: przerwać, pozbawić, wyciąć*

8. Na koniec wszyscy bądźcie jednomyślni*, współczujący**, miłujący braci, miłosierni i uprzejmi, **lub: zgodni, w harmonii* Rz 15,6;
***lub: doznający tych samych uczuć* 2Kor 13,11; Flp 1,27

9. Nie oddając złem za zło, ani obelgą za obelgę, lecz przeciwnie, błogosławcie*, wiedząc, że do tego zostaliście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo*. Rz 12,14
gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19

10. Bo *kto* chce miłować życie i oglądać dni dobre, niech powstrzyma swój język od złego, a swoje wargi, by nie mówić zwodniczo;

11. Niech się odwróci od *tego, co* złe i uczyni, *to co* dobre; niech szuka* pokoju i niech dokona starań, aby go osiągnąć**. 1Krn 16,9;
**dosł.: niech wyszuka - czasownik dokonany* Ps 33,18
***gr.: dioko - ścigać, iść za kimś, dosięgnąć, dążyć gorliwie*

12. Bo oczy PANA *są zwrócone* na sprawiedliwych, a uszy Jego na ich prośbę; lecz oblicze PANA przeciwko czyniącym *to, co* złe*. **gr.: kakos - podły zły, niegodziwy, zgubny,*

13. Kto zrobi wam coś złego, jeśli będziecie naśladowcami *tego, co* dobre*?
**gr.: agatos - dobry, pożyteczny, prawy* Mt 5,10; 1P 2,19

14. Ale chociaż mielibyście cierpieć z powodu sprawiedliwości, *jesteście* szczęśliwi*; nie zlęknijcie** się ich gróźb i nie zatrwóżcie się, **lub: nie dajcie się przestraszyć* Iz 8,12; Mt 5,10
gr.: makarios - błogosławiony, ten któremu można pogratulować
15. A PANA Boga uświęćcie* w swoich sercach. Bądźcie też zawsze gotowi do obrony przed każdym, kto żądałby od was zdania rachunku** z waszej nadziei, *ale czyńcie to* z łagodnością i bojaźnią***. Lb 20,12
*lub: uznajcie za świętość - gr.: hagiadzo - uznać za świętego, oddzielić się, by się poświęcić; **lub: słowo, sprawa, racja, motyw; ***lub: głębokim respektem - gr.: fobos - por. Ef 5,21*
16. Mając dobre sumienie, by *w tym,* w czym będą was obmawiali jako złoczyńców, zostali zawstydzeni *ci, którzy* znieważają* wasze dobre postępowanie w Chrystusie. Ef 4,1
dosł.: czyniących zło, rzecz.: złoczyńca - tylko tu i 1P 2,12; 4,14
17. Lepiej bowiem, jeżeli *tego* chce wola* Boga, cierpieć** czyniąc dobro, niż czyniąc zło. Mt 26,39; Dz 21,14; 1P 4,19
gr.: thelema - pragnąć, chcieć, wola, wybór, upodobanie
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
18. Gdyż i Chrystus raz za grzechy cierpiał*, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby nas przyprowadzić do Boga, zabity wprawdzie w ciele, lecz ożywiony w duchu**,
lub: wycierpiał - czas przeszły dokonany Hbr 9,26; 10,10;
**lub: Duchem* Mt 27,19; Dz 3,14; Jk 5,6
19. W którym* też poszedł i ogłosił** duchom *będącym* w więzieniu, *domyśl.: duchu
**gr.: kerysso - głosić jako herold szczeg. Ewangelię, ale też sąd*
20. Które niegdyś były nieposłuszne, gdy raz* oczekiwał Bóg cierpliwie za dni Noego, kiedy budowana była** arka, w której niewiele, to jest osiem dusz, ocalało*** wśród wody.
lub: raz były nieposłuszne (duchy) Rdz 6,13; Mt 24,37;
**dosł.: gdy jest; ***lub: zostało uratowane* Łk 17,26
21. Ona *jest* odpowiednikiem* chrztu, który i nas teraz zbawia, *a* nie jest pozbyciem się brudu ciała, ale prośbą** do Boga o dobre sumienie, przez powstanie z *martwych* Jezusa Chrystusa, *lub: wzorem - gr.: antitypos* Rz 5,14;
**lub: silne pragnienie, pytanie, wniosek* 2Tm 1,9; Tt 3,5
22. Który jest po prawicy Boga, wstąpił do nieba, gdzie* zostali Mu poddani aniołowie i władze, i moce. *lub: gdy* Mk 16,19; Dz 2,34

4 *Skoro* więc Chrystus cierpiał* za nas w ciele**, to i wy uzbrójcie się tą myślą; bo ten, kto cierpiał w ciele, zaprzestał*** grzechu, *por. 1P 3,18* 2Kor 10,5; Kol 3,3; Hbr 12,3
gr.: sarks - por. Kol 2,11; ***lub: jest powstrzymany*
2. Aby już więcej, nie w ludzkich pożądliwościach*, ale w woli Boga, pozostały czas żyć w ciele. *lub: usilnych pragnieniach* Ga 2,19; 2Kor 5,15
3. Wystarczy *już* bowiem, że w minionym czasie naszego życia czyniliśmy wolę pogan, żyjąc* w rozwiązłościach, pożądliwościach, pijaństwie**, hulankach, pijatykach i niegodziwych bałwochwalstwach. Prz 23,29-30
dosł.: idąc, w przenośni odchodzić tj. umierać Rz 8,12;
**lub: pijackich bredzeniach* Ef 4,17;
4. Przy tym dziwią się *oni*, że wy nie śpieszycie się *razem z nimi* do tego samego zalewu rozwiązłości*, i bluźnią *wam.*
gr.: asotia - niepohamowane, rozpustne życie, rozrzutność
5. Ci zdadzą sprawę* *Temu,* który gotów jest osądzić żywych i umarłych. Kaz 12,14;
dosł.: słowo, rachunek, racja, motyw Rz 14,12; 2Tm 4,1
6. W tym bowiem *celu* i umarłym ogłoszono dobrą nowinę, aby zostali osądzeni wprawdzie *jako* ludzie według ciała*, ale żyli *w* duchu według Boga. *gr.: sarks - por. Kol 2,11**
7. Lecz zbliża się koniec wszystkich*; zachowajcie więc roztropność** i trzeźwość*** w modlitwach *lub: wszystkiego; **opanowani, czujni*
****gr.: nefo - mieć zdrowy umysł, panować nad sobą, być trzeźwym, być opanowanym* 1Tes 5,6; Rz 13,12
8. Przede wszystkim jednak miejcie gorliwą miłość jedni ku drugim; gdyż miłość zakryje* mnóstwo grzechów. Prz 10,12; Jk 5,12; Kol 3,14;
gr.: kalypto - ukryć, zasłonić, usuwać sprzed oczu 3J 1,2
9. *Okazujcie* gościnność* jedni drugim bez szemrania**. *lub: bądźcie gościnni* Rz 12,13; 1Tm 3,2;
**lub: pomruk niezadowolenia, narzekania* Hbr 13,2
10. Każdy tak jak otrzymał dar łaski, niech nim służy drugim*, jako dobrzy zarządcy** różnorodnej łaski Bożej. Rz 12,6; Mt 25,14; Ef 3,8
*gr.: heautou - sobie (nawzajem); **lub: szafarze*
11. Jeśli ktoś mówi, niech mówi jak Słowa* Boga; jeśli ktoś usługuje, to z siłą w którą Bóg zaopatruje; aby we wszystkim Bóg był otoczony chwałą** przez Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen.
gr.: logia - słowa, wypowiedzi, też: treść Prawa Mojż. Iz 8,20;
**lub: uwielbiony, wysławiany* Jr 23,22; 1Kor 10,31
12. Umiłowani! Nie dziwcie się próbie ognia*, *która* was doświadcza**, jakby was spotykało coś niezwykłego***; Iz 28,21; Dn 11,35; 1P 1,7
*dosł.: żaru; **poddaje próbie, kusi; ***dosł.: obcego*
13. Ale według tego, jak jesteście uczestnikami cierpień Chrystusa, radujcie się, byście i podczas objawienia Jego chwały rozradowali się weseląc. Mt 5,12; 2Kor 4,13; Flp 3,10

14. Jeśli was znieważają dla* imienia Chrystusa, jesteście błogosławieni**, gdyż *Duch* chwały i Duch Boga spoczywa na was; wprawdzie przez nich jest spotwarzany***, ale *przez* was doznaje chwały. 1P 2,20; 2Tm 2,19
**lub: z powodu; **lub: szczęśliwi; ***przeklinany, oczerniany*

15. Niech nikt z was nie cierpi jako zabójca, albo złodziej, albo złoczyńca, albo wtrącający się w cudze sprawy*. Mt 5,11
**gr.: allotriepiskopos - wścibsko przyglądać się cudzym sprawom; ten kto źle pełni urząd administratora, donosiciel, ten kto pragnie obcych dóbr; człowiek przechowujący cudze rzeczy*

16. Jeśli natomiast ktoś *cierpi* jako chrześcijanin, niech nie będzie zawstydzany, ale niech w tej mierze* oddaje chwałę Bogu.
**lub: część, miara, los, udział w czymś* Dz 11,26;
**mss Byz: w tym imieniu* Hbr 12,2; Flp 1,29

17. Gdyż jest czas, aby rozpoczął się sąd od domu Bożego; jeżeli więc zaczyna się od nas, jaki *będzie* koniec *tych, którzy* nie okazują posłuszeństwa* ewangelii Bożej? 1Tm 3,15
gr.: apeitheo - nie dawać się przekonać, nie słuchać - por. Hbr 4,6

18. A jeśli sprawiedliwy z trudem jest zbawiany*, bezbożny i grzeszny gdzie się ukaże**? **lub: ocalany, ratowany, wybawiany* Mk 13,20
***gr.: faino - wywieść na światło, przykuć wzrok, stać się oczywistym, ukazać się, poddawać się czyjemuś osądowi*

19. Tak więc i ci, którzy cierpią według woli Bożej, niech Jemu, jako wiernemu Stwórcy, powierzają* swoje dusze** w czynieniu dobra.
**gr.: paratithemi - położyć obok, powierzyć coś, zdeponować*
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba* Ps 37,5; Dn 6,22

5 Starszych spośród was zachęcam ja, współstarszy i świadek* cierpień Chrystusa, i współuczestnik** chwały***, która ma się objawiać: **gr.: martys - por. 1J 5,6** Jk 5,14
***gr.: koinonos - uczestnik, współuczestnik, współpracownik*
****gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

2. Paście stadko Boże, *które jest* wśród was, doglądając* go nie z przymusu, lecz chętnie**; i nie dla brudnego zysku***, lecz z zapałem****;
**gr.: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie - por. Hbr 12,15* i 1Tm 3,2*; **dobrowolnie; ***słowo określ. wyjątkowe obrzydzenie; ****gorliwie* Dz 20,28; 1Tm 3,1; Tt 1,3-7

3. I nie jako panujący nad dziedzictwem* *Pana,* lecz stając się wzorem** dla stadka.
**gr.: kleros - rzecz przydzielona losem, uznanie czegoś np. własności, majątek, dział, los* 1Kor 3,5; Mt 20,25
***gr.: typos - w l.mn. - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu*

4. Gdy ukaże się Arcypasterz, otrzymacie* niezwiędły wieniec** chwały. 1P 2,25;
**lub: otrzymacie jako nagrodę* Ps 23,1; J 10,11
***gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa, tu: wieniec chwały*

5. Podobnie młodsi, bądźcie ulegli starszym, a wszyscy bądźcie ulegli jedni drugim. Przepaszcie* się pokorą, gdyż Bóg pysznym się sprzeciwia**, a pokornym*** daje łaskę.
**gr.: enkomboomai - wiązać węzłem, przywdziewać szatę, przepasać się szatą (niewolnika); **lub: stawiać zbrojny opór; ***gr.: tapeinos - nisko położony, być uniżonym, mieć uniżony stan umysłu i serca* 1P 3,3; Iz 61,10; Rz 13,14

6. Uniżcie* się pod mocną ręką Boga, aby was wywyższył** *w swoim* czasie;
**lub: dajcie się uniżyć* Łk 14,11; Prz 3,34; 18,12
***gr.: hypsso - podnieść wysoko, wywyższyć, uhonorować*

7. Przerzućcie* na Niego wszelką waszą troskę, gdyż On troszczy się o was. Ps 55,22
**dosł.: przerzuciwszy - imiesłów dokonany, tryb rozkazujący*

8. Otrzeźwijcie, obudźcie* się, gdyż przeciwnik** wasz, diabeł, chodzi wokoło jak lew ryczący, szukając kogo by pochłonąć.
**gr.: gregoreo - trwać bez snu, być ostrożnym, pilnować, czuwać*
***gr.: antidikos - przeciwna strona w procesie sądowym*

9. Przeciwstawcie* się mu mocni wiarą, wiedząc, że takie same cierpienia wasi bracia** przechodzą*** w świecie. Ef 4,27; Obj 6,11
**lub: stańcie naprzeciw; **dosł.: wasze braterstwo*
****gr.: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca*

10. A Bóg wszelkiej łaski, który nas powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie Jezusie, po krótkotrwałych cierpieniach, oby* sam was *uczynił* doskonałymi**, oby* utwierdził***, oby* umocnił i oby ugruntował****.
**oby - tryb życzący* 2Kor 4,17; 1Kor 1,9; 2Tm 1,9
***gr.: katarktidzo - odnowić, naprawić, uzupełnić*
****lub: wzmocnił, uczynił stałym; ****oparł na fundamencie*

11. Jemu chwała* i moc** na wieki wieków. Amen***. 1P 4,11; Jud 1,25; Ps 78,20
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor*
***gr.: kratos - siła, moc; ***gr amen - z hebr.: godne wiary*

12. Przez Sylwana, jak sądzę*, wiernego** brata, krótko napisałem do was, zachęcając i dając świadectwo, że to jest prawdziwa łaska Boża, w której stoicie***. 1Tes 1,1; Ef 6,20;
**lub: liczę; **godnego zaufania* Dz 20,24
****gr.: histemi - ustawić, utrwalić, trwać, być nieuwruszonym*

13. Pozdrawia was współwybrana* w Babilonie i Marek, mój syn. Rz 16,1; Dz 8,1
**może odnosić się do żony Piotra - por. 1Kor 9,5, Mt 8,14 lub do zboru w Babilonie - ekklesia jest rodzaju żeńskiego*

14. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* miłości**. Pokój*** wam wszystkim w Chrystusie Jezusie. Amen. Rz 16,16; 1Tes 5,26; J 14,27
dosł.: w lub przez pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*; **gr.: agape - por. J 21,15***
****gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać*

Drugi list apostoła Piotra

1 Szymon Piotr, sługa* i apostoł Jezusa Chrystusa, do tych, którzy z nami otrzymali** równie cenną wiarę przez sprawiedliwość Boga naszego i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa. **lub: niewolnik* Mt 4,18; J 1,42;
***gr.: lachousin - otrzymać przez los lub otrzymać w darze* Tt 2,13

2. Łaska i pokój niech* się wam rozmnoży przez dogłębne poznanie** Boga i Jezusa, Pana naszego. **dosł.: oby - tryb. życzący* Rz 1,7; Obj 1,4;
**gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie* 2P 3,18

3. Gdyż boska Jego moc darowała nam wszystko, *co potrzebne* do życia i pobożności przez dogłębne poznanie Tego, który nas powołał przez *własną* chwałę i cnotę*,
**gr.: arete - jakakolwiek cnota etyczna lub przejaw Bożej mocy, doskonałość* J 17,2; 1Tes 2,12; 1P 5,10

4. Przez które są nam dane największe i drogocenne obietnice, abyście przez nie stali się uczestnikami boskiej natury, *jako ci, którzy* uciekli *od* zepsucia, które na tym świecie jest przez pożądliwość*. Hbr 12,10
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

5. I dlatego* przykładając wszelkie staranie**, zaopatrzcie*** przez waszą wiarę cnotę, a przez cnotę poznanie, **dosł.: to samo*
***gr.: spoude - gorliwość, zapał w dążeniu do czegoś, pilność*
****gr.: epichoregeo - podtrzymać coś, dostarczyć, zaopatrzyć*

6. A przez poznanie opanowanie, a przez opanowanie* wytrwałość, a przez wytrwałość pobożność, Ga 5,23; Dz 24,25
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*

7. A przez pobożność miłość braterską*, a przez miłość braterską miłość**. J 13,34;
gr.: filadelfia - por. J 21,15*; **agape* Rz 12,10; Hbr 13,1

8. One bowiem, istniejąc i pomnażając się w was, nie pozostawiają *was* bezczynnymi* ani bezowocnymi w dogłębnym poznaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. J 5,42; Mt 13,22
**gr.: argos - niepracujący, leniwy, unikający pracy*

9. Kto bowiem ich nie posiada*, ten jest ślepy, krótkowzroczny i zapomniał, *że* otrzymał oczyszczenie ze swoich dawnych grzechów. **dosł.: nie jest obecne te* 1J 2,9; Łk 18,22; Jk 2,14

10. Dlatego, bracia, tym bardziej postarajcie się gorliwie czynić pewnym* swoje powołanie i wybranie; to bowiem czyniąc, z pewnością nigdy** się nie potkniecie***. 2P 3,18;
**gr.: bebaios - stały, trwały, godny zaufania, pewny* 1Tes 2,5
***gr.: pote - z zaprzeczeniem - nigdy, kiedykolwiek, dawniej, kiedyś*
****gr.: ptaio - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku*

11. W ten sposób bowiem w pełni* będzie wam zapewnione** wejście*** do wiecznego Królestwa Pana naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa. Mt 25,34; 2Kor 5,1; 2Tm 4,8
**gr.: plousios - bogato, obficie - synonim bogactwa szat chóru*
***gr.: epichorogeo - dostarczyć, dołożyć, dodatkowo zaopatrzyć*
****gr.: eisodos - uroczyste wejście, tryumfalny pochód chóru*

12. Dlatego nie zaniedbam ciągle przypominać wam o tych *sprawach,* chociaż to wiecie i jesteście utwierdzeni* w obecnej** prawdzie. **lub: stojący mocno, niewzruszenie* 2Kor 5,8;
***lub: być blisko, posiadać* Dz 16,5; Jud 1,5

13. Uważam więc za słuszne*, pobudzać was przez przypominanie, póki jestem w tym namiocie**, **lub: za sprawiedliwe; **tj. w ciele*

14. Wiedząc, że rychłe *jest* zwinięcie mojego namiotu, tak jak mi *to* Pan nasz Jezus Chrystus oznajmił*. **gr.: deloo - uwidocznić, wskazać*

15. Dołożę natomiast starań, *abyście* i po moim odejściu zawsze* o tych *sprawach* pamiętali. **gr.: hekastote - przy każdej sposobności, zawsze*

16. Gdyż daliśmy wam poznać moc i przyjście* Pana naszego Jezusa Chrystusa, nie *jako ci,* którzy poszli za sprytnie wymyślonymi** baśniami, *lecz jako ci, którzy* stali się naocznymi świadkami Jego wielkości***.
gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15
***gr.: sofidzo - czynić mądrym, uczyć, nieuczciwie argumentować*
****gr.: megaloprepes - pełen majestatu, właściwy wielkiemu czł.*

17. Otrzymał On bowiem od Boga Ojca cześć i chwałę, gdy do Niego ze wspaniałej chwały* głos ten został skierowany**: To jest mój umiłowany Syn, w którym znalazłem upodobanie.
**lub: majestatu; **dosł.: przymiesiony* Mt 17,5; Łk 20,13

18. Głos ten skierowany* z nieba słyszeliśmy my, będąc z Nim na świętej górze. **por. w. 17***

19. Tym pewniejsze* mamy słowo prorockie, na które zwracając uwagę, dobrze czynicie, jako na lampę świecącą w ciemnym** miej-

scu, dopóki nie zaświta dzień i nie wzejdzie jutrzenka w waszych sercach, Obj 2,28; 22,16
**lub: mocniejsze; **gr.: auchmeros - ciemne, brudne, zaśmiecone*

20. To przede wszystkim wiedząc, że żadne* proroctwo Pisma nie staje się** *podstawą* własnego wykładu***. 2P 3,3; 1Tm 1,9
gr.: pas - całe, wszelkie, każde; **gr.: ginomai - por. Jk 3,10* ***gr.: epilysys - rozwiązanie, wyjaśnianie, interpretacja*

21. Albowiem proroctwo* nie było niegdyś przyniesione z woli człowieka, ale mówili je niesieni przez Ducha Świętego, święci Boży ludzie. **dosł.: prorokowanie - gr.: profeteia - por. Obj 11,10**
2Sm 23,2; Mk 12,36; Dz 1,16; 2Tm 3,16

2 A byli* też fałszywi prorocy między ludem, jak i wśród was będą fałszywi nauczyciele, którzy wprowadzą po kryjomu zgubne rozłamy**, a wypierając się Władcy, który ich kupił***, sprowadzają na siebie samych szybką zgubę. **gr.: ginomai - por. Jk 3,10*** **lub: stronnictwa zatracenia; ***dosł.: kupić na agorze (rynku)*

2. Wielu podąży za ich zatraceniem* *i to* przez nich droga prawdy zostanie *obrzucona* bluźnierstwem**. Mt 7,13; 1Tm 5,14; Tt 2,5
**gr.: apoleia - zguba, potępienie, mss Byz: aselgeia - rozwiązłość, wyuzdanie; **lub: mówić krzywdząco, bluźnić*

3. I z chciwości* wykorzystają** was fałszywymi*** słowami; *ci, wobec* których sąd od dawna nie zwleka****, a zguba ich nie drzemie. **lub: pragnienie posiadania więcej; **przehandlować, sprzedać; ***gr.: plastos - uformować z gliny; ****być bezczynnym*

4. Skoro bowiem Bóg aniołów, gdy zgrzeszyli, nie oszczędził, ale w więzach ciemności* strącił ich do Tartaru**. Wydał *ich jako* zachowanych*** na sąd. Ez 31,16; Iz 14,15; Mt 25,41
**lub: mroku; **gr.: Tartaroo - najgłębsza otchłań Hadesu - por. Dz 2,27*; ***dosł.: którzy są zachowani, strzeżeni*

5. I nie oszczędził *też* starożytnego świata, ale Noego, *jako* ósmego zwiastuna* sprawiedliwości, zachował**, sprowadzając potop na świat bezbożnych, Rdz 5,29; Mt 24,37 2P 3,6
**gr.: keryks - herold, ten który obwieszcza - 2Tm 1,11*; **ustrzegł*

6. A miasta Sodomy* i Gomorę spopielił *i* potępił *przez* zagładę, stawiając *je jako* przykład *tego,co* ma nastąpić *dla* czyniących bezbożność, Jr 50,40; Łk 17,28; Jud 1,7
**Sodoma i okoliczne miasta: Seboim i Adma - por. Pwt 29,22*

7. *Lecz* wyrwał sprawiedliwego Lota, dręczonego rozpustnym postępowaniem* nieprawych**, **lub: tryb życia - gr.: peripateo - por. Rz 6,4** **gr.: thesmos - (ludzie) bez zasad, przeciwni Prawu, bezbożni*

8. Albowiem sprawiedliwy ten, mieszkając między nimi, codziennie widząc i słysząc ich nieprawe czyny, zadręczał* swoją sprawiedliwą duszę. 1Tm 1,9; Jk 5,16; Ml 3,15
dosł.: próbować metale za pomocą kamienia probierczego, stąd: próbować, badać, dręczyć, być nękanym (chorobą) - por. Mk 5,7*

9. Umie PAN pobożnych wyrywać z próby*, a poskramianych** niesprawiedliwych zachowywać*** na dzień sądu, Ps 34,17; Hi 5,19
**dosł.: z prób, doświadczeń; **gr.: koladzo - ujarzmić, opanować, poddawać karze, przywoływać do porządku; ***lub: strzec*

10. A szczególnie tych, którzy w żądzy* zepsucia idą za ciałem, pogardzają Panowaniami**; zuchwalcy, zarozumiali, nie drżą *gdy* bluźnią Chwałom**, 2Kor 10,3; Hbr 13,4; Rz 1,24
**gr.: epithymia - Rz 6,12*; **dosł.: panowanie i chwała - w l.poj. **w literaturze apokryficznej klasy istot niebiańskich (aniołów)*

11. Podczas gdy aniołowie, będąc większymi siłą i mocą, nie wnoszą przeciwko nim przed PANEM bluźnierczego sądu.

12. Ci jednak, jak nierozumne zwierzęta, które zgodnie z naturą są zrodzone na schwytanie i zabicie, bluźnią temu, czego nie rozumieją, *toteż* zginą* w swojej zagładzie**, **gr.: fthora - zniszczenie, ruina, zguba, śmierć*
**lub: (toteż) w zepsuciu swoim zginą, tak samo zginą w ... **gr.: kataftheiro - zniszczyć, zginąć, skusić, zdemoralizować*

13. Odbiorą zapłatę niesprawiedliwości. *Albowiem* za rozkosz uważają rozpustę za dnia, *a* brud i hańba w ich oszustwach jest *im* rozkoszą, *gdy* wspólnie ucztują z wami;

14. Oczy mają pełne cudzołóstwa* i nienasycone *w* grzechu, nęcą dusze nieumocnione**, mając serce wyćwiczone *w objawach* chciwości, dzieci przekleństwa; Jr 13,23; Mt 5,28; Mt 12,34
**dosł.: pełne cudzołożnicy; **lub: chwiejące się, niestałe*

15. Opuszczając prostą drogę, zbłądzili*, podążając drogą Balaama, syna Bosora, który umiłował zapłatę niesprawiedliwości, Lb 22,5
**lub: dali się wprowadzić w błąd, zostali zwiedzeni*

16. Został więc skarcony za własne przekroczenie prawa*; nieme juczne zwierzę, przemawiając ludzkim głosem, powstrzymało szaleństwo proroka. **lub: przestępstwo*

17. Ci są źródłami bez wody, chmurami pędzonymi przez nawałnicę; dla nich zachowany jest mrok ciemności na wieki*. Jr 14,3; Oz 6,4; Ef 4,14
dosł.: na wiek - l.poj. - por. Hbr 1,2**

18. Wypowiadają* bowiem przesadne i czcze *słowa,* nęcąc przez pożądliwości** ciała i rozpustę tych, którzy prawdziwie*** uciekli od żyjących**** w błędzie; **dosł.: mówić głośno i wyraźnie **por. Rz 6,12*; ***gr.: ontos - istotnie, naprawdę; ****por. Rz 6,4***

19. Obiecując im wolność, sami są niewol-

nikami zepsucia. Bowiem przez kogo ktoś jest pokonany, przez tego *też* jest zniewolony. 2Tm 2,26; Ga 5,13; J 8,34; Rz 6,16

20. Jeżeli bowiem uciekli od brudów *tego* świata przez pełniejsze poznanie Pana i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, ponownie *przez* nie zostali uwikłani *i* są pokonani*, to *dla* nich *to, co* ostatnie, stało się gorsze od *tego, co* pierwsze. Mt 12,43; Hbr 6,4; 10,26

**gr.: hettao - opanować, przemóc, być zmuszonym do uległości*

21. Albowiem lepiej byłoby dla nich nie poznać pełniej* drogi sprawiedliwości, niż gdy poznając ją pełniej*, odwrócić się od przekazanego im świętego przykazania. Ez 18,24;

**gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie* Mt 11,23

22. A zdarzyło* się im to *zgodnie z treścią* prawdziwego przysłowia**: Wraca pies do swoich wymiocin, a świnia, która umyła się do tarzania się w błocie. ***por. J 16,25* Prz 26,11

**gr.: symbiano - przydarzyć, zdarzyć, nastąpić, stąpać przy*

3 Ten list jest już drugim moim listem do was, umiłowani, w nich przez przypominanie pobudzam waszą czystą* myśl,

**gr.: ellikrines - czysty w świetle słońca, szczery, bez domieszki, bez skazy* 1Tes 2,6; Obj 21,14; 2P 2,20

2. Aby przypomnieć* słowa zapowiedziane przez świętych proroków i to przykazanie Pana i Zbawiciela *dane przez* naszych** apostołów. **lub: zachować w pamięci; **waszych*

3. To najpierw wiedząc, że w dni ostateczne przyjdą szydercy, chodzący według swoich własnych pożądliwości*, 2Tm 3,1; 1J 2,18

**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

4. I mówiący: Gdzie jest obietnica Jego przyjścia*? Od kiedy bowiem ojcowie zasnęli**, wszystko tak*** trwa od początku stworzenia.

gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15

***dosł.: zostali uśpieni; ***gr.: houto - w ten sposób, tak oto, tak*

5. Nie zauważają bowiem, sami tego pragnąc, że niebiosa były od dawna i ziemia, która z wody i pośród* wody razem zaistniała przez Słowo Boże, J 3,19; Rz 1,28; 2Tes 2,10

**gr.: dia - przez, za pomocą, z powodu, dzięki, za pośrednictwem*

6. Z powodu których* ówczesny świat, zatopiony wodą, zginął. **gr.: hos - l.mn. dot.: wody lub Słowa*

7. Teraz jednak przez to samo Słowo, niebiosa i ziemia są zachowane* dla ognia i strzeżone na dzień sądu i zguby ludzi bezbożnych. **gr.: thesauridzo - zrobić zapas, gromadzić*

8. A to jedno niech nie uchodzi waszej uwadze, umiłowani, że jeden dzień przed PANEM *jest* jak tysiąc lat, a tysiąc lat jak jeden dzień.

9. Pan nie zwleka z *dotrzymaniem* obietnicy*, jak niektórzy uważają, że zwleka, ale jest cierpliwy wobec nas, bo nie chce, aby ktoś zginął, ale aby wszyscy doszli do upamiętania**. 1Tm 2,4; Mt 3,8; Rz 2,4; 2Kor 7,9; 2Tm 2,25

**dosł.: nie zwleka z obietnicą; **gr.: metanoia - zmiana umysłu, myślenia, odwrócenie się, zastanawianie się po fakcie*

10. A dzień Pana przyjdzie jak złodziej w nocy; w którym to niebiosa z trzaskiem* przeminą, a podstawy** *tego świata,* które *teraz* są zapalane, zostaną stopione***, ziemia i dzieła *ludzkie* na niej spłoną. Ml 4,5; Mt 24,43

**gr.: hroidzenon - trzask bicza, donośnie, z hukiem, ze świstem*

***dosł.: element. zasady - por. Kol 2,20*; ***stopnieją - por. w. 11**

11. Skoro więc wszystkie one mają ulec stopieniu*; jakimi wy powinniście** być w świętym postępowaniu i w pobożności,

**gr.: lyo - rozwiązać, rozłożyć na części, znieść, unieważnić, stopić w sensie rozdzielenia na części; **jest konieczne, trzeba*

12. Wy, którzy oczekujecie i ponaglacie *się* na przyjście* dnia Bożego, z powodu którego niebiosa, *które* są rozżarzane zostaną rozwiązane** i podstawy*** *tego świata* stopnieją?

gr.: parousia - por. 1Tes 4,15*; **por. w. 11*; ***por. Kol 2,20

13. Lecz my, zgodnie z Jego obietnicą, oczekujemy nowych niebios i nowej ziemi, w których prawdziwie zadomowiła* się sprawiedliwość. **lub: zamieszkuje, przebywa* Iz 65,17; Obj 21,1

14. Dlatego, umiłowani, tego oczekując, starajcie się, abyście zostali znalezieni przez Niego bez skazy i bez nagany, w pokoju.

15. Cierpliwość Pana naszego uważajcie za zbawienie, tak jak i umiłowany brat nasz Paweł, według danej mu mądrości wam pisał,

16. Jak i we wszystkich swoich listach, gdzie o tym w nich mówi; są w nich pewne *rzeczy* trudne do zrozumienia, które nienauczeni* i nieutwierdzeni przekręcają**, jak i pozostałe Pisma, na swoją własną zgubę.

**gr.: amathes - nieucy, nieświadomi; **gr.: strebloo - skręcać, torturować, łamać kołem, wprowadzać fałsz, przeinaczać*

17. Wy więc, umiłowani, wiedząc o tym wcześniej, strzeżcie się, abyście wyprowadzeni na manowce błędem nieprawych, nie wypadli z własnego mocnego stanowiska*;

**gr.: sterigmos - nieuzruszoność, stałość w myśleniu, osadzenie*

18. Ale wzrastajcie w łasce i w poznaniu Pana naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i teraz, i do dnia wieczności*. Amen. **dosł.: do dnia wieku* J 17,3; Flp 3,8; Kol 1,10

Pierwszy list apostoła Jana

1 Co było od początku, co słyszeliśmy, co naszymi oczami widzieliśmy, na co patrzyliśmy i czego nasze ręce dotknęły, *to opowiadamy* – o Słowie życia, Obj 2,8; J 1,2; 4,42

2. A życie zostało ukazane* i widzieliśmy, i świadczymy, i ogłaszamy wam *to* życie wieczne, które było u Ojca i nam zostało ukazane*. J 1,4; Dz 1,22; 10,41; 1J 3,5.8; 5,20

**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*

3. Co widzieliśmy i słyszeliśmy, to wam ogłaszamy, byście i wy z nami mieli społeczność*; a społeczność nasza jest z Ojcem i z Jego Synem, Jezusem Chrystusem.

**gr.: koinonia - uczestnictwo, wspólnota, udział, związek, połączenie, współczucie* Dz 4,20; J 14,20; 17,21; 1J 1,7

4. A to wam piszemy, aby radość wasza była pełna*. **gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym* J 15,11; 16,24; 20,31

5. A to jest poselstwo*, które słyszeliśmy od Niego i wam ogłaszamy, że Bóg jest światłością i nie ma w Nim żadnej ciemności.

**gr.: angelia - nowina, obwieszczenie, nakaz, rozkaz* J 8,12

6. Jeśli mówimy, że mamy z Nim społeczność*, a chodzimy** w ciemności, kłamiemy i nie czynimy prawdy. J 3,19; 11,10; Ps 82,5

por. w. 3*; **gr.: peripateo - postępować, zachowywać - Rz 6,4*

7. A jeśli chodzimy w światłości*, jak On jest w światłości, społeczność** mamy między sobą, a krew Jezusa Chrystusa, Jego Syna, oczyszcza*** nas z wszelkiego grzechu.

lub: w świetle; **por. w. 3 1J 2,10; Rz 13,12; Ef 5,8

****czas teraź. str. czynna - nieprzerwanie oczyszcza*

8. Gdybyśmy powiedzieli, że nie mamy grzechu, sami siebie zwodzimy* i prawdy w nas nie ma. **gr.: planao - uprowadzić w błąd, błąkać się, sprowadzić na manowce* Rz 3,23; Ga 6,3; Jk 1,22; 3J 1,3

9. Jeślibyśmy wyznawali* nasze grzechy, *Bóg* jest wierny** i sprawiedliwy, tak, że*** odpuściłby nam grzechy i oczyścił nas od wszelkiej nieprawości****. **gr.: homologeo - ogłosić publicznie przyznać się; **lub: godny zaufania; ***lub: po to, żeby* Jk 5,16

*****gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*

10. Gdybyśmy powiedzieli, że nie zgrzeszyliśmy, czynimy Go kłamcą i nie ma w nas Jego słowa*. **gr.: logos - por. Rz 9,28** 1J 5,10; Kol 3,16

2 Dzieciątka* moje! To wam piszę, abyście nie grzeszyli; a jeśliby ktoś zgrzeszył, mamy obrońcę** u Ojca, Jezusa Chrystusa sprawiedliwego, **por. w. 12** 1Tm 2,5; J 14,6

***gr.: parakletos - opiekun wezwany na pomoc, pocieszyciel*

2. On też* jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy, a nie tylko za nasze, ale też *za grzechy* całego świata. J 4,42; 1J 4,10

**gr.: kai - i, a, oraz, to, też - tu: jako bezpośrednie nawiąz. do w. 1*

3. A po tym poznajemy, że Go znamy, jeśli przykazania Jego zachowujemy. 1J 3,22

4. *Kto* mówi: Poznałem* Go, a nie zachowuje Jego przykazań, jest kłamcą i nie ma w nim prawdy**; **w. 29**; **dosł.: i prawda w nim nie jest (obecna)*

5. Lecz kto zachowuje* Jego słowo, w tym prawdziwie miłość Boża doprowadzona jest do pełni**. Po tym poznajemy, że w Nim jesteśmy. **lub: strzeże; **jest doskonała, dojrzała*

6. Kto mówi, że trwa* w Nim, ten sam powinien tak postępować** jak On postępował.

lub: mieszka, pozostaje; **chodzić - por. Rz 6,4* J 15,4

7. Bracia! Nie piszę wam nowego przykazania, ale stare przykazanie, które mieliście od początku*; tym starym przykazaniem jest to Słowo, które usłyszeliście od początku*.

**gr.: arche - początek, źródło, przyczyna sprawcza* Kpł 19,34

8. *Jednak* ponownie piszę wam nowe przykazanie, które jest prawdziwe w Nim i w was; bo ciemność przemija, a prawdziwa światłość już świeci*. **lub: staje się widoczna* J 13,34

9. Kto mówi, że jest w światłości, a nienawidzi* swojego brata, aż dotąd jest w ciemności.

**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić* 1J 3,15

10. Kto miłuje swojego brata, w światłości mieszka* i nie ma w nim zgorszenia**.

**lub: trwa, pozostaje; **upadku, potknięcia, pułapki*

11. Lecz kto nienawidzi swojego brata, jest w ciemności i chodzi w ciemności, a nie wie, gdzie idzie bo ciemność oślepiła jego oczy.

12. Piszę wam, dzieciątka*, bo odpuszczone są wam grzechy ze względu na** Jego imię.

**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów; **lub: przez, z powodu* Ps 25,11; Dz 10,43; 13,38

13. Piszę wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Piszę wam, młodzieńcy, bo zwyciężyliście* złego. Piszę wam, dzieci**, bo poznaliście Ojca. 1J 4,4; 5,4; Ef 6,11
**gr.: nikao - zdobyć, podbić, odnieść zwycięstwo, przezwyciężyć*
***gr.: paidion - małe dziecko, chłopczyk, w zwrotach do dorosłych jako wyraz zażyłości i życzliwości - por. J 21,5*

14. Pisałem wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Pisałem wam, młodzieńcy, bo jesteście mocni* i Słowo Boże mieszka w was, i zwyciężyliście złego.
lub: mężni - por. Hbr 11,34 Ps 119,11; J 5,38; 15,7; Kol 3,16

15. Nie miłujcie świata, ani tego, co *jest* na świecie; jeśli ktoś miłuje świat, nie ma* w nim miłości Ojca. Rz 12,2;
**dosł.: miłość Ojca nie jest w nim (obecna)* Mt 6,24; Jk 4,4

16. Bo wszystko, co jest na świecie: pożądliwość* ciała i pożądliwość oczu, i pycha** życia, nie jest z Ojca, ale jest ze świata.
**lub: usilne pragnienia* Ps 10,4; Łk 12,16; Rz 13,14
***gr.: aladzoneia - czcza, chełpliwa gadanina, zuchwała pewność*

17. A świat przemija* i jego pożądliwość; lecz kto czyni wolę Boga, trwa na wieki**. Mt 7,21;
**gr.: parago - przechodzić obok, przemijać, znikać; **dosł.: na wiek*

18. Dzieci*! *To* jest ostatnia godzina; a jak słyszeliście, że antychryst** przychodzi, tak i teraz wielu stało się antychrystami, stąd poznajemy, że jest *to* ostatnia godzina.
gr.: paidon - w. 13; **gr.: anti - w miejsce, zamiast, przeciwko*
***gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz* 1J 4,3; 2J 1,7 ; 2P 2,20

19. Wyszli spośród nas, ale nie byli z nas; jeśli bowiem byliby z nas, trwaliby z nami; lecz *to się stało,* aby zostało ujawnione*, że nie wszyscy są z nas. Mt 13,20; Hbr 10,39
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*

20. A wy macie namaszczenie* od Świętego i wiecie wszystko. **por. w. 27** 2Kor 1,21; Iz 41,14

21. Nie napisałem wam, że nie znacie prawdy, ale że ją znacie, i że każde kłamstwo nie jest z prawdy.

22. Kto jest kłamcą? Czy nie ten, kto przeczy*, że Jezus jest Chrystusem**? Ten jest antychrystem***, który zapiera* się Ojca i Syna.
**gr.: arneomai - por. w. 23*; **tj. Mesjaszem, Pomazańcem*
****Ten jest tym, który stanął w miejsce Mesjasza, Pomazańca*

23. Każdy, kto zapiera* się Syna, nie ma i Ojca; a kto wyznaje** Syna, ma i Ojca. J 5,23
**gr.: arneomai - wyrzekać się, wypierać, odmawiać, odrzucać*
***gr.: homologeo - ogłosić publicznie, wyznać, przyznać się, powiedzieć to samo, oznajmić otwarcie* J 10,30; 14,9

24. Wy więc, którzy słyszeliście *to, co* od początku, niech *to* w was pozostaje, jeśli w was pozostałoby* *to,* co słyszeliście od początku, to i wy pozostaniecie* w Synu i w Ojcu. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać, nie zmieniać*

25. A taka jest obietnica, którą On nam złożył* – życie wieczne. Łk 18,30; Ga 6,8; Rz 2,7
**gr.: epangello - ogłaszać, obiecać, dobrowolnie zająć się czymś*

26. To* napisałem wam o tych, którzy was zwodzą. **dosł.: te - w l.mn. (rzeczy)* 2Tm 3,13

27. A wy, którzy otrzymaliście to namaszczenie* od Niego, *ono* trwa w was i nie macie potrzeby, aby was ktoś nauczał**; ale jak Jego namaszczenie naucza was o wszystkim i jest prawdziwe***, i nie jest kłamstwem, i jak was nauczył, tak będziecie w Nim trwać****.
**gr.: chrisma - coś, czym smaruje się ciało, maść* J 14,26
***gr.: didasko - uczyć, nauczać, pouczać publicznie, wyjaśniać,*
****gr.: alethes - prawdziwy, mówiący prawdę, szczery; ****por. w. 24**

28. A teraz, dzieciątka*, trwajcie w Nim, abyśmy, gdy się ukaże, ciągle mieli ufną odwagę** i nie zostali przez Niego zawstydzeni*** przy Jego przyjściu****. **por. 1J 2,13*** Mk 8,38; Kol 3,4
***gr.: parresia - śmiałość, swoboda, otwartość wypowiedzi*
****gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*
*****gr.: parousia - obecność, przyjście, przybycie - por. 1Tes 4,15**

29. Jeżeli doświadczyliście*, *że On* jest sprawiedliwy, wiecie** też, że każdy, kto czyni sprawiedliwość, z Niego jest zrodzony.
**gr.: eido - widzieć, oglądać, dostrzegać, doświadczyć, znać*
***gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać* 1J 2,1; 1P 1,23

3 Zobaczcie, jaką miłość daje nam Ojciec, abyśmy byli nazwani dziećmi Bożymi. Świat dlatego nas nie zna, ponieważ Jego nie poznał. Jr 3,19; Rz 5,8; Ef 2,4

2. Umiłowani! Teraz jesteśmy dziećmi Bożymi, a jeszcze nie zostało ukazane kim będziemy; lecz wiemy, że gdy On się ukaże, będziemy do Niego podobni; ujrzymy Go bowiem takim, jakim jest. Hbr 9,28; Rz 8,39

3. A każdy *kto* ma tę nadzieję w Nim, oczyszcza* siebie, tak jak On jest czysty. Dz 15,9
**gr.: hagnidzo - uczynić nieskalanym, oczyścić się, obmyć*

4. Każdy, kto trwa w grzechu*, czyni też bezprawie**; a grzech jest bezprawiem.
**dosł.: czyniący grzech - imiesłów czas teraź. strona czynna*
***gr.: anomia - stan bezprawia, pogarda prawa, niepraworość*

5. A wiecie, że On ukazał się, aby usunąć* nasze grzechy, i że grzechu w Nim nie ma.
**gr.: ario - podnosić, brać do góry, wziąć, wziąć sobie na braki, usunąć, ponieść* Oz 14,2; Hbr 1,3; 2Kor 5,21

6. Każdy, kto w Nim trwa, nie grzeszy; każdy kto trwa w grzechu* nie widział Go, ani Go *nie* poznał. J 15,4-7; 1J 2,6.24.27
**dosł.: trwający w grzechu - czas teraźniejszy strona czynna*

7. Dzieciątka*! Niech was nikt nie zwodzi; kto czyni sprawiedliwość, jest sprawiedliwy, tak jak On jest sprawiedliwy; **por. 1J 2,13***
8. Kto trwa w grzechu, jest z diabła; gdyż diabeł od początku grzeszy. Dlatego ukazał się Syn Boży, aby zniszczyć* dzieła diabła.
gr.: lyo - rozwiązać - por. 2P 3,11 Obj 20,2; Łk 10,18
9. Każdy, kto jest zrodzony z Boga, nie czyni grzechu, dlatego że nasienie Jego jest w nim; i nie może *trwać* w grzechu*, gdyż jest narodzony z Boga. 1J 2,29; 1Pt 1,23
**dosł.: nie może grzeszyć - bezokol. czas teraź. str. czynna*
10. Po tym poznaje* się dzieci Boga i dzieci diabła. Każdy, kto nie czyni sprawiedliwości, nie jest z Boga, jak i ten, kto nie miłuje swojego brata. Mt 13,38; J 8,47; 1J 4,8.20
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
11. Albowiem to jest przesłanie*, które słyszeliście od początku, abyśmy jedni drugich miłowali. **por. 1J 1,5** 1Tm 1,5; Ga 6,2; J 2,7
12. Nie tak jak Kain, *który był* od* złego i brutalnie zamordował** swojego brata. A dlaczego brutalnie go zamordował? Bo jego czyny były złe, a czyny jego brata sprawiedliwe. **gr.: ek - z, od; **dosł.: zabić, zarżnąć* Rdz 4,4
13. Nie dziwcie się, moi bracia, jeśli was świat nienawidzi. J 17,14
14. My wiemy, że przeszliśmy ze śmierci do życia, dlatego że *trwamy* w miłości *do* braci; kto *nie trwa* w miłości *do* brata, pozostaje w śmierci. J 8,51
15. Każdy, kto *trwa* w nienawiści* *do* swojego brata, jest mordercą; a wiecie, że żaden morderca nie ma życia wiecznego, *które by* w nim pozostawało**. Mt 5,21; 1J 2,19; 4,20
**por. 1J 2,9*; **dosł.: pozostającego - gr.: memo*
16. Po tym poznaliśmy miłość Bożą*, że On za nas położył swoje życie**; i my powinniśmy kłaść życie** za braci. 1J 4,9; J 3,16; 10,15;
**brak w mss Byz; **lub: duszę* J 15,13; Ga 2,20
17. Jeśli ktoś miałby dobra *tego* świata, a widziałby swojego brata, że jest* w potrzebie, i zamknąłby przed nim swoje wnętrze**, jak więc *może* w nim trwać miłość Boża?
**dosł.: mającego potrzebę; **lub: głębokie uczucia, współczucie*
18. Dzieciątka* moje! Miłujmy nie słowem lub językiem, ale czynem i prawdą. Rz 12,9;
gr.: teknion - por. 1J 2,12 Jk 2,15; 1P 1,22
19. A po tym poznajemy, że jesteśmy z prawdy; i przed Nim przekonamy* swoje serca,
**gr.: peitho - pozyskać kogoś, uspokoić, skłonić do czegoś*
20. Bo jeśli potępiałoby* nas serce, Bóg jest potężniejszy niż nasze serce i wie wszystko.
**gr.: kataginosko - obwiniać, potępiać, zarzucać*
21. Umiłowani! Jeśliby nasze serce nas nie potępiało, ufną odwagę* mamy w Bogu,
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga*
22. I o cokolwiek prosilibyśmy, otrzymamy od Niego; bo przykazania Jego zachowujemy, i czynimy *to, co* podoba* się przed Jego obliczem. **lub: jest miłe, przyjemne* Prz 15,29; J 9,31
23. A to jest Jego przykazanie, abyśmy wierzyli *w* imię* Jego Syna, Jezusa Chrystusa i miłowali jedni drugich, zgodnie z przykazaniem *jakie* nam dał. **dosł.: wierzyli imieniu*
24. A kto *trwa* w przestrzeganiu Jego przykazania, ten w Nim trwa, a On w nim. I po* tym poznajemy, że w nas trwa, przez** Ducha, którego nam dał. Łk 11,13; J 15,4
**gr.: en - w (tym); **gr.: ek - z (Ducha), po (Duchu)* J 6,29

4 Umiłowani! Nie każdemu duchowi wierzcie, ale doświadczajcie* duchy, czy są z Boga. Bo wielu fałszywych proroków wyszło na świat. Pwt 13,1-5; Mt 7,15; 24,4; 2P 2,1
**gr.: dokimadzo - poddawać próbie, doświadczać, badać*
2. Ducha Bożego poznawajcie* po tym: wszelki duch, który wyznaje Jezusa Chrystusa, *że* przyszedł** w ciele, jest z Boga. J 1,14;
gr.: ginosko - por. 1J 4,8*, **por. w. 3* 2J 1,7; 2Tes 2,7
3. A wszelki duch, który nie wyznaje* Jezusa Chrystusa, *że* przyszedł** w ciele, nie jest z Boga; to jest *duch* antychrysta, o którym słyszeliście, że przychodzi i teraz już jest na świecie. **gr.: homologeo - ogłosić publicznie, wyznać*
***dosł.: przychodzącego - czas teraź. wynik. z czasu przeszłego*
4. Wy dzieciątka* jesteście z Boga i zwyciężyliście ich; bo Ten, który jest w was, większy jest od tego, który jest w świecie**. J 14,17;
**por. 1J 2,12*; **gr.: kosmos - układ, porządek,* Ef 3,17
wszechświat, świat materialny, porządek świata wrogi Bogu
5. Oni są ze świata, dlatego mówią *jak ludzie* ze świata, a świat ich słucha*. J 17,14
**gr.: akouo - słuchać, zwracać uwagę na to, co się słyszy, być posłusznym temu, co się słyszy, słuchać ze zrozumieniem*
6. My jesteśmy z Boga. Kto zna* Boga, słucha nas; kto nie jest z Boga, nie słucha nas. Po tym poznajemy ducha prawdy i ducha błędu**.
**dosł.: znający - im. cz. teraź. str. czynna* Iz 8,20; 1Kor 2,12
***gr.: plane - błąkać się, tułać, oszustwo, błąd, mylne przekonanie*
7. Umiłowani! Miłujmy jedni drugich, gdyż miłość jest z Boga; a każdy kto miłuje, z Boga jest zrodzony i zna Boga. Pwt 30,6

8. Kto nie miłuje, nie poznał* Boga; ponieważ Bóg jest miłością. Ga 4,8; 2Tes 1,8; 1J3,10
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
9. W tym uwidoczniła się miłość Boga do* nas, że Syna swojego jednorodzonego** posłał Bóg na świat, abyśmy przez*** Niego żyli.
**gr.: en - do, wśród, u; **gr.: monogenes - jedyny, jedyny w swoim rodzaju, wyjątkowy; ***dzięki Niemu* Rz 5,8; 8,32
10. W tym wyraża* się miłość, że nie my umiłowaliśmy Boga, ale że On nas umiłował i posłał swojego Syna jako ofiarę przebłagalną za nasze grzechy. **dosł.: jest* 1J 2,2
11. Umiłowani! Jeżeli Bóg nas tak umiłował, i my powinniśmy miłować jedni drugich.
12. Boga nikt nigdy nie widział. Jeśli miłujemy jedni drugich, Bóg w nas trwa, a Jego miłość jest w nas doprowadzona do pełni*.
**gr.: teleioo - doprowadzić do celu, uczynić doskonałym, pełnym*
13. Po tym poznajemy*, że w Nim trwamy i On w nas, że z Ducha swojego nam dał**.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać*
***gr.: didomi - dać, podarować, udzielić, użyczyć, przekazać*
14. A my widzieliśmy i zaświadczymy, że Ojciec posłał Syna, *jako* Zbawiciela świata.
15. Ktokolwiek wyznałby, że Jezus jest Synem Boga, w nim trwa* Bóg, a on w Bogu.
**lub: mieszka, pozostaje* Mt 10,32; Flp 2,11
16. A my poznaliśmy i uwierzyliśmy miłości, którą Bóg ma wobec* nas. Bóg jest miłością i kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg *trwa*** w nim. **gr.: en - do, wśród, u; wobec; **mss Byz: trwa*
17. W tym miłość jest doprowadzona do pełni* w nas**, abyśmy mieli ufną odwagę*** w dniu sądu; *bo* tak jak On jest i my jesteśmy w tym świecie. Mt 10,15; 1J 2,5; Jk 2,22
**por. 1J 4,12*; **lub: z nami; ***śmiałość, otwartość*
18. W miłości nie ma bojaźni, lecz doskonała miłość wyrzuca bojaźń na zewnątrz, gdyż bojaźń drży* *przed* karą**; a kto się boi, nie jest doskonały*** w miłości.
dosł.: ma, posiada (karę) **gr.: kolasis - od koladzo - usunąć, odciąć (ręce) - karać, piętnować; ***lub: dojrzały - por. 1J 4,12
19. My Go miłujemy, bo On nas pierwszy* umiłował. **gr.: protos - pierwszy w czasie lub miejscu, główny*
20. Jeśli ktoś powiedziałby, że miłuje Boga, a nienawidziłby* swojego brata, jest kłamcą; kto bowiem nie miłuje swojego brata, którego widzi**, jak może miłować Boga, którego nie widzi**? **gr.: miseo - por. 1J 2,9*; **lub: zobaczył*
21. A to przykazanie* mamy od Niego, by ten, kto miłuje Boga, miłował i swojego brata.
**gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

5 Każdy, kto wierzy, że Jezus jest Mesjaszem*, jest zrodzony z Boga; a każdy, kto miłuje Tego, który zrodził, miłuje i tego, który z Niego jest zrodzony. J 1,12; 15,23; Dz 8,37
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
2. Po tym poznajemy, że miłujemy dzieci Boże, gdy miłujemy Boga i zachowujemy* Jego przykazania. **lub: strzeżemy, pilnujemy, stosujemy*
3. To bowiem jest miłość Boga, byśmy przykazania Jego zachowywali; a przykazania Jego nie są uciążliwe*. **lub: trudne, ciężkie do zniesienia*
4. Bo wszystko, co jest zrodzone z Boga, nieustannie zwycięża* świat; a to jest zwycięstwo, *które* zwyciężyło świat – nasza wiara. **czas ter. str. czynna* J 16,33; 1Kor 15,57
5. Kim jest ten, *który* ciągle* zwycięża świat, jeśli nie tym, *który* wierzy**, że Jezus jest Synem Boga? J 5,19; 1Kor 15,57; 2P 2,20
dosł.: zwyciężający - czas teraź. str. czynna; **u. 13
6. *On* jest tym, który przyszedł przez wodę i krew, Jezus Mesjasz, nie tylko w wodzie, ale w wodzie i we krwi; a Duch jest tym, *który* świadczy*, bo Duch jest prawdą.
**dosł.: świadczący - gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, potwierdzić coś w sądzie* J 14,17; 15,26; 19,34
7. Gdyż trzej są, którzy świadczą w niebie: Ojciec, Słowo* i Duch Święty, a ci trzej są jedno. **por. Rz 9,28** Mt 3,16; 28,19; Pwt 6,4; J 10,30
8. I trzej są, którzy świadczą na ziemi: Duch i woda, i krew, a *ci* trzej są w jednym*.
**gr.: eis to hen - w jednym, w jedności, zgodni*
9. Jeżeli przyjmujemy świadectwo ludzi, to świadectwo Boże jest większe, gdyż jest to świadectwo Boga, *jako* że złożył świadectwo o swoim Synu. J 8,17; Dz 5,32; Hbr 2,4
10. Kto wierzy w Syna Bożego, ma świadectwo sam w sobie. Kto nie wierzy* Bogu, uczynił Go kłamcą, bo nie uwierzył w świadectwo, które Bóg złożył** o swoim Synu.
**dosł.: niewierzący; **zaświadczył* J 3,16; 5,38; Ga 4,6
11. A takie jest to świadectwo, że Bóg dał* nam życie wieczne; a to życie jest w Jego Synu. **gr.: didomi - dać, podarować, udzielić, użyczyć*
12. Kto ma Syna, ma to życie; kto nie ma Syna Bożego, nie ma tego życia. J 3,36; Ga 2,20
13. To napisałem wam, którzy wierzycie* w imię Syna Bożego, byście wiedzieli**, że macie życie wieczne i abyście wierzyli w imię Syna Bożego. **imiesłów czas teraźniejszy strona czynna*
*** gr.: eido - dostrzegać, widzieć, badać, znać, doświadczyć*
14. A to jest ufna* odwaga*, którą mamy do

Niego, że jeśli o coś prosimy według Jego woli, wysłuchuje[**] nas. 1J 3,22; Mt 7,7; J 14,13

**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga; **lub: słucha*

15. A jeśli wiemy, że nas wysłuchuje[*], *gdy* o cokolwiek prosimy, *to* wiemy, że mamy od Niego *odpowiedź* na prośby[**], *które* zanosimy[***]. **lub: słucha - czas teraź. orzekający str. czynna*

***gr.: aitema - petycje, postulat, wymaganie; ***gr.: aiteo - prosić*

16. Jeśli ktoś zobaczyłby, że jego brat grzeszy grzechem nie na[*] śmierć, *będzie* prosił, a *Bóg* da mu życie, *to jest* tym niegrzeszącym na śmierć. Jest grzech *prowadzący* na[*] śmierć[**]; nie mówię, aby prosił[***] o takiego.

**lub: ku śmierci; **gr.: thanatos - śmierć jako oddzielenie od życia - idiom: uparcie trzymanie się grzechu (?)*

****gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać* Hi 42,8

17. Wszelka niesprawiedliwość[*] jest grzechem; jest też grzech *nieprowadzący* na[**] śmierć. ***lub: ku śmierci* Prz 21,4; 1J 3,4; Rz 14,23; Jk 4,17

**gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*

18. Wiemy, że każdy, kto z Boga jest zrodzony, nie *trwa* w grzechu[*]; ale kto został zrodzony z Boga, strzeże[**] siebie i zły go nie dotyka. J 1,13; 3,3; 1J 5,1; Tt 3,5

**dosł.: nie jest grzeszącym, nie grzeszy - czas teraź. strona czynna, tryb orzekający - por. 1J 3,9*; **lub: zachowuje*

19. Wiemy, że jesteśmy z Boga, a cały świat leży[*] w złym[**]. Ga 1,4; 2Kor 4,14; J 16,11

**gr.: keimai - spoczywać w mocy czegoś, stać, być wyznaczonym*

***gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

20. Wiemy też, że Syn Boży nadchodzi[*], i dał nam rozum[**], abyśmy poznawali Prawdziwego – i jesteśmy w Prawdziwym, w Jego Synu, Jezusie Chrystusie; Ten[***] jest – Prawdziwym Bogiem i życiem wiecznym[****]. Iz 9,6;

**gr.: heko - przyjść, przybyć, być obecnym* Jr 10,10; J 1,1

***gr.: dianoia - umysł jako zdolność rozumienia, odczuwania*

****gr.: houtos - ten (właśnie), on - zaimek wskazujący*

*****dosł.: Ten jest - Prawdziwy Bóg i życie wieczne*

21. Dzieciątka[*]! Ustrzeżcie[**] się bożków[***]. Amen. **gr.: teknion - dzieciątko - czuła forma zwracania się do uczniów; **lub: wystrzegajcie się* Wj 20,4; 2Kor 6,16

****gr.: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji*

Drugi list apostoła Jana

1 Starszy, do wybranej* pani i do jej dzieci, które ja miłuję w prawdzie, i nie tylko ja, ale i wszyscy, którzy znają prawdę, 1P 1,2

gr.: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborny - por. Rz 16,13

2. Ze względu na* prawdę, która pozostaje** w nas i będzie z nami do *nastania* wieku***.

**lub: dla, z powodu* Ps 115,1; 1Kor 9,23; Kol 3,16

***gr.: meno - pozostawać, trwać, mieszkać; ***dosł.: na wiek*

3. Z wami będzie *też* łaska, miłosierdzie, pokój od Boga Ojca i od Pana Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, w prawdzie i w miłości.

4. Uradowałem się bardzo, że między twoimi dziećmi* znalazłem takie, *które* chodzą w prawdzie, stosownie** do przykazania, *które* otrzymaliśmy od Ojca. 1J 1,6; 3J 1,3

**gr.: teknon - małe dziecko, dziecko w czułym zwrocie*

***gr.: kathos - stosownie do, zgodnie, w takim zakresie jak*

5. A teraz proszę* cię, pani – nie jako piszący ci nowe przykazanie, lecz *to,* które mieliśmy od początku – abyśmy jedni drugich miłowali. J 13,34; 15,12; 1J 2,7

**gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać, zadawać pytania*

6. A to jest miłość, abyśmy postępowali według Jego przykazań, to jest przykazanie, które* słyszeliście od początku, abyście zgodnie z nim* postępowali**. J 14,15

dosł.: tak, jak - gr.: kathos - por. J 13,34; **dosł.: w nim*

gr.: peripateo - postępować, zachowywać, żyć, chodzić - Rz 6,4

7. Gdyż liczni zwodziciele wyszli na świat, *którzy* nie wyznają* Jezusa Chrystusa przychodzącego w ciele; taki jest zwodzicielem i antychrystem**. Mt 24,5.11; J 1,14; 1Tm 3,16; 1J 4,3

**gr.: homologo - wyznać, ogłosić publicznie, zgodzić się z czymś*

***gr.: antichristos - anti - w miejsce, za - christos - Mesjasz*

8. Uważajcie* na siebie, byśmy nie stracili tego, co wypracowaliście**, ale odebrali pełną zapłatę. Łk 6,23;

**lub: strzeżcie samych siebie, baczcie* 1Kor 3,14; Obj 3,11

***gr.: ergadzomai - pracować, trudzić się, wykonać, nabywać*

9. Każdy, *kto* przekracza* naukę Chrystusa i nie trwa** *w niej,* nie ma Boga; kto trwa w nauce Chrystusa, ten ma i Ojca, i Syna.

**gr.: parabaiono - przejść bokiem, pominąć, zaniedbać*

***gr.: meno - pozostawać, trwać, mieszkać* Dz 2,42; Hbr 6,1

10. Jeśli ktoś przychodzi do was, a nie przynosi tej nauki, nie przyjmujcie go do domu, ani mu nie mówcie: Witaj*! Rz 16,17; 1Tm 6,1

**gr.: chairo - raduj się - w bezokolicznik jako pozdrowienie*

11. Albowiem kto takiemu mówi: Witaj! jest uczestnikiem* jego złych czynów. Ef 5,11

**gr.: koinoneo - nawiązać więź, wspólnotę, stać się wspólnikiem, zostać wspólnikiem kogoś*

12. Mając wam wiele do napisania, nie chcę tego czynić *posługując się** papierem i atramentem, ale mam nadzieję, że do was przyjdę i osobiście** z wami będę mówić, aby radość nasza była pełna***. 1J 1,4

**dosł.: przez (papier); **dosł.: z ust do ust; ***gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym*

13. Pozdrawiają cię dzieci* siostry twojej wybranej. Amen. **gr.: teknon - por. w. 4**

Trzeci list apostoła Jana

1 Starszy*, *do* umiłowanego Gajusa, którego miłuję w prawdzie. 1J 3,18;
gr.: presbyteros - por. Tt 1,5* Dz 19,29; Rz 16,23
2. Umiłowany! Przede wszystkim modlę* się, aby ci się dobrze powodziło i abyś był zdrów, tak jak dobrze powodzi się twojej duszy**.
**gr.: euchomai - modlić, błagać, prosić, życzyć* Joz 1,7;
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba* Prz 28,13; 1Kor 16,2
3. Uradowałem* się bowiem bardzo, gdy przychodzą bracia i gdy świadczą o twojej prawdzie, tak jak ty w** prawdzie chodzisz***.
**gr.: chairo - por. Mk 15,18*; **lub: zgodnie z nią* 2J 1,4
****gr.: peripateo - postępować, zachowywać, żyć - por. Rz 6,4***
4. Nie mam większej radości nad tę, gdy słyszę, że dzieci* moje chodzą w prawdzie.
**gr.: teknon - małe dziecko, dziecię* Iz 38,3; J 12,35; Ga 4,19;
5. Umiłowany! Wiernie* postępujesz, jeśli trudzisz** się dla braci i dla obcych***,
**lub: godne zaufania (jest to, co) czynisz* 2Krn 19,9;
***gr.: ergon - praca, dzieło, trud* Prz 28,20;
****gr.: ksenos - obcy, cudzoziemiec, przybysz* Łk 16,10
6. Którzy wydali świadectwo o twojej miłości przed zborem*; a dobrze uczynisz, wysyłając ich w *sposób* godny Boga.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publiczne*
7. Wyszli bowiem dla* Jego imienia, nic nie biorąc od pogan**. **gr.: dia - z powodu, dla* Dz 9,16
***gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*
8. My więc powinniśmy takich przyjmować, aby stawać się współpracownikami prawdy.
9. Pisałem do zboru, ale Diotrefes*, który kocha być pierwszym** z nich, nie przyjmuje nas. Mt 20,20; 23,4; 1P 5,3
**gr.: Diotrefes - karmiony, wspomagany przez Zeusa*
***gr.: filoproteuo - zabiegać o wyższość, kochać pierwszeństwo*
10. Dlatego, jeśli przyjdę*, przypomnę jego dzieła, które czyni, obmawiając nas złymi słowami, i nie zadowalając się tym, sam braci nie przyjmuje, *a tym, co* chcieliby *przyjąć*, zabrania** i ze zboru ich wyrzuca***. Ps 15,3;
**dosł.: przyszedłbym; **lub: przeszkadza* Jk 4,11; 2Kor 8,20
****gr.: ekballo - wyrzucić, wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą*
11. Umiłowany! Nie naśladuj złego*, lecz dobrego**. Kto dobro czyni, jest z Boga; ale *kto* zło czyni, nie widział i *nie widzi* Boga.
**gr.: kakos - podły, zły, zgubny, nikczemny* 1Tes 5,15; 1Tm 6,11
***gr.: agathos - dobry, dobry z natury, szlachetny, miły*
12. Demetriuszowi* dane jest *dobre* świadectwo przez wszystkich i przez samą prawdę; i my także świadczymy, a wiesz, że świadectwo nasze jest prawdziwe. 1Tm 3,7; J 19,35;
**gr.: Demetriusz - należący do Demeter - bogini płodności* 1J 5,10
13. Wiele miałem *ci* pisać, ale nie chcę *tego* napisać atramentem i piórem*. **dosł.: trzciną*
14. A mam nadzieję bezzwłocznie cię ujrzeć, a *wtedy* osobiście* ze sobą pomówimy.
**dosł.: z ust do ust*
15. Pokój* tobie. Pozdrawiają cię przyjaciele. Pozdrów przyjaciół imiennie.
**gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać*

List Judy

1 Juda, sługa* Jezusa Chrystusa, a brat Jakuba, do powołanych, którzy są uświęceni w Bogu Ojcu i są zachowani** *dla* Jezusa Chrystusa. 1Tes 5,23; Łk 6,16; 1Kor 1,24; Hbr 9,15

**dosł.: niewolnik; **gr.: tereo - strzec, czuwać, zachować*

2. Miłosierdzie i pokój*, i miłość niech się wam pomnożą**. **gr.: eirene - od eireneo - łączyć, spajać*
***dosł.: oby zostały pomnożone - gr.: plethyno - zwiększyć, mnożyć*

3. Umiłowani! Z całą gorliwością starając się pisać do was o wspólnym zbawieniu, uznałem za konieczne* napisać do was zachęcając, *abyście* wytrwale walczyli** o wiarę, raz*** *tylko* przekazaną świętym. 1Tm 6,12

**gr.: ananke - konieczność narzucona przez okoliczności lub prawo, dotycząca czyjejś korzyści; **gr.: ep - o lub jako wzmocnienie, agonidzomai - walczyć; ***lub: raz (na zawsze)*

4. Wkradli* się bowiem jacyś ludzie, już dawno zapisani** *na* ów wyrok, bezbożni, którzy łaskę Boga naszego obracają w rozpustę***, i zapierają się jedynego Władcy****, Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa.

**lub: wślizgnęli; **gr.: prografo - zapisać coś wcześniej* 2P 2,1;
****lub: wyuzdanie; ****gr.: despotes - por. 1Tm 6,1** Rz 6,1

5. A chcę wam *to* przypomnieć, wam, którzy raz *na zawsze* to wiecie, że PAN wybawił* lud z ziemi egipskiej, następnie tych, którzy nie wierzyli, wygubił. Ps 106,26; 1Kor 10,5

**gr.: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić*

6. Także aniołów, którzy nie zachowali swojego pierwotnego *stanu**, ale opuścili własne mieszkanie**, zachował w wiecznych więzach w mroku na dzień wielkiego sądu.

gr.: arche - początek, urząd, władza; **gr.: oiketerion - 2Kor 5,2***

7. Jak Sodoma i Gomora, i miasta wokół* nich, w podobny im sposób oddały się nierządowi i udały się za *pożądaniem* ciała innego** *mężczyzny,* są wystawione za przykład**, ponosząc karę ognia wiecznego. Obj 21,8;

**gr.: peri - dookoła, wokół; **gr.: deigma - próba czegoś, wzór*
***dosł.: cudzego ciała* Rdz 19,4-9.24 Łk 26,10

8. Podobnie jednak i ci, oddani snom, prawdziwie kalają ciało i odrzucają zwierzchność oraz bluźnierczo mówią *o uczestnikach* chwały*. **lub: bluźnią Chwałom - wyrażenie może odnosić się do aniołów - por. 2P 2,10*** 1P 2,17

9. A archanioł Michał, gdy sprzeciwiał się diabłu prowadząc spór o ciało Mojżesza, nie ośmielił się wnieść bluźnierczego* sądu, ale powiedział: Oby cię PAN zgromił**.

**gr.: blasphemia - zniesławienie, oszczerstwo, szkodliwa mowa*
***lub: surowo skarci, upomni, ukarze* Dn 12,1; Za 3,2; Obj 12,7

10. Ci więc bluźnią temu, czego nawet* nie znają; a to, co jak nierozumne zwierzęta zgodnie z naturą znają, przez to** są niszczeni***. **gr.: men - part. wzmac.; **dosł.: te - l. mn.*
****gr.: ftheiro - zepsuć, zniszczyć, deprawować, psuć - prawdopodobnie wzmocnie od fthio - więdnąć, marnieć*

11. Biada* im! Bo poszli drogą Kaina i oddali się dla zapłaty zwiedzeniu** Balaama, i poginęli w buncie Korego. Lb 16,1; Obj 2,14

**gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę - występuje w wykrzykniku - por. Mt 11,21; Obj.18,19*
***gr.: plane - błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady*

12. Ci są zmazami* na waszych ucztach miłości, bez obawy wspólnie z wami** ucztują, siebie samych pasąc; obłoki bezwodne, przez wiatry miotane***; bezowocne drzewa późnojesienne, dwukrotnie obumarłe, które zostały wykorzenione; ***brak w mss Byz* 2P 2,13;
**gr.: spilas - skaza, plama, skryta pod wodą skała* Iz 56,10
****gr.: perifero - nosić, obnosić dookoła, obwozić, nosić tu i tam*

13. Dzikie bałwany morskie, pieniące się swoją hańbą; gwiazdy zbłąkane, dla których jest zachowany mrok ciemności na wieczność*. **lub: przez wieczność lub na (ten) wiek*

14. Prorokował* też o nich** Henoch, siódmy *w linii* od Adama, mówiąc: Oto przyszedł PAN wśród miriad*** swoich świętych****,

**gr.: profeteuo - prorokować, przemawiać pod natchnieniem Boga, działać jako prorok, pełnić urząd proroka*
***lub: im; ***miriada - 10 tysięcy* Rdz 5,18; 1Tes 3,13; 2Tes 1,7
*****gr.: hagios - por. 2Kor 13,12** tu: o aniołach (?) - Mt 16,27*

15. By dokonać sądu nad wszystkimi* i ujawnić** wszystkie ich bezbożności, za wszystkie bezbożne czyny, którymi *wyrażali swą* bezbożność, i za wszystkie harde*** słowa, które mówili przeciwko Niemu bezbożni grzesznicy****. **lub: przeciw wszystkim; ***dosł.: twarde*
***gr.: ekselencho - ujawnić, odsłonić - hapax legomenon*
*****gr.: hamartolos - oddany grzechowi, szczególnie niegodziwy*

16. Szemrzący* i niezadowoleni** ze swojego losu, chodzący według swoich pożądliwości, a usta ich mówią nadęte*** *słowa, a* dla zysku podziwiają ludzi****. Lb 16,11; Ps 106,25

**gr.: gongystes - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie*
***lub: wciąż wynajdujący niedociągnięcia; ***gr.: hyperokonos - bardzo nabrzmiały, nadęty, nadmierny; ****dosł.: oblicza*

17. A wam, umiłowani, niech zostaną przypomniane słowa zapowiedziane* przez apostołów Pana naszego Jezusa Chrystusa,

**gr.: proero - powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroctwo*

18. *Gdy* mówili wam, że w ostatecznych* czasach będą szydercy**, *którzy* chodzą według swoich bezbożnych pożądliwości.

**gr.: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny*
***gr.: empaiktes - prześmiewca, szyderca, żartowniś* 2P 3,3

19. To są ci, którzy się sami odłączają*, zmysłowi**, nie mający Ducha. Rz 8,9; 1Kor 6,19

**gr.: apodiorido - rozłamać, wydzielić, rozdzielać, oddzielić*
***gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszewny*

20. Ale wy, umiłowani, budujcie samych siebie w najświętszej wierze waszej, modląc się w Duchu Świętym, Rz 9,1; 14,17; 1Tes 1,5

21. Zachowajcie samych siebie w miłości Bożej, czekając na miłosierdzie Pana naszego Jezusa Chrystusa ku* życiu wiecznemu.

**gr.: eis - do, ku* Ga 6,16; 2Tm 1,2; Rz 5,5

22. I rozróżniając*, nad jednymi** prawdziwie miejcie litość, Mt 5,7; Łk 16,24; 2Kor 4,1

**gr.: diakrino - rozdzielać, oddzielać się, rozróżniać, wahać, osądzać, chwiać się; **lub: a (dla) tych chwiejących miejcie ...*

23. A innych* w bojaźni ratujcie**, wyrywając ich od ognia, mając odrazę i *do* tuniki, która jest splamiona przez ciało. 2P 2,1

**lub: a tych w lęku; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować*

24. A Temu natomiast, który was może zachować* od upadku** i stawić przed obliczem swojej chwały bez nagany z radosnym uniesieniem, **lub: ustrzec* J 10,28; Rz 8,28; Flp 1,6

***gr.: aptaistos - stojący mocno, niestaniający się, nieupadający*

25. Jedynemu mądremu Bogu, Zbawicielowi naszemu, chwała* i majestat**, moc i władza***, i teraz, i po wszystkie wieki. Amen.

**gr.: doksa - splendor, majestat, blask, wspaniałość, chwała*
***gr.: megalosyne - wielkość, majestat - tylko tu i Hbr 1,3*
****gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc, urząd*

Objawienie apostoła Jana

1 Objawienie Jezusa Chrystusa, które dał mu Bóg, aby pokazał swoim sługom* to, co musi** się stać wkrótce***; a co zaznaczył**** przez posłanie swojego anioła słudze* swojemu Janowi, Am 3,7; Ga 1,12; 1P 1,13

**lub: niewolnikom; **jest konieczne; ***szybko; ****wskazał*

2. Który poświadczył* Słowo Boga i świadectwo Jezusa Chrystusa**, a także cokolwiek zobaczył. **lub: złożył świadectwo* J 1,32; 19,35; 1J 5,7.9

***gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony, Chrystus*

3. Błogosławiony* *ten, który* czyta *i ci, którzy* słuchają słów tego proroctwa i zachowują** *to, co* w nim jest napisane; albowiem czas jest bliski. Obj 22,7; 1Tm 4,13; Jk 1,22

gr.: makarios - por. Mt 5,3*; **gr.: tereo - por. Mt 19,17

4. Jan do siedmiu zborów*, które są w Azji. Łaska wam i pokój od Tego, który jest i był, i który przychodzi; i od siedmiu duchów, które są przed Jego tronem; Iz 11,2; Dz 9,31; Obj 5,6

**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*

5. I od Jezusa Chrystusa, *który jest* świadkiem wiernym*, pierworodnym z umarłych i władcą królów ziemi; który nas umiłował i obmył nas z naszych grzechów w swojej krwi, Jr 42,5; Kol 1,15.18; 1Kor 6,11; Hbr 13,12; 1J 1,7

**gr.: pistos - być godnym zaufania, być wiernym, wierzyć*

6. I uczynił nas królami i kapłanami Boga i Ojca swojego; Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen*. Wj 19,6; Iz 61,6; Obj 5,10

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

7. Oto przychodzi z obłokami i ujrzy Go każde oko i *ci,* którzy Go przebili; i uderzą się *w piersi** przez *wzgląd na* Niego wszystkie pokolenia** ziemi. Tak! Amen. Hi 19,26; Mk 13,26; J 19,37

**tj. jako gest żalu; **lub: plemiona*

8. Ja jestem Alfa i Omega, początek* i koniec**, mówi Pan, który jest i był, i który przychodzi, Wszechmogący. Iz 41,4; 48,12; Obj 21,6

**gr.: arche - źródło, władza; **gr.: teleos - koniec, granica, cel*

9. Ja, Jan i wasz brat i współuczestnik w ucisku i w Królestwie, i w wytrwałości Jezusa Chrystusa, byłem na wyspie, zwanej* Patmos, z powodu Słowa Bożego i z powodu świadectwa Jezusa Chrystusa. **dosł.: która jest zwana*

10. Byłem w Duchu* w dniu Pańskim i usłyszałem za sobą potężny** głos jakby trąby, mówiący: Obj 4,2; 8,2; Hbr 12,19

**dosł.: stałem się w Duchu w Pański dzień; **lub: wielki*

11. Ja jestem Alfa* i Omega*, pierwszy i ostatni; a *to,* co widzisz, napisz w zwoju i poślij do siedmiu zborów, które są w Azji: do Efezu, do Smyrny, do Pergamonu, do Tiatyry, do Sardes, do Filadelfii i do Laodycei. Obj 1,8

**tj. pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego*

12. I obróciłem się, aby zobaczyć, *co to za* głos, który mówił ze mną; a gdy obróciłem się, ujrzałem siedem złotych świeczników,

13. A pośrodku siedmiu świeczników kogoś podobnego do Syna Człowieczego, który jest obleczony w *szatę* sięgającą stóp, i który jest przepasany na piersiach złotym pasem; Dn 7,13; Mt 12,8; J 3,13

14. A głowa Jego i włosy białe jak biała wełna *i* jak śnieg, a oczy Jego jak płomień ognia;

15. I stopy Jego podobne do roztopionego drogocennego metalu*, jakby rozpalone** w piecu, a głos Jego jak głos wielu wód.

**gr.: chalkolibanon - nieznany stop metalu, cenniejszy od złota lub żółte kadzidło; **może dotyczyć zarówno metalu jak i stóp*

16. I ma w swojej prawej dłoni* siedem gwiazd, a z Jego ust wychodzi ostry obosieczny** miecz, a Jego oblicze było jak słońce, *gdy* świeci w swojej mocy. Ef 6,17; Hbr 4,12

**gr.: cheir - ręka, ramię, dłoń, garść, jako metonimia - moc*
***tj. długi tracki miecz, noszony na prawym ramieniu*

17. A gdy Go ujrzałem, upadłem do Jego stóp jak martwy; i nałożył swoją prawą rękę* na mnie, mówiąc do mnie: Nie bój się! Ja jestem pierwszy i ostatni, **por. w. 16** Obj 1,8

18. I żyjący; a byłem* martwy, a oto jestem żywy** na wieki wieków. Amen. I mam klucze Hadesu*** i śmierci. **lub: stałem się* Ps 68,20; ***lub: żyjący; ***kraina umarłych, grób* Mt 16,19; Hbr 7,25

19. Napisz to, co widziałeś, i to, co jest, i to, co zaraz ma się stać po tych *wydarzeniach*.

20. *Oto* tajemnica siedmiu gwiazd, które widziałeś w mojej prawej *dłoni* i siedmiu złotych świeczników: siedem gwiazd, to są

aniołowie siedmiu zborów, a siedem świeczników, które widziałeś, to jest siedem zborów.

2 Do anioła* zboru efeskiego** napisz: To mówi *Ten****, *który* trzyma siedem gwiazd w swojej prawej *dłoni,* który przechadza się wśród siedmiu złotych świeczników:
**lub: posłańca - por. Mk 1,2*; **Efez - być może - „nadzorca"*
****gr.: tade legei - uroczyste wyrażenie - „oto, co mówi Ten"*

2. Znam twoje czyny i twój trud, i twoją wytrwałość, i wiem, że nie możesz znieść* złych, i poddałeś próbie** tych, którzy zapewniają, *że* są apostołami, a *nimi* nie są, i rozpoznałeś ich, *że to* kłamcy***, Mt 7,23; 1Tes 5,21;
**lub: unieść; **doświadczyłeś; ***dosł.: kłamliwi* 2Kor 11,13

3. I zniosłeś *wiele,* masz również wytrwałość* i trudzisz się dla mojego imienia, a nie *uległeś* zmęczeniu. Ps 25,11; Dz 9,16; Kol 3,17
**tj. cierpliwe znoszenie niesprzyjających okoliczności*

4. Ale mam przeciwko tobie *to,* że opuściłeś* pierwszą** swoją miłość. Mt 13,22; 24,12; 1J 2,15
**lub: pozostawiłeś; **gr.: protos - przedni, pierwszy rangą, główny*

5. Pamiętaj* więc, skąd wypadłeś i upamiętaj** się, i spełniaj pierwsze swoje uczynki; a jeśli nie, to przyjdę *do* ciebie szybko i poruszę twój świecznik z jego miejsca, jeśli się nie upamiętasz**. Ez 16,60; 2Kor 7,10; 2P 1,12
**lub: przypomnij sobie; **zmień myślenie, zawróć*

6. Masz jednak to, że nienawidzisz czynów* Nikolaitów**, których i ja nienawidzę. Obj 2,15
**lub: dzieł; **gr.: nikao - zwyciężyć, podbić; gr.: laos - lud*

7. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*: *Temu, który* zwycięża, dam zjeść z drzewa życia, które jest w środku raju Boga. **gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne* Rdz 2,9; Łk 23,43; 2Kor 12,4

8. A do anioła zboru smyrneńskiego* napisz: To mówi pierwszy i ostatni, który był martwy, a ożył: **Smyrna - „mirra" - cierpienie* Obj 1,8

9. Znam twoje czyny i ucisk, i ubóstwo*, lecz jesteś bogaty; i bluźnierstwo tych, którzy mówią o sobie, że są Żydami, a *nimi* nie są, ale *są* synagogą** szatana. Obj 3,9;
**lub: skrajna nędza; **zgromadzeniem* Rz 2,28-29; 9,6

10. Nie bój się żadnego *z* cierpień, *które* masz *doznać.* Oto diabeł zamierza wrzucić niektórych z was do więzienia, abyście zostali wypróbowani*; i będziecie mieli ucisk *przez* dziesięć dni. Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieniec** życia. Jk 1,12
**gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym*
***lub: życie jako wieniec - gr.: stefanos - wieniec, laur*

11. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: Kto zwycięża, nie dozna szkody* od drugiej śmierci. Obj 2,7; 20,6; 21,8
**gr.: adikeo - czynić niesprawiedliwość, krzywdzić*

12. A do anioła zboru w Pergamonie* napisz: To mówi *Ten, który* ma ostry miecz** obosieczny: **Pergamon - „wywyższenie"; **por. Obj 1,16***

13. Znam twoje czyny i wiem gdzie mieszkasz, *tam,* gdzie *jest* tron szatana; a trzymasz się mojego imienia i nie zaparłeś się mojej wiary, *nawet* i w dniach, w których Antypas*, mój wierny świadek**, został zabity u was, tam, gdzie mieszka szatan. 1Tm 5,8; Hbr 3,6
**gr.: anti - w miejsce, przeciwko; gr.: pas - wszystkim lub skróc. forma imienia Antypater - „taki jak ojciec"*
***gr.: martyr - świadczyć aż do granic cierpienia - męczennik*

14. Ale mam nieco przeciwko tobie, że masz tam takich, *którzy* trzymają się nauki Balaama, który uczył Balaka *jak* zastawić pułapkę* na synów Izraela, aby zjeść rzeczy ofiarowane bożkom i popełnić nierząd**.
**lub: rzucić zgorszenie przed* Lb 31,16; Iz 23,7; Ez 16,26;
***gr.: porneuo - uprawiać rozpustę, nierząd* 2P 2,15

15. Także i ty masz takich, co trzymają się nauki Nikolaitów*; których** nienawidzę.
**lub: trzymają się Nikolaitów i ich nauki; **której (nauki)*

16. Upamiętaj się. A jeśli nie, to przyjdę szybko do ciebie i będę walczył z nimi mieczem* moich ust. **długi tracki miecz - por. Obj 1,16***

17. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: *Temu, który* zwycięża, dam jeść z ukrytej manny, i dam mu biały kamyk*, a na tym kamyku jest napisane nowe imię, którego nikt nie poznał, jak tylko *ten, który je* otrzymuje. Wj 16,33; Iz 56,5; Hbr 9,4
**symbol uniewinnienia podczas głosowania - por. Dz 26,10*

18. A do anioła zboru w Tiatyrze* napisz: To mówi Syn Boży, który ma oczy** jak płomień ognia, a stopy Jego podobne do drogocennego metalu: **Tiatyra - „woń ucisku"; **dosł.: Jego oczy*

19. Znam twoje czyny i miłość, i służbę, i wiarę*, i twoją wytrwałość, i twoje ostatnie czyny, że są większe *niż* pierwsze. **lub: wierność*

20. Ale mam nieco przeciwko tobie, że pozwalasz kobiecie Izabel, *która* nazywa siebie prorokinią, nauczać i zwodzić* moje sługi, by popełnić nierząd i zjeść *mięso* ofiarowane bożkom. **lub: wprowadzać w błąd* 1Krl 16,31

21. I dałem jej czas, aby upamiętała się ze *swojego* nierządu; ale się nie upamiętała.

22. Oto ja rzucam ją na łoże*, *a tych, którzy*

z nią cudzołożą w wielki ucisk**, jeśli nie upamiętają się ze swoich czynów;
**lub: łoże, na którym przenosi się chorego; **utrapienie*
23. A dzieci jej zabiję śmiercią*; i poznają wszystkie zbory, że ja jestem *tym, który* bada nerki i serca; i dam każdemu z was według *waszych* czynów. **dosł.: w śmierci - por. Mk 7,10**
24. Wam natomiast mówię i tym pozostałym, w Tiatyrze, którzy nie mają tej nauki, i którzy nie poznali, jak mówią, głębin szatana: Nie włożę na was innego brzemienia;
25. Jednak *to,* co macie, trzymajcie, dopóki nie przyjdę.
26. A *kto* zwycięża i zachowuje aż do końca moje czyny, dam *mu* władzę nad poganami.
27. I będzie ich pasł* *za pomocą* laski żelaznej**, i *już* są kruszeni jak naczynia gliniane. Tak jak i ja otrzymałem *władzę* od mojego Ojca, **lub: karmić, władać; **przez, w lasce żelaznej*
28. Tak* dam mu gwiazdę poranną. Ps 2,9;
**gr.: kai - i, a, tak, że - jako part. łącząca* 2P 1,19; Obj 22,16
29. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**

3 A do anioła* zboru w Sardes** napisz: To mówi *Ten, który* ma siedem duchów Boga i siedem gwiazd: Znam twoje czyny; że masz imię *głoszące,* że żyjesz, a jesteś martwy. **lub: posłańca - por. Mk 1,2*;* Obj 1,4; Łk 9,60;
***Sardes - „czerwoni”* Łk 15,24; Kol 2,13; 1Tm 5,6
2. Bądź czujny i utwierdzaj to, co pozostało*, *a co* ma umrzeć; nie znalazłem bowiem twoich czynów doskonałych** przed Bogiem.
**dosł.: pozostałe - rodz. nijaki l.mn.; **które są dopełnione*
3. Dlatego pamiętaj, w jaki* *sposób* przyjąłeś i usłyszałeś, strzeż *tego* i upamiętaj się**. Jeśli więc nie staniesz się czujny, przyjdę do ciebie jak złodziej, a nie będziesz wiedział, o której godzinie przyjdę do ciebie. 1Tes 5,2;
**dosł.: jak wziąłeś; **lub: zmień myślenie, zawróć* 2P 3,10
4. Masz też* w Sardes kilka** osób***, które nie skalały swoich szat, i *ci* chodzić będą ze mną w bieli****, gdyż są godni. Mt 10,11; 2Tes 1,5
**gr.: kai; **gr.: oligos - mało; ***dosł.: imion; ****tj. w białych szatach*
5. *Kto* zwycięża*, ten okryje się w białe szaty, i na pewno nie wymażę jego imienia ze zwoju życia, i wyznam jego imię przed obliczem mojego Ojca i przed Jego aniołami.
**dosł.: zwyciężający - czas teraź. str. czynna* Obj 17,8; 22,19
6. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**
7. A do anioła* zboru w Filadelfii** napisz: To mówi Święty *i* Prawdziwy, *który* ma klucz Dawida, *który* otwiera, a nikt nie zamknie, zamyka, a nikt nie otworzy. J 14,6; 1J 5,20
**lub: posłańca; **Filadelfia - „miłość braterska”*
8. Znam twoje czyny; oto ja zapewniłem*, że przed tobą są otwarte drzwi, a nikt *nie* może ich zamknąć, gdyż masz małą moc**, a *jednak* strzegłeś mojego Słowa i nie wyparłeś*** się mojego imienia. 2Kor 2,12; 1J 2,22; Obj 2,3
**lub: dałem; **gr.: dynamis - Mk 7,24*; ***lub: odrzucić, zaprzeć*
9. Oto daję ci tych z synagogi szatana, *którzy* mówią o sobie samych, że są Żydami, a nimi nie są, lecz kłamią. Oto sprawię, by przyszli i oddali pokłon przed twoimi stopami, i poznali, że ja ciebie umiłowałem.
10. Ponieważ zachowałeś słowo *o* mojej wytrwałości, ja też cię zachowam* od godziny próby, która ma przyjść na cały zamieszkały świat, aby doświadczyć mieszkających na ziemi; **gr.: tereo - chronić, strzec - por. Mt 19,17* i J 17,15**
11. Oto przychodzę szybko; trzymaj *to,* co masz, aby nikt nie wziął twojego wieńca.
12. Tego, *kto* zwycięża, uczynię filarem* w świątyni Boga mojego, i już z niej z pewnością** nie wyjdzie; i napiszę na nim imię Boga mojego, i imię miasta Boga mojego, nowej Jerozolimy, która zstępuje z nieba od Boga mojego, i moje nowe imię. Ga 2,9;
**gr.: stylos - kolumna, podpora* Hbr 12,22
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
13. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**
14. A do anioła zboru Laodycejczyków* napisz: To mówi Amen, świadek wierny i prawdomówny**, początek*** stworzenia Bożego:
**Laodikeia - „sprawiedliwość ludu”* Kol 1,15
***lub: prawdziwy; ***gr.: arche - źródło, władza, pochodzenie*
15. Znam twoje czyny, że nie jesteś ani zimny ani gorący; życzę ci, obyś* był zimny albo gorący! **obyś - forma życzeniowa*
16. *A* tak, ponieważ jesteś letni, i ani zimny ani gorący, mam zamiar zwymiotować cię z moich ust.
17. Ponieważ mówisz: Jestem bogaty i wzbogaciłem się, i niczego nie potrzebuję; a nie wiesz, że ty jesteś nędzny i godny politowania, ubogi, ślepy i nagi. Prz 13,7
18. Radzę ci kupić u mnie złota wypalonego w ogniu, abyś stał się bogaty, i białe szaty, abyś się przyodział, by nie ukazała się hańba

twojej nagości; i swoje oczy pomaż maścią* *leczącą wzrok,* abyś widział. Ps 16,7
**gr.: kollourion - maść, zwł. do oczu - znany wyrób z Laodycei*
19. Ja tych, których miłuję*, napominam** i wychowuję***. Bądź więc gorliwy**** i upamiętaj się. **gr.: fileo - miłować czule, ciepło* Prz 3,12;
***gr.: elencho - por. Mt 18,15*; ***karcić, dyscyplinować*
*****lub: obudź swój zapał, staraj się usilnie* Hbr 12,6
20. Oto stoję* przy drzwiach i pukam; jeśli ktoś usłyszy mój głos i otworzy drzwi, wejdę do niego i spożyję z nim wieczerzę, a on ze mną. **dosł.: stanąłem (i stoję)* Łk 12,36
21. Temu, *kto* zwycięża, dam usiąść ze mną na moim tronie, jak i ja zwyciężyłem i usiadłem z Ojcem moim na Jego tronie.
22. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**

4 Po tych* *wydarzeniach* zobaczyłem, a oto drzwi otwarte są w niebie, i głos pierwszy, który słyszałem jakby trąby rozmawiający ze mną, mówiący: Wstąp tutaj, a pokażę ci, co musi się stać po tych* *wydarzeniach*.
**gr.: meta tauta - po tych - l.mn.* 1Tes 4,16; Obj 11,12
2. I natychmiast znalazłem* się w Duchu, i oto *ujrzałem* tron umieszczony w niebie, a na tronie *ktoś* siedzący. **dosł.: stałem się* Dn 7,9
3. A *Ten, który* siedzi*, podobny był z wyglądu do kamienia jaspisu i sardynu**; a wokoło tronu *była* tęcza podobna z wyglądu *do* szmaragdu. **dosł.: siedzący; **lub: karneol - minerał koloru ciała*
4. A wokół tronu dwadzieścia i cztery trony; a na tronach widziałem siedzących dwudziestu i czterech starszych*, odzianych w białe szaty, a mieli na swoich głowach złote wieńce**. **por. Tt 1,5**; **por. Obj 6,2** 2Tm 4,8; Łk 22,30
5. A z tronu wychodzą błyskawice, gromy, głosy i siedem lamp* ognistych** płonących przed tronem, to jest siedem duchów Boga.
**lub: pochodni; **dosł.: ognia* Obj 3,1; 5,6
6. A przed tronem szkliste morze, podobne do kryształu, a pośrodku tronu i wokoło tronu cztery stworzenia*, pełne oczu z przodu i z tyłu. **gr.: dzoon - żywe istoty, zwierzęta, bestie* Ez 10,14
7. I pierwsze stworzenie* *było* podobne do lwa, a drugie stworzenie* podobne do cielęcia, a trzecie stworzenie* miało twarz jak człowiek, a czwarte stworzenie* było podobne *do* lecącego orła. **por. w. 6** Ez 1,10; Dn 7,4
8. I każde z czterech stworzeń miało dookoła po sześć skrzydeł, i wewnątrz są pełne oczu; i nie mają odpoczynku ani we dnie ani w nocy, mówiąc: Święty, Święty, Święty jest Pan, Bóg Wszechmogący, który był i jest, i *który* przychodzi*. **dosł.: przychodzący* 1J 5,7
9. A kiedy* *cztery* stworzenia oddadzą chwałę i cześć**, i dziękczynienie *Temu, który* siedzi na tronie, *i* żyjącemu na wieki wieków,
lub: ilekroć, kiedykolwiek; **gr.: time - por. Obj 5,13*
10. Dwudziestu i czterech starszych upada* przed *obliczem Tego, który* siedzi na tronie, i oddają pokłon żyjącemu na wieki wieków, i rzucają swoje wieńce przed tronem, mówiąc: **dosł.: upadnie - czas przyszły* 1Kor 9,25; 1P 5,4
11. Godny jesteś, PANIE, przyjąć chwałę i cześć, i moc; gdyż Ty stworzyłeś wszystkie *rzeczy* i z Twojej woli* trwają** i zostały stworzone. 2Sm 22,4; Ps 18,3; Obj 5,9
**gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, wybór; **dosł.: są*

5 I zobaczyłem w prawej ręce* siedzącego na tronie zwój zapisany wewnątrz i zewnątrz**, zapieczętowany siedmioma pieczęciami. Dn 12,4; 1Krl 22,19; 2Krn 18,18; Ps 47,9
**lub: w prawicy, na prawicy; **dosł.: od tyłu - tj. z dwóch stron*
2. I zobaczyłem mocarnego anioła, obwieszczającego potężnym głosem: Kto jest godny otworzyć zwój i złamać* jego pieczęcie?
**gr.: łyo - rozdzielić na części, rozwiązać, zburzyć, unieważnić*
3. I nikt nie mógł, ani w niebie, ani na ziemi, ani pod ziemią otworzyć zwoju, ani zaglądać* *do* niego. **lub: ani patrzeć na niego* Hi 15,15
4. I bardzo płakałem, że nie został znaleziony nikt godny, *by* otworzyć i przeczytać zwój, ani zaglądać* *do* niego. **lub: ani patrzeć na niego*
5. I jeden ze starszych* mówi *do* mnie: Nie płacz; oto zwyciężył** lew, który jest z pokolenia Judy, korzeń*** Dawida, *by* otworzyć i złamać siedem jego pieczęci. Iz 11,1.10
por. Tt 1,5; **gr.: nikao - zwyciężyć, odnieść triumf, zdobyć, podbić; ***gr.: rhidza - korzeń, odrośl, szczep, pęd*
6. I zobaczyłem, a oto pośrodku tronu i czterech stworzeń*, i pośrodku starszych stoi Baranek, jakby zabity**, mający siedem rogów i siedem oczu, które są siedmioma duchami Boga, posłanymi na całą ziemię. Obj 13,8
**lub: żywa istota, zwierzę; **lub: brutalnie zamordowany*
7. I przyszedł, i wziął zwój z prawej ręki siedzącego na tronie.
8. I gdy wziął zwój, czworo stworzeń i dwudziestu czterech starszych upadło przed Barankiem, a każdy *z nich* ma cytrę* i złotą

czaszę pełną kadzidła, którymi są modlitwy świętych. **gr.: kithara - rodzaj liry - dosł.: cytry* Obj 8,4

9. I śpiewają nową pieśń, mówiąc: Godny jesteś wziąć zwój i otworzyć jego pieczęć; bo byłeś zabity*, i odkupiłeś nas Bogu swoją krwią** z każdego pokolenia***, języka, ludu i narodu, **lub: brutalnie zamordowany* Ps 149,1; Iz 42,10
***dosł.: w swojej krwi; ***lub: plemienia* Obj 14,3;

10. I uczyniłeś nas królami i kapłanami Bogu naszemu, i królować będziemy na* ziemi.
**lub: nad ziemią* Wj 19,6; 1P 2,5; Dn 7,18.27

11. I zobaczyłem, i usłyszałem głos wielu aniołów wokoło tronu i stworzeń, i starszych*; a ich liczba była miriady** miriad i tysiące tysięcy, **gr.: presbyteros - por. Tt 1,5*** Obj 19,6;
***miriada - 10 tysięcy* Dn 7,10; Hbr 12,22

12. Mówiących potężnym głosem: Godny jest ten Baranek, który został zabity*, wziąć moc i bogactwo, i mądrość, i siłę, i cześć**, i chwałę, i błogosławieństwo. Obj 4,11; J 3,35
lub: brutalnie zamordowany; **gr.: time - por. w. 13*

13. A wszelkie stworzenie, które jest w niebie i na ziemi, i pod ziemią, i na morzu, i wszystko, co w nich jest, słyszałem *jak* mówi: Siedzącemu na tronie i Barankowi błogosławieństwo*, cześć**, chwała i moc na wieki wieków. Ps 96,11; 148,2; Iz 42,10
**lub: wysławianie; **gr.: time - szacunek, poważanie, godność*

14. I cztery stworzenia mówiły: Amen. I dwudziestu czterech starszych upadło i oddało pokłon* żyjącemu na wieki wieków. Obj 4,9; 19,4
lub: oddało cześć - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mk 15,19

6 I zobaczyłem, gdy Baranek otworzył jedną z pieczęci, i usłyszałem jedno z czterech stworzeń*, mówiące jakby głosem gromu: Chodź i patrz**. Ps 66,5; J 1,34.39; 4,29
lub: żywych istot, zwierząt, bestii; **por. w. 3

2. I zobaczyłem, a oto biały koń; a *ten, który* na nim siedział miał łuk, i dano mu wieniec*, i wyszedł zwyciężając**, i aby zwyciężył. Za 6,3
**gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa, w odróżnieniu od korony władzy - gr.: diadema; **lub: już zwyciężając - czas teraźniejszy*

3. A gdy otworzył drugą pieczęć, słyszałem drugie stworzenie, mówiące: Przyjdź i patrz*.
**gr.: blepo - widzieć, patrzeć, mieć zrozumienie tu: tryb rozkaz.*

4. I wyszedł drugi koń, ognistoczerwony; *a* siedzącemu na nim, zostało dane* zabrać pokój z ziemi, aby jedni drugich zabili**, i został mu dany* wielki miecz.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, sprawić, zezwolić*
***gr.: sfadzo - por. w. 9** Za 1,8; 6,2; Iz 10,5; Ez 30,24

5. A gdy otworzył trzecią pieczęć, słyszałem trzecie stworzenie, mówiące: Chodź* i patrz**. I widziałem, a oto koń czarny; *a ten, który* na nim siedział, miał wagę w swojej ręce.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się; **tryb rozkaz.*

6. I słyszałem głos pośrodku czterech stworzeń, mówiący: Kwarta* pszenicy za denara, i trzy kwarty jęczmienia za denara, a oliwie i winu nie wyrządź szkody**. Za 6,2; 2Krl 7,1
**gr.: choiniks - 1,1 litra; zwykle 1 denar to 15-20 kwart pszenicy*
***lub: (nie) niszcz, krzywdź, wyrządzaj niesprawiedliwość*

7. A gdy zdjął czwartą pieczęć, słyszałem głos czwartego stworzenia*, mówiący: Chodź i patrz**. **lub: żywa istota, zwierzę; **por. w. 3**

8. I zobaczyłem, a oto koń bladozielony, *a ten, który* na nim siedział, miał na imię Śmierć, i Hades* idzie z nim; i dano im władzę nad czwartą częścią ziemi, aby zabić mieczem i głodem, i śmiercią**, i przez *dzikie* zwierzęta ziemi. Pwt 30,15; Obj 1,18; 20,13
**tj. kraina umarłych - hebr. Szeol por. Dz 2,27 i Ps 16,10*
***dosł.: w mieczu i w głodzie, i w śmierci - karą śmierci?*

9. A gdy otworzył piątą pieczęć, zobaczyłem poniżej ołtarza dusze zabitych* z powodu Słowa Bożego i z powodu świadectwa, które posiadali. Obj 1,9; 2,13; J 16,2; 2Tm 4,6
**gr.: sfadzo - brutalnie zamordować, zarżnąć, ranić śmiertelnie*

10. I zawołali* potężnym głosem, mówiąc: Jak długo**, Panie, Święty i Prawdziwy, nie osądzasz i nie dokonujesz pomsty naszej krwi na mieszkańcach ziemi? Rdz 4,10; Ps 13,1;
**lub: krzyczeli; **dosł.: aż do kiedy* Iz 1,24; Jr 46,10

11. I dano każdemu *z nich* długą białą szatę, i powiedziano im, aby odpoczęli jeszcze krótki czas, aż* wypełnią *liczbę* ich współsług i ich braci, *którzy* mają być zabici**, jak i oni. **lub: aż do* Łk 9,29; Dz 1,10; Obj 7,13
***gr.: apokteino - zabić, pozbawić życia, wykonać wyrok śmierci*

12. I zobaczyłem, gdy otworzył szóstą pieczęć, a oto nastało wielkie trzęsienie ziemi, i słońce stało się czarne jak wór włosienny, i księżyc stał się jak krew, Ag 2,6; Obj 11,13

13. I gwiazdy nieba spadły na ziemię, jak potrząsany przez gwałtowny wiatr figowiec zrzuca z siebie swoje niedojrzałe figi.

14. I niebo zostało rozdzielone jak zwój, który jest rolowany, i każda góra i wyspa ze swoich miejsc została poruszona* Iz 34,4; 2P 3,10
**gr.: kineo - wprawiać w ruch, usunąć, wstrząsnąć*

15. I królowie ziemi, i dostojnicy, i bogaci, i dowódcy wojskowi, i mocarze, i każdy

niewolnik, i każdy wolny ukryli się* w jaskiniach i w skałach gór, Hi 34,19; Oz 6,15; Łk 23,30;
**gr.: heautou - siebie, samych siebie* Ps 2,10; Iz 24,21
16. I mówią do gór i skał: Padnijcie na nas i ukryjcie nas przed obliczem *Tego, który* siedzi na tronie, i przed gniewem Baranka;
17. Nadszedł bowiem wielki dzień Jego gniewu, a kto może się ostać*? **dosł.: ustać, stanąć*

7 I potem zobaczyłem czterech aniołów, stojących na czterech węgłach* ziemi, trzymających cztery wiatry ziemi, aby nie wiał wiatr na ziemię, ani na morze, ani na żadne drzewo. **dosł.: rogach, narożnikach* Dn 7,2
2. I zobaczyłem innego anioła wstępującego od wschodu słońca, mającego pieczęć Boga żywego*; i zawołał potężnym głosem do czterech aniołów, którym zostało dane uczynić szkodę** ziemi i morzu,
**lub: żyjącego; **gr.: adikeo - czyn niesprawiedliwości krzywdzić, szkodzić, czynić zło, niszczyć*
3. Mówiąc: Nie wyrządźcie szkody ani ziemi, ani morzu, ani drzewom, aż odciśniemy pieczęć na czołach sług* Boga naszego.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa* Obj 9,5
4. I usłyszałem liczbę *tych,* którzy są opieczętowani: sto czterdzieści cztery tysiące opieczętowanych ze wszystkich* pokoleń synów Izraela: Rdz 49,28; Ez 9,4; Obj 14,1; 21,12
**Juda jako pierwszy - brak pokolenia Dana i Efraima - jest Józef i Manasses jako pierworodny Józefa w miejsce Efraima - Rdz 48,14 i Lewi - niezliczany pośród Izraela - Lb 1,49*
5. Z pokolenia Judy dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Rubena dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Gada dwanaście tysięcy opieczętowanych,
6. Z pokolenia Asera dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Naftalego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Manassesa dwanaście tysięcy opieczętowanych, Rdz 48,5
7. Z pokolenia Symeona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Lewiego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Issachara dwanaście tysięcy opieczętowanych, Rdz 49,7; Lb 1,49
8. Z pokolenia Zebulona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Józefa dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Beniamina dwanaście tysięcy opieczętowanych. Rdz 49,27
9. Potem* zobaczyłem, a oto wielki tłum ludzi, których nikt nie mógł zliczyć, z każdego narodu i plemion**, i ludów, i języków, stojących przed tronem i przed Barankiem, odzianych w długie białe szaty, a w ich rękach *były* palmy. Ps 22,27; Dz 14,1; 17,4; Łk 12,1;
**gr.: meta tauta - po tych; **lub: pokolenia jak w w. 4* Rz 11,25
10. I wołają potężnym głosem, mówiąc: Zbawienie *w* Bogu naszym, siedzącym na tronie, i *w* Baranku. Ps 3,8; Jr 3,23; Obj 19,1
11. I wszyscy aniołowie stali wokół tronu i wokół starszych i czterech stworzeń, upadli przed tronem na swoje oblicze i oddali pokłon* Bogu, mówiąc: Obj 11,16; Mt 28,9; 1Kor 14,25
lub: oddali cześć - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mk 15,19
12. Amen. Błogosławieństwo* i chwała, i mądrość, i dziękczynienie, i cześć, i moc, i siła Bogu naszemu na wieki wieków. Amen.
**gr.: eulogia - utwór pochwalny na cześć Boga, chwała, błogosławieństwo, dar, dobrodziejstwo, pochlebne słowo*
13. A w odpowiedzi, jeden ze starszych powiedział do mnie: Kim są ci, którzy obleczeni są w długie białe szaty i skąd przyszli?
14. I powiedziałem mu: Panie, ty wiesz. I powiedział mi: *To* są ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku* i wyprali swoje szaty**, i wybielili je we krwi Baranka. 1P 1,19; Obj 2,9;
gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola - Mt 24,21 1Kor 6,11
***gr.: stole - luźna, męska szata sięgająca kostek - por. w. 9.13*
15. Dlatego są przed tronem Boga i służą Mu dniem i nocą w Jego świątyni*, *a Ten, który* siedzi na tronie, rozciągnie nad nimi namiot. **gr.: naos - właściwy obszar świątyni - dot. miejsca świętego i najświętszego* Iz 49,10; 65,13; J 4,14
16. Nie będą głodować*, ani pragnąć i nie uderzy** na nich *żar* słońca, ani żaden upał.
**lub: cierpieć głód, łaknąć, być w potrzebie; **dosł.: padnie*
17. Baranek bowiem, *który jest* pośrodku tronu, będzie ich pasł i poprowadzi ich do* źródła wód żywych; i otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu. **dosł.: nad żyjącymi źródłami wód* Obj 21,4

8 A gdy zdjął siódmą pieczęć, nastała cisza w niebie *na* jakieś pół godziny.
2. I zobaczyłem siedmiu aniołów, którzy stali przed Bogiem, i dano im siedem trąb.
3. A inny anioł przyszedł i został postawiony przy ołtarzu, mając złotą kadzielnicę; i dano mu wiele kadzidła, aby ofiarował je z modlitwami wszystkich świętych na złotym ołtarzu, który jest przed tronem. Wj 30,1; Hbr 9,4

4. I wzniósł się dym kadzideł *z* modlitwami
świętych z ręki anioła* przed Bogiem.
**gr.: angelos - posłaniec, anioł* Ps 141,2; Łk 1,10; Obj 5,8
5. I wziął anioł kadzielnicę, i napełnił ją ogniem z ołtarza, i zrzucił na ziemię, i zabrzmiały* głosy** i grzmoty, i błyskawice, i trzęsienie ziemi. **dosł.: stały się; **lub: dźwięki*
6. A siedmiu aniołów, którzy mieli siedem trąb, przygotowało siebie, aby zatrąbić.
7. I zatrąbił pierwszy anioł, i powstał* grad i ogień zmieszane *z* krwią, i zostały zrzucone na ziemię, a trzecia część drzew została spalona, i cała zielona trawa została spalona. **gr.: ginomai - por. w. 11*** Wj 9,23; Ps 18,12; 78,46
8. I zatrąbił drugi anioł, i jakby wielka góra płonąca* ogniem została zrzucona w morze, i trzecia *część* morza stała się krwią.
**dosł.: która jest płonąca* Jr 51,25
9. I zginęła w morzu trzecia *część* stworzeń mających dusze, i trzecia część okrętów uległa zniszczeniu.
10. I zatrąbił trzeci anioł, i spadła z nieba wielka gwiazda, płonąca* jak pochodnia**, i spadła na trzecią *część* rzek i na źródła wód. **dosł.: która jest zapalana* Iz 14,12; 2Krl 2,19; ***lub: lampa oliwna* Łk 10,18; Jud 1,13; Obj 9,1
11. A imię tej gwiazdy brzmi* Piołun; i zamienia** się trzecia część wód w piołun, i wielu ludzi pomarło od tych wód, bo stały się gorzkie. Wj 15,23; Pwt 29,18; Jr 23,15; Am 5,7
**dosł.: jest nazwane - gr.: lego - mówić, nazywać, wypowiadać*
***dosł.: staje się - gr.: ginomai - stawać się, rodzić, zaistnieć, być*
12. I zatrąbił czwarty anioł, i została uderzona trzecia *część* słońca i trzecia *część* księżyca, i trzecia *część* gwiazd, aby trzecia *część* ich została pogrążona w ciemności, i trzecia *część* dnia nie jaśniała*, podobnie i noc.
**lub: ukazywała się, stawała się widoczna* Wj 10,22; Iz 13,10
13. I zobaczyłem, i słyszałem jednego anioła, lecącego środkiem nieba*, mówiącego potężnym głosem: Biada**, biada, biada mieszkającym na ziemi, z *powodu* głosów trąb pozostałych trzech aniołów, *którzy* mają zatrąbić. **tj. w zenicie* Prz 23,29; Iz 5,20; Mt 23,27
***wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - wyrażający żal lub grozę*

9 I zatrąbił piąty anioł, i widziałem spadającą z nieba na ziemię gwiazdę, i został mu* dany klucz od studni otchłani**.
**lub: jej - domyśl. gwieździe* Iz 14,15; Za 9,11; Łk 10,18
***gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia- por. w. 11*

2. I otworzył* studnię otchłani; i wzniósł się dym ze studni jak dym z wielkiego pieca, i słońce, i powietrze zostało zaćmione od dymu studni. **lub: otworzyła (gwiazda)*
3. I z dymu wyszły na ziemię szarańcze; i dano im władzę*, władzę, jaką *na* tej ziemi** mają skorpiony, Wj 10,4-6; Iz 33,4;
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd* Ne 3,15;
***lub: władzę, jaką mają skorpiony ziemi* Jl 2,2-11, 25
4. I powiedziano im, żeby nie zaszkodziły trawie ziemi, ani żadnej zieleni*, ani żadnemu drzewu, a tylko samym ludziom, którzy nie mają pieczęci Boga na swoich czołach.
**dosł.: wszelkiej zieleni - gr.: chloros - zieleń, wszystko, co zielone*
5. I dano im *nakaz,* żeby ich nie zabijały, lecz aby byli dręczeni *przez* pięć miesięcy; a ból* ich *jest* jak ból *ukłucia* skorpiona, gdy rani człowieka. **gr.: basanismos - tortura, męka - por. Mk 5,7***
6. I w tych dniach ludzie będą szukać śmierci, ale jej nie znajdą; i będą pragnąć* umrzeć, ale śmierć od nich ucieknie. Hi 3,21; Iz 2,19;
gr.: epithymeo - pożądać - por. Jk 4,2 Łk 23,30
7. A z wyglądu* szarańcze były podobne *do* koni przygotowanych do wojny, a na ich głowach były jakby wieńce podobne *do* złota, a twarze ich jak twarze ludzi; Dn 7,4;
**lub: podobieństwo, podobne formą* Jl 2,4-11; Na 3,17
8. I miały włosy jak włosy kobiet, a zęby ich były jak *zęby* lwów; Jl 1,6
9. I miały pancerze jakby pancerze żelazne, a szum* ich skrzydeł jak głos wozów, gdy wiele koni biegnie do bitwy; **dosł.: głos* Jl 2,5
10. I ogony miały podobne *jak u* skorpionów*, a żądła były w ich ogonach, a moc** ich – szkodzić ludziom przez pięć miesięcy;
dosł.: skorpionom; **autorytet, prawo, władza - por. Obj 9,3
11. I mają nad sobą króla, anioła otchłani*, *na* imię mu *po* hebrajsku Abaddon**, a w greckim ma imię Apollon**. Hi 21,30; J 8,40;
**gr.: Abyssos - por. Łk 8,31*; **tj. Niszczyciel* J 12,31; Ef 2,2
12. Jedno biada* odeszło; oto nadchodzą po tych *wydarzeniach* jeszcze dwa biada*.
gr.: ouai - „och" - słowo wyrażające żal lub trwogę - Mt 11,21
13. I zatrąbił szósty anioł, i słyszałem głos jeden z czterech rogów złotego ołtarza, *który jest* przed* Bogiem, 2Krn 4,19; Łk 1,11
**gr.: enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko*
14. Mówiący szóstemu aniołowi, który miał trąbę: Rozwiąż* czterech aniołów** związanych*** nad wielką rzeką Eufrat.
gr.: lyo - rozwiązać, rozłożyć na części, znieść - 2P 3,11**
***lub: posłańców; ***gr.: deo - wiązać, pętać, skrępować łańcuchem*

15. I zostali rozwiązani czterej aniołowie, przygotowani na tę godzinę i dzień, i miesiąc, i na rok, aby zabijali trzecią *część* ludzi.
16. I liczba wojsk konnych była dwie miriady* miriad; i usłyszałem jego liczbę. Dn 7,10;
**miriada - 10 tysięcy,tutaj 200 mln.* Ez 23,6; Obj 8,7
17. I tak zobaczyłem w tym widzeniu konie; *a ci, którzy* siedzą na nich mieli pancerze *barwy* ognistoczerwonej, i hiacyntu, i siarki; a głowy koni *były* jak głowy lwów, i z ich pysków* wychodzi ogień, dym i siarka.
**gr.: stoma - usta, pysk, ostrze miecza* Iz 5,28
18. Przez tych trzech została zabita trzecia *część* ludzi: od ognia, od dymu i od siarki, *które* wychodziły z ich pysków*. **lub: ust*
19. Albowiem moc* ich jest w ich pyskach i w ich ogonach; bo ich ogony są podobne do węży mających głowy; i nimi szkodzą.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd, władza*
20. A pozostali ludzie, którzy nie zostali zabici tymi ciosami, nie upamiętali* się z dzieł swoich rąk, *tak* by nie kłaniali się demonom i bożkom złotym, i srebrnym, i miedzianym, i kamiennym, i drewnianym, które nie mogą ani widzieć, ani słuchać, ani chodzić;
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie,* 1Kor 10,21; 1Tm 4,1
zawrócić, żałować, opamiętać się, nawrócić, odczuwać skruchę
21. I oni nie upamiętali się ani ze swoich morderstw*, ani ze swoich czarów**, ani ze swojego nierządu***, ani ze swoich kradzieży.
gr.: fonos - mord, rzeź, zabójstwo; ***gr.: porneia - por. Obj 18,3
***gr.: farmakeia - używ. środków odurzających, gusła, magia*

10 I zobaczyłem innego mocarnego* anioła zstępującego z nieba, odzianego w obłok, a nad jego głową *była* tęcza, a jego oblicze jak słońce, i jego stopy jak kolumny ognia. **gr.: ischyros - silny, stanowczy, mocny*
2. I miał w swojej ręce otwarty mały zwój*, i postawił swoją prawą stopę na morzu, a lewą na ziemi. **gr.: bibliaridion - mały zwój* Obj 5,1
3. I zawołał* potężnym głosem, tak jak lew ryczy; a gdy zawołał*, przemówiło siedem gromów swoimi głosami. Obj 8,5; 14,2; 15,1.7
**gr.: kradzo - krzyczeć, wołać głośno, wrzeszczeć, krakać*
4. I gdy siedem gromów przemówiło swoimi głosami, zamierzałem pisać; ale usłyszałem głos z nieba, mówiący do mnie: Zapieczętuj to, co mówiło siedem gromów i nie zapisuj tego*. **dosł.: tych* Dn 8,26; 12,4.9; Hbr 2,2-3
5. A anioł, którego zobaczyłem stojącego na morzu i na ziemi, podniósł swoją rękę ku niebu,
6. I przysiągł na żyjącego na wieki wieków, który stworzył* niebo i to, *co jest* w nim, i ziemię i to, c*o jest* na niej, i morze i to, *co jest* w nim, że czasu** już nie będzie.
**gr.: ktidzo - stworzyć, założyć miasto,uformować, zmieniać*
***gr.: chronos - czas, wiek, chwila* Rdz 1,1; Ne 9,6; Kol 1,16
7. Ale w dniach głosu siódmego anioła, gdy będzie miał trąbić, dokona** się tajemnica Boga, jak ogłosił *to* jako dobrą nowinę swoim sługom*, prorokom. 2Tes 2,7; 1Tm 3,9.16; Obj 1,20
**gr.: doulos - niewolnik - Obj 15,3*; **dosł.: zostałaby dokonana*
8. A głos, który słyszałem z nieba, ponownie mówił ze mną i powiedział: Idź, weź mały zwój, który jest otwarty w ręce anioła stojącego na morzu i na ziemi. Iz 30,21; Dn 12,5
9. I poszedłem do anioła, i powiedziałem mu: Daj mi mały zwój. I powiedział mi: Weź i go zjedz, a będzie gorzki w twoich wnętrznościach*, ale w twoich ustach będzie słodki jak miód. **gr.: koilia - brzuch, żołądek, łono*
10. I wziąłem mały zwój z ręki anioła, i go zjadłem, i był w moich ustach słodki jak miód; ale gdy go zjadłem, stał się gorzki w moich wnętrznościach*. **por. w. 9** Ps 19,10; Ez 2,10
11. I powiedział mi: Trzeba* ci ponownie prorokować** nad ludami i narodami, i językami, i wieloma królami. Jr 25,30; Dz 2,17; 1Kor 14,3
**gr.: dei - jest konieczne, trzeba, należy; **dosł.: zaprorokował*

11 I dano mi trzcinę podobną do laski; a anioł stał, mówiąc: Wstań i zmierz świątynię Boga, ołtarz i tych, którzy w niej oddają pokłon*. 1Kor 3,16; 2Tes 2,4; 1P 2,5
**pierw. całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku i czci*
2. A wyłącz* zewnętrzny dziedziniec, który jest przed świątynią**, i nie mierz go, dany jest bowiem poganom; i będą deptać święte miasto przez czterdzieści dwa miesiące.
gr.: ekballo - odrzucić, wypchnąć - por. Mt 8,12 Łk 21,24
gr.: naos - właściwy budynek świątyni - por. 2Tes 2,4
3. I dam dwom moim świadkom*, i będą prorokować tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni, odziani we włosiennice**. Mt 17,3
**gr.: martyr - świadczyć aż do granic cierpienia - męczennik*
***gr.: sakkos - szorstkie płótno, szata pątnika lub petenta*
4. Oni – to dwa drzewa oliwne i dwa świeczniki*, które stoją przed** Bogiem ziemi.
**lub: stojak lampy do umieszczania świecznika* Za 4,14
***gr.: enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko*
5. I jeśli ktoś zechce im zaszkodzić, ogień

wychodzi z ich ust i strawia ich nieprzyjaciół; a jeśli ktoś zechce im zaszkodzić, w ten sposób musi* on zostać zabity. Lb 16,28;
**lub: konieczne jest, trzeba* 2Krl 1,10; Jr 5,14

6. Oni mają władzę* zamknąć niebo, aby nie padał deszcz w dniach ich prorokowania; i mają władzę nad wodami, aby je obracać w krew, i uderzyć ziemię wszelką klęską**, ilekroć by chcieli. Wj 7,19; 1Krl 17,1; Ps 105,26; Łk 4,25
**gr.: eksousia - por. Obj 9,19*; **lub: cios, plaga, nieszczęście*

7. A gdy dopełnią* *składać* swoje świadectwo, dzikie zwierzę wychodzące z otchłani** stoczy z nimi bitwę, zwycięży ich i ich zabije. **gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel* Obj 13,1;
***gr.: Abyssos - czeluść, otchłań, bezdenna głębia* Obj 17,8

8. I zwłoki ich będą leżeć na placu* wielkiego miasta, które duchowo nazywane jest Sodomą i Egiptem, gdzie i nasz Pan został ukrzyżowany. **lub: ulicy* Ps 79,2; Rdz 13,13; Jr 23,14

9. A *ludzie z różnych* ludów i plemion*, i z języków, i z narodów patrzeć będą na zwłoki przez trzy i pół dnia; a ich zwłok nie dopuszczą złożyć w grobach**. Ps 79,2-3
**gr.: fyle - plemię, naród, ród; **lub: grobowcach*

10. A mieszkańcy ziemi będą radować się nad nimi i będą się weselić; i będą posyłać dary jedni drugim, dlatego że ci dwaj prorocy* udręczyli** mieszkańców ziemi.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
gr.: basanidzo - por. Obj 14,10 Ps 35,19; Ne 8,10; Ezd 9,19

11. A po trzech i pół dnia duch życia od Boga wstąpił w nich, i stanęli na swoich nogach, a wielki strach padł *na tych, którzy* ich oglądali. Rdz 2,7; Jr 33,9; Rz 8,2

12. I usłyszeli potężny głos z nieba, mówiący im: Wstąpcie tu; i wstąpili do nieba w obłoku, i patrzyli *na* nich ich nieprzyjaciele.

13. A w tej godzinie nastało wielkie trzęsienie ziemi. I upadła dziesiąta *część* miasta, i zginęło podczas trzęsienia ziemi siedem tysięcy osób* *spośród* ludzi; a pozostali przestraszyli się i oddali chwałę Bogu nieba.
**dosł.: imion* 1Sm 6,5; Ps 136,26; Dz 1,15

14. Drugie biada* przeszło; oto trzecie biada przychodzi szybko**. **por. Obj 8,13**; **Obj 22,6**

15. I zatrąbił siódmy anioł, i rozległy się potężne głosy na niebie, mówiące: Królestwa tego świata stały się *królestwem* PANA naszego i Jego Pomazańca*, i królować będzie na wieki wieków. Obj 12,10; Ps 22,28-29;
**lub: Chrystusa, Mesjasza* Iz 60,12; Dn 2,44; 7,14; Łk 1,33

16. I dwudziestu czterech starszych*, którzy siedzą przed Bogiem na swoich tronach, upadło na swoje oblicza i oddało pokłon Bogu,
**gr.: presbyteros - określ. godności urzędu (starszego)*

17. Mówiąc: Dziękujemy Tobie, PANIE, Boże Wszechmogący, który jesteś i byłeś, i który przychodzisz, że wziąłeś swoją wielką moc i zacząłeś królować*; Obj 4,9;
**dosł.: zapanowałeś, zakrólowałeś* Ps 98,1; Rdz 17,1

18. A narody uniosły się gniewem*, i nadszedł Twój gniew oraz czas sądzenia umarłych, aby dać nagrodę** Twoim sługom, prorokom i świętym oraz bojącym się Twojego imienia, małym i wielkim, i zniszczyć *tych, którzy* niszczą ziemię. Obj 20,12; Hbr 2,2; 2P 2,13
**dosł.: zostały rozgniewane; **lub: zapłatę*

19. I została otwarta świątynia Boga w niebie, i ukazała się skrzynia Jego przymierza w Jego świątyni; i nastały błyskawice, głosy, gromy, trzęsienie ziemi i wielki grad.
Wj 37,1; Lb 4,15; Ps 18,12; Iz 30,30; Ez 38,22; Obj 4,5

12 I został ukazany na niebie wielki znak: kobieta odziana w słońce, a księżyc pod jej stopami, i na jej głowie wieniec* z dwunastu gwiazd; **gr.: stefanos - por. Obj 6,2** Iz 54,5-7

2. A jest w ciąży*, krzyczy wśród bólów porodowych i mąk** rodzenia. Iz 7,14; Mi 5,3; J 6, 21
**gr.: kai en gastri echousa - dosł.: mająca w łonie*
***gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy, stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, torturować, męczyć*

3. I został ukazany inny znak na niebie: a oto wielki ognisty smok, mający siedem głów i dziesięć rogów, a na głowach jego siedem diademów*; w. 9; Hi 41,1; Iz 27,1; Obj 20,2
gr.: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2

4. A jego ogon ciągnie trzecią *część* gwiazd nieba i zrzucił je na ziemię; i smok stał przed kobietą, *która* ma urodzić, aby, kiedy urodzi, pożreć jej dziecko. Iz 14,13; Mk 13,25

5. I urodziła syna, mężczyznę, który ma paść* wszystkie narody laską żelazną; a jej dziecko zostało porwane do Boga i do Jego tronu,
lub: karmić - por. Obj 2,27 Mt 1,25; Ps 2,9; Iz 7,14; Jr 31,22

6. A kobieta uciekła na pustynię*, gdzie ma miejsce przygotowane przez** Boga, aby tam ją żywiono*** przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni. **lub: pustkowie; **dosł.: od; ***lub: wychowywano*

7. I nastąpiła wojna* w niebie. Michał i jego aniołowie walczyli przeciwko smokowi, i walczył smok i jego aniołowie**. Iz 55,4; Jud 1,9;
**lub: bitwa; **posłańcy - gr.: angelos* Hbr 2,10

8. Ale nie przemogli*, i nie znalazło się już miejsce dla nich w niebie. **dosł.: nie mieli siły*
9. I został zrzucony smok wielki, wąż starodawny, który jest nazywany diabłem* i szatanem**, *który* zwodzi cały zamieszkały świat, został zrzucony na ziemię, i zostali z nim zrzuceni jego aniołowie. Za 3,1; Hbr 2,14; 1P 5,8
**gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel; **aram.: przeciwnik*
10. I usłyszałem potężny głos, mówiący w niebie: Teraz nastało* zbawienie i moc, i Królestwo Boga naszego, i władza Jego Mesjasza**, ponieważ zrzucony został oskarżyciel naszych braci, który ich oskarżał przed Bogiem naszym dniem i nocą. Ps 22,28; 2Kor 5,4;
**dosł.: stało się; **lub: Pomazańca, Chrystusa* Rz 1,16
11. A oni zwyciężyli go przez krew Baranka i przez słowo swojego świadectwa, i nie umiłowali swojej duszy* aż do śmierci.
**lub: życia* Jr 33,9; Rz 8,11; 1J 4,4; 5,5; Obj 7,14
12. Dlatego weselcie się niebiosa i wy, w nich zamieszkujący*! Biada zamieszkującym ziemię i morza, bo zstąpił do was diabeł z wielkim gniewem**, wiedząc, że ma mało czasu. **dosł.: rozbijający namiot; **lub: wzburzeniem, szałem*
13. A gdy widział smok, że został zrzucony na ziemię, prześladował kobietę, która urodziła mężczyznę.
14. I dano kobiecie dwa skrzydła wielkiego orła, aby odleciała na swoje miejsce z dala od oblicza węża na pustynię*, tam, gdzie jest żywiona przez czas i czasy, i połowę czasu.
**lub: pustkowie* Ps 55,6; Iz 40,31; Dn 7,25; 12,7
15. I wypuścił* wąż ze swoich ust za kobietą wodę jak rzekę, aby spowodować, *by* uniósł ją** nurt rzeki. **dosł.: wyrzucił; **dosł.: tę* Iz 8,7; 59,19
16. A ziemia pomogła kobiecie; i otworzyła ziemia swoje usta, i pochłonęła rzekę, którą wypuścił smok ze swoich ust.
17. I rozgniewał się smok na kobietę, i odszedł walczyć z pozostałymi z jej potomstwa*, *którzy* zachowują przykazania Boga i mają świadectwo Jezusa Chrystusa. Obj 14,12
**gr.: sperma - tu: w l.poj. - nasienie, ziarno, potomstwo, rodzina*

13 I zostałem postawiony na piasku *z* morza, i zobaczyłem dzikie zwierzę występujące z morza, mające siedem głów i dziesięć rogów; a na jego rogach było dziesięć diademów*, a na jego głowach bluźniercze imię**. Dn 7,3; Obj 17,3
**gr.: diadema - opaska, korona - por. Obj 6,2*; **mss Byz - imiona*
2. A dzikie zwierzę, które widziałem, było podobne do pantery, a stopy jego jak niedźwiedzia, a paszcza* jego jak paszcza* lwa; i dał mu smok swoją moc i swój tron, i wielką władzę**. **lub: usta; **gr.: eksousia - por. w. 7** Jr 5,6
3. I widziałem jedną z jego głów jakby zabitą* na śmierć; ale jego śmiertelna rana została uleczona. I zdziwiła** się cała ziemia *idąc* za dzikim zwierzęciem.
**lub: brutalnie zamordować; **(szła) w podziwie za*
4. I pokłonili* się smokowi, który dał władzę dzikiemu zwierzęciu, i pokłonili się dzikiemu zwierzęciu, mówiąc: Kto jest podobny** do dzikiego zwierzęcia? Kto może z nim walczyć?
gr.: proskyneo - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mt 2,2 **gr.: homoios - tak jak, podobny, równy, odpowiadający czemuś*
5. I dano mu usta mówiące wyniosłe* i bluźniercze *słowa;* i dano mu władzę** działania przez czterdzieści dwa miesiące. Dn 7,11;
dosł.: wielkie; **gr.: eksousia - por. w. 7 Dn 11,36; Obj 13,7
6. I otworzyło swoje usta, by bluźnić przeciwko Bogu, aby bluźnić Jego imieniu i Jego przybytkowi*, i tym, którzy mieszkają** w niebie.
**lub: świątyni; **dosł.: rozbijają namiot*
7. Dano mu też podjąć walkę ze świętymi i ich zwyciężać. I dano mu władzę* nad każdym plemieniem i językiem, i narodem.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza, urząd* Dn 7,21
8. I oddadzą mu pokłon wszyscy mieszkańcy ziemi, których imiona nie są napisane w zwoju życia Baranka zabitego* od założenia świata. Wj 32,32; Łk 11,50; Obj 17,8
**gr.: sfadzo - brutalnie zamordować, zarżnąć*
9. Jeśli ktoś ma ucho, niech usłyszy!
10. Jeśli ktoś bierze* do niewoli, idzie** do niewoli; jeśli ktoś zabija mieczem, musi *i* on zostać zabity mieczem***. Tu zaznacza się**** wytrwałość***** i wiara świętych. Obj 16,6
**dosł.: gromadzi; **odchodzi; ***tj. krótki miecz, sztylet; ****dosł.: tu jest; *****lub: cierpliwe znoszenie niepomyślnych okoliczności*
11. I widziałem inne dzikie zwierzę wychodzące z ziemi, i miało dwa rogi podobne do *rogów* Baranka, a mówiło jak smok.
12. I sprawuje przed nim całą władzę* pierwszego dzikiego zwierzęcia, i czyni, że ziemia i jej mieszkańcy oddadzą pokłon pierwszemu dzikiemu zwierzęciu, którego śmiertelna rana została uleczona; **por. w. 7**
13. I czyni wielkie znaki*, tak że i ogień sprowadza** na ziemię z nieba przed ludźmi;
**lub: cudowne znaki - niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń; **dosł.: czyni* 2Tes 2,9

14. I zwodzi mieszkańców ziemi przez znaki*, które mu dano czynić przed obliczem dzikiego zwierzęcia, mówiąc mieszkańcom ziemi, aby uczynili obraz dzikiego zwierzęcia, które ma ranę *od* miecza, a ożyło. **w. 13**
15. I pozwolono mu dać ducha *owemu* obrazowi dzikiego zwierzęcia, aby obraz zwierzęcia przemówił, i uczynił *on,* by ktokolwiek, *kto* nie pokłoni* się obrazowi zwierzęcia, został zabity. **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2*** Dn 3,3-6
16. I sprawia, *że* wszyscy, mali i wielcy, bogaci i ubodzy, wolni i niewolnicy, dostali* znamię** na swoją prawą rękę lub na swe czoła, **dosł.: aby dałby; **gr.: charagma - por. w. 17***
17. I aby nie mógł kupować lub sprzedawać, ktoś nie* mający znamienia** lub imienia dzikiego zwierzęcia, lub liczby jego imienia.
**gr.: ei me - jeśli nie, jak tylko, z wyjątkiem*
***gr.: charagma - piętno,wyryty znak, coś rzeźbionego, odcisk*
18. Tu jest *potrzebna* mądrość*. Kto ma rozum, niech obliczy liczbę dzikiego zwierzęcia; bo *jest* to liczba człowieka. A liczba jego *jest* sześćset sześćdziesiąt sześć.
**gr.: sofia - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, uczoność*

14 I zobaczyłem, a oto Baranek stał na górze Syjon, a z Nim sto czterdzieści cztery tysiące mających* imię Jego Ojca napisane na swoich czołach. Ez 9,6 J 5,43; 10,25;
**mss Byz: mających Jego imię i imię Jego ....* Obj 3,12; 7,4
2. I usłyszałem głos z nieba jak głos wielu wód, i jak głos potężnego gromu, i usłyszałem głos harfiarzy* grających na swoich harfach**. **lub: cytrzystów; **cytrach* Obj 19,6
3. I śpiewają jakby nową pieśń* przed tronem i przed czterema stworzeniami**, i *przed* starcami, i nikt nie mógł nauczyć się tej pieśni, jak tylko sto czterdzieści cztery tysiące *tych,* którzy są wykupieni*** z ziemi. Ps 149,1;
**ode - pieśń, śpiewanie, oda* Iz 42,10; Obj 5,9
***gr.: dzoon - żywa istota, zwierzę, bestia, ***agoradzo - Mt 25,10**
4. To są ci, którzy nie skalali się* z kobietami, bo są dziewiczy**. *To* są ci, którzy podążają za Barankiem, gdziekolwiek idzie***. Ci zostali wykupieni z ludzi, *jako* pierwocina**** Bogu i Barankowi. Ps 45,14; Jk 4,4; 2Kor 11,2
**dosł.: zostali skalani, splamieni - gr.: molyno; ***lub: szedłby*
***gr.: partenos - dziewica, panna; ****tj.: pierwszy plon*
5. A w ustach ich nie znaleziono podstępu*; są bowiem bez skazy** przed tronem Bożym.
**lub: zdrady, oszustwa - por. So 3,13* J 1,47; 1P 3,10;
***lub: niewinni, bez zarzutu* Ef 5,27; Kol 1,22; Jud 1,24
6. I zobaczyłem innego anioła lecącego środkiem* nieba, który ma** wieczną Ewangelię, aby ją głosić mieszkającym na ziemi i wszelkiemu narodowi***, i plemieniu, i językowi, i ludowi, **tj. w zenicie; **dosł.: mającego* Rdz 10,5; Iz 28,11;
****gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Dz 2,3-11
7. Mówiąc potężnym głosem: Bójcie się Boga i oddajcie Mu chwałę*, gdyż nadeszła godzina Jego sądu i oddajcie pokłon Temu, który uczynił niebo i ziemię, morze i źródła wód. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor*
8. A po nich szedł inny anioł, mówiąc: Upadł, upadł Babilon, miasto wielkie, gdyż winem* szału** swojego nierządu napoił wszystkie narody. **dosł.: z wina* Obj 16,19; 17,5.18; 18,2.10
***gr.: thymos - łatwo wybuchający i gasnący gniew, złość*
9. I szedł *za* nim trzeci anioł, mówiąc potężnym głosem: Jeśli ktoś odda pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli weźmie znamię na swoje czoło lub na swoją rękę,
10. *To* i on napije się wina* Bożego wzburzenia, *które jest* zmieszane i nierozcieńczone w kielichu Jego gniewu, i będzie męczony** w ogniu i siarce przed świętymi aniołami i przed Barankiem. Ps 78,31; J 3,36; Obj 20,10; 21,8
dosł.: z wina; **gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy, stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, męczyć - Mk 5,7*
***lub: dozna męki - tryb orzekający, czas przyszły, strona bierna*
11. A dym ich męki unosi się na wieki wieków, i nie mają odpoczynku we dnie i w nocy, *ci, którzy* oddają pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli ktoś przyjmuje znamię* jego imienia. Obj 20,10; Iz 33,14; Mk 9,44-49
lub: piętno, wyryty znak - por. Obj 13,17*
12. *Oto* tu* *jest* wytrwałość świętych, tu *są ci, którzy* strzegą** przykazań Boga i wiary Jezusa. **dosł.: tu: wytrwałość; **tu: strzegący (zachowujący)*
13. I usłyszałem głos z nieba, mówiący *do* mnie: Napisz: Błogosławieni* są umarli, *którzy* odtąd umierają w Panu. Tak mówi Duch, aby odpoczęli od swoich trudów, a czyny** ich idą za nimi. Ps 116,15; Iz 57,2; Rz 14,8;
**lub: szczęśliwi; **dzieła, uczynki* 2Tm 4,8; Hbr 4,10
14. I zobaczyłem, a oto biały obłok; a na obłoku siedzi *ktoś* podobny do Syna Człowieczego, mający na swojej głowie złoty wieniec*, a w swojej ręce ostry sierp. Dn 3,25;
**gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa* Mt 16,13; Dz 7,56
15. I inny anioł wyszedł ze świątyni, wołając potężnym głosem do tego, który siedzi na obłoku: Poślij twój sierp i żnij, gdyż nadeszła

twoja godzina, by żąć, ponieważ dojrzało* żniwo ziemi. Jr 51,33; Mt 3,11-12; 13,30

**gr.: kseraino - wysuszyć, prażyć, zmarnieć, uschnąć*

16. I rzucił *ten, który* siedział na obłoku, swój sierp na ziemię, i zżęta została ziemia.

17. A inny anioł wyszedł ze świątyni* w niebie, i ma on ostry sierp**. Obj 14,4; 15,5

**gr.: naos - główny budynek świątyni; **lub: nóż ogrodniczy*

18. I *jeszcze* inny anioł wyszedł od* ołtarza, ma on władzę** nad ogniem i zawołał, krzycząc potężnym głosem *do tego, który* ma ostry sierp, mówiąc: Poślij swój ostry sierp i zbierz kiście winorośli ziemi, gdyż jej winne grona *już* dojrzały. Iz 5,1-7; Oz 10,1

**lub: z; **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd*

19. I rzucił* anioł swój sierp na ziemię, i zerwał** *grona* winorośli ziemi, i wrzucił je do wielkiej tłoczni Bożego gniewu. Pwt 32,32;

**lub: cisnął, miotał; **zebrał* Obj 19,15; Iz 66,1-6

20. I deptano tłocznię poza miastem, i wyszła krew z tłoczni *sięgająca* aż do końskich wędzideł na tysiąc sześćset stadiów*.

**1 stadion - 185 m - tj. 296 km* Iz 34,5; Ez 39,17; Obj 11,8

15 I zobaczyłem inny znak na niebie, wielki i dziwny: siedmiu aniołów, *którzy* mają siedem ostatnich plag*, gdyż po nich zakończy** się gniew Boga. Dn 12,6; Obj 15,6

**lub: ciosów, razów; **dosł.: zostanie zakończony, dopełniony*

2. I widziałem jakby szklane* morze, zmieszane z ogniem, i zwyciężających z dzikim zwierzęciem i z jego obrazem, i z jego znamieniem**, i z liczbą jego imienia, stojących na*** szklanym morzu, mających harfy Boga.

**lub: kryształowe, szkliste; **brak w mss Byz; ***nad* Obj 4,6

3. I śpiewają pieśń Mojżesza, sługi* Boga, i pieśń Baranka, mówiąc: Wielkie i dziwne są Twoje dzieła, PANIE, Boże Wszechmogący**! Sprawiedliwe i prawdziwe są Twoje drogi, o Królu świętych! Wj 15,1; Za 9,9; 1Tm 1,17

**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

***gr.: pantokrator - władca nad wszystkim, wszechmocny*

4. Kto by się Ciebie nie* bał, PANIE?! I nie oddał chwały** Twojemu imieniu? Bo Ty jedynie jesteś święty, gdyż wszystkie narody przyjdą i oddadzą pokłon przed Tobą, bo zostały ujawnione Twoje sprawiedliwe dzieła***.

**por. Mt 5,20*; **lub: wysławił; ***wyroki, orzeczenia prawne*

5. I po tym* zobaczyłem, a oto została otwarta świątynia namiotu** świadectwa w niebie,

**dosł.: tych - l.mn. (wydarzeniach); **lub: przybytku* Obj 11,19

6. I wyszło ze świątyni siedmiu aniołów, mających siedem plag, którzy są przyodziani *w* czysty i* lśniący len oraz* przepasani na piersiach złotymi pasami. **gr.: kai - i, a, oraz, też*

7. I jedno z czterech stworzeń dało siedmiu aniołom siedem złotych czasz, które są pełne gniewu Boga, żyjącego na wieki wieków.

8. I napełniona została świątynia dymem chwały* Boga i od Jego mocy, i nikt nie mógł wejść do świątyni, póki nie skończy się siedem plag** siedmiu aniołów. Wj 40,34;

**dosł.: od chwały; **lub: razów, ciosów* 2Krn 5,14; Obj 21,23

16 I słyszałem potężny głos ze świątyni, mówiący *do* siedmiu aniołów: Idźcie i wylejcie czasze gniewu Bożego na ziemię. Iz 66,6; Jr 10,25; Ez 9,5; Mt 13,41; Obj 14,15

2. I wyszedł pierwszy, i wylał swoją czaszę na ziemię; i pojawił się złośliwy i ropiejący wrzód* na ludziach, *którzy* mieli znamię** dzikiego zwierzęcia, i *którzy* oddawali pokłon jego obrazowi. Wj 9,10; Ps 105,29; Ez 16,38;

lub: rana; **piętno, wyryty znak - por. Obj 13,17* Iz 1,6

3. I drugi anioł wylał swoją czaszę na morze; i stało się *ono* jakby krwią martwego, i wszelka istota* żywa w morzu umarła.

**lub: dusza żyjąca* Rdz 2,7; Wj 16,3; 1Kor 15,45; Obj 8,8

4. I trzeci anioł wylał swoją czaszę na rzeki i na źródła wód; i pojawiła* się krew.

**dosł.: stała się lub stały się krwią* Wj 7,7-21; Obj 14,7

5. I słyszałem anioła wód, mówiącego: Sprawiedliwy jesteś PANIE, *Ty* który jesteś i byłeś i będziesz święty, bo tak osądziłeś*.

**lub: zawyrokowałeś* Rdz 18,25; Dn 9,14; Obj 11,17

6. Ponieważ wylali krew świętych i proroków, dałeś im też pić krew; bo są *tego* warci*. **gr.: aksios - posiadający wartość, zasługujący na coś, godni* Obj 6,10-11; Obj 13,15; Mt 23,35

7. I słyszałem inny *głos* z ołtarza, mówiący: Tak, PANIE, Boże Wszechmogący! Prawdziwe i sprawiedliwe są Twoje sądy. Obj 4,8

8. I czwarty anioł wylał swoją czaszę na słońce; i zostało mu dane spiec ludzi ogniem*.

**dosł.: spiec lub spalić w ogniu*

9. I byli popaleni ludzie wielkim żarem, i bluźnili imieniu Boga, który ma władzę nad tymi plagami*; a nie upamiętali** się, aby oddać Mu chwałę. Ps 74,18; 1Tm 6,1; Obj 9,20

**lub: razy, ciosy; **lub: zmienili myślenie, zawrócili*

10. I piąty anioł wylał swoją czaszę na tron dzikiego zwierzęcia; i w jego królestwie stała się ciemność, i gryźli swoje języki z bólu,

11. I bluźnili Bogu nieba za swój ból i za swoje wrzody; i nie upamiętali* się ze swoich czynów. **lub: nie zmienili myślenia, nie zawrócili*

12. I szósty anioł wylał swoją czaszę na wielką rzekę Eufrat; i wyschła jej woda, aby została przygotowana droga dla królów ze* wschodu** słońca. **lub: od (dot. drogi); **dosł.: wschodów*

13. I widziałem z ust smoka i z ust dzikiego zwierzęcia, i z ust fałszywego proroka wychodzące trzy nieczyste duchy, podobne *do* żab.

14. To bowiem są czyniące *cudowne* znaki* duchy demonów, które wychodzą do królów ziemi i do całego zamieszkałego świata, aby ich zgromadzić na wojnę w ów** wielki dzień Boga Wszechmogącego. Ps 78,45;

**tj. niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń; **gr.: ekeinos - oú, ten, tamten* 1J 4,1; Obj 20,10

15. Oto przychodzę jak złodziej; błogosławiony*, który czuwa i strzeże swoich szat, aby nie chodził nago i nie widziano jego hańby**.

**lub: szczęśliwy; **bezwstyd, nieprzyzwoitość* 1Tes 5,2; 2P 3,10

16. I zgromadził ich w miejscu*, zwanym po hebrajsku Armageddon**. Za 14,2;

**lub: na miejsce; **tj. Góra Megiddo* Jl 3,9; Obj 19,17

17. I siódmy anioł wylał swoją czaszę w powietrze; i wyszedł potężny głos ze świątyni nieba od tronu, mówiący: Stało się.

18. I nastały głosy i gromy, i błyskawice, i nastało wielkie trzęsienie ziemi, jakiego nigdy nie było, odkąd ludzie pojawili się na ziemi, tak ogromne trzęsienie ziemi, tak wielkie. Wj 19,16-19; Iz 14,4; Dn 12,1; Obj 14,8; 18,2

19. I stało się, *że* miasto wielkie *rozpadło się* na trzy części, i upadły miasta pogan*; i został wspomniany przed Bogiem Wielki Babilon, *aby* dać mu kielich wina zapalczywości Jego gniewu. **lub: narodów - por. Obj 14,6***

20. I każda wyspa uciekła i góry nie zostały znalezione.

21. I wielki grad, o wadze jakby talentu*, spadł z nieba na ludzi; i bluźnili ludzie Bogu z powodu plagi** gradu, gdyż plaga jego była bardzo wielka. **talent to 26 - 41 kg; **lub: ciosu, rany*

17 I przyszedł jeden z siedmiu aniołów, mających siedem czasz, i powiedział do mnie, mówiąc mi: Chodź, pokażę ci sąd* nad wielką nierządnicą**, siedzącą nad wielkimi wodami, **lub: wyrok* Jr 51,13

***gr.: porne - prostytutka, wszetecznica, prostytutka świątynna*

2. Z którą oddali się nierządowi królowie ziemi, a mieszkańcy ziemi zostali upojeni winem jej nierządu. Iz 23,17; Jr 51,7; Obj 18,3.9

3. I przeniósł mnie w duchu na pustynię. I widziałem kobietę siedzącą na szkarłatnym dzikim zwierzęciu, które jest pełne bluźnierczych imion, mającym siedem głów i dziesięć rogów. Dn 7,7; Obj 12,3; 13,1

4. A kobieta była przyobleczona w purpurę i w szkarłat, i ozdobiona* złotem i drogim kamieniem, i perłami, mając w swojej ręce złoty kielich pełen obrzydliwości i nieczystości swojego nierządu. **dosł.: pozłocona* Obj 18,6

5. A na jej czole wypisane jest imię: „Tajemnica, Wielki Babilon, matka nierządnic* i obrzydliwości ziemi". **lub: prostytutek*

6. I widziałem kobietę, która jest pijana od krwi świętych i od krwi męczenników Jezusa; i zdziwiłem się, gdy ją zobaczyłem. Cudactwo* wielkie. Dn 7,21; Dz 22,20; Obj 2,13; 6,9; 12,11

**gr.: thauma - cudo, dziw, przedmiot podziwu - figura etym. zdumiewać się bardzo, tu: rzeczownik w bierniku - cudactwo*

7. I powiedział mi anioł: Dlaczego się zdziwiłeś? Ja ci oznajmię* tajemnicę** tej kobiety i dzikiego zwierzęcia, *które* ją nosi, *i* ma siedem głów i dziesięć rogów. **dosł.: powiem **gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel*

8. Dzikie zwierzę, które widziałeś, było i już go nie ma*, i ma wyjść z otchłani**, i idzie na zgubę; i zdziwią się mieszkańcy ziemi, których imiona od założenia świata nie są zapisane w zwoju życia, widząc dzikie zwierzę, które było*** i nie ma*, chociaż jest.

**dosł.: nie jest; **tj. Abyssu; ***przed „było" - gr.: tes - coś, jakieś*

9. Tu *potrzeba* umysłu mającego mądrość. Siedem głów to siedem gór, na których siedzi ta* kobieta, **gr.: he - ta - rodzajnik określony*

10. I jest siedmiu królów; pięciu upadło i jeden jest, inny jeszcze nie przyszedł, a gdy przyjdzie*, musi** on pozostać*** na krótko.

**tryb przyp.; **lub: jest konieczne, trzeba; ***trwać* Obj 12,3

11. I dzikie zwierzę, które było i nie ma* go, ono jest ósmym, i jest z owych siedmiu, i idzie** na zgubę. **dosł.: nie jest; **lub: odchodzi*

12. A dziesięć rogów, które widziałeś, to jest dziesięciu królów, którzy jeszcze nie wzięli królestwa; ale przyjmują władzę* jako królowie z dzikim zwierzęciem na jedną godzinę.

**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd, władza*

13. Ci mają jeden zamysł*, i oddadzą** swoją moc i władzę dzikiemu zwierzęciu.

**lub: zamiar, cel, opinię, postanowienie, sąd; **rozdzielą*

14. Ci będą walczyć z Barankiem, a Baranek
ich zwycięży, bo jest Panem panów i Królem
królów, a z Nim ci, *którzy są* powołani, wy-
brani i wierni*. Pwt 10,17; Ps 136,3; Obj 19,16;
**gr.: pistos - godny zaufania, wierzący, wierny* 1Tm 6,15
15. I mówi *do* mnie: Wody, które widziałeś,
gdzie siedzi* nierządnica, to są ludy i tłumy,
i narody, i języki. **lub: mieszka na stałe, zasiada*
16. A dziesięć rogów, które widziałeś na dzi-
kim zwierzęciu, to *ci*, *którzy* znienawidzą
nierządnicę i uczynią ją spustoszoną i na-
gą, a jej ciała zjedzą, i ją spalą w ogniu.
17. Bóg bowiem wlał* do ich serc, aby uczy-
nili Jego zamysł**, i uczynili *to* jednomyśl-
nie***, by oddali swoje królowanie dzikiemu
zwierzęciu, aż dokonają**** się Słowa***** Boże.
**dosł.: dał; **lub: zamiar, cel w. 13*; ***dosł.: jednym zamysłem*
*****lub: wypełnią się; *****gr.: rhema - słowo wypowiedziane*
18. A kobieta, którą widziałeś, jest wielkim
miastem, mającym władzę* królewską* nad
królami ziemi. **gr.: basileia - władza, godność królewska*

18 A po tych *wydarzeniach* widziałem
anioła zstępującego z nieba, mają-
cego wielką władzę; a od jego chwały zie-
mia została rozświetlona*. **lub: oświetlona*
2. I zawołał w mocy *swojego* potężnego gło-
su, mówiąc: Upadł, upadł Wielki Babilon
i stał się mieszkaniem demonów i więzie-
niem wszelkiego nieczystego ducha, i wię-
zieniem wszelkiego nieczystego i wstrętne-
go ptactwa, Rdz 40,17; Jk 2,19; Łk 13,32; 1Kor 10,20
3. Gdyż z wina zapalczywości jego nierządu*
piły wszystkie narody, a królowie ziemi od-
dali się z nim nierządowi, i kupcy ziemscy
wzbogacili się na mocy jego przepychu.
**gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*
4. I słyszałem inny głos, mówiący z nieba:
Wyjdźcie z niego, mój ludu, abyście nie byli
współuczestnikami jego grzechów, i abyście
nie otrzymali z jego plag*. Rdz 19,12;
**lub: razów, ciosów* Iz 52,11; 2Kor 6,17
5. Albowiem jego grzechy sięgnęły* aż do
nieba, i wspomniał Bóg na jego niesprawie-
dliwe czyny. Rdz 6,5; Jr 51,9; Jon 1,2
**dosł.: skleiły się, jak kamienie w murze, stąd: wzniosły*
6. Oddajcie mu, jak i on wam oddał, dwa
razy tyle, *oddajcie* mu podwójnie* według
jego czynów; w kielichu, w którym nalał**,
nalejcie mu podwójnie*. Wj 21,23; Za 9,12
**dosł.: podwójcie jego podwójne; **lub: mieszał - wino z wodą*
7. Ile oddał sobie chwały i żył w przepy-
chu, tak wiele dajcie mu męczarni i smutku*;
bo mówi w swoim sercu: Siedzę jak królowa,
i nie jestem wdową, a smutku* z pewnością
nie zobaczę. **lub: bólu* Iz 22,12; Ez 28,2; 2Tes 2,4
8. Dlatego w jednym dniu nadejdą jego pla-
gi*, śmierć i smutek**, i głód, i zostanie spalo-
ny w ogniu; bo mocny*** jest PAN Bóg, któ-
ry go osądza. **lub: ciosy, razy; **ból; ***silny, potężny*
9. I zapłaczą *nad* nim, i uderzą się w pierś
nad nim, gdy ujrzą dym jego pożaru, króle-
wie ziemi, którzy z nim oddawali się nierzą-
dowi i żyli w przepychu*, Ez 26,16; 27,30-35
**gr.: streniao - być rozpustnym, żyć w zbytkach, być butnym*
10. Stojąc z daleka z powodu strachu przed
jego męką i mówiąc: Biada, biada, Babilonie,
miasto wielkie, miasto mocne, gdyż w jed-
nej godzinie nadszedł twój sąd! Jr 51,8
11. A kupcy ziemscy płaczą i smucą się
nad nim, bo towaru ich nikt już nie kupuje,
Ez 27,30; Obj 18,3; Mt 22,5; J 2,16
12. Towaru ze złota i srebra, i drogiego ka-
mienia, i pereł, i cienkiego lnu, i purpury,
i jedwabiu, i szkarłatu, i z wszelkiego drze-
wa tujowego*, i wszelkiego naczynia z ko-
ści słoniowej, i z wszelkiego najdroższego
drzewa, i miedzi, i żelaza, i marmuru,
**tj. rodzaj drzewa cytrusowego cenionego u Rzymian i Greków*
ze względu na piękne drewno i wytwarzane z niego kadzidło
13. I cynamonu, i wonności, i mirry, i kadzidła,
i wina, i oliwy, i czystej mąki pszennej, i pszе-
nicy, i bydła, i owiec, i koni, i wozów*, i ciał,
i dusz ludzi. 1Krl 10,10; 2Krn 9,9; Ne 5,8;
**gr.: hreda - drogie srebrne wozy arystokracji* Iz 50,1
14. A dojrzały owoc* pożądliwości** twojej
duszy odszedł od ciebie i odeszły od ciebie
wszystkie *rzeczy* wystawne i wspaniałe, któ-
rych już więcej*** nie znajdziesz. Lb 11,4.34
**lub: późne lato; **usilnych pragnień; ***dosł.: już nie, nie*
15. Kupcy tych *towarów*, ci którzy wzboga-
cili się na nim, staną z daleka z powodu stra-
chu przed jego męką, płacząc i smucąc się,
16. I mówiąc: Biada, biada, *ci* miasto wiel-
kie, które jesteś okryte w cienki len i purpu-
rę, i szkarłat, i przyozdobione* w złocie i dro-
gimi kamieniami, i perłami, gdyż w jednej
godzinie po tak wielkim bogactwie została
pustka**. **dosł.: pozłocone; **dosł.: być pustoszonym*
17. I każdy sternik, i każdy zespół na okrę-
tach, i żeglarze, i ci, *co* na morzu pracują,
stanęli z daleka, Jr 51,8; Lm 4,6; Jk 4,14

18. I zawołali, widząc dym jego pożaru, mówiąc: Które* *miasto* jest podobne do tego wielkiego miasta! **lub: cóż jest podobnego* Ez 27,32
19. I rzucali proch na swoje głowy, i wołali, płacząc i smucąc się, mówiąc: Biada*, biada, *ci* miasto wielkie, w którym wzbogacili się wszyscy z jego dostatku, mający okręty na morzu, gdyż w jednej godzinie zostało spustoszone. **gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę - występuje w wykrzykniku*
20. Rozraduj się nad nim, niebo i święci apostołowie, i prorocy, ponieważ Bóg zasądził* wasz wyrok nad nim**. Ef 2,20
**gr.: krino - oddzielić, wydać wyrok, odwołać się do prawa **lub: rozstrzygnął na jego szkodę wasz pozew przeciwko niemu*
21. I jeden mocarny* anioł podniósł jakby wielki młyński kamień i rzucił go w morze, mówiąc: Z takim rozmachem zostanie wrzucony Babilon, miasto wielkie, i już nigdy** nie zostanie znaleziony. **lub: silny, potężny; **por. Mt 5,20**
22. I głos cytrzystów* i śpiewaków, i flecistów, i trębaczy nie będzie już w tobie słyszany, i żaden rzemieślnik jakiegokolwiek** rzemiosła więcej nie znajdzie się w tobie, i odgłos *tarcia* kamienia młyńskiego już w tobie nigdy nie będzie słyszany, Iz 24,8
**gr.: kitharodos - śpiewający przy wtórze kitary; **dosł.: wszelkiego*
23. I światło lampy nie będzie już w tobie widoczne, i głos oblubieńca i oblubienicy nie zostanie już w tobie usłyszany; gdyż kupcy twoi byli możnowładcami* ziemi, gdyż twoimi czarami** zwiedzione zostały wszystkie narody. **lub: dostojnikami, magnatami* Hi 21,17 Iz 47,9; ***lub: środkami odurzającymi, trucizną* Dz 8,11; Obj 18,22;
24. I w nim została znaleziona krew proroków, świętych i wszystkich pomordowanych* na ziemi. **lub: brutalnie zabitych* Jr 2,34; Łk 11,50.51

19 I po tych *wydarzeniach* usłyszałem potężny* głos licznego tłumu w niebie, mówiącego: Alleluja**! Zbawienie, chwała, cześć i moc PANU, Bogu naszemu. Ps 106,1; **lub: wielki; **lub: chwalcie JAH* Ps 150,1; Obj 12,10
2. Bo prawdziwe i sprawiedliwe są Jego sądy; gdyż osądził wielką nierządnicę*, która niszczyła ziemię swoim nierządem, i pomścił** krew swoich sług *przelaną* z jej ręki. **gr.: porne - prostytutka, nierządnic* Pwt 32,43; Ps 19,10; ***lub: wymierzył sprawiedliwość* Obj 17,2
3. I powiedzieli powtórnie: Alleluja! I dym jej* wznosi się na wieki wieków. Iz 34,10
**domyśl.: dym spalonej nierządnicy - por. Obj 18,16*
4. I upadło dwudziestu czterech starszych i cztery stworzenia*, i oddali pokłon Bogu, siedzącemu na tronie, mówiąc: Amen, Alleluja**! **lub: istoty żywe, zwierzęta* Rdz 24,26; Ps 106,48; ***lub: chwalcie JAH* Mt 14,33; J 9,38
5. I wyszedł głos od tronu, mówiący: Chwalcie* Boga naszego, wszyscy Jego słudzy i *ci, którzy się* Go boją, mali i wielcy. Ps 22,24; **gr.: aineo - wysławiać, śpiewać, chwalić* Ps 34,1; Obj 7,15
6. I słyszałem jakby głos wielkiego tłumu, i jakby głos wielu wód, i jakby głos potężnych* grzmotów, mówiących: Alleluja**! Gdyż zakrólował PAN, Bóg Wszechmogący; **lub: silnych, mocnych; **lub: chwalcie JAH* Obj 1,8; Mt 28,18
7. Radujmy się i weselmy się, i oddajmy Mu chwałę; bo nadeszło wesele* Baranka, a małżonka Jego przygotowała się**. Obj 21,2.9; **lub: uczta weselna, zaślubiny, małżeństwo* 2Kor 11,2; ***gr.: heautos - sam, sam siebie - przygotowała siebie* Ef 5,32
8. I zostało jej dane, aby przywdziała cienki len, czysty i lśniący; albowiem cienki len, są to sprawiedliwe* czyny* świętych. **lub: sprawiedliwość świętych* Dz 1,10; Obj 19,14
9. A do mnie mówi: Napisz: Błogosławieni* ci, którzy są wezwani na wieczerzę weselną Baranka. I mówi mi: To są prawdziwe** Słowa Boże. Mt 22,2; Łk 14,15
**lub: szczęśliwi; **lub: rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczere*
10. I upadłem przed jego stopami, aby mu oddać pokłon; i mówi mi: Uważaj*, abyś tego nie czynił; ja jestem współsługą twoim i twoich braci, *którzy* mają świadectwo Jezusa. Bogu oddaj pokłon; bowiem świadectwem Jezusa jest duch proroctwa. Dz 10,25; 14,12; **gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć* Obj 22,8
11. I widziałem otwarte niebo, a oto biały koń; a Ten, który na nim siedzi, nazywa się Wierny* i Prawdziwy, i w sprawiedliwości sądzi i walczy**. **lub: Godny Zaufania* Iz 11,3; Jr 33,15; ***gr.: polemeo - prowadzić bitwę, wojować* Obj 3,4; 22,6
12. A oczy Jego jak płomień ognia, i na głowie Jego wiele koron*; ma napisane imię, którego nikt nie zna, tylko On sam.
gr.: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2
13. I odziany był w szatę* zanurzoną we krwi, a imię, *którym* Go zwą – Słowo Boże.
gr.: himation - por. w. 16 Ps 58,10; Iz 63,1-3; J 1,1.14
14. I wojska* w niebie podążały za Nim na białych koniach, obleczone w cienki len, biały i czysty. **lub: siły zbrojne, zastępy, armia*
15. A z Jego ust wychodzi ostry miecz, aby

nim wymierzyć cios* narodom; i sam będzie je pasł laską żelazną**, i sam depcze tłocznię wina zapalczywości i gniewu Boga Wszechmogącego. Sdz 7,18; Hbr 4,12; Ps 2,9;
**gr.: patasso - wymierzyć cios, uderzyć, razić mieczem*
***dosł.: w lasce żelaznej - por. Obj 2,27* Iz 11,4; 2Tes 2,8

16. I ma na szacie* i na swoim biodrze wypisane imię: Król królów i Pan panów. Obj 19,6;
**gr.: himation - płaszcz, tunika, górna część szat* 1Tm 6,15

17. I zobaczyłem jednego anioła stojącego w słońcu, i zawołał potężnym głosem, mówiąc wszystkim ptakom latającym środkiem nieba: Przyjdźcie i zgromadzajcie się na wieczerzę wielkiego Boga. Iz 34,1-8; 56,9; Jr 12,9

18. Abyście jedli ciała królów i ciała wodzów, i ciała mocarzy, i ciała koni, *i tych, którzy* siedzą na nich, i ciała wszystkich wolnych, a także i niewolników, małych i wielkich.

19. I zobaczyłem dzikie zwierzę i królów ziemi, i wojska ich zebrane, aby stoczyć bitwę z siedzącym na koniu i z Jego wojskiem.

20. I pojmane zostało dzikie zwierzę a potem fałszywy prorok, który przed nim uczynił *cudowne* znaki, którymi zwiódł tych, którzy przyjęli znamię dzikiego zwierzęcia i oddawali pokłon jego obrazowi. Obaj żywcem* zostali wrzuceni do jeziora ognia, płonącego siarką. **dosł.: żyjący* Iz 30,33; Obj 20,1-5; 21,8

21. A pozostali zostali pobici przez siedzącego na koniu, mieczem* wychodzącym z Jego ust, i wszystkie ptaki nasyciły się ich ciałami. **tj. długi tracki miecz - por. Obj 1,16*** Ez 39,17-20

20 I widziałem anioła zstępującego z nieba, który miał klucz do otchłani* i wielki łańcuch w swojej ręce. Hi 33,28; Ps 30,3;
**gr.: Abyssos - bezdenna czeluść, głębia,otchłań* Obj 9,1

2. I pochwycił smoka, węża starodawnego, którym jest diabeł* i szatan**, i związał go na tysiąc lat; Obj 12,9; Ps 50,10; Hi 9,3; Rz 16,20; Hbr 2,14
**gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel; **aram.: przeciwnik*

3. I wrzucił go do otchłani*, i zamknął go, i położył nad** nim pieczęć, aby już nie zwodził więcej narodów, aż się wypełni*** tysiąc lat; a po tych *wydarzeniach* trzeba, *by* został rozwiązany na krótki czas. J 12,31; 16,11
**gr.: Abyssos; **gr.: epano - ponad, na górze; ***lub: dokona się*

4. I widziałem trony; i zasiedli na nich, i dany był im sąd; *zobaczyłem* dusze tych, którzy zostali ścięci toporem z powodu świadectwa Jezusa i z powodu Słowa Bożego, i tych, którzy nie oddali pokłonu dzikiemu zwierzęciu, ani jego obrazowi, i nie przyjęli jego znamienia na swoje czoło i na swoją rękę; ci ożyli i zaczęli królować* z Chrystusem tysiąc lat. **lub: zakrólowali* Rz 8,17; 2Tm 2,12; Obj 1,9

5. Natomiast ci pozostali z umarłych nie ożyli, aż dopełni* się tysiąc lat. To jest pierwsze powstanie** *z martwych.* Mt 22,30;
**lub: dokona się, dobiegnie do końca; **uzbudzenie* 2Tm 2,18

6. Błogosławiony* i święty *ten, który* ma udział w pierwszym powstaniu *z martwych;* nad tymi druga śmierć nie ma władzy**, ale będą kapłanami Boga i Chrystusa, i będą z Nim królować tysiąc lat. Ef 2,5-6; J 5,25-29
**lub: szczęśliwy; **gr.: eksousia - moc, autorytet, prawo*

7. A gdy dopełni* się tysiąc lat, uwolniony** zostanie szatan ze swojego więzienia,
por. w. 5*; **gr.: lyo - rozwiązać, znieść - 2P 3,11 Ez 38,2

8. I wyjdzie zwieść narody, które są na czterech krańcach* ziemi, Goga i Magoga, *aby* je zgromadzić na bitwę**; a liczba ich jak piasek morza. **dosł.: rogach; **lub: na wojnę* Ez 39,1

9. I wstąpili* na szerokość ziemi, i otoczyli obóz świętych i miasto umiłowane. I zstąpił ogień z nieba od Boga i pochłonął ich.
**lub: weszli (na górę), wspięli się* Iz 8,7; 2Krl 1,10; Ps 97,3

10. A diabeł, *który* ich zwodzi*, został wrzucony do jeziora ognia i siarki, gdzie** dzikie zwierzę i fałszywy prorok; i będą męczeni*** dniem i nocą na wieki wieków. Iz 30,33
**lub: sprowadzał na manowce, odwodził od prawdy*
***gr.: hopou - part. miejsca, gdzie, w którym miejscu, dokąd*
****gr.: basanidzo - por. Mk 5,7*** Obj 11,10; 12,2; 14,10

11. I widziałem wielki biały tron, i siedzącego na nim, od którego oblicza uciekła ziemia i niebo, i nie znalazło się miejsce *dla* nich. Ps 9,7-8; 47,8; 89,14; Rz 2,5; Mt 24,35; 2P 3,10-12

12. I widziałem umarłych, małych i wielkich, stojących przed Bogiem; i zostały otwarte zwoje i inny zwój został otwarty, to jest zwój życia; i umarli z tych, którzy są zapisani w zwojach, zostali osądzeni według swoich czynów. Obj 3,5; Dz 24,15; 1Kor 4,5

13. I morze wydało umarłych, którzy w nim byli, i Śmierć, i Hades* wydały umarłych, *którzy* w nich byli; i zostali osądzeni, każdy według swoich czynów. J 5,28; 1Kor 15,50
**gr.: określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*

14. I Śmierć*, i Hades zostały wrzucone w jezioro ognia. To jest ta druga śmierć. Obj 21,8;
**gr.: tanatos - śmierć - oddzielenie ducha od ciała* 1Kor 15,26

15. A jeśli ktoś nie został znaleziony *jako* zapisany w zwoju życia, został wrzucony do jeziora ognia. Wj 32,32-33; Ps 69,29; Iz 30,33; Dn 12,1

21 I widziałem nowe niebo i nową ziemię; bowiem pierwsze niebo i pierwsza ziemia przeminęły, i nie ma już morza.
2. A ja, Jan, widziałem miasto święte, Nowe Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga, które jest przygotowane jako oblubienica* przyozdobiona *dla* swojego męża. Iz 52,1; Oz 2,16; Hbr 11,10; Obj 3,12
**lub: panna młoda*
3. I słyszałem potężny głos z nieba, mówiący: Oto przybytek* Boga z ludźmi, i zamieszka** z nimi; a oni będą Jego ludem***, i sam**** Bóg będzie z nimi – ich Bóg. Kpł 26,11; J 1,14
**lub: namiot; **rozciągnie namiot; ***dosł.: ludami; ****lub: On*
4. I otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu; i nie będzie już śmierci, ani bólu*, ani krzyku, ani znoju** już nie będzie; gdyż pierwsze *rzeczy* odeszły. Iz 25,8; Jr 31,13; Hbr 2,14
**lub: smutku; **gr.: ponos - trud, ból, nieszczęścia*
5. A *siedzący* na tronie powiedział: Oto wszystko nowe czynię. I mówi mi: Napisz, bo te słowa są prawdziwe* i godne zaufania**.
**gr.: alethinos - rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczere*
***gr.: pistos - być wiernym, być godnym zaufania, wierzyć*
6. I powiedział mi: Stało się*. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec. Ja pragnącemu** dam darmo ze źródła wody życia. Obj 1,8.11; 2,8
**dosł.: staje się - tryb orzekający czas drugi teraźniejszy wynikający z czasu przeszłego strona czynna - por. Obj 16,17;*
***gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*
7. Kto zwycięży*, odziedziczy wszystko**, i będę mu Bogiem, a on będzie mi synem.
**dosł.: zwyciężający - czas. teraź. str. czynna; **wszystkie*
8. A tchórzliwym i niewierzącym*, i czyniącym obrzydliwości**, i mordercom, i nierządnikom, i czarownikom***, i bałwochwalcom, i wszystkim kłamcom ich dział *będzie* w jeziorze, które płonie ogniem i siarką; to jest śmierć druga. **lub: niewiernym* Iz 57,11; Obj 20,15
***gr.: bdelysso - czynić obrzydliwość, odwracać się z pow. odoru*
****gr.: farmakeus - od farmakon - narkotyk tj. napój służący do rzucania zaklęć - stąd: wytwórca mikstur leczniczych, czarownik*
9. I przyszedł do mnie jeden z siedmiu aniołów, którzy mają siedem czasz napełnionych siedmioma ostatecznymi plagami, a rozmawiając ze mną, powiedział: Chodź, pokażę ci oblubienicę, małżonkę* Baranka. **lub: pannę młodą*
10. I przeniósł mnie w duchu na wielką, wysoką górę, i pokazał mi wielkie miasto, święte Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga,
11. Mające chwałę Boga; a światło jego podobne do najdroższego kamienia, jakby kamienia jaspisu, który jest jasny jak kryształ;
12. Ma *ono* także wielki i wysoki mur, mający dwanaście bram, a na bramach dwunastu aniołów* i wyryte** imiona dwunastu pokoleń*** synów Izraela. Wj 24,4; Iz 60,18; Ez 48,31-34; Obj 7,5-8
**gr.: angelos - posłaniec, anioł; **gr.: epigrafo - wypisać na, wyryć; ***gr.: fyle - plemię, naród, ród*
13. Od wschodu trzy bramy, od północy trzy bramy, od południa trzy bramy, od zachodu trzy bramy. Ez 48,31-34
14. A mur miasta ma* dwanaście fundamentów, a na nich imiona dwunastu apostołów Baranka. **dosł.: mający* Mt 10,2; Hbr 11,10
15. A ten, który rozmawiał* ze mną, miał złotą trzcinę**, aby zmierzyć miasto i jego bramy, i jego mury. **dosł.: mówiący* Wj 40,3; Ez 41,15; Obj 11,2
**gr.: kalamos - pręt mierniczy, trzcina do pisania, laska*
16. A miasto położone* *jest jako* czworokąt** i długość jego jest tak wielka, jak*** i szerokość. I zmierzył miasto trzciną na dwanaście tysięcy stadiów****; i długość, i szerokość, i wysokość jego jest równa.
**dosł.: leży; **gr.: tetragonos - czworokątny, kwadratowy*
****gr.: hosos - jak, jak długa; ****1 stadion - 185 m - tu: 2220 km*
17. I zmierzył jego mur – sto czterdzieści cztery łokcie* według miary człowieka, która jest *miarą* anioła. **1 łokieć - ok. 45 cm - tj. ok. 65m*
18. I budulcem jego muru był jaspis; a *samo* miasto z czystego* złota, podobne do czystego* szkła. **gr.: kataros - czysty, bez skazy, niewinny*
19. A fundamenty muru miasta ozdobione* *były* wszelkimi drogimi kamieniami. Pierwszy fundament jaspis, drugi szafir, trzeci chalcedon, czwarty szmaragd, Wj 25:7; Iz 54,11
**gr.: kosmeo - od gr.: kosmos - uporządkować, ozdobić, ustawić*
20. Piąty sardoniks, szósty karneol, siódmy chryzolit, ósmy beryl, dziewiąty topaz, dziesiąty chryzopraz, jedenasty hiacynt, dwunasty ametyst.
21. A dwanaście bram, *to* dwanaście pojedynczych pereł*, każda brama była z jednej perły; a ulica miasta to czyste złoto, przezroczyste jak szkło. Iz 60,17; Mt 13,45
**lub: dwanaście bram (ozdobione) dwunastoma perłami*
22. I nie widziałem w nim świątyni*; albowiem PAN, Bóg Wszechmogący** jest jego świątynią*, i Baranek. **lub: przybytku*
***gr.: pantokrator - władca nad wszystkim, wszechmocny*
23. A miasto nie potrzebuje słońca ani księ-

życa, aby w nim świeciły*, oświeca je bowiem chwała Boga, a lampą jego jest Baranek. **gr.: faino - ukazać się, świecić, jaśnieć, ujawnić* Iz 60,19-20

24. I narody*, które są zbawiane** będą chodzić w jego świetle, a królowie ziemi niosą do niego swoją chwałę i cześć. Ps 22,7; Obj 22,2 **gr.: ethnos - plemię, naród, lud, nie-Żydzi; **czas. teraź. str. bierna*

25. A bramy jego nie będą nigdy zamykane *we* dnie; nocy tam bowiem nie będzie.

26. I zaniosą do niego chwałę* i cześć narodów. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor* Iz 60,5

27. I nie* wejdzie do niego nic nieczystego**, ani nikt, kto popełnia obrzydliwość i kłamstwo, tylko ci, którzy są zapisani w zwoju życia Baranka. **por. Mt 5,20*; **lub: pospolitego* Jl 3,17

22 I pokazał mi czystą rzekę wody życia, jasną jak kryształ, wychodzącą z tronu Boga i Baranka. Ps 36,8; 46,4; J 4,10

2. Na środku jego placu* i po obu** brzegach** rzeki – drzewo życia, przynoszące dwanaście owoców. Każdego miesiąca oddające po jednym owocu; a liście drzewa służą leczeniu*** narodów. **lub: ulicy; **dosł.: stąd i stąd*
****lub: podtrzymaniu zdrowia - gr.: therapeia - opieka, pielęgnacja, leczenie, dobrowolna służba innym - por. Hbr 3,5**

3. I nie będzie już nic przeklętego, i będzie w nim tron Boga i Baranka, a Jego słudzy będą Mu służyć, Mt 4,10; 6,24; J 12,26

4. I ujrzą Jego oblicze, a imię Jego będzie na ich czołach. 1Kor 13,12; Obj 3,12; 14,1

5. I nocy tam nie będzie, i nie ma już potrzeby światła lampy i słońca; bo oświeca ich PAN Bóg, i będą królować na wieki wieków.

6. I powiedział mi: Te słowa są godne zaufania i prawdziwe, a PAN, Bóg świętych proroków, posłał swojego anioła, aby pokazać swoim sługom *to,* co koniecznie *musi* stać się szybko*. **gr.: tachy - szybko, bez zwłoki, śpiesznie*

7. Oto przychodzę śpiesznie. Błogosławiony* *ten, kto* zachowuje** słowa proroctwa tego zwoju. **lub: szczęśliwy; **strzeże* Obj 1,3; 22,10.12.20

8. A ja, Jan, patrząc i słuchając, gdy to usłyszałem i zobaczyłem, upadłem, *aby* oddać pokłon* przed stopami anioła, który mi to ukazywał. **lub: oddać cześć - por. w. 9*** Obj 19,10.19

9. I mówi mi: Uważaj* – nie *rób tego;* bo jestem współsługą twoim i twoich braci proroków, i *tych, którzy* zachowują słowa tego zwoju; Bogu oddaj pokłon**. Kol 2,18 **lub: bacz, zwróć uwagę - Obj 19,10*; **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2***

10. I mówi mi: Nie pieczętuj słów proroctwa tego zwoju; gdyż czas jest bliski.

11. *Kto* czyni niesprawiedliwość* niech nadal czyni** niesprawiedliwość, brudny niech nadal się pobrudzi***; sprawiedliwy niech nadal czyni**** sprawiedliwość, a kto święty niech nadal da się uświęcić. **lub: gwałci prawo*
***dosł: niech jeszcze uczyni ...; ***splugawi się, skala*
*****dosł.: da się uczynić ... lub niech jeszcze uczyni ...* Dn 12,10

12. I oto przychodzę śpiesznie, a zapłata moja jest ze mną, aby oddać każdemu *zgodnie z tym* jakie będzie jego dzieło. Rz 2,6; 1Kor 3,8

13. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec, pierwszy i ostatni. Iz 41,4; Obj 1,8

14. Błogosławieni, którzy zachowują* Jego przykazania, aby do nich należało** prawo*** do drzewa życia, i by weszli bramami do miasta. **lub: strzegą; **dosł.: było* Rdz 2,9; Prz 13,12; ****gr.: eksousia - prawo, moc, autorytet, władza* Obj 12,17;

15. Na zewnątrz natomiast są psy* i czarownicy, i nierządnicy, i mordercy, i bałwochwalcy, i każdy, *kto* miłuje kłamstwo i dopuszcza** się go. Pwt 23:19; 1Kor 6,9-10; Ga 5,19-21; **gr.: kyon - pies - idiom w znacz. obelżywym - ludzie bezwstydni*
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć* Flp 3,2

16. Ja, Jezus, posłałem mojego anioła, aby wam świadczył o tych *wydarzeniach* w zborach*. Ja jestem korzeń i ród Dawida, gwiazda jasna i poranna. Ml 4,2; Obj 2,28; 2P 1,19 **gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publiczne, hebr.: kahal - zgromadzenie - kahal Jahwe - lud Jahwe - Pwt 33,4*

17. A Duch i oblubienica mówią: Przyjdź! A kto słyszy, niech powie: Przyjdź! A *kto* pragnie*, niech przyjdzie; a *kto* chce, niech weźmie wodę życia darmo. Iz 55,1; J 7,37; J 4,10 **gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*

18. Współświadczę bowiem każdemu słuchającemu słów proroctwa tego zwoju: Jeśli ktoś dodaje *coś* do tego *zwoju,* doda mu też Bóg plag opisanych w tym zwoju. Pwt 4,2

19. A jeśli ktoś odejmuje* ze słów proroctwa tego zwoju, Bóg odejmie* dział** jego ze zwoju*** życia i z miasta świętego, i które są opisane w tym zwoju. Wj 32,33; Ps 69,28; Obj 3,5 **gr.: afaireo - zabrać, usunąć, odciąć; **gr.: meros - część przynależna, los, udział, miejsce w czymś; ***mss Byz: drzewa życia*

20. Mówi Ten, który świadczy* o tym: Tak, przychodzę śpiesznie**. Amen. Tak, przyjdź*** Panie Jezu! **lub: składa świadectwo* J 21,25; Hbr 9,28 ***gr.: tachy - szybko, bez zwłoki, śpiesznie; ***dosł.: chodź*

21. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen. Ef 6,23; 2Tes 3,18

KSIĘGA PSALMÓW

Księga Psalmów

1 Błogosławiony* człowiek, który nie idzie za radą[6098] niegodziwych[7563], nie stoi[5975] na drodze** grzeszników[2400] i nie siedzi[3427] w gronie szyderców***; Ps 32,1; 112,1; Rz 4,8; Jk 1,12;
**lub: szczęśliwy, błogosławiony[835], często w wykrzykniku*
***tu: jako sposób życia; ***lub: szydzić, kpić[3887]* Prz 13,20

2. Lecz[518] jego upodobanie* jest w Prawie** JHWH i nad Jego Prawem[8451] rozmyśla*** *we* dnie[3119] i *w* nocy[3915]. Pwt 17,19; Joz 1,8;
**lub: rozkosz, przyjemność[2656]* Ps 19,7; Ezd 7,10;
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
****lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem[1897]* Am 2,4

3. Bo będzie on jak drzewo[6086] zasadzone[8362] nad strumieniami[6388] wód, które wydaje swój owoc w swoim czasie; jego liść nie zwiędnie* i wszystko, co robi, powiedzie się**. Jr 17,7
**dosł.: opadnie; **lub: osiągnąć cel, rozwinąć się pomyślnie[6743]*

4. Nie tak *jest z* niegodziwymi[7563]; są oni jak plewa[4671], którą wiatr[7307] rozwiewa[5086]. Hi 21,18

5. Dlatego *też* niegodziwi* nie podniosą** się na sądzie ani grzesznicy[2400] w zgromadzeniu[5712] sprawiedliwych***. Ps 5,5; 9,16; 130,3; Jr 25,31
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: (nawet) nie podniosą się[6965]; ***prawych[6662]*

6. JHWH bowiem zna drogę[1870] sprawiedliwych[6662], ale droga* niegodziwych zginie**.
por. w. 1; **lub: zaginie, zniknąć, zbłądzić[6]* 2Tm 2,19; 2P 2,9

2 Dlaczego poganie[1471] się buntują*, a narody[3816] knują** próżne[7385] zamysły? Ps 46,6;
**lub: k.q. być ogarniętym wrzawą lub zamieszaniem[7283]* Ps 83,4;
***lub: pomrukują na próżno* Ps 4,2; Iz 30,7; Jr 51,58; Ha 2,13

2. Królowie[4428] ziemi[776] powstają*, a władcy[7336] naradzają[3245] się wspólnie przeciwko JHWH i Jego Pomazańcowi**, *mówiąc*: Ps 105,15;
**tu: powstawać do wojny - por. 1Sm 17,16; Jr 46,4* Łk 23,11;
***lub: Mesjaszowi[4899]* Ps 45,7; Iz 61,1; 1Sm 2,10

3. Zerwijmy[5423] ich więzy[4147] i zrzućmy z siebie ich pęta[5688]. Ps 116,16; Iz 28,22; Jr 27,2

4. Lecz Ten, który mieszka* w niebiosach, będzie się śmiał, Pan[136] będzie z nich kpił**.
**lub: siedzi[3427]* Ps 37,13; 59,8; Prz 1,24; Dz 2,34;
***lub: k.q. drwić, szydzić, wyśmiewać się[3932]* Hbr 4,14; 8,1

5. Wtedy* przemówi do nich w swoim gniewie[639] i swoją zapalczywością** ich przerazi[926]:
**lub: kiedyś; **wzburzenie, gwałtowność[2740]* Ps 90,7

6. Ja ustanowiłem* mojego króla[4428] na Syjonie[6726], mojej świętej[6944] górze**. Ps 69,35
**tj. przez akt namaszczenia[5258]; **lub: górze mojej świętości*

7. Ogłoszę[5608] ten* dekret**: JHWH powiedział do mnie: Ty jesteś moim Synem[1121], ja ciebie dziś zrodziłem[3205]. Mt 3,7; Łk 3,22; Dz 13,33;
**tu: jako pewność, według (zasady)[413]* Hbr 1,5; 5,5
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

8. Proś* mnie, a dam ci narody[1471] w dziedzictwo** i krańce ziemi[776] na własność[272]. Ga 4,7
**lub: k.q. dopytywać się, dowiadywać się dokładnie, żądać, błagać, domagać się, radzić[7592]; **majątek, dziedzictwo, mienie[5159]*

9. Złamiesz* je laską żelazną, jak naczynie gliniane je pokruszysz[5310]. Rdz 49,10; 2Sm 23,21;
**lub: k.q. połamać na kawałki[7489]* Ps 45,6; Obj 2,26; 12,5

10. Teraz więc, królowie, zrozumcie*, przyjmijcie napomnienia**, sędziowie[8199] ziemi!
**lub: k.h. mieć wygląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*
***lub: k.n. poddawać się karceniu[3256]* Pwt 25,1; Sdz 16,31; Ps 75,7

11. Służcie[5647] JHWH z bojaźnią* i radujcie się[1523] z drżeniem[7461]. Pwt 10,13; Ps 89,7; 100,2;
**lub: szacunek, nabożna cześć, respekt[3374]* Kol 3,24

12. Pocałujcie* Syna, by się nie rozgniewał i nie zniszczył[6] drogi**, gdyby Jego gniew[639] choćby trochę*** zapłonął[1197]. Błogosławieni**** wszyscy, którzy Mu ufają*****. Iz 26,3; Jr 17,7
**tj. akt oddania szczerego hołdu[5401] - 1Sm 10,1; Oz 13,2*
por. Ps 1,1; ***lub: w niewielkiej części, niewiele, trochę[4592]*
*****Ps 1,1*; *****lub: szukają u Niego schronienia[2620]*

3 Psalm[4210] Dawida*, *gdy* uciekał[1272] sprzed oblicza[6440] swojego syna[1121] Absaloma**.
**lub: Dawidowy; **tj. „mój ojciec pokojem"[53]* 2Sm 15,13-17.22

1. JHWH, jak liczni[7231] *są* moi wrogowie*, *jak* wielu[7227] powstaje** przeciwko mnie!
**lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]* Ps 17,7; Mt 10,21
***lub: k.q. rosnąć w siłę przeciwko, utwierdzać się[6965]*

2. Wielu mówi[559] o mojej duszy*: Nie ma dla niego ocalenia u Boga. Sela**. Ps 42,3.10; Mt 27,43
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23
***hebr.: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, zaznaczenie stylu muzyki[5542]*

3. A jednak Ty, JHWH, jesteś moją tarczą, moją chwałą*, tym, który podnosi moją głowę**. **lub: cześć, godność, szacunek[3519]* Wj 15,1; Ps 84,9
***idiom: dać zwycięstwo, powodzenie, wyróżnić, policzyć, ułaskawić - por. Rdz 40,13.20; Ps 110,7; Jr 54,31; Łk 21,28*

4. Podniosę* swój głos[6963] do JHWH, a On mi odpowie** ze swojej świętej[6944] góry. Sela[5542].
*dosł: będę wołał[7121], a On mi odpowie; wołam, a On odpowiedział
**lub: k.q. zareagować, zaświadczyć[6030]* Wj 4,27; 18,5; Lb 10,33

5. Ja położyłem się i zasnąłem; obudziłem się, bo JHWH mnie wspierał*. Kpł 26,6; Ps 4,8;
lub: k.q. podtrzymywać; wspierać[5564] Ps 127,2; Prz 3,24

6. Nie ulęknę się dziesiątków tysięcy ludzi*, którzy dookoła na mnie nastają**. 2Krl 6,15
*lub: narodu, ludu, ludu uzbrojonego[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,11
**lub: dookoła[5439] ustawili[7896] się naprzeciw mnie*

7. Powstań, JHWH! Wybaw* mnie, mój Boże! Uderzyłeś[5221] bowiem w szczękę wszystkich moich wrogów[341] i połamałeś zęby niegodziwych**. *lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]
**lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]*

8. Od JHWH jest zbawienie*. Twoje błogosławieństwo** jest nad Twoim ludem. Sela.
*lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]
**hebr:: beraka[h] - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293]*

4 Dla przewodnika* chóru, z grą na strunach**. Psalm Dawida. *hebr:: negina[h][5058]
lub: przewodnikowi - nadzorować, przewodzić[5329]

1. Odpowiedz* mi, gdy Cię wołam**, Boże mojej sprawiedliwości! Ty wyzwoliłeś*** mnie w *czasie* ucisku[6862]. Okaż mi przychylność**** i wysłuchaj[8085] mojej modlitwy[8605]. *por. Ps 3,4**
***lub: w wołaniu[7121] moim; ***poszerzyć, powiększyć[7337]
****BG - sprawiłeś przestrzeń; *****lub: łaskę, miłosierdzie[2603]*

2. Synowie ludzcy*, jak długo będziecie znieważać[3639] moją chwałę**? *Jak długo* będziecie miłować[157] marność[7385] *i* pożądać[1245] będziecie ułudy***? Sela. Ps 3,3; 14,6; Jr 2,11; 1Kor 1,31
*dosł.: bene isz - synowie człowieka[372] - emf. ludzie możni (?), wpływowi versus bene adam[120] - pospolici, nic nie znaczący (?)
**por. Ps 3,3*; ***lub: będziecie szukać kłamstwa[3577]*

3. Wiedzcie[3045], że JHWH oddzielił[6395] dla siebie pobożnego*. JHWH wysłucha[8085], gdy zawołam[7121] do Niego. Wj 33,16; 1Sm 2,9; Ps 86,2
hebr:: chasid - wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]

4. Zadrżyjcie* i nie grzeszcie. Rozmyślajcie w swoim sercu na łożu i uciszcie się**. Sela.
lub: bądźcie poruszeni[7264] 1Kor 15,34; Ef 4,26; 1J 2,1
**lub: być spokojnym, zamilknąć, możliwe - płakać[1826]
**tu: tryb rozkazujący do wszystkich czasowników w tym w.*

5. Składajcie ofiary sprawiedliwości i pokładajcie ufność* w JHWH. *lub: k.q. mieć pewność[982]*

6. Wielu mówi: Któż pokaże nam dobro[2896]? JHWH, wznieś[5375] nad nami światło Twojego oblicza*. *idiom: uśmiechnij się, bądź zadowolony z nas*

7. Dałeś mojemu sercu* więcej radości niż w czasie obfitości ich ziarna i ich moszczu.
tj. wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]

8. W pokoju* się położę i zasnę, bo Ty sam, JHWH, sprawiasz, że mieszkam** bezpiecznie[983]. *hebr:: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]
**lub: k.h. przebywać, spoczywać[3427]* Hi 11,18; Ps 3,5; Za 8,17

5 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na fletach*. Psalm[4210] Dawida. *hebr:: nehilat[5155]*

1. Nakłoń ucha* ku moim słowom, JHWH, zważ[995] na moje westchnienie**. Ps 38,9
*lub: wysłuchać[238]; **szept, rozmyślanie, westchnienie[1901]*

2. Zwróć uwagę[7181] na głos mojego wołania*, mój Królu[4428] i mój Boże, bo modlę** się do Ciebie. Ps 10,16; 47,7; 1Tm 1,17; Obj 15,3
*lub: krzyku[7773]; **lub: k.hp. wstawiać się, interweniować[6419]*

3. JHWH, o poranku usłyszysz[8085] mój głos, o poranku zaniosę* do Ciebie *modlitwę* i będę czekał**. Ps 33,6; 59,17; 88,14; Iz 44,7
*lub: składać (ofiarę), układać (słowa)[6186]; **lub: czuwać[6822]*

4. Ty bowiem nie jesteś Bogiem *mającym* upodobanie* w nieprawości, zły** z Tobą nie zamieszka[1481]. Ps 130,3; Prz 3,32; Ha 1,13;
*lub: rozkoszować się, znajdować przyjemność, pożądać[2655]
**lub: niegodziwy, winny[7451]* 1Krl 13,33; 17,20; Ps 15,1

5. Wyniośli* nie ostoją[3320] się przed Twoimi oczyma[5869]. Nienawidzisz** wszystkich czyniących[6466] nieprawość[205]. Ps 15,1-7; 73,3
*lub: k.q. jaśnieć, wynosić się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*

6. Wytracisz[6] tych, którzy mówią[1696] kłamstwa[3577]. JHWH brzydzi[8581] się człowiekiem[376] krwi* i podstępu**. Ps 101,7; Obj 21,8.27; 22,15
*idiom: zbrodniarz; **lub: oszustwo, intryga[4820]*

7. Lecz ja dzięki obfitości[7230] Twojego miłosierdzia* wejdę do Twojego domu[1004] i skłonię[7812] się ku Twojemu świętemu[6944] przybytkowi** w Twojej bojaźni***. Ps 17,5; 55,16; 138,2
*lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]
**lub: świątyni Twojej świętości; ***głęboka cześć, respekt[3374]*

8. Prowadź mnie, JHWH w swojej sprawiedliwości* ze względu na moich wrogów[8324]; wyrównaj przed moim obliczem Twoją drogę.
hebr:: cedaka - oznacza także okazanie łaskawości i przyjście z pomocą[6666] Prz 16,31; Iz 63,1; Oz 10,12

9. Bo w ich ustach[6310] nie ma wierności*, ich wnętrze[7130] pełne zepsucia**, ich gardło jest grobem[6913] otwartym, swoim językiem schlebiają***. *lub: k.n. być stabilnym, utwierdzonym[3559]* Iz 65,4;
*lub: ruina, zepsucie[1942]; ***dosł.: wygładzić[2505]* Rz 3,13

10. Uznaj ich za winnych, Boże! Niech upadną przez własne zamiary[4156]. Z powodu* ich licznych występków[6588] odtrąć ich, ponieważ buntują** się przeciwko Tobie. Ps 9,6; 141,10;
*lub: stosownie do, dla; **być nieposłusznym[4784]* Mt 13,41

11. Lecz niech się radują[8055] wszyscy, *którzy* Tobie ufają[2620]; niech* zawsze wykrzykują[7442] z radości, bo ich osłonisz**. Niech* rozradują[5970] się w Tobie ci, którzy miłują[157] Twoje imię[8034]. **tryb rozkaz.* Ps 69,36; Rz 8,28; ***lub: k.h. zakrywać, zasłaniać, k.q. spleść razem*[5526] 1Kor 2,9

12. Ty bowiem, JHWH, będziesz błogosławił[1288] sprawiedliwego[6662], osłonisz* go dobrocią[7522] jak tarczą**. Ps 3,3; 84,11; 115,13

**lub: k.q. otoczyć, okrążyć, ukoronować*[5849]
tj. duża tarcza zasłaniająca całego człowieka*[6793] *- Ef 6,16

6 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach* i na oktawę**. Psalm Dawida.
**hebr.: negina*[5058]; ***hebr.: seminit - o oktawę (niżej?)*[8067]

1. JHWH, nie karć* mnie w swoim gniewie i nie karz** mnie w swojej zapalczywości[2534].
**lub: k.n. sądzić, beształ, uznać za winnego, karcić*[3198]
***lub: k.p. karcić, chłostać*[3256] Pwt 29,2; Ps 38,2; Jr 10,24

2. Zmiłuj się nade mną, JHWH, bo jestem słaby*; uzdrów[7495] mnie, JHWH, bo moje kości drżą**; **lub: chory*[536]; ***zatrwożyć, zaniepokoić*[926]

3. I moja dusza[5315] bardzo się zatrwożyła*; lecz Ty, JHWH, jak długo jeszcze *będziesz zwlekał?* **por. w. 2*** Hi 9,28; Ps 13,1; 35,17; J 12,27

4. Zawróć, JHWH, ocal* moją duszę**, wybaw[2502] mnie ze względu na Twoje miłosierdzie***. **lub: k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić*[2502]; ***por. Ps 3,2* ***lub: dobroć, łaskawość, wierność, przychylność*[2617]

5. W śmierci* bowiem nie ma pamięci o Tobie, a w Szeolu** któż będzie Cię wysławiać?
**hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór*[4194]
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*
Ps 30,9; 115,17; Iz 38,18-19; Kaz 9,10; J 9,4

6. Zmęczyłem[3021] się moim wzdychaniem*, co noc zalewam[4529] *łzami* moje posłanie[4296], moje łoże[6210] jest mokre od łez. **lub: jękiem*[585]

7. Moje oko osłabło* od smutku[3708], zestarzało się z powodu wszystkich moich wrogów.
**lub: k.q. zmarnieć, zacząć zawodzić*[6244]

8. Odstąpcie ode mnie wszyscy czyniący[6466] niegodziwość*, bo JHWH usłyszał[8085] głos mojego płaczu[1065]. Ps 18,6; 34,6; 40,1; 119,115;
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205] 2Kor 6,14-18

9. JHWH usłyszał[8085] moją prośbę* *o przychylność,* JHWH przyjął[3947] moją modlitwę.
**lub: błaganie o przychylność, o łaskawość*[8467]

10. Niech się zawstydzą* i niech się bardzo przestraszą[926] wszyscy moi wrogowie[341], niech zawrócą[7725] i nagle** *okryją się* wstydem*.
**lub: k.q. być rozczarowanym, wstydzić się, być zażenowanym*[954]
***lub: w jednym momencie, już teraz*[7281] Ps 40,14; 43,7

7 Skarga* Dawida, którą śpiewał[7891] JHWH z powodu słów Kusza Beniaminity. 1Sm 24,1;
**hebr.: sziggajon - skarga, apelacja, pieśń żałobna*[7692] 2Sm 20,1

1. JHWH, mój Boże, Tobie ufam*, wybaw[3467] mnie od wszystkich moich prześladowców[7291] i wyzwól** mnie; Ps 3,7; Jr 15,15; 20,11; 1P 4,19
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)*[2620]; ***k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać*[5337]

2. By *nikt* jak lew nie porwał[6561] mojej duszy* i nie rozszarpał[6561], gdy nie będzie nikogo, kto by ją ocalił[5337]. **por. Ps 3,2** Ps 57,4; Iz 5,29

3. JHWH, mój Boże, jeśli to zrobiłem[6213], jeśli nieprawość* jest na moich dłoniach[3709];
**lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność*[5766]

4. Jeśli złem[7451] odpłaciłem[1580] temu, kto żył* ze mną w pokoju[7999], jeśli nie wyratowałem[2502] tego, który mnie dręczył[6887] bez powodu**;
**lub: kto żyje* Rdz 44,4; Ps 109,5; Jr 18,20; Rz 12,17;
***lub: jeśli bez powodu ograbiłem wroga* 1Tes 5,15; 1P 3,9

5. To niech nieprzyjaciel[341] prześladuje moją duszę i niech pochwyci i wdepcze w ziemię moje życie[2416], niech moją chwałę* w proch obróci. Sela. **lub: godność, cześć, honor*[3519] Ps 94,1-2

6. Powstań, JHWH, w swoim gniewie; podnieś się przeciwko wściekłości* moich wrogów**. Przebudź*** się w mojej obronie, bo *Ty* zarządziłeś[6680] sąd. **lub: furii*[5678] Ps 90,1; 94,1; Iz 6,1
***lub: tych, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę*[6887]
****tu w znaczeniu militarnym - baczność, naprzód*[5782] *- Sdz 5,12*

7. Wtedy otoczy Cię zgromadzenie[5712] narodów*, a Ty powróć** na wysokość[4791] ze względu na nich. **hebr.: le'om - lud, naród*[3816]; ***BHS - zasiądź*
***tu: w znaczeniu uniesienia się znad Arki Przymierza (?)*[7725]

8. JHWH będzie sądził[1777] narody*. Osądź[8199] mnie, JHWH, według mojej sprawiedliwości[6664] i według mojej niewinności**, która jest we mnie. Ps 9,8; 96,13; Rdz 18,25; Dz 17,31
**hebr.: am - naród, lud, członek tego samego ludu, krewniak*[5971]
***lub: doskonałość, całość, prostota, uczciwość*[8537]

9. Niech zakończy się zło[7451] niegodziwych[7563], a umocnij* sprawiedliwego[6662]; *Ty, który* badasz** serca i nerki***, Boże sprawiedliwy[6662].
**lub: k.p. utwierdzić, utrwalić, uczynić nieugiętym*[3559] Hi 7,18;
***lub: k.q. doświadczać, poddawać próbie*[974] Ps 11,4
****nerki w myśli hebr. to miejsce uczuć bądź sumienia*[3629]

10. Moja obrona* jest od Boga**, który wybawia[3467] *ludzi* prawego*** serca. **dosł.: tarcza*[4043]
***lub: Bóg jest moją tarczą; ***szczerego, prostolinijnego*[3477]

11. Bóg jest sędzią[8199] sprawiedliwym i Bóg gniewa* się każdego dnia. **lub: oburza*[2194]
**nie uwzględniając wokalizacji TM można także oddać: Bóg sędzią sprawiedliwym i nie gnieva się każdego dnia - Ps 7,12 EIB*[55] J 3,36; Rz 14,10; 1Kor 3,12-15; 2Kor 5,10; 2Tm 4,1

12. Jeśli[518] *człowiek* się nie nawróci[7725], *On* swój miecz[2719] naostrzy[3913]; swój łuk[7198] naciągnął[1869] i przygotował[3559] go. Jr 4,5-9; 25,29

13. Przygotował[3559] na niego narzędzia[3627] śmierci*, a swoje strzały[2671] *sporządził* na prześladowców**. Wj 10,17; Prz 12, 28; Lm 4,19

**lub: broń[3627] śmiertelna; **uczynić zapalającymi[1814]*

14. Oto *bezbożny* wyda na świat* nieprawość[205] i będzie** w ciąży z krzywdą[5999] i urodzi oszustwo[8267]. **lub: pocznie; **i stał się brzemienny z*

15. Wykopał[3738] dół[953] i pogłębił[2658] go, lecz sam wpadnie[5307] do jamy*, którą uczynił[6466].

**hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845]*

16. Krzywda[5999], którą wyrządzał, wróci[7725] na jego głowę[7218], a jego nieprawość* spadnie[3381] na jego skroń**. **lub: gwałt[2555]* 1Sm 25,39; ***dosł.: na czubek jego głowy[6936]* 1Krl 2,33; Est 9,25; Prz 5,22

17. Będę wysławiał* JHWH według Jego sprawiedliwości[6664], będę śpiewał** imieniu[8034] JHWH Najwyższego[5945].

**lub: składać dziękczynienie[3034]; **wysławiać śpiewem[2167]*

8 Dla przewodnika[5329] chóru. Na Gittyt*. Psalm Dawida**. ***lub: dla Dawida* Ps 81,1; 84,1 **lub: na melodię z Gat - tj. przy tłoczeniu wina (?), pieśń radości[1665]*

1. O, JHWH, nasz Panie*, jak sławne[117] jest Twoje imię na całej ziemi! Ty, który swoją chwałę** wyniosłeś[5921] nad niebiosa. 2Sm 7,26; **hebr.: adonenu[113] - Panie nasz - rzadki termin tylko 5 razy w SP **lub: splendor, majestat, świetność, moc[1935]* Ps 138,2; Obj 15,4

2. Z ust niemowląt i ssących* ugruntowałeś *swą* moc** z powodu Twoich wrogów, aby poskromić*** nieprzyjaciela[341] i mściciela[5358].

**tj. karmionych piersią; **lub: potęgę[5797]* Mt 11,25; 21,16; ****lub: aby zaprzestał działania, aby położyć kres[7673]* Łk 10,21

3. Gdy przypatruję się Twoim niebiosom*, dziełu Twoich palców, księżycowi i gwiazdom, które rozmieściłeś**; Ps 19,1; 33,6; J 1,1-3; **tu i w. 1 w l.mn.; **lub: ustawiłeś[3559]* Rz 1,20; Hbr 11,3

4. *To myślę:* Kim* jest człowiek[582], że o nim pamiętasz, albo syn człowieczy[120], że troszczysz** się o niego? **dosł.: czymże* Ps 144,3; Hbr 2,6 ***lub: k.q. odwiedzać, starać się, opiekować, skupiać (uwagę)[6485]*

5. Uczyniłeś go bowiem niewiele mniejszym od aniołów*, chwałą** i czcią*** go ukoronowałeś. **lub: bogów; istot duchowych, aniołów - hebr.: elohim[430] **lub: chwała, splendor, majestat[3519]; ***lub: dostojeństwem[1926]*

6. Dałeś* mu władzę** nad dziełami Twoich rąk, wszystko poddałeś[7896] pod jego stopy[7272]:

**lub: dasz; **k.h. rządzić, władać, królować[4910]* Rdz 1,26

7. Owce* i wszelkie bydło[504], a także zwierzęta[929] polne; **lub: trzody[6792]* Rdz 1,28

8. Ptaki* niebios i ryby[1709] morskie, co przemierzają** szlakami[734] mórz. **dosł.: ptaka[6833]*

***lub: i ryby morskie, i (wszystko), co przemierza szlakami wód*

9. O, JHWH, nasz Panie*, jak wielkie** jest Twoje imię[8034] na całej ziemi[776]! Ne 10,29; Dz 2,34; **por. w. 1*; **lub: dostojne, potężne[117]* 1Tm 6,15; Obj 19,16

9 Dla przewodnika[5329] chóru. Na Halmutlabben*. Psalm Dawida. **lub: umrzyj za syna*

1. Będę wysławiał[3034], JHWH, całym[3605] moim sercem[3820], będę wyliczał[5608] wszystkie Twoje[3605] cudowne* *dzieła*. Iz 12,1; Hbr 13,15

**lub: niezwykłościach, zdumiewających, niezrównanych, nadzwyczajnych, trudnych do pojęcia dziełach[6381]*

2. Będę się cieszył[8055] i radował Tobą*, będę śpiewał** Twojemu imieniu, o Najwyższy[5945]!

**lub: niech się rozraduję i raduję w Tobie; **wysławiać śpiewem[2167]*

3. Gdy cofną* się moi nieprzyjaciele, *to* potkną się i zginą** przed Twoim obliczem[6440].

**dosł.: cofną w tył; **lub: k.q. znikną, zbłądzą, zostaną zgładzeni[6]*

4. *Ty* bowiem[3588] przeprowadziłeś mój sąd[4941] i moją sprawę, zasiadłeś[3427] na tronie, *by* sądzić[8199] sprawiedliwie[6664]. Obj 5,13; 6,16; 20,11

5. Skarciłeś* pogan**, wytraciłeś niegodziwych, wymazałeś ich imię na wieki wieków***.

**lub: k.q. zgromić, napomnieć[1605]* Iz 17,3; Za 13,2 ***lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; ***na zawsze[5769|5703]*

6. O, nieprzyjacielu[341]! zniszczony* zostałeś całkowicie[8552], na zawsze[5331] – ruina[2723], zburzone[5428] miasta, pamięć o nich zginie[6].

**lub: twoje spustoszenia skończyły się na zawsze*

7. Ale JHWH trwa* na wieki, ustawił[3559] swój tron[3678] na sąd[4941]. **dosł.: zasiada, tj. rządzi[3427]* Hbr 1,11

8. On będzie sądził[8199] świat[8398] sprawiedliwie[6664] i wyda* na narody[3816] wyrok* prawy**.

**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego[1777]* Rdz 18,25; Ps 96,13; ***lub: słusznie, sprawiedliwie[4339]* Iz 11,4; Dz 17,31

9. I będzie JHWH ucieczką* dla uciśnionego, i ucieczką* w czasie utrapienia[6869].

**lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*

10. I będą ufać[982] Tobie ci, którzy znają[3045] Twoje imię, bo nie opuszczasz, JHWH, tych, którzy Cię szukają[1875]. Wj 34,5; 1Krl 8,43; Prz 18,10

11. Śpiewajcie* JHWH, który mieszka na Syjonie**, opowiadajcie wśród narodów o Jego dziełach. **lub: wysławiać śpiewem[2167]; **por. Ps 20,2****

12. Bo On szuka* krwi i pamięta o nich, i nie zapomina wołania strapionych**. Łk 11,50;

**lub: dopomina się krwi - myśl nawiązuje do Mściciela krwi? w Księdze Liczb 39,9-34? lub do Rdz 9,5* 2Sm 16,8; ***lub: poniżonych, biednych[6035]* Ps 12,5; Prz 1,11

13. Zmiłuj* się nade mną, JHWH, spójrz, jak mnie uciskają[6040] ci, którzy mnie niena-

widzą, Ty, który podnosisz mnie z bram[**] śmierci[4194]; Hi 38,11; Ps 107,18; Iz 38,10
**lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*
***tj. bramy Szeolu - por. Mt 16,18 porównaj kontrastowe zestawienie z „bramami córki Syjonu" z w. 14-tego*

14. Bym głosił wszelką Twoją chwałę w bramach córki Syjonu[*], będę się radował Twoim zbawieniem[3444]. 2Krl 19,21; Iz 1,8; 37,22
**tj. w bramach Jerozolimy, określenie pada tylko raz w Ps*

15. Poganie[*] wpadli w dół[7845], *który* wykopali; w sidłach[7668], które skrycie[2934] *zastawili,* uwięzła[3920] ich noga[7272]. Ezd 6,21; Ps 35,8; 43,1;
**lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]* Prz 26,27

16. JHWH dał się poznać[3045], gdy odbył sąd, w dzieła[6467] swoich rąk wpadł niegodziwy[7563]. Higgajon[*]. Sela[5542]. Ps 19,15; 92,3; Lm 3,62
**lub: rzecz godna rozmyślania, rozważania, zadumy[1902]*

17. Niegodziwi zawrócą do Szeolu[*], wszystkie narody[**], które zapominają[7913] Boga.
por. Ps 6,5[7585]; **w. 15*** Ps 55,15; Mt 5,29; Łk 12,5; 2Tes 1,7

18. Bo ubogi nie będzie zapomniany na zawsze, nadzieja nędzarzy nie zginie na wieki.

19. Powstań, JHWH! Niech nie triumfuje[*] człowiek, niech narody zostaną osądzone[8199] przed Twoim obliczem[6440]. 2Krn 14,11; Hi 4,17
**lub: aby człowiek nie był mocny[5810]*

20. JHWH, ześlij[7896] na nie przerażenie[4172], aby narody[1471] poznały[3045], że są *tylko* ludźmi[582]. Sela[5542]. Iz 31,3; Ez 28,2.9; Dz 12,22-23

10 Dlaczego JHWH stoisz[5975] z daleka? Dlaczego ukrywasz[*] się w czasie niedoli? **lub: będziesz stał w odległości, będziesz się ukrywał[5956]*

2. Ubogi płonie[*] z powodu pychy[**] niegodziwego[7563], niech *niegodziwi* zostaną schwytani[8610] w knowania[***], które obmyślili[2803].
**lub: k.q. palić, żarliwie zabiegać[1814]; **lub: wyniosłości[1346] ***lub: intrygi, podstępne plany, zamysły, zmowy, rozwagą[4209]*

3. Bo niegodziwy[7563] pyszni się pragnieniem swojej duszy, a chciwiec[1214] błogosławi[*] i pogardza[5006] JHWH. **eufemizm: bluźni? - por. Hi 2,5*

4. Niegodziwy z wyniosłością[*] na twarzy, nie będzie dociekał[**]! Nie ma Boga, taka *jest* cała *jego* roztropność[***]. Wj 5,2; Ps 14,1;
**idiom: z powodu zadzierania swojego nosa* Ps 53,1; J 5,40
lub: k.q. szukać (Boga), dowiadywać się, radzić[1875]; ***w. 2*

5. Jego drogi zawsze są pokrętne[*], Twoje sądy[4941] są daleko od niego, sapie na wszystkich swoich wrogów. **lub: powodujące ból[2342] - YLT*

6. Mówi w swoim sercu: Nie zachwieję się[*], nie *zaznam* udręki[**] z pokolenia na pokolenie. **lub: nie będę poruszony[4131]; **zło, niedola, krzywda[7451]*

7. Jego usta pełne są przekleństw, zdrady[4820] i podstępu[8496], pod jego językiem *gnieździ się* krzywda[5999] i nieprawość[205]. Rz 3,14

8. Siedzi w zasadzce *w* osadach[*], z ukrycia morduje niewinnego[5355], jego oczy wypatrują nieszczęśliwego[2489]. Ps 17,11; 64,4;
**tj. siedziba, wieś, miasto, osada[2691]* Ps 94,6; Prz 28,15

9. Będzie czyhał[693] w kryjówce[*] jak lew[738] w zaroślach; czyha[693], by schwytać ubogiego[**], porywa i wciąga ubogiego[**] w swoją sieć.
**lub: tajemnym miejscu[4565]; **biedny, udręczony[6041]*

10. Schyla się, zniża się[*], w jego moc wpada nieszczęśnik[2489]. **lub: chytrze się korzy (uniża)[7817]*

11. Mówi w swoim sercu: Bóg zapomniał, zakrył swoje oblicze, nigdy[*] nie zobaczy[7200].
**lub: nie zobaczy do końca życia* Ps 64,5; 73,11; Hi 22,13-14

12. Powstań[6965], JHWH Boże, podnieś swoją rękę[*]; nie zapominaj o ubogich[**]. Mi 5,9
**idiom: zacznij działać; **lub: o uciśnionych[6035|6041]*

13. Dlaczego niegodziwy[*] znieważa Boga? Mówi w swoim sercu: Nie będziesz *prowadził* dochodzenia[1875]. Ps 74,10.18; Łk 10,16
**lub: bezbożny, nieprawy, winny, przestępczy[7563]*

14. Lecz Ty widzisz utrapienie i patrzysz na krzywdę, aby wziąć[*] *sprawę* w swoje ręce[**]. Na Ciebie zdaje[***] się nieszczęśnik[2489], Ty przychodzisz z pomocą[5826] sierocie[3490]. ***dosł.: rękę*
**lub: położyć na[5414]; ***dosł.: przy Tobie zostawi[5800] (siebie)*

15. Złam ramię[*] niegodziwego i złego, dochodź[1875] jego nieprawości[7562], aż się jej nie znajdzie[**]. **idiom: pozbaw siły; **lub: aby go nie było[4672]*

16. JHWH *jest* Królem na wieki wieków, z Jego ziemi zginęły[*] narody[**]. Ps 29,10; Iz 33,22
**lub: zginą[6]; **poganie, narody, nie-Żydzi[1471]*

17. *Ty* rozumiesz[8085] pragnienia pokornych[*], JHWH, utwierdzisz[3559] ich serca[3820], nakłonisz[7181] swoje ucho[241]; **lub: uniżony, biedny, słaby[6035]*

18. Aby bronić sieroty[3490] i udręczonego, by śmiertelny[*] człowiek[582] już więcej nie wzbudzał strachu[**]. Pwt 10,18; Jk 1,27
**dosł.: człowiek z ziemi; **lub: powodował drżenia[6206]*

11 Przewodnikowi chóru. Psalm Dawida. W JHWH pokładam ufność[*]: Jakże więc możecie mówić[559] mojej duszy[**]: Uciekaj *jak* ptak na *swoją* górę[***]? Ps 2,12; 25,2
**lub: szukam ucieczki[2620] - Ps 7,1*; **hebr.: nefesz[5315] - Ps 3,2* ***lub: kryj się ptaku na swojej górze, ...na górze jak ptak*

2. Bo oto niegodziwi[7563] napinają łuk, kładą strzałę na cięciwę, aby w ciemności strzelać do tych, którzy są prawego[*] serca.
**lub: prostolinijnego, szczerego, sprawiedliwego[3477]* Ps 7,10

3. Gdy* są zburzone fundamenty**, co uczyni sprawiedliwy***? **lub: gdyż* Ps 82,5; 2Tm 2,19;
***lub: podstawa, wsparcie, podpora*[8356] Ez 30,4
****lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny*[6662]

4. JHWH *jest* w swoim świętym przybytku*, tron JHWH jest w niebie, Jego oczy patrzą, Jego powieki badają[974] synów ludzkich**.
**lub: w świątyni*[1964] *Jego świętości* Ps 2,4; 103,19; Iz 66,1;
***dosł.: człowieka*[120] *- l. poj. hebr.: adam* Mt 5,34; Obj 4,2

5. JHWH doświadcza* sprawiedliwego, ale znienawidził duszę** niegodziwego[7563] i tego, kto kocha[157] bezprawie***. Ps 26,2; 139,1-2
**lub: k.q. badać, doświadczać, próbować, przeprowadzać próbę*[974]
***lub: ... Jego dusza nienawidzi niegodziwego ...*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość*[2555]

6. Ześle deszcz[4305] na niegodziwych[7563] pułapkę* ognia i siarki, a palący[2152] wicher** będzie udziałem ich kielicha. Rdz 19,24; Ez 38,22
lub: sidło, pułapka na ptaki, potrzask*[6341]*; **hebr: ruah*[7307] *- Rdz 8,1

7. Bo sprawiedliwy JHWH kocha sprawiedliwość[6666], prawy[3477] ujrzy[2372] Jego oblicze*.
**lub: prawi*[3477] *będą wpatrywać się w Jego oblicze* Ps 45,7

12 Dla przewodnika chóru. Na Seminit*. Psalm Dawida. **na (lub o) oktawę (niżej?)*[8067]

1. Ratuj*, JHWH, bo już nie ma pobożnego[2623], zniknęli** wierni[539] spośród synów ludzkich***. **lub: zbaw, wyzwól, ocal*[3467]*; **zabraknąć, osiągnąć kres*[1584]*; ***dosł.: człowieka*[120] *- l. poj. hebr.: adam* Iz 59,4; Rz 11,3

2. *Wszyscy* ludzie* mówią kłamstwo[7723] do bliźniego, mówią schlebiającymi wargami i z rozdwojonym** sercem[3820]. 1Krn 12,33; Jk 1,8; 4,8
**dosł.: (każdy) człowiek - l.poj; **idiom: (jednym) w sercu*[3820] *i sercem (innym) tj. obłudnie, nieszczerze, oszukańczo, kłamliwie*

3. Niech JHWH wytnie[3772] wszystkie wargi schlebiające* *i* język mówiący wyniośle**.
**dosł.: gładkie*[2513]*; **szorstki, straszny, wielki*[1419] Ps 58,7-10

4. Którzy powiedzieli: Naszym językiem zwyciężymy*, nasze wargi są naszą własnością**, kto jest naszym panem[113]? Wj 5,2; Jr 18,18; Jk 3,5
**lub: nasz język jest silny*[1396]*; **nasze wargi są za nami*

5. Ze względu na ucisk ubogich[6041] *i* jęk nędzarzy[34] teraz powstanę – mówi JHWH – postawię w bezpiecznym* miejscu *tego, który* wzdycha[6315] za nim**. ***domyśl.: o bezpiecznym ...*
**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek*[3468]

6. Słowa JHWH to słowa czyste[2889] jak srebro[3701] wypróbowane[6884] w ziemnym tyglu*, siedmiokrotnie** oczyszczone[2212]. 2Sm 22,31;
**lub: w glinianym*[776] *piecu*[5948] Ps 18,30; Prz 30,5
***czyli całkowicie, w myśli hebr. liczba 7 oznacza pełnię*

7. Ty, JHWH, będziesz ich strzegł[8104], zachowasz[5341] od tego *złego* pokolenia[1755] aż na wieki[5769]. Ps 119,89; Mt 24,35; Łk 21,33

8. Niegodziwi[7563] krążą wokoło[5439], gdy podłość[2149] synów ludzkich* zostaje wywyższona**. **dosł.: człowieka*[120] *- por. w. 1***; **lub: podnosi się*[7311]

13 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida. Jak długo, JHWH? *Czy* zawsze[5331] będziesz o mnie zapominał? Jak długo będziesz ukrywał przede mną swoje oblicze?

2. Jak długo będę układał[7896] plany* w swojej duszy[5315] i codziennie *nosił* smutek** w sercu? Jak długo mój wróg będzie się wynosił[7311] nade mną? **szukał rady*[6098]*; **lub: żal, ból, udrękę*[3015]

3. Spójrz i wysłuchaj mnie, JHWH, mój Boże! Oświeć* moje oczy, bym nie zasnął** w *śnie* śmierci**; **lub: rozjaśnij*[215] Mt 9,24; Dz 13,36
***dosł.: zasnął śmiercią - idiom: umarł - por. J 11,11; 1Kor 15,34*

4. By mój wróg[341] nie mówił[559]: Zwyciężyłem* go! Aby moi nieprzyjaciele** nie radowali[1523] się, gdy się zachwieję[4131]. Ps 22,8; 89,42
**lub: k.q. przemóc, pokonać*[3201]*; **ci, którzy mnie uciskają*[6862]

5. Lecz ja zaufałem Twojemu miłosierdziu*; niech raduje się moje serce w Twoim zbawieniu**. ***lub: Twoim ocaleniem*[3444] *- AK*
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]

6. Będę śpiewał JHWH, bo obdarzył* mnie dobrem*. **lub: okazał wspaniałomyślność*[1580]

14 Dla przewodnika[5329] chóru. Dawidowy. Głupi powiedział w swoim sercu: Nie ma Boga. Są zepsuci*, popełniają obrzydliwe** czyny. Nie ma *nikogo,* kto by czynił dobro. **dosł.: zepsuli się*[7843]*; **lub: ohydne*[8581] Ps 53,1; Rz 3,10-12

2. JHWH spojrzał z niebios na synów ludzkich*, aby zobaczyć, czy jest ktoś rozumny i szukający Boga. **dosł.: człowieka*[120] Ps 11,4; 102,20

3. Wszyscy zboczyli* *z drogi,* wszyscy razem** znikczemnieli. Nie ma *nikogo,* kto by czynił dobro, nie ma ani jednego. Hi 15,16;
**lub: odwrócili się*[5493]*; **równocześnie*[3162] Ps 53,4; 119,176; Prz 20,9; Kaz 7,20; Iz 53,6; Rz 3,10-13

4. Czy nie mają poznania* wszyscy czyniący nieprawość, jedzący mój lud, *tak jak* zjedli chleb, *a* JHWH nie wzywają? Ps 79,6; Iz 64,7;
**dosł.: czy nie poznali, czy nie wiedzą*[3045] Jr 10,25; Mi 3,2-3

5. Tam zadrżeli z przerażenia*, gdyż Bóg *jest* pośród sprawiedliwego[6662] pokolenia**.
**lub: strach, bojaźń, przerażenie*[6343]*; **rodu, generacji*[1755]

6. Szydzicie z rady[6098] ubogiego, ale* JHWH jest jego ucieczką**. Ps 46,1; Prz 14,26;
**lub: gdyż, tak!*[3588]*; **schronieniem*[4268] Jr 17,17; Jl 3,16

7. Kto* da z Syjonu zbawienie[3444] Izraela? Gdy** JHWH odwróci niewolę swojego ludu,

niech raduje[***] się Jakub[3290] i rozweseli[****] się Izrael[3478]. **lub: oby; **kiedy; ***por. Ps 53,6***** Ps 53,6
*****lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

15 Psalm[4210] Dawida. JHWH! Kto będzie przebywał[*] w Twoim namiocie[**]? Kto będzie mieszkał[7931] na Twojej świętej górze? **lub: k.g. przebywać tymczasowo*[1481] Ps 27,4; 61,4; Dn 9,16
myśl nawiązuje do świątyni (przybytku) na pustyni - Hbr 8,2

2. *Ten,* kto chodzi[*] nienagannie[8549] i czyni sprawiedliwość[6664], mówi prawdę w swoim sercu; Ps 1,1; Prz 28,18; Iz 33,15-16; Ef 2,10
metafora sposobu życia, postępowania, dok. wyborów - Rz 6,4*

3. *Kto* nie obmawia swoim językiem, nie wyrządza swojemu bliźniemu[7453] zła, nie znieważa[*] swojego sąsiada[**].
**lub: nie podniósł się*[5375]*; **być blisko, być spokrewniony*[7138]

4. Wzgardzonego[3988] w jego oczach – odrzuca[*], a uczci[**] *tych,* co się boją JHWH; choć przysięga[7650] na własną niekorzyść[***], *to* nie zmieni[4171] *przysięgi;* Rdz 24,37; Wj 13,11
**lub: nie traktować z szacunkiem, gardzić*[959]*; **otoczyć chwałą*[3513]
****lub: wyrządza sobie zło*[7489] Ps 128,1; Prz 14,2; Dz 10,2

5. Nie daje[5414] srebra[*] na lichwę[**] i nie bierze łapówki[***] przeciwko niewinnemu[5355]. *Tak* postępujący, nigdy[5769] się nie zachwieje[4131].
**idiom: srebra jako środka płatniczego; **tj. pożyczania na procent - por. Wj 22,24 lub na wysoki procent - por. Kpł 25,35-37*
****lub: daru*[7810] Pwt 23,19; Ne 5,2; Ps 16,8; Iz 33,15; Mt 26,15

16 Miktam[*] Dawida. Strzeż[8104] mnie, Boże, bo Tobie ufam[**]! **lub: złoty psalm, złota myśl*[4387]*; **lub: w Tobie szukam schronienia*[2620] *- Ps 7,1**

2. Powiem[*] do JHWH: Mój Panie[136], Ty *jesteś* moim dobrem[2896], nie ma nikogo[1077] ponad[5921] Ciebie[**]; **dosł.: powiedziałaś (duszo?) - por. Ps 42,6; 43,5*
***lub: dobroć moja nie przynosi Ci korzyści - w. 3** Ps 73,25

3. *W* świętych[*], którzy są na ziemi, i dostojnych[**], w nich jest całe moje upodobanie[2656].
**lub: lecz świętym*[6918] *(domyśl.: przynosi korzyść); **i wielcy*[117]

4. Rozmnożą się cierpienia[6094] tych, którzy chodzą za obcymi *bogami*. Nie wyleję im[*] ofiar z krwi i nie wymówię[**] ich imion swoimi ustami[***]. **tj. obcym bogom; **dosł.: nie wezmę*[5375]
****wyrażenie odnosi się do składania przysięgi? - Wj 20,7; Pwt 5,11*

5. JHWH *jest* działem mojego dziedzictwa[*] i kielicha[**]; Ty mocno trzymasz[***] mój los[****].
**lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda*[2506]
***idiom: moim zabezpieczeniem i powodzeniem - Ps 23,5*
****idiom: chronisz, podtrzymujesz*[8851]*; ****tj. przeznaczenie*

6. Sznury *miernicze* wyznaczyły[*] mi bardzo przyjemne *miejsca* i miłe jest moje dziedzictwo[**]. **dosł.: upadły - myśl nawiązuje do rzucania losów*[5307]
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie*[5159]

7. Będę błogosławił[*] JHWH, który[834] udzielił mi rady[3289], *bo* nawet w nocy[3915] pouczają[3256] mnie moje nerki[**]. **lub: sławił*[1288] *- Rdz 9,26** Obj 2,23
***w myśli hebr. nerki to siedlisko uczuć lub sumienia*[3629]

8. Stawiam[7737] JHWH zawsze przed oczami[*]; skoro On jest po mojej prawicy, nie zachwieję[**] się. **lub: przed sobą*[5048]*, **nie będę poruszony*[4131]

9. Dlatego cieszy[8055] się moje serce[3820] i *wykrzykuje* z radości[1523] moje wnętrze[3519], a moje ciało odpocznie[7931] bezpiecznie. Ps 30,12; Dz 2,25

10. Nie pozostawisz bowiem mojej duszy[5315] w Szeolu[*] ani nie dopuścisz swojemu świętemu[**], aby zobaczył zniszczenie[***]. Mt 12,40;
por. Ps 6,5; **lub: Świętemu*[2623] *- psalm proroczy wskazujący na Mesjasza; ***lub: grób*[7845] Dz 2,27

11. Dasz mi poznać drogę[*] życia, pełnię radości przed Twoim obliczem, rozkosze[**] po Twojej prawicy na zawsze[***]. Hi 36,11; Obj 22,4
por. Ps 1,1; **lub: słodycz*[5273]*; ***na wieki*[5331]

17 Modlitwa[*] Dawida. Wysłuchaj JHWH mojej słusznej[6664] *sprawy,* zważ[7181] na moje wołanie[7440], nakłoń[238] ucha na modlitwę[*] *płynącą* z moich niepodstępnych[4820] ust!
**termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim*[8605]

2. Niech wyrok[*] o mnie wyjdzie sprzed Twojego oblicza[6440], niech Twoje oczy[5869] ujrzą *to, co* prawe[4339]. **lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie*[4941]

3. Doświadczyłeś[*] moje serce, nawiedziłeś[6485] *mnie* nocą, wypróbowałeś mnie ogniem[6884], ale nic nie znalazłeś. Postanowiłem, że moje usta nie *dopuszczą się* wykroczenia[**]. Dn 9,11
**lub: poddałeś próbie*[974]*, **k.q. przejść, przekroczyć (prawo)* [567]

4. Co do czynów[6468] ludzkich[*], dzięki słowom Twoich ust ustrzegłem[8104] się dróg przestępcy[**]. **dosł.: człowieka*[120]*; **lub: człowieka gwałtownego*[6530]

5. Zatrzymaj[8551] moje kroki na Twoich drogach, aby nie zachwiały[4131] się moje stopy[*].
**lub: oby trzymały się kroki moje ...* Hi 23,11

6. Wołam[*] do Ciebie, Boże[410], bo mi odpowiesz[6030]. Nakłoń ku mnie swoje ucho, usłysz[**] moje słowa[565]. **lub: wzywam*[7121]*; **wysłuchaj*[8085] Ps 99,6

7. Okaż swoje miłosierdzie[2617], Ty, który wybawiasz[*] ufających[2620] Tobie od tych, którzy powstają[6965] przeciwko Twojej prawicy[**].
**dosł.: Zbawco ufających* Wj 15,11-13
***idiom: przeciwko Twojej mocy, autorytetowi, władzy*

8. Strzeż[8104] mnie jak źrenicy oka[*], ukryj[5641] mnie w cieniu swoich skrzydeł[**]; Pwt 32,10; Za 2,12
**dosł.: małej córki twojego oka - idiom: czyli źrenicy oka*
***symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*

9. Przed obliczem[6440] niegodziwych[7563], któ-

rzy mnie gnębią, *przed* wrogami[341] mojej duszy, *którzy* mnie otaczają[*].
[*]lub: chodzić wokół, ogradzać, w k.p. zedrzeć (skórę)[5362]
10. Okryli się swoim tłuszczem[*], wyniośle[**] mówią swoimi ustami. *[**]lub: zuchwale[1348]* Pwt 32,15
[*]idiom: w swoim tłuszczu się zamknęli - w buncie?[2459]
11. Gdy ruszamy[*] – otaczają[5437] nas, swoimi oczami wodzą[**], by nas powalić na ziemię.
[*]dosł.: na nasze kroki teraz; [**]lub: kierują na, zwracają, kładą[7896]
12. Podobni są do lwa[738] pragnącego łupu[2963], do lwiątka[3715] siedzącego[3427] w ukryciu[4565].
13. Powstań[*], JHWH, wystąp przeciwko jego obliczu[6440] i powal[**] go, swoim mieczem[2719] uratuj[***] moją duszę[5315] przed niegodziwym[7563];
[*]por. Ps 3,1[**]; [**]lub: rzuć go na kolana, skłoń do ugięcia się[3766]
[***]lub: pomóż uciec, doprowadź w bezpieczne miejsce, ocal[6403]
14. A swoją ręką JHWH, od ludzi, od ludzi tego świata[*], których dział[2506] jest w tym życiu[2416], a których brzuch[**] napełniasz swoimi skarbami[***], tak że nasycą się synowie[1121], a nadmiar[****] pozostawią swoim dzieciom[5768].
[*]lub: ludzi tego wieku (okresu czasu)[2465] - por. Ef 2,2[**]
[**]lub: ciało, głębiny[990]; [***](tym co) ukryte[6840], a Twój skarb - (czyli Twoi wierni) - napełniasz ich brzuch - EIB[136]; [****]lub: resztę
15. Ja *natomiast* ze względu na sprawiedliwość[*] ujrzę[2372] Twoje oblicze, a gdy się obudzę[6974], nasycę się Twoim podobieństwem[**].
[*]dosł.: w sprawiedliwości; [**]kształt, obraz, forma, widok[8544]
Iz 26,19; Ez 37,1-14; Dn 12,2

18 Dla przewodnika[5329] chóru. *Psalm* sługi[5650] JHWH, Dawida, który wypowiedział do JHWH słowa tej pieśni, w dniu gdy go JHWH ocalił[5337] z rąk wszystkich jego wrogów[341] i z ręki Saula[*]. Powiedział wtedy:
Będę Cię miłował[7355], JHWH, mocy[2391] moja.
[*]tj. „upragniony"[7586] 2Sm 22,1-51; Ps 36,1; 144,10
2. JHWH moją skałą, moją twierdzą i wybawicielem[6403]. Mój Bóg moją opoką, której będę ufał[2620], moją tarczą i rogiem[*] mojego zbawienia, moją warownią[**]. Wj 27,2; Pwt 33,17;
[*]symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161]; 2Sm 22,2; Ps 28,1;
[**]lub: twierdzą wysoko położoną[4869] Jr 48,25; Łk 1,69
3. Zawołam[7121] do JHWH, *który jest godny* chwały[1984], a będę wybawiony[3467] od moich wrogów[341]. 1Krn 23,30; Ps 8,2; Iz 63,1
4. Ogarnęły mnie powrozy[2256] śmierci i zatrwożyły[1204] mnie potoki bezbożnych[*]. Ps 116,3
[*]dosł.: Beliala - idiom: ludzie niegodziwi, bezbożni, bezwartościowi
5. Powrozy Szeolu[7585] mnie oplotły, pochwyciły mnie sidła[4170] śmierci[4194]. Ps 32,6; Dz 2,27
6. W moim utrapieniu[6862] wzywałem JHWH i wołałem do mojego Boga. Ze swojej świątyni usłyszał mój głos, a moje wołanie dotarło przed Jego oblicze[6440], do Jego uszu.
7. Wtedy ziemia poruszyła się i zadrżała, a posady[*] gór zatrzęsły się i zachwiały, bo On się rozgniewał[**]. Wj 19,18; Pwt 33,2; Ps 68,8
[*]lub: fundamenty[4146]; [**]ponieważ rozpalił się Jego gniew
8. Z Jego nozdrzy[*] unosił się dym, z Jego ust *buchnął* ogień trawiący, węgle zapaliły się od niego. Ps 89,46; Iz 5,24; Ez 22,31; 38,19
[*]obrazy metafor. porównaj podobne w: Oz 13,7; Iz 31,5; Lb 24,8
9. Nachylił niebiosa i zstąpił, a chmura *burzowa*[6205] *była* pod Jego stopami.
10. Dosiadł cheruba[*] i latał[5774]; pomknął[1675] na skrzydłach[3671] wiatru[7307]. Ps 99,1; 2Sm 22,11
[*]stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż Edenu reprezentujące chwałę Bożą i Jego majestat[3742] - Rdz 3,24; Ez 10,3
11. Z ciemności[2822] zrobił sobie ukrycie[5643], namiotem[5521] wokół Niego były ciemne wody i gęste obłoki niebios[7834]. Pwt 4,11; Ps 27,5; 97,2
12. Przed[*] Jego blaskiem[5051] rozeszły[5674] się Jego obłoki, grad i węgle ogniste[784]. Ha 3,4
[*]lub: od jasności (która jest przed Nim) rozeszły się Jego chmury
13. I zagrzmiał JHWH na[*] niebiosach, Najwyższy[5945] wydał swój głos[6963], grad i węgle[1513] ogniste[784]. *[*]lub: w niebiosach[8064]* Rdz 14,18; Lb 24,16
14. Wypuścił swoje strzały i rozproszył ich, cisnął[7232] błyskawice i ich rozgromił[*]. Ps 144,6
[*]lub: k.q. zmieszać, wprowadzić w zamęt[2000] - por. Wj 14,24
15. I ukazały się łożyska[650] wód, i odsłoniły się fundamenty[4146] świata[*] od Twojego napomnienia[**], JHWH, i od podmuchu tchnienia[7307] Twoich nozdrzy[***]. 2Sm 22,16; Ps 50,14; Kaz 7,5;
[*]por. Ps 89,11|[8398]; [**]lub: nagany, groźby, zagrożenia[1606]*
[***]lub: nos, gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie[639] Iz 30,17
16. Posłał z wysoka, chwycił[3947] mnie, wyciągnął[4871] mnie z wielkich[*] wód. *[*]lub: ogromu[7227]*
17. Ocalił[*] mnie przed mym potężnym[5794] wrogiem[341] i od tych, którzy mnie nienawidzą[8130], ponieważ byli silniejsi[553] ode mnie.
[*]lub: k.h. wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać[5337]
18. Wystąpili[*] przeciwko mnie w dniu[3117] mojego utrapienia[343], lecz JHWH był moją podporą[4937]. *[*]lub: stawić czoła, stanąć twarzą w twarz[6923]*
19. Wyprowadził[3318] mnie na miejsce przestronne[*], wybawił[2502] mnie, bo mnie sobie upodobał[**]. *[*]lub: szerokie, obszerne[4800]* Ps 31,8; 118,5
[**]lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654]
20. JHWH nagrodził[1580] mnie według mojej sprawiedliwości[6664], oddał[7725] mi według czystości[*] moich rąk[3027]. Ps 18,24; 58,11
[*]lub: nieskazitelności - słowo używane najczęściej w znaczeniu czystości duchowej a nie fizycznej[1252] - Hi 9,30; 22,30

21. Strzegłem* bowiem dróg JHWH i nie *odstąpiłem* niegodziwie[7561] od mojego Boga.
**lub: ponieważ zachowywałem*[8104] 2Sm 22,22; Ps 18,21
22. Bo miałem przed oczami wszystkie Jego nakazy* i nie odrzucałem od siebie Jego ustaw[2708]. **lub: sądy (decyzje prawne), wyroki, prawa*[4941]
23. Byłem przed Nim nienaganny* i ustrzegłem[8104] się przed występkiem[5771].
**lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym*[8549]
24. Dlatego JHWH oddał mi zgodnie z moją sprawiedliwością[6664], zgodnie z czystością[1252] moich rąk przed Jego oczami. Ps 24,4
25. Z wiernym* będziesz *postępował* wiernie[2616], a z człowiekiem[1399] nienagannym** będziesz *postępował* nienagannie[8552]. Mt 18,33;
**hebr.: chasid - święty, bogobojny, wierny*[2623] Łk 6,36-37
***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym*[8549]
26. Z czystym[1305] okażesz się czysty, a względem przewrotnego[6141] postąpisz sprytnie*.
**lub: zmagać się, być skręconym, być sprytnym,* Ps 101,4;
działać zawile, prowadzić wielkie zmaganie[6617] *- Rdz 30,8*
w k.hp. udowodnić nieszczerość, przebiegłość[B7642] Tt 1,15
27. Gdyż Ty wybawisz lud[5971] strapiony*, a wyniosłe[7311] oczy poniżysz**. **lub: biedny, udręczony*[6041]
***lub: k.h. skierować w dół, upokorzyć, stać się niskim*[8213]
28. Bo Ty zapalisz moją pochodnię*; JHWH, Bóg mój, rozjaśni[5050] moje ciemności. 2Sm 22,29;
**idiom: przywrócisz pomyślność, uwolnisz z ucisków* Hi 18,6
29. Bo z Tobą zaatakuję* drużynę**, z moim Bogiem przeskoczę[1801] mur[7791]. Rdz 41,40;
**lub: k.q. biec, k.h. wyruszyć śpiesznie przeciwko*[7323] Ne 2,4
***tj. ogólnie o grupie zbrojnej, banda, oddział, napadać*[1416]
30. Droga Boża jest doskonała[8549], Słowo[565] JHWH w ogniu wypróbowane[6884]. On jest tarczą dla wszystkich, którzy Mu ufają*. Ps 12,6;
**lub: zaufali, szukają schronienia, szukają ucieczki,* Ps 19,7;
złożą nadzieję w (Bogu)[2620] Ps 144,2; Prz 30,5
31. Bo któż jest Bogiem oprócz JHWH? Któż skałą[6697] oprócz Boga naszego? Ps 78,35; Iz 45,5
32. To Bóg, który przepasuje* mnie mocą[2428] i czyni[5414] moją drogę[1870] doskonałą[8549].
**lub: uzbraja*[247] Ps 65,6; Jr 1,17
33. Moje nogi czyni *zwinne* jak u łani* i stawia mnie na moich wyżynach**. Hi 39,1; Ha 3,19
**tj. kozica górska, nubijska dzika kozica, gazela*[355] *- met. oznaczająca pewność i szybkie kroki; **lub: wysokich miejscach*[1116]
34. Ćwiczy moje ręce do walki, *tak że mogę** nagiąć[5181] spiżowy** łuk swoimi ramionami.
**lub: ćwiczy moje ręce do walki i naciągania spiżowego ...*
***spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem*[5154]
35. Dałeś mi tarczę[4043] swojego zbawienia[3468] i Twoja prawa[3225] ręka mnie wsparła, a Twoje uniżenie* uczyniło mnie wielkim**. Ps 45,4
**lub: pokora, cichość, łagodność*[6037]*; **wyniosło*[7235] *mnie*
36. Rozszerzyłeś miejsce pode mną dla moich kroków, tak że moje stopy* się nie zachwiały[4571]. **dosł.: moje kostki (w nodze)*[7166]*, stawy*[B8332]
37. Będę ścigał[291] moich wrogów i dogonię[5381] *ich,* nie zawrócę[7725], aż ich nie zniszczę*.
**lub: k.q. zostać zniszczonym, dojść do kresu, zginąć*[3615]
38. Uderzę* ich tak, że nie będą mogli powstać[3201], upadną[5307] pod moje stopy[7272].
**lub: ciężko raniłem, przebiłem, zdruzgotałem*[4272] Sdz 5,26
39. Przepasałeś[247] mnie mocą[2428] do walki*, powaliłeś pod moje stopy moich przeciwników**. **lub: bitwy, wojny*[4421]*; **dosł.: powstających przeciwko*
40. Zmuszałeś[5414] mych wrogów[341] do ucieczki*, abym zniszczył** tych, którzy mnie nienawidzą[8130]. Hi 6,17; 23,17; Ps 54,5; 69,5; 101,5.8
**idiom: dałeś mi kark (plecy) moich wrogów*[6203]*; **lub: wykorzenić, położyć kres, zgładzić*[6789]*, zmusić do milczenia*[B7870]
41. Wołali[7768] *o pomoc*, lecz nie ma wybawcy[3467]; *wołali* do JHWH, lecz im nie odpowiedział[6030]. 2Sm 22,42; Prz 1,28; Iz 59,1-2; Mi 3,4; Łk 13,25
42. Rozproszę* ich jak proch[6083] na** wietrze[7307] i usunę[7324] ich jak błoto[2916] na ulicy[2351].
**lub: rozcierać, zmielić, sproszkować*[7833]*; **dosł.: przed obliczem*[6440]
43. Wyzwoliłeś mnie od ludzkich sporów[7379], ustanowiłeś mnie głową* narodów[1471]. Będzie mi służył[5647] lud, którego nie znałem[3045].
**met.: stawiasz na czele*[7218] Iz 52,15; 55,5; Rz 5,12; Ef 1,22
44. Jak tylko usłyszą *o mnie,* będą mi posłuszni[8085], synowie[1121] obcych* będą obłudnie ulegli[3584]. **lub: cudzoziemców*[5236]
45. Synowie obcych* staną się słabi** i będą drżeć w swoich warowniach***. **por. w. 44**
***lub: zmarnieją, uschną, będą wycieńczeni, zgłupieją*[5034]
****lub: wychodząc ze swoich warownych miejsc*[4526]
46. JHWH żyje*, niech będzie błogosławiona** moja Skała, *niech będzie* wywyższony[7311] Bóg mojego zbawienia[3468]. Ps 25,5; Iz 12,2; Jr 10,10
lub: niech żyje; **wysławiany, wychwalany*[1288] *- Rdz 9,26
47. Bóg dokonuje[5414] za mnie pomsty[5360] i poddaje* mi** narody[5971]. Ps 149,7; Jr 51,15
**lub: k.h. zmusić do ucieczki, podbić*[1696]*; **pode mnie*
48. *On* wyzwala[6403] mnie od moich wrogów; Ty wywyższyłeś[7311] mnie ponad tych, którzy powstają[6965] przeciwko mnie, ocaliłeś[5337] mnie od człowieka[376] gwałtownego[2555].
49. Dlatego będę* Cię, JHWH, sławił wśród narodów i będę* śpiewał[2167] Twojemu imieniu[8034]. **lub: obym - AK* 2Sm 22,50; 1Tm 2,1; Hbr 13,15
50. Bo dajesz wielkie wybawienie[3444] swojemu królowi[4428] i na wieki* okazujesz miłosierdzie[2617] swojemu pomazańcowi[4899] Dawidowi[1732] i jego potomstwu[2233]. **lub: na zawsze*[5769]

19 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida*. **lub: dla Dawida - AK - tu i w innych miejscach*
1. Niebiosa ogłaszają* chwałę[3519] Boga, a firmament obwieszcza** dzieło Jego rąk***. Rz 1,19
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]*
***lub: k.h. oznajmiać, rzucać w oczy, mówić[5046]; ***dosł.: ręki - AK*
2. Dzień[3117] dniowi przekazuje* słowo**, a noc nocy[3915] oznajmia wiedzę[1847]. Ps 24,7; 78,3
**dosł.: wylewa, kipi, płynie, tryska[5042]; **wypowiedź, nakaz[562]*
3. Bez mowy[562] i bez słów[1697], nie słychać[8085] *ich* głosu*. **lub: dźwięk, hałas, głos[6963]*
4. Po całej ziemi[776] rozciąga się ich dźwięk* i na krańce świata[8398] ich przekaz[4405]. Na nich wystawił[7760] namiot[168] słońcu[8121]. Rz 1,19-20; 10,18
**lub: sznur, struna?, miara, pion (budowlany), dźwięk, prawo - w sensie uporządkowania, harmonii[6957]*
5. A ono wychodzi jak pan młody[2860] ze swojej komnaty[2646], wykrzykuje z radości[7797] jak bohater*, który rozpoczyna swoją drogę[734].
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368]* Kaz 1,5; Jr 32,37
6. Jego wschód[4161] na krańcu niebios i obiega* je na ich krańcach[7097], a nic nie ukryje się przed jego żarem[2535]. **lub: okrążenie, obieg, zakręt[8622]*
7. Prawo[8451] JHWH jest doskonałe*, nawracające[7725] duszę; świadectwo** JHWH pewne, czyni mądrym[2449] prostodusznego***. Wj 25,16;
**lub: kompletne[8549] - Ps 18,23* 2Krl 11,12; Ps 1,2; 119,9; J 15,3;*
***lub: świadectwo jako dowód, dowód, ustawa, prawne zabezpieczenie[5715], warunki przymierza[B6656]* 2Tm 3,15; Obj 19,10
****lub: o otwartym umyśle[6612], niepouczony, młody, naiwny[B7636]*
8. Ustawy* JHWH *są* prawe[3477], radujące[8055] serce[3820]; przykazanie[4687] JHWH wyraźne**, oświecające[215] oczy[5869]. **lub: nakazy[6490|B7511]*
***lub: przejrzyste, klarowne, czyste[1249]* Ps 12,6; Prz 30,5
9. Bojaźń JHWH jest czysta[2889], trwająca[5975] na wieki; sądy* JHWH prawdziwe**, wszystkie są słuszne[6663], 2Krn 19,7-9; Hi 28,28; Ps 111,10
**lub: wyroki, orzeczenia[4941]; **wierne, godne zaufania[571]*
10. Bardziej pożądane[2530] niż złoto[2091], niż mnóstwo szczerego złota*, i słodsze[4966] niż miód[1706], nawet niż plaster** miodu. Ps 119,72;
**tj. szczególny rodzaj wartościowego złota - Prz 8,19; Iz 13,12*
***lub: ściekający miód z plastra - Prz 5,3; 24,13* Ps 119,127
11. Także Twój sługa[5650] jest przez nie oświecony*, a kto je przestrzega, otrzymuje wielką nagrodę. **lub: pouczony, napomniany, ostrzeżony[2094]*
12. Kto zrozumie[995] *własne* błędy[7691]? Oczyść mnie *od tych* ukrytych[5641] *przede mną*. Kpł 4,2
13. Chroń też swojego sługę od zuchwałych*, aby nie panowali[4910] nade mną. Wtedy będę prawym[8552] i wolnym[5352] od wielkiego[7227] przestępstwa[6588]. **lub: od zuchwałych[2086] (grzechów) - KJV*
14. Niech będą miłe* słowa[561] moich ust[6310] i rozmyślanie[1902] mojego serca[3820] przed Twoim obliczem[6440], JHWH, moja Skało[6697] i mój Odkupicielu[1350]! Ps 78,35; 104,3
**lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*

20 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida*. Niech cię wysłucha[6030] JHWH w dniu utrapienia[6869], niech cię chroni** imię Boga Jakuba***! **Ps 19,1**; ***tj. „trzymającpięta" - Rdz 29,26*
***idiom - stawia wysoko, podnosi, wywyższa[7682]* Rdz 49,24
2. Niech* ci ześle pomoc[5828] ze świątyni[6944] i niech cię wesprze** z Syjonu***. Ps 110,2; 128,5
**lub: oby - AK, tu i w wierszach od 2 do 3; **uzmocni[5582]*
****tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7, uzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
3. Niech pamięta[2142] wszystkie twoje ofiary* i niech przyjmie** twoje ofiary całopalne. Sela***. Rdz 4,4; Ps 119,108; 1P 2,5
**tj. ofiary z mąki i mięsne lub wyraz hołdu[4503]*
idiom: uzna za tłuste - tj. godne przyjęcia[1878]; ***por. Ps 3,2
4. Niech da ci *wszystko* według twojego serca[3824], i wszelki twój zamysł* niech wypełni.
**lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Ps 21,2; 145,19
5. Będziemy* wykrzykiwać z radości *z powodu* Twojego zbawienia i w imię naszego Boga podniesiemy sztandary. Niech* JHWH spełni wszystkie twoje prośby[4862]. **lub: oby - AK*
6. Teraz wiem, że JHWH wybawia swojego pomazańca[4899] i odpowie mu ze świętych[6944] swoich niebios[8064], zbawczą mocą* swojej prawicy**. **lub: siła, moc, dzielność, potęga (Boża)[1369]*
***lub: i odpowie mu z niebios (ze) Świątyni swojej, w potędze ocalenia swojej prawicy - AK* Ps 28,8; 98,1; 118,15
7. Jedni w rydwanach[7393], inni w koniach[5483] *pokładają nadzieję,* lecz my będziemy mieć w pamięci* imię[8034] JHWH, naszego Boga.
**lub: pamiętać, wspominać[2142]* 2Krn 32,8; Ps 33,17; Iz 31,1
8. Tym zgięły się kolana[3766] i upadli[5307], a my powstaliśmy[6965] i stoimy prosto[5749]. Iz 2,11
9. JHWH, ocal[3467] króla[4428], obyś wysłuchał[6030] nas w dniu[3117] naszego wołania*. Ps 18,50
**lub:* JHWH *zbaw, niech król odpowie w dniu naszego ...*

21 Przewodnikowi chóru. Psalm Dawida. JHWH! Król[4428] będzie się cieszyć[8055] z Twojej mocy[5797] i jakże bardzo radować[1523] się będzie Twoim zbawieniem*!
**lub: zwycięstwem[3444]* Ps 2,6; Iz 9,6; Mt 2,2
2. Spełniłeś* pragnienie jego serca i prośbie** jego ust nie odmówiłeś[4513]. Sela. Prz 13,12
**dosł.: k.g. dać, przekazać, ustanowić[5414]; **lub: pragnieniu[782]*
3. Wyszedłeś mu bowiem naprzeciw z obfi-

tymi* błogosławieństwami[1293], koronę z czystego złota** włożyłeś[7896] mu na głowę[7218].
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
***tj. oczyszczone bądź czyste złoto, (chryzolit?)[6337]* 2Sm 12,30

4. Prosił[7592] Cię o życie[2416] i dałeś mu *je,* długie[753] dni na wieki[5769] wieków[5703]. Ps 61,6; 91,16

5. Wielka jest jego chwała[3519] dzięki Twojemu zbawieniu[3444], okryłeś go sławą* i dostojeństwem**; **lub: świetność, majestat, blask[1935]*
***lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała[1926]* Ps 8,5; 96,6

6. Bo uczyniłeś go błogosławieństwem[1293] na zawsze*, rozweseliłeś** go radością** swojego oblicza[6440]. **lub: na wieki[5703]; **idiom: dałeś mu pełnię radości*

7. Król[4428] bowiem w JHWH pokłada ufność* i nie zachwieje* się dzięki miłosierdziu[2617] Najwyższego[5945]. Ps 10,6; 16,8; 62,6; Iz 10,10
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: nie będzie poruszony, nie upadnie, będzie nieuzruszony[4131]*

8. Twoja* ręka znajdzie *wszystkich* Twoich* wrogów[341]; Twoja* prawica dosięgnie wszystkich, którzy Cię nienawidzą[8130]. Wj 15,6;
**może również chodzić o osobę króla* Ps 60,5; 63,8; 77,10

9. Umieścisz[7896] ich jakby w piecu ognistym[784] w czasie Twojego oblicza*; JHWH w swojej zapalczywości[639] ich pochłonie[1104], a ogień[784] ich strawi. **lub: przed Twoim obliczem[6440] - EIB Ps 21,10[175]*

10. Wytracisz[6] z ziemi[776] ich owoc*, a ich potomstwo[2233] spośród synów[1121] ludzkich**.
**owoc (bioder?) - Rdz 30,2, l. rezultat czynów; **dosł.: człowieka[120]*

11. Bo uknuli* zło przeciwko Tobie, wymyślili[2803] spisek**, *którego* nie mogli *wykonać.*
**lub: wyciągnąć (ręce?), zrobić coś napastliwie[5186], idiom: działać wrogo; **lub: plan, spisek, zmowa, wrogi zamysł[4209]*

12. Dlatego zmusisz ich do ucieczki*, cięciwy będą napięte** przeciwko nim***. Ps 7,12;
**idiom: położyłeś im plecy[7926]; ***dosł.: ich twarzom[6440]*
***dosł.: gotowe, ustawione, idiom: napięte strzały będą* Ps 18,40
zwrócone przeciwko nim lub łuki naciągnięte przeciwko ...

13. Powstań*, JHWH, w swojej mocy[5797]; będziemy śpiewać i grać** *na chwałę* Twojej potęgi[1369]. **lub: bądź wywyższony[7311]*
Ps 33,2; 71,22; Jr 20,13
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

22 Dla przewodnika[5329] chóru. Na melodię: Łania o poranku*. Psalm Dawida**.
**hebr: ajjelet haszszahar; **dla Dawida - AK;* Ps 42,1

1. Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś? Dalekie[7350] od mego wybawienia[3444] są słowa[1697] mojego jęku*? **tj. ryku[7581]* Mt 27,46; Mk 15,34

2. Boże mój, wołam za dnia, a nie odpowiadasz[6030] mi; w nocy, a nie mogę się uspokoić*.
**lub: nie ma ciszy dla mnie - AK* Ps 39,2; 65,1

3. Ale Ty jesteś Święty[6918], zasiadasz* *ponad* pieśniami** chwały** Izraela[3478]. Ps 99,3
**lub: k.q. przebywać, mieszkać, ustawiać, umieszczać[3427]*
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

4. Tobie ufali[982] nasi ojcowie, ufali i *dałeś im* uwolnienie*. **lub: wyzwolenie[6403]* Ps 44,1; Jr 44,14

5. Do Ciebie wołali[2199] i zostali wyzwoleni*, Tobie ufali[982] i nie doznali zawstydzenia**.
**lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec, zostać uwolnionym[4422]* Rdz 9,17;
**lub: do Ciebie się uciekali, Ty ich ratowałeś[4422]* 1Sm 9,10;
***lub: rozczarowania, zażenowania, wstydu[954]* Ps 124,7

6. Ale ja jestem robakiem*, a nie człowiekiem[376], szyderstwem** ludzi*** i wzgardą[959] ludu[5971]. Hi 25,6; Ps 109,25; Iz 66,24; Mt 27,39; Mk 9,44
**lub: robak, czerw, larwa - coccus ilicis - owad, z którego otrzymywano szkarłatny lub karmazynowy barwnik[8438]*
***lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; ***dosł.: dla człowieka[120]*

7. Wszyscy[3605], którzy mnie widzą[7200], szydzą* ze mnie, wykrzywiają usta**, potrząsają[5128] głową***, *mówiąc:* Hi 16,10; Ps 35,15-16;
**lub: naigrywać się, drwić[3932]; **idiom: kpią* Mt 27,29
****tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym*

8. Zaufał* JHWH, niech go wyzwoli[6403], niech go ocali[5337], skoro ma w nim upodobanie**.
**dosł.: pokulał się do, zwinął się do[1556]* Mt 27,42-43
***lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność[2654]*

9. Ale to Ty mnie wydobyłeś z łona*, uczyniłeś bezpiecznym** jeszcze u piersi mojej matki. **lub: z brzucha[990]; **lub: k.h. skłoniłeś do ufności[950]* Ps 71,6

10. Tobie zostałem powierzony* od narodzenia**, od łona[990] matki Ty jesteś moim Bogiem. **dosł.: rzucony[7993]; **dosł.: od (wyjścia) z łona[7358]*

11. Nie oddalaj się* ode mnie, bo utrapienie[6869] *jest* bliskie, ponieważ nie *ma* pomocnika**. **lub: obyś był blisko - AK; **wspomożyciela[5826]*
***emf.: A tu tymczasem brakuje pomocnika - EIB Ps 22,11[185]*

12. Otoczyło[5437] mnie mnóstwo cielców*, osaczyły mnie byki** Baszanu***. Pwt 32,14; Ps 68,30;
**tj. młodych byków[6499]; **dosł.: mocne[47]* Ez 39,18; Am 4,1
****region na płn.- wsch. od Jordanu - dziedzictwo Manassesa*

13. Rozwarły na mnie swoje paszcze* *jak* lew, rozszarpujący** i ryczący. Hi 16,10; Lm 2,16;
**dosł.: usta[6310]; **lub: rozdzierający na kawałki[2963]* Na 2,12

14. Rozlany[8210] zostałem jak woda* i rozłączyły[6504] się wszystkie moje kości[6106]; moje serce[3820] stało się jak wosk[1749], roztopiło[4549] się w środku[8432] mojego wnętrza**. Hi 4,14; 30,16;
**metaf.: poczucie całkowitego wyczerpania i osłabienia*
***lub: metaf. serce - Iz 16,11, brzuch, łono, jelita[4578]* Ps 6,2; Na 2,10

15. Moja siła[3581] wyschła jak skorupa[2789], a mój język przylgnął* do podniebienia[4455]; złożyłeś[8239] mnie w prochu śmierci**. J 19,28
**lub: przykleić się, połączyć, przywrzeć, trzymać się mocno[1692]*
***idiom: bliskość śmierci, rychłe zstąpienie do grobu - hap.leg.*

16. Psy bowiem mnie otoczyły, banda* złoczyńców[7489]; przebili** moje ręce i nogi.
**zgromadzenie, tłum, banda, wspólnoty religijno - kultyczne[5712]*
***hebr.: ka'ari[738] - niczym lew; może być odczytane jako karah - kopać, drążyć, zrobić dziurę, wyciosać[3738] - por. gr.: orysso - LXX lub: karu - związać; stąd: związali moje ręce i nogi - KUL Ps 22,16[12]*
Za 12,10; Mt 7,6; 27,35; J 19,37; 20,25-27; Flp 3,2

17. Mogę* policzyć wszystkie moje kości[6106], a oni patrzą[5027] i wpatrują[7200] się we mnie.
**lub: mógłbym policzyć[5608]* Łk 23,35

18. Dzielą między siebie moje szaty* i o moją suknię** rzucają losy[1486]. Mt 27,35; Mk 15,24; J 19,23
**lub: odzież, okrycie, szata ceremonialna, bielizna[899]*
***lub: odzież, szata, strój, ubiór zarówno kobiety i mężczyzny[3830]*

19. Ale Ty, JHWH, nie oddalaj się*; mój Wspomożycielu**, przyjdź szybko[2363] mi z pomocą[5833]. **lub: nie (stój) daleko ode mnie - por. w. 12* Ps 10,1;
***hap.leg.: mocy moja, moja pomoc[360]* Ps 70,5

20. Ocal[5337] od miecza* moją duszę[5315], od mocy** psa[3611] moją *duszę* jedyną***. Jr 39,18
**lub: noża[2719]; **ręki, dłoni[3027]; ***jedyną w swoim rodzaju[3173]*

21. Wybaw[3467] mnie z paszczy lwa i od rogów dzikiego woła[7214]. Ty mi odpowiedziałeś[6030].

22. Będę* głosił[5608] Twoje imię[8034] moim braciom, będę* Cię chwalił[1984] pośród zgromadzenia[6951]. **lub: obym - AK* Ps 69,8; Mt 12,48; J 20,17

23. Chwalcie[1984] JHWH, wy, którzy się Go boicie; oddawajcie mu cześć* wszyscy potomkowie[2233] Jakuba; bójcie[1481] się Go wszyscy potomkowie[2233] Izraela**. Ps 115,11; 135,20
**lub: k.p. otoczyć chwałą, uczcić, k.q. być czcigodnym, ciężkim[3513]*
***hebr.: jisra'el - „ten, który zmaga się z Bogiem" [3478] - Rdz 32,28*

24. Bo nie wzgardził[959] ani nie brzydził[8262] się udręką* ubogiego[6041], ani nie ukrył[5641] przed nim swojego oblicza**, lecz gdy *ten* do niego wołał, wysłuchał[8085] go. Ps 27,9; 88,14
**lub: potrzebą, utrapieniem, cierpieniem, nędzą[6039]*
***idiom: nie odrzucił go, nie odwrócił się od niego*

25. Od Ciebie* *pochodzi* moja pieśń chwały[8416] w wielkim zgromadzeniu**; wypełnię[7999] moje śluby*** wobec *tych, którzy się* Ciebie boją[3373]. **lub: o Tobie mój hymn (kieruję) w ... - AK*
***hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- por. gr.: ekklesia - Obj 22,16**
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21* 2Krn 20,5; Ps 61,8

26. Ubodzy będą jeść i nasycą się, chwalić[1984] JHWH będą ci, którzy Go szukają; ich serce[3824] będzie* żyć** na wieki***. **lub: oby żyło - AK*
***lub: w k.p. wrócić do życia, zachować życie[2421]; ***na zawsze*

27. Przypomną sobie i zawrócą[7725] do JHWH wszystkie krańce ziemi i oddadzą pokłon[7812] przed Twoim obliczem wszystkie rodziny[4940] narodów*. **lub: pogan[1471]* Ps 2,8; 98,3; Iz 45,22; Rz 10,18

28. Do JHWH bowiem *należy* królestwo[4410] i On rządzi* narodami[1471]. Ps 47,7; Dn 7,14;
**lub: królestwo i rządy narodów* Ab 1,21; Za 14,9; Obj 11,15

29. Wszyscy możni* ziemi będą jeść i oddawać Mu pokłon**, upadną przed Jego obliczem wszyscy, którzy zstępują do prochu, *i ten*, którego dusza[5315] nie pozostanie żywa.
**lub: bogaci, zdrowi, dostatni, krzepcy, zasobni w tłuszcz[1879]*
***lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

30. Potomstwo[2233] będzie Mu służyć. I będzie opowiadane* o Panu** *przyszłemu* pokoleniu.
**lub: k.pu. relacjonować szczegółowo, opowiadać[5608]*
***hebr.: adonaj - Pan, mój Pan[136]* Iz 53,10; Mt 23,36; Łk 1,50
***lub: i będzie policzone Panu za pokolenie - KJV, BG, YLT*

31. Przyjdą i ludowi, który się narodzi*, ogłoszą** Jego sprawiedliwość[6666] – ponieważ On *tak* uczynił. **k.n. sugeruje czas przyszły*
***lub: k.h. oznajmiać, wyjaśniać, ogłaszać, informować[5046]*

23 Psalm Dawida. JHWH jest moim Pasterzem[7462] niczego mi nie zabraknie*.
**lub: nie brakuje* Ps 78,52; Jr 31,10; Ez 34,11; J 10,11

2. Położył* mnie na zielonych** pastwiskach, prowadzi mnie nad spokojne*** wody.
**lub: położy - czas przyszły - AK; **tj. na świeżej, zielonej, odświeżonej przez deszcz trawie; ***ciche[4496] (cicho płynące)*

3. Odnawia* moją duszę[5315], prowadzi mnie ścieżkami sprawiedliwości** ze względu*** na swoje imię[8034]. ****lub: z powodu* Ps 106,8; 1J 2,12
**tu: k.p. w k.po. ożywiać, odświeżać, przyprowadzać z powrotem[7725]; **lub: właściwy, prawy, słuszny[6664]*

4. Nawet kiedy będę szedł[1516] doliną* cienia śmierci**, nie będę się bał złego***, bo Ty jesteś ze mną; Twoja laska i Twój kij, te mnie pocieszają****. ***por. Ps 44,19**** Ps 3,6; 27,1; 118,6; Iz 43,2
**idiom: miejsca niebezpieczne, groźne dla życia; ***zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]; ****lub: k.p. odczuwać ulgę, pocieszać, usatysfakcjonować[5162], dodawać otuchy (?)*

5. Każesz przygotować* przede mną stół wobec moich wrogów[6887], namaszczasz[1878] mi głowę olejkiem, mój kielich** się przelewa[7310].
hebr.: arak - nakazywać, zarządzać, ustawiać w szeregu, wskazywać po kolei[6186]; **por. Ps 16,5* Ps 16,5; 92,10

6. Z pewnością* dobroć i miłosierdzie** pójdą w ślad za mną po wszystkie dni mojego życia[2416] i powrócę*** do domu JHWH na długie dni[3117]. **lub: o tak[389]* Wj 34,6; 1Krn 16,34; Ps 27,13; 107,8
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: ja wrócę[7722] - TM , zamieszkam[3427] - KJV, LXX, SYR, TG*

24 Dawidowy. Psalm. Do JHWH *należy* ziemia[776] i wszystko, co ją napełnia[4393], świat[8398] *i ci, co* na nim mieszkają*.
**lub: mieszkać, pozostawać, siadać, ustawić, sprawić coś[3427]*

2. Ponieważ On na morzach postawił jego fundamenty[3245] i utwierdził[3559] go na rzekach.
3. Któż wstąpi[5927] na górę[2022] JHWH? Kto stanie[*] w Jego świętym[**] miejscu[4725]? Ps 15,1;
**lub: k.q. pojawić się, trwać, rosnąć w siłę, utwierdzić się[6965]*
***lub: w miejscu Jego świętości - AK* Iz 2,23; 33,14
4. *Ten, kto ma* niewinne[*] ręce[3709] i czyste[1249] serce, *ten, kto* nie unosi[**] swojej duszy[5315] ku marności[***] i nie przysięga[7650] kłamliwie[4820].
**lub: czysty, wolny od winy, przejrzysty, niewinny[5355]* Ps 73,1
***lub: podnosić, dźwigać, brać, nieść[5375]; ***temu, co czcze[7723]*
5. *Ten* weźmie[*] błogosławieństwo[**] od JHWH i sprawiedliwość[6666] od Boga, swojego Zbawiciela[***]. **lub: otrzyma[5375] - por. w. 4*** Iz 48,18
***por. Ps 3,8**; ***lub: od Boga Jego ocalenia[3468] - AK*
6. Oto *jest* pokolenie *tych, którzy* Go szukają, którzy pragną[*] Twojego oblicza. *Tak,* Jakubie[**]! Sela[5542]. **lub: k.p. zabiegają, żądają, poszukują[1245]*
***lub: tych z Jakuba - EIB Ps 24,6[210], z (pokoleń) Jakuba - AK*
7. Podnieście[5375], o bramy[*], wasze szczyty[**]; podnieście[***] się wrota[6607] odwieczne[5769], aby wszedł Król chwały[3519]. Ps 118,19-20; Iz 26,2
bramy[8179] Syjonu?; **lub: głowy, tu element archit. konstrukcji bramy - belka lub występ spełniający rolę gzymsu? lub metaf. postawa radości w geście wznoszenia głowy; ***por. w. 9
8. Któż jest tym Królem chwały[3519]? JHWH mocny i potężny[*], JHWH potężny[*] w bitwie[**].
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368]; **w wojnie[4421]*
9. Podnieście, o bramy, wasze szczyty, podnieście[*] się wrota odwieczne[**], aby wszedł Król[4428] chwały[3519]. ***lub: starożytne, prastare podwoje*
**lub: w w. 7 czasownik jest w k.h., co sugerowałoby oddanie go w trybie rozkaz. lub sprawić by się podniósł, TM - i podnieście[5375]*
10. Któż jest tym Królem chwały? JHWH Zastępów[*]! On jest Królem[4428] chwały[3519]. Sela.
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Iz 54,5; Oz 12,5

25 Dawidowy. *Psalm*[*]. Ps 38,15; 86,4
Do Ciebie, JHWH, wznoszę[5375] moją duszę[5315]. **psalm ma konstrukcję akrostyczną - Ps 34*
2. Mój Boże, Tobie ufam[*], niech nie doznam wstydu[954]; niech moi wrogowie[341] nie triumfują[**] nade mną. Ps 13,4; 31,1; 41,11
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: niech nie unoszą się radością[5970] nade mną*
3. Tak[*]! Nikt, kto Ciebie oczekuje, nie doznа wstydu[954]; zawstydzą się ci, którzy bez powodu[**] postępują zdradziecko[***]. Prz 2,22;
**lub: także, nawet, również, zaiste, jednak, choć[1571]* Iz 49,23
***lub: próżno, pusto, daremnie[7387]; ***wiarołomnie, podstępnie[898]*
4. JHWH, daj mi poznać[3045] Twoje drogi, naucz[*] mnie Twoich ścieżek. Ps 5,8; 27,11
**lub: uczyć się[3925], ćwiczyć się do walki, mieć dośw. wojenne[B4554]*
5. Spraw, abym chodził[*] w Twojej prawdzie[571] i nauczaj[3925] mnie, bo Ty Boże jesteś moim zbawieniem[3468]; Ciebie co dzień[**] oczekuję[***]. Wj 15,2; Ps 18,6; 40,1;
**lub: prowadź[1869] - tryb roz. stąd: spraw ...* Ha 3,18; J 16,13
***lub: każdego dnia, po wszystkie[3605] dni[3117]; ***w k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]*
6. Pamiętaj o swoim miłosierdziu[*], JHWH, i o Twoich łaskach[**], które są od wieków[5769].
**hebr.: raham[7356] - miłosierdzie i **hesed[2617] - łaska - to terminy synonimiczne - por. Ps 40,2; 51,1; 103,4; Oz 2,21*
7. I nie pamiętaj grzechów[2403] mojej młodości[*] i *przejawów* mojego buntu[**]; pamiętaj o mnie według Twojego miłosierdzia[2617], ze względu na Twoją dobroć[2898], JHWH.
**grzechy młodości - por. Hi 13,26; Ez 23,21* Jr 3,25; Hbr 8,12
***lub: przestępstw; zbrodni, swawolności, sprzeniewierzeń[6588]*
8. JHWH *jest* dobry[2896] i prawy[3477], dlatego grzesznikom[2400] pokazuje[*] drogę[1870]. Ne 1,7
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
9. Poprowadzi pokornych[*] w sprawiedliwości[**], pokornych[*] nauczy[3925] swojej drogi.
**lub: uniżony, biedny, słaby, uciśniony[6035]* Ps 147,6
***lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]*
10. Wszystkie[3605] ścieżki[734] JHWH to miłosierdzie[2617] i prawda[*] dla tych, którzy strzegą[5341] Jego przymierza[**] i świadectwa[**].
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
***hendiadys (?) - świadectw Jego przymierza - EIB Ps 25,10[219]*
11. JHWH, przez wzgląd na Twoje imię przebacz[5545] moje przewinienie[*], bo jest wielkie.
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]* Ps 31,3; 109,21; Ps 79,9; Iz 48,9; 1J 2,12
12. Kim jest ów człowiek[*], który boi[3373] się JHWH? Takiego naucza[3384] drogi[**], którą ma wybrać[977]. **dosł.: ten człowiek[376]* Prz 31,30; Iz 50,10
***lub: naucza go o drodze[1870]; poucza go jak wybierać w drodze*
13. Jego dusza[5315] będzie przebywać[*] w dobroci[2896] i jego potomstwo odziedziczy ziemię.
**lub: k.q. mieszkać, przebywać, k.h. sprawić, by ktoś odpoczął[3885]*
14. Tajemnica[*] JHWH *odkryta jest dla* tych, którzy się Go boją[3373], daje im poznać[3045] swoje przymierze[**]. Hi 29,4; Prz 25,9; J 7,17
**lub: poufna rada, poufna relacja, przyjaźń, spisek[5475]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
15. Moje oczy zawsze[8548] *skierowane* są na[*] JHWH, bo On wyrwie z sidła[7568] moje nogi.
**idiom: od Ciebie oczekuję pomocy - EIB Ps 25,15[223]*
16. Zwróć[6437] się ku mnie i zmiłuj[2603] się nade mną, bo jestem samotny[3173] i opuszczony[*].
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
17. Utrapienia[6869] mojego serca[3820] rozmnożyły[*] się, wyprowadź[**] mnie z moich udręk[***].
**dosł.: rozszerzyły się[7337]; **BHS - ulżyj; ***lub: tarapatów[4691]*

18. Spójrz[7200] na moje utrapienie[*] i trud[5999] i zabierz[**] wszystkie[3605] moje grzechy[2403].
**lub: opresja, bieda, nieszczęście[6040]* Ps 51,9; Iz 38,17; 1J 1,9
***lub: przenieść (ponoszenie grzechu za kogoś - por. Wj 28,43) usunąć czyjąś winę - Kpł 10,17; przebaczyć[5375] - Rdz 18,24*
19. Spójrz[*], jak liczni[7231] *stali się* moi wrogowie[341], jak bardzo mnie nienawidzą[**].
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*
***dosł.: okrutną nienawiścią mnie nienawidzą - AK*
20. Strzeż[*] mojej duszy[5315] i ocal[**] mnie, bym nie doznał wstydu[954]; w Tobie bowiem pokładam nadzieję[2620]. Ps 17,8; 31,15; 86,2
**lub: zachowaj, miej pieczę, czuwaj, chroń, broń mnie[8104]*
***lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić[5337]*
21. Niech mnie chronią[*] uczciwość[8537] i prawość[3476], bo na Ciebie czekałem[6960]. Rdz 20,5;
**lub: k.q. zachować, pilnować, strzec[5341]* 1Krl 9,4; Hi 2,3; Prz 20,7
22. Boże, wykup[*] Izraela ze wszystkich[3605] jego udręczeń[6869]. Wj 14,30; Ps 130,8; Iz 59,20
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

26 Dawidowy[1732]. *Psalm.* JHWH, osądź[*] mnie, bo chodziłem uczciwie[8537], zaufałem[982] *też* JHWH, *więc* się nie zachwieję!
**lub: k. q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]*
2. Zbadaj[974] mnie JHWH i doświadcz[*] mnie; poddaj próbie[6884] moje nerki[3629] i serce[**].
**lub: poddawać próbie, ozn. próbę metalu, badać; **por. Ps 7,9*
3. Mam bowiem Twoje miłosierdzie[2617] przed oczyma[5869] i chodzę[1980] w Twojej prawdzie[571].
4. Nie zasiadałem[3427] z ludźmi[4962] próżnymi[*] i nie chodzę z obłudnikami[5956]. Ps 5,5; 11,5; 31,6
**lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]*
**eufem. określ. kultu obcych bogów lub wróżbiarstwa? - Hi 11,11*
5. Nienawidzę[8130] zgromadzenia[6951] złoczyńców[*] i z niegodziwymi[7563] nie usiądę[3427].
**lub: być złym, nikczemnym[7489]* Ps 139,21; Prz 6,16; Łk 16,13
6. Umyję w niewinności[*] swoje ręce i obejdę[5437] wokół Twój ołtarz[**], JHWH; Ps 43,4; 73,13
**idiom: oddalić od siebie posądzenie o występek lub zrzucić odpowiedzialność - por. Pwt 21,6; Mt 27,24*
***kontekst sugeruje, że obchodzenie ołtarza to raczej symbol manifestacji czystości i wierności, a nie rytuał z 1Krl 18,26*
7. By rozbrzmiał głośno[*] głos dziękczynienia[8426] i by wyliczać[5608] wszystkie[3605] Twoje cudowne[**] *dzieła*. ***lub: cuda[6381]* Ps 9,1; J 2,8; 4,54
**lub: k.h. powodować słyszenie, rozbrzmiewać głośno[8085]*
8. JHWH, miłuję[157] mieszkanie[4583] w Twoim domu[*] i miejsce[4725], gdzie przebywa[4908] Twoja chwała[3519]. 1Krl 8,10-11; Ps 27,4
**lub: umiłowałem siedzibę Twojego domu - AK*
9. Nie zabieraj mojej duszy[5315] z grzesznikami[2400] ani mojego życia z ludźmi[*] *żądnymi rozlewu* krwi[*]; **idiom: ze zbrodniarzami* Ps 40,17; 69,17
10. W ich rękach jest zbrodniczy plan[*], a ich prawa ręka pełna *jest* przekupstwa[**].
**lub: niegodziwy pomysł, bałwochwalstwo[2154]* Wj 23,8
***lub: słowo określające dawanie daru jako próby wpłynięcia na sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka[7810]*
11. Lecz ja będę chodzić[1980] w swojej niewinności[8537], odkup[*] mnie i okaż nade mną miłosierdzie[2603]. Hi 31,6; Ps 7,8
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
12. Moja noga stoi na równym[4334] gruncie[4334], będę błogosławił[1288] JHWH podczas zgromadzeń[*]. **lub: w zgromadzeniach, z chórem[4721] - Ps 68,26*

27 Dawidowy. *Psalm.* JHWH *jest* moją światłością[216] i moim zbawieniem[3468]. Kogo mam się bać[3372]? JHWH jest twierdzą[*] mojego życia[2416], przed kim mam odczuwać przerażenie[6342]? Wj 15,2; Iz 60,19; Mi 7,7; Ha 3,18
**lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581]*
2. Gdy złoczyńcy[7489], natarli[7126] przeciwko[5921] mnie[*], by pożreć moje ciało[**], moi przeciwnicy[341] i wrogowie[6862], ci zachwiali się[***] i upadli.
**lub: zbliżają się do mnie, nacierają na mnie[7126]*
***idiom: wyrażenie określające okrutne postępowanie wrogów - por. Jr 30,16; 50,17; ***lub: potknęli, zataczali się*
3. Choćby rozbili naprzeciwko mnie obóz wojenny[4264], moje serce[3820] nie będzie się bało[3372], choćby wybuchła[6965] przeciwko mnie wojna[4421], nawet wtedy będę ufał[*]. 2Krl 6,15;
**lub: k.q. być bezpieczny, śmiały, mieć pewność[982]* Ps 3,6
4. O jedno proszę[7592] JHWH i tego poszukuję[*]: abym zamieszkał[3427] w domu[1004] JHWH przez wszystkie dni mojego życia[2416], abym oglądał[2372] piękno[**] JHWH i szukał[1239] *Go* w Jego świątyni[1964]. Ps 23,6; 26,8; 90,17; Ml 3,1
**lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać[1245]*
***lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie[5278]*
5. Skryje[6845] mnie bowiem w dniu niedoli[7451] w swoim szałasie[5520]; schowa mnie w ukrytym miejscu[5643] swojego przybytku[*] i wyniesie[**] mnie wysoko na skałę[6697]. Ps 31,20; 91,1;
**lub: namiot, namiot nomady symbolizujący tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania JHWH)[168]* Iz 25,4
***lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*
6. A teraz moja głowa podniesie się[7311] nad moimi wrogami[341], którzy mnie otaczają[5439]; będę składał w Jego przybytku[168] ofiary[2076] radosnego wykrzykiwania ze zwycięstwa[*], będę śpiewał[7891] i oddawał JHWH chwałę[**].
**tj. głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5-6; okrzyk wojenny - Am 1,14; dźwięk trąby wyrażający radość[8643]*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
Ps 4,5; 51,17; 107,22; Jr 17,26; Hbr 13,15

7. Usłysz*, JHWH, mój głos gdy zawołam**; zmiłuj[2603] się nade mną i odpowiedz[6030] mi.
**lub: wysłuchaj*[8085] Ps 4,3; 30,10
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]

8. O Tobie rozmyśla* moje serce[3820]: szukajcie[1245] mojego oblicza**; Twojego oblicza[6440], JHWH, będę szukał[1245]. Ps 105,4; Jr 29,13
**lub: k.q. mówić, myśleć*[559]; ***o Tobie powiedziało moje serce: szukajcie (tryb rozkaz.) oblicza mojego. Twojego oblicza ...*

9. Nie ukrywaj[5641] przede mną swojego oblicza[6440] ani nie odtrącaj[5186] w gniewie[639] swojego sługi[5650]; Ty jesteś moją pomocą[5833], nie opuszczaj mnie i nie pozostawiaj* mnie, Boże mojego zbawienia[3468]. **lub: nie odchodź*[5800] Ps 69,17

10. Choćby ojciec[1] i matka[517] mnie pozostawili[5800], to JHWH mnie przygarnie*. Iz 40,11
**lub: zbierać, przyjmować, gromadzić, przyłączyć do*[622]

11. Wskaż* mi, JHWH, Twoją drogę[1870] i prowadź mnie ścieżką[734] prostą ze względu na moich nieprzyjaciół[8324]. **lub: nauczać*[3384] Ps 25,4; 86,11
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)*[3384]

12. Nie poddawaj mnie woli* moich nieprzyjaciół[6862], bo powstali[6965] przeciwko mnie fałszywi[8267] świadkowie[5707] i *ten, który* dyszy okrucieństwem**, 1Sm 22,9; 2Sm 16,7; Ps 35,11
**idiom - nie wydaj mnie duszy*[5315] *- na wolę, zamysły, decyzje*
***lub: gwałt, krzywda, niesprawiedliwość, okrucieństwo*[2555]

13. *Ja* jednak* wierzę**, że zobaczę dobroć[2898] JHWH w ziemi[776] żyjących[2416]. Iz 38,11
**hebr.: lule - chyba że, jeśli nie*[3884]*, pewnie (potwierdzenie)*[B4500]
***lub: jednak wierzę; tak bym nie wierzył - EID*[240]*; dlatego zawierzyłem - AK; co by ze mną było, gdybym nie wierzył - AMP*

14. Oczekuj[6960] JHWH, bądź dzielny* a *On* niech umocni** twoje serce, i oczekuj JHWH.
**lub: k.q. być silnym, odważnym, pewnym, niezłomnym*[2388]
***tu: tryb rozkaz. 3 osoba l.poj.* Ps 31,24; 130,5; Iz 40,31; 1Kor 15,58

28 Dawidowy. *Psalm.* Do Ciebie wołam, JHWH, Skało[6697] moja; nie milcz[2790] przede mną, abym, jeśli będziesz milczał*, nie stał się *podobny* do zstępujących** do dołu***. **TM*[2790]*, BHS*[2814] 2Sm 22,2-3; Ps 18,2; 62,2
***lub: schodzić w dół, upadać, zejść*[3381]*; ***dół, studnia, cysterna*[953]

2. Usłysz[8085] głos mojego błagania, gdy wołam* do Ciebie, gdy podnoszę moje ręce** ku Twojemu miejscu najświętszemu***. Lb 7,89; Ps 63,4; 134,2; 1Tm 2,8
**lub: głośno krzyczę*[7768] 1Krl 6,16;
***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
****tj. świętemu świętych - por. 1Krl 6,15.16; 2Krn 3,16; Hbr 9,3-5*

3. Nie pochwyć* mnie z niegodziwymi[7563] i z czyniącymi nieprawość[205], którzy mówią o pokoju** z bliźnimi[7453], a zło[7451] *jest* w ich sercach[3820]. **lub: k.q. ciągnąć, wlec, chwytać*[4900] Ps 26,9-10
***lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń*[7965]

4. Odpłać[5414] im zgodnie z ich czynami[6467], i zgodnie ze złem[7455] ich poczynań; zgodnie z czynem ich rąk *odpłać* im, oddaj[5415] im *to, co* im się należy*. Ps 9,16; Jr 50,29; 2Tm 4,14; Obj 18,6
**lub: zwróć im ich zapłatę - BG; sprawi, aby zwróciło się ich postępowanie do nich - AK; zwróć im, ich zapłatę - EIB*

5. Skoro nie zważają* na czyny[6468] JHWH ani na dzieła[4639] Jego rąk, On zburzy** ich i nie odbuduje[1129]. **lub: k.q. rozumieć, zwracać uwagę na*[995]
***lub: k.q. zburzyć, strącić, przełamać, odłamać*[2040] Iz 5,12

6. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH, bo wysłuchał[8085] głosu[6963] mojego błagania*.
**lub: błaganie o przychylność*[8469] *tu: w l.mn.* Ps 6,9; 31,22

7. JHWH jest moją siłą i tarczą, moje serce w Nim położyło ufność* i otrzymałem pomoc; dlatego moje serce się rozweseliło** i moją pieśnią będę Go chwalił[3034]. **lub: Jemu zaufało*[982]
***lub: unosić się radością, bardzo się radować*[5937]*, triumfować*[B6876]

8. JHWH jest siłą[5797] dla nas* i twierdzą[4581] zbawienia[3444] Jego pomazańca[4899]. Ps 20,6;
**lub: siłą swego (ludu)* Ps 27,1; 89,39; 132,10

9. Wybaw[3467] Twój lud[5971], błogosław Twojemu dziedzictwu*, paś[7462] ich i nieś[5375] ich aż do[5704] wieczności[5769]. Ps 33,12; Iz 40,11; Mi 5,2-4
**lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie*[5159]

29 Psalm Dawida[1732]. Oddajcie[3051] JHWH, synowie[1121] Boży*, oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] i moc[5797]! Ps 82,1; 89,6
**hebr.: el - Bóg, mocarz, słynny bohater, anioł, siła, moc*[410] *– por. określenie synowie Boży w Rdz 6,2; Hi 1,6; 38,7; Ps 89,7*

2. Oddajcie JHWH chwałę[3519] *należną* Jego imieniu[8034], *oddajcie* JHWH pokłon w ozdobie* świętości[6944]. Pwt 16,10; 1Krn 16,28; Ps 96,7; Mt 4,10
**lub: chwała, przyozdobienie*[1927]*, dostojeństwo, majestat Boga*[B2182]

3. Głos JHWH nad wodami; zagrzmiał* Bóg chwały[3519], JHWH nad wielkimi wodami**.
**lub: k.h. wydać odgłos gromu, powodować trzęsienie się*[7481]
***tj. Morze Śródziemne - Ez 26,19; 27,26, idiom - tłum zbuntowanych ludzi - por. Ps 18,17; 32,6; 77,20; Iz 17,13 - EIB Ps 29,3*[244]

4. Głos JHWH potężny*, głos JHWH pełen** majestatu[1926]. ***part. wzmac. - hebr.: be* Jr 51,16;
**lub: moc, siła, potęga*[3581]*, moc jako zdolność*[B4124] Ez 10,5

5. Głos[6963] JHWH łamie* cedry, JHWH roztrzaskał[7665] cedry** Libanu[3844]; **dosł.: łamiący*[7665]
***tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu - por. Ez 31,2-9; Ps 92,12-13*

6. I sprawia, że skaczą* jak cielę[5695], Liban i Sirion** jak młody bawół***. ****lub: dziki byk*[7214]
**lub: poruszają się szybko - Na 3,2? (falują w biegu?) z powodu trzęsienia ziemi?*[3581]*; **tj. fenicka nazwa góry Hermon na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony - Pwt 3,9*

7. Głos JHWH rozlupuje* strzałami** ognia.
**lub: dzieli na kawałki*[2672]*; **grot włóczni, płomień*[3852] Oz 7,6

8. Głos JHWH wstrząsa* pustynią**, JHWH wstrząsa[2342] pustynią[4057] Kadesz***.
**dosł.: powodować drżenie, zwijać się z bólu, rodzić[2342]*
***lub: na głos Pana z bólem pustynia rodzi - BG; ***tj. teren i miasto na południu Judy (kadesz - święty) - Kadesz Barnea[6946]*
9. Głos JHWH sprawia, że z bólem rodzą[2342] łanie i obnażają* się lasy, a w Jego świątyni** wszystko woła***: Chwała! Hi 39,1; Iz 24,1.3
**lub: czynić nagim, zrzucić liście, obdzierać, obnażać się[2834]*
***lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***dosł.: mówi, wie[559]*
10. JHWH zasiadł[3427] nad potopem*, JHWH zasiadł[3427] *jako* Król na wieki. Ps 10,16
**lub: powódź, potop, zalew[3999], niebiańskie morze[B4649]*
11. JHWH da[5414] siłę[5797] swojemu ludowi[5971], JHWH pobłogosławi[1288] swój lud pokojem[7965].

30 Psalm[4210] i pieśń[7892] na poświęcenie* domu**. Dawidowy[1732]. 2Krn 7,9; Ne 12,27
**hebr.: hanukka[h] - akt odnowienia, poświęcenia[2598] (oddzielenia) - por. Lb 7, 10-11; Pwt 20,5; **hebr.: bait - dom, mieszkanie[1004]*
1. JHWH, będę Cię wywyższać[7311], bo wyciągnąłeś[1802] mnie* i nie pozwoliłeś moim wrogom[341] radować[8055] się z mojego powodu.
**domyśl.: z Szeolu? - por. w. 3* Ps 3,3; 25,2; 35,19
2. JHWH, Boże[430] mój, wołałem[7768] do Ciebie i uzdrowiłeś* mnie. Wj 15,26; Ps 6,2
**lub: przywróciłeś mi zdrowie[7495] - w aspekcie fizycznym i duchowym por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16*
3. JHWH, wyprowadziłeś moją duszę z Szeolu[7585], zachowałeś mnie przy życiu*, abym nie zstąpił** do dołu**. Hi 33,28; Ps 16,10; 56,13; Iz 38,17
**lub: w k.p. dać życie, ożywić, przywrócić do życia, odrodzić[2421]*
***lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381], BHS do studni, dołu[953]*
4. Śpiewajcie* JHWH, święci[2623] Jego i wysławiajcie[3034] *Go*, pamiętając[2143] o Jego świętości[6944]. Wj 15,1; 1Krl 16,23; Ps 50,5; Jr 20,13
**lub: wysławiajcie śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
5. Jego gniew* trwa bowiem tylko chwilę[7281], a Jego łaskawość** *przez całe* życie; wieczorem zagości*** płacz, *a* rankiem okrzyk radości[7440]. **lub: metaf. - fuknąć gniewnie[639]* Ps 103,9; Iz 54,7
***lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*
****lub: k.q. nocować, przebywać, pozostawać[3885] - por. Ps 25,13**
6. A ja powiedziałem[559] w *czasie* mej pomyślności*: Nigdy** się nie zachwieję***. Ps 62,2.6
**lub: swobody, łatwości, obfitości, bezpieczeństwa[7959]*
dosł.: na wieki[5769]; ***lub: nie będę poruszony[4131] - Ps 21,7
7. JHWH, w swojej łaskawości[7522] umocniłeś* moją górę; ale gdy ukryłeś[5641] swoje oblicze[6440], byłem przerażony[926]. Ps 20,8; 104,29
**lub: uczyniłeś, że stoi mocno[5975], uczyniłeś mnie mocnym jak góra - HCSB Ps 30,7 [30.6-7], na potężnej górze - EIB Ps 30,8[253]*
8. Wołałem[7121] do Ciebie, JHWH, prosiłem* JHWH o miłosierdzie*. **lub: błagałem o życzliwość[2603]*
9. Jaki zysk[1215] z mojej krwi[1818], z mojego zstąpienia[3381] do grobu*? Czy proch[6083] będzie Cię chwalił[3034]? Czy będzie oznajmiał[5046] Twoją wierność**? Ps 6,5; 88,10-12
**hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 16,10; 49,10; 103,4; **lub: prawdę[571]*
10. Usłysz*, JHWH, i zmiłuj** się nade mną; JHWH, bądź moim wsparciem***.
**lub: wysłuchaj[8085]; **okaż łaskę[2603]; ***przynosić pomoc[5826]*
11. Mój płacz* zmieniłeś[2015] w taniec**, rozwiązałeś *mój* wór*** *żałobny,* a przepasałeś[247] mnie radością[8057]; ****por. Ps 69,11** Ps 126,1-2; Iz 61,3
**lub: zawodzenie podczas rytuału pogrzebowego[4553]|B5264*
***tj. radosny sposób wielbienia, często przy dźwięku instrumentów muzycznych - por. Ps 149,3; 150,4; Jr 31,4.13; Lm 5,15*
12. Aby *moje* wnętrze* śpiewało Ci i nie zamilkło[1826]; JHWH, mój Boże, będę Cię wysławiał[3034] na wieki[5769]. Ps 44,8; 108,1
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]*

31 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida. W Tobie, JHWH, pokładam nadzieję[2620], obym nigdy* nie został zawstydzony[954], wyzwól[6403] mnie w swojej sprawiedliwości[6666]. **dosł.: na wieki[5769]* Ps 9,13; 23,3; 25,2
2. Skłoń[5186] ku mnie swoje ucho, jak najszybciej* mnie ocal[5337]; bądź mi ufortyfikowaną** skałą[6697], miejscem[1004] warownym***, abyś mnie wybawił[3467]. **lub: śpiesznie, szybko, bez zwłoki[4120]*
***miejsce schronienia, ucieczka, warownia, twierdza[4581]*
****słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*
3. Ty[859] bowiem jesteś moją ścianą skalną* i warownią[4686]; dlatego przez wzgląd na Twoje imię[8034] kieruj** mną i prowadź***. 1Sm 12,22;
**tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; **k.h. wiedź[5148]*
****lub: przyprowadzać do miejsca odpoczynku[5095]* Obj 2,3
4. Wyciągnij[3318] mnie z sieci[7568], którą zastawili na mnie, bo Ty jesteś moją twierdzą[4581].
5. W Twoje ręce powierzę mojego ducha*; odkupiłeś[6299] mnie, JHWH, Boże wierny[571].
**hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18* tu w znaczeniu antropomorficznym* Łk 23,46; Dz 7,59
6. Znienawidziłem[8130] tych, którzy zważają* na próżne marności**, bo ja w JHWH pokładam ufność[982]. Prz 8,13
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
***lub: określ. kultu obcych bogów[1892]|B2146 - por. Jr 2,5; Prz 13,11*
7. Będę się radował* i weselił** w Twoim miłosierdziu[2617], bo widziałeś[7200] moje utrapienie[6040] i poznałeś[3045] udręki[6869] mojej duszy[5315];
**lub: obym rozradował[1523] się, obym ... AK; **być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniać[B8941]*

8. I nie wydałeś* mnie w ręce** wroga[341], postawiłeś[5975] moje nogi[7272] na miejscu przestronnym[4800]. **dosł.: i nie zamknąłeś[5462] mnie w ręku; **l.mn.*
9. Bądź dla mnie miłosierny[2603], JHWH, bo jestem udręczony*, z żalu[3708] słabnie[6244] moje oko, *a także* moja dusza[5315] i moje wnętrze[990]. **lub: być związany, być w niedoli, w ucisku, okazywać wrogość[6887]*
10. W bólu* bowiem wypełniło[3615] się moje życie[2416], a moje lata** na wzdychaniu[585]; moja siła[3581] osłabła*** z powodu mojej nieprawości[5771], a moje kości wyschły[6244]. Ps 33,3; 38,3; 102,3
**lub: w smutku, żalu, udręce[3015]; **rok, z roku na rok[8141]*
****dosł.: k.q. potknęła się, zatoczyła[3782], k.n. osłabnąć*
11. Stałem się pośmiewiskiem[2781] dla wszystkich moich wrogów*, a zwłaszcza** dla moich sąsiadów[7934], i przerażeniem[6343] *dla tych, którzy mnie* znają[3045]; ci, którzy mnie widzą[7200] na ulicy***, uciekają[5704] przede mną. Hi 9,13;
**lub: tych, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę[6887]*
***lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]* Ps 38,11;
****lub: na zewnątrz, ulica, zewnętrzna strona[2351]* Ps 88,8.18
12. Zostałem zapomniany[7911] jak umarły[4191], w sercu* stałem się jak rozbite** naczynie[3627].
**lub: usunięty jestem z serca jako umarły - KUL Ps 31,13*
**wypadłem z pamięci w sercach ... - BB w 12; **dosł.: zniszczone*
13. Słyszę[8085] bowiem złowrogi szept* wielu; groza[4032] dookoła; gdy razem[3162] naradzają[3245] się przeciwko[5921] mnie, knują**, jak odebrać[3947] mi życie***. ****lub: duszę[5315]* Ps 88,5; Jr 6,25; 20,10; 46,5
**lub: szeptanie, zniesławianie, oczernianie, zła sława[1681]*
***lub: wpaść na pomysł, planować, uknuć w złym zamiarze[2161]*
14. Ale ja zaufałem[982] Tobie, JHWH; powiedziałem: Ty jesteś moim Bogiem. Ps 22,10; 63,1
15. Mój czas *jest* w Twoim ręku*, wyrwij[5337] mnie z ręki moich wrogów[341] i od tych, którzy mnie prześladują[7291]. 1Sm 26,10; Ps 139,16;
**idiom: moja przyszłość należy do Ciebie* Kaz 3,1-8
16. Rozjaśnij* swoje oblicze[6440] nad Twoim sługą[5650], wybaw[3467] mnie w Twoim miłosierdziu[2617]. Ps 6,4; 44,26; Ne 9,31
**lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*
17. JHWH, niech nie doznam wstydu[954], ponieważ* Cię wzywałem; niech niegodziwi[7563] się zawstydzą i niech zamilkną[1826] w Szeolu[7585]. **lub: dlatego że, gdyż, ponieważ, jako że[3588]*
18. Niech zaniemówią* wargi[8193] wypowiadające kłamstwo[8267], które zuchwale**, butnie*** z pogardą[937] *mówią* przeciwko sprawiedliwemu[6662]. **lub: k.n. być związanym, być niemym[481]*
***lub: arogancko, bezczelnie, butnie[6277]; ***wyniośle, majestatycznie, dumnie[1346]* Hi 14,5; Ps 94,17; 115,17
19. Jak wielka[7227] *jest* Twoja dobroć[2898], którą gromadzisz* dla bojących[3373] się Ciebie i okazujesz** *ją* tym, co ufają[2620] Tobie wobec synów[1121] ludzkich***. ****dosł.: człowieka[120]* Ps 25,7
**lub: przechowywać jako zapas, zachować w tajemnicy, ukryć wielką wartość, chronić[6845]; **dosł.: uczyniłeś[6466]*
20. Schowasz[5641] ich pod osłoną* Twojej obecności[6440] przed atakiem** człowieka[376], ochronisz[6845] ich w namiocie[5521] przed kłótliwym[7379] językiem[3956]. Ps 27,5; 32,7
**lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]*
***lub: sidła, spisek, atak, obelga, banda, pułapka[7407]*
21. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH, ponieważ okazał mi cudownie* swoją łaskę[2617] w mieście warownym**. Rdz 9,26; Ps 28,6; Łk 1,68
**ponieważ uczynił cuda - AK; **oblężonym?[4692] - EIB*
22. A ja powiedziałem w moim popłochu*: Odrzuciłeś** mnie sprzed Twoich oczu[5869]; a jednak[403] wysłuchałeś głosu moich błagań o przychylność[8469], gdy wołałem do Ciebie.
**lub: przerażeniu, pośpiechu[2648]; **dosł.: jestem odcięty[1629]*
23. Miłujcie[157] JHWH, wszyscy Jego święci*, *bo* JHWH strzeże wiernych**, a postępującemu dumnie*** odpłaci[7999] obficie[3499]. Ps 97,10;
**lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]* Ps 116,1;
***lub: wiarygodnych, utwierdzonych w wierze, zaufanych[539]*
****lub: wyniośle, butnie[1346]* Joz 23,11; Łk 10,27; 1J 4,19
24. Bądźcie mocni* i niech wasze serce[3820] będzie odważne**, *wy* wszyscy[3605], którzy pokładacie nadzieję[3176] w JHWH. Joz 1,6; 2Sm 10,12;
**lub: uzmocnić się, być utwierdzonym, pewnym,* Ezd 10,4;
*niezłomnym[2388]; *lub: Bądźcie dzielni, a On niech umocni wasze serce; **być odważnym, dzielnym, silnym, stałym[553]* Iz 41,6

32 Dawidowy. *Pieśń* pouczająca*. Błogosławiony[835] ten, któremu przebaczono[5375] występek**, komu zakryto[3680] grzech[2401]!
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]*
2. Błogosławiony[835] człowiek, któremu JHWH nie zalicza[2803] nieprawości[5771], a w jego duchu* nie ma podstępu**. Iz 43,25; 44,22; Mi 7,18; Rz 4,6-8
hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***lub: zdrada, oszustwo, gnuśność[7423], robić coś niedbale[H8626]*
3. Gdy milczałem[2790], zużyły* się moje kości[6106] od jęczenia** każdego dnia***. Ps 31,10;
**lub: zestarzały się[1086], być znoszonym, wymiszczyć ciało[B1199]*
***krzyk udręki, ryk (lwa)[7581]; ***przez cały dzień* Ps 38,8
4. Bo we dnie i w nocy ciążyła na mnie Twoja ręka, moja soczystość* zmieniła się w upałach[2725] lata**. Sela[5542]. **lub: świeżość, żywotność, sok[3955]*
***lub: obróciła się wilgotność moja w suszę letnią - por. BG, BB*
5. Ujawniłem[3045] Ci mój grzech[2403] i nie ukryłem[3680] mojej nieprawości*. Powiedziałem[559]:

Wyznam[3034] moje występki[**] JHWH, a *wtedy* Ty przebaczyłeś nieprawość[5771] mojego grzechu[2403]. Sela. **lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]* Kpł 26,39; Joz 7,19; ***uznam nade mną mój bunt[6588] przed ... AK, wyznam* JHWH *swe występki przeciw sobie - EIB, wyznam na się - BG* 1J 1,9

6. Dlatego do Ciebie będzie się modlił[6419] każdy pobożny[2623] w czasie, *gdy można Cię* znaleźć[4672]; w czasie powodzi[7858] największych[*] wód[4325], one na pewno[7535] go nie dosięgną[**].
**dosł.: wielkich[7227]; **lub: k.h. dotknąć[5060]* Ps 18,17; Mt 28,27

7. Ty jesteś moim schronieniem[*], zachowasz[5341] mnie od ucisku[6862]; otaczasz[5437] *mnie* okrzykiem[**] wybawienia[6405]. Sela.[5542]
**lub: w ukrytym miejscu, tajemnicą, kryjówką[5643]*
***lub: krzyk, okrzyk radości, pieśń[7438]* Ps 31,20; 91,1; 121,7

8. Pouczę[*] cię i wskażę[**] ci drogę[1870], którą masz iść, dam ci radę[3289], na tobie *spocznie* moje oko[***]. **lub: dam ci zrozumienie[7919]* Ps 25,8.12;
***lub: k.h. kierować, rzucać, uskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
****idiom: będę się troszczył i opiekował tobą* Ps 33,18; 73,24

9. Nie bądźcie nierozumni[995] jak koń[5483] *czy* jak muł[6505], których pyski[5716] trzeba powstrzymać[1102] uzdą[7448] i wędzidłem[5716], aby się do ciebie nie zbliżały[7126]. Prz 26,3; Jr 31,18; Jk 3,3

10. Wiele cierpień[*] *spada* na niegodziwego[7563], lecz ufającego[982] JHWH otoczy[5437] miłosierdzie[2617]. **lub: ból, smutek[4341], cierpienie[B5026]* Ps 16,4

11. Weselcie[8055] się w JHWH i radujcie[1523] się sprawiedliwi[6662], wykrzykujcie z radości[7442], wszyscy prawego[3477] serca. Ps 5,11; 35,27; 132,9

33 Wykrzykujcie z radości[7442] JHWH, sprawiedliwi[6662], bo prawym[*] przystoi[**] pieśń chwały[***]. Ps 97,12; Flp 3,1; 4,4
**lub: dla prawych[3477]; **odpowiedni, zachęcający, piękny[5000]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

2. Wysławiajcie[3034] JHWH na cytrze[*], śpiewajcie[2167] Mu przy *wtórze* dziesięciostrunowej harfy[**]. **tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 43,4; 71,22
***lub: grajcie na harfie i dziesięciostrunowym instrumencie[6218]*

3. Śpiewajcie[7891] dla Niego nową pieśń, grajcie pięknie[3190] i z okrzykiem[*] *radości.* Ps 98,4
**tj. głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5-6; okrzyk wojenny - Am 1,14; dźwięk trąby wyrażający radość[8643]*

4. Ponieważ Słowo[1697] JHWH jest prawe[3477] i wszystkie Jego dzieła[*] są *dokonane w* prawdzie[**]. Pwt 32,4; Ps 12,6-8; 19,8; Prz 30,5; Iz 45,19
**lub: czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór[4639]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

5. On kocha sprawiedliwość[6666] i sąd[*], ziemia[776] jest pełna[4390] miłosierdzia[2617] JHWH.
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

6. Na[*] Słowo[1697] JHWH zostały uczynione[6213] niebiosa[8064] i tchnieniem[**] Jego ust wszystkie ich zastępy[***]. **lub: przez, w Słowie* Rdz 1,1-31; 2,7;
***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18**
****hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Hi 26,13; J 1,1; 2P 3,5

7. On gromadzi[3664] wody[4325] morskie w stos[*] i w zbiornikach[**] kładzie[5414] głębię[***] *wód*.
**lub: w stertę[5067]; **w skarbcach, magazynach, spichlerzach[214]*
****hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

8. Niech cała ziemia boi[*] się JHWH, niech się Go lękają[**] wszyscy mieszkańcy świata[8398].
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***lub: k.q. lękać się, być ogarniętym bojaźnią, odczuwać bojaźń[1481] z powodu tymczasowości, przemijalności, niestabilności (?)*

9. On bowiem przemówił[559] – i stało[1961] się; On rozkazał[*] – i stoi trwale[**]. Ps 148,5; Iz 55,11
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680]*
***lub: k.q. stać mocno, trwać, wytrzymać, zajmować stanowisko[5975]*

10. JHWH miażdży[6331] zamysły[*] narodów[1471], niweczy[5106] plany[**] ludów[5971]. Ps 13,2; Iz 8,10;
**lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]; **wymysły, plany, zamiary, wynalazki, myśli[4284]* Iz 19,3

11. Zamysł[6098] JHWH trwa[5975] na wieki, myśli[4284] Jego serca[3820] z pokolenia na pokolenie.

12. Błogosławiony[835] naród[1471], którego Bogiem jest JHWH; lud[5971], który On wybrał[977] sobie na dziedzictwo[*]. Ps 139,17; 144,15;
**lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Prz 19,21; Iz 55,8

13. JHWH patrzy[5027] z niebios, widzi wszystkich synów ludzkich[*]. Rdz 6,12; 2Krn 16,9; Ps 11,4;
**dosł.: człowieka[120]* Ps 14,2; 102,19; Prz 15,3; Jr 23,23; Hbr 4,13

14. Z miejsca, w którym przebywa, przypatruje[7688] się wszystkim mieszkańcom ziemi[776].

15. Ukształtował[*] serce[3820] każdego z nich, zwraca uwagę[**] na wszystkie ich czyny[4639].
**lub: nadawać formę, kształtować, planować[3335] - Rdz 2,7*
***lub: k.h. rozumieć, nauczyć[995], zwracać uwagę na[B1150]*

16. Nie wybawi[3467] króla liczne[7230] wojsko[2428] *ani* nie ocali[5337] bohatera[*] wielka siła[**]. Wj 15,1;
**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater[1368]* Ps 44,6;
***lub: siła, potęga, moc jako zdolność[3581]* Ps 60,11

17. Koń[5483] jest zwodniczy[*] w wybawieniu[8668], nie ocali[4422] swoją wielką siłą[2428].
**hebr.: seqer - kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz[8267]*

18. Oto oko[*] JHWH nad tymi, którzy się Go boją[3373], nad tymi, którzy pokładają nadzieję[**] w Jego miłosierdziu[2617]; **por. Ps 32,8**** Hi 36,7;
***lub: czekać, mieć nadzieję, spodziewać się[3176]* Ps 34,15; 56,13

19. Aby ocalić[5337] od śmierci[4194] ich duszę[5315] i zachować ich przy życiu[2421] w czasie głodu.

20. Nasze dusze[*] oczekują[2442] JHWH, On *jest* naszą pomocą[**] i tarczą[4043]. Ps 130,6; Iz 8,17
**dosł.: nasza dusza[5315] - l.poj.; **pomocnikiem, wsparciem[5828]*

21. W Nim bowiem rozraduje[8055] się nasze serce, bo zaufaliśmy* Jego świętemu imieniu. **lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
22. Niech będzie nad nami Twoje miłosierdzie[2617], JHWH, według pokładanej w Tobie nadziei[3176]. Ps 130,7; 147,11

34 Dawidowy*, gdy zmienił[8138] swoje zachowanie** przed Abimelekiem*** i wypędzony[1644] przez niego, odszedł. 1Sm 21,13;
**psalm ma konstrukcję akrostyczną - por. Ps 25* Ps 119,66
***dosł.: smak, sąd, decyzję (zachowania?)[2940], grać rolę, symulować szaleństwo[B3386]; ***tj. „mój ojciec jest królem" imię własne lub nazwa ogólna dla królów filistyńskich[40] - Dz 8,27**
1. Będę błogosławił[1288] JHWH w każdym[3605] czasie[6256], Jego chwała* zawsze[8548] będzie na moich ustach[6310]. Ps 62,8; 2Tm 4,2
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
2. Moja dusza[5315] będzie się chlubić* JHWH; pokorni[6035] to usłyszą[8085] i rozradują[8055] się.
**lub: k.hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*
3. Wywyższajcie* JHWH ze mną i wspólnie[3162] czyńmy wielkim** Jego imię[8034]. Ps 69,30;
**lub: k.p. czynić wielkim, potężnym, wywyższać[1431]* Łk 1,46
***lub: k.p. być wielkim, wywyższać, stawiać na górze[7311]*
4. Szukałem[1875] JHWH, a On mnie wysłuchał* i uwolnił[5337] od wszystkich[3605] moich lęków**.
**lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030]*
***lub: strach, przerażenie, groza[4035] - tu l.mn.* Ps 17,19
5. Spojrzeli[5027] na Niego i rozpromienili* się, a ich oblicza[6440] nie doznały wstydu**.
**lub: świecić, promienieć, oświecać, płonąć[5102]* Ps 25,3; Iz 60,5
***lub: być zmieszanym, wstydzić się, met. rumienić się[2659]*
6. Ten oto biedak* wołał[7121], a JHWH wysłuchał[8085] i wybawił[3467] go ze wszystkich[3605] jego utrapień**. **lub: słaby, udręczony, nędzny, pokorny[6041]*
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]* Ps 10,12
7. Anioł JHWH rozbija obóz* dookoła tych, którzy się Go boją[3373], i ratuje[2502] ich. Ps 91,11
**lub: k.q. pochylić się (nad kimś), rozbić obóz, oblegać[2583]*
8. Skosztujcie* i zobaczcie[7200] jak dobry[2896] jest JHWH: Błogosławiony[835] człowiek**, który Mu ufa[2620]. Ps 119,103; Hbr 6,5; 1P 2,3
**lub: k.q. próbować, smakować, dostrzegać, jeść[2938]*
***lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
9. Bójcie[3372] się JHWH, Jego święci*, bo niczego nie braknie** tym, którzy się Go boją[3373].
**hebr.: qados - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]*
***lub: niedostatek, ubóstwo, potrzeba, rzecz, brak[4270]*
10. Lwięta zbiednieją[7326] i cierpią głód[7456], lecz szukającym[1875] JHWH nie zabraknie* żadnego[3605] dobra[2896].
Hi 4,10; Ps 84,11
**lub: k.q. przejawiać brak, odczuwać brak, zmniejszać się[2637]*

11. Chodźcie, synowie[1121], słuchajcie* mnie; nauczę[3925] was bojaźni[3374] JHWH. Ps 66,16
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*
12. Któż* *jest* tym mężem[376], rozkoszującym** się życiem, miłującym[157] *wiele* dni[3117], by *móc* oglądać[7200] dobro[2896]? **lub: kto człowiekiem[376]* Kaz 3,13
***lub: pożądający, rozkoszujący się, znajdujący przyjemność[2655]*
13. Strzeż* swojego języka od zła[7451], a swoich warg od mówienia *tego, co* zwodnicze[4820].
**lub: strzec, pilnować, zachowywać, czuwać nad[5341]*
14. Odwróć* się od zła[7451] i czyń dobrze, szukaj pokoju[7965] i dąż** do niego. Prz 16,6; Jk 3,4-6
**lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić, stronić od, zostać usuniętym[5493]*
***lub: k.p. gonić zawzięcie za, dążyć gorliwie, zabiegać usilnie[7291]*
***wszystkie czasowniki w w. 13 i 14 są w trybie rozkazującym*
15. Oczy[5869] JHWH są *zwrócone* na sprawiedliwych[6662], a Jego uszy *otwarte* na ich krzyk o pomoc*; Hi 36,7; Ps 33,18; 1P 3,12
**lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc[7775] - Wj 2,23, Lm 3,56*
16. Lecz oblicze[6440] JHWH jest przeciwko czyniącym zło[7451], aby pamięć[2143] o nich wymazać* z ziemi[776]. Ps 9,6-7; Prz 10,7
**dosł.: k.h. wyciąć, zniszczyć, pozwolić na zgubę[3772]*
17. Wołają[6817] *sprawiedliwi*, a JHWH wysłuchuje[8085] ich i uwalnia[5337] z wszelkiego[3605] utrapienia[6869]. Ps 51,19; 145,17
18. Bliski[7138] jest JHWH *tym, których* serce jest złamane[7665] i uwalania[3467] skruszonego[1793] ducha*. **lub: skruszonych na duchu[7307]* Ps 51,17; 147,3
19. Liczne są cierpienia* sprawiedliwego[6662], ale JHWH uwalnia[5337] go od nich wszystkich.
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*
20. Strzeże* wszystkich jego kości; ani jedna z nich się nie złamała[7665]. Wj 12,46; Ps 91,12;
**lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104]* J 19,36
21. Zło[7451] zabije niegodziwego[7563] i ci, którzy nienawidzą[8130] sprawiedliwego[6662], będą uznani za winnych*; Ps 94,23; 104,11; Prz 24,16
**lub: k.q. być winnym, być oskarżonym, popełnić zło, wyrządzić krzywdę, czynić źle, naruszyć prawo[816]*
22. JHWH odkupi* dusze swoich sług[5650] i nie będą uznani za winnych ci, którzy Mu ufają.
**lub: k.q. dać okup, k.n. zostać wykupionym[6299]* Ps 71,23

35 *Psalm* Dawida. Zmagaj* się, JHWH, z moimi przeciwnikami[3401], walcz** z tymi, którzy walczą[3898] ze mną! Wj 14,25;
**lub: k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę, zaatakować kogoś (wymówkami)[7378]*
***lub: prowadzić bitwę, toczyć wojnę, walczyć[3898]* Iz 49,25
2. Chwyć* tarczę i puklerz** i powstań mi na pomoc[5833]! **lub: k.h. złapać, wzmocnić, uczynić silnym[2388]*
***lub: duża tarcza zakrywająca całą postać[6793], puklerz (?) - mała okrągła tarcza o spiczastym środku* Ps 5,12

3. Wyciągnij* włócznię[2595] i zagrodź** *drogę* moim prześladowcom. Powiedz mojej duszy: Ja jestem twoim zbawieniem[3444]! Ps 13,15; 40,17
**dosł.: k.h. trzymać pustym - (stąd: domyśl. wyciągnąć z pochwy), wylewać, opróżniać[7324] - Kpt 26,33, Ps 18,42, Ml 3,10*
***hebr: rdzeń s-g-r można odczytać - dzidę l. topór - EIB Ps 35,3[289]*

4. Niech będą zawstydzeni[954] i upokorzeni* *ci, którzy* szukają mojej** duszy[5315]! Niech się obrócą i odejdą zmieszani[2659] *ci, którzy* planują*** *wyrządzić* mi krzywdę[7451]! Ps 40,14; 70,2;
**lub: k.n. zostać upokorzonym, wstydzić się[3637]* Ps 129,5
***idiom: nastają na moje życie; ***lub: planują, liczą, sądzą[2803]*

5. Niech będą jak plewy na wietrze i niech anioł JHWH *ich* rozproszy*. Rdz 16,7; 22,11; Za 1,12;
**dosł.: k.q. pchnąć, pchnąć gwałtownie[1760]* Mt 28,2; Dz 12,7

6. Niech droga[1870] ich będzie ciemna i śliska i niech anioł JHWH ich ściga*. Ps 73,19; Jr 23,12
**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*

7. Bez powodu bowiem skrycie[2934] przygotowali na mnie w dole[2934] sieć[7568], bez powodu wykopali *dół* na moją duszę[5315]. Ps 7,15; 9,15; 31,4

8. Niech bezwiednie* przyjdzie na *takiego* zniszczenie**; i niech złapie[3920] *go* jego własna sieć[7568], którą ukrył[2934]. Niech*** w nią wpadnie[5307] ku zniszczeniu[7722]. Hi 8,18; Ps 7,5
**dosł.: nie pozna[3045] - AK; **lub: ruina, pustkowie[7722]; ***oby - AK*

9. A moja dusza[5315] rozraduje[1523] się w JHWH, będzie się weselić[7797] Jego zbawieniem*.
**lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność[3444]* Ps 5,11; Iz 61,10

10. Wszystkie moje kości powiedzą: JHWH, któż jest jak Ty, który wyrywasz* ubogiego** z ręki silniejszego[2389] od niego, ubogiego i będącego w potrzebie*** *z ręki* grabiącego[1497]?
**lub: wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać[5337]* Wj 15,11
***lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
****lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*

11. Powstają okrutni[2555] świadkowie[5707] i będą mnie pytać* o to, czego nie wiem**.
**lub: wypytywać, domagać się (odpowiedzi), dowiadywać się dokładnie[7592]; **lub: nie znam[7592]* Ps 27,12; Prz 19,5.9

12. Odpłacili[7999] mi złem[7451] w zamian za dobro[2896], osieroceniem* mojej duszy[5315].
**lub: być bezdzietnym wskutek utraty dzieci, być pogrążonym w żałobie, być pozbawionym dzieci[7908]* Ps 28,20; Jr 18,20

13. Lecz ja, gdy oni chorowali[2470], ubierałem się w wór*, dręczyłem[2631] postem moją duszę i moja modlitwa[8605] wracała na moją pierś**.
**tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 wkładany jako przejawianie żałoby lub podkreślenie znaczenia wypowiedzi[8242] - Rdz 37,34; **idiom: wciąż się za nimi modliłem*

14. Postępowałem jak z przyjacielem[7453], jak z bratem[251], chodziłem jak w żałobie po matce, zasępiony* i zgięty** ***lub: pochylony, uniżony[7817]*
**dosł.: k.q. sczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937]*

15. Lecz gdy ja kulałem*, oni się radowali[8055] i zbierali[622] się, zbierali[622] się przeciwko mnie, pobici** – o czym nie wiedziałem[3045] – szarpią*** *mnie* i nie milczą[1826]. Ps 38,17; Jr 20,10
**lub: kuleć, upadać[6761]; **hap.leg.: uderzony, porażony[5222]*
****dosł.: drzeć na kawałki (szatę), rozrywać, odzierać[7167]*

16. Między obłudnikami[2611] *i* prześmiewcami[3934], *za* jedzenie* zgrzytali na mnie zębami**. **hebr: ma'og - ciasto[4580], jedzenie[BS293] - 1Krl 17,12, szydercy uczt - AK; **idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści*

17. Panie[136], jak długo[4100] będziesz na to patrzeć[7200]? Odnów* z ruin[7722] moją duszę[5315], od młodych lwów[3715] *ocal* drogą** *duszę* moją.
**lub: k.h. ożywić, odświeżyć, odwrócić, przyprowadzić z powrotem[7725]; **lub: jedyną w swoim rodzaju[3173] - por. Ps 22,20-21*

18. Będę* Ci dziękował[3034] w wielkim zgromadzeniu[6951], wśród licznego[6099] ludu będę* Cię chwalił[1984]. **lub: obym - AK* Ps 22,22.25; Hbr 2,12

19. Niech się nie cieszą[8055] ze mnie moi zakłamani* wrogowie[341], nienawidzący[8130] mnie bez powodu. Niech nie mrugają[7169] okiem**.
**lub: oszustwo, krzywda, podstęp, kłamstwo, fałsz[8267]*
***idiom: wyraz szyderstwa lub sposobu porozumiewania się - por. Prz 6,13; 10,10* Ps 13,14; 30,1; 38,19; J 15,25

20. Nie mówią[1696] bowiem o pokoju[7965], lecz przeciwko spokojnym* *tej* ziemi** obmyślają[2803] zdradliwe[4820] słowa[1697]. Ps 55,21; Jr 9,8;
**lub: (mieszkającym) w ciszy[7282] - poetyckie określenie zgromadzenia wiernych lub narodu wybranego - por. WBC Ps 35,20 - hapax legomenon; **lub: spokojnym w kraju[776]* Mi 6,12

21. Rozwierają* na mnie swoje usta[6310], mówiąc[559]: Ha, ha**! Widziały[7200] to nasze oczy[5869].
**dosł.: poszerzają[7337]; **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej[1889]. - Ez 25,3, rżenie konia B21140 - Hi 39,25*

22. Widziałeś to, JHWH, nie milcz*; Panie[136], nie bądź ode mnie daleki[7368]. **obyś nie milczał - AK*

23. Ocknij[5782] się i obudź[6974] się na mój sąd[4941], mój Boże[430] i Panie[136]! *Powstań* do sporu* o mnie. Ps 7,6; 44,23; 59,4
**lub: sprawa w sądzie, konflikt, spór, kłótnia, niesnaska[7379]*

24. Osądź[8199] mnie według swojej sprawiedliwości[6664], JHWH, mój Boże! Niech się nie radują[8055] ze mnie. Ps 26,1; 43,1

25. Niech nie mówią w swoim sercu[3820]: Ha*! Nasza dusza[5315] *górą*!* Niech nie mówią[559]: Pochłonęliśmy[1104] go! **por. w. 21*** Ps 124,3; Lm 2,16
***idiom: stała się nasza wola, spełniło się nasze pragnienie*

26. Niech się zawstydzą[954] i zmieszają[2659] *ci, którzy* razem[3162] cieszą[8056] się z mojego nieszczęścia[7451]; niech się okryją[3847] wstydem[1322] i hańbą* *ci, którzy* się nade mnie wynoszą**.
**lub: wstyd, hańba, zakłopotanie, zniewaga[3639]*
***lub: k.h. uczynić się wielkim, potężnym, wywyższać się[1431]*

27. *Ale* niech wykrzykują z radości[7442] i niech cieszą[8055] się *ci, którzy* pragną* mojej sprawiedliwości[6664]; niech mówią nieustannie[8548]: Niech będzie wywyższony[1431] JHWH, który pragnie* pokoju[7965] dla swojego sługi[5650].
**lub: pożądać, rozkoszować się, znajdować przyjemność[2655]*
28. A mój język przez cały dzień będzie rozgłaszał[1897] Twoją sprawiedliwość[6664] i Twoją chwałę[8416]. 2Sm 7,26; Ps 34,1; 40,16; 70,4; 138,2; 145,21

36 Dla przewodnika chóru. *Psalm* Dawida*, sługi[5650] JHWH. **dosł.: Dawidowy*
1. Oświadczenie*: Przestępstwo** bezbożnego[7563] *mówi w* głębi[7130] mojego serca***: Nie ma bojaźni[6343] Bożej przed jego oczyma. Rz 3,18
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1 w SP ten rodzaj składni zdania występuje tylko jeden raz*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
****lub: przestępstwo bezbożnego (jest) we wnętrzu mojego serca*
2. Schlebia* sobie bowiem w swoich oczach, by szukać[4672] swej nieprawości[5771] i** nienawidzić[8130]. **lub: k.h. schlebiać, być gładkim[2505]; **dosł.: by*
3. Słowa jego ust to niegodziwość[205] i podstęp[4820], zaniechał* roztropności** i czynienia dobra[3190]. **lub: k.q. położyć kres, zrzec się, przestać, ustać[2308]*
***lub: k.h. mieć wgląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*
4. Na swoim posłaniu[4904] obmyśla[2803] nieprawość*, postawił[3320] się na niedobrej[2896] drodze i nie wzgardzi** złem[7451]. Ps 10,7; Prz 4,6; Iz 65,2
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; **nie odrzuci, nie odmówi[3988]*
5. JHWH, Twoje miłosierdzie[2617] *sięga* niebios*, Twoja wierność[530] aż do obłoków[7834].
**dosł.: w niebiosach[8064]* Ps 57,10; 103,11; 108,4
6. Twoja sprawiedliwość[6666] jak potężne[410] góry, Twoje orzeczenia* jak wielka głębia[8415]; *Ty,* JHWH, wybawiasz** ludzi i zwierzęta[929]!
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* Ps 71,19; 104,14-15
***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*
7. Jak cenne[3368] jest Twoje miłosierdzie[2617], Boże! Dlatego synowie ludzcy* chronią[2620] się w cieniu Twoich skrzydeł**. Rt 2,12; Ps 17,8;
**dosł.: człowieka - hebr.: adam[120]; **tj. symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37* Ps 51,7; 91,4
8. Nasycą się tłustością* Twojego domu, napoisz ich strumieniem[5158] Twoich rozkoszy**.
**tj. tłuszcz pomieszany z popiołem spalonych ofiar - metaf. obfitość, błogosławieństwo[1880] - por. Kpł 1,16; 1Krl 13,3; Iz 55,2*
***lub: zbytek, luksus, specjał, rozkosz, biżuteria[5730]*
9. Ponieważ[3588] u Ciebie jest źródło* życia**, w Twojej światłości[216] ujrzymy światłość[216].
**lub: krynica, zdrój, źródło[4726]* Ps 4,7; Prz 13,14; 14,27;
***lub: odrodzenie, pragnienie, utrzymanie, życie[2416]* J 4,14
10. Roztocz* swoje miłosierdzie[2617] nad tymi, którzy Ciebie znają[3045], a Twoją sprawiedliwość[6666] nad ludźmi prawego** serca. Wj 33,13;
**lub: k.q. ściągnąć, schwytać, zostawić za sobą (ziarno podczas zasiewu), k.pu. zostać wydłużonym[4900]* Jr 10,25;
***lub: szczerego, prostolinijnego[3477]* Ez 28,19; Mt 7,21; J 17,3
11. Niech nie zdepcze* mnie stopa[7272] pysznego**, niech mnie nie wygania*** ręka niegodziwego[7563]. **dosł.: k.q. wchodzić, wkraczać, iść, dostąpić[935]*
***lub: być wyniosłym, majestatycznym, dumnym[1346]* Ps 38,16;
****lub: k.h. powodować wędrowanie bez celu[5110]* Ps 119,122
12. Tam upadli[5307], czyniący[6466] nieprawość[205] zostali powaleni* i nie będą zdolni** powstać.
**lub: k.pu. być ciśniętym w dół[1760]; **k.q. mieć moc, być zdolnym[3201]*

37 Dawidowy[1732]. *Psalm.* Ps 73,3; Prz 23,17
Nie płoń* *gniewem* na złych[7489], nie zazdrość[7065] czyniącym[6213] nieprawość[5766].
**lub: k.hp. rozpalać się z udręki, k.n. pałać gniewem[2734]*
2. Jak trawa[2682] bowiem szybko[4120] zostaną podcięci[5243] i zwiędną[5034] jak młoda trawa*.
**lub: trawa, zioła, roślinność, młoda trawa[1877]* Ps 92,7; Jk 1,11
3. Ufaj* JHWH i czyń[6213] dobrze[2896]; będziesz mieszkał na ziemi[776] i na pewno będziesz nakarmiony**. Ps 4,5; 31,6; 115,11; 118,8; Jk 4,17; 1P 3,11
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść się, karmić się[7462]*
4. Rozkoszuj* się JHWH, a On spełni[5414] prośby** twojego serca[3820]. Ps 4,6; 21,12;
**lub: k.hp. być nawykłym do rzeczy wykwintnych, wielce się czymś rozkoszować, być rozpieszczanym[6026], doznawać przyjemności, być odświeżonym[B6969]* Ps 145,19;
***lub: prośba, usilna prośba, pragnienie[4862]* Iz 58,14
5. Skieruj* do JHWH swoje kroki** i zaufaj[982] Mu, a On będzie działał[6213]; Ps 55,22; Prz 16,3; 1P 5,7
**dosł.: pokulać się do, zwinąć się do, rzucić się do[1556]; **drogę[1870]*
6. I wyniesie[3318] twoją sprawiedliwość[6664] jak światłość[216], a twoją prawość* jak południe[6672].
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
7. Umilknij* *przed* JHWH i oczekuj** Go; nie płoń[2734] *gniewem* na tego, komu powodzi[6743] się w drodze[1870], na człowieka[376], który spełnia[6213] swoje *złe* zamiary[4209]. Ps 21,11; 62,1;
**dosł.: bądź milczący - k.q. milczeć, omieniać, być nieruchomym[1826]*
***lub: k.hp. czekać z utęsknieniem[2342]* Jr 12,1; Lm 3,26
8. Zaprzestań* gniewu[639] i porzuć zapalczywość**; nie płoń *gniewem* jedynie[389] *po to,* aby wyrządzać krzywdę[7489]. Ef 4,26.31; Jk 1,20
**lub: k.h. odstąpić, pozwolić opaść, rozluźnić, być cicho[7503]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
9. Złoczyńcy[7489] bowiem będą odcięci[3772], a ci, którzy oczekują[6960] JHWH, odziedziczą* ziemię[776]. **lub: objąć w posiadanie, zająć[3423]* Ps 25,13; Mt 5,5

10. Jeszcze chwila*, a nie będzie niegodziwego[7563]; spojrzysz** na jego miejsce[4725], a już go nie będzie. **lub: trochę, niewielka ilość, ledwie[4592]*
***dosł.: k.hpo. - okazać się uważnym, rozważyć starannie[995]* Hi 7,10

11. Lecz pokorni* odziedziczą[3423] ziemię i będą się rozkoszować[6026] obfitością[7230] pokoju[7965].
**lub: uciśniony, uniżony, biedny, słaby[6035]* Ps 37,9; Mt 5,5

12. Niegodziwy[7563] knuje* przeciwko sprawiedliwemu i zgrzyta[2786] na niego zębami**.
**lub: wpaść na pomysł, planować, uknuć w złym zamiarze[2161]*
***idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści*

13. Lecz Pan[136] będzie się śmiał[7832] z niego, bo widzi, że nadchodzi[935] jego dzień[3117]. Ps 2,4

14. Niegodziwi[7563] dobyli miecza[2719] i napięli swój łuk[7198], aby powalić[5307] ubogiego[6041] i będącego w potrzebie*, aby zamordować** tych, którzy *idą* prawą[3477] drogą[1870]; Ps 11,2; Lm 2,14
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
***lub: zarżnąć, zgładzić, zabić bez litości, wymordować[2873]*

15. Lecz ich miecz[2719] przeniknie* ich własne serce[3820], a ich łuk zostanie złamany[7665].
**dosł.: miecz przyjdzie[935] na ich własne serce* 1Sm 2,4; Ps 46,9

16. Lepsze[2896] jest odrobina* u sprawiedliwego[6662], niż wielkie bogactwo** wielu niegodziwych[7563]; **lub: niewielka ilość, trochę[4592]* Prz 15,16; 16,8;
***lub: obfitość, wielka liczba, bogactwo[1995]* Kaz 4,6; 1Tm 6,5

17. Ramiona niegodziwych[7563] będą bowiem połamane*, a podtrzymującym** sprawiedliwego[6662] *jest* JHWH. Ps 145,14; Prz 10,2
**idiom: niegodziwi zostaną pozbawieni swojej siły*
***lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, utrzymywać, spocząć na[5564]*

18. JHWH zna dni nienagannych*, ich dziedzictwo** będzie trwać[1961] na wieki[5769]. Ps 1,6;
**lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549]*
***lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Kaz 8,12

19. W czasie nieszczęścia* nie doznają wstydu[954], a w dniach głodu[7459] będą nasyceni**.
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]*
***lub: k.q. być zaspokojonym, być najedzonym w nadmiarze[7646]*

20. Ponieważ niegodziwi[7563] zginą, a wrogowie[341] JHWH znikną[3615] jak okazałe[3368] barany*, znikną[3615] jak dym**[6227]. Kpł 9,24; Ps 68,2; Oz 13,3
**lub: pastwisko, łąka, baran, jagnię, baranek[3733]; **znikną jak wspaniałość (cenne, drogie) pastwiska - por. AK, EIB[316]*

21. Niegodziwy[7563] pożyczył[3867] i nie zwraca*, sprawiedliwy okazuje łaskę** i obdarowuje[5414].
**lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać, skończyć[7999]*
***lub: okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie[2603]* Łk 6,30

22. Ponieważ błogosławieni[1288] przez Niego odziedziczą* ziemię[776], a przeklęci** przez Niego zostaną odcięci***. Pwt 28,12.44; Prz 3,33
**lub: objąć w posiadanie, zająć, odziedziczyć[3423]*
***k.pu. być traktowanym jako przeklęty, być bez wartości[7043]*
****lub: k.n. zostać odciętym, zostać zużytym, ponieść fiasko[3772]*

23. JHWH umacnia kroki* człowieka**, a w drodze[1870] jego będzie miał upodobanie[2654].
**dosł.: od* JHWH *kroki męża są umacniane[3559] lub przez* JHWH *kierowane[3559] są kroki ...; **lub: mocarz, wojownik, bohater[1397]* 1Sm 2,9; Ps 66,9; Prz 16,9; 24,16; Jr 10,23

24. Gdy upadnie[5307], nie będzie porzucony*, bo JHWH podtrzymuje[5564] *go* swoją ręką**.
**lub: ciskać, rzucać, wyrzucać, uprowadzić[2904]* Ps 145,14
***lub: podtrzymuje, wspiera, utrzymuje[5564] jego rękę*

25. Byłem młodzieńcem[5289], a teraz się zestarzałem[2204], lecz nie widziałem sprawiedliwego[6662], aby był opuszczony[5800], ani jego potomstwa[2233] proszącego* o chleb[3899]. Iz 41,17
**lub: k.p. szukać, dążyć, błagać, prosić, pragnąć, żądać[1245]*

26. Każdego dnia okazuje łaskę* i pożycza, a jego potomstwo[2233] jest błogosławione**.
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie[2603]*
***lub: jest w błogosławieństwie[1293] - por. BB, ETCBC* Pwt 15,18

27. Odwróć* się od złego[7451] i czyń dobrze[2896], i mieszkaj** na wieki[5769]. Hi 28,28; Ps 34,14; 37,3;
**lub: odejść, zejść z drogi, stronić[5493]* Iz 1,16; 2Tm 2,19
***lub: osiedlić, przebywać, pozostawać, zamieszkiwać[7931]*

28. JHWH bowiem miłuje[157] prawość* i nie opuszcza swoich świętych**, strzeże[8104] ich na wieki[5769]; a potomstwo[2233] niegodziwych[7563] zostanie odcięte[3772]. Pwt 31,6; Ps 21,10; Hbr 13,5
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
***lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]*

29. Sprawiedliwi[6662] odziedziczą* ziemię[776] i będą w niej mieszkać[7931] na zawsze**.
**lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć[3423]*
***lub: wieczność, stałość, dawna przeszłość, kontynuacja[5703]*

30. Usta[6310] sprawiedliwego[6662] rozważają* mądrość**, a jego język[3956] mówi[1696] o sądzie[4941].
por. Ps 1,2* - hebr. haga[h1897]; **lub: zmyślność, roztropność, biegłość, mądrość[2451]* Ps 49,3; 119,13; Prz 10,13

31. Prawo[8451] jego Boga jest w jego sercu, jego kroki się nie zachwieją[4571]. Ps 1,2; 19,7; 119,1

32. Niegodziwy[7563] czyha[6822] na sprawiedliwego i szuka* *sposobu,* aby go zabić**. Ps 10,8;
**lub: szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać[1245]* Ps 17,11
***lub: k.h. zabić, uśmiercić, k.q. zostać zgładzonym, zginąć[4191]*

33. Lecz JHWH nie zostawi[5800] go w jego ręku* i nie *uzna* za winnego[7561] w *czasie,* gdy będzie sądzić**. Ps 34,22; 109,31; 2P 2,9
**idiom: pozostawić kogoś w mocy decyzji drugiej osoby*
***lub: nie (dopuści by mu) wyrządzono zło w (chwili) sądu*

34. Oczekuj* JHWH i strzeż[8104] Jego drogi[1870], a On cię wywyższy**, abyś odziedziczył[3423] ziemię[776]; zobaczysz[7200] *jak* odetnie[3772] niegodziwych[7563]. Ps 27,14; 52,5-6; 91,8;
**lub: k.p. czekać, wypatrywać z niecierpliwością, k.q. mieć nadzieję[6960], **dosł.: podniesie wysoko[7311]* Prz 20,22; Iz 40,31

35. Widziałem[7200] niegodziwego[7563] napawającego przerażeniem* i rozpierającego** się jak zielone*** *drzewo* w rodzimej glebie****. Hi 5,3;
**lub: rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny[6184] - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*
***lub: k.hp. rozszerzyć, rozlać się, uczynić nagim[6168]* Jr 12,2
****lub: bujny, kwitnący, zielony[7488]; ****dosł.: wymurzający się z ziemi, stąd: rdzenny mieszkaniec, tubylec, miejscowy[249]*
36. Lecz przeminął[5674] i oto *już* go nie ma; szukałem[1245] go i nie znalazłem[4672].
37. Spójrz* na nienagannego[8535] i przypatruj[7200] się prawemu[3477], bo przyszłość** *takiego* człowieka[376] *to* pokój[7965]. Hi 1,1; Ez 14,14; Łk 2,25
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
***lub: koniec, czas późniejszy, ostatni, przyszłość, potomstwo[319]*
38. *Lecz* buntujący* się razem[3162] zostali zniszczeni[8045], potomstwo[319] niegodziwych[7563] zostało odcięte[319]. Ps 1,4-6; 109,13; Prz 2,22
**lub: k.q. buntować się, wzniecać bunt, naruszać (Prawo)[6586]*
39. Jednak* zbawienie[8668] sprawiedliwych[6662] jest od JHWH; On jest ich twierdzą** w czasie utrapienia***. **dosł.: a zbawienie - AK* Ps 3,8; 9,9; 62,1;
***lub: miejscem schronienia, ucieczką, warownią[4581]*
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]* Iz 12,2; Jon 2,9
40. JHWH ich wspomoże[5826] i wyzwoli[6403]; wyzwoli[6403] ich od niegodziwych[7563] i wybawi[3467], bo w Nim pokładają nadzieję*. Ps 5,11;
**lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]* Ps 7,1; 22,4; 34,22; 54,4; Łk 18,7-8

38

Psalm Dawida[1732] dla przypomnienia*.
**lub: dla pamięci, dla upamiętnienia[2142]*
1. JHWH, nie karć* mnie w swoim gniewie[7110] i nie karz[3256] mnie w swojej zapalczywości**.
**lub: nie sądź, nie beształ, nie uznawaj za winnego[3198]* Ps 6,1
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
2. Twoje strzały[2671] utkwiły[5181] bowiem[3588] we mnie i ciężko spadła* na mnie Twoja ręka**.
**dosł.: zeszła[5181]; **lub: (ciśnie) mnie w dół Twoja ręka*
3. Na skutek* *Twojego* gniewu[2195], nie ma nic zdrowego** w moim ciele[1320], nie ma odpoczynku*** dla moich kości[6106] z powodu* *mojego* grzechu[2403]. Hi 33,19; Ps 31,10; 102,10
**dosł.: od oblicza[6440]; ***lub: pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*
***lub: nic całego, kompletnego, normalnego stanu (ciała)[4974]*
4. Bo moje winy* sięgają** ponad moją głowę***, są jak wielkie brzemię**** *zbyt* ciężkie[3513] dla mnie. ***dosł.: k.q. przechodzić nad, przez[5674]*
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***idiom: moje grzechy przerastają mnie*
*****hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - Iz 13,1; 14,28*
5. Cuchną* i ropieją** moje rany[2250] z powodu mojej głupoty[200]. **lub: k.h. wydzielać odrażający odór[887]*
***lub: k.n. gnić, rozkładać się, ropieć, rozpadać się, marnieć[4743]*
6. Jestem zgarbiony* i bardzo** się pochyliłem[7817], przez cały dzień chodzę smutny***.
**lub: k.n. być zgiętym, pochylonym, wykręconym[5753]*
***lub: wielce, niezmiernie, bardzo[3966]; ***dosł.: k.q. szczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937], stąd: smutny*
7. Moje lędźwie* bowiem napełniły[4390] się żarem** i nie ma nic zdrowego*** w moim ciele[1320]. **lub: bok, lędźwie, biodro(?)[3689|B4256]* Lm 1,13
lub: k.n. być płonącym, spalonym[7033]; ***por. w. 3
8. Jestem odrętwiały[6313] i* bardzo przygnębiony**, zawodzę*** z powodu jęku[5100] mojego serca. ***lub: k.n. być zdruzgotany, skruszony, zgnębiony[1794]*
**lub: tak bardzo - AK; ***dosł.: ryczę, wyję[7580]* Hi 3,24; Lm 2,11
9. Panie*, przed Tobą są wszystkie[3605] moje pragnienia** i moje wzdychanie*** nie jest przed Tobą ukryte[5641]. **lub: Panie[136] mój - AK*
***lub: tęsknota serca, pożądanie, pragnienie, życzenie[8378]*
****lub: jęczenie w wyrazie żalu lub fizycznego bólu[585]*
10. Moje serce[3820] się miota*, opuściła[5800] mnie siła[3581] i światła[216] moich oczu[5869] również nie ma** ze mną. Ps 6,7; Ps 69,3; 88,9;
**lub: k.p. dygotać, trzepotać[5503]; **idiom: ciemnieje mi w oczach ze zmęczenia - 1Sm 14,27-29, uchodzi ze mnie życie - Ps 13,3, coraz gorzej widzę - Prz 29,23 - EIB Ps 38,11[327]* Lm 2,11; 5,16
11. Kochający[157] mnie i przyjaciele[7453] trzymają[5975] się z daleka[5048] od moich ran*, a moi bliscy[7138] stoją[5975] w oddali. Hi 19,13; Mt 26,56; Łk 23,49
**lub: znak na ciele jako oznaka trądu - Kpł 13,2.4, udar, cios, plaga, choroba, plamka na ciele będąca efektem zarazy[5061]*
12. Ci, którzy szukają[1245] mojej duszy[5315], zastawiają sidła[5367], *a ci, którzy* zabiegają[1875] o moją krzywdę*, mówią[1696] o zniszczeniu** i przez cały dzień obmyślają[1897] podstęp[4820].
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*
***lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942]* Ps 35,4
13. Lecz ja nie słyszę jak głuchy[2795], jestem jak niemy[483], który nie otwiera swoich ust.
14. I stałem się jak człowiek, który nie słyszy i nie ma w *swoich* ustach napomnienia*.
**lub: nagana, upomnienie, wyrzut, kara, kłótnia, spór[8433]*
15. Ciebie bowiem, JHWH, oczekiwałem*; Ty *mi* odpowiesz, Panie[136], mój Boże. Ps 39,7;
**lub: czekać, mieć nadzieję, spodziewać się[3176]* Ps 138,3
16. Bo powiedziałem: Niech się nie cieszą[8055] z mojego powodu; gdy moja noga się pośliznie*, niech nie wynoszą** się nade mnie.
**lub: k.q. chwiać się, zsuwać się, trząść się[4131]* Ps 34,3
***lub: k.h. uczynić wielkim, potężnym, wywyższyć się[1431]*
17. Ja bowiem jestem przygotowany[3559] na potknięcie* i mój ból[4341] zawsze[8548] jest przede mną. **lub: kuleć, upadać[6761], potykać się[B7835]*
18. Wyznaję* więc[3588] moją nieprawość[5771] i niepokoję[1672] się swoim grzechem. Ps 51,3;
**lub: oznajmiać, rzucać w oczy, mówić[5046]* 2Kor 7,7; 1J 1,9

19. Lecz moi wrogowie[341], *którzy* żyją[2416], stali się silni[6105]; liczni[7231] stali się *ci, którzy* podstępnie* mnie nienawidzą[8130].
**lub: oszustwo, krzywda, podstęp, kłamstwo, fałsz[8267]*

20. Odpłacają[7999] mi złem[7451] za dobro[2896] i przeciwstawiają* się mi, bo kroczę** za dobrem[2896]. Rdz 44,4; 1Sm 25,21; Ps 35,12; 109,5;
**hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać się, przeciwstawiać[7853]*
***lub: ścigać, gonić, chodzić za kimś, pilnie śledzić[7291]* Prz 17,13

21. Nie* opuszczaj mnie, JHWH, mój Boże, nie oddalaj** się ode mnie.
**lub: obyś mnie nie... - AK; **nie bądź ode mnie daleki[7368]*

22. Pośpiesz[2363] mi z pomocą, Panie[136], moje zbawienie*. **lub: mój ratunek, moje wybawienie[8668]*

39 Dla przewodnika* chóru. Dla Jedutuna**. Psalm[4210] Dawida. **por. Ps 4,1**
***hebr.: jedutun[3038] - „stawiający, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*

1. Powiedziałem: Będę strzegł moich dróg, abym nie zgrzeszył[2398] językiem[3956]; nałożę* na usta[6310] wędzidło[4269], dopóki niegodziwy[7563] będzie naprzeciwko[5048] mnie. Ps 34,13; Jk 3,5-12
**dosł.: będę strzegł moich ust wędzidłem*

2. Zaniemówiłem w milczeniu, przestałem mówić* o dobru, lecz mój ból** był rujnujący***.
**dosł.: zamilkłem[2814]; **tj. ból fizyczny lub umysłowy, smutek[3511]*
****lub: k.n. być zakłóconym, nieszczęście[5916], być zrujnowanym[B6857]*

3. Zapłonęło[2552] we mnie serce[3820]; gdy rozmyślałem[1901], zapłonął[1197] ogień*, a wtedy przemówiłem swoim językiem *tak:* Jr 20,9; Łk 24,32
**idiom: wzburzyły się we mnie moje emocje - Pwt 19,6*

4. JHWH, oznajmij* mi mój kres[7093] i miarę[4060] moich dni, abym** poznał[3045], jak *bardzo* jestem przemijający***. Hi 14,5; Ps 90,12; 119,84
**lub: k.h. oznajmić, ujawnić, k.q. wiedzieć, znać, poznawać[3045]*
***obym - AK; ***lub: ulotny, przejściowy[2310], krótkotrwały[B2635]*

5. Oto darowałeś* mi moje dni[3117] na szerokość dłoni**[2947], a okres mojego życia*** jest niczym przed[5048] Tobą; O tak[389], każdy człowiek[120], nawet wysoko postawiony[5324], jest *tylko* parą****. Sela[5542]. Ps 62,9; 89,47; 144,4
**lub: k.q. dać, zezwolić, ofiarować, położyć, przeznaczyć[5414]*
***tj. szer. czterech palców - idiom: uczyniłeś go bardzo krótkim*
****lub: wiek, długość życia, świat[2465]; ****na próżno, marność[1892]*

6. O tak*, człowiek[376] porusza[1980] się jak cień; doprawdy[389] na próżno[1892] się martwi**; gromadzi[6651], a nie wie, kto to zabierze. Ps 49,10;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389, B438]* 1Kor 7,31; Jk 4,14
***lub: być niespokojnym, być zmartwionym, pałać gniewem[1993]*

7. A teraz czego mam oczekiwać[6960], Panie[136]? W Tobie *jest* moja nadzieja[8431]. Ps 38,15

8. Uwolnij* mnie od wszystkich moich występków**, nie wystawiaj[7760] mnie na pośmiewisko[2781] głupca[5036]. Ps 44,13; 79,4; 119,22
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić[5337]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*

9. Jestem niemy* i nie otwieram moich ust**, bo Ty to uczyniłeś[6213]. **lub: k.n. być związany, niemy[481]*
***idiom: ponieważ moja kara pochodzi od Ciebie (?)*

10. Oddal[5493] ode mnie Twój cios[5061], bo ginę[3615] od wrogości* Twojej ręki**. Hi 9,34; 13,21
**lub: spór, niesnaski, wrogość, konflikt[8409]; **lub: gdy Twoja ręka porusza się przeciwko mnie, ginę, lub: pod naporem Twojej ręki*

11. Gdy karą[8433] dyscyplinujesz* człowieka[376] za nieprawość[5771], to jak mól niszczysz[4529] to, czego pragnie**; O tak[389], parą[1892] jest każdy człowiek[120]. Sela[5542]. Iz 50,9; Ps 39,5
**lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]*
***lub: k.q. pragnąć[2530], skarb[B2892], lub: jego piękno - KJV, EIB[350]*

12. Wysłuchaj mojej modlitwy, JHWH, i nakłoń ucha na moje wołanie*; nie bądź głuchy na moje łzy, bo jestem przybyszem** dla Ciebie i przychodniem***, jak wszyscy moi ojcowie[1].
**lub: błaganie, krzyk o pomoc[7775] - Wj 2,23, Lm 3,5*
***hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych[1616], chroniony obywatel, obcy, prozelita[B1816]*
****hebr.: toszaw - przybysz, cudzoziemiec, obcy[8453]*
Kpł 25,23; 1Krn 29,15; Ps 119,19; 2Kor 5,6; Hbr 11,13; 1P 1,17; 2,11

13. Odwróć[8159] wzrok ode mnie, abym się rozpromienił*, zanim odejdę[1980] i już mnie nie będzie[369]. Hi 10,20-21
**lub: tylko w k.h. rozpromienić się, uśmiechać, wyglądać ładnie, spowodować wybuch (radości), odzyskać siłę[1082]*

40 Dla przewodnika chóru. Dawidowy. *Psalm.* Cierpliwie oczekiwałem* na JHWH *i* skłonił się ku mnie, i wysłuchał mojego wołania**. **hebrajzm - wyczekując wyczekiwałem[6960] - por. Dz 7,4; **lub: wołanie (krzyk) o pomoc[7775]* Ps 27,14; 34,15

2. I sprawił, że wyszedłem* z dołu[953] zagłady** i z błota[3121] bagiennego***; sprawił, że postawiłem[6965] moje stopy na skale[5553] *i* wzmocnił[3559] moje kroki[838]. Ps 27,5;
**lub: k.h. spowodować wejście na górę, przyprowadzić w górę[5927]*
***dosł.: wrzask, łoskot, ryk[7588] (związany z bitwą)* Ps 69,14
****lub: muł, torfowisko, błoto[2916] - lepkie, śliskie, grząskie - Ps 69,2*

3. I włożył* w moje usta nową[2319] pieśń[7892], pieśń chwały** dla naszego Boga. Wielu[7227] to zobaczy[7200] i ulęknie[3372] się, i zaufa*** JHWH.
**dosł.: dał, spowodował[5414]* Ps 33,3; Obj 5,9; 14,3
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*

4. Błogosławiony[835] człowiek*, który pokłada w JHWH swoją nadzieję**, a nie zwraca***

swoich oczu w kierunku dumnych[7295] ani na tych, którzy oplatają[****] się kłamstwem.
**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]* Hi 23,11; Ps 2,12;
****lub: k.q. zwracać się ku, rozejrzeć się, odwracać się[6437]*
*****lub: gwałtownie skręcać, oddawać się[7750]* Ps 34,8; 84,12

5. Wiele cudownych[6381] *dzieł* uczyniłeś[6213], Ty JHWH, mój Boże, a Twoich zamysłów[*] wobec nas nikt nie może wymienić w kolejności[**] przed[413] *Tobą;* gdybym chciał je opowiedzieć[5046] i ogłosić[1696], są zbyt liczne[6105], nie można *ich* policzyć[5608]. Hi 5,9; Ps 71,15;
**lub: myśl, plan, zamysł, wynalazek, wymysł[4284]* Ps 139,17-18
***lub: k.q. porządkować, ustawić w szeregu, wskazywać po kolei, porównywać[6186], lub: nie ma porównania ... - AK*

6. W ofierze *krwawej*[2077] i w darze *z pokarmu*[4503] nie miałeś upodobania[2654], lecz przekłułeś[*] mi uszy[**]; nie pytałeś[7592] się o całopalenia[5930] i ofiary za grzech[2401]. 1Sm 15,22; Oz 6,6;
**hebr.: kara[h] - kopać, drążyć, zrobić dziurę, wyciosać[3738]*
***myśl nawiązuje do oddania się w niewolę (w całkowite posłuszeństwo) - por. Wj 21,6 przez akt przekłucia ucha (?)* Hbr 10,5

7. Wtedy powiedziałem[559]: Oto przybyłem[935], w zwoju[4039] dokumentu[*] napisano[3789] o mnie.
**lub: zwój, dokument prawny[5612], inskrypcja (rozpoczynająca tekst?), coś spisanego[B6519]* Łk 24,44; J 5,39; Dz 10,43; Hbr 10,7

8. Z upodobaniem[*] czynię[6213] *to, w czym* Ty znajdujesz przyjemność[**], mój Boże, a Twoje Prawo[8451] *jest* w głębi[8432] mojego wnętrza[4578].
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska[7522]*
***lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654], pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033]*
***hebr.: racon - LXX thelema - wola, pragnienie - por. Mt 12,50**

9. Ogłosiłem[*] jako dobrą nowinę Twoją sprawiedliwość[6664] w wielkim zgromadzeniu[6951]. Oto[2009], nie będę zamykał[**] moich ust; JHWH, Ty o tym wiesz[3045]. Ps 22,22.25; 35,18
**lub: k.p. ucieszyć się dobrą nowiną, ogłaszać radosną wieść[1319]*
***lub: k.q. trzymać w ryzach, powściągać, zamykać[3607]*

10. Twojej sprawiedliwości[6666] nie skrywałem[3680] w głębi[8432] serca[3820], opowiadałem[559] o Twojej wierności[*] i Twoim zbawieniu[8668]; nie ukryłem[3582] Twojego miłosierdzia[2617] i Twojej prawdy[**] w wielkim zgromadzeniu[***].
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
lub: wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; ***Ps 22,25

11. Dlatego Ty, JHWH, nie odmawiaj[3607] mi swojej litości[*]; Twoje miłosierdzie[2617] i prawda[571] niech mnie zawsze strzegą[**]. Ps 36,5;
**lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Ps 57,3; 61,7
***lub: k.q. pilnować, czuwać nad, zachować, strzec[5341] - tu l.mn.*

12. Ponieważ otoczyły[661] mnie nieszczęścia[*], których nie można policzyć[**]; dosięgły[5381] mnie moje nieprawości[5771], tak że nie mogę *ich* dostrzec[***]; stały się liczniejsze[6105] niż włosy na mojej głowie[7218], a moje serce[3820] mnie zawodzi[****]. ****lub: rozróżnić[7200]* Ps 38,4; 65,3
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*
***dosł.: dla których nie ma liczby[4557]; ****lub: k.q. pozostawić, zaniedbać, odejść[5800], zmienić nastawienie, dać się ponieść[B6760]*

13. Bądź łaskawy[*], JHWH, *zechciej* mnie ocalić[5337]; JHWH, pośpiesz[2363] mi na pomoc[5833].
**lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]*

14. Niech się zawstydzą[*] i zmieszają[**] wszyscy, którzy razem[3162] szukają[1245] mojej duszy by ją zniszczyć[***]; niech odstąpią[5472] do tyłu[268] i zostaną upokorzeni[****] ci, którzy znajdują przyjemność[2655] w moim nieszczęściu[7451].
**lub: k.q. być rozczarowanym, wstydzić się, być zażenowanym[954]*
***lub: k.q. wstydzić się (rumienić), być zmieszanym[2659]*
****lub: k.q. zmieść, porwać, zostać porwanym[5595]*
*****lub: k.n. zostać upokorzonym, zhańbionym, wstydzić się[3637]*

15. Niech będą ogarnięci grozą[*] z powodu swojej hańby[1322] *ci, którzy* mówią: Ha[**], ha!
**lub: być spustoszonym, być porażonym strachem, być ogarniętym zgrozą, być zeszpeconym[8074]; **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej[1889] - Ez 25,3, rżenie konia - Hi 39,25[B2140]*

16. Niech się radują[7797] i niech będą zadowoleni[*] w Tobie, ci wszyscy, którzy Ciebie szukają[1245]; niech *ci, którzy* miłują[157] Twoje zbawienie[8668], zawsze[8548] mówią: Niech JHWH będzie wywyższony[**], Ps 35,27; 70,4
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; **k.q. stać się wielkim, wywyższonym[1431]*

17. Ja wprawdzie *jestem* ubogi[6041] i nędzny[*], lecz Pan[136] myśli[2803] o mnie. Ty *jesteś* moją pomocą[5833] *i tym, który mnie* wyzwala[**], mój Boże, nie zwlekaj[***]. Ps 35,10, 37,14; 86,1; 109,22
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędzu[34]*
***lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ***k.p. spóźniać, czekać[309]*

41 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida. Błogosławiony[835] ten, *który* poświęca uwagę[*] ubogiemu[**], JHWH go wybawi[4422] w dniu niedoli[7451]. Ps 82,3-4; Prz 14,21; 19,17
**lub: k.h. patrzeć na, mieć wgląd, poświęcać uwagę, nauczać[7919]*
**lub: błogosławiony, który postępuje mądrze z ...- hebr.: maskil[4905] por. Ps 32,1*; **lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]*

2. JHWH będzie go strzegł[*], zachowa przy życiu[2421] i uczyni szczęśliwym[833] w tej ziemi[776] i nie wyda[5414] go na wolę[**] jego wrogów[341].
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, ratować życie[8104]*
***idiom - nie wyda go duszy[5315] - na wolę, zamysły, decyzje*

3. JHWH wzmocni[*] go na łożu choroby[1741], w cierpieniu[2483] poprawi całe jego posłanie[**].
**lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, wzmocnić, pocieszyć[5582]*
***idiom: przywróci mu pełne zdrowie? - por. EIB Ps 41,1[355]*

4. Ja powiedziałem: JHWH, zmiłuj[*] się nade

mną, uzdrów** moją duszę[5315], bo zgrzeszyłem[2398] przeciwko Tobie. Sdz 10,10; 1Krl 8,33;
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie[2603]*
***lub: przywróć mi zdrowie[7495] - w aspekcie fizycznym i duchowym - por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16* Jr 14,7; Dn 9,8

5. Moi wrogowie[341] powiedzą o mnie źle[7451]: Kiedy *on* umrze[4191] i zginie[6] jego imię[8034]?

6. A jeśliby ktoś przyszedł mnie zobaczyć*, powie puste** *słowa;* jego serce[3820] gromadzi[6908] sobie nieprawość[205], a gdy wyjdzie[3318] na zewnątrz[2351], będzie *o niej*** mówił[1696].
**lub: zwrócić uwagę na, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***lub: pustka, daremność, próżność, fałsz, bezwartościowość[7723]*
****domyśl.: będzie mówił o nieprawości[205]* Ps 7,10-11

7. Wszyscy, którzy mnie nienawidzą[8130], szepczą* razem[3162] przeciwko mnie, przeciwko mnie obmyślają** zło[7451]; Ps 56,5
**lub: k.hp. szeptać między sobą, k.p. rzucać uroki[3907]*
***lub: k.q. planować, wymyślać, oceniać, zamierzać, uznać[2803]*

8. Mówiąc: Spadła na niego okropna* rzecz*, położył się i nie zrobi *nic* więcej[3254] by się podnieść[6965]. **idiom: słowo[1697] Beliala[1100] spadło na niego*
**lub: zaraza złośliwa nim zawładnęła - BT II, WBC Ps 41,8*

9. Nawet mój przyjaciel*, któremu ufałem[982], który jadł[398] mój chleb[3899], podniósł przeciwko mnie piętę**. Ps 55,12; Mt 26,14.21.47-50; J 13,21
**dosł.: człowiek[376] mojego pokoju (dobrobytu, powodzenia)[7965]*
***idiom: przyczynił się zdradliwie do mojego upadku - Jr 38,22; Ab 1,7; lub: stał się dla mnie przeszkodą - EIB[K] - Ps 41,10*

10. Ale Ty, JHWH, zmiłuj* się nade mną i podnieś[6965] mnie, abym** im odpłacił***.
**por. w. 13*; **lub: obym im odpłacił - AK; ***k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać, odnawiać, skończyć[7999]*

11. Po tym ja poznałem[3045], że masz we mnie upodobanie*, bo[3588] mój wróg[341] nie będzie *już* krzyczał z radości** przeciwko[5921] mnie.
**lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654]* Ps 21,6; *pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033]* Ps 37,17
***lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*

12. Lecz Ty wsparłeś* mnie przez wzgląd na moją uczciwość** i na wieki*** postawiłeś mnie przed swoim obliczem. ****lub: na zawsze[5769]*
**lub: k.q. trzymać, chwytać, podpierać, podtrzymywać[8551]*
***lub: całość, niepodzielność, niewinność; prostota, uczciwość[8537]*

13. Błogosławiony[1288] JHWH, Bóg Izraela[3478], od wieków[5769] aż na wieki[5769]. Amen i amen*.
**lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*
1Krn 29,10; Ps 18,46; 28,16; 72,18

42

Dla przewodnika[5329] chóru. *Pieśń* pouczająca* synów Koracha. **por. Ps 32,1**

1. Jak jeleń* pragnie[6165] wód strumieni[650], tak moja dusza[5315] pragnie[6165] Ciebie, Boże.
**lub: łania, jeleń, samiec jelenia,[354] daniel - cervus capreolus[B401]*

2. Moja dusza[5315] jest spragniona[6770] Boga, Boga żywego[2416]. Kiedy przyjdę[935] i będę się mógł wpatrywać* w oblicze Boga**? Ps 63,1
**lub: k.n. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***tu: pyt. retor. wyrażające silne pragnienie bycia przed Bogiem*

3. Łza[1832] stała się dla mnie chlebem[3899] za dnia[3119] i nocą[3915], *bo* mówią[559] do mnie cały dzień[3117]: Gdzie jest twój Bóg? Ps 80,5; 102,9

4. To wspominam* i wylewam na siebie** moją duszę[5315], jak podróżując[5674] w tłumie[5519], szedłem[1718] z nimi do domu[1004] Bożego wśród okrzyków*** radości i dziękczynienia****, pośród świętującego***** mnóstwa[1995].
**lub: to pamiętam[2142]; **idiom - kiedy płaczę - por. Hi 30,16*
****lub: głos, dźwięk, hałas[6963]; ****wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426], *****obchodzić święto, pielgrzymować, tańczyć[2287]*
Rdz 28,17; 1Krn 6,48; Kaz 5,1; Mt 12,4; 1Tm 3,15; 1P 4,17

5. Dlaczego[4100] się smucisz*, moja duszo[5315], i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona**? Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034] *za* zwycięstwo*** Jego oblicza[6440].
**lub: k.hp. być zrozpaczonym, k.q. być zgiętym w pokłonie, paść na twarz, ukorzyć się, pochylać, kulić się[7817]; **być niespokojnym, poruszonym, opłakiwać, pałać gniewem, hałasować[1993]*
****lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

6. Mój Boże, smuci[7817] się we mnie moja dusza[5315], dlatego wspominam* Cię z ziemi[776] Jordanu i *szczytu* Hermonu**, z góry Misar***.
**lub: pamiętam[2142] o Tobie; **Góra Hermon[2768] na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony; ***góra najprawdopodobniej w płn. części Zajordania w pobliżu Hermonu[4706]*

7. Głębia* woła do głębi[8415], szumem[6963] Twoich wodospadów**; wszystkie Twoje fale[4867] i nawałnice[1530] przeszły[5674] nade mną.
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: ujście (wód), tunel[6794], podziemny kanał prowadzący od źródła Gichon?, wodospad, szybko płynący strumień[B7881]*

8. Lecz za dnia JHWH wyznacza* swoje miłosierdzie[2617], a w nocy będzie we mnie** Jego pieśń***, modlitwa[8605] moja do Boga mojego życia[2416]. Hi 32,10; Ps 44,4; 77,6; 133,3
**lub: k.p. powierzyć nadzór, wyznaczyć, zlecić, rozkazać[6680]*
***lub: u mnie; ***będzie Mu śpiewać u mnie, modlitwa ... - AK*

9. Powiem[559] do Boga: Moja skało*, dlaczego o mnie zapomniałeś[7911]? Dlaczego[4100] chodzę zasępiony[6937] *z powodu* ucisku** wroga[341]?
**tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Pwt 32,4;
***lub: ucisk, strapienie, nacisk[3906]* 1Sm 2,2; Ps 18,3; 22,2; 38,3

10. *Jak* przy łamaniu* moich kości[6106], *tak* mi urągają** moi wrogowie***, gdy mówią do mnie cały dzień[3117]: Gdzie jest twój Bóg?
**dosł.: roztrzaskanie[7524]; miażdżyć, zgryzłać[B8747]* Jl 2,17
***lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778]*
****lub: ci, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę[6887]*

11. Dlaczego się smucisz[7817], moja duszo[5315],

i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona[1993]?
Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034],
On jest ocaleniem* mojego oblicza[6440]
i *On* moim Bogiem. Ps 42,6; 43,5
**lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

43 Osądź[8199] mnie, Boże, i rozstrzygnij[7378]
mój spór* z *tym* nieświętym[2623] narodem[1471]!
Och! Wybaw[6403] mnie od człowieka[376]
fałszywego[4820] i niesprawiedliwego[5766]!
**lub: k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę, zaatakować kogoś (wymówkami)[7378]*

2. Bo Ty jesteś Bogiem mojej twierdzy*.
Dlaczego mnie odrzuciłeś**?
Dlaczego chodzę zasępiony*** z powodu ucisku[3906] wroga[341]?
**lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581]*
***lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
****dosł.: k.q. szczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937] stąd: zasępiony, smutny, płaczący* Ps 42,9; 88,14

3. Ześlij[7971] Twoje światło[216] i Twoją prawdę[571],
niech mnie przyprowadzą[5148] i wprowadzą[935]
na Twoją świętą górę* i do Twojego miejsca zamieszkania**.
Iz 66,20; Dn 9,16;
tj. na górę Syjon - por. Ps 2,6; 15,1; **lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek, tu: w l.poj.[4908] - por. Ps 27,5
Jl 2,1; Za 8,3

4. Wtedy* przyjdę** do ołtarza[4196] Bożego, do Boga mojego wesela*** i radości[1524];
będę Cię wysławiał[3034] na cytrze****, Boże, mój Boże.
**lub: obym przystąpił - AK* Ps 33,2; 57,8;
***lub: k.q. wejść, wkraczać, iść, przychodzić[935], ***zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*
*****tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 71,22; J 20,28

5. Dlaczego[4100] się smucisz*, moja duszo[5315],
i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona[1993]?
Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034],
On jest ocaleniem[3444] mojego oblicza[6440] i *On* moim Bogiem.
**lub: k.hp. być zrozpaczonym, k.q. być zgiętym w pokłonie, paść na twarz, ukorzyć się, pochylać, kulić się[7817]*

44 Dla przewodnika[5329] chóru. Pieśń pouczająca* synów Koracha. Ps 32,1
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*

1. Boże, na własne uszy usłyszeliśmy[8085],
nasi ojcowie opowiadali[5608] nam o tym,
czego dokonałeś za ich dni[3117], za dni[3117], dawnych*.
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 78,3; Wj 12,24

2. Ty własną ręką[3027] wziąłeś w posiadanie[3423] narody*,
a ich osadziłeś**; zadałeś rany[7489] ludom*** i wyrzuciłeś[7971] je.
2Sm 7,10; Ps 78,55; 80,8
**hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; **lub: k.q. zasadzić, ugruntować[5193]; ***hebr.: le'om - lud, naród[3816]*

3. Bo nie zajęli[3423] ziemi[776] swoim mieczem[2719]
ani nie wybawiło[3467] ich własne ramię[2220],
lecz Twoja prawica[3225] i Twoje ramię[2220], i światło[216] Twojego oblicza[6440],
bo upodobałeś* ich sobie**.
Lb 6,25; Pwt 4,37; 7,7-8;
**lub: mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]* Ps 17,7;
***lub: bo im okazałeś przychylność* Ps 20,7; 89,16; Dn 9,17

4. Ty sam* jesteś moim Królem, o Boże;
zarządź** zwycięstwo[3444] Jakuba. Ps 89,18; Iz 33,22;
**lub: Ty (jesteś) nim - AK; **k.p. rozkazać, zarządzić, powierzyć odpowiedzialność, wyznaczyć[6680]* Mt 2,2; 21,5; J 1,49

5. Dzięki Tobie napieramy* na naszych wrogów[6862],
za *sprawą* Twojego imienia zdepczemy[947] *tych, którzy* powstają** przeciwko nam.
**lub: k.p. popychać, szturchać kogoś[5055], podrzucać rogami[85841]*
***lub: k.q. stawać, powstawać, rosnąć w siłę[6965]* Ps 60,12

6. Nie zaufam[982] bowiem mojemu łukowi[7198]
i nie wybawi[3467] mnie mój miecz[2719];
Ps 20,7; Oz 1,7

7. Lecz[3588] Ty nas wybawiłeś[3467] od naszych wrogów*
i zawstydziłeś** tych, którzy nas nienawidzą***.
**lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]*
***lub: k.h. zawstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym[954]*
****w k.p. nienawidzący (wrogów), k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*

8. Każdego dnia[3117] chlubimy[1984] *się* w Bogu,
a Twoje imię[8034] będziemy sławić* na wieki**. Sela***.
**obyśmy sławili[3034] - AK* Ps 34,2; Jr 9,24
***lub: na zawsze[5769]; ***hebr.: selah - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, stylu muzyki[5542]*

9. A jednak odrzuciłeś* i zawstydziłeś** nas,
i nie wyruszasz[3318] z naszymi wojskami[6635].
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.h. zawstydzać, ubliżać, upokarzać, narażać na wstyd[3637]*

10. Sprawiłeś, że poddaliśmy* tyły[268] przed wrogiem[6862],
a ci, którzy nas nienawidzą[8130],
zdobyli sobie łup**.
Kpł 26,17; Pwt 28,25;
**dosł.: k.h. powodować wracanie, pozwalać wrócić, odnawiać[7725]*
***lub: k.q. łupić, plądrować, brać łupy[8154]* Joz 7,8.12

11. Wydałeś[5414] nas jak owce[6629] na żer* i rozproszyłeś[2219] nas wśród pogan**.
Kpł 26,33;
**dosł.: na żywność, jedzenie[3978]; **lub: narodów[1471]* Pwt 4,27

12. Sprzedałeś[4376] swój lud za bezcen* i nie powiększyłeś** na nich zysku***.
**lub: za darmo, za nic, bez wartości[1952]; **dosł.: k.p. czynić wielkim, powiększyć[7235]; ***lub: cena, nagroda, zysk, opłata[4242]*

13. Wystawiłeś[7760] nas na wzgardę* naszym sąsiadom[7934],
na szyderstwo** i pośmiewisko*** tym, którzy nas otaczają[5439].
Pwt 28,37;
**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; **drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]; ***kpina, pośmiewisko[7047]* 1Krl 9,7; Ps 79,4

14. Sprawiłeś, że staliśmy* się przysłowiem** wśród pogan[1471],
potrząsaniem*** głową[7218] pośród ludów[3816].
Hi 17,6; Ps 109,26; Jr 24,9
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, wyznaczyć, wystawić, sprawiać, że coś się stanie[7760]; **hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]*
****tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym*

15. Cały dzień moja hańba* jest przede mną, a wstyd[1322] okrywa mi twarz[6440]; 2Krn 33,21;
**lub: wstyd, hańba, zakłopotanie, zniewaga*[3639] Ps 69,7
16. Z powodu głosu[6963] tego, który gardzi* i bluźni**, z powodu wroga[341] i *tego, który się* mści[5358]. **lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się*[2778]
***k.p. urągać ludziom, bluźnić Bogu*[1442] Ps 8,2; 74,10
17. To wszystko na nas przyszło[935], a jednak nie zapomnieliśmy[7911] o Tobie i nie sprzeniewierzyliśmy* się Twojemu przymierzu**.
**lub: k.p. postępować fałszywie, zdradzić*[8266] Hi 13,15; Dn 9,13
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.*[1285]
18. Nasze serce[3820] nie odwróciło się wstecz, ani nasze kroki[838] nie zboczyły[5186] z Twojej ścieżki[734]; Ps 17,15; 23,3; 25,4; 78,57
19. Chociaż rozbiłeś* nas w miejscu[4725] szakali** i okryłeś[3680] nas cieniem śmierci***.
**lub: k.p. zgnieść, rozbić na kawałki*[1794]; ***hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal*[8577], *krokodyl - Ez 29,3*[B1004]
****idiom: bliskość niebezpieczeństwa groźnego dla życia*
****hebr.: calawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych*[6757] *- por. Hi 3,2; 10,21-22; Iz 9,1; Jr 2,6*
20. Gdybyśmy zapomnieli[7911] imienia[8034] naszego Boga* i wyciągnęli[6566] nasze ręce** do obcego[2114] boga; Wj 29,9; 1Krl 8,22; 2Krn 6,12
**idiom: gdybyśmy Go odrzucili - por. EIB Ps 44,21*[380]
***idiom: zwrócili się w modlitwie do ... EIB Ps 44,21*[381]
21. Czy Bóg by tego nie odkrył*? Przecież On zna[3045] tajemnice** serca[3820]. Ps 7,10; 139,23
**lub: k.q. szukać, zgłębiać, zbadać*[2713]; ***rzecz ukryta, tajemna*[8587]
22. Lecz z powodu[5921] Ciebie przez cały[3605] dzień[3117] jesteśmy mordowani*, policzyli** nas jak owce[6629] *przeznaczone* na rzeź[2878]. Jr 12,3;
**lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować*[2026] Rz 8,36
***lub: k.n. zostać policzonym, przypisanym, pomyślanym*[2803]
23. Przebudź się*[5782]; dlaczego śpisz, Panie? Obudź[6974] się, nie odrzucaj* nas na wieki**.
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić; **na zawsze* Ps 7,6; 35,23; 78,65
24. Dlaczego[4100] ukrywasz[5641] swoje oblicze[6440] i zapominasz[7911] o naszym utrapieniu* i ucisku[3906]? **lub: udręka, bieda, nieszczęście*[6040] Hi 13,24; Ps 88,14
25. Ponieważ nasza dusza[5315] zanurzyła* się w prochu, nasz brzuch przylgnął do ziemi.
**lub: k.q. zapadać się, schylać, k.h. być przygnębionym* Ps 119,25
26. Powstań[6965] nam na pomoc[5833], odkup* nas ze względu na Twoje miłosierdzie. Ps 6,4
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup*[6299]

45 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilie”*. *Pieśń* pouczająca** dla synów Koracha. Pieśń[7892] miłosna***. ***hebr.: maskil - Ps 32,1**
**lilie - (?) - początek słów pieśni, na którą psalm był śpiewany*[7799]
****treść psalmu wskazuje na pieśń weselną pary królewskiej*
1. Moje serce zostało poruszone[7370] dobrym słowem[1697]; dzieła*, które wypowiadam[559], *są* dla króla; mój język *będzie* rysikiem** biegłego*** pisarza[5608]. ****dosł.: szybki, gotowy*[4106] Ezd 7,6
**lub: dzieło, praca, zajęcie, wytwór*[4639] *- tu: jako dzieło literackie*
***tj. żelazny rylec z twardą końcówką używany do pisania w kamieniu lub metalu*[5842]*; trzcinowe pióro do pisania po zwoju*
2. Ty jesteś piękniejszy[3302] od[4480] synów ludzkich*; na twoich wargach rozlał się wdzięk**, dlatego Bóg pobłogosławił[1288] cię na wieki***.
**dosł.: synów człowieka (adam)*[120] Łk 4,22
***idiom: twoje słowa są pełne wdzięku; ***lub: na zawsze*[5769]
3. Przypasz do biodra[3409] swój miecz, mocarzu*, w swojej chwale[1935] i dostojeństwie**.
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater*[1368]
***lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała, dostojeństwo*[1926]
4. A w swoim dostojeństwie[1926] rozwijaj się pomyślnie*, wyruszysz** ze słowem prawdy[571], łagodnej*** sprawiedliwości[6664] i niech *twoja* prawica wskaże**** ci zdumiewające***** *dzieła.* ****lub: pokora, cichość*[6037]; *****uskaże ci na* Ps 65,5; 98,1
**lub: czynić postępy, osiągnąć cel, postępować naprzód*[6743]
***lub: k.h. kierować, uczyć, wskazywać, strzelać strzałami*[3384]
*****lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem*[3372]
5. Twoje strzały[2671] są ostre[8150], narody* pod tobą[8478] upadną[5307], *skierowane są* w serce[3820] wrogów[341] króla[4428], **lub: naród, lud, lud zbrojny*[5971]
6. Twój tron[3678], o Boże*, *trwa* na wieki[5769] wieczne[5703], berłem** Twojego królestwa*** jest berło[7626] sprawiedliwości****. Ps 93,2; Iz 9,6;
**lub: tronem twoim Bóg - AK; **buława, berło (jako symbol władzy), kij, rózga, gałąź*[7626]; ****władza królewska, panowanie (czas), królestwo (terytorium)*[4438]; *****iść prostą drogą, płaskować; metaf. - prawość, sprawiedliwość, prostolinijność*[4334] Łk 1,33
7. Umiłowałeś[157] sprawiedliwość[6664], a brzydzisz* się nieprawością[7562], dlatego namaścił[4886] cię, o Boże, twój Bóg olejkiem[8081] radości** bardziej niż twoich towarzyszy***. Ps 33,5;
**lub: k.q. oddzielać się, brzydzić, w k.p. nienawidzący (wrogów)*[8130]
***lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie* [8342] Hbr 1,9
****współpracownik, towarzysz, kompan*[2270]*, naśladowca*[B2587]
8. Wszystkie twoje szaty[899] *pachną* mirrą*, aloesem** i kasją***; *płynąca* z pałaców[1964] z kości[8127] słoniowej[8127] gra na strunach**** czyni cię radosnym[8055] . Lb 24,6; Pnp 1,3; 4,14; Mt 2,11
**tj. żywica z kory drzewa arabskiego*[4753]; ***drzewo aloesowe*[174]*, lodowa roślina tworząca bujne kępy*[B198]; ****strączmiec - przyprawa, sproszkowana kora o smaku podobnym do cynamonu*[7102]
*****tj. dział, część, akord muz. wyk. na instr. strunowym*[4482]
9. Córki królów są wśród cenionych* przez ciebie *kobiet,* królową[7694] w złocie[3800] z Ofiru** stanęła[5324] po twojej prawicy[3225]. Rdz 10,29;
**lub: drogi, kosztowny, ceniony, wspaniały, chwalebny*[3368]
***tj. ziemia lub miasto w płd. Arabii na szlaku handlowym Salomona pomiędzy Mekką a Medyną - Mahdadh Dhahab, synonim złota - „Ofir” - obrócony w pył*[211] Hi 22,24; Iz 13,12

10. Posłuchaj[8085] córko[1323], spójrz[7200] i nakłoń ucha*, zapomnij** o swoim ludzie[5971] i o domu[1004] swojego ojca[1]; Rdz 12,1
**idiom: skieruj swoją uwagę, słuchaj uważnie*
***lub: k.q. przestać się troszczyć, zapomnieć - por. Rt 1,16-17*

11. A król zapragnie* twojego piękna[3308], bo on jest twoim panem[113]; oddaj mu pokłon**.
**lub: k.h. pragnąć, tęsknić za,* Ps 95,6; Iz 54,5; 62,4; Ef 5,26
*żywić pożądanie[183]; **k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812]*

12. Także córka[1323] Tyru* *przyjdzie* z darami[4503], najbogatsi z ludu[5971] będą prosić[2470] o *przychylność* twojego oblicza**.
**tj. miasto fenickie na wybrzeżu M. Śródziemnego - „skała"[6865]*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

13. W środku* córka[1323] królewska w całej[3605] *swojej* świetności**, a jej szata[3830] przetykana*** złotem. **lub: w wnętrzu, twarzą ku[6441]* Iz 61,10;
***lub: obfitość, bogactwo, majątek, chwalebność, świetność[3520]*
****tj. wyrób pleciony, filigranowy lub kratkowany na którym można umieszczać klejnoty[4865] - por. Wj 28,11.13; 39,6.13* Obj 19,7

14. W kolorowej* szacie będą ją prowadzić[2986] do króla, za nią dziewice**, jej towarzyszki***, są prowadzone[310] do ciebie.
**lub: coś pstrego, haftowanego[7553], szaty barwione, kolorowe[B8783]*
***hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać"[1330]*
****tj. ktoś towarzyszący[7464] (o służących) - Sdz 11,37, przyjaciel[B8672]*

15. Prowadzą[2986] je z weselem* i z radością**, i wejdą do pałacu[1964] króla[4428]. Jr 22,4
**lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; **tj. stan szczęścia w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu smutku[1524] - por. Hi 3,22; Ps 43,4; 65,12*

16. Zamiast* twoich ojców[1], będą twoi synowie[1121], których ustanowisz** książętami[8269] po całej ziemi[776]. **lub: w miejsce, ze względu[8478]*
***lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*

17. Upamiętnię* twoje imię[8034] po wszystkie pokolenia**; dlatego narody[5971] będą cię wysławiać[3034] na wieki[5769] wieczne[5703]. Ml 1,11
**lub: k.h. wspominać, odnotować, pamiętać, upamiętnić[2142]*
***dosł.: w każdym pokoleniu[1755] i pokoleniu - por. AK Ps 45,18*

46 Dla przewodnika[5329] chóru. *Dla* synów Koracha. Pieśń[7892] na *mutę:* Dziewice*.
**hebr.: 'al'alamot - panny, dziewice[5961], pieśń na głosy żeńskie*

1. Bóg jest naszym schronieniem* i siłą[5797], niezmierną[3966] pomocą dającą się znaleźć** w *czasie* utrapienia***. ****lub: w trudzie[6869]* Ps 62,7;
**lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* Ps 142,5
***lub: k.n. zostać znalezionym, mieć w posiadaniu, być obecnym[4672]*

2. Dlatego nie będziemy się bać[3372], choćby się zapadła* ziemia, choćby się zsunęły** góry[2022] w samo wnętrze*** mórz[3220]; Ps 18,7;
**lub: k.h. zmienić, odmienić, wymienić[4171], zapaść się[B4827]*
***lub: k.q. chwiać się, trząść, zsunąć się[4131]* Iz 24,19; 54,10
****lub: serce, umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek[3820]*

3. Choćby zaszumiały[1993] i zawrzały* ich wody, i zatrzęsły się góry *od* jego** wzburzenia***. Sela[5542]. **lub: k.q. wrzeć, kipieć; **Jego; ***duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta[1346]* Ps 93,3-4; Jr 5,22

4. *Jest* rzeka[5104], której nurty* rozweselą[8055] miasto[5892] Boże, święte[6918] mieszkanie** Najwyższego[5945]. **dosł.: kanał, koryto[6388]* Ez 47,1-12; Obj 22,1-3
***lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek, tu: w l.mn.[4908]*

5. Bóg jest wewnątrz* niego, nie będzie się *ono* chwiać[4131]; Bóg wspomoże[5826] *je* gdy będzie zbliżał** się poranek[1242]. Pwt 23,14; Iz 12,6;
**lub: wewnątrz, w głębi, w środku[7130]* Ez 43,7; Oz 11,9; So 3,15;
***lub: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, zbliżać się[6437]* Za 2,5

6. Wzburzyły* się narody[1471], zachwiały[4131] się królestwa, *gdy On* wydał swój głos, rozpłynęła** się ziemia. Ps 8,14; 68,34; Jl 3,21
**lub: być niespokojnym, być zmartwionym, pałać gniewem[1993]*
***lub: k.q. topnieć, mdleć, powodować topnienie[4127]*

7. JHWH Zastępów* jest z nami; Bóg Jakuba[3290] jest naszą twierdzą**. Sela. 2Krn 13,12;
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Iz 8,10; Rz 8,31
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*

8. Chodźcie*, zobaczcie[2372] dzieła[4659] JHWH, którymi dokonał spustoszenia** na ziemi[776].
**tryb rozkazujący[1980]* Pwt 28,37; Ps 66,6; Jr 8,21;19,8
***lub: przerażenie, groza, zdumienie, pustkowie, nieużytki[8047]*
***lub: którego dokonania budzą lęk na ziemi - EIB Ps 46,9[404]*

9. *On* położył kres[7673] wojnom[4421] aż po krańce ziemi*, kruszy** łuk[7198] i łamie włócznie[7112], a wozy[5699] spali w ogniu[784]. I z 2,4; Ps 76,3; Mi 4,3
**idiom: na całym świecie; **lub: k.p. roztrzaskać, rozbić[7665]*

10. Uciszcie* się i uznajcie**, że Ja jestem Bogiem; będę wywyższony[7311] wśród narodów[1471], będę wywyższony[7311] na ziemi. Ps 100,3
**lub: k.h. być cicho, być spokojnym, powstrzymać, rozluźnić[7503]*
***lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]*

11. JHWH Zastępów[6635] jest z nami, Bóg[430] Jakuba jest naszą twierdzą[4869]. Sela. Ps 46,7

47 Dla przewodnika chóru. *Dla* synów Koracha*. Psalm. **hebr.: qorah - „łysy"[7141]*

1. Klaszczcie[8628] w dłonie wszystkie narody[5971], wykrzykujcie triumfalnie* Bogu głosem radosnym[7440]. 2Krn 13,15; Ezd 3,11; Ps 32,11; Iz 12,6
**lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*

2. Gdyż JHWH Najwyższy[5945], *który* wzbudza lęk*, jest wielkim[1419] Królem nad całą ziemią[776]. Pwt 7,21; 10,17; Ne 9,32; Ps 66,5; 68,35
**lub: k.n. wywołać zdumienie i przestrach, przejąć lękiem[3372]*

3. Podda* nam ludy** i narody[3816] *rzuci* pod nasze stopy[7272]. Ps 2,8; 18,47; 44,6
**lub: k.h. zmuszać do ucieczki, odwodzić[1696]; **ludzi[5971]*

4. *On* nam wybierze[977] nasze dziedzictwo*, chlubę[1347] Jakuba, którego umiłował[157]. Sela.
**lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Am 8,7; Na 2,2; 1P 1,4
5. Wstąpił Bóg wśród okrzyków radości[8643], JHWH przy dźwięku[6963] trąby*. **dosł.: rogu[7782]*
6. Śpiewajcie* Bogu, śpiewajcie*; śpiewajcie* naszemu Królowi[4428], śpiewajcie*.
**lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę, stąd: chwalić śpiewem[2167]*
7. Bóg bowiem jest Królem[4428] całej ziemi[776], śpiewajcie[2167] pieśni ze zrozumieniem*. Za 14,9
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[7919]*
8. Bóg króluje[4427] nad narodami[1471], Bóg zasiada[3427] na swoim świętym[6944] tronie. Mt 25,31
9. Książęta* narodów zebrali[622] się z ludem Boga Abrahama, bo do Boga należą tarcze** ziemi; *On jest* wielce wywyższony[5927].
**lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]*
***tj. władcy (?) por. Oz 4,18 lub jako idiom: obrońcy*

48 Pieśń. Psalm dla synów Koracha[7141].
1. Wielki[1419] jest JHWH i godny wielkiej* chwały[1984] w mieście[5892] naszego Boga, *na* swojej świętej[6944] górze. 1Krn 16,25; Ps 145,3
**lub: wielce, niezmiernie, bardzo, obfitość, wielka ilość[3966]*
2. Piękne[3303] wzniesienie, radość[4885] *dla* całej ziemi. Góra Syjon* szczyt północy**, miasto[7151] Wielkiego[7227] Króla[4428]. Mt 5,35
**tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: na krańcach[3411], szczyt[B3917], idiom: szczyt świętości[6828]*
3. Bóg w swoich pałacach[759] jest uznany* za twierdzę**. Ps 46,7; 50,2
**lub: k.n. zostać ujawnionym, objawionym, dać się poznać[3045]*
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*
4. Bo oto[2009] zgromadzili[3259] się królowie[4428] i razem[3162] się zeszli[5674]. 2Sm 10,6-19
5. *Lecz* gdy zobaczyli, zdumieli[8539] się, przerazili[926] się i w popłochu uciekli[2648].
6. Drżenie* tam ich ogarnęło i ból[2427], jak rodzącą[3205] kobietę. **lub: strach, bojaźń, trwoga[7461]*
7. Wiatrem[7307] wschodnim rozbijasz[7665] okręty* Tarszisz**. 1Krl 10,22; Iz 23,1.14; Ez 27,25
**idiom: okręty pełnomorskie; **tj. fenickie miasto handlowe przy ujściu rzeki Gwadalkiwiru w płd.-zach. Hiszpanii (?)[8659]*
8. To, co usłyszeliśmy[8085], to także zobaczyliśmy w mieście[5892] JHWH Zastępów*, w mieście** naszego Boga; Bóg je utrwali*** na wieki[5769]. Sela[5542]. Ps 24,10; 46,7; 87,5;
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Iz 2,2; Mi 4,1
***tj. miasto jako mocno ufortyfikowane miejsce zamieszkania*
****lub: k.po. ustalić, ustanowić, utrwalić, zrobić[3559]*
9. Rozważyliśmy*, o Boże, Twoje miłosierdzie** we wnętrzu[7130] Twojej świątyni[1964].
**lub: k.p. myśleć, porównywać, wyobrażać sobie[1819]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
10. Jak Twoje imię*, Boże, tak też chwała** Twoja sięga aż po krańce ziemi; Twoja prawica*** pełna jest sprawiedliwości. Ps 54,1;
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 66,4;
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
****słowo prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia - metaf.: jesteś sprawiedliwy, gdy rządzisz* Ps 138,2
11. Niech się weseli[8055] góra Syjon*, niech się radują[1523] córki** Judy z powodu Twoich sądów***. **por. Ps 48,2; **idiom: inne miasta Judy*
****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]*
12. Okrążcie* Syjon[6726] i obejdźcie** go, policzcie[5608] jego wieże[4026]. Ne 12,27-30; Ps 78,5
**tryb rozkaz. tu i w kolejnych 5 czasownikach w w. 11-12[4141]*
***lub: k.h. chodzić na około, otaczać, obejmować[5362]*
13. Zwróćcie* swoje wnętrze[3820] ku jego umocnieniom**, oglądajcie jego pałace[759], abyście mogli opowiadać*** *o tym* przyszłemu[314] pokoleniu[1755]. Obj 21,9-22,5
**lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać, zajmować stanowisko[7896], idiom: przypatrzyć się w szczególach?*
***lub: bastion, okopy, wał, twierdza[2430]; ***k.p. ogłosić[5608]*
14. Bo ten Bóg jest naszym Bogiem na wieki[5769] wieków[5703], On będzie nas prowadził[5090] aż* do *samej* śmierci[4192]. Ps 16,2; 31,14; Mk 12,29
**lub: dopóki[5921] nie umrzemy; aż poza śmierć - EIB Ps 48,15[415]*

49 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] dla synów[1121] Koracha*. **por. Ps 47,1**
1. Słuchajcie[8085] tego wszystkie[3605] narody[5971], nakłońcie uszy* wszyscy[3605] mieszkańcy[3427] świata[2465]. Ps 78,1; Mi 1,2
**tryb rozkaz. tylko w k.h. nakłaniać ucha, być posłusznym[238]*
2. Zarówno wy, synowie[1121] ludzcy*, jak i wy**, synowie człowieka***; razem[3162] bogaty[6223], *jak* i ubogi[34]. ***dosł.: zarówno* Ps 4,2; 62,9
**dosł.: bene adam[120] - synowie adama - pospolici, nic nie znaczący (?); ***bene isz[376] - synowie człowieka - emf. ludzie możni (?)*
3. Moje usta wypowiedzą mądrość[2454], a rozmyślaniem* mojego serca[3820] *będzie* roztropność**. **lub: zaduma, refleksja, rozmyślanie, wypowiedź[1900]*
***lub: czyn rozumny, władze rozumienia, przedmiot poznania[8394]*
4. Skłonię[5186] ucho do przypowieści*, przy harfie[3658] rozwiążę[6605] moją zagadkę**.
**hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]; **lub: kłopotliwe powiedzenie, zagadka, przypowieść, trudne pytanie[2420]* Lb 12,8; Mt 13,35
5. Dlaczego mam się bać[3372] w dniach złych*, gdy otacza mnie nieprawość[5771] moich zdrajców**, **lub: zła, niedoli, krzywdy[7451]* Ps 23,4; 27,1
***lub: ten, który przechytrzył, ten, który wyparł[6120] - tu l.mn.*

6. Ufających[982] swojej sile* i chlubiących[1984] się swoim wielkim bogactwem**? Prz 23,5;
*lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo[2428] Mk 10,24; Łk 12,19;
**lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235] 1Tm 6,17

7. Człowiek[376] nie może* odkupić** swojego brata ani nie da Bogu za niego okupu***;
dosł.: brat nie wykupi, wykupi męża - hebraizm - por. Ps 40,1
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]
***lub: cena za życie, okup, łapówka[3724] Mt 16,26; 1Tm 2,6; 1P 1,18

8. Kosztowny[3365] bowiem jest okup* za ich dusze[5315] i nigdy[5769] się nie zdarzy**; Ef 1,7;
*lub: odkupienie, okup[6306], cena wykupu[B7305] Kol 1,14;
**lub: k.q. przestać, ustać, zrzec się, położyć kres[2308] Hbr 9,12

9. Aby *taki* żył[2421] nadal[5750], na zawsze[5331] i nie zobaczył* zniszczenia**. Hi 33,38; Ps 16,10
*lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]
**hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 7,15; 16,10; 103,4; Iz 38,17; Ez 19,4.8

10. Ponieważ widzi[7200], że mądrzy[2450] umrą, tak samo[3162] zginie[6] głupiec[3684] i prostak*, i zostawią innym** swoje bogactwa[2428].
*lub: tępota, głupota, tępy (człowiek)[1198]; **kolejnym, następnym, dalszym[312], kolejni potomkowie, obcy[B355]

11. We wnętrzu* *myślą,* że ich domy[1004] są na wieki [5769], a ich mieszkania[4908] z pokolenia na pokolenie[1755]; od własnych imion[8034] nazywają[7121] ziemię**[127]. 2Sm 18,18;
*lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130]
**idiom: ziemia[127] jest ich własnością Ps 5,9; 10,6

12. Lecz człowiek[120], choć *otoczony* przepychem*, nie pozostanie[3885]; podobny jest do bydląt[929], które giną**. Kaz 3,19
*lub: wartość, cena, cześć, szacunek, świetność, przepych[3366]
**lub: k.n. być odciętym, być niegodnym[1820], zniszczonym[B2057]

13. To *jest* ich droga[1870] – głupota*, *i tych,* co po nich pochwalają[7521] ich mowę**. Sela.
*hebr.: kesel - pewność (siebie), (przesadna) ufność, głupota[3689]
**idiom: mają upodobanie w swoich ustach Ps 31,23; Prz 16,18

14. Jak owce[6629] będą złożeni[8371] w Szeolu*, śmierć będzie ich paść**; prawi[3477] będą nad nimi panować o poranku***, ich postać[6736] zostanie zniszczona****, Szeol* jest miejscem jego zamieszkania[2073]. Hi 24,19; Ps 9,7; Mt 13,43;
hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10 - Dz 2,27 Obj 2,26
**lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, karmić się, prowadzić[7462]
***idiom: w dniu odpłaty - por. Ps 30,6; 46,6; 59,17; Iz 17,14
****lub: k.p. zużyć się całkowicie, wykorzystać w pełni[1086]

15. Ale Bóg wykupi[6299] moją duszę z mocy* Szeolu, bo mnie przyjmie** *do siebie.* Sela.
Ps 16,10; 31,5; 73,24; 86,13; 89,48; Oz 13,14; Dz 7,59
*idiom: z ręki[3027]; **lub: weźmie, przyjmie na własność[3947]

16. Nie bój[3372] się, gdy się ktoś* wzbogaci, gdy się rozmnoży** chwała[3519] jego domu[1004].
*dosł.: człowiek[376]; **lub: k.q. stać się licznym, być wielkim[7235]

17. Bo w *godzinie* swojej śmierci[4194] niczego ze sobą nie weźmie[3947] i nie zejdzie* za nim jego chwała[3519]. Hi 1,21; Kaz 5,15;
*lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381] Łk 12,20; 1Tm 6,7

18. Choćby za życia[2416] błogosławił[1288] swojej duszy[5315] i chwalono[3034] by go, gdyż uczyniłby dla siebie dobrze*; Pwt 29,19; Ps 10,3
*lub: k.h. ucieszyć się, sprawić radość, uczynić coś dobrym[3190]

19. Dołączy* jednak do pokolenia[1755] swoich ojców[1]; na zawsze** nie ujrzą[7200] światła[216].
*dosł.: pójdzie[935]; **lub: trwanie, ciągłość[5331], czas trwania B6180

20. Człowiek[120] *otoczony* przepychem[3366] nie zrozumie* tego, podobny** jest do bydląt[929], które giną***. Hi 4,21; Kaz 3,18-19
*lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć, mieć rozeznanie[995]; **przyrównać, być jak[4911]; ***por. Ps 49,12**

50 Psalm[4210] Asafa*. Bóg[410] *nad* bogami[430], JHWH przemówił i wezwał ziemię[776] od wschodu[4217] słońca aż do jego zachodu**.
*lub: psalm dla Asafa - AK, *Asaf - „ten, który gromadzi"[623]
**idiom: uszędzie na ziemi lub przez cały dzień - por. WBC Ps 50,1

2. Z Syjonu[6726], doskonałego* piękna[3308], zajaśniał** Bóg. Pwt 33,2; Ps 48,2; Iz 33,17; Lm 2,15
*hap.leg.: pełnia, doskonałość[4359], doskonała piękność[B5046]
**lub: z Syjonu pełnia światła, Bóg sprawił, że zaświeciło - AK

3. Nasz Bóg przyjdzie i nie będzie milczał[2790]; ogień będzie trawił[398] *wszystko* przed Jego obliczem[6440] *i* wokół Niego sroży* *się* bardzo[3966]. Kpł 10,2; Lb 16,35; Ps 18,12; 97,3; Dn 7,10
*lub: k.n. być burzliwym, gwałtownym, porywistym (o burzy)[8175]
*lub: wokół Niego (panuje) wielka burza - AK, sroży - EIB

4. Wezwie* z góry niebiosa[8064] i ziemię, aby sądzić** swój lud[5971]: Pwt 4,26; 31,28; 32,1; Iz 1,2
*lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]
**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać decyzję, bronić[1777]

5. Zgromadźcie* dla mnie moich świętych**, zawierających ze mną przymierze*** przez ofiarę****. Mt 24,31; 1Tes 4,16-17; 2Tes 2,1
*lub: k.q. zbierać razem, przyjmować, gromadzić, przyłączyć do[622]
**lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]
***tj. zawierających przymierze w sensie odnowy przymierza - Pwt 27,11-13 lub będących już w przymierzu - EIB Ps 50,5[434]
****tj. przez ofiarę krwawą[2077] - por. Wj 19,5-6; 24,8

6. Wtedy niebiosa ogłoszą* Jego sprawiedliwość[6664], bo *sam* Bóg jest sędzią[8199]. Sela.
*lub: k.h. obwieszczać, oznajmiać, ogłaszać, mówić[5046] Ps 97,6

7. Słuchaj[8085], mój ludu, a będę mówił; słuchaj, Izraelu[3478], a będę świadczył* o tobie**: Ja *jestem* Bogiem, twoim Bogiem. Wj 20,2;
*lub: k.h. składać świadectwo, powołać na świadka[5749]
**lub: będę świadczył przeciwko tobie; chcę ci uroczyście powiedzieć - por. KUL Ps 50,7 Pwt 10,21

8. Nie będę cię strofował* za twoje ofiary**

ani za twoje całopalenia***, które zawsze[8548] są przede[5048] mną. 1Sm 5,22; Ps 40,6; 51,16
**lub: k.h. sądzić, dowodzić, napominać, karcić, besztać, ganić[3198]*
tj. ofiara krwawa - por. Ps 50,5*; ***por. Kpł 1,9.13.17[5930]*

9. Nie przyjmę* cielca** z twojego domu[1004] ani kozłów[6260] z twoich zagród[4356]. Ps 22,12;
**lub: nie wezmę[3947]; **tj. młodego byka[6499]* Ps 69,31

10. Do mnie bowiem należy wszelkie dzikie zwierzę[2416] leśne i tysiące bydła* na górach.
**lub: zwierzyna - por. Ps 104,14* Wj 19,5; Ps 104,24

11. Znam* wszelkie ptactwo[5775] górskie i moje są zwierzęta[2123] polne[7704].
**idiom: posiadam - k.q. wiedzieć, znać, poznawać, rozróżniać[3045]*

12. Gdybym był głodny[7456], nie mówiłbym[559] ci o tym, bo mój jest świat* i wszystko, co go napełnia**. Wj 19,5; Pwt 10,14;
**lub: zamieszkała ziemia, świat[8398]* Hi 41,11; Ps 24,1;
***lub: pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* 1Kor 10,26

13. Czyż jadam[398] mięso[1320] wołów[47] lub piję[8354] krew[1818] kozłów[6260]? Iz 1,11

14. Ofiaruj* Bogu[430] dziękczynienie** i spełnij[7999] swoje śluby*** wobec Najwyższego[5945];
**dosł.: złóż krwawą ofiarę[2076]; **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]* w. 23; Ps 107,22; Hbr 13,15;
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - por. Lb 6,2.5.21* 1P 2,9

15. I wzywaj* mnie w dniu utrapienia[6869]; wtedy cię wybawię[2502], a ty mnie uwielbisz**.
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513]* Hi 22,27; Ps 91,15; 107,6

16. Lecz do niegodziwego[7563] Bóg[430] powiedział[559]: W jakim celu[4100] wyliczasz* moje prawa** i bierzesz na swoje wargi moje przymierze***?
Iz 29,13; 48,22; 55,7;
**lub: k.p. wyliczać dokładnie, powtarzać, mówić, opowiadać[5608]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
****idiom: powołujesz się na warunki przymierza?* Ez 18,27

17. Lecz ty znienawidziłeś[8130] karność* i rzuciłeś[7993] za siebie moje słowa**[1697]?
Prz 5,12;
**lub: karcenie, dyscyplinę, karność[4148], ostrzeżenie, pouczenie[B4802]*
***idiom: lekceważyć, odrzucać słowa niczym śmieci* Prz 12,1

18. Gdy widziałeś złodzieja[1590], przyjmowałeś go życzliwie* i dział[2506] swój miałeś z cudzołożącymi**.
Rz 1,32; 1Tm 5,22
**lub: k.q. mieć upodobanie, przyjmować życzliwie[7521]*
***lub: k.p. popełnić cudzołóstwo, uprawiać bałwochwalstwo[5003]*

19. Rozszerzyłeś* swoje usta[6310] ku złemu[7451], a twój język[3956] knuje[6775] podstęp[4820]. Ps 10,7;
**lub: k.q. puszczać, wysyłać, kierować, rozszerzać[7971]*
**idiom: zawsze mówisz złe rzeczy* Ps 36,3; 52,2

20. Siedzisz i mówisz* przeciwko swojemu bratu, przypisujesz** winę*** synowi[1121] swojej matki[517]. **lub: ciągle mówisz[1696]* Rdz 42,21;
***lub: k.q. dawać, powodować, przypisywać, wymieniać[5414]*
****hap.leg.: wada, wina[1848]* Hi 19,18; Mt 10,21

21. To czyniłeś[6213], a *ja* milczałem[2790], *myślałeś,* że stałem się tobie podobnym*, ale będę cię napominał** i postawię ci to przed oczy***.
**lub: gdybym milczał, stałbym się podobnym, aby stać się podobny jak ty - AK - hebraizm - por. Dz 7,4; Ps 40,1*;* Kaz 8,11;
***lub: k.h. uznawać za winnego, karcić, strofować[3198]* Iz 26,10;
****idiom: zwrócę ci na to uwagę* Iz 42,14; 57,11; Rz 2,4-5

22. Zrozumcie* to teraz wy, którzy zapominacie[7911] Boga, bym was nie rozszarpał[2963], i nie będzie, *kto by was* ocalił**.
**lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, wiedzieć, nakłaniać ucha[995]*
***dosł.: ratującego - k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić[5337]*

23. Kto mi ofiaruje* dziękczynienie**, ten mnie uwielbi[3513]; a temu, kto wyznacza*** drogę[1870], ukażę[7200] Boże zbawienie[3468]. w. 14
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]; **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]; ***k.q. kłaść, wyznaczać, ustanawiać, kształtować[7760], wyznaczać drogę, odległość - Rdz 30,36*

51 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida, gdy przyszedł[935] do niego prorok* Natan** po popełnionym cudzołóstwie*** z Batszebą[1339]. 2Sm 1,1-27; 2,1-14
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; **Nathan[5416] - „Dawca"; ***dosł.: po tym jak wszedł (on) do Batszeby[1339]*

2. Zmiłuj* się nade mną, Boże, według Twojego miłosierdzia**; według Twojej wielkiej litości*** wymaż[4229] moje występki[6588]. Lb 14,19;
**lub: okaż łaskę, miłosierdzie[2603]* Iz 43,25; Mi 7,18-19;
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: współczucie, litość, tono (wnętrze?)[7356]* J 1,29; Dz 3,19

3. Obmyj[3526] mnie zupełnie* z mojej nieprawości[5771] i oczyść** mnie z mojego grzechu[2403].
**dosł.: wielce, obficie, bardzo[7235]; **lub: k.p. oczyścić, ogłosić czystym, wykonać obrzęd oczyszczenia[2891]* Iz 1,16; Jr 33,8

4. *Gdyż* ja znam* moje występki**, a mój grzech[2403] zawsze*** jest przede mną. Ps 32,5;
**lub: k.q. uznawać, wiedzieć, poznawać, dostrzegać[3045]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
****lub: stale[8548]* Prz 28,13; Iz 38,18; 1J 1,9

5. Przeciwko Tobie, Tobie samemu[905], zgrzeszyłem* i zło[7451] uczyniłem na Twoich oczach, dlatego** że Ty jesteś prawy[6663] w swoim słowie[1696] i czysty[2135] w swoim sądzie***.
Rdz 39,9;
**lub: k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech[2398]*
***lub: abyś[4616] był prawy - EIB Ps 51,5[443]* Wj 9,27; 2Sm 12,13
****lub: rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór; sądzić[8199]*

6. Oto[2005] zostałem zrodzony* w nieprawości** i w grzechu[2399] poczęła[3179] mnie moja matka[517]. Hi 14,4; 15,14-16; Ps 58,3; J 3,6; Rz 5,12; Ef 2,3
**lub: k.pu. być wydanym na świat[2342]; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]*

7. Oto[2005] rozkoszujesz[2654] się prawdą* we wnętrzu* i oznajmiłeś mi ukrytą** mądrość[2451].
**lub: wewnętrzne obszary, ukryte zakamarki[2910]; **w ukryciu[5640]*

8. Oczyść mnie z grzechu[2398] hizopem[*], a będę oczyszczony[2891]; obmyj[3526] mnie, a stanę się bielszy od śniegu[7950]. Iz 1,18; Hbr 9,19; Obj 7,14
**wg Majmonidesa roślina o silnych właściwościach aseptycznych (tymianek, oregano) - lebioda syryjska, z której wytwarzano kropidło - por. Wj 12,22; Kpł 14,33-35; Lb 19,6; 1Krl 5,13*

9. Daj mi usłyszeć radość[*] i wesele[**]; niech się rozradują[1523] kości[6106], które skruszyłeś[1794].
**lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie[8342]; **zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*

10. Zakryj[*] swoje oblicze[6440] przed moimi grzechami[2399] i zmaż[**] wszystkie[3605] moje nieprawości[5771]. **lub: k.h. ukryć, schować[5641]* Lb 5,23; Iz 25,6; ***lub: k.q. ścierać, zmazać, zetrzeć, wyniszczyć[4229]* Jr 16,17; Ez 6,6

11. Stwórz[1254] we mnie serce[3820] czyste[2889], o Boże, i odnów[2318] we mnie ducha[7307] niezłomnego[*]. Prz 20,9; Ez 36,26; Dz 15,9
**lub: k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieugiętym[3559], być niezłomnym, być stałym, pewnym, być gotowym[B4097]*

12. Nie odrzucaj[*] mnie sprzed Twojego oblicza[6440] i nie odbieraj[**] mi swojego Ducha[7307] Świętego[6944]. 2Krl 13,23; Ps 71,9; Ef 4,30
**lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać[7993]*
***lub: k.q. odebrać, uprowadzić, zabrać, objąć w posiadanie[3947]*

13. Przywróć[7725] mi radość[8342] *z* Twojego zbawienia[3468] i wesprzyj[*] mnie duchem[7307] ochoczym[**]. **lub: k.q. oprzeć na, podtrzymywać, wspierać[5564]*
***lub: skłonny, chętny, szlachetny[5081] - por Ps 47,9**

14. Wtedy będę nauczał[3925] buntowników[*] Twoich dróg[1870] i grzesznicy[2400] nawrócą[**] się do Ciebie. Wj 33,13; Ps 19,7; 22,13; Mt 18,3; Dz 3,19;
**lub: k.g. buntować się, uzniecać bunt, naruszać (Prawo)[6586]*
***lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]* Jk 5,19-20

15. Uwolnij[5337] mnie *od winy za przelanie* krwi[1818], o Boże, Boże mojego zbawienia[8668], a mój język[3956] będzie radośnie wysławiał[*] Twoją sprawiedliwość[6666]. Ps 26,9; 35,28; 71,15
**lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]*

16. Panie[136], otwórz[6605] moje wargi[8193], a moje usta[6310] będą głosić[*] Twoją chwałę[**]. Ps 50,6
**lub: k.h. obwieszczać, oznajmiać, ogłaszać, mówić[5046]*
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

17. Bo[3588] Ty nie rozkoszujesz się[*] ofiarą[2077], *a* choćbym chciał[5414] złożyć *ofiarę* całopalną[**] nie przyjmiesz[***] *jej*. Kpł 22,18-20; 1Sm 7,9-10
**lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność, upodobanie[2654]*
***tj. ofiarę[5930] wyrażającą wdzięczność - por. Kpł 1,9.13.17*
****lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]*

18. Ofiarą[*] *miłą* dla Boga *jest* duch[7307] skruszony[**]; sercem skruszonym[7665] i zgnębionym[***] nie wzgardzisz[****], o Boże! Ps 107,22;
**dosł.: ofiarami[2077]* Mk 12,33; Rz 12,1; Hbr 13,16; 1P 2,5
***lub: k.n. być złamanym, rozbitym, skruszonym[7665]; skruchy - EIB*
****lub: k.n. być zdruzgotanym[1794]; ****traktować z pogardą[959]*

19. Czyń dobrze[3190] Syjonowi[6726] według Twojego upodobania[*]; odbuduj[1129] mury Jerozolimy[**]. Ps 69,35; 102,16; 147,2
**lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*
***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"*

20. Wtedy będziesz się rozkoszował[2654] ofiarami[2077] sprawiedliwości[6664], ofiarą ogniową[*] i całopalną[5930]; wtedy będą składać cielce[**] na Twoim ołtarzu[4196]. Ps 4,5; Ml 3,3
**tj. ofiara ogniowa[3632] i całopalna[5930] to być może synonimy - por. 1Sm 7,9; Kpł 6,22; Pwt 33,10;* ***tj. młode byki[6499]*

52 Dla przewodnika[5329] chóru. *Pieśń* pouczająca[*] Dawida. Ps 32,1; 41,1; 45,14; 46,7
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Kron 30,22), przysłowia[4905]*

2. Gdy przybył[935] Doeg[*] Edomita[**] i oznajmił[5046] Saulowi[***]: Dawid wszedł[935] do domu[1004] Achimeleka[****]. *Doeg[1673] - „lękający się"* 1Sm 22,9
***Edom[130] - „czerwony", jeden z potomków Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei;* ****Saul[7586] - „upragniony";* *****Achimelek[288] - „mój brat jest królem"*

3. Czemu chlubisz[*] się złem[7451], bohaterze[**]? Miłosierdzie[2617] Boże trwa nieustannie[***].
**lub: k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*
***lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater[1368]*
****dosł.: na każdy dzień[3117] - idiom: stale, nieustanie, ciągle*

4. Twój język knuje[2803] zniszczenie[*], ostry[3913] jak brzytwa[8593], działający[6213] podstępnie[**].
**lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942]* Ps 101,7
***lub: zdrada, oszustwo, gmuśność[7423], robić coś niedbale[B8626]*

5. Miłujesz zło[7451] *bardziej* niż dobro; kłamstwo[8267] bardziej niż mówienie[1696] *o* sprawiedliwości[6664]. Sela[*]. **por. Ps 44,8**** Jr 4,22; 2Tm 3,4

6. Miłujesz[157] wszelkie słowa[1697] pożerające[*], podstępny[**] języku[3956]. Ps 10,7; Prz 17,4;
**lub: rzecz połknięta[1105], wchłonięcie, to co zostało połknięte[B1222]*
***lub: oszustwo, intryga[4820]* Rz 3,13; Jk 1,26; 3,5-6

7. Lecz[1571] Bóg zniszczy[*] cię na wieki[5331], pochwyci[2846] cię i wyrwie[**] z namiotu[168], i wykorzeni[***] cię z ziemi[776] żyjących[2416]. Sela[5542].
**lub: k.q. zburzyć, zniszczyć[5422], **k.q. odrywać, zdzierać[5255]*
****lub: k.p. wyrwać z korzeniami, wykorzenić[8327]*

8. Zobaczą[7200] to sprawiedliwi[6662] i zlękną[*] się, i roześmieją[**] się nad[5921] nim: Ps 126,2
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***tj. wyrażą radość z długo oczekiwanej sprawiedliwości - Ps 58,11*

9. Oto bohater[1397], który nie uczynił[7760] Boga swoją twierdzą[*], ale ufał[**] swoim wielkim[7239] bogactwom[6239] i umacniał[***] się w swoich groźbach[****] *wobec innych*. Hi 31,24-25; Ps 9,19;
**lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581]* Ps 62,10;
***lub: k.q. pokładać ufność, mieć pewność, być bezpiecznym[982]*
****lub: k.q. być silnym, zyskiwać przewagę[5810]* 1Tm 6,17
*****lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942], groźba[B2200]*

10. Ja natomiast jestem jak zielone[7488] drzewo oliwne[2132] w domu[1004] Bożym, zaufałem[982] miłosierdziu* Boga na wieki[5769] wieków**.
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***dosł.: na wieki[5769], na zawsze[5703]* Ps 1,3; 128,3; Jr 11,16

11. Będę Cię wysławiał* na wieki[5769], że to uczyniłeś, i będę oczekiwał[6960] Twojego imienia**, gdyż jest dobre[2896] w oczach[5048] Twoich świętych***.
Ps 5,11; 8,9; 9,8; 20,1; 145,1-3
lub: chwalił, składał dziękczynienie[3034]; **imię reprezentuje charakter i autorytet Boga; ***hebr.: chasid[2623] - por. Ps 18,25

53 Dla przewodnika[5329] chóru, podczas choroby*. *Pieśń* pouczająca** Dawida.
**hebr.: machalat[4257], na flecie - pieśń żałobna - Jr 48,36; Ps 88,1*
***hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca[4905] - por. Ps 52,1**

1. Głupi* mówi[559] w swoim sercu[3820]: Nie ma Boga. *Są* zepsuci** i czynią obrzydliwą*** nieprawość[5766]; nie ma nikogo[369], kto by czynił[6213] dobro[2896].
Hi 15,16; Ps 10,4-13; 14,1-3; Kaz 7,20; Mk 10,18;
**hebr.: nabal - głupi, nierozumny[5036]; **k.h. zrujnować, zepsuć, wypaczyć, być niegodziwym[7843]* Rz 1,21.28; 3,10-12
****lub: k.h. czynić ohydnie, postępować obrzydliwie[8581]*

2. Bóg spojrzał w dół z niebios[8064] na synów ludzkich*, aby zobaczyć, czy jest ktoś rozumny** i szukający[1875] Boga.
1Krn 28,9; Ps 10,4; 11,4;
**dosł.: człowieka[120]* Ps 33,13; Jr 16,17; 23,24; 27,8; Iz 55,6; Rz 3,11
***lub: k.h. mieć wygląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*

3. Każdy z nich zboczył* z drogi i razem[3162] znikczemnieli**; nie ma nikogo[369], kto by czynił[6213] dobro[2896], nie ma ani jednego[259].
**lub: k.q. schodzić na złą drogę, oduracać się[5472]* Rz 3,10-31
***lub: k.n. być skażonym, być zepsutym moralnie[444] - Hi 15,16*

4. Czy nie mają poznania* wszyscy[3605] czyniący nieprawość[205], jedzący mój lud, *tak jak* zjedli chleb[3899], *do* Boga[430] nie zawołali[7121].
**dosł.: czy nie poznali, czy nie wiedzą[3045]* Jr 10,25; Mi 3,2-3

5. Tam zadrżeli[6343] ze strachu*, gdzie *właśnie* nie było strachu[6343], Bóg[430] bowiem *już* rozrzucił[6340] kości** tych, którzy cię oblegali[2583]; ty ich zawstydziłeś***, bo Bóg[430] nimi wzgardził[3988].
Ps 14, 5; 79,6; Iz 64,7
**hebraizm: zlękli się ze strachu - (ogarnął) ich wielki[6343] strach[6342]*
***idiom: Bóg zniszczy całkowicie ... ; ***k.h. zhańbić[954]*

6. Kto* da[5415] z Syjonu** zbawienie[3444] Izraelowi[3478]? Gdy Bóg odwróci[7725] niewolę[7622] swojego ludu[5971], niech Jakub*** się rozraduje**** i rozweseli***** się Izrael.
**lub: oby - EIB[468]* Ps 14,7
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****tj. „trzymający piętę" 3290, nazwa własna 12 plemion Izraela*
*****lub: radować się, weselić się, cieszyć się, trząść się[1523]*
******lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniować[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4*

54 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach*. *Pieśń* pouczająca** Dawida. Gdy przyszli Zyfici*** i powiedzieli do Saula: Dawid się u nas ukrywa[5641].
1Sm 23,14; Ps 88,1
hebr.: negina/[5058]; **hebr.: maskil - por. Ps 52,1
****tj. mieszkańcy Zif[2130] - „wytapiacze" - miasto należące do pokolenia Judy na płd.-wsch. od Hebronu - Joz 15,55; 2Krn 11,9*

1. Boże, wybaw[3467] mnie przez Twoje imię* i Twoją potęgą[1369] broń** mojej sprawy.
Ps 6,1;
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 7,8; 25,24
***lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać decyzję, bronić[1777]*

2. Boże, wysłuchaj* mojej modlitwy[8605], nakłoń ucha** ku słowom moich ust.
Ps 4,1; 39,12;
**lub: k.q. spełnić prośbę, słyszeć, rozumieć[8085]* Ps 102,1; 143,1
***idiom: posłuchaj moich słów, zważ na moje słowa*

3. Gdyż obcy* powstali** przeciwko mnie, a okrutnicy*** czyhają na moją duszę[5315]; nie mają Boga przed oczami****. Sela.
Ps 86,14;
**hebr.: zur, zarim - l.mn. - k.q. budzić odrazę, być przybyszem[2114]*
*tu: przym.; **metonimia - przygotowują się, by mnie zaatakować*
****lub: rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny[6184] - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*
*****idiom: nie zwracają uwagi na Boga, ignorują Go* Ps 143,3

4. Oto Bóg mi pomaga*; Pan[136] podtrzymuje** moją duszę[5315].
Ps 118,7; Iz 41,10;
**lub: k.q. partcpl. - wspomagający mnie[5826]* Hbr 13,6
***tu: l. mn. k.q. oprzeć się, wspierać, spocząć, podtrzymywać[5564]*

5. Niech* odwróci* zło** na moich nieprzyjaciół[8324]; w Twojej prawdzie[571] wytrać[6789] ich.
**wg ketiv: oby - hebr. jasob, wg qere: niech - hebr. jasib* 2Tm 4,14
**lub: k.h. powodować wracanie, przynosić z powrotem[7725]*
***lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

6. Będę Ci dobrowolnie[5071] składał ofiary*, będę wysławiał** Twoje imię, JHWH, bo jest dobre[2896].
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]* Hi 13,3; Ps 9,7
***lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*

7. Uwolniłeś[5337] mnie bowiem[3588] z każdego utrapienia*, a moje oko spojrzało *triumfalnie* na moich wrogów[341].
Ps 59,7; 92,11;
**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]* Ps 112,8; 118,7

55 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach*. *Pieśń* pouczająca** Dawida.
hebr.: negina/[5058]; **hebr.: maskil[4905] - por. Ps 52,1

1. Boże, nakłoń ucha* ku mojej modlitwie[8605] i nie ukrywaj[5956] się przed moją prośbą**.
**idiom: wysłuchaj[238] mojej modlitwy; **lub: błaganie o przychylność, o łaskawość[8467]*
Ps 6,9; 10,1

2. Zwróć na mnie uwagę* i wysłuchaj mnie; miotam** się w swoim zmartwieniu*** i nie *dożywam* spokoju****;
Ps 64,1; 142,2
**lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]*
***lub: k.h. być niespokojnym[7300], uwolnić się, k. q. wędrować[B8483]*
****lub: rozważanie, zaduma, niepokój, zmartwienie, skarga[7879]*
*****lub: k.h. szemrać, okazywać niepokój, k.q. być zbitym z tropu[1949]*

3. Z powodu głosu[6963] wroga[341], z powodu ucisku[6125] niegodziwego[7563] zwalają* na mnie nieprawość** i w gniewie[639] mi się sprzeciwiają***. **lub: k.h. usuwać, upuścić, zrzucić*[4131] Ps 6,8
***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205]; ****k.q. nienawidzić, sprzeciwiać się, żywić urazę, czuć i żywić wrogość*[7852] *- por. Rdz 27,41*

4. Moje serce[3820] wije* się *z bólu* i w moim wnętrzu** ogarnęły*** mnie lęki*** przed śmiercią[4194]. Joz 2,9; Hi 21,6; 39,20; Ps 38,8
**lub: k.q. kręcić się, zwijać się (z bólu), wirować, tańczyć*[2342]
***lub: w głębi, w środku*[7130]; ****dosł.: spadły na mnie*[5307]
*****lub: przerażenie, strach*[367] *- łu: w l.mn - por. Rdz 15,12; Wj 15,16*

5. Bojaźń[3374] i drżenie[7461] wkroczyły* we mnie i ogarnęło[3680] mnie przerażenie[6427|B7439].
**lub: k.q. przybyć, wkroczyć, nadejść, iść*[935] Ps 18,4; 116,3

6. I powiedziałem[559]: Och, kto[4310] da[5414] mi skrzydła* jak *u* gołębicy, *wtedy* bym uleciał[5774] i spoczął**. **lub: gdybym dostał skrzydła - KUL Ps 55,6*
***lub: k.q. zamieszkać, przebywać, pozostawać, osiedlić*[7931]

7. Oto[2009] bym uciekł* daleko i pozostał** na pustyni[4057]. Sela***. Iz 4,16; Jr 9,2; Obj 12,6
**lub: k.q. odchodzić, uciekać, błąkać się, trzepotać (o ptakach)*[5074]
***lub: k.q. spędzać noc, nocować, przebywać, pozostawać*[3885]
****hebr.: sela*[5542] *- termin muz. (?) - akcent, pauza - por. Ps 3,2***

8. Pośpiesznie[2363] *znalazłbym* sobie miejsce ucieczki[4655] przed porywistym* wiatrem[7307] i huraganem[5591]. **tj. dmuchać gwałtownie*[5584]

9. Pochłoń* *ich* Panie[136], podziel ich języki**, bo widzę przemoc*** i niezgodę**** w mieście.
**dosł.: k.p. łykać, truwonić (metaf.), k.q. pochłaniać*[1104] Rdz 10,25;
***idiom: udaremnij ich plany - por. Rdz 11,7* 1Kor 1,11;
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc*[2555] 1Kor 14,9
*****lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie*[7379]

10. Dniem[3119] i nocą krążą[5437] wokoło po jego murach, a wewnątrz[7130] niego zło[205] i ucisk*.
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda*[5999]

11. Wewnątrz niego jest zepsucie*, a z jego ulic** nie znika oszustwo*** i podstęp****.
**lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska*[1942]; ***placów*[7339]
****lub: oszustwo, intryga*[4820]; *****rana, krzywda, ciemiężyciel*[8496]

12. Bo to nie wróg[341] mi urąga* – to** zniósłbym[5375]; nie wywyższa*** się przeciwko[5921] mnie ten, który mnie nienawidzi[8130] – ukryłbym[5641] się przed nim; **dosł.: i to* Ps 41,9; J 13,18
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać*[2778]
***lub: k.h. uczynić wielkim, wywyższyć, czynić wielkie rzeczy*[1431]

13. Ale ty, człowiek[582] mi równy[6187], mój przyjaciel*, który mnie zna**. 2Sm 15,12; 16,23; Jr 9,4
**od przym.: przyjacielski, łagodny, miły*[441]
***dosł.: znający mnie - k.pu. być znanym, wiadomym*[3045]

14. Z którym przyjaźnie* naradzaliśmy** się i w tłumie[7285] chodziliśmy do domu Bożego[430].
**lub: k.h. nadawać słodki smak*[4985] Ps 42,4; 122,1; 1Tm 3,15
***lub: tworzyć krąg przyjaciół, narada, zebranie*[5475]

15. Niech śmierć[4194] ich spustoszy*, oby żywi zstąpili do Szeolu**, bo w ich siedzibach[4033] i pośród nich mieszka zło[7451]. Pwt 32,22; Ps 9,17;
**lub: k.h. omamić, oszukać*[5377, 3451] Iz 14,15; Mt 10,28;
***idiom: niech szybko (nagle) umrą* Mk 9,43-48

16. Ja natomiast zawołam* do Boga i JHWH mnie wybawi[3467]. Rz 10,13
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]

17. Wieczorem[6153], rano i w południe będę skarżyć* się i głośno wołać**, a *On* wysłucha[8085] mojego głosu[6963]. Ps 64,1; 92,2; 142,2
**lub: k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać, skarżyć się*[7878]
***lub: k.q. opłakiwać głośno, być niespokojnym, mamrotać*[1993]

18. On odkupił* moją duszę[5315] w pokoju[7965] od walki[7128] przeciwko mnie, ponieważ *bardzo* licznie** przeciwko mnie *wystąpili*.
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup*[6299]
***dosł.: w wielkiej liczbie*[7227] 2Krn 32,7-9

19. Bóg usłyszy[8085] i poniży* ich, Ten, który trwa[3427] od początku**. Sela[5542]. Bo nie ma w nich zmiany*** i nie boją[3372] się Boga.
**lub: k.q. zostać poniżony, być przygnębiony, garbić się*[6031]
***lub: starożytność, wschód, początek, prastare czasy*[6924]
****lub: zmiana, zastąpienie, uwolnienie (od śmierci)*[2487]

20. Podniósł* swoją rękę na swój pokój**; zbezcześcił*** swoje przymierze. **lub: wyciągnął*[7971]
***lub: wyciągnął swoją rękę w swoim dobrobycie (pokoju) - AK*
****lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić, bezcześcić*[2490]

21. Gładsze niż masło* *były słowa* jego ust, lecz w sercu miał walkę[7128]; miększe[7401] niż oliwa[8081] jego słowa**, ale one *są* jak obnażone miecze[6609]. Ps 28,3; 64,2; Prz 5,3-4;
**dosł.: gładsze od zsiadłego mleka*[4260] *jego usta - nieszczere, obłudne; **porównanie: kojące, miłe, pomocne* Prz 12,18

22. Zrzuć* swoje brzemię** na JHWH, a On cię podtrzyma[3557]; nie dopuści[5414] byś sprawiedliwy[6662] zachwiał[4131] się na wieki***. Ps 37,5;
**lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać*[7993] 1P 5,7
***lub: los, brzemię (to, co jest dane)*[3053]; ****lub: nigdy*[3808]
****lub: nigdy nie dopuści, aby sprawiedliwy się zachwiał*

23. Ale Ty, Boże, wtrącisz ich w dół* zatracenia**; ludzie *żądni* krwi[1818] i podstępni[4820] nie dożyją połowy swoich dni; ja natomiast zaufam[982] Tobie. **lub: studnia, dół, źródło*[875] Lb 16,30;
***hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie*[7845] *- synonim Szeolu - por. Ps 7,15; 16,10; 103,4; Iz 38,17; Ez 19,4.8* Hi 33,18-30

56 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Cicha gołębica[3123] w dali"*. Miktam** Dawida, gdy Filistyni pojmali go w Gat***.
**hebr.: Jonat elem rechokim - cicha gołębica – oddaleni*
***lub: złoty psalm, złota myśl*[4387] 1Sm 21,10-11; Ps 16,1
****Gat - „tłocznia wina" - stolica 5 miast filistyńskich - Gaza, Ekron, Aszdod, Aszkelon, Gat - por. Joz 13,3; 1Sm 27, 2; 1Krn 18,1; 1Sm 15,18 - z Gat pochodził Goliat i jego brat Lachmi - Anakici*

1. Zmiłuj* się nade mną, Boże, bo prześladuje** mnie człowiek[582]; napiera*** na mnie walcząc[3898] każdego dnia****. ****lub: cały dzień*
**lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*
***dosł.: k.q. miażdżyć[7602]; ***lub: k.q. ściskać, naciskać, uciskać[3905]*

2. Moi wrogowie[8324] każdego dnia chcą mnie zmiażdżyć*; wielu bowiem walczy** przeciwko mnie, o Najwyższy[4791]. Ps 35,1; 57,3; 92,8;
**lub: k.q. zmiażdżyć, deptać, kruszyć, dyszeć[7602]* Iz 38,14
***lub: k.q. walczyć, prowadzić wojnę, używać jako pokarmu[3898]*

3. *W* dniu[3117], gdy będę się lękał*, zaufam** Tobie. 1Sm 30,6; 2Krn 20,3
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym, ufać[982]*

4. W Bogu będę wysławiać* Jego słowo[1697]; Bogu ufam[982] *i* nie będę się lękał[3372], co zrobi mi człowiek**? Ps 12,6-8; 138,2; Hbr 13,6
**lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
***dosł.: ciało - hebr.: basar[1320] - idiom: rodzaj ludzki, człowiek*

5. Każdego dnia* przekręcają** moje słowa[1697], przeciwko mnie wszelkie ich złe[7451] zamysły***. Ps 41,7; 2P 3,16
**lub: przez cały dzień; **k.p. kształtować, formować, dręczyć[6087]*
****lub: myśl, plan, zamysł, wynalazek, wymysł[4284]*

6. Wszczynają kłótnie* wobec mnie, w tajemnicy** śledzą moje kroki***, czyhając[6960] na moją duszę[5315]. Ps 10,8-10; 59,3
**lub: k.q. wszcząć spory, kłócić się, bać się, przebywać razem[1481]*
***lub: przechowywać jako zapas, zachować w tajemnicy, ukryć wielką wartość, chronić[6845]; ***lub: odgłos kroków, pięta[6119]*

7. *Czy* uciekną* pomimo[5921] nieprawości[205]? Boże, powal** te narody[5971] w swoim gniewie[639].
**lub: wyzwolenie, ucieczka[6405] - z powodu zła ucieczka dla mnie - AK, z powodu niegodziwości oni uciekają - YLT*
lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381] - por. Ps 28,1**; 30,3

8. Ty policzyłeś[5608] dni mojej tułaczki[5112], Ty sam* umieść[7760] moje łzy[1832] w Twoim bukłaku**; czyż nie są *one spisane* w Twoim zwoju[5612]?
**lub: Ty zebrałeś w swój bukłak moje łzy - por. K&D Ps 56,8*
***lub: butla uszczelniona smołą, naciągnięta skórą - na wino, mleko i wodę* 2Krl 20,5; Ps 139,16; Ml 3,16; Mt 10,30; Obj 20,12

9. Kiedy zawrócą* na tyły[268] moi wrogowie; wtedy zawołam**: To wiem[3045], z pewnością*** Bóg jest ze mną! **lub: k.q. zawracać, odwracać[7725]*
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Rz 8,31
****part. twier.: czyli, z pewnością, na pewno, ponieważ[3588|B4132]*

10. W Bogu będę wysławiać[1984] Jego słowo*, w JHWH będę chwalić[1984] Jego słowo[1697]. w. 4
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

11. Bogu ufam[982] *i* nie będę się lękał[3372], co zrobi[6213] mi człowiek[120]. Ps 27,1; Mt 10,28; Rz 8,35-39

12. Tobie, Boże, złożyłem śluby*, dlatego też Tobie oddam[7999] chwałę[8426].
**lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21* Ps 50,14

13. Ponieważ[3588] wyrwałeś* moją duszę[5315] od śmierci[4194], czyż nie *uchroniłeś* mych nóg** od upadku***, abym przechadzał**** się przed Bogiem w światłości[216] życia*****? Ps 116,8;
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić[5337]; **dosł.: mojej stopy, nogi, kroku[7272] - l. poj.; ***potknięcie, upadek[1762]* Jk 5,20
*****k.hp. chodzić tu i tam, przemierzać[1980], przechadzać się[B2241]*
******meton.: pełnia życia - tu kontrast wobec ciemności Szeolu*

57 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia”*. Miktam[4387] Dawida, gdy uciekał sprzed oblicza** Saula[7586] do jaskini[4631]. Pwt 9,26; 20,19; 1Sm 26,9
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 58,1; 59,1; 75,1*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

1. Zmiłuj* się nade mną, Boże, zmiłuj* się nade mną, bo moja dusza ufa** Tobie; w cień Twoich skrzydeł*** będę uciekał[2620], aż przeminą nieszczęścia****. Pwt 31,11; Ps 51,1; 61,5; Mt 23,37
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność[2603]; ****złe pragnienia[1942]*
lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***symbol ochrony lub schronienia - Ps 17,8

2. Będę wołał* do Boga Najwyższego[5945], do Boga osiągającego** swój *cel*** wobec mnie***.
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.q. zakończyć się, osiągnąć kres, zaprzestać, odpłacać[1584]*
****lub: Boga, mojego Stróża, Dobroczyńcy, Mściciela - WBC Ps 57,3[B]* Rdz 14,18; Ps 7,17; Mk 5,7; Flp 1,6; Hbr 7,1; 13,21

3. On pośle *pomoc* z niebios[8064] i wybawi[3467]. *Bo* urągał* mi *ten, który chce* mnie zmiażdżyć**. Sela. Bóg pośle[7971] mi swoje miłosierdzie[2617] i prawdę[571]. Ps 25,10; 85,10; Prz 16,6; 20,28
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać*
***lub: k.q. miażdżyć, deptać po, kruszyć, dyszeć[7602]*

4. Moja dusza[5315] *przebywa* pośrodku lwów; spoczywam* *pośród* zapalczywych**, *pośród* synów ludzkich***, których zęby są jak włócznie**** i strzały, a język jak ostry[2299] miecz[2719].
**lub: k.q. leżeć, nocować, kłaść się, leżeć na[7901]; **k.q. gorejący; k.p. przypiekać, palić, gorzeć[3857]; ***dosł.: człowieka[120]; ****l.poj.*

5. Bądź wywyższony*, Boże, ponad niebiosa[8064], *a* Twoja chwała** ponad całą ziemię[776].
**lub: k.q. wstać, powstać, być wywyższonym[7311]* Ps 148,13;
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]* Ha 3,3

6. Zastawili[3559] sieć* na moje kroki, zgięli** moją duszę[5315], wykopali[3738] przede mną*** dół, lecz wpadli[5307] do środka[8432] niego. Sela[5542].
**lub: sieć, siatka, sidło, metaf.: o przywódcach prowadzących do grzechu, o sądzie[7568]; **k.q. schylać, uginać[3721]; ***obliczem[6440]*

7. Utwierdzone* jest moje serce[3820], Boże, utwierdzone[3559] jest moje serce[3820]; będę śpiewał[7891] i oddawał *Ci* chwałę**. Ps 59,17; 108,1; 112,7
**lub: k.n. być nieugiętym, być gotowym, utwierdzonym[3559]*
lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167] - w. 9

8. Obudź[5782] się, moja chwało[3519], obudź[5782] się, cytro* i harfo**; chcę obudzić[5782] jutrzenkę***.
**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
***tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 33,2; 43,4; 71,22
****lub: świt, pierwszy brzask dnia, gwiazda poranna[5782|B9301]*

9. Będę Cię wysławiał* wśród ludów[5971], Panie[136], będę Ci śpiewał** wśród narodów[3816].
**lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]* 2Sm 22,50
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

10. Bo wielkie *jest* Twoje miłosierdzie*, aż do niebios[8064], i aż pod obłoki[7834] Twoja prawda**.
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

11. Bądź wywyższony[7311] ponad niebiosa[8064], Boże, a ponad całą ziemię Twoja chwała[3519].

58 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia*". Miktam[4387] Dawida**. ***lub: dla Dawida - Ps 57,1*
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 57,1; 59,1; 75,1*

1. Czy rzeczywiście *przez* milczenie* mówicie to, co sprawiedliwe? Czy słusznie[4339] sądzicie**, synowie ludzcy***? ****dosł.: adamowi[120] - l. mn.*
**hebr.: elem - cisza, w milczeniu[482], lub: elim - sędziowie, możni*
***lub: k.q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór[8199]*

2. Raczej[637] *już* w sercu[3820] czynicie* nieprawość[5766], a wasze ręce[3027] wymierzają** gwałt*** na ziemi[776]. **lub: k.q. robić, czynić[6466]* Ps 94,20; Iz 10,1
***lub: k.p. ważyć, równoważyć, wyrównywać, gładzić[6424]*
****lub: okrucieństwo, niesprawiedliwość, gwałt, krzywda[2555]*

3. Niegodziwi* budzą odrazę** już od łona[7358] *matki,* od urodzenia*** błądzą[8582], mówiąc kłamstwo[3577]. Hi 15,14; Ps 51,5; Rz 5,12
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: pierwotne znaczenie - odejść z miejsca zamieszkania, stąd: być obcym, k.q. być rozdzielonym, budzić odrazę[2114]*
****dosł.: (od wyjścia) z brzucha[990] (matki)*

4. Ich jad* podobny do jadu węża[5175], są jak głucha żmija, ich** ucho zostało zatkane***.
**lub: żar, furia, wściekłość, złość, gniew; metaf.: jad, trucizna*
***lub: której; ***k.h. lub k.q. zatkać czyjeś ucho[331]*

5. Aby nie słyszeć głosu rzucających uroki* ani biegle** zaklinających*** czarowników[2267].
**lub: k.p. zaklinającego, czarującego, rzucającego uroki[3907]*
***lub: k.pu. stać się mądrym[2449]; ***dosł.: czarujących[2266] czarowników - k.q. złączyć się, zjednoczyć, czarować*

6. Boże, połam* zęby w ich ustach; JHWH, zniszcz** kły*** lwiątek[3715]. Hi 4,10; 29,17; Ps 3,7;
**lub: k.q. zburzyć, strącić, przełamać, odłamać[2040]; **zburzyć[5422]*
****lub: ząb, wielki ząb, siekacz[4459] - tu w l.mn.* Ps 17,2

7. Niech się rozpłyną[3988] jak wody[4325], które przepływają[1980], a kiedy napną łuk*, strzały[2671] jego niech będą jakby obcięto** *im grot.*
**lub: k.q. kroczyć drogą, wyginać (łuk); **k.h. zostać odciętym[4135]*

8. Niech przeminą* jak rozpływający** się ślimak***, niech nie zobaczą[2372] słońca[8121], podobnie *jak poroniony* płód[5309] kobiety[802].
**lub: k.q. iść, przejść, odchodzić, żyć, umrzeć[1980]; **lub: rozpuszczanie, topnienie, roztapianie[8557]; ***hap.leg.[7642]*

9. Zanim wasze ciernie* wypuszczą** kolce[329], *gdy jeszcze są* zielone[2416], zmiecie *je* wicher*** Jego**** wzburzenia[2740]. Hi 27,21;
**lub: ciernisty krzew, haczyk, garnek[5518];* Prz 10,25; Kaz 6,3
***dosł.: k.q. dostrzegać, zrozumieć, wiedzieć, zauważać[995]*
****lub: k.q. zmiatać, roznosić (o burzy)[8175]; ****domyśl.: Boga*

10. Będzie się radował[8055] sprawiedliwy[6662], bo ujrzał pomstę*[5359]; swoje stopy obmyje we krwi niegodziwego[7563]. Pwt 32,35; Obj 14,18; 18,20

11. A ludzie* powiedzą[559]: Doprawdy** jest plon*** dla sprawiedliwego[6662]; doprawdy jest Bóg, który sądzi[8199] na ziemi[776]. Ps 50,6; 1Kor 3,8;
**dosł.: a człowiek[120] powie; **lub: z pewnością[389]* Kol 3,24;
****lub: owoc (ziemi, łona)[6529], nagroda[B7554]* 1Tm 5,18; Hbr 11,6

59 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia*". Miktam[4387] Dawida. Gdy Saul posłał, by pilnowano jego domu i by go zabito[4191]. 1Sm 19,11
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 57,1; 58,1; 75,1*

1. Wyrwij* mnie od moich wrogów[341], mój Boże; odsuń** mnie od tych, którzy powstają[6965] przeciwko mnie. Ps 143,9
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]; **k.p. być umieszczonym wysoko - tzn. być bezpiecznym, wywyższonym[7682]*

2. Wyrwij[5337] mnie od czyniących[6466] nieprawość* i wybaw** mnie od ludzi*** *żądnych* krwi****. ****lub: mężczyzn, osób[582]* Ps 5,6; 17,7
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; **ocalić, wyzwolić[3467]*
*****idiom: wybaw mnie od zbrodniarzy - Ps 26,9; 55,23*

3. Oto bowiem czyhają* na moją duszę[5315]; zbierają[1481] się przeciwko mnie *ludzie* potężni**, *chociaż* nie zawiniłem[6588] ani nie zgrzeszyłem[2403], JHWH. 1Sm 24,11
**lub: k.q. zastawiać pułapkę, zasadzać się, czyhać[693]*
***lub: mocni, zaciekli, wpływowi, potężni, mający władzę[5794]*

4. *Chociaż* jestem bez winy*, biegną i ustawiają** się; powstań***, by mnie spotkać[7125] i zobacz[7200] *to*. Ps 7,3-4; 69,4
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; **k.hp. być ustanowionym[3559]*
****lub: k.q. ocknąć się, obudzić, pobudzać się - stąd: powstać[5782]*

5. Ty, JHWH, Boże Zastępów*, Boże Izraela[3478], obudź się[6974], aby ukarać[6485] wszystkie narody[1471]; nie lituj[2603] się nad żadnym z tych podstępnych** przestępców[205]. Sela[5542].
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp[6635]* Jk 2,13
***lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć[898]*

6. Wracają[7725] wieczorem, ujadają[*] jak pies i okrążają miasto[5892]. **lub: k.q. warczeć, krzyczeć[1993]*
7. Oto, co wypluwają[*] ich usta, miecze[2719] na ich wargach[**]. Mówią bowiem: Któż usłyszy?
**lub: k.h. wylewać, wydzielać, buchać, powodować kipienie[5042]*
***idiom: wypowiadać się agresywnie, by zadać ludziom ból*
8. A Ty, JHWH, będziesz się z nich śmiał[7832], będziesz kpił[*] ze wszystkich narodów[1471].
**lub: k.q. drwić, szydzić, wyśmiewać się[3932]* Ps 2,4; 37,13
9. Moja[*] Mocy, będę się trzymał[8104] Ciebie, bo Bóg jest moją twierdzą[**]. Ps 28,8; Jr 16,19
**dosł.: Jego mocy będę strzegł dla Ciebie; u Ciebie zostawiam swoją siłę - por. Wj 22,7; Rdz 2,15; Hi 2,6 - patrz. WBC Ps 59,10[A]*
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*
10. Mój miłosierny[*] Bóg wyjdzie[6923] mi naprzeciw[6923], Bóg sprawi, że zobaczę[**] *klęskę* moich wrogów[8324]. Ps 54,7; 92,11; 112,8
**lub: Bóg mojej łaskawości[2617] - AK; Mój Bóg. Jego łaska ... EIB Ps 59,11; **k.h. spowodować zobaczenie, pokazać, oglądać[7200]*
11. Nie zabijaj[2026] ich *nagle*[*], aby mój lud[5971] nie zapomniał, lecz wstrząśnij[**] ich w swojej mocy[2428] i powal[3381], o Panie[136], nasza tarczo[***]. **por. WBC - Ps 59,12[A];* Pwt 33,29; 2Sm 22,3.31;
***lub: k.h. miotać się tu i tam, trząść, spowodować chwianie[5128]*
****metonimia: nasz obrońca, ten, który nas chroni[4043]* Ps 3,3
12. *Za* grzech[2403] ich ust, *za* słowa[1697], które *wypowiadają* wargami[8193], niech będą schwytani[3920] w swojej pysze[*]; za złorzeczenia[**] i za kłamstwa[3585], które rozgłaszają[***]. Ps 10,7
**lub: wywyższenie, arogancja, buta, majestat, duma[1347]*
***lub: klątwa, przekleństwo[423], oświadczenie pod przysięgą[B474]*
****lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, mówić[5608]*
13. Skończ[*] z nimi w gniewie[**], skończ[*], by już ich nie było[***]. Niech poznają[3045], że Bóg panuje[****] w Jakubie aż po krańce[657] ziemi. Sela[5542]. Ps 22,17; 59,7; 83,18; Iz 56,10; Obj 22,15
**lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
****lub: i nie ma ich - AK; ****k.q. rządzić, władać, panować[4910]*
14. Wracają[7725] wieczorem, ujadają[*] jak pies[**] i okrążają[5437] miasto. **lub: k.q. warczeć, krzyczeć[1993]*
w symbol. biblijnej pies oznacza osoby nieczyste - por. Flp 3,2
15. Miotają[*] się, *szukając* pokarmu[398]; warczą[**], gdy się nie nasycą[7646]. Hi 15,23; Ps 109,10
**lub: k.h. spowodować drżenie, wędrowanie, miotać się to tu, to tam[5128]; **lub: szemrać, narzekać, pozostać, spędzić noc[3885]*
16. Ale ja będę śpiewał[7891] o Twojej mocy[5797], rankiem będę wykrzykiwał z radości[*] o Twoim miłosierdziu[2617], bo Ty stałeś się dla mnie twierdzą[4869] i ucieczką[**] w dniu[3117] mojego ucisku[***]. Ps 5,3; 88,13; 92,2; Iz 25,4; Na 1,7
**lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442] - por. Ps 33,1*
***lub: schronienie, miejsce ucieczki, ucieczka[4498]*
****lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
17. Moja[*] Mocy, Tobie będę śpiewał[**]; bo Ty, Boże, jesteś moją twierdzą[4869], Boże mój miłosierny[***]. Ps 28,8; Jr 16,19
**por. w. 9. hebr.: uzzo - Jego moc, tu hebr.: uzzi - Moja Moc*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
****lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

60 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilia świadectwa"[*]. Miktam[**] Dawida. Dla pouczenia[3925], gdy walczył[5327] z Aram-Nacharaim[***] i z Aram Sobą[****], gdy Joab, wracając, pobił[5221] dwanaście tysięcy Edomitów[123] w Dolinie Soli[*****]. 2Sm 8,13; 1Krn 18,12
**hebr.: susan eduf[7802] - świadectwa, przymierza, pouczenia, zachęty*
***lub: złoty psalm, złota myśl[4387]; ***tj. Mezopotamia - 2Sm 8,3*
*****państwo aramejskie za czasów Dawida położone na zboczach Antylibanu na granicy Syrii i Libanu - por. WBC Ps 60,1*
******położenie bliżej nieznane, prawdopodobnie nad Morzem Martwym w granicach Edomu - por. WBC Ps 60,1[C]*
1. Boże[430], odrzuciłeś[2186] nas, złamałeś[*] nas i rozgniewałeś[599] się; odnów[**] nas!
**lub: k.q. robić wyłom, przebić, potłuc na kawałki, rozedrzeć[6555]*
***lub: k.p. odnowić, zawrócić, przywrócić[7725]* Ps 44,9; Rz 11,1-3
2. Wstrząsnąłeś[7493] ziemią[776] i rozdarłeś[*] ją; ulecz[7495] jej rozpadliny[**], bo się chwieje[***].
**lub: rozdzielać bądź otwierać na oścież, pęknąć - hap.leg.*
***lub: złamanie, pęknięcie, skruszenie, rozbicie, ruina[7667]*
****lub: k.q. chwiać się, trząść, zsunąć się[4131]* Ps 18,7; Jr 10,10
3. Wskazałeś[*] Twojemu ludowi[5971] twardy[7186] *los,* napiłeś[8248] nas winem[3196] powodującym chwiejny krok[**]. Iz 51,17-23; Jr 25,15-17
**lub: k.h. spowodować zobaczenie, pokazać, oglądać[7200]*
***lub: zataczanie się, chwianie[8653], kielich zataczania[B10085]*
4. Dałeś sztandar[*] tym, którzy się Ciebie boją[3373], aby *mogli* schronić[**] się z powodu prawdy[***]. Sela[5542]. Iz 5,26; 11,12; 13,2
**lub: znak, coś podniesionego w górę, drzewiec, chorągiew[5251] tu jako idiom: miejsce wspólnego zgromadzenia lub ochrony*
***lub: k.hp. rzucać się do ucieczki, k.q. pędzić do ataku - Iz 30,16, uciec w bezpieczne miejsce[5127] - Rdz 19,20; Sdz 7,21; Jr 48,44*
****hebr.: qoset - prawda, łuk, pewność[7189] - Prz 22,21, łucznictwo[B8363], ***inni: aby mogli uciec przed łukiem - KUL, EIB, BP*
5. Aby byli ocaleni[2502] Twoi umiłowani[*], wybaw[3467] ich swoją prawicą i odpowiedz[**] mi.
**lub: ukochany, umiłowany, piękny, śliczny[3039]*
***lub: k.p. odpowiadać, reagować[6032]* Ps 17,7; 20,6; 138,7
6. Bóg przemówił[1696] w swojej świętości[*]; Z radością[5937] rozdzielę[2505] Sychem[**] i wymierzę[4058] dolinę[6010] Sukkot[***]. Ps 108,8; Am 4,2
**lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
***hebr.: Szekem - miasto pomiędzy górą Ebal a górą Gerazim, miejsce schronienia - Joz 20,7; 1-sza stolica Królestwa Ptn.[7927]*
****miasto na wschód od Jordanu, 1,6 km na płn. od potoku Jabbok - Joz 13,27; Rdz 32,17; 32,30; 33,17; 1-szy obóz po wyjściu Izraela z Egiptu - Wj 12,27, miejsce wytopu metali - 1Krl 7,46[5523]*
7. Mój jest Gilead[*], mój i Manasses, Efra-

im** osłoną[4581] mojej głowy[7218], Juda[3063] moim prawodawcą***. Pwt 33,17; Joz 13,31

**określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] **nazwa całego Królestwa Płn.; ***lub: k.p. nakazać prawem[2710]*

8. Moab* moją misą[7366] do mycia**, na Edom rzucę mój sandał***; wiwatuj[7321] nad[5921] Filisteą****. 2Sm 8,1; Ps 108,9; Kaz 11,9

tj. obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered a rzeką Arnon[4124], **metafora upokorzenia i poddania ***idiom: przejmować na własność - por. Pwt 11,24; Rt 4,7 ****obszar śródziemnomorskiej nizinny przybrzeżnej - Ps 56,*[N]*

9. Kto mnie wprowadzi[2986] do warownego[4692] miasta? Kto mnie doprowadzi[5148] do Edomu?

10. Czy nie Ty, o Boże, który nas odrzuciłeś* i *już* nie wyruszasz[3318], Boże, z naszymi zastępami**? **lub: k.q. odtrącać, k.h. odrzucić kogoś siłą[2186] **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp[6635]* Ps 44,9

11. Zapewnij[3051] nam pomoc[5833] w utrapieniu*, bo próżne** jest wsparcie*** człowieka[120]. **lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 108,12; ***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723] ***lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]* Ps 118,8

12. W Bogu[430] uczynimy[6213] potężne* *rzeczy,* a On podepcze[947] naszych nieprzyjaciół[6862]. **lub: siła,moc, skuteczność[2428]* 1Krn 19,13

61 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą* na strunach*. *Psalm* Dawida**.

**hebr.: neginah[5058]; **lub: dla Dawida* Ps 54,1; 55,1

1. Wysłuchaj, Boże, mojego wołania*, zwróć uwagę** na moją modlitwę[8605]. Ps 17,1; 88,2; 142,6

**lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440] **lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]*

2. Z krańca ziemi wołam[7121] do Ciebie w słabości* mojego serca[3820]; wprowadź[5148] mnie na skałę[6697], wyższą[7311] ode mnie**. Ps 42,7; 62,2

**lub: k.q. być omdlałym, być osłabionym, omdlewać (z troski)[5848] **metaf.: wprowadź mnie na miejsce chroniące przed wrogiem*

3. Ty bowiem jesteś moją ucieczką* i wieżą warowną** przed obliczem[6440] wroga[341]. **lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* Ps 46,1 ***lub: siła, moc[5797], miejsce obwarowane, wały obronne[B6756]*

4. Będę mieszkał[1481] w Twoim przybytku* na wieki**, chroniąc[5643] się pod osłoną[5643] Twoich skrzydeł***. Sela[5542]. Ps 17,8; 36,7; 57,1

**lub: namiot, namiot nomady symbol. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania* JHWH*)[168]; **na zawsze[5769] ***tj. symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*

5. Bo Ty, Boże, wysłuchałeś moich ślubów*; dałeś dziedzictwo** tym, którzy się boją[3373] Twojego imienia[8034]. Ml 4,2; Obj 11,18

**lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 **lub: posiadanie[3425], własność, prawo własności[B3938] - Jr 32,8*

6. Dodaj[3254] dni[3117] do dni króla*, a jego lata[8141] *niech trwają* jak z pokolenia** na pokolenie. **idiom: daj pomyślność panowaniu króla, zachowaj ciągłość dynastii - por. 2Krl 20,6; Ps 45,6* 1Sm 10,24; 1Krl 1,15; Ne 2,3 ***lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*

7. Będzie trwał* na wieki[5769] przed obliczem Boga; ustanów** miłosierdzie*** i prawdę****, niech go strzegą[5341]. Ps 19,9; 25,10; 57,10

**lub: k.q. siedzieć, przebywać, mieszkać, pozostawać[3427] **lub: k.p. wyznacz, ustanów; ***hebr.: chesed[2617] i ****emet[571] - term. często występujące razem - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3*

8. Tak *więc* będę śpiewał* Twojemu imieniu[8034] na wieki[5703] i będę spełniał[7999] moje śluby[5088] każdego** dnia**. Ps 7,17; 9,2; 18,49;

**lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167] **dosł.: dzień po dniu - idiom: codziennie* Ps 66,13; 145,1-2

62 Dla przewodnika* chóru. Dla Jedutuna**. Psalm[4210] Dawida. **por. Ps 4,1* **hebr.: jedutun[3038] - „sławiący, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*

1. Tylko* w Bogu *ma* uciszenie** moja dusza[5315], od Niego *pochodzi* moje zbawienie[3444]. **part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389|B438]* Ps 33,20 ***lub: cisza, spokój, spokojne oczekiwanie[1747], odpoczynek[B1970]*

2. Tylko[389] On jest moją skałą i zbawieniem*, moją twierdzą**; *nic* mną mocno*** nie zachwieje[4131]. Pwt 32,31; Ps 18,2; 73,25; Mt 16,18; 1Kor 10,4

**lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444] **lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869] ***lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]*

3. Jak długo będziecie napadać* na człowieka[376] i będziecie go zabijać[7523]? Wy wszyscy *jesteście* jak pochylona[5186] ściana i jak walący[1760] się mur**. Wj 16,28; Hi 8,21; Ps 13,2; Iz 30,13

**hap.leg.: k.p. być wściekłym, napadać na[2050], przytłoczyć naganami[B2326]; **lub: wy wszyscy mordujecie jak pochyloną ścianę, jak mur niemal przewrócony - por. EIB Ps 62,4[525] **będziecie obalać (się), wy wszyscy jak mur pochyły ... AK*

4. Tylko[389] naradzają[3289] się, jak pozbawić* go godności**; mają upodobanie[7521] w kłamstwie[3577], swoimi ustami błogosławią[1288], ale we wnętrzu[7130] złorzeczą***. Sela[5542]. Ps 4,2;

**dosł.: k.h. strącić[5080]; **lub: wyniosłość, godność, wywyższenie[7613] ***lub: k.p. czynić nikczemnym, przeklinać[7043]* Ps 55,21

5. Tylko[389] w Bogu ucisz się* moja duszo[5315], od Niego *pochodzi* moja nadzieja**.

**lub: k.q. milczeć, być nieruchomym, oniemieć[1826] - tryb rozkaz. **hebr.: tiqwah - nadzieja, oczekiwanie[8615], sznur - Joz 2,18*

6. Tylko On jest moją skałą[6697] i zbawieniem, moją twierdzą[4869]; nie zachwieję* się. **lub: k.n. nie zachwieje się, nie upadnie, będzie niewzruszony[4131]*

7. W Bogu moje wybawienie[3468] i moja chwa-

ła*; skała mojej mocy[5797], moje schronienie** jest w Bogu***. Ps 18,2; 27,2; 28,1; 31,2

**lub: cześć, godność, szacunek[3519]; **kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]; ***w hebr.: od skała ... - strukt. chiast.* ABBA

8. Ludu*, ufajcie[982] Mu w każdym czasie[6256], wylewajcie[8210] przed Jego obliczem[6440] wasze serca[3824]; Bóg jest naszym schronieniem[4268]. Sela[5542]. 1Sm 1,15; Iz 26,4.16; 1Tm 6,17

**lub: naród, lud, krewniak, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1*

9. Tylko tchnieniem[1892] są synowie ludzcy*, synowie człowieka** – kłamstwem***; położeni na szalach[3976], wszyscy razem[3162] podnoszą się w górę[5927] bardziej niż tchnienie[1892].

**hebr.: bene adam[120] - synowie adama - pospolici, nic nie znaczący(?); **bene isz[376] - synowie człowieka - emf. ludzie możni (?) ***lub: kłamstwo, nieprawda, fałsz, coś zwodniczego[3577]*

10. Nie pokładajcie ufności[982] w wyzysku* ani daremnej** *nadziei* w grabieży[1498]; a gdyby bogactwo[2428] kwitło***, nie umacniajcie[7896] *nim* serca[3820]. Hi 31,24; Mk 4,19; 1Tm 6,10,17-19; Jk 2,6

**lub: ucisk, wymuszenie, szkoda[6233]; **k.q. stać się próżnym, być daremnym, k.h. napełnić daremnymi nadziejami[1891] ***dosł.: k.q. przynosić owoc, k.h. sprawić kwitnienie[5107]*

11. Bóg raz przemówił[1696], dwa razy to słyszałem[8085], że moc[5797] *należy* do Boga; Mt 6,13

12. I u Ciebie, Panie[136], jest łaska*, bo Ty odpłacisz** każdemu zgodnie z jego czynem[4639].

**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617] **lub: k.p. skończyć, wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]*

63

Psalm[4210] Dawida, gdy był na Pustyni Judzkiej*. 2Sm 16,14; 17,2.29; Ps 42,2; Iz 26,9

**tj. większości roku jałowy obszar pustynny od 16 do 24 km dl., od wsch. zbocza Gór Judzkich aż do brzegów Morza Martwego*

1. Boże, Ty *jesteś* moim Bogiem, Ciebie gorliwie szukam*; Ciebie zapragnęła[6770] moja dusza[5315], zatęskniło** do Ciebie moje ciało[1320] na ziemi suchej[6723] i spragnionej[5889], bez wody;

**lub: szukać gorliwie, zabiegać[7836], szukać o brzasku - KUL **lub: omdlewać z tęsknoty, tęsknić za[3642]* Ps 5,3; Prz 8,17

2. Tak *właśnie* ujrzałem[2372] Cię w świątyni*, widząc** Twoją moc[5797] i chwałę[3519]. Ps 68,24

**lub: w miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9 **lub: wypatrywałem Cię ...aby ujrzeć Twoją moc i chwałę - AK*

3. Bo Twoje miłosierdzie* lepsze[2896] jest niż życie, *tak więc* będę Cię wysławiać** moimi wargami***[8193]. ****tj. całą swoją osobą* Ps 30,5; Flp 1,23

**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617] **lub: k.p. wysławiać, zachwalać, wyrażać podziw[7623]*

4. Tak błogosławić* Cię będę dopóki żyję[2416], wzniosę swoje ręce** w imieniu*** Twoim.

**lub: sławić[1288] - Rdz 9,26* Ps 134,2; 141,2; 145,1; 146,2; Ne 8,6 **gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie ***lub: w imię[8034] - imię reprezentuje charakter i autorytet Boga*

5. Jak tłuszczem* i szpikiem** będzie nasycona*** moja dusza[5315], moje usta[8193] będą Cię chwalić[1984] radosnymi wargami[6310];

**tj. tłuszczem składanej Bogu ofiary - Kpł 3,16; 7,23 **dosł.: tłustością - metaf. płodności[1880], zatłuszczony popiół[B2129] ***lub: k.q. być zaspokojonym, spełnionym, mieć w nadmiarze[7646]*

6. Gdy wspominam[2142] Ciebie na moim posłaniu[3326] i rozmyślam* o Tobie podczas nocnych straży**. Ps 42,8; 119,55

**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897] **tj. hebrajski podział nocy na 3 straże - por. Sdz 7,19; Wj 14,24*

7. Ponieważ byłeś mi pomocą[5833], w cieniu[6738] Twoich skrzydeł* będę radośnie wykrzykiwał**. Ps 17,8; 27,9; 36,7; 40,17; 57,1

symbol ochrony lub schronienia - Ps 17,8; Sdz 9,15; Mt 23,37 **lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442] - por. Ps 33,1*

8. Moja dusza przylgnęła* do Ciebie, Twoja prawica** mnie podtrzymuje[8551].

**lub: przykleić się, połączyć, przywrzeć, trzymać się mocno[1692] **słowo prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

9. Ale ci, którzy szukają* zguby[7722] mojej duszy[5315], niech pójdą w głębiny** ziemi[776].

**lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać[1245] **dosł.: niski, niższy, najniższy[8482] - por. Ef 4,9 - zwrot może oznaczać pieczary, doliny, podziemne przejścia - Iz 44,23*

10. Będą wydani pod ostrze* miecza, staną się łupem[4521] szakali**. Sdz 15,4; Lm 5,18; Ez 13,4

**idiom: zostać wydanym w dłoń miecza - Hi 16,11; Jr 18,21 **lub: lis, zwierzę mieszkające w jamie[7776], szakal[B9235]*

11. Lecz król[4428] będzie się weselił* w Bogu, niech się szczyci** każdy, kto na Niego przysięga[7650], a usta[6310] mówiących kłamstwo[8267] zostaną zamknięte[5534]. Ps 21,1; 107,42; Rz 3,19

**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] **lub: k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*

64

Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*. **lub: dla Dawida - AK*

1. Wysłuchaj, o Boże, mojego głosu[6963], gdy się skarżę*; zachowaj** moje życie[2416] od lęku[6343] przed wrogiem[341]. Ps 55,2; 140,1

**lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879] **lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać, zachować[5341]*

2. Ukryj[5641] mnie przed tajemną radą* czyniących zło**, przed zgrają*** czyniących nieprawość****; Ps 22,16; 26,5; 35,20; 37,12

**lub: potajemna rada, narada, zgromadzenie, zebranie[5475] **lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić niegodziwość[7489] ***lub: ciżba, tłum, towarzystwo[7285]; ****niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]*

3. Którzy naostrzyli swoje języki jak miecz*, wypuścili** swoje strzały[2671] – gorzkie*** słowa;

**metonimia - ostre słowa, które wypowiadają - ranią **dosł.: napięli - wyginać (łuk), deptać, maszerować[1869] ***lub: gorzki (w smaku), gorzkie (uczucia)[4751], zgorzknienie[B5492]*

4. Aby ugodzić* z ukrycia[4565] w niewinnego**; nagle[6597] strzelić[3384] do niego, i *to* bez lęku[3372].
**lub: k.q. strzelać, k.n. zostać trafiony strzałą[3384]*
***lub: moralnie niewinny, uczciwy, pełny, skończony[8535]*

5. Utwierdzają* się w złym zamiarze**, rozmawiają[5608], jak zastawiać potajemnie[2934] sidła[4170] i mówią[559]: Któż je zobaczy[7200]? Ps 10,11
**lub: k.p. uczynić silnym, uzmocnić się, podtrzymać, utwierdzić[2388]*
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

6. Szukają[2664] nieprawości*, są gotowi[8552], *mają* obmyślony** chytry plan***. Wnętrze[7130] i serce[3820] człowieka[376] – niezgłębione****.
**lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]; **k.pu. zostać wyszukanym, w poszukiwaniu czegoś, k.q. obmyślać, szukać[2664]*
****podstęp, spisek, chytry plan[2665]; ****głębokie, tajemnicze[6013]*

7. Ale Bóg wypuści[3384] na nich strzałę[2671], nagle* będą[1961] zranieni[4347]; **lub: niespodziewanie[6597]*

8. Ich własny język sprowadzi na nich upadek*; wszyscy, którzy ich zobaczą, uciekną**.
**lub: k.h. sprowadzić krzywdę, spowodować potknięcie[3782]*
***lub: k.hp. uchodzić, uciekać[5074]* Hi 15,6; Łk 19,22

9. I przestraszy* się cała ludzkość**, będą opowiadali[5046] o dziele[6467] Boga i będą rozważali*** Jego czyn[4639]. Ps 40,3
**lub: k.q. lękać, bać się, być przejętym bojaźnią, czcić[3372]*
***hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]*
****lub: k.h. poświęcać uwagę, rozważać, zastanawiać[7919]*

10. A sprawiedliwy[6662] będzie się weselił* w JHWH i w Nim będzie szukał schronienia**; a wszyscy prawego[3477] serca[3820] będą się *Nim* szczycić***. Ps 2,12; 32,11; 58,10; 68,3; 97,11-12
**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*
***lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć[1984]*

65

Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida[1732]. Pieśń*. **tj. pieśń, oda, hymn[7892]*

1. Dla Ciebie ciche oczekiwanie* *jest* hymnem chwały[8416], Boże[430] na Syjonie** i Tobie trzeba spełnić[7999] śluby[5088]. Ps 50,14; 116,18
**lub: cisza, spokój, spokojne oczekiwanie[1747], odpoczynek[B1970]*
***tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

2. *Ty* wysłuchujesz[8085] modlitwę*, *dlatego* do Ciebie przyjdzie[935] wszelkie ciało**. 2Krn 7,14;
**termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
***idiom: każdy człowiek - por. Łk 3,6** Prz 15,29

3. Spisy* *naszych* nieprawości* górują nad*** *nami;* Ty *jednak* przebaczasz**** nasze występki*****. **lub: słowa[1697]* Ps 38,14; 40,12; 79,9
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***zwyciężają[1396] nad[4480] (nami)*
*****lub: k.p. zakrywać, uśmierzać, dokonywać przebłagania[3722]*
******lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*

4. Błogosławiony[835] ten, którego Ty wybierasz[977] i przyprowadzasz blisko* *do siebie,* aby mieszkał w Twoich dziedzińcach**; będziemy nasyceni*** dobrem[2898] Twojego domu[1004], Twojej świętej[6918] świątyni[1964]. Ps 27,4;
**lub: k.p. spowodować zbliżenie się, przywieść blisko[7126]*
***lub: siedziba, ogrodzony teren, dziedziniec[2691]* Ps 84,4
****lub: k.q. być zaspokojonym, spełnionym, mieć w nadmiarze[7646]*

5. W prawości* odpowiadasz[6030] nam *czynami* przejmującymi lękiem**, Boże naszego zbawienia[3468]. *Ty, źródło* ufności*** wszystkich krańców ziemi i odległego morza****. Pwt 10,21;
**lub: sprawiedliwość, słuszność, prawość[6664]* 2Sm 7,23;
***lub: k.n. być przerażonym, wywołać zdumienie, natchnąć pobożną czcią[3372]; ***zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]*
*****metonimia: wszyscy ludzie żyjący na całej ziemi* Ps 46,8

6. *Ty,* który utwierdzasz* góry[2022] swoją mocą[3581], przepasany potęgą**; Ps 93,1; Am 4,13
**lub: k.h. zaopatrzyć, ustalić, utwierdzić, uporządkować[3559]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]*

7. Ty, który uśmierzasz* szum morza, szum jego fal[1530] i wzburzenie** narodów[3816];
**dosł.: k.h. uciszający, uspokajający (imiesłów)[7623]*
***lub: mamrotanie, ryk, wrzawa, dźwięk, tłum, mnóstwo[1995]*

8. Mieszkający[3427] na krańcach[7098] ziemi boją się *z powodu* Twoich znaków*; *Ty* napełniasz radością** *tam, gdzie* nastaje[4161] poranek[1242] i *zapada* wieczór[6153]. Ps 2,8; 139,9; Iz 24,16
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: k.h. powodować dźwięczenie bądź wyśpiewywanie (z radości), k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno[7442]*

9. Doglądasz* ziemię i obficie wylewasz[7783] *na nią wodę,* wielce[7227] się wzbogaciła**. Strumień Boży jest pełen wód. Przygotowujesz[3559] im zboże, gdyż tak przygotowujesz*** *ziemię.*
**lub: odwiedzić, starać się, opiekować, skupiać (uwagę)[6485]*
***lub: k.h. zdobyć bogactwa, wzbogacić się[6238]* Pwt 11,11; Ps 46,4
****lub: utwierdzić, ustalić, dokonać, zrobić, przygotować[3559]*

10. Nawadniasz* jej zagony[8525], wyrównujesz** jej skiby[1417], zmiękczasz[4127] ją deszczami i błogosławisz[1288] jej pędom***.
**lub: przemoczyć, napoić obficie, nasączyć, być pijanym[7301]*
***lub: k.p. sprawiać zstępowanie, naciskać, napinać (łuk)[5181]*
****lub: latorośl, coś co wyrosło, gałąź, młody pęd[6780]*

11. Wieńczysz* rok swoją dobrocią**, a Twoje ścieżki ociekają[7491] tłustością***. Ps 103,4
**lub: k.p. koronować, k.q. otaczać[5849]; **rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*
****metaf.: gdziekolwiek idzie, tam znajduje się obfitość*

12. Skrapiasz* pustynne** pastwiska[4999], a pagórki*** przepasują**** się radością[1524].
**lub: cieknąć, kapać[7491]; **pustkowie, pustynia, niezamieszkana ziemia[4057]; ***wzgórza[1389]; ****wkładają pas[2296]*
Hi 38,26-27; Iz 55,12; Jl 2,22

13. Łąki[3733] przyodziewają[3847] się stadami[6629],

a doliny okrywają się zbożem; wykrzykują radośnie*, tak** *na głos* śpiewają[7891]. Ps 72,16;
**lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*
***lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]* Iz 30,23

66 Dla przewodnika[5329] chóru. Pieśń[7892]. Psalm[4210].

1. Radośnie wykrzykujcie[7321] Bogu, *ludzie* całej[3605] ziemi[776]; Ps 81,1; 95,2; 100,1

2. Śpiewajcie* na chwałę[3519] Jego imienia, oddawajcie[7760] Mu chwałę[3519] pieśnią chwały**. **lub: śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie muzycznym[2167]; **chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]* 1Krn 16,29; Ps 22,3; 48,10

3. Powiedzcie* Bogu: Jak przerażające** są Twoje dzieła[4639]! Z powodu Twojej wielkiej[7230] mocy[5797] będą płaszczyć*** się *przed Tobą* Twoi wrogowie[341]. **tryb rozkaz.* Ps 47,2; 65,5
***lub: k.n. wywołać zdumienie i lęk, być przerażonym[3372]*
****lub: k.p. płaszczyć się, zawodzić, k.q. pochylać się[3584]*

4. Cała ziemia[776] odda Ci pokłon* i wysławiać Cię będzie śpiewem[2167]; śpiewać[2617] będzie Twojemu imieniu[8034]. Sela[5542]. Ps 22,27
**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812], k.q. leżeć płasko i pozwolić by oprawcy przeszli po grzbiecie[B9273] - Iz 51,23*

5. Chodźcie* i przypatrujcie[7200] się dziełom[4659] Boga, przerażającym[3372] czyn[5949] wobec** synów ludzkich***: **tryb rozkaz.*[1980], ***lub: wobec, z powodu, nad, ze względu, na[5921]; ***dosł.: synów adama, człowieka[120]*

6. Zamienił[2015] morze na suchy ląd*, pieszo przeszli[5674] przez rzekę[5104]; *aż* dotąd** radujmy się w Nim***. Wj 14,21; Joz 3,14-16
**lub: sucha ziemia[3004]; **tam, w tamtą stronę, stąd, dotąd[8033]*
****tam radujemy się w Nim - AK, dlatego cieszymy się z tego - KUL*

7. Włada* w swojej potędze[1369] na wieki**, Jego oczy patrzą[6822] na narody[1471], buntujący*** się nie będą wywyższeni****. Sela. Ps 11,4;
**lub: k.q. sprawować władzę, władać, królować[4910], **na zawsze[5769]*
****lub: k.q. być upartym, nieposłusznym, buntować się[5637]*
*****lub: k.q. być wysoko, być wywyższonym, wstać[7311]* Ps 33,13

8. Błogosławcie*, narody**, naszego Boga i spowodujcie, by usłyszano*** głos**** na Jego chwałę*****. **tryb rozkaz.*[1288], ***lub: naród, lud, lud zbrojny[5971]*
****lub: k.h. powodować słyszenie, wzywać do słuchania[8085]*
*****lub: hałas, głos, dźwięk, krzyk, szum[6963]; *****por. w. 2*[8416]

9. Zachował* wśród żywych[2416] naszą duszę[5315] i nie dał się zachwiać** naszym nogom.
**lub: k.q. kłaść, ustawić, umieścić, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie, postanawiać, kształtować[7760]; **trząść się[4132]*

10. Istotnie[3588], doświadczyłeś* nas, Boże, wypróbowałeś** nas ogniem, *tak* jak srebro jest próbowane[6884]. **lub: poddawać próbie[974]* Za 13,9; ***tj. k.q. wytapiać (topić w ogniu), oczyszczać, próbować[6884]* 1P 1,7

11. Wprowadziłeś[935] nas w sidła*, włożyłeś[7760] ucisk** na nasze biodra***.
**lub: sieć, zdobycz złapana w sieć - Ez 12,13, twierdza[4686], twierdza tj. więzienie, pustkowie, step - Lm 4,18 - WBC Ps 66,11[A]*
***lub: strapienie[4157] - hap.leg., LXX - thlipsis[G2347] - ucisk - Mt 24,9*
****metaf.: położyłeś ciężkie brzemiona na naszych plecach*

12. Pozwoliłeś człowiekowi* jeździć[7392] po naszych głowach**, przeszliśmy przez ogień i wodę***, ale nas wyprowadziłeś na miejsce obfitości****. **hebr.: enosz - człowiek[582]* Ps 18,19; Iz 43,2
***lub: ponad naszymi głowami - ilustr: pokonania walczących na polu bitwy i stratowania ich przez jazdę konną lub rydwany (?)*
****metaf. przeszliśmy przez próby codziennych doświadczeń*
*****lub: nasycenie, przesączenie[7310], obfitość, zaspokojenie[8492]*

13. Wejdę[935] *więc* do Twojego domu z ofiarami całopalnymi[5930] i wypełnię* dla Ciebie moje ślubowania**; Rdz 28,20; Kpł 7,16;
**lub: k.p. skończyć, odnawiać, nagradzać, odpłacić[7999]*
***lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21* Ps 22,25; 116,14; Kaz 5,4

14. Które złożyły* moje wargi[8193] i wypowiedziały[1696] moje usta[6310] w mojej niedoli**.
**lub: k.q. otwierać (usta), wyzwalać, wypowiadać, oddzielać[6475]*
***lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*

15. Ofiaruję* Ci ofiary całopalne[5930] z tucznych zwierząt[4220] wraz z wonnością** baranów[352], ofiaruję[6213] Ci woły[1241] i kozły[6260]. Sela.
**lub: k.h. ofiarować, wywyższyć, przyprowadzić w górę[5927]*
***lub: kadzidło, przyjemna woń spalanej ofiary, wonność[7004]*

16. Chodźcie*, słuchajcie[8085] wszyscy, którzy się boicie[3373] Boga, a opowiem**, co uczynił[6213] dla mojej duszy***. **tryb rozkaz.* Ps 34,2; 1J 1,3
***lub: k.p. wyliczać dokładnie, powtarzać, mówić, opowiadać[5608]*
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**

17. Do Niego wołałem* moimi ustami i wywyższałem** Go moim*** językiem[3956].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.pu. pochwała, uwielbienie, wywyższenie, wymiesienie[7318]*
****dosł.: wywyższenie pod[8478] moim językiem - AK* Ps 35,28

18. Jeśli rozważałem* nieprawość** w swoim sercu[3820], *to* Pan[136] mnie nie wysłucha[8085].
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, rozważać[7200]*
***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]* Hi 27,8-9; Prz 15,9; Prz 28,9; Iz 1,15; J 9,31; Jk 1,7; 4,3

19. Doprawdy*, Bóg wysłuchał**, przychylił*** się do głosu[6963] mojej modlitwy****.
lub: z pewnością, prawdziwie, zaiste (mocne potwierdzenie), lecz, w istocie[403]; **k.q. słuchać, posłuchać[8085]; ****por. Ps 17,1
****k.h. zwracać uwagę, k.q. nakłaniać ucha, słuchać uważnie[7181]*

20. Błogosławiony[1288] Bóg, który nie odrzucił* mojej modlitwy[8605] i nie *odmówił* mi swojego miłosierdzia**. Ps 22,24; 68,35
**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, zabrać, odsunąć[5493]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

67 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach*. Psalm[4210]. Pieśń[7892].
**hebr.: negina[h][5058]* Ps 54,1; 55,1; 61,1

1. Niech Bóg się zmiłuje[2603] nad nami i błogosławi[1288] nam, niech rozjaśni* nad nami swoje oblicze[6440]. Sela[5542]. Lb 6,25; Ps 4,6; 80,3,7.19
***lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*

2. Aby poznano* na ziemi[776] Twoją drogę**, wśród wszystkich narodów*** Twoje zbawienie[3444]. ****hebr.: goim[1471] - por. Ps 44,2** Jr 33,9; Mt 28,19
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]*
***metaf.: znać sposób postępowania lub objawić wielkość swojej mocy i panowania - por. Am 8,14; Prz 31,3*

3. Niech Cię wysławiają* ludy[5971], *o* Boże, niech Cię wysławiają[3034] wszystkie ludy[5971].
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*

4. Niech narody[3816] się radują* i wykrzykują z radości[7442], bo Ty będziesz sądził** ludy[5971] sprawiedliwie*** i będziesz prowadził**** narody***** na ziemi[776]. Sela[5542]. Dz 17,31; Rz 2,5
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniec[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4; **k.q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]; ***w prawości[4334]*
*****k.h. wieść; *****hebr.: 'am[5971] - ludy i goim[1471] - narody - w. 2, to pojęcia zamienne - por. Rdz 25,33; Wj 15,14; Iz 1,4 - Wj 19,5-6*

5. Niech Cię wysławiają[3034] ludy[5971], *o* Boże, niech Cię wysławiają[3034] wszystkie ludy[5971].

6. Ziemia[776] wydała[5414] swój plon*. Bóg, nasz Bóg, będzie nam błogosławił**. Kpł 26,3-4;
**lub: owoc, plon, płody roli[2981]* Ps 85,15; Ez 34,26-27;
***lub: nadal nam błogosław[1288] - por. BWC Ps 21,7[C]* Oz 2,20

7. Niech nam Bóg błogosławi[1288] i niech się Go boją* wszystkie krańce ziemi[776]. 2Krn 6,33
**lub: lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*

68 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida[1732]. Pieśń*. **tj. pieśń, oda, hymn[7892]*

1. *Niech* Bóg się pojawi*, a rozproszeni[6327] będą Jego wrogowie[341]; niech pierzchną[5127] przed Jego obliczem** ci, którzy Go nienawidzą***. ****k.p. wróg[8130]* Lb 10,35; Ps 7,6; Ez 30,26
**lub: k.q. stawać, pojawiać, rosnąć w siłę, powstawać[6965]*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

2. Jak rozwianie[5086] się dymu[6227], tak ich rozwiejesz[5086]; jak rozpłynięcie[4549] się wosku[1749] w obecności[6440] ognia, tak niegodziwi* *niech* zginą** przed obliczem[6440] Boga. Ps 97,5; Mi 1,4
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: k.q. zostać zgładzonym, zginąć, umrzeć, być zgubionym[6]*

3. A sprawiedliwi[6662] będą się weselić* i cieszyć[5970] przed obliczem[6440] Boga, i będą się radować[7797] niezmiernie**. **lub: unosić się radością[8055]*
***lub: zadowolenie, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*
***hebraizm: rozradowywać[7797] się, w radości[8057] - AK*

4. Śpiewajcie[7891] Bogu, śpiewajcie* psalmy Jego imieniu[8034], wywyższajcie** *Tego, który* przemierza*** niebiosa****; JH[WH]***** to Jego imię, radujcie[5937] się przed Jego obliczem[6440].
**lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
***lub: przygotować drogę, wznosić (pieśń)[5549] - tryb rozkaz.*
****lub: k.q. jechać, dosiadać (konia)[7392]; ****określ. doliny Jordanu - Lb 22,1; wybrzeża M. Martwego - 1Sm 23,24, miejsc jałowych, suchych - Iz 33,9, niebios[6160] - por. myśl w w. 17 oraz WBC Ps 68,5[K]*
******tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050] Wj 3,14; 6,3; Pwt 33,26

5. Ojcem* dla sierot** i sędzią*** wdów[490] jest Bóg w swoim świętym**** *miejscu* zamieszkania*****. ***lub: ktoś bez ojca[3490]* Ps 10,14; Ps 146,9
**hebr.: ab - ojciec, głowa domu, protoplasta, przodek[1]; ***tj. sędzią stającym w obronie[1781]; ****lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9; *****mieszkanie, domostwo[4583]*

6. Bóg[430] samotnym[3173] daje* dom**, więźniów[615] uwalnia*** do pomyślności****, ale buntujący się***** mieszkają[7931] w suchej ziemi[6707].
**lub: k.h. sprawić, że ktoś zamieszka, poślubić[3427]; **rodzina[1004]*
****lub: k.h. spowodować wyjście, wyzwolić, wyprowadzić[3318]*
*****hap.leg.: pomyślność, szczęście[3574], w pieśniach pochwalnych[B4114]; *****lub: k.q. buntować się, być upartym[5637]*

7. Boże, gdy wyruszałeś[3318] przed obliczem[6440] swojego ludu[5971], gdy kroczyłeś* przez pustynię** – Sela[5542] – Wj 13,21; 1Kor 10,4
**lub: kroczyć zamaszyście, k.q. stąpać, maszerować[6805]*
***hebr.: jesimon - tereny pust. opisane w Pwt 32,10; Iz 43,19-20*

8. Ziemia[776] zadrżała[7493], także[637] niebiosa[8064] spuściły* *deszcz* przed obliczem[6440] Boga *na*** ten Synaj*** przed obliczem[6440] Boga, Boga Izraela[3478]. Wj 19,16-18; Sdz 5,4-5
**lub: k.q. spuszczać, kapać[5197]; **lub: Tego z Synaju - domyśl.: Boga, lub: (jak) ten Synaj; ***wg J. Flawiusza góra w krainie Midian w Arabii, dziś płn.-zach. Arabia Saudyjska - por. Ga 4,25*

9. Obfity deszcz[1653] ofiarowałeś* dobrowolnie**, Boże, Ty *sam* umocniłeś*** swoje dziedzictwo[5159], gdy było zmęczone[3811]. Kpł 26,4;
**lub: k.h. ofiarować, kołysać (ofiarą), rozsiewać, k.q. kropić[5130]*
***lub: dobrowolność, ofiara złożona z własnej woli[5071]* Ez 34,26
****lub: utwierdzić, uzmocnić, ustanowić, przygotować[3559]*

10. Twoje zastępy* zamieszkały[3427] w niej**; *Ty,* Boże, w swojej dobroci[2896] przygotowałeś[3559] ją** *dla* ubogiego***. Ps 74,19; 78,20; 107,9
**lub: lud, rodzina, coś żywego, zastęp zbrojny[2416] - por. 2Sm 2,13*
***domyśl.: ziemi z w. 8 lub: w nim - dziedzictwa z w. 9*
****lub: w swojej dobroci wzmocniłeś[3559] ubogiego[6041] - KUL*

11. Pan[136] dał[5414] słowo*, wielki[7227] *jest* zastęp** przynoszących[1319] dobre wieści***. Wj 4,15;
**lub: wypowiedź, słowo, nakaz, wiadomość[562]* 1Sm 18, 6-7;
***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Jr 7,1; 2Tm 3,16
****lub: k.p. ucieszyć dobrą nowiną, ogłaszać (zbawienie) jako dobrą nowinę, przynosić wiadomość[1319], LXX - euangelidzo[G2097] w tekście hebr. imiesłów w rodzaju żeńskim stąd niektórzy: liczny jest zastęp zwiastunek dobrej wieści - por. BP, BW, HCSB*

12. Królowie[4428] zastępów[6635] uciekną, uciekną[5074]; a mieszkanka* domu[1004] dzielić[2505] będzie łupy**. Joz 10,16; Sdz 5,29-30; Jr 6,2

**lub: miejsce zamieszkania, pastwisko[5116], piękna kobieta (piękność z danego domu)[B5912]; **łup, zdobycz, zysk[7998]*

13. Dlaczego* *macie* odpoczywać[7901] między *obozowymi* garnkami**, *skoro* skrzydła[3671] gołębicy[3123] zostały pokryte[2645] srebrem[3701], a jej pióra[84] żółtozielonym[3422] złotem[2742].

**part.: jeśli, czy, bądź, ponieważ, lecz, raczej[518]; **znaczenie niepewne - palik o kształcie haczyka, garnek, mur - Ez 40,43, obrzeża, opłotki, płaskie kamienie paleniska, zagrody dla owiec*

14. Gdy Wszechmogący* rozproszył w niej** królów[4425], była *biała* jak*** śnieg[7949] na górze Salmon****. Rdz 17,1; 49,15; Wj 6,3; Lb 24,4.14; Obj 1,8

**hebr.: saddaj - wszechmocny, najpotężniejszy; **domyśl.: ziemi z w. 8 lub: w nim - dziedzictwa z w. 9; ***hap.leg.: spadł śnieg[7949] ****góra w pobliżu Sychem - por. Sdz 9,48 rzadko ośnieżona*

15. Góra Boża* to** góra[2022] Baszan[1316], górą *o* wielu szczytach*** jest góra Baszan****.

**domyśl.: to góra Syjon - Ps 132,13-14, hebr. elohim[430] w stopniu najwyż. można oddać - potężny stąd: potężna góra to .... **lub: jest jak - ISV, BB, NET; ***szczyty, wzgórza - Kpł 21,20, zaokrąglony wierzchołek[1386]; ****góra na wys. płaskowyżu na wsch. od J.Galilejskiego - dziś Wzgórza Golan - Pwt 3,3; Joz 12,4*

16. Dlaczego przyglądacie się zazdrośnie* szczyty[1386] górskie[2022], górze**, na której Bóg zapragnął*** zamieszkać[3427]. Tak[637], JHWH zamieszka[7931] tam na wieki****. *****lub: na zawsze[5331]*

**lub: k.p. przyglądać się z wrogością, obserwować zazdrośnie[7520] **lub: na górę - AK; ***pragnąć, k.p. znajdować wielką rozkosz[2530]*

17. Rydwanów* Bożych *jest* miriady**, tysiące*** *razy* powtórzone***; Pan[136] pośród nich *jak na* Synaju[5514], w świętym[6944] *świętych*.

**lub: zaprzęg, rydwan, oddział wojska, jeźdźcy (na koniach)[7393] **hebr.: ribbo - dziesięć tysięcy, miriada[7239]; ***hap. leg.: tysiąc[505], powtarzające się tysiące, ogromna, niezliczona ilość[B565]*

18. Wstąpiłeś[5927] na wysokość[4791], wziąłeś do niewoli[7617] jeńców[7628], przyniosłeś[3947] dary dla ludzi, także[637] *dla* buntujących* się, *którzy mogą** tam* zamieszkać[7931] – JH[WH]*** Boże.

lub: k.q. buntować się, być opornym, nieposłusznym[5637] **lub: są gotowi - por. WBC Ps 69,19[B]; ***por. w. 4**** Ef 4,8-10

19. Błogosławiony[1288] Pan[136], *który* dzień[3117] *po* dniu[3117] niesie* nam *dary*. Bóg naszym zbawieniem**. Sela[5542]. Wj 15,2; Ps 79,9; Iz 63,9

**lub: k.q. podnosić, nieść - Ne 4,11; Iz 46,3; Za 12,3, ładować, nieść ładunek[6006]; *też: codziennie nosi nasze ciężary **lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

20. Nasz Bóg jest Bogiem ocalenia*, Pan[136] JHWH wybawia** od śmierci***. Ps 142,4;

**hap.leg.: akt ocalenia, wyswobodzenie[4190]; **lub: wyjście, ucieczka (od śmierci)[8444] - tu l.m.: (licznych, kolejnych) ocaleń ***hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]* Iz 63,5; J 4,42; 1Kor 10,13; Hbr 2,14; Obj 1,17; 21,3

21. Lecz[389] Bóg roztrzaska* głowę[7218] swoich wrogów[341] i włochaty[8181] czubek głowy** chodzącego[1980] w swoich grzechach***. Rdz 3,15

**lub: k.q. ciężko zranić, przebić, roztrzaskać, zdruzgotać[4272] **lub: głowa, czubek głowy, owłosiona skóra[6936]; ***przestępstwo, przewinienie, grzech, wina, ofiara za winę[817]*

22. Pan[136] powiedział: Wyprowadzę* ponownie swoich z Baszanu[1316], wyprowadzę ich ponownie z głębin[4688] morskich; Lb 21,33; Am 9,1

**lub: k.h. powodować wracanie, przyprowadzić, odnowić[7725]*

23. Aby* twoja stopa[7272] *ich* zdruzgotała[4272] a język[3956] twoich psów[3611] *miał* część** we krwi[1818] wrogów[341]. 1Krl 9,36; 21,19; 22,38;

**lub: cel, zamysł, aby, z powodu tego że, z myślą o tym[4616] **lub: dział, część, udział[4482]* Ps 58,10; Jr 15,3

24.Widzieli[7200] Twoje wymarsze*, Boże; wymarsze[1979] mojego Boga[430], mojego Króla[4428] w *miejscu* świętym**. Ps 24,7-10; 47,7; Obj 17,14

**lub: marsz, pochód, karawana, grupa podróżująca[1979] **lub: przymiotnikowo - w świętości[6944] - podobnie w w. 17*

25. Na przedzie idą[6923] śpiewacy*, za nimi grający na instrumentach**, pośród nich grające*** dziewczęta[5959]. Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6

**dosł.: k.q. (ci co) są śpiewający[7891]; **tu: w k.q. w k.p. grać na instrumencie strunowym[5059]; ***lub: grające na (tamburynie)[8608]*

26. W zgromadzeniach* błogosławcie Boga, JHWH, wy, którzy *pochodzicie* ze źródła** Izraela. **lub: zgromadzenie, chór[4721], tylko tu i w Ps 26,12 **lub: źródło, zdrój, krynica[4726], tj. wy, prawdziwi Izraelici (?)*

27. Tam *kroczy* najmłodszy* Beniamin, panujący** *nad nimi*, władcy*** Judy z dowódcami****, władcy Zebulona i władcy Neftalego.

**dosł.: młody - w znaczeniu najmniejszy, najmłodszy, nic nie znaczący - Mi 5,1; 1 Sm 9,21; **lub: k.q. panować, rządzić[7287] ***lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269] ****hap.leg.: sterta kamieni, metafor. tłum[7277], głośny tłum, dowódca, mówca[B8456]* Sdz 5,14.18; 1Sm 9,21

28. Twój Bóg[430] ustanowił* twoją potęgę[5797]; wzmacniaj**, Boże, to[2098] *co* dla nas uczyniłeś[6466]. Ps 44,4; Iz 26,12

**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, zlecić, wyznaczyć, przekazać dowództwo[6680], **k.q. być silnym, zyskiwać przewagę[5810], AK - umocnij, (tę) którą działałeś dla nas*

29. Ze względu na Twoją świątynię* w Jerozolimie** królowie[4428] będą przynosić[2986] Ci dary[7862]. **lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]* Ps 72,10; ***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"* Iz 18,7; Ag 2,7

30. Zgrom* zwierzynę[2416] w trzcinie**, zgromadzenie[5712] mocnych[47] byczków narodów[5971], depczących*** kawałki srebra[3701]. Rozprosz[967] narody rozkoszujące się**** wojną[7128].

**lub: k.q. ganić, napominać, psuć[1605]; **idiom: mieszkańców Egiptu (?) - por. KUL, EIB Ps 68,31[581] - por. Ps 106,9, Na 1,4 ***lub: k.hp. deptać, paść na twarz, ukorzyć się - por. Prz 6,3 ****lub: k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność[2654]*

31. Przyjdą[857] dostojnicy* z Egiptu; Kusz** szybko*** wyciągnie*** swoje ręce[3027] do Boga.
**hap.leg.: ambasadorzy, przedmioty z brązu*[2831] Lm 3,41
***tj. Etiopia i być może ziemia midiańska - Ha 3,7 i Lb 12,1*[3568]
****lub: k.h. szybko przynosić, poruszać śpiesznie, śpieszyć*[7323]

32. Śpiewajcie[7891] Bogu, królestwa[4467] ziemi. Och, wysławiajcie* Pana[136]. Sela[5542]. Ps 100,2
**lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów*[2167]

33. Który przemierza* odwieczne** niebiosa niebios***; oto wyda *On* swój głos[6963], głos potężny[5797]. Pwt 10,14; Ps 29,3-5; 46,6; 148,4;
**lub: k.q. dosiadać, jechać*[7392] *tu jako imiesłów - jadący ...*
***lub: starożytność, początek, prastare czasy*[6924] Iz 30,30
****tj. najwyższe niebiosa - por. 2Kor 12,2****; Rdz 1,1; Pwt 10,14*

34. Uznajcie* potęgę[5797] Boga, Jego majestat** nad Izraelem[3478] i Jego potęgę w obłokach[7834]. Ps 29,1; 150,1
**lub: k.q. dać, przyznać, użyć*[5414]*, poddać się komuś*[B6276]*- Lm 3,30*
***lub: duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta*[1346]

35. Bóg napawa lękiem*, ze swojej świątyni**; Bóg Izraela[3478], On daje moc[5797] i siłę[8592] swojemu ludowi[5971]. Bóg niech będzie błogosławiony[1288]. Pwt 10,21; Ps 29,11; Iz 40,29
**lub: k.n. wywoływać lęk, zdumienie, natchnąć nabożną czcią*[3372]
lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium*[4720] *- tu w l. mn. - miejsc świętych - por. Wj 26,31-33; Hbr 9,3; 10,19*

69 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilie”*. Psalm* Dawida**. ***lub: dla Dawida*
**lilie - (?) - początek słów pieśni, na którą psalm był śpiewany*[7799]

1. Wybaw* mnie, Boże, bo wody doszły[935] aż do mojego gardła**. Ps 45,1; 60,1; 80,1;
**lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo*[3467]
***metaf.: czuję, że tonę w wodach; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315] *- gr.: psyche - Łk 12,23** Hi 22,11; Ps 32,6; Lm 3,54; Jon 2,5

2. Grzęznę* w głębokim błocie[3121], gdzie nie ma oparcia**; dostałem się w głębie[4615] wód i porywa*** mnie płynący strumień[7641]. Ps 40,2
**lub: k.q. tonąć, zapadać się*[2883]*, zanurzać się, utkwić*[B3320]
***lub: oparcie dla stóp, mocna podstawa*[4613]*; ***przepełnia*[7857]

3. Zmęczyłem[3021] się wołaniem*, moje gardło[1627] jest wyschnięte; słabną** moje oczy[5869], gdy czekam[3176] na mojego Boga. Ps 6,6; 31,9;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121] Ps 38,10;
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym*[3615] Ps 119,82

4. Ci, którzy mnie nienawidzą[8130] bez przyczyny* są liczniejsi[7231] niż włosy** na mojej głowie; są potężni[6105] *ci,* którzy mnie niszczą*** – moi wrogowie[341] *oddani* kłamstwu****; muszę zwrócić[7725] to, czego nie zrabowałem[1497].
**lub: darmo, bez powodu, za nic, bezcelowo*[2600] Ps 35,19;
***dosł.: pojedynczy włos*[8185] *- por. Sdz 20,16; 1Sm 14,45*
****lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić*[6789] J 15,25
*****lub: oszustwo, rozczarowanie, fałsz, podstęp, krzywda*[8267]

5. Boże, Ty znasz[3045] moją głupotę*, a moje grzechy** nie są ukryte[3582] przed[4480] Tobą.
**lub: działać bezmyślnie, paplać bezmyślnie*[B232]*, głupota*[200]
***lub: wina, przewinienie, przestępstwo, występek*[819] Jr 16,17

6. Niech nie będą zawstydzeni* przeze mnie ci, którzy na Ciebie czekają**, Panie[136] JHWH Zastępów[6635], niech nie zostaną upokorzeni*** przeze mnie ci, którzy Ciebie szukają[1245], Boże Izraela[3478]. Ps 2,12; 8,10; 14,2; 18,30; 25,2-3
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym*[954]
***lub: k.q. oczekiwać, k.p. wypatrywać z niecierpliwością*[6960]
****lub: k.n. zostać zawstydzonym, upokorzonym, zhańbionym*[3637]

7. Bo dla Ciebie znoszę[5375] pogardę[2781], hańba* okrywa** moją twarz[6440]. Ps 45,15; Iz 50,6;
**lub: hańba, wstyd, zakłopotanie, zniewaga*[3639] Jr 51,51
***lub: k.p. zakryć, odziać,rozciągnąć na, ogarnąć, zalać*[3680]

8. Stałem się obcy* dla moich braci[251] i cudzoziemcem** dla synów[1121] mojej matki[517];
**lub: k.ho. być odtrąconym, obcym, k.q. budzić odrazę*[2114] Mt 13,55
***hap.leg.: cudzoziemski, obcy metaf. nieznajomy, nieznany*[5237]

9. Bo gorliwość* o Twój dom pożarła** mnie, a drwiny*** lżących[2778] Ciebie spadły na mnie.
**lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność*[7068] Ps 89,50;
***lub: pożera, k.q. pochłaniać, trawić, wyniszczać, gładzić*[398]
****lub: pogarda, drwina, hańba*[2781] J 2,14-16; Rz 15,3

10. *Gdy* wypłakiwałem* w poście[6685] swoją duszę[5315], stało się *to* dla mnie hańbą[2781].
**lub: k.q. płakać, płakać gorzko z żalu, k.p. lamentować*[1058] Ps 35,13; Dn 9,13; 1Kor 7,5

11. *Gdy* założyłem[5414] szatę jako wór* *to* stałem się dla nich przysłowiem**. Ps 35,13;
**tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 zakładany jako przejaw żałoby lub dla podkreślenia znaczenia wypowiedzi*[8242] *- Rdz 37,34; **hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912] Ps 44,14

12. Opowiadają[7878] o mnie siedzący w bramie* i wyśpiewują** pijący[8354] sycerę***[7941].
**brama miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
***lub: śpiewają szyderczą pieśń*[5058] Hi 17,6; 30,9; Jr 24,9
****hebr.: sekar - napój odurzający (piwo?) - por. Prz 20,1**; Łk 1,15*

13. Ale ja[589] *wznoszę* modlitwę[8605] do Ciebie, JHWH, w czasie[6256] Twojej łaskawości*; Boże, wysłuchaj mnie według Twojego wielkiego[7230] miłosierdzia**, w wierności*** Twojego zbawienia[3468]. Ps 3,4; Iz 49,8; Mt 6,9; 2Kor 6,2
**lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę*[7522]
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]
****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność*[571]

14. Wyrwij*[5337] mnie z błota[2916], abym się nie zapadł[2883]; *sprawi,* bym został wyrwany** *z rąk* tych, którzy mnie nienawidzą***, i z wód głębokich**** *ocal mnie*. Ps 144,7
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać; **k.n. zostać wyrwanym*[5337]
****lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić*[8130]
*****metafora mówiąca o byciu w wielkim niebezpieczeństwie*

15. Niech nie porwie* mnie strumień[7641]
wód i nie pochłonie[1104] głębina[4688], a studnia**
niech nie zamknie[332] nade mną swoich ust.
**dosł.: przepełni[7857]; **lub: dół, źródło, studnia[875]* Ps 55,24

16. Odpowiedz[6030] mi, JHWH, bo dobre[2896]
jest Twoje miłosierdzie[2617], według Twojej
wielkiej[7230] litości* zwróć** się ku mnie.
**lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Ps 25,16; 109,21
***lub: k.g. zwracać się ku, mieć się ku, zbliżać się[6437]*

17. Nie zakrywaj* Twojego oblicza[6440] przed
swoim sługą**, bo jestem w utrapieniu[6887];
śpiesznie*** mi odpowiedz[6030]. Ps 27,9; 102,2
**lub: k.h. schować, ukryć[5641]; **hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650] - por. z aram.: abad - Ezd 4,11; Dn 2,4.7*
****lub: szybko, błyskawicznie, pędzący bardzo szybko, śpiesznie[4118]*

18. Zbliż[7126] się do mojej duszy[5315] i wybaw*
ją, odkup** mnie z powodu[4616] moich wrogów.
**lub: k.g. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*
***lub: k.g. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

19. Ty znasz[3045] moją hańbę[2781], mój wstyd[1322]
i zniewagę*, przed** Tobą są wszyscy[3605] *ci,*
którzy mnie dręczą[6887]. Ps 6,10; 22,5; Jr 15,15
**lub: hańba, wstyd, zakłopotanie, zniewaga[3639]; **coś, co rzuca się w oczy, przeciwległy, z pewnej odległości, przed[5048]*

20. Hańba[2781] złamała* moje serce[3820], jestem
chory[5136]; oczekiwałem[6960] na współczucie**,
ale go nie było; i na pocieszających***, ale
nie znalazłem[4672]. Hi 42,11; Ps 142,4; Iz 51,19
**lub: k.g. rozbijać, rozdzierać gwałtownie, kruszyć, gasić[7665]*
***lub: k.g. okazywać żal, współczucie, litość, ubolewać[5110]*
****lub: k.p. pocieszać, k.n. ulitować się, odczuć ulgę, smucić się[5162]*

21. Zamiast pokarmu[1267] dali mi żółć*, a w
moim pragnieniu, napoili[8248] mnie octem[2558].
**lub: jad węży - Pwt 32,33; Hi 20,16, gorzkie trujące zioło - Pwt 29,17; Lm 3,19, żółć, trucizna[7219]* Mt 27,34; Mk 15,36

22. Niech ich stół[7979] przed nimi* stanie się
dla nich sidłem**, a ich pomyślność*** – pułapką****. **lub: przed obliczem[6440]* Ps 35,4; Rz 11,9; 1Tes 5,3
***lub: pułapka na ptaki, sidło, potrzask, metaf. sprawca nieszczęścia[6341]; ***pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]; ****przynęta umieszczona w pułapce[4170]*

23. Niech zaćmią[2821] się ich oczy[5869], aby nie
widzieli*, i spraw**, by ich biodra[4975] wciąż
drżały***. Iz 6,10; Ez 29,7; Dn 5,6; Rz 11,10
**metaf.: sprau; aby nic nie widzieli; **tryb rozkazujący*
****drżenie bioder (lędźwi) to metaf. niepewności i słabości*

24. Wylej* na nich swoje oburzenie** i niech
dosięgnie[5381] ich żar*** Twojego gniewu****.
**tryb rozkazujący[8210]; **lub: gniew[2195]; ***gniew, żar, płomień gniewu (zawsze Boga)[2740]; ****nos, gniew, metaf.: fuknąć gniewnie[639]* Ps 79,6; Ez 21,31; So 3,8

25. Niech ich obozowisko* będzie spustoszone[8074], w ich namiotach** niech nikt nie
mieszka[3427]. Mt 23,38; Dz 1,20
lub: obóz, obozowisko chronione murem[2918]; **por. Ps 27,5

26. Bo prześladują* tego, którego Ty ude-
rzyłeś** i rozpowiadają[5608] o bólu*** tego, któ-
rego przebiłeś****. 2Krn 28,9; Iz 53,4; Za 1,15
**lub: k.g. dręczyć, ścigać, pilnie śledzić[7291]; **k.h. razić, uderzyć, pokonywać, ujarzmiać[5221]; ***smutek, ból[4341]; ****zranić[2491]*

27. Dodaj* winę** do ich winy** i niech nie
chodzą*** w Twojej sprawiedliwości****.
**tryb rozkaz.[5414]; **lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***k.g. wchodzić, iść, wkraczać, dostąpić, być wliczonym; ****prawość[6666]*

28. Niech zostaną wymazani* ze zwoju żyją-
cych** i niech nie będą zapisani[3789] ze spra-
wiedliwymi[6662]. Wj 32,32; Ml 3,16; Flp 4,3; Obj 3,5; 22,19
**lub: k.n. zostać startym, wymazanym, wymiszczonym[4229]*
***zwój żyjących zawiera imiona wszystkich żyjących ludzi*

29. Ja natomiast jestem utrapiony* i zbo-
lały**; niech Twoje zbawienie[3444], Boże, pod-
niesie*** mnie. ****lub: k.p. wywyższać[7682]* Ps 20,1;
**lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]* Ps 70,5
***lub: k.g. cierpieć ból zarówno duchowy, jak i fizyczny[3510]*

30. Będę chwalił[1984] imię[8034] Boga pieśnią*,
będę Go wywyższał** dziękczynieniem***.
**lub: pieśń, oda, hymn[7892]* Kpł 22,29; Ps 34,3; 100,4
***lub: k.p. sprawiać wzrost, czynić wielkim, potężnym, wywyższać[1431]; ***wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426]*

31. I będzie to miłe[3190] dla* JHWH *bardziej*
niż wół[7794] lub cielec** rogaty[7160] z rozdzielo-
nymi[6536] *kopytami*. Ps 50,13-14.23;
**lub: k.g. cieszyć się, radować się, być miłym dla[3190]*
***tj. młody wół, byk[6499]* 1Tes 5,18; Hbr 13,15; 1P 2,5

32. To oglądają[7200] pokorni* i będą się rado-
wać**, ożyje[2421] serce[3824] szukających[1875] Boga.
**lub: biedny, pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035]* Ps 22,26;
***lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4* Ps 34,2

33. JHWH bowiem wysłuchuje[8085] ubogich*
i nie gardzi** swoimi więźniami***.
**lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]; **k.g. gardzić, traktować z pogardą[959]; ***więzień, jeniec, niewolnik[615]*

34. Niech Go chwalą* niebiosa[8064] i ziemia[776],
morze i wszystko, co się w nich porusza[7430].
**lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*

35. Bóg bowiem wybawi* Syjon** i odbu-
duje miasta Judy[3063]; będą tam mieszkać[3427]
i posiądą*** *tę ziemię*. Ps 51,18; 147,2;
**lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*
***tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7, uzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****lub: objąć w posiadanie, zająć[3423]* Iz 44,26

36. Także i potomstwo Jego sług* obejmie
ją w posiadanie** i zamieszkają w niej ci,
którzy miłują[157] Jego imię[8034]. Ps 102,28; Iz 65,9
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
***lub: k.g. odziedziczyć, otrzymać, objąć w posiadanie[5157]*

70 Dla przewodnika[5329] chóru. *Psalm* Dawida. Dla przypomnienia[*]. Ps 38,1
**lub: przy ofierze pamiątkowej[2142] - Kpł 2,2.9.16; Lb 5,26*

1. Boże, wyrwij[*] mnie; JHWH, pośpiesz[**] mi na pomoc[***]. Ps 22,20; 38,22
**lub: k.h. wyratować, odzyskać, wyzwolić, odebrać, wyrwać[5337]*
***k.q. śpieszyć[2363] - tr: rozkaz.; ***lub: pomocy moja, pośpiesz! - AK*

2. Niech się zawstydzą[954] i zarumienią[*] *ci, którzy* szukają[1245] mojej duszy[5315]; niech zostaną odciągnięci[**] w tył[268] i upokorzeni[***] *ci, którzy* pragną[2655] mojej krzywdy[7451].
**lub: k.q. być zmieszanym, wstydzić się, metaf. rumienić się[2659]*
***lub: k.n. zostać zawróconym, odciągniętym, odepchniętym[5472]*
****lub: k.n. zostać uprawionym w zakłopotanie, upokorzonym[3637]*

3. Niech się cofną[7725] z[6118] powodu[5921] swojej hańby[*] *ci, którzy* mówią[559]: Ha[**], ha! Ps 35,21;
**lub: wstyd[1322]; **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej - Ez 25,3, rżenie konia - Hi 39,25[1889|B2140]* Ps 40,15

4. Niech się weselą[7797] i radują[*] w Tobie wszyscy[3605], którzy Cię szukają[1245]; niech ci, którzy miłują[157] Twoje zbawienie[**], mówią[559] stale[8548]: Niech Bóg będzie wywyższony[***]!
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4; **hebr.: jeszua[h3444]*
****k.q. stać się wielkim, wywyższonym[1431]* Ps 35,27; 77,13

5. Ja natomiast jestem nędzny[6041] i ubogi[*], Boże, pośpiesz[**] mi *na* pomoc[5828]! Ty *jesteś tym, który* mnie wyzwala[***]; JHWH, nie zwlekaj[****]. ***tryb rozkazujący[2363]* Ps 40,17; 140,1
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
****lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ****k.p. opóźniać się[309]*

71 W Tobie, JHWH, pokładam ufność[*], niech nigdy[**] nie będę zawstydzony[***]!
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620], **tu jako rzecz. - długotrwałość, starożytność, odwieczność, przyszłość, jako przym. wiecznie, na zawsze[5769]; ***k.q. być rozczarowanym[954]* Ps 25,20

2. W swojej sprawiedliwości[6666] wyrwij[*] mnie i wyzwól[6403]; nakłoń ku mnie swojego ucha i wybaw[**] mnie. **lub: k.p. wyzwolić, ogołocić, złupić[5337]*
***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*

3. Bądź dla mnie skałą[6697], schronieniem[4583] do którego zawsze[8548] będę mógł wkroczyć[*]. Przykazałeś[6680], aby mnie wybawiono[3467], bo Ty jesteś moją ścianą skalną[**] i twierdzą[***].
**lub: k.q. iść, wchodzić, przychodzić, dostąpić, wkraczać[935]*
***tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Ps 17,6
****słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*

4. Mój Boże, wyzwól[6403] mnie z ręki niegodziwego[*], z ręki czyniącego zło[5765] *i tego, kto* ciemiężyć[2556]. **lub: winny, niegodziwy, przestępczy[7563]*

5. Ty bowiem jesteś moją nadzieją[*], Panie[136] JHWH, moją ufnością[**] od młodości[5271].
**hebr.: tiqwa[h] - nadzieja, oczekiwanie[8615]; szmur - Joz 2,18*
***lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]* Ps 39,7; Jr 17,13

6. Na Tobie wspieram[5564] się *już* od *wyjścia* z łona[*], Ty mnie odciąłeś[1491] od wnętrza[**] mojej matki[517]; w Tobie zawsze[8548] *jest* moja chwała[***]. Ps 22,9-10; Iz 46,3
**lub: brzuch, łono, ciało, metaf. głębiny Szeolu[990]; **narządy wewnętrzne, wnętrzności, brzuch, łono, siedziba emocji[4578]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

7. Dla wielu[7227] jestem jakby znakiem[*], lecz Ty jesteś moim potężnym[5797] schronieniem[**].
**lub: dziw, znak, cud[4159]; **kryjówka[4268]* Iz 8,18; 1Kor 4,9

8. Niech moje usta[6310] zostaną napełnione[4390] Twoją chwałą[8416], Twoją wspaniałością[*] każdego dnia[**]. ***lub: przez cały dzień* Ps 35,28;
**lub: piękno, świetność, chwała, cześć, chluba[8597]* Ps 63,5

9. Nie odrzucaj[*] mnie w czasie starości[2209]; nie pozostaw[**] mnie, gdy ustanie[3615] moja siła,
**lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać[7993]* Iz 46,3
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*

10. Moi wrogowie[341] bowiem mówią *przeciwko* mnie[*], a ci, którzy czyhają[**] na moją duszę[5315], wspólnie[3162] się naradzają[***];
**lub: o mnie; **k.q. śledzić, obserwować, czekać na[8104]*
****lub: k.n. wymieniać się radami, naradzać się, namawiać[3289]*

11. Mówiąc: Bóg go opuścił[5800], ścigajcie[7291] go i złapcie[*], bo nie ma[369] *nikogo, kto by go* wyzwolił[**]. **lub: brać, porywać, zatrzymać[8610]* Ps 3,2
***lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić, odzyskać[5337]*

12. Boże, nie bądź daleko[7368] ode mnie; mój Boże, pośpiesz[*] mi na pomoc[5833]. Ps 70,5
**lub: tryb rozkaz. - k.q. śpieszyć się, k.h. przychodzić szybko[2363]*

13. Niech się zawstydzą[*] i zginą[**] przeciwnicy[7853] mojej duszy[5315], niech się okryją hańbą[***] i wstydem[****] ci, którzy szukają[1245] mojej krzywdy[7451]. Ps 70,2; 71,24
**lub: k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się[954]*
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]*
****lub: drwina, pogarda, hańba[2781]; ****zniewaga, hańba[3639]*

14. Ja natomiast wciąż będę ufał[*] i pomnożę[**] wszelką[3605] Twoją chwałę[8416]. Ps 84,4; 130,7
**lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*
***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]*

15. Moje usta ogłaszać[*] będą Twoją sprawiedliwość[6666] przez cały dzień[3117] i Twoje zbawienie[8668], choć nie znam[3045] ich miary[**].
**lub: k.p. ogłaszać, opowiadać, powtarzać, policzyć dokładnie[5608]*
***dosł.: liczba, numer - tu w l.mn.[5615] - hap.leg.* Ps 35,28; 40,5

16. Przyjdę[935] w potędze[*] Pana[136] JHWH, będę wspominał[**] tylko[905] Twoją sprawiedliwość[***]. **lub: siła, moc, dzielność[1369]; ***prawość[6666]*
***lub: przypomnieć, wspomnieć, pamiętać, odnotować[2142]*

17. Boże, uczyłeś[3925] mnie od mojej młodości[5271] i aż dotąd ogłaszam* Twoje cudowne** *dzieła*. Pwt 4,5; 6,7; Ps 9,1; 40,5; 2Tm 3,15

**lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, informować[5046] - będę ogłaszał - AK; **lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

18. Również[1571] do starości[2209] i siwizny* nie opuszczaj[5800] mnie, Boże, dopóki o Twoim ramieniu** nie oznajmię[5046] temu pokoleniu*** i każdemu przychodzącemu**** o Twojej potędze[1369]. Ps 22,30-31; 78,4.6

**lub: hendiadys - do siwej starości; **ramię to symbol siły*
****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*
*****tu o przyszłym potomstwie (?) - por. Rdz 6,4; 16,2; Pwt 22,13*

19. Twoja sprawiedliwość[6666], Boże, *sięga* aż do wyżyn* *nieba,* uczyniłeś wielkie rzeczy**; Boże, któż jest podobny*** do Ciebie? Wj 15,11;

**lub: wysokość, wzniesienie, wymiesienie[4791]* Ps 86,8
***lub: uczyniłeś (ją, sprawiedliwość) wielką[1419] - AK, tu l.mn.*
****lub: taki jak Ty - według tego jak, jako, jak: gdyby, kiedy[3644]*

20. *Ty,* który sprawiłeś, że doświadczyliśmy* wiele[7227] trudności[6869] i nieszczęść[7451], ponownie** przywrócisz mnie do życia[2421] i ponownie podniesiesz[5927] mnie z głębin ziemi***.

**wg ketiv - liśmy, wg qere - łem; *lub: k.h. spowodować zobaczenie, wpatrywanie, oglądać[7200]; **czy ponownie - WBC Ps 71,20[D]; ***głębiny ziemi to synonim Szeolu[7585]* Ps 85,6; Oz 6,1-3

21. Pomnożysz* moją wielkość** i otoczysz[5437] mnie *opieką.* Ps 86,17; Iz 12,1; 49,13

**lub: k.h. czynić licznym, mieć wiele, zwiększać, pomnożyć[7235]*
***lub: obdarzać honorem[B1585] - Est 6,3, wielkość[1420]*

22. A ja na harfie* będę wysławiał** Ciebie i Twoją wierność[571], mój Boże; będę Ci grał*** na cytrze****, Święty Izraela[3478]! Ps 16,10; 89,19;

**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
***lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
****lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
*****tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 33,2; 43,4; Mk 1,24

23. Rozradują* się moje wargi, gdy będę Ci śpiewał[2167], i moja dusza, którą odkupiłeś**.

**lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]* Ps 51,15
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

24. Również mój język będzie głosił* przez cały dzień** Twoją sprawiedliwość[6666], bo okryli się wstydem[954] i hańbą[2659] ci, którzy szukają[1245] mojej krzywdy***. Ps 35,28; 71,13

**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897]*
***lub: każdego dnia; ***zło, niedola, krzywda, udręka[7451]*

72 Salomonowy*. Boże! Daj królowi swoje rozstrzygnięcia** i swoją sprawiedliwość[6666] synowi[1121] króla[4428]. Kpł 18,5; Pwt 4,5-8;

**lub: dla Salomona - por. w. 20* Ps 19,9; 119,75;
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie, sprawiedliwość, przywilej, wyrok, prawość, słuszność w sądzie[4941]* Rz 11,33

2. Będzie sądził* Twój lud[5971] w sprawiedliwości**, a Twoich ubogich*** zgodnie z prawem[4941]. Iz 9,7; 11,2-5; 32,1

**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, bronić jakiejś sprawy, wymierzyć sąd[1777]; **prawości[6664]*
****lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]*

3. Góry przyniosą[5375] ludowi[5971] pokój*, a pagórki** sprawiedliwość[6666]. Iz 11,9; 52,7; 55,12

**lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*
***meton.: niech ludzie żyją w pokoju i cieszą się sprawiedliwością*

4. Będzie sądził* ubogich[6041] *z* ludu[5971], wybawi[3467] synów potrzebującego**, a zgniecie*** *tego, co* ciemięży****. Ps 109,31; Iz 11,4

**lub: k.q. zarządzać, rozstrzygać spór, sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów; karać[8199]; **określ. najniższej warstwy społecznej[34]; ***k.p. zdruzgotać, zgnębić[1792]; ****k.q. uciskać, wymuszać[6231]*

5. Będą się bali* ciebie, jak długo[5973] *trwać będzie* słońce przed obliczem[6440] księżyca**, z pokolenia na pokolenia[1755]. 1Sm 12,18; Ps 89,36

**lub: k.q. być przejętym czcią, szanować[3372]; **por. AK - Ps 72,5*

6. Zstąpi[3381] jak deszcz[4306] na skoszoną trawę[1488], jak ulewny deszcz[7241] nawadniający* ziemię. **lub: kapanie, nasiąkanie, kropla, namoczenie[2222]*

7. Za jego dni[3117] zakwitnie sprawiedliwy[6662] i będzie obfitość[7230] pokoju*, dopóki[5704] nie zabraknie** księżyca[3394]. ***lub: zużyć, znosić[1097]*

**lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*

8. Będzie panował* od morza[3220] do morza**, i od rzeki*** aż po krańce[657] ziemi[776].

**lub: k.q. panować, rządzić, podporządkowywać, udeptywać[7287]*
***tj. od Morza Martwego do Śródziemnego - Am 8,12; Za 9,10*
****tj. Eufrat (?) - Rdz 15,18; 31,21 lub rzeka z Syjonu - Ps 46,5; Ez 47*

9. Przed obliczem[6440] jego upadną* mieszkańcy** pustyni***[6728], a jego wrogowie[341] będą lizać[3897] proch[6083]. Ps 22,29; Iz 49,23; Mi 7,17

**lub: kłaniać się, zginać się, kulić się, pochylać się[3766]*
***tj. dzikie zwierzęta mieszkające na pustyni lub dzikie plemiona zamieszkujące pustynię[6728] - por. Ps 74,14; Iz 13,21; Jr 50,39*

10. Królowie Tarsziszu* i wysp przyniosą dary[4503], królowie Szeby** i Saby*** złożą daninę.

**tj. fenickie miasto handlowe przy ujściu rzeki Gwadalkiwiru w płd.-zach. Hiszpanii (?)[8659]; **królestwo w płd. Arabii (Saba) słynące ze złota, wonności i kadzidła[7614] - Iz 60,6; Jr 6,20; Ez 27,22; ***królestwo na terenie dzisiejszego Jemenu lub kolonia Szeby w Afryce Północnej - por. Rdz 10,7; Iz 43,3; Jl 4,8; 1Krn 1,9*

11. I oddadzą mu pokłon* wszyscy[3605] królowie[4428]; będą mu służyć** wszystkie narody[1471].

**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812]* Ps 86,9; 138,4;
***lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć* Iz 49,22-23

12. Wyzwoli[5337] bowiem ubogiego*, gdy zawoła** *o ratunek,* i nędznego***, który nie ma pomocy****. Hi 29,12-17; Ps 70,5

**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
lub: k.p. krzyczeć, wołać o pomoc[7768]; ***biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]; *(dla którego) nie ma ...*

13. Zmiłuje* się nad biedakiem** i potrzebującym[34] i wyzwoli*** dusze potrzebujących[34].
**lub: k.q. litować się, okazywać miłosierdzie, spoglądać litościwie na[2347]; **marny, biedny, słaby, chudy[1800]; ***k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]* Prz 19,17; 28,8

14. Wykupi[1350] ich dusze[5315] od ucisku* i gwałtu**, bo ich krew[1818] będzie kosztowna*** w jego oczach[5869]. 1Sm 26,21; 1Krl 1,29; 2Krl 1,13; Ps 45,8; 49,15
**lub: rana, krzywda, ucisk, podstęp, oszustwo[8496]; **gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]; ***k.q. być cennym[3365]*

15. I będzie żył[2421], i dadzą[5414] mu złoto[2091] z Szeby*; nieustannie[8548] będą się za niego modlić** i codziennie*** mu błogosławić[1288].
por. u. 10; **lub: k.hp. wstawiać się, modlić[6419]; ***cały dzień*

16. I będzie obfitość* zboża[1250] w ziemi[776] na szczytach gór, jego plon** zaszumi jak Liban***, a *mieszkańcy* miast[5892] zakwitną[6692] jak trawa[6212] ziemi[776]. Hi 5,25; Ps 104,16
**hap.leg.: obfitość, pełnia, mnóstwo[6451], część, przydział, kawałek[B7467] - gdy się wrzuci garść zboża do ziemi na ... - BG, KJV **lub: owoc (ziemi, łona)[6529], nagroda[B7554]; ***metaf. odnoszą się do szumu potężnych lasów cedrowych na Libanie - Ps 92,12*

17. Niech jego imię* *trwa* na wieki[5769] przed obliczem[6440] słońca[8121], niech wzrasta** jego imię[8034]; niech błogosławią*** sobie w nim wszystkie narody[1471], i niech nazwą go szczęśliwym[833]. Wj 3,15; Ps 89,36; 135,13; Łk 1,48
**tj. imię reprezentuje charakter i autorytet[8034]; **lub: k.n. ciągnąć (robić dalej), wzrastać, szerzyć[5125]; niech ma następców jego imię - EIB; ***k.hp. błogosławić sobie[1288]*

18. Błogosławiony[1288] niech będzie JHWH Bóg, Bóg Izraela, który sam* jeden* czyni[6213] cuda**. Hi 9,10; Ps 86,10; 136,4
**lub: tylko, sam[905]; **lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

19. I błogosławione[1288] na wieki imię[8034] Jego chwały*; niech cała ziemia[776] zostanie napełniona[4390] Jego chwałą[3519]. Amen**, amen.
**lub: cześć, godność, szacunek[3519]* Ne 8,6; Dn 2,20
***lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*

20. I tu zakończyły[3615] się modlitwy* Dawida[1732], syna[1121] Jessego**. ***hebr.: jisaj[3448] - „posiadam” *hebr.: tepilla[h8605] - modlitwa - por. Ps 17,1** 2Sm 23,1; Iz 11,1.10

73 Psalm Asafa*. Doprawdy** Bóg jest dobry[2896] dla Izraela; *dla tych, którzy są* czystego[1249] serca[3824]. Pwt 7,7; 9,1-5; Mt 5,8
**lub: dla Asafa[623] - „ten, który gromadzi”; **o jakże, zaiste[389]*

2. Ale moje nogi o mało[4592] się nie potknęły*, *omal* nie poślizgnęły** się moje kroki[838];
**lub: uginać, skręcać[5186]; **dosł.: k.q. rozlały[8210]*

3. Bo zazdrościłem* chełpliwym**, widząc[7200] pomyślność[7965] niegodziwych[7563]. Ps 37,1; Prz 3,31; Jr 12,1; Jk 4,5
**lub: k.p. być zawistnym, być gorliwym[7065] **lub: k.q. jaśnieć, chełpić się, wynosić się, k.hpo. szaleć[1984]*

4. Nie mają bowiem bólów* aż do śmierci[4194], i tłuste** jest ich ciało***. Hi 21,23-24
**lub: więź, więzy, skurcz, ból[2784]; **gruby, tłusty, obfity, bujny[1277] ***por. ciało - Ps 72,4, ludzie majętni, wysoka ranga[193] - 1Krl 24,15*

5. Nie *doznają* trudu* ludzkiego** ani nie są porażeni*** *przez chorobę* jak[5973] *inni* ludzie****. *****hebr.: adam[120] - tu: l.poj. - por. Ps 4,2**
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999] **dosł.: człowieka[582]; ***k.p. być porażonym* Hi 21,4.9

6. Dlatego pycha* *służy* im jako naszyjnik** i okryci[5848] są okrucieństwem*** jak szatą[7897].
**lub: duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta[1346] **lub: k.q. upiększać za pomocą ozdoby[6059] - tylko tu i Pwt 15,14 ***lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]*

7. Ich oko[5869] wyłupiaste* od tłuszczu[2459]; *mają* więcej** niż serce mogłoby sobie wyobrazić***. **dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do[3318] **lub: przekroczyć, rozmnożyć, przejść ponad[5674]* Jr 5,28
****hebr.: maskit - wyobraźnia, obraz, posążek, bożek[4906]*

8. Szydzą* i mówią[1696] złośliwie**, o ucisku[6233] mówią wyniośle[4791]. Ps 17,10; Prz 6,17;
**hap.leg.: kpić, szydzić, drwić[4167]; **zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]* 2P 2,10; Jud 1,16

9. Swoje usta ustawiają* na niebiosach**, a ich język będzie chodził[1980] po ziemi. Obj 13,6
**lub: ustanawiać, mianować[8371] - por. Ps 49,14; **karykatura aroganckiego mówienia o sobie jako olbrzymach przypisujących sobie władzę nad ziemią - por. WBC Ps 72,10, EIB[636]*

10. Dlatego swój lud zawraca* tutaj** i obfite*** pochłoną**** ich wody[4325]; Hi 15,16
**lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; **wg qere - dlatego Jego (domyśl.: Boga?) lud sprowadza tutaj; ***dosł.: w pełni[4392] ****lub: k.n. zostać wysuszonym, k.q. osączać, chłeptać[4680]*

11. Bo mówią: W jaki *sposób* Bóg się o tym dowiedział*? Czy Najwyższy[5945] *ma* mądrość**?
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać[3045]* Hi 22,13; Ps 10,11; 94,7
***lub: z acc. wiedza[1844] - Iz 11,8; mądrość[B2087] - Iz 28,9; Jr 3,15*

12. Patrz*! Tacy *są* niegodziwi[7563], zawsze[5769] beztroscy** i *wciąż* zwiększają[7685] bogactwo***.
**lub: oto, czy, spójrz - part. wskazująca tu: wykrzyknikowo[2009] **lub: spokojny, swobodny, pomyślny, prosperujący[7961]* Ps 49,6;
****lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo[2428]* Jr 49,31

13. Czy rzeczywiście* na próżno[7385] oczyściłem** swoje serce[3824] i w niewinności[5356] obmywałem[7364] *swoje* ręce***? Hi 21,15; 34,9;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389]B438* Hi 35,3;
***lub: k.p. uczynić czystym, oczyścić, utrzymywać w czystości[2135] ***idiom: por. przyp. Ps 26,6* - Pwt 21,6; Mt 27,24* Ml 3,14

14. Cały dzień* jestem uderzany** i co rano jestem karany***. **lub: każdego dnia* Hi 33,19; Ps 118,18
***lub: k.q. dotknąć, uderzyć, sięgnąć, wyciągnąć do[5060] ***lub: nagana, upomnienie, wyrzut, kara, kłótnia, spór[8433]*

15. Gdybym powiedział*[559]: Będę mówił* tak jak[3644] *oni*, zdradziłbym[898] ród** Twoich synów.
**lub: k.p. mówić, k.q. brać pod uwagę[5608]; **pokolenie[1755]*

16. Rozmyślałem*, by to zrozumieć**, ale było to zbyt trudne[5999] w moich oczach***;
**lub: k.p. rozmyślać o, rozważać, mieć w pamięci[2803]; **k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę[3045]; ***idiom: dla mnie*
17. Dopóki[5704] nie wejdę do świątyni* Bożej, by tu zrozumieć** ich koniec***. Kaz 8,12; Jr 5,31;
lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium[4720] - tu w l. mn. - miejsc świętych - por. Wj 26,31-33; Hbr 9,3; 10,19** Łk 12,20
***lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, mieć rozeznanie[995], obym zrozumiał ich koniec - AK; i zrozumiałem ich koniec - EIB*
****lub: czas późniejszy, ostatni (u proroków o przyszłości)[319]*
18. Doprawdy[389], stawiasz[7896] ich na śliskim* *gruncie* i sprawiasz, że popadają** w ruinę***.
**lub: gładka część, gładkość, pochlebstwo, działka[2513]*
***lub: k.h. spowodować upadek, zrzucić, powalić[5307]*
****lub: spustoszenie, upadek, ruina[4876] - tylko tu i Ps 74,3*
19. O, jak[349] *nagle* stali[1961] się przerażeniem*! W jednej chwili[7281], w trwodze** zostali doprowadzeni do kresu***. ****dosł.: k.q. osiągnąć kres[5486]*
**lub: przerażenie, groza, odraza, zdumienie[8047]; **zniszczenie, nieszczęście, straszliwe wydarzenie[1091]* Iz 17,14; Ez 26,21
20. Jak sen[2472] po przebudzeniu[6974], Panie[136]. *Ty,* gdy się ockniesz*, wzgardzisz** ich obrazem***. Ps 35,23; 59,5; 78,65
**lub: k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, budzić[5782]*
***lub: k.q. gardzić, traktować z pogardą, k.n. być podłym[959]*
****lub: wizerunek, wyobrażenie pogańskiego bożka, obraz[6754]*
21. Gdy rozgoryczone* było moje serce[3824], a w nerkach** czułem kłucie***; Ps 109,22
**lub: k.hp. być zasmuconym[2556]; **nerki[3629] w myśli hebrajskiej to miejsce emocji i uczuć; ***dosł.: k.hpo. byłem przebity[8150]*
22. Byłem* głupi** i nic nie rozumiałem***, byłem przed[5973] Tobą jak zwierzę[929]. Hi 11,12
**dosł.: ja[589] - tu jako podkreślenie; **lub: tępota, głupota, tępy[1198]*
****lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, umieć, rozważać[3045]*
23. A ja[589] jednak bez przerwy[8548] *jestem z* Tobą, bo mnie pochwyciłeś* za prawą rękę.
**lub: k.q. chwycić, złapać[270] ... - to obraz stabilności i pewności*
24. Poprowadzisz[5148] mnie według swojej rady*, a potem weźmiesz** mnie do chwały[3519]. Ps 149,5; Mk 10,37; 1Kor 15,41-43; 2Kor 5,8
**lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]; **k.q. wziąć, wziąć do ręki, zabrać ze sobą, objąć w posiadanie, przyjąć[3947] - Rdz 5,24*
25. Kogo mam* w niebiosach[8064]? Poza[589] Tobą, nic nie cieszy** mnie na ziemi.
**lub: kto (jest) dla mnie... - AK; **k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w, pożądać, mieć upodobanie w[2654]*
***lub: kogo innego mam w niebie, jeśli nie Ciebie. I na ziemi w nikim innym nie mam upodobania - BW* Łk 14,26
26. Wyczerpuje* się moje ciało[7607] i serce[3824]. Bóg *jest* skałą** mojego serca*** i moim dziedzictwem**** na wieki[5769]. Ps 16,5; 38,10; 84,2
**lub: wyczerpało - k.q. być wyczerpanym, dojść do kresu, zniknąć, być ukończonym[3615]; **blok kamienny, głaz, skała[6697]*
****hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]*
*****lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]*
27. Oto* bowiem ci, którzy się oddalają** od Ciebie, zginą[6]; wytracasz*** wszystkich, którzy cudzołożą[2181] względem[4480] Ciebie.
**lub: oto, czy, spójrz - part. wskazująca tu: wykrzyknikowo[2009]*
***hap.leg.: usuwający, odchodzący, oddalony, daleki[7369]*
****lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić[6789]* 1Krn 5,25; Ps 37,20
28. A ja[589]? Dla mnie szczęściem* *jest być* blisko** Boga; Pana[136] JHWH uczyniłem[7896] *moim* schronieniem**, by opowiadać wszystkie Jego dzieła[4399]. Pwt 1,5; 1Krn 16,24;
**lub: rzecz dobra, korzyść, szczęście, dobro moralne[2896]*
***lub: podejście, przybliżenie[7132], zbliżenie, bliskość, sąsiedztwo (?)[B8297] - tu i Iz 58,2; ***kryjówka[4268]* Ps 40,5; 64,9; 118,17

74

Pieśń pouczająca*. *Psalm* Asafa[623].
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22)[4905]*
1. Boże[430], dlaczego odrzuciłeś* nas na zawsze? *Dlaczego* Twój gniew** *bucha jak* dym*** przeciwko owcom[6629] Twojego pastwiska[4830]?
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: nos, gniew, metafor.: fuknąć gniewnie[639]; ***dosł.: dymi[6225]*
2. Wspomnij* na swoje zgromadzenie**, które dawno nabyłeś[7069]; na ród[7626] Twojego dziedzictwa[5159], który wykupiłeś[1350] na własność***; na górę Syjon[6726], na której mieszkasz[7931].
**lub: pamiętaj[2142] - tryb rozkaz.; **zgromadzenie, tłum, wspólnoty religijno - kultyczne, banda[5712]* Iz 63,17; Jr 10,16;
****lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Jr 51,19
3. Skieruj* swoje kroki[6471] *do miejsca* ciągłych[5331] ruin**. Wróg[341] zniszczył*** wszystko w świątyni****!
Ps 79,1; Iz 61,4
**dosł.: k.h. wznosić, podnosić, zabierać, ustawiać, wywyższać, dokładać, usuwać[7311]; **lub: spustoszenie, upadek[4876] - Ps 73,18*
****lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postąpić niegodziwie[7489]; ****miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
4. Ryczeli* Twoi ciemiężcy** pośrodku*** Twojego miejsca spotkania****, a na znak[226] ustawili[7760] swoje sztandary*****. Lm 2,7
**ryczeć - o lwie, zdobywcy, krzyku udręki[7580]; **k.q. uciskać, dręczyć, powodować niedolę[6887]; ***wewnątrz, wew. część[7130]*
*****lub: namiot spotkania, wyznaczony czas, znak, sygnał[4150]*
******lub: sztandar, znak wojskowy - Lb 2,2, ostrzeżenie, dowód[226]*
5. *Można* było dostrzec* jak wznoszono[935] wysoko[4605] topory[7134] w gęstwinie** *drzew*.
**lub: k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, być dostrzeganym[3045]; **dosł.: w zaroślach[5442] - por. Rdz 22,13; Iz 9,18; 10,34*
6. I teraz* już *jej*** ozdoby*** wszyscy razem[3162] powalają[1986] siekierą[3781] i łomami[B4144].
**lub: wg ketiv - i teraz, wg qere - i wtedy; **domyśl.: o świątyni*
****tj. ozdoba grawer. w kamieniu i w drewnie - Wj 28,11; 1Krl 6,29*
7. Wydali[7971] *na pastwę* ognia[784] Twoją świątynię* do gruntu**, zbezcześcili*** miejsce zamieszkania[4908] Twojego imienia[8034].
**lub: miejsce święte[4720] - por. Ps 68,35; 105,42; Jr 23,9*
***lub: (obalili) na ziemię[776]; ***k.p. profanować, kalać[2490]*

8. Powiedzieli w swoich sercach[3820]: Stłamsimy* je** *wszystkie* razem[3162]! Spalili wszystkie wyznaczone miejsca*** Boga na ziemi[776].
**lub: k.q. uciskać, stłamsić, k.h. traktować okrutnie[3238]*
***domyśl.: o miejscach spotkań (zgromadzeń)* Dz 22,19; 26,11
****lub: namiot spotkania, wyznaczony czas, znak, sygnał[4150]*

9. Nie widzimy naszych* znaków[226]; już dłużej[5750] nie ma proroka** i nikogo wiedzącego spośród[854] nas, jak długo[5704] to*** *ma trwać?*
**lub: dla siebie - EIB; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; ***w jakim celu, dlaczego[4100]* 1Sm 3,1; Am 8,11

10. Jak długo[5704], Boże, przeciwnik[6862] będzie urągał*? Czy wróg będzie wiecznie** pogardzał*** Twoim imieniem? Jk 2,7; Obj 13,6; 16,9.11.21
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778]*
***lub: na zawsze[5331]; ***k.p. odtrącać, powodować pogardę[5006]*

11. Dlaczego cofasz[7725] swoją rękę[3027], a swojej prawicy z zanadrza* *nie wyjmiesz* i nie zniszczysz** *ich****? **lub: łono, wgłębienie, dno, środek[2436]*
***lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
****lub: z zanadrza (ją wyjmij i) skończ - EIB Ps 74,11[646]*

12. Bóg jest moim Królem[4428] od dawna*, dokonującym[6466] zbawienia** pośrodku*** ziemi.
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 44,4;
***lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*
****lub: wewnątrz, w głębi, w środku[7130]* Ps 47,6; 95,3; Jr 10,10

13. Ty swoją mocą[5797] rozdzieliłeś[6565] morze, roztrzaskałeś* głowy potworów morskich** w*** wodach[4325]. ****lub: nad[5921]* Wj 14,21; Iz 51,9
**lub: k.p. rozbić, roztrzaskać[7665]; **hebr.: tannin - smok, wąż, potwór morski, szakal[8577] - Rdz 1,21; Wj 7,9; Hi 7,12; Ps 44,19*

14. Ty skruszyłeś[7533] głowy Lewiatana*, dałeś go na pokarm mieszkańcom** pustyni***.
**hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882]; zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498]* Hi 41,1-34
***dosł.: ludowi[5971]; ***lub: dzikie zwierzę - mieszkające na pustyni lub w ruinach miast - Iz 13,21, ludzie pustyni - Ps 72,9*

15. Ty rozłupałeś* *przejście dla* źródła[4599] i potoku**, Ty osuszyłeś[3001] rzeki ciągle*** *płynące.* Wj 17,5; Lb 20,11; Joz 3,13; Ps 105,41; Iz 48,21
**lub: k.q. rozłupać, rozrąbać, przełamać, połamać na[1234]*
***lub: rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]*
****lub: trwały, nieprzemijający, niewysychający (o potoku)[386]*

16. Twój jest dzień[3117], *o* tak[637], Twoja jest noc[3915], Ty ustanowiłeś* światło[3974] i słońce[8121].
**lub: k.h. utwierdzić, ustalić, uporządkować[3559]* Rdz 1,4.14

17. Ty wyznaczyłeś* wszystkie granice[1367] ziemi, Ty zaplanowałeś** lato[7019] i zimę***. Rdz 8,22;
**lub: k.h. postawić, ustawić, spowodować, ustanowić[5324]*
***lub: kształtować, nadawać formę, zaplanować[3335]* Hi 38,10;
****hebr.: horep - czas żniw, jesień, zima[2779]* Dz 17,26

18. Pamiętaj[2142] o tym, że wróg[341] przeciwstawia* się Tobie, JHWH, a głupi[5036] lud[5971] pogardza** Twoim imieniem. ***lub: k.p. odtrącać[5006]*
**lub: k.p. przeciwstawiać się, urągać, czynić wyrzuty[2778]*

19. Nie wydawaj[5415] zwierzętom* duszy[5315] Twojej gołębicy**, nie zapominaj[7911] nigdy*** o życiu[2416] Twoich ubogich****. Ps 9,18; 68,10
**lub: życie, istota żywa, zwierzę, pragnienie, żądza[2416]*
***tj. dziki gołąb, turkawka[8449] - metaf. obraz ludu Bożego - por. Pnp 2,12-14; ***lub: na wieki, na zawsze[5331]*
*****lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*

20. Zwróć uwagę[5027] na* *Twoje* przymierze**, bo ciemne zakątki[4285] ziemi pełne[4390] są siedzib[4999] przemocy***. Rdz 9,12; 15,18; 17,7-8; Pwt 5,2
**lub: k.h. patrzeć, spoglądać, okazywać komuś względy[5027]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*

21. Niech uciśniony[1790] nie wraca[7725] upokorzony*, niech ubogi[6041] i będący w potrzebie** chwali[1984] Twoje imię[8034]. Ps 9,9; 103,6; Iz 41,7
**lub: k.n. zostać upokorzonym, zhańbionym, zakłopotanym[3637]*
***lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*

22. Powstań*, Boże, prowadź** swoją sprawę; pamiętaj, że głupiec[5036] znieważał*** Cię każdego dnia****. *****lub: przez cały dzień* Ps 9,19; 82,8
**lub: k.q. stawać, pojawiać, rosnąć w siłę, powstawać[6965]*
***lub: prowadzić sprawę w sądzie, walczyć, pozywać do sądu[7378]*
****dosł.: o znieważe, hańbie, pogardzie, drwinie[2781] ze[4480] (strony)*

23. Nie zapominaj głosu* Twoich przeciwników**, nieustannie[8548] rosnącego w siłę[6965] ryku*** powstających[5927] przeciwko Tobie.
**lub: głos, dźwięk, hałas; **okazujących Ci wrogość[6887]*
****lub: ryk, łoskot, trzask, wrzawa[7588]* Ps 65,7

75 Dla przewodnika[5329] chóru. *Na nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia”*. Psalm Asafa**. Pieśń. ***lub: dla Asafa* 1Krn 16,5.7
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 58,1; 59,1*

1. Wysławiamy* Ciebie, Boże, wysławiamy, bo bliskie[7138] *jest* Twoje imię; opowiadają** to Twoje cudowne[6381] *dzieła.* Pwt 4,7; Ps 26,7; 145,18
**lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***lub: k.p. opowiadać, ogłaszać, mówić, policzyć dokładnie[5608]*

2. Gdy wybiorę[3947] odpowiedni czas*, ja będę sądzić[8199] sprawiedliwie**. Ps 9,8; 96,10; Dz 17,31
**lub: wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, wyznaczone spotkanie, wyznaczony sygnał[4150]; **słusznie, prawość[4339]*

3. Roztopiła* się ziemia[776] i wszyscy *ją* zamieszkujący[3427], *ale* ja umacniam** jej filary***. Sela. Hi 26,11; Ga 2,9; 1Tm 3,15; 2P 3,10-12; Obj 3,12
**lub: k.n. stopnieć, k.q. topnieć, mdleć, k.po. zmiękczyć[4127]*
***lub: k.p. odważać, odmierzać, k.n. zostać przystosowanym do normy[8505]; ***słup, kolumna[5982], pionowa podpora, filar - siedem filarów mądrości - Prz 9,1, słup dymu - Sdz 20,40*

4. Powiedziałem[559] szalejącym*: Nie szalejcie*, a niegodziwym**: Nie podnoście rogu***.
**lub: k.q. jaśnieć, wynosić się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]*
***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]*
****symb. siły - Hi 16,5, mocy - 1Sm 2,10, godności i chwały - Ps 89,19*

5. Nie podnoście[7311] wysoko[4791] swojego rogu[*] i nie mówcie[**] z nieugiętym[6277] karkiem[6677];
por. u 4*; **idiom: przemawiać arogancko, wyniośle* Ps 94,4
6. Bo nie ze wschodu[4161] ani z zachodu[4628], ani z pustyni[*] *przychodzi* wywyższenie[**].
**lub: odludzie, step, usta, cz. konkretna pustynia[4057] - Lb 4,16 **lub: k.h. wznosić, podnosić, ustawiać, wywyższać, dokładać[7311]*
7. Lecz Bóg jest *tym, który* sądzi[*]; tego poniży[**], a tamtego wywyższy[7311]. Ps 50,6
**lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, sprawować sąd[8199]; **k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, uczynić niskim, upokorzyć, usiąść[8213]*
8. Bo w ręku JHWH jest kielich[3563] pieniącego[*] wina, pełnego przypraw[**]; z niego nalewa tak[389], że wszyscy niegodziwi[7563] ziemi wypiją[8354] *nawet* osad[***]. Hi 21,20; Ps 60,3; Jr 25,15;
**lub: k.p. wrzeć, kipieć[2560], pienić się[B2932]* Obj 14,10; 16,19
***hap.leg.: mieszanina wina z przyprawami[4538]; ***fusy, męty[8105]*
9. Ja[589] natomiast będę zawsze[*] ogłaszał[**], będę śpiewał[***] Bogu Jakuba. **lub: na wieki[5769]*
***lub: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać[5046]*
****lub: k.p. śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie[2167]*
10. I odetnę[*] wszystkie[3605] rogi[7161] niegodziwych[7563], a rogi sprawiedliwego[**] będą wywyższone[7311]. ***lub: prawego[6662]* Ps 89,17; 148,14; Jr 48,25
**lub: k.p. odciąć bądź przeciąć na pół, przerąbać na pół[1438]*

76 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach[*]. Psalm[4210] Asafa[**]. Pieśń[7892].
**hebr.: negina[5058]; **lub: dla Asafa* Ps 54,1; 55,1; 61,1; 67,1
1. Bóg znany[*] jest w Judzie[3063], Jego imię[8034] jest wielkie[**] w Izraelu[3478]. Ps 48,1
**lub: k.n. zostać ujawnionym, zostać objawionym, dać się poznać, być dostrzeganym[3045]; **potężny, wybitny[1419]*
2. I w Salem[*] powstał[1961] Jego przybytek[**], a Jego mieszkanie[***] na Syjonie[****].
hebr.: salem - miasto króla Melchizedeka, prastara nazwa Jerozolimy (?) - por. Rdz 14,18; 33,18; **dosł.: szałas, kryjówka[5520] ***lub: domostwo, schronienie[4585]; ** „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do wzgórza świątyni - Ps 9,11 i do Jerozolimy - 2Sm 5,7*
3. Tam[8033] połamał[*] *ogniste* strzały łuku[7198], tarczę[4043] i miecz[2719] oraz[**] narzędzia wojny[***]. Sela. **lub: k.p. roztrzaskać, rozbić[7665]* Iz 2,4
***dosł.: i; ***lub: wojna, bitwa, walka[4421], rodzaje broni[B5112]*
4. Olśniewający[*] *jesteś* i dostojniejszy[**] niż góry[2042] *pełne* zdobyczy[***]. Iz 14,25; Na 2,13
**lub: k.n. być oświetlonym, być rozświetlonym[215]; **wielki, potężny, dostojny[117], wspaniały[B134]; ***łup, pożywienie[2964/B3413]*
5. Uparci[*] sercem zostali złupieni[**], drzemią[***] we śnie[8142], wszyscy *waleczni* ludzie[****] nie znaleźli siły[2428] w swoich rękach[3027].
**lub: potężny, waleczny, w przenośni - uparty[47] - por. Iz 46,12 **lub: k.hp. zostać złupionym, zostać splądrowanym[7997] ***lub: k.q. drzemać, być sennym, spać[5123] ****hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]*
6. Od Twojego napomnienia[*], Boże Jakuba, pogrążył się we śnie[**] woźnica[***] i koń[5483].
**lub: nagana[1606]; **k.n. mocno spać, zapaść w głęboki sen[7290] ***lub: zaprzęg, rydwan, oddział wojska - jeźdźiec[7393]* Na 2,13
7. Ty napawasz lękiem[*], Ty *sam* i kto się ostoi[**] przed Twoim obliczem[6440] w czasie[227] Twojego gniewu[639]? Ps 1,5; 130,3; Na 1,6
**lub: k.n. wywołać zdumienie i przestrach, natchnąć nabożną czcią, bojaźnią[3372]; **k.q. stać, wytrzymać, trwać[5975]*
8. Z niebios[8064] dajesz słyszeć swój wyrok[*], ziemia się zlękła[3372] i zamilkła[**]; 2Krn 20,29;
**lub: sąd, sprawa, proces, potępienie[1779]* Ps 33,8; Ha 2,20
***lub: być cichym, być spokojnym, być niezmąconym[8252]*
9. Gdy Bóg powstał[6965] na sąd[4941], aby wybawić[*] wszystkich pokornych[**] ziemi. Sela[5542].
**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467] **lub: biedny, pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035]*
10. Bo *nawet* gniew[*] człowieka[120] będzie Ciebie chwalił[**], a pozostałością[7611] gniewu[2534] opaszesz się[2296]. Wj 14,4; Rz 9,17; Jk 1,20
**lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534] **lub: k.h. składać dziękczynienie, wystawiać, chwalić[3034]*
11. Składajcie śluby[*] i odnawiajcie[**] *je* wobec JHWH, waszego Boga; wszyscy otaczający[5439] Go, przynoście dary[***] Temu, *który jest* Straszny[****]. Ps 50,14; 68,29; Iz 18,7
**lub: k.q. przysięgać, składać śluby[5087] - l.mn.; **k.p. skończyć, czynić bezpiecznym, odnawiać, płacić, nagradzać[7999] ***lub: podarek, dar ofiarowywany w hołdzie[7862] - Ps 68,29; Iz 18,7 ****lub: strach, trwoga, cześć, szacunek[4172] - Rdz 9,2; Pwt 4,34*
12. On odcina[*] ducha[**] książąt[***], On napawa lękiem[3372] królów[4428] ziemi[776]. Ps 47,3;
**lub: odetnie[1219] - tu czas. w k.q. czas przyszły (niedokonany) **hebr.: ruach - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18*, tu w znaczeniu antropomorficznym* Iz 52,13-15; Jr 20,11;
***lub: władca, książę, wódz, dowódca, nadzorca[5057]* Dn 4,37

77 Dla przewodnika chóru. Według Jedutuna[*]. Psalm Asafa[**]. ***lub: dla Asafa[623]*
**hebr.: jedutun[3038] - „sławiący, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*
1. *Wzniosę* mój głos[6963] do Boga i zawołam[*]; *wzniosę* mój głos[6963] do Boga, a *On* mnie wysłucha[**]. Ps 3,4; 142,1
**lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się[6817] **lub: k.h. słyszeć, słuchać, nakłaniać ucha, być posłusznym, słyszeć modlitwy, wysłuchiwać modlitwy[238]*
2. W dniu[3117] mojego utrapienia[*] szukałem Pana[136], moja ręka[**] wyciągnięta[5064] jest w nocy[***] i nie drętwieje[6313], moja dusza[****] odmawia[3985] pocieszenia[5162]. Rdz 37,35; Hi 11,13; Jr 31,15
**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud[6869]*
***ręka, metaf. siła[3027] - moja siła została wylana[5064] w nocy*
****tj. modliłem się z wyciągniętymi rękami w nocy*
*****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**

3. Gdy* wspominam[2142] Boga, to jęczę**; gdy rozmyślam*** – mój duch[7307] słabnie****. Sela[5542].
**lub: obym pamiętał (wspominał), obym rozmyślał - AK*
***lub: k.q. krzyczeć, być niespokojnym[1993], wzburzonym, jęczeć[B2253]*
****lub: k.q. rozmyślać nad, zgłębiać, rozważać[7878]; ****omdlewa[5848]*

4. *Ty* trzymałeś[270] *otwarte* powieki[8109] moich oczu[5869]; byłem tak znękany*, że nie[3808] *mogłem* mówić[1696]. Ps 39,9
**lub: k.n. być bitym, być nękanym, k.q. przymusić[6470]*

5. Rozmyślam* o dniach dawnych** i latach odwiecznych***. ****lub: starożytność, długotrwałość[5769]*
**lub: k.p. rozważać, mieć w pamięci, zamyślać, planować[2803]*
***lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 39,2-3

6. Przypominam* sobie mój śpiew**; nocą rozważam[7878] w sercu i mój duch*** docieka****:
**lub: wspominam[2142]; **muzykę (grę na strunach)[5058]*
****por. Ps 76,12**; ****lub: k.p. szukać, przeszukiwać, k.q. badać[2664]*

7. Czy Pan[136] odrzuci* na wieki** i już więcej nie będzie miał upodobania***? Ps 44,9.23; 74,1;
**lub: k.q. odtrącić, k.h. odrzucić kogoś siłą, śmiertelnie[2186]*
***lub: czy na zawsze[5769]; ***k.q. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]* Lm 2,7; 3,31

8. Czy Jego miłosierdzie* ustało na zawsze** i Jego obietnica*** skończyła[1584] się z pokolenia na pokolenie****? ***lub: na wieki[5331]* Ps 33,11;
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[562]*
*****lub: czy skończyło się słowo z pokolenia na pokolenie* Ps 85,5

9. Czy Bóg zapomniał o litości*? Czy w gniewie[639] zamknął[7092] swoją łaskawość[7356]? Sela.
**lub: prośba, łaskawość[2589] - tu i Hi 19,17* Iz 49,15

10. I powiedziałem[559]: Jestem słaby*; to[1931] *jednak będę wspominał* lata** prawicy[3225] Najwyższego[5945]. Wj 15,6; Ps 31,22;
**lub: k.q. być chorym, być słabym, odczuwać ból, k.ho. być zranionym[2470]; **hebr.: sana[h] - rzecz. - rok, życie (lata życia)[8141|TM]*
***sanah - czas. k.q. zmieniać się, powtarzać[8138|BHS]* Ps 73,14
***lub: jestem zraniony, to odwróciła się prawica Najwyższego - AK*

11. Będę wspominał[2142] dzieła[4611] JH[WH]*, z pewnością[3588] wspomnę[2142] Twoje dawne** cuda[6382]. Ps 105,5; 143,5
**tj. skrócona forma imienia JHWH[3050]; **lub: prastare[6924]*

12. Będę rozmyślał* o wszystkich[3605] Twoich dziełach** i o Twoich czynach[5949] będę mówił.
**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897]*
***lub: czyn, dzieło, uczynek[6467]* Ps 9,11; 90,16; 145,5

13. Boże, święta* jest Twoja droga[1870]; który bóg[410] jest tak wielki**, jak nasz Bóg[430]?
hebr.: qodes - świętość, oddzielenie[6944], l.mn. - ofiary wotywne[B8078]; dost.: w świętości - por. Ps 60,6 Wj 15,11; Iz 40,18
***lub: ogromny, starszy, wybitny, wzniosły, głośny[1419]*

14. Ty *jesteś* Bogiem[410], *który* czyni cuda*; oznajmiłeś** narodom*** swoją potęgę[5797].
**lub: coś nadzwyczajnego, dziw, cud[6382]* Ps 72,18; 106,8
***lub: k.h. ujawnić, oznajmić, k.q. wiedzieć, znać, poznać[3045]*
****lub: lud, naród, członek tego samego ludu, krewniak[5971]*

15. Odkupiłeś* *swoim* ramieniem[2220] Twój lud[5971], synów Jakuba i Józefa**. Sela[5542].
**lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*
***tj. „niech* (JHWH) *doda"[3130] - syn Jakuba i Racheli - Rdz 30,24*

16. Ujrzały* Cię wody[4325], o Boże, ujrzały[7200] Cię wody i wzburzyły** się, zatrzęsły[7264] się głębiny*** *oceanu*. Ps 114,3; Ha 3,8.10
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***lub: k.q. kręcić się, wirować, k.pu. być zmuszonym do zwijania się z bólu[2342]; ***hebr.: tehom[8415] - głębia (oceanu) - gr.: abyssos*

17. Gęste chmury[5645] wylały[2229] wody, obłoki* wydały[5414] głos. Tak[637] poleciały** Twoje strzały***. Ps 18,14; Ha 3,11; Za 9,14
**lub: chmura, obłok[7834]; ***strzały[2687] to metafora błyskawic*
***lub: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam, k.q. poruszać się, iść[1980]*

18. Głos[6963] Twego grzmotu[7482] *słychać* w wirze* zawieruchy*, *przez* błyskawicę[1300] został oświetlony** świat***, zatrzęsła[7264] się i zadrżała[7493] ziemia[776]. ****lub: zamieszkała ziemia[8398]*
**lub: (huku) trąby powietrznej - Iz 5,8, koło, wir, wirowanie[1534]*
***lub: k.h. dawać światło, rozświetlać, sprawiać, że coś zaświeci[215]*

19. Twoja droga *prowadzi* przez morze[3220], Twoje ścieżki* przez wielkie wody[4325] i nie *można było* dostrzec** Twoich śladów***.
**wg ketiv - Twoje ścieżki, wg qere - Twoja ścieżka* Iz 43,16
***lub: k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, dać się poznać, być dostrzeganym[3045]; ***odcisk stopy na ziemi, pięta[6119]*

20. Prowadziłeś* swój lud jak stado** *owiec* ręką Mojżesza*** i Aarona****. Wj 13,21; Ps 78,52;
**lub: k.q. przyprowadzać, przywodzić, prowadzić[5148]* Ps 80,1;
***lub: drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada[6629]* Iz 63,11;
****hebr.: mose[h] - „wyciągnięty" (z wody)[4872]* Oz 12,13;
*****hebr.: aharon - „przynoszący światło"[175]* Dz 7,35-36

78

Pieśń pouczająca*. Asafa[623]. Mt 4,4
Słuchaj**, mój ludu, mojego Prawa***, skłońcie[5186] ucho**** ku słowom moich ust.
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*
***lub: tryb rozkaz. k.h. być posłusznym, nakłaniać ucha[238]*
****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
*****metaf.: tryb rozkaz. przysłuchiwać się czemuś z uwagą*

2. Pragnę* otworzyć[6605] moje usta w przypowieści**, sprawię*, że wytrysną*** prastare[6924] zagadki****; Mt 13,13.35; Ps 49,4;
**IMP cohort. - wyrażający życzenie lub prośbę* Prz 1,6
***hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]; ***k.h. wylewać, buchać, powodować kipienie[5042]; ****lub: zagadka, trudne pytanie, przypowieść, kłopotliwe powiedzenie bądź zapytanie[2420]*

3. Co usłyszeliśmy[8085] i poznaliśmy* i *co* nam opowiedzieli** nasi ojcowie[1].
**lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę, być mądrym, dowiadywać się, poznawać, dostrzegać, rozróżniać, rozpoznawać, uznawać, rozważać[3045]* Ps 44,1; 1J 1,1-4
***lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, mówić[5608]*

4. Nie ukryjemy* *tego* przed ich synami**, opowiadając[5608] przyszłemu[314] pokoleniu[1755] o chwale*** JHWH, o Jego potędze[5807] i cudach****, które uczynił[6213]. Pwt 6,7; 11,19; Ps 145,4
**lub: k.p. zakryć, schować[3582]; **hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk[1121]; ***lub: sława, rozgłos, hymn pochwalny[8416]; ****k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

5. Utwierdził* bowiem świadectwo** w Jakubie, ustanowił[7760] Prawo[8451] w Izraelu i nakazał*** naszym ojcom[1], aby *je* oznajmiali[3045] swoim synom[1121]; Pwt 4,9; 6,7; Ps 147,19; Rz 3,1-2
**lub: k.h. podnosić, wzbudzić, ustanawiać, utwierdzać[6965]; **lub: orzeczenie, postanowienie, norma prawna - Ps 25,10; 132,12, przekazywana następnym pokoleniom - Wj 10,2; Pwt 4,9; 6,20-25, obietnica - Ps 93,5; ***k.p. wyznaczyć, zlecić, nakazać[6680]*

6. Aby poznało* *je* przyszłe[314] pokolenie[1755], synowie, którzy się urodzą[3205]; *by* powstali[6965] i przekazali** *je* swoim synom[1121]; Pwt 11,19
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznać, rozróżniać, uznawać[3045]; **lub: k.p. powtarzać, ogłaszać, rozmawiać, policzyć dokładnie[5608]*

7. Aby pokładali[7760] nadzieję* w Bogu i nie zapominali[7911] o dziełach[4611] Boga, lecz strzegli** Jego przykazań***; Pwt 4,9; 8,11; Ps 130,7; Jr 17,7;
**metaf.: ufność, nadzieja[3689]; **k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]; ***lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]* 1P 1,21

8. Żeby nie stali[1961] się jak ich ojcowie[1], pokoleniem[1755] buntującym* się i nieposłusznym**; pokoleniem[1755], które nie przygotowało*** swojego serca[3820] i którego duch[7307] nie był wierny**** Bogu. Pwt 31,27; 2Krl 17,14; 2Krn 30,7
**lub: k.q. być upartym, krnąbrnym, nieposłusznym[5637]; **lub: być nieposłusznym, zbuntowanym, nie słuchać[4784]; ***lub: umocnić, przygotować, skierować do, uporządkować[3559]; ****lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, pewnym, trwałym[539]*

9. Synowie[1121] Efraima*, uzbrojeni[5401] *i* strzelający[7411] z łuku**, w dniu bitwy wycofali*** się.
**tj. „podwójna sterta popiołu" lub „będę podwójnie owocny"[669] - syn Józefa - Rdz 41,52 - nazwa płn. Królestwa Izraela; **lub: zbrojni, porzucając łuk poddali tyły ... - AK* Rdz 46,20; ****lub: k.q. zawrócić, obalić, zmienić, wywrócić[2015]* Ps 44,10

10. Ponieważ nie strzegli* przymierza** Boga i odmówili*** chodzenia****według Jego Prawa[8451]. 2Sm 28,23; 2Krl 17,15; Iz 1,20; Jr 3,3
lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]; **hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]; ***dosł.: k.p. odmawiać zrobienia czegoś[3985], odrzucać[B4643]; ****metaf.: k.q. o sposobie życia - Rz 6,4, żyć, iść dalej, chodzić[1980]*

11. Zapomnieli* o Jego dziełach[5949] i cudach[6381], które *im* ukazał**. Ps 106,13
**lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; **k.h. które zobaczyli[7200]*

12. Przed ich ojcami[1] uczynił cud[6382] w ziemi[776] Egiptu*, na polu** Soanu***. Ez 30,14
**hebr.: micraijm - „ziemia Koptów"; **pola, równina, obszar[7704]; ***tj. miasto w płn.-wsch. części Egiptu, teren zamieszkania Izraelitów podczas pobytu w Egipcie - Lb 13,22; Iz 19,11 - znane jako Avaris lub Ramses (?) występujące w Wj 1,11 - WBC Ps 78,12[A]*

13. Rozdzielił* morze i przeprowadził[5674] ich, i ustawił** wody[4325] jak ścianę***. Ps 78,43
**lub: k.q. rozłupać, rozrąbać, przełamać, połamać na[1234]; **lub: k.h. ustawić, postawić, spowodować stanięcie prosto[5324]; ***lub: w stertę[5067] - por. Wj 15,8; Joz 3,13.16; Ps 33,7; Iz 17,11*

14. I prowadził* ich w obłoku[6051] za dnia[3119], i całą noc w blasku** ognia. Wj 13,21; Ps 105,39; Ne 9,19
**lub: k.h. prowadzić, wieść, k.q. przywodzić[5148]; **w świetle[216]*

15. Rozszczepił* skały[6697] na pustyni[4057] i dał im pić** niczym z wielkich[7227] głębin[8415].
**por. w 13*; **lub: k.h. odlewać, nawadniać, poić wodą[8248]*

16. Wydobył* *wartkie* strumienie[5140] ze skały** i *kazał* wodom spłynąć*** niczym rzekom.
**lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]* Pwt 8,15; Ps 105,41; 114,8;
***tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* 1Kor 10,4
****lub: k.h. ściągnąć, zdjąć, zerwać, zesłać, spuścić[3381]*

17. Lecz oni wciąż[5750] coraz bardziej* grzeszyli** wobec Niego, buntując***się przeciw Najwyższemu[5945] na pustyni[6723]; 2Sm 22,14;
**lub: dodać, zwiększyć, zrobić więcej, uczynić ponownie[3254]; **lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, utracić[2398]; ***lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784], k.q. być krnąbrnym[B5525]* Mk 5,7; Hbr 7,1

18. I wystawiali Boga w swoich sercach[3824] na próbę*, zabiegając** o pokarm[400] *według* swojego pragnienia***. Wj 16,3; Lb 14,22; Pwt 6,16;
**lub: k.p. próbować, badać, kusić, oznaczać próbę metali, poddawać próbie, badaniu[5254]* 1Kor 10,9; Hbr 3,9; Jk 1,13-14
lub: k.q. prosić, wypytywać o, szukać, zabiegać o[7592]; ***hebr.: nefesz - dusza, oddech, istota żyjąca, człowiek[5315], tu jako przejaw osobowości - wola, zamysł, pragnienia - Ps 66,16; ***lub: zabiegając o pokarm dla swoich dusz - por. AK*

19. I mówili[1696] przeciwko Bogu, tak się wypowiadając*: Czy Bóg może[3201] przygotować** stół*** na tej pustyni[4057]? Lb 11,4; 21,5
**lub: k.q. mówić w sercu, myśleć, odpowiadać, mówić[559]; **lub: k.q. ustawić w szeregu, przygotować, wskazać po kolei[6186]; ***lub: skóra rozkładana na ziemi[B9423] - 1Krl 13,20, stół[7979]*

20. Oto[2005], uderzył* skałę** i wytrysnęły[2100] wody, i wypłynęły[7857] potoki***! Ale czy także będzie mógł dać[5414] chleb[3899]? Czy przygotuje[3559] mięso**** swojemu ludowi[5971]? Ps 23,5
**lub: k.h. razić, uderzać, szturchać, bić, atakować[5221]; **lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; ***rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]; ****ciało, mięso[7607]*

21. Gdy* JHWH to usłyszał[8085], rozgniewał** się i ogień[784] zapłonął*** przeciw Jakubowi[3290], i również[1571] gniew[639] wybuchnął**** przeciw Izraelowi[3478]; **lub: dlatego, tak więc, zatem, stąd też[361]; **dosł.: k.hp. przejść ponad[5674], okazać gniew[B6600] - Prz 14,16; ***dosł.: k.n. został zapalony[5400]; ****dosł.: iść w górę, wyrastać[5927]*

22. Bo[3588] nie uwierzyli* Bogu i nie zaufali** Jego ocaleniu***; ****lub: zbawieniu[3444]* 1J 5,10; Jud 1,5
**lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539]; **lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*

23. I rozkazał* *więc* chmurom[7834] w górze[4605], i otworzył[6605] bramy[1817] niebios[8064]. Rdz 7,11
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]*
24. I zesłał im *jak* deszcz[4305] mannę* do jedzenia[398], dał[5414] im zboże** z niebios[8064].
**hebr:: man - wg Piliniusza 16,20 gatunek tamaryszku z żółto-białymi kulkami o słodkim smaku[B5178], powstałymi wskutek ukłucia przez owad liści krzewu i ssania soku, a później wytworzenia krystalizującej wydzieliny - KUL Ps 78,24[K] - Wj 16,31; Lb 11,6.9; Pwt 8,3*
***hebr:: dagan - pszenica, zboże, ziarno[1715]* Ps 105,40; J 6,31
25. Człowiek[376] jadł chleb[3899] anielski*; zesłał[7971] im pokarm** do syta***. Wj 16,3
**hebr:: 'abbir - potężny, waleczny (o ludziach i aniołach)[47] - Ps 103,20 o Bogu - Rdz 49,24; Ps 132, 2.5; Iz 1,24*
***lub: zaopatrzenie, żywność[6720]; ***sytość, obfitość, pełnia[7648]*
26. Wzbudził* na niebiosach wiatr wschodni[6921] i sprowadził** swoją mocą*** wiatr południowy[8486]. ****lub: potęgą[5797]* Lb 11,31
**lub: k.h. spowodować wyruszenie, wyprowadzić, wydobyć[5265]*
***lub: k.p. wyprowadzać, prowadzić naprzód, przewodzić[5090]*
27. I zesłał* na nich mięso[7607] jak pył** i ptactwo skrzydlate*** jak piasek morski****.
**lub: zesłać deszcz, zesłać grad[4305]; **proch, pył, popiół[6083]*
****tj. przepiórki - por. Wj 16,13; ****dosł.: piasek mórz[3220]*
28. I sprawił, że spadło* *ono* pośrodku Jego obozu**, wokół ich namiotów***. Ps 105,40
**lub: k.h. spowodować upadek, powalić, zrzucić, zwalić[5307]*
***hebr:: mahane[h] - obóz, obozowisko, obóz wojskowy[4264] - Pwt 23,10*
****lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot tu: w l. mn.[4908]*
29. Jedli i w pełni* się nasycili**, i sprowadził[935] im to, czego pożądali***. Lb 4,34
**lub: niezmiernie, dużo, bardzo duża ilość[3966]; **k.q. być nasyconym, być spełnionym, być najedzonym ponad miarę[7646]*
****lub: pragnienie, pożądanie, życzenie, tęsknota serca, żądza[8378]*
30. *A gdy* jeszcze nie wyzbyli* się swojego pożądania[8378], *gdy* jeszcze pokarm[400] był w ich ustach[6310]; Lb 11,33-34; Hi 20,3
**lub: k.q. być rozdzielonym, odseparowanym, budzić odrazę[2114]*
31. Podniósł[5927] się na nich gniew* Boga[430] i zabił[2026] najtęższych** z nich, a młodzieńców*** z Izraela powalił[3766]. ****lub: młodych ludzi[970]*
**lub: nos, gniew, metaforycznie - fuknąć gniewnie[639]*
***lub: postawny, gruby człowiek, tłustość, oliwa[4924]*
32. W tym wszystkim[3605] nadal[5750] grzeszyli* i nie wierzyli** Jego cudom[6381]; Lb 14,16-17
**lub: k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech[2398]*
***lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539]*
33. Dlatego doprowadził do końca* ich dni *jak* tchnienie**, a ich lata – w trwodze***.
**lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, skończyć, dokonać, wypełnić, wyczerpać, zużyć, zniszczyć, wygubić[3615]*
***lub: pustka, para, oddech, daremność[1892]; ***przerażenie[928]*
34. Gdy ich zabijał[2026], szukali* Go; nawracali** się i o *świcie* zabiegali*** o Boga; Lb 21,7;
**lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o[1875]*
***lub: k.q. odwracać się, wracać[7725]; ***szukać gorliwie[7836]* Oz 5,15
35. Przypominali sobie, że Bóg[430] jest ich skałą*, że Bóg[410] Najwyższy[5945] – ich Odkupicielem**; Pwt 32,4; 1Sm 2,2; Ps 18,31;
**lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; **lub: k.q. wykupić (jako krewny), odkupić (jako Bóg)[1350]* Iz 44,6.8
36. Pochlebiali* Mu *jednak* swoimi ustami[6310] i okłamywali** Go swoim językiem;
**lub: k.p. namawiać, kusić, zwodzić[6601], przekonywać - Prz 1,10, próbować przekonać, schlebiać[B7624]* Iz 29,13; Mt 15,8
***lub: k.p. oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić, kłamać[3576]*
37. A ich serce[3820] nie trwało* w Nim niezłomnie, i nie byli wierni** Jego przymierzu[1285]. Ps 51,10; 78,8; Dz 8,21
**lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, nieuzruszenie ustanowionym[3559], być godnym zaufania, szczerym, pewnym[B4097]*
***lub: k.n. być wiernym, godnym zaufania, trwałym[539]*
38. Lecz On, będąc miłosiernym*, przykrywał** ich winę[5771] i nie wytracał ich; wiele razy[7235] odwracał[7725] swój gniew[639] i nie pobudzał[5782] całej swojej zapalczywości***;
**hebr:: rahum - współczujący, miłosierny[7349]; **k.p. zakrywać, uśmierzać, przejednywać, dokonywać przebłagania za grzech[3722]*
****lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość[2534]* Lb 14,18
39. Pamiętał[2142], że oni są *tylko* ciałem[1320]; tchnieniem*, które ulatuje i nie powraca.
**hebr:: ruach - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr:: pneuma - por. Ga 6,18* tu w znaczeniu antropomorficznym Ps 103,14; J 3,6; Jk 4,14
40. Jak często[4100] buntowali* się na pustyni i zadawali** Mu ból na pustkowiu[3452]!
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784], k.q. być krnąbrnym[B5525]; **tu: k.h. w k.hp. zasmucać[6087]*
41. Odwracali* się i wystawiali Boga na próbę[5254], i stawiali granice** Świętemu*** Izraela.
**lub: k.q. odwrócić się i zawrócić[7725], opuścić, zrobić zwrot[B9185]*
***hap.leg. k.h. stawiać znak, zadawać ból[8428], ograniczać[WBC]*
****hebr:: qados - oddzielony od tego, co pospolite[6918], wspaniały, poświęcony dla, święty[B8048]* Lb 14,4; Iz 43,3; Łk 4,34
42. Nie pamiętali[2142] *o mocy* Jego ręki* ani dnia, w którym ich wykupił** od ciemiężcy***;
**ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
****lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
43. Gdy czynił[7760] swoje znaki* w Egipcie[4714] i swoje cuda** na polu[7704] Soanu***; ****por. w. 12*
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: dziw, znak, cud, zapowiedź[4159] - Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*
44. I zamienił[2015] w krew[1818] ich kanały Nilu* i ich strumienie**, tak że nie mogli z nich pić.
**lub: rzeka, strumień, kanał, Nil, kanał Nilu[2975] - Rdz 41,1; Wj 1,22*
***lub: k.q. płynąć, sączyć, strumienie, powodzie (tu: imiesłów)[5140]*
45. Posłał[7971] przeciwko nim rój* *owadów*, aby ich żarły**, i żaby[6854], aby ich niszczyły***;
**tu: l. poj. - rój[6157] - Wj 8,21, szczeg. typ muchy - zwł. końska[B7136]*
***lub: k.q. jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wymiszczać[398]*
****lub: k.h. zepsuć, zniszczyć, zrujnować, wypaczyć[7843]*
Wj 8,16-17.20-24; Ps 105,31; Jl 1,4

46. I dał[5414] gąsienicom* ich plon**, a *owoc* ich pracy*** – szarańczy****. ***lub: trudu[3018]
*tj. szarańczy[2625] na pewnym etapie cyklu jej życia lub karaluchom[B3006]; **lub: owoc, plon, płody roli[2981]; ****tj. szarańcza[697], szczeg. szarańcza wędrowna w uskrzydlonym stadium[B797]

47. Zniszczył[2026] gradem[1259] ich krzewy winne*, a *drzewa* sykomory** mrozem***. Ps 105,32
*lub: winorośl[1612]; **figowiec[8256] - drzewo używane w budownictwie - Iz 9,9, uprawiane dla owoców i cienia - Am 7,14; 1 Krn 27,28
***hap.leg. mróz, deszcz ze śniegiem (?)[2602], niszcząca powódź[B2978]

48. Ich bydło[1165] wydał *na pastwę* gradu[1259], a ich stada* błyskawicom**. Wj 12,23
*lub: bydło, trzoda (krowy, owce, kozy), własność (ziemi)[4735]
**lub: płomień, rozbłysk, iskra, żar, strzała - met. błyskawica[7565]

49. I zesłał[7971] na nich żar* swojego gniewu[639], zapalczywość, oburzenie[2195] i udrękę[6869], oddział[4917|B5694] aniołów** niegodziwości***.
*lub: gniew, żar, płomień gniewu (zawsze o gniewie Boga)[2740]
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]
***lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]
2Sm 24,16; 1Krl 22,21-22; 2Krl 19,35; Hi 1,12

50. Utorował* drogę** dla swojego gniewu[639], nie ochronił[2820] ich duszy*** od śmierci[4194], a ich życie[2416] wydał zarazie****; **lub: przejście[5410]
*dosł.: k.p. równoważyć, wyrównywać, wygładzać[6424], czyścić[B7435]
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23* Wj 9,1;
****lub: plaga, pomór, zaraza wśród bydła[1698] Wj 12,29-30

51. Wybił* wszystko[3605], co pierworodne[1060] w Egipcie[4714], początek ich mocy** w namiotach Chama***; Wj 13,15
*lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać[5221]
**idiom: męska witalność seksualna - por. WBC Ps 78,51[A]
***potomkowie Chama - Rdz 10,6; mieszk. w Egipcie Ps 105,23.27

52. *A* swój lud[5971] wyprowadził* jak owce** i wiódł*** ich po pustyni[4057] jak stado[5739].
por. u. 26[5265]; **drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada[6629]
***lub: k.p. wyprowadzać, prowadzić naprzód, przewodzić[5090]

53. Prowadził* ich bezpiecznie**, tak że nie odczuwali trwogi***, a ich wrogów[341] przykryło[3680] morze[3220]; Wj 14,24-31; Joz 24,7; Ps 106,11
*lub: k.h. wiódł[5148]; **niezakłócenie[983|B1137]; ***k.q. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń[6342], zadrżeć, zbliżać się z trwogą[B7350]

54. I wprowadził* ich do swojego świętego[6944] terytorium**, do góry[2022], którą nabył*** swoją prawicą[3225]. Wj 15,17; Ps 74,2
*lub: k.h. uprowadzać, unosić, zgromadzić[935], postawić przed[B1068]
lub: granica, region[1366]; * ...do granic Jego świętości - AK

55. Wypędził* przed ich obliczem[6440] narody[1471], sznurem[2256] wyznaczył** im dziedzictwo***, żeby plemiona[7626] Izraela[3478] mieszkały w swoich namiotach[168]. Joz 11,16-23; Ps 16,6; 136,21
*lub: k.p. odpędzić, przegnać[1644], **dosł.: k.h. sprawić, że przypadnie coś w udziale, przydzielić przez losowanie, rzucić, spowodować upadek[5307] - myśl nawiązuje do rzucania losów
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie[5159]

56. Oni *jednak* wystawiali *Go* na próbę[5254] i buntowali* się przeciwko Bogu Najwyższemu[5945], i nie strzegli** Jego świadectw***.
*lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784], k.q. być krnąbrnym[B5525] Wj 23,21; Sdz 2,11; Za 8,14;
**lub: k.q. nie zachowywali[8104]; ***tj. Bożych praw[5713] Hbr 3,16

57. Lecz odwrócili* się i postępowali przewrotnie** jak ich ojcowie, zawiedli*** jak łuk z rozluźnioną[7423] *cięciwą*. Ez 20,27-28; Oz 7,16
*lub: k.n. zostać odwróconym lub odciągniętym, zostać odepchniętym, k.q. schodzić na złą drogę, okazać się odstępcą[5472]
**lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, gorszyć[898]
***lub: k.n. zmienić się, odwrócić[2015], spaść, przestać działać[B2283]

58. I pobudzali Go do gniewu[3707] przez swoje wyżyny* i rytymi wizerunkami[6456] *bożków* wzbudzali Jego zazdrość[7065]. Kpł 26,30; Pwt 12,2;
*hebr.: bama[h] - miejsca bałwochwalczego kultu na wyżynach, kopiec, wysoka góra, grań[1116] Pwt 32,16.21; Jr 8,19; 1Kor 10,22

59. Bóg to usłyszał[8085], rozgniewał się* i bardzo** wzgardził*** Izraelem[3478]. Ps 78,21;106,40;
*dosł.: k.hp. przejść ponad[5674], okazać gniew[B6600] - Prz 14,16
**lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]
***lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988] Am 6,8

60. I opuścił przybytek* w Szilo**; namiot***, który rozbił wśród ludzi****; Sdz 18,31; 1Sm 1,3;
*lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot[4908] 1Sm 14,3;
**Szilo - „miejsce odpoczynku" miasto zniszczone przez Filistynów ok 1050 r. p. n.e. miejsce przebywania Arki Przymierza - Joz 18,1
***lub: namiot, namiot nomady symb. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania JHWH)[168]; 2Krl 17,1-41;
****dosł.: adama[120] - l.poj. Jr 7,12.14; 26,6.9; 41,5; Ez 33,24

61. I oddał w niewolę[7628] swoją moc[5797] i swoje piękno* w ręce wroga[6862]. 1Sm 4,17
*hebr.: tipara[h]5897 - piękno, chwała, cześć, chluba - „moc i chwała" to synonimy Arki Przymierza - por. Ps 132,8; 1Sm 4,3-8.17

62. Wydał* swój lud[5971] pod miecz** i rozgniewał[5674] się na swoje dziedzictwo***.
*lub: k.h. zamknął[5462]; **meton.: wydał na śmierć w czasie wojny
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie[5159]

63. Jego młodzieńców[970] pochłonął[398] ogień, Jego dziewic* nie wysławiano**. Lm 2,21
*hebr.: betula[h]1330 - dziewica - Rdz 24,16; młoda dziewczyna - Jl 1,8, personifikacja miasta - Iz 37,22; Jr 31,3; Am 5,2
**lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały[1984] - dotyczy również wystawiania pieśnią weselną - por. J 7,34; 16,9 stąd: Jego dziewic nie wydawano za mąż - KJV, NKJ, MKJV, ISV

64. Jego kapłani* padli od miecza, a Jego wdowy[490] nie lamentowały**. Hi 27,15; Ez 24,23
*hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca[3548]
**lub: k.q. płakać - gorzko, z żalu, upokorzenia bądź radości[1058]

65. Lecz potem Pan[136] ocknął[3364] się jak ze snu, jak mocarz* radujący** się winem[3196].
*lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater[1368]
**lub: k.hp. radujący się, k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno przywołując[7442], wołać przeraźliwie[B8644]
Ps 73,20; 121,4; Iz 42,13

66. I uderzył w tył* swoich nieprzyjaciół[6862], okrył ich wieczną[5769] hańbą[2781]. Ps 40,14
**lub: tylna strona, tył - tu l.poj.[268] - być może aluzja do 1Sm 5,6*
67. Wzgardził* namiotem[168] Józefa[3130] i pokolenia[7626] Efraima[669] nie wybrał[977];
**lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Ps 87,2
68. Jednak* wybrał[977] pokolenie Judy**, Górę Syjon[6726], którą umiłował***.
Ps 132,13
**dosł.: i wybrał; **hebr.: jehuda[h] - „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35*
****lub: k.q. kochać, lubić, pragnąć, pożądać, w k.n. cudny[157]*
69. I zbudował[1129] swoją świątynię[4720] niczym *na* wysokościach*; jak ziemię[776], którą** założył*** na wieki[5769]. Ps 132,13-18
**tu: l.mn. k.q. być wysoko, być wzniesionym[7311] - Ps 148,1*
***lub: ... jak ziemię ugruntował ją (świątynię?) na wieki - AK*
****lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*
70. I wybrał[977] *też* Dawida, swojego sługę*; wziął go z owczych zagród[6629]; 1Sm 16,11; 2Sm 7,8
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
71. Sprowadził[935] go, *gdy chodził* za[310] karmiącymi* *owcami*, aby pasł** Jakuba, Jego lud[5971], i Izraela, Jego dziedzictwo[5159]. Ps 28,9;
**dosł.: sprowadził go od[310] karmiących (owiec)* Iz 40,11
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, prowadzić, karmić się[7462]*
72. A *on* ich pasł[7462] w prostocie* swojego serca i prowadził[5148] ich roztropną** ręką[3709].
**lub: niewinność, prostota, uczciwość, pełnia, doskonałość[8537]*
***lub: zrozumienie, rozum, przenikliwość, zdolność, biegłość[8394]*
Joz 24,14; Sdz 9,16.19; 1Krl 9,4; Hi 1,1.8; Ps 101,2

79 Psalm Asafa*. Boże! Poganie** wkroczyli[935] do Twojego dziedzictwa[5159], skalali*** Twoją świętą[6944] świątynię****, Jerozolimę[3389] uczynili[7760] ruiną. **lub: dla Asafa* 2Krl 25,9;
***hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]* 2Krn 36,19;
****lub: k.p. skalać (w sensie rytualnym), uznać za nieczystego, ogłosić nieczystym; ****pałac, świątynia, przybytek[1964]* Mi 3,12
2. Zwłoki[5038] Twoich sług[5650] dali na żer[3978] ptactwu nieba*, ciała** Twoich świętych*** zwierzętom**** ziemi[776]. Pwt 28,26; Jr 7,33; 16,4
**dosł.: niebios[8064]; **ciało[1320]; ***hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty[2623]; ****lub: bestia, dzikie zwierzę[2416]*
3. Rozlali ich krew[1818] jak wodę[4325] wokół Jerozolimy[3389] i nie było nikogo, kto by ich pogrzebał*. **dosł.: grzebiącego[6912]* Jr 14,16; 16,4; 22,19
4. Staliśmy się hańbą* dla naszych sąsiadów[7934], pośmiewiskiem** i drwiną*** dla tych, którzy są wokoło[5439] nas. Ps 44,13; 80,6; Dn 9,16
**lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; **drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]; ***kpina, pośmiewisko[7047]*
5. Jak długo, JHWH? Czy wiecznie* będziesz się gniewał[599]? Czy Twoja zazdrość** będzie płonąć[1197] jak ogień? **lub: czy na zawsze[5331]*
***lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność[7068]* Ps 74,10
6. Wylej[8210] swoją zapalczywość* na pogan**, którzy Cię nie uznają***, i na królestwa[4467], które nie wzywają[7121] Twojego imienia[8034].
**lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]* Iz 45,4;
***por. w.1**; ***lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać[3045], troszczyć się, uznać[B3507]* Mt 7,23; 2Tes 1,8
7. Pożarli* bowiem Jakuba[3290] i spustoszyli** jego mieszkanie[5116]. Ps 53,4
**lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wyniszczać, gładzić (o mieczu)[398], tu: pożarł - l.poj. - lecz por. Jr 10,25*
***k.h. niszczyć, pustoszyć, przejmować grozą[8074]*
8. Nie pamiętaj[2142] nam dawnych* naszych nieprawości**, niech *jak* najszybciej[4118] spotka[6923] nas Twoje miłosierdzie[7356], bo jesteśmy bardzo[3966] wynędzniali***. Ps 142,6; Iz 64,9
**lub: poprzednich, wcześniejszych, pierwszych (w czasie)[7223]*
**lub: ... nam win naszych przodków - AK, BT, por. WBC Ps 79,8[B]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina[5771]*
****lub: k.q. być niskim, być przygnębionym (metafor.), marnieć[1809]*
9. Pomóż[5826] nam, Boże naszego zbawienia*, dla sprawy** chwały[3519] Twojego imienia[8034] ocal[5337] nas i przebacz*** nam grzechy[2403] ze względu na Twoje imię[8034]. 1Sm 12,22; Ps 25,11;
**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]* Jr 14,7;
***hebr.: dabar - mowa, słowo, rzecz, zajęcie, sprawa[1697]* Mt 19,29
****lub: k.p. zakrywać, uśmierzać, dokonywać przebłagania[3722]*
10. Dlaczego poganie[1471] mają mówić: Gdzie jest ich Bóg[430]? Niech będzie na naszych oczach[5869] znana* wśród pogan pomsta** za przelaną[8210] krew Twoich sług[5650]. Ps 42,3; 115,2
**lub: k.n. 3 os. r.ż. - zostać ujawnionym, stać się znanym[3045]*
***lub: (ludzki) odwet, (boska) odpłata[B6215], zemsta[5360]*
11. Niech dojdzie[935] przed Twoje oblicze[6440] jęk* więźniów, według potęgi Twojego ramienia** zachowaj*** *przy życiu* synów[1121] *skazanych na* śmierć****. Ps 12,6;
**lub: płakanie, jęczenie, opłakiwanie[603]; **por. Ps 84,13*
****lub: k.h. odłożyć, zostawić, oszczędzić, zachować żywego[3498]*
*****idiom - zachowaj synów śmierci* Ps 102,20
12. I odpłać* naszym sąsiadom[7934] siedmiokrotnie** w ich zanadrze*** za drwinę****, którą Ci urągali*****, Panie[136]! Ps 18,22; 74,10
**lub: k.h. wynagradzać, płacić (zadośćuczynienie), pokonywać, zwracać twarz ku, odrzucać, odmawiać[7725]*
***w symb. hebr. liczba siedem oznacza pełnię; ***lub: do wnętrza, do środka, wgłębienie[2436], fałda w ubraniu, dolna zew. część ciała, gdzie ukochani (dzieci) są przyciskani, łono[B2783] - Lb 11,12*
*****lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; *****k.p. czynić wyrzuty[2778]*
13. A my, Twój lud[5971] i owce[6629] Twojego pastwiska[4830], będziemy Cię wysławiać* na wieki, będziemy głosić** Twoją chwałę*** z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Ps 100,3; J 10,14-16
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: k.p. powtarzać, zliczać, wyliczać dokładnie[5608]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

80 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilie świadectwa"*. Asafa[623]. Psalm.
**hebr.: susan edut[7802] - świadectwa, przymierza, pouczenia, zachęty*

1. Posłuchaj[238], Pasterzu* Izraela[3478], Ty, który prowadzisz[5090] Józefa jak stado owiec; Ty, który zasiadasz między cherubinami**, zajaśniej[3313]. Ps 23,1; 99,1; J 10,14; 1P 2,25; 5,4
**dosł.: pasący - k.q. doglądać, pilnować, prowadzić, karmić się[7462]*
***stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż Edenu reprezentujące chwałę Bożą i Jego majestat[3742] - Rdz 3,24; Ez 10,3*

2. Przed obliczem[6440] Efraima[669], Beniamina* i Manassesa** wzbudź[5782] swoją moc*** i przyjdź nas zbawić[3444]. ****lub: potęgę[1369]* Lb 2,17-24; Ps 106,47
**hebr.: binjamin[1144] - „syn prawicy" - syn Jakuba - Rdz 35,18*
***hebr.: menasse[h] - „powodujący zapomnienie" - s. Józefa Rdz 41,47*

3. Boże, odnów* nas, rozjaśnij** nad nami swoje oblicze[6440], a zostaniemy wybawieni[3467].
**lub: k.h. spowodować wracanie, przyprowadzać, odnawiać[7725]*
***lub: k.h. dawać światło, świecić, oświetlać, rozświetlać[215]* Ps 4,6

4. JHWH, Boże[430] Zastępów*, jak długo będziesz się gniewał[6225] na modlitwę** swojego ludu[5971]? Iz 1,15; Jr 11,14; 14,12; Ez 8,18; Łk 18,11
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **w modlitwie[8605] - AK, pomimo modlitwy - EIB, przeciwko - Ps 74,1 - por. WBC Ps 80,5[B]*

5. Karmiłeś[398] ich chlebem *z* łez[1832] i napoiłeś* ich łzami[1832] w *pełnej* mierze**. Iz 30,20
**lub: k.h. odlewać, nawadniać, poić wodą[8248]; **idiom: w trzeciej trzeciej miary (tzn. w ostatniej z trzech części miary) Iz 40,12 - EIB*

6. Uczyniłeś nas *kością* niezgody* dla naszych sąsiadów[7934], a nasi wrogowie[341] szydzą** z nas. **lub: przedmiot sporów, niezgoda, kłótnia[4066]*
***lub: k.q. drwić, szydzić, naigrawać się[3932]* Ps 44,13; 79,4

7. Boże Zastępów*, odnów[7725] nas, rozjaśnij[215] nad nami swoje oblicze[6440], a zostaniemy wybawieni**. **zwrot: „Boże Zastępów" - pada tylko tu i w. 14*
***lub: k.n. zostać uwolnionym, ocalonym, odnieść zwycięstwo[3467]*

8. Wyrwałeś* winorośl z Egiptu[4714]; wygnałeś** pogan[1471], a ją zasadziłeś[5193]. Iz 5,1.7;
**lub: k.h. wyprowadzić, usunąć[5265], wyrywać z korzeniami[BG098]*
***lub: k.p. odpędzić, przegnać[1644]* Jr 2,21; 32,41

9. Oczyściłeś* dla niej *grunt* i sprawiłeś, że zapuściła** swoje korzenie[8328] i napełniła[4390] ziemię. **lub: k.p. odsunąć na bok, oczyścić, uprzątnąć[6437]*
***lub: k.h. zakorzeniać się, powodować zapuszczanie korzeni[8327]*

10. Góry[2022] zostały okryte[3680] jej cieniem[6738], a jej gałęziami[6057] potężne* cedry. Ez 17,22-24
**hebr.: el - Bóg, bożek, anioł, mocarz, słynny bohater, potężne zjawiska w przyrodzie, siła, moc [410] - stąd: Boże cedry[730]*

11. Wypuściła[7971] swoją latorośl* aż do Morza** i swoje pędy*** aż do Rzeki****. Wj 23,31
**lub: gałąź, młoda latorośl wyrastająca z pnia, wskazująca na rozwijające się życie[7105] - Hi 14,9; **tj. M. Śródziemne[3220]; ***delikatne pędy z gałązek szczytów drzew[3127] - Ez 17,22; ****tj. Eufrat[5104]*

12. Dlaczego *więc* rozwaliłeś* jej ogrodzenie**, tak że zrywają[717] z niej wszyscy, którzy przechodzą[5674] drogą? Ps 89,40; Iz 5,5
**lub: k.q. robić wyłom, wyrwę, rozewrzeć na oścież, połamać, wyrwać, przebijać się[6555]; **płot, mur, ogrodzenie[1447]*

13. Obgryza* ją dzik z lasu**, a zwierzę[2123] polne karmi się*** nią. Jr 5,6
**lub: k.p. rozdzierać, odrywać, niszczyć[3765]; **lub: dzik[2386] leśny[3293] - zwierzę nieczyste; ***paść, zaganiać, karmić się[7462]*

14. Boże Zastępów*, powróć**, spójrz[5027] z niebios[8064] i zobacz, zwróć uwagę*** na tę winorośl[1612]; **por. w. 4** Ps 33,13; Iz 63,15; J 3,13
***lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]*
****lub: k.q. odwiedzać, zwracać uwagę, doglądać, zajmować[6485]*

15. I *na* pęd*, który zasadziła[5193] Twoja prawica, na[5921] syna**, którego umocniłeś*** dla siebie. **hap.leg.: wsparcie (drzewa), korzeń, pęd (?)[3657]*
***hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]*
****lub: k.p. umacniać, zabezpieczać (dla siebie), zapewniać[553]*

16. Spalona[8313] jest ogniem[784] i wycięta[3683]; poginą* z powodu grozy** Twojego oblicza[6440].
**lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]* Iz 33,12
***lub: nagana, napomnienie[1606], karcić, grozić, zagrażać[B1806]*

17. Niech Twoja ręka* będzie nad mężem[376] Twojej prawicy, nad synem[1121] człowieczym**, którego umocniłeś[553] dla siebie. Ps 110,1;
**ręka, ramię - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***dosł.: synem człowieka[120] - l.poj.* Dz 7,55; Rz 8,34; Hbr 10,12

18. A nie odstąpimy* od Ciebie; ożyw** nas, a będziemy wzywać[7121] Twojego imienia[8034].
**lub: k.q. schodzić na złą drogę, odwracać się, być odstępcą[5472]*
***lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]*

19. JHWH, Boże Zastępów*, odnów[7725] nas, rozjaśnij** nad nami swoje oblicze, a będziemy wybawieni***. **por. w. 4*; **por. w. 3**; ***por. w. 7****

81 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Tłoczący wino"*. *Psalm* Asafa[623].
**hebr.: „al-haggittit"[1665] - na melodię gatyjską, na melodię śpiewaną przy tłoczeniu wina w Gat, na instrument z Gat*

1. Radośnie śpiewajcie* Bogu, naszej mocy**; radośnie wykrzykujcie*** Bogu Jakuba.
**lub: k.h. tryb rozkaz. powodować śpiew z radości[7442]*
***lub: potędze[5797]; ***k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321]*

2. Podnieście[5375] śpiew*, przynieście tamburyn**, słodko brzmiącą[5273] harfę[3658] i cytrę[5035].
**lub: muzyka, melodia, pieśń[2172]* 2Krn 5,12; Ezd 3,10; Ps 98,5
***lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety[8596]; Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni, lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach*

3. Zadmijcie w róg* w czas nowiu**, w czasie pełni[3677], w dniu naszego *uroczystego* święta[2282]. **hebr.: sopar - róg, róg barani[7782] - Wj 19,16; Kpł 25,9*
***tj. nów księżyca[2320] w 7 miesiącu i Święto Szałasów rozpoczynające się w czasie pełni tego miesiąca (?) - Lb 29,1; 1Krl 8,2*

4. Taki bowiem jest dekret*, o Izraelu[3478], decyzja** Boga Jakuba[3290]. Kpł 23,24; Lb 10,10;
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* 1Krn 16,17; Ps 105,10

5. Ustanowił[7760] to świadectwem* w *pokoleniu* Józefa**, gdy wyruszył*** przeciw**** ziemi Egiptu – słyszę[8085] język[8193], którego nie znałem*****: *****lub: nie rozumiałem[3045]* Wj 11,4; Ps 78,5
**lub: świadectwo jako dowód[5715], ustawa, prawne zabezpieczenie, warunki przymierza[B6656]; **hebr.: Jehosef - hap. leg. w TM*
***lub: świadectwo na Józefa położył to ... - AK; ***lub: iść naprzód, podążać do[3318]; ****hebr.: al[5921] - przeciw (wrogo)[B6862] - Rdz 34,27*

6. Usunąłem[5493] ciężar* z jego barku[7926], a jego ręce[3709] zostały uwolnione[5674] od *dźwigania* kosza[1731]. **lub: brzemię, ciężar, ładunek[5447]* Iz 9,4; 10,27

7. Wzywałeś* mnie w ucisku[6869] i wybawiłem[2502] cię; odpowiedziałem[6030] ci w tajemniczości** grzmotu[7482], doświadczyłem*** cię u wód Meriba****. Sela[5542]. Wj 2,23; 14,10; Lb 20,13
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]*
***lub: osłona, schronienie, kryjówka, skrytość, tajemniczość[5643]*
****lub: wypróbować, poddać próbie[974]; ****hebr.: meriba[h] - „niesnaski", „spór"[4809] - zdrój w Refidim na pustyni Sin - Wj 17,7*

8. Słuchaj* *mnie,* mój ludu[5971], bo *składam* przeciwko tobie świadectwo**: O, Izraelu[3478]! jeśli*** mnie posłuchasz[8085], ****obyś - EIB* Ps 50,7
**tryb rozkaz.[8085]; **k.h. upomnieć, skład. świadectwo przeciw[5749]*
***lub: bo cię napominam! Izraelu, obyś mnie posłuchał - EIB*

9. Nie będzie u ciebie cudzego* boga[410] ani nie oddasz pokłonu** obcemu[5236] bogu[410];
**lub: obcy, budzący odrazę[2114]* Pwt 5,8-9; 32,12; Iz 43,12
***lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

10. Ja, JHWH, jestem twoim Bogiem, który cię wyprowadził* z ziemi Egiptu; otwórz szeroko[7337] usta, a ja je napełnię**. Wj 20,2
**lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę, wywyższyć[5927]; **k.p. napełnić, zadowolić, utwierdzić[4390]*

11. Lecz mój lud[5971] nie usłuchał* mojego głosu[6963], a Izrael** nie był mi uległy***.
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*
***hebr.: jisra'el - „ten, który zmaga się z Bogiem"[3478] - Rdz 32,28*
****lub: k.q. być chętnym, zgodzić się, ulec, uznać, pragnąć[14]*

12. Dlatego wydałem* go zatwardziałości** ich serca[3820] i postępowali*** według swoich zamysłów****. Dz 7,42; 14,16; Rz 1,24-26
**lub: k.p. pozwolić odejść, przekazać, wydać, wyrzucić, zesłać[7971]*
lub: upór, hardość, nieugiętość[8307]; ***chodzili[1980] - Ps 56,13**
*****lub: rada, plan, zasada, pomysł[4156], zamiar[B4810]*

13. O*, gdyby* mój lud[5971] mnie posłuchał[8085], a Izrael[3478] chodził moimi drogami[1870]! Pwt 5,29;
**part. warunkowa: jeśli, oby! gdyby tylko![3863]* Iz 48,18; Mt 23,37

14. Szybko* upokorzyłbym** ich wrogów[341] i zwróciłbym swoją rękę*** przeciwko ich nieprzyjaciołom[6862]. **dosł.: mało, trochę, niewielka ilość (czasu)[4592]; **lub: k.h. podbić[3665]; ***rękę - por. Ps 78,42**

15. Nienawidzący[8130] JHWH, płaszczyliby się*, a *taki* ich los** trwałby[1961] wiecznie[5769].
**lub: k.p. oszukiwać, fałszywie zaprzeczać, postępować podstępnie, zwodniczo, płaszczyć się, rozczarować, zawodzić[3584]*
**lub: ...choć obłudnie poddać by się im musieli ... - por. BG*
***domyśl.: czas ludu (?) - czas, doświadczenie, los, wydarzenie, zdarzenie[6256]* Pwt ,32,35; Ps 18,44; 66,3; Rz 1,30

16. I karmiłbym[398] ich wyborną* pszenicą[2406], a nasyciłbym[7646] cię miodem ze skały**.
**lub: najlepsza część, obfitość (plonów w kraju), tłuszcz[2459]*
***ze skały - aluzja (?) do* JHWH *- por. Hi 29,6; Pwt 32,13*

82 Psalm Asafa*. Bóg powstaje w zgromadzeniu** Bożym**, pośród bogów*** będzie sądził****: **lub: dla Asafa* Wj 15,11; 1Krn 16,5;
***hap.leg. w TM - por. „Zgromadzenie* JHWH*" - Lb 27,17; 31,16*
****hebr.: elohim - Bóg Najwyższy, bożek - 1Sm 5,7; istota duchowa, aniol - Ps 97,7; władca, sędzia - Wj 22,8-9* Hi 1,6; 38,7; Ps 136,2
*****lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, karać[8199]*

2. Jak długo[4970] będziecie sądzić[8199] niesprawiedliwie* i wspierać** osoby*** niegodziwe[7563]? Sela[5542]. **lub: nieprawość, zło, niesprawiedliwość[5766]*
***lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*
****twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

3. Bierzcie[IMP] w obronę[8199] ubogiego* i sierotę[3490], oddajcie[IMP] sprawiedliwość[6663] strapionemu** i będącemu w potrzebie***.
**lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]; **biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]; ***k.q. cierpieć niedostatek, bądź głód[7326]*

4. Wyzwólcie[6403|IMP] biedaka[1800] i nędzarza*, ocalcie[5337|IMP] go z ręki niegodziwych**.
**lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]* Hi 29,12;
***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]* Prz 24,11
****w wersetach 3 i 4 główne czasowniki są w trybie rozkaz.*

5. *Lecz oni* nic nie wiedzą* i nie rozumieją**, *ciągle* chodzą w ciemności[2825]; zostały wstrząśnięte[4131] wszystkie[3605] fundamenty*** ziemi[776]. Prz 2,13; Iz 44,18
lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć[3045] - por. Ps 78,3
***lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć[995]*
****hebr.: mosad - fundament[4144] tylko tu i Pwt 32,22; Ps 8,29*

6. Ja[589] *więc* powiedziałem[559]: Jesteście bogami[430] i wszyscy wy jesteście synami* Najwyższego[5945]. Rdz 3,5; Wj 7,1; J 10,35; 1Kor 8,5; Ga 4,8
**hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]*

7. Jednak* umrzecie[4191] jak człowiek** i upadniecie*** jak jeden[259] z książąt****. Ps 49,12
**lub: z pewnością, prawdziwie, zaiste (mocne potwierdzenie), lecz, w istocie, jednak - jako kontrast do wcześniejszej wypowiedzi[403]*
***dosł.: jak adam[120] - l.poj.; ***k.q. paść na twarz przed kimś, paść (o gwałtownej śmierci), odchodzić do, zawodzić[5307]*
*****lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, dowódca[8269]*

8. Powstań[6965], Boże, osądź[8199] ziemię, bo Ty weźmiesz w dziedzictwo* wszystkie narody[1471].
**lub: k.q. odziedziczyć, otrzymać, objąć w posiadanie, wziąć na własność[5157] - por. Lb 18,20; Joz 19,49* Ps 2,8; Obj 11,15

83 Pieśń[7892]. Psalm[4210] Asafa[*]. **lub: dla Asafa*
1. Boże[430], nie *pozostawaj* w ciszy[**];
nie milcz[***] i nie *bądź* bezczynny[****], Boże[410]!
***lub: ustanie, spokój, odpoczynek, cisza, przerwa*[1824] Ps 28,1;
****lub: k.q. milczeć, być głuchym*[2790]; *****k.q. być cichym, być spokojnym, być niezmąconym, być bezczynnym*[8252] Iz 62,1
2. Bo oto burzą[*] się Twoi wrogowie[341], a ci,
którzy Cię nienawidzą[8130], podnoszą głowę[**].
**lub: k.q. mamrotać, warczeć, ryczeć, krzyczeć, pałać gniewem*[1993]
***idiom: bunt lub arogancja względem Boga* Ps 2,1; Iz 17,12
3. Przeciwko[5921] Twojemu ludowi[5971] podstępnie[*] spiskują[**] i naradzają[3289] się przeciwko
chronionym *przez* Ciebie[***]; Hi 5,12; Ps 37,12
**lub: k.h. być podstępnym, być bystrym*[6191]; ***potajemna rada*[5475]
****lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb, zachować*[6845]
4. I mówili: Chodźcie[*], wymażmy[**] ich *jako*
naród[1471], aby więcej[5750] nie wspominano[***]
imienia[8034] Izraela[3478]. Est 3,6-9; Jr 31,3
**tryb rozkaz.*[1980]; ***k.h. schować, zetrzeć, unicestwić*[3582]
****lub: k.n. być przypomnianym, być przedmiotem myśli*[2142]
5. Bo jednomyślnie[3162] naradzali[*] się ze sobą[**], przeciwko Tobie zawarli[***] przymierze[1285].
**lub: naradzać się, wymieniać się radami, przemyśliwać, namawiać się*[3289]; ***dosł.: (w) sercu*[3820] *- por. AK*
****dosł.: k.q. przecięli*[3772] *- myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*
6. Namioty[168] Edomu[*] i Izmaelitów[**], Moab[***]
i Hagaryci[****]; **tj. „czerwony”*[123] *- por. Ps 52,2*** Rdz 25,12
***tj. „Bóg usłyszy”*[3459] *- syn Abrahama i Hagar - Rdz 16,15; Ga 4,42*
****tj. „syn Ojca”*[4124] *- syn Lota i jego najstarszej córki - Rdz 19,36*
*****tj. „wędrowiec, tułacz”*[1905] *- lud żyjący na wsch. od Jordanu*
7. Gebal[*], Ammon[**] i Amalek[***]; Filistyni[****]
z mieszkańcami Tyru[*****]. Joz 13,5; 1Sm 15,2
**tj. „granica”*[1381] *- górzysty rejon na płd. M. Martwego lub miasto Byblos - Ez 27,9; **tj. „plemienny”*[5983] *- potomek Lota - Rdz 19,36*
****tj. „mieszkaniec doliny”*[6002] *- potomkowie Ezawa - Rdz 36,12; Lb 24,20 żyjący na płd. pustyni Negew walczący z Izraelem - Wj 17,8*
*****tj. „kraj przybyszów”*[6429] *- por. walki Izraela w Sdz 14-16*
******tj. „skała”*[6865] *- miasto fenickie na wyb. M. Śródziemnego*
8. Także[1571] Asyryjczyk[*] przyłączył[3867] się do
nich, stał[1961] się ramieniem[**] dla synów[1121]
Lota[***]. Sela[5542]. Rdz 2,14; 2Krl 15,19
**tj. „krok”*[804] *- drugi syn Sema - Rdz 10,21; lud i imperium Asyrii - Iz 10,5.12; plemię arabskie (?) - por. Rdz 25,18*
***ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
****być może Moab i Ammon stanowili trzon koalicji*
9. Uczyń im tak, jak Midianowi[*], jak Syserze[**], jak Jabinowi[***] nad potokiem Kiszon[****];
**tj. „niesnaski”*[4080] *- syn Abrahama i Ketury - Rdz 25,1 - lud zamieszkały na półwyspie Arabskim, tu wydarzenia z Sdz 7,25*
***tj. „szyk bitewny”*[5516] *- wódz wojska króla Jabina - Sdz 4,15-24*
****tj. „którego Bóg obserwuje”*[2985] *- król Chasoru - por. Sdz 4,2-24*
*****tj. mała rzeka płynąca przez równiny Megiddo - 1Krl 18,40*
10. *Którzy* zostali wytępieni[8045] w Endor[*]
stali się jak nawóz[**] dla ziemi. Joz 17,11; 1Sm 28,7
**tj. „źródło osada”*[5874] *- miejscowość w ziemi Issachara, położona 6,5 km od góry Tabor; **lub: łajno, gnój (zawsze o zwłokach)*[1828]
11. Z ich dostojnikami[*] postąp jak z Orebem[**] i Zeebem[***], jak z Zebachem[****] i Salmunną[*****], ze wszystkimi ich książętami[5257];
**lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu*[5081] Sdz 7,25
***tj. „kruk”*[6159]; ****tj. „wilk”*[2062] *- wodzowie wojsk Midianitów*
*****tj. „pozbawiony ochrony”*[2078]; ******tj. „pozbawiony ochrony”*[6759] *- królowie Midianitów zabici przez Gedeona - Sdz 8,12*
12. Którzy powiedzieli[559]: Weźmy sobie w posiadanie[*] siedziby[**] Boga. 2Krn 20,11
**lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, zubożyć*[3423]
***lub: łąka, pastwisko, miejsce pobytu pasterza, siedziba*[4999]
13. Mój Boże, uczyń[7896] ich jak wichurę[*] i jak plewę[**] przed obliczem[6440] wiatru[7307]. Prz 20,26;
**lub: koło, wir, trąba powietrzna, wirowanie*[1534]*, liście ostu galgal, którego wysuszone łodygi skręcają się i wywołują wrażenie toczących się kul na polu*[B1729] *- KUL; **ściernisko, plewa*[7179] Iz 28,28
14. Jak ogień[784], który pali las[3293], i jak płomień[3852], który przypieka[*] góry[2022]; Iz 9,18;
**lub: przypiekać, palić (się), gorzeć*[3857] Iz 10,16-19
15. Tak *Ty* ich ścigaj[*] swoją nawałnicą[5591]
i swoją burzą[5492] ogarnij ich przerażeniem[**].
**lub: k.q. ścigać, biec, gonić kogoś, pilnie śledzić, iść za*[7291]
***k.p. przestraszać, przerażać, śpieszyć się, być poganianym* [926]
16. Okryj[*] ich twarze[6440] hańbą[**], aby szukali[***] Twojego imienia[8034], JHWH! Ps 109,29; 132,18
**dosł.: k.p. napełnić*[4390]*, **lub: wstyd, hańba, ujma, upokorzenie*[7036]*, ***k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, prosić* [1245]
17. Niech się zawstydzą[*] i zatrwożą[926] na
zawsze[5703], niech będą pohańbieni[**] i zginą[6].
**lub: k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się*[954]
***lub: k.q. wstydzić się, być zmieszanym, k.h. obnażać hańbę*[2659]
18. Niech poznają[*], że jedynie[905] Ty, którego
imię[**] jest JHWH, Ty jesteś Najwyższy[5945]
ponad[5921] całą ziemią. Wj 6,3; Ps 148,13; Iz 42,8;
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać*[3045]
***tj. imię*[8034] *reprezentuje charakter i autorytet Boga* Iz 54,5

84 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:*
„Tłoczący wino[3]”. Psalm synów[*] Koracha[**].
lub: dla synów; **tj. „łysy”*[7141] *- por. Ps 47,1
**hebr.: „al-haggittit”*[1665] *- na melodię gatyjską, na melodię śpiewaną przy tłoczeniu wina w Gat, na instrument z Gat*
1. O, jak piękne[*] są Twoje przybytki[**], JHWH
Zastępów[***]! Ps 27,4; 43,3; 132,5
lub: umiłowany, kochany, piękny, śliczny*[3039]*, ***por. Ps 84,3**
***lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek*[4908] *- por. Ps 27,5**
2. Moja dusza[*] gorąco tęskni[3700], *o* tak[1571] wysycha[**] *z tęsknoty* do dziedzińców[2691] JHWH;
moje serce[3820] i ciało[1320] wołają[***] radośnie[7442]
do Boga żywego[2416]. ****lub: krzyczą*[7442] *- por. Ps 51,15**
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315]*, gr.: psyche - Łk 12,23
***dosł.: być zużytym, wyczerpanym, dojść do kresu, zginąć*[3615]
3. Wróbel[*] też znalazł sobie dom[1004] i jaskółka[**] gniazdo[7064], gdzie składa[7896] swoje pisklę-

ta[667], u Twoich ołtarzy[4196], JHWH Zastępów[***], mój Królu[4428] i mój Boże! Ps 5,2; 24,10; 33,3;
**dosł.: ptak, dziki ptak[6833]; **lub: ptak, jaskółka[1866], gołąb[B2113]*
****hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Ps 43,4; Mt 8,20

4. Błogosławieni[*] ci, którzy mieszkają w Twoim domu[1004], nieustannie[**] będą Cię chwalić[***]. Sela. **lub: szczęśliwy[835]; **ciągłość, trwałość, nadal, jeszcze[5750]; ***k.p. wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*

5. Błogosławiony[835] człowiek[*], którego siła[**] jest w Tobie, w którego sercu[3824] są Twoje drogi[***]; **hebr.: adam[120] - por. Ps 64,9**; **lub: moc[5797]*
****dosł.: biły trakt, droga utwardzona kamieniami[4546] - myśl nawiązuje do pielgrzymowania na Syjon - w. 7* Ps 119,2; 122,1

6. Przechodząc[5674] przez dolinę Baka[*], czynią[7896] ją źródłem[4599], a wczesny deszcz[**] okrywa[5844] ją też błogosławieństwem[***]. 2Sm 5,23;
**tj. „płacz" 1056 - hap.leg.: dolina pomiędzy Akko a strumieniem Merom (?), droga znad obszaru M. Martwego przez Dolinę Achor - Joz 7,24-26, dolina, w której cieknie - stąd: „dolina płaczu"*
***tj. wczesny deszcz jesienny - Jl 2,23 w odróżnieniu od ostatniego deszczu wiosennego[4175]; ***hebr.: berakah - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293]* Sdz 2,1.5; Ez 34,26

7. Idąc[1980] z mocy[*] w moc[2428] *wzrastają, aż* ukażą[7200] się przed[413] Bogiem na Syjonie[**].
**lub: siła, bogactwo, skuteczność[2428], własność, zdolność[B2773]*
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

8. *O,* JHWH! Boże Zastępów[6635], wysłuchaj[*] mojej modlitwy[**], nakłoń ucha[***], Boże Jakuba[3290]. Sela[5542]. ****por. Ps 77,1*** Ps 39,12; 54,2; 86,6
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, być posłusznym[8085] - tu: tryb rozkaz.*
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*

9. Nasza tarczo[*], spójrz[7200] Boże[430] i zwróć uwagę[**] na oblicze[6440] Twojego pomazańca[***].
**lub: tarcza[4043] ze skóry natartą olivą - 2 Sm 1,21, łuski[B4700] - Hi 41,7*
***lub: k.h. patrzeć, spoglądać, okazywać komuś względy* Rdz 15,1
****tj. ktoś namaszczony, pomazaniec, gr.: christos - por. Mt 1,16**

10. Lepszy bowiem jest *jeden* dzień w Twoich przedsionkach[*] niż tysiąc *gdzie indziej;* wybrałem[977] raczej strzec[**] progów domu[1004] mojego Boga, niż mieszkać[***] w namiotach[168] niegodziwców[7562]. Ps 4,8; 5,4; 15,1; 23,6; 27,4
**lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada[2691]*
***hap. leg.: k.hp. stać przy wejściu, strzec drzwi[5605], leżeć na progu jak żebrak[B6513]; ***hap.leg.: przebywać w domu, mieszkać[1752]*

11. JHWH Bóg bowiem jest słońcem[*] i tarczą[4043], JHWH daje łaskę[**] i chwałę[***], nie odmawia dobra[****] tym, którzy chodzą[1980] nienagannie[8549]. *****por. Ps 65,11*** Iz 60,1; Ml 4,2; Obj 21,23
metaf.: obdarza światłem i chroni; **lub: przychylność, łaska, uznanie[2580]; ***chwała, splendor, majestat[3519] - por. Ps 30,12

12. JHWH Zastępów[6635], błogosławiony[835] człowiek[120], który ufa[*] Tobie. Ps 2,12; 34,8; Jr 17,7
**lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*

85

Dla przewodnika chóru. Psalm synów[*] Koracha[**]. **por. Ps 84,1**; **por. Ps 47,1**

1. JHWH, okazałeś łaskę[*] swojej ziemi[776], przywróciłeś[**] z niewoli[***] Jakuba[3290].
**lub: k.q. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]; **lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]*
****wg. ketiv: z niewoli[7622] wg noty marg. w TM - powodzenie*
Ezd 1,11; 2,1; Ps 14,7; Jr 30,18; 31,23; Ez 39,25; Jl 3,1

2. Przebaczyłeś[*] nieprawość[**] Twojego ludu, zakryłeś[***] wszystkie ich grzechy[2403]. Sela[5542].
**lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, przebaczać[5375]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina[5771]* Ps 32,1
****lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*

3. Uśmierzyłeś[*] cały wybuch[**] swojej wściekłości[**], odwróciłeś[7725] się od zapalczywości[***] swojego gniewu[639]. Ps 69,24; 78,38; 106,23;
**lub: k.p. usuwać, wycofać[622]; **przelanie, wybuch, nadmiar, wściekłość, gniew[5678]; ***żar, płomień gniewu[2740]* J 3,9

4. Przywróć[*] nas, Boże[430] naszego zbawienia[3468], i odwróć[**] od nas swoje rozdrażnienie[***].
Ps 27,9; 80,3.7
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]; **k.h. łamać, naruszać, udaremnić, przerwać, zniweczyć skutki[6565]; ***gniew, utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal, przygnębienie[3708]*

5. Czy wiecznie[5769] będziesz z nas niezadowolony[*]? Czy rozciągniesz[**] swój gniew[***] z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]? Ps 74,1; 79,5; 80,4
**lub: gniewać się, być niezadowolonym, oddychać ciężko[599]*
***lub: k.q. wyciągnąć, wlec, prowadzić, ściągnąć w dół[4900]*
****lub: gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]*

6. Czy *to* nie Ty przywrócisz[7725] nas do życia[*], aby Twój lud rozradował[**] się w Tobie?
**lub: k.p. wrócić do życia, zachować życie[2421]; **być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

7. *Daj*[*] nam zobaczyć[7200], JHWH, Twoje miłosierdzie[**] i daj[5414] nam swoje zbawienie[***].
**tryb. rozkaz.; **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]; ***wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo[3468]*

8. Chcę słuchać[8085], co powie[1969] Bóg, JHWH; Oto[3588], ogłosi[*] pokój[**] swojemu ludowi i swoim[***] świętym[2623], i *niech* nie wracają[7725] do swojej głupoty[****]. Ag 2,9; Za 9,10
**lub: k.p. obiecać[1696]; **hebr.: szalom - pełnia, zdrowie, dobrobyt, pomyślność, pokój[7965]; ***hendiadys: swojemu świętemu ludowi*
*****hebr.: kislah - głupota[3690] - tylko tu i w Hi 4,6 jako - ufność*

9. O tak[*], Jego zbawienie[3468] jest blisko *tych, którzy się* Go boją[**], *tak* aby *Jego* chwała[3519] *mogła* zamieszkać w naszej ziemi. Ps 103,11;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389]|B438* Iz 46,13;
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]* Łk 1,50; J 1,14

10. Miłosierdzie[2617] i prawda[*] spotkają się razem, sprawiedliwość[6664] i pokój[7965] pocałują[5401] się. Ps 25,10; 100,5; 115,1; Prz 3,3; 16,6; 20,28;
**lub: wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]* Rz 14,17

11. Prawda[571] wyrośnie[*] z ziemi, a sprawiedliwość[6664] spojrzy w dół[**] z niebios[8064].
**lub: k.q. kiełkować, wyrastać (o roślinach, metaf. o mowie)[6779]*
***lub: k.n. pochylać się nad (i patrzeć), patrzeć w dół[8259]*

12. JHWH także[1571] obdaruje[*] dobrem, a nasza ziemia[776] wyda[5414] swój plon[2981]. Ps 67,6
**lub: k.q. dać, ofiarować, użyć, odpłacić, wynagrodzić[5414]*

13. Sprawiedliwość[*] przed Nim pójdzie[1980] i będzie wyznaczać[7760] drogę Jego krokom[6471].
**lub: słuszność, prawość[6664], prawowity, dokładność, lojalność[H7703]*

86 Modlitwa Dawida[*]. **lub: dla Dawida - AK*

1. Nakłoń[5186] swojego ucha[241], JHWH, odpowiedz[*] mi, bo ja jestem nędzny[**] i ubogi[***]. **lub: k.q. odpowiadać, reagować, dać dowód[6030]* Ps 17,6; **czas. rozpoczynające wiersze 1,2,3,4,6,11,16,17 - są w tryb. rozkaz.*
***lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]* Ps 31,2;
****lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]* Ps 70,5

2. Strzeż[*] mojej duszy[5315], bo ja[589] jestem *Ci* wierny[**]; Ty[859] Boże, wybaw[3467] Twojego sługę, który ufa[***] Tobie. ***hebr.: chasid[2623] - por. Ps 4,3**
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, zachować[8104]*
****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*

3. Zmiłuj[*] się nade mną, Panie[136], bo[3588] do Ciebie codziennie[**] wołam[***]. Ps 25,5; 88,9
**lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym, k.p. zmiłować się; **przez cały dzień; ***k.q. krzyczeć, wołać[7121]*

4. Rozraduj[*] duszę[5315] Twojego sługi[5650], bo do Ciebie, Panie[136], wznoszę[**] swoją duszę.
**lub: k.p. powodować radość, cieszyć, radować[8055]* Ps 25,1;
***lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, wspierać[5375]* Ps 143,8

5. Bo Ty, Panie[136], jesteś dobry[*] i gotowy przebaczać[5546], i pełen[7227] miłosierdzia[2617] dla wszystkich, którzy Cię wzywają[**]. Wj 34,6; Ps 25,8;
tj. rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]; **por. w. 3** Ps 119,68; 145,9; Jl 2,13

6. Wysłuchaj[238], JHWH, mojej modlitwy[8605] i zważ[*] na głos[6963] mojego błagania[**].
**lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. nakłaniać ucha, słuchać uważnie[7181]*
***lub: błaganie o przychylność[8469]* Ps 55,1-2

7. Wzywam[7121] Cię w dniu[3117] mojego ucisku[*], bo Ty mi odpowiesz[**]. Rdz 35,3; Ps 17,6; 20,1
lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]; **por. w. 1

8. Nie ma wśród bogów[430] takiego jak[3644] Ty, Panie[136], i nie ma dzieł[4639] *takich* jak Twoje. Wj 20,3.23; Pwt 3,24; 1Sm 28,13; 96,5; Iz 40,18; Jr 10,6

9. Wszystkie narody[1471], które stworzyłeś[*], przyjdą[935] i *złożą* pokłon[**] przed *Twoim* obliczem, Panie[136], i będą wielbić[***] Twoje imię[***]; Ps 22,27-31; 72,11; Iz 66,18;
**dost.: k.q. uczynić, wykonać, nabywać[6213]; **lub: k.h. padać na twarz, schylać się, kłaniać się, k.q. leżeć płasko[7812]* Ml 3,12
****lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513]; ****imię[8034] - reprezentuje charakter i autorytet Boga - por. Ps 48,10*

10. Bo[3588] Ty jesteś wielki[*] i czynisz cuda[**]; tylko[905] Ty jesteś Bogiem[430]. 2Krl 19,15; Jr 10,6
**lub: ogromny, straszny, wielki, wybitny[1419]; **k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

11. Naucz[*] mnie, JHWH, Twojej drogi, abym chodził w Twojej prawdzie[**]; skup[***] moje serce[3824] na bojaźni[3372] Twojego imienia[8034].
**lub: k.h. pouczać, kierować, wskazać, uczyć, strzelać strzałami - metaf. pokazywać kierunek[3384]. **hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; ***k.p. zjednoczyć się[3161]*

12. Będę Cię chwalił[*], Panie[136], mój Boże, z całego[3605] serca i będę wielbił[**] Twoje imię na wieki[***]; ****lub: na zawsze[5769]* Ps 25,4-5; 26,3; 111,1
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513], zaszczycić[H4044]*

13. Bo wielkie[1419] jest Twoje miłosierdzie[2617] dla mnie; Ty wyrwałeś[*] moją duszę[5315] z najgłębszego[8482] Szeolu[**]. Pwt 32,22
**lub: odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić[5337]*
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*

14. Boże, butni[*] powstali[6965] przeciwko mnie i banda[5712] okrutników[**] pożąda[***] mojej duszy[5315], a nie stawiają[7760] Ciebie[****] przed oczyma[5048]. ****lub: szuka, pragnie[1245]* Ps 16,18; 54,3; 74,2
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*
***lub: rodzący bojaźń, wzbudzający trwogę, bezwzględny[6184]*
*****idiom: nie zważają na Ciebie, lekceważą Bożą wolę - Ps 119,30*

15. Lecz Ty, Panie[136], jesteś Bogiem współczującym[*] i łaskawym[2587], nieskorym[**] do gniewu[***], pełnym miłosierdzia[****] i prawdy[*****].
**hebr.: rahum - współczujący, miłosierny[7349]; **lub: cierpliwy, nieskory do gniewu[750]; ***metaf.: fuknąć gniewnie[639]* w. 5;
*****hebr.: chesed[2617] i *****emet[571] - terminy często występujące razem - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3* Wj 34,6; Lb 14,18

16. Zwróć się[*] ku mnie i zmiłuj[**] się nade mną, udziel[5414] swojej mocy[5797] Twojemu słudze[5650] i wybaw[***] syna[1121] Twojej służebnicy[519]. Ps 25,16; 68,35; Mt 20,26-28; Łk 1,38;
**lub: k.q. mieć się ku, zbliżać się, zwrócić ku[6437]; **k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym - tryb rozkaz.[2603]* Obj 6,11
****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*

17. Uczyń[6213] dla mnie znak[*] Twojej dobroci[2896], aby nienawidzący[**] mnie, zobaczyli[7200] i zawstydzili[954] się, bo[3588] Ty, JHWH, pomogłeś[5826] mi i *mnie* pocieszyłeś[***]. Ps 112,10; 132,18
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*
****lub: k.p. pocieszać, k.n. ulitować się, odczuć ulgę[5162]*

87 Psalm[4210] i pieśń[7892] synów[*] Koracha.
**lub: dla synów - AK - por. Ps 41,1*; 84,1*

1. Jego[*] fundament[**] *jest* na świętych[6944] górach[2042]. **domyśl.: o* JHWH *- por. BP Ps 81,1[K] lub mieście*
**lub: Budowla Jego – na świętych górach - por. KUL Ps 81,1[K]*
***lub: założenie (miasta), fundament[3248]* Ps 78,69; Iz 28,16

2. JHWH miłuje[157] bramy* Syjonu[6726] *bardziej* niż wszystkie przybytki** Jakuba[3290].
**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
***lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot tu: w l. mn.[4908]*

3. Wspaniałe* rzeczy mówione** są o tobie – miasto*** Boże. Sela. ***lub: śpiewane[1696] - Sdz 5,12*
**lub: k.n. być zaszczyconym, cieszyć się czcią, zyskać chwałę[3513]*
****tu: strzeżone miasto[5892], umocniony obóz, twierdza[B6854]*

4. Odnotuję[2142] Rahab* i Babilon** jako *tych, którzy* Mnie znają[3045]; oto[2009] Filistea*** i Tyr****, i Kusz*****: Ten został tam zrodzony[3205]. Ps 89,10;
tj. „pyszałek" [7294] - symbol Egiptu - por. Iz 30,7; potwór morski - Hi 9,13; 26,12;* ***tj. „pomieszanie" [894] - stolica Babilonii położona nad Eufratem;* ****tj. „kraj przybyszów" [6429] - zach. wybrzeże M. Śródziemnego;* *****por. Ps 83,7***, *****Ps 68,31*** Iz 27,1

5. O Syjonie* też będą mówić[559]: Ten i tamten** został zrodzony[3205] na nim; a On[1931] *sam* – Najwyższy go utwierdzi***!
Ps 48,8; Iz 2,2;
**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***idiom: człowiek i człowiek;* ****czas przyszły - k.p. trwale ustanowić, trwale wyznaczyć[3559]* Ga 4,26; Obj 14,1

6. JHWH policzy*, spisując** narody[5971]: Ten tam został zrodzony[3205]. Sela[5542]. Ez 13,9
**lub: k.q. liczyć, brać pod uwagę[5608];* ***k.q. pisać, wyryć, zapisać, zarejestrować, wpisać do rejestru, zanotować, ogłosić[3789]*

7. I śpiewający[7891] podczas tańca* *zanucą:* W Tobie są wszystkie[3605] moje źródła**.
**lub: a śpiewający jak tancerze - AK;* **k.p. grać na fujarce lub flecie[2490] myśl nawiązuje do tańczącego pochodu (?) - 2Sm 6,19 - KUL*
***myśl nawiązuje do JHWH jako źródła[4599] - por. Jr 2,13; Iz 12,3*

88 Pieśń[7892]. Psalm[4210] dla synów Koracha. Dla przewodnika chóru. Podczas choroby*, ściszonym głosem**. *Pieśń* pouczająca[4905]. Hemana*** Ezrachity. 2Krn 5,12; Ps 53,1
**hebr.: al-machalat[4257] - na flecie tj. gra przy pieśniach żałobnych - por. Jr 48,36; Mt 9,23 lub dosł.: nad chorobą - WBC[K]*
***le'annot[6031] - ściszonym głosem - AK, k.p. upokarzać, dręczyć, osłabiać - stąd: w uniżeniu jako postawie pokuty - WBC[K]*
****tj. „wierny" [1968] - syn Joela, wnuk Samuela, lewita - 1Krn 6,44*

1. JHWH, Boże mojego zbawienia*, wołam** *za* dnia *i w* nocy *staję* przed[5048] Tobą. Łk 18,7
**lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*
***lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się[6817]*

2. Niech* dojdzie[935] przed Twoje oblicze[6440] moja modlitwa**, nakłoń[5186] swojego ucha na moje błaganie***. **tryb rozkaz.* Ps 18,6; 31,2; 86,1
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
****lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440]*

3. Moja dusza* bowiem nasycona** jest utrapieniem[7451], a moje życie zbliża się do Szeolu***.
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23 Hi 33,22;
***lub: k.q. być napełnionym, otrzymać swoją porcję[7646]*
****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Ps 116,3

4. Zostałem zaliczony* do tych, którzy zstępują[3381] do dołu**; stałem[1961] się jak mocarz*** bez siły[353]. Ps 28,1; 30,9; Iz 38,17-18; Ez 26,20
**lub: k.n. zostać policzonym, zostać przypisanym[2803]*
***lub: dół, studnia, cysterna[953] - tu: synonim grobu*
****lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*

5. Wolny* wśród umarłych[4191]; tak jak zabici[2491], leżący w grobie**, których *już* więcej[5750] nie wspominasz[2142], bo*** oni zostali odcięci od Twojej ręki****. ****dosł.: i* Ps 31,12. 22; Iz 53,8
lub: uwolniony, wolny[2670], zwolniony[B3053];* ***hebr.: qeber - grób, grobowiec[6913] - synonim świata podziemnego - Ps 49,9*
*****metaf.: nie doznają już więcej Twojej pomocy - por. Ps 18,35*

6. Położyłeś* mnie w najgłębszym[8482] dole**, w ciemności *i* w głębinach***. ***por. w. 4***
**lub: k.q. położyć, kłaść (ręce na), ustawiać[7896]* Ez 26,20
****tj. głębokość, głębia, głębina morska[4688] - por. Wj 15,5; Ne 9,11*

7. Twój gniew* spoczął[5564] na mnie i utrapiłeś** mnie wszystkimi[3605] Twoimi nawałnicami***. Sela[5542]. Ps 32,4; 39,10; 42,7
**lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
***lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]*
****tj. rozbijanie się (fal morskich o brzeg)[4867] - Ps 42,7*

8. Odsunąłeś* ode mnie moich znajomych[3045], uczyniłeś[7896] mnie dla nich ohydą**; zostałem zamknięty[3607] i nie wyjdę[3318]. Lm 3,7
**lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]*
***lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]*

9. Moje oko[5869] słabnie* z powodu utrapienia**; wzywam*** Cię, JHWH, każdego dnia[3117] wyciągam do Ciebie swoje ręce****. Ps 6,7; 31,9;
**lub: k.q. marnieć, zanikać[1669], podupaść[B1872] - Jr 31,12*
***lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040];* ****krzyczę[7121]* Ps 86,3
*****gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*

10. Czy dla umarłych[4191] uczynisz[6213] cud[6382]? Czy cienie* powstaną**, aby Cię wysławiać[3034]? Sela[5542]. Hi 19,25-27; Ps 6,5; 115,17; Iz 38,18-19
**lub: hebr.: refa'im[7496] duchy, widma, cienie, martwe duchy, umarli - tylko w l.mn. - por. Hi 26,5; Iz 14,9; Iz 26,14; też: refa ('im) - „olbrzym" [7497] - lud zamieszkujący Kanaan - Rdz 15,19; Joz 12,4*
***tj. powstaną (z martwych) - k.q. wstawać, wznosić się[6965]*

11. Czy w grobie[6913] opowiada* się o Twoim miłosierdziu[2617], a o Twojej wierności[530] – w *miejscu* zniszczenia**?
Hi 26,6; Prz 15,11; 27,20
**lub: k.pu. zostać przekazanym szczegółowo, zrelacjonowanym[5608]*
***hebr.: abaddon - miejsce zniszczenia, zguba[11] - por. Obj 9,11*

12. Czy Twój cud[6382] da się dostrzec* w ciemności**, a Twoją sprawiedliwość[6666] w kraju[776] zapomnienia***? ***lub: miejsce ukryte[2822]* Hi 7,9-10;
**lub: k.n. zostać ujawnionym, być dostrzeganym, dać się poznać, stać się znanym[3045];* ****lub: niepamięci[5388]* Kaz 9,5

13. Lecz ja, JHWH, do Ciebie wołam*; rankiem[1242] moja modlitwa** staje*** przed Tobą.
**lub: k.p. wołać (o pomoc), krzyczeć[7768] - Hi 19,7; Iz 58,9*
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
****lub: k.p. stanąć twarzą w twarz, przyjść na spotkanie[6923]*

14. Dlaczego, JHWH, odrzucasz* moją duszę[5315] i ukrywasz** przede mną swoje oblicze?
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.h. ukryć, schować[5641]* Mt 27,46; Mk 15,34

15. Ja jestem ubogi* i umierający[1478]; od młodości dźwigam[5375] lęk** przed Tobą i jestem zrozpaczony***.
***lub: przerażenie, strach[367], trwoga[B416]*
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
****hap.leg.: k.q. zmieszany, rozkojarzony, zrozpaczony (?)[6323]*

16. Przeszły[5674] nade[5921] mną *fale* Twojego *srogiego* gniewu*, *a* trwoga** przed Tobą niszczy*** mnie. Hi 6,4; 9,34
**lub: gniew, żar, płomień gniewu (zawsze Boga)[2740] tu: w l.mn.*
***lub: trwoga, popłoch (spowodowane przez Boga)[1161] tu i Hi 6,4*
****lub: k.p. położyć kres[6789], ... a groźby Twoje zniszczyły mnie - AK*

17. Ogarniają* mnie co dzień** jak wody[4325], wszystkie[3605] razem[3162] mnie otaczają***.
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać[5437]*
***lub: każdego dnia; ***lub: k.h. otaczać, obejmować, okrążać[5362]*

18. Oddaliłeś* ode mnie *tego, który* mnie miłuje** i przyjaciela***, *a* jest mi znany**** *tylko* mrok*****.
por. w. 8
Hi 19,12; Ps 31,11; 38,11
***dosł.: miłującego mnie - k.q. miłować (kochać), lubić, k.p. przyjaciele[157]; ***lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec[7453]*
*****k.pu. być znanym[3045]; *****mroczne miejsce, kryjówka, grób[4285]*

89

Pieśń pouczająca*. Etana** Ezrachity***.
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22)[4905]*
***tj. „trwający"; ***Ezrachita - synonim Zerachitów (?) - potomków Judy - 1Krn 2,3-6 i Lb 26,20 lub Lewita - 1Krn 15,17,19 - por. Ps 88,1*

1. Będę śpiewał[7891] o *dziełach* łaski* JHWH na wieki[5769], swoimi ustami będę oznajmiał[3045] Twoją wierność** z pokolenia na pokolenie[1755].
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617] - tu w l.mn.*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

2. Ponieważ powiedziałem[559]: Łaska[2617] będzie utrwalona* na wieki[5769]. Niebiosa[8064] – w nich utwierdziłeś** swoją wierność[530].
**lub: k.n. być ugruntowanym, utrwalonym, budowanym[1129]*
***lub: k.h. utwierdzić, ustalić, umocnić, przygotować[3559]*

3. Zawarłem* przymierze** z moim wybrańcem[972]; przysiągłem[7650] Dawidowi***, swojemu słudze[5650]; 2Sm 7,10-16; Jr 30,9; Ez 34,23; Oz 3,5
**dosł.: k.q. przeciąć[3772] - myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*
***lub: sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
****tj. „ukochany" [1732] - najmłodszy syn Jessego, drugi król Izraela*

4. Na wieki[5769] utwierdzę* twoje potomstwo** i zbuduję*** twój tron**** z pokolenia na pokolenie. Sela*****.
por. w. 2; **nasienie[2233]* Rdz 13,15;
****por. w. 2* - k.q. budować, budować dom (tj. zakładać rodzinę)[1129]; ****meton.: tron reprezentuje moc i ciągłość sprawowania władzy królewskiej* Jr 33,17-21; Łk 1,32-33; Hbr 1,8
******hebr.: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, zaznaczenie stylu muzyki[5542]*

5. Tak*, JHWH, niebiosa wysławiają** Twoje cuda[6382], a także Twoją wierność[530] w zgromadzeniu*** świętych****. **dosł.: i* Ps 19,1; 97,6; 149,1
***lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
****hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- por. gr.: ekklesia - Obj 22,16*; ****hebr.: qados - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]; wzbudzający szacunek, wspaniały[B8048]*

6. Kto bowiem na nieboskłonie* może się równać** z JHWH? Kto pośród synów[1121] mocarzy*** jest podobny[6186] do JHWH? Wj 15,11;
**lub: pył, chmura, obłok, niebo[7834], metaf. narody - Iz 40,15*
***lub: k.q. porządkować, ustawić w szeregu, wskazywać po kolei, porównywać[6186]; ***hebr.: el[410] - por. Ps 29,1** Ps 71,19; 86,8

7. Bóg jest przerażającym* w gronie** świętych[6918] i wielce[7227] przejmujący lękiem*** wśród wszystkich, którzy są wokół[5439] Niego.
**lub: k.n. być przerażającym, być strasznym[6206]* Ps 96,4
lub: narada, porada, zgromadzenie, krąg przyjaciół, zebranie, towarzystwo - por. w. 5; ***k.n. wywołać zdumienie lub przestrach, natchnąć nabożną czcią, przejąć lękiem[3372]*

8. JHWH, Boże Zastępów*, kto *jest* taki, jak Ty? JH[WH]** potężny***! I otacza[5439] Cię Twoja wierność[530]. 1Sm 2,2; Ps 35,10; Iz 40,25-26
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **por. Ps 77,11*; ***mocny[2626]*

9. Ty panujesz* nad wzburzonym** morzem; *gdy się* podnoszą[7721] *jego* fale[1530], Ty je uspokajasz***. Ps 65,7; 93,3-4; 107,29; Mt 8,26; Mk 4,39
**lub: rządzić, władać[4910], **dosł.: majestat, duma, wyniesienie[1348]*
****lub: k.p. uśmierzać, uspokajać, uciszać[7623]*

10. Ty zdruzgotałeś[1792] Rahaba* – jak *kogoś* zabitego**. Mocą Twojego ramienia*** rozproszyłeś[6340] swoich wrogów[341]. Ps 87,4; Iz 51,9
**tj. „pyszałek"[7294] - symbol Egiptu - por. Iz 30,7; potwór morski - Hi 9,13; 26,12; **lub: śmiertelnie zraniony, przebity, zabity[2491]*
****ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - por. w. 13*

11. Twoje *są* niebiosa[8064], a także Twoja *jest* ziemia[776]; Ty ugruntowałeś* świat** i wszystko, co go napełnia***. 1Krn 29,11; Ps 24,1
**lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]*
**** ... świat i to, co go napełnia[4393], Ty uczyniłeś je trwałymi - AK*

12. Ty stworzyłeś* północ[6828] i południe**; Tabor*** i Hermon[2768] radośnie wykrzykują[7442] w Twoim imieniu[8034]. ****por. Ps 42,6*** Joz 19,22; Sdz 4,6
**lub: k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze czynność Boga)[1254]; **dosł.: prawica, prawa strona, po prawej stronie gdy stoi się twarzą w kierunku wschodnim, stąd: południe[3225]*
****tj. „ kopiec" [8396] - charakter: góra na równinie Jezreel - Joz 19,12*

13. Ty masz potężne ramię[2220], Twoja ręka[3027] mocna*, a Twoja prawica[3225] wzniesiona**.
**lub: ramię z mocą[5810] - AK; **symbol posiadania władzy i mocy*

14. Sprawiedliwość[6664] i sąd* są podstawą[4349] Twojego tronu[3678], miłosierdzie** i prawda[571] idą[6923] przed Twoim obliczem[6440]. ***por. Ps 67,8****
**lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność[4941]*

15. Błogosławiony* lud[5971], który wie[3045] *co to jest* okrzyk radości**; będzie chodzić*** w światłości**** Twojego oblicza[6440], JHWH.
**lub: szczęśliwy[835]; tu: w wykrzykniku; **wezwanie do bitwy, okrzyk wojenny, alarm, okrzyk wyrażający radość[8643] - Hi 8,21 ***lub: k.p. chodzić[1980] tu jako metaf. sposobu życia - por. Ef 4,1* ****lub: chodzą w blasku[216] Twojego oblicza - AK* Ps 56,13; 1J 1,7

16. W Twoim imieniu[8034] będą się weselić* każdego dnia**, a w Twojej sprawiedliwości[6666] będą wywyższeni***. ***lub: codziennie* Ps 105,3
**tj. radować się, weselić, cieszyć, trząść się (z radości)[1523] - Ps 2,11 ***lub: k.q. być umieszczonym wysoko, wzniesionym, wstać[7311]*

17. Ty bowiem jesteś pięknem* ich mocy[5797] i z Twojej łaski** nasz róg*** będzie wzniesiony[7311]. Ps 18,2; 28,8; 75,10; 148,14
**lub: piękno - Iz 3,18, świetność, chwała, cześć, chluba[8597] **lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522] ***tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - por. 2Sm 22,3*

18. Bo JHWH jest naszą tarczą*, a Święty[6918] Izraela naszym królem[4428]. Ps 78,41; Iz 17,7; 30,15;
**meton.: nasz obrońca, Ten, który nas chroni[4043]* Mk 1,24; Dz 3,14

19. Wtedy* powiedziałeś w widzeniu** swojemu świętemu*** te słowa****: Udzieliłem pomocy[5828] mocarzowi*****, wywyższyłem[7311] wybranego z ludu[5971]. 2Sm 17,10; 1Krl 11,34;
**lub: w tym czasie[227]; **widzenie, wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo[2377]; ***hebr.: chasid - święty, bogobojny[2623] - tu domyśl.: o Natanie[5416] - 2Sm 7,4; ****idiom: i powiedziałeś[559] *****lub: odważny, silny, potężny, bohater[1368]* Ps 78,70

20. Znalazłem Dawida[1732], mojego sługę[5650], namaściłem[4886] go moim świętym[6944] olejem*.
**lub: mojej świętości - AK, symboliczny akt ustanowienia króla, kapłana i proroka* 1Sm 16,12-13; Iz 61,1; Dz 13,22

21. Jego* utwierdzę** swoją ręką[3027]. *O* tak***, umocni**** go moje ramię[2220]. Ps 18,35; 80,17
**lub: którego, to, co[834] - ta ręka moja ... z nim - AK; **k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieuzruszenie ustanowionym, być prawidłowo kierowanym, być nieugiętym[3559]; ***także, zaiste, tym bardziej, co więcej[637]; ****k.p. zabezpieczać (dla siebie)[553]*

22. Nie będzie go nękać* wróg[341], a syn[1121] nieprawości** go nie pognębi[6031].
**lub: postępować jak wierzyciel[5378] - stąd: nękać, wymusić **lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

23. Zgniotę* przed jego obliczem[6440] jego przeciwników[6862], a nienawidzących[8130] go, porażę**. **lub: rozmiatać na proszek, bić, walić[3807] **lub: k.q. uderzyć[5062], wyrządzić szkodę przez uderzenie[B5851]*

24. A moja wierność* i miłosierdzie[2617] będą z nim, a w moim imieniu[8034] wzniesie[7311] się jego róg**. ***por. w 17**** Ps 21,7; 132,17
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

25. I położę* na morzu** jego rękę[3027], i na rzekach*** jego prawicę[3225]. Ps 72,8; Obj 20,8
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760]; **tj. Morze Śródziemne na zach.(?); ***Tygrys i Eufrat na wsch. (?)*

26. On zawoła* do mnie: Ty *jesteś* moim ojcem[1], moim Bogiem i skałą** mojego zbawienia***! 2Sm 7,14; 22,40; 1Krn 22,10
**lub: wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać, głosić[7121]; **blok kamienny, głaz, skała[6697]; ***ocalenie, pomyślność[3444]*

27. Ja więc* uczynię go pierworodnym[1060] i najwyższym[5945] wśród królów[4428] ziemi[776].

28. Na wieki* zachowam** dla niego swoje miłosierdzie[2617], a moje przymierze[1285] z nim będzie trwałe***. **lub: na zawsze[5769]* 2Sm 7,15;
***lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, ochraniać[8104]* Jr 33,20
****lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, uczynić pewnym[539]*

29. Jego potomstwo* utrwalę** na wieki*** a jego tron[3678] – jak dni niebios****. Iz 9,7;
**lub: nasienie - por. w. 4; **umieszczać, postanawiać, wyznaczać[7760]; ***wieczność, stałość, dawna przeszłość[5703]* Jr 33,17
*****meton.: władza będzie trwać tak długo jak trwać będą niebiosa*

30. Ale jeśli jego synowie[1121] porzucą* moje Prawo** i nie będą postępowali*** według moich rozstrzygnięć****; ****dosł.: chodzić[1980]*
**lub: k.q. pozostawić, sprzenievierzyć się, zaniedbać, odejść[5800] **hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451] ****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]*

31. Jeśli moje ustawy* znieważą[2490], a moich przykazań** nie będą przestrzegać***; **lub: ustawa, zarządzenie, postanowienie, coś nakazanego[2708] **lub: prawo, nakaz[4687]; ***mieć pieczę nad, strzec[8104] - w. 28***

32. Wtedy ja nawiedzę* różgą[7626] ich przestępstwo**, a ich nieprawość[5771] plagami***.
**lub: k.q. zwrócić uwagę na, odwiedzać, karać[6485] **lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613] ***lub: plaga, choroba, znak na ciele (objaw trądu)[5061]*

33. Lecz nie odbiorę* mu mojego miłosierdzia[2617] ani nie zdradzę** mojej wierności[530].
**lub: k.h. łamać, rozbijać, kruszyć, miażdżyć[6331] **lub: k.p. postępować fałszywie, zdradzić[8266], zerwać[B9702]*

34. Nie złamię* mojego przymierza[1285] ani nie zmienię** tego, co wyszło[4161] z moich ust.
**lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić (przymierze)[2490] **lub: k.p. odmieniać, zmieniać, k.q. robić jeszcze raz[8138]*

35. Raz[259] przysiągłem* w swojej świętości**, że nie zawiodę*** Dawida****. Am 4,2
**lub: k.n. składać ślub[7650]; ** ... na moją świętość[6944] - AK ***lub: k.p. kłamać, oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić[3576] ****tj. „ukochany"[1732] - najmłodszy syn Jessego, drugi król Izraela*

36. Jego potomstwo* będzie istnieć** na wieki[5769], a jego tron jak słońce*** przede mną;
lub: nasienie[2233]; **k.q. być, stać, zajmować miejsce, istnieć, trwać, przebywać, nastąpić; ***por. w. 29*** Ps 72,5.17

37. Jak księżyc[3394] będzie utwierdzone* na wieki i *jak* wierny[539] świadek** na nieboskłonie***. Sela[5542]. **domyśl.: potomstwo* Hi 16,19; Łk 1,33
**lub: k.n. być nieugiętym, być gotowym, utwierdzonym[3559] **lub: świadek, świadectwo, dowód[5707]; ... (jest on) świadkiem - na niebie niewzruszonym - AK; ***obłok, niebo[7834] - w. 27*

38. Lecz Ty[859] odrzuciłeś[*], wzgardziłeś[**] i wybuchnąłeś gniewem[***] na Twojego pomazańca[4899]. 1Krn 28,9; Ps 44,9

**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]*
****k.hp. przejść nad[5674], wybuchnąć gniewem[B6600] - Prz 14,16; 20,2*

39. Odrzuciłeś[*] przymierze[1285] z Twoim sługą[5650], znieważyłeś[**] *strącając* na ziemię[776] jego koronę[***]. Ps 74,7; Lm 2,7; 5,16

**lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, odrzucać - tu i Lm 2,7*
***lub: k.p. znieważać, kalać, bezcześcić, gwałcić (przymierze)[2490]*
****strącić na ziemię, to symboliczny akt wielkiego upokorzenia*

40. Rozbiłeś[*] wszystkie jego mury[1448] i doprowadziłeś[7760] do ruiny[**] jego umocnienia[***].
**lub: k.q. robić wyłom, przebić, potłuc na kawałki, rozedrzeć[6555]*
***lub: zniszczyć[4288], ***warowne miasto, twierdza, warownia[4013]*

41. Ograbili[*] go wszyscy[3605] przechodzący[5674] drogą, stał[1961] się pogardą[**] dla swoich sąsiadów[***]. **lub: splądrować[8155]* Ps 80,12; Jr 30,16

***lub: pogarda, drwina, hańba[2781], ***tj. ościennych narodów[7934]*

42. Podniosłeś[7311] prawicę[3225] jego przeciwników[*], sprawiłeś radość[8055] wszystkim jego wrogom[341]. **tj. uzmocniłeś pozycję jego wrogów* Ps 13,4

**lub: ciemiężyciel, wróg, nieprzyjaciel, przeciwnik[6862]*

43. Odrzuciłeś[*] też[637] ostrze[**] jego miecza[2719] i nie wsparłeś[6965] go w bitwie[4421]. Ps 44,10

**lub: k.h. odmawiać, odrzucać, odwracać, odwoływać[7725]*
***dosł.: blok kamienny, głaz, skraj[6697] - być może idiomatyczne określenie pochodz. od ostrzenia kamiennego noża - por. WBC[44]*

44. Położyłeś kres[*] jego czystości[**], a jego tron[3678] obaliłeś[4048] na ziemię[***|776]. ****por. w. 39****

**lub: k.h. spowodować zaprzestanie; **czystość, jasność[2892]*

45. Skróciłeś[7114] dni[3117] jego młodości[*], okryłeś[5844] go hańbą[**]. Sela[5542]. Iz 54,4; Ez 7,18

**lub: wigor, młodość, młodzieńcza siła - por. Hi 20,11; 33,25*
***lub: wstyd, hańba[355] - por. Ez 7,1; Ab 1,10; Mi 7,10*

46. Jak[5704] długo[4100], JHWH? Czy wiecznie[*] będziesz się ukrywał[**]? Czy Twoja zapalczywość[***] będzie płonąć[1197] jak ogień[784]?

**lub: na zawsze[5331], **k.n. schować się[5641], rzeczy tajemne[B6557]*
****lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]*

47. Wspomnij[*] na mnie, jak krótkie jest moje życie[**]; czy[4100] na próżno[7723] stworzyłeś[***] wszystkich synów[1121] ludzkich[****]? Ps 39,5; 144,14;

**lub: pamiętaj[2142]; **wiek, długość życia, świat[2465]* Jk 4,14
***... na trwanie, które jest jak nicość - AK; jak znikomymi ... - EIB*
****hebr.: bara - ukształtować, stworzyć - l. poj., czynność odnosząca się wyłącznie do Boga - Rdz 1,1; ****dosł.: człowieka[120] - l.poj.*

48. Gdzie[4310] *jest* bohater[*], który może żyć[2421] i nie ujrzeć[7200] śmierci[**]? I *który* wyrwie swoją duszę z ręki[***] Szeolu[****]? Sela. ****lub: mocy[3027]*

**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]*
*****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Hbr 9,27

49. Gdzie są, o Panie[136], Twoje wcześniejsze[*] *dzieła* łaski[**], które przysiągłeś[7650] Dawidowi w swojej wierności[***]? Ps 6,3; 13,1; 35,17; 79,5

**lub: wcześniejszy (w czasie), pierwszy, z początku, główny[7223]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617] - tu w l.mn.*
****lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność[530] - w. 1***

50. Pamiętaj[2142], Panie[136], o zniewadze[*] Twoich sług[**], *którą* noszę w moim wnętrzu[***], *doznaną od* wszystkich licznych[****] narodów;

**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; ***łono, wgłębienie, środek[2436]*
***hebr.: ebed[5650] - Ps 69,36* tu być może pluralis maiestatis - l.m. majestatu - podkreślająca króla jako sługę - tj. Dawida por. WBC[51]*
*****lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]*

51. Które[*] Twoi wrogowie[341] znieważają[2778], JHWH, *ci,* którzy znieważają[2778] kroki[**] Twojego pomazańca[4899]. Ps 69,9; 74,10.18.22

**domyśl.: dzieła łaski z w. 49 (?) lub ... od licznych narodów, które znieważają Twoi wrogowie ... ; **dosł.: odcisk stopy, pięta[6119]*

52. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH na wieki[*]. Amen[**], amen[***]. **lub: na zawsze[5769]*

***lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*
****podwójne amen to koniec mniejszego zbioru (?) - Ps 41,13; 72,19*

90

Modlitwa[*] Mojżesza, męża Bożego.

1. Panie[136], Ty byłeś dla nas schronieniem[**] z pokolenia w pokolenie[***]. **por. Ps 84,8***

***lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, kryjówka[4583]*
****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*

2. Zanim[2962] zostały zrodzone[3205] góry[2022], zanim[2962] ukształtowałeś[*] ziemię[776] i świat[**], od wieków[5769] na wieki Ty *jesteś* Bogiem.

**lub: k.po. być zmuszonym do wydania na świat, do zwijania się z bólu w trakcie porodu, k.q. wirować, zwijać[2342]*
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]* Prz 8,25-26; Ps 86,10; Iz 45,18; 57,15; Dz 4,24

3. *Ty* obracasz[7725] człowieka[*] w proch[**] i mówisz: Wracajcie[***], synowie ludzcy[****]. Rdz 1,26;

**hebr.: enosz - człowiek[582], ****hebr.: adam - imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120] - tu w l.poj.* Ps 4,2; 62,9
***lub: pył, proch, skruszony, pełen skruchy - Ps 34,18; Iz 57,15*
****lub: k.q. wracać - tryb rozkaz., k.h. zwracać ku, odwracać[7725]*

4. Tysiąc[505] lat[*] bowiem w Twoich oczach[5869] jest jak dzień[**] wczorajszy[865], który minął[5674], i jak straż nocna[***]. Mt 14,25; 2P 3,8

**hebr.: sana[h] - rok, życie (lata życia)[8141]; **jom - dzień, rok, czas, okres[3117]; ***tj. ok. 4 godz., hebr. podział nocy to 3 straże*

5. Porywasz[*] ich *jak nurt powodzi*, są[**] jak sen i jak trawa[2682], *która* przemija[***]. Iz 40,6;

**lub: wylać, zalać[2229] - tylko tu i Ps 77,17; wylałeś ich snem, będą o poranku ... - AK; **k.q. stają się[1961]* Jk 1,10-11; 1P 1,24
****lub: k.q. przejść szybko dalej, umrzeć (zniknąć), pojawić się[2498]*

6. Rano[*] rozkwita[6692] i rośnie[2498], a wieczorem[**] zostaje skoszona i usycha[***]. Hi 14,1-2;

**lub: brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242]*
***lub: zachód słońca, wieczór, noc[6153]* Ps 37,2; 103,15-16
****k.q. być suchym, być wyschniętym, być bez wilgoci[3001]*

7. Giniemy* bowiem od Twojego gniewu[639] i przeraża[926] nas Twoja zapalczywość**.
**lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym, zginąć[3615]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*

8. Postawiłeś* przed sobą nasze nieprawości[5771], nasze ukryte** *grzechy* w świetle[3974] Twojego oblicza***. Ps 19,12; 50,21;
**lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*
***lub: k.q. potajemny, będący w ukryciu (imiesłów)[5956] - wg tradycji targumicznej - grzechy młodości - WBG[K]; ***metaf.: żaden grzech nie pozostanie ukryty przed Tobą* Kaz 12,14; Jr 16,17

9. Wszystkie nasze dni[3117] gasną* z powodu Twojego wzburzenia**, nasze lata[8141] dobiegają kresu[3615] jak westchnienie***. Ps 39,5
**lub: zbliżać się (o wieczorze), zwracać się ku, odwracać się od[6437]*
***lub: przelanie, wybuch, wściekłość, gniew[5678]; ***jęk[1899]*

10. Dni[3117] lat* naszych w nas** *samych jest* siedemdziesiąt*** lat[8141], a jeśli sił[1369] *starczy,* lat osiemdziesiąt[8084], a ich chlubą**** to *tylko* trud[5999] i smutek[205], bo szybko[2440] mijają[1468], a my odlatujemy*****. Hi 20,8; Ps 78,39
**lub: rok, życie (lata życia)[8141]; **hebr.: ba' hem[1992] - często pomijane lub zmieniane na: ich górna granica, ich wypełnienie*
****KJV - sześćdziesiąt lat i dziesięć lat - por. hebr.: seba[7657] w l. mn.*
*****hap.leg.: buta, duma, przedmiot dumy[7296]; *****k.q. unosić się[5774]*

11. Kto zna[3045] potęgę[5797] Twojego gniewu[639]? A *ogarnięty* bojaźnią* przed Tobą, Twoje wzburzenie[5678]? Ps 76,7
**lub: bojaźń (Boża), szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]*

12. Dlatego[3651] też naucz* *nas* liczyć[4487] nasze dni**, aby serce[3824] nasze zostało przyprowadzone[935] do mądrości***. Ps 39,4; Ef 5,16
**lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045], nauczyć, uczyć, odróżniać[B3507]*
***lub: abyśmy liczyli nasze dni[3117], dlatego też[3651] daj nam je poznać, oby ... - AK; ***zmysłność, roztropność, biegłość, mądrość[2451]*

13. Powróć*, JHWH. Jak długo[5704] *jeszcze*? Zlituj** się nad swoimi sługami[5650]. Ps 135,14
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725] - tryb rozkaz.*
***lub: k.n. okazać litość, żałować, pocieszać, odczuć ulgę[5162] z przyim. - zmienić sposób postępowania z - por. Wj 32,12; Hi 42,6*

14. Zaspokój* nas o poranku[1242] Twoim miłosierdziem[2617], abyśmy mogli wykrzykiwać z radości** i cieszyć*** się przez wszystkie nasze dni. ****k.q. unosić się radością[8055]* Ps 36,8; 65,4;
**lub: k.p. zaspokoić, k.q. być nasyconym, być napojonym[7646]*
***lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]* Ps 103,5

15. Spraw nam radość[8055] odpowiednio do dni[3117], *w których* nas upokorzyłeś*; odpowiednio do lat, *w których* oglądaliśmy[7200] zło**.
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]*
***lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

16. Niech się ukaże* Twoim sługom[5650] Twoje dzieło[6467], a Twoja chwała** ich synom[1121].
**lub: k.n. ukazywać się, pokazywać się, być widzianym, być widocznym[7200]; **lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]*

17. Niech dobroć* JHWH, naszego Boga[430] będzie z nami; i utwierdź** wśród nas dzieło[4639] naszych rąk[3027]; utwierdź*** dzieło[4639] naszych rąk[3027]! Ps 27,4; Iz 26,12
**lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie, piękno[5278]*
***lub: k.po. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*
****główne czasowniki od w. 12 do w. 17 są w trybie rozkazującym*

91 Kto mieszka* pod osłoną** Najwyższego, będzie przebywał[3885] w cieniu[6738] Wszechmogącego***[7706], Ps 31,20; Dz 7,48; 16,17; Obj 1,8
**lub: k.q. mieć siedzibę, mieszkać, pozostawać, siedzieć[3427]*
***lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]; ***por. Ps 68,14**

2. Będę mówił[559] o JHWH: Moja ucieczka* i twierdza**, mój Bóg, Jemu będę ufał***.
**lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* 2Sm 22,3
***por. Ps 66,11*; ***k.q. pokładać ufność w, mieć pewność[982]*

3. Ponieważ* On wybawi[5337] cię z sideł[6341] ptasznika** i od zgubnej[1942] zarazy***. Ps 124,7
**lub: o tak[3588]; **myśliwy, zakładający sidła, ptasznik[3353] - por. Prz 6,5; Jr 5,26; ***plaga, pomór, zaraza wśród bydła[1698]*

4. Okryje[5526] cię swoimi piórami* i pod Jego skrzydłami* *znajdziesz* schronienie**; Jego prawda*** będzie ci tarczą**** i puklerzem[5507].
**symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*
lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***lub: wierność, pewność, wiarygodność[571]; ****por. Ps 35,2 Pwt 32,1; Ps 17,8; 57,1

5. Nie będziesz się bał* strachu nocnego** ani strzały lecącej*** za dnia; Ps 112,7; Prz 3,23-24
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
tj. napadów dokonanych nocą - PnP 3,8 lub działania sił demonicznych (?) - por. Iz 34,14; ***synonim choroby (?) - Ps 38,2-3*

6. Ani zarazy[1698], która przychodzi w mroku*; ani zagłady**, która niszczy*** w południe.
**lub: ciemności[652]; **zniszczenie[6986] - tu i Pwt 32,24; Iz 28,2*
****hap.leg.: k.q. rujnować, niszczyć, łupić, pustoszyć[7736]*

7. Tysiąc[505] padnie* u twojego boku[6654], a dziesięć tysięcy[7233] po twojej prawicy[3225], *lecz* do[413] ciebie się *to* nie zbliży**. 2Krn 20,9
**lub: k.q. upaść, paść (o gwałtownej śmierci), wpadać w ręce[5307]*
***lub: k.q. przysunąć się, zbliżać się[5066], nacierać[B5856]*

8. Tylko[7535] zobaczysz[5027] *to* na własne oczy[5869] i ujrzysz[7200] zapłatę* *daną* niegodziwym**.
**hap.leg.: odwzajemnienie się, odpłata, odwet[8011]* Ps 37,34;
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ml 1,5

9. Bo[3588] Ty, JHWH, *jesteś* moją ucieczką*. *Jeśli* Najwyższego[5945] uczyniłeś[7760] swoim mieszkaniem**, **por. w. 2** Ps 18,2; 62,7-8; 121,5
***lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, legowisko, kryjówka[4583]*

10. Nie spotka[579] cię nic złego* ani plaga** nie zbliży[7126] się do twojego namiotu[168].
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu[7451]*
***lub: znak na ciele jako oznaka trądu - Kpł 13,2.4, udar, cios, plaga, choroba, plamka na ciele będąca efektem plagi[5061]*

11. Rozkaże* bowiem o tobie swoim aniołom[4397], aby cię strzegli** na wszystkich twoich drogach[1870]. Łk 4,10-11
**lub: k.p. powierzyć nadzór, nakazać, zlecić, wyznaczyć[6680]; **k.q. zachowywać, mieć pieczę, ochraniać, bronić, ratować życie[8104]*
12. Na rękach[3709] będą cię nosić*, byś nie uderzył** swojej nogi[7272] o kamień[68]. Mt 4,6; Ps 91,12
**lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*
***lub: porazić, uderzyć[5062], potknąć się[B5851]* Łk 4,10; Hbr 1,14
13. Będziesz stąpał* po lwie[7826] i po żmii**, lwiątko[3715] i szakala*** podepczesz****.
**lub: deptać, maszerować, udeptywać (w tłoczni)[1869]*
***lub: wąż, jadowity wąż (być może kobra bądź żmija)[6620]*
****hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004] - por. Ps 44,19;* *****k.q. tratować, deptać[7429]*
14. Ponieważ mnie umiłował*, wybawię** go; wywyższę[7682] go, bo poznał*** moje imię[8034].
**lub: k.q. miłować, być przywiązanym do, pragnąć[2836]* Ps 9,10
***lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ***k.q. uznać, rozważać[3045]*
15. Będzie mnie wzywał* i odpowiem[6030] mu; ja[595] *sam* będę z nim w utrapieniu**, wyrwę[2502] go i otoczę chwałą***. **lub: wołał[7121] - Ps 57,2* Ps 18,19;
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud[6869]* Ps 50,15;
****k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513], zaszczycać[B4044]* Rz 10,9
16. Długimi dniami* go nasycę** i ukażę[7200] mu moje zbawienie***. Pwt 4,40; Ps 21,4
**metaf.: pozwolę mu żyć długim i szczęśliwym życiem*
***lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym[7646]*
****lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

92 Psalm. Pieśń[7892] na dzień[3117] sabatu*.
**tj. w siódmym dniu, dniu odpoczynku[7676]* Ps 135,3
1. Dobrze jest wysławiać* JHWH i śpiewać** Twojemu imieniu[8034], o Najwyższy[5945]. Ps 147,1
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
2. Ogłaszać*[5064] rankiem[1242] Twoje miłosierdzie*, a po nocach[3915] Twoją wierność**;
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
3. Na instrumencie o dziesięciu strunach[6218], na cytrze* i na harfie** z rozmyślaniem***.
**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]; **instrument szarpany, lira[3658]; ***por. Ps 9,16[1902]; 19,14; Lm 3,62*
4. Ponieważ[3588] rozradowałeś* mnie, JHWH, Twoimi czynami[6467]; będę wykrzykiwał** *z radości* z powodu dzieł[4639] Twoich rąk.
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*
***lub: k.hp. radujący się, k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno przywołując[7442], wołać przeraźliwie[B8644]*
5. O, jak wielkie[1431] są Twoje dzieła[4639], JHWH! Bardzo[3966] głębokie[6009] są Twoje myśli*.
**lub: myśl, zamysł, plan, wymysł, wynalazek[4284]*
Ps 40,5; 139,17; Iz 28,29; 55,8-9; Rz 11,33-34
6. Człowiek[376] nierozumny* nie będzie *tego* znał[3045], a głupi** tego nie pojmie***. Ps 73,22
**lub: tępota, głupota, tępy (człowiek)[1198]; **głupiec, tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]; ***wiedzieć, mieć rozeznanie[995]*
7. *Choć* niegodziwi[7563] rozkwitają* jak trawa** i rozwijają*** się wszyscy[3605] czyniący[6466] nieprawość[205], to będą zniszczeni**** aż na wieki[5703]; Hi 12,6; 21,7; Ps 37,1-2.35-38; Jr 12,1-2; Ml 3,15
**lub: wypuszczać pączki, kiełkować, wypuszczać pędy[6524]; **zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; ***rozkwitać, świecić, błyszczeć[6692]; ****k.n. zostać zniszczonym, wygubionym[8045]*
8. Ty[859] natomiast, JHWH, jesteś Najwyższy[4791] na wieki*. **lub: na zawsze[5769]* Ps 93,4
9. Oto bowiem Twoi wrogowie[341], JHWH, oto bowiem Twoi wrogowie zginą*, zostaną rozproszeni** wszyscy czyniący nieprawość[205].
**lub: zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]* Ps 37,30
***lub: k.hp. być podzielonym, oddzielonym, rozdzielonym[6504]*
10. Ale mój róg* wywyższysz[7311] jak *rogi* bawołu**, zostałem namaszczony*** świeżym[7488] olejem****. Lb 23,22; Pwt 33,17; Hi 39,9; Ps 22,21; 89,17.24
**tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - por. 2Sm 22,3*
***lub: wielki tur bądź dziki byk (?)[7214]; ***k.q. łączyć, mieszać, polać, namaścić[1101] - tu: symbol radości - Iz 61,3; ****oliwą[8081]*
11. I moje oko[5869] ujrzało[5027] czyhających* na mnie, *tych, którzy* powstają[6965] przeciwko mnie, a moje ucho usłyszy[8085] czyniących zło**.
**hap.leg.: obserwujący, wróg (?)[7790]* Ps 37,34; 54,7;
***lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postępować niegodziwie bądź nikczemnie, k.q. łamać[7489]* Ps 59,10; 112,8
12. Sprawiedliwy[6662] rozkwitnie* jak palma[8558], rozrośnie** się jak cedr na Libanie***. Ps 52,8;
por. w. 7*; **k.q. rosnąć do wielkich rozmiarów[7685]* Iz 65,22
****metaf. odnosząca się do potężnych lasów cedrowych na Libanie*
13. *Ci, którzy* zostali zasadzeni*[8362] w domu[1004] JHWH rozkwitną* na dziedzińcach** naszego Boga. **por. w. 7**** Iz 60,21
***lub: ogrodzony teren, dziedziniec bez ścian[2691], podwórze[B3082]*
14. Jeszcze w starości[7872] wydadzą owoc[5107], *są pełni* soczystości* *i* świeżości**;
**lub: bogaci, zdrowi, krzepcy, zasobni w tłuszcz[1879], soczyści[B2130]*
***lub: bujny, świeży, kwitnący, pomyślny[7488] - por. w. 10*
15. Aby opowiadać*[5046], że JHWH jest prawy*; On jest moją skałą[6697] i nie ma w nim żadnej nieprawości**. Pwt 32,4; Ps 145,17;
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
***lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]* Rz 9,14

93 JHWH króluje*. Odział[3847] się w majestat**! JHWH odział[3847] się, przepasał*** mocą[5797]. *O* tak[637], utwierdził**** świat[8398], że się nie poruszy[4131]. **lub: zakrólował* Ps 96,10
***lub: dostojność, duma, wymiesienie[1348] - Iz 9,18; 12,5; 26,10; 28,1*
****lub: k.hp. przygotować się do walki - opasać orężem[247]*
*****lub: k.n. być utrwalonym, być niewzruszenie ustalonym[3559]*

2. Twój tron[3678] jest utwierdzony* od *dawien* dawna[227], Ty *jesteś* od wieczności**.
**lub: k.n. być niewzruszenie ustanowionym, być ustalonym[3559]*
***lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, zawsze[5769]*

3. Podniosły* rzeki**, JHWH, podniosły rzeki swój szum***, podniosą[5375] rzeki[5104] swoje miażdżące fale****. ****lub: głos, dźwięk[6963]*
**lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść[5375]; **strumienie[5104]*
*****hap. leg.: kruszenie, roztrzaskiwanie, uderzanie fal[1796]*

4. Ponad szum[6963] wielkich wód[4325] *i* potężne* fale** morza[3220] JHWH jest *pełen* dostojeństwa[117] na wysokości[4791]. Ps 65,7; 89,9; Ez 43,2
**lub: potężne - o wodach, wspaniały, dostojny - ludziach i Bogu[117]*
***lub: fala przybrzeżna, rozbijanie się (fal morskich o brzeg)[4867]*

5. Twoje świadectwa* są bardzo pewne**; dla Twojego domu, JHWH, jest pięknem*** świętość**** na długie[753] dni[3117]. Ps 19,7; 29,2; 96,9
**tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn.*
***lub: k.n. być godnym zaufania, uczynić pewnym, trwałym[539]*
****lub: k.q. być urodziwym, być pięknym, zachwycającym, być właściwym, k.pi. ozdabiać[4998]; ****hebr.: qodes[6944] - por. Ps 77,13**

94 Boże[410] pomsty*, JHWH, Boże[410] pomsty, zajaśniej**! Pwt 32,35; Na 1,2; Rz 12,19
**dosł.: pomst[5360] tu: w l.mn. - por. BG, odwetu, odpłaty[B6215]*
***lub: k.h. świecić, jaśnieć, promienieć - tu: tryb rozkaz.[3313] - idiom - ukaż swój majestat, pokaż swoją chwałę, splendor (?)*

2. Powstań*, *Ty, który* sądzisz** ziemię[776], daj*** odpłatę[1576] wyniosłym****. ***dosł.: sądzący*
**lub: k.n. zostać wywyższonym[5375] - por. BB, powstać - tryb rozkaz.*
****dosł.: k.h. zwrócić, płacić[7725]; ****lub: dumny, arogancki[1343]*

3. Jak długo[4970] niegodziwi*, JHWH, jak długo[4970] niegodziwi[7563] będą się radować**?
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy[7563]; **k.q. unosić się z radości, świętować w atmosferze radości[5937], triumfować[B6876]*

4. Kipieć* *złością* i mówić zuchwale**; pysznią się*** wszyscy czyniący nieprawość[205]!
**lub: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042]*
***lub: bezczelny, śmiały, butny[6277]* Ps 31,18; Jud 1,15
****lub: k.hp. pysznić się, zachowywać się dumnie, k.q. mówić[5559]*

5. Miażdżyć* Twój lud[5971], JHWH, i dręczyć** Twoje dziedzictwo[5159]. 1Sm 2,3; Iz 3,15
**lub: k.p. druzgotać, gnębić[1792]; **k.p. upokarzać, źle traktować[6031]*

6. Zabijać* wdowy[490] i przybysza**, mordować*** sieroty[3490]. Pwt 27,19; Iz 10,2; Dz 13,16.43;
**lub: zabić, zgładzić, zniszczyć[2026]; **hebr.: ger - tymczasowy mieszkaniec, przybysz bez praw dziedziczenia, cudzoziemiec[1616]*
****lub: k.p. zamordować, dokonać zamachu na[7523]* Jk 1,27

7. I mówić*[559]: JH[WH] tego nie widzi*, nie zwraca na to uwagi** Bóg Jakuba. Hi 22,13
**lub: k.q. widzieć, dostrzegać, patrzeć na, zwracać uwagę[7200]*
***lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, mieć wgląd, wiedzieć[995]*

8. Pojmijcie[995], nierozumni* wśród ludu[5971]! Głupcy[3684], kiedy staniecie się roztropni**?
**lub: k.q. być głupim, ociężałego serca, niepojętnym[1197]*
***lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]*

9. Czy Ten, który osadza* ucho[241], nie usłyszy[8085]? Czy Ten, który formuje** oko[5869], nie zobaczy[5027]? Wj 4,11; Prz 20,12
**lub: k.q. sadzić, ugruntowywać[5193]; **k.q. nadawać kształt[3335]*

10. Czy Ten, który poucza* narody[1471], nie będzie karcił**, On, który uczy[3925] człowieka[120] wiedzy***? ****lub: poznanie, umiejętność[1847]* Iz 28,26
**lub: k.q. karać, napominać, pouczać, utrzymywać w karności[3256]*
***lub: k.h. karcić, beształ, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]*

11. JHWH zna[3045] myśli* ludzkie**; *są* one *jak* tchnienie***. Hi 11,11-12; Rz 1,21; 1Kor 3,20
**lub: zamysł, plan[4284], **dosł.: człowieka - hebr.: adam[120] - tu: l.poj.*
****lub: para, oddech[1892] - idiom: nic nieznaczące, marne, ulotne*

12. Błogosławiony[835] mąż*, którego Ty karcisz**, JH[WH], i nauczasz[3925] go Twojego Prawa***; ****hebr.: tora*[8451] - por. Ps 1,2*** Hbr 12,6
**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]*

13. Aby zapewnić mu spokój* od złych[7451] dni, aż będzie wykopany[3738] grób** dla niegodziwego***. Ps 7,15; 9,15; Prz 26,27
**lub: k.h. cichość, uspokajać, łagodzić, przejawiać spokój[8252]*
***hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - syn. Szeolu*
****lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

14. JHWH bowiem[3588] nie porzuci* swojego ludu[5971] i nie opuści** swojego dziedzictwa[5159].
**lub: zostawiać, leżeć ugorem, porzucać, opuszczać[5203]*
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*

15. Ponieważ sąd* powróci[7725] do sprawiedliwości[6664], a za nim** wszyscy prawego*** serca.
**lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]*
***domyśl.: za sądem; ***szczery, sprawiedliwy, prawidłowy[3477]*

16. Kto stanie[6965] za mną przeciwko[5973] postępującym niegodziwie*? Kto ujmie** się za mną przeciwko czyniącym niegodziwość[205]?
**lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić nikczemność[7489]*
***dosł.: k.hp. umieścić, ustawić, ulokować się[3320]* Ps 59,2

17. Gdyby JHWH nie *był* mi pomocą*, *jeszcze* trochę[4592], *a* moja dusza** zamieszkałaby[7931] w milczeniu***. **lub: wsparciem[5833]* Ps 124,1-2
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**
****idiom: (kraina) śmierci[1745] - por. Ps 115,17 - synonim Szeolu[7585]*

18. Gdy[518] powiedziałem[559]: Zachwiała* się moja stopa[7272], Twoje miłosierdzie**, JHWH, mnie wsparło***. **lub: k.q. trząść się, zsuwać się[4131]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, przychylność[2617]*
****lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, uzmocnić, pocieszyć[5582]*

19. W mnogości* niepokojących myśli** w moim wnętrzu*** Twoje pocieszenia[8575] radują**** moją duszę[5315]. Iz 57,18; 66,13
**lub: obfitość, mnóstwo, wielkość[7230]; **tylko tu i Ps 139,23[8312]*
****lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130]*
*****lub: k.p. rozkoszować się, zachwycać się[8173], uradować się[B9619]*

20. Czy złączy* się z Tobą tron[3678] niepra-

wości**, który planuje[3335] krzywdę*** pod pozorem[5921] prawa****? **lub: zjednoczyć się, złączyć się[2266]* ***lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942], tj. władza, która stanowi krzywdzące prawa - Ps 122,5; ***trud, mozół, krzywda[5999]* *****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

21. Nastają* przeciwko duszy[5315] sprawiedliwego[6662] i krew[1818] niewinną[5355] potępiają**.
**dosł.: k.q. przenikać, wcinać, k.hpo. zebrać w gromadzie[1413]* ***lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*

22. Lecz JHWH stał[1961] się moją twierdzą*, mój Bóg – skałą[6697] mojej ucieczki**. Ps 46,1.7;
**lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]* ***lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* Ps 62,2.6

23. On zwróci* im *jako odpłatę* ich niegodziwość[205] i za ich zło** ich wytraci***; wytraci ich JHWH, nasz Bóg. Ps 73,27; 101,5.8
**lub: k.h. wynagradzać, płacić, powodować zwrot, odnawiać[7725]* ***lub: niedola, krzywda, zło[7451]; ***k.h. wyniszczyć, unicestwić[6789]*

95 Chodźcie*, wykrzykujmy radośnie[7442] JHWH, wykrzykujmy triumfalnie** skale[6697] naszego zbawienia[3468]! Hi 38,7; Ps 81,1
**tryb rozkaz. - k.q. przyjść, oddać się, żyć - metaf. sposób życia[1980]* ***lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*

2. Przyjdźmy* przed Jego oblicze[6440] z dziękczynieniem**, w pieśniach[2158] wykrzykujmy triumfalnie[7321] do Niego. Ps 100,4; J 2,9
**lub: k.p. spotkać, stanąć twarzą w twarz, być na przodzie[6923]* ***lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]*

3. JHWH bowiem jest wielkim[1419] Bogiem i wielkim[1419] Królem[4428] – ponad wszystkich bogów[430]. Ps 47,2; 86,8; 135,5; 1Tm 1,17

4. W Jego ręku[3027] są głębiny* ziemi[776] i Jego są szczyty[8443] gór[2022]. Ps 135,6
**hap.leg.: wylębienie, głębokie miejsca[4278], niezbadane głębiny[B4953]*

5. Do[834] Niego *należy* morze i On je uczynił*, i Jego ręka ukształtowała** suchy ląd[3006].
**lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, powodować[6213]* ***lub: k.q. nadawać kształt, formować, planować[3335]* Ps 146,6

6. Wejdźcie*! Oddajmy pokłon[7812] i padnijmy[3766] *przed Nim*, błogosławmy** przed obliczem JHWH, który nas uczynił[6213]. Jr 33,2; J 4,24;
**lub: k.q. podejść, wkroczyć, zbliżyć się[935] - tryb rozkaz.* Flp 2,10;
***lub: k.q. klękać, błogosławić[1288], chwalić, wielbić[B1418]* Obj 4,10

7. On bowiem[3588] jest naszym Bogiem, a my ludem[5971] Jego pastwiska* i trzodą** Jego ręki. Dziś, jeśli[518] Jego głos[6963] usłyszycie[8085]:
**lub: wypasanie, wypas, pasterstwo[4830]* Hbr 3,7; 4,7
***lub: drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada[6629]*

8. Nie zatwardzajcie* waszych serc[3824] jak w Meriba**, jak w dniu Massa*** – na pustyni;
**lub: k.h. czynić twardym, upartym, przejawiać upór[7185]* Wj 17,2;
***tj. „niesnaski, spór” [4808] - zdrój w Refidim na pustyni Sin*
****lub: „wystawianie na próbę, rozpacz”[4531]* Lb 20,13; 1Sm 6,6

9. Kiedy[834] wystawiali mnie na próbę* wasi ojcowie[1], doświadczali** mnie, choć widzieli[7200] moje dzieła[6467]. Ps 78,17-18; 1Kor 10,9; Hbr 3,9
**lub: k.p. badać, kusić, oznaczać próbę metali, poddawać próbie[5254]* ***lub: k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować[974]*

10. Przez czterdzieści lat czułem odrazę* do tego pokolenia[1755] i powiedziałem: Ten lud[5971] błądzi** sercem[3824] i nie poznał[3045] moich dróg;
**lub: k.q. czuć wstręt, k.n. brzydzić się[6962]* Lb 14,33; 32,13;
***lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]* Hbr 3,1

11. Przysiągłem* im w swoim gniewie[639], że nie wejdą[935] do mojego odpoczynku**. Lb 14,23;
**lub: k.n. przysięgać, składać ślub, przeklinać[7650]* Hbr 3,11.18; 4,3
***lub: miejsce odpoczynku[4496], opanowanie[B5194] - 2Sm 14,17*

96 Śpiewajcie* JHWH nową[2319] pieśń**, śpiewaj[7891] JHWH cała[3605] ziemio[776]!
**tryb rozkaz.[7891]; **tj. pieśń, oda, hymn[7892]* Iz 42,10; Obj 5,9

2. Śpiewajcie[7891] JHWH, błogosławcie[1288] Jego imię*, opowiadajcie** o Jego zbawieniu[3444] dzień[3117] po dniu. **lub: Jego imieniu - AK* Iz 25,9; 52,7
***lub: k.p. przynosić wiadomość, ogłaszać (zbawienie) jako dobrą nowinę, ucieszyć się dobrą nowiną[1319] - tryb rozkazujący*

3. Ogłaszajcie* wśród narodów[1471] Jego chwałę**, wśród wszystkich ludów[5971] Jego cuda***.
**lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, rozmawiać[5608]* ***lub: cześć, godność, szacunek[3519]; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]* 1Krn 16,9.24

4. Wielki[1419] bowiem jest JHWH i wychwalany*. On *jest* budzącym lęk** bardziej[3966] niż wszyscy bogowie[430]. 1Krn 16,25; 2Krn 2,5; Ps 135,5
**lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały[1984]* ***lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*

5. Gdyż wszyscy[3605] bogowie narodów[5971] są bezwartościowi*, a JHWH uczynił niebiosa.
**hebr.: 'elil - do niczego, nic niewart, bezwartościowy - syn. pogańskich bóstw[457] - Kpl 19,4; Iz 2,8* Ps 135,15; Iz 42,5; Jr 10,3; 1Kor 8,4

6. Cześć* i majestat** przed Jego obliczem[6440], potęga*** i piękno**** w Jego świątyni[4720].
**lub: świetność, majestat, moc[1935]; **ozdoba, świetność, cześć, chwała[1926]; ***moc[5797]; ****piękno, chwała, cześć, chluba[8597]*

7. Oddajcie* JHWH rodziny** narodów[5971], oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] i moc[5797].
**lub: k.q. dać, dostarczyć, ustawić, umieścić - tu tryb rozkaz., jako idiom: Przyjść teraz - Rdz 11,3; 38,16; Wj 1,10[AMG]; złożyć ofiarę - AK*
***lub: klan, ród, rodzina, plemię, lud, naród, gatunek, rodzaj[4940]*

8. Oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] Jego imieniu*, przynieście[5375] dary[4503] i wejdźcie[935] do Jego przedsionków**. Ps 79,9; 100,4
**imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga*
***lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada[2691]*

9. Oddajcie[3051] JHWH pokłon[7812] w ozdobie* świętości[6944], niech cała ziemia[776] drży** przed Jego obliczem[6440]. **lub: przyozdobienie, chwała[1927]*
***lub: k.q. kręcić się, zwijać się z (bólu), wirować, drżeć[2342]*

10. Powiedzcie wśród narodów[1471]: JHWH króluje[*]; prawdziwie[637] świat[**] zostanie utwierdzony[***], aby nie został poruszony[4131], i On będzie sądził[1777] ludzi[5971] sprawiedliwie[4339].
**lub: zakrólował - AK; **świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]; ***k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieugiętym[3559], być stałym, pewnym, być gotowym[B4097]* 1Krn 16,31; Iz 11,41

11. Niech się weselą[*] niebiosa[8064] i niech się raduje[1523] ziemia[776]; niech zaszumi[7481] morze[7481] i to, co je wypełnia[**]. 1Krn 16,31-32;
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; **pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* Ps 69,34; 98,7

12. Niech radują[*] się pola[7704] i wszystko, co jest na nich, wtedy[227] radośnie wykrzykną[**] wszystkie drzewa[6086] leśne[3293] – Iz 35,1; 55,12-13
**lub: unosić się radością, bardzo się radować[5937], triumfować[B6876]; **k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]*

13. Przed obliczem[6440] JHWH, bo[3588] idzie[935], bo idzie[935], aby sądzić[*] ziemię[776]. Będzie sądził[8199] świat[**] w sprawiedliwości[6664], a narody[5971] w swojej prawdzie[***]. Ps 98,9; Ml 3,1-2;
lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; **por. w. 10 ***lub: stałość, pewność, wierność, prawda[530]* 1Tes 4,16; Tt 2,13

97 JHWH króluje[*], raduj[**] się ziemio[776], i weselcie[8055] się rozliczne[7227] wyspy[***]!
**lub: zakrólował - AK; **tryb rozkaz. - weselić, trząść się[1523] ***metaf.: najdalsze obszary - Iz 40,15; 41,5; 49,1; 66,19; Jr 31,10*

2. Chmura[6051] i ciemność[*] wokół[5439] Niego, sprawiedliwość[**] i prawo[***] podstawą[4349] Jego tronu[3678]. Pwt 4,11; 5,20; Ps 18,11
**lub: ciężka bądź ciemna chmura, wielka, gęsta ciemność[6205] **lub: słuszność, prawość, sprawiedliwość[6664], lojalność[B7703] ***lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja prawna, prawość[4941]*

3. Ogień[784] idzie[1980] przed Jego obliczem[6440] i pali[3857] jego wrogów[*] wokoło[**]. Ps 18,8; 50,3
**lub: nieprzyjaciel, wróg, trudne położenie, niedola[6862] **lub: będzie szedł ... i zapali ... - AK; **ze wszystkich stron[5439]*

4. Sprawił[*], że Jego błyskawice[**] oświetlają[*][215] świat[8398], zobaczyła[7200] to ziemia i drży[***].
**lub: k.h. sprawić, że coś świeci, zapalać[215]* Wj 19,16; Ps 77,18
***lub: piorun[1300], grzmot, metaf.: miecz, włócznia[B1432]; ***k.q. kręcić się, wirować, k.pu. być zmuszonym do zwijania się z bólu[2342]*

5. Góry[2022] stopniały[*] jak wosk[1749] przed obliczem[6440] JHWH, przed obliczem[6440] Pana[**] całej[3605] ziemi[776]. Ne 1,5; Ps 50,6; Mi 1,4
**lub: k.n. znikać, odpadać, ulatniać, metaf. przełęknąć się[4549] **hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*

6. Niebiosa[8064] obwieściły[*] Jego sprawiedliwość[6664], a wszystkie[3605] narody[5971] zobaczyły[7200] Jego chwałę[**]. Ps 19,1; 50,6; Rz 1,18-21
**lub: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać, informować[5046]; **chwała, splendor, majestat[3519]*

7. *Niech* będą zawstydzeni[*] wszyscy, którzy służą posągom[**], którzy chlubią[7812] się bożkami[***]; oddajcie Mu pokłon[****] wszyscy[3605] bogowie[430]. Wj 15,11; Ps 96,5; J 4,24; Hbr 1,6; Obj 4,10
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym[954] **hebr.: pesel - obraz[6459], wyobrażenie bóstwa rzeźbione w drewnie lub wykuwane w kamieniu, a później odlewane z metalu[B7475] ***lub: do niczego, nic niewart, bezwartościowy - syn. pogańskich bóstw[457] - por. Ps 96,5*; ****pokłon jako wyraz hołdu[7812]*

8. Syjon[*] to usłyszał[8085] i weseli się, a córki[**] Judy radują[1523] się z powodu Twoich sądów[4941], JHWH! ***idiom: inne miasta Judy[3063]* Ps 48,11; So 3,14
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

9. Ty bowiem, JHWH, jesteś Najwyższy[5945] ponad[5921] całą ziemią[776], wywyższony[*] ponad wszystkich[3605] bogów[430]. 1Krn 16,25; Ps 95,3; 96,4
**lub: k.n. zostać uniesionym w górę, zostać wywyższonym[5927]*

10. *Wy, którzy* miłujecie[157] JHWH, miejcie w nienawiści[*] zło[7451]; On strzeże[**] dusz[5315] swoich świętych[2623], wyrywa[***] ich z ręki[3027] niegodziwych[7563]. Prz 2,8; 8,13; Ps 31,23; 37,28;
**lub: k.q. tryb rozkaz. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]; **k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]; ***k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]* Ps 145,20

11. Światło[216] zostało zasiane[2232] dla sprawiedliwego[6662] i radość[*] dla tych, którzy są prawego[**] serca[3820]. Ps 112,4; Prz 4,18
**lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; **szczery, prawy, prawidłowy, należyty[3477]*

12. Radujcie[8055] się w JHWH sprawiedliwi[6662] i wysławiajcie[*] Go, *mając w* pamięci[**] Jego świętość[***]. Ps 30,4; 32,1
lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034] **lub: pomnik, pamięć, wzmianka[2143]; ***hebr.: qodes[6944] - Ps 77,13

98 Psalm[4210]. Śpiewajcie JHWH nową[2319] pieśń, bo uczynił[6213] cudowne[*] *dzieła*, Jego prawica[3225] i święte[6944] ramię[**] dały Mu zwycięstwo[***]. Wj 15,11; Ps 33,3; 77,14;
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]* Ps 86,10; 96,1; Iz 59,16; 63,5
***słowo prawica[3225] i ramię[2220] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia; ***k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]*

2. JHWH objawił[*] swoje zbawienie[3444], okazał[**] swoją sprawiedliwość[6666] na oczach narodów[1471]. **lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045]* Iz 52,10; Łk 2,30
***lub: k.p. odsłonić, odkryć, obnażyć, ujawnić, ukazać, objawić[1540]*

3. Pamiętał[*] o swoim miłosierdziu[**] i swojej wierności[***] wobec domu Izraela[****]; wszystkie krańce ziemi[776] ujrzały[7200] zbawienie[*****] naszego Boga. **lub: wspomniał[2142]* Iz 49,6; Dz 28,28
***hebr.: chesed[2617] - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3; ***emunach - wierność, stałość; wytrwałość; ****biblijne określenie dwunastu plemion Izraela - por. 2Sm 6,4; Ez 8,5; Mt 15,24; Dz 2,36 *****lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

4. Triumfalnie wykrzykuj[*] dla JHWH cała ziemio[776]; wybuchnijcie z radości[6476] i radośnie wiwatujcie[**]. Ps 66,1; 100,1; Iz 44,23

**lub: k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321] - tryb rozkazujący*
***lub: k.p. wydać okrzyk: (radości, pochwały)[7442], wiwatować[B8644]*

5. Grajcie[*] JHWH na cytrze[**], na cytrze[3658] przy dźwięku[6963] melodii[***]. Ps 51,3; Iz 51,3

**lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
***tj. instrument szarpany, lira[3658]; ***muzyka, melodia, śpiew[2172]*

6. Na trąbach[*] i przy dźwięku[6963] rogu[**] wykrzykujcie radośnie[7321] przed obliczem[6440] króla[4428], JHWH. Lb 10,10; 2Krn 15,14;

**tj. instrument blaszany z miedzi lub brązu[2689]* Mt 27,11;
***hebr.: sopar - róg, róg barani[7782] - Wj 19,16; Kpł 25,9* 1Tm 1,17

7. Niech zaszumi[7481] morze[3220] i to, co je wypełnia[*], świat[**] i ci, którzy na nim mieszkają[3427]. **lub: pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* Ps 89,11; 96,11
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]*

8. Niech rzeki[5104] uderzą[4222] w dłoń[*], niech góry wspólnie[3162] radośnie wiwatują[7442]; w. 4

**tj. gest wyrażający radość, klaskać; ... uderzają w dłoń - AK*

9. Przed obliczem[6440] JHWH, bo idzie[935], by sądzić[*] ziemię[776]. Będzie sądził[8199] świat[8398] sprawiedliwie[**] i narody[5971] według słuszności[***]. ****lub: słusznie, sprawiedliwie[4339]* Dz 17,31; 2Tm 4,1

**lub: k.q. sądzić, rozstrzygać spór; sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; **prawość, słuszność[6664], lojalność[B7703]*

99 JHWH króluje[*], niech drżą[7264] narody; siedzi[**] *ponad* cherubami[***], niech zatrzęsie[****] się ziemia[776]. **lub: zakrólował - AK*

***siedzi[3427] - domyśl.: na tronie* Rdz 3,24; Wj 25,22; 2Sm 6,2;
****stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż edenu reprezentujące chwałę Bożą i Jego majestat[3742] - Rdz 3,24; Ez 10,3*
*****hap.leg.: k.q. drżeć, trząść się, bujać się* Ps 80,1; Hbr 9,5

2. Wielki[1419] jest JHWH na Syjonie[*] i wywyższony[7311] nad wszystkie narody[5971].

**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

3. Niech wysławiają[*] Jego wielkie i budzące lęk[**] imię. On[***] jest święty[6918]. Pwt 28,58; Obj 15,4

**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*
****lub: ono (imię) jest święte - KJV, YLT, BG, BB, AK por. - Mt 6,9*

4. I potężny[5797] – król miłujący[157] sąd[*]. Ty ustanowiłeś[**] to, co słuszne[4339]. Ty wykonujesz[6213] sąd[4941] i sprawiedliwość[6666] w Jakubie.

**lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]*
***lub: k.p. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*

5. Wywyższajcie[7311] JHWH, naszego Boga, i oddajcie pokłon[*] u podnóżka[1916] Jego stóp. On jest święty[**]. ***hebr.: qados - por. Ps 78,41***, i w. 3*

**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812], k.q. leżeć płasko i pozwolić by oprawcy przeszli po grzbiecie[B9273] - Iz 51,23*

6. Mojżesz[*] i Aaron[175] wśród Jego kapłanów[**], a Samuel[***] wśród tych, którzy wzywają[7121] Jego imienia[8034]; wołali[7121] do JHWH, a On im odpowiedział[6030]. **por. Ps 77,20**** 1Sm 12,18

***hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2; główny urzędnik, władca[3548]*
****tj. „jego imię El" [8050] - syn Elkany i Anny - 1Sm 1,20*

7. W słupie[5982] obłoku[6051] mówił[1696] do nich, a oni strzegli[*] Jego świadectw[**] i dekretów[***], które im dał[5414]. Lb 12,5; 14,14; Pwt 31,15-18

**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, zachować[8104]*
***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn.*
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

8. JHWH, nasz Boże[430], Ty im odpowiedziałeś[*], byłeś dla nich Bogiem[410], który przebacza[**], *lecz także* karze[***] za *ich* złe czyny[5949].

**lub: k.q. odpowiadać, reagować, zaświadczać[6030]* Ps 78,38
***lub: k.q. zabrać (poniesienie winy za kogoś - por. Wj 28,43); usunąć czyjąś winę - Kpł 10,17; przebaczyć[5375] - Rdz 18,24*
****k.q. pomścić, brać odwet, żywić mściwe uczucia[5358], ... byłeś mścicielem za[5921] złe czyny wobec nich (?) - por. WBC Ps 99,8[A]*

9. Wywyższajcie[7311] JHWH, naszego Boga, i oddajcie pokłon[*] na Jego świętej[6918] górze[**], bo JHWH, nasz Bóg, jest święty[6918]. Obj 4,8

**por. w. 5*; **tj. na górze Syjon - por. Ps 2,6; 8,11; 15,1; 132,13-14*

100 Psalm[4210] dla dziękczynienia[*]. Triumfalnie wykrzykujcie[**] JHWH – cała[3605] ziemio[776]! Ps 66,1; 95,1-2; 98,4-6

**lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426]*
***lub: k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321] - tryb rozkazujący*

2. Służcie[*] JHWH z weselem[**], przychodźcie[935] z radością[***] przed Jego oblicze[6440].

**tryb rozkaz.[5647]; **lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; ***krzyk, okrzyk (radości)[7445]*

3. Wiedzcie[*], że JHWH jest Bogiem, to On nas uczynił[**], a nie my sami siebie[***]; jesteśmy Jego ludem[5971] i owcami[****] Jego pastwiska[4830].

**lub: k.q. poznawać, wiedzieć[3045] - tryb rozkaz.* Pwt 4,35; Ps 95,7;
***lub: k.q. kształtować, czynić[6213], On sam ... - AK* Ps 119,73;
****wg ketiv: - a nie my, wg qere: a my jesteśmy Jego, inni: na pewno, istotnie; ****por. Ps 77,20*** Ez 34,30-31; Łk 18,19; J 1,3

4. Przekroczcie[935] Jego bramy[8179] z dziękczynieniem[*] i Jego przedsionek[2691] z wychwalaniem[**]; wysławiajcie[***] Go, błogosławcie[1288] Jego imię[8034]; **por. w. 1** Ps 95,2; 116,17-19; Kol 4,2

***lub: chwała, uwielbienie, pieśń pochwalna bądź hymn pochwalny, rozgłos, sława[8416]; ***k.h. chwalić[3034] - por. Ps 99,3**

5. JHWH bowiem jest dobry[*], Jego miłosierdzie[**] trwa na wieki[5769], a Jego prawda[***] z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Ps 119,90; 136,1

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]; **dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]; ***wierność, stałość, zaufanie, prawda[530]*

101 Psalm Dawida*. Pragnę śpiewać[7891] o miłosierdziu[2617] i sądzie**; Tobie, JHWH, pragnę oddać chwałę***. **lub: dla Dawida **lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność[4941] ***lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*

2. Pragnę mądrze* kroczyć drogą[1870] doskonałą**, gdy*** przyjdziesz[935] do mnie. Pragnę chodzić w swoim domu w prawości**** serca. **lub: k.h. postępować rozważnie, mądrze[7919]* 1Krl 9,4 ***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549] ***lub: przyszł. pytający, stąd: kiedy[4970] przyjdziesz? - por. KUL, gdy[B5750] - Wj 8,5; por. BB; ****niewinność, prostota, pełnia[8537]*

3. Nie postawię[7896] przed swoje oczy[5869] nic* nikczemnego*; nienawidzę[8130] postępowania[6213] odstępców**, nie przylgnie[1692] ono do mnie. Wj 10,10; Pwt 15,9; Ps 1,1 **dosł.: słowo[1697] Beliala[1100] - por. Ps 41,8; idiom: coś bezwartościowego, niegodziwego, buntowniczego, w LXX - imię diabła **lub: k.q. gwałtownie skręcać, zbaczać, odpadać, oddawać się idolatrii[7750], zwracać się ku kłamstwu[B8857], tylko tu i Ps 40,4*****

4. Serce[3824] przewrotne* zostanie usunięte[5493] ode mnie, nie chcę znać[3045] złego**. Prz 3,32 **lub: przekręcony, zniekształcony, wykrzywiony, wypaczony[6141] **lub: niedola, krzywda, zło[7451] tu przym. l.poj., KJV - złych (ludzi)*

5. Zniszczę* *tego, kto* potajemnie[5643] oczernia** swojego bliźniego[7453], nie zniosę wyniosłych[1362] oczu*** i nadętego**** serca[3820]. Ps 50,20; **lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić[6789], uciszyć[B7870]; **wg ketiv: k.p. oczernia, zniesławia[3960], wg qere: oczerniający* Jr 20,4 ****idiom: pysznych i dumnych; ****dosł.: szeroki, obszerny[7342]*

6. Moje oczy *zwrócone* będą na wiernych* tej ziemi[776], *pragnę,* by mieszkali** ze mną; kto chodzi*** drogą doskonałą[8549], ten będzie mi służył[8334]. ****por. Ps 15,2* i Rz 6,4*** Ps 119,1; Prz 11,20 **lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, godnym zaufania[539] **lub: k.q. siedzieć, siadać, być, pozostawać, zostawać, mieszkać[3427]*

7. Nie zamieszka[3427] we wnętrzu[7130] mojego domu, *ten* kto dopuszcza* się zdrady**, mówiący kłamstwa*** nie ostoi[3559] się przed[5048] moimi oczami[5869]. Ps 31,18; 52,3; 63,11 **dosł.: k.q. czynić, przygotowywać[6213]; **lub: oszustwo[7423] ***lub: fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz, oszustwo[8267]*

8. Co rano[1242] będę niszczył* wszystkich niegodziwych** na ziemi[776], by wyciąć[3772] z miasta[5892] JHWH wszystkich[3605] złoczyńców***. **por. w. 5*; **lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ps 48,2.8; ****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]* Ps 75,10; Jr 21,12

102 Modlitwa* strapionego**, gdy uciśniony*** wylewa[8210] swoją skargę**** przed obliczem[6440] JHWH. **por. Ps 65,2** Ps 6,1; ***lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]* Ps 32,1 ****lub: k.q. być omdlałym, być osłabionym, omdlewać (z troski)[5848] ****lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879]*

1. JHWH, wysłuchaj* mojej modlitwy[8605] i niech przyjdzie do Ciebie moje wołanie**. **tryb rozkaz.[8085]; **lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc[7775]*

2. Nie ukrywaj[5641] przede mną swojego oblicza[6440], w dniu[3117] mojego ucisku* nakłoń[5186] ku mnie swoje ucho[241]; w dniu[3117], w którym Cię wzywam**, szybko*** mi odpowiedz[6030]. **lub: k.q. trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862] **lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Ps 27,9; ****lub: śpiesznie, bardzo szybko, błyskawicznie[4118]* Ps 69,17

3. Moje dni[3117] bowiem nikną* *niczym* w dymie[6227], a moje kości[6106] płoną** jak ognisko***. **lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]; **k.n. być wyschniętym, być suchym, palić (się)[2787]; ***palenisko[4168]*

4. Moje serce[3820] zostało porażone* jak trawa i uschło**, tak że[3588] zapomniałem[7911] jeść[398] mój chleb***. ****lub: żywność, zboże, chleb[3899]* Ps 37,2 **lub: k.ho. otrzymać cios, być pobitym, zostać porażonym (chorobą lub śmiercią)[5221]; **k.q. być wyschniętym, być bez wilgoci[3001]*

5. Od głosu[6963] mojego wzdychania*, moje kości** przylgnęły*** mi do ciała[1320]. Hi 19,20; Lm 4,8 **lub: jęczenie (w wyrazie żalu bądź fizycznej udręki)[585] **dosł.: moja kość[6106]; ***k.q. przylgnąć do, trwać przy[1692]*

6. Jestem podobny[1819] do sowy* na pustyni[4057], stałem[1961] się jak puchacz** na pustkowiu[2723]. **lub: nieczysty ptak, kormoran, pelikan (?)[6893], gęś, sowa[B8024] **lub: gatunek sowy (nieczysty)[3563], ptak żyjący w ruinach[B4102]*

7. Czuwam* i stałem[1961] się jak ptak** samotny[909] na dachu[1406]. **lub: k.q. budzić się, pilnować[8245] **lub: dziki ptak[6833], ptak, który czyści szczeki krokodyla (?)[B7929]*

8. Każdego[3605] dnia* urągają** mi moi wrogowie[341] i chełpią*** się wobec mnie ci, którzy mnie przeklinają****. **lub: przez cały dzień **lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778] ***lub: k.pu. być chwalonym, k.po. robić głupca z[1984], ci, którzy mnie chwalili - LXX; moi naśmiewcy - EIB[910]; ****k.n. przysięgać[7650]*

9. Jadam bowiem popiół* jak chleb[3899], a mój napój** mieszam[4537] z płaczem[1065]; **lub: coś bez wartości, popiół[665]; **hap.leg.: napój, orzeźwienie[8249]*

10. W obliczu[6440] Twojego gniewu[2195] i zapalczywości*, bo podniosłeś** mnie i strąciłeś[7993]. **lub: gniew, złość[7110], gniewny osąd, smutek[B8274] **lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*

11. Moje dni[3117] są jak wydłużony[5186] cień*, a ja *sam* usycham** jak trawa[6212]. Hi 8,9; 14,2; **idiom: coraz bliższe końca; **por. w. 4*** Ps 109,23; Iz 50,6

12. Ale Ty, JHWH, trwasz* na wieki[5769], a pamięć[2143] o Tobie z pokolenia[1755] na pokolenie. **lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieszkać[3427]*

13. Ty powstaniesz[6965] i *okażesz* miłosierdzie* Syjonowi**, bo czas[6256], byś się nad nim zlitował***, bo nadszedł czas wyznaczony[4150]. **lub: k.p. mieć litość, miłosierdzie, współczuć[7355]; **por. Ps 99,2* ***lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*

14. Twoi słudzy[5650] bowiem mają upodobanie[*] w jego kamieniach[68] i litują[**] się nad jego prochem[***]; Ps 102,15

[***]lub: gruzami[6083] - Ne 4,2.10

[*]lub: k.q. być łaskawym, życzliwym, przyjmować życzliwie, mieć upodobanie w[7521]; [**]k.p. uczynić przychylnym, być łaskawym[2603]

15. A narody[*] będą się bać[**] imienia JHWH a wszyscy królowie[4428] ziemi – Twojej chwały; Ps 102,16

[*]lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471]

[**]lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]

16. Gdy JHWH odbuduje[*] Syjon[**] i ukaże[7200] się w swojej chwale[***]; Ps 102,17

[*]por. Ps 99,2[*]

Ps 147,2;

[**]lub: k.q. budować, odbudowywać, metaf.: zakładać rodzinę[1129]

[***]hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]

Iz 60,1-2

17. Przychylił[*] się do modlitwy[8605] obdartego[**] i nie pogardził[959] ich modlitwami[8605].

[*]lub: k.q. zwracać się ku, mieć się ku, zbliżać się[6437]

Ne 1,6.11

[**]lub: odarty, ogołocony[6199], nagi, obnażony - Jr 17,6[B7180]; tu: l.poj.

18. Zostanie to zapisane[3789] dla następnego[*] pokolenia[1755], a lud[5971], *który ma być* stworzony[1254], będzie chwalić[**] JHWH. Pwt 31,19; Ps 78,6

[*]lub: następny, kolejny, zachodni, najdalej położony, ostatni[314]

[**]lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]

19. Gdyż[3588] spojrzał[*] ze swojej świętej[**] wysokości[4791]; JHWH spojrzał w dół[8259] z nieba[***] na ziemię[776]. 2Krn 16,9; Ps 14,2; 33,13; 53,2

[*]lub: k.h. patrzeć w dół[8259]; [***]dosł.: z niebios[8064] - 2Kor 12,2[****]

[**]lub: odrębność, świętość[6944], miejsce święte - por. Ps 89,35; 105,43

20. Aby wysłuchać[8085] jęku[*] więźnia[**] i uwolnić skazanych[***] na śmierć[8546]; Wj 2,24; Ps 79,11;

[*]lub: płakanie, jęczenie, opłakiwanie[603]; [**]jeniec, niewolnik[615]

[***]idiom: synów śmierci - por. Ps 79,11

Iz 42,7; 61,1

21. Aby głoszono[*] na Syjonie[6726] imię JHWH i Jego chwałę[**] w Jerozolimie[***]; Ps 22,22;

[*]lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]

[**]lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]

[***]hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"

Ps 51,19; 68,29

22. Gdy razem[3162] zostaną zgromadzone[*] narody[5971] i królestwa[4467], aby służyć[**] JHWH.

[*]lub: k.n. gromadzić, zbierać, zostać zebranym[6908]

Ps 22,27;

[**]lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć[5647]

Za 8,20-23

23. Wyczerpała[*] się w drodze[1870] jego[**] siła[3581], skrócił[7114] moje dni[3117]. Ps 39,5; 89,45

[*]lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]

[**]wg ketiv - jego siła, LXX; wg qere moja siła - por. WBC Ps 102,24

24. Powiedziałem: Mój Boże, nie zabieraj[*] mnie w połowie[2677] moich dni[3117]; Twoje lata[**] bowiem *trwają* z pokolenia[1755] na pokolenia.

[*]lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę[5927]

[**]hebr.: sana[h] - rok, życie, lata życia[8141]

Hi 36,26; Ps 90,2

25. *Ty* dawno[*] założyłeś fundamenty[**] ziemi[776] i niebiosa[8064] są dziełem[4639] Twoich rąk[3027]. Ne 9,6; Hi 38,4; Ps 96,5; Hbr 1,10

[*]lub: wcześniej, przed - jako przysł., oblicze, twarz, osoba[6440]

[**]lub: k.q. ustanawiać, zakładać fundament, przeznaczyć[3245]

26. One przeminą[*], ale Ty[859] pozostaniesz[**]; wszystkie jak szata[899] się zużyją[1086], zmienisz[***] je jak płaszcz[****] i będą zastąpione[*****]. Iz 34,4;

[*]lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]

[**]lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]

Iz 51,6;

[****]lub: odzienie, szata, strój, ubiór[3830]

Rz 8,20; 2P 3,7-12

[***]lub: k.h. zmienić, zastąpić, odnowić[2498]; [*****]k.q. umrzeć, zniknąć, przejść przez, przejść szybko dalej, pojawić się znowu[2948]

27. Ale Ty – *jesteś* ten sam, a Twoje lata[*] się nie skończą[**]. Ps 102,28

[*]por. w. 24[**]

Ml 3,6; Hbr 13,8; Jk 1,17

[**]lub: k.q. być ukończonym, zużytym, pełnym, dojść do kresu[8552]

28. Synowie[1121] Twoich sług[5650] będą mieszkać[*] *bezpiecznie,* a ich potomstwo[**] zostanie utwierdzone[***] przed Twoim obliczem[6440].

[*]lub: k.q. osiedlić się, przebywać, pozostawać, mieszkać[7931]

[**]dosł.: nasienie[2233]; [***]k.n. być niewzruszenie ustanowionym[3559]

103

Psalm Dawida[*]. Błogosław[1288], duszo[**] moja, JHWH, i całe[3605] moje wnętrze[***] – Jego święte imię. Ps 104,1.35

[*]lub: dla Dawida

[**]hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca[5315]

[***]lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130] - l.mn.

2. Błogosław[1288], moja duszo[5315], JHWH, i nie zapominaj[*] o wszystkich Jego dobrodziejstwach[**]. Ps 103,1

[*]lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać[7911]

[**]lub: odpłata, korzyść[1576], dobrodziejstwo, nagroda, profity[B1775]

3. On przebacza[5545] wszystkie[3605] twoje nieprawości[*], On uzdrawia[**] wszystkie[3605] twoje choroby[8463]; Wj 15,26; Ps 85,2; Iz 33,24; Łk 7,47; Rz 4,7

[*]lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; [**]k.q. uzdrawiać[7495]; k.p. naprawiać - Jr 19,11

4. On wyzwala[1350] twoje życie[2416] od zguby[*], koronuje[**] cię miłosierdziem[2617] i *wielką* litością[7356]. Jr 31,11; Oz 13,14; Ga 3,13; Tt 2,14; 1P 1,18

[*]hebr.: sahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 16,10; 30,9; 49,10; [**]k.p. koronować, k.q. otaczać[5849]

5. On nasyca[*] dobrem twoje usta[**] i odnawia twoją młodość jak u orła[***]. Ps 107,9

[*]lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym[7646]

[**]dosł.: ozdoby[5716], tu znaczenie niepewne, usta - KJV, BG, BB; pragnienia - LXX, KUL; życie, codzienność - BW, EIB

[***]myśl nawiązuje do odnowy sił witalnych orła, zmuszonego zrzucić z siebie stare pióra (ok. 50 - letnie), by móc ponownie latać

6. JHWH czyni[6213] *to, co* sprawiedliwe i *zapewnia* sądy[*] wszystkim, którzy zostali uciśnieni[**]. Ps 146,7

[**]lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]

[*]lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]

7. Oznajmił[*] swoje drogi[1870] Mojżeszowi, a synom[1121] Izraela swoje dzieła[5949].

[*]lub: k.h. ujawnić, oznajmić, k.q. wiedzieć, znać, umieć[3045]

8. Współczujący[*] i litościwy[2587] jest JHWH, nieskory[**] do gniewu[***] i *pełen* wielkiego[7227] miłosierdzia[****]. Ps 86,15

[*]por. Ps 78,38[*]

Wj 34,6; Lb 14,18; Pwt 5,10;

[**]lub: cierpliwy, nieskory do gniewu[750]; [***]metaf.: fuknąć gniewnie[639]; [****]dobroć, łaskawość, wierność[2617]

Ne 9,17; Ps 86,15

9. Nie będzie procesował* się bez końca[5331] ani chował[5201] *urazy* na wieki**. Ps 30,5; Iz 57,16;
**lub: k.q. prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę, walczyć, kłócić[7378]; **na zawsze[5769]* Mi 7,18

10. Nie czyni[6213] z nami stosownie do naszych grzechów[2399] ani nie odpłaca* nam stosownie do naszych nieprawości**. Ezd 9,13;
**lub: wymierzyć, uczynić, odmierzyć obficie, odpłacić[1580]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość[5771]* Hi 11,6; Ps 130,3

11. Jak wysoko[1361] bowiem[3588] są niebiosa[8064] nad ziemią[776], tak wielkie* jest Jego miłosierdzie[2617] nad[5921] tymi, którzy się Go boją**.
**dosł.: k.q. być silnym, mocnym, zwyciężyć[1396]* Ps 103,17;
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]* Łk 1,50

12. Jak odległym* jest wschód[4217] od zachodu[4628], *tak* odsunął** od nas nasze występki***.
**lub: k.q. być odległym, być dalekim[7368]* Iz 43,25; Jr 31,34
***lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]*
****lub: przewinienie, bunt[6588], czyny zbrodnicze, profanacja[B7613]*

13. Jak ojciec[1] lituje* się nad dziećmi**, tak JHWH lituje[7355] się nad tymi, którzy się Go boją[3373]. Prz 3,12; Iz 63,16; Ml 3,17;
**lub: k.p. mieć litość, być miłosiernym, współczuć, litować się[7355]*
***hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, członek grupy[1121]* Hbr 12,9

14. On bowiem wie[3045], *jakim* jesteśmy torem*; pamięta[2142], że jesteśmy prochem[6083].
**lub: kształt, forma, cel, zamysł, metaf.: ulepiony człowiek[3336]*

15. Dni[3117] człowieka* są jak trawa[2682], kwitnie[6692] jak kwiat[6731] polny[7704]. Hi 14,2; 1P 1,24
**lub: mężczyzna, mąż, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*

16. Wiatr* na niego powieje** i nie ma go, i nie zauważy*** się więcej[5750] jego miejsca[4725].
hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***dosł.: przejdzie[5674] nad nim - por. AK; ***k.h. uważać, zwracać uwagę na, rozróżniać, zauważać, być rozpoznanym[5234]*

17. Ale miłosierdzie[2617] JHWH od wieków[5769] na wieki[5769] nad tymi, którzy się Go boją[3373], a Jego sprawiedliwość* nad synami synów**;
**hebr.: cedaka[6666] - prawość, sprawiedliwość, także: okazanie łaskawości i przyjście z pomocą; **idiom: wnukami*

18. Dla *tych, którzy* strzegą* Jego przymierza** i pamiętają[2142], aby *wykonywać* Jego ustawy***. **lub: k.q. mieć pieczę, zachowywać[8104]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****lub: nakaz, ustawa[6490] - Ps 19,8; 111,7; 119,4.15.27.40 ....*

19. JHWH na niebiosach[8064] utwierdził* swój tron**, a Jego królestwo[4438] panuje[4910] nad wszystkimi[3605]. ***metonimia - utwierdził swoje panowanie*
**lub: k.h. utwierdzić, ustalić, dokonać, zrobić, umocnić[3559]*

20. Błogosławcie[1288] JHWH, Jego aniołowie*, potężni[1368] siłą[3581], wykonujący[6213] Jego Słowo[1697], aby słuchano** głosu[6963] Jego Słowa***.
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]*
***lub: k.q. słuchać, okazać posłuszeństwo[8085]* Ps 8,5; 68,17; 104,4
****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

21. Błogosławcie* JHWH, wszystkie[3605] Jego zastępy**, służący[8334] Jemu i wykonujący[6213] Jego *dobrą* wolę***. 1Krl 22,19; Ne 9,6
**tryb rozkaz.[1288]; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]*
****lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*

22. Błogosławcie* JHWH, wszystkie[3605] Jego dzieła**, we wszystkich miejscach[4725] Jego panowania***. Błogosław*, moja duszo[5315], JHWH.
**tryb rozkaz.[1288]; **lub: dzieło, praca, czyn, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, wytwór, wyrób; ***zwierzchnictwo[4475]*

104

Błogosław, duszo[5315] moja, JHWH! JHWH, Boże mój, jesteś bardzo[3966] wielki*! Przyoblekłeś** się w majestat*** i dostojeństwo****. **lub: k.q. stać się wywyższonym, wielkim[1431]*
***lub: k.q. ubierać się, nosić[3847]; ***świetność, majestat, moc[1935]*
*****lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]* Ps 93,1

2. Owijasz* się światłością[216] jak szatą**, rozciągnąłeś[5186] niebiosa[8064] jak zasłonę***.
**lub: k.q. owinąć, okryć się, zakryć[5844]; **odzież, szata, okrycie wierzchnie, chusta, płaszcz[8008]; ***kurtyna[3407], namiot[B3913]*

3. Wznosisz* na wodach[4325] swoje tarasy**, czynisz[7760] obłoki[5645] swoim rydwanem[7398], chodzisz[1980] na skrzydłach wiatru[7307]. Am 9,6
**dosł.: k.p. układać belki, wykładać belkami, budować z belek[7136]*
***lub: poddasze, strych[5944], pokój na płaskim dachu, balkon[B6884]*

4. Czynisz[6213] swoimi posłańcami* wiatry**, swoimi sługami[8334] ogień płonący***. Hbr 1,7.14
**por. Ps 103,20*; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307]*
****lub: swoich aniołów czynisz duchami, swoje sługi ogniem ...*

5. Podtrzymujesz* fundamenty** ziemi[776], nie zostanie poruszona[4131] na wieki[5769] wieczne[5703].
**lub: k.q. dodać, zwiększyć, zrobić ponownie[3254], uczynić jeszcze raz więcej, nie przerywać działania[B3738] - por. jeszcze raz tworzy ziemię - AK, mocno utwierdzasz - BP, posadowiłeś - EIB*
***lub: trwałe miejsce, fundament[4349], wsparcie, podstawa[B5034]*

6. Odziałeś[3680] ją głębią* jak szatą[3830], wody stanęły** nad[5921] górami[2022]. Rdz 1,9; 7,19
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: k.q. stać, być prostym, wystąpić, trwać, wytrzymywać[5975]*

7. Na Twoje napomnienie* umkną[5127], a na dźwięk[6963] Twojego grzmotu[7482] uciekną w pośpiechu**. Ps 18,15; 106,9
**lub: nagana, napomnienie[1606], grozić, karcić, zagrażać[B1806]*
***lub: k.n. śpieszyć się, k.q. trwożyć[2648], uciekać w pośpiechu[B3026]*

8. Wzniosły[5927] się ponad góry[2022], zniżyły się w doliny[1237], na miejsce*, które dla nich ustanowiłeś**. **lub: miejsce, przestrzeń, region, kraj[4725]*
***lub: k.q. zakładać, ustanawiać, rozpoczynać[3245]* Ps 65,6

9. Wyznaczyłeś* im granicę[1366], aby jej nie przekroczyły** *i* nie powróciły[7725], aby okryć*** ziemię****. Rdz 9,11-15; Hi 26,10; Ps 33,7; Jr 5,22
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760]; **k.q. przejść nad[5674]; ***k.p. zalać[3680]; ****ziemia jako planeta, kraj[776]*

10. Ty posyłasz[7971] strumienie* w doliny**, *aby* płynęły*** między górami[2022]; Iz 41,18
**lub: źródło, zdrój[4599]; **rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku[5158] - stąd: ... źródła w koryta rzeczne - EIB ***dosł.: k.p. chodzić, k.q. iść - będą chodzić między górami - AK*
11. Napoją* każde zwierzę[2416] polne**, dzikie osły*** ugaszą[7665] w nich swoje pragnienie[6772]. Hi 39,5
**lub: k.h. podlewać, nawadniać, poić wodą, dawać pić[8248] **dosł.: pola[7704] - l.poj.; ***lub: zebra[6501|B7523]*
12. Nad[5921] nimi* osiedli** się ptactwo[5775] niebios; spośród listowia[6073] *wyda* swój głos[6963]. Mt 8,20
**lub: na nich - AK - domyśl.: górach z w. 10 **lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać, osiedlić się[7931]*
13. Nawadniasz* góry[2022] ze swoich górnych komnat**, owocem[6529] Twoich dzieł[4639] nasyci*** się ziemia[776]. **por. w. 11*; **por. w. 3*** Ps 147,8
****lub: k.q. być nasyconym, zaspokojonym, mieć w nadmiarze[7646]*
14. Sprawiasz, że rośnie[6779] trawa* dla bydła[929] i zioła** dla pracy*** człowieka[120], aby mógł wydobyć**** chleb[3899] z tej ziemi[776];
**lub: por. zielona trawa, roślinność na pastwisku, trawa[2682] **lub: zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; ***trud, praca fizyczna, służba[5656]; ****k.h. wywieść, wyprowadzić, wyzwolić[3318]*
15. I wino[3196], które rozweseli* serce[3824] człowieka[582], i oliwę[8081], od której zostanie rozjaśnione** oblicze[6440], i chleb[3899], który wzmocni*** serce[3824] człowieka[582]. Sdz 9,13; Prz 31,6
**lub: k.p. powodować radość, cieszyć[8055]; **k.h. czynić świecącym[6670] ***k.q. wspierać, podtrzymywać, być wytrzymałym, wzmocnić[5582]*
16. Nasycą* się drzewa[6086] JHWH, cedry** Libanu[3844], które zasadził[5193]; Lb 24,6
por. w. 13*; **tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu - por. Ez 31,2-9; Ps 92,12*
17. Na których[834] ptaki[6833] budują gniazda*; cyprysy**, *gdzie* bocian[2624] *ma* swój dom[1004].
**lub: k.p. wić, budować gniazdo[7077]; **cyprys, świerk, jałowiec, sosna[1265], drzewce włóczni, którymi się wywija[B1393] - stąd (?) na szczytach, na wierzchołku, nad nimi - BW, EIB, KUL, LXX*
18. Wysokie[1364] góry[2022] *są* dla górskich kozic*, a skały** schronieniem[4268] dla królików***.
**hebr.: ja'el - kozica górska[3277], kozioł śnieżny[B3763] - Hi 39,1 **tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; ***góralek przylądkowy, królik, góralki[8227], świstak[B9666] - Pwt 14,7; Jr 26,24*
19. Uczynił[6213] księżyc[3394], dla oznaczenia* czasów; słońce[8121] wie kiedy ma zachodzić**.
**lub: wyznaczone miejsce, czas, spotkanie, znak, sygnał[4150] - oznaczanie miesięcy (?); **dosł.: zna[3045] swój zachód[3996]* Rdz 1,14
20. Sprowadzisz* ciemność[2822], aby była[1961] noc[3915], w niej krążą** wszystkie zwierzęta[2416] leśne[3293]. ***lub: k.q. pełzają, chodzą na czworakach[7430]* Iz 45,7
**lub: k.q. położyć (ręce na), ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*
21. Lwięta[3715] ryczą[7580] za łupem* i żądają** pokarmu[400] od Boga. Hi 37,8; 38,39
**lub: żer, żywność[2964], łup, to co zostało poszarpane[B3413] **lub: k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić[1245]*
22. *A gdy* słońce[8121] wstaje[2224], schodzą się razem* i kładą[7257] się w swoich legowiskach**.
**lub: k.n. zbierać się, gromadzić się, zostać zabranym, zginąć[622] **lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, nora, legowisko[4585]*
23. *Wtedy* wychodzi[3318] człowiek* do swojego dzieła[6467] i do swojej pracy** aż do wieczora.
**hebr.: adam[120] - l.poj.; **lub: trud, praca fizyczna, służba[5656]*
24. O, jak liczne* są Twoje dzieła**, JHWH! Wszystkie je uczyniłeś[6213] mądrze***, ziemia[776] jest pełna[4390] Twojego bogactwa****. Rdz 3,19
**lub: wielkie[7231]; **czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór[4639]; ***mądrość, zmyślność, roztropność, biegłość[2451] ****lub: nabytek, własność, mienie, bogactwo, w sensie ogólnym - stworzenie, stąd: ... wypełniła się Twoimi stworzeniami - AK*
25. *A* tutaj[2088] morze* wielkie[1419], *na obie* strony** szerokie[7342], *w* nim niezliczone[4557] *istoty* pełzające***, zwierzęta[2416] małe[6996] z dużymi[1419].
**często o Morzu Śródziemnym[3220]; **strona (jakiejś krainy), część, dział[3027]; ***to, co pełza, sunie, pełzający organizm[7431]*
26. Po nim* poruszają[1980] się okręty** i Lewiatan***, którego ukształtowałeś[3335], aby się w nim bawił[7832]. **dosł.: tam, i w. 25 „w nim" - tam[8033] **tj. statek dalekomorski, kupiecki[591]* Ps 74,14; Hi 41,1-34;
****hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882], zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498]* Iz 27,1
27. Wszystko to czeka* na Ciebie, abyś dał[5414] im pokarm[400] we *właściwym* czasie[6256].
**lub: k.p. czekać, mieć nadzieję[7663]* Ps 136,25; 145,15; Łk 12,24
28. *A* Gdy im dajesz[5414], zbierają; gdy otwierasz[6605] swoją rękę[3027], nasycają* się dobrami**.
**lub: k.q. być zaspokojonym, być najedzonym w nadmiarze[7646] **lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
29. *Lecz gdy* ukrywasz[5641] swoje oblicze[6440], trwożą* się; gdy odbierasz[622] im ducha**, giną[1478] i obracają[7725] się w swój proch[6083].
lub: k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, wystraszonym[926] **hebr.: ruach - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18
30. Gdy wysyłasz[7971] Twojego ducha*[7307], zostają stworzone** i odnawiasz*** oblicze ziemi[776].
**lub: Ducha; **lub: k.n. być stworzonym, k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze czynność Boga)[1254]* Iz 32,15; Ez 37,9
****lub: k.p. odnowić, uczynić nowym, naprawić[2318]*
31. Niech chwała* JHWH będzie** na wieki[5769], niech się raduje*** JHWH swoimi dziełami[4639]. Ps 19,1; 21,5; 72,17; 97,5; 102,16
**lub: splendor, majestat, godność, cześć, szacunek[3519]. **k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]. ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]*
32. Patrzy* na ziemię[776], a *ona* drży[7460], dotyka gór[2022] i dymią[6225]. Wj 19,8; Ps 144,5
**lub: k.h. patrzeć, spoglądać, zwracać uwagę na[5027]*
33. Będę śpiewał[7891] JHWH, *dopóki* żyję*; będę chwalił śpiewem** mojego Boga, *dopóki* istnieję***. ****lub: ciągłość, trwałość, nadal, jeszcze[5750] *lub: swoim życiem[2416] - AK; **śpiewać przy wtórze instr.[2167]*

34. *Niech* przyjemne* będzie dla Niego moje rozmyślanie** *o Nim*, ja[595] rozraduję[8055] się w JHWH. Ps 19,14
**lub: k.q. być przyjemnym, być słodkim, być miłym[6149]*
***lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879]*

35. *Niech* zostaną wytraceni[8552] z ziemi[776] grzesznicy[2400] – a niegodziwych* *niech* już nie będzie[5750]! Błogosław[1288], moja dusz[o][5315], JHWH. Chwalcie** JH[WH][3050]. Ps 37,10; 59,13
**lub: winny, przestępczy, złoczyńca, niegodziwy[7563]*
***lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah*

105 Wysławiajcie* JHWH, wzywajcie** Jego imienia[8034], oznajmiajcie[3045] Jego dzieła[5949] wśród narodów[5971]! Ps 116,17; Iz 12,4
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]*

2. Śpiewajcie[7891] Mu*, grajcie** Mu*, rozmyślajcie[7878] o wszystkich[3605] Jego cudownych*** *dziełach*. Ps 9,1; 71,17; 96,3; 98,1
**lub: dla Niego - AK; **śpiewać przy wtórze instr., słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
****lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]*

3. Chlubcie* się Jego świętym[6944] imieniem, niech się raduje[8055] serce[3820] szukających** JHWH. Ps 33,21; 44,8; 56,4.10; 63,5
**lub: k.q. jaśnieć, wymościć się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]*
***lub: k.p. szukać, dążyć, błagać, prosić, pragnąć, żądać[1245]*

4. Szukajcie* JHWH i Jego potęgi**, szukajcie[1875] nieprzerwanie*** Jego oblicza[6440]. Ps 27,8
**lub: uciekać się do, nawiedzać (jakieś miejsce) wywiadywać się u, szukać, zabiegać o, żądać, domagać się, badać, zgłębiać[1875]*
***lub: mocy[5797]; ***ciągłość, wieczność, bez przerwy[8548]*

5. Przypominajcie* sobie dzieła[6381], które czynił[6213]; Jego cuda[4159] i orzeczenia** Jego ust[6310].
**lub: k.q. pamiętać[2142], w w. 1-5 czasowniki są w trybie rozkaz.*
lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941] - por. Ps 72,1

6. Wy, potomkowie* Abrahama**, Jego sługi; wy, synowie[1121] Jakuba***, Jego wybrani[972]!
dosł.: nasienie[2233], **tj. „ojciec mnóstwa"[85], ***por. Ps 53,6**

7. On[1931] jest JHWH, naszym Bogiem, Jego orzeczenia[4941] po całej ziemi[776]. Wj 8,10; Pwt 1,6

8. Pamięta[2142] zawsze* o swoim przymierzu**; o słowie[1697], które powierzył*** tysiącznemu[505] pokoleniu[1755]; **lub: na wieki[5769]* 1Krn 16,15; Ps 111,9; Łk 1,72
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****k.p. powierzyć odpowiedzialność, nadzór, rozkazać, zlecić[6680]*

9. Które zawarł* z Abrahamem[85], *i o* przysiędze[7621] Jego dla Izaaka[3446]. Rdz 12,1-3; 17,2; 22,16
**dosł.: k.q. przeciąć[3772] - myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*

10. I ustanowił* *je jako* prawo** dla Jakuba, dla Izraela[3478] jako wieczne[5769] przymierze[1285];
**lub: k.n. postawić, ustawić, wznieść, wyznaczyć, ustanowić[5975]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

11. Mówiąc[559]: Tobie dam[5414] ziemię[776] Kanaan[3667] jako dział* waszego dziedzictwa**;
lub: sznur, lina, obszar[2256] - myśl nawiązuje do rzucania losów sznurem jako sposobu przydzielenia dziedzictwa - por. Ps 78,55*
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie[5159]*

12. Kiedy byli ludem[4962] w *niewielkiej* liczbie*[4557], i tymczasowo** w niej przebywali.
**lub: gdy byli oni ludźmi[4962]... - por. AK* Rdz 34,30; Pwt 7,7
***lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać tymczasowo[1481]*

13. I wędrowali* od narodu[1471] do narodu[1471], z jednego królestwa[4467] do kolejnego[312] ludu**;
**lub: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam[1980]* Pwt 26,5
***lub: naród, lud, krewniak, członek tego samego ludu[5971]*

14. I nie zezwolił[3240] człowiekowi[120] aby ich krzywdził*, *nawet* karcił** królów[4428] z ich powodu[5921], *mówiąc:* Rdz 12,17; 20,3; 35,5
**lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]*
***lub: k.h. sądzić, karcić, beształ, strofować, ganić[3198]*

15. Nie dotykajcie* moich pomazańców[4899], a moim prorokom** nie wyrządzajcie zła[7489].
**lub: dotknąć, uderzyć, sięgnąć, wyciągnąć do[5060]* Rdz 26,11;
***dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]* 1Krn 16,22

16. Przywołał* też głód na ziemię[776] i zniszczył[7665] wszelką podporę** *jaką daje* chleb[3899].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***dosł.: kij, laska, gałąź, łodyga[4294], każdą odrośl zboża złamał - AK*

17. Posłał[7971] przed nimi męża[376], Józefa*, który został sprzedany[4376] jako niewolnik**;
**tj. „niech* (JHWH) *dodа"[3130] - syn Jakuba i Racheli - Rdz 30,24*
***lub: sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]* Rdz 37,28

18. Udręczyli* kajdanami** jego nogę, a *w* żelazo[1270] włożono*** jego szyję****; Rdz 39,20
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]; **więzy, kajdany[3525] - tylko tu i Ps 148,8; ***wchodzić, iść, dostąpić[935]*
*****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca[5315]*

19. Aż do czasu[6256], gdy przyszło[935] Jego słowo[1697], wypowiedź* JHWH, go doświadczała**.
**lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]* Ps 66,10;
***lub: k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować[6884]* Jk 1,12; 1P 1,7

20. Król posłał[7971] i go uwolniono*, władca** narodu[5971] wypuścił*** go. Rdz 41,14
**lub: k.h. odwiązać, wypuścić, wyzwolić[5425]; **dosł.: rządzący - rządzić, władać[4910]; ***k.p. uwalniać, wypuszczać, rozwiązać[6605]*

21. Ustanowił[7760] go panem* swojego domu[1004] i władcą** całego swojego mienia***;
**hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*
***por. w. 20*; ***lub: nabytek, własność, mienie, bogactwo[7075]*

22. Aby rządził* jego książętami** zgodnie ze swą wolą***, a jego starszych**** nauczał mądrości[2449]. **dosł.: k.q. wiązać, krępować, okiełznać[631]*
***lub: książę, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik[8269]*
****idiom: zgodnie z duszą[5315] - por. Ps 27,12*; 42,2**; 66,16****
*****tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

23. I Izrael[3478] wszedł[935] do Egiptu[4714], a Jakub[3290] zamieszkiwał* w ziemi Chama**;
por. w. 12; **tj. „gorący"[2526] - drugi syn Noego, syn. Egiptu*

24. I uczynił* bardzo[3966] płodnym* swój lud[5971] i potężniejszym** od jego wrogów***. Wj 1,7.9;
**lub: k.h. czynić owocnym, płodnym, rodzić owoc* [6509] Pwt 26,5
***lub: k.h. uczynić silniejszym* [6105]; ****ciemiężyciel, nieprzyjaciel* [6862]

25. Odmienił[2015] ich serce[3820], by znienawidzili* Jego lud[5971] i postępowali przebiegle** wobec Jego sług[5650]. Wj 1,8-14; Dz 7,19
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się* [8130]
***lub: k.hp. postępować przebiegle, postępować nikczemnie* [5230]

26. I posłał[7971] Mojżesza*, swojego sługę[5650], i Aarona**, którego wybrał[997]; Wj 3,10; 4,14; Dz 7,34
tj. „wyciągnięty" (z wody)* [4872]; *„przynoszący światło"* [175]

27. I spełniali* pośród nich słowa[1697] *ze* znakami[226] Jego i cudami** w ziemi[776] Chama[2526].
**lub: k.q. ustawiać, sprawiać, że coś się stanie, kształtować* [7760]
***lub: dziw, znak, cud, zapowiedź* [4159] *- Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*
Wj 7,1-12; Ps 78,43-51; Jr 32,20-21; Mk 16,20; 1Kor 1,22

28. Posłał[7971] ciemność[2822] i sprawił, że nastał mrok*, i nie buntowali** się przeciw[854] Jego słowu[1697]. Wj 10,21-23; Jl 2,31; Obj 16,10
**lub: k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić* [2821]
***lub: k.q. być nieposłusznym, być zbuntowanym* [4784]
***ug. keti*: nie buntowali się, wg qere: nie buntowała się (ciemność); inni z pytajnikiem: czyż nie buntowali się - NIV, WBC*[K]

29. Zamienił[2015] ich wody[4325] w krew[1818] i pozabijał* ich ryby[1710]. Wj 7,20-21
**lub: k.h. zabić, uśmiercić, k.q. zostać zgładzonym, zginąć* [4191]

30. Ich ziemia[776] zaroiła* się od żab[6854], *były nawet* w komnatach** ich królów[4428].
**lub: k.q. roić się, mnożyć się* [8317]; ***izba, pokój, komnata, najbardziej wewnętrzna część, wnętrze* [2315], *ciemny pokój* [B2643]

31. Nakazał* i nadciągnął** rój*** *owadów* i komarów**** na całe ich terytorium[1366].
**lub: k.q. powiedział* [559]; ***dosł.: k.q. wchodzić, wkroczyć* [935]
****tu: l.poj. - rój* [6157] *- Wj 8,21, szczeg. typ muchy - zwł. końska* [B7136]
*****lub: rój komarów, komar* [3654], *wesz, robak* [B4216] Wj 8,16-21

32. Zesłał* im deszcz[1653] *z* gradem[1259], płomienie[3852] ognia[784] na ich ziemię[776]. **dosł.: k.q. dać* [5414]

33. Kazał uderzyć* ich winnice[1612] i ich figowce[8384]; połamał[7665] drzewa** na ich terytorium***. ***lub: drzewo - AK; ***granica, region, terytorium* [1366]
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać* [5221]

34. Nakazał[559] i nadciągnęła* szarańcza**, niezliczone[4557] mnóstwo*** gąsienic****; **por. w. 31***
***tj. szarańcza* [697], *szczeg. szarańcza wędrowna w uskrzydlonym stadium* [B797]; ****lub: nie miała liczby - AK; ****młoda szarańcza, żarłoczna gąsienica* [3218], *pełzająca szarańcza bez skrzydeł* [B3702]

35. I *te* pożarły* całą zieleń[6212] w ich ziemi[776], i zjadły[398] plon[6529] ich pól**. Wj 10,12-15
**lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wyniszczać* [398]
***hebr.: adama*[h] *- ziemia, kraj, terytorium, grunt uprawny* [127]

36. Kazał uderzyć* każdego[3605] pierworodnego[1060] w ich ziemi[776], pierwociny[7225] wszelkiej ich siły**. **por. w. 33** Wj 11,5; Ps 78,51; Hbr 11,28
***metaf.: zabił najstarszego syna z każdego domu ludu egipskiego*

37. Wyprowadził* ich ze srebrem[3701] i złotem[2091] i nie było potykającego** się w ich plemionach[7626]. Wj 12,35-36
**lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić* [3318]; ***k.q. potknąć się, zataczać się* [3782]

38. Egipt[4714] się radował*, gdy wychodzili[3318], bo *z* ich** *powodu* padł[5307] na nich*** strach****.
**lub: być zadowolonym, unosić się radością* [8055], *promienieć* [B8941]
***domyśl.: Izraelitów; ***Egipcjan; ****lub: trwoga, przerażenie* [6343]

39. Rozpostarł* obłok[6051] dla osłony[4539] i ogień, by dawał światło** *w* nocy[3915]. Wj 13,21; Iz 4,5
**lub: k.q. rozciągać się, ukazywać, rozprzestrzeniać* [6566]
***lub: k.h. oświetlać, rozświetlać, zapalać, dawać światło* [215]

40. Prosił* – a *On* sprawił, że zostały przyprowadzone** przepiórki[7958] i nasycił*** ich chlebem[3899] z niebios****. Wj 16,15; Ps 78,24
**lub: k.q. prosić, szukać, zabiegać* [7592] *tu: w 3 os. l.poj. - o Izraelu*
***lub: k.h. sprowadzić przeciwko, wnosić, sprawić coś* [935]
****dosł.: sprawił, że się nasycili; ****domyśl.: o mannie - Ps 78,24**

41. Otworzył[6605] skałę* i trysnęły[2100] wody, popłynęły rzeką** po pustyni***. ****lub: po suszy* [6723]
**lub: blok kamienny, głaz, skała* [6697]; ***strumień* [5104] Wj 17,6

42. Pamiętał[2142] bowiem o swoim świętym* Słowie[1697] *i* o[853] Abrahamie[85], swoim słudze[5650].
**lub: odrębność, świętość* [6944], *miejsce święte - por. Ps 89,35; Jr 23,9*

43. Wyprowadził[3318] swój lud[5971] z weselem*, swoich wybranych wśród okrzyków radości**.
**lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie* [8342] Wj 15,1
***lub: okrzyk radości, chwały, obwieszczenie, krzyk błagania* [7440]

44. I dał im ziemię[776] narodów*, i objęli w posiadanie[3423] dorobek** ludów***; Joz 24,13
hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi* [1471]; ****por. Ps 7,7
***dosł.: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda* [5999]

45. Aby zachowywali[8104] Jego nakazy* i przestrzegali[5341] Jego praw**. Chwalcie*** JH[WH].
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna* [2706]
lub: prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj* [8451]; ****Ps 104,35

106

Chwalcie* JH[WH]. Wysławiajcie** JHWH, albowiem jest dobry, albowiem miłosierdzie*** Jego *trwa* na wieki[5769]!
por. Ps 104,35*; **lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać* [3034] *- tryb rozkaz.; ***laska, dobroć, wierność* [2617]

2. Kto wysłowi* potęgę** JHWH i ogłosi[8085] całą Jego chwałę***? ****por. Ps 22,3*** Ps 145,4.12; 150,2
lub: k.q. powiedzieć, wypowiedzieć* [4448]; * siła, moc, dzielność* [1369]

3. Błogosławieni[835], którzy strzegą* sądu** i czynią sprawiedliwość[6666] w każdym czasie.
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad* [8104]
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie* [4941]

4. Pamiętaj[2142] o mnie, JHWH, przez życzliwość[7522] do swojego ludu[5971]; nawiedź* mnie swoim zbawieniem**; ***lub: dobrobyt, pomyślność* [3444]
**lub: przegląd, opieka, troska, zapas* [6485], *straż, nadzór* [B7507]

5. Abym* widział[7200] szczęście** Twoich wybranych[972], radował*** się radością**** Twojego narodu[1471] i chlubił[1984] się razem z Twoim dziedzictwem[5159]. **lub: obym - por. AK* Pwt 32,9
***lub: korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście[2896]*
****lub: k.q. być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941], ****radość, ucieczka, pomyślny skutek[8057]*

6. Zgrzeszyliśmy* wraz[5973] z naszymi ojcami[1], postępowaliśmy przewrotnie[5753] i czyniliśmy niegodziwość**. Kpł 26,40; 1Krl 8,47; Dn 9,5
**lub: chybić celu bądź słuszności, ponieść winę, utracić, grzeszyć[2398], **k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*

7. Nasi ojcowie w Egipcie[4714] nie zrozumieli* Twoich cudów[6381], nie pamiętali[2142] ogromu[7230] Twoich łask[2617], lecz buntowali** się nad morzem[3220] – Morzem Czerwonym. Wj 14,11; Ps 78,17
**lub: k.h. mieć wgląd, poświęcać uwagę, rozważać, zastanawiać się, być roztropnym, postępować rozważnie[7919]*
***k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784]*

8. *A jednak* ich wybawił* ze względu[4616] na swoje imię**, aby okazać*** swoją potęgę****. Wj 9,16;
**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]*
***imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 143,11;
****lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045], ****moc[1369]* Ez 20,14; 1J 2,12

9. Zgromił* Morze Czerwone[5488] i wyschło[2717]; i przeprowadził[1980] ich przez głębiny** jak przez pustynię[4057]. Wj 14,21; Ps 18,15; Iz 63,11-14; Na 1,4
**lub: k.q. zgromić, napomnieć[1605], **głębia, otchłań, grób[8415]*

10. Tak wybawił[3467] ich z ręki tego, który ich nienawidził* i odkupił** ich z ręki wroga[341].
**lub: k.q. oddzielać się, brzydzić, k.p. nienawidzący (wrogów)[8130], **k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*

11. Wody[4325] zakryły[3680] ich nieprzyjaciół*, nie pozostał[3498] *ani* jeden z nich. Wj 14,27-28; 15,5;
**lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]* Ps 78,53

12. Wtedy uwierzyli* Jego słowom[1697] i śpiewali[7891] na Jego chwałę**. Wj 14,31; 1Krn 9,6
**lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539] - por. utwierdzeni w wierze w słowie Jego śpiewali ... - AK*
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

13. Szybko* *jednak* zapomnieli[7911] o Jego dziełach[4639], nie czekali** na Jego radę***.
**lub: k.p. śpieszyć (się), pospieszać, robić szybko[4116], **k.p. czekać, czekać w zasadzce, zwlekać, wyczekiwać[2442], ***plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Wj 15,24; Ps 78,11; 107,11

14. Pałali* żądzą** na pustyni[4057], na próbę wystawiali*** Boga na pustkowiu[3452]. Wj 17,7;
**lub: k.hp. pragnąć, tęsknić za, żywić pożądanie (o żądzach cielesnych)[183], **tęsknota serca, pożądanie, pragnienie, życzenie[8378]*
****k.p. badać, próbować, kusić[5254]* Ps 78,18; 1Kor 10,9; Jk 1,13

15. I dał[5414] im, czego żądali*, lecz zesłał[7971] na ich dusze** wycieńczenie***. Lb 11,31; Ps 78,29
lub: żądanie, petycja, prośba[7596], życzenie[B9064], **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba - Ps 3,2
****lub: chudość, niedostatek, niklość, marnienie[7332] - Iz 10,16; Mi 6,10*

16. Potem zazdrościli* Mojżeszowi[4872] w obozie** i Aaronowi[175], świętemu[6918] JHWH;
**lub: k.p. być zazdrosnym, zawistnym, gorliwym, pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065], **obóz, obóz wojskowy[4264]* Lb 16,3

17. Otworzyła[6605] się ziemia[776] i pochłonęła[1104] Datana*, i zakryła[3680] zgromadzenie** Abirama***; Lb 16,31-32; Pwt 11,6
**tj. „należący do krynicy" [1885] - naczelnik Rubenitów; **zgromadzenie, zebranie[5712]; ***tj. „mój ojciec jest wywyższony"[48]*

18. I zapłonął[1197] ogień[784] przeciwko ich zgromadzeniu[5712], płomień[3852] spalił[3857] niegodziwych*. **lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

19. Zrobili cielca* na Horebie** i odlanemu posągowi*** oddali pokłon****; Wj 32,4
**tj. młody byk[5695], **tj. „pustynia"[2722] - inna nazwa góry Synaj*
****lub: topiony metal, odlewany wizerunek (bożka), sieć[4541]*
*****lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

20. I zamienili* swoją chwałę** na obraz*** wołu[7794] jedzącego[398] trawę[6212]. Iz 40,18-25;
**lub: k.h. zmienić, odmienić, wymienić[4171], zapaść się[B4827]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]* Jr 2,11; Rz 1,23
****lub: wzór, plan, forma, budowa, postać, wizerunek[8403]*

21. Zapomnieli[7911] o Bogu, swoim wybawcy*, który dokonywał[6213] wielkich[1419] *dzieł* w Egipcie[4714]; Iz 43,3; Oz 13,4; Łk 1,47; 1Tm 2,3
**dosł.: wybawiającego ich - k.h. ocalić, dać zwycięstwo[3467]*

22. Cudownych* *dzieł* w ziemi[776] Chama**, *rzeczy* budzących lęk*** nad Morzem[3220] Czerwonym[5488]. Ps 105,23.27
lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381], **inna nazwa Egiptu - por. Ps 105,23*
****k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*

23. Dlatego* powiedział, że ich wygubi**, gdyby nie Mojżesz[4872], Jego wybrany[972], który stanął w wyłomie*** przed Jego obliczem[6440], aby odwrócić[7725] Jego gniew**** i zamiar *ich* zniszczenia[7843]. **lub: I powiedział[559]* Wj 32,10; Pwt 9,14
***lub: k.h. zniszczyć, wytracić[8045], ***wyrwa, wyłom, dziura[6556]*
*****lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*

24. Wzgardzili* też wspaniałą** ziemią[776], nie wierząc*** Jego słowu[1697]. ****por. w. 12** Hbr 3,18;
**lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Jud 1,5
***lub: pragnienie, to, co jest godne pożądania, miły, drogi[2532]*

25. I szemrząc* w swoich namiotach**, nie byli posłuszni*** głosowi[6963] JHWH. ***por. Ps 78,60****
**lub: k.n. mamrotać, oczerniać[7279] tu i Pwt 1,27; Iz 29,4*
****lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*

26. Dlatego podniósł[5375] na nich swoją rękę*, aby ich doprowadzić do upadku** na pustyni;
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: k.h. spowodować upadek, powalić, zrzucić, zwalić[5307]*

27. Aby ich potomstwo* upadło[5307] wśród narodów[1471] i aby rozproszyć[2219] ich po *różnych* ziemiach[776]. **lub: nasienie[2233]* Kpł 26,33; Ps 78,43; Ez 20,23

28. Przyłączyli* się też do Baal-Peora** i jedli[398] ofiary*** *składane* zmarłym[4191].
**lub: k.n. dołączyć się[6775]; **tj. „Pan rozłamu" [1187] - bóstwo czczone w Peor; ***hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiaru wspólnotowa[B2623] - Put 26,14*

29. I pobudzili *Go** do gniewu** swoimi czynami[4611], *tak że* wybuchła*** wśród nich plaga[4046]; Lb 25,3; Pwt 4,3; Oz 9,10
**domyśl.: Boga; **lub: k.h. dokuczać, pobudzać do gniewu[3707] ***lub: k.q. wybuchnąć (gwałtownie), uciec się do przemocy[6555]*

30. Wtedy powstał[5975] Pinechas*, dokonał sądu** i plaga*** została powstrzymana[6555]. Lb 25,7
**tj. „usta ze spiżu" [6372]; **lub: k.p. pośredniczyć, rozsądzić[6419], ogłosić wyrok, być rozjemcą[B7330]; ***cios, rzeź, plaga, zaraza[4046]*

31. I zostało mu *to* policzone* za sprawiedliwość[6666] z pokolenia w pokolenie**, na wieki***.
**lub: k.n. zostać policzonym, przypisanym, być szanowanym[2803] **lub: generacja, okres, pokolenie[1755], ***na zawsze[5769]* Lb 25,11

32. Rozgniewali* Go ponownie u wód Meriba**, *tak że* Mojżesz[4872] był pełen obaw*** z tego**** powodu[5668]; Lb 20,2.13; Pwt 1,37; 3,26;
**lub: k.h. przywodzić do gniewu bądź złości[7107], rozjątrzyli - AK **tj. „niesnaski, spór" [4809]; ***lub: k.q. drżeć, dygotać[3415], być pełnym obaw[B3925] - por. Iz 15,14; ****lub: z ich powodu* Ps 81,7

33. Okazali bowiem nieposłuszeństwo* Jego** Duchowi**, *tak że* mówił on*** nierozważnie**** swoimi ustami[8193]. ****tj. Mojżesz* Lb 20,10-11;
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784]; **dotyczy Boga - por. AK; ****lub: k.p. mówić pochopnie, nieroztropnie[981] - por. Kpł 5,4; Prz 12,18* Ps 78,40; Iz 63,10

34. Nie wytępili* narodów**, jak im to JHWH nakazał***. ***por. w. 35*** Pwt 7,2.16; Sdz 2,2
**lub: k.h. zniszczyć, wytracić[8045]; ***k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć, nakazywać, obiecywać, zamierzać[559]*

35. Lecz zmieszali* się z tymi narodami** i nauczyli[3925] się ich czynów[4639]; Sdz 3,5-6
**lub: k.hp. wymieniać zobowiązania, zastawy, mieć udział z, dzielić coś wspólnie[6148]; **poganie, narody, nie-Żydzi[1471]*

36. I służyli[5647] ich bożkom*, które stały[1961] się dla nich pułapką**. Pwt 7,16; Sdz 2,12
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek[6091]; **przynęta umieszczona w pułapce, wabik, sidła[4170]*

37. Ofiarowali* bowiem demonom** swoich synów[1121] i swoje córki[1323]; Kpł 17,7; Pwt 12,31; 32,17;
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]* Jr 7,31; 1Kor 10,20; Obj 9,20
***hebr.: sed - demon[7700] - tylko tu i Pwt 32,17 - por. J 7,20**

38. I wylali[8210] krew niewinną*, krew swoich synów[1121] i córek, którą** ofiarowali*** bożkom[6091] Kanaanu; i ziemia[776] została zanieczyszczona**** krwią. ***których; ***por. w. 37** Lb 35,33;
**lub: czysty, wolny od winy, przejrzysty, niewinny[5355]* Iz 24,5
*****lub: k.q. być zanieczyszczonym, bluźnierczym, bezbożnym[2610]*

39. Zanieczyścili* się swoimi czynami[4639] i cudzołożyli[2181] swoimi postępkami**. Kpł 18,24
**lub: k.q. być bądź stać się nieczystym (w sensie seksualnym, rytualnym)[2930]; **uczynek, czyn, nawyk, praktyka[4611]*

40. I rozpalił* się gniew[639] JHWH na Jego lud[5971], obrzydło** Mu Jego dziedzictwo[5159].
**lub: k.q. płonąć, rozpalić (o gniewie)[2734]* Pwt 32,19; Ps 78,59
***lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, uważać za obrzydliwość[8581]*

41. I wydał* ich w rękę[3027] narodów[1471], i panowali[4910] nad nimi ci, którzy ich nienawidzą**.
**lub: k.q. dać, przyznać, użyć[5414], poddać się komuś[B6276]- Lm 3,30 **lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*

42. I uciskali* ich wrogowie[341], upokarzali** ich pod[8478] swoją ręką[3027]. Sdz 4,3; 10,12
**lub: k.q. ściskać, naciskać, przyciskać, uciskać[3905] **lub: k.n. ukorzyć się, zostać upokorzonym, zostać podbitym[3665]*

43. Wiele razy[6471] ich wybawiał[5337], lecz oni buntowali* się w swoich** planach*** i zostali upokorzeni**** przez swoje** nieprawości[5771].
**lub: przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo[4784] - w. 33* **ze względu na swoje plany ..., ze względu na swoje... - por. AK ***lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Sdz 2,16; Ne 9,27;
*****lub: k.q. być poniżonym, być upokorzonym[4355]* Ps 81,12

44. Lecz wejrzał* na ich ucisk**, gdy usłyszał[8085] ich błaganie***. **dosł.: dostrzegł[7200] - por. Ps 94,7* **lub: trudne położenie, niedola[6862]; ***krzyk błagania[7440]*

45. Wspomniał* ze względu na nich na swoje przymierze** *z nimi* i zlitował*** się nad nimi według wielkiej łaski**** Jego. Wj 32,14
**lub: pamiętał[2142]. **hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]; ***lub: miłosierdzie, wierność, dobroć[2617] ****wg ketiv: łaska Jego, wg qere: łask - l.mn. Jego - por. w. 7*

46. I sprawiał*, że mieli litość** dla*** nich, wszyscy, którzy uprowadzili ich w niewolę[7617].
**lub: k.q. dać, zezwolić, przypisać, wytworzyć, robić[5414]* Ezd 9,9;
***lub: wspólczucie[7356]; ***dosł.: przed ich obliczem[64440]* Jr 42,12

47. Wybaw* nas, JHWH, nasz Boże, i zgromadź** nas spośród narodów[1471], abyśmy wysławiali*** Twoje święte[6944] imię[8034] i szczycili**** się Twoją chwałą*****. ***lub: k.p. zebrać razem[6908]*
lub: k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467] - tryb rozkaz. ***lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034] ****lub: k.hp. szczycić się, chełpić, pysznić[7623]; *****por. Ps 71,6**

48. Błogosławiony[1288] JHWH, Bóg Izraela[3478], od wieków[5769] na wieki; niech cały lud[5971] powie: Amen*. Chwalcie** JH[WH]. ***por. Ps 104,35***
**lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*

107

Wysławiajcie* JHWH, albowiem jest dobry**, albowiem miłosierdzie[2617] Jego *trwa* na wieki[5769]! **por. Ps 106,47****
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność[2896]*

2. Niech mówią *to* odkupieni* przez JHWH, *ci,* których odkupił[1350] z ręki wroga[6862];
**lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]* Ps 35,27

3. I zgromadził* z *różnych* ziem[776], ze wschodu[4217] i zachodu[4628], z północy[6828] i południa**.
por. Ps 106,47* Ps 106,47; Iz 11,11; 43,5; Jr 29,14; Ez 39,2
***dosł.: i z morza[3220] - często o Morzu Śródziemnym*

4. Błądzili* po pustyni[4057], na pustkowiu** nie znaleźli[4672] drogi[1870] do zamieszkałego[4186] miasta[5892]. **lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się*[8582] ***lub: miejsce odludne, nieużytek, pustkowie*[3452] Pwt 32,10

5. *Byli* głodni[7457], a także spragnieni[6771], *aż* omdlewała* w nich dusza**. Ps 77,3
lub: k.hp. mdleć, słabnąć*[5848]; ***dosł.: dusze*[5315] *- por. Ps 3,2

6. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli**, i wyzwalał[5337] ich z ucisków***; Ps 106,13.19.28
**lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się*[6817]
***lub: trudne położenie, niedola*[6862]; ****udręka, tarapaty, ucisk*[4691]

7. I poprowadził* ich właściwą** drogą[1870], aby przyszli[1980] do zamieszkałego[4186] miasta[5892].
**lub: k.h. prowadzić marsz, deptać*[1869]; ***szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty*[3477] Ezd 8,21; Jr 31,9

8. Niech wysławiają* JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne** *dzieła* dla synów[1121] ludzkich***; ****dosł.: synów człowieka*[120] Ps 75,1
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać*[3034]
***lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)*[6381]

9. Bo zaspokoił* spragnioną** duszę, a głodną duszę[5315] napełnił*** dobrami[2896]. Ps 34,10;
**lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym*[7646] Łk 1,53
***lub: spragnionego - AK - k.q. błąkać się, tułać, pragnąć*[8264]
****lub: k.p. napełnić (się), zadowolić, dokonać, utwierdzić* [4390]

10. Siedzących* w ciemności[2822] i w cieniu śmierci**, więźniów[615] nędzy[6040] i żelaza. Mt 4,16;
**lub: k.q. mieszkać, pozostawać, siedzieć, przebywać* Łk 1,79
***hebr.: calawet*[6757] *- cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych - por. Hi 3,2; 10.21-22; Iz 9,1; Jr 2,6*

11. Bo buntowali* się przeciwko nakazom** Boga i pogardzili[5006] radą*** Najwyższego[5945].
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać*[4784]; ***wypowiedź, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz*[561]
****lub: zamysł, rada*[6098]*, plan, decyzja*[B7058] Lb 20,24; 1Sm 15,23

12. I upokorzył* ich serce[3820] trudem**, potknęli się***, a nie było *nikogo, kto* pomógł****.
**lub: k.h. upokorzyć, podbić*[3665]; ***mozół, ciężka praca, trud*[5999]
****lub: k.q. potknąć się, zataczać; ****dosł.: pomagającego*[5826]

13. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli[6862], *a On* wybawiał[3467] ich z ucisków[4691];
**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)*[2199]

14. Wyprowadził* ich z ciemności[2822] i z cienia śmierci**, a ich więzy[4147] rozerwał***. Ps 78,78;
lub: k.h. wyprowadzić, wywieść, wyzwolić*[3318]. ***por. w. 10*
****lub: k.p. rozerwać, złamać, wyrwać, podrzeć*[5423] Dz 12,7; 16,26

15. Niech wysławiają* JHWH za Jego miłosierdzie** i za cudowne[6381] *dzieła* wobec synów*** ludzkich****. **por. w. 8*; ****dosł.: człowieka*[120]
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]
****lub: syn, wnuk, dziecko płci męskiej, członek jakiejś grupy*[1121]

16. Bo skruszył[7665] bramy[1817] mosiężne* i rozłupał** żelazne[1270] sztaby[1280]. ***k.p. rozciąć na pół*[1438]
**lub: miedź, brąz, kajdany (z miedzi bądź brązu)*[5178]*, stop miedzi z cyną stąd: brąz a także mosiądz*[B5994] Lb 16,1-3

17. Głupcy* przez swoje występne** drogi[1870] i przez swoje nieprawości[5771] są udręczeni[6031].
**lub: głupiec, gardzący mądrością, ktoś kłótliwy, kpiący*[191]
***lub: przewinienie, bunt*[6588]*, wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja*[B7613]

18. Wszelki pokarm[400] obrzydł* ich duszy[5315] i zbliżyli[5060] się do bram śmierci**. Lb 16,35;
**lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, uważać za obrzydliwość*[8581]
***tj. do bram Szeolu - por. Ps 9,13; Mt 16,18* Hi 33,20

19. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli[6862], i wybawiał** ich z ucisków[4691];
**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)*[2199]
***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo*[3467]

20. Posłał[7971] swoje słowo[1697] i uzdrowił* ich, i wybawił** ich z dołu***. Ps 147,15; 2Krl 20,4; Mt 8,8
**lub: przywrócić zdrowie*[7495] *- w aspekcie fizycznym i duchowym - por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16*
***lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć*[4422]
****hebr.: sehut - dół, otchłań*[7825] *tu - l.mn. i Lm 4,20; KJV - zniszczeń*

21. Niech wysławiają[3034] JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne[6381] *dzieła* dla synów[1121] ludzkich*; **dosł.: synów człowieka*[120] Ps 75,1

22. I niech składają* ofiary[2077] dziękczynienia**, i głoszą z radością*** Jego dzieła. Kpł 7,12;
**lub: zabijać na ofiarę, zarzynać do jedzenia*[2076] Ps 50,14;
***lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna*[8426]
****lub: okrzyk radości, chwały*[7440] Ef 5,20; 1Tes 5,18; Hbr 13,15

23. *Ci, którzy* zstąpili[3381] na morze[3220] w statkach*, *którzy* prowadzili[6213] handel** na wielkich wodach[4325]; **tj. statek dalekomorski, kupiecki*[591]
***lub: zajęcie, praca, zawód, interesy* [4399]*, misja handlowa*[B5086]

24. Oni widzieli[7200] dzieła[4639] JHWH i Jego cuda* w głębinach**. ***tj. głębina morska*[4688]
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)*[6381]

25. Gdy rozkazał*, powstał[5975] huraganowy** wiatr*** i podniósł *on* fale *morskie*. Ps 93,3-4;
**lub: i powiedział - k.q. mówić, mówić w swoim sercu, nakazywać, myśleć*[559]; ***burza, wichura, huragan*[5591] Jon 1,4
****hebr.: ruah - wiatr, duch, tchnienie, umysł*[7307] *- por. Ps 76,12****

26. Wznosili* się *aż do* niebios[8064] i zstępowali[3381] w głębiny**, *tak że* ich dusza[5315] mdlała[4127] w nieszczęściu[7451]. ***tu: l.mn.* Ps 22,14; 119,28
**lub: k.q. iść w górę, wyrastać, przewyższać, być lepszym*[5927]
***hebr.: tehom - głębia*[8415] *(oceanu), otchłań - gr.: abyssos - Rdz 1,2*

27. Zataczali[2287] się i chwiali[5128] jak pijani*, a cała ich mądrość** skończyła się***. **tu l.poj.*[7910]
***lub: zmyślność, roztropność*[2451]; ****k.hp. być zakończonym*[1104]

28. A wtedy wołali[6817] do JHWH w swojej niedoli*, i wyprowadzał** ich z ucisków***;
**lub: trudne położenie, niedola*[6862]; ****udręka, tarapaty, ucisk*[4691]
***lub: spowodować wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić*[3318]

29. Doprowadził* do uciszenia[1827] huraganu[5591] i zamilkły** fale*** *morskie*. Mt 8,26;
**lub: k.h. podnosić, ustawiać, wykonywać, powodować skutek*[6965]
***lub: k.q. być nieruchomym*[2814]; ****dosł.: jego fale*[1530] Mk 4,39

30. Ucieszyli* się więc, że ucichły[8367]; i *tak* prowadził[5148] ich do upragnionej** przystani***.
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*
***lub: rozkosz, przyjemność[2656]; ***hap.leg.: miasto, port[4231]*

31. Niech wysławiają[3034] JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne[6381] *dzieła* dla synów[1121] ludzkich*; **dosł.: synów człowieka[120]* Ps 75,1

32. Niech Go wywyższają* w zgromadzeniu[6951] ludu[5971] i w zgromadzeniu** starszych*** niech Go chwalą[1984]. Ps 22,22.25
**lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*
***lub: zgromadzenie, miejsce zamieszkania, mieszkanie[4186]*
****tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

33. Zamienił* rzeki** w pustynię[4057], a źródła*** wód[4325] w spragnioną ziemię[6774]; 1Krl 17,1.7
**dosł.: k.q. sprawić, że coś się stanie, wyznaczyć, ustanawiać[7760]*
***lub: strumień, rzeka[5104]; ***źródło, krynica, czynność wyjścia[4161]*

34. Ziemię[776] urodzajną* *zamienia* w jałową** z powodu niegodziwości*** tych, którzy w niej mieszkają[3427]. Rdz 13,10; 19,25; Pwt 29,23-27
**dosł.: ziemię owocu[6529]; **lub: słoność, jałowość[4420]*
****lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

35. Pustynię[4057] zamienia* w stawy** *pełne* wód[4325], a suchą*** ziemię[776] w źródła[4161] wód.
**por. w. 33*; **lub: sadzawka, błotniste stawy, moczary[98]*
****lub: suchość, susza, pustynia[6723]* Ps 114,8; Iz 35,6-7; 41,18

36. I osiedlił* tam głodnych**, aby*** założyli[3559] miasto[5892] *do* zamieszkania[4186]; Ps 60,9; 146,7
**lub: k.h. sprawić, że ktoś zamieszka, sprawić, że (miasta) będą zamieszkane[3427]; **głodny, słabnący (metaf. o sile)[7457]; ***dosł.: i*

37. I obsiali[2232] pola[7704], zasadzili[5193] winnice* i uzyskali[6213] obfity** plon***. Iz 65,21; Am 9,14
**lub: winnica[3754], teren do uprawiania winorośli[B4328]*
***dosł.: owoc ziemi[6529]; ***owoc, zbiory, plon, zysk, przychód[8393]*

38. Błogosławił[1288] im i stali się bardzo[3966] liczni*, nie umniejszył[4591] też ich bydła[929].
**lub: k.q. być lub stać się licznym, rozmnożyć się, być wielkim, urosnąć do wielkich rozmiarów[7235]* Rdz 12,2; 17,16.20

39. Zmniejszyli* się i zostali upokorzeni** z powodu ucisku[6115], zła*** i utrapienia[3015];
**dosł.: i zmniejszyli się - k.q. być za małym, zmniejszać się[4591]*
***lub: k.q. być zgiętym w pokłonie, ukorzyć się, kłaniać się (w hołdzie), paść na twarz[7817]; ***zło, niedola, krzywda[7451]* Ps 44,25

40. On wylewa[8210] wzgardę[937] na władców* i sprawia, że błądzą** na pustkowiach[8414] bez drogi[1870]. **lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]*
***lub: k.h. powodować błąkanie się, zwodzić[8582]* Hi 12,21.24

41. Lecz* podniósł ubogiego** z utrapienia[6040] i uczynił *ich* rodziny*** jak stado**** *owiec*.
dosł.: i; **lub: potrzebujący, biedny, cierpiący ucisk[34] - Ps 69,33
****lub: klan, rodzina, plemię, lud[4940]; ****kozy, owce, stada[6629]*

42. Zobaczą[7200] to prawi* i rozradują** się, a wszelka nieprawość[5766] zamknie swoje usta.
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
***lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

43. Kto *jest* mądry*, będzie tego** strzegł*** i *ci***** rozważą starannie[995] miłosierdzie JHWH.
**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry[2450]* Ps 64,9;
***part. wskaz. dosł.: tych; ***lub: k.q. zachowywać, mieć pieczę nad, ochraniać, ratować życie[8104]; ****niech (ci)* Jr 9,12; Oz 14,9

108

Pieśń*. Psalm[4210] Dawida**.
**tj. pieśń, oda, hymn[7892]; **lub: dla Dawida - AK*

1. Boże, moje serce[3820] jest gotowe*; będę Ci śpiewał[7891] i wysławiał** Cię, także[637] i moja chwała***. Ps 16,9; 57,8;112,7
lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, prawidłowo kierowanym, gotowym[3559]; ***lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]; ***tu: metonimia - cała istota[3519] - por. w 5*

2. Obudź* się, cytro** i harfo***, *gdy* budzę**** się *o* świcie[7837]. ****por. Ps 57,8**** Sdz 5,12; Ps 33,2;
**lub: k.q. pobudzić się, obudzić - tu: tryb rozkazujący[5782]* Ps 81,2
***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
*****lub: (a ja chcę) obudzić[5782] jutrzenkę[7837|B9301] - por. w. 3***

3. Pragnę* Cię wysławiać** wśród ludu[5971], JHWH, pragnę* Ci śpiewać[2167] wśród[1077] narodów[3816]. ***lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
**tu: IMP cohort. wyrażający prośbę, pragnienie lub nakaz*

4. Bo Twoje miłosierdzie* jest wielkie[1419], *sięga* ponad[5921] niebiosa[8064], a Twoja prawda** aż pod obłoki[7834]. ***por. Ps 61,7*** Ps 25,10; Lm 3,22-23
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

5. Bądź wywyższony* ponad niebiosa, Boże, a Twoja chwała** ponad[5921] całą ziemię[776];
**tryb rozkaz. - k.q. być wysoko, być wywyższonym, wstać[7311]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]*

6. Aby Twoi umiłowani* zostali wyzwoleni**, wybaw[3467] ich swoją prawicą*** i odpowiedz**** mi. *****lub: k.q. odpowiadać, reagować[6030] - tryb rozkaz.*
**lub: ukochany, umiłowany, piękny, śliczny[3039]* Ps 60,5-12
***lub: k.n. zostać wyzwolonym, zostać zbawionym[2502]*
****prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

7. Bóg[430] przemówił[1696] w swojej świętości*: Z** radością[5937] rozdzielę[2505] Sychem***, a dolinę[6010] Sukkot**** wymierzę[4058]. ***por. w. 3**
**lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
****hebr.: Szekem - miasto pomiędzy górą Ebal a górą Gerazim, miejsce schronienia - Joz 20,7; 1-sza stolica Królestwa Płn.[7927]*
*****miasto na wschód od Jordanu, 1,6 km na płn. od potoku Jabbok - Joz 13,27; Rdz 32,17; 32,30; 33,17; 1-szy obóz po wyjściu Izraela z Egiptu - Wj 12,27, miejsce wytopu metali - 1Krl 7,46[5523]*

8. Mój jest Gilead*, mój i Manasses**, Efraim[669] osłoną[4581] mojej głowy[7218], Juda*** moim prawodawcą****. Rdz 49,10; Ps 60,7
**określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568]*
***nazwa całego Królestwa Płn.; ***tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony" 3063 - syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35*
*****lub: k.p. nakazać prawem, k.q. wytyczać granice, kreślić[2710]*

9. Moab* *jest* moją misą[7366] do mycia**, na Edom rzucę mój sandał***; zawiwatuję[7321] nad[5921] Filisteą****. 2Sm 8,1; Kaz 11,9

**tj. obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered a rzeką Arnon[4124]; **metafora upokorzenia i poddania*
****idiom: przejmować na własność - por. Pwt 11,24; Rt 4,7*
*****obszar śródziemnomorskiej niziny przybrzeżnej - Ps 56,*N***

10. Kto mnie wprowadzi[2986] do miasta warownego[4013]? Kto mnie doprowadzi do Edomu[123]?
11. Czy nie *Ty,* o Boże, który nas odrzuciłeś* i *już* nie wyruszasz[3318], Boże, z naszymi zastępami**?

**lub: k.q. odtrącać, k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp[6635]* Ps 44,9

12. Zapewnij[3051] nam pomoc[5833] w utrapieniu*, bo próżne** jest wsparcie*** człowieka[120].

**lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 118,8
***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]*
****lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]*

13. W Bogu[430] uczynimy[6213] potężne* *rzeczy,* a On podepcze[947] naszych nieprzyjaciół[6862].

**lub: siła,moc, skuteczność[2428]* 1Krn 19,13

109

Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*.

**lub: dla Dawida. Psalm - AK*

1. Boże mej pieśni chwały*, nie milcz**!

**lub: chwała, sława,rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
***lub: k.q. milczeć, być głuchym [2790] - Mi 7,16, Ps 35,22; 83,2*

2. Bo otworzyły[6605] się nade* mną usta[6310] niegodziwe** i usta podstępne***; mówili[1696] do mnie językiem[3956] fałszu****; Mt 26,59-62

**lub: z powodu mnie[5921]; **winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]; ***oszustwo, intryga[4820]; ****kłamstwo, oszustwo[8267]*

3. Otoczyli* mnie słowami[1697] nienawiści[8135] i walczą** przeciwko mnie bez przyczyny[2600].

**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać[5437]* Ps 35,7;
***lub: k.n. toczyć bitwę, prowadzić wojnę[3898]* Ps 69,4; J 15,25

4. W zamian[8478] za moją miłość[160] przeciwstawiają* mi się, a ja modliłem** się *za nich.*

**hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się[7853]*
***dosł.: a ja - modlitwa[8605] - Ps 65,2** Ps 35,12; J 10,32; 2Kor 12,15

5. Czynią* mi zło[7451] w zamian[8478] za dobro** i nienawiść[8135] w zamian[8478] za moją miłość[160].

**lub: położyli[7760] na mnie - AK, *k.q. kłaść, ustawić, umieścić, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie, postanawiać, kształtować[7760]*
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*

6. Postaw* nad nim niegodziwego**, a przeciwnik** niech stanie[5975] po jego prawicy[3225].

lub: k.h. postawić nad, uczynić nadzorcą, powierzać, oddawać pod opiekę, składać na przechowanie; **por. w 2* Hi 1,6; Za 3,1
****hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się[7854]*

7. Kiedy zostanie osądzony*, niech wyjdzie[3318] *jako* winny**, a jego modlitwa[8605] niech będzie[1961] *poczytana mu za* grzech[2401].

**lub: k.n. wejść w spór, błagać, być sądzonym[8199]* Ps 1,5;
***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]* Prz 28,9

8. Niech jego dni[3117] będzie[1961] niewiele*, a jego urząd** niech weźmie*** inny. Mt 27,5; Dz 1,20

**idiom: niech jego życie będzie krótkie[4592]; ***przyjmie[3947]*
***lub: nadzór, opieka[6486], komisja, warta, urząd, stanowisko*B7507

9. Niech jego synowie* *będą* sierotami**, a jego żona[802] wdową[490]. Wj 22,24

**hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk[1121], **lub: ktoś bez ojca[3490]*

10. Niech jego synowie[1121] wciąż się tułają* i niech żebrzą**, i szukają[1875] *pokarmu* w swoich ruinach[2723]. Hi 30,5-8; Ps 59,15

**lub: k.q. chwiać się, zataczać, dygotać, drżeć, włóczęga[5128]*
**hebraizm: aby tułały się, będą się tułały - AK*
***lub: k.p. dopytywać, dowiadywać się dokładnie, żebrać[7592]*

11. Niech wierzyciel* nastaje** na wszystko[3605], co jego, a obcy[2114] niech rozgrabią*** *owoc* jego pracy[3018]. Pwt 28,33; Ne 5,13; Hi 10,3

**lub: k.q. pożyczać, tu imiesłów - wierzyciel[5383] - Iz 24,2; 1 Sm 22,2 w Ne 5,7 i Ps 89,22 ktoś pobierający nadmierne odsetki - lichwiarz*
***lub: k.p. uderzyć kogoś, zamierzyć się na[5367]; ***łupić, rabować[962]*

12. Niech nie będzie *nikogo, kto by* mu okazał* miłosierdzie**; niech nie będzie *nikogo, kto by się* zlitował*** nad jego sierotami[3490].

**dosł.: k.q. wyciągnąć, ściągnąć w dół, rozciągnąć, wydobyć[4900]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617]*
****lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*

13. Niech jego potomstwo[319] będzie zgładzone*, niech ich imię[8034] zostanie starte** w następnym*** pokoleniu. ****lub: kolejnym, dalszym[312]*

**k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę[3772]*
***lub: zostać startym, zostać wymazanym, wyniszczonym[4229]*

14. Niech JHWH pamięta* nieprawość** jego ojców[1], a grzech[2403] jego matki[517] niech nie będzie wymazany***. Wj 20,5;

lub: k.n. być przypomnianym, być pamiętanym, być przedmiotem myśli[2142]; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***por. w 13** Lb 14,18

15. Niech *jego winy* będą zawsze* przed[5048] JHWH i niech wykorzeni** z ziemi[776] pamięć[2143] o nich***; ****domyśl.: o takich jak on*

**lub: ciągłość, wieczność, bez przerwy[8548]* Ps 34,16; 90,8
***lub: k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę[3772]*

16. Dlatego[3282] że nie pamiętał[2142], by okazać[6213] miłosierdzie[2617], ale prześladował* człowieka[376] ubogiego[6041] i nędznego**, a strapionego*** w sercu[3824] chciał zabić[4191]. Ps 34,18; 94,6

**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*
***lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
****lub: rażony, dotknięty[5218], pobity, przygnębiony[B6047]*

17. Umiłował[157] przekleństwo*, więc** niech na niego spadnie***; skoro nie pragnął[2654] błogosławieństwa[1293], niech się od niego oddali****.

**lub: oszczerstwo, złorzeczenie, przekleństwo[7045]* Ps 59,12;
***dosł.: i; ***dosł.: k.q. przyjść, wchodzić, wkroczyć, dostąpić[935]*
*****lub: k.q. być odległym, być dalekim[7368]* Prz 14,14; Mt 7,2

18. Ubierał się w przekleństwo[7045] jak w sza-

tę[4055], więc niech wejdzie[935] jak wody[4325] do jego wnętrzności* i jak oliwa do jego kości[6106].
**lub: wewnątrz, w głębi, w środku*[7130] Lb 5,22

19. Niech mu będzie jak płaszcz*, który go okrywa[5844] i jak pas[4206], którym się zawsze[8548] przepasuje[2296]. **lub: odzież, okrycie*[899], *bielizna*[B1025]

20. Taką[2063] niech mają zapłatę* od JHWH moi przeciwnicy** i *ci, którzy* źle[7451] mówią*** przeciwko[5921] mojej duszy[5315]. Ps 94,23;
**lub: praca, dzieło, zapłata*[6468]; ***hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać się, przeciwstawiać się*[7853]; ****dosł.: mówiący*[1696] Iz 3,11

21. Ale Ty, JHWH, Panie[136], uczyń[6213] ze mną *co chcesz, lecz* ze względu* na swoje imię[8034] uratuj** mnie, bo dobra[2896] jest Twoja łaska***.
**lub: ze względu na, z powodu, w celu, z myślą o tym*[4616] Ps 140,7
***tryb rozkaz. k.h. wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać*[5337]; ****dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie*[2617]

22. Ja[595] bowiem jestem ubogi* i nędzny**, a serce[3820] moje we mnie*** jest zranione****.
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny*[6041]
***lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza*[34]
****dosł.: w mym wnętrzu, w głębi*[7130]; *****lub: k.q. przekłute*[2490]

23. Odchodzę* jak cień[6738], który się schyla[5186], strząsają[5287] mnie jak szarańczę**.
**lub: k.n. odprowadzać, prowadzić, skłaniać do odchodzenia*[1980]
***tj. wędrowna szarańcza w pełni uskrzydlonym stadium, rój*[697]

24. Moje kolana[1290] chwieją* się od postu[6685], a moje ciało[1320] wychudło** bez tłuszczu***.
**lub: k.q. potykać się, zataczać*[3782]; ***dosł.: k.q. pochylać*[3584]
****lub: olej, oliwa z oliwek, tłuszcz*[8081] Ps 35,13; 69,10; Mt 4,2

25. A ja stałem[1961] się dla nich drwiną*; gdy mnie widzą[7200], potrząsają[5128] głowami**.
**lub: pogarda, drwina, hańba*[2781]; ***tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym* Ps 22,7; Mt 27,39

26. Wspomóż* mnie, JHWH, mój Boże; wybaw** mnie według swojego miłosierdzia[2617];
**tryb rozkaz. k.q. pomagać*[5826]; ***k.h. wyzwolić, dać zwycięstwo*[3467]

27. Niech poznają*, że to Twoja ręka[3027]; że to Ty, JHWH, to uczyniłeś[6213]. Hi 37,7
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać*[3045]

28. Oni przeklinają*, lecz Ty błogosław[1288], *gdy* powstają[6965], niech będą zawstydzeni**, a Twój sługa[5650] niech się weseli***. 2Sm 16,11;
**lub: k.p. czynić nikczemnym, przeklinać*[7043]; ***k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się*[954]; ****k.q. być zadowolonym, unosić się radością*[8055], *promieniec*[H8941] Iz 65,14

29. Niech moi przeciwnicy* okryją[3847] się hańbą** i niech się owiną[5844] własnym wstydem*** jak płaszczem[4598]. ****lub: hańba*[1322] Hi 8,22; Ps 35,26;
**hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się*[7853]
***lub: wstyd, hańba, zakłopotanie, zniewaga*[3639] Ps 132,8

30. Wielce[3966] pragnę wysławiać* JHWH swoimi ustami[6310] i pośród wielu[7227] Go chwalić**;
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać*[3034]
***lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się*[1984]

31. Bo *On* staje[5975] po prawicy[3225] nędznego[34], aby go wybawić[3467] od osądzających* jego duszę**. Ps 16,8; 110,5; 121,5
lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać*[8199]; ***por. Ps 103,1*

110 Psalm[4210] Dawida[1732]. Ps 2,1; 22,1; 31,1
1. JHWH oświadczył* mojemu Panu**: Usiądź[3427] po mojej prawicy[3225], aż położę[5704] twoich wrogów[341] jako podnóżek[1916] pod twoje stopy[7272]. Mt 22,44; Dz 2,34; 1Kor 15,25; Hbr 1,13
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)*[5002]; *2Sm 23,1*
***hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny*[113], *władca*[B128]

2. Berło[4294] twojej mocy* pośle[7971] JHWH z Syjonu**, *mówiąc:* Panuj*** pośród[7130] twoich wrogów[341]. **lub: siła*[5797] Ps 45,6; Ez 19,14; Rz 11,26-27
***tj. „twierdza"*[6726] *- słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****tryb rozkaz. k.q. panować, rządzić, podporządkowywać*[7287]

3. Twój lud[5971] będzie ochoczy* w dniu twojej potęgi[2428], w ozdobach** świętości[6944], z łona[7358] świtu***. Dla ciebie *czeka* rosa[2919] twojej młodości****. ****hap.leg.: świt, jutrzenka*[4891] Sdz 5,2
**tu: rzecz. - ochotnicy (?) - por. AK - dobrowolność, ofiara złożona z własnej woli*[5071]; ***świetność, cześć, chwała, dostojeństwo*[1926]
*****lub: dzieciństwo, młodość*[3208] *- twojej młodzieży - EIB*

4. JHWH przysiągł* i nie będzie żałował**: Ty jesteś kapłanem[3548] na wieki[5769] według porządku[1700] Melchizedeka***. Rdz 14,18; Lb 23,19;
**lub: k.n. złożyć ślub*[7650] Ps 89,35; Jr 4,28; Hbr 5,6; 6,20; 7,21
***lub: k.n. ulitować się, żałować, smucić się, odczuć ulgę*[5162]
****tj. „moim królem Sedek" - tu i Rdz 14,18 - por. Hbr 7,1-3*

5. Pan[136] po twojej prawicy* roztrzaska** królów[4428] w dniu[3117] swojego gniewu[639].
**słowo prawica*[3225] *odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*
***lub: k.q. przebić, roztrzaskać, zdruzgotać, ciężko zranić*[4272]

6. Będzie sądził* narody[1471] i napełni wszystko martwymi ciałami[1472]; roztrzaska[4272] głowy** panujące*** *nad* ziemią****.
**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać decyzję, bronić*[1777]
***idiom: pokona władców; ***wiele, licznie, dowódca, naczelnik*[7227]
*****lub: jak: ziemia*[776] *szeroka*[7227] *- EIB; na ziemi szerokiej - KUL*

7. Ze strumienia* będzie pił[8354] po drodze[1870], dlatego podniesie[7311] głowę[7218]. Sdz 7,5-6; Ps 27,6
**lub: rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku*[5158] *- potok Gichon (?) - por. 1Krl 1,38 lub rola potoku w 2Sm 5,8 (?)*

111 Chwalcie* JH[WH][3050]. Pragnę z całego[3605] serca[3824] wysławiać[3034] JHWH w gronie** prawych[3477] i w zgromadzeniu[5712].
**lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć*[1984] *- z kodem*[3050] *- hallelujah*
***lub: potajemna rada, zgromadzenie, rada mędrców, krąg*[5475]

2. Wielkie[1419] są dzieła[4639] JHWH, rozważane* przez wszystkich[3605], którzy *mają w nich* upodobanie[2656]. **lub: k.q. szukać, dowiadywać się, radzić*[1875]

3. Majestatyczne* i wspaniałe** jest Jego dzieło[6467], a Jego sprawiedliwość[6666] trwa*** na wieki[5703]. **lub: splendor, majestat, świetność, moc*[1935] ***lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała*[1926]; ****k.q. stać, być prostym, zajmować stanowisko, trwać*[5975] Ps 112,3.9; 119,142

4. Pamiętnymi* uczynił swoje cuda**; miłosierny[2587] i litościwy[7349] jest JHWH. Ps 78,4
**lub: pomnik, pamiątka, pamiętanie*[2143]; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)*[6381]

5. Dał pokarm* tym, którzy się Go boją**, pamięta[2142] zawsze[5769] o swoim przymierzu***.
**lub: żywność*[2964] Ne 1,5; Ps 34,10; 37,3; 105,8; Mt 6,26
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony*[3373]
****hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.*[1285]

6. Okazał* swojemu ludowi[5971] potęgę[3581] swoich dzieł[4639], dając[5414] im dziedzictwo** narodów***. **lub: k.h. oznajmiać, rzucać w oczy, mówić*[5046] ***lub: majątek, dziedzictwo, mienie*[5159]; ****poganie, nie-Żydzi*[1471]

7. Dzieła[4639] Jego rąk to prawda* i sąd**, godne zaufania*** są wszystkie Jego ustawy[6490];
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność*[571]
lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie*[4941] *- por. Ps 72,1
****lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, pewnym, trwałym*[539]

8. Zostały ustanowione* na wieki wieków**, uczynione*** w prawdzie[571] i prawości****.
lub: k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać*[5564]; ***na wieki*[5703]*, na zawsze*[5769] ****k.q. wykonane*[6213] *- AK; ****szczerości, należycie* [3477] *- Ps 112,2*

9. Zesłał[7971] swojemu ludowi[5971] odkupienie*, ustanowił** na wieki[5769] swoje przymierze[1285]; Jego imię[8034] jest święte[6918] i przejmujące lękiem***. Pwt 28,58; Ps 49,8; 99,3; Ml 1,11; Łk 2,38; Rz 3,24
**lub: okup, odkupienie, podział - por. Wj 8,23; Ps 130,7; Iz 50,2*
***lub: k.p. powierzyć nadzór, nakazać, zlecić, wyznaczyć*[6680]
****lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem*[3372]

10. Początkiem[7225] mądrości* jest bojaźń[3374|F] JHWH; dobre[2896] zrozumienie**[|M] *mają* wszyscy, którzy *je* wykonują[6213|M]; Jego chwała[8416] trwa[5975] na wieki[5703]. Hi 28,28; Prz 1,7; 13,15
**lub: zmyślność, roztropność, biegłość, mądrość*[2451]
***lub: roztropność, rozsądek, wgląd, rozeznanie, zrozumienie*[7922]

112 Chwalcie* JH[WH][3050]. Błogosławiony mąż[376], który boi[3372] się JHWH i bardzo upodobał** *sobie* Jego przykazania[4687]!
**por. Ps 111,1*; **lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w; pożądać, mieć upodobanie*[2654] Ps 1,2; 119,16; 128,1

2. Jego potomstwo* będzie potężne[1368] na ziemi[776], pokolenie[1755] prawych** będzie błogosławione[1288]. **lub: nasienie*[2233] Ps 25,13; 37,26; 102,28
***lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty*[3477]

3. Dobrobyt* i bogactwo** są w jego domu[1004], a jego sprawiedliwość trwa[5975] na wieki[5703].
**lub: bogactwo, majętność, cena, wysoka wartość*[1952] Ps 111,3; ***lub: majątek, bogactwo*[6239]*, dobrobyt*[B7235] Prz 3,16; 8,18

4. Dla prawych[3477] wschodzi[2224] światłość[216] w ciemności[2822]; *On* jest* łaskawy**, miłosierny*** i sprawiedliwy[6662]. Ne 9,17; Hi 11,17;
**lub: (on) o prawym(?); **życzliwy, miłosierny, łaskawy*[2587] ****hebr.: rahum - współczujący, miłosierny*[7349] Ps 97,11

5. Dobrze[2896] *jest, gdy* człowiek[376] okazuje łaskę* i pożycza[3867], dotrzymuje** swojego słowa[1697] należycie***. Ps 37,23; Prz 12,2; Łk 6,35; 23,50
**lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym*[2603] *- dobrze człowiekowi łaskawemu .... - AK; **k.pi. podtrzymywać, zawierać, usprawiedliwiać, powściągać, ograniczać*[3557]*, załatwiać (sprawy)*[B4095] ****lub: zgodnie z prawem, należycie, sprawiedliwie*[4941]

6. O tak*! Nigdy** nie zostanie zachwiany***, sprawiedliwy[6662] na wieki[5769] będzie**** zapamiętany[2143]. **lub: dlatego że, gdyż, ponieważ, jako że*[3588] ***lub: na wieki*[5769] *nie ...; ***k.n. zostać ustrząśniętym, poruszonym, obalonym*[4131]; *****k.q. być, trwać, pozostawać*[1961] Prz 10,7

7. Nie będzie się bał[3372] złej[7451] nowiny[8052], jego serce[3820] jest stateczne*, ufające** JHWH.
**lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, być niewzruszenie ustanowionym, być nieugiętym*[3559]; ***k.q. ufać, pokładać ufność w, mieć pewność, być pewnym, być bezpiecznym*[982]

8. Jego serce[3820] zostało umocnione*, nie będzie się bał[3372], aż spojrzy** *z góry* na swoich wrogów***. *** lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, widzieć*[7200]
**lub: k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać*[5564]; ****ciemiężyciel, nieprzyjaciel*[6892]

9. Rozprowadził* i dał ubogim**, jego sprawiedliwość[6666] trwa[5975] na wieki[5703], jego róg*** będzie wywyższony[7311] w chwale[3519]. 2Kor 9,9
**lub: k.p. rozrzucać*[6340]*, rozprowadzić dowolnie, szafować*[B7347]
***lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy*[34]; ****tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy*[7161] *- 2Sm 22,3 idiom: jego wysiłki zostaną uwieńczone powodzeniem - 2Sm 2,10*

10. Niegodziwy* widzi to i gniewa** się, zgrzyta zębami*** i omdlewa[4549]; pragnienie[8378] niegodziwych[7563] zginie[6]. Prz 11,7; Łk 13,28
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca*[7563]
***lub: k.q. denerwować się, być wzburzonym, gniewać się*[3707]
****idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści - Ps 35,16*

113 Chwalcie* JH[WH][3050]. Chwalcie[1984], słudzy JHWH, chwalcie imię JHWH!
**lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć*[1984] *- z kodem*[3050] *- hallelujah*
2. Niech imię* JHWH będzie błogosławione[1288], od teraz[6258] aż na wieki[5769]. Dn 2,20
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga - por. Ps 48,10*
3. Od wschodu[4217] słońca[8121] aż do jego zachodu[3996], niech imię[8034] JHWH będzie wychwalane*. Iz 59,19; Ml 1,11
**lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały*[1984]
4. JHWH jest wywyższony* ponad wszystkie narody**, Jego chwała*** ponad niebiosa.
**lub: k.q. wstać, powstać, być wywyższonym*[7311] Ps 8,1
***hebr.: goim*[1471]; ****hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat*[3519]

5. Któż[4310] *jest* jak JHWH, nasz Bóg, który *uczynił* wysoko[*] *swoje* mieszkanie[**]; Ps 89,6;
**lub: k.h. uczynić wysokim, wywyższyć[1361]* Iz 40,18; Jr 10,6
***lub: k.q. siedzieć, siadać, być ustawionym, mieszkać[3427]*
6. Który zniża[*] się, aby patrzeć[7200] na niebiosa[8064] i na ziemię[776]? Ps 11,4; 138,6
**lub: k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, uczynić niskim, upokorzyć, usiąść[8213]*
7. Podnosi[*] nędznego[1800] z prochu[6083], a z gnoju[**] wywyższa[7311] ubogiego[***]; ****por. Ps 112,9***
**lub: k.h. podnosić, wzbudzić, ustanawiać, utwierdzać[6965]*
***lub: sterta popiołu, sterta odpadków; sterta łajna[830]* Ps 107,41
8. Aby usiadł[*] pomiędzy[5973] książętami[**], pomiędzy książętami[5081] swojego ludu[5971]; Hi 36,9
por. w. 5; **lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]*
9. On sprawia, że niepłodna[*] zamieszkuje[3427] *w* domu[1004] jako radosna[**] matka synów[***]. Chwalcie[****] JH[WH][3050]. *****por. w. 1** 1Sm 2,5;
**lub: jałowy, bezpłodny[6135]; **radosny, wesoły, zadowolony[8056]*
****hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, członek grupy[1121]* Ps 68,6

114 Gdy Izrael[3478] wychodził[3318] z Egiptu[4714], dom[1004] Jakuba[3290] spośród ludu[5971] obcej mowy[*], Rdz 42,23; Ps 81,5
**hap.leg.: k.q. mówić niewyraźnie, mówić niezrozumiale[3937]*
2. Juda[*] stał[1961] się jego świątynią[**], Izrael[3478] *sferą* Jego panowania[***]. Wj 6,7; 19,6; 25,8; 29,45
**tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony" 3063 - syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35 tu: o pokoleniu Judy; **lub: Jego świętością[6944] - por. Ps 89,35; Jr 23,9; ***zwierzchnictwo, królestwo[4475]*
3. Morze[*] *to* ujrzało[7200] i uciekło[5127], Jordan[**] popłynął[***] wstecz[268]. Wj 14,21; Ps 77,16
**tu: o Morzu Czerwonym, często o Morzu Śródziemnym[3220]*
***tj. „zstępujący" 3383 - rzeka w Izraelu, płynąca z Antylibanu do Morza Martwego o dł. ok. 320 km; ***dosł.: obrócił[5437] się wstecz*
4. Góry[2022] skakały[*] jak barany[352], pagórki[1389] jak jagnięta[**]. ***lub: drobne bydło, owce, kozy, stada[6629]*
**lub: k.q. podskakiwać, k.p. tańczyć, skakać[7540]* Wj 19,18; Ps 29,63
5. Morze[3220], co ci *się stało*, że uciekasz[*], Jordanie[3383], że płyniesz[**] wstecz? ***por. w 3****
**lub: k.q. pierzchać, uciekać, oddalać się, znikać, pędzić[5127]*
6. Góry, że skaczecie[7540] jak barany[352], *a wy*, pagórki[1389], jak jagnięta[6629]? Ha 3,10
7. Zadrżyj[*], ziemio[776], przed obliczem Pana[113], przed obliczem[6440] Boga Jakuba[**]; Ps 96,9
lub: k.q. kręcić się, zwijać się (z bólu), wirować, tańczyć[2342] - tryb rozkaz.; **tj. „trzymający piętę" 3290 - por. Ps 53,6**
8. Który zamienia[2015] skałę[6697] w zasoby[98] wód, a krzemień[2496] w źródło[4599] wód[4325]. Wj 17,6

115 Nie nam, JHWH, nie nam, ale imieniu[8034] swojemu daj chwałę[*], ze względu na Twoją łaskę[**], ze względu na Twoją wierność[***]!
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]*
***lub: dobroć, łaskawość[2617]; ***prawda, pewność, wiarygodność[571]*
2. Dlaczego[4100] mają mówić[559] narody[*]: Gdzie więc[4994] jest ich Bóg? Ps 42,3.10; 79,10
**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
3. Ale Bóg nasz jest w niebiosach[*], czyni[6213] wszystko[3605], to czego[834] pragnie[**]. 1Krn 16,26-27;
wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba - por. Rdz 1,1; 2Kor 12,2***
***lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654], pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033]* Ps 42,3.10; 79,10; 135,6; Dn 4,25; Rz 9,19
4. Ich bożki[*] to srebro[3701] i złoto[2091], dzieło[**] rąk[3027] ludzkich[***]. Pwt 4,28; Ps 135,15; Ha 2,19-20
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek[6091]; **wytwór, czyn, działanie[4639]; ***dosł.: człowieka[120]*
5. Mają usta[6310], ale nie mówią[*]; mają oczy[5869], ale nie widzą[**]. **lub: k.p. obiecywać, mówić[1696]* Iz 46,7
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
6. Mają uszy[241], ale nie słyszą[*]; mają nosy[639], ale nie wąchają[**]. ***lub: k.h. zwęszyć, czuć zapach[7306]*
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*
7. Mają ręce[3027], ale nie dotykają[*]; mają nogi[7272], ale nie chodzą[1980]; ani gardłem[**] swoim nie wydają[***] głosu[***]. **lub: k.h. dotykać, k.q. czuć[4184]*
***hebr.: garon - kark, szyja, gardło, metaf.: otwarty grób[1627]*
****tj. dźwiękowe wyrażenie[1897] emocji (?) - EIB[1076] - Ps 1,2****
8. Tacy jak[3644] one[*] niech się staną[1961] *ci, którzy* je wykonują[6213] i wszyscy[3605], którzy w nich pokładają ufność[**]! **domyśl.: bożki z w. 4* Ha 2,18
***lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym, ufać[982]*
9. Izraelu[3478], ufaj[*] JHWH; On jest waszą[**] pomocą[***] i waszą tarczą[****]. **tryb rozkaz.[982]*
dosł.: ich[1931]; ***lub: wsparcie[5828]; ****tj. obronę[4043] - Ps 59,11*
10. Domu[*] Aarona[**], ufaj[***] JHWH; On jest waszą[****] pomocą[5828] i waszą tarczą[4043]. *****w. 9***
**tj. kapłani z pokolenia Lewiego, z rodu Aarona; **tj. „przynoszący światło" 175; ***tryb rozkaz.[982]* Ps 118,3; 135,19
11. *Wy, którzy* się boicie[*] JHWH, ufajcie[**] JHWH; On jest waszą pomocą[5828] i waszą tarczą[4043]. **lub: pełen bojaźni, pełen czci[3373]; **por. w 9**
12. JHWH pamięta[2142] o nas, będzie błogosławił[*]; będzie błogosławił[1288] domowi[**] Izraela[***], będzie błogosławił domowi[**] Aarona.
**hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem[1288]*
***tu: o całym narodzie; ***tj. „ten, który zmaga się z Bogiem" 3478*
13. Będzie błogosławił[1288] tym, którzy boją[3373] się JHWH, małym[*] oraz wielkim[**]. Ps 128,1.4;
**lub: młody, mały, niepozorny, nieważny[6996]* Obj 11,18;
***lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny[1419]* Obj 19,5
14. Niech rozmnoży[*] was JHWH, was i waszych synów[**]. ***tj. syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]*
**lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]*
15. Wy[859] zostaliście pobłogosławieni[1288] przez JHWH, który dogląda[*] niebiosa[**] i ziemię[776].
tu: k.q. partcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213] - por. Ps 121,2; 124,8; 146,6; **por. w. 3 Rdz 1,1

16. Niebiosa[8064] są niebiosami[8064] JHWH, ale ziemię[776] dał synom ludzkim[*]. *[*]dosł.: człowieka[120]*
17. To nie umarli[*] będą chwalili[1984] JHWH ani nikt z tych, którzy zstępują[**] do *krainy* milczenia[***]. *[**]k.g. lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381]*
[*]lub: k.g. umrzeć, zostać zgładzonym, zginąć[4191] Ps 6,5; Iz 38,16
[***]idiom: (kraina) śmierci[1745] - por. Ps 94,17 - synonim Szeolu[7585]
18. Ale my będziemy błogosławili[1288] JHWH, teraz[6258] i na wieki[5769]. Chwalcie[*] JH[WH][3050].
[*]lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah

116 Miłuję[157] JHWH, ponieważ wysłuchał[*] mojego głosu[6963] i mojego błagania[**]. *[*]lub: k.g. słyszeć, spełnić prośbę, zgodzić się[8085]*
[**]lub: błaganie o przychylność, błaganie[8469] - tu: w l.mn.
2. Skłonił[*] bowiem swoje ucho[241] ku mnie, dlatego będę wzywał[**] Go za moich[***] dni[3117].
[*]lub: k.h. wyciągać, wpływać, zginać, skłaniać[5186] Ps 17,6
[**]lub: k.g. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]
[***]lub: swoje ucho ku mnie i w dniu (w którym) wołałem - AK
3. Otoczyły mnie powrozy[*] śmierci[4194], utrapienia[**] Szeolu[***] znalazły[4672] mnie; znalazły mnie ucisk[6869] i udręczenie[3015]. 2Sm 22,6; Ps 18,4;
[*]lub: sznur, lina, ból, strapienie[225] Iz 53,4; Jon 2,2; Mk 14,34
[**]lub: opały, udręki[4712] - tu i Ps 118,5; Lm 1,3; [***]hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie[7585] - Ps 16,10
4. Wtedy wezwałem[7121] imienia[8034] JHWH, *mówiąc:* JHWH proszę[*]! Wybaw[**] moją duszę[***]! *[***]lub; dusza, oddech, gardło, życie, człowiek, osoba[5315]*
[*]lub: Ach! błagam, proszę! (imiesłów proszący, po którym zazwyczaj następuje czas. w trybie rozkaz.)[577]; [**]wyzwól, uratuj[4422]
5. Łaskawy[*] jest JHWH i sprawiedliwy[6662], nasz Bóg jest miłosierny[**]. Ezd 9,15; Ne 9,8;
[*]lub: życzliwy, miłosierny, łaskawy[2587] Ps 119,137; 145,17
[**]lub: k.p. mieć litość, być miłosiernym, współczuć, litować się[7355]
6. JHWH strzeże[*] ludzi prostodusznych[**]; byłem utrapiony[***], a *On* mnie uratował[3467].
[*]lub: k.g. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]
[**]lub: o otwartym umyśle[6612], niepouczony, młody, naiwny[B7636]
[***]lub: k.g. być niskim, być przygnębionym (metafor.), marnieć[1809]
7. Powróć[7725], moja duszo[5315], do swego odpoczynku[*], bo JHWH zaopiekował[**] się tobą.
[*]lub: odpoczynek, miejsce odpoczynku[4496], opanowanie[B5194]
[**]lub: k.g. wymierzyć, uczynić, odmierzyć w pełni, odpłacić[1580], zaopiekować się kimś, traktować zgodnie, robić dla siebie[B1778]
Ps 13,6; 119,17; Jr 6,16; Mt 11,29
8. *Ty* bowiem[3588] uwolniłeś[*] moją duszę[5315] od śmierci[4194], oczy[5869] moje od łez[1832], moją nogę[7272] od upadku[**]. Ps 49,15; 56,13; Iz 25,8;
[*]lub: k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić[2502] Obj 7,17
[**]hebr.: dehi - potknięcie się, upadek[1762] - tu i Ps 56,13
9. Będę chodził[*] przed obliczem[6440] JHWH w ziemi[776] żyjących[**]. *[**]dosł.: żywych[2416]* Ps 27,13
[*]k.hp. chodzić tu i tam, przemierzać[1980], przechadzać się[B2241]
[**]tu: kontrast wobec powrozów śmierci i utrapień Szeolu w w. 3
10. Uwierzyłem[*] i dlatego przemówiłem[1696]; byłem[**] bardzo[3966] przygnębiony[***]. 2Kor 4,13
[*]lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539]
[**]dosł.: ja[589] byłem ....; [***]lub: k.g. zostać poniżony, być przygnębiony, być udręczonym, garbić się, stać się niskim[6031]
11. Powiedziałem[*] w moim przerażeniu[**]: Każdy człowiek[120] to kłamca[3576]. Ps 31,22; Rz 3,4
[*]dosł.: ja[589] powiedziałem[559]; [**]lub: k.g. śpieszyć się, trwożyć się[2648]
12. Cóż oddam[*] JHWH za wszystkie[3605] Jego dobrodziejstwa[**] wobec mnie? 2Krn 32,25
[*]lub: przyprowadzać, przynosić z powrotem, wynagradzać, płacić (zadośćuczynienie)[7725]; [**]hap.leg.: korzyść, akt łaski[8408]
13. Podniosę[5375] kielich[*] zbawienia[**] i będę wzywać[***] imienia[8034] JHWH. Ps 16,5; 105,1
[*]lub: puchar, kubek, kielich[3563]; [**]wybawienie, dobrobyt, pomyślność[3444]; [***]k.g. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]
14. Wypełnię[*] teraz[4994] moje śluby[**] *złożone* JHWH przed całym[3605] Jego ludem[5971].
[*]lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać, skończyć[7999]
[**]lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 Ps 22,25; 37,21; 50,14
15. Cenna[*] jest w oczach JHWH śmierć[4194] Jego świętych[**]. Ps 72,14
[*]lub: cenny, ceniony, drogi, kosztowny, rzadki, wspaniały, chwalebny[3368]; [**]wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]
16. Och[*] JHWH, ja właśnie[589] jestem Twoim sługą[**]; jestem Twoim sługą[5650] i synem Twojej służącej[***]; rozerwałeś[****] moje więzy[4147].
[*]por. w. 4; [**]hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]; [***]lub: służebnica, niewolnica, służąca, pomocnica*
[****]lub: uwalniać, wyzwalać, wypuszczać, rozwiązać[6605]
17. Tobie złożę ofiarę[2076] dziękczynienia[*] i będę wzywać[**] imienia[8034] JHWH. Kpł 7,12;
[*]lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]
[**]por. w. 13[***] Ps 50,14; 107,22; Hbr 13,15
18. Wypełnię[*] teraz[4994] moje śluby[5088] *złożone* JHWH przed całym[3605] Jego ludem[**];
[*]por. w 14; [**]lub: lud, naród, członek tego samego ludu[5971]*
19. W dziedzińcach[*] domu[1004] JHWH, pośrodku ciebie, Jerozolimo[**]! Chwalcie[***] JH[WH].
[*]lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada[2691]
[**]hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; [***]por. Ps 117,2[*****]

117 Chwalcie[*] JHWH, wszystkie[3605] narody[**], wysławiajcie[***] Go, wszystkie[3605] ludy[****], *[*]tryb rozkaz.* Rz 15,11
[*]lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]
[**]hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471] - por. Ps 67,7[***]
[***]k.p. wysławiać, wyrażać podziw[7623]; [****]lud, plemię, naród[523]
2. Ponieważ[*] miłosierdzie[**] Jego jest potężne[1396] nad nami, a wierność[***] Jego *trwa* na wieki[****]! Chwalcie[*****] JH[WH][3050].
[*]lub: Tak![3588]; [**]lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]; [***]hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571] - por. Ps 61,7[****]; [****]lub: na zawsze[5769] Ps 103,8
[*****]lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah

118 Wysławiajcie* JHWH, ponieważ
jest dobry**, ponieważ miłosierdzie*** Jego *trwa* na wieki[5769]!
****por. Ps 117,2***
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034] - tryb rozkaz.; **rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]* 2Krn 5,13; Ezd 3,11; Ps 100,5

2. Niech powie* teraz Izrael[3478], że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki**. ***lub: na zawsze[5769]*
**lub: k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć[559]*

3. Niech powie[559] teraz* dom** Aarona***, że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769].
lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994] - por. Ps 116,14.18; **tj. kapłani z pokolenia Lewiego z rodu Aarona; * „przynoszący światło”[175]*

4. Niech powiedzą[559] teraz* *ci, którzy się* boją** JHWH, że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769]. **por. w.3** Ps 22,23; 115,11
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*

5. Wzywałem[7121] JH[WH] w udręce*; JH[WH] mnie wysłuchał** i *postawił mnie* na miejscu przestronnym***. Ps 18,6; 120,1;
**lub: opały, udręki[4712] - tu i Ps 116,3; Lm 1,3* Oz 4,16; Ha 1,6
***lub: k.q. odpowiadać, reagować, dać dowód, zaświadczać[6030]*
****lub: przestromne, obszerne miejsce, szerokość, przestworza[4800]*

6. JHWH jest ze mną, nie będę się bał*; co może mi uczynić[6213] człowiek**? Ps 27,1; Hbr 13,6
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]*

7. JHWH jest ze mną *jako* pomagający* *mi,* i *to* ja spojrzę** *z góry* na *tych, którzy* mnie nienawidzą***. ****lub: k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*
**lub: (wśród) pomagających[5826] - w hebr. l.mn.* Ps 54,4.7; 59,10
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć ugląd[7200]*

8. Lepiej[2896] ufać* JHWH, niż polegać** na człowieku[120]. Ps 40,4; 108,12; Jr 17,5
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; **k.q. pokładać ufność w, mieć pewność[982]*

9. Lepiej* ufać[2620] JHWH, niż polegać[982] na książętach**. **lub: słuszny, lepszy, właściwy, dobry[2896]*
***lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]* Iz 31,1; 36,7

10. Wszystkie[3605] narody* mnie otoczyły[5437], ale[3588] w imię JHWH rozciąłem[4135] je. Ps 3,6
hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471] - por. Ps 67,4***

11. Otoczyły* mnie. O tak[1571]! Otoczyły[5437] mnie, ale[3588] w imię JHWH rozciąłem** je. Ps 22,12;
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać[5437]* Ps 88,17
***tj. k.h. sprawić, że kloś zostanie obrzezany[4135] - czyli coś odciąć*

12. Otoczyły[5437] mnie jak pszczoły*, ale[3588] zgasły *jak* ogień z cierni**, bo w imię*** JHWH rozciąłem[4135] je. **hebr.: debora[h] - pszczoła[1682] - por. Sdz 14,8*
***idiom: jak ogień z chrustu, słomiany ogień* Pwt 1,44;
****tj. imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 88,17

13. Popchnięto[1760] mnie silnie*, bym upadł**, ale JHWH mi pomógł[5826]. ***lub: zginął - por. Ps 91,7**
**hebraizm: aby pchnąć, popchnąłeś mnie - por. AK*

14. JHWH jest moją mocą* i pieśnią**, On stał się moim zbawieniem***. Wj 15,2; Iz 12,2
lub: potęga, moc, siła[5797]; **pieśń pochwalna, pieśń, muzyka, melodia[2176] - tu i Wj 15,2; Iz 12,2, ***zwycięstwo[3444] - por. w. 21**

15. Okrzyk[6963] radości* i zbawienia[3444] w namiotach sprawiedliwych[6662]: Prawica** JHWH działa[6213] potężnie***! ****lub: moc, skuteczność[2428]*
**lub: okrzyk radości, chwały, obwieszczenie, krzyk błagania[7440]*
***prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

16. Prawica JHWH jest wywyższona*, prawica[3225] JHWH działa[6213] potężnie[2428].
**lub: k.p. być wywyższonym, k.n. podnieść się[7426] - Lb 16,45; Iz 33,10*

17. Nie umrę*, lecz będę żył[2421] i będę opowiadał** dzieła*** JH[WH][3050]. Ha 1,12; J 11,4
**lub: k.q. umrzeć, zostać zgładzonym, zginąć[4191]; **k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]; ***czyny, działania[4639]*

18. JHWH ukarał* mnie surowo*, ale nie wydał** mnie na śmierć[4194]. 2Kor 6,9
**hebraizm: ukarał, ukarał mnie - k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]; **k.q. dać, przyznać, użyć[5414]*

19. Otwórzcie* mi bramy** sprawiedliwości[6664], a wejdę[935] przez nie i będę wysławiał[3034] JH[WH][3050]. **tryb rozkaz.[6605]* Iz 26,2
***dotyczy wschodniej bramy[8179] świątynnej - „Złota Brama”, która była dwuskrzydłowa - EIB[1108] - Ps 24,1-10; Ez 44,2; Mk 11,11*

20. To jest brama* JHWH, przez nią wejdą[935] sprawiedliwi[6662]. Ps 24,7; Iz 35,8; Obj 21,24; 22,14
**tj. brama[8179] składająca się z dwóch łuków zwanych w tradycji żydowskiej: płn. „łukiem żalu”, płd. „łukiem miłosierdzia”*

21. Będę Cię wysławiać*, bo mnie wysłuchałeś** i stałeś się dla mnie zbawieniem***.
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
***lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030]*
****lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

22. Kamień[68], który odrzucili* budujący[1129], stał[1961] się kamieniem węgielnym**. Iz 28,16;
**lub: odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Mk 12,10; Łk 20,17;
***tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny[6438] - dosł.: głową[7218] narożnika[6438]* Dz 4,11; Ef 2,20-22; 1P 2,4-8

23. Od[853] JHWH to[2063] się stało* i *jest* to** cudowne*** w naszych oczach[5869]. Ps 105,2;
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: On[1931] (jest) cudowny - por. AK; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]* Mt 21;42; Mk 12,11

24. To *jest* dzień*, który JHWH uczynił[6213], weselmy** się i radujmy*** się w nim****.
**hebr.: jom - dzień, rok, czas, okres[3117]; **tu: życzenie lub prośba - weselić, trząść się[1523]; ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; ****domyśl.: w tym dniu*

25. Proszę*, JHWH, wybaw** teraz***; proszę[577], JHWH, ześlij pomyślność**** teraz[4994].
**lub: Ach! błagam, proszę (imiesłów proszący, po którym zazwyczaj następuje czas. w trybie rozkaz.)[577]; **k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]; ***lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]* Ne 2,20; Ps 122,6;
*****lub: k.h. rozwijać się pomyślnie, robić postępy[6743]* J 9,13

26. Błogosławiony[1288] *ten*, *który* przychodzi* w imię[8034] JHWH; błogosławimy[1288] wam z domu** JHWH. Mt 21,9; 23,39; Łk 13,35; 19,38; J 12,13
**dosł.: przychodzący - k.q. przybyć, wkroczyć, nadejść, iść[935]*
***hebr.: bait - dom, mieszkanie[1004] - tu: o świątyni w Jerozolimie*

27. JHWH to Bóg[410], On niech nas oświeci*; przywiążcie[631] ofiary** sznurami*** do narożników[7161] ołtarza[4196]. Wj 28,14; 39,15; Iz 5,18
**lub: k.q. dawać światło, świecić (o słońcu, księżycu), zapalać, rozświetlać[215]; **święto, święte zgromadzenie, ofiara świąteczna[2282]*
****lub: sznur, lina, listowie, posplatane listowie[5688] - por. LXX: Zwołajcie święto z girlandami aż do narożników ołtarza*

28. Ty jesteś moim Bogiem, pragnę Cię wysławiać*; mój Boże, pragnę Cię wywyższać**.
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*

29. Wysławiajcie[3034] JHWH, bo jest dobry*, bo Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769].
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*

א Alef *

119 Błogosławieni[835] *ci*, *których* droga** jest nienaganna[8549], którzy chodzą według Prawa*** JHWH! 1Krn 16,40; 2Krn 17,9;
**każdy wiersz w danej sekcji, zaczyna się od hbr. litery sekcji*
***hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]* Ezd 7,10; Ps 1,2; 19,7
****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

2. Błogosławieni* *ci*, *którzy* strzegą[5341] Jego świadectw** i szukają[1875] Go całym sercem[3820];
**lub: szczęśliwy, błogosławiony[835], często w wykrzykniku*
***hebr.: 'edah - świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza - por. EIB[1114]*

3. Którzy także[637] nie czynią[6466] nieprawości*, ale chodzą** Jego drogami[1870]. 1J 3,9; 5,18
lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]; **metaf.: k.q. o sposobie życia - por. Rz 6,4- żyć, odchodzić, iść dalej, chodzić[1980]*

4. Ty nakazałeś*, aby pilnie** strzec[8104] Twoich ustaw***. ****lub: nakaz, ustawa[6490]* Ps 19,8;
**lub: k.p. wyznaczyć, zlecić, nakazać[6680]* Ps 111,7; 119.15.27
***lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]*

5. Obym[305] trzymał* się *moich* dróg[1970], aby zachowywać** Twoje postanowienia***!
**lub: k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieuzruszenie ustanowionym, być prawidłowo kierowanym, być nieugiętym[3559]*
***lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, zachowywać[8104]*
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

6. Wtedy[227] nie zawstydzę* się, *gdy* będę zważał** na wszystkie[3605] Twoje przykazania***.
**lub: k.q. być zaślubionym, rozczarowanym[954]; **k.h. patrzeć na, mieć wzgląd[5027]; ***hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*

7. Pragnę Cię wysławiać* w szczerości** serca[3820], gdy nauczę[3925] się Twoich sprawiedliwych orzeczeń***. **lub: k.h. składać dziękczynienie[3034]*
***lub: uczciwość, prawość, słuszność, szczerość, sprawiedliwość[3476]*
****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość[4941] - por. w.13*

8. Będę strzegł[8104] Twoich postanowień*, nigdy** mnie nie opuszczaj***. ***por. w. 4***
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
****lub: k.q. odejść z, zamiedbać, pozostawić, porzucić, zostawić[5800]*

ב Bet

9. W jaki sposób[4100] młodzieniec[5288] oczyści* swoją ścieżkę[734]? Gdy** przestrzegać[8104] będzie Twojego Słowa***. J 15,3; 17,17; 1P 1,23; 1J 1,7
**lub: k.p. uczynić czystym, oczyścić, utrzymywać w czystości[2135]*
***lub: gdy strzec[8104] będzie (jej) według Twojego Słowa*
****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

10. Szukam* Ciebie z całego[3605] serca**, nie *daj* mi zboczyć*** od Twoich przykazań[4687].
**lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o[1875]*
***lub: całym (niepodzielonym) sercem[3820] - por. AK* 2Krn 15,15
****lub: k.h. zwodzić, prowadzić na manowce, wprowadzać w błąd[7686]*

11. W sercu[3820] swoim przechowuję* Twoje wypowiedzi**, abym nie zgrzeszył*** przeciwko Tobie. Ps 37,31; 40,8; Łk 2,19.51; Kol 3,16
**lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb, leżeć w ukryciu, zachować[6845]; **lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*
****lub: chybić celu lub słuszności, ponieść winę, utracić, grzeszyć[2398]*

12. Błogosławiony[1288] jesteś, JHWH; naucz* mnie Twoich postanowień[2706]. Ps 119,26.64
**lub: uczyć się[3925], ćwiczyć się do walki, mieć dość. wojenne[B4554]*

13. Swoimi wargami[8193] opowiadam* wszystkie[3605] orzeczenia** Twoich ust[6310]. Ps 40,9; 119,72
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

14. Raduję[7797] się na drodze[1870] Twoich świadectw[5715] jak[5921] z całego[3605] bogactwa*.
**lub: bogactwo, majętność, cena, wysoka wartość[1952]*

15. Pragnę rozmyślać* o Twoich ustawach** i pragnę przyglądać się*** Twoim ścieżkom[734].
**lub: k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać się, skarżyć się[7878]*
por. w. 4; ***lub: k.h. patrzeć, okazywać komuś względy, zwracać uwagę na[5027], napawać się, być posłusznym wobec[B5811]*

16. Zachwycam* się Twoimi zarządzeniami** i nie zapominam*** Twojego słowa[1697].
**lub: k.hpa. zachwycać się, k.p. rozkoszować się, mieć upodobanie[8173]; **lub: ustawa, zarządzenie, ograniczenie, postanowienie, coś nakazanego[2708]; ***k.q. przestać się troszczyć[7911]*

ג Gimel

17. *Okaż* wspaniałomyślność* swojemu słudze[5650], abym żył[2421] i zachowywał[8104] Twoje Słowo[1697]. **lub: k.q. odmierzyć obficie, odpłacić[1580]*

18. Odsłoń[1540] moje oczy[5869], abym mógł zobaczyć[5027] cudowność* Twojego Prawa**.
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

19. Jestem przybyszem* na ziemi[776], nie ukrywaj przede mną Twoich przykazań**. 1Krn 29,15;
**hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych[1616], chroniony obywatel, obcy, przelotny[B1816]*
***lub: prawo, nakaz, przykazanie[4687]* Ps 39,12; 2Kor 5,6; Hbr 11,13

20. Moją duszę[5315] przez cały czas[6256] druzgocze* tęsknota[8375] za Twoimi orzeczeniami**.
**hap.leg.: k.q. być zmiażdżonym[1638]* Ps 63,1; 84,2; 119,40.131
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

21. Skarciłeś[1605] pysznych*, przeklętych[779], *którzy* odstępują** od Twoich przykazań[4687].
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*
***lub: k.q. skręcać, kluczyć, błąkać się, być odurzonym[7686]*

22. Zdejmij[1556] ze mnie hańbę* i pogardę[937], gdyż zachowuję[5341] Twoje świadectwo**.
**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; **tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza*

23. Nawet książęta* zasiadają[3427] i zmawiają** się przeciwko mnie, lecz Twój sługa[5650] rozmyśla[7878] o Twoich postanowieniach***.
**lub: książę, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik[8269]*
***dosł.: k.n. mówić ze sobą[1696]; ***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]* Ps 119,161

24. Również[1571] Twoje świadectwa[5713] są moją rozkoszą* i *jako* mężowie[582] *będący* moimi doradcami**. Ps 119,70; Jr 15,16; Ef 6,4;
**lub: radość, rozkosz[8191]; **rada, zamysł[6098]* 1Tm 3,15

ד Dalet

25. Moja dusza* przylgnęła[1692] do prochu[6083], ożyw** mnie według Twojego Słowa[1697].
**idiom: myśl o śmierci (?), wyraz rozpaczy (?), świadomość pragnienia rzeczy ziemskich (?)* Ps 143,11; Ef 2,1; Jk 1,18; 1P 1,23
***lub: k.p. zachować przy życiu, ożywić, dać życie, odrodzić[2421]*

26. Opowiedziałem* Ci o moich drogach[1870] i odpowiedziałeś** mi; naucz[3925] mnie Twoich postanowień***. ****por. w. 23**** Ps 25,4; 86,11;
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]*
***lub: k.q. odpowiadać, zareagować[6030]* Ps 119,12.64.68

27. Spraw*, bym zrozumiał** drogę[1870] Twoich ustaw[6490], a będę rozmyślał[7878] o Twoich cudownych*** *dziełach*. **tryb rozkaz.* Ps 105,2; 119,15;
***lub: k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*
****lub: niezwykłościach, zdumiewających, niezrównanych, nadzwyczajnych, trudnych do pojęcia (dziełach)[6381]* Ps 145,5

28. Dusza* moja rozpływa** się *we łzach* ze smutku[8424], utwierdź*** mnie według Twojego Słowa****. Ps 3,2; 6,3; 31,9; 32,20; 34,2;
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23 Ps 42,2;
***lub: k.q. spadać, kapać, ciekнąć, płynąć (o łzach)[1811]* 1P 5,10
****tryb rozkaz. k.p. wypełniać, potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać[6965]; ****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, sprawa[1697]*

29. Oddal* ode mnie drogę[1870] kłamstwa[8267], a *obdarz* mnie łaskawie[2603] swoim Prawem**.
**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, zabrać, odsunąć[5493]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

30. Wybrałem drogę prawdy*, a Twoje orzeczenia** stawiam[7737] *przed sobą****. ***por. w. 20***
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
****por.: stawiam na Twoje ... - EIB, stawiam (wysoko) - AK*

31. Przylgnąłem* do Twoich świadectw**; JHWH, nie *pozwól* mi zaznać wstydu***.
**lub: k.q. przylgnąć do, trwać przy, k.pu. złączyć się razem[1692]*
***lub: świadectwo jako dowód, dowód, ustawa, prawne zabezpieczenie[5715], warunki przymierza[B6656]; ***k.h. postąpić haniebnie[954]*

32. Pobiegnę[7323] drogą[1870] Twoich przykazań*, ponieważ rozszerzasz** moje serce[3820].
**hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*
***idiom: bo sprawiasz, (przez to) że rozumiem dużo więcej; bo (dzięki temu) czynisz wolnym moje serce - por. EIB[1129]*

ה He

33. Naucz* mnie, JHWH, drogi[1870] Twoich postanowień**, a będę jej strzegł[5341] aż do końca***. ****lub: konsekwencja, wynik, skutek, koniec, zysk[6118]*
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

34. Daj mi zrozumienie*, bym strzegł[5341] Twojego Prawa**; abym go przestrzegał*** całym sercem[3820]. w. 73; Prz 2,6; Jk 1,5
**tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
****lub: k.q. mieć pieczę, czuwać, zachowywać, ratować życie[8104]*

35. Spraw, bym chodził* ścieżką[5410] Twoich przykazań**, gdyż w niej*** mam upodobanie****.
**tryb rozkaz.[1869]; **lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]*
****lub: w nich ...; ****k.q. rozkoszować się czymś, mieć upodobanie[2654]*

36. Nagnij* moje serce[3820] do Twoich świadectw[5715], a nie do zysków**. Ez 33,31; Mk 7,21;
**tryb rozkaz. k.h. skłaniać, wpływać, zginać, wyciągać[5186]*
***tj. zysk (niesprawiedliwy, zdobyty gwałtem)[1215]* Łk 12,15

37. Odwróć* moje oczy[5869], aby nie patrzyły[7200] na marność**, ożyw mnie na Twojej drodze[1870].
**tryb rozkaz. k.h. powodować przejście na drugą stronę, obok, przez, nad, spowodować przeminięcie[5674]* Iz 33,15
***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]*

38. Utwierdź* swoją wypowiedź** względem Twojego sługi[5650], który *się oddał* Twojej bojaźni***. ****lub: szacunek, nabożna cześć, respekt[3374]*
**lub: k.h. utwierdzać, stawiać, uznosić, budować, wzbudzać[6965]*
***lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*

39. Oddal* ode mnie mą hańbę**, której się boję***, bo Twoje orzeczenia[4941] są dobre****.
**por. w. 37*; **lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; ***k.q. lękać się, obawiać się, bać się[3025]; ****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt[2896]*

40. Oto[2009] tęsknię* do Twoich ustaw[6490]; ożyw** mnie w swojej sprawiedliwości[6666].
**lub: k.q. wyczekiwać z utęsknieniem, tęsknić za[8373] - tu i w. 174*
***tryb rozkaz. tu i w. 37, k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]* Ps 119,20

ו Waw

41. I niech zstąpi* na mnie Twoje miłosierdzie**, JHWH, Twoje zbawienie*** według Twojej wypowiedzi[565]; **dosł.: wchodzić, wkraczać[935]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]*

42. Wówczas* *odpowiem* słowem[1697] temu, który mi urąga**, bo ufam[982] Twojemu Słowu.
lub: i obym (abym) ... - por. AK w. 74; Ps 56,4; Dz 27,25
**lub: k.q. czynić wyrzuty, k.p. przeciwstawiać się, urągać[2778]

43. I *proszę* nie odejmuj* żadną** miarą*** z moich ust słowa[1697] prawdy[571], bo oczekuję[3176] Twoich orzeczeń****. *****lub: sąd, decyzja prawna[4941]*
*tu: jako silne życzenie - k.h. wyrwać, odebrać, wyzwolić[5337]
**dosł.: aż do, podczas, aż, nawet[5704]; ***niezmiernie, dużo bardzo, moc, siła[3966] - por. też: nigdy - EIB, tak bardzo - AK* Ps 119,49

44. I chcę nieustannie* strzec[8104] Twojego Prawa**, na wieki[5769] i na zawsze***. Ps 119,33
*lub: stale, ciągle, bez przerwy, wieczność[8548]; **prawo, uskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]; ***w zwrotach na wieki wieków[5703]

45. I będę chodził[1980] *drogą* przestronną*, bo szukam** Twoich ustaw***. ***lub: nakaz[6490]*
*dosł.: szeroki, obszerny[7342]; **lub: domagać się, badać, zgłębiać[1875]

46. Nawet* przed królami[4428] będę mówił[1696] o Twoich świadectwach** i nie *doznam* zawstydzenia***. *dosł.: i nawet ...* Ps 138,1; Mk 10,18; Dz 26,1
**tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza; ***lub: k.q. być zażenowanym[954] - w. 6*

47. Będę się również rozkoszował* Twoimi przykazaniami**, które umiłowałem[157].
*lub: k.hpa. zachwycać się, k.pi. rozkoszować się, mieć upodobanie[8173]; **hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*

48. I podniosę mą rękę* ku Twoim przykazaniom[4687], które miłuję**, i będę rozmyślał*** o Twoich postanowieniach[2706]. Ps 63,4
*tj. gest składania przysięgi - por. Pwt 32,40; Iz 62,8; **lub: k.q. miłować, lubić, kochać, pragnąć[157]; ***k.q. rozważać, zgłębiać[7878]*

ז Zain

49. Pamiętaj* o słowie[1697] *wypowiedzianym* do Twojego sługi[5650], na które *kierujesz* moją nadzieję**. *lub: wspomnieć[2142]; **(kazałeś) czekać - EIB*
**lub: k.p. czekać, zwlekać, mieć nadzieję na[3176]* Ps 119,15

50. To jest moim pocieszeniem[5165] w mojej udręce*, bo Twoja wypowiedź** mnie ożywia***. *lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]* Rz 15,4;
**lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenieB638* Ps 69,32
***lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]*

51. Butni* tak[5704] bardzo** szydzą*** ze mnie, lecz *ja* nie odstępuję**** od Twojego Prawa[8451].
lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086] Jr 20,7
por. w. 43**; ***drwić, szydzić, tłumaczyć (z innego języka)[3887]
****dosł.: k.q. zginać, pochylać się, skręcać, wyciągać[5186]*

52. Przypominam sobie Twoje odwieczne[5769] orzeczenia*, JHWH, i *pragnę* pocieszać** się nimi. **lub: k.hp. doznawać pociechy, odczuwać ulgę[5162]*
lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok[4941]

53. Ogarnia* mnie gniew** z powodu niegodziwych*** porzucających[5800] Twoje Prawo[8451].
*dosł.: k.q. chwycić[270]; **lub: wściekłość[2152] - tu i Ps 11,5; Lm 5,10
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Flp 3,18

54. Twoje postanowienia* są dla mnie pieśniami** w domu[1004] mojego zamieszkania***.
*lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]
**lub: psalm, pieśń[2158] - por. PnP 2,12* Hbr 11,13; 1P 1,17
***lub: miejsce przebywania, pobytu (czasowego) stąd: pielgrzymka, czas życia - Rdz 47,9; miejsce zamieszkiwania - Rdz 17,8*

55. W nocy[3915] wspominam[2142] Twoje imię[8034], JHWH, i strzegę* Twojego Prawa**.
*lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104]; **por. w. 44**

56. To mnie spotkało*, bo przestrzegam** Twoich ustaw***. ***lub: nakaz, ustawa[6490]*
*lub: być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]
**lub: k.q. zachować, pilnować, strzec, czuwać nad[5341]*

ח Het

57. JHWH jest moim działem* – obiecałem** przestrzegać[8104] Twoich słów[1697]. Ps 16,5; Jr 10,16
*lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]
**lub: k.q. mówić, obiecać[559] - por. powiedziałem, aby ... - AK*

58. Całym sercem[3820] przebłagiwałem* Twoje oblicze[6440], zlituj** się nade mną stosownie do Twojej wypowiedzi***. ***por. w. 50**** Ps 41,4
*lub: k.p. błagać, prosić, być słabym, zaniemóc[2470] - idiom: całym sercem szukałem Twojej przychylności; **k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym - tryb rozkaz.[2603]* Ps 56,1

59. Rozmyślałem* o moich drogach** i skierowałem*** swoje kroki**** ku Twoim świadectwom[5713]. ****dosł.: stopy[7272]* Łk 15,17-18
*lub: k.p. rozważać, mieć w pamięci, rozmyślać o, zamyślać[2803]
hebr.: derek - droga - tu: jako sposób życia, postępowania - w. 1**
***lub: k.h. przyprowadzać, przynosić, zwracać twarz ku[7725]*

60. Śpieszyłem[2363] się i nie zwlekałem*, aby strzec** Twoich przykazań[4687]. Ps 78,7; 89,31
*lub: czekać, opóźniać (się), zwlekać[4102]; **por. w. 56***

61. Powrozy* niegodziwych[7563] spętały** mnie, ale nie zapominam[7911] Twojego Prawa[8451].
*lub: sznur, lina, ból, strapienie, zagłada[2256]; **k.p. otaczać, chodzić naokoło[5749], objąć[B6702]* Hi 36,8; Ps 119,83.141; 140,5

62. Wstaję[6965] w środku[2676] nocy[3915], aby wysławiać* Cię za Twoje sprawiedliwe** orzeczenia[4941]. **lub: właściwy, prawy, słuszny[6664]* Ps 119,7.55
lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]

63. Jestem przyjacielem* wszystkich[3605], którzy boją** się Ciebie i strzegą[8104] Twoich ustaw***. ***lub: nakaz, ustawa[6490]* Ps 101,6
*przym. zjednoczony, rzecz. towarzysz, współpracownik, kompan[2270]
**dosł.: bojących[3372] i dla strzegących - AK - jako rozróżnienie osób*

64. JHWH, ziemia[776] jest pełna[4390] Twojego miłosierdzia*; naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. *lub: dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]*

ט Tet

65. Wyświadczyłeś[6213] dobro* Twojemu słudze[5650], JHWH, według Twojego Słowa**.
dosł.: uczyniłeś dobro ze[5973] swoim sługą - por. AK i Ps 118,29
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

66. Naucz[3925] mnie trafnego[*] osądu[**] i wiedzy[***], bo uwierzyłem[539] Twoim przykazaniom[4687]. **dosł.: dobrego[2898]* Flp 1,9-10
***lub: smak, sąd, decyzję (zachowania?)[2940]; ***poznanie, umiejętność, wiedza, postrzeganie, rozeznanie, mądrość[1847]*

67. Zanim[2962] doznałem utrapienia[*], błądziłem[**]; lecz teraz[6258] strzegę[***] Twojej wypowiedzi.[565] Ps 119,71.75; Jr 31,18-19; Hbr 12,5-11
**lub: k.q. zostać poniżonym, być przygnębionym, udręczonym[6031]*
***dosł.: ja[589] jestem błądzący - k.q. zbaczać, mylić się, błądzić, popełniać grzech lub błąd; *** k.q. patrzeć na, strzec, ochraniać[8104]*

68. Jesteś dobry[*] i czynisz dobro[**]; naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. Ps 86,5; Mt 19,17
**lub: dobry, miły, przyjemny, znakomity, lepszy, łaskawy, słuszny, szczęśliwy, zamożny[2896]; **k.h. czynić dobrze, czynić dobro, postępować słusznie, postępować sprawiedliwie[2895]*

69. Butni[*] zmyślili[**] *przeciwko* mnie kłamstwo[***], ale ja całym[3605] sercem[3820] strzegę[5341] Twoich ustaw[6490]. ****lub: oszustwo, fałsz[8267]*
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]; **dosł.: k.q. zasmarować, zatynkować, przykleić[2950] tu i Hi 13,4; 14,17*

70. Serce[3820] ich utyło[*] jak tłuszcz[**], ale ja rozkoszuję[***] się Twoim Prawem[8451]. Ps 17,10; Jr 15,16
**hap.leg.: k.q. być tłustym, grubym, być nieczułym[2954]*
***idiom: stali się nieczuli; ***lub: k.p. zachwycać, cieszyć się[8173]*

71. Dobrze[*] to dla mnie, że zostałem upokorzony[**], abym się nauczył[3925] Twoich postanowień[***]. **lub: znakomicie, słusznie[2896]* Hbr 12,11
***lub: k.hp. być udręczonym, być upokorzonym[6031] - por. w. 67**
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

72. Lepsze[2896] *jest* dla mnie Prawo[*] Twoich ust niż tysiące[505] *sztuk* złota[2091] i srebra[3701].
**hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

י Jod

73. Twoje ręce[3027] mnie uczyniły[6213] i trwale[*] *ustanowiły;* daj mi zrozumienie[**], abym się nauczył[3925] Twoich przykazań[4687]; Hi 10,8; Ps 100,3
**lub: k.p. utwierdzić, utrwalić[3559], trwale wyznaczyć, ustanowić[B4097]*
***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*

74. Ci, którzy boją[*] się Ciebie, widząc[7200] mnie, będą się radować[**], że pokładam nadzieję[***] w Twoim Słowie[1697]. Ps 34,2; 107,42
**dosł.: bojący - *lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
***lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]*
****lub: k.p. czekać, zwlekać, mieć nadzieję na[3176]*

75. Wiem[3045], JHWH, że Twoje orzeczenia[*] są sprawiedliwe[6664] i że *ze względu* na wierność[**] mnie upokorzyłeś[6031]. Ps 119,138; Hbr 12,10
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok[4941]*
***lub: stałość, wierność, wytrwałość, nieuzruszoność[530]*

76. Proszę[*], niech teraz[**] mnie pocieszy[***] Twoje miłosierdzie[2617] według Twojej wypowiedzi[565] dla Twojego sługi[5650].
lub: O! błagam! [4994] - Ps 118,25*; **k.q. jussivus - wyrażający tagodny nakaz lub silne życzenie[1961]; ***lub: k.p. odczuwać ulgę[5162]*

77. Niech zstąpi[*] na mnie Twoje współczucie[**], abym żył[2421]; bo Twoje Prawo[8451] jest moją rozkoszą[***]. **lub: k.q. przybyć, iść, nadejść[935]*
***lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]; ***radość, rozkosz[8191]*

78. Niech się zawstydzą[*] butni[2086], którzy *za pomocą* kłamstwa[**] mnie poniżyli[***], ale ja będę rozmyślać[7878] o Twoich ustawach[6490].
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym[954]*
***lub: fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz, oszustwo[8267]*
****lub: k.p. wykrzywić, zyjąć, sfałszować, wypaczyć, zadać kłam[5791]*

79. Niech się zwrócą[*] do mnie ci, którzy się boją[3372] Ciebie, i ci, którzy poznają[**] Twoje świadectwa[***]. **lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]*
***ug ketiv - poznają, ug qere - i ci, którzy znają, poznający[3045]*
****tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. - w. 46***

80. Niech[*] moje serce[3820] będzie[1961] nienaganne[**] *w przestrzeganiu* Twoich postanowień[2706], po to, abym nie doznał wstydu[954]!
lub: oby moje serce stało[1961] się doskonałe - por. BB i w. 76*
***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549]*

כ Kaf

81. Moja dusza[*] osłabła[**] z *tęsknoty* za Twoim zbawieniem[***]; pokładam nadzieję w Twoim[****] Słowie[1697]. ****lub: pomoc, zwycięstwo[8668]*
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca[5315]*
***lub: k.q. być zużytym, zmarnować się, dojść do kresu, kończyć się[3615]*
*****lub: oczekuję[3176] na Twoje Słowo - por. EIB, AK, BB*

82. Moje oczy osłabły[3615] *z tęsknoty* za Twoją wypowiedzią[*], mówiąc[559]: Kiedy[**] mnie pocieszysz[***]? ****k.p. pocieszyć, k.n. ulitować[5162] się* Ps 69,3; Prz 13,12
**lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*
***lub: kiedy wreszcie - AK, do kiedy? jak długo? po jakim czasie?[4970]*

83. Chociaż stałem[1961] się jak bukłak[*] w dymie, *to* nie zapomniałem Twoich postanowień[**]. ***lub: akt prawa, dekret, ustawa prawna[2706]* Ps 119,16
**tj. skórzana butla[4997] (naciągnięta skóra zwierzęca uszczelniona smołą) tu: jako przewód kominowy[B5779] - Joz 9,4; Sdz 4,19, Ps 56,8*

84. Ile[*] dni[3117] *zostało* Twojemu słudze? Kiedy wykonasz[6213] orzeczenie[**] na tych, którzy mnie prześladują[***]? Ps 39,4; Obj 6,10
**zaimek pytający - ile? jak dużo? jak często? z jakiego powodu?*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
****lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*

85. Doły wykopali[*] dla mnie butni[**], którzy nie *postępują* zgodnie z Twoim Prawem[8451].
**tj. uczynili zasadzkę, zastawili sidła - por. Ps 7,15; 9,15*
***lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*

86. Wszystkie Twoje przykazania[*] są prawdą[**]; *za pomocą* kłamstwa[***] mnie prześladują[7291]; pomóż[****] mi! ****por. w. 78***
**hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
*****tryb rozkaz. - k.q. pomagać, przychodzić z pomocą, wspierać[5826]*
Ps 38,19; 109,26; 119,78

87. Omal[4592] nie zgładzili* mnie na ziemi[776]; ale ja nie porzuciłem** Twoich ustaw***.
**lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*
****lub: nakaz, ustawa[6490]* Ps 71,9; 84,2; 90,7

88. Według Twojego miłosierdzia[2617] ożyw* mnie, abym strzegł[8104] świadectwa[5715] Twoich ust[6310]. **lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia[2421]*

ל Lamed

89. Na wieki[5769], *o* JHWH, Twoje Słowo* jest ustanowione** w niebiosach[8064]. Mt 24,34; 1P 1,25
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
***lub: k.n. ustawić się, zająć stanowisko, stać, być postawionym[5324]*

90. Twoja prawda[530] z pokolenia na pokolenie[1755]; ugruntowałeś* ziemię[776] i trwa**.
**lub: ... Twoją wiernością[530] ugruntowałeś - por. AK* Ps 89,2;
**lub: k.p. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*
***lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]* Iz 40,8

91. Według Twoich orzeczeń* trwa[5975] do dziś[3117], bo wszyscy** *są* Twoimi sługami***.
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]; **lub: wszystkie (orzeczenia) - r. m.; ***lub: niewolnik, poddany[5650] - r. m.*

92. Gdyby Twoje Prawo* nie było moją rozkoszą[8191], wtedy[227] zginąłbym** w moim utrapieniu***. **lub: prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
***lub: k.q. zginąć, umrzeć, (metafor.), być zgubionym, zabłądzić[6]*
****lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]* Ps 119,16.50

93. Nigdy* nie zapomnę** Twoich ustaw[6490], bo przez nie mnie ożywiłeś***. **dosł.: na wieki[5769]*
***lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać, pomijać[7911]*
****lub: w nich zachowujesz mnie przy życiu[2421] - por. AK - w. 16. 25*

94. Ja[589] *jestem* Twój, wybaw* mnie, bo[3588] szukam** Twoich ustaw[6490]. Ps 119,146
**tryb rozkaz. k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*
***lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o[1875]*

95. Wyczekują* na mnie niegodziwi[7563], aby mnie zgubić**, *ale ja* starannie rozważam*** Twoje świadectwa****. ***por. w. 92*** Ps 40,14
lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]; ***k.hp. okazać się roztropnym, rozważyć starannie[995]; ****tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - por. w. 2*

96. Widziałem koniec* wszelkiej doskonałości**, ale Twoje przykazanie*** jest bardzo**** szerokie*****. **lub: kraniec, granicę, koniec[7093]* Hi 28,3
***hap.leg.: doskonałość, spełnienie, pełnia; ****niezmiernie, dużo[3966]*
****lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]; *****idiom: Twe przykazanie jest jeszcze szersze; Twe przykazanie jest (jak) szeroka przestrzeń; Twe przykazanie to wielka wolność - por. EIB[1166]*

מ Mem

97. O, jak bardzo* miłuję[157] Twoje Prawo[8451]! Przez cały dzień** o nim rozmyślam***.
**lub: zaimek pytający ile? jak dużo?[4100]* Ps 119,47.127;
***lub: każdego dnia, przez wszystkie dni - AK* Ps 119,163.165
****lub: rozmyślanie, zastanawianie się, zaduma[7881] - w. 99 i Hi 15,4*

98. Twoje przykazanie[4687] czyni mnie mądrzejszym* od moich wrogów[341], bo *jest* ono *przy* mnie** na wieki[5769]. ***lub: dla mnie - AK*
**lub: k.p. uczynić mądrym, nauczyć mądrości[2449]* Pwt 4,6

99. *Stałem się* rozumniejszy* od wszystkich moich nauczycieli**, bo rozmyślam*** o Twoich świadectwach[5715]. Pwt 4,6-8; Jr 8,8-9
**lub: k.h. mieć wgląd, poświęcać uwagę, rozważać, być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]* 2Tm 3,15-17
**miałem (lepszy) wgląd[7919] - AK; **dosł.: k.p. uczących[3925] mnie*
****lub: rozmyślanie, zastanawianie się, zaduma[7881] - w. 97 i Hi 15,4*

100. Jestem roztropniejszy* od starszych**, bo strzegę[5341] Twojej ustawy[6490]. Hi 12,12; Prz 7,7;
**lub: k.hp. - forma intensyfikująca - zrozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć, postrzegać[995]* Mt 7,24; Jk 3,13
***tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

101. Powstrzymuję* swoje nogi[7272] od wszelkiej złej[7451] ścieżki[734], po to** bym strzegł*** Twojego Słowa[1697]. ***lub: w tym celu[4616]* Prz 1,15;
**lub: k.q. zamykać, trzymać w ryzach, powściągać[3607]* Iz 55,7
****lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*

102. Nie odstępuję* od Twoich orzeczeń[4941], bo Ty mnie uczysz**. Pwt 17,20; Joz 23,6; 1Krl 15,5
**lub: k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zboczyć[5493]; **k.h. rzucać, strzelać, wskazywać, pokazywać, kierować, pouczać[3384]*

103. O, jak słodka* dla mojego podniebienia** jest Twoja wypowiedź***! *Słodsza* niż miód[1706] dla moich ust[6310]. Hi 23,12; Ps 19,11; Prz 28,11
**hap.leg.: być gładkim, być śliskim[4452]; **lub: usta, podniebienie, smak, dziąsła; ***wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*

104. Dzięki Twoim ustawom[6490] staję się rozumniejszy*; dlatego[5921] też[3651] nienawidzę[8130] wszelkiej ścieżki[734] kłamliwej**. Ps 119,128.130
**lub: k.hp. forma intensyfikująca - zrozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995] - por. w. 100, będę rozważał pilnie ... - AK*
***hebr.: seqer - kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz[8267]*

נ Nun

105. Twoje Słowo[1697] jest lampą* dla moich nóg i światłem[216] dla mojej ścieżki**. Ps 43,3;
**lub: lampa[5216], światło, kaganek[B6041] - 1Krl 11,16* Prz 6,23
***lub: coś deptanego stopami, ścieżka, droga, przejście[5410]*

106. Złożyłem przysięgę* i wypełnię** *ją*, będę strzegł[8104] Twoich sprawiedliwych[6664] orzeczeń***. Ne 10,29; Kaz 5,4
**lub: k.n. składać ślub, przysięgać[7650]; **k.p. wypełniać, potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać, narzucać[6965]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

107. Jestem tak[5704] bardzo[3966] udręczony*; JHWH, ożyw** mnie zgodnie z Twoim Słowem***! Ps 119,17. 25. 40. 50. 77. 88. 93
**lub: k.n. uniżyć się, być upokorzonym, być udręczonym[6031]*
***tryb rozkaz. k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]; ***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie[1697]*

108. JHWH, przyjmij* proszę** dobrowolne

ofiary*** *wdzięczności z* moich ust[6310] i naucz[3925] mnie Twoich orzeczeń[4941]. Hbr 13,15

**tryb rozkaz.: k.q. przyjmować życzliwie, mieć upodobanie[7521]*
***tu: z wykrzyknikiem[4994] - przyjmijże (?); ***tj. ofiara spontaniczna, z własnej woli, chętnie[5071] - Wj 35,29; Kpł 7,16; Lb 15,3*

109. Moja dusza* jest ciągle[8548] w mojej dłoni**, ale nie zapominam[7911] Twojego Prawa[8451].

hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23
***idiom: moje życie jest nieustannie w niebezpieczeństwie*

110. Niegodziwi* zastawili[5414] na mnie sidło, ale ja nie zbaczam** od Twoich ustaw[6490].

**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ps 119,10;
***lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]* Ps 140,5; 141,9

111. Odziedziczyłem* Twoje świadectwa[5715] na wieki[5769], bo są radością** mojego serca[3820].

**lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, otrzymać w posiadanie, podzielić kraj do objęcia w posiadanie[5157]* Ps 119,14.162
***lub: wesele, radość, radosne uniesienie, radowanie się[8342]*

112. Nakłoniłem* moje serce**, by zawsze[5769] wykonywać[6213] Twoje postanowienia[2706], aż do końca***.

***lub: konsekwencja, wynik, skutek, zysk[6118]*
**lub: wyciągać, rozciągać, zginać, pochylać się, skłaniać[5186]*
***lub: serce, umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek[3820]*

ס Samech

113. Nienawidzę* chwiejnych**, ale miłuję[157] Twoje Prawo[8451]. Ps 94,1; Jr 4,14

**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*
***hap.leg.: niejednoznaczny, podzielony, niezdecydowany[5588]*

114. Ty jesteś moją ucieczką* i tarczą**, pokładam nadzieję*** w Twoim Słowie[1697].

**lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]* Ps 31,20; 32,7;
***metonimia: nasz obrońca, ten, który nas chroni[4043]* Ps 59,11
****lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*

115. Niech odstąpią* ode mnie czyniący niegodziwość**, bym mógł strzec[5341] przykazań[4687] mojego Boga[430]. Ps 1,1; 6,8; 139,19; Mt 7,23

**tryb rozkaz. k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zboczyć[5493]*
***lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić niegodziwość[7489]*

116. Wesprzyj* mnie zgodnie ze swoją wypowiedzią**, abym żył[2421] i nie został zawstydzony[954] w mojej nadziei[7664]. Ps 25,2; 54,4;

**tryb rozkaz. k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać[5564]* Rz 5,5; 10,11;
***lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]* Flp 1,20

117. Podtrzymaj* mnie, a będę wybawiony** i będę zawsze[8548] wpatrywał*** się w Twoje postanowienia[2706]. ****lub: k.q. oglądać, patrzeć[8159]*

**tryb rozkaz. k.q. wspierać, podtrzymać, uzmocnić, pocieszyć[5582]*
***lub: k.n. zostać uwolnionym, ocalonym, odnieść zwycięstwo[3467]*

118. Odrzuciłeś* wszystkich, którzy odstępują** od Twoich postanowień[2706], bo fałsz*** ich jest zwodniczy****. ****w. 78**; ****tu: l.mn.[8649]*

**dosł.: k.q. zbagatelizować, k.p. lekceważyć, odrzucać[5541]*
***lub: k.q. skręcać, kluczyć, błąkać się, być odurzonym[7686]*

119. *To* żużel*! Skończysz** ze wszystkimi[3605] niegodziwymi[7563] ziemi[776]; dlatego[3651] miłuję[157] Twoje świadectwa***. Iz 1,25; Ez 22,18

**tj. odpady, szumowiny (powstałe przy wytopie srebra)[5509]*
***lub: k.h. spowodować zaprzestanie, położyć kres, ustanie, wygubić, zniszczyć, usunąć[7673], ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713]*

120. Moje ciało[1320] drży* ze strachu** przed Tobą i lękam*** się Twoich orzeczeń[4941].

**lub: k.q. nastroszyć się, drżeć[5568], **strach, bojaźń, przerażenie[6343]*
****lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*

ע Ajin

121. Wykonałem* *Twoje* orzeczenie[4941] i sprawiedliwość[6664]; nie pozostawiaj[3240] mnie *tym, którzy* mnie krzywdzą[6231]. Hi 29,14

**lub: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, powodować[6231]*

122. Poręcz* za Twojego sługę[5650] dla *mojego* dobra[2896], aby nie krzywdzili[6231] mnie butni**.

**tryb rozkaz. k.q. zostać poręczycielem, dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązać się[6148]* Flm 1,18; Hbr 7,22
***lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*

123. Moje oczy[5869] słabną*, *wypatrując* Twojego zbawienia** i słowa[565] Twojej sprawiedliwości[6664]. **lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]*
***lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

124. Postąp* ze swoim sługą[5650] według Twojego miłosierdzia** i naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. **tryb rozkaz.[6213]* Ps 51,1; 109,26
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

125. Jestem* Twoim sługą[5650], daj mi zrozumienie** i poznanie*** Twoich świadectw[5713].

dosł.: sługą Twoim jest[589], **tryb rozkaz. k.h. rozumieć, nauczyć[995], zwracać uwagę na[B1150], * k.q. wiedzieć, znać, poznawać[3045]*

126. *Już* czas*, JHWH, abyś działał[6213], bo naruszono** Twoje Prawo[8451]. Jr 18,23

**lub: czas[6256], punkt w czasie, okazja, l.mn. odległe czasy[B7247]*
***lub: k.h. łamać, naruszać, udaremnić, zniweczyć skutki[6565]*

127. Dlatego* umiłowałem[157] Twoje przykazania[4687] bardziej od złota[2091], bardziej od najczystszego złota**. **lub: dlatego[5921] więc[3651]* Ps 19,10;
***tj. oczyszczone bądź czyste złoto, (chryzolit?)[6337]* Ps 119,41

128. Dlatego* wszystkie[3605] Twoje ustawy[6490], każdą[3605] *z nich*** uznaję za słuszną***, a nienawidzę[8130] wszelkiej[3605] ścieżki[734] kłamstwa[8267].

**por. w 127*; **lub: o wszystkim* Ps 119,104.113;
****lub: k.p. iść prosto, uznać za słuszne, zaaprobować[3474]* Prz 8,13

פ Pe

129. Twoje świadectwa[5715] są przedziwne*, dlatego moja dusza[5315] ich strzeże[5341].

**lub: coś nadzwyczajnego, dziw, cud[6382]* Ps 119,18.22

130. Wykład* Twoich słów oświeca[215] i daje zrozumienie[995] prostym**. Ps 19,7; Prz 1,4;

**hap.leg.: otwór, odkrycie, wejście, brama[6608]* Hbr 4,12
***lub: o otwartym umyśle[6612], niepouczony, młody, naiwny[B7636]*

131. Otwieram szeroko* *swoje* usta i wzdycham**, bo tęsknię*** za Twoimi przykazaniami[4687]. **lub: otworzyć szeroko, rozdziawić, rozewrzeć, ziać[6473]*
***lub: k.q. łapczywie nabierać powietrza, dyszeć, pragnąć, pałać[7602]*
****hap.leg.: tęsknić, tęsknić za, pragnąć[2968]* Ps 42,1

132. Zwróć* się ku mnie i bądź* łaskawy** dla mnie, jak orzekłeś*** *wobec tych,* którzy miłują[157] Twoje imię[8034]. Wj 4,31; Ps 5,11; 25,18; 51,1; **tryb rozkaz. [6437]* Iz 56,6; Hbr 6,10; Obj 3,8
***lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym[2603]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

133. Utwierdź* moje kroki[6471] w Twojej wypowiedzi[565], niech nie zapanuje** nade mną żadna[3605] nieprawość***. Ps 19,13; Rz 6,12
**tryb rozkaz. k.h. utwierdzić, umocnić, skierować do[3559]*
***lub: k.h. dać władzę, zapanować nad[7980]; ***nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult, niegodziwość[205]*

134. Wyzwól* mnie od ucisku** człowieka[120], abym strzegł[8104] Twoich ustaw[6490].
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
***lub: ucisk, wymuszenie, szkoda[6233]* Ps 142,6; Łk 1,74

135. Rozjaśnij* swoje oblicze[6440] nad Twoim sługą[5650] i naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. **tryb rozkaz.[215]* Ps 4,6; 80,3
**lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*
**lub: Twoje oblicze niech zaświeci w Twoim słudze - AK*

136. *Jak* korytami* wód płyną** *łzy* z moich oczu, dlatego że nie strzegą*** Twojego Prawa[8451]. **tj. kanał, koryto (rzeki), strumień[6388]* Ps 126,5; Jr 9,1
***dosł.: k.q. schodzić, zejść[3381]; ***czuwać, mieć pieczę nad[8104]*

ז Tzade

137. Sprawiedliwy* jesteś**, JHWH, i prawe*** są Twoje orzeczenia[4941]. ***dosł.: (jesteś) Ty[859]*
**lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny[6662]* Ps 145,17
****lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*

138. Zarządziłeś* sprawiedliwość[6664] Twoich świadectw[5713] i wielką [3966] *ich* wierność**.
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, powierzyć nadzór, przekazać dowództwo, nakazać, rozkazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
***lub: nakazałeś to, co w Twych świadectwach sprawiedliwe, i całkowicie prawdziwe - por. EIB[1202]* Ps 19,7-9; 119,86.90

139. Gorliwość* wyniszcza** mnie, bo moi wrogowie[6862] zapominają[7911] Twoje słowa[1697].
**lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność[7068]* 1Krl 19,10;
***lub: k.p. położyć kres, k.h. wyniszczyć[6789]* Ps 69,9; Rz 15,3

140. Twoja wypowiedź[565] została w pełni* wypróbowana**, dlatego Twój sługa[5650] ją kocha[157]. **lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]*
***lub: k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować[6884]* Ps 12,6; 19,9

141. Ja *jestem* mały* i wzgardzony**, lecz nie zapominam[7911] Twoich ustaw[6490]. Ps 22,6
**lub: mały, młody, nieważny, lichy, niskiego rodu[6810]*
***lub: k.n. być uzgardzonym, być podłym, godnym pogardy[959]*

142. Twoja sprawiedliwość* jest sprawiedliwością[6664] na wieki[5769], a Twoje Prawo** jest prawdą***. Ps 19,9; 119,51; J 17,17
**lub: prawość, sprawiedliwość, okazanie łaskawości i przyjście z pomocą[6666]; **prawo, uskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

143. Ucisk* i utrapienie** znalazły[4672] mnie, lecz Twoje przykazania[4687] *stały się* moją rozkoszą***. ****dosł.: rozkoszami, radościami[8191] - l.mn.*
**lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 119,24
***lub: opały, tarapaty, udręka, ucisk, katusze[4689] - Pwt 28,53*

144. Sprawiedliwość* Twoich świadectw[5715] *trwa* na wieki[5769]; daj mi zrozumienie**, a będę żył[2421]. **lub: prawość, słuszność, właściwie[6664]* Ps 19,9
***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*

ק Kof

145. Wołam* z całego serca[3820], wysłuchaj[6030] mnie, o JHWH, a będę strzegł** Twoich postanowień***. **lub: k.q. krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać, zachować[5341]* Ps 119,10
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

146. Wołam[7121] do Ciebie, wybaw* mnie, a będę strzegł** Twoich świadectw***. Ps 3,7
**tryb rozkaz. k.h. ocalić, uyzwolić, wybawić[3467]; **k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]; ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza*

147. Wstaję* przed świtem[5399] i wołam o pomoc**, oczekuję na Twoje Słowa***. Ps 5,3;
**dosł.: wyprzedziłem świt - AK, k.p. być na czele, iść w górę, wyprzedzać[6923]; **lub: k.p. krzyczeć, wołać o pomoc[7768]* Ps 88,13
****wg ketiv - słowa, wg qere - słowo, mowa, sprawa[1697] - l. poj.*

148. Moje oczy wyprzedzają[6923] straże nocne*, abym mógł rozmyślać** o Twojej wypowiedzi***. ****lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*
**może chodzić o ostatnią straż nocną, między 2 a 6 rano - EIB[1206] lub idiomatyczne określenie czuwania przez całą noc*
***lub: k.q. rozmyślać nad, zgłębiać, rozważać[7878]* Ps 63,6; Łk 6,12

149. JHWH, usłysz[8085] mój głos[6963] ze względu na Twoją łaskawość*; ożyw** mnie zgodnie z Twoim orzeczeniem***. ***tryb rozkaz.[2421]*
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

150. Zbliżyli[7126] się do mnie prześladowcy* w złym celu**, są daleko od Twojego Prawa[8451].
**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*
***lub: niegodziwy pomysł, plan, rozwiązłość[2154] - por. AK*

151. Blisko* jesteś, JHWH, i wszystkie[3605] Twoje przykazania[4687] są prawdą**. Ps 34,18
**tj. bliski (o miejscu, czasie), spokrewniony - por. Rdz 19,20*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

152. Od dawna* znam[3045] Twoje świadectwa[5713], bo ustanowiłeś** je na wieki[5769].
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Iz 40,8; Łk 21,33
***lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*

ר Resz

153. Popatrz* na moje ubóstwo** i wyzwól*** mnie, gdyż nie zapominam[7911] Twojego Prawa[8451]. **tryb rozkaz. k.q. zwrócić uwagę na, dostrzec[7200]* Ps 9,13 ***lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]; ***wyrwać, uwolnić[2502]*

154. Broń* mojej sprawy** i odkup*** mnie; ożyw[2421] mnie zgodnie z Twoją wypowiedzią[565]. **lub: k.q. walczyć, zmagać się, prowadzić proces sądowy, pozywać[7378]; **niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie[7379] ***lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*

155. Zbawienie* *jest* dalekie[7350] od niegodziwych**, bo nie szukają[1875] Twoich postanowień[2706]. ***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563] *lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

156. Wielka[7227] jest Twoja litość*, JHWH; ożyw** mnie zgodnie z Twoimi orzeczeniami[4941]. **lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]; **por. w. 40***

157. Liczni[7227] są* *ci, którzy* mnie prześladują** i moi wrogowie***; lecz nie odstępuję**** od Twoich świadectw[5715]. **lub: wielcy się stają ... - AK **lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291] ***lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 7,1 *****dosł.: k.q. zginać, pochylać się, skręcać, wyciągać[5186]*

158. Widzę[7200] postępujących podstępnie* i czuję odrazę** do tych, *którzy* nie strzegą[8104] Twoich wypowiedzi[565]. Ps 139,21; Prz 14,14 **lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, podstępnie[898] **lub: k.hp. brzydzić, czuć wstręt do samego siebie[6962]*

159. Zobacz*, że[3588] miłuję[157] Twoje ustawy[6490] JHWH; ożyw[2421] mnie według Twojego miłosierdzia**. **tryb rozkaz.[7200]* Ps 119,25,47 **lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200] **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

160. Sedno* Twojego Słowa[1697] to wierność** i na wieki[5769] *trwa* każde[3605] orzeczenie[4941] Twojej sprawiedliwości[6664]. Ps 19,9; 2Tm 3,16 **dosł.: głowa, szczyt, ktoś najważniejszy, suma, całość[7218] *szczytem Twojego ... - AK; Twoje słowo jest ... od początku - KJV **hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

ש Szin

161. Książęta* prześladują[7291] mnie bez przyczyny[2600]; lecz moje serce[3820] boi** się Twoich słów***. Iz 66,2; Jr 36,23-24 **lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269] **lub: k.q. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń[6342] ***wg ketiv: Twoich słów[1697] - l. mn., wg qure: - ... słowa. - l. poj.*

162. Raduję* się z Twojej wypowiedzi[565] jak ten, który znajduje[4672] wielki[7227] łup**. Sdz 5,30 **lub: k.q. unosić się radością, radować się[7797]* Ps 119,14.111 ***lub: zdobycz, zysk, łup[7998], splądrowane dobra[B9446] - Pwt 2,35*

163. Nienawidzę[8130] kłamstwa* i brzydzę** się *nim*, ale miłuję[157] Twoje Prawo[8451]. Prz 6,16-19 **lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz[8267]; **k.p. czuć odrazę, uważać za obrzydliwość[8581]*

164. Wysławiam* Cię siedem** razy dziennie[3117] za Twoje sprawiedliwe[6664] orzeczenia[4941]. **lub: k.p. chwalić się, wyglosić pochwałę, chełpić się[1984] **liczba siedem symbolicznie wyraża pełnię* Ps 55,17; 119,62

165. Głęboki* pokój** dla *tych, którzy* miłują Twoje Prawo[8451], a nie*** *doznają* potknięcia****. **dosł.: wielki[7227]; ***i nie ma dla nich - AK* Prz 3,1; ***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]* Iz 32,17 *****lub: potknięcie się, przyczyna potknięcia się, przeszkoda[4383]*

166. JHWH, oczekuję* na Twoje zbawienie** i wypełniam*** Twoje przykazania[4687]. Rdz 49,18 **lub: k.p. czekać, mieć nadzieję[7663]; **wybawienie, dobrobyt[3444] ***lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, powodować[6213]*

167. Moja dusza* strzeże** Twoich świadectw[5713], *bo* bardzo[3966] je miłuję[157]. **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche - Łk 12,23* **lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*

168. Strzegę[8104] Twoich ustaw* i świadectw**, bo wszystkie moje drogi[1870] są przed*** Tobą. **lub: nakazów[6490]; **tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza; ***lub: coś, co rzuca się w oczy, przeciwległy, z pewnej odległości, przed[5048]*

ת Taw

169. JHWH, niech dotrze* moje wołanie** przed Twoje oblicze[6440], daj mi zrozumienie*** zgodnie z Twoim Słowem[1697]. Ps 18,6; 102,1; 140,6 **lub: tryb rozkaz. k.q. zbliżać się, podchodzić, przybliżać się[7126] **lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440] ***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*

170. Niech dojdzie* moja prośba** przed Twoje oblicze[6440], ocal*** mnie zgodnie z Twoją wypowiedzią[565]. ****lub: k.h. wyrwać, odebrać, uwyzwolić[5337] *tryb rozkaz. k.q. wchodzić, wkraczać, przychodzić, iść, dostąpić, być wyliczonym[935]; **błaganie o przychylność, o łaskawość[8467]*

171. *Niech* spłyną* moje wargi[8193] pieśnią chwały**, bo nauczasz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. Ps 51,15; 63,3; 119,12 **lub: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042] **lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

172. Niech* mój język ogłasza* Twoją wypowiedź**, bo wszystkie Twoje przykazania[4687] są sprawiedliwe[6664]. Ps 51,14; 119,138 **imp. juss. k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030] **lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638] - tu: l.poj.*

173. Niech* Twoja ręka** będzie[1961] mi pomocą[5826], bo wybrałem[977] Twoje ustawy[6490]. **tryb rozkaz. juss.; **ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13* Pwt 30,19; Joz 24,15-22; Prz 1,29; Łk 10,42

174. JHWH, tęsknię* do Twojego zbawienia[3444], a Twoje Prawo** jest moją rozkoszą***. **lub: k.q. wyczekiwać z utęsknieniem, tęsknić za[8373] - tu i w. 40 **hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451] ***dosł.: rozkoszami, radościami[8191] - tu: w l.mn.* Ps 119,25

175. Niech* moja dusza[5315] żyje[2421], aby Ciebie

chwalić**; niech Twoje nakazy*** *będą* dla mnie**** pomocą[5826]. **imp.juss.; ****oby mi pomogły - AK*
***lub: k.p. chwalić, chełpić się, wygłosić przechwałkę*[1984] Ps 119,25
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie*[4941]
176. Zbłądziłem* jak zagubiona[6] owca[7716]; szukaj** Twojego sługi[5650], bo nie zapomniałem*** Twoich przykazań[4687]. Iz 53,6; Łk 15,4;
**lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się*[8582] 1P 2,25
***tryb rozkaz. k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić*[1245]
****lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać, pomijać*[7911]

120 Pieśń[7892] stopni*. Wołałem[7121] do JHWH w swoim utrapieniu[6869] i odpowiedział[6030] mi. **lub: wstępowań*[4609] Ps 18,6; Jon 2,2
**Psalmy 120-134 to zbiór psalmów śpiewanych podczas wędrówki do Jerozolimy (?) trzykrotnie w roku - Wj 34,23; Łk 2,41-42 lub specyficzne określenie budowy literackiej psalmów z tej grupy (?)*
2. Wyrwij*, JHWH, moją duszę[5315] od warg[8193] kłamliwych** *i* od języka[3956] zdradliwego***.
**lub: k.h. wyrwać, odebrać, wyzwolić*[5337]; ***kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz*[8267], ****zdrada, oszustwo, gnuśność*[7423]
3. Co *ci to* da[5414] albo co *ci to* doda* zdradliwy[7423] języku[3956]? So 3,13; Obj 14,5
**lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, uczynić ponownie*[3254]
4. *Że jesteś jak* ostre[8150] strzały[2671] mocarza* i węgle[1513] z janowca**. Prz 25,18.22
**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater*[1368]; ***tj. krzew z gatunku motylkowatych*[7574] *- janowiec cierniasty, żarnowiec*[B8808] *- tu i 1Krl 19,4.5; Hi 30,4 - licznie występuje na Pustyni Judzkiej, używany jako opał, pochodnie i broń zapalna - por. Ps 7,14; Iz 50,11*
5. Biada* mi, że przebywam[1481] w Meszek** i mieszkam[7931] w*** namiotach[168] Kedaru****.
**hap.leg.: wykrzyknik - biada!*[190] Rdz 10,2; Jr 49,28; Ez 27,13
***tj. „wyciągnięcie”*[4901] *- lud z płn.-wsch. Cylicji i wsch. Kapadocji (?) wg Herodota z płd.-wsch. rejonów Morza Czarnego - Rdz 25,14*
****lub: z, tak długo jak, przeciw, pomimo*[5973]; *****tj. „ciemny”*[6938] *- drugi syn Izmaela - Rdz 25,13, lud pasterski i koczowniczy - Iz 60,7; Ez 27,21; w Targumach Kedar utożsamiany jest czasami z Arabią*
6. Moja dusza[5315] *zbyt* długo[7227] mieszkała* z[5973] nienawidzącymi** pokój***. Ps 35,20
**lub: k.q. zamieszkać, przebywać, pozostawać, osiedlić*[7931] *- mieszkała sobie - AK; **k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić*[8130]; ****pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń*[7965]
7. Ja *jestem za* pokojem[7965], ale gdy *o tym* mówię*, oni *są za* wojną**. Rz 12,18
lub: k.p. mówić, obiecywać*[1696]; ***bitwa, wojna, walka - Ps 76,3**

121 Pieśń* stopni**. Oczy[5869] moje wznoszę[5375] ku[413] górom[2022]: Skąd nadejdzie[935] mi pomoc***? ****lub: wsparcie, pomoc*[5828]
**lub: oda, hymn chóru, pieśń*[7892]; ***dla stopni EIB* Ps 87,1
***lub: stopień, schodek, wstępowanie, wznoszenie się*[4609]
2. Moja pomoc[5828] *jest* od JHWH, który dogląda* niebiosa** i ziemię[776]. ***por. Rdz 1,1**** Jr 3,23
**tu: k.q. partcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać*[6213]
3. *On* nie pozwoli*[5414] zachwiać* się twojej nodze[7272]; *ten, który* cię strzeże[8104], nie drzemie**.
**lub: trzęsienie, chwianie się*[5414] 1Sm 2,9; Prz 3,23.26
***lub: k.q. być sennym, drzemać, spać*[5123]
4. Oto* *ten, który* strzeże[8104] Izraela[3478], nie zdrzemnie[5123] się ani nie zaśnie**. Pwt 33,29;
**part. wskazująca: oto, spójrz, czy*[2009]; ***k.q. spać, zasnąć, być pogrążonym we śnie*[3462] Mt 26,14; Mk 14,40; 1Tes 5,6
5. JHWH *jest tym, który* cię strzeże*, JHWH *jest* cieniem** u twej prawej[3225] ręki[3027]. Ps 16,8;
**lub: k.q. partcpl. - patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad*[8104]
***lub: cieniem twoim, nad twą prawą ręką - AK* Ps 91,1.4
6. Słońce[8121] nie porazi* cię za dnia[3119] ani księżyc[3394] w nocy[3915]. Ps 91,5; Iz 49,10; Obj 7,16
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, pokonywać*[5221] *- por. 2Krl 4,19*
7. JHWH będzie cię strzegł[8104] od wszelkiego zła*; *On* będzie strzegł[8104] twojej duszy**.
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315] Ps 41,2; 97,10; 145,20
8. JHWH będzie* strzegł[8104] twojego wyjścia i twojego przyjścia**, odtąd*** aż na wieki[5769].
**lub: ustrzeże - AK; **tj. każdego przedsięwzięcia, w każdej sytuacji; ***lub: teraz*[6258]*, właśnie teraz*[B7249] Pwt 28,6; Prz 2,8; 3,5

122 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida[1732]. Uradowałem* się, gdy mi powiedzieli**: Pójdźmy[1980] do domu[1004] JHWH! Ps 122,9;
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością*[8055]*, promieniec*[B8941]; ***lub: k.q. partcpl. - gdy mi mówią*[559] Za 8,21
2. *I oto* nasze nogi[7272] stanęły* w twoich bramach[8179], *o* Jerozolimo**! **dosł.: stojące są - AK*
**lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać*[5975] Ps 9,14;
***hebr.: Jeruszalajim*[3389] *- „nauczanie pokoju”* Jr 7,2
3. Jerozolima[3389] jest budowana* jako miasto[5892], zespolona** w jedną*** *całość;* 2Sm 2,9
**lub: zbudowana*[1129]; ***k.p. być sprzymierzonym z, być zjednoczonym, być złączonym razem*[2266]; ****razem, łącznie, uszyscy razem*[3162]
4. *Bo* tam wstępują* pokolenia[7626], pokolenia JH[WH] *do* świadectwa** Izraela, aby wysławiać*** imię[8034] JHWH. Wj 23,17; Pwt 16,16
**lub: iść w górę, wstępować*[5927] *- Jerozolima leży na górze*
***tj. przed oblicze Boga - por. Wj 16,34; 25,21; 30,26; Kpł 24,3*
****lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać*[3034]
5. Tam bowiem ustanowili[3427] trony* sądu**, trony[3678] domu[1004] Dawida[1732]. Pwt 17,8; 2Sm 5,13;
**lub: miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, metaf. godność królewska, władza, potęga*[3678] 2Krn 19,8; Jr 21,12
***lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, sąd przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie*[4941]
6. Proście* o pokój** dla Jerozolimy[3389]: Niech się szczęści*** tym, którzy cię miłują[157].
**tryb rozkaz. k.q. prosić, dowiadywać się, wypytywać o, radzić się, szukać, zabiegać o*[7592] Rdz 12,3; 27,29; Lb 24,9
***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność*[7965]
****lub: k.q. czuć się swobodnie, prosperować, być spokojnym*[7951]

7. Niech* będzie[1961] pokój[7965] w twoich murach[2426] i spokój** w twoich pałacach***. **juss. **lub: spokój, łatwość, pomyślność, obfitowanie[7962] ***lub: cytadela, pałac, twierdza[759]* Ps 48,3; Mt 10,12-13

8. Ze względu[4616] na moich braci[251] i moich przyjaciół* pragnę** teraz[4994] powiedzieć: Pokój*** Tobie. 1Sm 25,6; Ps 85,8

lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453] **lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; ***hebr.: szalom - pokój, pomyślność - w. 6*

9. Ze względu[4616] na dom[1004] JHWH, naszego Boga, pragnę zabiegać* o dobro** dla ciebie.

**lub: k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić[1245] **lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*

123 Pieśń[7892] stopni[4609]. Moje oczy wznoszę* ku Tobie, który mieszkasz[3427] w niebiosach**. **lub: k.q unieść, podnieść, podtrzymać[5375] **wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2*****

2. Oto jak[2009] oczy sług* *zwrócone* są na ręce ich panów** i jak oczy służącej*** na ręce jej pani****, tak oczy nasze *patrzą* na JHWH, Boga naszego, aż[5704] się zmiłuje[2603] nad nami.

**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650] **hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128] ***lub: służka, służąca, niewolnica, metaf. ktoś pokornie zwracający się do kogoś[8198]; ****lub: pani, dama, królowa[1404]*

3. Zmiłuj* się nad nami, JHWH; zmiłuj[2603] się nad nami, bo jesteśmy obficie** nasyceni*** wzgardą[937]. Ne 4,4; Ps 4,1; 119,22

**tryb rozkaz. k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603] **lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227] ***k.q. obrzymać swoją porcję; mieć w nadmiarze, być nasyconym[7646]*

4. Nasza dusza[5315] *jest* obficie[7227] nasycona[7646] szyderstwem* butnych** i wzgardą[937] dumnych***. **lub: drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]* Iz 32,9.11; **(za) długo[7227] była nią nasycona nasza dusza - AK* Am 6,1

***lub: spokojny, bezpieczny, nieprzejmujący się, beztroski, swawolny, butny[7600]; ***hap.leg.: dumny, wyniosły[1349]*

124 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida*. Gdyby nie JHWH, który był[1961] po naszej stronie**, niech powie[559] teraz*** Izrael[3478];

lub: dla Dawida - AK; ** O! upraszam! błagam![4994] - Ps 118,25* ***który był dla nas - AK; Gdyby nie ....., który był z nami - BP*

2. Gdyby nie[3884] JHWH, który był[1961] po naszej stronie, gdy powstawał* przeciwko** nam człowiek***;

****hebr.: adam - człowiek[120] - tu l.poj.* Ps 129,1; **lub: k.q. powstawać, pojawiać się, rosnąć w siłę, utwierdzać się[6965] **hebr.: al[5921] - przeciw (wrogo)[B6862] - Rdz 34,27* Rz 8,31; Hbr 13,6

3. Wówczas by nas pożarli* żywcem[2416], *gdy* płonęli** gniewem*** przeciwko nam; Est 3,6-15;

**lub: k.q. łykać, połykać, pochłaniać[1104]* Ps 56,1-3; ***lub: k.q. płonąć, rozpalić (o gniewie)[2734]* Prz 1,12

****lub: nos, gniew; metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]*

4. Wtedy[233] zmyłyby* nas wody[4325], a potok** przelałby[5674] się nad[5921] naszymi duszami[5315];

**lub: przelewać (się), płynąć, płukać, zmywać[7887] **lub: rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]*

5. Wtedy wzburzone* wody[4325] przelałyby** się nad naszymi duszami[5315]. Hi 38,11; Ps 32,6; 69,2

**hap.leg.: kotłujący się, rozszalały, wzburzony, zuchwały[2121] **lub: k.q. przejść nad, przez, pomiędzy, wzdłuż, iść ponad[5674]*

6. Błogosławiony* JHWH, który nas nie wydał[5414] na rozszarpanie** ich kłom***.

**lub: k.q. klękać, błogosławić[1288], chwalić, wielbić[B1418]; **lub: żer, żywność[2964], łup, to co zostało poszarpane[B3413]; ***zębom[8127]*

7. Nasza dusza[5315] umknęła* jak ptak[6833] z pułapki[6341] łowiącego**; pułapka została zniszczona***, a my[587] umknęliśmy[4422]. Ps 35,8; 57,7;

**lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec, zostać wyzwolonym[4422] **dosł.: łowiących, ptaszników[3369] - tu l.mn.* Ps 91,3; Prz 6,5

****lub: k.n. być złamanym, rozbitym, skruszonym[7665]*

8. Nasza pomoc* jest w imieniu[8034] JHWH, który dogląda** niebiosa[8054] i ziemię[776].

**lub: wsparcie[5828]* Ps 115,15; 121,2

***tu: k.q. partcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*

125 Pieśń[7892] stopni[4609]. Ci, którzy ufają* JHWH, są jak góra Syjon**, która nie zostanie poruszona***, *ale* trwać[3427] będzie na wieki[5769]. Prz 10,30; 29,25; Iz 28,16; Jr 7,4-15

**lub: k.q: pokładać ufność, mieć pewność, być bezpiecznym[982] **tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35 ***lub: k.n. zostać wstrząśniętym, poruszonym, obalonym[4131]*

2. *Spójrzcie na* Jerozolimę[3389], otaczają* ją góry[2022], tak** *właśnie* JHWH otacza swój lud, teraz*** i na wieki****. ***dosł.: i; ****lub: na zawsze[5769]*

**lub: naokoło, dookoła, ze wszystkich stron, sąsiedztwo[5439] ***lub: teraz[6258], właśnie teraz[B7249]* Ps 34,7; Za 2,5

3. Bo nie spocznie* berło** niegodziwych[7562] nad losem*** sprawiedliwych[6662], po to, by sprawiedliwi[6662] nie wyciągali swoich rąk**** ku nieprawości[5766]. Prz 22,8; Iz 14,5

**lub: k.q. odpocząć, osiąść i pozostać, być spokojnym[5117] **lub: buława, berło (jako symbol władzy), kij, rózga, gałąź[7626] ***lub: dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo[1486] ****idiom: by nie byli zależni od ludzi nieprawych - por. EIB*

4. Czyń dobrze*, JHWH, dobrym[2896] i tym, którzy są prawego** serca[3826]. Ps 73,1; Łk 6,33;

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896] **lub: szczery, prawy, prawidłowy, należyty[3477]* Ga 6,10; Jk 4,17

5. A zbaczających* na swoje kręte[6128] *drogi,* JHWH odprawi** wraz z[854] czyniącymi[6466] nieprawość***. Pokój**** nad[5921] Izraelem.

**lub: k.h. skłaniać, wpływać, wyciągać, zginać, spychać na bok[5186] **lub: k.h. prowadzić, przyprowadzać, uprowadzać, zabierać, sprawiać chodzenie[3212][1980]* Pwt 28,36; 2Krl 24,15; Oz 2,16

****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; ****hebr.: szalom[7965] - Ps 120,6****

126 Pieśń[7892] stopni. Gdy JHWH przywrócił* odnowienie** Syjonu[6726], byliśmy[1961] jak *ci, którzy* śnią[2492]. Ps 53,6; 85,1;
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]; **hap.leg.: przywrócenie, odnowienie[7870], odrodzenie, odbudowa[B9523]* Oz 6,11

2. Wtedy[227] usta[6310] nasze zostały napełnione* śmiechem[7814], a nasz język[3956] krzyknął z radości**; wtedy[227] *też* mówili[559] wśród narodów[1471]: JHWH uczynił[6213] wielkie[1431] rzeczy z nami***. ****lub: dla nas* Lb 23,23; Joz 9,9; Ne 6,16
**lub: k.n. być napełnionym, uzbrojonym, zadowolonym[4390]*
***lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440]*

3. JHWH uczynił[6213] dla nas* wielkie** rzeczy i jesteśmy[1961] radośni***. **lub z nami - AK* Iz 14,5
***lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć, czynić wielkie rzeczy[1431]; ***radosny, wesoły, zadowolony[8056]*

4. JHWH, przywróć* naszą pomyślność** jak strumienie[650] w Negeb***. **tu: tryb rozkaz. por. w. 1**
***wg ketiv: ...postęp, odnowa[B9092] - wg qere: .... naszą niewolę[7622] stąd qere: odwróć naszą niewolę - por. w. 1 w BG; BW, KJV*
****tj. południowy kraj, południe, region na południu Judy[5045]*

5. Ci, którzy *teraz** sieją[2232] ze łzami[1832], będą żąć** z okrzykiem radości[7440]. **dosł.: siejący* Jr 31,9;
***lub: k.q. być krótkim, zbierać plony, zbierać żniwo[7114]* Ga 6,7-9

6. *Kto* ciągle* wychodzi* z płaczem, niosąc[5375] ziarno na siew**, na pewno*** wejdzie*** z okrzykiem radości[7440], niosąc[5375] swoje snopy****.
**hebraizm: postępując[1980] szli[1980] - AK - iść, chodzić, oddalać się*
***dosł.: pozostawiać za sobą ziarno do siewu[4900], ... torbę z ziarnem - EIB; ***hebraizm: wchodząc[935] wchodzi[935]* Iz 55,11
****lub: pęk, wiązka, metaf. Izrael powrac. z niewoli[485] - tu i Rdz 37,7*

127 Pieśń[7892] stopni[4609]. Salomona*. Jeśli JHWH domu[1004] nie zbuduje[1129], na próżno** będą trudzić*** się nad nim budujący[1129]. Jeśli JHWH nie strzeże[8104] miasta, na próżno[7723] czuwa[8245] strażnik****.
**lub: dla Salomona - AK, *tj. „pokój" - syn Dawida i Batszeby, trzeci król Izraela; **lub: pustka, daremność, marność, fałsz[7723]*
****lub: k.q. trudzić się, mozolić[5998]; ****dosł.: strzegący[8104] (go)* Ps 33,16-18; Prz 16,9; Ez 33,2-9; 1Kor 3,5-15

2. Daremne[7723] *to* dla was, *wy* wcześnie[7925] wstający[6965], przesiadywać[3427] do późna* i w smutku** jeść chleb[3899]. O tak***, *On* daje sen[8142] swojemu umiłowanemu[3039]. ****lub: tak oto, stąd też[3651]*
**lub: k.p. opóźniać się, czekać, pozostać w tyle (ale bez nadziei)[309]*
***lub: ból, uraza, mozół, smutek, trud, ciężkie doświadczenie[6089]*

3. Oto[2009] synowie[1121] są dziedzictwem* JHWH, a owoc[6529] łona** nagrodą[7939]. Rdz 33,5; 48,4;
**lub: majątek, dziedzictwo, mienie, część, dział, spadek[5159]*
***lub: brzuch, łono, ciało, metaf.: głębiny Szeolu[990]* Joz 24,3

4. Czym strzały[2671] w ręku mocarza*, tym są synowie** *zrodzeni* za młodu[5271]. Ps 120,4
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368]*
***hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, członek jakiejś grupy[1121]*

5. Błogosławiony[835] ten mąż*, który napełnił[4390] nimi swój kołczan[827]; nie doznają wstydu[954], gdy w bramie** będą prowadzić spór*** z nieprzyjaciółmi[341]. Ps 128,2-3; Jl 2,26-27
**lub: mąż (mężczyzna), silny mężczyzna, wojownik[1397]*
***brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
****dosł.: k.p. mówić, obiecywać, k.n. rozmawiać między sobą[1696]*

128 Pieśń[7892] stopni*. Błogosławiony** każdy, bojący*** się JHWH, *ten kto* kroczy**** Jego drogami! **por. Ps 120,1**
***lub: szczęśliwy, błogosławiony[835], często w wykrzykniku*
****lub: pełen bojaźni, pełen czci[3373] - przym.; ****dosł.: idący[1980]*

2. Bo[3588] będziesz spożywał* z trudu** swoich rąk[3709]; będziesz błogosławionym[835] i będzie ci dobrze***. ****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt[2896]*
**lub: k.q. jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, gładzić[398]*
***lub: trud, mozół, plon, nabyta własność (wskutek pracy)[3018]*

3. Twoja żona[802] będzie jak owocująca* winorośl** na zewnątrz*** twojego domu[1004]; twoi synowie[1121] jak sadzonki oliwne dokoła twojego stołu[7979]. **lub: k.q. rodzić owoc[6509]* Ps 52,8;
***lub: krzew winny[1612]; ***skrzydło, bok, skrajne obszary, zakątki[3411], wąska przestrzeń z tyłu domu, jaskinia, szczyt[B3917]* Prz 5,15-18; Ez 19,10

4. Oto[2009] właśnie* tak[3588] błogosławiony[835] *jest* mąż**, który boi*** się JHWH. Ps 115,13
por. Ps 127,2*; **por. w. 1**; ***dosł.: bojący - por. w. 1****

5. *Niech** ci JHWH błogosławi** z Syjonu***, abyś oglądał dobro[2898] Jerozolimy po wszystkie dni[3117] twojego życia[2416]; Ps 20,2; 134,3; 135,21
lub: (i) pobłogosławi ciebie - AK; **lub: k.p. błogosławić, k.q. klękać[1288], chwalić, wielbić[B1418]; ***tj. „twierdza"[6726] - Ps 125,1*

6. I abyś oglądał* synów[1121] twoich synów[1121]. Pokój** nad Izraelem[3478]. Rdz 50,23; Hi 42,16
**tryb rozkaz. widzieć, dostrzegać, patrzeć na, spoglądać[7200]*
***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*

129 Pieśń[7892] stopni[4609]. Bardzo[7227] mnie uciskali* od mojej młodości – niech powie teraz[4994] Izrael[3478]; Jr 1,19; 20,11
**lub: k.q. wiązać, zamykać, być stłoczonym, być w niedoli[6887]*

2. Bardzo* mnie uciskali[6887] od mojej młodości[5271], jednak[1571] mnie nie przemogli**.
**lub: wielki, większy niż, obfity, silny, dużo, wiele[7227]*
***lub: k.q. wziąć górę nad, zwyciężyć, wytrwać, mieć moc[3201]*

3. Po moim grzbiecie[1354] orali* orzący[2790] i wydłużyli swoje bruzdy**. Iz 50,6; 52,14; Mt 27,26;
**lub: wcinać się, wyryć, orać, obmyślać[2790]* Mk 15,1; J 19,1
***tj. miejsce, gdzie na końcu pola zakręca pług, ziemia orna[4618]*

4. Ale JHWH jest sprawiedliwy[6662]; przeciął[7112] powrozy* niegodziwych**. Ps 1,4; 2,3;
**lub: sznur, lina, olinowanie, łańcuch[5688]* Ps 11,2; 17,13
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

5. *Niech się* zawstydzą* i odstąpią[5472] w tył[268] wszyscy nienawidzący** Syjonu[6726]. Ps 35,4; 70,3
**lub: k.q. być rozczarowanym, ustydzić się, być zażenowanym[954]*
***lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*

6. Staną* się jak trawa[2682] na dachach[1406], która usycha[3001], zanim wyrośnie**; Hi 14,2; Iz 37,27
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: wystrzelić w górę, wyrastać (o źdźble trawy na dachu)[8025]*

7. Którą żniwiarz* *nawet* nie napełni[4390] swojej dłoni[3709] ani swojego naręcza** ten, który wiąże snopy[6014]. Ps 79,12; Jk 1,10-11; 1P 1,24
**dosł.: k.q. zbierający plony[7114]; **hap.leg.: łono, falda ubrania[2683]*

8. I nie[3808] powiedzą[559] przechodzący* obok: *Niech będzie* z wami** błogosławieństwo[1293] JHWH. Błogosławimy*** wam w imieniu[8034] JHWH. Ps 118,26; Rt 2,4
**lub: k.q. przejść nad, pomiędzy, obok, przejść na drugą stronę[5674]*
***lub: błogosławieństwo ... ich Boga[413] - AK - por. kody[410-413]*
****lub: k.q. klękać, błogosławić[1288], chwalić, wielbić[B1418]*

130 Pieśń[7892] stopni[4609]. Z głębokości[4615] wołam* do Ciebie, JHWH! Ps 69,2;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Lm 3,55

2. Panie*, wysłuchaj[8085] mojego głosu. Niech Twoje ucho będzie wrażliwe** na głos[6963] mojego błagania***. **lub: Panie[136] (mój) - AK* Ps 17,6; 31,3;
***dosł.: uważny, baczny[7183] - metaf. przysłuchiwać się czemuś z uwagą; ***lub: błaganie o przychylność, błaganie[8469]* Ps 54,4

3. JH[WH]*, jeśli zachowasz** *pamięć* o nieprawości[5771], *o* Panie, kto się ostoi***? Hi 9,2-3;
**tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050] Hi 15,14; Rz 3,23
***lub: k.q. patrzeć na, obserwować, strzec, mieć pieczę nad, zachować[8104]; ***k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]*

4. Lecz u Ciebie jest przebaczenie*, aby** się Ciebie bano***. ***lub: po to[4616] - AK* 1Krl 8,39-40;
**tj. wybaczenie[5547] od Boga - tu i Ne 9,17; Dn 9,9* Ps 103,3
****lub: k.n. być wystraszonym, wywołać zdumienie i przestrach, być ogarniętym bojaźnią, natchnąć nabożną czcią, bojaźnią Bożą[3372]*

5. Oczekuję* JHWH, moja dusza** oczekuje; i w Jego Słowie[1697] pokładam nadzieję[3176].
lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]; **hebr.: nefesz[5315] - por. Ps 121,7*

6. Moja dusza[5315] *oczekuje* na mojego Pana[136] *bardziej* niż stróżujący* świtu[1242], stróżujący[8104] świtu**. Ps 63,6; 119,147
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, ratować życie[8104]*
***lub: poranek, brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242]*

7. Wyczekuj* Izraelu na JHWH; u JHWH bowiem jest miłosierdzie** i u Niego obfite*** odkupienie****. ***lub: łaskawość, dobroć[2617]; ***wielkie[7235]*
**tryb rozkaz. k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*
*****lub: okup, odkupienie, podział[6304] tu i Wj 8,23; Ps 111,9; Iz 52,2*

8. On *sam** odkupi** Izraela[3478] ze wszystkich jego nieprawości[5771]. **dosł.: I On[1931]* Łk 1,68; Tt 2,14
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

131 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida*. JHWH, moje serce[3820] się nie wywyższa[1361] i moje oczy nie są wyniosłe**, ani nie idę*** za tym co wielkie[1419] lub zbyt cudowne**** dla mnie. **lub: dla Dawida - AK* Ps 18,28; Prz 18,2; 1P 5,5
***lub: k.q. być umieszczonym wysoko, podniesionym, wzniesionym[7311]; ***k.p. chodzić, k.q. iść, chodzić - metaf. o sposobie życia[1980]; ****lub: k.n. nie być w czyjejś mocy, być trudnym do wykonania, zrozumienia, być cudownym, nadzwyczajnym[6381]*

2. Przeciwnie*, uspokoiłem** i uciszyłem[1826] swoją duszę[5315] *jak niemowlę* odstawione od piersi*** swojej matki; moja dusza *jest jak* u niemowlęcia****. **dosł.: czyż, lecz, raczej[518] nie[3808] - Ps 132,3**
***lub: k.p. równać, wygładzać, uspokajać[7737]* Mt 18,3; 1Kor 14,20
****tj. k.n. być odstawionym od piersi, k.q. odmierzyć w pełni[1580]*
*****dosł.: jak odstawione od piersi (dziecko) u mnie dusza - AK*

3. Izraelu oczekuj** JHWH, odtąd*** *aż* na wieki[5769]. **tryb rozkazujący; ***lub: od teraz[6258]*
***lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]* Ps 130,7

132 Pieśń stopni[4609]. Pamiętaj*, JHWH, Dawidowi całe[3605] jego udręczenie**!
**tryb rozkaz. k.q. przypominać sobie, pamiętać[2142]; **lub: k.pu. być udręczonym, upokorzonym[6031], być zdegradowanym[B6974]*

2. Który przysiągł* JHWH i ślubował** Mocarzowi*** Jakuba[3290], *mówiąc:* 2Sm 16,12
**lub: k.n. składać ślub[7650]; **k.q. przysięgać, składać śluby[5087]*
****Mocny - starożytne (poetyckie) określenie Boga - potężny[46] - Iz 1,24*

3. Nie* wejdę[935] do przybytku**, do mojego domu[1004], i nie[518] wstąpię[5927] na posłanie*** mojego łoża****; ****lub: kanapa, tapczan, łóżko[6210]* Prz 6,4
**part. pierwotna[518] w zdaniach warunk. i przysięgach - jeśli, nie; przyzwalających - nawet, jeśli; w życzeniach - żeby tylko; pytających - czy; po zaprzeczeniu - lecz, raczej, chyba że[B577]*
***lub: namiot, namiot nomady symb. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania* JHWH*)[168]; ****kanapa, łoże[3326]*

4. *I* nie* dam[5414] zasnąć** moim oczom[5869] ani drzemać*** swoim powiekom[6079]; Ps 1,2; 4,8; 13,3
**por. w 3*; **dosł.: nie dam snu[8153]; ***dosł.: drzemki[8572]*

5. Dopóki nie znajdę[4672] miejsca* dla JHWH, przybytku** dla Mocarza*** Jakuba. Dz 7,46-49
lub: miejsce, przestrzeń, region, kraj[4725]; ***por. w. 2**
***lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek[4908], tu w l.mn.*

6. Oto usłyszeliśmy[8085] o niej* w Efrata**, znaleźliśmy ją* na polach Jaaru***. 1Sm 7,1;
**domyśl.: o arce przymierza z w. 8* 1Krn 2,18-19
***tj. „sterta popiołu" lub „miejsce owocowania" [672] - miejsce w okolicy Betel - Rdz 35,17, inna nazwa Betlejem - 1Sm 17,12*
****tj. las, zarośla, zalesiona wyżyna - Kiriat-Jearim - 1Sm 6,21-7,2*

7. Wejdźmy[935] do Jego przybytku*, oddajmy pokłon** u podnóżka[1916] Jego stóp[7272]. Ps 46,4;
**tu: w l.poj.[4908]; **lub: k.hp. padać na twarz[7812]* Ps 99,5; 122,1-2

8. Powstań[6965], JHWH, i *wejdź* do miejsca Twojego odpoczynku*, Ty i arka** Twojej mocy.
**lub: miejsce odpoczynku, odpoczynek[4496] - Lb 10,33; Pwt 12,9*
***hebr.: 'aron - skrzynia, arka[727] - symbol obecności Bożej*

9. Niech Twoi kapłani* ubiorą[3847] się w sprawiedliwość[6664], a Twoi święci** niech wykrzykują z radości[7442]. Hi 29,14; Ps 132,16; Iz 61,10; Obj 19,8
**hebr.: kohen - kapłan, główny urzędnik bądź najważniejszy władca[3548]; **lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]*

10. Ze względu na[5668] Dawida[1732], Twojego sługę*, nie odwracaj** oblicza[6440] *od* Twojego pomazańca***. 2Krn 6,42
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
***lub: k.h. pokonywać, zwracać twarz ku, odrzucać, odmawiać[7725]*
****lub: ktoś namaszczony, mesjasz, pomazaniec[4899] - gr.: christos*

11. Przysiągł* JHWH Dawidowi[1732] prawdę** i nie wycofa[7725] się z niej: Z owocu[6529] twojego łona*** posadzę[7896] *następcę* na twoim tronie.
**lub: składać ślub[7650]* 2Sm 7,12; 1Krl 8,25;
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
***lub: prawda nie zawróci od niego - por. AK* Ps 89,3-4; 110,4;
****idiom: spośród twoich potomków; ***tj. brzuch, łono, ciało, metaf.: głębiny Szeolu[990]* Iz 62,8; Łk 1,69; Dz 2,30

12. Jeśli twoi synowie[1121] będą strzegli* mojego przymierza** i moich świadectw***, których ich nauczyłem[3925], to również ich synowie[1121] aż**** na wieki[5703] będą siedzieli[3427] na twoim tronie[3678]. 1Krl 8,25; Łk 1,32
**lub: k.q. patrzeć na, obserwować, strzec, mieć pieczę nad, zachować[8104]; **hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]; ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn[5713]; ****hebraizm - na wieki[5703] (na zawsze) na wieki[5703]*

13. JHWH bowiem wybrał[977] Syjon* i zapragnął** go na mieszkanie[4186] dla siebie: Ps 48,1;
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: k.p. łaknąć, pragnąć[183]* Ps 76,1; 78,68; 87,2; Hbr 12,22

14. To *jest* miejsce mojego odpocznienia* aż** na wieki[5703]; tu[6311] będę mieszkał***, bo tego zapragnąłem[183]. **por. w. 8*; **por. w. 12*****
****lub: k.q. siedzieć, przebywać, mieszkać, pozostawać, trwać[3427]*

15. Będę obficie* błogosławił jego zaopatrzenie**, a jego ubogich*** nasycę[7646] chlebem****.
**hebraizm: błogosławiąc[1288] błogosławię[1288]; **lub: żywność, zapas żywności, zaopatrzenie[6718]; ***lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, określenie najniższej warstwy społecznej[34]*
*****hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*

16. Jego kapłanów* przyodzieję[3847] zbawieniem**, a jego święci*** będą wołać radośnie[7442].
por. w. 9*; ***por. w. 9* 2Krn 6,41; Iz 61,10
***lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]*

17. Tam sprawię, że wyrośnie* róg** Dawida; tam zgotuję pochodnię*** mojemu pomazańcowi[4899]. 1Krl 11,36; 15,4; 2Krn 21,7; Ez 29,21; Łk 1,69
**lub: k.h. powodować wzrost[6779]; **idiom: symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - por. 2Sm 22,3; ***idiom: dynastię - 1Krl 11,36*

18. Okryję jego wrogów[341] wstydem*, ale nad nim rozbłyśnie[6692] jego korona**. Ps 35,26; 109,29
**lub: hańbą[1322]; **hebr.: nazer - poświęcenie, oddzielnie, korona (jako znak poświęcenia), kolczyk, klejnoty w koronie, diadem[5145]*

133 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida*. Oto**, jak[4100] dobrze[2896] i miło[5273], gdy bracia[251] w zgodzie*** mieszkają****!
Rdz 13,8;
**lub: dla Dawida - AK; **oto, spójrz, czy[2009]* 1Kor 1,10; Ef 4,3-4
****dosł.: zaiste[1571] razem, we wspólnocie, wszyscy razem, jedność, zjednoczenie[3162]; ****k.q. siedzieć, siadać, zostawać, mieszkać[3427]*

2. *Jest to* jak wyborny* olejek[8081] na głowie[7218], *który* spływa[3381] na brodę[2206], na brodę Aarona**; spływający*** na skraj[6310] jego szat****;
**lub: dobry, przyjemny, znakomity, lepszy, właściwy, stosowny[2896]*
***hebr.: aharon - „przynoszący światło" 175; ***hebr.: jored - TM - spływający[3381] w odróżnieniu od sejjored[3381] BHS - spływająca (broda) na jego rozmiar[4060]; ****uzrost, miara, szata - EIB[1307]*

3. *Jest to* jak rosa[2919] Hermonu*, opadająca** na góry*** Syjon[6726]; bo tam JHWH zarządza**** błogosławieństwo[1293] i życie[2416] na wieki[5769].
tj. „przybytek" 2768 - góra Hermon na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony - Ps 42,6; **lub: k.q. schodzić, zejść, zapadać się, zstąpić[3381]; ***lub: w l.mn. - por. Ps 132,13 Pwt 4,48; 28,8
*****lub: k.p. przekazać dowództwo, nakazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*

134 Pieśń stopni. Oto błogosławcie[1288] JHWH, wszyscy słudzy[5650] JHWH, którzy co noc* stoicie** w domu[1004] JHWH!
**lub: noc, mrok[3915] - możliwe wieczór[B4538]* Wj 30,8; Hbr 10,11
***lub: k.q. stać, zajmować stanowisko, trwać, służyć, być sługą[5975]*

2. Wznieście[5375] wasze ręce* ku świątyni** i błogosławcie[1288] JHWH. Wj 9,33; 17,12; 1Tm 2,8
**gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
***lub: ku miejscu świętemu[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*

3. Niech cię błogosławi* z Syjonu[6726] JHWH, który dogląda** niebiosa[8064] i ziemię[776]. Wj 20,11;
**lub: k.p. błogosławić[1288], k.q. klękać, chwalić[B1418]* Obj 14,7
***tu: k.q. participle - wyr. czynność bieżącą, teraźniejszą - por. Ps 121,2; 124,8; 146,3 - czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*

135 Chwalcie* JH[WH]**. Chwalcie[1984] imię*** JHWH, chwalcie****, słudzy[5650] JHWH, ***tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050]
**tryb rozkaz. k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
****dosł.: et[853] szem[8034] - to (właśnie) imię - et[853] - wskaźnik konkretnego bytu; ****tryb rozkaz.* Ps 113,1; 134,1

2. Którzy stoicie* w domu JHWH, w dziedzińcach** domu[1004] naszego Boga. Ps 92,13;
**lub: k.q. stać, zajmować stanowisko, trwać, służyć, być sługą[5975]*
***lub: siedziba, ogrodzony teren, dziedziniec[2691]* Ps 116,19

3. Chwalcie* JH[WH], bo JHWH *jest* dobry**; śpiewajcie*** Jego imieniu[8034], bo *jest* miłe****.
**tryb rozkaz.[1984]* Ps 107,1; 119,68; Mt 19,17
***lub: rzecz dobra, dobrobyt, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*
****lub: śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie muzycznym[2167]; ****przyjemny, ładny, rozkoszny, słodki, miły[5273]*

4. JH[WH] bowiem[3588] wybrał* sobie Jakuba[3290]. *Uczynił* Izraela[3478] swoją własnością**.
**lub: k.q. wyłonić[977]* Wj 19,5; Pwt 7,6; Ps 33,12
***lub: majątek, własność, skarb[5459], własność osobista[B6325]*

5. Bo[3588], ją[589] wiem[*], że JHWH *jest* wielki[**], a nasz Pan[136] *przewyższa* wszystkich[3605] bogów[430]. ***lub: wybitny, wzniosły, wielki, ogromny* [1419]
**lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać*[3045], *troszczyć się, uznać*[B3507] Pwt 10,17; Ps 95,3; 97,9

6. Wszystko[3605], co JHWH zechce[*], to czyni[**] w niebiosach[8064] i na ziemi[776], w morzu[3220] i we wszystkich głębinach[***]. Ps 115,3
**lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w*[2654], *pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym*[B3033]; ***por. Ps 95,5* ***hebr.: tehom - głębia*[8415] *(oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

7. *On* sprawia[*], że mgły[5387] wznoszą[5927] się z krańców[7097] ziemi[776]; czyni[6213] błyskawice[1300] dla deszczu[4306], wypuszcza[**] wiatr[7307] ze swoich skarbców[***]; ***dosł.: k.h. wyzwala*[3318] Hi 28,25; 38,24
**lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę*[5927] ****lub: skarb, skarbiec, składnica, magazyn, arsenał, spichlerz*[214]

8. Uderzył[*] pierworodnych[**] w Egipcie[4714], od człowieka[120] do zwierzęcia[929]. Wj 12,12.29; Ps 78,51
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać*[5221] ***lub: pierwocina, pierwszy przychówek, pierworodny*[1060]

9. Zesłał[7971] znaki[*] i cuda[**] pośród[8432] ciebie, Egipcie[4714]; na faraona[6547] i na wszystkie jego sługi[5650]. Wj 7,1-12; Pwt 6,22; Ps 78,43
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał*[226] ***lub: dziw, znak, cud, zapowiedź*[4159] *- Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*

10. *On* uderzył[5221] wiele narodów[*] i zgładził[**] potężnych[***] królów; ****lub: potężny, rozległy, liczny*[6099]
**lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471] Ps 44,2
***lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować*[2026]

11. Sychona[*], króla[4428] Amorytów[**], i Oga[**], króla Baszanu[***], i *pokonał* wszystkie królestwa[4467] Kanaanu[3667]; *****por. Ps 68,15*****
**tj. „wojownik”* [5511] *- por. Lb 21,21-35; **tj. „mówiący”* [567] *- lud zamieszkujący wsch. część Kanaanu i Zajordanie ***tj. „długoszyi”* [5747] *król Amorytów z Baszanu jeden z ostatnich przedstawicieli olbrzymów z Refaim - por. Rdz 6,4; Joz 2,10*

12. I ich ziemię[776] dał[*] *jako* dziedzictwo[**], *jako* dziedzictwo[5159] dla Izraela, swojego ludu.
**lub: k.q. dać, zezwolić, przypisać, przeznaczyć*[5414] Joz 11,23; ***lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie*[5159] Ps 78,55

13. Twoje imię[*], JHWH, *trwa* na wieki[5769]; pamięć[**] *o* Tobie, JHWH, z pokolenia na pokolenie[***]. ***lub: wspomnienie*[2143] *o Tobie* Wj 3,15;
**imię*[8034] *reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 72,17 ****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia*[1755]

14. Ponieważ[3588] JHWH będzie sądzić[*] swój lud[5971] i pocieszy[**] swoje sługi[5650]. Pwt 32,36;
**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, bronić jakiejś sprawy, wymierzyć sąd, rządzić, odpłacić*[1777] 1Krn 21,15;
***lub: k.hp. doznawać pociechy, odczuwać ulgę*[5162] Jon 4,2

15. Bożki[*] narodów[**] to srebro[3701] i złoto[2091], dzieło[***] rąk człowieka[120]. Pwt 4,28; Iz 37,19; Dz 17,29
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek*[6091]; ***por. w.10*; ***lub: wytwór, czyn, działanie*[4639]

16. Mają usta[6310], ale nie mówią[*]; mają oczy, ale nie widzą[**]; **lub: k.p. obiecywać, mówić*[1696] Ps 115,5
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd*[7200]

17. Mają uszy[241], ale nie słyszą[*], nie ma też[637] tchnienia[**] w ich ustach[6310]. Iz 46,7; Ha 2,18
lub: k.h. słyszeć, słuchać, nakłaniać ucha, być posłusznym, wysłuchać modlitw (o Bogu)*[238]; ***hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł*[7307]*, gr.: pneuma - por. Rdz 1,2; Ga 6,18

18. Tak jak[*] one[**], będą[1961] *ci, którzy* je czynią[6213], i wszyscy[3605], pokładający w nich ufność[***]. ***domyśl.: o bożkach z w. 15* Ps 97,7; Iz 44,19;
**lub: taki jak, według tego jak, jako, jak gdyby*[3644] 2Kor 4,4
****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym*[982]

19. Domu[1004] Izraela[*], błogosławcie[**] JHWH; domu[1004] Aarona[***], błogosławcie[1288] JHWH.
**tu: o całym narodzie; **tryb rozkaz. k.p. błogosławić*[1288]*, chwalić, wielbić*[B1418]*; ***tu: o kapłanach z rodu Aarona - Ps 115,10*

20. Domu Lewiego[*], błogosławcie[1288] JHWH[**]; wy, którzy się boicie[***] JHWH, błogosławcie JHWH[**]. **tu: o Lewitach - por. Wj 32,26-29; ***tryb rozkaz. **hebr.: et* JHWH *-el*[853] *- wskaźnik konkretnego bytu - Ps 135,1*** ***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony*[3373] Ps 22,23

21. *Niech będzie* błogosławiony[1288] z Syjonu JHWH, który mieszka[*] w Jerozolimie. Chwalcie[**] JH[WH][3050]. Ps 128,5; 132,13-14
**dosł.: mieszkający - k.q. osiedlić się, przebywać, pozostawać*[7931] ***lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć*[1984] *- z kodem*[3050] *- hallelujah*

136

Wysławiajcie[*] JHWH, bo jest dobry[2896], bo na wieki[**] *trwa* Jego miłosierdzie[***]. ***lub: na zawsze*[5769] 1Krn 16,34; 2Krn 20,21
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić*[3034] ****dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]

2. Wysławiajcie[*] Boga[**] bogów[430], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Pwt 10,17; Dn 2,47
**por. w. 1*, w w. 1,2,3 i 26 tryb rozkaz.; **hebr.: elohim w liczbie mn. jako wzmocnienie - Bóg, władca, sędzia, aniołowie*[430]

3. Wysławiajcie[3034] Pana[*] panów[113], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; 1Tm 6,16; Obj 17,14;
**hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny*[113]*, władca*[B128] Obj 19,16
**tu: hebr. plural construct - l.mn. - por. Ps 136,3 EIB*[1348]

4. Tego, który sam[*] czyni[6213] wielkie[1419] cuda[**], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617],
**lub: tylko, sam, samotność, z wyjątkiem*[905]; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)*[6381]

5. *Tego, który* w mądrości[*] dogląda[**] niebios[***], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; ***tu k.q. particpl.*[6213] *- por. Ps 134,3**** Rdz 1,1; Ps 33,6
lub: czyn rozumny, władze rozumienia, przedmiot poznania*[8394] ****wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba*[8064] *- por. 2Kor 12,2***

6. *Tego, który* rozpostarł[*] ziemię[776] na[**] wodach[4325], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,9; Ps 24,2; Prz 3,19-20; 8,22-29;
**lub: k.q. deptać, udeptywać, rozpościerać*[7554] *- dosł.: rozpościerający - por. AK; **na, nad, poza, ponad, razem z*[5921] Jr 51,15; Za 12,1

7. *Tego, który* uczynił* wielkie światła**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,14
**dosł.: czyniącemu[6213] - partcpl. tu i w. 4.5.6.7.10.13.16.17.25*
***dotyczy słońca i księżyca - światło dnia, ciał niebieskich (księżyca, słońca, gwiazd), lampy, brzask, Pan jako światłość Izraela[216]*
8. Słońce[8121], aby* panowało** za dnia[3117], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,16
**lub: to[853] słońce w celu rządzenia[4475] w (czasie) dnia - AK*
***lub: panowanie, zwierzchnictwo, królestwo[4475] - rzecz.*
9. Księżyc[3394] i gwiazdy[3556], aby panowały[4475] w nocy*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Hi 31,26; Ps 8,3; 89,36-37
**lub: ten[853] księżyc[3394] i ... w celu rządzenia w (czasie) nocy - AK*
10. *Tego, który* uderzył* Egipt[4714] *śmiercią* jego pierworodnych[1060], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Wj 12,29; Ps 78,51; 135,8
**lub: k.h. partcpl. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać[5221]*
11. *Tego, który* wyprowadził* spośród niego Izraela[3478], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; **dosł.: wyprowadzającemu* Wj 12,51; Ps 78,52
**lub: k.h. spowodować wyjście, wyzwolić, wyprowadzić[3318]*
12. Mocną* ręką[3027] i wyciągniętym[5186] ramieniem**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **lub: silny, niezłomny, potężny, twardy[2389]*
***ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
13. *Tego, który* rozdzielił* Morze Czerwone** na części*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; ***lub: Morze Sitowia[5488]* Wj 14,21; Ps 106,9
**lub: k.q. partcpl. - przecinać na dwoje, dzielić, ścinać, odcinać[1504]*
14. I przeprowadził* Izraela *jego* środkiem**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617].
**lub: k.h. powodować przejście na drugą stronę, obok, przez, nad, spowodować przeminięcie[5674]; **pomiędzy, spośród[8432]*
15. I strząsnął* faraona[6547] z jego wojskiem** w Morze Czerwone***, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ****lub: Morze Sitowia[5488]*
**lub: k.p. strząsać bądź wytrząsać, k.q. pokazać, że coś jest puste[5287]*
***lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo, wojsko[2428]* Wj 14,28
16. *Tego, który* prowadził* swój lud[5971] przez pustynię[4057], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **dosł.: prowadzący - partcpl. - por. AK*
**lub: k.h. prowadzić, przyprowadzać, uprowadzać, zabierać[1980]*
17. *Tego, który* pobił* wielkich[1419] królów[4428], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617];
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, pokonywać[5221]* Joz 12,1-19
18. I zgładził* potężnych[117] królów[4428], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Lb 21,21.33;
**lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować[2026]* Pwt 29,7
19. Sychona*, króla Amorytów**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 10,16;
por. Ps 135,11*; **por. Ps 135,11* Lb 21,21-35; Ps 68,15
20. I Oga*, króla[4428] Baszanu[1316], bo na wieki *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **por. Ps 135,11****
21. I dał* ich ziemię w dziedzictwo**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617];
lub: k.q. dać, przekazać, ustanowić[5414]; **por. Ps 135,12*
22. W dziedzictwo[5159] Izraelowi[3478], swojemu słudze*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Ps 47,4; 105,44; 135,12
**hebr:: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
23. *Tego, który* w naszym poniżeniu* pamiętał** o nas, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ***lub: wspomniał[2142] na nas* Iz 49,14-15
**lub: niskość, uniżenie, pokora[8216] tylko tu i Kaz 10,6*
24. I wybawił* nas od naszych nieprzyjaciół**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617].
**lub: wyrywać, chwytać i zabierać, ratować[6561]* Ps 107,2
***lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
25. *Tego, który* daje[5414] pokarm* wszelkiemu ciału**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ***idiom - całemu[3605] stworzeniu* Ps 145,15; 147,9
**hebr:: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*
26. Wysławiajcie* Boga niebios[8064], bo[3588] na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **tryb rozkaz.*
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*

137 Nad rzekami[5104] Babilonu*, tam[8033] siedzieliśmy[3427] i płakaliśmy** wspominając[2142] Syjon***. Ez 1,1; 3,15
**tj. „pomieszanie" [894] - stolica Babilonii położona nad Eufratem*
***lub: k.q. płakać (gorzko, z żalu, upokorzenia bądź radości)[1058] - a także[1571] płakaliśmy - AK; ***tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2 Sm 5,7 wzgórza świątyni - Ps 9,11 - Ps 132,13**
2. Na wierzbach* pośród[8432] *niego*** zawiesiliśmy[8518] nasze harfy***; ***domyśl.: Babilonu[894]*
**lub: topola, wierzba (drzewo o ciemnym drewnie)[6155]*
****tj. instrument szarpany, lira[3658], cytra[B4220]* Hi 30,31
3. Gdyż[3588] tam *ci, którzy* nas wzięli w niewolę*, domagali** się od nas słów[1697] pieśni***, a nasi szydercy**** *mówili:* Z radością śpiewajcie nam którąś z pieśni[7892] Syjonu. Ps 80,6
**lub: k.q. partcpl. uprowadzić, uziąć do niewoli[7617]; **k.q. żądać, błagać, domagać się, dopytywać się[7592]; ***idiom: abyśmy śpiewali; ****hap.leg.: dręczyciel, łupieżca[8437] (?), szyderca[B9858]*
4. Jak[349] będziemy śpiewać pieśń[7892] JHWH na obcej* ziemi**? 2Krn 29,27; Ne 12,46
**lub: obcy, cudzoziemiec, obcy bóg[5236]; **ziemia, kraj, terytorium, kraina, cały obszar zamieszkany ziemi[127] - por. Ps 104,9*
5. Jeśli zapomnę* o tobie, Jerozolimo**, *niech* zapomni*** *o mnie* moja prawica. Iz 65,11
**lub: przestać się troszczyć, zapominać[7911]; **hebr:: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; ***TM - zapomni[7911], BHS - uschnie (?)*
6. Niech mi język[3956] przylgnie[1692] do moich ust*, jeśli nie będę pamiętał[2142] o tobie, jeśli nie wyniosę** Jerozolimy ponad[5921] największą[7218] moją radość***. **tzn. niech zamilknę na zawsze*
***lub: k.h. wywyższyć, spowodować wejście w górę[5927]*
****lub: zadowolenie, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*

7. Pamiętaj*, JHWH, synom[1121] Edomu** dzień Jerozolimy, gdy mówili[559]: Obnażcie***, obnażcie *ją* aż do jej podstaw****. Iz 34,5; Jr 49,7;
**lub: wspomnij[2142]; **tj. „czerwony" [123], potomkowie Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei* Lm 4,22;
****tryb rozkaz. k.p. obnażyć, ogołocić, opróżnić, wylać[6168]*
*****lub: fundament, podstawa, dno[3247]* Ez 25,12; 35,2; Obj 11,8

8. O, córko* Babilonu! i ty zostaniesz spustoszona**. Błogosławiony[835], kto ci zapłaci*** tym, czym nam płaciłaś[1580]. Iz 13,1-5; 47,1; Jr 25,12;
**lub: córka, dziewczyna, przybrana córka, synowa, siostra, umuczka, dziewczynka, młoda kobieta, krewna[1323]* Jr 50,2;
***lub: k.q. niszczyć, pustoszyć, plądrować, napadać[7703]* Obj 18,21
****lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]*

9. Błogosławiony*, kto schwyta[270] i roztrzaska[5310] twoje dzieci** o skałę***. 2Krl 8,12; Iz 13,16;
**lub: szczęśliwy[835], **chłopiec[5768], niemowlę[B6724]* Oz 13,16;
****tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Na 3,10

138

Psalm Dawida[1732]. Będę Cię wysławiał*, JHWH, z całego mojego serca[3820], będę Ci śpiewał** wobec bogów[430]. **por. w. 4** Pwt 4,29; Ps 119,10.58; Jr 32,41; Łk 10,27
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów; słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

2. Oddaję pokłon* ku świętemu[6944] Twojemu przybytkowi** i będę wysławiał[3034] Twoje imię za miłosierdzie[2617] Twoje i prawdę***; bo ponad wszystko[3605] wywyższyłeś[1431] Twoje imię i Słowo****. **lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*
***lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]. Ps 61,7; ****wypowiedź, mowa, słowo[565]*

3. W dniu[3117], gdy Cię wzywałem*, odpowiedziałeś[6030] mi. *Twoja* siła[5797] przejmuje mnie lękiem** *w mej* duszy[5315]. Hi 42,5-6; 49,7; Ps 28,7;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Ps 46,1
***lub: k.h. zakłócać, przestraszać, przejmować lękiem, robić zamieszanie, czynić śmiałym bądź dummym[7292]* Iz 6,1-5; Obj 1,17

4. Wszyscy[3605] królowie[4428] ziemi[776] będą Cię wysławiać*, JHWH, gdy** usłyszą[8085] Słowa*** Twoich ust. ***lub: ponieważ, bo, kiedy[3588]* Ps 72,11; 102,15
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
****lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*

5. I będą śpiewali[7891] o drogach[1870] JHWH, że wielka[1419] jest chwała* JHWH. Ps 21,5; 145,7
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]*

6. A choć wywyższony[7311] jest JHWH, *jednak* zwraca uwagę na* pokornego**, a wyniosłego*** poznaje**** z daleka[4801]. Prz 3,34; Jk 4,6; 1P 5,5
**lub: k.q. dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd, zwrócić uwagę[7200]*
***lub: niski, lichy, pokorny[8217]; ***wysoki, wywyższony, dumny, wyniosły; ****k.q. wiedzieć, znać, poznawać, rozważać, uznać[3045]*

7. Choćbym[518] szedł[1980] przez *sam* środek[7130] niedoli*, zachowasz mnie przy życiu[2421]; wyciągniesz swoją rękę** przeciw gniewowi[639] moich nieprzyjaciół[341], a Twoja prawica[3225] mnie wybawi***. **lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]*
***ręka, ramię[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]* Ps 23,3

8. JHWH dokona* *wszystkiego* dla mnie[1157]. JHWH, Twoje miłosierdzie** *trwa* na wieki; nie porzuć[7503] dzieł[4639] Twoich rąk***. Ps 57,2;
**lub: k.q. zakończyć (się), osiągnąć kres, doprowadzić do końca, ukończyć, zaprzestać[1584]; **łaskawość, wierność, dobroć[261]*
****idiom: nie porzuć tych, których stworzyłeś (?)* J 15,2; Flp 1,6

139

Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*. JHWH, zbadałeś** mnie i znasz***. **lub: dla Dawida - AK* Ps 17,3; 44,21; Jr 12,3
***lub: k.q. szukać (czegoś), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]*
****lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać[3045]*

2. Ty[859] wiesz[3045], kiedy siedzę i wstaję*, z daleka rozumiesz** moją myśl***. Rdz 16,13; 2Krl 19,27;
**tzn.: Ty wiesz o mnie wszystko; **lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć[995]* Ps 94,11; Prz 15,3;
****lub: cel, zamysł, myśl[7454] - tylko tu i w. 17* Mt 9,4; J 2,24-25

3. Wyznaczasz* moją ścieżkę[734] i spoczynek[7252], wszystkie moje drogi[1870] są Ci bardzo dobrze znane**. ***lub: k.h. być zaznajomionym, znać bardzo dobrze[5532]*
**lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przewiewać, przesiewać - wzmocnienie od k.q. - otaczać, szerzyć[2219], tylko tu - zmierzyć[B2522]*

4. Gdy jeszcze nie ma słowa* na moim języku, oto[2005] *Ty,* JHWH, już je całe[3605] znasz[3045].
**lub: wypowiedź, słowo, mowa[4405]* Mt 12,35-37; Hbr 4,12-13

5. Otaczasz* mnie z tyłu[268] i z przodu[6924] i położyłeś[5921] na mnie swoją rękę**. Ezd 8,22; Hi 9,33;
**lub: k.q. zabezpieczać, osaczać, otaczać, formować, walczyć[6696]*
***tu jako gest akceptacji - por. w. 11 i Obj 1,17* Ps 125,2; Iz 11,11

6. *Zbyt* cudowna* jest dla mnie Twoja wiedza**; *zbyt* wzniosła[7682], nie zdołam*** jej *pojąć*. ***w TM przykład metatezy* Hi 42,3; Ps 40,5; 131,1;
**lub: cudowny, niepojęty, nadzwyczajny[6383] tu i Sdz 13,18*
***lub: poznanie, umiejętność, wiedza, postrzeganie, rozeznanie, mądrość[1847]; ***lub: k.q. mieć moc, siłę, wytrwać, być zdolnym[3201] - przewyższa mnie, nie podołam jej - AK* Rz 11,33

7. Dokąd[575] ujdę* przed** Twoim Duchem***? Dokąd ucieknę[1272] przed Twoim obliczem****?
**lub: k.q. odejść, iść dalej, oddalać[1980]; **lub: od - AK* Jr 23,23
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma - por. Rdz 1,2; Ga 6,18*; ****lub: twarz, oblicze, obecność, osoba[6440]*

8. Jeśli wstąpię[5266] do niebios[8064], Ty tam *jesteś*; jeśli przygotuję[3331] sobie posłanie* w Szeolu** – oto[2005] Ty *i tam jesteś*. Hi 26,6; Prz 15,11
myśl nawiązuje do zaśnięcia (stanu śmierci) w Szeolu - Ps 13,3**
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*

9. Gdybym wziął[5375] skrzydła[3671] zorzy porannej* *i* zamieszkał[7931] na krańcach** morza[3220];
**lub: świt[7837], jutrzenka, brzask, czerwona łuna przed świtem[B9301]*
***lub: dalsza część, koniec, coś ostatniego, tylnego[319]*

10. Nawet[1571] tam Twoja ręka[3027] wiodłaby* mnie i Twoja prawica[3225] by mnie podtrzymała**. **lub: k.h. prowadzić, wieść[5148]; **k.q. chwycić, złapać[270]*

11. I *jeśli* powiem[559]: Na pewno* spadnie** na mnie ciemność[2822] i noc[3915] *zgasi* światło[216] wokół[1157] mnie. Hi 22,13-14

**lub: zaiste, z pewnością (emfaza), tylko, jednak, atoli, lecz[389]*
***lub: k.q. miażdżyć, kruszyć, wpatrywać się w, pożądać, porywać, uderzać, spadać na[7779], tylko tu i Rdz 3,15 i Hi 9,17*

12. *To* nawet[1571] ciemność* się przed Tobą nie zakryje**, *bo* przez Ciebie noc[3915] rozświetli*** się jak dzień[3117], a ciemność[2825] jak światłość[219]. Wj 14,20; 20,21; Hi 34,22; Dn 2,22

**lub: ukryte miejsce, ciemność, niejasność[2822]; **k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić, metaf. gmatwać, zaciemniać[2821]; ***k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, oświecać[215]*

13. Ty bowiem[3588] stworzyłeś[7069] moje nerki*; utkałeś** mnie w łonie[990] mojej matki[517].

**lub: tu jako organ fizyczny, metaf. sumienie - por. Ps 7,9; 26,2*
***lub: k.q. zamykać w środku, ochraniać, ogradzać, zasłonić[5526], pokryć, otoczyć opieką, tkać, uformować[B6414]* Hi 10,8.11; Jr 1,5

14. Wysławiam[3034] Cię z powodu[5921] tego[3588], że zostałem zdumiewająco* udoskonalony**. Przedziwne[6381] są Twoje dzieła[4639], a moja dusza[5315] dobrze*** *je* zna[3045]. ****tj. niezmiernie, bardzo[3966]*

**lub: k.n. wywołać zdumienie i lęk, być ogarniętym bojaźnią[3372]*
***lub: k.n. być odrębnym, oddzielonym, wybitnym, cudownym[6395], być doskonałym, być szczególnie traktowanym[B7402]*

15. Moje kości[6108] nie były ukryte* przed Tobą, gdy[834] zostałem uczyniony[6213] w skrytości** i utkany*** w niskości[8482] ziemi[776]. Hi 10,9; Ps 63,9; Ef 4,9

**lub: k.n. być schowanym, ukrytym[3582]*
***lub: osłona, schronienie, kryjówka, skrytość, tajemniczość[5643]*
****lub: k.pu. być zręcznie wykonanym bądź utkanym[7551]*

16. Twoje oczy[5869] widziały[7200] mą postać*; na Twym zwoju** zostały spisane[3789] wszystkie moje dni[3117], które zostały wcześniej ustalone***, gdy nie**** *było jeszcze ani* jednego[259] z nich. Hi 14,5; Ps 56,8; Obj 20,12

**hap.leg.: płód, embrion[1564], bezkształtny płód[B1740]; **tj. na zwoju[5612] życia - por. Wj 32,32; Ml 3,16; Obj 3,5; ***lub: k.p. być zawczasu ustalonym, ustanowionym[3335]; ****ug ketiv - i jemu - por. AK*

17. Jak cenne* są dla mnie Twoje myśli**, Boże[410]! Jak wielka[6105] jest ich suma***! Ps 40,5

**lub: k.q. być wysoko ceniony m, kosztowny m, szanowany m[3365]*
lub: cel, zamysł, myśl[7454] - por. w. 2; ***całość, szczyt, suma[7218]*

18. Zliczę* je, *jednak* liczniejsze** *są* niż piasek[2344]; rozbudziłem się*** *podczas liczenia* i wciąż**** ja *jestem* z Tobą. *****lub: nadal[5750]*

**lub: k.q. brać pod uwagę, liczyć[5608]; **k.q. być lub stać się licznym, wielkim, rozmnożyć się[7235]; ***k.h. rozbudzić się, obudzić[6974]*

19. Obyś tylko[518] zgładził*, Boże[433], niegodziwego[7563]; odejdźcie** ode mnie ludzie[582] krwi***;

**lub: zabić, zgładzić[6991] tu i Hi 13,15; 24,14; **tryb rozkaz.* Iz 11,4
***lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić[5493]; ***idiom: mordercy - Ps 5,6**

20. *Ci,* którzy mówią[559] o Tobie w złym zamiarze*, na próżno[7723] wspierają** Twoich wrogów***. **lub: plan, spisek, zmowa, wrogi zamysł[4209]*

***lub: k.q. podnieść, wspierać, nieść, brać, unieść, dźwigać[5375]*
****lub: przeciwnik, nieprzyjaciel, wróg[6145]* Ps 73,8; Jud 1,15

21. *Czyż* nienawidzących* Ciebie, JHWH, nie mam w obrzydzeniu**? I nie czuję wstrętu*** do tych, którzy powstają[8618] przeciwko Tobie?

**dosł.: k.p. nienawidzący (wrogów), k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*
***lub: k.hp. brzydzić się, k.q. czuć wstręt[6962]* Ps 26,5; 31,16

22. Nienawidzę[8130] ich pełnią* nienawiści[8135] i zaliczam** ich do nieprzyjaciół***. Prz 8,13

**lub: koniec, spełnienie, ukończenie, pełnia, doskonałość[8503]*
***dosł.: k.q. mam[1961]; ***lub: wróg osobisty lub wróg narodu[341]*

23. Zbadaj* mnie, Boże, i poznaj** moje serce[3824]; wypróbuj*** mnie i poznaj[3045] moje rozterki****; Hi 31,6; Ps 26,2; 94,19

tryb rozkaz. we wszystkich czas. tego wiersza; *por. w. 1; **por. w. 1***; ***k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować[974]; ****dosł.: zaniepokojone myśli[8312] - tylko tu i Ps 94,19*

24. I zobacz[7200], czy[518] *nie ma* we mnie drogi[1870] cierpienia*, a prowadź** mnie drogą[1870] odwieczną***. ***lub: k.q. przyprowadzać, przywodzić[5148]*

**lub: ból, smutek, bóstwo - stąd: drogi bałwochwalczej - EIB*
****lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, przyszłość[5769]*

140 Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*. Wyrwij** mnie, JHWH, od złego[7451] człowieka[120]; zachowaj[5341] mnie od męża[376] okrutnego***; Ps 18,48; 71,4

**lub: dla Dawida - AK; **k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić[2502]*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*

2. *Od tych,* którzy planują* w sercu zło[7451] *rzeczy,* każdego dnia** wszczynają[1481] wojny***.

**lub: k.q. myśleć, wyjaśniać, planować, zamierzać[2803]*
***lub: cały[3605] dzień[3117]; ***bitwa[4421]* Ps 36,4; 56,6

3. Ostrzą[8150] swoje języki jak węże*, jad[2534] żmii** pod ich wargami[8193]. Sela[5542]. Ps 58,4;

**idiom: ostre słowa, które wypowiadają - ranią - Ps 64,3* Rz 3,13
***hap.leg.: jadowita żmija, pająk (?)[5919], cerastes cornutus[B6860]*

4. Strzeż[8104] mnie, JHWH, od rąk[3027] niegodziwego[7563], zachowaj* mnie od męża** okrutnego[2555]; *od tych,* którzy zaplanowali[2803] zachwiać*** moimi krokami[6471]. Ps 36,11; 71,4

**lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]*
***lub: mężczyzna, mąż, człowiek[376]; ***pchnąć gwałtownie[1760]*

5. Pyszni* zastawili** na mnie sidła[6341] i sznury[2256]; rozciągnęli[6566] sieci[7568] na skraju[3027] ścieżki; rozmieścili*** na mnie pułapki[4170]. Sela.

**lub: dumny, wymiosły, arogancki[1343]; **dosł.: ukryli[2934]*
****lub: k.q. położyć, ustawiać, rozmieszczać, kłaść (ręce)* 7896

6. Powiedziałem[559] JHWH: Ty jesteś moim Bogiem[410]; wysłuchaj*, JHWH, głosu[6963] mojego błagania**. **tryb rozkaz.* [238] Ps 16,2; 31,14; Za 13,9; J 20,17

***lub: błaganie, błaganie o przychylność[8469] - tu w l.poj.*

7. Panie, JHWH, siło[5797] mojego zbawienia[*], *który* osłoniłeś[5526] moją głowę[7218] w dniu[3117] zbrojnej[**] *walki;* Ps 68,20; 1Kor 8,6; Ef 4,5
**lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo*[3444] ***dosł.: wyposażenie, oręż, uzbrojenie*[5402] *- tu rzecz.*

8. Nie spełniaj[*], JHWH, pragnień[**] niegodziwego[7563]; nie wspieraj[6329] jego złych zamysłów[***], *aby tacy nie byli* wywyższeni[7311]. Sela.
**dosł.: k.q. nie dawaj*[5414]*, **hap.leg.*[3970]*, ***hap.leg.: nikczemny zamysł, niegodziwy plan*[2162]*; domyśl. niegodziwi - tu w l.mn.*

9. *A* głowa[*] otaczających[4524] mnie? – niech troska[**] okryje[3680] ich wargi[8193]! Ps 7,16; Prz 18,7
**lub: głowa, szczyt, naczelnik, ktoś najważniejszy*[7218]
***lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda*[5999]

10. Niech strząsną[*] na nich rozżarzone węgle[1513]; niech ich strącą do głębokich dołów[**], by już nie powstali[***]. Ps 11,6; Rz 12,20; Obj 16,8
**lub: k.n. być wstrząśniętym, poruszonym*[4131]*, **hap.leg.: doły z wodą, powódź*[4113]*, ***lub: k.q. rosnąć w siłę, utwierdzić się*[6965]

11. Niech oszczerca[*] nie będzie utwierdzony[3559] na ziemi[776], niech zło[7451] poluje[6679] na człowieka[376] okrutnego[**], aby go powalić[***].
**idiom: człowiek*[376] *języka*[3956]*, **lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość*[2555]*, ***hap.leg.: pchnięcie, powalenie*[4073]

12. Wiem[3045], że JHWH dokona[6213] sądu[*] *dla*[**] udręczonego[6041] i ubogiemu[***] *odda* sprawiedliwość[****]. ***lub: (nad) - EIB* 1Krl 8,45.49; Ps 9,4; 82,3
**lzn. weźmie w obronę - sąd, sprawa, proces, spór, konflikt*[1779]
****lub: ogólne określenie najniższej warstwy społecznej - Ps 69,33**
*****lub: decyzja prawna, orzeczenie, słuszność w sądzie, sąd*[4941]

13. O tak[*], sprawiedliwi[**] będą wysławiać[3034] Twoje imię[8034], a prawi[**] będą mieszkać[***] przed Twoim obliczem[6440]. ****lub: trwać*[3427] Ps 11,7
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste*[389]
***lub: szczery, prawy, należyty*[3477]*, ***k.q. przebywać, pozostawać*[3427]

141 Psalm[4210] Dawida[*]. JHWH, wezwałem[**] Cię, pośpiesz[2363] do mnie! Usłysz[***] mój głos[6963], gdy wołam[**] do Ciebie.
**lub: dla Dawida - AK; *k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]*; ***tryb rozkaz. k.h.nakłonić ucho, być posłusznym*[238]

2. Niech moja modlitwa[8605] będzie przygotowana[*] przed Twoim obliczem[6440] *jak* kadzidło[**], a podniesienie moich rąk[***] jak wieczorna ofiara[****]. Wj 30,7-8; Ps 63,4; Łk 1,9-10;
**lub: k.n. być prawidłowo kierowanym, ustanowionym, być nieugiętym, przygotowanym*[3559]*; **por. Wj 30,34-36; ***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie* Obj 5,8; 8,3-4
*****hebr.: minha*[h] *- ofiara z płodów rolnych*[4503] *- por. Kpł 2,1-3*

3. JHWH, ustanów[7896] straż[*] przy ustach[6310] moich; strzeż[**] drzwi[1817] moich warg[8193].
**hap.leg.: warta, straż*[8108]*, **lub: k.q. czuwać, pilnować*[5341]

4. Nie skłaniaj[5186] mojego serca[3820] do złej[7451] sprawy[*], do ludzi[582] czyniących niegodziwość[**], i abym nie karmił[3898] się ich smakołykami[***]. **lub: słowo, sprawa, rzecz*[1697] Prz 23,6; Iz 32,6
***lub: k.hpa. postępować swawolnie, postępować bezwzględnie, traktować źle*[5953]*; ***hap.leg.: specjały, wyborne potrawy*[4516]

5. Niech mnie uderzy[*] sprawiedliwy[6662] – to miłosierdzie[**]; i niech mnie strofuje[***], to najlepszy[7218] olejek[8081] na moją głowę[7218] *przed którym,* niech się nie uchyla[5106] moja głowa; bo zawsze[5750] się modlę[****] pomimo ich nieszczęścia[*****]. *****dosł.: modlitwa moja (jest) - por. AK*
**lub: k.q. porazić, uderzyć, powalić*[1986]*; **lub: łaskawość, dobroć*[2617]
****lub: sądzić, przekonywać, uznawać za winnego, karcić*[3198]
******lub: zło, niedola, krzywda, przeciwność losu, udręka*[7451]

6. Sądzący[*] ich zostali zrzuceni[8058] na zbocza[3027] skały[**] i wysłuchali[8085] moje słowa[561], bo były przyjemne[***]. ***dosł: w ręce*[3027] *skały*[5553]
**lub: k.q. sprawować sąd, zarządzać, rozstrzygnąć spór, karać*[8199]
****lub: być przyjemnym, ładnym, słodkim, rozkosznym*[5276]

7. Jakby[3644] *ktoś* orał[6398] i rozrywał[1234] ziemię[776], tak kości[6106] nasze[*] zostały rozrzucone[6340] przy paszczy[**] grobu[***].
**tu: nasze - KJV, BG, BB, EIB, TM; ich - BP, AK, BW, AMP, LXX*
***lub: usta, pysk, ujście, wylot*[6310]*, ***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades*

8. Jednakże[3588] do[413] Ciebie *wznoszę* moje oczy[5869], JHWH, mój Panie[136]; Tobie ufam[*], nie zostawiaj[**] mojej duszy[***]. 2Krn 20,12; Ps 25,15; 123,1
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)*[2620]*; **k.p. obnażyć, ogołocić, opróżnić, wylać*[6168]
****lub: nie obnażaj*[6168] *szyi (?) - hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osobowość*[5315] *- gr.: psyche*

9. Strzeż[*] mnie od sidła[**], które zastawili na mnie i od pułapek[4170] *tych, którzy* czynią[6466] nieprawość[***]. ***lub: pułapka na ptaki, potrzask, sidło*[6341]
**lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad*[8104] Ps 6,8;
****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205] Ps 38,12; 140,5

10. Niech niegodziwi[*] wpadną[5307] razem[**] w swoje sieci[***], *a* ja wtedy[****] umknę[5674] *im*.
**lub: bezbożny, nieprawy, winny* [7563]*; ****natomiast - EIB*
***lub: jak jeden, łącznie, jedność*[3162]*; ***lub: sidła*[4364] *- tu i Iz 51,20*

142 *Pieśń* pouczająca[*] Dawida[**] gdy był w jaskini[4631]. Modlitwa[8605].
Moim głosem[6963] wołam[***] do JHWH; moim głosem[6963] błagam JHWH o miłosierdzie[****].
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia*[4905]
***lub: dla Dawida - AK; ***lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)*[2199]*; ****k.hpa. zabiegać o przychylność, błagać o łaskę*[2603] 1Sm 22,1; 24,3; Ps 3,4; 30,8; 77,1

2. Wylewam[8210] przed Jego obliczem[6440] swoją troskę[*] i przed Nim[6440] oznajmiam[5046] swoje utrapienie[**]. **lub: niepokój, skarga, zmartwienie*[7879]
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, udręka*[6869] Ps 77,2

3. Gdy omdlewa* we mnie mój duch[7307], Ty[859] znasz[3045] moją ścieżkę[5410]; na drodze[734], którą chodzę, skrycie zastawili** na mnie sidło[6341].
**lub: k.hp. mdleć, osłabnąć[5848], czuć się słabym[B6819]* Ps 77,3;
***lub: k.q. schować, ukryć, kłaść potajemnie[2934]* Ps 140,5; 143,4

4. Spójrz* *na* prawo** i zobacz*, nie ma *nikogo,* kto ma wzgląd[5234] na mnie; przepadła[6] moja ucieczka***, odkąd[4480] nie[369] *ma* troszczącego**** się o moją duszę[5315]. Hi 19,13;
**tryb rozkaz.; ***lub: schronienie, miejsce ucieczki[4498]* Mt 26,56;
***po prawej[3225] stronie w sądzie staje obrońca - por. Ps 109,31*
*****lub: k.q. zabiegać o, starać się o[1875] - Ps 105,4** 2Tm 4,16

5. JHWH, wołam[2199] do Ciebie, mówiąc[559]: Ty jesteś moim schronieniem[4268], Ty jesteś moim działem* w ziemi[776] żyjących[2416]! Ps 16,5;
**lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]* Ps 27,13

6. Zwróć uwagę* na krzyk mojego błagania**, bo jestem bardzo[3966] przygnębiony***; wyrwij[5337] mnie *od tych, którzy* mnie prześladują****, bo mocniejsi[553] są ode mnie. **tryb rozkaz. k.h.*[7181]
***lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440]*
****lub: k.q. być niskim, być przygnębionym, metaf. marnieć[1809]*
*****lub: k.q. dręczyć, ścigać, pilnie śledzić[7291]* Ps 18,17; 79,8

7. Wyprowadź* moją duszę[5315] z więzienia**, abym wysławiał[3034] Twoje imię[8034]; sprawiedliwi[6662] otoczą[3803] mnie, bo w pełni mi odpłacisz***. **tryb rozkaz.; **lub: loch, zamknięcie[4525]* Ps 13,6;
****dosł.: odmierzyć obficie, odpłacić, odwzajemnić[1580]* Ps 143,11
****lub: ponieważ w pełni będzie się mną zajmował - por. AK*

143 Psalm[4210] Dawida*. JHWH! Usłysz** moją modlitwę[8605], nadstaw ucha[238] na moje błaganie***; odpowiedz[6030] mi w swojej wierności**** i sprawiedliwości[6666], Ps 71,2
**lub: dla Dawida; **tryb rozkaz. - wysłuchaj[8085]; ***lub: błaganie o przychylność[8469]; ****prawda, pewność, stabilność[530]*

2. I nie stawiaj* przed sądem[4941] swojego sługi[5650], bo wszystko[3605] co żyje**, nie *okaże się* sprawiedliwe[6663] przed Twoim obliczem[6440].
**dosł.: nie wchodź[935] w sąd - AK; **lub: żywe, żyjące[2416]*

3. Bo wróg[341] prześladuje[7291] moją duszę[5315], starł* na proch** moje życie[2416]; osadził*** mnie w ciemności[4285] *tak* jak od dawna**** umarłych. **lub: k.p. skruszyć, gnębić[1792]; ****od wieków[5769]*
***lub: ziemia jako planeta, grunt, gleba, pow. ziemi[776] - por. AK - skruszył do ziemi; ***k.h. sprawić, że kłoś usiądzie, zamieszka[3427]*

4. A mój duch[7307] omdlewa* we mnie, *i* serce[3820] wewnątrz[8432] się trwoży**. **por. Ps 142,3**
***lub: k.hpo. być spustoszonym, być porażonym strachem[8074]*

5. Wspominam* dawne[6924] dni, rozmyślam** o wszystkich[3605] Twoich czynach[6467] i rozważam*** dzieło[4639] Twoich rąk[3027]. **lub: pamiętam[2142]*
lub: rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897] - por. Ps 1,2*
****lub: k.p. rozważać, dumać, przedstawiać (pod rozwagę)[7878]*

6. Rozpościeram* ku Tobie moje ręce**; moja dusza[5315] *jest* jak sucha*** ziemia[776]. Sela[5542].
**lub: k.q. rozciągać się, ukazywać, rozprzestrzeniać[6566]*
***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
****dosł.: osłabiony, wyczerpany, zmużony[5889], spragniony[B6847]*

7. Odpowiedz[6030] mi szybko*, JHWH; mój duch jest *już* u kresu**; nie ukrywaj przede mną swojego oblicza[6440], bym nie był podobny[4911] zstępującym[3381] do dołu***. Ps 28,1; 30,3; 69,17;
**lub: szybko, błyskawicznie, pędzący bardzo szybko, śpiesznie[4118]*
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]* Ps 102,2
****lub: dół, studnia, cysterna[953] - tu: synonim grobu - Ps 88,4*

8. Spraw*, abym rano[1242] słyszał[8085] o Twoim miłosierdziu[2617], bo Tobie ufam**; oznajmij*** mi drogę[1870], którą mam chodzić****, bo ku Tobie wznoszę[5375] moją duszę[5315]. **tryb. rozkaz.*
lub: mieć pewność, być śmiałym, ufać; ***tryb rozkaz. k.h. ujawnić, oznajmić[3045]; ****metaf.: tu o sposobie życia - por. Ps 1,1

9. Ocal* mnie od moich wrogów[341], JHWH; u Ciebie się ukryłem**. Ps 31,15; 59,1; 142,6
**tryb rozkaz. k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]*
***lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*

10. Naucz* mnie czynić[6213] Twoją wolę**, bo Ty *jesteś* moim Bogiem. Niech Twój dobry[2896] Duch[7307] prowadzi[5148] mnie do prawej*** ziemi.
**tryb rozkaz.*[3925] Ne 9,20; Mk 6,10; Łk 22,42; Hbr 10,7
***lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522], wola, intencja[B8745]*
****lub: płaska kraina, płaskowyż, równina, prawość[4334]*

11. Ożyw* mnie, JHWH, dla Twojego imienia; ze względu na Twoją sprawiedliwość[6666] wyprowadź[3318] moją duszę[5315] z niedoli**. Ps 25,11;
**lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]*
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud[6869]* Ps 71,20

12. W swoim miłosierdziu[2617] wytrać* moich wrogów[341] i zgładź** wszystkich[3605] okazujących wrogość*** mojej duszy[5315], bo ja *jestem* Twoim sługą[5650]. ***lub: zniszczyć, uśmiercić[6]* 1Krl 18,36;
**lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić[6789], uciszyć[B7870]. ***k.q. okazywać wrogość, dręczyć, atakować, nękać, dokuczać[6887]* Ps 119,125

144 *Psalm* Dawida*. Błogosławiony[1288] JHWH, moja skała**, który zaprawia*** moje ręce[3027] do walki[7128], a moje palce do boju[4421]. **lub: dla Dawida; **blok kamienny, głaz, skała[6697]*
****lub: k.p. być uczonym[3925], uczyć szczególnej sprawności[B4554]*

2. Moje miłosierdzie[2617] i moja twierdza*, moja warownia**, mój wybawiciel[6403] i moja tarcza***. Ten, któremu ufam[2620], On mi poddaje**** mój lud[5971]. Pwt 33,29; Ps 3,3; 28,7; 115,9-11; Prz 2,7
**słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*
****lub: tarcza[4043] ze skóry natarta oliwą - 2Sm1,21 - por. Ps 59,11****
*****lub: k.q. podbić[7286], podporządkować, odeprzeć[B8465]*

3. JHWH, czym jest człowiek*, że zwracasz na niego uwagę[3045]? Albo syn[1121] człowieka**, że o nim pamiętasz***? Hi 7,17; Ps 8,4; Hbr 2,6
**hebr.: adam - człowiek[120]; **hebr.: isz - mężczyzna, mąż, człowiek[376]*
****lub: k.p. rozmyślać o, rozważać, mieć w pamięci, liczyć[2803]*

4. Człowiek[120] podobny[1819] *jest* do tchnienia*; jego dni[3117] *są* jak cień[6738], który mija**.
**lub: pustka, para, oddech, daremność[1892]* Ps 102,11
***lub: k.q. przejść nad, pomiędzy, obok, przejść na drugą stronę[5674]*

5. JHWH, nachyl* Twoich niebios[8064] i zstąp**; dotknij[5060] gór, a będą dymić[6225]. Ps 18,9; 104,32;
**lub: k.q. rozciągać, rozstawiać (namiot), zginać, pochylać się[3381]*
***myśl nawiązuje do epifanii w Wj 19,18* Iz 64,1; Hbr 12,18

6. Zabłyśnij[1299] błyskawicą[1300] i rozprosz[7971] ich; wypuść[7971] swoje strzały* i wprowadź ich w zamęt**. **strzały[2687] to metafora błyskawic - Ps 77,18*
***lub: k.p. zmieszać, wprowadzić w zamęt[2000] - por. Wj 14,24*

7. Wyciągnij[7971] swoją rękę* z wysokości[4791]; wybaw[6475] mnie i ocal** z wielkich[7227] wód[4325], z ręki* synów[1121] obcych**; Ps 18,16; 69,14
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***tryb rozkaz. k.h. wyrwać, wyzwolić[5337]; ***tj. cudzoziemców[5236]*

8. Których usta mówią* kłamstwo**, a których prawica[3225] jest prawicą[3225] zdradliwą***.
**lub: k.p. obiecywać, mówić[1696]; **lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]; ***podstęp, oszustwo, krzywda[8267]*

9. Boże[430], zaśpiewam[7891] Tobie nową pieśń*; zagram[2167] Ci na harfie** o dziesięciu strunach[6218]. **tj. pieśń, oda, hymn chóru[7892]* Ps 33,2-3; 40,3;
***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]* Obj 5,9

10. Ty dajesz[5414] królom[4428] zwycięstwo*, a Dawida, swojego sługę[5650], wybawiasz** od srogiego*** miecza****. ***lub: k.q. wyzwalać, oddzielać[6475]*
**lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]* Ps 18,50
****lub: zły, niegodziwy, nikczemny, niemiły, nieżyczliwy[7451]*
*****myśl nawiązuje do walki Dawida z Goliatem (?) - 1Sm 17,1-57*

11. Wybaw* mnie i ocal** z ręki synów[1121] obcych*, których usta[6310] mówią[1696] kłamstwo[7723], a ich prawica[3225] jest prawicą zdradliwą[8267];
tryb rozkaz. k.q. wyzwalać, oddzielać[6475]; **por. w 7*

12. Wtedy nasi synowie[1121] będą jak rośliny* bujnie rosnące** w swojej młodości[5271], a nasze córki[1323] jak kolumny*** wyrzeźbione na wzór[8403] *kolumn* świątyni****; *****lub: pałacu[1964]*
**hap.leg.[5195]; **lub: k.pu. wychowane, dojrzałe, w pełni dorosłe[1431]*
****lub: wyrażenie to odnosi się do narożników ołtarza - Za 9,15*
*****myśl nawiązuje do kolumn przed świątynią (?) - 2Kr 3,15-17*

13. Nasze spichlerze* będą pełne[4392] plonów** *według* swego rodzaju[2177], nasze stada[6629] według swego rodzaju[2177] rodzić będą tysiące[503] i dziesiątki tysięcy[7231] na naszych polach***; **hap.leg.[4200]; ***dosł.: na zewnątrz, ulica[2351]*
***dosł.: k.h. dostarczać, wydobywać, uzyskiwać, wspierać[6329] znaleźć - tzn. mieć swój udział (o pełnych stodołach)[B7338]*

14. Nasze woły* będą objuczone**, nie będzie złamań[6556] ani odejść***, ani lamentu**** na naszych placach[7339]. Iz 24,11; Jr 14,2
**tu: bydło[B487], przyjacielski, łagodny, bliski, główny[441] - Rdz 36,15*
***dosł.: k.pu. obarczony, obciążony[5445]; ***tu w znaczeniu śmierci lub poronień (?) - k.q.[3318]; ****lub: krzyk, okrzyk[6682], lament[B7720]*
*****lub: bez rytu na naszych przestronnych miejscach[7339]*
w. 12-14 również w znaczeniu życzącym - oby - AK, EIB[1453]

15. Błogosławiony[835] lud[5971], któremu w ten sposób[3602] się *powodzi**. Błogosławiony[835] lud, którego Bogiem jest JHWH. Pwt 33,29; Ps 33,12
**lub: ten lud, któremu tak się (dzieje) dla niego - AK*

145

Hymn pochwalny* Dawida**. Będę Cię wywyższał[7311], Boże mój, Królu mój, i będę błogosławić[1288] Twoje imię[8034] na wieki wieków***. ***lub: dla Dawida - AK; ***na zawsze[5703]*
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

2. Każdego* dnia[3117] będę Cię błogosławił[1288] i chwalił** Twoje imię na wieki[5769] wieków[5703].
**lub: przez cały[3605] dzień* Ps 119,164
***lub: k.p. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*

3. Wielki[1419] jest JHWH i wielce[3966] godny chwały[1984], a Jego wielkość[1420] jest niezbadana*. Hi 5,9; 9,10; Ps 48,1; 96,4; 147,5; Iz 40,28; Rz 11,33
**lub: poszukiwanie, śledztwo, wypytywanie, coś co jest szukane[2714]*

4. Pokolenie pokoleniu[1755] głosi chwałę* Twoich dzieł[4639] i będzie obwieszczać[5046] o Twoich potężnych czynach**. Ps 19,2-7; 22,30-31
**lub: k.p. chwalić, wysławiać (Boga), wyrażać podziw[7623]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]*

5. Dostojeństwo*, chwała**, majestat*** i cudowne[6381] Twoje dzieła[1697] – *o tym* będę rozmyślał****. **lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]* Ps 104,1
***lub: splendor, majestat, godność, cześć, szacunek[3519]; ***świetność, majestat, moc[1935]; ****k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać[7878]*

6. I *niech* powiedzą *o* potędze* Twoich przejmujących lękiem** *czynów,* a ja będę opowiadać Twoją wielkość[1420]. **lub: siła, zaciekłość, moc[5807]*
***lub: k.n. wywołać zdumienie, przejąć lękiem, natchnąć czcią[3372]*

7. Będą się rozwodzić* nad pamiątkami** Twojej wielkiej[7227] dobroci[2898] i o Twojej sprawiedliwości[6666] niech krzyczą z radością***.
**dosł.: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042]*
***lub: pomnik, pamiątka, pamiętanie[2143], wspomnienie[B2434]*
****lub: k.p. wydawać okrzyk (radości, wesela, chwały)[7442]*

8. Łaskawy* jest JHWH i litościwy[7349], nieskory[750] do gniewu** i wielce[1419] miłosierny[2617].
**lub: życzliwy, miłosierny, łaskawy[2587]* Wj 34,6; Ps 86,15;
***lub: nos, gniew; metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]* Ef 2,4

9. Dobry* jest JHWH dla wszystkich, a Jego miłosierdzie** we wszystkich Jego dziełach.
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
***lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Mt 5,45; Dz 14,17

10. Niech Cię wysławiają* wszystkie[3605] Twoje dzieła[4639], JHWH, a Twoi święci** niech Cię błogosławią[1288]. Ps 19,1; 103,22
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty[2623]*

11. Niech opowiadają* o chwale[3519] Twojego królestwa[4438] i mówią[1696] o Twojej potędze[1369];
**lub: k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć[559]*

12. Aby oznajmić* synom[1121] ludzkim[120] Jego potężne czyny** i dostojeństwo*** chwały[3519] Jego królestwa[4438]. **lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]; ***por. w. 5**

13. Twoje królestwo[4438] jest królestwem przez wszystkie wieki*, a Twoje panowanie** *trwa* przez wszystkie pokolenia[1755]. Ps 146,10; Dn 2,44;
**lub: tu jako rzecz. - długotrwałość, starożytność, odwieczność, przyszłość, jako przym. - wiecznie, na zawsze[5769]* 1Kor 15,28;
***lub: zwierzchnictwo, panowanie, królestwo[4475]* Obj 11,15

14. JHWH podtrzymuje[5564] wszystkich, *którzy* upadają* i podnosi wszystkich[3605] przygniecionych**. Ps 37,24; 146,8; 147,6
**lub: k.q. upaść, opuszczać, wykazywać niedostatek, marnieć[5307]*
***dosł.: k.q. schylać się, uginać się[3721] - por. Ps 57,6; Iz 58,5; Mi 6,6*

15. Oczy[5869] wszystkich[3605] *patrzą* z nadzieją* na Ciebie, a Ty im dajesz pokarm** w swoim czasie***. **lub: k.p. czekać, mieć nadzieję[7663]* Ps 136,25
***hebr.: et[853] achelam[400] - uskaźnik konkretnego bytu[853], pokarm, posiłek - zboże, ziarna, mięso, zapas żywności[400]; ***zdarzenie[6256]*

16. Otwierasz[6605] swoją rękę* i zaspokajasz** pragnienia*** wszystkich[3605] żyjących[2416].
hebr.: et[853] przed słowem ręka - por. w. 15*
***lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.g. być nasyconym[7646]*
****lub: przyjemność, upodobanie, wola[7522], ... do woli - AK*

17. Sprawiedliwy* jest JHWH na wszystkich swoich drogach[1870] i święty** we wszystkich swoich dziełach[4639]. ***lub: święty, dobry, wierny[2623]*
**lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny[6662]* Ps 116,5

18. Bliski* jest JHWH wszystkim[3605], którzy Go wzywają**; wszystkim[3605], którzy Go będą wzywać[7121] w prawdzie***. Pwt 4,7; Ps 34,18; Jk 4,8
**lub: być blisko, być spokrewnionym[7138]; **k.q.wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]; ***wierność, prawda, pewność[571]*

19. Spełni[6213] pragnienia* tych, którzy się Go boją**; usłyszy ich wołanie*** i wybawi[3467] ich.
por. w. 16*; **lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
****lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc[7775]* Ps 10,17; 102,1

20. JHWH strzeże* wszystkich, którzy Go miłują, a wytraci[8045] wszystkich niegodziwych[7563].
**lub: k.q. mieć pieczę, zachowywać[8104]* Ps 31,23; 97,10

21. Moje usta będą głosić[1696] chwałę* JHWH i niech wszelkie ciało** błogosławi[1288] Jego święte*** imię[8034] na wieki**** wieków[5703]. Ps 65,2;
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
***idiom: wszystko co żyje, każdy człowiek; ***hebr.: qodes - świętość, oddzielenie, odrębność[6944]; ****na zawsze[5769]* Ps 150,6

146 Chwalcie* JH[WH]**. Chwal[1984], duszo*** moja, JHWH! Ps 103,1
tryb rozkaz.; **lub: hallelujah - por. Ps 135,21; ***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osobowość[5315]*

2. Będę chwalić* JHWH, *póki* żyję[2416]; będę śpiewał** mojemu Bogu, *póki* jestem***.
**lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
***lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
****lub: ciągłość, trwałość, nadal, jeszcze, wciąż[575]*

3. Nie pokładajcie ufności* we władcach** ani w synu[1121] człowieka***, w którym nie ma wybawienia[8668]. ****dosł.: adama[120] - l.poj.* Ps 118,8;
**lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*
***lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]* Jr 17,5

4. Opuszcza[3318] go duch* i wraca[7725] do swojej ziemi**; w tym dniu[3117] zginą*** wszystkie jego myśli****. ****lub: umrzeć, zniknąć[6]; ****hap.leg.[6250]* 1Kor 2,6
**hebr.: ruach - duch, tchnienie, wiatr; umysł[7307], gr.: pneuma*
***lub: ziemia, kraj, terytorium, cały obszar zamieszkany ziemi[127]*

5. Błogosławiony[835] ten, którego pomocą* *jest* Bóg Jakuba[3290], którego nadzieja** *jest* w JHWH, jego Bogu; Ps 144,15; Jr 17,7
**lub: pomoc, wsparcie[5828]; **tylko tu i Ps 119,116[7664]*

6. Który dogląda* niebiosa[8064] i ziemię[776], morze i wszystko, co w nich jest; który dochowuje[8184] wierności** na wieki[5769]; Ps 33,6; Obj 14,7
**lu: k.q. participle - uzyr: czynność bieżącą, teraźniejszą - por. Ps 121,2; 124,8; 134,3 - czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

7. Który wymierza* sprawiedliwość skrzywdzonym** i daje[5414] chleb*** głodnym[7457]; JHWH uwalnia[5425] więźniów[631]. **por. w. 6** Ps 68,6; 107,14;
***lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]* Ps 136,25
****hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*

8. JHWH otwiera[6491] oczy ślepych[5787]; JHWH podnosi* przygnębionych**; JHWH miłuje[157] sprawiedliwych[6662]. Ps 145,14; Iz 35,5; Mt 9,30;
**lub: tylko tu i Ps 145,14[2210]* Łk 13,11-13; J 9,32
dosł.: schylać się, uginać się, być przygarbionym[3721] - Ps 145,14

9. JHWH strzeże[8104] przychodniów*, wspomaga** sierotę[3490] i wdowę[490], ale utrudnia*** drogę niegodziwych[7563]. ***lub: k.p. przynosić ulgę, odciążać[5749]*
hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec[1616] - Ps 39,12*
****lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, wypaczyć[5791], gmębić[B6751]*

10. JHWH króluje[4427] na wieki[5769], Twój Bóg, *o* Syjonie*, z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Chwalcie** JH[WH]. ***lub: hallelujah - por. w 1***
tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - por. Ps 137,1**

147 Chwalcie* JH[WH], bo dobrze[2896] jest śpiewać** naszemu Bogu; bo jest to miłe[5273] – piękna*** jest pieśń chwały[8416].
**tryb rozkaz. 1984; **lub: śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie muzycznym[2167]; ***piękny, zachwycający[5000]*

2. JHWH buduje* Jerozolimę[3389] i gromadzi rozrzuconych** Izraela. **lub: k.q. odbudowuje[1129] **dosł.: k.n. być ciśniętym w dół, być rzuconym w dół[1760]* Pwt 30,3

3. *On* uzdrawia* skruszonych[7665] w sercu[3820] i opatruje** ich rany***. Ps 51,17; Iz 57,15; 61,1; Łk 4,18 **lub: k.q. czynić zdrowym[7495], być biegłym w medycynie[B8708] **lub: k.p. wiązać, poskramiać[2280], ***uraza, zranienie, smutek[6094]*

4. *On* wyznacza* liczbę[4557] gwiazd[3556], nadaje** imię[8034] każdej[3605] z nich. Rdz 15,5; Iz 40,26 **lub: k.q. liczyć; k.p. wyznaczać[4487], obliczający liczbę dla ... - AK **lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać, nadawać imię[7121]*

5. Wielki[1419] jest nasz Pan[113] i potężny* mocą**; Jego mądrość*** jest niezmierzona[4557]. Ps 48,1; **lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227] **lub: moc, siła, potęga[3581], moc jako zdolność[B4124]* Iz 40,28 ****lub: zrozumienie, rozum, przenikliwość, zdolność, biegłość[8394]*

6. JHWH podnosi[5749] pokornych*, a niegodziwych[7563] poniża** aż do ziemi[776]. Ps 37,11; **lub: uniżony, biedny, słaby, uciśniony[6035] **lub: k.h. skierować w dół, upokorzyć, stać się niskim[8213]* Mt 5,5; Jk 4,10

7. Odpowiedzcie* JHWH w dziękczynieniu**; grajcie*** naszemu Bogu na harfie[3658]; Ps 33,2; **lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030] **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426], ***chwalić śpiewem, śpiewać przy wtórze instrumentów - stąd: grać[2167]* Ps 95,1-2

8. Który okrywa* niebiosa[8064] gęstymi chmurami[5645] i przygotowuje[3559] deszcz[4306] dla ziemi[776]; który sprawia, że trawa** rośnie[6779] na górach[2022]; Hi 5,10; 38,27; Ps 104,14 **lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680] **lub: por. zielona trawa, roślinność na pastwisku, trawa[2682]*

9. Który daje[5414] pokarm* bydłu[929] *i dla* młodych** kruka[6158], które wołają[7121] *do Niego*. **hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523] **hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]* Hi 38,41

10. Nie rozkoszuje się* mocą** konia *ani* nie *ma* upodobania*** w udach[7785] mężczyzny[376]. **lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w, pożądać, mieć upodobanie[2654], **siła, moc, potęga, dzielność[1369] ***lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]*

11. JHWH ma upodobanie[7521] w tych, którzy się Go boją*, którzy ufają** Jego miłosierdziu[2617]. **lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373] **lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*

12. Wysławiaj* JHWH, Jerozolimo[3389]; chwal** swojego Boga, Syjonie***. **tryb rozkaz.[7623] *lub: k.p. wysławiać, wyrażać podziw[7623], **k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984], ***por. Ps 125,1*** Ps 99,5.9

13. Gdyż umocnił* zasuwy[1280] twoich bram[8179] i błogosławił[1288] synów twoich pośród ciebie. **lub: k.p. uczynić silnym, uzmocnić się, podtrzymać, utwierdzić[2388]*

14. Zapewnia* pokój** w twoich granicach[1366] i syci[7646] cię najwyborniejszą*** pszenicą[2406]. **dosł.: k.q. czyni[7760], **pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój[7965] ***dosł.: tłustość pszenicy, tj. najlepszej części - Rdz 4,4; 45,18*

15. *On* posyła[7971] swój rozkaz* na ziemię[776]; szybko[4120] mknie[7323] Jego Słowo**. Ps 104,4 **lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638] **lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

16. *On* daje* śnieg[7950] jak wełnę[6785], rozsypuje** szron[3713] jak popiół[665]. Hi 37,6; 38,29 **lub: k.q. dać, użyć, wymieniać, położyć, przeznaczyć, robić[5414] **lub: k.p. rozrzucać[6340], rozprowadzić dowolnie, szafować[B7347]*

17. Rzuca[7993] swój grad* jak okruchy[6595]; kto ostoi** się przed[6440] Jego zimnem[7135]? **lub: mróz, szron, lód, kryształ lodu[7140]* Hi 37,9-10 ***lub: k.q. stać, wytrzymać, trwać, być prostym, wystąpić[5975]*

18. Posyła* swoje Słowo[1697] i *każe*** im topnieć; powoduje wianie*** swego wiatru**** i wody spływają. ***juss.; ***k.h. powodować wianie, rozproszyć[5380] *lub: wysyłać, odsyłać, wypuszczać, rozciągać, wyciągać[7971] ****hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma*

19. Oznajmia* swoje słowo[1697] Jakubowi, swoje prawa** i sądy*** Izraelowi. Pwt 33,3; Ps 76,1; 78,5; **lub: k.h. oznajmiać, wyjaśniać, ogłaszać, informować[5046]* Ml 4,4; ***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706] ***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* Rz 3,2; 9,4 *****czas. rozpoczynające dany wiersz w większości występują jako partcpl. - dający, posyłający, oznajmiający, okrywający itd.*

20. Nie uczynił[6213] tak żadnemu* narodowi**, nie poznali*** Jego sądów. Chwalcie JH[WH]. **lub: dla wszystkich - AK; **lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471] ***lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]* Pwt 4,32

148

Chwalcie[1984] JH[WH][3050]. Chwalcie* JHWH z niebios[8064], chwalcie[1984] Go na wysokościach[4791]! **tryb rozkaz.[1984] w każdym wierszu *lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1954] - z kodem[3050] - hallelujah*

2. Chwalcie[1954] Go, wszyscy Jego aniołowie*; chwalcie Go, wszystkie[3605] Jego zastępy**. **hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397] **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Ps 103,20; Hbr 1,6

3. Chwalcie[1984] Go, słońce[8121] i księżycu[3394]; chwalcie Go, wszystkie gwiazdy[3556] świecące*. **dosł.: światła - AK, światło dnia, świt, jutrzenka, błyskawica[216]*

4. Chwalcie[1984] Go, niebiosa[8064] niebios* i wody[4325], które są nad niebiosami[8064]. Pwt 10,14 **wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2*****

5. Niech chwalą[1984] imię[8034] JHWH, On[1931] bowiem rozkazał* i zostały stworzone[1254]. Ps 33,69 **lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, powierzyć nadzór, przekazać dowództwo, nakazać, rozkazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*

6. I ustanowił* *je* na wieki[5703] wieków[5769]; dał prawo**, które nie przeminie[5674]. Jr 31,35-36 **lub: k.h. postawić, ustawić, uznieść, wyznaczyć, ustanowić[5975] **lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

7. Chwalcie[1984] JHWH z ziemi[776], morskie potwory* i wszystkie głębiny**. Iz 43,20 **hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004], **hebr.: tehom[8415] - głębia (oceanu) - gr.: abyssos*

8. Ogniu[784] i gradzie[1259], śniegu[7950] i dymie[7008], wietrze[7307] gwałtowny*, wykonujący[6213] Jego Słowo**; **lub: burza, wichura, huragan*[5591] Ps 18,12; 147,16
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]

9. Góry[2022] i wszystkie pagórki[1389], drzewa[6086], owoce ziemi[6529] i wszystkie cedry*; Iz 44,23;
**tj. cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu*[730] *- por. Ez 31,2-9; Ps 92,12* Iz 49,13; 55,12

10. Zwierzęta* i wszelkie[3605] bydło[929], płazy** i ptactwo[6833] skrzydlate[3671]. **lub: istoty żyjące*[2416] *- AK*
***lub: to, co pełza, sunie, pełzający organizm*[7431] Oz 2,18

11. Królowie[4428] ziemi[776] i wszystkie narody*; władcy** i wszyscy[3605] sędziowie*** ziemi[776];
**hebr.: le'om - lud, naród*[3816] *- por. Ps 44,2* Ps 102,15
***lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca*[8269]
****dosł.: sądzący - k.g. zarządzać, rozstrzygać spór, sądzić, karać*[8199]

12. Młodzieńcy[970], a także[1571] panny*, starcy[2205] z młodymi**; **tu: w znaczeniu dziewice*[1330]
***hebr.: na'ar - chłopiec, młodzieniec, sługa, służący*[5288]

13. Niech chwalą[1984] imię* JHWH, bo tylko[905] Jego imię[8034] jest wzniosłe**, a Jego chwała*** nad ziemią[776] i niebiosami[8064]. Ps 8,1.9;
**dosł.: et*[853] *szem*[8034] *- to (właśnie) imię - et*[853] *- wskaźnik konkretnego bytu; **k.n. być wysoko, być (bezpiecznie) umieszczonym wysoko*[7682]*; ***świetność, majestat, moc*[1935] Dz 4,10; Flp 2,9

14. I wywyższył[7311] róg* swego ludu[5971], chwałę** wszystkich[3605] Jego świętych***, synów[1121] Izraela[3478], ludu[5971] Mu bliskiego[7138]. Chwalcie[1984] JH[WH]. Wj 19,5; Ps 149,9; Ef 2,17
**tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy*[7161]*; **lub: chwała, sława, pieśń chwały*[8416]*; ***wierny, dobry, pobożny, święty*[2623]

149

Chwalcie JH[WH]. Śpiewajcie[7891] JHWH pieśń[7892] nową*, pieśń Jego chwały[8416] w zgromadzeniu** świętych[2623].
lub: świeży, nowy*[2319]*; **hebr.: kahal*[6951] *- zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- gr.: ekklesia - Obj 22,16 Ps 22,2; 111,1; Hbr 2,12

2. Niech Izrael cieszy* się swoim Stwórcą**; niech synowie[1121] Syjonu*** radują[1523] się swoim Królem[4428]. Ps 24,7-10; Za 9,9; Mt 21,5
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością*[8055]*, promienieć*[H8941]*; **lub: tym, (który ich) stworzył*[6213]*, z Jego dzieł - AK*
****tj. „twierdza"*[6726] *- słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

3. Niech chwalą[1984] Jego imię* tańcem[4234]; niech grają[2167] Mu na tamburynie** i na cytrze[3658]. Wj 15,20; 2Sm 6,16; Ps 150,4
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga*
***lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety*[8596]*, Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach*

4. JHWH bowiem ma upodobanie* w swoim ludzie; ozdabia** pokornych*** zbawieniem[3444].
**lub: k.g. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym*[7521]*; **lub: k.p. sławić, upiększać*[6286]
****lub: uniżonych, biednych, słabych*[6035] Wj 18,1; Obj 21,3

5. Niech święci[2623] się radują* w chwale**, niech wiwatują*** na swoich posłaniach[4904].
**lub: unosić się radością, bardzo się radować*[5937]*, triumfować*[H6876]
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat*[3519] Hi 35,10; Ps 59,16
****lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)*[7442]

6. Niech uwielbienie* Boga będzie na ich ustach[1627], a miecz** obosieczny[6374] w ich rękach[3027]; Ef 6,17; Hbr 4,12; Obj 1,16
**hap.leg.: podniesienie, powstanie*[7319]*, wywyższenie, uwielbienie*[H8498]*; **lub: miecz, nóż, narzędzia do cięcia kamienia*[2719]

7. Aby dokonali[6213] pomsty[5360] wśród narodów* i ukarali** ludy***; Ez 25,16-17; Mi 5,15
**lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471]*. **nagana, wyrzut, kara, spór*[8433]*; ***hebr.: le'om - lud, naród*[3816] *- por. Ps 44,2*

8. Aby zakuli* ich królów[4428] w kajdany**, a ich znamienitych*** w żelazne[1270] okowy[3525];
**lub: k.g. wiązać, krępować, okiełznać, przepasywać się*[631]
***lub: pęta, kajdany*[2131]*; ***dosł.: k.n. być zaszczyconym, cieszyć się czcią, zdobyć sobie chwałę bądź cześć, zyskać chwałę*[3513]

9. Aby wykonali[6213] pisany[3789] im* sąd**. Taka jest chwała[1926] wszystkich[3605] Jego świętych***. Chwalcie JH[WH]****. **lub: wśród nich - AK* Ps 148,14;
***lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność*[4941]
****hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty*[2623]
*****lub: hallelujah* Ez 28,26; Dn 7,22; 1Kor 6,2; Obj 2,26; 20,4

150

Chwalcie[1984] JH[WH][3050]. Chwalcie* Boga[430] w Jego świątyni**, chwalcie[1984] Go na firmamencie*** Jego mocy****.
**tryb rozkaz. - dot. większości wystąpień tego słowa w tym psalmie*
***lub: w miejscu świętym*[6944] *- por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
****lub: przestwór, firmament, nieboskłon*[7549]*; ****potęgi*[5797]

2. Chwalcie[1984] Go za Jego potężne* *dzieła*; chwalcie[1984] Go za Jego niezrównaną** wielkość***. **lub: siła, moc, dzielność, potęga (Boża)*[1369]
***lub: obfitość, mnóstwo, wielkość*[7230] Pwt 3,24; Ps 145,5-6;
****lub: wielkość, potęga, wspaniałość, moc*[1433] Iz 9,8; 10,12

3. Chwalcie[1984] Go wśród dźwięków* rogu**; chwalcie[1984] Go na cytrze*** i na lirze****.
**hap.leg.: dźwięk, ryk (rogu), ryk trąby*[8629]*; **hebr.: sopar - róg, róg barani*[7782] *- Wj 19,16; Kpl 25,9; ***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny*[5035]*, ****tj. instrument szarpany, lira*[3658]

4. Chwalcie[1984] Go tamburynem* i tańcem; chwalcie[1984] Go na strunach** i na fletach***.
**lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety*[8596]*, Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni, lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach*
***tj. dział, część, akord muz. wyk. na instr. strunowym*[4482]
****tj. instrument muzyczny, być może flet, piszczałka, fletnia*[5748]

5. Chwalcie Go na cymbałach[6767] dźwięcznych*; chwalcie[1984] Go na cymbałach głośno** *brzmiących*. **lub: niosących wieść, słyszanych*[H8088][B9531]
***dosł.: alarm, sygnał, okrzyk wojenny, dźwięk trąby na wojnę*[8643]

6. Niech wszystko[3605], co oddycha*, chwali[1954] JH [WH]. Chwalcie JH[WH]. Obj 5,13
**hebr.: neszama[h] - wszystko, co ma w sobie oddech, tchnienie życia, istota żywa, duch człowieka*[5397]*, ruch powietrza*[B6256]

MAPY

MORZE ZACHODNIE – MORZE WIELKIE
Sydon
Sarepta
Tyr
Akzib
Akko
Dor
Jafa
Aszkelon
Aszdod
Gaza
Gerar?
Beer-Szeba
Aroer
Negeb
Arad
Jatir
Syklag
Maon
Esztemoa
Debir/
Kiriat-Sefer
Eglon?
Juta
Zyf
Lakisz
Adoraim
Hebron
Gat?
Keila
Bet-Sur
Maresza
Azeka
Moreszet-Gat
Libna?
Bet-Szemesz
Timna?
Elteke?
Ekron?
Jabneel/
Jabne
Bet-Choron Dln
Bet-Choron Grn
Gibeton?
Gezer
Lod
Ono
Afek
Timnat-Sera
Jafa
Chadid
Betel
Ajat
Mikmas
Rama
Gibea
Nob
Jerozolima
Betlejem
Tekoa
Ir-Melach
Medeba
Cheszbon
Eleale
Abel-Szitim
Bet-Chogla
Jerycho
Gilead?
Bet-Nimra
Jazer?
Rabba
Betonim
Jogboha
Mispa?
Machanaim
Adam
Penuel
Jabok
Sukkot
Michmeta
Piraton?
Sychem
Ebal
940m
Gerizim
881m
Tapuach
Aruma
Lebona
Szilo
Tirsa?
Samaria
Tebes
Bezek
Socho
Dotan
Jibleam
Taanach
Jezreel
En-Charod
Gilboa
Megiddo
Szunem
En-Dor
Ofra?
Jokneam
Charoszet
Chelkat
Karmel
546m
Kiszon
Dolina Jiftach-El
Nachalal?
Kabul
Rama
Merom
1208m
Chazor
Akszaf
Kineret
Jez. Kineret
Afek
Gat-Chefer
Tabor
588m
Daberat
Sarid
Jarmuk
Asztarot
Edrei
Ramot-Gilead
Jabesz-Gilead
1247m
Bet-Szean
Dan
Abel-Bet-Maaka
Laisz/Dan
Kadesz
Jon?
Hermon
2814m
Damaszek
Parpar
Abana
Jez. Semechonitis
68m
1203m
Morze Słone
(-408m)
Dolina Soli
Seret
Arnon
1056m
Dibon
Aroer
Atarot
Baal-Meon
RUBEN
Ammon
Gilead
Jordan
Dolina Akor
997m
802m
821m
1016m
Pustynia Judzka
Równina Szaron
Karmel
546m
ZIEMIA IZRAELA
w czasach Starego Przymierza
Skala 1:1800 000
Miasta, stolice
Szczyty
Granica podzielonego Izraela
poniżej -200 m
-200 - 0 m
0 - 100 m
100 - 300 m
300 - 600 m
600 - 900 m
900 - 1500 m
powyżej 1500 m
0 10 20 30 km

ZIEMIA IZRAELA
w czasach Nowego Przymierza
Skala 1:1800 000
Fortece
Szczyty
poniżej -200 m
-200 - 0 m
0 - 100 m
100 - 300 m
300 - 600 m
600 - 900 m
900 - 1500 m
powyżej 1500 m
0 10 20 30 km
MORZE ŚRÓDZIEMNE
Sydon
Sarepta
Tyr
Ptolemais
Cezarea
Joppa
Jamnia
Azot
Aszkelon
Gaza
Damaszek
Hermon 2814m
Cezarea Filipowa
1203m
Jez. Hule
68m
Giskala
1208m
Chorazyn
Julias
Kafarnaum
Betsaida
Kana
Magdala
Geraza?
Tyberiada
Hippos
Rafana
Dion?
Karmel 546m
Kiszon
Sefforis
Nazaret
Tabor 588m
Nain
Jez. Galilejskie
Jarmuk
Abila
Gadara
En-Charod
Bet-Szean
Pella
Ginaj
Salim?
Enon?
Samaria
1247m
Gerasa
940m
Sychar?
881m
Neapolis
Jabok
Akrabattara
Me-Jarkon
Antypatris
Aleksandrejon
Fasaelis
Arymatea?
Tamnata
1016m
Archelais
Lidda
Gofna
Efraim?
Modin
Jordan
Filadelfia
Jerycho
Emmaus?
Liwia
821m
Jerozolima
Betania
802m
Hyrkania
Qumran
Medeba
997m
Betlejem
Herodium
Bet-Sur
Macheront
1020m
Hebron
En-Gedi
Arnon
1056m
Masada
Soar
Hasa
Morze Martwe (-408m)
FENICJA
SYRIA
ITUREA
GALILEA
GAULANITYDA
BATANEA
TRACHON
ABILENA
DEKAPOLIS
CHAWRAN
ARABIA
SAMARIA
JUDEA
PEREA
IDUMEA
Nabatea
Góry Antyr
Góry
Równina Szaron

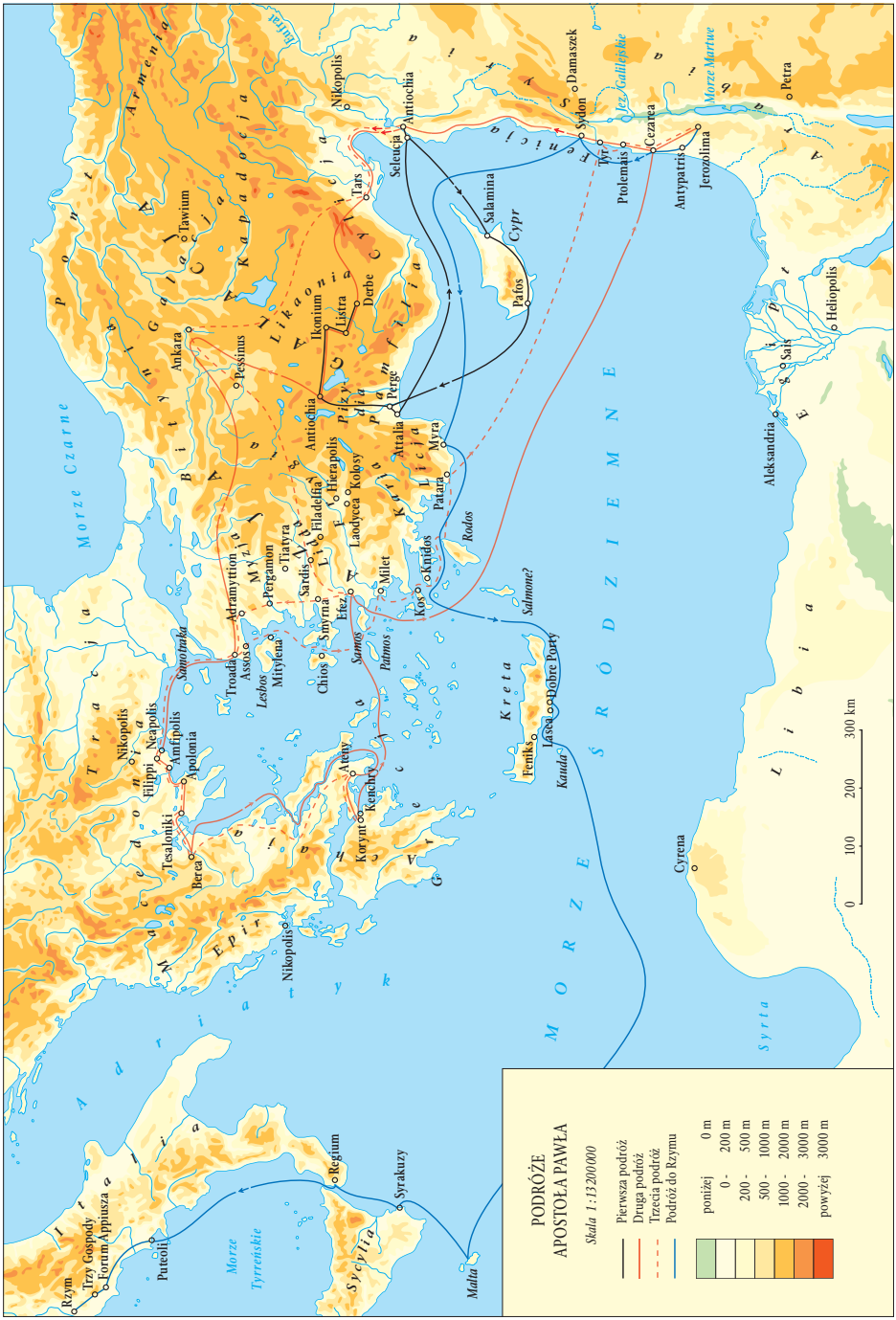
PODRÓŻE
APOSTOŁA PAWŁA
Skala 1:13 200 000
Pierwsza podróż
Druga podróż
Trzecia podróż
Podróż do Rzymu
poniżej 0 m
0 - 200 m
200 - 500 m
500 - 1000 m
1000 - 2000 m
2000 - 3000 m
powyżej 3000 m
0 100 200 300 km
Morze Czarne
Morze Tyrreńskie
Morze Śródziemne
Morze Martwe
Jez. Galilejskie
Rzym
Trzy Gospody
Forum Appiusza
Puteoli
Regium
Syrakuzy
Malta
Nikopolis
Berea
Tesaloniki
Apolonia
Amfipolis
Neapolis
Filippi
Nikopolis
Troada
Assos
Mitylena
Samotraka
Adramyttion
Pergamon
Tiatyra
Sardis
Smyrna
Efez
Chios
Samos
Patmos
Milet
Kos
Knidos
Rodos
Patara
Myra
Attalia
Laodycea
Kolosy
Hierapolis
Filadelfia
Antiochia
Pessinus
Ankara
Tawium
Ikonium
Listra
Derbe
Perge
Tars
Seleucja
Antiochia
Nikopolis
Salamina
Cypr
Pafos
Tyr
Ptolemais
Cezarea
Antypatris
Jerozolima
Sydon
Damaszek
Petra
Aleksandria
Sais
Heliopolis
Cyrena
Kreta
Lasea
Dobre Porty
Feniks
Kauda
Salmone?
Syrta
Libia
Egipt
Arabia
Syria
Fenicja
Cylicja
Pamfilia
Pizydia
Likaonia
Galacja
Kapadocja
Armenia
Pont
Bitynia
Tracja
Macedonia
Epir
Achaja
Grecja
Adriatyk
Italia
Sycylia
Malta
Kreta
Rodos
Cypr
Samotraka
Lesbos
Samos
Patmos
Kauda
Salmone?